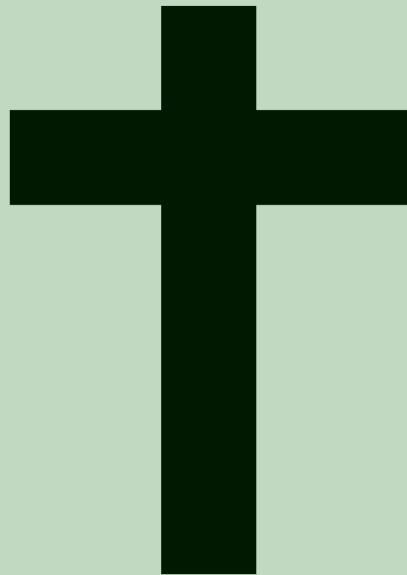

Ama Iaräs Na Ngät

Ama Rharesbane

The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea

**Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane
The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Ura long Niugini**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ura

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-07-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 1 Jul 2024
2899d6f1-45c9-5492-bd93-58312ca32319

Contents

Ma Matyu	1
Ma Mak	70
Ma Luk	115
Ma Jon	187
Ama Ngangda Arha Lat .	241
Ma Romgäna	310
Ma Koringäna 1	343
Ma Koringäna 2	376
Ma Galesiaqäna	397
Ma Efesuskäna	409
Ma Filipaiqäna	421
Ma Kolosiqäna	429
Ma Tesalonaikaqäna 1 .	437
Ma Tesalonaikaqäna 2 .	444
Ma Timoti 1	448
Ma Timoti 2	458
Ma Taitus	465
Ma Filemon	470
Ma Hibruqäna	472
Ma Jems	496
Ma Pita 1	504
Ma Pita 2	514
Ma Jon 1	520
Ma Jon 2	528
Ma Jon 3	530
Ma Jut	532
Ama Ñämñäm Sage Ma	
Jon	535
GLO	574

Ma Matyu

Ama Rhäväktsäs

Ma Matyu di ama Judaqa näkt aa lat mudu di qat dräm gät ta ama takes nage ama ruvek bää ba ama Romgäna. Näkt ma Jisas ka mes ka bää qa met daqule aa lat bää qa män i ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda bää äkt i qa di qa lu iarhongäkt moe qärqärhong i aurha Engeska qa mualat nä irhong. Ma Mak kä nä ma Luk di in des ma Matyu i ma Livai vä ina abuqem.

Ma Matyu qa säm bää rhakt täkt aa abuk iva bää ba ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm ama enge va Ma Mru Ngät Ama Rharesbane qärangätni i ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngät täranas nasot. Qaku qa rhäväktsäs sävät ama Judaqäna arha qärhong. Näkt ka märhamän ma ama rhäqäp nä imek sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Ma Matyu di qaku nani a qa iva qat tes ma Ngämuqa aa ngärhipki.

Qa säm ivakt iva ama Judaqäna rhi lu i ma Jisas di ma Krais kärakni i mudu rha säm iva qa rhän nämäni rha. Dä soknga ma Matyu qa säm ama quoengitnäk nasot a ne bää sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nämäni ma Devit aa enevaqi.

Rhakt täkt ama abuk kit täväktsäs sävät ma Jisas i qa di ma Krais dä ama vitnaqa na qa bää rhoqoräkt dä ama enge sävät ma Krais pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhäkmämär na ngät pät ma Jisas aa iar. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Matyu qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i rhäkmämär. Vä ma Matyu aa abuk di qat tamän sävät ama däpguamek na ngät ama vänbon dä ama däpguamek na ngät ama siqutsiqut näkt ama ngärhäqyet da unmempama enge na ama siqut näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Ma Matyu qosaqi qa säm sävät ama ngärhäqyet

na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer
Ngät Aa Qoeo (1-2)
Ma Jisas Aa Siqutsiqut Dä Aa Bap-tais (3-4:11)
Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat E Vät
Ama Ngärhäktka Ma Galili (4:12-14:12)
Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili
(14:13-17:21)
Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa
Lat E Ma Galili (17:22-18)
Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma
Perea (19-20)
Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma
Jisas Aa Tñäpk (21-27)
Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama
Tñäpk (28)

Ama Quengitnäk Nasot A Ne Bä Sävät Ma Jisas

(1:1-17/Luk 3:23-38)

¹ Ama abuk sä ma Jisas ma Krais aa mamäkkäna qärap i ma Devit aa emga näkt ma Abraham aa emga na qa.

² Ma Abraham di aa emga ma Aisak näkt ma Aisak di aa emga ma Jekop näkt ma Jekop di aa emga ma Juda qä na aa matpek dä aa läktpék.

³ Näkt ma Juda di aa imiom ma Peres kä nä ma Sera nävät ma Tamar. Näkt ma Peres di aa emga ma Hesron näkt ma Hesron di aa emga ma Ram.

⁴ Näkt ma Ram di aa emga ma Ami-nadap näkt ma Aminadap di aa emga ma Nason näkt ma Nason di aa emga ma Salmon.

⁵ Näkt ma Salmon di aa emga ma Boas nävät ma Rahap näkt ma Boas di aa emga ma Obet nävät ma Rut näkt ma Obet di aa emga ma Jesi.

⁶ Näkt ma Jesi di aa emga ma Devit kärak i ama vitnaqa na qa.

Näkt ma Devit di aa emga ma Solomon nävät ma Uraia aa egutki.

⁷ Näkt ma Solomon di aa emga ma Rehoboam näkt ma Rehoboam di aa emga ma Abiya näkt ma Abiya di aa emga ma Asap.

⁸ Näkt ma Asap di aa emga ma Je-hosafat näkt ma Jehosafat di aa emga

ma Joram näkt ma Joram di aa emga ma Usia.

⁹ Näkt ma Usia di aa emga ma Jotam näkt ma Jotam di aa emga ma Ahas näkt ma Ahas di aa emga ma Hesekia.

¹⁰ Näkt ma Hesekia di aa emga ma Manase näkt ma Manase di aa emga ma Amos näkt ma Amos di aa emga ma Josaia.

¹¹ Näkt ma Josaia di aa emga ma Jekonia qä na aa matpek dä aa läktpék pät ama qäväläm gärqomni i sa ama ulaqimärharhärhäkt nae ma Babilon da rut na rha nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Babilon.

¹² Bä nasot toqoräkt i sa rha met sämät ma Babilon di ma Jekonia di aa emga ma Sealtiel näkt ma Sealtiel di aa emga ma Serubabel.

¹³ Näkt ma Serubabel di aa emga ma Abiut näkt ma Abiut di aa emga ma Eliakim näkt ma Eliakim di aa emga ma Asor.

¹⁴ Näkt ma Asor di aa emga ma Sadok näkt ma Sadok di aa emga ma Akim näkt ma Akim di aa emga ma Eliut.

¹⁵ Näkt ma Eliut di aa emga ma Eleasar näkt ma Eleasar di aa emga ma Matan näkt ma Matan di aa emga ma Jekop.

¹⁶ Näkt ma Jekop di aa emga ma Josep kärak i ma Maria arha egutka na qa qärakt i sa qia sa ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Krais.

¹⁷ Bä äkt i ama qoengitnäk moe mäñasäng inamäk nävt ma Abraham bä sät ma Devit di ama ngärhäqyisem da levaet nä itnäk näkt nävt ma Devit bä sät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk näkt nävt iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon bä sät ma Krais* di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk.

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Krais (1:18-25 / Luk 2:1-7)

* ^{1:17} ma Krais Na ama Judaqäna arha enge di rhakt täkt ama ngärhipki di rhoqortäqyia, "ma Mesaia."

† ^{1:18} sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep Rhoqoräkt di rhoqor qre i sa in mät a ne da ama ruvek arhä saqong.

¹⁸ Bä ama sameng sät ma Maria i sa qia sa ma Jisas ma Krais di rhoqortäqyia, i nga rhoqoräkt i aa nanäk mä Maria di sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep[†] bä qoki as kaku in mas gem ne dap sa at sarebäm nävt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqqa.

¹⁹ Dä arha egutka ma Josep kärak i ama räkt ka ama ruqa na qa di qaku nani a qa iva qä sämäqlu na qi bä qa muräkt iva qä qutmäs a qi i qaku nani a qa iva qunäga sät qi ge ama ruvek.

²⁰ Sökt di nga rhoqoräkt i qat tu aa snäng sät tärhong däkt di nak päs da ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa gem ga da ama masirhämgı arha ron bä qä qoar toqortäqyia, "Josep, ma Devit aa emga na nge, qale ngit len iva ngia rhät ma Maria iva gia egutki na qi inguna iaqäkt ama rhoemga qärak i sa at sarebäm na qa di qa nävt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqqa.

²¹ Bä va qi sa ama rhoemga dä va ngia rhes aa ngärhipki i ma Jisas inguna qa diva qa rhumaiar aa ruvek nämät arha vuirhong."

²² Rhangät täkt ama lat moe di sa ngä märanas ivakt iva rhäkmämär nä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa märhamän mät akni aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²³ "As ngäni lu i ama säs ki ama evopki diva at sarebäm bä va qi sa ama rhoemga dä va rha rhes aa ngärhipki i ma Imanuel"

i iaqäkt ama ngärhipki di at tarimini rhoqortäqyia, ma Ngämuqa di qale qa qä na ut.

²⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Josep ka rhäqmäm nämät ama mänäpkä dä sa qa mualat parhäm ama ensel nage ma Engeska aa enge bä ba qa i qa mät a qi iva aa egutki na qi

²⁵ sokoq di qaku in mas kä na qi bää dängdäng doqoräkt i sa qia sa ama rhoemga. Dä qa mes aa ngärhipki i ma Jisas.

2

Ama Mädräm Da Ama Gamoe Rha Män

¹ Vät ama qäväläm gärqomni i ma Herot kat turäkt i ama vitnaqa na qa di nasot i ma Jisas aa nanäk kia säl a qa e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem bät ama ngärhäktka ma Judia di nak ama mädräm da ama gamoe rha män näsäng ama qunäga aa qamäas bää sämät ma Jerusalem

² i rhi snanbät toqortäqyia, "Iaqäkt kärak i sa aa nanäk kia säl a qa i ama Judaqäna arha vitnaqa na qa di qa qoe nai? Inguna sa ut lu aa qaega rhoqoräkt i qa sek mes bää sa ut män ivakt iva urhi ansäas sagem ga."

³ Bää nga rhoqoräkt i ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa qä na ama Jerusalemgäna moe di qänäskänes ta masirhat.

⁴ Bää äkt i qa västämne na ama priskäna ama moräas na rha rhi na ama Skraipkäna bää ba ama ruvek moe bää qa qyarmät na rha mamär säväet ma Krais iva aa nanäk ki säl a qa qoe.

⁵ Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "E ma Betlehem bät ma Judia inguna sa akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qa säm doqoräkt toqortäqyia,

⁶ "Bää ainge ma Betlehem
bät ama ngärhäktka ma Juda
di nak kaku ama gaini na nge mamär
mänguräp ama tpäskinarha e väť
ma Juda
inguna näväm nge
diva akni ama tpäskinaqa qa rhän
gärak iva qät lu väť gua ruvek
ama Israelqäna mamär' "

⁷ Nasot dä ma Herot ka rhäkne nani ama mädräm da ama gamoe ma ama up bää qa qyarmät na rha iva rhi qoar na qa i sa vuk sa ama qaega qäsnia.

⁸ Dä qa rhäk na rha sae ma Betlehem i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngän det bää ngäni ñäm mamär nani ama rhoemga bää nga rhoqoräkt i sa ngän män bät a qa dä va ngän dän sagem ngo sa ama enge ivakt iva qosaqi ngo di mamär väť a ngo iva ngua rhän bää ngu ansäas sagem ga."

⁹ Nasot i sa rha nari ama vitnaqa aa enge dä rha met näva arha iska. Bää nak iaqäkt ama qaega qärak i sa qre rha lu qa i qa sek mes bää qa met pa arhä qamäas bää dängdäng i qa mair daver ama ivärhäs äkt i ama rhoemga qa e.

¹⁰ Bää nga rhoqoräkt i rha lu ama qaega dä rhi qok masirhat bää arhä märmärgem di ama mor ngät mamär.

¹¹ Dä rha met säva ama vätkä bää rha lu qa rhoemga i qale qa qä na aa nanäk ma Maria dä arpus na rha samäk bää rhi nänsäas sagem ga. Näkt nasot dä rha rharmät arhä qärhong na ama mämägän ama vit na ngät bää rha von ga rha ama vänbon na ama gol dä na ama frankinsens dä na ama mir. ¹² Sa evär däm da säva arhä ivärhäs maräkt näva akni ama iska inguna sa rha rha ama mugem da ama masirhämgä arha ron iva qale evär däm da sae sage ma Herot.

Rha Ang Masirhat Sävät Ama Ngärhäktka Ma Isip

¹³ Bää nga rhoqoräkt i sa ama mädräm da ama gamoe rha met nae di nak ama ensel nage ma Engeska vuk sä qa ge ma Josep da ama masirhämgä arha ron dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhäranas bää ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bää ngäni ang sae ma Isip näkt pa qale ngän e bää dängdäng i ngu qoar na nge inguna sa qorhäs iva ma Herot kä ñäm nani qa rhoemga ivakt iva qä veng ga."

¹⁴ Dä ma Josep ka märanas bää qa rha ama rhoemga qä na aa nanäk näp bängagi bää rha met sae ma Isip.

¹⁵ Bää qale rha äkt bää dängdäng i sa ma Herot ka ñäp. Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkmamär nä iangärhäkt ma Engeska aa enge

qärangätni i sa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginaqa rhoqortäqyia, "Sa ngua mes ngua emga nae nävä ma Isip."

Ma Herot Ka Veng Ama Rhoes

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka lu i sa ama mädräm da ama gamoe rha iras täm ga dä nasot dä qär qur masirhat dä qa rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha veng ama rhoes ama gamoe moe e mät ma Betlehem bä qosaqi väti ama ngärhäktka moe namet a äm gärarhani i arhä quiaiom di ama udiom bä rhännavuk parhäm ama rhodäm gärangätni i sa qa rha ngät mamär nage ama mädräm da ama gamoe.

¹⁷ Di rhoqoräkt di sa rhäkmämär na ama enge qärangätni i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ "Sa rha nari akni ama eguinga e ma Rama
i na ama näknoqi dä ama muquaia
masirhat.
Ma Rasiel qit nok
nani at toes
dä sa qia mer tit sämbulap täm gi
inguna ama rhoes di sa qäbäs na
rha."

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

¹⁹ Sokt di nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka ñäp di nak puk sa akni ama ensel nage ma Engeska da ama masirhämgä arha ron ge ma Josep e väma Isip

²⁰ i qä qoar toqortäqyia, "Ngia rhäranas bä ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bä ngän det sävät ama ngärhäktka ma Israel inguna iarhakt kärarhae i sa rha siqut iva rhi veng ama rhoemga di sa rha ñäp."

²¹ Bä nasot dä qa märanas i qät ta ama rhoemga qä na aa nanäk bä rha met sävät ama ngärhäktka ma Israel.

²² Sokt di nga rhoqoräkt i qa nari i ma Arkelaus di qat turäkt e ma Judia i sa qa rha aa mamäk ma Herot aa slägyäas dä ma Josep kät len gä namet sae. Dä qa rha ama mugem

da ama masirhämgä arha ron iva qale qä namet e bä äkt i qa met sävät ama ngärhäktka ma Galili.

²³ Bä qa met bä qat tas e mät ama värvämäna gaini na äm gärqom i rhat tes äm i ma Nasaret ivakt iva rhäkmämär na ama enge qärangätni i sa ama vämginarha rha märhamän bät a ngät toqortäqyia, "Va rhat tes ka i ama Nasaretka na qa."

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmu Na Ama Iska (3:1-12 / Mak 1:1-8 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Jon ama Baptais ka män bät ama qräk dä bäs ama ivärhäs e ma Judia i qä sameng doqortäqyia,

² "Ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa naga e glaqot."

³ Inguna ma Jon di iaqäkt kärak i sa ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän sävät a qa rhoqoräkt i sa qa qoar toqortäqyia,

"Ama eguinga qät näs
pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs
toqortäqyia,
'Ngäni rhäkmu na ama iska
nanokt ma Engeska
i ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.' "

⁴ Bä ma Jon aa boi qärangätni i qat don mät ngät di na ama kamel aa qäseng näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama släktka aa ngädäga dä aa tmäas di ama mes dä ama mäsu näva urqi.

⁵ Vät iomäkt ama qäväläm di ama ruvek nae ma Jerusalem dä iarhakt moe nae ma Judia dä nävät ama ngärhäktka rhage rhage na ama rigi ma Jordan moe di sa rhat dän sagem ga

⁶ bä rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bä qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁷ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Jon ga lu ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna

dä ama Sadyusiqäna i rhat dän iva nani ama baptais dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrahae i ama guläñgi na ama uiuvärhirkong na ngän gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, sa auge qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qäraktni iva nasot dä qia rhän?”

⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas.

⁹ Bä qale ngän du angän snäng iva ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bä va ngä rhän i ama rhoes bä bä ma Abraham.

¹⁰ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na ql. Dä ama ngämung moe qärangätni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk bä rhit don na ngät sämät ama mudäbäas.

¹¹ “Sa ngu baptais pät a ngän na ama rigi inguna nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas sokoit di iaqäkt kärak iva dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pät gu qrot angät tpäs dä aa sandal di ngo di qaku ama märqa na ngo iva qäqi ngut ta ngät. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi.

¹² Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäss näva ama qlanäga dä va qä rharmeng da amatmäss bä qa rhon sä ngät säva vät dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas (3:13-17/Mak 1:9-11/Luk 3:21-22)

¹³ Dä nasot dä ma Jisas ka män nae ma Galili bä sämäni ama rigi ma Jor-

dan sage ma Jon ivakt iva ma Jon gä baptais pät a qa.

¹⁴ Bä ma Jon di vadi mai qaku qä narhares pät aa rhäng iva qa rhualat toqoräkt i qä qoar toqortäqyia, “Ngut lük nani ama baptais nagem nge sokt di nak ngiat dän nani ama baptais nagem ngo.”

¹⁵ Sokt di ma Jisas ka muväät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva rhäkt diva rhoqoräkt inguna iangärhäkt ama lat di ama märäm ivakt iva uni rhäkmämär na ama räkt ngät ama lat moe.” Dä ma Jon ga rhares iva qä baptais pät ma Jisas.

¹⁶ Bä nga nasot i ma Jisas ka rha ama baptais dä vuk sä qa namäk masägos näva ama rigi dä nak ama usäpkı qia qang ba qa* bä qa lu ma Ngämuqa aa Qloqaqa i arhar sä qa i qa rhoqor ama simängaqa bä qa muqun bät a qa.

¹⁷ Dä nak ama eguinga näda ama usäpkı arha ron ga qoar i, “Rhak täkt di ngua emga qärak i sa gua snäng bät a qa qärak i sa märmär gem ngo masirhat nävät a qa.”

4

Ma Jisas Aa Siquitsiqu

(4:1-11 / Mak 1:12-13 / Luk 4:1-13)

¹ Nasot dä ama Qloqaqa qa er nanokt ma Jisas sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ma Sämgä qä siqut na qa.

² Bä väät ama ruiom ama udiom ama qunäng dä ama ruiom ama udiom ama bängang dä qa meranot bä nasot dä anoeng mä qa.

³ Dä ama ruqa qärak i qat dräm gä siqut na ama ruvek ka män bä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä mamär iva ngi qoaräs nä rhärhangät täkt ama dui iva ngä rhän i ama bretkäna.”

⁴ Sokt di qa muväät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

* ^{3:16} ba qa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

“ ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku
sokt da ama bret
dap kinak pa rhat däqäm nävät ama
enge moe
qärangätni i ngät dän nämät ma
Ngämuqa aa vängi.’ ”

⁵ Nasot dä ma Sämgä qa artäm sä
qa sae sämät ama qumärqumär äm
mamär ama värhäm ma Jerusalem
näkt ka qoar nä ma Jisas bä qa mair
tävuk da ama ansäspämgi ama mor qi
at täväts mamär.

⁶ Näkt ma Sämgä qa qoar na qa
rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa
aa emga na nge dä ngi rhon na nas
mane inguna ma Ngämuqa aa enge
qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät
tamän doqortäqyia,

“ ‘Va qa rhuräkt bä ba aa enselqäna
sävät a nge’

dä qosaqi

“ ‘Va rhi sek mä nge
na arhä rhäkt
i varis ngi nanguñ
gi nga qäraet mäni anga duiqa.’ ”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rho-
qortäqyia, “Qosaqi rha säm ama enge
qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,
‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi
Ngämuqa.’ ”

⁸ Nasot dä ma Sämgä qa er nanokt
ka säda ama uiu qi mamär ama damgi
at täväts bä qa qur ma Jisas ta ama
muräktpäm moe värt ama ivätki ngä
na angät murhämeska.

⁹ Näkt ma Sämgä qa qoar nä ma
Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha
rhärhangät täkt moe grekt bä ngi an
dä gi quum sä nas bä ngi von dä gi
qutdrir sagem ngo.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rho-
qortäqyia, “Sämgä, ngia rhet! Inguna
sa rha säm ama enge qärangätni i ngät
tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ngi nänsä sage ma En-
geska gi Ngämuqa

bä va sokt ka qärak iva qale nge
va aa rem.’ ”

¹¹ Dä ma Sämgä qa met daqule qa dä
nak ama enselqäna rha män bärhäm
tatnärhäm ga.

*Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä
Bä Ma Ngämuqa*
(4:12-17 / Mak 1:14-15 / Luk 4:14-15)

¹² Bärhäm rhoqoräkt i sa qa
nari i sa rha mu ma Jon ba ama
tpäskiarharhäng dä qa met sae ma
Galili.

¹³ Näkt ka met nae ma Nasaret bärhäm
qa met bärhäm sämät ama värhäm ama
mor äm ma Kaperneam bärhäm qat tas e
qärqomni i qale läm bärhäm ama namuqa
aa värt e va ma Sebulun dä ma Nap-
tali in ngärhäqiom.

¹⁴ Iangärhäkt ama lat divakt iva
rhäkmämärtäna ama enge qärangätni
i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa
märhamän bärhäm qat tas e

¹⁵ “Värt ama ngärhäqiom i ma Sebulun
dä ma Naptali di
ama iska qat tet parhäm ama namuqa
aa rhäkt
tage na ama rigi ma Jordan.

Bärhäm e värhäm qat tet parhäm
ama ngärhäktka ma Galili
di ama Jentailqäna

¹⁶ qärarhani i sa qale rha
va ama bängangit angät tpäskiarharhäng
di sa rha lu
akni ama neraqa ama mor qa
dä bärhäm bärhäm qat tet parhäm
värhäm qat tet parhäm
tänpäki qia ong da
di sa irige sa ama neraqa
sävät a rha.”

¹⁷ Mäinasäng na äkt dä ma Jisas ka
nasäng iva qä sameng i qä qoar to-
qortäqyia, “Mamär iva ngäni näpgoer
na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa
Muräktpäm di sa nga e glaqt.”

*Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta
Ama Mudäsaqongda*
(4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11
/ Jon 1:35-42)

¹⁸ Bärhäm värhäm qäväläm gärqomni i
ma Jisas kat tet pät ama namuqa

ma Galili* aa rhäkt dä qa lu ama ruiom ama sägiom ma Saimon gärak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa läktka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt.

¹⁹ Dä qa qoar na iom doqortäqyia, "Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm."

²⁰ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

²¹ Dä qa met na äkt bä qa lu aiomni ama sägiom ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa läktka ma Jon i qali liom mät ama mlauski ge in mamäk ma Sebedi i ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. Dä ma Jisas ka mes iom.

²² Dä in met daqule ama mlauski dä in mamäk masägos bä in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek (4:23-25 / Luk 6:17-19)

²³ Bä qa met e vät ma Galili moe bä qä su va arhä mämairvärm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät säävät ama Muräktpäm näkt kat tumäräspät nämät ama räm moe qärangätni i maos maos na ngät dä ama märän moe mänguräp ama ruvek.

²⁴ Bä äkt i aa ngärhipki qia met namet ama ngärhäktka ma Siria moe dä ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha moe sageg ga. Sa rha män sää iarhakt kärarhae i arha räm maos maos dä ama ruan dä qärrahani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qärrahani i sa guani na rha dä ama ngäñäpärharha bä qa mumärärs pät a rha.

²⁵ Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa nae ma Galili dä nämät ama värhap ama ngärhäqyisem na ap dä nae ma Jerusalem dä nae ma Judia dä nae närrhage na ama rigi ma Jordan.

* ^{4:18} ama namuqa ma Galili Rhak täkt ama namuqa di qaku na ama rigi ama valak mät ki dap ka di qa na ama rigi mamär. Aa uiuvät di ama ruqa ama rhäk täm ga da sägäk ama kilomitaqäna bä aa uiuvät mana namuk di ama ngärhäqyisem da dävaung ama kilomitaqäna.

5

Ma Jisas Ka Sameng Mäni Ama Damgi

¹ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa met savono sämäni ama damgi bä nga rhoqoräkt i sa qa muqun dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga.

Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät

(5:2-12 / Luk 6:20-23)

² Dä qa nasäng iva qä su rha i qä qoar toqortäqyia,

³ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhit länk pät ama qloqaqa aa qäge inguna rha diva bä ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

⁴ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhit nok. Rha diva ma Ngämuqa qä säm ama bulap säävät arha iar.

⁵ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama bulap ta ama ruvek na rha. Rha diva bä ba rha na ama ivätki.

⁶ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i anoeng mä rha dä aqäsäk ta nani ama räkt ngät ama lat. Rha diva qä rhäqäp ta bä va mamär na rha.

⁷ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhir qur arhani rha ama lavuqi. Rha diva qä rur a rha rha ama lavuqi.

⁸ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama qumärqumär arhä snängäqa. Rha diva rhi lu qa.

⁹ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i rhat tu ama bulap mänguräp arhani. Rha diva qat tes ta i aa es na rha.

¹⁰ "Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i ama ruvek ti sangäm na rha rhoqoräkt i rhat tu alat na ama räkt ngät ama lat. Rha

diva bā ba rha nä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

11 “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e gem ngän gre i sa arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi sangäm na ngän mavängam dä rhat tamän na ama vu ngät ama enge moe maos maos mavängam säväät a ngän inguna näväät a ngo.

12 Mamär iva märmär gem ngän bā ngäni qok inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpkı arha ron inguna sa ama ruvek ta sangäm na ama vämginarha mavängam doqoräkt kärarhae i sa mudu rha män ba angän gamäs.

Ama Qyiräpki Dä Ama Neraqa (5:13-16/Mak 9:50/Luk 14:34-35)

13 “Aingän di ama qyiräpki na ngän bā ba ama ruvek nämäni ama ivätki sokt di ngakt bā sa rhäksot na ama qyiräpki at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? Qi di sa qaku mamär väti guani na qi dap kinak pa rhit don na qi dalek bā va ama ruvek ti naengmät na qi va arhä qar angärha rem.

14 “Aingän di ama neraqa na ngän bā ba ama ruvek nämäni ama ivätki. Ama värhäm gärqomni i qale läm da ama dabäm angät tpäs di qaku mamär iva aung gä nangaip äm.

15 Bä qosaqi qaku ama ruvek ti namudäm säda ama lirhäga bā rha rhu qa va anga uratki arha rem dap kinak tat tu qa rhävuk bā äkt i qät bon da ama neraqa bā bā iarhakt moe qärarhae i sa qale rha va väti.

16 Mamär iva ngän doqor ama lirhäga rhoqoräkt bā va angän neraqa qä sen da arhani arhä saqong ivakt iva mamär väti a rha iva rhat lu angäna lat ama mär ngät bā va rhit bon da ama murhämeska sage angän mamäk da ama usäpkı arha ron.

Ma Krais Ka Män Ivakt Iva Qä Rhäkmämär Na Ama Muräkt

* **5:22** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani näväät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘mavängam’

17 “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu rhäksot nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ura ama vämginarha arha enge. Sa qaku ngua män ivakt iva ngu rhäksot na ngät dap kinak ngua män ivakt iva ngu rhäkmämär na ngät.

18 Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engäktki iva dängdäng dä qäbäs na ama usäpkı dä ama ivätki dap pa qaku qäqi anga gaini mamär anga muqunänini diva rhäksot nä ini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Diva rhoqoräkt bā dängdäng iva iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong di irhong ngä rhu irhong angät släqyige väti a nas.

19 Dä soknga aung gärakni i qäqi qä nänbetäkmät na angätni anga gaini na ngät anga muräkt näväät iangärhäkt ama muräkt dä qä su arhani ama ruvek iva rhat tualat toqoräkt diva iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i qa di ama gaini na qa mamär da aa Muräktpäm angärha ron. Sokt di aung gärakni i qat tet parhäm ama muräkt dä qä su arhani iva rha rhualat toqoräkt dä va iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i iaqäkt ama ruqa di ama mor qa na qa mamär da aa Muräktpäm angärha ron.

20 Inguna sa ngu qoar na ngän iva qaku ngän namon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm angärha ron grekt bā qaku angäna lat ama räkt ngät ngät tet e na ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna arha lat.

Ama Uraqi

21 “Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi veng dap aung gärakni i qä veng diva qä rha ama matnäväämne.’

22 Sokt di ngo di ngu qoar na ngän i aung gärakni i qär qur akni ama ruqa* diva qä rha ama matnäväämne dä aung gärakni i qat tuma akni ama

ruqa diva qä rhäväkt sa aa lat da ama morta arhä saqong dä aug gärakni i qat tamän doqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga!’ diva qa rhet sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs.

23 “Bä äkt i ngakt bär ngit boda gi vänbon bät ama laiqa na ama vodämes näkt nga vuk pät a nge i nak sa qaku märmär ge akni nävät a nge

24 dä va ngia rhet daqule gi vänbon äkt ge ama laiqa na ama vodämes dap ngia rhet bär ama narhoeräm diva ngia rhuräkt mänguräp mä en nge na qa bär nasot näkt sa ngia rhän bär nge vodä gi vänbon.

25 “Mamär iva nge lir ngia rhuräkt mänguräp mä en nge nä qa ruqa as pa ama muräkt angät kamäs i varis kä navon däm nge sage ama matnävämnenaqa bär nasot dä va qa rhu nge va ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt näkt pa qa rhu nge va ama tpäskiarharhäng.

26 Ngu quoar na nge na ama engäktki iva qaku mamär iva vuk sä nge bär dängdäng iva ngia rhuvät na ama dändängini nä ini ama brasini.

Ama Snängaga ama Qrot Ka Sävät Ama Lat Na Ama Qavatka

27 “Sa ngän nari i mudu arhani rhi quoar toqortäqyia, ‘Qale nge qa vatnävätlägut.’

28 Sökt di ngo di ngu quoar na nge i aung anga ruqa qärakni i sävetka qat lu ama evopki na ama snängaga na ama qavatka di sa qa qavatnävätlägut kä na qä mät aa snängaga.

29 Ngakt bär gi märmär qa gi saqon-gaqa qä rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä va ngia rhar täm ga bär nge rhon na qa nae. Inguna va ama märmär doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märmär doqoräkt iva gi släqyige moe di rhi rhon nä ige sämät amä ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

30 Dä ngakt bär gi märmär et ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä nge rhodäkt sä et bär nge rhon na et nae. Inguna va ama märmär doqoräkt iva

qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märmär doqoräkt iva gi släqyige moe ige ngä rhet sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Bäñbäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron

(5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12 / Luk 16:18)

31 “Bä qosaqi sa arhani rhi quoar toqortäqyia, ‘Aung gärakni i qät kutmäs aa egutki di mamär iva qa von gi rha anga abuqt na ama bärnät.’

32 Sökt di ngu quoar na ngän i aung gärakni i sa qa qutmäs aa egutki dap kaku qia mualat na anga lat na ama qavatka di qat tualat sä qä bär qä qavatnävätlägut. Dä aung gärakni i sa qa mät ama evopki qäraktni i sa arha egutka qa qutmäs a qä di qä qavatnävätlägut.

Ama Musärhäm

33 “Bä qosaqi sa ngän nari i sa mudu arhani rhi quoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale nge namusärhämä näkt nasot dä ngit don na nas sävät ama musärhäm angärha rhäng dap kinak pa ngia rhualat bär bär ma Engeska na agi a lat kärangätni i sa ngia musärhämä iva ngia rhualat na ngät.’

34 Sökt di ngu quoar na ngän i nak sa qale nge namusärhämä näma dä sage ama usäpkı inguna sa qale ma Ngämuqa aa mämugunäs e

35 ura sage ama ivätki inguna mämae väti aa qäriglem e ura sage ma Jerusalem inguna iomäkt ama värhäm di ama enges ka ama vitnaqa aa värhäm.

36 Dä qale nge namusärhämä nävät ngia väski inguna ainge di sa qaku mamär väti a nge iva ngia rhualat sä gi nge qäsega bär qa rhän i ama qulum ga ura ama ilän ga.

37 Dap kinak mamär iva sökt nge quoar i ‘Iei’ ura ‘Qaku.’ Dap ngakt bär ngiat tu savono di iangärhäkt ama lat di ngät dän nage ama vu qa ama ruqa ma Sämgä.

*Qale Ngi Namuvät Pät Ama Vu
Ngät Ama Lat Angät Tpäs
(5:38-42/Luk 6:29-30)*

38 “Bä sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Ngakt bär akni qä slava nä gi saqongaqa dä va ngi slava na aa saqongaqa. Dä ngakt bär akni qä slava nä gi qigi dä va ngi slava na aa qigi.’

39 Sokt di aingo di ngu qoar na ngän i qale ngi natmair särha aung gärakni i ama vu qa. Dap kinak ngakt bär aung gä e säng gia qeng dage vät gi märmär dä qosaqi va ngi rhong na age sävät a qa.

40 Dä ngakt bär nani aung iva qa rhu nge va ama muräkt ivakt iva qä rha gi scrapki dä mamär iva gia qlak na qa iva qä rha qi näkt kosaqi sävät gi boiqi ama uiu qi navono.

41 Dä ngakt bär rhäktuk pät aung sää nge iva ngia rhet ngi na qa vät ama sägäk ama kilomita dä mamär iva ngia rhet ngi na qa vät ama udiom ama kilomitaiom.

42 Ngi von aung gärakni i qä nän nge dap kale ngi nen aung gärakni i nani a qa iva qä rha ani nagem nge näkt mamär dä va saqi qä evär däm ini.

*Mamär Iva Angäna Snäng Bät
Angäna Ikkäna*

(5:43-48/Luk 6:27-28, 32-36)

43 “Sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Mamär iva gia snäng bät gia ruavek maräkt dap ama märam iva ama vu dä gia ron sävät gia ik.’

44 Sokt di ngo di ngu qoar na nge i, mamär iva gia snäng bät gia ikkäna dä va ngi nän sävät iarhakt kärarhae i rhi sangäm na nge mavängam

45 divakt iva rhoqoräkt di ngän diva angän mamäk aa es na ngän gärak i sa qale qa da ama usäpkı arha ron. Inguna sa qat tualat sa aa qunäga iva qä sen sävät ama vu rha ama ruvek ti na ama mär ta ama ruvek dä qät täk na ama suigi bär ba ama räkt ta ama ruvek ti na ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta na rha.

46 Inguna ngakt bär aingän di sokt angäna snäng bät iarhakt kärarhae i arha snäng bät a ngän dä ngu lu angän ditsek di ngä qoe nai? Nga sa qaku

qäqi ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes tat tualat toqoräkt?

47 Dä ngakt bär sokt ngi rhar sää gia ruavek dä ngu lu nga gia lat ama mär ngät ngät tet e na arhani arha lat ama mär ngät? Nga qaku qäqi ama Jentailqäna rhat tualat toqoräkt?

48 Dä soknaga mamär iva sa mamär na ngän mamär di qoki rhoqor angän mam dak pono i sa mamär na qa mamär.

6

*Ama Rhisu Sävät Ama Vänbon Bä Ba
Ama Tläkta*

1 “Ngänit lu mamär i varis ngän du-alat na angäna lat ama räkt ngät da arhani ama ruvek arhä saqong ivakt iva rhat lu ngän inguna rhoqoräkt dä va qaku angän anga rhitsek nage angän mamäk kärak i qale qa da ama usäpkı arha ron.

2 “Bä äkt i qre va ngit bon ama tläkta dä qale ngi naes ama biugal vägi qamäts toqor ama ruvek tat tualat pa ama mämaiväm dä mäni ama is kärarhani i rhat tualat sädä saqong. Tat tualat toqoräkt divakt iva arhani ama ruvek tit sek sää rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engäktki i sa rha rha arhä rhitsek.

3 Dap kinak kre va ngit bon ama tläkta diva qale ngi naqyiradeng nängia rhäqyet ama sael et iva et ngät dräm agi a lat kärangätni i ngia rhäqyet ama märmär et et ngät tualat na ngät

4 ivakt iva gi vänbon diva ngit bon däm ngät ma ama up. Dä gi mamäk kärakni i qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up pa qä sek mä nge.

*Ma Engeska Aa Nän
(6:5-15/Luk 11:1-4)*

5 “Bä qre va ngäni nän dä qale ngän namualat toqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sädä saqong. Inguna rha di sa nani a rha masirhat iva rhat mair bär rhi nän ba ama mämaiväm dä mät ama ingnas parhäm ama is ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engäktki i sa rha rha arhä rhitsek.

6 “Sokt kre va ngi nän dä mamär iva ngia rhet sämät ama qäväläm bä gia vätkä näkt ngi väs mät ama tmongi bä ngi nän sage gi mamäk kärak i sa qaku ama ruvek tit lu qa. Dä va gi mamäk kärak i qat lu nge äkt pa qä sek mä nge.

7 “Dä qre va ngi nän dä qale ngiat tamän masirhat pät ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong doqor ama Jentailqäna inguna sa rhat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa qä nari rha inguna nävät arha engirhong masirhat.

8 Qale ngän dualat toqor ta inguna sa angän mamäk kat dräm i agirhong gärqärhongni i sa ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni i as kaku ngän nän ga rhäm irhong.

9 Dä soknga mamär iva ngäni nän doqortäqyia,

“Aut mam dak pono da ama usäpki arha ron,
mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki
i ama qumärqumär qi mamär.

10 Mamär iva ar sä gi muräkt sarhe bä va iarhongäkt moe irhong ngät tet parhäm gi snängaqa rhe vät ivät i qoki va irhong doqor iarhongäkt da ama usäpki arha ron.

11 Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät pät tak täkt ama qunäga.

12 Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong
doqor qre i sa ut kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

13 Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiquit
dap pa ngiat tumaiar ut nämät ama vuqa*.

14 Inguna ngakt bä ngänit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong di qosaqi angän mamäk tak pono da ama

usäpki arha ron ba qät kyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.

15 Dap kinak ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk kä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.

Ama Sameng Sävät Ama Meranotka

16 “Näkt kre va ngän deranot dä qale ngänät nañäm i rhoqor qre i airäs ngän iva ngän doqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sädä saqong gärarhae i rhit kutsasorhane na arhä saqongitnäk ivakt iva ama ruvek tat lu i rhat teranot. Sa ngu qoar na ngän na ama engäktki i sa rha rha arhä rhitsek.

17 Dap kinak kre va ngiat teranot dä mamär iva ngit tor gi saqongait näkt ngit prit na ama oel vät ngia väski

18 divakt iva qaku mamär vät ama ruvek iva rhat lu nge i ngiat teranot dap kinak pa sokt gi mamäk kat lu gia lat toqoräkt. Dä gi mamäk kärak i sa qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up diva qä sek mä nge.

Ma Jisas Ka Su I Mamär Iva Ut Tuvärhane Na Ama Mämägän Dävuk Da Ama Usäpki Arha Ron

(6:19-21/Luk 12:33-34)

(6:22-23/Luk 11:34-36)

(6:24/Luk 16:13)

19 “Qale ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas te vät ivät i äkt di mamär iva ama gärhañ ngät täs ngät dä ama urunga qä slava na ngät dä ama suarha rhi nändrukdam bä rhi sua rhäm ngät.

20 Dap kinak mamär iva ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas tävuk da ama usäpki arha ron i äkt di qaku mamär iva anga gärhañ ura anga urunga ngä naslava na ngät ura ama suarha rhi nändrukdam bä rhi sua rhäm ngät.

* **6:13 ama vuqa** Ura ‘ama vu qa ama ruqa ma Sämgä’ Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae, ‘inguna sokt nge sa ama muräkt bä sa ama qrot bä sa ama murhämeska ma ama soktäm. Ngäktki rhoqoräkt.’

21 Inguna äkt i sa qale gi mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.

22 “Ama saqong di ama lirhäga bääba ama släqyige. Bää äkt i ngakt bää ama mär gi saqong dää va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa.

23 Sokt di ngakt bää ama vu gi saqong dää va rhäqäp gi släqyige moe na ama bängangit. Ngakt bää ama neraqa väm ngän di ama bängangit mätka dää sirhäkt ama mor it mamär ama bängangit päm ngän!

24 “Qaku mamär väti aung iva qat tualat bää ba ama udiom ama moriom inguna ngakt dää va ama vu da aa ron säävät akni dää va aa snäng bät akni ura ngakt dää va qä vodäm mes sage akni dää va ama vu da aa ron säävät akni. Qaku mamär väti a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dää qosaqi ngän dualat pa ama ligär angärha rem.

Qale Qänäskänes Ngän (6:25-34 / Luk 12:22-31)

25 “Dää soknga ngu qoar na ngän iva qale qänäskänes ngän säävät angäna iar iva ngän däs agiqa ura va ngäni näkt agiqa bää qale qänäskänes ngän säävät angän släqyige iva ngän don mät agiqa. Nga qaku ama iar ngä vit pa ama tmässä angät tpäss? Dää nga qaku ama släqyige ngä vit pa ama boi angät tpäss?

26 Ngäni lu ama isäm mät ama leqäss. Ngät di qaku ngärhit kutnanokt ura ngärhit sekdam ura ngät turhämne na ama tmässä säva ama väti sokt di angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron gät bon ngät ta ama tmäss. Nga qaku ngän bit pä iangärhäkt angät tpäss?

27 “Auge nävät a ngän di mamär väti a qa iva qa rhu anga säägäk anga aua säävät aa iart toqoräkt i qänäskänes ka masirhat?

28 Dää mäniekt bää qänäskänes ngän säävät ama boi? Ngän du angän snäng säävät ama ngualäñngualañ angärha iar väti ama etki. Qaku ngät tualat ura

ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät

29 sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama säägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñngualañ aa murhämeska.

30 Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran bät ama etki na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bää duququ dää rhit päs ngät mät ama mudam dää mänia? Nga va nak kaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäss? Ai, aingän di ama gaini na angän gatnanakt!

31 “Dää soknga qale qänäskänes ngän i ngäni snanbät toqortäqyia, ‘Va ut tässä agirhong?’ ura ‘Va urhit näkt agirhong?’ ura ‘Va ut don mät na agirhong?’

32 Inguna ama Jentailqäna di arhä snängaqa masirhat säävät tärhong däkt moe dap angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron di qat dräm i ngänit läk nani iarhongäkt moe.

33 Sokt di ama narhoeräm diva ngäni rhares iva ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän bää va qänäskänes ngän iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat da aa saqong dää va qosaqi qä von ngän dää iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong.

34 “Dää soknga qale qänäskänes ngän säävät ama qunäga duququ inguna duququ dää va qänäskänes ngän säävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän duququ. Qoki sa mamär na ama qunäng asägäk asägäk sa aa märänga maräkt.

7

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat (7:1-5 / Luk 6:37-38, 41-42)

1 “Qale ngän datnävämne na arhani sa arha lat ivakt iva qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän sa angäna lat.

† 6:27 anga säägäk anga aua säävät aa iart Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

² Inguna iangärhäkt ama matnävämne qärangät i sa ngän mualat sävät arhani na ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ngän na ngät. Bä iaqäkt ama siqutka na ama matnävämne qäarak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.

³ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt?

⁴ Ura mäniekt bä va ngi qoar nägia ruqa i, ‘Va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i sa qale ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt?

⁵ Ainge qäarak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gio ruqa aa saqongaqa.

⁶ “Qale ngän navon ama im dä iarhongäkt kärqärhong i ama qumärqumär mamär irhong dä qale ngän narhon nä angän pelqäna bä ba ama vlam i varis ngä nanaengmät na ngät pa angärha qar angärha rem näkt ti rhong sävät a ngän ivakt iva rhi sangäm na ngän.

Ngäni Nän Ma Ngämuqa Dä Va Qä Von Ngän (7:7-11/Luk 11:9-13)

⁷ “Ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit ñäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge.

⁸ Inguna iarhakt moe qärarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qäarak i qät ñäm nani guani diva qa rhän bät ini dap auge qäarak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar bä qa.

⁹ “Ura auge nävät a ngän di ngakt bä ngia emga qä nän nani anga bret dä va qä von ga rha anga duiqa?

¹⁰ Ura ngakt bä qä nän nani anga rhinämga di nak nga va ngi von ga rha anga uiuvärhaqa?

¹¹ Ngakt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänböndooräkt di ngätki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpkı arha ron ba qä von da ama märirhong bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!

*Mamär Iva Ut Tualat Sävät Arhani
Ama Ruvek Toqor Ut I Sa Nani A Ut Iva
Rhat Tualat Sävät A Ut Toqoräkt*
(7:12/Luk 6:31)
(7:13-14/Luk 13:24)

¹² “Bä äkt i iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävät a ngän di qosaqi mamär iva ngän du-alat toqoräkt sävät a rha inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä na aa vämginarha arha enge di ngärhi su ut toqoräkt.

¹³ “Mamär iva ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Inguna ama tmongi di ama mor qi dä ama iska iva sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs di märmärsäs ge iarhakt ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhae i rhat tet näväm ga.

¹⁴ Inguna ama tmongi di ama gaini na qi dä ama iska iva säda ama iar angärha ron di ama qrot ge iarhakt ama ruvek ama marheka na rha qärrarhae i rhat dän bät a qi.

Ama Ngämuga Näkt Aa Gavam
(7:15-20 / Mat 12:33-37 / Luk 6:43-45)

¹⁵ “Ngänit lu nämät ama iraski na rha ama vämginarha qärrarhane i rhat dän sagem ngän di rhat nañäm do-qor ama sipsipkäna dap kinak ama mäsmäss päm ngät ama muräp na rha.

¹⁶ Diva qunäga vät a ngän sä rha nävät arhä gavam. Nga va ama ruvek tit ta anga wain angät gavam nävät ama ritgung? Ura nga va rhit ta anga gosaqi at gavam nävät ama gurhäk?

¹⁷ Bä äkt i ama mär ngät ama ngämung moe di ngärhit sa ama mär ngät ama gavam dap ama vu ngät ama ngämung di ngärhit sa ama vu ngät ama gavam.

18 Ama mär qa ama ngämuga di qaku mamär väät a qa iva qät sa anga vu ngät anga gavam dap kosaqi qaku mamär väät ama vu qa ama ngämuga iva qät sa anga mär ngät anga gavam.

19 Ama ngämung moe qärangätni i qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täp mä ngät samäk bää rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.

20 Bä äkt iva qunäga väät a ngän sä iarhakt ama iraski na rha ama vämginarha nävät arhä gavam.

Qaku Nguat Dräm A Ngän (7:21-23/Luk 13:26-27)

21 “Qaku ama ruvek moe qärarhani i rhat tes ngo i ‘Gua Engeska, gua Engeska’ diva rha rhon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm angärha ron dap sokt iaqäkt kärak i qat tualat parhäm gu mamäk aa snängaqa qärak i qale qa da ama usäpkı arha ron diva qa rhon sae.

22 Vät iaqäkt ama qunäga dä va ama rhäqäp na rha ama ruvek ti qoar na ngo i, ‘Gua Engeska, gua Engeska, nga qaku sa ut märhamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa nävät gi ngärhipki? Dä nga qaku sa ut kutmäas ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut mualat na ama qrot ngät ama lat masirhat nävät gi ngärhipki?’

23 Bä nasot dä va ngu qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän. Ngän det nävät a ngo aingän gärarhae i qaku ngän dualat parhäm ama muräkt.’

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värihom (7:24-27/Luk 6:47-49)

24 “Bä äkt i aung gärakni i qat nari rhangät täkt gua enge dä qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät kärakni i sa qa rhäk pät aa vätkä aa ribit saimäk i ama qrot it pät ama sinäpkı arha rhäng.

25 Bä nga ama soeng ngä sáp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätkä sokt di qaku arpus na qa inguna iaqäkt

ama ruqa di sa qa rhäk pät aa vätkä mamär väät ama sinäpkı arha rhäng.

26 “Dap aung gärakni i qat nari rhangät täkt gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama dädän ga ama ruqa qärakni i sa qa rhäk pät aa vätkä väät ama qunga.

27 Bä nga ama soeng ngä sáp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätkä dä arpus nä qa mäk bää sa mava na qa mas.”

Ma Jisas Ka Su Na Ama Qrot

28 Bä nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä ama gulañ na ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu

29 inguna sa qä su rha di qa rhoqor aung gärakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku qä su rhoqor arhä Skraipkäna.

8

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(8:2-4/Mak 1:40-45/Luk 5:12-16)

1 Bä nga sa ar sä ma Jisas nämäni ama damgi dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa.

2 Dä nak akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bää qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bää nani a nge di märmärsägs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

3 Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bää qa rhäk pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ari, nani a ngo, rhäkt di sa märärs pät a nge bää ama qumärqumärqa na nge.” Dä sa märärs pät kärak masägos nämät aa bias.

4 Dä ma Jisas ka mugem ga rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung säävät a nas dap kinak pa ngia rhet bää ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes toqor varhäm ma Moses aa rhäkne ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märärs pät a nge.”

*Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä
Narhoerqa Aa Qatnanakt
(8:5-13 / Luk 7:1-10 / Jon 4:46-54)*

⁵ Bä nga ma Jisas ka mon sae ma Kaperneam dä akni ama narhoerqa bää ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka män sagem ga bää qa nagukt pät a qa rhoqortäqyia,
⁶ “Gua morqa, gua latka di sa qat namas pät aa laiqa vä gua vätkä i ama ngäñäp pät a qa bää qat nari ama ruanini masirhat.”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Va ngua rhän bää ngua rhumäräs pät a qa.”

⁸ Sokt di qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa muväät pät ma Jisas toqortäqyia, “Morqa, aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon sáp gua vätkä. Dap sokt ngi qoar iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa.

⁹ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qäarak i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqor taerhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär dä qa qoar nä iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt ama mor ngät toqor täkt ge aung nävät ama Israelqäna.

¹¹ Ngu qoar na ngän i ama ruvek masirhat diva rha rhän näsäng gunäga aa qamäs dä namone i ama qunäga qat don e bää va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski ge ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop pä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

¹² Dap pa iarhakt kärarhae i qinak mai iva mänaris na rha vä ama Muräktpäm diva rhi rhon na rha sainamäk sáp bängangit angät tpäs.

Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bää sa va rhäkmämär toqoräkt bää ba nge rhoqor varhäm gi qatnanakt.” Dä qoki vätiomäkt ama qäväläm dä sa märäs pät aa latka.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek
(8:14-17 / Mak 1:29-34 / Luk 4:38-41)*

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka met bää qa mon sáp ma Pita aa vätkä dä qa lu ma Pita aa rhäväski i sa qiat namas mäni lai i aräm gi dä aqärnas päm gi.

¹⁵ Dä qa rhäk pät at tärhäqyet dä ama rämgi qia met nävät a qi. Näkt kia märanas bää qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a qa na anga tmäs.

¹⁶ Bä nga bängangäs dä ama ruvek ta met sagem ga sa ama rhäqäp na rha qärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qa qutmäs ama iaus nämät ta na ama enge dä qa mumäräs pät iarhakt moe qärarhae i aräm da.

¹⁷ Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkmämär nä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Qa mät aut släqyige angät märän maos maos nävät a ut
dä qa rha aurha räm nävät a ut.”

*Ama Ruqa Diva Qä Väls Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt
(8:18-22 / Luk 9:57-62)*

¹⁸ Bä nga ma Jisas ka lu ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek namet a nas dä qa qoar na aa mudäsaqongda iva rha rhet samit särhage na ama namuqa.

¹⁹ Dä ama Skraip ka män bää qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päs gia rhäng.”

²⁰ Dä ma Jisas ka muväät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di

angärha vät dap sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväski e.”

²¹ Akni ama ruqa qärakni i qät päs ma Jisas aa rhäng di qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

²² Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngi väs gua rhäng dap ngi qyiradeng na ama ñäpta iva rhi sasärha arhä ñäpta maräkt.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(8:23-27 / Mak 4:35-41 / Luk 8:22-25)

²³ Bä nga ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski dä aa mudäsaqongda rha met ti na qa.

²⁴ Dä mamär di nak sa ama lauräm ama qrot äm mamär ngä märanas pät ama namuqa aa rhäng dä soknga sa qorhäs iva ama mlauski qia rhon nage ama vaeng dap ma Jisas di qä mänatäm.

²⁵ Dä rha met bä rha rhäqäm a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, ngia rhumaiar ut! Va u rhon bä va urhi ñäp!”

²⁶ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len? Äingän di ama gaini nä angän gatnanakt!” Dä qa märanas dä qa märhamän ma ama qrot särha ama laur dä ama vaeng bät ama namuqa iva mae vät a ngät dä mae vät ama lauräm dap mänadin bät ama qoevä mamär.

²⁷ Dä ama gamoe di sa rhäqäptäqäp ta mamär dap ti snanbät toqortäqyia, “Agi a ruqa rhak täkt kärak i qäqi ama laur dä ama vaeng ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräas Pät Ama Iaus Mät Iom Ama Ruiom
(8:28-34 / Mak 5:1-20 / Luk 8:26-39)

²⁸ Bä nga ma Jisas ka män särhage na ama namuqa bä säävät ama Gadaraqäna* arha ivärhäs dä vuk sa ama iaus mät iom ama ruiom nämät

* ^{8:28} ama Gadaraqäna Ura ‘ama Gerasaqäna’ ura ‘ama Gergesaqäna’

ama ñäpta arha lek bä in män sagem ga. Näkt tiom däkt di ama qrot iom ama ruiom mamär bä äkt i sa qaku mamär vät aung iva qat tet nävää iaqyäkt ama iska.

²⁹ Dä nak sa in muquaia i in goar i, “Ai, ainge ma Ngämuqa aa emga, nak nani a nge iva ngia mäsana na un? Sa ngia ngia män de ivakt iva ngiat turuan bät a un as pa ama rhäkmämär ngät ama rhodäm angät kamäss?”

³⁰ Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät i ngärhit nges e gläius maqälak na rha.

³¹ Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngi kutmäss a ut dä mamär iva ngi rhäk na ut sämät ama vlam.”

³² Dä qa qoar na ngät toqortäqyia, “Ngän det.” Bä äkt i sa vuk sä ngät bä ngä met sämät ama vlam. Dä nak ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä ñäp däm gi.

³³ Bä ama ruvek kärarhani i mai rhit lu väti iangärhakt ama vlam di sa rha ang masirhat bä sämät ama värhäm bä rha sameng nä iarhongäkt moekti bä qoki säävät ama lat kärangätni i sa ngä märanas pät ama iaus mät iom ama ruiom.

³⁴ Dä nak sa ama ruvek moe nämät iomäkt ama värhäm da män ivakt iva rhi lu ma Jisas. Bä nga rha lu qa dä rhat naing bät a qa iva qa rhet nävää iosäkt arha ivärhäs.

9

Ma Jisas Ka Mumäräas Pät Ama Ngäñäpärhaqa
(9:1-8 / Mak 2:1-12 / Luk 5:17-26)

¹ Dä ma Jisas ka veng sämät ama mlauski bä saqi qa mängaläkt särhage sääva aa värhäm maräkt ma Kaperneam.

² Dä nak sa arhani ama ruvek ta met sa ama ngäñäpärhaqa sagem ga i sa qat namas mät ama gasgaska. Bä nga ma Jisas ka lu arhä qatnanakt dä qa qoar nä qä ngäñäpärhaqa i, “Ngua

emga, qale ngit len. Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

³ Dä nak sa arhani ama Skraipkäna rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa.”

⁴ Dap ma Jisas sa qat dräm arhä snängaqa bä äkt i qa snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng na ama vu qa ama snängaqa?”

⁵ Inguna guaäm goe di märmärsä mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’

⁶ Bä nävät tom däkt diva mämär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Dä qa qoar nä qä ngänäpärhaqa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.”

⁷ Dä qa märanas bä qa met säva vät.

⁸ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta lu rhoqoräkt dä rhit len dä rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa qärakni i sa qa von da ama qrot toqoräkt bä ba ama ruvek.

Ma Jisas Ka Mes Ma Matyu (9:9-13/Mak 2:13-17/Luk 5:27-32)

⁹ Bä nga ma Jisas ka met na äkt bä qat tet dä qa lu akni ama ruqa i qat muqun ba ama vätka qärakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” Dä ma Matyu qa märanas bä qa met nasot a qa.

¹⁰ Bä nga mamär i ma Jisas kat muqun gä nä ma Matyu bä in däs pä ma Matyu aa vätka dä nak sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävärt ama vu rha ama ruvek ta män bä rha muqun ge ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bä rhat täs.

¹¹ Bä nga ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha snanbät sä ma Jisas aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä angäna morqa di qat täs kä na ama ruvek kärarhani i rhit ta

ama takes dä ama vu rha ama ruvek?”

¹² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar toqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäts pät a rha di qaku rhit län nani ama ruqa qärakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit län nani ama ruqa rhoqoräkt.

¹³ Ngän det bä va qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ma Ngämuqa aa enge angät tarimini qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes.’ Inguna qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

*Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävät
Ama Meranotka
(9:14-17 / Mak 2:18-22 / Luk 5:33-39)*

¹⁴ Nasot dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män ge ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ut ut na ama Farisiqäna di ut teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

¹⁵ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qärakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tit nok na ama iräski rhoqoräkt i qale qa qä na rha? Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qärak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iomäkt ama qäväläm diva rhat teranot.”

¹⁶ “Dä qaku aug gä namu anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi inguna ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi.”

¹⁷ “Dä qosaqi qaku rhi narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng. Ngakt bä va rha rhualat toqoräkt dä va vukdur va ama ngädäng dä va räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. Dap kinak tit tor na ama iar qi ama wain

sämät ama iar ngät ama ngädäng dä soknga ama wain ngä na ama ngädäng moe diva sa mamär na ngät.”

*Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Rhuimgi Dä Qa Mumäräs Pät Ama Evopki
(9:18-26 / Mak 5:21-43 / Luk 8:40-56)*

¹⁸ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt säväät a rha dä nak sa ama tpäskinaqa qa män buk pa väät dä qa anda aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qäqoar toqortäqyia, “Ngua imgi di sa qia ñäp täkt. Sokt di mamär iva ngi ang bä ngi rhäk pät a qi bä va qiat däqäm.”

¹⁹ Dä ma Jisas ka märanas bä qa met nasot a qa qä na aa mudäsaqongda.

²⁰ Dä nak sa aktni ama evopki qäraktni i väät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo dä qaku mae väät at biaska na ama equngi dap as kinak kat tet di qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm

²¹ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä qäqi ngu rhäk pät aa boiqi dä sa va märäs pät a ngo.”

²² Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qa lu qi bä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Ngua imgi, qale ngit len. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.” Dä sa märäs pät kärakt ka evopki masägos.

²³ Bä nga ma Jisas ka män säp ka tpäskinaqa aa vätkä dä qa nari arhani ama ruvek arhä mabu dä qa lu ama ruvek i rhit nok na ama iräski.

²⁴ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det nae inguna nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänenäm.” Dä rha rhama täm ga.

²⁵ Sokt di sa nga rha rhäk na ama guläñgi sä dalek dä qa met säva qa rhuimgi at käväläm bä qa sangar ama rhuimgi at tärhäqyet bä qia märanas.

²⁶ Dä vräs da ama sameng säväät tangät täkt ama lat särhage särhage väät ama ngärhäktka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Iom Ama Ruiom

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tet na äkt dä ama säsuriom in män gem ga dä ma Jisas ka snanbät sä iom doqortäqyia, “Ngä inät nanakt i sa mamär väät a ngo iva ngua rhumäräs pät a en?”

Dä in muväät pät a qa i, “Iei Engeska.”

²⁸ Dä qa rhäk pät in saqong i qäqoar toqortäqyia, “Mamär iva sa rhäkmämä nä iangärhäkt ama lat parhäm in gatnanakt.”

²⁹ Dä mamär na in saqong. Dä ma Jisas ka mugem iom ma ama qrot toqortäqyia, “Mamär iva qale aung gä naräm säväät tangät täkt ama lat.”

³⁰ Dap kinak in met na äkt bä ini sameng säväät a qa väät ama ngärhäktka moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Qaku Qat Tamän

³¹ Dä mamär na in saqong. Dä ma Jisas ka mugem iom ma ama qrot toqortäqyia, “Mamär iva qale aung gä naräm säväät tangät täkt ama lat.”

³² Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä nak sa arhani ama ruvek ta män sagem ga sa ama ruqa qärakni i ama iauska qät täk pät a qa dä qaku qat tamän.

³³ Bä nga nasot i ma Jisas ka qutmäs iaqäkt ama iauska nämät ka ruqa qärak i qaku qat tamän dä qärak ka märhamän. Dä ama gulañ na ama ruvek di qräk mät ta i rhi qoar toqortäqyia, “Mänenäm inamäk bä sarhäkt di sa qaku aung ga lu ama lat toqor täkt e ma Israel.”

³⁴ Sokt di ama Farisiqäna rhi qoar i, “Qät kutmäs ama iaus näväät ama iaus angät narhoerqa aa qrot.”

Ama Tmäs Kärangätni Iva Rhi Dodäktgyäm Ngät Di Masirhat Na Ngät Dap Ama Latta Di Ama Marheka Na Rha

³⁵ Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama värhap ama gaini na ap moe i qä su va ama mämairvä dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät säväät ama Muräktpäm dä qat tumäräs pät ama

ruvek nämät arhä räm moe maos maos dä nämät arhä släqyige angät märän moe.

³⁶ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa lavuqi na rha inguna sa ama inirqi na arhä snängäqa dä qaku mamär väť a rha iva rhat tatnärhäm ne i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu väť a ngät.

³⁷ Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha.

³⁸ Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat."

10

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(10:1-4/Mak 3:13-19/Luk 6:12-16)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sagem mes bä qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat turäkt ta ama iaus dä va rhit kutmäs a ngät bä va rhat tumäräs pät ama ruvek nämät ama räm maos maos moe dä nämät arhä släqyige angät märän moe.

² Ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda di arhä ngärhep tangät tärhäkt. Narhoer di ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa läktka ma Andru dä ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa läktka ma Jon

³ dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Tomas dä ma Matyu qäarak i ama ruqa qäarak i qat dräm gät ta ama takes dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius

⁴ dä ma Saimon gäarak i qa nämäni ama Selotkäna näkt sävät ma Judas Iskariot käarak i qa vodä ma Jisas sämät aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(10:5-15/Mak 6:7-13/Luk 9:1-6)

⁵ Rhärhae rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha di ma Jisas ka rhäk na rha sa ama rhodräp toqortäqyia, "Qale ngän namet sā mänguräp ama Jentailqäna. Dä qale ngän namon sämät guaäm nävät ama Samariaqäna arha värhap.

⁶ Dap kinak pa ngän det sage ama Israelqäna qärarhan i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i sa musäng sā ngät.

⁷ Bä va nga rhoqoräkt i ngän det dä ngäni sameng i, 'Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.'

⁸ Va ngän dumäräs pät ama rämgivärharha dap pa ngän däranas na ama ñäpta dä va ngän dumäräs pät ama biaspärharha näkt pa ngänit kutmäs ama iaus. Sa qaku ngän bodäm bät ma Ngämuqa aa matnärhäm bä ba ngän bä äkt i mamär iva qale arhani rhi natbodäm bät angän matnärhäm bä ba rha.

⁹ Qale ngi nata anga gol ura anga silva ura anga ligärigleng mät gi rhae.

¹⁰ Dap kale ngi nata anga sägänaqa väť gia tmerhäs ura anga sravem anga unbem ura anga sandal anga unmem na ngät sae ura anga tлага.

"Mamär iva ama latka qä rha iarhongäkt kärqärhong i qät länk nani irhong nage ama ruvek kärarhan i sa qa matnärhäm da.

¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt iva ngia rhon sämät agi a värhäm anga mor äm ura agi a värhäm anga gaini na äm diva ngi ñäm nani anga ruqa e mät äm gäarakni i ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong bä va qale nge gem ga bä dängdäng iva ngia rhet daqule iomäkt ama värhäm.

¹² Qre va ngiat don säva iaqäkt ama ruqa aa vätkä dä mamär iva ngia rhes ama märmärgem sage ama ruvek kärarhan i qale rha e väm ga.

¹³ Dap ngakt bä iarhakt ama ruvek di sa rha ar sä nge sagem mes dä mamär iva ngi nän iva qale ama bulap nage ma Ngämuqa gem da. Dap ngakt bä qaku rha ar sä nge dä va ngi rhäqästägia enge na ama modämne.

14 Dap ngakt bā qaku ama ruvek ti nar sä nge ura qaku rhi nanari gia enge dä va ngia rhet daqule iaqäkt ama vätkä ura iomäkt ama värhäm dä va ngi suqup gia qäriglem sa ama rhabuqi samäk* dä saqi ngi rhäqäs tägia enge na ama modämne.

15 Ngu qoar na ngän na ama engäktki i vätkä ura iomäkt ama värhäm däva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmaakkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bāva rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arhä mamäkkäna bāva rhi vodäm da ba ama ruvek bāva rhi veng da.

*Va Ama Märän Ngät Dän Säväät A Ngän
(10:16-25/Mak 13:9-13/Luk 21:12-19)*

16 “As ngäni lu i ngut täk na ngän iva ngän doqor ama sipsipkäna qärangätni i ngät tet sä mänguräp ama mäsmäs päm ngät ama muräp ama mor ngät. Mamär iva ama räpmät na ngän mamär dap kosaqi mamär iva qaku mamär vätkä ura iomäkt angät saqong bāva rha rhäranäs ngän ba arhä mämairväm.

18 Näkt pa rhi artäm na ngän sädama tpaäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Va rha rhualat toqoräkt ivakt iva ngäni sameng säväät a ngo ba rha rhi na ama Jentailqäna.

19 Qre va rhat tair na ngän ba anga muräkt däva qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt ura säväät agi anga engirhong gärqärhongni iva ngän damän bät irhong inguna va ama Qloqaqa ama Qumärqmärqa qä von ngän dä iahongäkt ama engirhong bät iomäkt ama qäväläm.

20 Inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa

angän mamäk aa Qloqaqa qat tamän mät ngän.

21 “Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpék ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmaakkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bāva rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arhä mamäkkäna bāva rhi vodäm da ba ama ruvek bāva rhi veng da.

22 Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Soko di iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot bādäng bät ama tpäsimi diva qäraha ama mumaiar.

23 Qre va rhi sangäm na ngän mavängam mät aomni ama värhäm däva ngäni ang nae sämät aomni. Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engäktki iva ma Ruqa aa Emga va qa rhän dap as kaku ngän namet mät ama värhap moe e ma Israel.

24 “Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap kosaqi anga latka di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs.

25 Sa mamär iva ama mudäsaqongga di qa rhoqor aa morqa däva amalatka di qa rhoqor aa morqa. Ngakt bārhat tes ama sägärhae arha morqa i ma Belsebul dä nak pa rhi slava nä iahakt kärarhae i rha nävät iaqäkt ama morqa aa qärhae na ama enge ama vu ngät masirhat.

*Nak Pa Qale Ngänit Len
(10:26-33/Luk 12:4-7)*

26 “Dä soknga qale ngänit len da inguna qaku guani qärqäni i sa väsdät särhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini.

27 Agirhong gärqärhongni i sa ngua qoar na ngän nä irhong bābängangit angät tpäsimi diva ngän damän bät irhong da eraqi dä agirhong gärqärhongni i sa ngua rhäkkdasäkt nä irhong ba ngän diva ngäni nä nä

* **10:14** ngi suqup gia qäriglem sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

irhong dävuk nävät ama vät angärha rhäng.

²⁸ Dap kale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama ruvek arhä slägyigleng dap kaku mamär vät a rha iva rhi veng ama ruvek arhä mungäsnäng. Dap kinak pa ngänit len iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qä slava na ama mungäsnäng ngä na ama slägyige moe mät ama mudäbäs ama sok tä bäs.

²⁹ Nga qaku rhi navodäm bät ama udom ama isämırhom na ama brasini? Sokt di qaku ani nävät irhom diva arpus nä ini sävät ivät sañis nä ini nämät angän mamäk aa snängaqa.

³⁰ Bä qäqi ama qässeng bät angän bäs di sa qat dräm ama rhodäm sää ngät.

³¹ Dä soknga va qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqpäp nä irhong ama isämırhong angät tpäs.

³² “Bä äkt i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngua rhamän i qa nämäni ngo dä gu mam aa saqong gärak i rhak pono da ama usäpki arha ron.

³³ Dap iaqäkt kärak i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngu rhäqyas na qa dä gu mam aa saqong gärak i rhak pono da ama usäpki arha ron.

Ma Jisas Di Qaku Qa Män Sa Ama Bulap Dap Kinak Ka Män Sa Ama Ulaqi Arha Singi

(10:34-39/Luk 12:49-53)

(10:37-39/Luk 14:25-33)

³⁴ “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki. Qaku ngua män sa ama bulap dap kinak ngua män sa ama ulaqi arha singi.

³⁵ Inguna sa ngua män ivakt iva ama ruqa qa rhair sävät aa mamäk dä va ama ngärhuimgi sävät at nanäk dä va ama ngätkluqi sävät at täväski.

³⁶ Dä ama ruqa aa ikkäna diva aa qärhae maräkt.

³⁷ “Aung gärakni i aa snäng bät aa mamäk ura aa nanäk masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na

qa iva gu mudäsaqongga na qa. Dap aung gärakni i aa snäng bät aa emga ura aa imgi masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa.

³⁸ Bä aung gärakni i qaku qät ta aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa.

³⁹ Aung gärakni i qä siqut iva qä sangar aa iar diva qa rhusäng sää ngät nasot dap iaqäkt kärak i qa rhusäng sa aa iar bä ba ngo diva qä rha ngät nasot.

Ama Rhitsek (10:40-42/Mak 9:41)

⁴⁰ “Auge qärak i qä rhar sää ngän di qosaqi qä rhar sää ngo dap auge qärak i qä rhar sää ngo di qosaqi qä rhar sää iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo.

⁴¹ Aung gärakni i qä rhar sa ama vämginaqa sagem mes inguna akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa diva qä rha ama vämginaqa aa rhitsek. Dä aung gärakni i qä rhar sa ama räkt ka ama ruqa inguna akni ama räkt ka ama ruqa na qa diva qä rha ama räkt ka ama ruqa aa rhitsek.

⁴² Dap aung gärakni i qäqi qät bon akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ta anga kap na anga rigi anga umälet na qi inguna sa qät päs gua rhäng di qoki va qä rha aa rhitsek.”

11

Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais

(11:1-19/Luk 7:18-35)

¹ Sa nga ma Jisas ka von dä iangärhakt ama rhodräp bä ba aa ngärhäqyisem da udjom aa mudäsaqongda bä rhäksot dä qa met na äkt ivakt iva qä su dä qä sameng mät ama värhap pät iosäkt ama ivärhäs.

² Bä nga ma Jon ama Baptais kärak i sa qale qa va ama tpäskiarharhäng ga nari sävät ma Krais aa lat dä qa rhäk na arhani aa mudäsaqongda sagem ga

³ bä rha snanbät sää qa rhoqortäqyia, “Nga qärak na nge iva qa

rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?"

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Ngän det bäängäni qoar nä ma Jon nä iarhongäkt kärqärhong i ngänät nari irhong dä ngänät lu irhong

⁵ i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäas pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta di sa rhat täranas bääma iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bääba ama tläkta.

⁶ Näkt ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i sa qaku rhit kut säda arha ron nävät a ngo dap kinak tat nanakt na ngo."

⁷ Bäänga ma Jon aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama gulañ na ama ruvek sävät ma Jon doqortäqyia, "Sa ngän met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qärakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängqa?

⁸ Ngakt bääqaku rhoqoräkt dängulu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agianga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qärakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? As ngäni lu i iarhakt kärarhae i rhat don mät ama mär ngät ama boi di sa qale rha va ama vitarhaha arha vät.

⁹ Ngakt bääqaku rhoqoräkt dängulu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agianga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs.

¹⁰ Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i sa rha säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

"As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vägi qamäas ivakt iva qä rhäkmu nägia iska nanokt nge."

¹¹ Ngu qoar na ngän na ama engäktki i nä mänguräp ama ruvek kärarhani i sa arhä nanäkkina rha säl a rha di sa qaku aung ga män gärakni i qa vit pät ma Jon ama Baptais aa uväs. Dap iaqäkt kärak i ama gaini na qa mamär va ama Muräktpäm na rhävuk di ama moräas na qa masirhat daver ma Jon.

¹² "Nävät ama qäväläm gärqomni i ma Jon ama Baptais ka nasäng i qä sameng inamäk bääsarhakt di sa ama Muräktpäm na rhävuk ngärhit ta ama märänga ama mor qa bääma inirqi mät ta ama ruvek di sa rhi siqut iva rhi sangar a ngät na ama qrot

¹³ Inguna ama vämginarha däama muräkt moe di ngät tamän mudu inamäk bäädängdäng i ma Jon ga nasäng i qä sameng iva ama lat toqoräkt ngärahän.

¹⁴ Bäänga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ma Elaija iva evär däm ga di ngät tamän sävät ma Jon. Rhoqoräkt di qrekt bäämamär vät a ngän iva ngänät nanakt toqoräkt.

¹⁵ Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sägua enge di mamär iva qat nari mamär.

¹⁶ "Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait? Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäas e bää arhani rhit nässävät arha ruavek toqortäqyia,

¹⁷ "Urhit kut ama irin
dap ngän di qaku ngän dain
dä urhit tong ama mabu na ama iräski
dap ngän di qaku ngänit nok."

¹⁸ Inguna ma Jon ga män i qaku qattäs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ti qoar i, 'Qa di ama iauska qa e mät ka.'

¹⁹ Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qattäs dä qät näkt dap ti qoar i, 'Ngäni lu qä! Ama qatmäaska däama tnaktkna qa bääaa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bää sävät ama yurha!' Sokt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät

nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap Ama Mor Ap Kärrahani I Qaku Rha Näpgoer Na Nas

(11:20-24 / Luk 10:13-15)

²⁰ Bä nasot dä ma Jisas ka nasäng i qät täksärha ama ruvek nävä iaväkt ama värhap kärqapni i sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät masirhat e inguna sa qaku rha näpgoer na nas.

²¹ “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhi is nas na ama iläñ ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki väta nas.

²² Sokt di ngu qoar na ngän i väta ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs.

²³ “Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämane sävät ama ñäpta arhä ivärhäs. Inguna vadi mai ama qrot ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät e väm nge di nga vadi mai ngua mualat na ngät e väm ma Sodom di mamär iva as kale läm bä dängdäng däkt.

²⁴ Sokt di ngu qoar na ngän i väta ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi nä ma Sodom masirhat pit pä ngia väs.”

Ngäni Ang Sagem Ngu Dä Va Ngu Von Ngän Da Ama Mämaevät

²⁵ Bä väti iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka qoar i, “Ngu nän sä nge mam, ainge qärik i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädrämäda dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha.

²⁶ Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama nämävätki.

²⁷ “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sokt ama Ngätmämäk. Dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmämäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärrahae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.

²⁸ “Aingän moe qärrahae i ngän du-alat masirhat dä ngänit ta bä amärän, mamär iva ngäni ang sagem ngo dä va ngu von ngän da ama mämaevät.

²⁹ Mamär iva qale ngän bä gua rem bä ngäni su nagem ngo inguna aingo di ama bulapka na ngo dä ama sämagaininanas nga e gem ngo bä va ngän dän bät ama mämaevät bä ba angäna iar.

³⁰ Inguna ama lat kärangätni iva ngu von ngän däm ngät iva ngän du-alat na ngät diva qaku ama qrot ngät. Dä ama märanä gärangätni iva ngu von ngän iva ngänit ta ngät diva qaku amärän bäm ngät.”

12

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(12:1-8 / Mak 2:23-28 / Luk 6:1-5)

¹ Väti iomäkt ama qäväläm di väti akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit. Dä aa mudäsaqongda di anoeng mä rha dä rha nasäng i rhi nänbäñ sa ama gavämirhong bä rhat täs irhong.

² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, gi mudäsaqongda

di rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat.”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes sävät ama lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha?

⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i qa mon sävä ama ansäspämgi ama me qi bää qa mäs ama bretkäna qärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa qärangätni i ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär iva qa qä nä qärarhani i rhi na qa rha äs ngät dap sokt ama priskäna di mamär iva rhat täs ngät.

⁵ Ura nga sa qaku ngän mes pa ama Muräkt i väät ama Sabatkäna dä ama priskäna va ama ansäspämgi ama mor qi rhat tualat mavä na ama Sabat i nga rhat tualat na arha lat dä qaku rhit ta ama rhäksärhäm bät angät tpäss?

⁶ Sa ngu qoar na ngän i ani qärqäni i ini ngä vit pa ama ansäspämgi ama mor qi at täväs di qali lini rhe.

⁷ Bää nga vadi mai sa ngänät dräm dangät täkt ama enge angät tarimini qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes’ di vadi mai qaku ngän narhäksärhäm iarhakt kärarhae i sa qaku rhi namualat na anga vu ngät anga lat.

⁸ Inguna ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bää ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Ñäp Et (12:9-14 / Mak 3:1-6 / Luk 6:6-11)

⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bää qa mon säva arhä mämairqi.

¹⁰ Dap akni ama ruqa qa e qärakni i ama ñäp aa rhäqyet. Dä arhani rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tumäräs pät akni väät ama Sabat?” Rhi snanbät toqoräkt dinguna rhit ñäm nani guani iva rhi rhäksärhäm ga väät ini angät tpäss.

¹¹ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gärakni i aa anga sipsip kärakni i sa qa sáp sämät ama uqupka väät ama Sabat diva qaku qä nasangar a qa bää va qä sek mä qa nämät ka?

¹² Di nak ama ruqa di qa vit masirhat pa ama sipsip aa uväss! Bää äkt i sa maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tualat mamär sa akni väät ama Sabat.”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet.” Dä qa ruqa qa murän dä bet bää sa märäss pät a et i ama mär et toqor aetni.

¹⁴ Dä ama Farisiqäna rha met bää rhat tamän särhäm ne sä qa iva rhi veng ga rhoqor mäniekt.

Ma Ngämuqa Aa Latka Qärakni I Sa Qa Armeng Däm Ga

¹⁵ Ma Jisas di sa qunäga väät a qa sä iangärhähkt ama lat bää äkt i qa met nävät iosäkt ama ivärhäs. Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek tat tet nasot a qa bää qa mumäräss pät arha rämgivärharha moe.

¹⁶ Näkt ka von da rha ama enge na ama mugem iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek.

¹⁷ Qa mualat toqoräkt divakt iva rhäkmämär varhäm ama vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangätni i sa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ “As ngäni lu gua latka qärakni i sa ngua armeng däm ga qärak i sa gua snäng bät a qa masirhat bää märmär gem ngo masirhat nävät a qa.

Va ngua rhu gu Qloqaqa väät a qa bää va qä sameng na ama räkt ngät ama matnävämne bää ba ama Jentailqäna.

¹⁹ Qa diva qaku qä na arhani rhi narhäktgyäm sä ne bää va qaku qä natnäss tävuk bää qosaqi va qaku aung gä natnari aa eguinga mäni ama is.

²⁰ Va qaku qä narhagär da anga egärhaet kärqetni ivakt pä bet

dä va qaku qä naveng anga lirhäga qärakni i sa qorhäs iva qä ñäp.

21 Näkt pa ama Jentailqäna rhat nanakt na qa sä nas.”

*Ama Märhamän Mava Sävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa
(12:22-32/Mak 3:22-30/Luk 11:14-23/Luk 12:10)*

22 Mamär dä arhani ama ruvek ta män sage ma Jisas sä akni ama ruqa qärakni i ama iauska qät täk pät a qa bää äkt i ama säsurqa na qa dä qaku qat tamän. Dä ma Jisas ka mumäräas pät a qa bää äkt i nasot dä qa ruqa qat tamän dä qat nañäm.

23 Dä ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät i, “Nak nguaräm ma Devit aa emga rhak täkt iaqäkt kärak i ma Krais?”

24 Sokt di nga ama Farisiqäna rha nari rhoqoräkt dä rha qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qät kutmäs ama iaus di sokt nävät ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul aa qrot.”

25 Ma Jisas kat dräm arhä snängaqa dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga muräktpäm moe qärangätni i sa matmät na ngät diva qäbäs na ngät bää ngakt bää anga ruvek e mät anga värhäm ura va anga vätkä rhi arhäktgyäm sä ne dä va qaku qale iomäkt ama värhäm ura iaqäkt ama vätkä mauiu.

26 Bä ngakt bää ma Sämgä qät kutmäs ma Sämgä dä qa di qat matmät na nas toqoräkt. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt?

27 Näkt ngakt bää ngut kutmäs ama iaus di na ama qrot nage ma Belsebul varhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät boda rha ama qrot bää rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt di arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät.

28 Sokt di ngakt bää ngut kutmäs ama iaus nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä iangärhäkt gua lat di ngärhi

sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän.

29 Qaku mamär väť aung anga ruqa iva qä namon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätkä mavängam bää qä rha aa qärhong dap as kaku qa er qa qop pät a qa. Ngakt bää qä qop pät a qa dä mamär iva qa rhon bää qä rha aa qärhong. Dä nak as ngäktki va mamär väť a qa iva qä rha aa qärhong moe.

30 “Auge qärak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qärak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur täm da.

31 Dä soknga ngu qoar na ngän i ama vuirhong dä ama märhamän mava moe diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek sä irhong. Sokt di aung gärakni i qat tamän mava nä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini.

32 Bä aung gärakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gärakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini näma dä väť tom däkt ama qäväläm ura as mirhup.

*Ama Ngämuga Di Rhi Räm A Qa Nage Aa Gavam
(12:33-37 / Mat 7:15-20 / Luk 6:43-45)*

33 “Anga mär qa anga ngämuga di sokt kät sa ama mär ngät ama gavam dap anga vu qa anga ngämuga di sokt kät sa ama vu ngät ama gavam. Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam.

34 Aingän gärarhae i ama guläñgi na ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, rhoqor mäniekt bää mamär väť a ngän iva ngän damän bät anga mär ngät anga enge qre i sa ama vu rha ama ruvek na ngän? Inguna sävetka aa vämödi di sa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängaqa nä ini.

³⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat.

³⁶ Ngu qoar na ngän i väti ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva rhit täväkt sa ama enge moe qärangätni i sa rha märhamän bät a ngät nak kop mavängam

³⁷ inguna nävät angäna enge diva isiska väti a ngän nämät ama rhäksärhäm dap kosaqi nävät angäna enge diva ngäni rha ama rhäksärhäm.”

Ama Muqunängi Qäraktni I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona (12:38-42 / Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

³⁸ Dä arhani ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna rha muvät pät a qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa nani a ut iva urhi lu anga muqunängi nävät a nge.”

³⁹ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Aingän nävät tit täkt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ngän gärarhani i sa qaku qale rha mamär i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävätlägut. Bä ngänit näm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ama vämginaqa ma Jona.

⁴⁰ Inguna qoki rhoqor ma Jona qärak i sa qale qa väti ama dävaung ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama mor qa ama rhinämga aa ron diva qosaqi ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt iva qale qa väti ama dävaung ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama ivätki aa ron.

⁴¹ Ama ruvek nae näva ama värhäm ama mor äm ma Ninive va rha rhair ti nä rhit täkt ama qoengait pät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa

rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki bä va iarhakt ama ruvek ti rhäksärhäm ngän inguna mudu rha näpgoer na nas toqoräkt i ma Jona qa sameng bät a rha. Dap täkt di aingo qärak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.”

⁴² Ama vitnaqi e väti ama ivärhäs ma Seba diva qia rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek bä va qi rhäksärhäm rhit täkt ama qoengait inguna qia met näva ama iska näda ama ivätki at tärhäkt ivakt iva qi nari ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät ma Solomon aa enge. As ngäni lu i aingo qärak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon.

Evär Da Ama Iauska (12:43-45 / Luk 11:24-26)

⁴³ “Qre va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä qät näm nani anga ivärhäs ivakt iva mae väti a qa e. Sokt di qaku qä namäqäne dä mamär.

⁴⁴ Dä nasot di qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va evär däm ngo sävä gua vätkä qärak i sa ngua män näväm ga.’ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa vätkä i ama dungdu ga näkt ama qumärqumär väm ga näkt sa mamär na qa moe.

⁴⁵ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäyet da udiom angätni ama iaus kärangätni i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätkä bä qale ngät e. Dä iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär. Ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait diva rha rhoqoräkt.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävät Aa Läktpék (12:46-50 / Mak 3:31-35 / Luk 8:19-21)

⁴⁶ Bä nga as ma Jisas kat tamän särha ama ruvek dä nak sa aa nanäk ki na aa läktpék ta män bä rhat mair dalek bä rhit täkne iva rha rhamän särhäm ga.

47 *

48 Sokt di qa muvät pät ama engevärhaqa rhoqortäqyia, "Agukt koe di gu nanäk bää guavek koe di gua läktpék?"

49 Dä qa rhäk aa rhäqyet säväät aa mudäsaqongda i qǟ qoar toqortäqyia, "Erhärhae rhäkt, di gu nanäk ki nä gua läktpék!"

50 Inguna guavek koe qǟrarhani i rhat tualat parhäm gu mam dak pono da ama usäpkı arha ron aa snängaga di iarhakt di gua läktka dä gua läktki dä gu nanäk na rha."

13

*Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät
Ama Ruqa Qǟrakni I Qät Don Na Ama
Gavämirhong*

(13:1-9 / Mak 4:1-9 / Luk 8:4-8)

1 Vät iaqäkt ama sägäk ama qunäga dä ma Jisas ka met daqule ama vätkä bää qa met säväät ama namuqa aa rhäkt näkt kat muqun e.

2 Dä västämne na ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek namet a qa bää äkt i qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bää qa muqun. Dap ama ruvek moe di rhat mair vät ama qoan.

3 Dä qa qoar na rha na ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut i qǟ qoar toqortäqyia, "Maos dä akni ama latka qǟrakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qǟ qutnanokt pät a qi.

4 Bää nga qät don na ama gavämirhong dä arhongni di irhong ngä sáp sä varhäm ama iska dä ama isäm ngä män bää ngä mäs irhong.

5 Dap arhongni ngä sáp säväät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väim imek äkt i qaku ama ivätki masirhat bää ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki.

6 Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bää nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät.

* 12:47 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge qǟrangätni i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qǟngärtini di qosaqi rha säm ini sae. 'Dä akni qa qoar nä ma Jisas i, "Gi nanäk ki nä già läktpék tat mair dalek dap nani a rha iva rha rhamän särhäm nge."

7 Dap arhongni ama gavämirhong ngä sáp sä mänguräp ama ritgung bää naga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bää ngä slava nä irhong angärha irhirqi.

8 Dap arhongni ama gavämirhong ngä sáp säväät ama mär qi ama ivätki bää irhong ngä ir bää irhong ngä sa i arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävaung na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong."

9 Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, "Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär."

*Ama Rharimini Qǟrqäni I Ma Jisas
Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama
Siqut*

(13:10-17 / Mak 4:10-12 / Luk 8:9-10)

10 Dä ama mudäsaqongda rha met sagem ga bää rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bää ngiat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siqut?"

11 Dä qa muvät pät a rha i, "Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän säväät ama Muräktpäm na rhävuk angätki ngaivirhong dap ta di sa qaku qa rhares pät arha rhäng.

12 Iomäkt di sa ama engäktki na äm inguna aung gǟrakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bää va masirhat mamär na aa qǟrhong. Dap aung gǟrakni i sa qaku aa anga guani diva qǟqi rhi rha aa qǟni ama gaini nä ini nagem ga.

13 Iomäkt di ama rharimini qǟrqäni i inguat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Inguna rhat nañäm sokt di qaku rhi nalu bää rhat nari sokt di qaku qunäga vät a rha.

14 Ngäktki i ma Aisaia aa enge nage ma Ngämuqa mudu di sa rhäkmamär

na ngät sävät tärhae rhäkt ama ruvek kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ “Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga väät a ngän bää nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.”

15 Inguna rhärrhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät bää sokt mamär väät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm dää sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt diva mamär iva rhat nañäm na arhä saqong bää va rhat nari nämät arha sdäm bää va qunäga mät arhä mädräm dää va rhi rhong sävät a ngo dää va ngua rhumaiar ta.’

16 Sokt di sa ama modämne nga e gem ngän inguna aingän di sa ngänät nañäm na angän saqong dää ngänät nari nämät angäna sdäm.

17 Ngu quoar na ngän na ama engäktki i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na ama räkt ta ama ruvek mudu di sa nani a rha masirhat iva rhi lu rhärrhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bää qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärrhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.

Ma Jisas Ka Rhäväktsäs Sävät Ama Ruqa Qäarakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(13:18-23 / Mak 4:13-20 / Luk 8:11-15)

18 “Mamär iva qunäga väät a ngän sa ama enge na ama siqutki sävät ama latka qäarakni i qät don na ama gavämirhong.

19 Nga rhoqoräkt i sävetka qat nari ama enge sävät ama Muräktpäm näkt kaku qunäga väät a qa sä ngät di qa rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i irhong ngä sáp sä varhäm ama iska. Näkt sa ama vu qa ama ruqa ma Sämga qat dän dää qä rharväät dää

iarhongäkt näda aa ron gärqärhong i sa qa latka qa qutnanokt irhong.

20 Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä sáp pät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väät imek di ama siqutki sävät aung gäarakni i qat nari ama enge dää qät lir qät ta ngät na ama märmärgem.

21 Dap as kaku angät snagut ngä mon säda aa ron mamär dää soknga qat mair di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm. Bää nga ama märän ura ama siqutsiqut nage ama ruvek ngät dän bät a qa nävät ma Ngämuqa aa enge dää lärlir mämae da aa qatnanakt.

22 “Dap sävät ama gavämirhong gärqärhong i sa irhong ngä sáp sää mänguräp ama ritgung di ama siqutki nä irhong sävät aung gäarakni i sa qa nari sokt di ama qänäskänes sävät ama ivätki at kärhong dää ama mämägän gärangätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek di sa ngä män bit pa ama enge angät tpäs bää qaku anga gavam ngät dän nävät a ngät.

23 Dää iarhongäkt kärqärhong i qa latka qa qutnanokt irhong bät ama märqi ama ivätki di ama siqutki sävät aung gäarakni i qat nari ama enge bää qunäga väät a qa sä ngät. Qa di ngäktki i qät sa ama gavam. Bää nävät asägäni asägäni ama gavämini di arhani ama ruvek toqoräkt di rhit sa ama handret na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävaung na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mran Ama Vu Ngät

24 Dää ma Jisas ka märhamän bät angätni ama enge na ama siqutki bää ba rha i qä quoar toqortäqyia, “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di mamär väät a ngo iva ngua rhuqut täm ngät di sävät akni ama ruqa qäarakni i qa qutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong bät aa etki.

25 Bää nga aa latta di rhi mäntäm dää aa ik ka män bää qa qutnanokt ama

mran ama vu ngät mänguräp ama wit näkt ka met.

²⁶ “Dä soknga nga rhoqoräkt i ama wit ngä ir bä ngä sa dä qosaqi vuk sa ama mran ama vu ngät.

²⁷ Dä iaqäkt ama morqa aa latta rha män gem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Morqa, nga qaku ngia qutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong bät gia etki? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama mran ama vu ngät ngä män na qoe?’

²⁸ “Dä qa qoar na rha i, ‘Sa aurha anga ik ka mualat toqoräkt.’ Bä äkt i ama latta rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Näkt nga nani a nge iva u rhet bä u rhar mät iangärhakt ama mran ama vu ngät nae?’

²⁹ “Dä qa morqa qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku inguna varis ngän namar mät anga wit sä ne na ama mran ama vu ngät.

³⁰ Mamär iva ama wit ngä na ama mran ama vu ngät ngärhi ir gem ne bä dängdäng bät ama qäväläm iva ama latta rhit dodäkt sa ama tmäs. Bä väti omäkt ama qäväläm diva ngu qoar nä iahakt ama latta iva rhi er ti rha ama mran ama vu ngät näkt ti qop pät a ngät ma ama istakt näkt ti väs ngät. Näkt mamär dä va rhi rha ama wit bä va rha rhu ngät puk pä gua vätki qäraktni i qali qi e iva rhoqoräkt.’”

*Ama Enge Na Ama Siquetki Säväät
Ama Mastard Aa Gavämini Dä Ama Yis
(13:31-33/Mak 4:30-32/Luk 13:18-21)*

³¹ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätni ama enge na ama siqutki bä ba rha i qä qoar toqortäqyia, “Ama Muräktpäm na rhävuk di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini väti aa etki.

³² Ianiäkt ama gavämini di ama gaini nä ini mamär dap nga sa ini ngä ir dä sa ini ngä män i ama ngämuga. Iaqäkt ama ngämuga diva qä ir vit pa arhongni ama namuirhong moe angät tpäsi pät ama et bä aa rhäqyitnäk diva ama mor itnäk bä äkt iva ama isäm nämät ama leqäs ngä rhän bä va ngärhit täk angärha väti pät aa qän.”

³³ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm da na angätni ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama Muräktpäm na rhävuk di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qia bä qia mu qia va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päm ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Enge Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Na Ama Siqut

³⁴ Rhärhong däkt moe di sa ma Jisas ka märhamän bät irhong bä ba ama gulañ na ama enge na ama siqut. Qop sokt kat tamän särhäm da di na ama enge na ama siqut.

³⁵ Dä aa lat iangärhakt di sa ngä rhäkmämär na ama enge qärangätni i sa akni ama vämginaqa mudu qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Va ngua rhamän särhäm da di na ama enge na ama siqut
bä va nguat tamän säväät
iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa ngaip irhong di nävät ama qäväläm gärqomni i qa säm ama ivätki.”

Ma Jisas Ka Rhäväkt Sa Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Mran Ama Vu Ngät

³⁶ Dä nasot dä ma Jisas ka met daqule ama gulañ na ama ruvek bä qa met säva väti. Dä aa mudäsaqongda rha män sageem ga i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit täväkt sa ama enge na ama siqutki säväät ama mran ama vu ngät pät ama etki bä ba ut.”

³⁷ Dä qa muvät toqortäqyia, “Iaqäkt ka ruqa qärak i qät kutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong di aingo ma Ruqa aa Emga.

³⁸ Dä ama etki di ama ivätki dap ama gavämirhong ama mär irhong di ama rhoes näva ama Muräktpäm. Dap ama mran ama vu ngät di ama vu qa ama ruqa ma Sämgä aa es.

³⁹ Dä iaqäkt kärak i qa qutnanokt ama mran ama vu ngät di aurha ik ma Sämgä dap ama qäväläm gärqomni

i rhit dodäkt sa ama tmäs diva ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki dap ama latta qärarhani i rhit dodäkt sa ama tmäs e di ama enselqäna.

⁴⁰ “Di qoki rhoqor ama mran ama vu ngät di rhit ta ngät bä rhit päs ngät mät ama mudäbäs diva rhoqoräkt pät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki.

⁴¹ Va ma Ruqa aa Emga qä rhäk na aa enselqäna bä va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät dän sa ama vuirhong moe ngä na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat näva aa Muräktpäm.

⁴² Bä va rhi rhon sämät ama mudäbäs ama qrot äs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuquaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.

⁴³ Dä nasot dä va ama räkt ta na rha ama ruvek tit sen i rha rhoqor ama qunäga va arhä mamäk aa Muräktpäm. Aung gärakni i nani a qa iva qunäga väti a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväti Ama Mämägän Gärangätni I Rha Ngaip Ngät

⁴⁴ “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama mämägän gärangätni i sa rha ngaip ngät pät ama etki qärangätni i akni ama ruqa qa män bät a ngät dä qa sasärhäm ngät. Näkt nasot dä qat tet nävät ama märmärgem bä qät boda aa qärhong moe näkt kät bodäm bät iaqyäkt ama etki.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväti Ama Pel Qärakni I Ama Ligär Masirhat Pät A Qi

⁴⁵ “Bä qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama ruqa qärakni i qat dräm gät boda ama qärhong gärakni i qät ñäm nani ama mär ngät ama pelqäna.

⁴⁶ Bä nga qa män bät aktni ama pel qäraktni i ama ligär masirhat pät a qi dä qa met bä qa voda aa qärhong moe näkt ka vodäm bät a qi.

Ama Enge Na Ama Siquutki Säväti Ama Väiuqi

⁴⁷ “Qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama väiuqi qäraktni i sa akni qa rhon na qi säva ama namuqa bä qia rha ama rhäqäp na ngät ama rhinäm maos maos.

⁴⁸ Bä nga rhäqäp ki mamär dä ama gamoe rha ar mä qi säväti ama qoan bä rha muqun bä rha mät ama mär ngät ama rhinäm bä rha mu ngät mät ama urat dap ta rhon na ama vu ngät nae.

⁴⁹ Vät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki diva rhoqoräkt. Va ama enselqäna rha rhän bä va rha rhatma ama vu rha ama ruvek nämäni ama räkt ta ama ruvek.

⁵⁰ Näkt pa rhi rhon na ama vu rha ama ruvek sämät ama qrot äs ama mudäbäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuquaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

Ama Iaräs Na Ngät Ama Mämägän Dä Ama Mämägän Ama Mru Ngät

⁵¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qunäga väti a ngän sä rhärhong däkt moe?” Dä rha muvät pät a qa i, “Iei.”

⁵² Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iarhakt moe qärarhae i sa rha män i ama mudäsaqongda na rha bä rhi su ama ruvek säväti iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di rha rhoqor ama morqa qärakni i vukpuk sä qa näva aa väntka sa angätni nävät aa mämägän gärangätni i ama iar ngät dä angätni qärangätni i ama mru ngät.”

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(13:53-58/Mak 6:1-6/Luk 4:16-30)

⁵³ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä qa met na äkt.

⁵⁴ Bä nga qa män sämät aa værhäm dä qa su ama ruvek pa arhä mämairqi. Dä qräk mät ta nävät aa rhisu bä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak tak täkt ama ruqa di sa qa rha rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät dä rhangät täkt ama qrot ngät ama lat na qoe?”

⁵⁵ Nga qaku iaqäkt kärak i qat dräm gät täk pät ama väti aa emga? Nga

qaku rhat tes aa nanäk i ma Maria? Bä nga qaku aa läktpek ama gamoe i ma Jems kä nä ma Josep dä ma Saimon näkt ma Judas?

⁵⁶ Nga qaku aa läktpek ama evop moe rhe gem ut? Bä nga rhoqoräkt dä rhak täkt ama ruqa qa rha rhärhong däkt moe na qoe?"

⁵⁷ Dä rha qut säda arha ron nävät a qa.

Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ama vämginaqa di qaku ama ruvek tit kutdrir sagem ga dap sokt mät aa värhäm maräkt dä mänguräp aa qärhae maräkt."

⁵⁸ Dä qaku qa mualat na anga qrot ngät anga lat masirhat e inguna qaku arha anga qatnanakt.

14

Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki (14:1-12 / Mak 6:14-29 / Luk 9:7-9)

¹ Vät iomäkt ama qävääläm dä ama tpäskinaqa ma Herot ka nari ama sameng sävät ma Jisas

² dä qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, "Rhak täkt di ma Jon ama Baptais. Sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i rhangät täkt ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga."

³ Ma Herot ka märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä va rha rhu qa va ama tpäskiarharhang inguna vät ma Filip ma Herot aa läktka aa egutki ma Herodias at tävärs

⁴ inguna ma Jon sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva ngia rhät ma Herodias."

⁵ Bä nämä dä nani a qa iva qä vodäm ga sämät ama tñäpki sokt di qät len ama ruvek inguna rhat nanakt i ma Jon di ama vämginaqa na qa.

⁶ Sokt di nga vät ma Herot aa bängagi qäraktni i mudu rha säl a qa dä ma Herodias at tuimgi qia main dä ma Herotkäna arhä saqong bä märmär ge ma Herot nävät a qi.

⁷ Dä soknga qa mumänaris na ama musärhäm iva qä von gi rha agini qärqäni iva qí nä ga rhäm ini.

⁸ Dä at nanäk kia rhäklänge mät ki bä qia qoar nä ma Herot toqortäqyia, "Ngi von ngo rhä ma Jon ama Baptais aa uväski va ama pletige ama mor ige."

⁹ Dä ama vitnaqa di airäs ka sokt dinguna sa qa mumänaris ma ama qrot da aa ruavek arhä saqong dä qa qoar bä aa latta rha mualat toqoräkt.

¹⁰ Qa rhäkne bä rha rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhang

¹¹ näkt ta män bä samuk sa aa uväski va ama pletige ama mor ige bä rha von ama rhuimgi rhäm gi bä qia rha qí ba at nanäk.

¹² Dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män bä rha rha aa släqyige bä rha sasärhäm ige näkt ta met bä rha sameng bä ma Jisas.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek (14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

¹³ Näkt nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt sävät ma Jon dä qa met na äkt mät ama mlauski bä sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e bä qale qa e i sokt ka. Sokt di nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä rha met näva arha värhap bä rha met nasot a qa.

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan dä qa lu ama mor qí ama guläñgi na ama ruvek dä qa lavuqi na rha dä qa mumäräs pät arha rämgivärharha.

¹⁵ Bä nga bängangäs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa ama qunäga qat don dap tos täkt ama ivärhäs di qale läs gläius. Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ ivakt iva rha rhet sämät ama värhäm bä va rhi vodäm bät anga tmäs bä ba nas."

¹⁶ Sokt di ma Jisas ka qoar i, "Mamär iva qoki qale rha dap pa ngäni von da rha anga tmäs."

¹⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Qop sokt ama bretkäna ama ngärhäqyet näkt säväta ma rhinämiom ama udiom nga e gem ut."

¹⁸ Dä ma Jisas ka qoar i, "Ngäni rha ngät sagem ngo."

¹⁹ Dä qa qoar na ama gulañ na ama ruvek iva rha rhuqun bät ama mran. Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna dä ama udiom ama rhinämiom näkt ka ñäm dävit säva ama usäpki bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa. Dä qa vonmät na ama bretkäna bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are däm ngät bä ba ama ruvek.

²⁰ Bä rha moe rha mäs bä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ngät na ama mäsdävät.

²¹ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i sa rha mäs di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha dap kosaqi ama evop ti na ama rhoes ta mäs.

*Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoevä^s
Angärha Rhäng
(14:22-33 / Mak 6:45-52 / Jon 6:16-21)*

²² Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na ama mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage na ama namuqa dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama gulañ.

²³ Dä nasot dä dang däm ga bä sämäni ama damgi ivakt iva qä nän. Bä sa rhoqoräkt i bängangä dä qop sokt ka qale qa äkt.

²⁴ Dap pät iomäkt ama qäväläm di sa ama mlauski di sa qia muk da ama namuqa aa ron i ama vaeng ngärhit don na qi ba ne inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha.

²⁵ Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä ma Jisas ka met sagem da i qat tet pät ama qoevä^s angärha rhäng. ²⁶ Sokt di nga aa mudäsaqongda rha lu qa i qat tet pät ama qoevä^s angärha rhäng dä rhit len masirhat mamär bä rhi qoar i, "Ama rhomga iaqäkt!" Bä rhat tuquaia i rhit len.

²⁷ Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo."

²⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngakt bä ngäktki i ainge dä ngi qoar na ngo iva ngua rhet pät ama qoevä^s angärha rhäng sagem nge."

²⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, "Ngi ang!" Dä soknga ma Pita qa sär sä nas nämät ama mlauski bä qat tet pät ama qoevä^s angärha rhäng sage ma Jisas.

³⁰ Sokt di nga qa lu ama laurqi dä qät len bä qä nasäng i qat don dä qa näs säväta ma Jisas i, "Engeska, ngia rhumaiar ngo."

³¹ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet masägos bä qa sangar ma Pita i qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ai, ainge di ama gaini nä gi qatnanakt. Mäniekt bä qaku sägäk nä gi snängaqa?"

³² Bä nga in beng sämät ama mlauski dä mae da ama laurqi.

³³ Dä iarhakt kärarhae i qale rha mät kä mlauski di rhi nän sagem ga i rhi qoar i, "Ngäktki i nge di ma Ngämuqa aa emga na nge."

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärharha E Ma Genesaret
(14:34-36 / Mak 6:53-56)*

³⁴ Bä nga sa rha mängaläkt särhage dä mae väta rha e väta ama ivärhäs ma Genesaret.

³⁵ Bä nga ama gamoe nävät iosäkt ama ivärhäs ta räm ma Jisas dä rha rhäkne nani ama rämgivärharha moe nävät iaqäkt ama ngärhäktka bä ama ruvek ta män sä rha sagem ga.

³⁶ Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha väm. Bä iarhakt moe qärarhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

15

*Ama Ruvek Arhä Qärhong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(15:1-9 / Mak 7:1-13)*

1 Mamär dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna rha män nae ma Jerusalem bää sage ma Jisas bää rhi snanbät sä qa rhoortäqyia,

2 “Mäniekt bää gi mudäsaqongda di qaku rhat tet parhäm aurha morta arhä qärhong? Inguna qaku rhit tor arhä rhäkt narhoer näkt sa rhat täs.”

3 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Mäniekt bää ngänin nänbetäkmät na ama muräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong?”

4 Inguna ma Ngämuqa qa muräkt toqortäqyia, ‘Mamär iva ngit kutdrir säväät gi mamäk dä gi nanäk’ dap ‘Aung gäarakni i qat tamän mava na aa mamäk ura aa nanäk diva qoki rhi veng ga.’

5 Sokt di aingän di ngäni qoar i, ‘Ngakt bää aung anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura na aa nanäk i agi matnährämä gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa

6 bää rhooräkt di sa mamär na qa i qaku qät kutdrir sage aa mamäk. Bää äkt i rhooräkt di sa ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong.

7 Aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, ma Aisaia di sa qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa säväät a ngän doqoräkt i qa qoar toqortäqyia,

8 “Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir säväät a ngo nämät arhä väm
dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

9 Dap ti nänsäs sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt kärangätni i rhoor qre ama muräkt nagem ngo.”

*Agirhong Gärqärhongni I Irhong
Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku
Ama Qumärqumär Qa
(15:10-20 / Mak 7:14-23)*

10 Dä ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bää qa qoar na rha rhoortäqyia, “Mamär iva ngäni nari ngo bää va qunäga väät a ngän i

11 qaku agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgä di ini ngät tualat sä qa bää va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Dap kinak agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämgä di rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bää va qaku ama qumärqumär qa.”

12 Dä ama mudäsaqongda rha män sagem ga bää rha qoar na qa rhoortäqyia, “Nga sa ngiat dräm i ama Farisiqäna di nga rha nari rhangät täkt gia enge dä sa rha qut säda arha ron nävät a ngät?”

13 Dä ma Jisas ka muvät i, “Ama namuirhong moe qärqärhongni i sa qaku gu mam dak pono da ama usäpkı arha ron ga qutnanokt irhong diva rha rhar mät irhong nae.

14 Ngäni qyiradeng na rha. Rha di ama säsurta ama ruvek kärarhani i rhi rhoer nanokt ama ruvek. Dä ngakt bää anga säsurta di rhi rhoer nanokt anga säsurta diva rha moe rha rhon sämät ama uquupka.”

15 Sokt di ma Pita qa qoar na qa rhoortäqyia, “Mamär iva ngit täväkt sa ama enge na ama siutki bää ba ut.”

16 Dä ma Jisas ka qoar i, “Nga as kaku qunäga väät a nge?

17 Nga qaku ngiat dräm i agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgä di ini ngät don sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sä ini näva aa släqyige?

18 Sokt di agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämgä di ini ngät dän nämät aa snängaqa bää rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bää qaku ama qumärqumär qa.

19 Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsnäng ngärhi rhartäm sä qa bää qä veng dä qä qavatnävätälagut dä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä iras na ama enge säväät arhani dä qat tamän mava na ama ruvek.

20 Iarhongäkt toqoräkt di irhong ngät täqäne sa ama ruqa bää qaku ama qumärqumär qa. Sokt di nga aung gat täs sokt di qaku qa er qa rhor aa rhäkt di iangärhäkt ama lat toqoräkt di qaku ngät tualat sä qa bää qaku ama qumärqumär qa.”

Ama Ruqi Nae Ma Kenan At Katananakt
(15:21-28 / Mak 7:24-30)

21 Dä ma Jisas ka met na äkt dä qa met bää säävt ama ngärhäktka namet ma Tair dä ma Saidon.

22 Dä nak sa ama evopki nävät ama Kenangäna qäraktni i qiat tas e vä iaqäkt ama ngärhäktka qia män sagem ga bää qit nok i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa ma Devit aa emga, mamär iva ngit lavuqi na ngo inguna ngua imgi di ama iauska qät täk pät a qi mamär.”

23 Sokt di qaku qa muvät pät a qi na anga enge. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga bää rhat naing bät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na qi nae inguna qiat tet nasot a ut dä qiat tuquaia.”

24 Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sokt sage ama Israelqäna qärarhani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i sa musäng sä ngät.”

25 Sokt di qia män bää qia an da arha quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa, mamär iva ngia rhatnärhäm ngo.”

26 Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bää rhi rhon na ngät bää ba ama im.”

27 Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngätki na nge gua morqa, dap käqi ama im di mamär vät a ngät iva ngät täs ama nesdäm nasot angärha morta qärangätni i suksuk däm ngät sääva ama lai angärha rem.”

28 Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, gi qatnanakt di ama mor ngät! Qoki va rhäkmämär varhäm gi snängaga.” Bää vät iomäkt ama qävääläm dä märäs pät at tuimgi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

29 Dä ma Jisas ka met na äkt bää qa met pät ama namuqa ma Galili aa qoan. Näkt dang däm ga sämäni ama dabäm bää qa muqun e.

30 Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga sa ama vävarhämda dä ama säsurta dä ama vaktpärharha dä iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän näkt säävt arhani ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha bää rha mu rha säng ma Jisas aa qar bää qa mumäräs pät a rha.

31 Dä ama guläñgi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqortäkt i rha lu ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän i sa rhat tamän dä ama vaktpärharha i sa märäs pät a rha dä ama vävarhämda i sa rhat tet dä ama säsurta i sa rhat nañäm. Dä rhi nän sa ama Israelqäna arhä Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bää Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek
(15:32-39 / Mak 8:1-10)

32 Nasot dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bää qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngut lavuqi nä rhärtäk am rhat tamän i sa rhat tamän dä ama vaktpärharha i sa märäs pät a rha dä ama vävarhämäma i sa rhat tet dä ama säsurta i sa rhat nañäm. Dä rhi nän sa ama Israelqäna arhä Ngämuqa.”

33 Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa i, “Nga vät ama ivärhäs gläius toqor täkt diva urhi rha anga bretkäna na qoe qärangätni i mamär iva urhi von ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek toqor täkt ivakt iva rha äs?”

34 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha qoar i, “Ama ngärhäqyet da udiom ama bretkäna dä ama rhinämırhong ama marheka nä irhong.”

35 Dä ma Jisas ka qoar na ama guläñgi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät.

³⁶ Näkt ka rha qä bretkäna ama ngärhäqyet da udiom na ngät näkt säävt kä rhinämihong näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ka vonmät na ngät bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are da ama ruvek.

³⁷ Ama ruvek moe rha mäs bä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyet da unbem na ngät.

³⁸ Iarhakt kärarhae i sa rha mäs di ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe näkt säävt ama evop ti na ama rhoes.

³⁹ Bä nga nasot i sa ma Jisas ka rhäk na ama gulañ na ama ruvek nae dä qa veng sämät ama lil qi ama mlauski bä qa met bä säävt ama ngärhäktka ma Magadan.

16

Ama Farisiqäna Dä Ama Sadyusiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunän
(16:1-4 / Mat 12:38-42 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

¹ Dä ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna rha män sage ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa i rha nän ga iva qä qur a rha rha anga muqunängi na rhävuk.

² Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Qre va bängangäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.*

³ Dap pät duququs kre va ama qurät mät ama leqäs dä ama ununige vät ama qunäga aa uväs dä va ngäni qoar iva rhäqyerhakt diva ama suigi qi sáp. Sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän mät ama leqäs dap kaku mamär vät a ngän iva ngänät lu ñismäne säävt ama muqunän bät tangät täkt ama rhodäm.

⁴ Aingän nävät tit täkt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ngän

gärrarhani i sa qaku qale ngän mamär i sägäni na ngän ngän nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävätlägut. Bä ngänit ñäm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ma Jona."

Bä äkt i qa märanas bä qa met.

Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis
(16:5-12 / Mak 8:14-21 / Luk 12:1)

⁵ Näkt ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha mängaläkt särhage na ama namuqa bä nga sa rha män e dä qunäga väta rha i sa qaku rha rha anga bret.

⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngänit lu mamär nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis."

⁷ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne säävt aa enge i rhi qoar toqortäqyia, "Nguaräm ga märhamän doqoräkt dinguna sa qaku ut ta anga bret."

⁸ Sokt di ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snarbät toqortäqyia, "Mäniekt bä ngän damän bät a ne sa ama bret i qaku agung gem ngän? Ai, nak angän gatnanakt di sa ama gaini na ngät.

⁹ Nga as kaku qunäga väta ngän? Nga qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät pät iomäkt ama qäväläm i sa ngua vonmät na ama bretkäna ama ngärhäqyet bä ba ama gamoe ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha?

¹⁰ Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät nage qa ngärhäqyet da udiom na ngät ama bretkäna bä bä qa levaet ama tausengäna na ama ruvek?

¹¹ Ngu lu mäniekt bä qaku qunäga väta ngän i sa qaku nguau tamän

* ^{16:2} "Qre va bängangäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget." Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm bä säävt ama qängärini ma 3 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

säväät ama bretkäna? Ngänit lu nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

¹² Bä rhoqoräkt dä sa qunäga väät a rha i nak kaku ma Jisas kat tamän säväät ama yis käraktni i säva ama bret dap kat tamän säväät ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna arhä rhisu.

*Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krais
(16:13-20 / Mak 8:27-30 / Luk 9:18-21)*

¹³ Bä nga ma Jisas ka män säväät ama ngärhäktka glaqot na ama värhäm ama lel äm ma Sisaria Filipai dä qa snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Aingo ma Ruqa aa Emga di ama ruvek tat tu arhä snäng i auge na ngo?”

¹⁴ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani ama ruvek di rhi qoar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap arhani di rhi qoar i ma Jeremaia ura akni näväät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

¹⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

¹⁶ Dä ma Saimon Pita qa muvät toqortäqyia, “Ainge di ma Krais ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa emga na nge.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Saimon ma Jona aa emga, ama modämne di sa nga e gem nge inguna ama ruvek di qaku rha muqunäga sä rhangät täkt ama mädräm bää ba nge dap kinak gu mam dak pono da ama usäpkı arha ron sa qa muqunäga sä ngät bää ba nge.

¹⁸ Dä ngu qoar na nge i ainge di ma Pita bää väät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva ngua rhair na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na ngo bää va qaku mamär iva ama tñäpkı at krot ngä namän näva arhä väs.

¹⁹ Va ngu von nge rha ama ak-iqina säva ama Muräktpäm na rhävuk dä agini qärqäni i ngit tares pät ini angärha rhäng de väät ivät diva ma Ngämuqa qät tares pät ini angärha

rhäng dävuk da ama usäpkı arha ron näkt agini qärqäni i qaku ngit tares pät ini angärha rhäng de väät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuk da ama usäpkı arha ron.”

²⁰ Nasot dä ma Jisas ka muge ama mudäsaqongda ma ama qrot iva qale rhi naqoar na aung i qa di ma Krais.

*Ma Jisas Ka Sameng Säväät Aa Tñäpkı Dä Nasot Diva Qa Rhäranas
(16:21-23 / Mak 8:31-33 / Luk 9:21-22)*

²¹ Mäñasäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qat tamän mamär särha aa mudäsaqongda iva qa rhet sae ma Jerusalem bää va qä rha ama märän maos maos masirhat nage ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna. Bää va rhi veng ga näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpkı.

²² Dä ma Pita qa rhäqoar sä ma Jisas sä nas bää qa rhäkne väät a qa sä iaqäkt aa muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Engeska, mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng. Qoki va qaku ngä namän bät a nge.”

²³ Sokt di ma Jisas ka rhong bää qa rhäkne väät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängäqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek.”

*Mamär Iva Ngi Rha Gi Sämänanamuqa Bä Ngit Päs Ma Jisas Aa Rhäng
(16:24-28 / Mak 8:34-38 / Luk 9:23-27)*

²⁴ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani aung gäarakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämänanamuqa bää qät päs gua rhäng.

²⁵ Inguna aung gäarakni i nani a qa iva qä sangar väät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt

kärik i qät kyiradeng na aa iar bā ba ngo diva qa rhumaiar ngät.

²⁶ Va mamär vät anga ruqa rhoqor mäniekt kre i mänämär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap käbäs na aa iar? Bā qop ngu lu va agini qärqäni i mamär vät anga ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

²⁷ "Inguna sa va ma Ruqa aa Emga qa rhän ba aa mam aa murhämeska qä na aa enselqäna näkt pa qa rhuvät pät ama ruvek asägäk asägäk parhäm aa lat.

²⁸ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i arhani nävt a ngän däkt i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän sa aa muräkt i ama vitnaqa na qa."

17

Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos

(17:1-13/Mak 9:2-13/Luk 9:28-36)

¹ Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jems aa läktka ma Jon bā ma Jisas ka er nanokta bā dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bā sokt ta sä nas.

² Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämgi qia män maos da arhä saqong bā aa saqongait ngät nañäm doqor ama qunäga dap aa boi di ngärhit sen i ama qulum ngät mamär.

³ Dä nak sa väs dä ma Moses kä nä ma Elaija gem da bā rhat tamän särhäm ma Jisas.

⁴ Dä Pita qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Engeska, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Ngakt bā nani a nge diva ngua rhair na anga däpguarhong anga värhiring anga me irhong de iva ani ba nge dap ani bā bā ma Moses dap ani bā bā ma Elaija."

⁵ Bä nga as kat tamän dä nak sa ama eqoeqi qäraktni i ama qunäga mät ki qia ong da dä ama eguinga näva ama eqoeqi qat tamän doqortäqyia, "Rhak täkt di ngua emga qärak i sa gua snäng bät a qa masirhat kärak i märmär gem

ngo nävät a qa. Ngänät nari nämät ka."

⁶ Bä nga ama mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä arpus na rha bā rha mas mäk pät ivät i rhit len masirhat mamär.

⁷ Dä ma Jisas ka män gem da bā qa rhäk pät a rha i qä qoar toqortäqyia, "Ngän dair näkt kale ngänit len."

⁸ Bä nga rha näm bit dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot toqortäqyia, "Qale ngän nasameng bā ba aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngän lu ngät bā dängdäng i ma Ruqa aa Emga di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkı."

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bā ama Skraipkäna rhi qoar i nak mamär iva ma Elaija qa er qa rhän?"

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän bā va qa rhumamär nä iahrongäkt moe."

¹² Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män näkt kaku qunäga värt ama ruvek sä qa bā sa rha mualat sä qa qoki varhäm arhä snängaqa. Bä ngäktki va qosaqi ma Ruqa aa Emga qä rha ama märänga nagem da."

¹³ Dä qunäga värt ama mudäsaqongda i nak ma Jisas kat tamän särhäm da di sävät ma Jon ama Baptais.

Ma Jisas Ka Mumäräas Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(17:14-21 / Mak 9:14-29 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ama guläñgi dä akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bā qa an da aa quum sä nas säng aa qar

¹⁵ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Gua morqa, ngi lavuqi nä ngua emga inguna ama guani na qa bā avuqi na qa mamär bā ngäda arharpus na qa sämät ama mudam bā qop säva rigi.

16 Näkt ngua met sä qa sage gi mudäsaqongda dä qop kaku mamär väät a rha iva rha rhumäräs pät a qa.”

17 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga namuk sagem ngo!”

18 Näkt ma Jisas ka rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät bä vuk sä qa nämät ka rhoemga bä qop märäs pät a qa masägos.

19 Nasot dä ama mudäsaqongda rha män ge ma Jisas toqoräkt i sokt ta dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär väät a ut iva urhi qutmäas iaqäkt ama iauska?”

20 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguna qaku ama mor angän gatnanakt. Ngu qoar na ngän na ama engäktki i qre va angän gatnanakt di ama mor ngät toqor ama mastard aa gavämini di mamär väät a nge iva ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi i, ‘Ngia rhet narhe bä sarhe! Dä va qia rhet toqoräkt bä qop pa qaku a qrot guani gem nge.’

21 *

*Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävät
Aa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas
(17:22-23 / Mak 9:30-32 / Luk 9:43-45)*

22 Sa nga ama mudäsaqongda rha män sävät a ne e ma Galili dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt

23 bä va rhi veng ga. Näkt pa väät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.” Dä ama mudäsaqongda di airäs ta masirhat.

*Ama Takes Bä Ba Ama Ansäspämgi
Ama Mor Qi*

* **17:21** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap ama iauska rhoqor tak täkt di mamär iva qa rhet di sokt nävät ama nän dä ama meranotka.’

24 Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae ma Kaperneam dä ama ruvek kärarhan i rhit ta ama takes ba ama ansäspämgi ama mor qi qärangätni i ama qunängiom ama udiom in ditsek angät ligärigleng di sa rha män sage ma Pita bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga gia morqa di qaku qät don na anga ligär bä ba ama ansäspämgi ama mor qi?”

25 Dä ma Pita qa muvät pät a rha i, “Ari, nak koki qät don.”

Näkt nga ma Pita qa män ba väät dä ma Jisas ka er qa märhamän sävät a qa i qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Saimon, ngiat tu gi snäng doqor mäniekt? Ama vitnarha nämäni ama ivätki di rhat dräm dit ta ama ligär ngä na ama takes di nage guavek koe? Nga rhit ta ngät nage arha ruvek maräkt ura nage ama nañista?”

26 Bä nga ma Pita qa muvät i, “Nage ama nañista.”

Dä ma Jisas ka qoar i, “Rhoqoräkt di nak kop ama ruvek nae nävå qä vitnarha arha ivärhimek maräkt di isiska väät a rha sa ama takes.

27 Sokt di varis ut naslava na rha dä soknga ngia rhet samana sävät a qoan bä va ngi ar sa anga rhinäm bä va nämät ama narhoerqa aa väangi diva ngi rha ama ligärite qärqigeni i ama levaet na ngät ama qunäng angät titsek nä ige. Dä ngia rhet sä ige bä va ngi vodäm ige bä ba rha iva ama takes bä ba un.”

18

*Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48
/ Luk 22:24-27)*

1 Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge di ama vit na qa mamär va ama Muräktpäm na rhävuk?”

2 Dä ma Jisas ka rhäknan da ama rhoemga bää qa mair na qa da arhä saqong.

3 Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bää qaku ngän nanäpgoer na nas bää ngän dän iva ngän doqor ama rhoes di qop pa qaku ngän namon säva ama Muräktpäm na rhävuk.

4 Aung gärakni i qät säm ama gaini na nas bää qa rhän iva qa rhoqor tak täkt ama rhoemga di iaqäkt di ama vit na qa mamär vä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

5 "Bää aung gärakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo.

6 Sokt di aung gärakni i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha qärakni i qat nanakt na ngo bää sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqä väet aa qän näkt ti rhon na qa säva ama quluñini vä garäskä bää va qä näkt märäktki.

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärrhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bää Sämät Ama Vuirhong

(18:7-9 / Mak 9:42-48 / Luk 17:1-2)

7 "Avuqi na ama ruvek pät ama ivätki qärrahani i rhi rhartäm sa arhani ama ruvek bää sämät ama vuirhong. Qoki qale iangärhäkt ama lat toqoräkt sokt diva avuqi mamärge auge qärrak i qat tualat toqoräkt.

8 "Ngakt bää ngia rhäqyet ura gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et bää ngi rhon na et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qärisem moe ura qale gia rhäqyisem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

* **18:10** arha enselqäna Rhangät täkt ama enge di rhoqor qre ma Jisas kä su ut i ama ruvek asägäk asägäk di akni ama ensel qät lu väet a qa. † **18:11** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Inguna sa ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qa rhumaiar nä iarhakt kärrahae i qäbäskäbäs na rha.'

9 Dä qosaqi ngakt bää gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bää sämät anga vuini dä va ngia rhar täm ga bää ngi rhon na qa nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Sipsip Kärrakni I Musäng Sä Qa (18:10-14 / Luk 15:1-7)

10 "Ngänit lu i varis ngän naslava na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes inguna rhävuk da ama usäpkı arha ron di arha enselqäna* di rhat mair vasägos dä gu mam aa saqong.

11 †

12 Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Ngakt bää akni anga ruqa di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätni ama 99 na ngät ama sipsipkäna va ama mran äkt da ama dabap dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärrak i sa musäng sä qa?

13 Bää ngu qoar na ngän na ama engäktki i ngakt bää va qa rhän bät a qa diva märmär gem ga masirhat nävät a qa vä iangärhäkt ama 99 na ngät kärangät i sa qaku musäng sä ngät angät tpäs.

14 Bää qosaqi rhoqoräkt di angän mam dak pono da ama usäpkı arha ron di qaku nani a qa iva qäbäs na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes.

Ngakt Bää Akni Anga Qatnanaktpämga Qat Tualat Na Anga Vuini Sävät A Nge

(18:15-20 / Luk 17:3-4)

15 "Ngakt bää akni anga qatnanaktpämga qat tualat na anga vuini sävät a nge dä ngia rhet sagem ga bää va

ngia rhuqunäga vät a qa i ngi qur a qa rha aa lat ama vu ngät näkt kaku mänguräp dap sokt en. Näkt ngakt bää qä nari nämät nge dä va saqi as ina ruaiom na ne ngi na qa.

¹⁶ Sokt di ngakt bää qaku qä nanari nämät nge dä va ngi rhäqoar sa aung ura guaiom bää va ngän det sagem ga ivakt iva gia enge moe di iarhakt di mamär iva rhi sämaengäktki na ngät.

¹⁷ Näkt ngakt bää qaku qä nanari nämät ta dä va ngän duqunäga väti guläñgi na ama qatnanaktpämäda. Bää ngakt bää qaku qä nanari nämät ama qatnanaktpämäda dä va ngän däqäne sä qa rhoqor qre i anga Jentailqa ura anga ruqa qärakni i qat dräm gät ta ama takes.

¹⁸ "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i agini qärqäni i ngän dares pät ini angärha rhäng de väti diva ma Ngämuqa qä rhares pät ini angärha rhäng dävuk da ama usäpkı arha ron näkt agini qärqäni i qaku ngän dares pät ini angärha rhäng de väti diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuk da ama usäpkı arha ron.

¹⁹ Saqi as ngu qoar na ngän i ngakt bää ama udiom nävät a ngän di sa sägäni na iom bät ama ivätki sävät guani qärqäni i sa in nän nani ini dä va gu mam dak pono da ama usäpkı arha ron ga rhualat toqoräkt.

²⁰ Inguna nga rhoqoräkt i västämne na anga udiom ura anga dävaung na rha nävät gu ngärhipki di sa qale ngo e gem da."

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävät Ama Latka Qärakni I Qaku Qa Qyiradeng Na Akni Sa Aa Lat Ama Vu Ngät Sävät A Qa

²¹ Nasot dä ma Pita qa män ge ma Jisas bää qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngakt bää gua ruaqa qat tualat na ama vuirhong sävät a ngo vasägos dä va ngut kyiradeng na qa sa aa lat ma ama mämänia nä imek? Nga va ngut kyiradeng ba qa ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek?"

²² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngu qoar na nge iva qale ngit kyiradeng ba qa sokt pät ama ngärhäqyet da unmem nä imek dap kinak pa ngit kyiradeng ba qa väti ama dävaung na rha ama ruvek da ama ngärhäqyisem da qäraet da unmem nä imek."

²³ "Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva ngua rhuqut täm ngät sävät akni ama vitnaqa. Maos dä iaqäkt ama vitnaqa di nani a qa iva qa rhuräkt na aa latta arhä dinau.

²⁴ Bää nga qa nasäng iva qat turäkt dä rha män sa akni ama latka qärakni i aa dinau di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät ama tausengäna na ama qunäng angät titsek.

²⁵ Dap ka latka di qaku aa anga ligär masirhat ivakt iva qa rhuvät na ama vitnaqa aa ligär. Dä soknga ama vitnaqa qa qoar iva rhi vodäm ga qä na aa egutki näkt in oes näkt sävät arhä qärhong iva nani anga ligär bää qa vitnaqa.

²⁶ "Bää äkt i qa latka qa an da aa quum sä nas säng ama vitnaqa aa qar bää qät nok pät a qa sä nas i, 'Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär moe.'

²⁷ Dä ama vitnaqa qa lavuqi na qa dä qa qoar na qa i sa isiska väti a qa i sa qaku mamär iva qä namuvät na ama ligär.

²⁸ "Sokt di mamär dä qa latka qa met bää qa män bät akni aa rúaqa ama latka qärak i sa mudu qa rha ama narhoerqa ama latka aa ligär qärangätni i ama handret na ngät ama qunäng angät titsek näkt as kaku qa muvät na ngät. Bää nga qä narhoerqa qa män bät akni dä qa sangar a qa bää qät täkbrät pät aa qän dap kä qoar na qa i, 'Qop ngi lir ngia rhuvät nä gu ligär!'

²⁹ "Dä sa arpus nä qärak mäk dap kät nok pät a qa i, 'Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär.'

³⁰ Qop kä narhoerqa di qa mer dap kinak ka mu qa va ama

tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bää dängdäng iva qa rhuvät na aa ligär.

³¹ "Nga arhani aa ruavek ama latta rha lu rhoqoräkt dä airäs ta masirhat dä rha met sage ama vitnaqa bää rha sameng ba qa nä iangärhäkt moe ama lat.

³² Dä qa vitnaqa qa rhäkne nani qa latka bää qa qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ainge di ama vu qa ama latka na nge. Sa ngua muisiska vät a nge nä iangärhäkt gi dinau moe inguna sa ngia nok pät a ngo.'

³³ Näkt padi mai va qosaqi ngia rhualat sägia ruaqa rhoqoräkt toqor ngo i sa ngua lavuqi na nge.'

³⁴ Dä qa latka aa morqa di ama uraqi da aa ron dä qa mu qäarak pa ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bää dängdäng iva qa rhuvät na aa morqa aa ligär moe."

³⁵ Näkt ma Jisas ka qoar i, "Gu mam dak pono da ama usäpki arha ron di qa diva qat tualat sä ngän doqoräkt kre i sa qaku ngit kyiradeng nä gia ruaqa namuk sa aa lat ama vu ngät."

19

*Ma Jisas Ka Su Sävät Ama Bäñbäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron
(19:1-12 / Mat 5:31-32 / Mak 10:1-12 / Luk 16:18)*

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bää rhäksot dä qa met daqule ma Galili bää qa mon sädä ama ngärhäktka ma Judia aa ron bää särhage na ama rigi ma Jordan.

² Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa bää qa mumärs pät arha rämgivärharha e.

³ Dä arhani ama Farisiqäna rha män gem ga bää rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäas aa egutki väti guani angät tpä?"

⁴ Dä ma Jisas ka muväti toqortäqyia, "Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i

mudu väti ama rharimini di sa qa sämama ruvek i ama gamoe dä ama evop?

⁵ Bää qosaqi ma Ngämuqa qa qoar i, 'Rhoqoräkt bää va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bää va västämne na iom gänaaa egutki bää va ama sägäge ama släqyige na iom'?

⁶ Bää äkt i sa qaku as ama udiom na iom dap kinak ama sägäk na iom. Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini."

⁷ Dä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngakt bää rhoqoräkt dä mäniekt bää mudu ma Moses kät tares iva ama gamoeqa qä von aa egutki rha anga abuqit na ama bänmät näkt kä rhäk na q?"

⁸ Dä ma Jisas ka muväti pät a rha rhoqortäqyia, "Mudu ma Moses ka rhares bää ba ngän iva matmät ama ngärhaegurhini inguna ama qrot angän bäs. Sokt di mudu mäñasäng bät ama rharimini di qaku rhoqoräkt.

⁹ Näkt ngu qoar na ngän i aung gärakni i qa qutmäas aa egutki dap sa qaku qia mualat na anga lat na ama qavatka bää qa mät aktni di qä qavtnävätlägut."

¹⁰ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa i, "Di ngakt bää rhoqoräkt mänguräp ama gamoeqa qa na ama evopki di mamär iva qale ama ruvek tat tätlägut."

¹¹ Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Rhängät täkt gu rhisu di qaku mamär väti ama ruvek moe iva rhat tat maengäkt sä ngät dap ngät di sokt bää bää iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat tat maengäkt sä ngät.

¹² Inguna arhongni irhong nga e di qaku mamär väti anga ruqa iva qat tätlägut näväti irhong. Arhani di arhä nanäkkina tit säl a rha i qaku mamär na arhä släqyigleng iva rhat tas ti na ama evop dap arhani di ama ruvek ta mualat na arhä släqyigleng doqoräkt dap arhani di qaku rhat tätlägut ivakt iva rhat tualat bää bää iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm. Aung

gärakni i mamär vät a qa diva mamär iva qät ta rhangät täkt gu rhisu.”

*Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo
(19:13-15 / Mak 10:13-16 / Luk 18:15-17)*

¹³ Nasot dä arhani ama ruvek ta män sa ama rhoes sage ma Jisas ivakt iva qa rhu aa rhäkt pät a rha bää qä nän sävät a rha. Dap ama mudäsaqongda rha mair särha ama ruvek.

¹⁴ Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes ama gaini na rha arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ama Muräktpäm na rhävuk di ngät bää bää iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes.”

¹⁵ Dä ma Jisas ka mu aa rhäkt pät ama rhoes näkt mamär dä qa met.

*Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa
(19:16-30 / Mak 10:17-31 / Luk 18:18-30)*

¹⁶ Dä nak sa akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bää qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua rhualat na agi a lat anga mär ngät ivakt iva dängdäng dä va bää ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvärt pät a qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bää ngi snanbät sä ngo nani anga lat kärangätni i ama mär ngät? Sokt ama sägäk ka e qärik i ama mär qa. Ngakt bää nani a nge na ama iar ama sok täm ngät diva ngiat tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁸ Dä qärik ka snanbät i, “Agi muräkt iangärhäkt?” Dä ma Jisas ka muvärt i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi veng dä qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong sävät arhani

¹⁹ dä ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan dä mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.”

²⁰ Dä qa evänga qa muvärt i qä qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama

muräkt moekt di sa nguat tet parhäm ngät dap saqi as ngut läk nani agini?”

²¹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bää nani a nge iva mamär na nge mamär dä ma Ngämuqa aa saqong diva ngia rhet bää ngi vodä gi qärhong moe bää ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävuk. Näkt ngi ang bää ngit päs gua rhäng.”

²² Bää nga qärik ka nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²³ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säva ama Muräktpäm na rhävuk.

²⁴ Saqi as ngu qoar na ngän i ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qäriktni i rhit kutäm na qi at tävärs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁵ Nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngakt bää nga rhoqoräkt dä ngu lu va sirhäkt auge di mamär värt a qa iva qä rha ama mumaiar?”

²⁶ Di nak ma Jisas ka ñäm sävät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama lat di qaku mamär värt ama ruvek na ngät dap ma Ngämuqa di mamär värt a qa na ama lat moe.”

²⁷ Dä ma Pita qa muvärt i qä qoar toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bää ut päs gio rhäng. Bää sirhäkt di nga mamär iva bää ba ut nä guani?”

²⁸ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva värt iangärhäkt ama rhodäm gärangät iva iarhongäkt moe di ama iaräs nä irhong gärangät iva ma Ruqa aa Emga qat muqun mät aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs mamär dä va aingän gärarhae i sa ngänit päs gua rhäng di qosaqi va

ngän duqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek ama ngärhäqyisem da unmém nä imek. Bä na äkt dä va ngän datnävämne na ama enivirhong ama ngärhäqyisem da udom nä irhong nae ma Israel.

²⁹ Bä iarhakt moe qärrarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha matpek ura arha läktpék ura arhä mamäkkäna ura arha nanäkkina ura arhä rhoes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhäng diva rhi rha savit na ama handret nä imek näkt nasot diva bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät.

³⁰ Sokt di ama rhäqäp na rha qärrarhali i rhi rhoer täkt diva dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärrarhali i dängdäng na rha rhäkt diva rhi rhoer mamär."

20

Ama Latta Va Ama Etki Na Ama Wain

¹ "Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät togor akni ama ruqa qärrakni i maos dä qa rhäqasäp ivakt iva qa rhat mä guavek iva rhat tualat pät aa etki na ama wain.

² Sa qa män bät arhani dä rha rhares ba ne qä na rha sa ama ligärige qärrqigeni i ama qunäga ama sägäk aa rhitsek pät ama qunäga ama sägäk aa lat dä qa rhäk na rha säva aa etki na ama wain ivakt iva rhat tualat.

³ "Saqi as mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong dä qa män bät arhani ama ruvek kärrarhali i rhat mair mavängam ba ama ivärhäs kärposni i rhat dräm dit boda ama tmäse

⁴ dä qa qoar na rha i, 'Ngän di qosaqinäkt det säväta gua etki na ama wain ivakt iva ngän dualat bä va ngu sek mä ngän na ama rhitsek ama räkt ngät.'

⁵ "Bä äkt i iarhakt ta met näkt kosaqinäkt kosaqinäkt mäniqunäng näkt kosaqinäkt vät ama däpguarhong säpbängang dä qa mualat toqoräkt.

⁶ Sa qorhäs iva ngärhäqyet nä irhong säpbängang dä saqi qa met säva ama ivärhäs kärposni i rhat boda ama tmäse dä qoki as ka lu arhani

ama ruvek kärrarhali i rhat mair mavängam. Dä qa qoar na rha i, 'Mäniqet bä ngänit tar sa ama qunäga i nak kop kale ngän mavängam de?'

⁷ "Dä rha qoar na qa i, 'Qaku aung ga mät a ut iva ut tualat.' Dä qa qoar na rha i, 'Ngän det säväta gua etki na ama wain bä qosaqinäkt dualat.'

⁸ "Näkt sa nga bängangäs dä ama etki arha ik ka mes aa latka qärrak i qät lu väta ama latta moe bä qa qoar na qa rhoortäqyia, 'Ngia rhes ama latta moe bä ngi sek mä rha na arhä rhitsek mänaasäng näväta iarhakt kärrarhali i rha män nasot bä dängdäng nä qärrarhali i rha män narhoer.'

⁹ Bä nga iarhakt ta män gärrarhali i sa rha nasäng na ama lat säpbängang bät ama ngärhäqyet nä irhong di sa asägäk asägäk ka rha ama ligärige.

¹⁰ "Bä nga iarhakt kärrarhali i mai dä sa rha nasäng iva rhat tualat ta män dä rha mu arhä snäng iva rhi rha anga rhitsek masirhat. Sokt di qosaqinäkt asägäk sa qa rha ama ligärige.

¹¹ Bä nga sa rha rha igleng dä rha märhamängus bä ba ama morqa

¹² i rhi qoar toqortäqyia, 'Erhärhali i ngia mät a rha nasot di nak kop ta mualat pät ama sägäk ama aua dap aiut di ama qunäga qa mäs ut mänaasäng mai qre väta duququs sokt di qop ngia sek mä ut na ama rhitsek toqorne, rhi na ut!'

¹³ "Dä qa morqa qa muväta pät akni näväta rha rhoortäqyia, 'Gua ruaqa, qaku ngu slava na nge. Nga mai qaku un dares ba ne sa ama ligärige rhoqoräkt pät ama qunäga aa lat?'

¹⁴ Ngi rha gi rhitsek bä ngia rhet. Qoki nani a ngo iva ngu von dak täkt ama latka qärrak i dängdäng na qa rha ama rhitsek togor gi rhitsek.

¹⁵ Nga qaku mamär väta ngo iva ngua rhet parhäm gu snängaqa sä gu qärrhong? Ura nga ama vu dä gia ron näväta gua lat ama mär ngät?"

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar i, "Bä äkt iva iarhakt kärrarhali i dängdäng na rha diva rhi rhoer mamär dap kärrarhali i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär."

Ama Däpguamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Aa Tñäpki (20:17-19 / Mak 10:32-34 / Luk 18:31-34)

¹⁷ Bä nga ma Jisas kat tet tävit iva sae ma Jerusalem dä qa rhäqoar sa ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sää nas bää rhat tet dap kat tamän särhäm da rhoqortäqyia,

¹⁸ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bää va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpki.

¹⁹ Näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ivakt iva rhat tuma qa dä rhat täränäs ka näkt ti edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

Ama Ngätnanäk Arha Nän (20:20-28 / Mak 10:35-45)

²⁰ Nasot dä ma Sebedi aa egutki qia män sage ma Jisas sa at tuimiom bää qia an da at kuum säng ma Jisas aa qar bää qi nän ga nani ani.

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sää qi i, “Nani a nge na agiqa?” Dä qi qoar na qa i, “Mamär iva ngi rhares iva mugas päägi Muräktpäm dä va rhiom däkt ngua imiom in duqun di ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

²² Dä ma Jisas ka muvät pät ma Jems kä nä ma Jon doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däm ini. Nga mamär väät a en iva ini näkt nämät ama kap na ama märänga qäarak iva ngu näkt nämät ka?”

Dä in goar na qa rhoqortäqyia, “Mamär väät a un.”

²³ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini näkt nämät ama kap kärak iva ngu näkt nämät ka sokt di iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär dä aung dä gu sael

di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bää bää iaiomäkt kärqiom i sa gu mam ga rhäkmu nä imem bää ba iom.”

²⁴ Bä nga arhani ma Jisas aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rhir kur qärqiomni qa sägiom.

²⁵ Sokt di ma Jisas ka mes ama mudäsaqongda moe sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i ama Jentailqäna arha tpäskinarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bää arha moräsnarha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mää rha.”

²⁶ Dap kinak mänguräp mää ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gärikni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mää ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem

²⁷ bää aung gärikni i nani a qa iva ama narhoer qa mänguräp mää ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem.

²⁸ Langärhäkt ama lat di qoki rhoqor ma Ruqa aa Emga qärik i sa qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bää ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bää va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsuriom (20:29-34 / Mak 10:46-52 / Luk 18:35-43)

²⁹ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko dä ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek ta met nasot a qa.

³⁰ Dä nak sa aiomni ama säsuriom di inät muqun bät ama iska aa rhäkt bää nga in nari sävät ma Jisas i qat tet e na iom dä init näs toqortäqyia, “Auna morqa*, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

* ^{20:30} Auna morqa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³¹ Dä ama guläñgi na ama ruvek ta näs täm iom i rhi qoar na iom iva mänadin däm iom sokt di qop init näs masirhat i, “Auna morqa, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³² Dä ma Jisas ka mair bär qa mes iom sagem mes dä qa snanbät sä iom i, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa bär ba en?”

³³ Dä in goar na qa i, “Morqa, vadi va unät nañäm.”

³⁴ Dä ma Jisas ka lavuqi na iom dä qa rhäk pät in saqong dä qärqiom in ñäm masägos bär in met nasot a qa.

21

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-
44 / Jon 12:12-19)*

¹ Bär sa nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bär sa glaqot nä ma Jerusalem dä rha män bät ama värhäm ama lel äm ma Betfage mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na ama mudäsaqongiom ama udiom

² i qa rhodräp iom doqortäqyia, “In det sáp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e va in gamäs dä qop äkt dä qoki va in dän bät ama donki qi na at toemga qärqiomni i sa rha qop sää iom dä ini rhäväkt sää iom bär ini ang sää iom sarhe sagem ngo.

³ Näkt ngakt bär aung gat tamän säävät a en doqor mäniekt dä va ini qoar i ma Engeska nani a qa na iom näkt pa saqi qä lir qä evär däm iom sagem nge.”

⁴ Rhangät täkt ama lat ngä märanas ivakt iva ngärhi rhäkmamär varhäm ama enge qärangätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

⁵ “Ngi qoar nä ma Saion at tuimgi i,
‘As ngi lu i gia vitnaqa qat dän
sagem ngän!

Sa qa säm ama gaini na nas bär
qat muqun bät ama donki aa
rhäng
gärikni i ama donki at toemga.’ ”

⁶ Dä ama mudäsaqongiom in met bär in mualat parhäm ma Jisas aa enge.

⁷ Bär in män sa ama donki qi na at toemga dä in mu in baulem ama uiu em bät ama donki qi na at toemga ina rhäng bär ma Jisas ka muqun bät ama rhoemga aa rhäng.

⁸ Ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani di rhit dodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk bär rhi aneng itnäk pät ama iska.

⁹ Dä ama gulañ na ama ruvek kärarhansi i rhi rhoer nanokt ma Jisas dä iarhakt kärarhae i dängdäng na rha di rha moe rhit näs toqortäqyia, “Hosana, ama ansärs sage ma Devit aa emga. Mamär iva ama modämne säävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki. Ama ansärs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!”

¹⁰ Bär nga ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem dä ama ruvek moe rha märanas masirhat i rhi snanbät i, “Auge rhak täkt?”

¹¹ Dä qa gulañ na ama ruvek kärarhansi i rhat tet nasot ma Jisas di rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Jisas tak täkt kärak i nae ma Nasaret e ma Galili.”

*Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi
Ama Mor Qi
(21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk
19:45-48 / Jon 2:13-22)*

¹² Dä ma Jisas ka mon säävät ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bär qa qutmärs iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong bär säävät kärarhansi i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bär qa näpgoer nä qärarhansi i rhit kut-sasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek sää iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap.

¹³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän’ sokt di

sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.”

¹⁴ Dä ama säsurta rhi na ama vävarhämda rha män sagem ga va ama ansäspämgi ama mor qi bä qa mumärärs pät a rha.

¹⁵ Sokt di nga ama priskäna ama morärs na rha rhi na ama Skraipkäna rha lu ma Jisas i qat tualat na ama mär ngät ama lat mamär dä qosaqi rha lu ama rhoes i rhit näs i, “Ama ansäs sage ma Devit aa emga” vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi dä rhir kur

¹⁶ bä rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga ngiat nari ama rhoes arha enge?”

Dä ma Jisas ka qoar na rha i, “Ari, nguat nari rha dä nga sa qaku ngän des ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Sa ngia mualat iva ama ansäs ngät
dän sagem nge
nämät ama rhoes dä nämät ama
qokoqirhong angärha väm?”

¹⁷ Näkt ka met daqule rha bä vuk sä qa nae ma Jerusalem bä sae ma Betani bä qa mas e.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävät Ama Gosaqi

(21:18-22 / Mak 11:12-14 / 11:20-24)

¹⁸ Näkt pät duququs i nga saqi as evär dä ma Jisas iva sae ma Jerusalem dä qa nari i anoeng mä qa.

¹⁹ Dä qa lu ama gosaqi mäni ama iska dä qa met sae dä qop kaku qa män bät guani väti at täqän dap sokt ama ngärhäqyitnäk. Dä soknga qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Mamär iva saqi as mirhup kaku ngi natsa anga gavam.” Dä qek dä qärakt masägos.

²⁰ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta i rhi qoar i, “Ngu lu rhoqor mäniikt bä qek da ama gosaqi masägos?”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä ngiat

nanakt maengäktki dap kaku gi nga snängaiom ama udiom diva mamär iva ngiat tualat toqor ngo sa ama gosaqi bä va qosaqi mamär iva qäqi ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi iva qia rhäranas bä säva ama garäskä dä mamär iva qoki rhäkmämär toqoräkt.”

²² Näkt kre va ngäni nän ma Ngämuqa nani guani näkt sa ngänät nanakt diva qä von ngän däm ini.

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot

(21:23-27/Mak 11:27-33/Luk 20:1-8)

²³ Nasot dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi bä nga rhoqoräkt i qä su ama ruvek dä ama priskäna ama morärs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Sa auge qa von nge rähangät täkt ama qrot?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va qosaqi ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät näkt ngakt bä ngäni qoar na ngo na ama muvätki diva sirhäkt ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhähangärt däkt.

²⁵ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhakt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhakt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i, ‘ngät di ngät na rhävuk’ dä sirhäkt pa qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä ngakt bä rhoqoräkt dä mäniikt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’

²⁶ Dap ngakt bä urhi qoar i ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva urhit len ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jon i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

²⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku

ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.

*Ama Enge Na Ama Siquetki Säväät
Ama Ruqa Aa Imiom Ama Udiom*

²⁸ “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt sävät tangät täkt? Maos dä qale akni ama ruqa qärakni i aa imiom ama udiom. Näkt ka met bää sage aa emga ama narhoer qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngua emga, rhäqyerhäkt diva ngia rhet bää ngia rhualat pät ama etki na ama wain.’

²⁹ Dä qärak ka qoar i, ‘Va qaku ngu namualat toqoräkt.’ Näkt saqi mamär dä qa näpgoer na aa snängaqa bää qa met kat tualat.

³⁰ Näkt ama ngätmämäk ka met sage akni aa emga bää qosaqi qa qoar na qa iva qa rhet sävät ama etki na ama wain ivakt iva qat tualat. Dä qärak ka muvät i, ‘Gua morqa, sa nguat tet.’ Näkt mamär dä qop kaku qa met.

³¹ Ngu lu auge nävät a iom di qa met parhäm aa mamäk aa snängaqa?”

Dä rha muvät i, “Iaqäkt kärak i ama narhoer qa.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngu qoar na ngän na ama engäktki iva ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes näkt ama qavat ta ama evop diva rhi er ta rhon sáp ma Ngämuqa aa Muräktpäm as pa angän gamäs.

³² Inguna ma Jon ama Baptais di qa män bää qär kur a ngän da ama iska na ama räkt ngät ama lat näkt kop kaku ngän mat maengäkt. Dap kinak ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na ama qavat ta ama evop ta mat maengäkt nämät ka. Bä nga qäqi ngänät lu rhoqoräkt di nak kaku ngän nanäpgoer na angän snängaqa bää ngän mat maengäkt sa aa enge.

*Ama Enge Na Ama Siquetki Säväät
Ama Latta Qärarhani I Rhit Lu Vät Ama
Etki Na Ama Wain
(21:33-46 / Mak 12:1-12 / Luk 20:9-19)*

³³ “As ngäni nari angätni ama enge na ama siquetki. Maos dä qale akni ama ivätki arha ik kärakni i qa qutnanokt ama qauligleng bät aa

etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bää ba qa iva nasot dä va rha rhatmät na ama qauligleng angät gavam iva angätni bää ba ama latta dap pa angätni bää ba qa. Näkt ka met sävät aosni ama ivärhäs.

³⁴ “Bää sa nga sräp ama etki dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta sage ama latta qärarhani i rhit lu väät ama etki ivakt iva rhi rha aa qäväläm na ama gavam.

³⁵ Sokt di sa rha sangar ama latta qärarhani i sa rha män bää rha arhäktgyäm sa akni dap ta veng akni dap ta rhumät na akni na ama dui.

³⁶ Saqi as mamär dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta ama rhäqäp na rha samuk sävät ama etki dä qosaqi ama latta nävät ama etki rha mäqäne sää rha rhoqor iarhakt kärarhae narhoer.

³⁷ “Dä sa dängdäng dä qä ngärhik ka rhäk na aa emga sagem da i qat tu aa snäng i, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir väät ngua emga.’

³⁸ Qinak nga iarhakt ta lu ama etki arha ik aa emga inavuk dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt kärak iva qä rha ama etki nasot aa mamäk. Ngäni ang bää urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’

³⁹ Dä rha sangar a qa näkt ta rhon na qa sää dalek na ama etki bää rha veng ga.

⁴⁰ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik dä qre va qa rhän dä va qa mäsana nä iarhakt ama latta qärarhae i mudu qa mat ma rha sävät aa etki?”

⁴¹ Dä ama priskäna ama moräns na rha rhi na ama ruvek arha morta rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qoki va qä sangäm nä iarhakt ama latta ama vu rha mamär i qä veng da

dap pa qa rhat mä guavek kärarhani iva nga sräp ama etki dä va rha diva rhit bon ga rha aa qävääläm na ama gavam.”

⁴² Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qärak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama värt ta mer mä qa di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe.

Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong’?

⁴³ Dä soknga nguat tamän särhäm ngän iva ma Ngämuqa qä rha aa Muräktpäm daqule ngän bä va qä von ama ruvek täm ngät kärarhani i rhat tualat parhäm aa snängaqa.

⁴⁴ Bä auge qärak i arpus na qa värt tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä qa mä irhong mä irhong dap ngakt bä arpus nä rhak täkt ama duiqa värt aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”*

⁴⁵ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha nari ma Jisas aa enge na ama siqut dä rha räm i sa qat tamän sävät a rha.

⁴⁶ Bä nämä dä sa nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di rhit len ama gulañ na ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jisas i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.

22

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämnane (22:1-14/Luk 14:15-24)

¹ As ma Jisas kat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia,

* ^{21:44} Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm ini sae.

² “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama vitnaqa qärakni i qa rhäkmu na ama tmäski bä ba aa emga qärak iva rhit bodäm na qa.

³ Näkt ka rhäk na aa latta nani iarhakt kärarhae i sa qa ar sä rha sáp iaqyäkt ama tmäski. Dä qop kaku rha män.

⁴ Dä saqi as ka rhäk na arhani aa latta sa ama enge sage iarhakt kärarhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmu nä gua tmäski. Sa ngua veng gu bulmakaoqäna ama gamoe näkt sävät ama enges ap ama bulmakao aa ebap bä sa maräkt nä iarhongäkt moe. Mamär iva ngäni ang säva ama tmäski.’

⁵ “Sokt di qop kärarhani qaku rha saengäkt sae dap koki varhäm da na nas. Akni qa met sävät aa lat dap ak ka met kät bon da aa qärhong nani ligär.

⁶ Dap arhani rha moe rha sangar qärak aa latta bä rha slava na rha bä rha veng da.

⁷ “Dä soknga qa vitnaqa di qärqur masirhat bä qa rhäk na aa ulaqimärharhärhäkt bä samuk sävät kärarhae bä rha veng da näkt ta väs iomäkt arha värhäm.

⁸ Nasot dä qa mes aa latta bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Sa ngua rhäkmu nä gua tmäski bä sa maräkt na qi sokt di iarhakt kärarhae i sa ngua ar sä rha di qaku ama mär ta na rha iva rha rhän sáp gua tmäski.

⁹ Bä äkt i rhäkt diva ngän det säda ama is angärha väm bä ngäni rhäknan dä guavek masirhat kärarhani i ngän dän bät a rha sáp gua tmäski.’

¹⁰ Dä qa latta rha met säda ama is angärha väm bä rha rhäknan da ama ruvek moe iarhakt kärarhae i rha män bät a rha qärarhani i ama mär ta dä qosaqi qärarhani i ama vu rha na rha bä sa rhäqäp iaqyäkt ama vätki qäraktni iva ama tmäski väm gi.

¹¹ “Sokt di nga qa vitnaqa qa mon

ivakt iva qä lu qa ruvek dä qa lu akni ama ruqa qärak i sa qaku qa mon mät anga boi qärangätni i ama rhäkmamär ngät säväät iaqyäkt ama tmäski.

¹² Dä ama vitnaqa qa snanbät sä qa ruqa i, ‘Gua ruaqa, ngia mon do-qor mäniekt sarhe dap kaku ngia mon mät ama boi ama rhäkmamär ngät?’ Dä qop mänadin dä qärak.

¹³ Dä ama vitnaqa qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni qop mät aa rhäkt ngä na aa qar näkt ngäni rhon na qa sainamäk sä dalek sáp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuquaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.’

¹⁴ Inguna ma Ngämuqa di sa qä rhar sa ama rhäqäp na rha ama ruvek sagem mes sokt di qop ama marheka na rha di sa qä rharmeng däm da iva qale rha e gem ga.”

*Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes
(22:15-22 / Mak 12:13-17 / Luk 20:19-26)*

¹⁵ Nasot dä ama Farisiqäna rha met bä rhi qoar na ne iva rha rhäqäne sä ma Jisas toqor mäniekt iva qä rhärhäp särhäm mes na aa enge.

¹⁶ Näkt ta rhäk na arhä mudäsaqongda näkt säväät arhanı ma Herot aa ruvek sage ma Jisas bä rhat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engäktki bä ngi su na ama engäktki säväät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Bä qaku qänäskänes nge säväät ama ruvek arhä snängaqa dap kosaqi ama ruvek arhä mämairimik di qaku imek ngä narut na nge.

¹⁷ Mamär iva ngi qoar na ut i ngiat tu gi snäng doqor mäniekt sä rhangät täkt. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku?”

¹⁸ Sokt di ma Jisas di qat dräm arhä snängaqa ama vu qa i nani a rha iva rhi siqut na qa bä äkt i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrahae i ngän dualat sädä saqong, mäniekt bä ngäni siqut na ngo?

¹⁹ Ngäni qur a ngo rha anga ligärlig qärqigeni i sa ngänät dräm ngänit bon däm ige väät ama takes.” Dä rha met sagem ga sa ama qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligärlig.

²⁰ Dä qa snanbät sä rha i, “Auge aa iauski rhakt täkt päm ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt päm ige?”

²¹ Dä rha muväti i, “Ma Sisar.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.”

²² Bä nga rha nari rhoqor täkt dä qräk mät ta nävät a qa näkt ta met daqule qa bä rha met.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpkı

(22:23-33 / Mak 12:18-27 / Luk 20:27-40)

²³ Mamär väät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama Sadyusiqäna qärarhani i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpkı rha män ge ma Jisas bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia,

²⁴ “Qamorqa, ma Moses ka qoar i ngakt bä sa akni anga ruqa qa ñäp dap kaku aa anga es dä mamär iva aa läktka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa väät a qi bä ba aa matka.

²⁵ “Bä mänguräp mä ut di ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Näkt ama narhoerqa qa mät ama evopki dä qa ñäp dap nguna sa qaku aa anga es dä aa egutki qia män i aa läktka ama udiom na qa aa egutki na qi.

²⁶ Dä qosaqi ama lat toqoräkt ngä märanas bät ama udiomnaqa näkt kosaqi väät ama dävaungnaqa bä äkt bä säväät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa.

²⁷ Näkt nasot a rha dä sa qa evopki qia ñäp.

²⁸ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qävääläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama

tñäpki? Inguna rha moe di sa rha mät a qí.”

²⁹ Dä qinak ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot.

³⁰ Inguna nasot ama qävälam gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron.

³¹ Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärarhani i rhat täranas nämät ama tñäpki di sa nga qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän gärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

³² ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa?’ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngätdäqämäda arhä Ngämuqa.’

³³ Bä nga ama gulängi na ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät aa rhisu.

Ama Muräkt Kärangätni I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

³⁴ Sokt di nga ama Farisiqäna rha nari i sa ma Jisas ka anmae vät ama Sadyusiqäna sa arha enge dä västämne na rha bä rha met sageg ga.

³⁵ Dä akni nävät a rha qäarak i ama mädräm ga mamär sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ka snanbät sä ma Jisas na ama snanbät ivakt iva qä siqut na qa rhoqortäqyia,

³⁶ “Qamorqa, ngu lu agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe dä nä gi mungäsnäng moe näkt nä gi mädräm moe.

³⁸ Rhangät täkt di ama moräs na ngät mamär dä ama narhoer ngät ama muräkt.

³⁹ Dä ama unmem na ngät ama muräkt di ngät toqor ama narhoer ngät toqortäqyia, mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.

⁴⁰ Bä rhangät täkt ama unmem na ngät ama muräkt di ama rharebäm na ngät kärangätni i sa ama muräkt moe dä ama vämginarha arha enge moe di ngät mair vät angärha rhäng.”

Auge Aa Emga Ma Krais? (22:41-46 / Mak 12:35-37 / Luk 20:41-44)

⁴¹ Bä nga as pästämne na ama Farisiqäna dä ma Jisas ka snanbät sä rha na ama snanbät toqortäqyia,

⁴² “Ngu lu ngän du angän snäng sävät ma Krais toqor mäniekt? Qa di auge aa emga na qa?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ma Devit aa emga na qa.”

⁴³ Dä qa muvät i qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va sirhäkt ngu lu mäniekt bä nga ama Qloqaqa qa märanas nä ma Devit dä ma Devit ka mes ma Krais i aa Engeska na qa i qä qoar toqortäqyia,

⁴⁴ “Ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska i,
“Ngia rhuqun dä gu märmär
bä dängdäng iva ngun but sä gia
ikkäna
säp gia rem” ?

⁴⁵ Ngakt bä ma Devit kat tes ma Krais i ma Engeska dä sirhäkt ngu lu ma Krais di ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt?”

⁴⁶ Näkt kaku mamär vät aung iva qa rhuvät pät a qa na anga enge. Bä qosaqi mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga inamäk dä qaku aung ga siqut iva qä snanbät sä ma Jisas na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

23

*Ama Märän Sävät Ama Skraipkäna
Rhi Na Ama Farisiqäna
(23:1-36/Mak 12:38-40/Luk 11:37-
52/Luk 20:45-47)*

¹Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek dä aa mudäsaqongda rhoqortäqyia,

²“Ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna di rhat muqun bää ma Moses aa mämugunäs i rhat mair nävät aa qrot

³dä soknga mamär iva ngän dualat parhäm ama enge moe qärangätni i rhat tamän särhäm ngän na ngät. Sokt diva qale ngän natmualat toqor ta inguna qaku rhat tualat parhäm gärangätni ama enge i rhat tamän bät a ngät.

⁴“Rhat dräm dit kop sa ama talap ama märän bää bap da ama ruvek arha lang gärqapni i qaku märmärsäss iva rhit tal ap*. Dap ta maräkt di qaku nani a rha iva rhi natmualat nä guarhong ivakt iva rhat tatnähräm da.

⁵Qärangätni moe arha lat di rhat tualat na ngät ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Rhat tualat na ama rhängämitnäk kärqitnäkni i sa rhit kop itnäk sä ma Ngämuqa aa enge mäni arhä rhäkt dä mäni arhä väs kärqitnäk i ama ara itnäk masirhat dä ama ses da arhä boi ama uiu ngät angärha väm di rhit sämauiu na ngät.

⁶Bä qosaqi nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimiek bää va rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm

⁷näkt pa ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir väät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha

* **23:4 gärqapni i qaku märmärsäss iva rhit tal ap** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **23:14** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhänri rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bää väät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas

tmäs e dä nani a rha iva ama ruvek tat tes ta i, ‘Qamorqa.’

⁸“Dap kinak aingän diva qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa’ inguna angäna morqa ama sägäk kärak i sa qa rhoqoräkt dap angäna matpek dä angäna läktpék na ne.

⁹Dä qale ngän natmes aung narhe nävät ivät i, ‘Gu mam’ inguna sokt angän mamäk ama sägäk iaqäkt kärak i rhak pono da ama usäpkı arha ron.

¹⁰Bää va qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa sa ama rhodräp’ inguna sokt angän gamorqa ama sägäk sa ama rhodräp iaqäkt kärak i ma Krais.

¹¹Auge nävät a ngän gärrakni i ama moräss na qa mamär mänguräp mängän di mamär iva ama latka na qa bää ngän moe.

¹²Aung gärrakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.

¹³“Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bää väät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas

14†

¹⁵“Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bää väät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas

näkt nga sa ngän mäqäne dä mamär na qa dä va ngän dualat sä qa iva ama vuqa na qa masirhat pa angän bäs kärakni iva qa sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs toqor ngän.

16 “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama säsur ta ama narhoerta. Aingän di sa ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bäs qat tusärhämes mäni ama gol vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt.

17 Ama säsur ta dä ama dädända na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama gol ngä vit ura ama ansäspämgi ama mor qi qia vit käraktni i qiat tualat na ama gol iva ama qumärqumär ngät?

18 “Bäs qosaqi ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bäs qat tusärhämes mäni ama vänbon bono väti ama laiqa na ama vodämes aa rhäng di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt.

19 Ama säsur ta ama gamoe na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama vänbon ngä vit ura ama laiqa na ama vodämes ka vit kärakni i qat tualat na ama vänbon iva ama qumärqumär ngät?

20 Bäs äkt i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di qat tusärhämes mäni qa qä nä iarhongäkt moe väti aa rhäng.

21 Näkt kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di qat tusärhämes mäni qi qi nä ma Ngämuqa qärik i aa vätki iaqyäkt.

22 Dap kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama usäpki di qat tusärhämes mäni ma Ngämuqa aa mämugunäs ngä nä qärik i qat muqun mät a äs.

23 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrahae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäk näda

ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qärrähong i ngän du irhong bät ama tmäst toqor ama mint ngäna ama dil dä ama kumin dap kaku ngän däqäne dä mamär varhäm ama lat kärangätni i ama moräts na ngät. Iangärhäkt ama moräts na ngät ama lat di ama räkt ngät ama muräkt säväti ama ruvek dä ama lavuqi säväti ama ruvek näkt pa mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ama lat ama mär ngät. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därrong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong.

24 Aingän di ama säsur ta ama narhoerta na ngän! Ngänit tor na ama rigi va ama bauläm iva ngit näkt i varis ngi nanakt sa anga igrongaqa dap ngit koanäkt ama kamel dap kaku niat dräm doqoräkt.

25 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrahae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit qumär väti ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän na ama snängäqa nani ama qärrong masirhat iva bäs ba nas dä ama mungäsnäng ba nas.

26 Ainge ama Farisiqa qärik i ama säsur qa na nge! As ngia er ngi qumär imuk da ama kap kä na ama pletige ina ron ivakt iva sa ama qumärqumär ngät pono.

27 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrahae i ngän dualat sädä saqong, inguna ngän di nak ngän doqor ama näpta arha lek kärangätni i sa rha vurvur da angärha väti na ama qulumgi bäs qoki sa ama mär vono dap imuk di sa rhäqäp ngät na ama näpta arha släväs dä iarhongäkt moe qärrähong i ama siqirqa väti irhong.

28 Di ngän doqoräkt ivono väti ngärharhäng di ama mär ngän da ama ruvek arhä saqong dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän nage ama irasirhong dä ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt.

29 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit täkmu na ama lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha näkt ngän du rha ama räktta arha an

30 näkt ngäni qoar i vadi mudu qale ngän bät iangärhakt imäk äkt ama rhodäm i angäna ikkäna di qaku ngän namatnärhäm da iva rhi veng ma Ngämuqa aa vämginarha.

31 Bä ngäni sameng mamär irhämes toqoräkt i nak iarhakt kärarhae i rha veng ama vämginarha di nak arhä rhoes na ngän.

32 Bä qoki mamär iva ngän dualat nasot angäna ikkäna i ngäni sot na ama lat kärangätni i sa rha nasäng na ngät.

33 Aingän gärrarhae i ama guläñgi na ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, va ngäni ingis toqor mäniekt nä ma Ngämuqa aa matnäväme dä nasot dä va qä rhon na ngän sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs?

34 “Dä soknga ngut täk nä ma Ngämuqa aa vämginarha sagem ngän näkt sävät ama mädräm da ama ruvek näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa iska bärva ngäni veng arhani dap pa ngäni edämsäs pät arhani mäni ama sämänanamuqa dap pa ngän däranäs arhani va angän mämairväme dap pa ngäni sangäm na arhani mavängam nämät ama värhap i nämät aom bär sämät aom.

35 Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngä rhän bät a ngän bät ama räkt ta ama ruvek moe arhä biaska aa uväs kärarhae i mudu sokot na rha mänasäng nävät ama räkt ka ma Abel bär sävät ma Sekaraia ma Berekia aa emga[‡] qärak i sa ngän beng ga mänguräp ama ansäspämgi ama mor qi na ama laiqa na ama vodämes.

36 Ngu qoar na ngän na ama

engäktki iva rhärhong däkt moe ngä rhäranas pät tit täkt ama qoengait na ama ruvek.

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem (23:37-39 / Luk 13:34-35)

37 “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bär rhit näp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qäraktni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge.

38 As ngi lu i gia vätki di ama dungdu gi.

39 Inguna sa ngu qoar na nge i saqis pa qaku ngi nalu ngo bär dängdäng bät iomäkt ama qävälmä gärqomni iva ngi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.’ ”

24

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi

(24:1-2 / Mak 13:1-2 / Luk 21:5-6)

1 Ma Jisas ka met daqule ama ansäspämgi ama mor qi bär nga qat tet dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga ivakt iva rhir qur a qa rha ama ansäspämgi ama mor qi arha väät.

2 Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga ngänät lu rhangät täkt ama väät moe? Ngu qoar na ngän na ama engäktki i rhangät täkt ama dui moe diva qaku qale anga duiqä vono väät akni aa rhäng de dap kinak pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävät ivät.”

Ama Muqunän Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (24:3-14 / Mak 13:3-13 / Luk 21:7-19)

[‡] **23:35** ma Berekia aa emga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmä ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängäriini angät kävälmä di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

3 Bä nga ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rha qoar na qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut iva qäsnia dä va rhärhong däkt ngä rhäranas.” Dä rha snanbät sä qa i, “Va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng nägia mänmänäs ngä nä rhangät täkt ama rhodäm angät tpäsini?”

4 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngänit lu mamär i varis aung gä nairas täm ngän.

5 Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Krais!’ Bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

6 “Bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura vät amekni anga ivärhimek dä mamär iva qale qänäskänes ngän inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap as pa qaku ama tpäsini.

7 Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne dä va ama ruvek tit ñäp mät ama qärhuqi dä va ama qångän ngä rhän bät apni ama ivärhap.

8 Rhärhong däkt moekt di qoki irhong doqor ama evopki at ruanini qärqäni i ini ngät dän narhoer toqoräkt i sa qorhäs iva qi sa.

9 “Bä nga rhärhong däkt ngät täranas dä va angäna ikkäna rhit sangar ma ngän bä rhit sokot na ngän bä rhi veng ngän bä va ama ruvek pät ama ivätki moe diva amä vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo.

10 Bä va ama rhäqäp na rha ama ruvek diva bok da arhä qatnanakt bä va rhit bodäm ne bä ba arha ikkäna bä va ama vu da arha ron masirhat sävät a ne.

11 Näkt pa vuk sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tes nas

i ma Ngämuqa aa vämginarha sokt di ama iraski na rha bä va rhi artäm sa anga rhäqäp na rha nämäni ma Ngämuqa aa iska.

12 Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhäktäksot na arhä lavuqi sävät arhani inguna ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt diva ngät dän masirhat bä masirhat mamär.

13 Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar.

14 Näkt pa rhangät täkt ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm na rhävuk diva rhi sameng na ngät pät ama ivätki moe ivakt iva ama ruvek ti nari ngät näkt nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

*Ama Lat Ama Vu Ngät Mamär
Qärangätni Iva Ngät Täranas Pa Ama
Ansäpämgi Ama Mor Qi*

(24:15-22 / Mak 13:14-23)

15 “Mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Daniel qat tamän sävät ianiäkt kärqäni i ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Näkt mamär iva auge qärak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sääiangärhakt ama lat.

16 Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam.

17 Bä mamär iva aung gärakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong.

18 Bä aung gärakni i qale qa vät aa etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uiu qi.

19 Va ama qrot mamär vät iangärhakt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha.

20 Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva ngäni ngang di qale mät soeng dä qale vät aung anga Sabat.

21 Inguna ama märänga vät iangärhakt ama qunäng diva ama

mor qa masirhat pä ama märän angät tpǟs moe qärangätni i mudu vät ama rharimini inamäk bää sarhäkt bää qop as nasot.

²² Dap mai ngakt bää qaku ma Ngämuqa qa sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qärakni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä va qä sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng.

²³ “Bää nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bää aung gǟ qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngäni lu i ma Krais tak i!’ ura aung gǟ qoar toqortäqyia, ‘Iak muk i!’ dä qale ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge.

²⁴ Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bää va rhat tualat na ama muqunän ama mor ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän i vadi vakt iva qäqi rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da.

²⁵ Ngäni lu i sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt bää iomäkt ama qäväläm angät kamäs.

²⁶ Bää äkt i nga rhi qoar na nge i, ‘Ngäni lu i qa e vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs’ dä qale ngän namet sae. Bää qop nga rhi qoar i, ‘Nak kale qa va ama ngaiväs pa vät’ dä qale ngän dat maengäkt.

²⁷ Inguna ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva äs toqor ama iauska qärakni i qät ñäm mät ama leqǟs moe inamäk näsäng gunäga aa qamäk bää samone i qat don e.

²⁸ Qoe nai äkt i qale ama säktämgi e diva västämne na ama isäm e qärangätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs (24:29-31 / Mak 13:24-27 / Luk 21:25-28)

²⁹ “Näkt pa äkt nasot iaqäkt ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng dä va bängangit mät ama qunäga aa

* ^{24:29} iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqǟs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäksarhäkt pät irhong Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qaeng dä ama ivät mät ama leqǟs di angätni ama qloqaqanangät ngät turäkt täm ngät.

saqong dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm dä va ama qaeng diva ngärhi säp nämät ama leqǟs dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqǟs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäksarhäkt pät irhong*.

³⁰ “Mamär dä va vuk sä ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs angät muqunängi mät ama leqǟs bää va ama ruvek moe nävät ivät diva rhit nok i rhat lu ma Ruqa aa Emga i qat dän bät ama eqoe angärha rhäng na rhävuk sa ama qrot dä sa ama mor qa ama murhämeska.

³¹ Näkt pa qǟ rhäk na aa enselqäna na ama raunaqa aa eguinga ama mor qa dä va rhi västämne na ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpk i in däkt moe.

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga (24:32-35 / Mak 13:28-31 / Luk 21:29-33)

³² “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit di it nga e glaqot.

³³ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bää va ngänät lu rhärhong däkt moekt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi.

³⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bää dängdäng i rhärhong däkt moe di sa irhong ngä märanas.

³⁵ Ama usäpk i na ama ivätki diva qäbǟs na em dap pa gua enge diva qaku qäbǟs na ngät.

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga Bää Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm

(24:36-44 / Mak 13:32-37 / Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga dä iaqäkt ama

qunäga aa qävääläm. Bä qäqi ama en-selqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga[†] di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmämäk kat dräm.

³⁷ Vät iomäkt ama qävääläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärangätni i ngät toqor ama lat mudu väät ama rhodäm i ma Noa.

³⁸ Inguna väät iangärhäkt ama rhodäm i as kaku ama qärhop ngä män bit di ama ruvek tat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qärik i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi.

³⁹ Qop mavängam bät a rha bä dängdäng i ama qärhop ngä met sää rha moe. Ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva rhoqorne rhoqoräkt.

⁴⁰ "Vät iomäkt ama qävääläm dä va qale ama gamuiom ama udiom bät ama etki dä va ma Ruqa aa Emga qa rha akni dap pa qale akni mäk.

⁴¹ Va ama evovem ama unbem in dualat i ini qräskräs ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha aktni dap pa qale aktni mäk.

⁴² Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm ama qunäga iva angäna Engeska qa rhän.

⁴³ Sokt di sa ngänät dräm daerhom däkt i ngakt bä ama vätkä aa ik di vadi mai qat dräm na ama bängagi at kävääläm gärqomni iva ama suaqa qa rhän dä vadi mai ama qarhap ka bä va qaku qä naqyiradeng na aa vätkä iva ama suaqa qä drukdäm bäm ga.

⁴⁴ Bä äkt i aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qävääläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.

⁴⁵ "Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kärak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät kärakni i sa aa morqa qa mu qa ivakt iva qät lu väät ka morqa

aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama rhäkmämär ap ama qunäng angät kävälap nasot a ne?

⁴⁶ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qärik i nga evär da aa morqa dä va aa morqa qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt.

⁴⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu väät aa qärhong moe va aa vätkä.

⁴⁸ Dap ngakt bä va iaqäkt ama latka qat tamän särhäm mes doqortäqyia, 'Gua morqa di qät tiläng bä qaku qät lir qat dän'

⁴⁹ dä va qä nasäng i qä arhäktgyäm sa arhani ama latta dap kat täs dä qät nakt dä qät nakt kä na ama gamoe qärrahani i rhat dräm dit näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha

⁵⁰ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä väät ama qunäga aa qävääläm gärqomni i qaku qat dräm na äm.

⁵¹ Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa säväät ama ivärhäs ge ama latta qärrahani i rhat tualat sädä saqong. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuquia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.

25

*Ama Enge Na Ama Siqutki
Säväät Ama Säs Ta Ama Evop Ama
Ngärhüqyisem Na Rha*

¹ "Vät iomäkt ama qävääläm di iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva äm do-qor taerhäkt. Maos pät ama qävääläm na ama rhitbodämnarha di ama säs ta ama evop ama ngärhüqyisem na rha di rha rha arhä lirhäng bä rha met ivakt iva rha rhair nani ama gamoeqa qärik iva rhit bodäm na qa.

² Ama ngärhüqyet na rha di ama dädän da dap arhani ama ngärhüqyet na rha di ama mädräm da.

³ Ama dädända rha rha arhä lirhäng dap kaku rha rha anga kain na ama oel irhäm ngät.

[†] 24:36 ti na ama Ngärhoemga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängäriini angät kävääläm di arhani näväät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

4 Dap ama mädrämäda di rha rha ama kain na ama oel ngä na arhä lirhäng.

5 “Bä nga ama gamoeqa qärak iva rhit bodäm na qa di qaku qa lir qa män dä rha moe vurhäm da bä rha mänatäm.

6 Näkt mäni bängagi mamär dä ama eguinga qät näs toqortäqyia, ‘Qärak iva rhit bodäm na qa di sa rhakni! Ngäni ang ngän dair nani a qa.’

7 “Dä qa ngärhäqyisem na rha qa sästa rha märanas bä rha mudam sämät arhä lirhäng.

8 Dä ama dädända rhi qoar na ama mädrämäda rhoqortäqyia, ‘Ut sa anga oel sämät aut lirhäng nagem ngän inguna sa qorhäs iva rhäksot nämät aut lirhäng.’

9 “Sokt di ama mädrämäda rha muvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku anga oel iva mamär väti ut ut na ngän. Mamär iva ngän det sage iarhakt kärarhae i rhit boda ama oel bä ngäni vodäm bät agung bä ba nas.’

10 “Bä nga ama dädända rhat tet ivakt iva rhi vodäm bät anga oel dä ama gamoeqa qärak iva rhit bodäm na qa qa män bä ama ngärhäqyet na rha iarhakt kärarhae i sa rha rhäkmu mamär ba nas di rhi na qa rha mon säva ama tmäski na ama rhit-bodämnarha dä ama tmongi qia väs.

11 Näkt nasot dä arhani qa ngärhäqyet na rha ama sästa rha män bä rhit näs i, ‘Aurha morqa, aurha morqa, ngi rhar nanokt ut!’

12 “Dap kinak ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qaku nguat dräm a ngän.’”

13 Dä ma Jisas ka qoar i, “Va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm ama qunäga ura ama qunäga aa qävääläm sä gu mänmänäs.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävä^t Ama Latta Ama Dävaung Na Rha (25:14-30/Luk 19:11-27)

14 “Vät iomäkt ama qävääläm di ama Muräktpäm na rhävuk diva äm doqor taerhäkt. Maos dä akni ama ruqa qa

rhäkmu na nas iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius dä qa mes aa latta bä qa mu aa qärhong ba arhä rhäkt.

15 Qa von akni rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol dap ka von akni rha ama rhaliom ama udiom na ama gol dap ka von akni rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol. Qoki qa von da maräkt parhäm arhä qrot dä arhä mädräm ama mär ngät.

16 “Dä iaqäkt ama latka qärak i sa qa rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol di qa märanas bä qa märmor ngät bä ngä sa angätni ama ngärhäqyet sae.

17 Dä qosaqi qärak sa ama udiom di qa märmor iom bä in sa aiom sae.

18 Dap kinak kärak sa ama sägäk ama rhaeqa na ama gol di qa nges bä qa rut aa moränsnaqa aa gol va ama ivätki.

19 “Sa nasot ama uiu ngät ama rhodäm dä iarhakt ama latta arha moränsnaqa qa män bä qa qoar na rha iva qä lu arha lat angät gavämgi.

20 Dä ama latka qärak i sa qa rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol di qa män sa angätni ama ngärhäqyet sae bä qa von aa moränsnaqa dä qa qoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama ngärhäqyet sae.’

21 “Dä aa moränsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua latka ama mär qa qärak i ama engäktki na qa sä gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engäktki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu väti ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.’

22 “Näkt kosaqi ama latka qärak i sa qa rha ama rhaliom ama udiom na ama gol qa män bä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, mudu ngia von ngo rha ama udiom ama rhaliom na ama gol näkt täkt di sa ngua mualat nani ama udiom sae.’

23 “Dä aa moräsnaqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua latka ama mär qa qärak i ama engäktki na qa sää gua lat, ainge di sa ngia mualat mamär. Qoki sa ama engäktki na nge sa ama marheka nä irhong dä soknga va ngua rhu nge iva ngit lu väät ama rhäqäp nä irhong. Ngia rhon sagem ngo vä gu märmärgem.’

24 “Dä qosaqi ama latka qärak i sa qa rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol qa män bää qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, sa nguat dräm i nge di ama qrotka na nge i ngiat dräm ngit ta ama gavam dap kaku ngiat tualat nani a ngät dä ngit sek mät kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.

25 Dä soknga ngua len nge dä ngua met bää ngua rut gi gol va ama ivätki. Ani nä rhangät täkt gi gol.’

26 “Dä aa moräsnaqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama vu qa dä ama rusus pät a qa ama latka na nge. Nga ngäktki sa ngiat dräm i aingo di ngut ta ama gavam dap kaku nguat tualat nani a ngät dä ngut sek mät kärqäni i qaku ngua qutnanokt ini?’

27 Bää nga rhoqoräkt dä vadi mai ngi von iarhakt pa ama vätki na ama ligär ivakt iva rhat tualat sä gu gol iva ngärhi sa säväät a nas savono bää nga evär däm ngo dä vadi va ngu rha ngät sa anga mänbitka.’

28 “Dä aa morqa qa qoar na arhani ama latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni rha ama gol nagem ga bää ngäni von iaqäkt kärak i aa ngärhäqyisem aa rhae na ama gol

29 inguna aung gärakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bää va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gärakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.’

30 Dä saqi as ka morqa qa märhamän i, ‘Rhäkt diva ngäni rhon nä iaqäkt ama latka qärak i qaku mamär väät anga lat na qa sainamäk säp bängangit angät tpäss. Väät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuquaia dä va

rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.’

Ama Matnävämnne Ama Dängdängini Na Ngät

31 “Qre va ma Ruqa aa Emga qa rhän sa aa murhämeska qä na aa enselqäna moe dä va qa rhuqun ba aa vitnaqa aa mämugunäas ama mär äs.

32 Näkt pa västämne na ama ruvek moe näväät ama ivärhimek pät ama ivätki da aa saqong. Dä va qa rhatmät na rha i arhani särhage dap arhani särhage iva qa rhoqor ama ruqa qärakni i qat dräm gät lu väät ama sipsipkäna i qä rharmeng da ama sipsipkäna näva ama memeqäna.

33 “Näkt pa qa rhu ama räkt ta ama ruvek säda aa märmär dap pa qa rhu ama vu rha ama ruvek säda aa sael.

34 Nasot dä va ama vitnaqa qä qoar na ama ruvek da aa märmär toqortäqyia, ‘Ngäni ang, aingän gärrarhae i sa gu mam ga modämne na ngän. Ngäni ang bää ngäni sangar ama Muräktpäm gärangätni i sa qa rhäkmu na ngät mudu väät ama rharimini rhoqoräkt i qa säm ama ivätki.

35 Inguna mudu di anoeng ma ngo dä ngia von ngo ngua mäs bää aqäsäk ngo dä ngia von ngo ngua nakt bää ama nañiska na ngo dä ngia ar sää ngo sagem mes

36 bää ama vlavel a ngo dä ngia von ngo rha ama boi bää aräm ngo dä ngia igi na ngo näkt nga qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ngia met sagem ngo.’

37 “Dä va ama räktta rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge dä ut bon nge ngia mäs bää qop aqäsäk nge dä ut bon nge ngia nakt?’

38 Bää qop käsnia dä ut lu nge i aräm nge urha qale nge va ama tpäskiarharhäng dä urha igi na nge?’

39 Bää qop käsnia dä ut lu nge i aräm nge urha qale nge va ama tpäskiarharhäng dä urha igi na nge?’

40 “Dä va ama vitnaqa qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qre

i sa ngia mualat toqoräkt sa aung gärakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴¹ "Nasot dä va qä qoar na ama ruvek da aa sael toqortäqyia, 'Ngän det nävät gu saqong. Aingän di ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi säävät a ngän. Ngän det sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs kärqosni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs nani ma Sämga qä na aa enselqäna.

⁴² Inguna mudu di anoeng ma ngo dä qaku ngia von ngo ngua mäs bäsäk ngo dä qaku ngia von ngo ngua näkt

⁴³ bäsäk ama nañiska na ngo dä qaku ngia ar sää ngo sagem mes bäsäk ama vlavel a ngo dä qaku ngia von ngo rha anga boi näkt aräm ngo bäsäk qop kale ngo va ama tpäskiarharhäng dä qaku ngia igi na ngo.'

⁴⁴ "Dä qosaqi va rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sää qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge ura aqäsäk nge ura ama nañiska na nge ura ama vlavel a nge ura aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä qaku ut matnähräm nge?'

⁴⁵ "Dä va qa rhuvät pät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bäsäk qaku ngia mualat sa aung gärakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa qaku ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴⁶ "Dä va rhärhae rhäkt da aa sael ta rhet sämät ama ruanini qärqäni i qaku ini angärha anga tpäsini. Dap ama räkt ta ama ruvek diva rha rhet säävät ama iar ama sok täm ngät."

26

*Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi
Veng Ma Jisas*
(26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2 /
Jon 11:45-53)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge moe bäsäk qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia,

² "Sa ngänät dräm iva nasot ama qunängiom ama udiom dä va ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä va rhi vodä ma Ruqa aa Emga bäsäk qoar na aa ikkäna ivakt iva rhi edämsäk pät a qa mäni ama sämänananamuqa."

³ Dap päästämne na ama priskäna ama moräns na rha rhi na ama ruvek arha morta va ama pris ama vit na qa aa vätki qärak i rhat tes ka i ma Kaiafas

⁴ bäsäk rha märhamän bät a ne iva up na rha i rhi sangar ma Jisas bäsäk va rhi veng ga.

⁵ Sökt di rha qoar na ne iva qaku rhi namualat toqoräkt sädämär na ama tmäski i varis ama ruvek ti namäranas na anga inirqi.

*Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel
Vät Ma Jisas E Ma Betani*
(26:6-13 / Mak 14:3-9 / Jon 12:1-8)

⁶ Nga qale ma Jisas e ma Betani väma Saimon aa vätki qärak i mäqi ama bias pät a qa

⁷ bäsäk vätki qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia mäni sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qäni sa amäduiqa ama saksak pämäga qärakni i rhat tes ka i ama alabasta. Iaqyäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qäni bäsäk qia rhor na qäni dä ma Jisas aa uvässä.

⁸ Bäsäk rha märhamän bät a ne iva rhi vodä iaqyäkt ama oel iva vätki qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia mäni sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qäni sa amäduiqa ama saksak pämäga qärakni i rhat tes ka i ama alabasta. Iaqyäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qäni bäsäk qia rhor na qäni dä ma Jisas aa uvässä.

⁹ Inguna mai mamär iva rhi vodä iaqyäkt ama oel iva vätki qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia mäni sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qäni sa amäduiqa ama saksak pämäga qärakni i rhat tes ka i ama alabasta. Iaqyäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qäni bäsäk qia rhor na qäni dä ma Jisas aa uvässä.

¹⁰ Dap ma Jisas kat dräm doqoräkt dä soknga qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bäsäk qäniit bon gi rha ama märänga? Ngu snanbät toqoräkt dinguna sa qia mualat na amälat ama mär ngät sää ngo.

¹¹ Iarhakt kärarhae i ama tläktä diva vasägos dä qale rha gem ngän däp aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos.

12 Qia rhor nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qí rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo.

13 Dä nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qoe nai vät ama ivätki moe i rhangät täkt ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva qosaqi rhi sameng na ngät bää va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qí.”

*Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna
(26:14-16/Mak 14:10-11/Luk 22:3-6)*

14 Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qäarak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräns na rha

15 bää qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va ngakt bää ngu vodä ma Jisas bää ba ngän dä va ngäni von ngo rha agiqa?” Dä rha von ga rha ama ligärigleng ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng na ama silva.

16 Bää mäñasäng na äkt dä ma Judas kät ñäm nani anga qävääläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bää ba rha.

*Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda
(26:17-25/Mak 14:12-21/Luk 22:7-13/Jon 13:21-30)*

17 Nga vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät dä ama mudäsaqongda rha män sage ma Jisas i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu i nani a nge na ut iva urhi rhäkmu qoe bää ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäse?”

18 Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Va ngän det sage akni ama ruqa qäarak i sa nguat dräm a qa va ama värhäm ama moräm dä ngäni qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qat tamän

doqortäqyia, Gu qävääläm di sa äm ngä män. Ngu nä gu mudäsaqongda va u äs ma Pasova angärha tmäss pää già vätka.’”

19 Dä ama mudäsaqongda rha mualat parhäm ma Jisas aa enge bää rha rhäkmu nä ma Pasova angärha tmäss.

20 Sa nga rhoqoräkt i ama bängangäs dä ma Jisas ka muqun gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bää rhat täs pät ama laiqa aa rhäkt.

21 Bää nga rhoqoräkt i rhat täs dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bää gua ikkäna.”

22 Dä airäs ta masirhat bää rha nasäng i rhi snanbät asägäk asägäk toqortäqyia, “Engeska, nga aingo?”

23 Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt kärak iva ngu na qa uni rhäk ama bret sämät ama dis di qäarak iva qä vodäm ngo.

24 Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät säväta qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkäna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

25 Ma Judas kärak iva qä vodä ma Jisas ka snanbät sa ma Jisas i, “Qamorqa, nga aingo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia qoar toqoräkt.”

*Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täss Ma Engeska Aa Tmäski
(26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)*

26 Bää nga rhat täs dä ma Jisas ka rha ama bret bää qa mes ama mär näkt ka vonamät na qa bää qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha i, “Ngän dät tangät täkt bää ngän däs. Rhangät täkt di gu släqyige.”

27 Näkt ka rha ama kap na ama wain bää nga qa mes ama mär dä qa von da i qä qoar toqortäqyia, “Ngän moe ngäni näkt nämat ka

²⁸ inguna rhak täkt di gu biaska qärakni i qä sämaengäktki na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek[†] di qärak i qrir na qa ba ama rhäqäp na ama ruvek ivakt iva ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong.

²⁹ Nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bät dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain ngu na ngän bät gu mam aa Muräktpäm.”

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34/Jon 13:36-38)

³⁰ Bä nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bät rhäksot dä rha met na äkt bät sääda ama Damgi na ama Olip at tävärs.

³¹ Nasot dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Näp takt täkt ama bängagi diva ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a ngo inguna mudu di sa rha säm sätävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“ ‘Va ngu veng ama ruqa qärakni i qät lu väti ama sipsipkäna bät va vräsi na ama guläñgi na ama sipsipkäna.’

³² Sokt di nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

³³ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Näma dä äkt bät rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, “Ngu qoar na nge na ama engäktki iva náp

takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktka qä nanok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.”

³⁵ Dä ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bät näma dä ngu ñäp ngu na nge.”

Dä qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani
(26:36-46 / Mak 14:32-42 / Luk 22:39-46)

³⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met sätävät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani dä qa qoar na rha i, “Ngän duqun däkt dap aingo diva ngua rhet tävit bät ngu nän.”

³⁷ Dä qa rhäqoar sätävät ma Sebedi aa imiom‡ bät rha met pävit näkt ka nasäng i qat nari i amärän bät airäs ka.

³⁸ Dä qä qoarärs na rha rhoqortäqyia, “Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masirhat bät nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bät ngänät däqäm ngän na ngo.”

³⁹ Näkt ka met nae maqälak dä arpus na qa bät aa uväski sätävät ivät näkt kä nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bät märmärsä dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

⁴⁰ Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda bät qa män bät a rha i rhi mänatäm dä qa snanbät sätävät ma Pita rhoqortäqyia, “Ai, nga qaku mamär väti a ngän iva ngänät däqäm ngän na ngo qäqi väti aua anga sätävät aua sätävät?”

⁴¹ Mamär iva qarhap ngän däkt pa ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqu. Ama qloqaga di ngäñngäñ ga däkt eqokt ama släqyige.”

* ^{26:28} Ma Matyu qa säm däkt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’ † ^{26:28} gu biaska qärakni i qä sämaengäktki na ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek Mudu di rhit prit na ama släktka qärakni i ama vodämes na qa aa biaska väti ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva iaqäkt ama biaska qä sämaengäktki na ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na rha. ‡ ^{26:37} ma Sebedi aa imiom Rhiom däkt di ma Jems kä nän ma Jon.

42 Saqi as ka met daqule rha iva maunmem bā qa nän doqortäqyia, "Gu mam, ngakt bā qaku mamär väät a nge iva ngi narha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo di nak pa ngu näkt nämät ka. Mamär iva rhäkmamär toqoräkt parhäm gi snängaga."

43 Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap.

44 Bä äkt i saqi ma Jisas ka met daqule rha iva madäpguamek bā qä nän i qät täqäs mät aa enge.

45 Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda dä qa qoar na rha rho-qortäqyia, "Ngäni mänatäm dä mämae väät a ngän di sa mamär nasot. As ngäni lu i sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt.

46 Ngän däranas bä ut tet. Ngäni lu qärak iva qä vodäm ngo di sa rhak."

Rha Sangar Ma Jisas (26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53/Jon 18:1-12)

47 Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrahani i sa ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha rhäk na rha.

48 Iaqäkt kärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhoqoräkt i sa muquvängi rhoqortäqyia, "Qärrak iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt. Ngäni sangar a qa."

49 Dä ma Judas ka rhäkdävär qa met maräkt bā sage ma Jisas dä qä qoar toqortäqyia, "Bängagi qamorqa." Näkt ka vop pā ma Jisas aa sdäm.

50 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Gua ruaqa, ngi rhäksot nägia lat."

Dä ama gamoe rha ang sage ma Jisas bā rha qärhäktgyäm ga bā rha sangar a qa.

51 Dä nak sa akni nävät iarhakt kärarhae i sa qale rha rhi nä ma Jisas

di qa rhäk aa rhäqyet dä qa mar ta aa ulaqi arha singi bā qa rhon na qi säävät ama pris ama vit na qa aa latka bā qa rhodäkt sa aa sdämgi.

52 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhu gia singi nasot a nas inguna iarhakt moe qärarhae i rhi e na ama ulaqi arha singi diva ama ulaqi arha singi qi veng da.

53 Nga qaku ngän du angän snäng i mamär väät a ngo iva ngu nän gu mam iva qa rhatnärhäm ngo bā va qä lir qä rhäk na ama ngärhäqyisem da unbem na ngät ama mor ngät ama gulañ na ama enselqäna sagem ngo?

54 Sokt di ngu lu i qre va rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge rhoqor mäniekt kärangät i ngät tamän iva rhangät täkt ama lat diva qoki ngät dän?"

55 Nasot dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek toqortäqyia, "Nak nga ama suaqa na ngo bā äkt i sa ngän män säävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo? Vasägos dä sa nguut muqun ba ama ansäspämgi ama mor qi i ngu su ama ruvek sokt di qop kaku ngän sangar a ngo.

56 Sokt di rhangät täkt ama lat moe di sa ngä män ivakt iva qoki rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i aa vämginarha rha säm a ngät."

Dä ama mudäsaqongda moe rha met daqule ma Jisas bā rha ang masirhat.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Kaifas Kä Nä Ma Sanedrin Arhä Saqong (26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

57 Nasot dä iarhakt kärarhae i sa rhat sangar ma Jisas di rha met sä qa sage ama pris ama vit na qa ma Kaifas äkt i sa västämne na ama Skraipkäna dä ama ruvek arha morta e.

58 Dä ma Pita di qät päsais tä ma Jisas bā savuk sä dalek na ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm. Bä nga qa mon mät ama surqa aa tmongi dä qa muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai

rhit lu vät ma Jisas ivakt iva qä lu qärangätni ama lat iva ngät dän.

⁵⁹ Näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta dä ama Skraipkäna moe nävät ma Sanedrin di rhit ñäm nani anga sameng anga iraski na ngät säng ma Jisas aa rhäng ivakt iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpkäi.

⁶⁰ Sokt di qaku rha män bät agung anga enge rhoqoräkt näma dä ama rhäqäp na rha ama irasmätta sa ama sameng da män. Sokt di nasot a rha moe dä ama udiom in män

⁶¹ bä in goar i, "Rhärhak täkt ka qoar i, 'Nak mamär vät a ngo iva ngu rhar ma Ngämuqa aa ansäspämgi ama morqi bä saqi as pa ngu rhä qi da ama dävaung ama qunäng angärha ron.' "

⁶² Dä ama pris ama vit na qa qamair näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi rhävät sä rhangät täkt ama ruiom in sameng sätvät a nge."

⁶³ Sokt di qop kale ma Jisas imänadin däm ga. Dä ama pris ama vit na qa qamair na qa rhoqortäqyia, "Ngu qoar na nge iva ngia rhamän dä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa saqong i ma Krais ma Ngämuqa aa emga na nge ura qaku."

⁶⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa ngia märhamän doqoräkt. Dap ngu qoar na ngän i mänsäng narhäkt bä rhävit diva ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmär bä qat dän ba ama eqoe näda ama usäpkäi arha ron."

⁶⁵ Dä ama pris ama vit na qa angyiret mät aa boi bä qa qoar i, "Sa qa märhamän mava nä ma Ngämuqa. Mäniekt bä saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng? Sa ngän nari aa märhamän mava.

⁶⁶ Angän matnävämne di rhoqor mäniekt?"

Näkt ta muvät i, "Sa mamär iva rhi veng ga."

⁶⁷ Nasot dä rha qot pät aa saqongait bä rhi arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt. Dä arhani rhi e va aa sdäm

⁶⁸ i rhi qoar toqortäqyia, "Ainge qärap i ngiat tes nas i ma Krais, ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!"

*Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas
(26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)*

⁶⁹ Ma Pita di sa qat muqun dalek pa ama vätkä aa ivärhäm. Dä ama latki qia män sagem ga bä qia qoar i, "Qosaqi nge di ma qale nge nge nä ma Jisas nae ma Galili."

⁷⁰ Sokt di qa rhäqyas da arhä saqong moe i qä qoar toqortäqyia, "Qaku nguat dräm i agiqa iaqäkt kärak i ngiat tamän bät a qa."

⁷¹ Bä nge qa met tämono sämät ama surqa aa tmongi dä aktni ama latki qia lu qa dä qia qoar nä iarhakt kärarhae i qale rha glaqot i, "Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas nae ma Nasaret."

⁷² Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas na ama enge na ama musärhäm doqortäqyia, "Nguat tamän dä ma Ngämuqa aa saqong i sa qaku nguat dräm iaqäkt ama ruqa."

⁷³ Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ta män sage ma Pita bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngäktki i qosaqi nge di ak na nge nävät a rha inguna urhit träm gia eguinga."

⁷⁴ Nasot dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i näma dä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sätvät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, "Aingo di qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa."

Dä vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok.

⁷⁵ Dä vuk pät ma Pita na ama enge qärangät i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, "Va as kaku ama duraktka qa nanok dap pa nge rhoqyas na ngo madäpguamek i qaku ngiat dräm a ngo." Dä vuk sä qa sä dalek bä qät nok i airäs ka masirhat.

27

*Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt
Dä Ma Pailat Aa Saqong*
(27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha märhamän bät a ne sa ama iska qärakni iva ama Romgäna rhi veng ma Jisas nä varhäm ga.

² Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga ba ama tpäskinaqa ma Pailat.

Ma Judas Ka Veng Nas
(27:3-10 / Lat 1:18-19)

³ Nasot i nga ma Judas kärak i sa qa vodä ma Jisas ka lu i sa rha matnäväme nä ma Jisas bä rha muräkt iva rhi veng ga dä qa qutsasorhane na aa snängaqa dä evär däm ga sa qa ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem gä ligärigleng na ama silva sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta

⁴ i qäoar toqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama vuini. Ngua voda akni ama ruqa qärakni i sa qaku qa mualat nä guani anga vuini bä ba ngän bä va rhi veng ga.”

Dä rha qoar i, “Qaku qänäskänes ut sää iangärhäkt. Sa gi qäni ianiäkt.”

⁵ Dä qa met daqule rha dä qa rhon na ama ligärigleng na ama silva samäk pa ama ansäspämgi ama morqi bä qa met ka veng nas i qa ar ma nas sa rhävuk sämäni ama ngämuga.

⁶ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha män bät ama ligärigleng na ama silva dä rha qoar i, “Sa qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva u rhu igleng ge ama ansäspämgi ama morqi at ligär inguna rhangät täkt ama ligär di sa ngä män nävät akni aa biaska.”

⁷ Dä soknga rha märhamän bät a ne dä rha vodäm bät ama ruqa qärakni i qä däñdäñ bät ama bäñbäñgi aa etki nä iangärhäkt ama ligär ivakt iva qia rhän i ama ivärhäs iva rhi sasärha ama nañista e.

⁸ Bä äkt i mäñasäng na äkt bär dängdäng däkt di rhat tes iaqyäkt ama etki i ma Etki na ama Biaska.

⁹ Rhoqoräkt di sa rhäkmämär na ama enge qärangät i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät i qäoar toqortäqyia,

“Dä sa rha rha qä ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng ama ligärigleng na ama silva qärqigleng i sa arhani nävät ama Israaelqäna rha mu igleng i ama saqong nä igleng bät kärak

¹⁰ bär rha von däm igleng bät iaqäkt kärak i qä däñdäñ bät ama bäñbäñgi aa etki.

Rha mualat toqoräkt di qoki varhäm ma Ngämuqa aa rhodräp bär ba ngo.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Aa Saqong
(27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

¹¹ Sa nga ma Jisas kat mair da ama tpäskinaqa aa saqong dä qa snanbät sää ma Jisas toqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka qoar i, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

¹² Sokt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha rhäksärhäm ga dä sa ma Jisas di qaku qa voda anga muvätki.

¹³ Dä ma Pailat ka snanbät sää qa rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngiat nari i ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhong i rhi sameng säng gia rhäng sää irhong?”

¹⁴ Sokt di qaku ma Jisas ka muvät i qaku qa von da rha anga muvätki käqi väti anga sägängät nävät arhä rhäksärhäm. Dä soknga ama tpäskinaqa ma Pailat di qräk mät ka masirhat.

Ama Guläñgi Na Ama Ruvek Ta Ar-meng Dä Ma Barabas
(27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

¹⁵ Vät ama qoeo nasot a ne väti ma Pasova angät kunäng dä ama

tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama sägäk ama ruqa näva ama tpäskiarharhäng gärakni i nani ama guläñgi na ama ruvek na qa.

¹⁶ Bä rhoqoräkt di qale akni ama ruqa ama vu qa mamär va ama tpäskiarharhäng gärak i rhat tes ka i ma Barabas.

¹⁷ Bä äkt i nga västämne na rha dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu nani a ngän na auge iva ngua rhuisiska vät a qa? Nga va ngua rhuisiska vät ma Barabas ura ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Krais?"

¹⁸ Sa qa snanbät toqoräkt dinguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaga ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹⁹ Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ma Pailat kat muqun ba aa mämugunäs na ama matnävämnä dä aa egutki qia rhäk na ama enge sagem ga sävät ma Jisas toqortäqyia, "Qale ngi namualat nä guani sävät iaqäkt ama räkt ka ama ruqa inguna rhägyerhäkt dä sa ngua rha ama märänga ama mor qa da ama masirhämgi arha ron inguna nävät a qa."

²⁰ Sökt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha qrotlätt sa ama guläñgi iva rhi nän ma Pailat tä ma Barabas dap pa qä veng ma Jisas.

²¹ Saqi as ama tpäskinaqa qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu nani a ngän iva ngua rhuisiska vät auge nävät a iom?"

Dä rha qoar i, "Barabas."

²² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu va ngua mäsana nä ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Krais?"

Dä rha moe rha qoar i, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

²³ Näkt ma Pailat ka snanbät i, "Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?"

Sökt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

Ma Pailat Ka Vodä Ma Jisas Iva Rhi Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämänanamuqa

(27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

²⁴ Dä soknga nga rhoqoräkt i ma Pailat ka lu i qaku qat täqäne dä mamär dap kinak ama inirqi qi nasäng mänguräp ama ruvek dä qa rha ama rigi bä qa rhor aa rhäkt da ama guläñgi at saqong i qä qoar toqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa aa biaska di qaku qale qa vä ngua rhäkt. Sa angän gäni ianiäkt."

²⁵ Näkt ama ruvek moe rha muvät toqortäqyia, "Va aa biaska diva qale qa vä u rhäkt dä va au rhoes arhä rhäkt!"

²⁶ Nasot dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas. Dap ka rhäkne bärha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Rhat Tuma Mä Ma Jisas
(27:27-31 / Mak 15:16-21 / Jon 19:1-3)

²⁷ Nasot dä sa ama tpäskinaqa aa ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bärha savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretoriam. Näkt ta mes ama guläñgi na ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne.

²⁸ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama qurät ki ama boiqi vät a qa.

²⁹ Bä rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhägyitnäk ama gärgär vät itnäk iva qi rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski. Näkt ta mu ama iroqi mät aa rhäyet ama märmär et. Dä rha an da arhä quum sä nas säng aa qar bärha rhat tuma qa i rhi qoari, "Ama märmärgem sagem nge, ama Judaqäna arha vitnaqa!"

³⁰ Dä rhit kot pät a qa bärha rhi nän aa uväski na ama iroqi.

31 Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa iaqyäkt ama boiqi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa na äkt ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

*Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni
Ama Sämänanamuqa*
(27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43/Jon 19:16-27)

32 Bä nga ama ulaqimärharhärhäkt ti nä ma Jisas tat tet sä dalek dä rha män bät akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qäarak i rhat tes ka i ma Saimon. Dä qa ulaqimärharhärhäkt ta qrotpät sä rhak täkt ama ruqa iva qät ta ma Jisas aa sämänanamuqa.

33 Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski

34 dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama gal. Sokt di nga qa näkt maqälak dä qa nari i rhoqoräkt mät ki dä qa mer qä nanakt.

35 Bä nga rha edämsäs pät a qa bä rhäksot dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät.

36 Nasot dä rha muqun bä rhit lu vävt a qa e.

37 Bä rha mu ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia “Rhak täkt di ma Jisas kärak i ama Judaqäna arha vitnaqa.”

38 Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruiom ama sua iom gem ga i ak di rha mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael.

39 Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa dap ti em arhä väs

40 dap tat tamän doqortäqyia, “Ainge qäarak iva ngi rhar ama ansäspämgi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron di ngia rhumaiar nas! Ngakt bä ngäktki i nge di ma Krais ama Judaqäna arha vitnaqa di ngi sär sä nas navuk nämäni ama sämänanamuqa.”

41 Dä qosaqi ama priskäna ama moräls na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta di rhat tuma qa rhoqoräkt i rhat tamän doqortäqyia,

42 “Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamär vävt a qa iva qä namumaiar nas! Qa di ama Judaqäna arha vitnaqa dä soknga mamär iva qä sär sä nas nämäni ama sämänanamuqa dä va ut nanakt na qa.

43 Sa qat nanakt nä ma Ngämuqa. Rhäkt di mamär iva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa qre i nani a qa na qa. Inguna sa qa qoar i, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo.’”

44 Bä qosaqi ama suaiom gärqiom i sa rha edämsäs pät a iom mäni ama sämänanamuqa di ini slava nä ma Jisas toqor qärrarhae ama ruvek na ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Aa Tñäpkı
(27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49/Jon 19:28-30)

45 Bä sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama däpguarhong säpbängang.

46 Bä nga nani äkt i ama däpguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, “Eloi, Eloi*, lema sabaktani?” Iangärhäkt ama enge di angät tarimini rhoqortäqyia, “Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniekt bä sa ngia qyiradeng na ngo?”

* **27:46** Eloi, Eloi Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Eli, Eli.’

47 Bä nga arhani nävät i arhakt kärarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tes ma Elaija.”

48 Dä akni nävät a rha qa ang masirhat äkt bä qa ok ama bauläm ba ama wain ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämungenget angät tpäs näkt ka rhäk et sä äm bä ma Jisas ivakt iva qä nakt.

49 Sökt di arhani di rha qoar toqortäqyia, “As kale qa äkt dap pa ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rhumaiar qa.”

50 Nasot dä saqi as ma Jisas ka nok masirhat näkt ka voda aa qloqaqa bä bä ma Ngämuqa.

51 Dä nak sa ama boiqi ama mor qi qärakt i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs bä samäk bä ama qävälam ama unbam. Bä vränbrän da ama ivätki dap läktgyäm sa ama dui.

52 Näkt ama ñäpta arha lek di ma Ngämuqa qa rhar mät ngät dä ama räkt ta ama ruvek arhä släqyigleng gärarhani i sa rha ñäp di qa märanas nägleng.

53 Bä vuk sä rha nämät arha lek toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki bä nasot dä rha met sämät ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ama mor äm näkt päs däm da da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong.

54 Bä nga vät ama qävälam gärqomni i ama narhoerqa bä ba ama händret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kä nä i arhakt kärarhae i rhit lu vät ma Jisas di rha lu ama qängängi bä sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä män doqoräkt dä qräk mät ta masirhat mamär dap ti qoar toqortäqyia, “Qoki ngäktki i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga!”

55 Dap toqoräkt di qosaqi qale ama rhäqäp na rha ama evop e qärarhani i sa mäqi rhat tet nasot ma Jisas inamuk nae ma Galili i rhat tatnärhäm ga bä rhat mair tämuk gläius i rhat lu rhoqoräkt.

56 Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala dä ma Jems kä nä ma Josep in nanäk ma Maria näkt ma Sebedi aa imiom ma Jems kä nä ma Jon in nanäk.

*Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa
Släqyige Mät Ama Ñäpka Aa Liqi
(27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56/Jon 19:38-42)*

57 Sa nga rhoqoräkt i ama bängangäss dä akni ama qärhongbärhaqa nämät ama värhäm ma Arimatea qärak i rhat tes ka i ma Josep ka män. Qa di qosaqi qät päs ma Jisas aa rhäng.

58 Ma Josep di sa qa met sage ma Pailat bä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. Dä ma Pailat ka rhäkne iva aa ulaqimärharhärhäkt ti von dä ma Jisas aa släqyige ba qa.

59 Dä ma Josep ka rha ma Jisas aa släqyige bä qa ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi qäraktni i ama ingas ki dä ama qumärqumär qi.

60 Näkt ka mas nä ige mät ama ñäpka aa liqi ama iaräs na qi qäraktni i sa qa rhap ma qi mäni ama qäväit käraktni i qa maräkt aa liqi. Näkt ka egaeng ama dulige ama mor ige bä qa väsdät nä ige mät ka liqi näkt ka met na äkt.

61 Ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ama Maria di qale lem e i in muqun dage nä qa ñäpka aa liqi.

*Qale Ama Ulaqimärharhärhäkt E Ge
Ama Ñäpka Aa Liqi*

62 Nga duququ vät ma Sabat dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna västämne na rha dä ma Pailat aa saqong

63 bä rha qoar toqortäqyia, “Aurha morqa, vuk pät a ut i as nga rhoqoräkt i iaqäkt ama irasmätkä qat däqäm di qa qoar i, ‘Nasot ama dävaung ama qunäng dä va ngua rhäranas.’

64 Dä soknga mamär iva ngi rhäkne iva gi ulaqimärharhärhäkt ti väs mät aa liqi mamär bä dängdäng bät ama dävaung na qa ama qunäga i varis aa mudäsaqongda rha rhet bä rhi sua rha aa släqyige iva nasot dä va rhi qoar

na ama ruvek i, ‘Sa qa märanas nämät ama tñäpki.’ Rhoqoräkt diva ama dängdängini ama irasini ama vu ini masirhat pa ama narhoer ini angät tpäs.”

⁶⁵ Näkt ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha ama guläñgi na ama ulaqimärharhärhäkt bää ngän det näkt pa ngäni väs mät ka liqi mamär varhäm angän grot.”

⁶⁶ Dä soknga rha met bää rha väs mät ama liqi mamär na ama qrot ki ama ningnigi na arhä muqunän maräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä narut na ama dulige. Dap ta mu arhani ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhat nañäm säva arha rhäng.

28

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki
(28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)
(28:9-10 / Mak 16:9-11 / Jon 20:10-18)

¹ Bää nga nasot ama Sabat toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga väta ma narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ma Maria nae ma Makdala qí na aktni ma Maria in met ivakt iva ini lu ama liqi qärakt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e.

² Dä nak sa ama qångångi ama mor qí qia män dap ama ensel nage ma Ngämuqa di sa ar sä qa inavuk näda ama usäpkı arha ron bää qa män näkt ka egaeng ama dulige nae näkt ka muqun bät ige angärha rhäng.

³ Aa ñämñämgi di ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska dä aa boi di ama qulum ngät toqor ama qulum gi mamär ama eqoeqi.

⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt di värvärt väta rha masirhat mät ama tlenga bää rha män i rhoqor qre i sa ama ñäpta na rha.

⁵ Dap ka ensel qa qoar na ama evovem doqortäqyia, “Qale init len inguna nguat dräm i init ñäm nani ma Jisas kärak i sa rha edämsäs pät a qa.

⁶ Sa qaku a qa rhe inguna sa qa märanas i qoki varhäm aa enge mudubää bää ngän. Ini ang ini lu nasot a qa i sa rha mas na aa släqyige rhe i.

⁷ Dä mamär iva nasot dä va ini lir in det bää ini qoar na aa mudäsaqongda i sa ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki bää as ngäni lu iva qat tet sae ma Galili va angän gamäs näkt pa ngäni lu qa e. Nak sa ngua qoar na en doqoräkt.”

⁸ Bää äkt i in lir in met na äkt nämät ama liqi sa ama tlenga dä ama mor ngät ama märmärgem bää ina ang ivakt iva ini qoar näma Jisas aa mudäsaqongda nä iangärhäkt ka ensel aa enge.

⁹ Dä nak sa ma Jisas ka män bät a em mäni ama iska bää qa qoar na em doqortäqyia, “Ama märmärgem sage ben!” Dä in met sagem ga bää in sangar aa qäriglem näkt ini nänsäas sagem ga.

¹⁰ Nasot dä ma Jisas ka qoar na em doqortäqyia, “Qale init len dap in det bää ini qoar näma gua ruavek iva rha rhet sae ma Galili näkt pa rhi lu ngo e.”

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Sameng

¹¹ Vät iomäkt ama qäväläm i nga in det dä nak sa arhani ama ulaqimärharhärhäkt kärarhae i mäqi rhit lu väta ma Jisas aa liqi rha met sämät ama värväm bää rha qoar na ama priskäna ama moräas na rha sä iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas.

¹² Bää sa nga ama priskäna ama moräas na rha sa västämne na rha rhi na ama morta dä rha märvämänt bät a ne bää rhäksöt dä rha von ga ulaqimärharhärhäkt ta ama ligär masirhat

¹³ dä rha qoar na rha rhoqortäqyia, “Va ngäni qoar näma guavek anga ruvek i, ‘Ma Jisas aa mudäsaqongda di sa rha män näp bängagi bää rha sua rha aa släqyige na äkt i nga rhoqoräkt i urhi mävatäm.’

¹⁴ Dap ngakt bää ama tpäskinaqa qä nari sävärt tangät täkt ama lat dä va urhi von ga rha ama bulap sävärt a

ngän ivakt iva qaku ama märänga qa
rhän bät a ngän.”

¹⁵ Bä äkt i rha rha ama ligär dä
rha met parhäm ama priskäna ama
moräs na rha rhi na ama morta
arha enge. Näkt sa vräs dä rhangät
täkt ama sameng mänguräp ama Ju-
daqäna nävät iomäkt ama qäväläm bä
dängdäng däkt.

*Ma Jisas Aa Rhodräp Bä Ba Aa
Mudäsaqongda*

*(28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk
24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)*

¹⁶ Dä ama ngärhäqyisem da sägäk
ama mudäsaqongda rha met sae ma
Galili bää sämäni ama damgi qärakt i sa
ma Jisas ka qoar na rha na qi.

¹⁷ Bä nga rha lu qa dä rhi nänsäs
sagem ga dap arhani nävät a rha di
qaku rhat dräm i mamär iva rhat
nanakt toqor mäniekt.

¹⁸ Dä ma Jisas ka män sagem da bää
qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma
Ngämuqa qa von ngo rha ama qrot
moe na rhävuk näda ama usäpki arha
ron dä qosaqi narhe nävät ivät.

¹⁹ Dä soknga mamär iva ngän
det sage ama ruvek moe väät ama
ivätki bää va ngänit säm a rha mää gu
mudäsaqongda i ngäni baptais pät a
rha na ama rigi nävät ama ngärhipki i
ama Ngätmamäk dä ama Ngärhoemga
dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

²⁰ Näkt pa ngäni su rha iva rhat tet
nasot ama muräkt moe qärangätni i sa
ngua von ngän däm ngät. Näkt pa qale
ngo gem ngän basägos bää dängdäng
bät ama qäväläm gärqom iva rhäksot
na ama ivätki.”

Ma Mak

Ama Rhäväksäas

Ma Mak kärakni i sägärhae na qa sävät ma Barnabas di qat tet kä nä ma Barnabas dä ma Pol sa ama sameng ama mär ngät. Aktni aa ngärhipki di ma Jon. AA nan di rhat tes ki i ma Maria qärakni i arha vätkä di qa e ma Jerusalem gärakni i vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämda e vämgä. Ma Pita qa mes ma Mak i aa emga na qa.

Qa säm iva sage ama qatnanaktpämda e ma Rom ura nguaräm bää ba ama Jentailqäna inguna qa rhäväksäas sävät arhongni ama Judaqäna arhä qärhong dä qa näpgoer na angätni ama Judaqäna arha enge ma ama Romgäna arha enge dap kat tamän iva ama qatnanaktpämda mäni ma Jisas diva ama ruvek ti sangäm na rha mavängam bää qosaqi arhani diva rhi veng da inguna nävät ma Jisas.

Vä ma Mak aa abuk di qattuqunäga vät a rha i ma Jisas di akni ma Ngämuqa aa latka va aa rem gärakni i qat tet da ama märän masirhat angärha ron dä qat tualat na ama qrot masirhat. Näkt ma Jisas aa lat kärangätni i ama latka na qa di sa rhäksot na ngät toqoräkt i qa vodäm mes i ama vänbon na qa mäni ama sämänanamuqa.

Ma Mak di qaku qat dräm ga emästäm dap kat tamän mäqot sävät ma Jisas aa lat i qat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong dap kaku qat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Jisas ka märhamän bät irhong. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Mak ka märhamän bät tom däkt ama qävääläm i masägos. Mamär iva qunäga vät a ut i ma Mak aa abuk

di ama sameng ama mär ngät angät tarebäm i qiat tamän sävät ma Jisas aa iar bää aa tñäpkä bää sävät iomäkti i qa märanas nämät ama tñäpkä.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:1-13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama Ngärhäktka Ma Galili (1:14-6:29)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (6:30-9:32)

Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (9:33-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma Pereea (10)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpkä (11-15)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpkä (16)

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmu Na Ama Iska

(1:1-8 / Mat 3:1-12 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

¹ Rhangät täkt ama enge di ama rharebäm sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas ma Krais ma Ngämuqa aa emga*.

² Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa säm[†] doqortäqyia,

“As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi qamäas ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska”

³ bää va qa diva “ama eguinga na qa qärakni i qät näs pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs toqortäqyia,
‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.’”

⁴ Bää sa vuk sä ma Jon ama Baptais pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bää qä baptais pät ama ruvek. Dä qä sameng ba ama ruvek i mamär iva

* **1:1** ma Ngämuqa aa emga Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävääläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **1:2** Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa säm Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm.’

rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bä va ma Ngämuqa qä qyi-radeng na arha vuirhong.

⁵ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ngärhäktka ma Judia näkt nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dat dän sagem ga bä rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bä qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁶ Ma Jon aa murhämeska di qa rho-qor mudu ma Ngämuqa aa vämginarha arhä murhämeska i qa murhämes na ama boi i na ama qä-seng nävät ama kamel näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama släktka aa ngädäga näkt aa tmäs di qat täs ama mes näkt kät nakt pa ama mäsu näva urqi.

⁷ Näkt kä sameng i qat tamän do-qortäqyia, “Qärik iva as dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit på gu qrot angät tpäs dä ama rhängämít-näm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngun gär bä ngu rhäväkt sä itnäm.

⁸ Aingo di ngu baptais pät a ngän na ama rigi dap ka diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas (1:9-11 / Mat 3:13-17 / Luk 3:21-22)

⁹ Vät iangärhäkt ama qunäng imäk äkt dä ma Jisas ka män nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret näva ama ngärhäktka ma Galili bä ma Jon gä baptais pät a qa mäni ama rigi ma Jordan.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i vuk sä qa namäk näva rigi dä qa lu ama usäpki i qit gang masägos näkt arhar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa muqun bät a qa i qa rhoqor ama simängaqa. ¹¹ Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärik i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ma Jisas Aa Siqutsiquet (1:12-13 / Mat 4:1-11 / Luk 4:1-13)

¹² Dä nak kop äkt dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas nä ma Jisas bä qa er nanokt ka bä qa met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs.

¹³ Näkt kale qa väti iosäkt ama qräk dä bäs ama ivärhäs pät ama ruiom ama udiom na ama qunäng bä ma Sämgä qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuirhong dä qale qa ge ama släkt ama ur ngät dap ama enselqäna rhat tatnärhäm ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa (1:14-15 / Mat 4:12-17 / Luk 4:14-15)

¹⁴ Näkt nasot toqoräkt i rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä ma Jisas ka män sae ma Galili bä qä sameng na ama sameng ama märngät nage ma Ngämuqa

¹⁵ i qat tamän doqortäqyia, “Ama rhodäm di sa rhäkmämär na ngät bä sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot dap ngäni näpgoer na nas näkt ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda (1:16-20 / Mat 4:18-22 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁶ Näkt nga ma Jisas kat tet pät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä qa lu ma Saimon gä na aa läktka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt.

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na iom do-qortäqyia, “Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.”

¹⁸ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

¹⁹ Qa met nae maqälak dä qa lu ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa läktka ma Jon i qosaqi qali liom mät in mlauski bä ini masartäm mät ama lek pät in bäiu.

²⁰ Dä qop ka mes iom masägos bä in met daqule in mamäk ma Sebedi qä na ama latta mät ama mlauski bä in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qäarakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka

(1:21-28 / Luk 4:31-37)

²¹ Bä sa rha met sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bää nga väät ama Sabat dää ma Jisas ka mon säva ama mämairqi e bää qa nasäng iva qä su ama ruvek.

²² Bä qräk mät ta nävät aa rhisu inguna qä su rha di qa rhoqor aung gäarakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku rhoqor ama Skraipkäna.

²³ Näkt pät iomäkt ama qävääläm di qale akni ama ruqa e gem da qäarakni i ama iauska qa e mät ka.

²⁴ Bä qät näs toqortäqyia, "Jisas nae ma Nasaret, ngia män gem ut ivakt iva ngia mäsana? Nga ngia män iva nak ngia rhusar na ut? Nguat dräm i auge na nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär."

²⁵ Dä ma Jisas ka näs täm ga rhoqortäqyia, "Mänadin däm nge näkt puk sää nge nämät ka."

²⁶ Dä ama iauska qa rhästäs a qa masirhat dää qat tuqaia bää vuk sää qa nämät ka.

²⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta bäänga rhoqoräkt dää rhi snanbät sää ne rhoqortäqyia, "Agi aa lat tangät täkt? Ama rhisu ama iaräs na ngät i ngät dän sa angät krot! Dä na aa qrot dää qäqi qät täk na ama iaus dää ngät nari nämät ka."

²⁸ Ama sameng ngä lir ngä met sävät a qa väät ama ivärhäs moe ma Galili.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(1:29-34 / Mat 8:14-17 / Luk 4:38-41)

²⁹ Nga väät ama qävääläm gärqomni i rha met daqule ama mämairqi di rhi nä ma Jems kä nä ma Jon bää sävä ma Saimon gä nä ma Andru ina väät.

³⁰ Dap ma Saimon aa rhäväski di aräm gi mäni lai dää aqärnas päm gi dää rha qoar nä ma Jisas sävät a qi rhoqoräkt i qa män.

³¹ Dä ma Jisas ka met bää qa sangar da at tärhäqyet bää qa mair na qi bää

ama rämgä qia met nävät a qä dää qia nasäng i qit täkmu iva qä rhäk pät a rha na anga tmäas.

³² Näkt äkt säng ama bängagi arha rribit dää ama ruvek ta män sage ma Jisas sa ama ruvek ama rhäqäp na rha qäarakni i ama rämgä väät a rha bää sävät ama ruvek käarakni i ama iaus ngärhit täk pät a rha.

³³ Bä qorhäs iva ama ruvek moe nävää iomäkt ama värhäm da män bää västämne na rha da ama vätkä aa vämsä ma Jisas.

³⁴ Dä ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha sa ama rämkä maos maos dää qa qutmäas ama rhäqäp ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek. Langärhakt ama iaus di ngät dräm a qa dää soknga qaku qa rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän.

Ma Jisas Kat Tet Dä Qä Sameng E Ma Galili

³⁵ Qoki as pät duququs mamär toqoräkt i as kaku qunäga dää ma Jisas ka märanas bää vuk sää qa sää dalek bää qa met sävät aosni ama ivärhäs i qaku anga ruvek e bää qä nä.

³⁶ Dä ma Saimon gä na aa ruavek ta met ivakt iva rhit näm nani a qa.

³⁷ Bä nga rha män bät a qa dää rha saengäkt ba qa rhoqortäqyia, "Ama ruvek moe di rhit näm nani a nge."

³⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Va u rhet sa ni as säva anga värhap glaqot ivakt iva qosaqi ngu sameng inguna rhom däkt di ama rharebäm sää gu mänmänäs."

³⁹ Näkt ma Jisas ka met bää qät kutmäas ama iaus nämät ama ruvek dää qä sameng ba ama mämairvärm e ma Galili moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Biaspärhaqa

(1:40-45 / Mat 8:2-4 / Luk 5:12-16)

⁴⁰ Akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bää qa an da aa quum sää nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Ngakt bää nani a nge di märmärsägs gem nge iva ngia rhumärärs pät a ngo."

⁴¹ Dä ma Jisas ka lavuqi na qa masirhat dää qa rhäk aa rhäqyet bää

qa rhäk pät a qa näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ari, nani a ngo. Rhäkt dī sa märäs pät a nge bā ama qumärqumärqa na nge."

⁴² Vät iomäkt ama qävääläm maräkt dä ama bias ngä met nävät a qa bā sa märäs pät a qa.

⁴³ Dä ma Jisas ka rhäk na qa masägos sa ama mugem ama qrot ngärt toqortäqyia,

⁴⁴ "Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak ngia rhet bā ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangät i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge."

⁴⁵ Qinak kärak di qaku qa met toqoräkt dap kinak ka met bā qä nasäng i qä sameng sävät iangärhäkt ama mumaiar bā vräs da ama sameng. Nguna nävät iomäkt dä ma Jisas di qaku mamär iva qä namon sämät anga värhäm da ama ruvek arhä saqong dap sokt kale qa rhage va ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e sokt di qop ama ruvek nävät ama ivärhimek moe rhat dän sagema.

2

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngäñäpärhaqa (2:1-12 / Mat 9:1-8 / Luk 5:17-26)

¹ Nasot ama marheka na ama qunäng bät ama qävääläm gärqomni i ma Jisas ka mon sämät ama värhäm ma Kaperneam bā ama ruvek ta nari sävät a qa i qa män säva väät

² dä ama rhäqäp na rha ama ruvek päästämne na rha vuk pa väät gem ga bā qaku anga släqyäp puk pa väät bā sää dalek sämät ama edäbäas.

Västämne na rha gem ga bā qä sameng bät a rha nä ma Ngämuqa aa enge.

³ Dä arhani ama gamoe rha män sa ama ruqa qärakni i ama ngäñäp pät a qa ivakt iva rhi rha qa sage ma Jisas. Rha män sää qa i ama levaet na rha rhit ta qa.

⁴ Rha lu i qaku mamär iva rhi narha qa sage ma Jisas inguna qaku anga släqyäp dä soknga rha mualat na ama liqi va ama vätkä aa rhäng daver ma Jisas. Bä nga rha sämamor na ama liqi bā rhäksot dä rha rhäk kärak mät aa gasgaska mät ki bā rha anbut sää qa samäk säva väät sage ma Jisas.

⁵ Bä nga ma Jisas ka lu qärangätni arhä qatnanakt dä qa qoar nä qä ngäñäpärhaqa rhoqortäqyia, "Ngua emga, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong."

⁶ Dap arhani ama Skraipkäna di rhat muqun e bā nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia,

⁷ "Mäniekt bā rhak täkt kat tamän doqor täkt? Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mavä nä ma Ngämuqa! Auge mamär väät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?"

⁸ Vät iomäkt ama qävääläm dä ma Jisas ka räm gärrarhae arhä mungäsnäng dä qa snanbät sää rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bā ngän du angän snäng bät tärhong däkt?

⁹ Guaäm goe di märmärsäsa mamär iva ngu qoar na ama ngäñäpärhaqa na äm? Va ngu qoar toqortäqyia, 'Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong' ura va ngu qoar toqortäqyia, 'Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bā ngiat tet'?

¹⁰ Bä nävät tom däkt diva mamär väät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vätiväät iva qät kyiradeng na ama vuirhong." Näkt ka qoar nä qä ngäñäpärhaqa rhoqortäqyia,

¹¹ "Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bā ngia rhet säva väät."

¹² Dä qop kärak ka mair näkt ka lir qa rha aa gasgaska näkt puk sää qa da arhä saqong moe. Rha moe di qräk mät ta rhoqoräkt bā rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa i rhat tamän doqortäqyia, "Sa mudu qaku ut lu guani rhoqor täkt!"

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai (2:13-17 / Mat 9:9-13 / Luk 5:27-32)

¹³ Saqi as ma Jisas ka met bā säävät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dā ama guläñgi na ama ruvek ta män sagem ga bā qä nasäng i qä su rha.

¹⁴ Rhoqoräkt i qat tet dä qa lu ma Livai ma Alfius aa emga i qat muqun ba ama vätkä qärakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng." Dä qa märanas bā qa met nasot ma Jisas.

¹⁵ Näkt pät ama qäväläm i ma Jisas kat täs på ma Livai aa vätkä di ma Jisas kä na ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bā säävät arhani ama ruvek kärarhani i ama vu rha di rha moe rhat täs ti na qa qä na aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek ta met nasot a qa.

¹⁶ Bä nga ama Skraipkäna qärarhani i rha nävät ama Farisiqäna rha lu qa rhoqoräkt i qat täs kä na ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes näkt säävät arhani ama vurha dä rha snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Mäniekt bä qat täs kä nä ianhakt ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes dä ama vurha?"

¹⁷ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Ianhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit län nani ama ruqa qärakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi väts a rha di rhit län nani ama ruqa rhoqoräkt. Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes ianhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong."

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Säävät Ama Meranotka (2:18-22 / Mat 9:14-17 / Luk 5:33-39)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda näkt ama Farisiqäna di rhat teranot dä arhani ama ruvek ta met sage ma

* ^{2:22} Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng. Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängäriini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Jisas bā rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bā ma Jon aa mudäsaqongda rhi na ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda di rhat teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?"

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nga mamär iva ama gamoeqa qärakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tat teranot toqoräkt i qale qa qä na rha?" Dä ma Jisas ka muvät pät a nas toqortäqyia, "Qaku mamär iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa gem da."

²⁰ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qärak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bā vät iangärhakt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.

²¹ Dä qaku aung gä naqtäm sa anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi.

²² Näkt nasot dä qä qoar toqortäqyia, "Qosaqi qaku aung gä narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama wain ama iar qi qi vukdor va ama ngädäng bä va ama wain gi na ama ngädäng diva mava na ngät. Qaku mamär iva aung gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.*"

Majisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat

(2:23-28 / Mat 12:1-8 / Luk 6:1-5)

²³ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä qosaqi nga aa mudäsaqongda rhat tet dä rhi nasäng i rhi nänbäñ sa ama gavämirhong.

²⁴ Dä ama Farisiqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Ura, mäniekt bä rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat?"

²⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "As nga qaku ngän mes sävät agi a lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät toqoräkt i qa qä na aa ruavek di anoeng mä rha dä rhit läk?

²⁶ Ngät tamän i nga vät ma Abiatar ama pris ama vit na qa aa qunäng dä ma Devit ka mon säva ama ansäspämgi ama me qibä qa mäs ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa. Näkt iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna. Näkt kosaqi qa von aa ruavek ta angätni."

²⁷ Näkt sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ama Sabat diva qat tatnärha ama ruvek dap pa qaku ama Sabat kä natmuräkt ta ama ruvek.

²⁸ Bä mamär iva ngänät dräm i aingo ma Ruqa aa Emga di qäqi ma Engeska bä ba ama Sabat."

3

Ma Jisas Ka Mumäräas Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Näp Et (3:1-6 / Mat 12:9-14 / Luk 6:6-11)

¹ Saqi ma Jisas ka mon säva ama mämaiqli dap akni ama ruqa qärakni i ama näp aa rhäqyet di qale qa e.

² Dap arhani nävät ama Farisiqäna di rhat lu ma Jisas mamär ivar qa rhumäräas pät kärak pät ama Sabat ivakt iva rhi rhäksärhäm ga.

³ Mamär dä ma Jisas ka qoar nä qärak i ama näp aa rhäqyet toqortäqyia, "Ngia rhair bä ngiat mair da ama ruvek moe arhä saqong."

⁴ Näkt ma Jisas kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Guaní qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Nga maräkt iva ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong bä qosaqi nga maräkt iva ut tumaiar ama ruqa aa iar ura va urhi veng?"

Rhoqoräkt dä qop kaku rha muvät pät a qa.

⁵ Dä ma Jisas ka näm namet a nas sävät a rha na ama uraqi inguna rhäqäp ka na ama märänga sä rha nävät arhä väs ama qrot ngät dä qa qoar nä qärak ka ruqa rhoqortäqyia, "Ngia rhurän dä ngia rhäqyet." Dä qa murän da aa rhäqyet bä sa märäas pät a et mamär.

⁶ Bä na äkt dä ama Farisiqäna rha met bä rha nasäng i rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Herot aa ruvek kärarhani i rhat tair va aa rhäng iva rhi veng ma Jisas toqor mäniekt.

Ama Gulañ Na Ama Ruvek Tat Tet Nasot Ma Jisas

⁷ Evär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda sävät ama namuqa aa rhäkt dä ama gulängi ama mor qi na ama ruvek nae ma Galili rhat tet nasot a rha.

⁸ Bä nga rha nari sävät kärqärhong moekti qat tualat nä irhong dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga nae ma Judia näkt ma Jerusalem bä nävät ama ngärhäktka ma Idumea bä näva ama ivärhimek tage na ama rigi ma Jordan bä nae namet ama värham ma Tair dä ma Saidon.

⁹ Dä ma Jisas ka näa aa mudäsaqongda iva rhi rhäkmu na anga mlauski anga gaini na qi bä ba qa inguna ama mor qi ama gulängi bä varis ngakt dä rhi narhäkbrät ka.

¹⁰ Sa qa näa aa mudäsaqongda rhoqoräkt inguna qa mumäräas pät ama rhäqäp na rha bä arhani sa ama räm di rhit tägär na ama ruvek nanokt nas ivakt iva rhit täk pät a qa.

¹¹ Bä nga ama iaus nämät ama ruvek di ngärhit näm sävät ma Jisas dä ngät täqäne sä iarhakt ama ruvek iva rhit lir ti näa da arhä quum sä nas säng aa qar dä rhit näs masirhat toqortäqyia, "Ainge di ma Ngämuqa aa emga."

¹² Sokt di ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi namuquväga sä qa ba ama ruvek.

*Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(3:13-19/Mat 10:1-4/Luk 6:12-16)*

13 Ma Jisas ka met bā sämäni ama damgi näkt ka mes iarhakt kärarhae i nani a qa na rha sagem mes bā rha män sagem ga.

14 Näkt ka armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha bā qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat*. Dä va qale rha gem ga bā va qät täk na rha ivakt iva rhi sameng

15 bā qosaqi va rhi rha ama rhares ivakt iva rhit kutmäs ama iaus nämät ama ruvek.

16 Sa qa armeng dä rhärha rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha i ma Saimon gäarak i qa mes ka i ma Pita

17 näkt ma Jems kä na aa läktka ma Jon ma Sebedi aa imiom. Ma Jisas ka mes iom na ama ngärhipki i ma Boanerges i rhakt täkt ama ngärhipki di qi sameng sävät a iom i iom di rhoqor ama iauska qäarakni i vukpukduri vämma ga

18 dä ma Andru dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Matyu dä ma Tomas dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius dä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot

19 näkt sävät ma Judas Iskariot kärak i qa vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

20 Ma Jisas ka mon säva akni ama vätkä bā saqi as ama guläñgi na ama ruvek päästämne na rha e bā qa qä na aa mudäsaqongda di qaku anga slägyäs ba rha iva rha äs anga tmäs.

21 Dä aa qärhae rha nari sävät a qa rhoqoräkt dä soknga rha män ivakt iva rhi rhäqoar sä qa inguna ama ruvek ti qoar toqortäqyia, "Sa inirqi na qa."

*Ama Märhamän Mava Sävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa
(3:22-30/Mat 12:22-32/Luk 11:14-23/Luk 12:10)*

* **3:14** bā qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

22 Dap ama Skraipkäna qärarhani i rha män nae ma Jerusalem di rhi qoar toqortäqyia, "Ma Jisas di ma Belsebul qa e mät ka bā nävät iaqäkt kärak i ama iaus angät narhoerqa aa qrot di qät kutmäs ama iaus."

23 Dä soknga ma Jisas ka mes ta bā qat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut toqortäqyia, "Mamär väät ma Sämga iva qä qutmäs a nas toqor mäniekt?

24 Ngakt bā anga muräktpäm di sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit.

25 Dä qosaqi ngakt bā nga anga sägärhae näva anga vätkä di sa rha matmät na ne diva qaku mamär iva rhi natmair i ama sägärhae na rha.

26 Bä ngakt bā ma Sämga aa qärhae rhi arhäktgyäm sä ne bā rhat tatmät na nas diva qaku aa muräkt angärha anga qrot dap aa qrot di sa rhäktäksot na ngät.

27 "Ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nävät ma Sämga aa qrot sokt di as ngäni lu rhärhom i qaku mamär väät aung iva qa rhon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätkä bā qä rha aa qärhong dap koki ngakt bä nga qa er qä qop pät a qa. Dä nak as mamär väät a qa iva qä rha aa qärhong.

28 "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ama ruvek arha vuirhong moe näkt sävät arha märhamän mava moe nä ma Ngämuqa diva qä qyiradeng ba rha.

29 Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng ba qa dap ianiäkt aa vuini diva ini ngät däqäm basägos."

30 Ma Jisas kat tamän doqoräkt sävät ama märhamän mava inguna qärrhani ama Skraipkäna di rhat tamän doqortäqyia, "Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku qat

tualat gem ga dap kinak ama iauska qa e mät ka.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävät Aa Läktpék
(3:31-35 / Mat 12:46-50 / Luk 8:19-21)

³¹ Ma Jisas aa nanäk näkt aa läktpék ta män bää rhat mair dalek dap ta rhäk na akni ivakt iva qa rhet nani a qa sagem da.

³² Dap ama guläñgi na ama ruvek di rhat muqun namet a qa bää rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk ki nägia läktpék di iarha namäk dalek i nani a rha na nge iva ngia rhet sagem da.”

³³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bää guavek koe di gua läktpék?”

³⁴ Näkt ka ñäm sävät iarhakt kärarhae i rhat muqun namet a qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Gu nanäk ki nä gua läktpék di rhärha rhäkt!”

³⁵ Auge qärak i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di iaqäkt di gua läktka bää gua läktki bää gu nanäk.”

4

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(4:1-9 / Mat 13:1-9 / Luk 8:4-8)

¹ Saqi as ma Jisas kä nasäng i qä su ama ruvek pät ama namuqa aa rhäkt. Dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i västämne na rha namet a qa di ama mor qi dä soknga qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bää qat muqun mät ki va ama namuqa dap kale ama ruvek moe väät a qoan bät ama namuqa aa rhäkt.

² Bää qä su rha rha ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut. Rhoqoräkt i qä su dä qa märhamän doqortäqyia,

³ “As ngäni nari! Maos dä akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bää nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä sáp sä varhäm ama

iska bää ama isäm ngä män bää ngä mäs irhong.

⁵ Dap arhongni ngä sáp sävät ama ivärhimek ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat. Bää ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki.

⁶ Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bää näät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät.

⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä sáp sä mänguräp ama ritgung bää nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bää ngä slava nä irhong angärha irhirqi bää qaku irhong ngä sa.

⁸ Dap arhongni ngä sáp sävät ama mär qi ama ivätki bää irhong ngä ir bää irhong ngä sa i arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävaung na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong.”

⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqut

(4:10-12 / Mat 13:10-17 / Luk 8:9-10)

(4:13-20 / Mat 13:18-23 / Luk 8:11-15)

¹⁰ Näkt nga mamär i sokt ka qale qa qä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt sävät arhani namet a qa dä rhi snanbät sä qa iva qä rhäväkt sa aa enge na ama siqut.

¹¹ Dä qa märhamän särhäm da rhoqortäqyia, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga väät a ngän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dap iarhakt kärarhae i qaku qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhat nari iarhongäkt moe na ama enge na ama siqut.”

12 Rhoqoräkt diva rhäkmämär varhäm ma Aisaia aa enge qärangät i sa mudu qa säm a ngät toqortäqyia,

“ Nämä dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani
bä nämä dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku qunäga väät a rha.
Bä nga nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku rhi narhong sävät ma Ngämuqa
ivakt iva qä qyiradeng na arha vuirhong! ”

13 Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku qunäga väät a ngän sä rhangät täkt ama enge na ama siqut? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va qunäga väät a ngän sa angätni ama enge na ama siqut moe rhoqor mäniekt?

14 Ama latka qärakni i qät don na ama gavämırhong di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge.

15 Ama gavämırhong gärqärhongni i irhong ngä sáp parhäm ama iska di rhoqor arhani ama ruvek kärarhane i rha nari ma Ngämuqa aa enge dap sokt di vätiomäkt ama qäväläm dä ma Sämga qat dän masägos bä qät ta ama enge näda arha rhon.

16 Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämırhong gärqärhong i sa ama latka qa rhon nä irhong bät ama dui väät imek ama ivärhimek di iarhakt kärarhae i rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta lir ta sangar sävät a ngät na ama märmärgem.

17 Dap kaku ama enge angät snagut ngä mon säda arha ron mamär dä soknga rhat mair ma ama qrot nak kop pät ama qot äm ama qäväläm. Bä nga anga märänga qat dän bät a rha ura ama ruvek ti sangäm na rha inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da arhä qatnanakt.

18 “Dap arhani di rha rhoqor ama gavämırhong gärqärhong i qa latka qa rhon nä irhong sä mänguräp ama rit-gung. Iarhakt ama ruvek di rha nari ma Ngämuqa aa enge

19 sokt di ama qänäskänes nämäni rhangät täkt ama iar dä ama snängaq

ama mor qa sävät ama mämägän narhe qärangätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek näkt ama snängaqä masirhat sävät arhongni ngät dän bä iarhongäkt ngä ir bä irhong ngä slava nä ma Ngämuqa aa enge angärha irhirqi bä qaku ngä sa anga gavam anga mär ngät pät iarhakt ama ruvek arha iar.

20 Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämırhong gärqärhong i ama latka qa rhon nä irhong bät ama ivätki ama mär qi. Iarhakt di qärarhae i sa rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta rha ngät bä ba nas bä ngärhit sa ama gavam bät arha iar. Bä nävät ama sägäni sägäni ama gavämini di arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam dap arhani di rhit sa ama dävaung na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama handret na ngät ama gavam.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem (4:21-25 / Luk 8:16-18)

21 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva aung ga rhon säva anga vätkä sa anga lirhäga qärakni i qat dang bä qa rhu qa va anga uratki arha rem ura va anga laiqa aa rem?” Nasot dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku, dap kat dräm gat täkt a qa rhävuk.

22 Inguna qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi.”

23 Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

24 Ma Jisas kat tamän särhäm da i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngän du angän snäng mamär väät ianiäkt kärqäni i ngänät nari ini” näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt ama siqutka qärak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän bä qop as pa qä von ngän masirhat.

25 Inguna aung gärakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni

savono sae. Dap aung gärakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.”

*Ama Enge Na Ama Siquetki Sävät
Ama Gavämini Qärqäni I Vur Mät Ini*

26 Dä ma Jisas kosaqi qä su rha i qä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngäkt kre ama ruqa i qät don na ama gavämirlhong bät ivät.

27 Bä nga ama bängang dä ama qunäng doqoräkt i qä mänatäm ura qat täranas dap ama gavämirlhong di vukpukge mät irhong bä irhong ngärhi rhir sokt di qop kaku qunäga väti a qa i rhoqor mäniert sä irhong angärha irhirqi.

28 Näkt koki sokt ama ivätki qia märmor irhong bä irhong ngä sa ama gavam i mäñasäng di vuk sa ama rharebäm sa ama ngärhäqyitnäk bä na äkt dä sa ama rharebäm sa ama tpäski näkt sa ama gavämirlhong mät ama tpäski moe.

29 Bä nga sräp ama gavam dä qa ruqa qa mu aa singi mäni ngät inguna ama qävälam ngä män ivakt iva sa qät dodäktgyäm ngät.”

*Ama Enge Na Ama Siquetki Sävät
Ama Mastard Aa Gavämini
(4:30-32/Mat 13:31-32/Luk 13:18-19)*

30 Dä saqi as ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut täma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa? Ura va agi enge na ama sicutki diva ngua rhamän na ngät ivakt iva ngärhi sameng sävät a ngät?”

31 Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama gaini mamär qärqäni i akni ama ruqa qa qutnanokt ini va ama ivätki.

32 Sokt di sa nga qa qutnanokt ini dä ini ngä ir ma ama mor qa ama ngämuga bä qorhäs iva qä ir va ama lat angät namuirhong angät tpäis moe bä iaqäkt ama ngämuga di aa rhäkt ama mor ngät bä ama isäm di mamär iva ngärhit tük pät angärha väti pät aa qän.”

33 Bä qosaqi angätni ama rhäqäp ama enge na ama siqut toqor tangät täkt di ma Jisas kat tamän särhäm da na ngät nä ma Ngämuqa aa enge. Qat tamän särhäm da na ngät as toqoräkt i mamär iva qunäga väti a rha.

34 Ma Jisas di qop sokt kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Dap kinak nga rhoqoräkt i sokt ka qä na aa mudäsaqongda dä qät täväkt sa ama enge moe bä ba rha.

*Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(4:35-41 / Mat 8:23-27 / Luk 8:22-25)*

35 Väti iaqäkt ama qunäga rhoqoräkt i bängangäs dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.”

36 Dä sa rha met daqule ama ruvek bä rha mon sämät ama lil qi ama mlauski sage ma Jisas bä rha met. Dap kosaqi angätni ama lel ngät ama mlaus ngä väs aa rhäng doqoräkt.

37 Bä nga rhat tet dä ama lauräm ama qrot äm mamär ngä män masägos bä ama vaeng ngä mon sämät ama mlauski bä rhäqäptäqäp ki bä qorhäs iva qia rhon.

38 Dap ma Jisas di qale qa da ama mlauski at es bä qä mänatäm i mae säng aa uväss. Dä aa mudäsaqongda rha rhäqäm a qa näkt ta snanbät sä qa i rhit näs toqortäqyia, “Qamorqa, nga qaku qänäskänes nge qrekt bä ut moe urhi nääp?”

39 Dä ma Jisas ka märanas bä qa anmae da ama laurqi na ama enge ama qrot ngät näkt ka qoar na ama vaeng doqortäqyia, “Mänadin! Mae väti a ngän!” Dä soknga qäp da ama lauräm dap mänadin bät ama qoeväss mamär.

40 Näkt ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniert bä ngänit len masirhat? Nga qoki as kaku angän anga qatnanakt?”

41 Dä rhäqäp ta mamär na ama tlenga dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qäqi ama laurqi dä ama vaeng ngät nari nämät ka?”

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Ruqa (5:1-20 / Mat 8:28-34 / Luk 8:26-39)

¹ Rha män bää särhage na ama namuqa ma Galili bää säväät ama Gerasaqäna* arha ivärhäs.

² Bää nga ma Jisas puk sä qa nämät ama mlauski dää qoki äkt dää akni ama ruqa qärakni i ama iauska qa e mät ka qa män nämät ama ñäpta arha lek ivakt iva qa rhän sage ma Jisas.

³ Rhak täkt ama ruqa di qale qa mät ama ñäpta arha lek näkt kaku mamär väät aung iva saqi as kä naqop pät a qa na anga quoi bää qäqi qaku mamär väät aung iva qä naqop pät a qa na anga sengäna.

⁴ I sa nguna sai dää rhit kop mät aa rhäkt dää aa qar na ama sengäna sokt di qop kä nänbäñmät na ama sengäna dää qat tar ta angätni i ama qrot ngät mamär säng aa qar angät tpäas. Bää qop kaku aung gärakni i aa anga qrot iva qä sämbulap täm ga.

⁵ Dää qop pät ama qunäng dää ama bängang dää qat tet mänguräp ama ñäpta arha lek bää väät ama dam dap kat tuquaia dää qä nädäktmät na nas na ama dui.

⁶ Bää nga qa lu ma Jisas inamuk dää qa ang masirhat sagem ga bää arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar.

⁷ Näkt ka nästäm dävuk toqortäqyia, "Nani a nge iva ngia mäsana na ngo, ainge Jisas ma Moränsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva ngia rhu sage ma Ngämuqa iva qale nge nasangäm na ngo."

⁸ Qat tuquaia rhoqoräkt di sa nguna ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Vuk sä nge nämät tak täkt ama ruqa ainge ama iauska!"

⁹ Näkt ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Rhat tes nge rhoqor mäniekt?"

Dää qärak ka muvät toqortäqyia, "Rhat tes ngo i ma Rhäqäp inguna ama rhäqäp na rha na ut."

¹⁰ Dap kop kät nok masirhat pät ma Jisas iva qale qä narhäk na ngät nävät iaqäkt ama ngärhäktka.

¹¹ Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e väät ama qurängige bää ngät fäss.

¹² Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, "Mamär iva ngi rhäk na ut sä mänguräp ama vlam ivakt iva u rhon sämät ngät."

¹³ Dä ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng bää vuk sä ngät bää ngä mon sämät ama vlam. Iangärhäkt ama vlam di ama üdiom ama tauseniom na ngät di ngä ang masirhat manäp pät ama qäsäpkä bää ngä mon ba ama rigi bää ngä ñäp däm gi.

¹⁴ Bää ama ruvek kärarhani i mai rhit lu väät iangärhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bää rha sameng mät ama värhäm bää särhage särhage. Dää soknga ama ruvek ta met sae ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas.

¹⁵ Bää nga rha män ge ma Jisas dää rha lu qa ruqa qärak i vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun i sa qa monmät näkt sa märäs pät a qa bää mamär na aa mädräm bää nga rha lu rhoqoräkt dää rhit len.

¹⁶ Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhäkt ama lat di rha sameng ba ama ruvek säväät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät pät kärak i qre ama iaus kale ngät mät ka bää qosaqi rha sameng säväät ama vlam.

¹⁷ Dä ama ruvek ta nasäng i rhat naing bät ma Jisas iva qa rhet nävä iosäkt arha ivärhäs.

¹⁸ Bää nga ma Jisas kat don sämät ama mlauski dää qa ruqa qärak i ama iaus ngä met nämät ka qät naing bät ma Jisas iva qä na qa.

¹⁹ Dap ma Jisas di qop kaku qa rhares pät aa rhäng dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet säväät gia väät sage gi qärhae bää ngi sameng ba rha i ma Ngämuqa qa mualat pägia iar toqor mäniekt dää

* ^{5:1} ama Gerasaqäna Ura 'ama Gadaraqäna ura 'ama Gergesaqäna'

va ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa lavuqi sävät a nas."

²⁰ Dä soknga qärak ka ruqa qa met bä qä nasäng i qä sameng mät ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap sävät ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät sää qä bä ama ruvek moe di qräk mät ta.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgí
(5:21-43 / Mat 9:18-26 / Luk 8:40-56)*

²¹ Bä sa nga evär dä ma Jisas mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa e ma Kaperneam dä ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek pästämne na rha namet a qa väät ama namuqa aa rhäkt.

²² Dä akni ama tpäskinaqa näva ama mämairqi qärak i rhat tes ka i ma Jairus di qa män sae. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpus na qa samäk säng aa qar

²³ bä qat naing bät ma Jisas masirhat toqortäqyia, "Ngua imgi ama gaini na qi di qorhäs iva qi ñäp dap ngi ang bä ngia rhu ngia rhäkt pät a qí dä va märäs pät a qí bä va ama iar qí."

²⁴ Dä ma Jisas ka met kä na qa.

Dap ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek di rha met nasot ma Jisas bä qale rha namet a qa bä rhit tares ka.

²⁵ Näkt aktni ama evopki di qali qi e qärakt i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap ama biaska di qop kat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo.

²⁶ Bä sa ava gem gi mamär i sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tumäräspät ta lu väät a qi bä sa qia sot pät a nas ba rha sotk di qop kaku märäs pät a qi dap kinak mor mät arha rämgi.

²⁷ Bä nga qia nari sävät ma Jisas dä qia met säng aa rhäng mänguräp ama guläñgi bä qia rhäk pät aa boiqi

²⁸ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, "Ngakt bä sotk ngu rhäk pät aa boi dä sa va märäs pät a ngo."

²⁹ Dä soknga mae da ama biaska masägos dap kia nari va arha iar i isiska väät a qi nämät iaqyäkt ama rämgi.

³⁰ Bä nga qia rhäk pät ma Jisas aa boi dä qa nari i ama qrot ngä met nävät a qa masägos dä qa rhong namet a nas sävät ama guläñgi dä qa snanbät toqortäqyia, "Auge qa rhäk pät gu boi?"

³¹ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngiat lu i ama rhäqäp na rha ama ruvek tit tares nge sotk di qop ngi snanbät i auge qa rhäk pät a nge?"

³² Sotk di qop ma Jisas di qät ñäm namet a nas ivakt iva qä lu i auge qa mualat toqoräkt.

³³ Dä sa qa ruqi qia räm i sa märäs pät a qi dä soknga qia män bä arpus na qi samäk säng aa qar bä värvar väät a qi mät ama tlenga dap kia sameng na ama engäktki moe sävät a nas ba qa.

³⁴ Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, "Ngua imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska bä sak pät a nge nämät iaqäkt gi märänga."

³⁵ Dap as toqoräkt i ma Jisas kat tamän dä arhani ama gamoe rha män nävät ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätkä bä rha qoar nä ma Jairus toqortäqyia, "Ngia imgi di sa qia ñäp. Mäniekt bä va saqi as ngia rhuruan bät kamorqa?"

³⁶ Dap ma Jisas di qop ka qyiradeng na arha enge dap ka qoar na ama mämairqi at narhoerqa rhoqortäqyia, "Qale ngi natlen, dap sotk nigliat nanakt."

³⁷ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qa rhet nasot a qa sae dap sotk kä nä ma Pita näkt ma Jems kä nä ma Jon ma Jems aa läktka.

³⁸ Bä nga rha män bät ka tpäskinaqa aa väät dä ma Jisas ka lu ama ruvek i rhat tuquaia i rhit nok dä rhit sek arhä qän masirhat.

³⁹ Dä ma Jisas ka mon säva väät sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngänit nok dä

ngänit sek angän gän masirhat? Nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänatäm.”

⁴⁰ Dä rha rhama täm ga.

Sokt di nasot dä qa rhäk na rha sä dalek dap ka rhäqoar sa ama rhuimgi at mam dä at nan näkt aa mudäsaqongda qärrarhae i rhi na qa bä rha met sa äkt i ama rhuimgi qaliqi e.

⁴¹ Näkt ka sangar at tärhäkt dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Talita kum.” Di ama rharimini rhoqortäqyia, “Qarhuimgi, ngu qoar na nge i ngia rhäranas.”

⁴² Dä qa rhuimgi qia märanas masägos bä qiat tet pa väät. Bä nga rhoqoräkt dä qräk mät ta mamä nävät iangärhäkt ama lat. Iaqyäkt ama rhuimgi di ama ngärhäqyisem da udiom na at koeo.

⁴³ Dä qa voda rha ama enge ama qrot ngät iva qale rhi nasameng ba aung säävät iangärhäkt ama lat näkt ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs.

6

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(6:1-6 / Mat 13:53-58 / Luk 4:16-30)

¹ Ma Jisas ka met bä säva aa värhäm maräkt kä na aa mudäsaqongda.

² Bä nga väät ama Sabat dä qa nasäng i qä su va ama mämaiqi bä ama rhäqäp na rha qärrhani i rha nari qa di qräk mät ta rhoqoräkt.

Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di sa qa rha rhärhong däkt na qoe? Dä qosaqi qa rha rhangät täkt ama mädräm na qoe nai i qat tualat dä qäqi ama nañis ngät ama lat ngät dän?

³ Iaqäkt di qärrak i nak kop kät täk pät ama väät. Iaqäkt di ma Maria at toemga bä ma Jems kä nä ma Josep dä ma Judas kä nä ma Saimon arha matka. Aa läktpék ama evop di nak kop tärha e gem ut.” Sa rhat tamän doqoräkt bä rha qut sädä arha ron nävät a qa.

* ^{6:11} ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa dí qaku anga qutdrir säävät a qa sokt pä qärrqom aa värhäm mamär bä mänguräp aa qärhae bä mäk pa aa väätka.”

⁵ Dä soknga qaku mamär väät a qa iva qä namualat na anga lat anga nañis ngät e dap sokt ka mu aa rhäkt pät ama marheka na rha ama rämgivärharha bä märäs pät a rha.

⁶ Bä qräk mät ma Jisas nävät a rha i sa nguna qaku arha anga qatnanakt.

Nasot dä ma Jisas kat tet mät ama värhap ama gaini na ap dap kä su ama ruvek.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(6:7-13 / Mat 10:5-15 / Luk 9:1-6)

⁷ Dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sagem mes näkt ka nasäng i qät täk na rha i udiom udiom näkt kosaqi qa voda rha ama qrot ivakt iva rhit kutmäs ama iaus.

⁸ Qa rhäk na rha sä rhangät täkt ama rhodäm i qat tamän doqortäqyia, “Qale aung gä narha guani säävät kärqos angäna tmerhäns dap sokt anga tлага dä qale aung gä narha anga tmäs ura anga sägänaqa ura anga ligär mät angäna rhae.

⁹ Dap ngänät don mät anga sandal dap kale aung gä narha agukt anga srapki anga unbem na qi irhäm mes.

¹⁰ Bä nga qre vakt bä ngänät don säva agi a vätkä dä qale ngän äkt pä iaqäkt ama vätkä bä dängdäng i ngän det nävät iomäkt ama värhäm.

¹¹ Dap ngakt bä anga ruvek näva agi a värhäm gärrhani i ngän män sagem da di qaku rha ar sä ngän dä qaku rha nari nämät ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk* pät ama qävääläm gärrqom i ngän det. Rhoqoräkt diva ngäni sameng i iarhakt ama ruvek di qaku mär ge ma Ngämuqa nävät a rha.”

¹² Dä soknga rha met bā rhi sameng iva ama ruvek ti näpgoer na nas nämät arha vuirhong.

¹³ Näkt tit kutmäs ama rhäqäp ama iaus dä rhit prit na ama oel säda ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha arhä väs bā rha mumäräs pät a rha.

*Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki
(6:14-29 / Mat 14:1-12 / Luk 9:7-9)*

¹⁴ Ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt i ma Jisas aa ngärhipki di sa qia met mät a vät sā qärangät aa lat. Bä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Ma Jisas di ma Jon ama Baptais kärakni i sa qa märanas nämät ama tñäpki bā rhoqoräkt i ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga.”

¹⁵ Dap kosaqi arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Elaija.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Ngämuqa aa vämginaqa qärak i qa rhoqor ma Ngämuqa aa vämginarha mudu.”

¹⁶ Bä nga ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa märhamän doqortäqyia, “Ma Jon, ama ruqa qärak i ngua rhares bā rha rhodäkt mät ka di sa qa märanas nämät ama tñäpki!”

¹⁷ Qa märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bā rhi qop pät a qa bā rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng. Sa qa mualat toqoräkt inguna vät aa läktka ma Filip aa egutki ma Herodias at täväts kärakt i sa ma Herot ka mät a qi.

¹⁸ Qa mualat toqoräkt inguna ma Jon di sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qaku varhäm ama Muräkt toqoräkt iva ngia rhät gia läktka aa egutki.”

¹⁹ Dä qosaqi ma Herodias di rhäptäp da arha ron sävät ma Jon bā nani a qi iva qi rhäk nä guavek ivakt iva rhi veng ga sokt di qop kaku mamär vät a qi

²⁰ inguna ma Herot di qät len ma Jon bā qät lu vät a qa inguna qat dräm i ma Jon di ama räkt ka bā ama qumärqumär qa mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä nga ma Herot kat nari ma Jon aa enge dä qat tu aa

snäng masirhat sävät a ngät sokt di qop märmär qat nari qa.

²¹ Bä nak as dängdäng dä ama släqyäs ngä män bā ma Herodias ivakt iva qi lu i rhi veng ma Jon. Bä nga vät ma Herot aa bängagi qärakt i mudu qa män dä qa mualat na ama tmäski bā ba aa latta ama narhoerta näkt ama narhoerta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama ruvek ama morärs na rha nae ma Galili.

²² Bä nga ma Herodias at tuimgi qia mon sage da bā qiat tain dä märmär ge ma Herot kä na aa ruavek kärarhae i rha män säva aa tmäski nävät a qi. Dä ama vitnaqa ma Herot ka qoar nä qa rhuimgi rhoqortäqyia, “Ngi nän ngo rha agini qärqäni i nani a nge nä ini dä va ngu von nge rhäm ini.”

²³ Näkt ka mu i qä qoar toqortäqyia, “Agini qärqäni i ngi nän ngo rhäm ini diva ngu von nge bā näma dä äkt bā ngi nän da anga qäväläm nävät kärqärhong i ngut lu vät irhong.”

²⁴ Dä vuk sā qi bā qia snanbät sa at nan doqortäqyia, “Va ngu nän da agiqa?”

Dä at nan gia muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais aa uväski.”

²⁵ Dä qoki äkt dä qa rhuimgi qia lir qia mon sage ama vitnaqa ma Herot sa arha nän bā qia nän doqortäqyia, “Nani a ngo iva ngi von ngo rhäkt tä ma Jon ama Baptais aa uväski va anga pletige ama mor ige.”

²⁶ Bä ama vitnaqa ma Herot di airäs ka masirhat sokt dinguna nävät kärangät aa enge i qa mu bā nävät kärarhae aa ruavek i rha män säva aa tmäski dä qaku nani a qa iva qä nen na qi.

²⁷ Dä qoki äkt dä qa rhäk na akni nävät aa ulaqimärharhärhäkt sa ama enge ama qrot ngät iva qa rhän sā ma Jon aa uväski. Dä qärak ka met bā qa rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

²⁸ Näkt ka män sa aa uväski bā samuk pa ama pletige ama mor ige. Näkt ka von ga rhuimgi bā qia von at nanäk.

29 Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha män bärha rha aa slägyige bärha mas nä ige mät ama näpka aa liqi.

*Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek
(6:30-44 / Mat 14:13-21 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)*

30 Evär da ama ngangda nävät arha lat bärhäqtämne na rha namet ma Jisas bärhi sameng ba qa nä iarhongäkt moekt i rha mualat nä irhong dä rha su sävät irhong.

31 Bä sa nga rhoqoräkt i masirhat na ama ruvek i rhat tet tat dän nagem da bärqaku anga slägyäs bärma Jisas känaaa mudäsaqongda ivakt iva rha äs dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sokt ngänngäni ang bärhi sättaa anga ivärhäs i qaku anga ruvek pät a äs bärva mae vät a ngän."

32 Dä soknga sokt ta rha met mät ama mlauski sävät aosni ama ngaip äs ama ivärhäs.

33 Sokt di ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha lu rha i rhat tet di rha räm a rha dä rha ang nasot a rha näkt arhani ama ruvek masirhat näva ama värhap ama mor ap ta mon mäni rha bärha moe rha er ta män äkt i ma Jisas känaaa mudäsaqongda rhat tet sae.

34 Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan bärqa lu ama gulängi ama mor qi dä qa lavuqi na rha inguna rha di rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät dä soknga qänasäng i qäsu rha rha ama rhäqäp nä irhong.

35 Bä nga säpbängang mamär dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhos täkt ama ivärhäs di sa qale läs gläius dap sa säpbängang.

36 Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva ngei rhäk na ama ruvek ivakt iva rha rhet sämät ama värhap bärhi särhage na ap ivakt iva rhi vodäm bät guarhong iva rha äs."

37 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Aingänngäni von da räghäqyisem dä unbem na ngät na ama mäsdävät nävät ama bretngäni bärhi von da äs."

Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Bä nga rhoqoräkt dä ama rhodäm sa ama ligär iva urhi vodäm na ngät di nak kop toqor ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek! Nga va u rhet bärhi vodäm sokt nä rhangät täkt pät anga bretkäna bärhi von da?"

38 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?" Näkt ka rhäk na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Ngän det bärhi ngänngäni näam."

Bä nga rha män bät ama rhodäm sa ama tmäs dä evär däm da bärhi rhoqortäqyia, "Ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt ama rhinämiom ama udiom."

39 Dä ma Jisas ka qoar na rha iva rha rhatmät na ama ruvek näkt pa rha rhuqun ba ama mran angät tpäsa pa ama guläñap i aomni ama guläñäm sai dä aomni sai.

40 Dä soknga rha muqun ba ama guläñap kärqapni i apni di ama handret na ama ruvek pärhi bap dap apni di ama udiom ama ruiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pärhi bap.

41 Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt kä udiom gä rhinämiom näkt sa qa näam dävit säva ama usäpki näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ama bretkäna näkt ka vonaa mudäsaqongda ivakt iva rhi are däm ngät bärhi ba ama ruvek. Dä qosaqiqämatmät na ama rhinämiom bärhi ba rha moe.

42 Bärhi moe rha mäs bärhi sarem.

43 Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem dä unbem na ngät na ama mäsdävät nävät ama bretngäni na ama rhinämiom.

44 Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i rha mäs iangärhakt ama tmäs di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

*Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoevä^s
Angärha Rhäng
(6:45-52 / Mat 14:22-33 / Jon 6:16-21)*

⁴⁵ Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda bää rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage sämät ama värhäm ama lel äm ma Betsaida dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama guläñgi.

⁴⁶ Bää nga nasot i sa qa vräs na ama guläñgi dä dang däm ga bää sämäni ama damgi ivakt iva qä nän.

⁴⁷ Bää sa rhoqoräkt i bängangäs dä aa mudäsaqongda arhä mlauski di qali qi mänguräp ama namuqa mamär dap ka di sokt ka namit närhage vät ama namuqa aa rhäkt.

⁴⁸ Dä qa lu aa mudäsaqongda i rhi siqut na arhä mlauski iva qiat tet dä qaku inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. Bää nga sa qorhäs iva qunäga dä qa met bää sagem da i qat tet pät ama qoevä^s angärha rhäng. Bää qorhäs iva qä rhäqär na rha.

⁴⁹ Sokt di nga rha lu qa i qat tet pät ama qoevä^s angärha rhäng dä rhat tu arhä snäng i nguaräm anga rhomga na qa. Bää rhat tuquaia

⁵⁰ inguna rha moe rha lu qa bää rhit len masirhat. Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo."

⁵¹ Näkt ka veng sämät ama mlauski sagem da dä mae da ama laurqi. Bää qräk mät ta mamär

⁵² inguna qosaqi qaku qunäga vä^t a rha i ma Jisas di auge iaqäkt nävät aa lat kärangätni i qa mualat na ngät sävät ama bretkäna bää ngä män masirhat inguna ama qrot arhä väs.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärharha E Ma Genesaret
(6:53-56 / Mat 14:34-36)*

⁵³ Bää nga sa rha mängaläkt särhage dä mae vä^t a rha e vä^t ama ivärhäs ma Genesaret bää rha qop sa arhä mlauski e.

⁵⁴ Bää nga vä^t ama qäväläm gärgom i vuk sä rha nämät ama mlauski dä ama ruvek ta räm ma Jisas.

⁵⁵ Dä rha ang dä iaqäkt ama ngärhätkä aa ron moe bää rha rha ama rämgivärharha va ama gasgasimek bää sävät ama ivärhimek kärqämekni i rha nari i qale ma Jisas e.

⁵⁶ Bää qosaqi nga qoe nai i ma Jisas kat tet i rhoqoräkt i qat tet pa ama värhap ama lel ap ura va ama värhap ama mor ap ura sävät ama värhap angät ngärhakt tage rhage dä ama ruvek tat tu arha rämgivärharha va ama ivärhimek kärqämekni i rhit boda ama tmä^s e. Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva näma dä äkt bää nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha vä^m. Bää iarhakt moe qärrarhae i sa rha rhäk da arha vä^m di sa märä^s pät a rha.

7

*Ama Ruvek Arhä Qärrong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(7:1-13 / Mat 15:1-9)*

¹ Ama Farisiqäna näkt arhani ama Skraipkäna qärrarhani i sa rha män nae ma Jerusalem di västämne na rha namet ma Jisas näkt

² ta lu arhani ma Jisas aa mudäsaqongda i rhat täs ama tmä^s na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät i sa qaku rha rhor ngät.

³ Ama Farisiqäna näkt sävät ama Judaqäna moe di qaku mamär iva rhi namä^s toqoräkt inguna narhoer diva rhi rhor arhä rhäkt parhäm arha morta arhä qärrong.

⁴ Bää qosaqi rhoqoräkt i rhat dän nävät ama ivärhäs kärqosni i rhit boda arhä qärrong e dä qaku rhat täs bää dängdäng i rhi rhor arhä rhäkt parhäm arhä qärrong. Dä qosaqi rhat tet parhäm ama rhäqäp nä irhong arha morta arhä qärrong doqor iomäkt iva rhit tor iarhongäkt kärqärrong i rhat täs dä rhit näkt

nämät irhong bā sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong*.

⁵ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna näkt sävät ama Skraipkäna rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Mäniekt bā qaku mamär iva gi mudäsaqongda rhat tet parhäm ama morta arhä qärhong dap kinak tat täs arha tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät?”

⁶ Dä ma Jisas ka muvärt toqortäqyia, “Sa ma Aisaia qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän, aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, toqor mudu i qa säm doqortäqyia,

“Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo na arha väm
dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁷ Dap ti nänsäas sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.”

⁸ Bä sa ngän gyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt dap ngän sangar sävät ama ruvek arhä qärhong.”

⁹ Näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän du angän snäng i ngän dualat mamär toqortäkt i ngän du ma Ngämuqa aa enge ama qrot ngät tage ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong!

¹⁰ Inguna ma Moses ka qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk’ näkt ‘Auge qärak i qät tamän mava na aa mamäk bā qop aa nanäk diva qoki rhi veng ga.’

¹¹ Sokt di aingän di ngäni qoar i mamär toqortäkt krekt bā nga anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura aa nanäk toqortäqyia, ‘Agi matnärhäm

* ^{7:4} bā sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävälmädi arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † ^{7:16} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhänri rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga värt a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.’

gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa’

¹² bā rhoqoräkt di sa ngänit päs särha ama ruvek iva qaku sävetka qät lu värt aa mamäqiom mamär.

¹³ Nguna rhoqoräkt bā ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge qärangätki i sa ngä män nage angäna ikkäna ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. Bä ngän dualat na arhong ama rhäqäp nä irhong doqoräkt.”

*Agirhong Gärqärhongni I Irhong
Ngät Tualat Sä Sävetka Bä Va Qaku
Ama Qumärqumär Qa*

(7:14-23/Mat 15:10-20)

¹⁴ Dä saqi as ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bā qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän moe, di mamär iva ngäni nari ngo bā va qunäga värt a ngän i

¹⁵ qaku guani vono värt ama ruqa aa släqyige di mamär iva ini ngä rhualat na ama ruqa bā qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong doqoräkt i ini ngät don sävämgä. Dap kinak ianiäkt kärqäni i vukpuk sää ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngärhit säm a qa bā qaku ama qumärqumär qa.”

16 †

¹⁷ Bä sa nga nasot i qa met daqule ama guläñgi bā qa mon säva aa värt dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa närhä iangärhäkt ama enge na ama siutki.

¹⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga as kaku qunäga värt a ngän i anga tmäs kärangätni i ngät don säda ama ruqa aa ron nä dalek di qaku mamär iva ngä namualat na qa bā va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong?

19 Inguna ama tmäs di qaku ngät don sämät aa snängaqa dap soko sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sää ngät näva aa slägyige.” Nga qa märhamän doqoräkt di ma Jisas ka qoar i ama tmäs moe di ama mär ngät.

20 Dä saqi as kat tamän doqortäqyia, “Agini qärqäni i vukpuk sää ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngät tualat sää qa bää qaku ama qumärqumär qa.”

21 Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsnäng ngärhi rhartäm sää qa bää qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä veng dä qä qavatnävätälagut

22 dä qä alek dä qä ngingbäm dä qä iras dä qat nañäm na ama qavatka dä aa snängaqa ama vu qa säävät arhani sa arhä qärhong dä qat tamän mava na ama ruvek dä qat tair na nas dä qat tualat na ama lat maos maos to-qor ama dädänga.

23 Iangärhakt moekt ama vu ngät ama lat di ngät dän näda ama ruqa aa ron bää qaku ama qumärqumär qa.

Ama Nañis Ki Ama Ruqi At Katananakt

(7:24-30 / Mat 15:21-28)

24 Ma Jisas ka met na äkt bää qa met säävät ama ngärhäktka namet ma Tair näkt ma Saidon‡. Dä qa mon säävät akni ama vätkä näkt kaku nani a qa iva aung gä naräm na qa. Soko dä qop kaku mamär iva qä ngaip nas.

25 Bää nga vätkä qäväläm gärqomni i ama nañiski qia nari säävät ma Jisas di sa qia män sa äkt i qale qa e bää arpus na qi samäk säng aa qar. Iaqyäkt ama ruqi di ama iauska qa e mät at tuimgi.

26 Dä sa qia män bää qit nok pät ma Jisas iva qä qutmäst ama iauska nämät at tuimgi inguna iaqyäkt ama ruqi di ama Jentailqi qärakt i qi nae näva ama ngärhäktka ma Fonisia qärak i qale qa va ama ngärhäktka ma Siria aa muräkt.

‡ 7:24 näkt ma Saidon Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. ‘näkt ma Saidon’

27 Dä ma Jisas kaku qa qur qi dap ka artäm sa at mädräm na aa enge i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama narhoeräm di as mamär iva ama rhoes ta äs ama tmäs narhoer bää arhä sarem inguna qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arhä tmäs bää rhi rhon na ngät bää ba ama im.”

28 Dä qia muvätki toqortäqyia, “Ngätki na nge gua morqa, dap käqi ama im ba ama laiqa aa rem di ngät täs ama rhoes arha nesdäm.”

29 Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nävät iaqyäkt gi muvätki dä mamär iva ngia rhet i sa ama iauska di qa met näp ngia imgi.”

30 Dä sa qia met säävät arha vätkä bää qa män bät at tuimgi i qiat namas pät at laiqa i sa ama iauska qa met nävät a qä.

Ma Jisas Ka Mumäräst Pät Ama Ruqa Ama Däng Bät A Qa Qärakni I Qaku Qat Tamän

31 Bää nga nasot dä ma Jisas ka met nämät ama värhäm ma Tair bää qa met da ama värhäm ma Saidon angärha ron bää mämane da ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap angärha ron bää sämäni ama namuqa ma Galili.

32 Bää nga qa män äkt dä arhani ama ruvek ta män sa akni ama ruqa sagem ga qärakni i ama däng bät a qa dä qaku qat tamän bää rhit nok pät a qa iva qa rhu aa rhäkt pät a qa.

33 Mamär dä ma Jisas ka ar da aa rhäkt näva ama guläñgi bää särhage bää soko iom näkt ka rhäkt aa rhäkt mät aa sdäm näkt kosaqi qa qot pa aa rhäkt näkt ka rhäkt pät aa qoebängä.

34 Näkt ka ñäm dävit säävät amä usäpkä bää vätkä iomäkt ama qäväläm dä rhäqpäk ka na ama iräski dä qa näskänak pät a nas i qa qoar nä qärak toqortäqyia, “Efata!” Iomäkt ama qäväläm angärha ribit di rhoqortäqyia, “Ngi rhar!”

³⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qa ruqa aa sdäm di qunäga mät ngät dä aa qoe-bäǟga di qäva sä qa bäǟ qa nasäng iva qat tamän mamär.

³⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha na ama enge ama qrot ngät iva qale rhi naqoar na aung sävǟt iangärhäkt ama lat kärangät i ngä märanas. Sokt di qop nga rhoqoräkt i qat tair särhäm da rhoqoräkt di nak tat tamän masirhat sävǟt a ngät.

³⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt aa lat bäǟ rhat tamän doqortäqyia, "Iaqäkt di qat tualat nä irhong moe mamär." Bä qosaqi rhat tamän doqortäqyia, "Iaqäkt di qäqi qat tumäräs pät ama dängbärharha bäǟ rhat nari bäǟ qäqi qat tumäräs pät iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän."

8

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(8:1-10 / Mat 15:32-39)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä saqi as aktni ama mor qi ama gulǟngi na ama ruvek ta män bäǟ västämne na rha ge ma Jisas. Bä nga qaku anga tmäs iva rha äs dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bäǟ qa qoar na rha rhoqortäqyia,

² "Aingo di ngut lavuqi nä rhärha rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävaung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs.

³ Näkt ngakt bäǟ qa ngu rhäk na rha rhoqortäkt i anoeng mäǟ rha säva arha vät dä varis deng bät a rha varhäm ama iska inguna arhani di rha män näva ama is ama uiu ngät."

⁴ Dä aa mudäsaqongda rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Sokt di urhi lu vät ama ivärhäs gläius toqor täkt di sirhäkt mamär vät aung iva qǟ rha anga tmäs iva mamär vät a rha moe rhoqor mäniekt?"

⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?" Dä rha

muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Ama ngärhäqyet da udiom."

⁶ Dä qa qoar na ama gulǟngi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. Bä sa nga qa rha qǟ ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna näkt sa qa mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt sa mamär dä qa vonmät na ngät näkt ka von aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek na ngät dä rha mualat toqoräkt.

⁷ Rhoqoräkt dä qosaqi ama marheka nä irhong ama rhinämırhong nga e gem da dä qosaqi qa nän da ama modämne sävǟt irhong näkt kosaqi qa qoar na aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek.

⁸ Bä sa ama ruvek ta mäs bäǟ arhä sarem. Bä nga mamär dä aa mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bäǟ sämät ama urat ama ngärhäqyet da unbem.

⁹ Dä ama rhodäm sa ama ruvek di rhoqor qre ama levaet ama tausengäna.

Dä qa rhäk na ama ruvek

¹⁰ dap ka lir qa veng sämät ama lil qi ama mlauski qǟ na aa mudäsaqongda bäǟ rha met sävǟt ama ngärhäktka ma Dalmanuta.

Ama Farisiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunängi

(8:11-12 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 / Luk 11:29-32)

¹¹ Mamär dä ama Farisiqäna rha män bäǟ rhi nasäng i rhi snanbät sä ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa. Dä rhi nän ga nani anga muqunängi na rhävuk.

¹² Dä qa rha ama märänga sä rha dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bäǟ rhit täkt ama qoengait di it ngärhit näǟm nani anga muqunängi? Ngu qoar na ngän na ama engäktki iva qaku anga muqunängi qi namän bäǟ rhit täkt ama qoengait."

¹³ Bä nga nasot dä qa met daqule rha bäǟ qa mon saqi as sämät ama mlauski bäǟ qa met mät ki qinak saqi särhage.

*Ma Herot Kä Na Ama Farisiqäna
Arha Yis
(8:14-21 / Mat 16:5-12 / Luk 12:1)*

14 Ma Jisas aa mudäsaqongda di rät pät a rha iva rhi rha anga bretkäna dap sokt ama sägäk ama bret ka e mät ama mlauski.

15 Bä ma Jisas ka rhon sävät a rha rhoqortäqyia, “Va ngänit lu mamär. Ngänit lu nämät ama Farisiqäna näkt ma Herot arha yis.”

16 Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sä iangärhäkt aa enge dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qat tamän doqoräkt dinguna qaku urha anga bretkäna.”

17 Ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nak mäniekt bär va ngän damän särhämne i qaku urha anga bretkäna? Nga as kaku qunäga värt a ngän ma anga gaini? Nga ama qrot angän bäs?”

18 Nga aingän di angän saqong sokt di qop kaku mamär iva ngänät nañäm dä angäna sdäm sokt di qop kaku mamär iva ngänät nari? Dä qosaqi nga qaku vuk pät a ngän?

19 Nga värt ama qävääläm gärqom i ngua vonmät na ama ngärhäqyet ama bretkäna ba ama ruvek kärarhae i ama rhodäm sä rha di rha met e na ama ngärhäqyet ama tausengäna dä ama mämänia ama urat kärangätni i rhäqäp ngät na ama mäsdävät toqoräkt i ngän matme sämät ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ama ngärhäqyisem da unbem.”

20 “Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i nga rhoqoräkt i ngua vonmät na ama ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna ba ama levaet ama tausengäna na ama ruvek dä ama mämänia ama urat kärangätni i sa ngän matme sämät ngät bär rhäqäp ngät na ama mäsdävät?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da unbem.”

21 Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga qaku qunäga värt a ngän sävät a ngo?”

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama
Säsurqa E Ma Betsaida*

22 Sä rha män sae ma Betsaida dä arhani ama ruvek ta män sa ama säsurqa bär rhat naing bät ma Jisas iva qä rhäk pät a qa.

23 Dä ma Jisas ka ar dä qä säsurqa aa rhäkt bär qa er nanokt ka bär vulk sä iom nävää iomäkt ama värhäm. Bär sa nga qa qot na aa rhäbañ sämät kär säsurqa aa saqong näkt ka mu aa rhäkt mät ngät dä sa qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat lu guani?”

24 Dä sa qä säsurqa qa näm dävit näkt ka qoar toqortäqyia, “Nguat lu ama ruvek sokt di rha rhoqor ama ngämung i ngät tet.”

25 Dä saqi as ma Jisas ka mu aa rhäkt mät ka ruqa aa saqong dä soknga aa saqong ngä näm bär aa saqong di märäs pät a ngät bär qät lu iarhongäkt moe mamär.

26 Dä ma Jisas ka rhäk na qa säva aa värt i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi namon sämät ama värhäm.”

*Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma
Jisas Di Ma Krais*

(8:27-30 / Mat 16:13-20 / Luk 9:18-21)

27 Mamär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met säva ama värhap ama gaini na ap pät ama ivärhäs tage na ama värhäm ama lel äm ma Sisaria Filipai. Bär nga varhäm arha iska dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngäda ama ruvek ti qoar i aingo di auge na ngo?”

28 Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi qoar i ainge di ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi qoar i ainge di ma Elaija dap koki as arhani di rhi qoar i ainge di akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

29 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Ainge di ma Krais.”

30 Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng bär ba aung sävät a qa.

*Ma Jisas Ka Sameng Sävät Aa
Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas
(8:31-33 / Mat 16:21-23 / Luk 9:21-
22) (8:34-38 / Mat 16:24-28 / Luk 9:23-
27)*

³¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qä su aa mudäsaqongda i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märän maos maos masirhat bä va ama morta rhi na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävaung dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa.

³² Qa muqunäga mamär sävät iaqyäkt aa tñäpki dä ma Pita qa rhäquoar sää qa sää nas bä qa rhäkne väť a qa sää iaqäkt aa muqunäga.

³³ Sokt di nga väť ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka rhong bä qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dä qa rhäkne väť ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, "Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek."

³⁴ Dä qosaqi qa mes ama guläñgi sää ne na aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap pa qä rha aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng.

³⁵ Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä sangar väť aa iar mamär diva qa rhusäng sää ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo dä bä bä ma Ngämuqa aa enge diva qa rhumaiar ngät.

³⁶ Va mamär väť ama ruqa na agiqa qre i mänamär sää qa nage ama ivätki at kärhong moe dap käbäs na aa iar?

³⁷ Inguna ngu lu agini qäraqäni i mamär väť ama ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

³⁸ "Bä nga mäni rhit täkt ama qoengait nä rhärha rhäkt ama ruvek di ngakt bä nga anga ruqa di aqlus pät a qa na ngo bä na gua enge di ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa

na qa väť ama qäväläm gärqomni i qa rhän ba aa mamäk aa murhämeska qä na ama qumärqumär ta mamär ama enselqäna."

9

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i arhani nävät a ngän däkt kärarhae i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm i sa ngä män sa angät krot."

*Ma Jisas Aa Ñämñämgi Qia Män
Maos
(9:2-13 / Mat 17:1-13 / Luk 9:28-36)*

² Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäquoar sää ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da sääda ama damgi ama uiu qi bä sokt ta sää nas. Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa ñämñämgi qia män maos da arhä saqong.

³ Bä aa boi di ngä män i qaliqalae väť a ngät i ama qulum ngät mämär i nak sa qaku mamär väť anga ruqa nävät ivät iva qä rhor anga boi bä ngä nañäm doqor ngät.

⁴ Bä nasot dä väs dä ma Elaija qä nä ma Moses gem da bä rhat tamän särhäm ma Jisas.

⁵ Dä ma Pita qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga mämaiväm anga dävagukt iva aktni bä ba nge dap aemni bä ma Moses kä nä ma Elaija."

⁶ Ma Pita qat tamän doqoräkt inguna qa qä nä ma Jems dä ma Jon di rhäqäp ta na ama tlenga bä qaku qat dräm iva qa rhamän doqor mäniekt.

⁷ Dä ama eqoeqi qia män bä qia ong ma Jisas kä nä ma Elaija näkt ma Moses näkt akni ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qä qoar toqortäqyia, "Rhak täkt di ngua emga qäarak i sa gua snäng bät a qa masirhat. Ngänät nari nämät ka!"

⁸ Dä qop äkt pät iomäkt ama qäväläm i nga rha ñäm namet a nas dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

9 Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi nasameng bää ba aung sävät iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rha lu äm bää dängdäng i ma Ruqa aa Emga sa qa märanas nämät ama tñäpki.

10 Dä soknga rha sangar sävät iangärhäkt ma Jisas aa enge gem mes bää rhat tamän särhäm ne i vadi va rhi räm i mäniekt bää ma Jisas ka qoar i ma Ruqa aa Emga diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

11 Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bää ama Skraipkäna rhi qoar i mamär iva ma Elaija qa er qa rhän näkt nasot dä sä ma Krais?"

12 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän ivakt iva qa rhumamär nä iarhongäkt moe. Dap qosaqi mäniekt bää sa mudu ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa rha säm a ngät di ngät tamän i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märänga masirhat bää va rha rher mä qa?"

13 Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män bää sa rha mualat sä qa varhäm arhä snängaqa i varhäm ama enge qärangät i mudu rha säm a ngät sävät a qa."

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama
Iauska Mät Ka Ama Rhoemga
(9:14-29 / Mat 17:14-21 / Luk 9:37-
43)*

14 Bää nga sa evär däm da sage ma Jisas aa mudäsaqongda i mai rha met daqule rha dä rha lu ama gulängi ama mor qi namet a rha dap ama Skraipkäna rhi nä ma Jisas aa mudäsaqongda di rhit beng bät a ne na ama enge.

15 Bää nga ama ruvek ta lu ma Jisas dä qräk mät ta mamär nävät a qa dä rha moe rha lir ta ang sagem ga ivakt iva rhi sameng na arhä märmärgem sävät a qa. Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia,

16 "Aingän ngän na ama Skraipkäna ngänit beng bät a ne na ama enge sävät agiqa?"

17 Dä akni ama ruqa näva ama gulängi qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ngua män sä ngua emga qärak i ama iauska qa e mät ka bää qa väsärha aa enge bää qaku qat tamän.

18 Bää nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qat tualat na qa na ama qrot dä qät don na qa sävät ivät bää vukpuk sa ama goaräm mät ka näkt kät nes aa qeng angärha rem na ne dap rändräbät a qa. Dä ngua nän gi mudäsaqongda iva rhi qutmässama iauska nämät ka sokt di qaku mamär vät a rha."

19 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt. Ngu lu va qale ngo gem ngän bää dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bää dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga sagem ngo."

20 Dä rha män sa ama rhoemga sagem ga. Bää nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qa lu ma Jisas dä qa rhon nä qa rhoemga masägos na ama inirqi. Qa rhoemga di arpus na qa bää qät näpgoer na nas pät ivät dap pukpuk sa ama goaräm mät aa vämgí.

21 Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, "Qäsnia dä rhak täkt ka nasäng bää qale qa rhoqor täkt?"

Dä aa mam ga muvät toqortäqyia, "Nak sa qa nasäng mudu i ama rhoemga na qa.

22 Bää ama iauska di ngäda sai dä qät don na qa sämät ama mudam bää qop säva rigi ivakt iva qä veng ga. Dap ngakt bää nga mamär vät a nge iva ngia rhualat nä guani dä va ngi lavuqi na un dä ngia rhatnärhäm un."

23 Dä ma Jisas kä qoar nä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, "Mäniekt bää ngi qoar na ngo i, 'Nga mamär vät a nge?' Diva ngu qoar na nge i iarhongäkt moe di mamär iva irhong ngä rhän bää sävetka qärakni i qat nanakt."

²⁴ Dä nak kop äkt dä qa rhoemga aa mam ga nok masirhat i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di nguat nanakt. Ngia rhatnähräm ngo sä gu qatnanakt iva ama qrot ngät.”

²⁵ Bä nga vät ama qäväläm gärqom i ma Jisas ka lu ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i rhi ngang sagem ga qä nä qärqiom dä qa rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Ainge ama iauska qärak i ama däng bät a nge dä qaku ngiat tamän di ngut kutmäs a nge. Vuk sä nge nämät ka näkt saqi as kale ngl namon sämät ka nasot.”

²⁶ Dä soknga ama iauska qa muquaia näkt ka rhästäs ka rhoemga na ama inirqi bä vuk sä qa bä qa rhoemga di qa rhoqor aung gärakni i sa qa ñäp bä ama rhäqäp na rha rhi qoar i, “Sa qa ñäp.”

²⁷ Sokt di qop ma Jisas ka sangar da aa rhäkt näkt ka mair na qa bä qa mair.

²⁸ Bä sa nga nasot i ma Jisas ka mon säva vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sokt ta rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvärt toqortäqyia, “Rhangät täkt ama iaus toqor täkt diva sokt ngänit kutmäs a ngät na ama nän.”

*Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävät
Aa Tñäpkı Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas*
(9:30-32 / Mat 17:22-23 / Luk 9:43-45)

³⁰ Dä sa rha met nae nävät iosäkt ama ivärhäs bä rha met da ama ivärhäs angärha ron ma Galili. Rhoqoräkt di ma Jisas di qaku nani a qa iva aung gä naräm i qale rha äkt

³¹ inguna rhoqoräkt di qä su aa mudäsaqongda i qat tamän särhäm da rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävaung dä va qa rhäranas.”

³² Sokt di qop aa mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt

aa enge. Dä qosaqi qaku rha snanbät sä qa närhäm ngät inguna rhit len.

*Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(9:33-37 / Mat 18:1-6 / Luk 9:46-48 /
Luk 22:24-27)
(9:37 / Mat 10:40-42)*

³³ Bä sa nga rha män e ma Kaperneam bä nga vät ama qäväläm gärqom i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va ama vätna dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nglu mai ngänit beng bät a ne sa agiqa inamuk parhäm ama iska?”

³⁴ Qa snanbät sä rha dä qop mänadin däm da inguna mai di rhit beng bät a ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka muqun dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nani a qa iva ama narhoerqa na qa di iaqäkt diva qä säm ama gaini na nas mamär näkt pa qale qa va ama ruvek moe arha rem.”

³⁶ Dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa da arhä saqong. Näkt nga qa qärhäkt dä qa rhoemga dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³⁷ “Aung gärakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. Dap aung gärakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qaku sokt kä rhar sä ngo dap kosaqi qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

*Aung Gärakni I Qaku Qat Tair
Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge
(9:38-41 / Luk 9:49-50)
(9:41 / Mat 10:40-42)*

³⁸ Dä ma Jon gä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, ut lu akni ama ruqa i qät kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut koar na qa iva qale qä natmualat toqoräkt inguna qaku qa nävät a ut.”

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngän dair särhäm ga inguna qaku aung gärakni i qat tualat na anga nañis ngät anga lat nävät gu ngärhipki

di mamär iva nasot dä qa rhamän bät
anga enge anga vu ngät sävät a ngo.”

⁴⁰ Inguna aung gärakni i qaku qat
tair särhäm ut di qa e vät aut käge.

⁴¹ Bä nguut tamän särhäm ngän na
ama engäktki i aung gärakni i qät bon
aung nävät a ngän da anga ringini
anga gaini inguna ngän nämäni ngo di
ngäktki i qoki va qä rha aa rhitsek.

*Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek
Kärrhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani
Bä Sämät Ama Vuirhong*

(9:42-48 / Mat 18:7-9 / Luk 17:1-2)
(9:50 / Mat 5:13 / Luk 14:34-35)

⁴² “Auge qäarak i qat täqäne sa akni
nävät tärhae rhäkt ama rhoes kärak
i qat nanakt na ngo bä sämät anga
vuini di vadi mai mamär iva rhi er
ti qop sa anga märän bäm ga anga
duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa
säp garäskä.

⁴³ Dä ngakt bä ngia rhäqyet ngärhi
rhartäm sä nge bä sämät anga vuini
dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna
ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva
ama iar ama sok täm ngät i ama
suktäkt pät a nge. Dap ama vu rho-
qoräkt iva ngiat tet sä gia rhäqyisem
moe bä sämät ama ivärhäs na ama
mudäbäs ama sok tä bäs.

^{44 *}

⁴⁵ Dä ngakt bä gia qäraet ngärhi
rhartäm sä nge sämät anga vuini dä
va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna qoki
ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva
ama iar ama sok täm ngät i suktäkt
pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva
ngiat tet nägia qärisem moe sokt diva
rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na
ama mudäbäs ama sok tä bäs.

^{46 †}

⁴⁷ Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa
qä rhartäm sä nge bä sämät anga
vuini dä va ngia rhar täm ga nae. In-
guna ama mär toqoräkt iva ngia rhon
säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm sokt

* ^{9:44} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek
di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku ini e väm ngät.
'Vät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di ama qlap di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs
di qaku rhäk täksot na äs.' † ^{9:46} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot
äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini
ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. 'Kärqosni i ama qlap di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di
qaku rhäk täksot na äs.'

sa ama saqongaqa ama sägäk dap
ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiom
ama udiom sokt diva rhi rhon na nge
sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs
ama sok tä bäs

⁴⁸ Kärqosni i äkt di 'ama qlap pät
ama ruvek asägäk asägäk di qaku
ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di
ä sät dang basägos bä qaku anga
tpäsini.'

⁴⁹ "Ama ruvek moe diva rhi rhon
bät a rha na ama rhäptäpkı rhoqor tit
don na ama qyiräpkı vät ama tmäs."

⁵⁰ "Ama qyiräpkı di ama mär qi sokt
di ngakt bä rhäksot na at märmät dä
ngu lu va saqi as arha anga märmät
ngä rhän doqor mäniekt? Mamär iva
qale ama qyiräpkı väm ngän bä va
ama bulap mänguräp mä ngän."

10

*Ama Bäñmät Da Ama Ngärhaegurhini
Angärha Ron*

(10:1-12 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12
/ Luk 16:18)

¹ Dä sa ma Jisas ka met nävät iosäkt
ama ivärhäs bä qa mon säda ama
ngärhäktka ma Judia aa ron bä särhage
na ama rigi ma Jordan. Dä saqi
as ama gulañ na ama ruvek ta män
sagem ga. Dä qä su rha saqi rhoqor
varhäm gärangätni aa lat.

² Dä arhani ama Farisiqäna rha
män bä rha siqut na qa i rhi snanbät
sä qa rhoqortäqyia, "Nga maräkt
toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa
Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs
aa egutki?" Dä qa snanbät sä rha
rhoqortäqyia,

³ "Mudu ma Moses ka von ngän da
ama muräkt toqor mäniekt?"

⁴ Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia,
"Ma Moses di qa rhares iva ama ruqa
qä säm ba ama abuqit na ama bäñmät
sage aa egutki näkt kä rhäk na qi."

⁵ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ma Moses ka säm iangärhäkt ama muräkt dinguna nävät a ngän gärrarhae i ama qrot angän bäs.

⁶ Dap mudu vät ama rharimini di ‘sa ma Ngämuqa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop.’

⁷ ‘Rhoqoräkt bää va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bää va västämne na iom gä na aa egutki*

⁸ bää va sägäk na iom.’ Bä äkt i saqi as kaku ama udiom na iom dap kinak sa in män i ama sägäge ama släqyige na iom.

⁹ Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini.”

¹⁰ Dä saqi as nga rhoqoräkt i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sää qa närhä iangärhäkt aa enge.

¹¹ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aung gärrakni i sa qa qutmässaa egutki bää qa mät aktni di qä qavatnävätlägut sävät a qi.

¹² Dä qosaqingakt bää sa qia qutmässarha egutka bää qia mät akni di qä qavatnävätlägut.”

*Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo
(10:13-16 / Mat 19:13-15 / Luk 18:15-17)*

¹³ Ama ruvek sa rhat dän sa arhä rhoes sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Sokt di ama mudäsaqongda rha mair särhäm da.

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qaku mär gem ga. Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät bää iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes. ¹⁵ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i auge qärrak i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäm

doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät.”

¹⁶ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt näkt sa qät ta ama rhoes bää qat tu aa rhäkt pät a rha dap kat dodämne na rha.

*Ama Evängä Ama Qärhong Bät A Qa
(10:17-31 / Mat 19:16-30 / Luk 18:18-30)*

¹⁷ Nga ma Jisas kä nasäng i qat tet parhäm aa iska dä akni ama ruqa qa ang masirhat sagem ga bää qa an da aa quum sää nas gem ga dä qa snanbät sää qa rhoqortäqyia, “Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäsana äkt iva dängdäng dä bää ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?” Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia,

¹⁸ “Mäniekt bää ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa.

¹⁹ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale nge veng dä qale nge qavatnävätlägut dä qale nge sua dä qale nge iras na anga engirhong sääda arhani arhä väs dä va ngit kudrir sävät gi mam dä gi nan.’ ”

²⁰ Dä qärrak ka ruqa qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, rhangät täkt ama muräkt moekti sa ngeuat tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bää qoki as täkt.”

²¹ Dä ma Jisas ka nääm sävät kärak dap kät lavuqi na qa masirhat dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Ngia rhet bää va nge vodä gi qärhong moe bää nge von ama tläkta dä va nge rha ama mämägän dävuk. Näkt pa nge ang bää ngeit pääs gua rhäng.”

²² Bä nga qa ruqa qa nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²³ Dä ma Jisas ka nääm namet a nas näkt ka märhamän särha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia,

* ^{10:7} bää va västämne na iom gä na aa egutki Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini ini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae.

“Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon sáp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁴ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda di qräk mät ta nävät ma Jisas aa enge. Sokt di saqi as ma Jisas ka märhamän doqortäqyia, “Arhoes, ama qrot ka ama iska mamär ba anga ruqa iva qa rhon sáp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

²⁵ Ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qäraktni i rhit kutäm na qi at tävärs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁶ Dä aa mudäsaqongda di nak sa qräk mät ta mamär dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?”

²⁷ Dä ma Jisas ka ñäm sävärt a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Agin qärqäni i qaku mamär värt ama ruvek nä ini di mamär värt ma Ngämuqa nä ini. Inguna ama lat moe di mamär värt ma Ngämuqa nä ngät.”

²⁸ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän särhää ma Jisas toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bää ut päs gia rhäng!”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha värt ura arha matpek ura arha läktpek ura arha morta ura arhä rhoes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhang bää rhi sameng na ama sameng ama mär ngät

³⁰ diya rhi rha savit na ama händret nä imek täkt mäni rhäni rhäkt ama rhodämini qärqäni i astat däqäm i ama värt dä ama ngärhamatpek dä ama ngärhaläktpek dä ama ngätnanäkkina dä ama rhoes dä ama ivärhap ngäna ama märänga ura ama rhäksärhäm mavängam nage ama ruvek. Dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.

³¹ Sokt di ama rhäqäp na rha qärarhan i rhi rhoer täkt diva

dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärarhan i dängdäng na rha mamär täkt diva rhi rhoer.”

Ama Däpguamek Na Äs Kärgosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävärt Aa Tñäpkki (10:32-34 / Mat 20:17-19 / Luk 18:31-34)

³² Ma Jisas kä rhoer nanokt aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek näva ama iska sae ma Jerusalem dä aa mudäsaqongda di qräk mät ta rhoqoräkt dap ama ruvek kärarhan i rhit päs arha rhäng di qänäskänes ta nävät iangärhäkt aa enge. Dä saqi as ma Jisas ka rhäqoar sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bää qä sameng ba rha sävärt iomäkt ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bät a qa i qa sameng doqortäqyia,

³³ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bää va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama morässä na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bää va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpkki näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna

³⁴ qärarhan i iva rhat tuma qa näkt pa rhit kot pät a qa bää va rha rhäranässä ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa nasot ama dävaung ama qunäng dä qa rhäranas.”

Ma Jems Kä Nä Ma Jon Ina Nän Sage Ma Jisas (10:35-45 / Mat 20:20-28)

³⁵ Nasot dä ma Jems kä nä ma Jon ma Sebedi aa imiom in män sage ma Jisas dä ini qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nani a un iva ngia rhualat na agini qärqäni iva as uni näng nge rhäm ini.”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa ba en?”

³⁷ Dä in muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhares iva mugas dä gi murhämeska aa ron dä va un duqun iva ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

³⁸ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini näng däm

ini. Nga mamär vät a en iva ini nakt nämät ama kap na ama märänga qärik iva ngu nakt nämät ka ura nga mamär vät a en iva ini rha ama baptais na ama tñäpki qärangät iva ngu rha ngät?"

39 Dä in muväät pät a qa rhoqortäqyia, "Mamär vät a un."

Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, "Va ini nakt nämät ama kap kärak iva ngu nakt nämät ka bä va ini rha ama baptais na ama baptais kärangät iva ngut ta ngät"

40 dap iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär ura aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä imem bä ba iom."

41 Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda arhani ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rha nasäng i rhir kur ma Jems kä nä ma Jon.

42 Dä qa mes ta sageem mes nämät ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa ngänät dräm i iarhakt kärarhae i mädräm sä varhäm i ama tpäskinarha bä ba ama Jentailqäna di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsnarha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrotngät daver mä rha.

43 Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gärakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa va angäna rem

44 bä aung gärakni i nani a qa iva ama narhoer qa di qoki va qale qa va ama ruvek moe arha rem.

45 I qäqi ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha."

*Ma Jisas Ka Mumäras Pät Ama Säsurqa Ma Bartimeus
(10:46-52 / Mat 20:29-34 / Luk 18:35-43)*

46 Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae sämät

ama værhäm ama mor äm ma Jeriko. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda nämät ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek tat tet nämä iomäkt ama mor äm ama værhäm dä akni ama säsurqa qärik i rhat tes ka i ma Bartimeus ma Timeus aa emga di qat muqun e väät ama iska aa rhäkt dap kä nän dä ligär toqor vasägos i qat tualat.

47 Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qa räm i ma Jisas nae ma Nasaret di iaqäkt kärak i qat tet dä qa nasäng i qät näm tävuk toqortäqyia, "Jisas ma Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo."

48 Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek tit näm täm ga dä rhi qoar na qa iva mänadin däm ga sokt di nak kät näm masirhat toqortäqyia, "Ma Devit aa emga na nge, ngi lavuqi na ngo."

49 Dä ma Jisas ka mair bä qa qoar na aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek toqortäqyia, "Ngän des ka sageem ngo."

Dä rha näm sage qä säsurqa rhoqortäqyia, "Mär gem nge! Ngia rhäranas! Ma Jisas kat tes nge!"

50 Bä nga qärik ka nari rhoqoräkt dä qa rhon na aa boiqi ama uiu qi näda aa lang särhage dap ka märanas masägos bä qa met sage ma Jisas. Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia,

51 "Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?"

Dä qä säsurqa qa muväät toqortäqyia, "Qamorqa, vadi va nguut nañäm."

52 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet, gi qatnanakt di sa ngä mumäras pät a nge."

Vät iomäkt ama qäväläm dä qop kärak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas parhäm ama iska.

11

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(11:1-10 / Mat 21:1-11 / Luk 19:28-44 / Jon 12:12-19)*

1 Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot na ama værhäm ama mor äm ma Jerusalem dä rha män bät ama værham ama lel am ma Betfage dä ma

Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom

² i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det sääp iomäkt ama värhäm ama lel äm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bää nak kop as pa rhoqoräkt i inät don säävää bäm dä va in dän bät amä donki ama rhoem ga qäarakni i sa rha qop sää qa sae i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sää qa näkt in dän sää qa sarhe.

³ Dap ngakt bää aung gä snanbät sää en doqortäqyia, ‘Mäniert bää in dualat toqoräkt?’ dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ma Engeska nani a qa na qa näkt pa saqi qä lir qä evär dämga.’”

⁴ Dä in met bää in män bät ama donki ama rhoem ga dalek mäni ama iska qäarakni i sa rha qop sää qa bää nga rhoqoräkt i init täväkt sää qa

⁵ dä arhani ama ruvek i rhat mair e rha snanbät toqortäqyia, “Init täväkt sää iaqäkt ama donki iva iva?”

⁶ Dä in muvät pät a rha rhoqor varhäm ma Jisas aa enge qärangätni i qa qoar na iom. Dä ama ruvek ta rhares pät ina rhäng bää in met sää qä donki.

⁷ Bää in män sää qä donki ge ma Jisas dä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng dä ma Jisas ka muqun bät aa rhäng.

⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani rha rhodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk sää itnäk angä rhäkt bää rhi aneng itnäk pät ama iska.

⁹ Näkt iarhakt kärarhae i rhi rhoer bää qärarhani i dängdäng na rha di rhit näs toqortäqyia,

“Hosana!”

“Mamär iva ama modämne säävät tak täkt

kärik i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki!”

¹⁰ “Mamär iva ama modämne säävät aut mamäk ma Devit aa muräktpäm gärangätni i ngät dän!

Bää va ngi rha ama vitnaqa aa mämugunäs i mudu nasot aut mamäk ma Devit!”

“Hosana, ama ansäas sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!”

¹¹ Ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem bää qa met bää säva ama ansäspämgi ama mor qi bää qa lu iarhongäkt moe väm gi sokt di sa nguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär dä qop ka met nämät ama värhäm ama mor äm gä na aa mudäsaqongda bää sae ma Betani.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävät Ama Gosaqi

(11:12-14 / Mat 21:18-22)

¹² Vät ama qunäga duququ qärik i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nae ma Betani bää saqi sae ma Jerusalem dä ma Jisas di anoeng määqa.

¹³ Rhoqoräkt dä sa qa näm dä qa lu ama gosaqi qäranktni i at tärhäkt di ama ngärhäqyitnäk nga e väta ngät dä qa met iva qä näm säävät at täqän ivar arha anga gavam. Bää nga qa män bät kä gosaqi dä qa lu i qaku arha anga gavam dap sokt ama ngärhäqyäm i as nguna qaku ama gos angät käväläm iva ngärhit sa.

¹⁴ Nasot dä qa märhamän särhä qä gosaqi rhoqortäqyia, “Mamär iva saqi as mirhup kaku aung gä namäc nävät ngia qän.” Dap aa mudäsaqongda di rha nari qa i qa märhamän doqoräkt.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(11:15-19 / Mat 21:12-17 / Luk 19:45-48 / Jon 2:13-22)

¹⁵ Bää sa nga rha män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bää qa nasäng i qät kutmäas iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong bää säävät kärarhani i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bää qa näpgoer nä qärarhani i rhit kut-sasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek

sä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap arhä lai.

¹⁶ Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qät ta aa qärhong da ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm angärha ron.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä qa qoar toqortäqyia, "Nga sa qaku rha säm doqortäqyia, 'Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän ba ama ruvek moe nävät ama ivätki?' Dap aingän di sa ngän mualat sä qi ma 'ama suarha arhä qeqi.'

¹⁸ Dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit ñäm nani anga iska iva rhi veng ma Jisas inguna rhit len ga i sa nguna ama guläñgi moe na ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät aa rhisu.

¹⁹ Bä sa nga rhoqoräkt i bängangäs dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda saqi as evär däm da* nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rha rhas.

Ama Rhisu Nävät Ama Qek Däm Gi Ama Gosaqi

(11:20-24 / Mat 21:18-22)

²⁰ Bä nga vät duququs toqoräkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet dä rha lu qä gosaqi i qek däm gi bä samäk i at snagut.

²¹ Dä vuk pät ma Pita dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, nglu! Qä gosaqi qäraktni i sa ngia märhamän särhäm gi na ama enge ama qrot ngät di sa qek däm gi!"

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Mamär iva ngänät nanakt nä ma Ngämuqa."

²³ "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä aung ga rhamän särhäm rhakt täkt ama damgi rhoqortäqyia, 'Ngia rhäranas bä säva ama garäskä' dap kaku aa

snängaiom ama udiom dap kat nanakt i iangärhäkt aa enge diva engäktki na ngät diva qoki rhäkmämär toqoräkt.

²⁴ Bä nga rhoqoräkt dä ngu qoar na ngän i agini qärqäni i ngäni nän däm ini vätki nän dä ngänät nanakt i sa ngän da ini dä va ini ngä rhän ba ngän.

²⁵ "Dap nga ngänät mair dap ngäni nän näkt nga ama vu dä angäna ron na aung anga ruqa dä va ngäni qyiradeng bä ba qa ivakt iva angän mam na rhävuk pa qä qyiradeng na angäna vuirhong."

²⁶ †

*Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa
Qrot*

(11:27-33 / Mat 21:23-27 / Luk 20:1-8)

²⁷ Dä saqi as ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män e ma Jerusalem bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet da ama ansäspämgi ama mor qi arha ron dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta rha män sagem ga.

²⁸ Näkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?"

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Va ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät. Näkt ngakt bä ngän duvät pät a ngo dä va ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt.

³⁰ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek? Ngäni qoar na ngo."

³¹ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, "Ngakt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä

* ^{11:19} da Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävälmädi arhani nävät a rha di sa rha säm a äm doqortäqyia, 'ga.'

† ^{11:26} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhöni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk tak pono qä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.'

ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’

³² Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ dä mamär iva urhit len ama ruvek inguna sa rha moe rhat lu ma Jon di nak koki akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.’

³³ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.”

12

*Ama Enge Na Ama Siquitki Säväta
Ama Latta Qärrarhani I Rhit Lu Vät Ama
Etki Na Ama Wain
(12:1-12 / Mat 21:33-46 / Luk 20:9-19)*

¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta na ama enge na ama siqut i qat tamän doqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap angätni va bä ba qa. Dap ka met sävät aosni ama ivärhäs.

² “Bä sa nga sräp ama etki dä qärak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva qä rha aa nengäs na ama qauligleng angät gavam nagem da nävät aa etki.

³ Sokt di rha sangar a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung.

⁴ “Bä saqi as mamär dä qa ruqa qa rhäk na akni aa latka sagem da. Dä rha e da aa uväs bä rha von ga rha ama gluqi.

⁵ Sokt di saqi as ka rhäk na akni aa latka rhoqoräkt sae dä rha veng ga. Dä qosaqi qa rhäk na arhani ama rhäqäp na rha sae dä qa latta vät aa etki di rha arhäktgyäm sa arhani dap arhani di sa rha veng da.

⁶ “Bä sa qa ruqa di sokt pät aa sägäk ama ruqa qa e iva as kä rhäk na qa. Iaqäkt ama sägäk di aa emga qärakni i aa snäng bät a qa mamär. Iaqäkt di ama dängdängini na qa qärakni i qa ruqa qa rhäk na qa. Bä nga qät täk na qa dä qat tamän doqortäqyia, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga!’

⁷ Sokt di nak ka latta nävät kärak aa etki rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt kärak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’

⁸ Dä rha sangar a qa bä rha veng ga näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki.

⁹ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik kärakni i aa lat iangärhäkt na ama wain ga mäsana? Va qa rhän bä qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain.

¹⁰ Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qärak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa
di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe.

¹¹ Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong?’”

¹² Dä qä narhoerta di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi sangar ma Jisas inguna rha räm i sa qa märhamän na ama enge na ama

siquutki di sävät a rha. Sa rha sicut iva rhi sangar a qa dä qaku inguna rhit len ama ruvek dä qop ta met daqule qa.

*Ama Snanbät Sävät Iomäkt Iva Rhit
Boda Ama Takes
(12:13-17 / Mat 22:15-22 / Luk 20:19-26)*

¹³ Nasot dä rha rhäk na arhani ama Farisiqäna rhi na arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas iva rhi irastäm sä qa i vadi va qa rhamän bät anga enge qärangätni i qaku maräkt ivakt iva rhi sangar a qa nävät a ngät.

¹⁴ Dä sa rha män ge ma Jisas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engäktki bär qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä mungäsnäng inguna ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. Dap kinak ngi su na ama engäktki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku? Mamär iva urhit bon da ama takes ura qaku?"

¹⁵ Sokt di ma Jisas ka räm arha irasini dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniert bär ngäni sicut na ngo? Ngäni rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligärige ba ngo ivakt iva ngu lu ige."

¹⁶ Dä rha rha ama ligärige rhoqoräkt ba qa näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Auge aa iauski rhakt täkt päm ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt päm ige?"

Dä rha muväät toqortäqyia, "Ma Sisar."

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong." Bär nga ma Jisas ka qoar na rha rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät a qa.

*Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät
Sävät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta
Rhäranas Nämät Ama Tñäpki
(12:18-27 / Mat 22:23-33 / Luk 20:27-40)*

¹⁸ Nasot dä arhani ama Sadyusiqäna rha män ge ma Jisas sa arhä snanbät bär rhi qoar na qa rhoqortäqyia,

¹⁹ "Qamorqa! Mudu ma Moses ka säm ama muräkt bär ba ut i ngakt bär nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa läktka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa väät a qi bär ba aa matka.

²⁰ Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Dä ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku aa anga es.

²¹ Dä ama udiomnaqa qa mät ama narhoerqa aa egutki sokt di qosaqi qa ñäp daqule qi dap kaku qa sa väät a qi. Dä qosaqi qärak ama dävaungnaqa di qosaqi rhoqoräkt.

²² Dä qosaqi sa arhani rhämane arha läktpek ama levaet na rha di rha moe rha ñäp i rha qutsasorhane gem gi. Bär qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha di qaku aung ga sa väät a qi. Dap nga dängdäng dä qosaqi qa ruqi qia ñäp.

²³ Va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?"

²⁴ Dä ma Jisas ka muväät pät a rha rhoqortäqyia, "Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge dap kosaqi qaku qunäga väät a ngän sa aa qrot.

²⁵ Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bär qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron.

²⁶ Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärarhani i rhat täranas nämät ama

tñäpki di nga sa qaku ngän mes pä ma Moses aa abuk i qa säm sävärt ama ngämungäm ama iar äm i äm ngät dang. Bä sävärt iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qärangätni i qa qoar nä ma Moses toqortäqyia, ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa.’

²⁷ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngätdäqämärd arhä Ngämuqa. Aingän angän mungäsnäng di qoki qaku maräkt na ngät.”

Ama Muräkt Kärangätni I Ama Moräs Na Ngät Mamär
(12:28-34 / Mat 22:34-40 / Luk 10:25-28/Rom 13:8-10/Gal 5:13-14)

²⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä na ama Sadyusiqäna rhit beng bät a ne na ama enge dä akni ama Skraip ka män bä qat nari rha. Bä nga qa nari rhoqoräkt i ma Jisas ka muvät pät ama Sadyusiqäna na ama mär qi ama muvätki dä soknga qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävärt ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, ‘Ama muräkt kärangätni i ama moräs na ngät mamär di rhoqortäqyia, ‘Ngäni nari Israelqäna, ma Engeska aut Ngämuqa di sokt ka ama sägäk.

³⁰ Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bä nä gi mungäsnäng moe bä nä gi mädräm moe bä nä gi qrot moe.’

³¹ Näkt ama unmem na ngät ama muräkt di rhoqortäqyia, ‘Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.’ Dap kaku agung anga muräkt di ama moräs na ngät pä rhangärt täkt ama unmem na ngät angät tpärs.”

³² Dä qärak ka Skraip ka muvät toqortäqyia, ‘Qamorqa, ngäktki na nge mamär. Ngäktki na nge rhoqoräkt i ngiat tamän i ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk dap saqi as kaku aung.

³³ Bä mamär iva gua snäng bät a qa nä gu snängaqa moe bä nä gu mädräm moe bä nä gu qrot moe bä qosaqi va

gua snäng bät arhani i rhoqor qre i gua snäng bät a nas. Di iangärhäkt ama muräkt di ama moräs na ngät mamär daver ama vodämes moe sage ma Ngämuqa.”

³⁴ Bä nga ma Jisas ka lu i qärak ka muvät pät a qa na ama mädräm ama mär ngät dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di qaku qale nge gläius nä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.” Bä sa nga nasot iangärhäkt ma Jisas aa enge dä qaku anga ruqa di nani a qa iva qä snanbät sä ma Jisas na anga snanbät inguna sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Krais?
(12:35-37 / Mat 22:41-46 / Luk 20:41-44)

³⁵ Nga värt ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä su ama guläñgi na ama ruvek pa ama ansäspämgi ama morqi dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i ma Krais di nak ma Devit aa emga na qa?”

³⁶ Ngu snanbät toqor täkt inguna mudu ama Qloqaqa qa märanas nä ma Devit bä qa qoar toqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,
“Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e
bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkäna
säp gia rem.” ’

³⁷ Bä nga rhoqoräkt di nga ma Devit kat tes ka rhoqortäqyia, ‘Engeska’ dä ngu lu rhoqor mäniekt iva ma Krais diva qosaqi ma Devit aa emga na qa?”

Bä sa ama guläñgi na ama ruvek di märmär tat nari ma Jisas toqoräkt.

Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkäna
(12:38-40/Mat 23:1-36/Luk 20:45-47)

³⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä su dä qä qoar toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Skraipkäna. Iarhakt di nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pät a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä

rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e

³⁹ dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämaiväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimiek.

⁴⁰ Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat."

*Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage Ma Ngämuqa
(12:41-44 / Luk 21:1-4)*

⁴¹ Ma Jisas ka muqun dage na ama ivärhäs kärqosni i ama ruvek tit boda arhä vänbon sae dap kat lu ama gulängi na ama ruvek i rhit boda arhä ligär sämät ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs na ama vänbon. Rhoqoräkt di ama rhäqäp na rha ama ruvek ama qärhong bät a rha rhit boda ama ligär masirhat.

⁴² Dap aktni ama tlä qi ama maqoski di qia män bä qia voda ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär.

⁴³ Dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i rhakt täkt ama tlä qi ama maqoski di sa qia voda ama ligär masirhat sämät ama mämuäs na ama vänbon ba arhani moe arhä väs.

⁴⁴ Iarhakt moe di rha von nävät arhä mämägän dap takt täkt di sa qia von nävät arha tläqa i qia von dä ianiäkt moe i mai va ama iar qi nävät ini."

13

*Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi
(13:1-2 / Mat 24:1-2 / Luk 21:5-6)*

¹ Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dä akni nävät aa mudäsaqongda qa

qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ngi lu ama mor ngät mamär ama vät dä ama enges ngät mamär ama dui qärangätni i sa rha andäm bäm ngät na ngät."

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nga sa ngiat lu iangärhäkt moekt ama mor ngät mamär ama vä? Rhangät täkt ama dui diva qaku qale akni anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono säväti ivät."

*Ama Muqunän Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng
(13:3-13 / Mat 24:3-14 / Luk 21:7-19)
(13:9-13 / Mat 10:16-25 / Luk 21:12-19)*

³ Dä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs tage na ama ansäspämgi ama mor qi dä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon näkt ma Andru rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia,

⁴ "Ngi qoar na ut iva qäsnia dä va rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva sa rhäkmamär nä rhärhong däkt?"

⁵ Dä ma Jisas ka nasäng i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngänit lu i varis aung gä nairas täm ngän.

⁶ Ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, 'Aingo di ma Krais!' bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁷ "Ngakt bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura ngäni nari iva ama ulaqi qia rhäranas pät amekni anga ivärhimek dä va qale qänäskänes ngän. Qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap ama tpäsimi di as ini nga e iva as ini ngä rhän.

⁸ Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne. Dä va ama qängän bät ap ama ivärhap dä va ama ruvek tit ñäp mät ama qärhuqi.

Rhärhong däkt di ama narhuirirhong sa ama märänga qärakni iva as kat täranas.

⁹ "Sokt diva ngänit lu inguna angäna ikkäna diva rha rhet sä ngän sääda ama muräkt angät saqong bää va rha rhäranäs ngän ba ama mämaiväm. Dä qosaqi nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo dä va ngän dair da ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong bää va ama släqyäs ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo.

¹⁰ Näkt pa ama narhoeräm di ama sameng ama mär ngät ngä rhet sage ama ruvek pät ama ivätki moe dä sa va nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

¹¹ "Qre va rhi sangar a ngän bää rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt. Dap pa sokt ngän damän bät agi enge qärangätni iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän däm ngät inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän.

¹² "Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpék ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmämäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bää va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arha morta bää va rhi vodäm da ba ama ruvek bää va rhi veng da.

¹³ Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot bää dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar."

*Ama Vu Ngät Ama Lat Mamär
Qärangätni Iva Ngät Täranas Pa Ama
Ansäspämgi Ama Mor Qi
(13:14-23 / Mat 24:15-22)*

¹⁴ "Dap mamär iva auge qärak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä rhärhangät täkt ama lat toqoräkt i qat lu ianiäkt kärqäni ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini väti ama

ivärhäs kärqosni i qaku mamär iva qali lini e qärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam.

¹⁵ Näkt mamär iva aung gärakni i qale qa väti ama vätkä aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bää qä namon säva väti nani aa qärhong.

¹⁶ Bää aung gärakni i qale qa väti a etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uiu qi.

¹⁷ Va ama qrot mamär väti iangärhakt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bää qosaqi bää iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha.

¹⁸ Bää mamär iva ngäni nän iva rhi ngang di qale mät soeng.

¹⁹ Inguna ama märänga väti iangärhakt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pa ama märän angät tpäs moe qärangätni i mudu mänasäng bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bää sarhakt bää qop as nasot.

²⁰ Dap mai ngakt bää qaku ma Ngämuqa qa sämaqot säva ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qärakni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä qa sämaqot na ama qunäng.

²¹ "Bää nga väti iangärhakt ama qunäng di ngakt bää aung gä qoar na ngän doqortäqyia, 'Ngäni lu i ma Krais tak il!' ura aung gä qoar toqortäqyia, 'Ngäni lu i iak muk il!' dä qale ngän natnanakt nä iangärhakt ama enge.

²² Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bää va rhat täranas na ama muqunän dä ama nañis ngät ama lat i vadi vakt iva rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da.

²³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes. Sa ngua qoar na ngän nä iarhongäkt moekt pä iomäkt ama qäväläm angät kamäss."

*Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(13:24-27 / Mat 24:29-31 / Luk*

21:25-28)

24 “Bä va vät iangärhäkt ama qunäng nasot iaqäkt ama märänga

“ ‘dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong

dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm’

25 ‘dä va ama qaeng diva ngärhit sáp nämät ama leqäs

dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong.’”

26 “Mamär dä va ama ruvek ti lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoe sa aa qrot ama mor ngät näkt ama murhämeska.

27 Näkt pa qä rhäk na ama enselqäna bä va rhi västämne ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.”

*Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(13:28-31 / Mat 24:32-35 / Luk 21:29-33)*

28 “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot.

29 Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi.

30 Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas.

31 Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm

(13:32-37 / Mat 24:36-44 / Luk 17:26-30, 34-36)

32 “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga ura iaqäkt ama

qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmämäk kat dräm.

33 Bä va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm iva iomäkt ama qäväläm diva äm ngä rhän gäsnia.

34 Rhoqoräkt di rhoqor akni ama ruqa qärakni iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius. Bä nga qa met daqule aa vätka dä qa mu ama lat kärangätni i nismäne da aa latta arha lang iva rhat tualat na ngät näkt ka muge akni ama latka mät ama edäbäs ivakt iva qat nañäm.”

35 “Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm i agi a qäväläm dä va ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka diva evär däm ga. Nguaräm ba qa rhän säng ama bängagi arha ribit ura va mäni bängagi mamär ura va rhoqoräkt i ama durakt ngärhit nok ura va rhoqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs.

36 Qale ngäni mänatäm i varis kä namän masärmän bät a ngän.

37 Rhangät täkt ama enge qärangätni i nguut tamän särhäm ngän na ngät di nguut tamän särha ama ruvek moe rhoqortäqyia, ‘Mamär iva ngänät nañäm!’ ”

14

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(14:1-2 / Mat 26:1-5 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

1 Sa sokt pät ama qunängiom ama udiom iva äkt dä sa ama Judaqäna arha tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät bä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit ñäm nani guani anga iraski nä ini säng ma Jisas aa rhäng iva up na rha i rhi sangar a qa vät ini bä va rhi veng ga.

2 Dä sa rhi qoar toqortäqyia, “Va qaku ut nasangar a qa rhoqoräkt

i ama tmäski i varis anga ulaqi qi namäranas mänguräp ama ruvek."

*Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel
Vät Ma Jisas E Ma Betani
(14:3-9 / Mat 26:6-13 / Jon 12:1-8)*

³ Dap toqoräkt i qale ma Jisas e ma Betani di qat täs nävät ama laiqa va akni ama ruqa ma Saimon aa vätkä qärak i mäqi ama bias pät a qa dap aktni ama evopki qia män sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak päm ga qärakni i rhat tes ka i ama alabasta. Näkt täqäp ki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska qäraktni i ama ligär masirhat pät a qi. Iaqyäkt ama oel di sokt kiat dän näva ama ngämuga ma Nard aa snagut. Qa evopki qia män bää qia rhar mät iaqyäkt ama kainaqi näkt kia rhor na ama oel dä ma Jisas aa uväas.

⁴ Dap arhani nävät iarhakt kärarhae i qale rha e di ama uraqi da arha ron nä qa evopki dä rhat tamän särhäm ne rhoqortäqyia, "Mäniekt bää sa iaqyäkt kia rhar sa ama oel ama mär at tamaska rhoqoräkt?

⁵ Vadi mai rhi vodä iaqyäkt ama oel bää rha rhän bät anga dävaung anga handretkäna na anga qunäng angät titsek näkt ti von ama tläkta rhäiangärhakt ama ligär." Rhat tamän särhäm ne rhoqoräkt näkt tir qur qi masirhat na ama ingnania.

⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni qyiradeng na qi. Mäniekt bää ngänit bon gi rha ama märänga? Nak sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sää ngo.

⁷ Qärrarhani ama tläk ta diva vasägos dä va qale rha gem ngän bää mamär iva ngän datnärhäm da qre i nani a ngän. Dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos.

⁸ Sa iaqyäkt di sa qia mualat nä ianiäkt kärqäni i mamär väät a qi iva qia rhualat nä ini. Sa qia vrit nä rhakt täkt ama oel väät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäas ivakt iva qi rhäkmuna ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo.

⁹ Dä nguut tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai väät ama ivätki moe i ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng säväät tangät täkt arha lat diva rhi sameng na ngät bää va ama ruvek ta tu arhä snäng säväät a qi."

*Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba
Aa Ikkäna
(14:10-11 / Mat 26:14-16 / Luk 22:3-6)*

¹⁰ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qärak i rhat tes ka i ma Judas Iskariot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qä qoar na rha iva qä vodä ma Jisas bää ba rha. ¹¹ Bää nga ama priskäna ama moräs na rha rha nari rhoqoräkt dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. Dä soknga rhoqoräkt dä ma Judas Iskariot kät nääm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bää ba rha.

*Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova
Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda
(14:12-21 / Mat 26:17-25 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)*

¹² Vät ama narhoer qa ama qunäga väät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta di sa rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät dap toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bää ma Pasova dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhi snanbät sää qa rhoqortäqyia, "Urhi lu nani a nge na ut iva u rhet sa qoe bää va urhi rhäkmu bää ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?"

¹³ Dä qa rhäk na aa mudäsaqongiom ama udiom sa ama rhodräp toqortäqyia, "In det bää in don sämät ama värhäm ama mor äm dä akni ama ruqa va qa rhän bät a en gärakni i qät ta ama kainaqi ama mor qi na ama rigi. Iaqäkt ama ruqa diva in det nasot a qa.

¹⁴ Näkt pa ini qoar na ama ngärhik näva ama vätkä qärakni i iaqäkt ama ruqa qat don säväät ga rhoqortäqyia,

'Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai qärqomni i sa ngua nän dä bäm iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?'

¹⁵ Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätkä aa qäväläm dävono ba aa vätkä qärqomni i sa rha rhäkmu na äm na ama laiqä vä bäm iva nani ama tmäs. Dä va ini rhäkmu na aurha tmäs äkt pää iomäkt ama qäväläm.'

¹⁶ Dä ma Jisas aa mudäsaqongiom in met bä in mon säva ama värhäm dä in män bät kärqärhongni i irhong doqor mai ma Jisas ka qoar na iom. Dä soknga in däkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

¹⁷ Bä sa nga rhoqoräkt i bängangäss dä ma Jisas ka män gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha.

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt i rhat täs nävät ama laiqä dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna. Iaqäkt di ngu na qa un däs."

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä rha nasäng i airäts ta dä asägäk asägäk kä qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga aingo?"

²⁰ Dä ma Jisas ka muvärt pät a rha rhoqortäqyia, "Iaqäkt di akni nävät a ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän gärakni iva qä na ngo uni rhäk ama bret sämät ama dis.

²¹ Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät sätärt a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodäm ma Ruqa aa Emga ba aa ikkäna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa."

*Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(14:22-26 / Mat 26:26-29 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)*

* ^{14:24} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'ama iaräts na ngät'

²² Nga rhoqoräkt i rhat täs dä sa ma Jisas ka rha ama bret näkt ka mes ama mär näkt ka vonamät na qa näkt ka von aa mudäsaqongda i qat tamän doqortäqyia, "Ngän dät tangät täkt i ngät di gu släqyige."

²³ Näkt kosaqi qa rha ama kap na ama wain bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa von da bärha moe rha näkt nämät ka.

²⁴ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Rhak täkt di gu biaska qärakni i qä sämaengäktki na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek di qärak i qrir na qa ba ama rhäqäp na rha ama ruvek.

²⁵ Dä nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräts na qi ama wain bä ma Ngämuqa aa Muräktpäm."

*Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(14:26-31 / Mat 26:30-35 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)*

²⁶ Bä nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäss bärhaksot dä rha met na äkt bäräda ama Damgi na ama Olip at täväs.

²⁷ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Va ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna mudu di sa rha säm sätärt ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

" 'Va ngu veng ama ruqa qärakni i qät lu värt ama sipsipkäna
bä va vräts na ama sipsipkäna.'

²⁸ Näkt pa nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili."

²⁹ Dä ma Pita qa qoar nä qa rhoqortäqyia, "Näma dä äkt bärhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo."

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engäktki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama durak-tka qä nanok maunmem[†] dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek.”

³¹ Ma Jisas ka muvät toqoräkt dä qop tuk pät ma Pita i qat tuvät to-qortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bä nämä dä ngu ñäp ngu na nge.”

Dä qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

*Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani
(14:32-42 / Mat 26:36-46 / Luk 22:39-46)*

³² Sa rha met säva ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Getsemani dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän duqun däkt dap pa ngua rhet sa rhämuk bä va ngu nän.”

³³ Dä qa rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä rhi na qa rha met maqälak nage arhani aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt di sa qa nasäng i qät ta ama märänga ama mor qa bä airäs ka.

³⁴ Dä qa qoar nä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon doqortäqyia, “Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masirhat bä nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bä ngänät däqäm.”

³⁵ Nasot dä qa met daqule rha maqälak na äkt bä arpus na qa samäk säväti vät bä qä nä iva iomäkt ama qäväläm ngä rhet näväti a qa qrekt bä märmärsäsi iva äm ngä rhet.

³⁶ Qa nä i qä qoar toqortäqyia, “Aba[‡], mamga, iarhongäkt moe di märmärsäsi sä irhong gem nge. Mamär iva ngi rha rhom däkt ama qäväläm na ama märänga näväti a ngo. Sökt diva qoki qaku varhäm gu snängaqapä dap kinak pa varhäm gi snängaqapä.”

[†] **14:30 maunmem** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani näväti a rha di sa qaku rha säm a äm sae. [‡] **14:36 Aba** Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

³⁷ Nasot dä evär däm ga sage aa mudäsaqongda dä qa män bät a rha i rhi mänatäm. Dä qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Saimon, nga ngi mänatäm? Nga qaku mamär väti a ngän iva ngänät däqäm gäqi väti anga aua anga sägäk?”

³⁸ Mamär iva ngänät däqäm dap ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqu. Ama qloqaqa di ngäñngäñ ga dap eqokt ama släqyige.”

³⁹ Dä saqi as ma Jisas ka met daqule rha bä qä nä doqor nas mai.

⁴⁰ Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap mamär. Bä näväti iomäkt dä qaku rhat dräm iva rhi qoar na qa na agiqa.

⁴¹ Dä saqi as nga evär däm ga sage ama mudäsaqongda iva madäpguamek dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga ngäni mänatäm dä mämae väti a ngän? Sa sökt äkt! Sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt.

⁴² Ngän därana bä ut tet. Ngäni lu i qäärakni iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

*Rha Sangar Ma Jisas
(14:43-52 / Mat 26:47-56 / Luk 22:47-53/Jon 18:1-12)*

⁴³ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa näväti ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama guläñgi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräsi na rha näkt säväti ama Skraipkäna rhi na ama morta rha rhäk na rha.

⁴⁴ Sa qäärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qäärakni iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt.

Ngäni sangar a qa bā va ngänit lu vä^t
a qa rhoqoräkt i ngän det sä qa.”

⁴⁵ Bä nga ma Judas ka män dä
qa rhäkdävär qa met bā sage ma
Jisas näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia,
“Qamorqa!” Näkt ka vop pä ma Jisas
aa sdäm.

⁴⁶ Ma Judas ka mualat toqoräkt dä
ama gamoe rha qärhäkt dä ma Jisas
bä rha sangar a qa.

⁴⁷ Dä akni ama ruqa qärakni i qat
mair ge ma Jisas di qa mar ta aa ulaqi
arha singi bā qa rhon na qi sävä^t ama
pris ama vit na qa aa latka bā qa
rhodäkt sa aa sdämgi.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia,
“Nak nga ama suaqa na ngo bā äkt i
sa ngän män sävä^t a ngo sa ama ulaqi
arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni
sangar a ngo?

⁴⁹ Vasägos dä qale ngo gem ngän bā
ngu su ama ruvek pa ama ansäspämgi
ama mor qi sokt di qop kaku ngän
sangar a ngo. Sokt di qoki va
rhäkmämär nä ma Ngämuqa aa enge
nä rhangät täkt ama lat.”

⁵⁰ Nga rhoqoräkt dä ama mudäsaqongda
moe rha ang masirhat daqule ma
Jisas.

Ama Evänga Qa Ang Masirhat

⁵¹ Dap akni ama evänga qärakni i
mai qat tet nasot ma Jisas di sa sokt ka
ong bät a nas na ama boiqi ama ingas
ki mamär. Bä ianhakt ama ruvek di sa
rha siqut iva rhi sangar a qa

⁵² sokt di iaqäkt ama evänga qa ang
masirhat sä vlavel daqule iaqyäkt aa
boiqi.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(14:53-65 / Mat 26:57-68 / Luk
22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵³ Qäärhansi qä gamoe rha ang sä
ma Jisas bā sage ama pris ama vit na
qa näkt ama priskäna ama moräs na
rha rhi na ama morta näkt sävä^t ama
Skraipkäna moe di västämne na rha.

⁵⁴ Ma Pita di sa qät päsais tä ma Jisas
bä savuk säva ama pris ama vit na qa

§ ^{14:63} qa angyiret mät aa boi Rhangät täkt ama lat di ngärhir qur ianhakt ama ruvek i qräk mät ka dä
airäs ka da qaku mär gem ga mamär.

aa vätki arha ivärhäm bā qat muqun
ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani
i sa rhit lu vä^t ma Jisas bā qat narhäkt
ama mudam.

⁵⁵ Ama priskäna ama moräs na rha
dä ma Sanedrin moe di rhit ñäm nani
anga ruvek kärarhani iva rhi sameng
irhä ma Jisas ivakt iva ama morta rhi
veng ga. Sokt di qaku rha män bät
anga enge sävä^t a qa rhoqoräkt.

⁵⁶ Dä ama rhäqäp na rha di rhi
sameng na ama irasirhong sävä^t a
qa sokt di qop ianhongäkt arha engirhong
di qaku irhong doqorne.

⁵⁷ Vä^t iomäkt ama qäväläm dä
arhani rha mair bā rha voda rhangät
täkt ama iraski na ngät ama enge
sävä^t a qa i rhi qoar toqortäqyia,

⁵⁸ “Ut nari qa i qä qoar toqortäqyia,
‘Rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor
qi qäraktni i ama ruvek ta rhä qi
diva ngu rhar qi moe näkt nasot ama
dävaung ama qunäng dä va saqi ngu
rhäk agukt käraktni i qaku anga ruqa
qa rhäk pät a qi.’”

⁵⁹ Sokt di qop iangärhäkt arha enge
asägäk asägäk di qosaqi qaku ngät
töqorne.

⁶⁰ Dä ama pris ama vit na qa qa
mair da arhä saqong näkt ka snanbät
sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi
nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi
rhäväkt sä rhangät täkt ama ruvek
arhä sameng sävä^t a nge.”

⁶¹ Sokt di qop kale ma Jisas i
mänadin däm ga dap kaku qa muvä^t.
Dä saqi as ama pris ama vit na qa
qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga
ainge di iaqäkt kärak i aurha ansäs
sagem ga aa emga na nge? Nga ainge
di ma Krais?”

⁶² Dä ma Jisas ka muvä^t toqortäqyia,
“Aingo rhäkt. Bä va ngäni lu ma Ruqa
aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärak
i ama qrot moe angät tarebäm aa
märmär bā va qat dän ba ama eqoe
näda ama usäpkı arha ron.”

⁶³ Bä nga ama pris ama vit na qa
qa nari rhoqoräkt dä qa angyiret mät
aa boi näkt ka snanbät toqortäqyia,

“Saqi as pa nani a ut na agung anga
enge säng aa rhäng doqor mäniekt?

⁶⁴ Nak sa ngän nari aa märhamän
mava sävät ma Ngämuqa. Angän
matnäväme di rhoqor mäniekt?” Dä
rha moe asägäk asägäk di rha qoar i
qa di mamär iva rhi veng ga.

⁶⁵ Nasot dä arhani rhi nasäng iva
rhit kot pät a qa näkt ta qop mät aa
saqong näkt ti arhäktgyäm sä qa na
arhä rhäkt dap tat tamän sävät a qa
rhoqortäqyia, “Ngiat tuqunäga sä ut!”
Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta rha
qa bä rhi arhäktgyäm sä qa.

*Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas
(14:66-72 / Mat 26:69-75 / Luk
22:55-62/Jon 18:15-18, 25-27)*

⁶⁶ Rhoqoräkt i qale ma Pita inamäk
dalek dä aktni ama latki nävät ama
pris ama vit na qa aa latta qiat tet e.

⁶⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni
i qia lu ma Pita i qat narhäkt dä qia
ñäm sävät a qa. Dä qi qoar na qa
rhoqortäqyia, “Qosaqi nge di ma qale
nge ngi nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁶⁸ Dä ma Pita qa rhäqyas i qa qoar
toqortäqyia, “Nak kaku nguat dräm i
agiqa iaqäkt kärakni i ngiat tamän bät
a qa.” Ma Pita qa muvät toqoräkt näkt
puk sä qa nävät iaqäkt ama vätkä aa
ivärhäm maqälak dä ama duraktka qa
nok*.

⁶⁹ Näkt nga qa latki qia lu qa äkt dä
saqi as kia qoar nä iarhakt kärarhae
i rhat mair glaqot toqortäqyia, “Rhak
täkt ama ruqa di akni iaqäkt nävät a
rha.”

⁷⁰ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas.

Näkt nga nasot ama qäväläm ama
qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat
mair glaqot ti qoar nä ma Pita
rhoqortäqyia, “Ari, ainge di ak na
nge nävät a rha inguna nge di ama
Galiliqa na nge.”

⁷¹ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän
i näma dä äkt bä ma Ngämuqa qä

sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat
tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu
dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di
qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa
qärakni i ngän damän sävät a qa.”

⁷² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt
dä ama duraktka qa nok iva maun-
mem. Dä vuk pät ma Pita na ama
enge qärangätni i sa ma Jisas ka
märhamän särhäm ga na ngät i qa qoar
toqortäqyia, “Va ngi rhäqyas na ngo
madäpguamek näkt nasot dä va ama
duraktka qä nok maunmem†.” Dä
ma Pita qa mu aa snäng samäk sävät
iangärhäkt ama enge dä däng na ama
släpki vät aa qän bä qät nok.

15

*Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt
Dä Ma Pailat Aa Saqong
(15:1 / Mat 27:1-2 / Luk 23:1-2 / Jon
18:28-32)
(15:2-5 / Mat 27:11-14 / Luk 23:3-5 /
Jon 18:33-38)
(15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-
25 / Jon 18:39-40)
(15:15 / Mat 27:24-26 / Luk 23:25 /
Jon 19:1-16)*

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs
mämär dä ama priskäna ama moräs
na rha rhi na ama morta näkt sävät
ama Skraipkäna näkt ma Sanedrin
moe rha män bät ama snängaqa iva
rha rhualat sä ma Jisas toqoräkt. Dä
rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä
qa bä rha vodäm ga bä ma Pailat.

² Dä ma Pailat kä snanbät sä qa
rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Ju-
daqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia,
“Sa ngia märhamän doqoräkt.”

³ Dä ama priskäna ama moräs na
rha rhit täksärhäm ga na ama rhäqäp
nä irhong.

⁴ Dä ma Pailat kä qoar nä ma
Jisas toqortäqyia, “Ngi lu i qoki as
ama mämänia nä irhong iarhongäkt

* ^{14:68} dä ama duraktka qa nok Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot
äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini
angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae. † ^{14:72} maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt
nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap
taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

kärqärhongni i rhit täksärhäm nge nä irhong." Dä saqi as ka snanbät sää qä rhoqortäqyia, "Nga qaku mamär iva nge namuvät?"

⁵ Sokt di qop kaku ma Jisas ka muvät saqi as na agung anga enge bää ma Pailat di qräk mät ka rhoqoräkt.

*Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas
(Mak 15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)*

⁶ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama ruqa ama sägäk näva ama tpäskiarharhäng gärakni i ama ruvek ti nän däm ga.

⁷ Rhoqoräkt di akni ama ruqa qäarak i rhattes ka i ma Barabas di qale qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa ruavek kärarhani i sa qale rha da ama inirqi arha ron gäraktni i sa qia märanas sävät ama Romgäna bää ma Barabas di sa qa veng ama ruqa rhoqoräkt.

⁸ Dä ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek ta män sage ma Pailat bää rhi nän ga iva qa rhuisiska vät anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bää ba rha rhoqor vasägos i qat tualat.

⁹ Dä ma Pailat ka snanbät sää rha rhoqortäqyia, "Nga nani a ngän iva ngua rhuisiska vät ama Judaqäna arha vitnaqa bää ba ngän?"

¹⁰ Ma Pailat ka snanbät sa ama guläñgi rhoqoräkt inguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängäqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹¹ Sokt di qop ama priskäna ama moräs na rha di rhat tuqärnas ta ama guläñgi iva sävät ma Pailat iva qinak ka rhuisiska vät ma Barabas.

¹² Dä ma Pailat ka snanbät sää rha rhoqortäqyia, "Ngu lu va ngua mänsana nä qa ruqa qäarak i ngän des ka i ama Judaqäna arha vitnaqa?"

¹³ Dä saqi as ta näs toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

¹⁴ Dä ma Pailat ka snanbät toqortäqyia, "Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?" Sokt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

¹⁵ Dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas sage ama guläñgi inguna nani a qa iva mär gem da. Näkt ka rhäkne bää rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

*Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas
(15:16-21 / Mat 27:27-31 / Jon 19:1-3)*

¹⁶ Sa ama ulaqimärharhärhäkt ta met sää ma Jisas na äkt bää savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretoriam. Näkt ta mes ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne.

¹⁷ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama pärpel qi ama boiqi vät a qa näkt kosaqi rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a qi ama guaqi mäni aa uväski.

¹⁸ Näkt ta nasäng i rhit näs sagem ga rhoqortäqyia, "Ainge ama Judaqäna arha vitnaqa, di mamär iva qale nge mauiu."

¹⁹ Dap ama dämne i rhi nän aa uväski na ama iroqi dä rhit kot pät a qa. Dä qosaqi rhi nän da arhä quum sää nas gem ga iva rhit kutdrir sagem ga.

²⁰ Bää sa nga rha muma qa bää rhäksot dä rha vlukt sa ama boiqi ama uiu qi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sää qa sää dalek iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

*Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa
(15:21-32 / Mat 27:32-44 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)*

²¹ Akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qäarak i rhat

tes ka i ma Saimon ma Aleksander qä nä ma Rufus in mam di qat tet e nä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet sä ma Jisas. Iaqäkt ma Saimon di qat dän nävät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. Ma Saimon gat tet na rha dä rha qrotvärt sä qa iva qät ta ama sämänanamuqa.

22 Sa rhat tet bä rha män sä ma Jisas pät ama ivärhäas kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäas na ama rhomga aa uväski.

23 Dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na aktni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama ruanirhong gäraktni i rhat tes ki i ama mir sokt di qop kaku qä nanakt.

24 Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa näkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät.

25 Rhoqoräkt di sa ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

26 Näkt ta säm ama enge qärangätni i sa rha sangar a qa väst angät tpäss kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Ama Judaqäna arha vitnaqa."

27 Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruiom ama sua iom gem ga i akni di sa rha mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael.

28 *

29 Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa masirhat dap ti em arhä väs dap tat tamän doqortäqyia, "Ainge qärak iva ngi rhar ama ansäspämgi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron

30 di ngi sär sää nas navuk nämäni ama sämänanamuqa bä ngia rhumaiar nas!"

* **15:28** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Dä sa rhäkmämär nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha."

31 Dä qosaqi ama priskäna ama moräas na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhat tuma qa ba ne i rhat tamän doqortäqyia, "Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamär iva qä namumaiar nas!"

32 Mamär iva ma Krais ama Ju-daqäna arha vitnaqa qä sär sää nas navuk nämäni ama sämänanamuqa ivakt iva urhi lu dä u rhat maengäkt." Dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa di sa rha slava na qa na ama enge ama vu ngät masirhat.

*Ma Jisas Aa Tñäpkı
(15:33-41 / Mat 27:45-56 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)*

33 Bä sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama däpguarhong säpbängang.

34 Bä nga rhoqoräkt i däpguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, "Eloi, Eloi, lema sabaktani?" Iomäkt ama qäväläm di äm ngät tamän doqortäqyia, "Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniekt bä sa ngia qyiradeng na ngo?"

35 Bä nga arhani nävät iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, "Ngäni nari, qat tes ma Elaija."

36 Dä akni qa ang masirhat bä qa ok ama bauläm ba ama wain ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämunget angät tpäss näkt ka rhäqyet sääm bä ma Jisas iva qä nakt näkt iaqäkt ama ruqa qa qoar toqortäqyia, "As kale qa äkt dap ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rha qa naivuk äkt."

37 Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka näs masirhat näkt sa qa ñäp.

38 Dä ama boiqi ama mor qi qäraktni i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs

bä samäk bär ama qävälam ama unbam.

³⁹ Bär nga vät ama qäväläm gärqomni i ama narhoerqa bär ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kat mair e i qat lu ma Jisas[†] dä qa nari vät ma Jisas aa qän dä qa lu iaqyäkt aa tñäpkä dä qa qoar toqortäqyia, "Qoki ngäktki i rhak täkt ama ruqa di ma Ngämuqa aa emga!"

⁴⁰ Dap toqoräkt di qosaqi arhani ama evop di as tat mair tämuk gläius bär rhat lu rhoqoräkt. Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Jems kä na aa matka ma Joses in nan ma Maria näkt ma Salome.

⁴¹ Iarhakt di rhi nä ma Jisas ta met namet ma Galili bär rhat tattnärhäm ga. Dä qosaqi arhani ama evop ama rhäqäp na rha qärrahani i sa rha met ti na qa bär sae ma Jerusalem di qosaqi qale rha e.

*Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Ñäpkä Aa Liqi
(15:42-47 / Mat 27:57-61 / Luk 23:50-56/Jon 19:38-42)*

⁴² Rhoqoräkt di ama qunäga iva rhit täkmu nä iarhongäkt moe inguna nasot dä va ama Sabat bär sa nga rhoqoräkt di sa qorhäts iva ama bängangäs

⁴³ dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qärrakni i qa di ama moränsnaqa näp ma Sanedrin näkt kosaqi qa di qale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm ga met na ama qraräk bär sage ma Pailat bär qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige.

⁴⁴ Bär ma Pailat ka särmändäm doqoräkt i nak sa ma Jisas ka ñäp. Dä qa rhäkne nani qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa bär qa snanbät sä qa i sa nga ma Jisas ka ñäp.

⁴⁵ Bär nga qa räm nagem ga i sa ma Jisas ka ñäp dä qa rhares pät ma Jisas aa släqyige angärha rhäng bär ma Josep.

[†] **15:39** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani näwt a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'i qät näs'

⁴⁶ Dä ma Josep ka vodäm bät ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki näkt ka vlukt sä ma Jisas aa släqyige nämäni ama sämänanamuqa bär qa ong bät ige nä iaqyäkt ama boiqi näkt ka mu ige mät ama ñäpkä aa liqi qärrakni i sa rha rhip ma qi mäni ama qäsävit. Näkt ka egaeng ama dulige bär qa väsdät nä ige mät ka liqi.

⁴⁷ Ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Joses aa nan di in lu äkt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e.

16

*Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpkä
(16:1-8 / Mat 28:1-10 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)*

¹ Bär nga nasot ama Sabat dä ma Maria nae ma Makdala qi nä ma Maria ma Jems aa nan näkt ma Salome rha vodäm bät arhongni i ama mär irhong angät tamaska ivakt iva rha rhu irhong bät ma Jisas aa släqyige.

² Dä sa nga vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs mamär dä sa rha met sämät ama liqi qärrakni i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e.

³ Bär sa nga rhoqoräkt i rhat tet dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Urhi lu va auge qä egaeng ama dulige näda ama liqi arha väm?"

⁴ Bär nga rhoqoräkt i sa rha män dä rha ñäm sae dä rha lu i qärrigie qä dulige ama sru ige di sa aung ga egaeng ige nae.

⁵ Dä sa nga rhoqoräkt i rhat don sämät ka ñäpkä aa liqi dä rha lu ama gamoeqa ama evänga qärrakni i qa murhämes na ama boiqi ama qulum gi dap kat muqun e da arhä märmär dä qräk mät ta.

⁶ Dä qa evänga qa qoar toqortäqyia, "Qale qräqräk mät ngän. Sa nguut dräm i ngänit ñäm nani ma Jisas nae ma Nasaret kärak i sa rha edämsäs pät

a qa. Iaqäkt di sa qa märanas! Bä sa qaku a qa rhe. As ngäni lu nasot a qa i rha mas na aa släqyige rhe i.

⁷ Dap ngän det bä ngäni qoar na aa mudäsaqongda näkt ma Pita rho-qortäqyia, ‘Ma Jisas ka qoar iva ngän det sae ma Galili. Bä va ngän dän bät a qa e rhoqor mäqi qre qa qoar na ngän.’”

⁸ Nga qärak ka qoar na rha rhoqoräkt dä rha ang masirhat navuk nämät ka liqi i qräk mät ta mamär dä rhit len bä värvärt vät a rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi ngang dä qaku rha sameng ba aung inguna rhit len.*

*Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae
Ma Makdala*
(16:9-11 / Mat 28:9-10 / Jon 20:10-18)

⁹ [†]Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki näva ama up mamär vät ama qunäga ama narhoer qa vät iosäkt ama tadenas dä qa er qa män ge ma Maria nae ma Makdala qäraktni i mudu qa qutmäst ama ngärhäqyet da udiom ama iaus nämät ki.

¹⁰ Dä qia met bä qia sameng ba aa ruavek kärarhani i sa mudu qale rha rhi na qa rhoqoräkt i rhit nok mät ama iräski.

¹¹ Bä nga rha nari i ma Jisas di ama iar qa bä qosaqi ma Maria nae ma Makdala di sa qia lu qa dä qaku rhat nanakt na arha enge.

*Väs Dä Ma Jisas Bä Ama Rhisuiom
In Lu Qa*
(16:12-13 / Luk 24:13-35)

¹² Mamär dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongiom ama udiom i qat nañäm maos toqoräkt i in det pät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt.

* ^{16:8} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot dä arhani ama ruvek di rha mualat na ama abukkina qärangätni i qoki ngät tamän doqorne na aa abuk näkt taerhärhom däkt ama qängärirhom di irhom e väm ngät nasot ama ngärhäqyet da däpguarhong nä ini ama qängärini. ‘Bä rha lir ta met bä rha sameng mamär bä ma Pita qä na aa ruavek. Dä nasot dä ma Jisas maräkt ka rhäk na rha sa ama qumärqumär ngät dä ama sok täm ngät ama sameng sävärt ama mumaiar qärangätni i qaku anga tpäsiini va angät kamäst bä sävärt ama ivätki at tärhäkt moe.’ † ^{16:9} Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 16:9 bä sävärt ma 16:20 di arhani nävärt a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

¹³ Dä qosaqi in män sage arhani ama mudäsaqongda moe bä in sameng ba rha sokt di qosaqi qaku rhat nanakt na ina enge.

*Ma Jisas Aa Rhodräp Bä Ba Aa
Mudäsaqongda*

(16:14-18 / Mat 28:16-20 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)
(16:19-20 / Luk 24:50-53 / Lat 1:9-11)

¹⁴ Näkt sa nga nasot dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha rhoqoräkt i rhat täs näkt ka von da rha ama enge ama qrot ngät sävärt iomäkt i qaku rhat nanakt dä sävärt arhä värs kärangätni i ama qrot ngät dä iomäkt i qaku rhat nanakt nä iarhakt kärarhae i sa rha lu qa nasot iomäkt i qa märanas.

¹⁵ Näkt sa qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det pät ama ivätki moe bä va ngäni sameng na ama sameng ama mär ngät ba ama ruvek moe.

¹⁶ Bä nga iaqäkt kärak i qat nanakt bä qa rha ama baptais diva ama iar qa dap kärakni i qaku qat nanakt di sa qa slava dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ga dä va qä sangäm na qa.

¹⁷ Näkt pa rhangärt täkt ama muqunän diva nga e vät iarhakt kärarhae i rhat nanakt iva nävärt gu qrot dä va rhit kutmäst ama iaus dä va rhat tamän na ama iaräst na ngät ama enge.

¹⁸ Bä nga rhit sangar ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhi veng na arhä rhäkt ura ngakt bä rhit näkt anga reng ama qänong bäm ngät dä qaku mamär iva iarhongäkt ngä naslava na rha. Dap pa rhat tu arhä rhäkt pät ama

rämgivärharha bā va märäsmäräs pät
a rha."

¹⁹ Sa nga nasot i ma Engeska
ma Jisas ka märhamän särha aa
mudåsaqongda rhoqoräkt dä ma
Ngämuqa qa rha qa rhävit säva ama
usäpki bā qa muqun dä ma Ngämuqa
aa märmär.

²⁰ Nga ma Jisas ka met daqule rha
dä rha met pät ama ivätki moe bā rhi
sameng. Dä ma Ngämuqa qat tualat
kä na rha bā qät tarespäm na arha
enge na ama muqunän gärangätni i
ngät dän.]

Ma Luk

Ama Rhäväktsäs

Ma Luk di nguaräm ama Grikka na qa qärakni i aa lat di qat dräm gat tumäräspät. Ma Pol aa ruaqa na qa mamär dä va aa abuk sage ama Kolosiqäna di ma Pol qat tamän sävät a qa i, "ma Luk kärakni i qat dräm gat tumäräspät kärak i aurha snäng bät a qa." Ma Luk di qä nä ma Pol vät aosni ma Pol aa tmerhä. Qa di sa qa su masirhat bä äkt i ama mädrämga na qa mamär. Qat dräm mamär sävät ama Grikkäna arhä qärhong dä arha enge.

Qa säm bä rhakt täkt aa buk di sage ma Tiofilus kärakni i aa ngärhipki at tarimini di akni qärakni i aa snäng bät ma Ngämuqa. Ma Tiofilus di nguaräm ama moräsnaqa na qa nae ma Rom. Ma Luk di nani a qa iva qa rhuqunäga vät ma Tiofilus sävät ma Jisas. Ma Luk di qosaqi qa säm ba ama abuk käraktni i rhat tes ki i Ama Ngangda Arha Lat.

Ma Luk di qa säm bä rhakt täkt aa buk na ama Grikkäna arha enge diva qi sage ma Tiofilus maräkt bä sage ama Grikkäna qärarhani iva rhat tes päm gi sokt di ama rharimini i qa säm bäm gi divakt iva qä sämaqrot na ama qatnanaktpämäda moe arhä qatnanakt bä va qosaqi qa rhuvät pät ama enge nage ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt. Va aa abuk di ma Luk kat tair särha ama enge maos maos sävät ma Jisas kärangätni i ama iraski na ngät dap kär qur ama ruvek i ma Jisas kat tamän iva ama Jentailqäna diva qosaqi arha anga släqyäs pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm bä rhoqoräkt dä ama sameng ama mär ngät di ngät bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Luk di qa säm maräkt sävät ma Jisas aa iar mäñasäng na äkt i rha säl a qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i qa an dävit. Ma Luk aa abuk di qit täväktsäs sävät ma Jisas i ama ruqa na qa. Dä soknga ma Luk

ka säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nävä ma Adam. Bä ma ama rhäqäp nä imek dä qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i ma Ruqa aa Emga. Ma Luk kat tamän masirhat sävät ama nän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumäärqa dä ama ansärs sage ma Ngämuqa näkt känäskänes ka sävät ama tläkta dä ama vurha. Ama enge na ama siqut pää rhakt täkt ama abuk di masirhat na ngät pa angätni ama abukkina angät tpäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)
Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer
Ngät Aa Qoeo (1:5-2)

Ma Jisas Aa Rhäkmunanaska Iva
Nani Aa Lat Sage Ama Ruvek (3-
4:13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama
Ngärhäktka Ma Galili (4:14-9:9)

Ma Jisas Kat Tet Iva Sävät Ama
Ivärhimek Namet Ma Galili (9:10-
50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia (9:51-
13:21)

Ma Jisas Aa Lat Muk Ma Perea Bä
Rhage Rhage (13:22-19:27)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa
Qunäng (19:28-24)

Ama Enge Narhoer Bä Qamorqa Ma Tiofilus

¹ Ama rhäqäp na rha ama ruvek sa rha siqut i rha säm bä rha adämne na ama sek sävät ma Jisas aa lat kärangätni i mudu ngä märanas mänguräp mä ut.

² Sa rha säm mamär varhäm ama enge qärangätni i ama latta sä ma Ngämuqa aa enge sa rha von ut täm ngät. Dä iarhakt kärarhae i qale rha vät ama rharimini bä dängdäng däkt di rha lu iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngä mu angät släqyige vät a nas.

³ Dap aingo di ngua ñäm mamär bä ngua räm mamär nä ma Jisas aa lat moe dä soknga nani a ngo iva ngu säm anga enge maräkt ba nge, qamorqa ma Tiofilus.

4 Rhoqoräkt divakt iva ngiat dräm i iarhongäkt kärqärhong i sa rha su nge nä irhong säävt ma Jisas di ama engäktki nä irhong.

Ama Sameng Sävät Ma Jon Ama Baptais Iva Rhi Sa Qa

5 Vät iangärhäkt ama rhodäm i ma Herot di ama vitnaqa e vät ama ngärhäktka ma Judia dä qale ama pris kärak i rhat tes ka i ma Sekaraia. Näkt ka nämäni ma Abiya aa priskäna. Dä aa egutki ma Elisabet di qosaqi qi nämäni ama enevaqi i ma Aron.

6 Ma Sekaraia qä nä ma Elisabet di ama räkt iom dä ma Ngämuqa aa saqong dä inät dräm init päs ma Ngämuqa aa Muräkt dä aa enge angärha rhäng mamär.

7 Qaku ina anga es inguna ma Elisabet di ama rhängaräs ki bä rhäkt di ama sru iom.

8 Vät akni ama qunäga dä ma Sekaraia qat tualat sage ma Ngämuqa va ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di aa qärhae ama priskäna arhä qäväläm iva rhat tualat.

9 Rhoqor varhäm arhä qärhong ama priskäna dä sa rha armeng däm ga iva qa rhon säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva qä väs ama insens.

10 Bä nga ngät dang dap ama guläñgi na ama ruvek di qale rha inamäk dalek bä rhi nän sage ma Ngämuqa.

11 Ma Sekaraia qale qa vuk dä väs da ama ensel nage ma Ngämuqa bä qat mair säda aa märmär na ama vodämes na ama insens angät laiqa.

12 Bä ma Sekaraia qa särmän säävt a qa bä rhäqäp ka na ama tlenga mamär.

13 Sokt di ama ensel qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Sekaraia, qale ngit len! Sa ma Ngämuqa qa nari gia nän bä va gia egutki ma Elisabet diva qi sa ama rhoemga bä va ngia rhes ka i ma Jon.

14 Bä va märmär gem nge bä va ngi qok masirhat bä anga rhäqäp na rha diva rhi qok ti na nge rhoqoräkt i qi sa qa

15 inguna qa diva ama moräs na qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä va qaku qä natnakt ama wain bä ama qrot ki ama rigi näkt ka diva rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärgumärqa nak koki as toqoräkt i qaku rha sa qa.

16 "Bä va qa evär da ama rhäqäp na rha ama Israelqäna sage ma Engeska arhä Ngämuqa.

17 Bä va qa er qa rhet pä ma Engeska aa qamäs sa ama Qloqaqa ama Qumärgumärqa aa qrot toqor ma Elaija bä va qä evär da ama ngätmamäkkäna arhä mungäsnäng säävt arhä rhoes dä qosaqi ama tmervämda diva rhat tet nasot ama mädräm ama mär ngät nage ama räktta. Iva qä rhäkmu vät ama ruvek iva rhit täkmu na nas nani ma Engeska."

18 Dä ma Sekaraia qä snanbät sa ama ensel toqortäqyia, "Va nguat dräm doqor mäniekt i ngäktki nä rhangät täkt ama enge? Inguna aingo di ama sruqa na ngo dä gua egutki di sa qia met e na at koeo."

19 Dä ama ensel qä qoar toqortäqyia, "Aingo di ma Gebriel. Bä aingo di qale ngo ge ma Ngämuqa rhävuk. Näkt sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sage nge ivakt iva ngua rhamän särhäm nge i ngu qoar na nge nä rhangät täkt ama sameng ama mär ngät.

20 As ngi nari, va rhäksot nä gia enge bä va qaku ngi natmärhamän bä dängdäng i gua enge ngä rhu angät släqyige vät a nas inguna qaku ngia mat maengäkt sä gua enge. Rhärhong däkt moe diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas pät ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngät."

21 Vät iomäkt ama qäväläm di qale ama ruvek dap tat tu arhä snäng i mäniekt bä qale qa mauiu va ama ansäspämgi ama mor qi.

22 Bä nak as nga vuk sä qa dä sa qaku mamär iva qat tamän säävt a rha. Dä rha räm nagem ga i rhoqoräkt di qa lu anga ñämñämgi va

ama ansäspämgi ama mor qi inguna sokt kä siqutmät dap kaku qat tamän.

²³ Bä nga rhäksot na ama qunäng gärangätni i rha mu ngät bā ba qa iva qat tualat pa ama ansäspämgi ama mor qi dā evär däm ga säva väť.

²⁴ Näkt nga nasot dā aa egutki ma Elisabet at sarebäm näkt kali qi i qep särhäm gi va väť pät ama eqoan ama ngärhäqyet.

²⁵ Dä qi qoar toqortäqyia, "Nak as ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt ba ngo i qat tu aa snäng sä ngo dā qa rhäksot nä gu qluqi nävät a ngo näda ama ruvek arhä saqong."

Ama Sameng Sävät Ma Jisas Iva Rhi Sa Qa

²⁶ Sa nga ma Elisabet di at ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan dā ma Ngämuqa qa rhäk na ama ensel ma Gebriel sämät ama värhäm ama gaini na äm bät ama ngärhäktka ma Galili qärqomni i rhat tes äm i ma Nasaret

²⁷ bā sage ama säski qäraktni i mänaris na qi sävät akni ama gamoeqa qärak i rhattes ka i ma Josep kärak i ama enevaqi sä qa nävät ma Devit. Näkt iaqyäkt ama säski di rhat tes ki i ma Maria.

²⁸ Bä ama ensel qa män gem gi dā qä qoar na qi rhoqortäqyia, "Ama mär sagem nge inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge masirhat. Bä ma Ngämuqa di qale qa gem nge."

²⁹ Ma Maria di rhäqäptäqäp ki masirhat nävät kärak aa enge dā qiat tu at snäng i agi enge na ama arsäs tangät täkt.

³⁰ Dä ama ensel qä qoar na qi rhoqortäqyia, "Maria, qale ngit len. Ainge di ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge.

³¹ Näkt as ngi nari, va gi nga sarebäm bā va ngi sa anga rhoemga bā va ngia rhes ka i ma Jisas.

³² Bä va qa diva ama moräs na qa mamär bā va qa diva rhat tes ka i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga. Bä ma Engeska ma Ngämuqa diva qä von ga rha ama vitnaqa aa mämugunäs nasot mudu aa mamäk ma Devit.

³³ Bä va qa diva ama vitnaqa na qa vasägos bā ma Jekop aa enevaqi bā va aa muräkt diva qaku rhäksot na ngät."

³⁴ Dä ma Maria qia snanbät sa ama ensel toqortäqyia, "Va sirhäkt toqor mäniekt inguna as kaku ngua mas ngu na anga gamoeqa?"

³⁵ Dä ama ensel qa muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä rhän gem nge bā va ama qrot nage ma Moräsnaqa Na Rhävuk pa ngärhi ong nge dā soknga ama rhoemga qärakni iva ngi sa qa diva rhi qoar i ama qumärqumär qa mamär bā va rhat tes ka i ma Ngämuqa aa emga.

³⁶ As ngi nari, nak ma Elisabet käraktni i sägärhae na nge sävät a qi qärakt i rhi qoar i ama rhängaräs ki dā ama sruqi na qi sokt di at sarebäm na ama gamoeqa bā rhäkt di at ngärhäqyet da sägäkt na arha eqoan.

³⁷ Inguna qaku aqrot guani ge ma Ngämuqa."

³⁸ Dä ma Maria qia muvät toqortäqyia, "Ari, aingo di ama latki qäraktni i qale ngo vä ma Ngämuqa aa rem. Vadi va rhäkmämärtä già enge." Dä ama ensel qa met daqule qi.

Ma Maria Qia Met Sage Ma Elisabet

³⁹ Näkt nga nasot toqoräkt dā ma Maria qia rhäkmu na nas näkt kia ang sämät ama värhäm bät ama ivärhäs ma Judia. Iomäkt ama värhäm di sa qale läm mäni ama dabap ama lel ap.

⁴⁰ Bä qia mon sáp ma Sekaraia aa vätkä bā qia mes ama mär sage ma Elisabet.

⁴¹ Bä nga ma Elisabet kia nari arha enge dā ama rhoemga da arha ron ga iaur bā ma Elisabet di rhäqäp ki na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁴² Dä qia märhamän dävuk toqortäqyia, "Ma Ngämuqa aa märmärgem ba nge nä mänguräp ama evop moe bā qosaqi ba ama rhoemga qärakni iva ngi sa qa.

⁴³ Näkt mäniekt bā va ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a ngo bā gua Engeska aa nanäk kia rhän gem ngo.

44 Bä nga rhoqor täkt i ngua nari gia enge dä ama rhoemga dä gua ron ga iaür näväät ama märmärgem.

45 Va ama märmärgem sagem nge, qärakt i qia mat maengäkt sa ama enge nage ma Ngämuqa iva ngä rhu angät släqyige väät a nas."

Ma Maria At Mabuqi

46 Dä ma Maria qia qoar toqortäqyia,

"Ngut sek sä ma Engeska ma Ngämuqa mät gu snängaqa

47 bä märmär gem ngo masirhat näväät ma Ngämuqa gu Mumaiar

48 inguna qa mu aa snäng säväät a ngo aingo aa latki qäraktni i ama sämagaininanas nga e gem ngo.

Bä va mäñasäng narhäkt bä rhävit di ama qoengitnäk moe na ama ruvek diva rhi qoar i ma Ngämuqa aa märmärgem nga e väät a ngo.

49 Inguna iaqäkt kärak i aa qrot ngä vit di sa qa mualat na ama enges ngät ama lat ba ngo bä aa ngärhipki di ama qumärqumär qi mamär.

50 Bä aa lavuqi di qi säväät iarhakt kärarhae i rhit kutdrir säväät a qa näväät ama qoengitnäk nasot a ne.

51 Qa mualat na ama qrot ngät ama lat na aa qrot bä qa vräsmät na ama ruvek kärarhani i rhäqäp ta mamär na ama mairnanas.

52 Qa anbut sa ama tpäskinarha nämät arhä mämugunimek dap ka sek sa ama ruvek kärarhani i ama sämagaininanas nga e gem da.

53 Qa von iarhakt kärarhae i anoeng mä rha rha ama märirhong bä mamär na rha dap ka rhäk na ama qärhongbärharha i rhi säs.

54 Qa matnärha aa latta ama Israelqäna qärarhani i qale rha va aa rem i qaku rät pät a qa iva qät lavuqi

55 nä ma Abraham gä na aa es nasot a ne vasägos parhäm aa enge na ama rhares-bane mudu qärangätni i ngät bää ba ut mamäkkäna."

56 Näkt ma Maria qali qi ge ma Elisabet bää qorhäs na ama dävagukt ama evoan näkt evär däm gi säva arha väät.

Rha Sa Ma Jon

57 Rhäkt di ama qäväläm ngä män iva ma Elisabet ki sa bää qia sa ama gamoeqa.

58 Bä rhoqoräkt di iarhakt kärarhae na glaqot na qi bää säväät at kärhae rha nari säväät a qi i ma Ngämuqa qa lavuqi na qi masirhat dä rha moe mär gem da rhi na qi.

59 Väät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga dä rha män iva rhi däkt säng ama rhoemga bää va rha rhes ka na aa mamäk ma Sekaraia.

60 Sokt di aa nanäk kia märhamän dä qi qoar toqortäqyia, "Nak kaku, nak pa u rhes ka i ma Jon."

61 Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, "Qaku aung mänguräp gi qärhae di rhat tes ka nä iaqyäkt ama ngärhipki."

62 Dä rha siqutmät sage aa mamäk ivakt iva rhi räm bät a qa i nani a qa iva qa rhes ama rhoemga rhoqor mäniëkt.

63 Dä qa siqutmät iva nani guani iva qä säm bät ini angärha rhäng. Bä qräk mät ta moe i sa qärak ka säm doqortäqyia, "Aa ngärhipki diva ma Jon."

64 Dä qoki äkt dä sak pä ma Sekaraia aa vämgä bää mamär väät a qa iva qat tamän bää qä nänsäas sage ma Ngämuqa.

65 Dä ama ruvek nae na glaqot di qräk mät ta masirhat bää rhit len. Bä ama ruvek pät ama dabap ama lel ap e ma Judia di rhat tamän bät tärhong däkt.

66 Bä iarhakt moe qärarhani i rha nari säväät tärhong däkt di rhat tu arhä snäng masirhat säväät irhong inguna ma Ngämuqa aa rhäqyet nga e väät iaqäkt ama rhoemga dä rhi snanbät

toqortäqyia, "Rhak täkt ama rhoemga diva agiqa na qa mugas?"

Ma Sekaraia Aa Enge Nage Ma Ngämuqa

⁶⁷ Näkt ma Jon aa mamäk ma Sekaraia di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bää qat tamän na ama enge nage ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

⁶⁸ "Ama ansäs sage ma Engeska ma Ngämuqa bää ba ama Israelqäna inguna qa män bää qa rhäksasot aa ruvek.

⁶⁹ Bää qa mair na akni ama qrotka sa ama mumaiar nämäni ama enevaqi i ma Devit kärak i ama latka vä ma Ngämuqa aa rem.

⁷⁰ Iangärhäkt di rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu nämät aa vämginarha ama qumärqumär ta mamär.

⁷¹ Bää ma Ngämuqa aa snängaqa diva qä lavuqi na ut nämät aurha ikkäna dää nämät iahakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat säävät a ut

⁷² bää rhoqoräkt ivakt iva qa rhualat na aa lavuqi bää ba aut mamäkkäna bää va saqı as kat dräm na aa rharesbane mänguräp mää qa qä na rha.

⁷³ Iangärhäkt ama mumänaris kärangätni i qa mu ngät ba aut mamäk ma Abraham

⁷⁴ iva qa rhumaiar na ut nämät aurha ikkäna dää rhoqoräkt i qali lut pä ma Ngämuqa aa rem di qaku mamär iva urhit len

⁷⁵ doqoräkt i ut tualat na ama qumärqumär ngät ama lat dää ama räkt ngät ama lat da aa saqong bät aut kunäng na aurha iar moe.

⁷⁶ "Bää ainge ngua emga diva rhat tes nge i ma Ngämuqa aa vämginaqa nage ma Moränsnaqa Na Rhävuk inguna va ngia er ngia rhet pää ma Engeska aa qamäbä va ngi rhäkmu na ama iska ba qa

⁷⁷ ivakt iva ngi qoar nä ma Ngämuqa aa ruvek iva rhi rha ama mu-maiar qärangätni i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong.

⁷⁸ Inguna nävät ma Ngämuqa aa lavuqi ama mor qi diva ama qunäga qa rhäranas bää qa rhän sagem ut na rhävuk

⁷⁹ ivakt iva qä voda ama neraqa säävät iahakt kärarhae i qale rha vät bängangit angät tpäss dää qärarhan i rhat däqäm dap arha iar di qaku ama iar ama engäktki na ngät nage ma Ngämuqa dää va qa rhuräkt bää ba ut sääva ama is na ama bulap."

⁸⁰ Bää ma Jon ga ir bää sa mor qa bää sa ama qrot ka da ama iar väti aa qloqaqa näkt kale qa väti ama qräk dää bäs ama ivärhäs bää dängdäng bät iaqäkti ama qunäga qärakni i vuk sä qa sääda eraqi sage ama Israelqäna.

2

Ma Maria Qia Sa Ma Jisas Ma Krais (2:1-7 / Mat 1:18-25)

¹ Vät iangärhäkt ama rhodäm dää ama muqunäga qa met nage ma Sisar ma Ogastas iva rhi säm ama ruvek moe arhä ngärhep nävät ama ivätki qäraktni i ama narhoerta nae näva ama värvämama mor äm ma Rom dit lu väti a qi.

² Rhangät täkt di ama narhoer ngät ama rhodäm sa ama ruvek toqoräkt i ma Kwirinius di ama tpäskinaqa va ama ngärhäktka ma Siria*.

³ Bää ama ruvek moe di vräsmät na rha i qoki ak dää ak sämät aa värvämama iva rhi rha ama rhodäm sä rha.

* ^{2:2} ama ngärhäktka ma Siria Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ngärhäqyiom ma Judia dää ma Galili di ama qäväläm nävät ama ngärhäktka ma Siria qärakni i ama Romgäna rhat turäkt päm ga.

4 Dä soknga ma Josep di qosaqi qa met nae ma Galili nämät ama värhäm ma Nasaret pävit sämät ma Devit aa värhäm ama gaini na äm e ma Judia qärqom i rhat tes äm i ma Betlehem inguna qa di sägärhae na qa sävät ma Devit.

5 Ma Maria qäraktni i mänaris na qi sävät ma Josep di qä na qi in met ivakt iva rhi rha ama rhodäm sä iom. Dap toqoräkt di qi vät a nas.

6 Bä nga qali liom e dä sa ama qäväläm ngä män iva qi sa.

7 Bä qia sa at toemga ama narhoer qa va ama bulmakaoqäna angärha vätki näkt kia ong ga na ama boi näkt kia mas na qa va ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska inguna qaku anga släqyäns nanoktiom ba ama tmända arha vätki.

Ama Enselqäna Rha Män Ge Ama Gamoe Qärrahani I Rhat Dräm Dit Lu Vät Ama Sipsipkäna

8 Näkt näp bängagi dä qale ama gamoe qärrahani i rhat dräm dat tas dap tit lu vät ama sipsipkäna väts angärha ivärhäs e glaqot.

9 Dä ama ensel nage ma Ngämuqa väts däm ga gem da bä ma Ngämuqa aa murhämeska qa sen namet a rha bä rhäqäp ta mamär na ama tlenga.

10 Sokt di ama ensel qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngänit len. As ngäni nari, nak ngua män sa ama sameng ama mär ngät na ama märmärgem bä ba ama ruvek moe.

11 Rhäqyerhäkt di sa rha sa qärap iva qa rhumaiar na ngän bä ma Devit aa värhäm. Qa di ma Krais ma Engeska.

12 Va ngäni räm a qa nage rhakt täkt ama muqunängi i iaqäkt ama rhoemga di rha ong ga na ama boi näkt kat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska."

13 Näkt ama rhäqäp na rha mamär ama enselqäna väts däm da masägos sage qärap kä ensel bä rhi nän sä ma Ngämuqa dap tat tamän doqortäqyia,

14 "Urhit boda ama murhämeska sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpkı arha ron

dä ama bulap pät ivät ba ama ruvek kärrahani i aa snäng bät a rha."

15 Bä nga ama enselqäna rha met daqule rha sa rhävuk säva usäp dä iarhakt kärrahae i rhit lu vät ama sipsipkäna rhi qoar na ne rhoqortäqyia, "Ù rhet sae ma Betlehem bää urhi lu iangärhäkt ama lat kärangätni i ngä märanas iangärhäkt kärangät i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na ut sävät a ngät."

16 Dä soknga rha ang bää sae dä rhit ñäm bää rha män bät ma Maria qi nä ma Josep dä ama qokokka qärakni i qat namas pa ama bulmakaoqäna angärha tmäs näväm ga ama luska.

17 Bä nga rha lu qa dä rha vräs ama enge qärangätni i ama ensel qa qoar na rha na ngät sävät ma Jisas.

18 Bä ama ruvek moe qärrahani i rha nari di qräk mät ta nävät ama sameng nage qärrahani i rhit lu väts ama sipsipkäna.

19 Dap ma Maria di qia sangar sävät tärhong däkt ama engirhong mät at snängaqäba qi manäkt irhong mamär.

20 Dä qärrahae i rhit lu väts ama sipsipkäna di evär däm da sage arhä sipsipkäna dap ti nänsä sage ma Ngämuqa nävät iarhongäkt kärqärhong i rha nari dä rha lu irhong barhäm ama ensel aa enge bää rha.

21 Nasot ama ngärhäqyet da dävaung ama qunäng doqoräkt i rha däkt säng mä qa dä rha mes ka i ma Jisas. Rhakt täkt ama ngärhipki di ama ensel qa mes ka na qi rhoqoräkt i as kaku ma Maria at sarebäm nä ma Jisas.

Rha Män Sä Ma Jisas Sage Ama Pris Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

22 Nga ama qäväläm ngä män iva rhi qumär nas dä ma Ngämuqa aa saqong sa arha vuirhong doqor varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä rha män sä ma Jisas sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rhi vodäm ga bää ma Ngämuqa

23 toqor varhäm gärangätni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Ama

narhoer ta ama gamoe moe qärarhani i rhit sa rha diva rhi arñis na rha bää ma Ngämuqa”

²⁴ dä qosaqi va rhi voda ama vodämes toqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva rhi väs anga unbam anga simängam ura anga unbam anga rhoebam anga ituam.”

²⁵ Dap nga rhoqoräkt di qale ama ruqa e ma Jerusalem gärak i rhat tes ka i ma Simeon näkt ka di ama saengäkt ka dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong gärak i iaqäkt di mudu qat nañäm nani ama ruqa qärak iva qa rhumaiar na ama Israelqäna näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e gem ga ma Simeon.

²⁶ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa muqunäga väät a qa iva as kaku qä nañäp dap as pa qä lu iaqäkt kärak i sa ma Engeska qa muqunän bät a qa ma Krais.

²⁷ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na qa bää qa er nanokt ka säva ama ansäspämgi ama mor qi näkt nga ama ngätmämäqiom in mon sa ama qokokka ma Jisas ivakt iva rha rhualat sä qa rhoemga rhoqoräkt parhäm ama Muräkt kärangätni i ngät tamän iva rha rhualat toqoräkt

²⁸ dä ma Simeon ga sek mä qa na aa rhäqyisem bää qa ansäs sage ma Ngämuqa näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia,

²⁹ “Sokt nge Ngämuqa, rhoqor varhäm gia enge qärangätni i sa ngia märhamän särhäm ngo

di sa mamär iva rhäkt di ngi rhares pät gua rhäng aingo ama latka vä gio rem iva ngua rhet sa ama bulap

³⁰ inguna sa ngua lu iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa sa ama mumiälar

³¹ iva bää ba ama ruvek moe.

³² Qa diva ama neraqa na qa iva qa rhuqunäga bää ba ama Jentailqäna

dä va qa rhän sa ama murhämeska sage gio ruvek ama Israelqäna.”

³³ Ama qokokka aa mam dä aa nan di qräk mät iom masirhat näväät ama enge qärangätni i ma Simeon ga märhamän bät a ngät säväät a qa.

³⁴ Dä ma Simeon ga nän da ama modämne säväät a iom näkt kä qoar nä ma Maria ama rhoemga aa nanäk toqortäqyia, “As ngi nari, ma Ngämuqa aa muqunän nga e väät tak täkt ama rhoemga iva näväät a qa dä va anga rhäqäp na rha anga ruvek nae ma Israel diva arharpus na arhani dä va arhani rhat täranas. Näkt pa qa diva ama muqunän na qa qärakni iva ama ruvek tat tamän na ama nängoer säväät a qa

³⁵ dap pa anga rhäqäp na rha arhä mungäsnäng diva vuk sä ngät sädä eraqi. Näkt kosaqi nge diva ama ulaqi arha singi qi rheräkt gi snängaqa.”

³⁶ Qale ma Ngämuqa aa vämginaqi ma Ana ma Fanuel aa imgi qärakni i qa nämäni ama enevaqi i ma Aser. Ama sru qi na qi qäraktni i mudu qia mät arha egutka bää qali liom gem ne väät ama ngärhäqyet da ama udiom na ama qoeo näkt sa qa ñäp

³⁷ näkt ama maqoski na qi bää dängdäng i at koeo di ama ruvek ama levaet na rha da ama levaet. Qaku qiat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dap kit boda ama ansäs pät kunäng näp bängang dä qiat teranot dä qi nä.

³⁸ Qia män sagem da väät iomäkt ama qäväläm bää qia voda at märmärgem sage ma Ngämuqa näkt kia sameng säväät ama qokokka bää ba ama ruvek moe qärarhani i qale rha nani ama muisiska bää bää ma Jerusalem.

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

³⁹ Bä sa nga ma Josep kä nä ma Maria in mualat nä iarhongäkt moe rhoqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa bää rhäksot dä evär däm da säva arha värhäm ama gaini na äm ma Nasaret e ma Galili.

40 Näkt ama qokokka di märmor qa bää ama qrot ka näkt täqäp ka na ama mädräm ama mär ngät näkt ma Ngämuqa aa ñämsävätki di qia e väta qä.

Ama Rhoemga Ma Jisas Di Qale Qa Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

41 Vät ama qoeo moe dä ma Jisas aa mamäkkäna rhat tet sae ma Jerusalem bää säva ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova.

42 Bää nga ma Jisas di ama ngärhäqyisem da udiom na aa qoeo dä rha met sae säva ama tmäski rhoqor varhäm ama Judaqäna arhä qärhong.

43 Bää nga rhäksot na ama tmäski dä evär däm iom säva vät dap ama rhoemga ma Jisas di qale qa e ma Jerusalem. Näkt aa mamäqiom di qaku inät dräm doqor täkt.

44 Dap in du in snäng i qa e ge ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rha moe rhat tet bää rha met pät ama qunäga ama rhäk täm ga bää nak as nga nasot dä init ñäm nani a qa mänguräp aa ruvek dä aa qärhae.

45 Bää qop nga qaku in män bät a qa dä evär däm iom sae ma Jerusalem bää init ñäm nani a qa.

46 Bää nga vät ama dävaung na qa ama qunäga dä in män bät a qa va ama ansäspämgi ama mor qi i qat muqun mänguräp iarhakt kärarhae i rhat dräm dit boda ama rhisu i qat nari rha dä qä snanbät sä rha na ama snanbät.

47 Näkt iarhakt moe ama ruvek kärarhani i rhat nari ma Jisas di qräk mät ta nävät aa mädräm dä aa muvät.

48 Bää ma Jisas aa mamäkkäna di qräk mät ta nävät a qa rhoqoräkt i rha lu qa bää aa nanäk ki qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngua emga, mäniekt bää ngia mualat toqor täkt sää un? Ngi lu, gi mam gä na ngo di unit täksot mamär nani a nge.”

49 Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Mäniekt bää va init ñäm nani a ngo? Nak nga qaku inät dräm i nak pa qale ngo vä gu mam aa vätki?”

50 Sokt di qaku qunäga vät a iom sa aa muvätki.

51 Näkt sa evär däm ga qä na iom sae ma Nasaret bää qät päis ina enge angärha rhäng dap aa nanäk di qia sangar sävät iarhongäkt ama engirhong moe mät at snängaqa.

52 Bää märmor ma Jisas sää ne na aa mädräm bää ma Ngämuqa qä na ma ruvek di sa märmär gem da nävät a qa.

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmu Na Ama Iska (3:1-18/Mat 3:1-12/Mak 1:1-8/Jon 1:19-28)

1 Vät ama quiaqa ama ngärhäqyisem da qäraet na qa qärapni i ma Taiberius di ama Sisar na qa dap toqoräkt di ma Pontius Pailat di ama tpäskinaqa e ma Judia dap ma Herot di ama tpäskinaqa e ma Galili dap aa läktka ma Filip di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Ituria dä vät ama ivärhäs ma Trakonitis dap ma Lisanias di ama tpäskinaqa vät ama ivärhäs ma Abilene

2 vät iangärhäkt ama rhodäm gärangätni i ma Anas kä nä ma Kaiafas in dualat i ama prisiom ama vit na iom dä ama enge nage ma Ngämuqa ngä män bää ma Jon ma Sekaraia aa emga vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs.

3 Bää qa met pät ama ivärhäs moe namet ama rigi ma Jordan bää qä sameng ba ama ruvek iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bää va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong.

4 Langärhäkt ama lat di rhoqor varhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärapnägätni i qa säm a ngät toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia, ‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.

5 Ama up moe diva ngäni rhäqäp ngät dä ama dam ngä na ama dabap ama lel ap moe diva ngän don ngät.

Ama is ama vaktmät na ngät diva
ngäni slaräkt na ngät
bä ama is ama damadam bät a
ngät diva maräkt na ngät.

6 Näkt ama ruvek moe diva rhi lu ama
mumaiar nage ma Ngämuqa.’”

7 Ma Jon gat tamän särha ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat dän sagem ga iva qä baptais pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrahae i ama gulängi na ama uiuvärhirkong gärqärhong i irhong ngärhit kut na ama qänogi, auge sa qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi iva nasot dä qia rhän? **8** Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas. Qale ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bääva ngä rhän i ama rhoes bää bää ma Abraham.

9 Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä soknga ama ngämung moe qärangätni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk dä rhit don na ngät sämät ama mudäbäas.”

10 Dä ama gulañ na ama ruvek ti snanbät toqortäqyia, “Dä va u rhualat toqor mäniekt?”

11 Dä ma Jon ga muväät toqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i aa sravem ama unbem di mamär iva qa rhat mät em bää qä von iaqäkt kärak i qaku aa anga agukt. Bää iaqäkt kärak i aa tmäas diva qosaqi qa rhualat toqoräkt.”

12 Ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes di qosaqi rha män ivakt iva rhi rha ama baptais. Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

13 Dä qa muväät pät a rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit ta savit na ama rhodäm sa ama ligär nage ama ruvek.”

14 Dä arhani ama ulaqimärharhärhäkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap aiut diva u rhualat toqor mäniekt?”

Dä qa muväät toqortäqyia, “Qale ngänit säm ama tlenga säda ama ruvek arha ron iva nani ama ligär dä qale ngänit täksärha ama ruvek mavängam dap mamär iva qoki märmär gem ngän na angän ditsek.”

15 Ama ruvek di rhat namu nani ma Krais dap tat tu arhä snäng ivar ngätki i ma Jon di qa rhak täkt.

16 Dä ma Jon ga muväät pät a rha moe rhoqortäqyia, “Ngu baptais bät a ngän na ama rigi. Dap akni qa e qärakni iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä aa qrot ngä vit pä gu qrot angät tpäas dä ama rhängämitnäm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäas di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi.

17 Sa qa rhäkmu na nas iva qä rhar-meng da ama tmäas näva ama qlanäga dä va qa armeng da ama tmäas bää qa rhon sä ngät säva aa vätki qäraktni i qali qi e nani ama lat toqoräkt dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

18 Ma Jon ga märanas na ama ruvek na ama enge masirhat i qä sameng na ama sameng ama mär ngät ba rha.

19 Mudu ma Jon di sa qa märhamän na ama enge ama qrot ngät särha ama tpäskinaqa ma Herot inguna vät aa läktka aa egutki ma Herodias at täväas bää qosaqi inguna nävät angätni aa lat ama vu ngät moe.

20 Bää rhäkt di ma Herot ka mualat na ama lat ama vu ngät savono sae i qa väsärhää ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

*Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas
(3:21-22/Mat 3:13-17/Mak 1:9-11)*

21 Bää nga rhoqoräkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek moe dä ma Jisas di qosaqi qa baptais pät a qa. Bää nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän dä ama usäpkı qia qang

²² bää ar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängäqa bää qa muqun bät a qa. Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpkı arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärik i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

*Ama Qoengitnäk Nasot A Ne Bä Säväet Ma Jisas
(3:23-38 / Mat 1:1-17)*

²³ Bä rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng na aa lat di sa qa di qorhäs iva ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na aa qoeo. Qa di varhäm ama ruvek arhä mädräm di ma Josep aa emga. Näkt ma Josep di ma Heli aa emga

²⁴ näkt ma Heli di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga näkt ma Livai di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Janai aa emga näkt ma Janai di ma Josep aa emga.

²⁵ Näkt ma Josep di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Amos aa emga näkt ma Amos di ma Nahum aa emga näkt ma Nahum di ma Esli aa emga näkt ma Esli di ma Nagai aa emga.

²⁶ Näkt ma Nagai di ma Mat aa emga näkt ma Mat di ma Matatias aa emga näkt ma Matatias di ma Semein aa emga näkt ma Semein di ma Josek aa emga näkt ma Josek di ma Joda aa emga.

²⁷ Näkt ma Joda di ma Joanan aa emga näkt ma Joanan di ma Resa aa emga näkt ma Resa di ma Serubabel aa emga näkt ma Serubabel di ma Sealtiel aa emga näkt ma Sealtiel di ma Neri aa emga.

²⁸ Näkt ma Neri di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Adi aa emga näkt ma Adi di ma Kosam aa emga näkt ma Kosam di ma Elmadam aa emga näkt ma Elmadam di ma Er aa emga.

²⁹ Näkt ma Er di ma Josua aa emga näkt ma Josua di ma Elieser aa emga

näkt ma Elieser di ma Joram aa emga näkt ma Joram di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga.

³⁰ Näkt ma Livai di ma Simeon aa emga näkt ma Simeon di ma Juda aa emga näkt ma Juda di ma Josep aa emga näkt ma Josep di ma Jonam aa emga näkt ma Jonam di ma Eliakim aa emga.

³¹ Näkt ma Eliakim di ma Melea aa emga näkt ma Melea di ma Mena aa emga näkt ma Mena di ma Matata aa emga näkt ma Matata di ma Natan aa emga näkt ma Natan di ma Devit aa emga.

³² Näkt ma Devit di ma Jesi aa emga näkt ma Jesi di ma Obet aa emga näkt ma Obet di ma Boas aa emga näkt ma Boas di ma Salmon* aa emga näkt ma Salmon di ma Nason aa emga.

³³ Näkt ma Nason di ma Aminadap aa emga näkt ma Aminadap di ma Admin aa emga näkt ma Admin di ma Arni† aa emga näkt ma Arni di ma Hesron aa emga näkt ma Hesron di ma Peres aa emga näkt ma Peres di ma Juda aa emga.

³⁴ Näkt ma Juda di ma Jekop aa emga näkt ma Jekop di ma Aisak aa emga näkt ma Aisak di ma Abraham aa emga näkt ma Abraham di ma Tera aa emga näkt ma Tera di ma Nahor aa emga.

³⁵ Näkt ma Nahor di ma Seruk aa emga näkt ma Seruk di ma Reu aa emga näkt ma Reu di ma Pelek aa emga näkt ma Pelek di ma Eber aa emga näkt ma Eber di ma Sela aa emga.

³⁶ Näkt ma Sela di ma Kainan aa emga näkt ma Kainan di ma Arpaksat aa emga näkt ma Arpaksat di ma Siem aa emga näkt ma Siem di ma Noa aa emga näkt ma Noa di ma Lamek aa emga.

³⁷ Näkt ma Lamek di ma Metusela aa emga näkt ma Metusela di ma Enok aa emga näkt ma Enok di ma Jaret aa emga näkt ma Jaret di ma Mahalalel aa emga näkt ma Mahalalel di ma Kenan aa emga.

* 3:32 Salmon Ura ‘ma Sala’ † 3:33 ma Arni Ura ‘ma Aram’ ura ‘ma Ram’

38 Näkt ma Kenan di ma Enos aa emga näkt ma Enos di ma Set aa emga näkt ma Set di ma Adam aa emga näkt ma Adam di ma Ngämuqa aa emga.

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqu

(4:1-13 / Mat 4:1-11 / Mak 1:12-13)

1 Ma Jisas di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ka na nas näkt evär däm ga nämäni ama rigi ma Jordan bää ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa er nanokt ka sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs

2 bää qale qa vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng näkt ma Sämgä qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuini. Qaku qa mäs guani vätiangärhäkt ama qunäng näkt nga nasot a ngät moe ama qunäng dä aneng mää qa.

3 Dä ma Sämgä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bää ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi qoaräs nä rhak täkt ama duiqa iva qä rhäni amabret.”

4 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku soko da amabret.’”

5 Dä ma Sämgä qa er nanokt ka bää sävät ama ivärhäs tävuk bää qa qur ma Jisas ta ama muräktpäm moe vätiama ivätki vätiama qäväläm ama qot ämnak kop.

6 Näkt ma Sämgä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha ama ivärhap ap angät muräkt moe dä ap angät murhämeska moe inguna sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama rhares iva ngut lu vätiap. Bää mamär iva ngu von aung dä bap kärakni i nani a ngo iva ngu von ga.

7 Bää nga va ngi von dä gi qutdrir sagem ngo dä va ainge sa ap moe.”

8 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Mamär iva ngi nänsä sage

ma Engeska gi Ngämuqa bää va sokt ka qärakni iva qale nge va aa rem.’”

9 Dä ma Sämgä qa artäm sää ma Jisas sae sämät ma Jerusalem näkt ka qoar na qa bää qa mair tävuk da ama ansäspämgi ama mor qi at täväs mamär näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bää ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi rhon na nas mane narhäkt.

10 Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa va qa rhuräkt bää ba aa enselqäna sävät a nge iva rhi lu väti a nge mamär.’

11 bää

“ ‘Va rhi sek mää nge na arhä rhäkt i varis ngi nanguñ gi nga qäraet nämä anga duiqa.’”

12 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’”

13 Bää nga ma Sämgä qa rhäksot na aa siqutsiqu moe sävät ma Jisas dä qa met daqule qa iva qale qa nani anga släqyäsi iva saqi as kä siqut na qa.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(4:14-15 / Mat 4:12-17 / Mak 1:14-15)

14 Näkt sa evär dä ma Jisas sae ma Galili da ama qrot angärha ron i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bää ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt ama ngärhäktka moe.

15 Qä su va arhä mämairväma bää ama ruvek moe di rhi nänsä sage ga.

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(4:16-30 / Mat 13:53-58 / Mak 6:1-6)

16 Dä qa met sae ma Nasaret äkt i mudu mor qa e bää nga vätiama Sabat dä qat tet bää säva ama mämairqi rhoqor vasägos i qat tualat. Näkt ka mair iva qat tes.

17 Dä rha von ga rha ama ilotka na ama abuqit sä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i aa vämginaqa ma Aisaia qa säm a ngät. Qa rhäväkt dä bit bä qa män bät iangärhäkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

18 “Ma Engeska aa Qloqaqa di qa rhäqäp ngo na nas inguna sa ma Engeska qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama tläkta. Dä qa rhäk na ngo iva ngu sameng bät ama ruvek kärarhani i qale rha mät ama ispät diva isiska vät a rha bä va iarhakt kärarhae i ama säsur ta diva qunäga mät arhä saqong bä va qärarhani i qale rha da ama märänga aa ron diva isiska vät a rha **19** dä va ngu sameng i sa rhäkt diva ma Ngämuqa qä qur aa ruvek ta aa modämne.”

20 Nasot dä qa emanäng bät ama ilotka nä qa abuqit näkt ka evär dä bit bä ba ama latka näva ama mämairqi näkt ka muqun ivakt iva qä su. Dap ama ruvek moe va ama mämairqi di arhä saqong moe sävät a qa bä rhat lu qa.

21 Dä qa nasäng i qat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ngän nari i ma Ngämuqa aa enge sävät a ngo i mudu rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas.”

22 Rha moe ama ruvek di rhat tamän na ama märmärgem sävät a qa dä qräk mät ta nävät aa enge ama märän bäm ngät. Dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak kop ma Josep aa emga rhak täkt.”

23 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm iva ngäni vuk sa ama engini ama mär ngät ama mädräm bät ini sävät a ngo rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä nga ainge di ama ruqa qärakni i qat dräm

gat tumäräspät dä mamär iva ngia rhumärärs pät a nas! Ngia rhualat te mät già värhäm nä iarhongäkt kärqärhong i ut nari i sa ngia mualat nä irhong ba ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam.’”

24 Dä saqi as ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qaku aung nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa mär ge aa qärhae na qa.

25 Bä nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i värt ama rhodäm imäk äkt kärangätni i qale ma Elaija di masirhat na ama maqosta ama evop ama Israelqina dap toqoräkt di ama qunängit bä qaku anga suigi qia sáp pät ama qoeo ama dävaung näkt ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä ama qärhuqi vät ama ivärhäs moe e ma Israel.

26 Sokt di ma Elaija di qaku rha rhäk na qa sage agukt nävät iarhakt ama maqosta dap sokt sage aktni ama ruqi qäraktni i qaku qi nävät ama Judaqäna dap iaqyäkt di ama maqoski e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Sarefat pät ama ngärhäktka rhage na ama värhäm ma Saidon.

27 Vät ama rhodäm gärangätni i qale ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Elisa di ama rhäqäp na rha e ma Israel qärarhani i ama bias pät a rha sokt di qaku aung nävät a rha di qa rha ama mumäräspät dap sokt ma Naman nae ma Siria qärakni i qosaqi qa di qaku qa nävät ama Judaqäna.”

28 Bä nga ama ruvek moe va ama mämairqi rha nari rhoqoräkt dä uraqi da arha ron.

29 Dä rha qutmäs a qa sä dalek na arha värhäm näkt ta met sä qa säda ama damgi at täväs iaqyäkt i rha rhäk arha värhäm mäni qi iva nguna rhi rhon na qa vät käsap.

30 Sokt di qop ka met mänguräp ama guläñgi na ama ruvek bä qa met daqule rha.

*Ma Jisas Ka Mumärärs Pät Ama
Ruqa Qärakni I Ama Iauska Qa E Mät
Ka*
(4:31-37/Mak 1:21-28)

³¹ Dä ma Jisas ka met mämane bää sae ma Kaperneam e ma Galili näkt pät ama Sabat dä qa nasäng iva qä su ama ruvek.

³² Bä ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu inguna aa sameng di ngät dän sa angät krot.

³³ Vät akni ama qunäga vuk pa ama mämairqi di qale akni ama ruqa qa e qärakni i ama iauska qa e mät ka. Di qa näs tävuk toqortäqyia,

³⁴ “Ai, Jisas nae ma Nasaret, nani a nge iva ngia mäsana na ut? Nak nga ngia män iva ngi slava na ut bää qäbäs na ut? Nak kop nguat dräm a nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

³⁵ Dä ma Jisas ka märhamän ma ama qrot i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge! Vuk sää nge nämät ka!” Dä qärak ama iauska qa rhon nä qärak ka ruqa samäk da arhä saqong näkt puk sää qa nämät ka dap kaku qa sangäm na qa.

³⁶ Ama ruvek moe di qräk mät ta dä rhi snanbät sää ne rhoqortäqyia, “Nak sa agi rhisu rhangät täkt? Qät täk na ama iaus dä vukpuk sää ngät inguna qat sangar ama rhares dä ama qrot. Bä qat tamän dä vukpuk sää ngät!”

³⁷ Dä vräs da ama enge sävät ma Jisas sävät ama ngärhäktka rhage rhage.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek (4:38-41 / Mat 8:14-17 / Mak 1:29-34)

³⁸ Ma Jisas ka märanas näva ama mämairqi bää qa met bää sävä ma Simon aa vätka. Dap toqoräkt di ma Simon aa rhäväski di aräm gi i aqärnas päm gi masirhat dä rha nän ma Jisas iva qa rhumäräs pät a qi.

³⁹ Dä ma Jisas ka angär mane sävät a qi näkt ka märhamän na ama enge ama qrot ngät sävät ama rämgi bää qia met nävät a qi. Dä qop kia märanas äkt

* ^{4:44} e ma Judia Rhos täkt di ‘ama Judaqäna arha ivärhäs’ bää äkt i nguaräm gosaqi ngät tamän sävät ama ngärhäktka ma Galili. * ^{5:1} ama namuqa aa rhäkt ma Galili Rhak täkt ama namuqa di ama namuqa ma Galili soko di rhäkt di ma Luk ka mes ka na akni ama ngärhipki maos i ma Genesaret.

bää qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäas.

⁴⁰ Bä sa nga bängangäs bängangäs dä ma ruvek ta rha qärarhani ama ruvek moe sa ama räm maos maos bää sage ma Jisas bää nga qat tu aa rhäkt pät a rha asägäk asägäk dä märäsmäräs pät a rha.

⁴¹ Dä qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek di vuk sa ama iaus nämät ta bää ama iaus ngät tuquaia rhoqortäqyia, “Ainge di ma Ngämuqa aa emga na nge.” Soko di qaku ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän inguna ngät dräm i qa di ma Krais.

Ma Jisas Kä Sameng Ba Ama Mämairväm

⁴² Bä nga qunäga dä ma Jisas ka met sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e. Dap ama ruvek di rhit näm nani a qa bää nga rha män bät a qa äkt i qale qa e dä rhi siqut i rhit sangar särhäm ga iva qaku qä namet daqule rha.

⁴³ Soko di qä qoar toqortäqyia, “Nak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm sämät apni ama värhap inguna ama rharimini i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo diva nguat tualat toqoräkt.”

⁴⁴ Dä qoki as kä sameng ba ama mämairväm e ma Judia*.

5

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda (5:1-11 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Jon 1:35-42)

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kat mair vät ama namuqa aa rhäkt ma Galili* qä na ama ruvek i rhi ngäring däm ga bää rhat nari ma Ngämuqa aa enge

² dä qa lu ama mlausem gärqemni i ama ruvek kärarhani i rhi rhar sa ama rhinäm di rha met nämät em bää rhit tor arhä väiu.

³ Dä qa veng sämät aktni qärakt i ma Saimon aa mlauski näkt ka qoar na qa iva qä rhägär na qi maqälak nävät a qoan dä soknga qa muqun bä qä su ama ruvek nämät ki.

⁴ Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Ngi rhägär na qi saqi as mono sädä ama rigi arha ron mamär näkt ngänin but sa ama väiu samäk iva nani anga rhinäm.”

⁵ Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, mai ama bängagi moe di urhi siqut dä qop kaku u rhar sä guani. Dap täkt di sa nguna ainge ngia märhamän dä va ngun but sa ama väiu.”

⁶ Bä nga rha mualat toqoräkt dä rha ar sa ama rhinäm masirhat bä sa arhä väiu di ngärhi nasäng iva bäänbäänmät na ngät.

⁷ Dä soknga rha siqutmät na arhä rhäkt bä ba arha ruavek mät aktni ama mlauski iva rha rhän iva rha rhatnähräm da dä rha män bä rha rhäqäp ama mlausem bä rhäqäp em mamär bä ini nasäng i inät don.

⁸ Bä nga ma Saimon Pita qa lu rhoqor täkt dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet nävät a ngo Engeska, ama vu qa ama ruqa na ngo!”

⁹ Inguna qa qä na aa ruavek di qräk mät ta nävät ama rhäqäp ama rhinäm gärangätni i sa rha ar sä ngät

¹⁰ dä qosaqi ma Sebedi aa imiom ma Jems kä nä ma Jon ma Saimon aa ruaiom di qräk mät iom.

Dä ma Jisas kä qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Qale ngit len, va mäna säng narhäkt bä rhävit diva ngi rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ngi rhar sa ama rhinäm.”

¹¹ Bä nga rha ardrän na arhä mlausem bä samit sävät a qoan dä rha met daqule iarhongäkt moe näkt ta väs ma Jisas aa rhäng.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Bi-aspärhaqa

(5:12-16 / Mat 8:2-4 / Mak 1:40-45)

¹² Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas di qale qa mät aomni ama värhäm nävät

iaväkt ama värhap dä ama ruqa qä män sä nas kärakni i ama bias pät a qa moe. Bä nga qa lu ma Jisas dä arpust na qa samäk bä aa uväski mane sävät ivät näkt kä nagukt pät ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsä gem nge iva ngia rhumärärs pät a ngo.”

¹³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhoqet bä qa rhäk pät ka ruqa. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märärs pät a nge.” Dä qoki äkt dä rhäksot na ama bias.

¹⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangätni i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märärs pät a nge.”

¹⁵ Sokt di qop ama sameng sävät ma Jisas di vräts däm ngät masirhat bä ama gulañ na ama ruvek di rha män ivakt iva rhi nari qa dä qosaqi va qa rhumärärs pät a rha nämät arha räm.

¹⁶ Sokt di qat dräm uvup na qa bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e bä qä nän.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ngäñäpärhaqa

(5:17-26 / Mat 9:1-8 / Mak 2:1-12)

¹⁷ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su dä ama Farisiqäna näkt sävät ama ruvek kärarhani i rhi su sävät ama Muräkt di sa rha män näva ama värhap moe e ma Galili dä nae ma Judia näkt nae ma Jerusalem bä rhat muqun e.

Bä ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat tumäräspät nämät ama räm.

¹⁸ Arhani ama gamoe di rha män i rhit ta akni ama ngäñäpärhaqa mät ama gasgaska bä rhi siqut iva rhi rha qa säva ama vätkä ivakt iva rha rhu qa ge ma Jisas.

¹⁹ Bä nga rha siqut nani anga iska iva rha rhon sä qa dä qaku inguna nage ama gulañ na ama ruvek dä dang däm da sä qa savono säva ama vätkä aa rhäng bä rha rutnäväme va

ama vätna aa rhäng näkt ta anbut sä qa mane mät aa gasgaska mät ama liqi bä sä mänguräp kä gulañ bä qoki säävät ma Jisas aa saqong.

²⁰ Bä nga ma Jisas ka lu arhä qat-nanakt dä qä qoar toqortäqyia, "Gua ruqa, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong."

²¹ Bä nga ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rha nari rho-qoräkt dä rhat tu arhä snäng do-qortäqyia, "Auge rhak täkt kärak i qat tamän mama nä ma Ngämuqa? Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?"

²² Bä nga ma Jisas ka räm i rhat tu arhä snäng doqoräkt dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt?"

²³ Guaäm goe di märmärsäas mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, 'Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong' ura va ngu qoar toqortäqyia, 'Ngia rhair bä ngiat tet?'

²⁴ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong." Näkt ka qoar nä qa ruqa qärak i ama ngäñäp pät a qa rho-qortäqyia, "Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät."

²⁵ Dä qop äkt di qa märanas da arhä saqong näkt ka rha iaqäkt kärak i mai qat namas päm ga bä qa met säva vät dap kä nänsäas sage ma Ngämuqa.

²⁶ Rha moe di qräk mät ta mamär näkt ta voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa. Näkt täqäp ta na ama tlenga dä rhi qoar toqortäqyia, "Sa rhägyerhäkt di sa ut lu ama lat kärangätni i ama nañis ngät masirhat."

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai (5:27-32/Mat 9:9-13/Mak 2:13-17)

²⁷ Näkt nga nasot iangärhäkt ama lat dä vuk sä ma Jisas bä qa met bä qa lu ama ruqa qärakni i qät ta ama takes kärak i rhat tes ka i ma Livai i qat muqun ba ama vätna qärakni i

ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päts gua rhäng."

²⁸ Dä ma Livai qa märanas näkt ka met daqule iarhongäkt moekt bä qa met nasot a qa.

²⁹ Nasot dä ma Livai qa mualat na ama tmäski ama mor qi va aa vätna bä ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä säävät arhani di qale rha e gem iom bä rha moe rhat täs.

³⁰ Dap kinak ama Farisiqäna rhi na arhä Skraipkäna di rhat tamängus bä bä ma Jisas aa mudäsaqongda i rhi snanbät toqortäqyia, "Mäniekt bä ngän däs dä ngänit näkt ngän na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na arhani ama vu rha ama ruvek?"

³¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Iarhakt kärarhae i ama märsäas pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qärakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt.

³² Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva ngua rhes ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong iva rhi näpgoer na nas."

*Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävät
Ama Meranotka
(5:33-39 / Mat 9:14-17 / Mak 2:18-22)*

³³ Dä rhi qoar nä ma Jisas to-qortäqyia, "Ma Jon ama Baptais aa mudäsaqongda di rhat dräm dat teranot dä rhi näbä qosaqi ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda dap ainge gi mudäsaqongda di qop tat täs dä rhit näkt."

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nga mamär iva ngi qoar na ama gamoeqa qärakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa qä na rha?

³⁵ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qärak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot."

³⁶ Dä qosaqi qa qoar na rha na ama enge na ama siutki rhoqortäqyia, “Qaku aung gat dräm gä nängiyret sa anga baulini nämäni anga iar qi anga boiqi bä qä naqutäm sä ini mät ama liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va qän gyiret mät ama boiqi ama iar qi dä ani diva qaku ama ñämñämgi rhoqorne qre i qale ama baulini ama iar ini mäni ama mru qi ama boiqi.

³⁷ “Dä qosaqi qaku aung gat dräm gät tor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama iar qi ama wain gi vukdor va ama ngädäng dä räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng.

³⁸ Qaku mamär iva rhoqoräkt dap koki sokt tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.

³⁹ “Sävetka qärakni i qät näkt ama wain ama mru qi bä rhäksot dä qaku nani a qa na anga iaräs na qi anga wain inguna va qä qoar toqortäqyia, ‘Ama mru qi di ama mär mät ki mamär.’”

6

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat (6:1-5 / Mat 12:1-8 / Mak 2:23-28)

¹ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänbän̄n̄ sa ama gavämihong bä rhit tigus pa arhä rhäkt nä irhong sä irhong angät srot bä rhat täs irhong.

² Dä arhani ama Farisiqäna rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt pät ama Sabat?”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “As nga qaku ngän mes säävät agi aa lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha?

⁴ Nak pa qunäga väta ngän i qa mon säävät amänsäspämgi ama me qi bä qa

rha ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qa mäs ngät näkt kosaqi qa von aa ruavek ta ngät. Sokt di iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär väät anga ruvek mavängam iva rhat täs näväät a ngät dap sokt ama priskäna.”

⁵ Nasot dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat.”

Ma Jisas Ka Mumäräas Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Ñäp Et

(6:6-11 / Mat 12:9-14 / Mak 3:1-6)

⁶ Saqi väät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met bä säävät amänsäspämgi bä qä su dap kale akni ama ruqa e qärakni i ama ñäp aa rhäqyet.

⁷ Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhit ñäm mamär nani guani iva rhi rhäksärhä ma Jisas nä ini dä rhi sangar a qa bä qoki sa rhat lu qa mamär iva qa rhualat na anga mumäräspät pät ama Sabat.

⁸ Dap ma Jisas di qat dräm arhä mungäsnäng sokt di qa qoar nä qärak ka ruqa i aa rhäqyet ngä ñäp doqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhair da ama ruvek moe arhä saqong.” Dä soknga qärak ka märanas bä qat mair da arhä saqong.

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Va ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong? Dä qosaqi va ut tumaiar na ama ruqa aa iar ura va urhi slava na ngät bä qäbäns na ngät?”

¹⁰ Näkt soknga qa ñäm namet a nas säävät a rha moe näkt kä qoar nä qärak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet tämono.” Dä qa mualat toqoräkt bä märäas pät aa rhäqyet mamär.

¹¹ Dap kä Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di uraqi dä arha ron mamär dä soknga rhi veng ne iva sa rha mänsana nä ma Jisas.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(6:12-16 / Mat 10:1-4 / Mak 3:13-19)

12 Maos pät akni ama qunäga imäk äkt dä ma Jisas ka met sämäni ama damgi ivakt iva qä nän bä aa bängagi ama rhäk täm gi di qä nän sage ma Ngämuqa.

13 Bä nga vät duququs toqoräkt dä qa mes aa mudäsaqongda moe qäärhansi i qale rha gem ga mäni ama damgi sagem mes bä qa armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka mes ta iva ama ngangda na rha sää ma Ngämuqa aa lat i

14 ma Saimon gärik i qa von ga rha ama ngärhipki ama iar qi i ma Pita näkt ma Andru qärik i ain nanäk ama sägäkt näkt ma Jems näkt ma Jon näkt ma Filip näkt ma Bartolomyu

15 näkt ma Matyu näkt ma Tomas näkt ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gärik i rhat tes ka i ama Selot

16 näkt ma Judas ma Jems aa emga näkt sävät ma Judas Iskariot kärik iva sae dä va qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

*Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek
(6:17-19 / Mat 4:23-25)*

17 Dä ar sää qa qä na rha bä rhat mair värt ama räkt äs ama ivärhäs. Bä iaqyäkt ama guläñgi ama mor qi na aa mudäsaqongda di qale rha e näkt sävät ama ruvek masirhat nae ma Judia moe bä nae ma Jerusalem bä arhani nävät a qoan glaqot na ama värham ma Tair dä ma Saidon.

18 Di iarhakt ta män ivakt iva rhi nari ma Jisas dä va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. Bä qäärhansi ama ruvek i ama iaus ngärhit bon da rha ama märänga ama mor qa di märäs pät a rha.

19 Bä ama ruvek moe rhi siqut iva rhit täk pät a qa inguna ama mumäräspät angät krot di ngät dän nävät a qa bä nga rhit täk pät a qa dä märäsmäräs pät a rha moe.

*Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät
(6:20-23 / Mat 5:2-12)*

20 Dä qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrahae i ngänit läk inguna va bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

21 “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrahae i anoeng mä ngän däkt inguna va ma Ngämuqa qä rhäqäp ngän bä va mamär na ngän.

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrahae i airäs ngän däkt inguna va nasot dä va ngäni qok dä va ngänit tama.

22 “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gre i ama vu da ama ruvek arha ron masirhat sävät a ngän dä rhat tetdäm särhäm ngän dä rhat tamän mavä na ngän bä rhi slava na angän ngärhep inguna ngänit päs gua rhäng aingo ma Ruqa aa Emga.

23 Mamär iva ngäni qok kre i rhat tualat toqoräkt sä ngän bä ngänit don na nas na ama märmärgem inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpkı arha ron. Inguna sa mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sä ma Ngämuqa aa vämginarha.

Ma Jisas Kät Boda Ama Enge Ama Qrot Ngät Sävät Arhani

24 “Dap pa avuqi na ngän gärrahae i ama qärhong bät a ngän i sa nguna ngän da angän ditsek.

25 “Dap ama iräski sagem ngän gärrahae i angän sarem mamär täkt inguna as pa anoeng mä ngän.

“Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrahae i rhäqäp ngän na ama märmärgem bä ngänit tama rhäkt inguna va as nasot dä va airäs ngän bä va ngänit nok.

26 “Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrahae i ama ruvek tit kutdrir sagem ngän dä arha enge di ama mär ngät sävät a ngän i sa nguna mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sa ama vämginarha ama iraski na rha.

*Mamär Iva Angäna Snäng Bät
Angäna Ikkäna
(6:27-28, 32-36 / Mat 5:43-48)
(6:29-30 / Mat 5:38-42)
(6:31 / Mat 7:12)*

²⁷ “Dap nguat tamän särhäm ngän däkt kärarhae i ngänät nari ngo i mamär iva angän snäng bät angäna ikkäna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät säväti iarhakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat säväti a ngän.

²⁸ Dä ngäni nän dä ma Ngämuqa aa bulap bääbä iarhakt kärarhae i rhit täkngong däm ngän dä va ngäni nän säväti kärarhani i rhi slava na ngän.

²⁹ Ngakt bää aung gä e säng gia qeng dage dä qosaqi ngi rhong na age säväti a qa. Ngakt bää nga aung gä rha aung näväti a ngän aa boiqi ama uiu qi dä va qale ngi nanen däm gi dap kosaqi va ngi von ga rha aa srapki.

³⁰ Mamär iva ngänit bon iarhakt kärarhae i rhi nän ngän dap ngakt bää nga aung gä rha gi nga guani dä va qale ngän nanän däm ini nagem ga.

³¹ Langärhakt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät säväti a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt säväti a rha.

³² “Ngakt bää nga sokt angäna snäng bät iarhakt kärarhae i arha snäng bät a ngän diva sirhäkt ama märini gem ngän doqor mäniekt? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi arha snäng bät kärarhani ama ruvek i arha snäng bät a rha.

³³ Ngakt bää nga sokt ngän du-alat mamär sääqäärarhani i rhat tualat mamär säängän di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi rhat tualat toqoräkt.

³⁴ Näkt ngakt bää nga sokt ngänit bon bääbä qäärarhani i nani a ngän na ama muvätki nagem da di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak ama vurha di qäqi rhit bon bääba ama vurha näkt tat nanakt iva ama muvätki bääba rha diva ama rhäk täm gi.

³⁵ “Dap mamär iva angäna snäng bät angäna ikkäna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät säväti a rha

dä ngänit boda nagem mes näkt kale ngän natmu angän snäng iva ngäni rha anga muvätki nagem da. Bäänga ngän dualat toqoräkt dä mamär iva angän ditsek diva ama mor ngät bääma ruvek diva rhat lu ngän i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa es na ngän inguna qät lavuqi näiarhakt kärarhae i qaku rhat dräm dat tes ama mär näkt säväti ama vurha.

³⁶ Mamär iva ngänät dräm iva ngänit lavuqi rhoqor ma Ngämuqa i qat dräm gät lavuqi.

*Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat
(6:37-38, 41-42 / Mat 7:1-5)*

³⁷ “Qale ngän datnävämne na arhani arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na angäna lat. Qale ngänit täksärha arhani dä ngäni sangäm na rha dä va qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm ngän dä qä nasangäm na ngän. Ngänit kyiradeng na arhani sa arha lat dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng ba ngän.

³⁸ Ngänit bon nagem mes toqor mäniekt diva qosaqi ma Ngämuqa qä von ngän doqoräkt. Ma Ngämuqa diva qä von da ama mär qa ama siqutka iaqäkt kärak i sa rhit tares säväti a ne mane näkt tit kutnesäsbääva qoki rhäqäp mamär bää vritprit däva vritprit namet a ngän. Iaqäkt ama siqutka qäärak i ngän du qa säväti arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa säväti a ngän.”

³⁹ Dä qosaqi ma Jisas ka qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Var mamär iva anga säsurqa qä rhoer nanokt anga säsurqa? Nga va qaku in moe in namon mät anga uqupka?

⁴⁰ Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväas dap sävetka qäärakni i qa rha ama rhisu mamär nage aa morqa diva qa rhän doqor qa.”

⁴¹ “Mäniekt bäängi saengäkt säväti ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt?”

42 Ngu lu mäniekt bää mamär iva ngi qoar nägia ruaqa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i nge di qaku mamär iva nglu ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt. Ainge qärak i ngiat tualat sädä saqong, as pa nglie er nglie rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär väta nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva nglie rha ama qlanängini nämät giua qoar aa saqongaqa.’

*Ama Ngämuga Näkt Aa Gavam
(6:43-45 / Mat 7:15-20 / Mat 12:33)*

37 **43** “Anga ngämuga anga mär qa di qaku qät sa anga gavam anga vu ngät bää qosaqi anga ngämuga anga vu qa di qaku qät sa anga gavam anga märngät.

44 Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. Inguna ama ruvek di qaku rhit ta ama gosaqi at gavam nävät ama ritgung. Bää qosaqi qaku rhi nänbäñ sa ama wain angät gavam nävät ama gurhäk.

45 Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. Inguna sävetka aa vämgidisa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängäqa nä ini.”

*Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät
Ina Värhiom
(6:47-49 / Mat 7:24-27)*

46 “Mäniekt bää ngän des ngo rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska, gua Engeska’ sokt di qaku ngän dualat parhäm gua enge?”

47 Ama ruqa qärakni i qat dän gem ngo bää qat nari gua enge näkt kat tualat parhäm ngät diva ngu qur a ngäni

48 qa di qa rhoqor mäniekt. Qa di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät täk pät ama vätki i qa nges bää saimäk näkt ka mu ama vätki aa ribit i ama qrot it pät ama sinäpkı arha rhäng. Näkt nga

ama iqumga qa män bää ama qärhop ngä qut ka vätki dä qop kaku ngä rhästäs a qa inguna qa rhäk mämägän sää qa.

49 Dap iaqäkt kärak i qat nari gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qa rhäk pät aa vätki vätiväti näkt kaku qa sämaqrot na aa ribit. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama qärhop ngä qut iaqäkt ama vätki dä arpus na qa mäk bää sa mava na qa mas.”

7

*Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä
Narhoerqa Aa Qatnanakt*

(7:1-10 / Mat 8:5-13 / Jon 4:46-54)

1 Bää nga ma Jisas kä sameng bät ama ruvek kärarhani i rhat nari qa bää rhäksot dä qa met bää qa mon sae ma Kaperneam.

2 Dap e di qale akni ama narhoerqa bää ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i aa latka di sa märmär gem ga na qa masirhat sokt di aräm ga bää qorhäs iva qä ñäp.

3 Dä qä narhoerqa qa nari säväti ma Jisas dä qa rhäk na ama Judaqäna arha morta ivakt iva rhi nän ga iva qa rhän bää qa rhumärärs pät aa latka.

4 Bää nga rha mängi ma Jisas dä rhat naing bät a qa masirhat toqortäqyia, “Qoki va ama mär masirhat kre i ngia rhualat toqor täkt bää ba qa

5 inguna qa di aa snäng bät aurha ruvek ama Judaqäna dä qa mair na ut mämaiqi.”

6 Dä soknga ma Jisas ka met kä na rha.

Bää nga rhat tet bää sa glaqot nä qä narhoerqa aa vätki dä qa rhäk na aa ruavek ivakt iva rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, qale ngiat turuan bät a nas inguna aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätki.

7 Bää ma ngo i qaku ngua met sagem nge dinguna nguut lu nas i qaku ama märqa na ngo. Dap pa sokt ngia rhamän iva märärs pät gua latka dä va märärs pät a qa.

8 Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärakni i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqortäqyia e rhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

9 Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka nävät kärak dä qa rhong sävät ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot a qa dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt anga mor ngät toqor täkt bä qäqi qaku gem ngän ama Israelqäna.”

10 Näkt sa evär dä qa ruvek kärarhae i mai qre qä narhoerqa qa rhäk na rha bä säva ama väntka dä rha män bät ka latka i sa märäs pät a qa.

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Maqoski At Toemga Nämät Ama Tñäpkı

11 Bä nga nasot dä ma Jisas ka met bä sämät ama värhäm gärqom i rhat tes äm i ma Nain näkt aa mudäsaqongda rhi na ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek di rhi na qa.

12 Bä nga qat tet bä sämät ama värhäm angärha tmongi dä vukpuk sa ama ruvek sa ama ñäpkä ka ama ruqa. Näkt ama ñäpkä aa nanäk di ama maqoski na qi näkt at toemga iaqäkt di sokt ka ama sägäk. Näkt ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek nämät iomäkt ama värhäm di rhi na qi.

13 Bä nga ma Engeska qa lu qi dä qa laruqi na qi masirhat dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Qale ngit nok.”

14 Näkt ka met pävit bä qa rhäk pät ama ñäpkä aa gasgaska dä iarhakt kärarhae i rhit ta iaqäkt ama gasgaska di rha mair bä mänadin bät a rha. Dä qä qoar toqortäqyia, “Qarhoemga, ngu qoar na nge rhoqortäqyia, ngia rhäranas.”

15 Näkt sa qa ñäpkä qa märanas bä qat muqun bä qä nasäng i qat tamän dä ma Jisas ka mu qa ge aa nanäk.

16 Qärrahani moe di rhäqäp ta na ama tlenga dä rha an sä ma Ngämuqa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ama moräs na qa sa qa män mänguräp mä ut. Ma Ngämuqa sa qa män ivakt iva qa rhatnärha aa ruvek.”

17 Bä rhangät täkt ama sameng sävät ma Jisas di vräs däm ngät e ma Judia moe bä särhage särhage nä iaqäkt ama ngärhäktka.

Ama Engevärharha Nage Ma Jon Ama Baptais

(7:18-35 / Mat 11:1-19)

18 Ma Jon aa mudäsaqongda rha sameng ba qa sävät iangärhäkt ama lat moe qärangätni i sa ngä märanas. Dä qa mes ama udiom nävät a rha

19 näkt ka rhäk na iom sage ma Engeska ivakt iva ini snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qärik na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?”

20 Bä nga qärqiom in met bä sage ma Jisas dä ini qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais ka rhäk na un sagem nge ivakt iva uni snanbät sä nge rhoqortäqyia, ‘Nga qärik na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani aung?’ ”

21 Dap pät iomäkt ama qäväläm di ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha nämät ama räm maos maos dä qa qutmäs ama iaus nämät arhani dä qa mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama säsurta bä rhat nañäm.

22 Dä sa qa muvät pät ma Jon aa mudäsaqongiom doqortäqyia, “In det bä ini qoaräs nä ma Jon sävät ama lat kärangätni i in lu ngät te dä agi enge qärangätni i in nari ngät. Rhoqoräkt i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläkta.

23 Näkt mamär iva märmär ge iaqäkt kärak i nga ama ruvek ti slava na qa inguna nävät a ngo dä qaku qa qut sääda aa ron."

24 Nasot i ma Jon aa mudäsaqongiom in met dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät kä gulängi sävät ma Jon dä qä qoar toqortäqyia, "Ngän met sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qärakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa?

25 Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qärakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? Qaku, inguna iarhakt kärarhae i rhat don mät ama boi ama mär ngät bä qale rha i amämägän sää rha di sa qale rha va ama vitnarha arha vät.

26 Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs.

27 Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i sa rha säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

"As ngäni lu i ngut täk nä gua en-
gevärhaqa vä gi qamäs
ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska
nanokt nge."

28 Ngu qoar na ngän na ama engäktki i nävät ama ruvek moe di sa qaku aung gärakni i qa vit pä ma Jon aa uväs dap iaqäkt kärak i ama gaini na qa mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

29 Bä nga ama ruvek moe bä qäqi sävät kärarhane i rhit ta ama takes di nga rha nari ma Jisas aa enge dä rhat tamän i nak ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät i sa nguna rha rha ama baptais nage ma Jon.

30 Dap ama Farisiqäna rhi nä iarhakt kärarhae i ama mädräm da mamär sa ama Muräkt di rha mer

ma Ngämuqa aa snängaqa bä ba rha inguna rha mer ti narha ama baptais nage ma Jon.

31 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, "Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama qoen-gait? Ngu lu rha rhoqor agiqa?

32 Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhane i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani rhit näs sävät arha ruavek toqortäqyia,

"Urhit kut ama irin dap ngän di qaku ngän dain
räkt urhit tong ama mabu na ama iräski dap ngän di qaku ngänit nok."

33 Nguat tamän doqor täkt inguna ma Jon ga män di qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ngäni qoar toqortäqyia, 'Qa di ama iauska qa e mät ka.'

34 Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dä ngäni qoar i, 'Ngäni lu qa. Ama qatmänska dä ama tnaktka na qa bä aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bä sävät ama surha!'

35 Sokt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka."

Ma Jisas Ka Qyiradeng Na Ama Vu Qi Ama Evopki Sa Arhä Vuirhong

36 Nasot toqoräkt dä akni nävät ama Farisiqäna di qa rhäknan dä ma Jisas iva qä na qa in däs ama tmäs dä soknga qa met bä säva aa vätkä bä qale qa vät ama laiqa aa rhäkt ivakt iva qat täs.

37 Dap aktni ama vu qi ama evopki nämät iomäkti ama värvämä di nga qia nari sävät ma Jisas i qat täs nävät ama Farisiqa aa laiqa va aa vätkä dä sa qia män sage ma Jisas sa ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama duqua ama saksak päm ga. Iaqyäkti ama kainaqi di rhäqpäki na ama oel qäraktni i ama mär at tamaska.

³⁸ Näkt nga qiat mair säng aa rhäng dä qia nasäng i qit nok bää qyiqyikt pät ma Jisas aa qäriglem na at koep. Dä qia angär bää qia suqup pät iglem na at käseng näkt kia qärhaktgyäm iglem* näkt kia vrit na ama oel ama mär at tamaska vätki.

³⁹ Bää nga qärak kä Farisiqa i mai qre qa rhoqoräkt dä ma Jisas di nga qa lu rhoqoräkt dä qa mu aa snäng doqortäqya, "Vadi mai iaqäkt ama ruqa di nak ma Ngämuqa aa vämginaqa di mai mamär iva qat dräm i agukt koe iaqäkt käraktni i qit täk pät a qa bää qi di qi rhoqor mäniert nak nguna qi di ama vu qii ama ruqi."

⁴⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqya, "Saimon, ani rhärhänna va ngua rhamän särhäm nge nä ini."

Dä ma Saimon ga qoar na qa rhoqortäqya, "Qamorqa, dä a nge ngi qoar na ngo."

⁴¹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqya, "Ama ruiom di sa in nändä ama ligär nage ama ruqa qärakni i aa lat diva qät boda ama ligär bää ama ruvek kärarhani i rhi nändä iva nasot dä rhat dräm dat tuvärt. Akni qa nändä ama ngärhäqyet ama handret na ama qunäng angät titsek dap akni sa ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama qunäng angät titsek."

⁴² Näkt in moe di qaku ina anga ligär ivakt iva saqi sa in duvät dä soknga iaqäkt kärak i qät lu vätiangärhakt ama lat di qa anmae väti a iom iva qaku in namuvät na ngät. Bää nga rhoqoräkt dä va auge nävärt a iom diva aa snäng bät a qa masirhat?"

⁴³ Dä ma Saimon ga muvärt toqortäqya, "Nguat tu gu snäng i iaqäkt kärak i qa nändä ama ligär masirhat näkt ta veng ngät nävärt a qa."

Dä ma Jisas kä qoar nändä qa rhoqortäqya, "Ngia matnävärmne maräkt toqoräkt."

⁴⁴ Näkt ka rhong nävärt ka evopki dä qä qoar nändä ma Saimon doqortäqya,

"Nga ngiat lu rhakt ama evopki? Ngua mon säp gia vätki näkt kaku ngia von ngo rha anga rigi iva rhi rhor gua qäriglem. Dap sa qyikt pät gua qäriglem nage at koep näkt kia suqup pät iglem na at käseng."

⁴⁵ Dä qaku ngia ar sä ngo i ngia qärhaktgyäm ngo[†] dap takt täkt ama ruqi di mänsäng mai qre ngua mon bää sarhe dä qaku mae väti a qi i qit kärhakt dä gua qäriglem.

⁴⁶ Dä qaku ngia rhor na anga oel väti ngua väski dap ki di sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska nävärt gua qäriglem.

⁴⁷ Da soknga va ngu qoar na nge i arha vuirhong di ngua qyiradeng nä irhong inguna at snäng bät a ngo masirhat. Dap iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng ba qa maqälak di aa snäng bät a qa maqälak."

⁴⁸ Dä ma Jisas ka märhamän särhääqärakt toqortäqya, "Ngua qyiradeng nängia vuirhong."

⁴⁹ Dä arhani ama ruvek pät iaqäkt ama tmäski di rhi nasäng i rhat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqya, "Auge rhak täkt iva qäqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong?"

⁵⁰ Dä ma Jisas ka märhamän särhääqa ruqi rhoqortäqya, "Gi qatnanakt di sa ngä mumaiar na nge. Ngia rhet sa ama isiska."

8

Sävärt Ama Evop Iarhakt Kärarhae I Rhi Nä Ma Jisas Tat Tet

¹ Nasot dä ma Jisas ka met mät ama værhap ama mor ap dä ama lel ap bää qä sameng na ama sameng ama mär ngät nävärt ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dä ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rhi na qa

² näkt nävärt arhani ama evop kärarhani i qa qutmäst ama iaus nämät

* ^{7:38} kia qärhaktgyäm iglem Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqya, 'kia vop pät iglem.' † ^{7:45} ngia qärhaktgyäm ngo Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqya, 'ngia vop pää gua sdäm.'

ta dä qa mumäräs pät a rha nämät ama räm. Aktni nävät a rha di ma Maria qärakt i rhat tes ki i ama ruqi nämät ama värhäm ma Makdala qärakt i sa qa qutmäs ama ngärhäqyet da udiom na ama iaus bä vuk sää ngät nämät ki.

³ Bä qosaqi qale ma Joana ma Kusa aa egutki e näkt ma Kusa di ma Herot aa lat angät narhoerqa bärä qosaqi ma Susana näkt säväät arhani ama rhäqäp na rha. Rhärha rhäkt ama evop di rhat tatnärhää ma Jisas käna aa mudäsaqongda na arhää ligär qärangätni i nga e gem da.

*Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät
Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama
Gavämirhong*

(8:4-8 / Mat 13:1-9 / Mak 4:1-9)

⁴ Bä nga ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek di väspästämne na rha sage ma Jisas dap kosaqi ama ruvek tat dän nämät ama värhap ama mor ap i aomni näkt saqi sa aomni dä ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁵ “Maos dä akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä sáp sää varhämama iska dä ama ruvek ta naengmät nä irhong dä ama isäm nämät ama leqäs ngä mäs irhong.

⁶ Dap arhongni ngä sáp säväät ama ivätki qäraktni i ama dui vämgibä nga vur mät irhong dä nät däm irhong inguna qaku anga rigi masirhat pa ama ivätki.

⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä sáp sää mänguräp ama ritgung bärä moe ngä ir sää ne bärä ama ritgung ngä ong ama gavämirhong bärä ngä slava nä irhong angärha irhirqi.

⁸ Dap arhongni ngä sáp säväät ama ivätki ama märqi. Bä irhong ngä ir bärä irhong ngä sa. Näkt asägäni asägäni ini ngä sa ama sägäk ama handret na ama gavämirhong.”

Bä nga qat tamän bärä rhäksot dä qa märhamän dävuk toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väät a qa sää gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

*Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas
Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama
Siqut*

(8:9-10 / Mat 13:10-17 / Mak 4:10-

12) (8:11-15 / Mat 13:18-23 / Mak 4:13-

20)

⁹ Bä nga aa mudäsaqongda rha snanbät sää qa iva qä qoar na rha na ama enge na ama siqutki at tarimini

¹⁰ dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qät bon ngän da ama mädräm ivakt iva ngänät dräm säväät aa Muräktpäm dap nguat tamän bät ama enge na ama siqut sage arhani ivakt iva ‘näma dä äkt bärä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani bärä näma dä äkt bärä rhat nari sokt diva qaku mamär iva qunäga väät a rha.”

¹¹ “Ama enge na ama siqutki at tarimini di rhoqortäqyia, ama gavämirhong di ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ama gavämirhong barhämama iska di ama siqutki säväät ama ruvek kärarhani i rhat nari näkt ma Sämgä qat dän bärä qät ta ama enge näda arha ron ivakt iva qaku rhi natnanakt na ngät dä va qaku rhi narha ama mumaiär.

¹³ Dap iarhongäkt kärqärhong bät ama ivätki ama dui vämgibä di ama siqutki säväät ama ruvek kärarhani i rhit ta ama enge na ama märmärgem doqoräkt i rhat nari ngät sokt di qaku angät snagut ngät don säda arha ron mamär. Bärä rhat nanakt di nak kop sokt pät ama qävääläm ama qot äm näkt nga ama märänga nage ama siqutsiqut kat dän bät a rha dä mämae da arhää qatnanakt.

¹⁴ “Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä sáp sää mänguräp ama ritgung di ama siqutki säväät ama ruvek kärarhani i rhat nari sokt di nga rhat tet parhäm arha tmerhäs dä ama qänäskänes dä ama märmärgem näkt ama mämägän nämäni ama ivätki di

ngärhi slava na rha dä soknga qaku sräpsräp ta mäni arhä qatnanakt.

¹⁵ Dap ama gavämirhong bät ama ivätki ama mär qi di ama siqutki sävärtama ruvek kärarhani i sa ama räkt ka dä ama mär qa ama snängaqa di rhat nari ama enge näkt tit sangar sävärtama ngät ma ama qrot. Dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap bä äkt i rhit sa ama gavam bät kärangätni arha iar.”

*Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem
(8:16-18 / Mak 4:21-25)*

¹⁶ “Qaku aung gä namudäm sädanga lirhäga näkt kä ngaip ka va anga uratki arha rem ura qa rhu qa va anga laiqa aa rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva värtdiva rhat lu ama neraqa.

¹⁷ Inguna qaku guani qärqäni i amngaip ini diva qaku rhi namuqunägsä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e värm diva qaku vuk sää ini säd-eraqi.

¹⁸ Dä soknga mamär iva ngänätnari mamär ivakt iva qunäga värt a ngän sa ama enge inguna aung gärakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae dap aung gärakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha iarhongäkt nagem ga qärqärhong i qat tu aa snäng i irhongnga e gem ga.”

*Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävärt Aa Läktpék
(8:19-21 / Mat 12:46-50 / Mak 3:31-35)*

¹⁹ Dä ma Jisas aa nanäk näkt sävärt aa läktpék di rha män ivakt iva rhi lu qa sokt di qaku mamär iva rhi namet sa glaqot na qa inguna nage ama guläñgi na ama ruvek.

²⁰ Dä akni qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk näkt sävärt già läktpék di iarha namäkt tat mair dalek i nani a rha iva rhi lu nge.”

²¹ Dä ma Jisas ka muvärt toqortäqyia, “Gu nan bä gua läktpék di iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

*Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm
(8:22-25 / Mat 8:23-27 / Mak 4:35-41)*

²² Vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski qä na aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” Dä rha met mämono.

²³ Bä nga rhi ngang bät kä namuqa rhoqoräkt dä ma Jisas di qa mänätäm.

Dä but sa ama lauräm ama qrot äm mäk masägos pät ama namuqa aa rhäng bä ama mlauski di rhäqäptäqäp ki na ama rigi bä qale rha da ama tñäpkí arha ron.

²⁴ Dä ama mudäsaqongda rha met bä rha rhäqäm a qa dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, Qamorqa! Va u rhon bä va urhi ñäp!”

Dä qa märanas bä qa anmae da ama lauräm dä ama vaeng na ama enge ama qrot ngät dä soknga qäp dä qä lauräm dap mänadin bät ama qoevärs.

²⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Angän gatnanakt ngä qoe nai?”

Rhäqäptäqäp ta bä rhit len dä rhi snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qät bon da ama rhäkne qäqi särha ama laur dä ama rigi dä ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iaus Mät Ka Ama Ruqa

(8:26-39 / Mat 8:28-34 / Mak 5:1-20)

²⁶ Dä rha met mät ama mlauski bärhage na ama namuqa bär sävärt ama Gerasaqäna * arha ivärhäs kärqosni i äs nge e rhämone nä na Galili.

²⁷ Bä nga ma Jisas ka rhon na nas samit sävärt a qoan dä akni ama ruqa qärakni i ama iaus nga e mät ka qa met inamuk sagem ga. Iaqäkt ama ruqa di qa nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm näkt ka di mudu qaku qat dräm ga is nas bär ama vlavel a qa dä qaku qat tas pa anga värtka dap kat tas mät ama ñäpta arha lek.

²⁸ Bä nga qa lu ma Jisas dä qa muquaia näkt arpus na qa mäk säng

* 8:26 ama Gerasaqäna Ura 'ama Gadaraqäna ura 'ama Gergesaqäna'

ma Jisas aa qar bā qät nästäm dävuk toqortäqyia, "Nani a nge iva ngia mäsana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva qale ngi nasangäm na ngo."

29 Qat tamän doqoräkt di sa nguna ma Jisas ka märhamän ma ama qrot iva vuk sa ama iauska nämät ka.

Ma ama rhäqäp nä imek dä ama iauska qä rhartäm sä qa bā näma dä rhit kop mät aa qar dä aa rhäkt na ama sengäna bā qale qa va ama tpäskiarharhäng sokt di qä nänbäñmät na ngät näkt ama iauska qä ngang sä qa bā säävt ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek pät imek.

30 Ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Gi ngärhipki agukt koe?"

Dä qa muvärt toqortäqyia, "Ma Rhäqäp" inguna ama rhäqäp na ngät ama iaus sa ngä mon sämät ka.

31 Dä saqi as ngärhit nok pät ma Jisas iva qale qä naqutmäst a ngät bā va ngä namet sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit[†].

32 Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e bā ngät täs pät ama qurängige. Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas ivakt iva qä rhares pät angärha rhäng iva ngä rhon sämät ngät dä qa rhares pät angärha rhäng.

33 Bä nga vuk sa ama iaus nämät ka ruqa dä ngä met bā ngä mon sämät ama vlam bā ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpkä bā ngä mon ba ama rigi bā ngä ñäp däm gi.

34 Bä nga ama ruvek kärarhani i mai rhit lu värt iangärhakt ama vlam di sa rha lu ama lat kärangätni i ngä märanas toqoräkt dä rha ang masirhat bā rha sameng mät ama värhäm bā särhage särhage.

35 Dä ama ruvek ta met ivakt iva rhi lu iangärhakt ama lat kärangätni i sa ngä märanas. Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qärak i sa vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun säng ma Jisas aa qar i sa mamär na aa

mädräm bā qa monmät bā nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

36 Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhakt ama lat kärangätni i ma Jisas ka mualat na ngät di sa rha qoar na ama ruvek i sa ma Jisas ka mumäräst pät ama iausmätka rhoqor mäniekt.

37 Dä ama ruvek moe nävät ama Gerasaqäna arha ivärhäs taqe rhage rha qoar nä ma Jisas iva qa rhet nagem da inguna rhäqäp ta masirhat na ama tlenga.

Dä qa rhon na nas sämät ama mlauski bā qa met.

38 Bä ama ruqa qärakni i mai qre vuk sa ama iaus nämät ka di qät nok pät ma Jisas iva qä na qa dä ma Jisas ka evär däm ga näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia,

39 "Evär däm nge säva värt bā ngi sameng i sa ma Ngämuqa qa mualat pägia iar toqoräkt." Dä soknga qa met mät iomäkt ama mor äm ama värhäm bā qa sameng i ma Jisas ka mualat pa aa iar toqoräkt.

*Ma Jisas Ka Mumäräst Pät Ama
Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi
(8:40-56 / Mat 9:18-26 / Mak 5:21-43)*

40 Bä sa nga evär dä ma Jisas särhage na ama namuqa dä ama guläñgi na ama ruvek ta ar sä qa inguna rha moe di mai qale rha dap tat nañäm nani a qa.

41 Dä ama tpäskinaqa näva ama mämaiqi qärak i rhat tes ka i ma Jairus ka män bā arpus na qa säng ma Jisas aa qar bā qat naing bät a qa

42 iva qä na qa säva aa vätkä inguna aa imgi qit ñäp käraktni i qop sokt ki aa imgi ama sägäkt. Näkt at koeo di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät.

Bä nga ma Jisas kat tet parhäm ama iska dap ama gulañ na ama ruvek di rha moe rhat tet bā rhit tares ka.

43 Dap aktni ama ruqi di qali qi e qäraktni i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap at biaska qat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama

[†] **8:31** *ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit* Ama ruvek tat tu arhä snäng i ama iaus diva rhi värsärhäm ngät mäk da ama ivätki arha ron mamär bā dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa qä sangäm na ngät.

qoeo. Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi[‡] sokt di qaku aug ga mäqäne dä mamär iva qa rhumäräs pät a qi.

44 Qia män säng ma Jisas aa rhäng bää qia rhäk da aa boiqi arha väm dä qop käp da ama biaska masägos.

45 Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, "Auge qa rhäk pät a ngo?"

Bää nga rha moe rha rhäqyas dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, "Qamorqa, ama ruvek di masirhat na rha bää rhit tares nge."

46 Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Aung i ak ka rhäk pät a ngo. Nguat nari i angätni gu qrot ngä met nävät a ngo."

47 Dä qa evopki qiat lu i qaku mamär iva qi namet dap kaku rhi naräm na qi dä soknga värvär värt aqi bää qia met bää arpus na qi säng ma Jisas aa qar. Näkt da ama ruvek arhä saqong moe dä qia qoar i mäniekt bää sa qia rhäk pät ma Jisas bää rhoqor mäniekt bää qia rha ama mumäräspät masägos.

48 Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, "Ngua imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska."

49 Bää nga rhoqräkt i ma Jisas kat tamän dä akni ama ruqa qa män näp ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätkä. Bää qä qoar toqortäqyia, "Sa ngia imgi qia näp. Dap kale ngi namuruan bät kamorqa."

50 Bää nga ma Jisas ka nari rhoqor täkt dä qä qoar nä ma Jairus toqortäqyia, "Qale ngit len dap sokt ngiat nanakt dä va märäs pät a rha qi."

51 Bää nga qa män bää ma Jairus aa vätkä dä qaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qä na qa in don sävärt ama näpki at tut dap sokt ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems näkt sävärt ama rhuimgi at mamäk dä at nanäk.

[‡] **8:43** *Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi* Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. * **9:5** *ngäni suqup angäna qar sa amarhabuqi samäk* Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

52 Dap toqoräkt di ama ruvek di rhat tuquaia dap tit nok pät a qi. Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Qale ngänit nok inguna nak kop kaku qia näp dap ki mänatäm."

53 Dä rha rhama täm ga inguna rhat dräm i sa qia näp.

54 Sokt di qa sangar at tärhäqyet näkt kä qoar na qi rhoqortäqyia, "Ngua imgi, ngia rhäranas."

55 Dä saqi sa evär da at kloqaqa bää qia mair masägos. Dä ma Jisas ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs.

56 At mamäqiom di qräk mät iom mamär sokt di ma Jisas ka qoar na rha ma ama qrot iva qaku rhi nasameng ba aung sävärt aa lat iangärhäkt kärangätni i sa ngä märanas pät a qi.

9

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(9:1-6 / Mat 10:5-15 / Mak 6:7-13)

1 Mamär dä ma Jisas ka mes ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sävärt a ne dä qa von da rha ama qrot dä ama rhares ivakt iva rhit kutmäss ama iaus dä qosaqi iva rhat tumäräspät nämat ama räm

2 dä qa rhäk na rha ivakt iva rhi sameng sävärt ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä va rhat tumäräs pät ama rämgivärharha.

3 Qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Va qaku ngän nata guani sävärt angäna tmerhäss. Qaku ngän nata anga tlang dä anga sägänaqa dä anga tmäss dä anga ligär dä va qaku aung gä nata anda unbem anga sravem.

4 Agi a vätkä qäarakni i ngän don sävärm ga diva qale ngän e väm ga bää dängdäng i ngän det daqule iomäkt ama värhäm.

⁵ Dap ngakt bā qaku guavek anga ruvek ta ar sā ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi samäk* toqoräkt i ngän det daqule iomäkt ama värhäm ivakt iva rhi lu i sa ma Ngämuqa di qaku märmär gem ga na rha.”

⁶ Dä soknga vräs na rha bā rha met sämät ama värhap asägom asägom bā rhi sameng na ama sameng ama mär ngät dä rhat tumäräspät ama ruvek äkt kärarhani i rhat dän e.

Ma Herot Di Qänäskänes Ka Masirhat Nävät Ma Jisas

(9:7-9 / Mat 14:1-12 / Mak 6:14-29)

⁷ Bä ma Herot ama tpäskinaqa di qat nari sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät täranas bā dädän mä qa inguna arhani rhi qoar i ma Jon sa qa märanas nämät ama tñäpkı

⁸ dap arhani rhi qoar i ma Elaija[†] sa väs däm ga dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bā ama iar qa.

⁹ Dap ma Herot ka qoar toqortäqyia, “Sa ngua rhodäkt mät ma Jon. Dap auge rhak täkt kärak i nguat nari rhärhong däkt sävät a qa?” Dä qa siqut ivakt iva as kä lu qa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(9:10-17 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Jon 6:1-15)

¹⁰ Bä sa nga evär dä qä ngangda dä rha sameng bā bā ma Jisas nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha mualat nä irhong. Dä qa rhäqoar sä rha bā rhi na qa bā sokt ta rha met sä nas bā sa glaqot na ama värhäm ama lel äm gärqom i rhat tes äm i ma Betsaida,

¹¹ sokt di qoki as ama gulañ na ama ruvek di rha räm dä rha väs täm ga sae. Dä ma Jisas ka ar sā rha näkt ka märhamän sävät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm näkt ka mumärärs pät iarhakt kärarhae i rhit läk nani ama mumäräspät.

* 9:8 ma Elaija Ma Elaija di mudu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qärakni i ama ruvek tat tu arhä snäng iva evär däm ga ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nani ma Krais.

¹² Bä nga säpbängang mamär dä qä ngärhäqyisem da udiom na rha rha män gem ga dä rhi qoarärs na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ bā va rha rhet sämät ama värhap bā särhage na ap ivakt iva rhi ñäm nani anga tmäs dä anga vät iva rha rhas inguna rhos täkt ama ivärhäs di äs nga e gläius.”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän, ngäni von da rhä guarhong ivakt iva rha äs.”

Dä rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Rhe gem ut di qop sokt ama ngärhäqyet na ngät ama bretkäna näkt ama udiom ama rhinämiom. Dap nga nani a nge iva urhi vodäm bät anga tmäs bā ba ama gulañ moe?”

¹⁴ Rha märhamän doqoräkt dinguna ama rhodäm sa ama gamoe e di ngäkt kre ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha.

Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni qoarärs na rha iva rha rhuqun bät a ne va ama guläñap. Näkt ama guläñap asägom asägom diva ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pā bap.”

¹⁵ Dä ama mudäsaqongda rha mualat toqoräkt bā rha moe rha muqun mäk.

¹⁶ Dä qa rha qä ngärhäqyet kä bretkäna näkt sävät kä rhinämiom bā qat nañäm dävit säva usäp näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ngät. Näkt ka von aa mudäsaqongda rhäm ngät ivakt iva rhi are däm ngät bā ba ama ruvek.

¹⁷ Bä rha moe rha mäs bā arhä sarem näkt ama mudäsaqongda rha rha ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ama mäsdävät.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krais

(9:18-21 / Mat 16:13-20 / Mak 8:27-30)

¹⁸ Maos toqoräkt i ma Jisas di qä nän bät ama ivärhäs kärqosni i qaku

anga ruvek e dap aa mudäsaqongda di qale rha e rhi na qa dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ama gulañ na ama ruvek di rhi quoaräs i aingo di auge na ngo?”

19 Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi quoar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi quoar i ma Elaija dap koki as arhani di rhi quoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bääma iar qa.”

20 Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Krais nage ma Ngämuqa.”

*Ma Jisas Ka Sameng Sävät Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas
(9:21-22 / Mat 16:21-23 / Mak 8:31-33)*

21 Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng nä rhom däkt bääba aung.

22 Dä qa quoar toqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva as kä na ama märänga masirhat nani a ne bääva ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bääva rhi veng ga näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga däva ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

*Mamär Iva Ngi Rha Gi Sämänanamuqa
Bä Ngit Päs Ma Jisas Aa Rhäng
(9:23-27 / Mat 16:24-28 / Mak 8:34-38)*

23 Dä qa quoaräs na rha moe rhoqortäqyia, “Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämänanamuqa bääqät päs gua rhäng bät ama qunäng nasot a ne.

24 Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä sangar vätaa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bääba ngo diva qa rhumaiar ngät.

25 Va mamär vätaa rhu na agiqa qre i mänamär sä qa nage ama ivätki

at kärhong ama mär irhong moe dap sa musäng sa aa iar ura käbäs na ngät?

26 Nga aung gärakni i aqlus pät a qa na ngo dä aqlus pät a qa nä gua enge diva ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa väti omäkt ama qäväläm gärqom i ngua rhän sä gu murhämeska dä ama murhämeska i gu mamäk käna aa enselqäna ama qumärqumär ta mamär.

27 Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i arhani nävät a ngän däkt kärarhani i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

*Ma Jisas Aa Nämängi Qia Män
Maos*

(9:28-36 / Mat 17:1-13 / Mak 9:2-13)

28 Ngi quoar qre nasot ama ngärhäqyet da dävaung ama qunäng i ma Jisas ka märhamän bät iangärhakt ama enge dä qä nä ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems ta met sädama damgi ivakt iva rhi nä.

29 Bäänga rhoqoräkt i qä nän däaa saqongait angät nämängi qia män maos bääaa boi di ngä män i qaliqalae väti a ngät i ama qulum ngät mamär.

30 Dä nak sa väti omäkt ama qäväläm däama ruiom ama udiom ma Moses kä nä ma Elaija

31 di vuk sä iom sa ama murhämeska na rhävuk bää rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Jisas. Rha märhamän särhäm ne sävät aa tñäpki qäraktni iva qia rhu at slägyige väti a nas e ma Jerusalem.

32 Dap ma Pita qänaa ruaiom di arhä mänäp bäänak as nga bäämät na ama mänäpki nävät arhä saqong dä rha lu ma Jisas aa murhämeska näkt sävät iaiomäkt kärqiom i init mair in na qa.

33 Bäänga rhoqoräkt i in met daqule ma Jisas dä ma Pita qa quoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bää rhat diva u rhair na anga dävagukt anga mämaiväm iva aktni bää nge dap aktni bää ma Moses dap aktni bää ma Elaija.” Qa märhamän doqoräkt inguna qaku qat dräm iva qa rhamän bät agiqa.

³⁴ Bä nga qat tamän doqoräkt dä ama eqoeqi qia män bä qia ong da bä rhit len masirhat toqoräkt i qi ngäng da.

³⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qat tamän doqortäqyia, "Rhak täkt di ngua emga qärakni i sa ngua muquän bät a qa näkt pa ngänät nari nämät ka."

³⁶ Bä nga ama eguinga qat tamän bä rhäksot dä rha lu i sokt ma Jisas kat mair e. Dä ama mudäsaqongda rha ngaip päm mes nä iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong imäk äkt bä qaku rha qoaräs na aung nä irhong.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga
(9:37-43 / Mat 17:14-21 / Mak 9:14-29)*

³⁷ Näkt nga duququ rhoqoräkt i ar sä rha näda ama damgi dä ama guläñgi ama mor qi qia män bät ma Jisas.

³⁸ Dä akni ama ruqa näva ama guläñgi qa näs sävät ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ngut nok pät a nge iva ngilu ngua emga qärakni i qop nguna sokt ka ngua emga ama sägäk dap saqi as kaku aung.

³⁹ Ngakt bä nga ama iauska qat tualat na qa ma ama qrot dä va qat tuqaia masärmän. Dä qät don na qa na ama inirqi bä vukpuk sa ama goaräm mät ka. Bä qaku ama iauska qat tet näväm ga dap sokt kä slava na qa.

⁴⁰ Ngua nok pät gi mudäsaqongda iva rhi qutmäas a qa nämät ka rhoqoräkt i qaku a nge dä rha siqut dä qaku."

⁴¹ Dä ma Jisas ka muväät toqortäqyia, "Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsnia?"

Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, "Ngäni rha ama rhoemga namuk."

⁴² Bä qosaqi nga rhoqoräkt i qa rhoemga qa met iva sage ma Jisas dä ama iauska qa rhon na qa samäk sävät ivät na ama inirqi. Dä ma Jisas ka rhäk na ama iauska nämät ka na ama enge ama qrot ngät bä qa mumäräs pät ka rhoemga näkt ka evär däm ga bä ba aa mamäk.

⁴³ Bä ama ruvek moe di qräk mät ta mamär nävät ma Ngämuqa aa qrot.

*Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävät
Aa Tñäpk
(9:43-45 / Mat 17:22-23 / Mak 9:30-32)*

Bä nga rhoqoräkt i qräqräk mät ama ruvek nävät iangärhäkt ama lat kärangäkt i ma Jisas ka mualat na ngät dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia,

⁴⁴ "Ngäni nari mamär na agi enge qärangätni iva as pa ngua rhamän särhäm ngän na ngät. Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt."

⁴⁵ Sokt di qaku qunäga väät a rha inguna ama rharimini di sa ama ngaip ini. Dap tit len bä qaku aung ga snanbät sä qa närhäm ini.

*Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(9:46-48 / Mat 18:1-6 / Mak 9:33-37
/ Luk 22:24-27)*

⁴⁶ Ama engirhong ngä män mänguräp ama mudäsaqongda bä rhi veng ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

⁴⁷ Ma Jisas di qat dräm arhä mungäsnäng dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa gem mës.

⁴⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aung gärakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di qä rhar sä ngo. Dap aung gärakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe. Inguna iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas mamär mänguräp mä ngän di ama moräs na qa mamär."

*Aung Gärakni I Qaku Qat Tair
Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge
(9:49-50 / Mak 9:38-41)*

49 Dä ma Jon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut lu ama ruqa qärakni i qät kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut siqut iva urhin mae vät a qa inguna qaku qa nämäni ut.”

50 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Qale ngän nanmae vät a qa inguna auge qärak i qaku a urha ik na qa di qa nävät a ut.”

*Ama Samariaqäna Di Qaku Rha Ar
Sä Ma Jisas*

51 Bä sa nga qorhäs korhäs na ama rhodäm gärangätni iva ma Jisas kä an dävit dä qa mu aa snäng na ama snängaqa ama sägäk iva qa rhet sae ma Jerusalem.

52 Dä qa rhäk na aa engevärharha narhoer bärha met sämät aomni ama Samariaqäna arha värhäm ivakt iva rhi rhäkmu nä iarhongäkt moe nani a qa

53 sokoit di ama ruvek nae di qaku rha ar sä qa i qoki nguna qat tet iva sae ma Jerusalem.

54 Bä nga ama mudäsaqongiom ma Jems kä nä ma Jon in lu rhoqoräkt dä in snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Una Engeska, nga nani a nge na un iva uni nän da ama rhäptäpkina rhävuk iva qi veng da?”

55 Dä ma Jisas ka rhong sävät a iom näkt ka mair särhäm iom sä iaqäkt in snängaqa[‡]

56 näkt ta met sämät aomni ama värhäm.

*Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa
Rhäng Doqor Mäniekt
(9:57-62 / Mat 8:18-22)*

[‡] **9:55** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap tom däkt ama qäväläm nämäni ama qängärirhom ma 55 dä ma 56 di di qosaqi rha säm a äm sae. ‘i qa qoar toqortäqyia, “Qaku ngänät dräm i aingän nämäni agi a qloqqa. 56 Ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva qä slava na ama ruvek arha iar dap kinak ka män ivakt iva qa rhumaiar ta.”’ * **10:1** *ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom* Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom däkt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem.’

57 Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä akni ama ruqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoe nai i ingiat tet e di qoki va ngut päs gia rhäng.”

58 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväski e.”

59 Dä ma Jisas ka qoar na akni ama ruqa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” Dä qa ruqa qa muvät toqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhää gu mam.”

60 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na ama näpta iva rhi sasärhää arhä näpta maräkt dap ngia rhet bärngi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

61 Dap koki as akni di qä qoar näma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, va ngu väs gua rhäng dap as narhoer dä ngi rhares pät gua rhäng iva evär däm ngo bärngi sasärhää arhä rhäkt.”

62 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i qat tualat na ama iaräs na ngät ama lat ama mär ngät näkt nga qät nämt da aa rhäng sävät ama mru ngät ama lat kärangätni i mudu qat tualat na ngät di qaku mamär vät a qa iva qat tualat mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

10

Ma Jisas Kät Täk Na Ama Ruvek Ama Dävaung Na Rha Da Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Ama Latta Sa Ama Sameng Ama Mär Ngät

1 Nasot iangärhäkt aa enge dä ma Engeska qa armeng da arhani ama latta qärarhani i ama ruvek ama

dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom* na rha näkt ka rhäk na rha i udiom udiom narhoer nanokt ka säväät ama ivärhimek dä ama värhap iaväkt iva as pa qat tet sämät ap kä na aa mudäsaqongda.

² Näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ama tmäs kärangätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bää iangärhakt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta säväät iangärhakt aa lat.

³ Ngän det! As ngäni lu i ngut täk na ngän doqor ama sipsipkäna ama rhoes mänguräp ama mäsmäs päm ngät ama muräp ama mor ngät.

⁴ Qale ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägänaqa ura anga sandal anga unmem na ngät sae dä qale ngän natmes ama qunäga aa qäväläm säväät aung barhäm ama iska."

⁵ "Bä nga ngän mon säva agi a vätkä dä ngäni er ngäni qoar toqortäqyia, 'Ama bulap bää rhak täkt ama vätkä.'

⁶ Näkt ngakt bää anga ruqa qa ni e qärakni i qat sangar ama bulap diva iangärhakt angäna enge na ama bulap diva qale ngät gem ga dap ngakt bää nga qaku diva qosaqi evär dä angän modämne sagem ngän.

⁷ Qale ngän bää iaqäkt ama vätkä bää ngän däs dä ngänit nakt agirhong gärqärhongni i rhit bon ngän däm irhong inguna ama latka diva nak koki qät ta aa rhitsek. Qale ngän dune na ama vätkä."

⁸ "Bä nga sa ngän mon sämät agi a värhäm bää sa rha ar sä ngän dä ngän däs agirhong gärqärhongni i rhit täkmü nä irhong bää ba ngän."

⁹ Ngän dumärärs pät ama rämgivärharha qärarhani i qale rha e näkt pa ngäni qoarärs na rha rhoqortäqyia, 'Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot na ngän.'

¹⁰ "Dap krekt bää ngän don säva agi a värhäm bää nga sa qaku rha ar sä ngän

dä ngän det sämäni ama iska dalek na äm näkt pa ngäni qoar toqortäqyia,

¹¹ 'Ama rhabuqi qäraktni i dädäktgyäm gi va aurha qar angärha rem diva urhi suqup sä qi ivakt iva urhi qur a ngän i angäna lat di ama vu ngät. Sökt di mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.'

¹² Ngu qoar na ngän iva sädä iaqäkt ama qunäga iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek diva qä lavuqi nä ma Saidon masirhat pit pä iomäkt ama värhäm angät tpäs."

Avuqi Na Ama Ruvek Näva Ama Värhap Ama Mor Ap Kärrahani I Qaku Rha Näpgoer Na Nas

(10:13-15 / Mat 11:20-24)

¹³ "Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bää aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhakt ama nañis ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bää nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhat muqun i rhi is nas na ama iläñ ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vätkä na.

¹⁴ Sökt di vätkä ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs.

¹⁵ Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämane säväät ama näpta arhä ivärhäs."

¹⁶ "Iaqäkt kärak i qat nari nämät ngän di qat nari nämät ngo dap auge qärak i qat ter mä ngän di qat ter mä ngo bää auge qärak i qat ter mä ngo di qat ter iaqäkt kärak i sa qa raäk na ngo sarhe."

*Evär Da Ama Ruvek Ama Dävaung
Na Rha Da Ama Ngärhäqyisem Da
Udiom Na Ama Latta*

¹⁷ Evär dä qärarhani ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom[†] na rha ama latta sa ama sameng na ama märmärgem dä rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, nak ama iaus di qäqi ngät nari nämät ut toqoräkt i urhit kutmäs a ngät nävät gi ngärhipki.”

¹⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo di qaku ngua särmändäm i sa nguna ngua lu ma Sämgä i arpus na qa näda ama usäpkı arha ron doqor ama iauska qärakni i bañäm mät ka.

¹⁹ Sa ngua von ngän da ama rhares ivakt iva ngäni naengmät na ama uiuvärhirhong dä ama rhäm dä va ngänät dän näva ama qrot moe angät tpäs i ma Sämgä. Dä va qaku guani ngä nasangäm na ngän.

²⁰ Sokt di qale märmär gem ngän inguna ama iaus ngät nari nämät ngän dap mamär iva märmär gem ngän inguna sa ma Ngämuqa qa säm angän ngärhep tävuk.”

*Ma Jisas Aa Märmärgem Nävät Aa
Mamäk Aa Snängaqa*

²¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas di rhäqäp ka na ama märmärgem nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qä qoar toqortäqyia, “Ngu nän sä nge mam, ainge qärap i ma Engeska na nge bääba ama usäpkı dä bääba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädrämda dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bääba ama rhoes ama gaini na rha. Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama nämsävätki.”

²² “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bää qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sokt ama Ngätmämäk dä

qaku aung gat dräm i ama Ngätmämäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bää qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.”

²³ Nasot dä qa rhong sävät aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqoräkt i sokt ta sä nas toqortäqyia, “Ama märmärgem bääbää iarhakt kärarhae i arhä saqong ngät lu iarhongäkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong.

²⁴ Inguna ngu qoar na ngän i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha dä ama vitnarha di sa nani a rha iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bää qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.”

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät
Ama Mär Qa Ama Samariaqa*

(10:25-28 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

²⁵ Maos pät aomni ama qäväläm dä akni ama ruqa qa e qärakni i sa qa su na ama Muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ma Moses täm ngät. Di qa mair ivakt iva qä siqut nä ma Jisas dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua mäsana äkt iva dängdäng dä bääba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngu lu ama Muräkt di ngät tamän doqor mäniekt? Ngu lu ngiat tes ngät toqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nägi snängaqa moe bää nägi mungäsnäng moe bää nägi qrot moe bää nägi mädräm moe dä qosaqi va gia snäng bät arhani i rhoqor qre igia snäng bät a nas.”

²⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia muvät maräkt.

[†] **10:17** *ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom* Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom däkt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem.’

Ngia rhualat toqoräkt dä va ama iarnge."

²⁹ Sokt di qoki as nani a qa iva rhuk pät a qa nävät a nas dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Näkt ngu lu auge nävät iarhakt diva gua snäng bät a qa?"

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Akni ama ruqa qat tet mämane nae ma Jerusalem iva sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko bää qa rhon sä nas sämät ama suarha arhä rhäkt. Dä rha set da aa boi nävät a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta met daqule qa mäk i rät pät a qa.

³¹ "Dap akni ama pris nävät ama Judaqäna di mai sävät a qa i qat tet mämane nävä iaqäkt ama iska bää nga qa lu qärak ka ruqa dä qa ang dage bää qa met e na qa.

³² Dä akni ama Livaiqa qärakni i qosaqi qa nävät ama Judaqäna di nga qat tet bää sävät iosäkt ama ivärhäs dä qa lu qärak dä qosaqi qa ang dage na qa.

³³ "Dap ama Samariaqa qärakni i aiut ama Judaqäna di ut dräm ut tu ut snäng i ama ruqa ama vu qa na qa di qat tet parhäm aa tmerhäs bää nga qa män äkt i qale qärak ka ruqa e bää nga qa lu qa dä qa lavuqi na qa.

³⁴ Dä qa met bää sage qärak dä qa rhor na ama oel dä ama wain mät aa bias näkt ka ispät mät ngät. Nasot dä qa mu qärak pät aa donki aa rhäng. Näkt ka met sä qa ruqa bää säva ama vätki qäraktni i ama ruvek tat dän bää rhat tas päm gi näkt tit bodäm sasot a nas näväm gi bää qa lu väta qa. ³⁵ Näkt duququ dä qa rha ama udiom ama qunängiom angät titsek angät ligäriglem bää qa vodäm iglem bää iaqäkt kärak i qät lu väta ama vätki. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ngit lu väta qa iva nga evär däm ngo dä va ngu vodäm bät gi matnärhäm bää ba qa.'

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, "Ngiat tu gi snäng i auge nävät iarhakt ama dävaung na rha di aa snäng bät ama vospospärhaqa maengätki?"

³⁷ Dä qä mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät toqortäqyia, "Iaqäkt kärak i sa qa lavuqi na qa."

Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet bää va ngiat tualat toqor iaqäkt ama ruqa."

Ma Jisas Ka Met Sage Ma Marta Qi Nä Ma Maria Vä Ina Vätkä

³⁸ Bää nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di rhat tet parhäm arha iska dä qa män ba aomni ama värhäm ama lel äm bää aktni ama ruqi qäraktni i rhat tes ki i ma Marta di qia ar sä qa säva arha vätkä.

³⁹ Näkt arha läktki di rhat tes ki i ma Maria. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qiat muqun säng ma Jisas aa qar bää qiat nari iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas kat tamän bät irhong.

⁴⁰ Dap ma Marta di qänäskänes ki sa at täkmunanaska i vadi va estäm na qa. Qia met bää sage ma Jisas di qia snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Gua Engeska, nak kop nga ngiat lu ma Maria nae i qia ang daqule ngo sa ama lat bää sokt ngo nguat tualat na ngät? Mamär iva ngi qoar na qi iva qia rhatnärhäm ngo."

⁴¹ Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, "Marta, Marta, ainge di ngiat tu gi snäng masirhat bää rhäqäptäqäp nge sävät ama rhäqäp nä irhong

⁴² dap ngit länk nani ama sägäni. Ma Maria di sa qia armeng dä ianiäkt kärqäni i ama mär ini bää va qaku aung gä narha ini daqule qi."

11

Ma Engeska Aa Nän (11:1-4 / Mat 6:5-15) (11:9-13 / Mat 7:7-11)

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kä nän bät aosni ama ivärhäs. Bää nga qä nän bää rhäksot dä akni nävät aa mudäsaqongda qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Gua Engeska, mamär iva ngi su ut iva urhi nän doqor ma Jon i qa su aa mudäsaqongda iva rhi nän."

2 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni nän dä mamär iva ngän damän doqortäqyia,

“Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär
bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe.*

3 Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit länk nani a ngät pät ama qunäng nasot a ne.

4 Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong
inguna qosaqi urhit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong
sävät a ut.

Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqutsiquit.”

5 Mamär dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di aa anga ruaqa näkt ngia rhet sagem ga mäni bängagi bä ngi qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, as ngi von ngo rha anga bretkäna anga dävaung

6 inguna akni gua ruaqa qärakni i qat tet pät aa tmerhäns sa gläius di qa mängem ngo näkt kaku guani iva ngu von ga rhäm ini.’”

7 “Dä va iak puk pa aa vätkä qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qale ngiat tusar na ngo. Sa ngua väs mät ama tmongi bä ngua es di sa rha e mäni lai rhi na ngo. Bä qaku mamär iva ngua rhäranas bä ngu von ne rhä guani.’”

8 “Dä ngu qoar na nge i näma dä äkt bä qaku qa märanas bä qä navon nge inguna äkt i gia ruaqa na qa sokt di nak kop nguna nävät iomäkt i qaku aqlus pät a nge iva ngiat naingbät i ngi nän diva gia ruaqa qa rhäranas bä

* **11:2** *Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe.* Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma uiu äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta mu ama qävälmäma nämäni ma Matyu 6:9-13 ivakt iva rhärlong däkt ama qängärlong diva irhong doqor nä iarhongäkt ama qängärlong bät ma Matyu.

† **11:11** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangäkt täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘bret di nak pa ngi von ga rha ama duiqa ura ngakt bä qä nän nani anga’

‡ **11:15** *ma Belsebul Rhakt täkt ma Sämgaa ngärhipki di qoki qi rhoqor ama Filistiaqäna arhä ngämuqa ma Baalsebup.*

va qä von nge masirhat parhäm gia tläqa.”

9 “Dä soknga va ngu qoar na ngän doqortäqyia, ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit näm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge.

10 Inguna iarhakt moe qärarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qärak i qät näm diva qa rhänbät dap auge qärak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa.

11 Guavek koe nävät a ngän ama ngätmämäkkäna di nga ngia emga qä nän nani anga[†] rhinämga di nak pa ngi von ga rha anga uiuvärhaqa dap kaku anga rhinämga?

12 Ura ngakt bä nga qä nän da anga lúaqa di nak nga va ngi von ga rha anga rhämga?

13 Ngakt bä aingän gärarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngätki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpkı arha ron ba qä von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärga bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!”

Ma Jisas Kä Na Ama Iaus Angät Narhoerqa Ma Belsebul (11:14-23 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30/Luk 12:10)

14 Ma Jisas kät kutmäs ama iauska qärakni i qaku qat tamän. Bä nga ama iauska qa met dä ama ruqa qärakni i mudu qaku qat tamän di qa märhamän. Bä ama gulängi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt.

15 Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Qät kutmäs ama

iaus inguna ama iaus angät narho-
erqa ma Belsebul‡ qät bon ga rha
ama qrot bä qat tualat toqoräkt.”

16 Dap arhani di rha siqut na qa i
rha snanbät sä qa ma ama qrot iva
qa rhualat na anga muqunängi na
rhävuk.

17 Sokt di ma Jisas ka räm arhä
mungäsnäng i rhat tu arhä snäng i
qat tualat nä ma Sämga aa qrot dä
qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga
muräktpäm moe qärangätni i sa ngä
matmät na nas diva qaku angärha
anga uiuit bä qosaqi anga sägärhae
näva anga vätkä qärrahani i sa rha
matmät na ne diva qaku sägäni na
rha saqì as.

18 Bä ngakt bä nga ma Sämga di
qat matmät na nas di ngu lu va aa
muräktpäm ngät mair ma ama qrot
toqor mäniekt? Nguat tamän do-
qor täkt dinguna ngäni qoar i ngut
kutmäs ama iaus nä ma Belsebul aa
qrot.

19 Näkt ngakt bä nga ngut kutmäs
ama iaus na ama qrot nage ma Belse-
bul värhäm angäna enge dä ngu lu
iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a
ngän di auge qät bon da rha ama qrot
bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt
kärarhae i rhat tet nasot a ngän di sa
arha lat ngärhi sameng i angäna enge
di qaku maräkt na ngät.

20 Sokt di ngakt bä nga ngut kutmäs
ama iaus nä ma Ngämuqa aa qrot di
iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i
ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä
män sagem ngän.”

21 “Nga ama qrot ka ama ruqa di qa
rhäkmu na nas mamär na ama ulaqi
at kärhong näkt kät lu vät aa vätkä dä
mamär iva mänarhök pät aa qärhong.”

22 Dap ngakt bä anga qrot ka
mamär anga ruqa qa rhän bä qä siqut
na qa dä va ama qrot ka mamär ama
ruqa qa rhän näva aa uväs bä va qä
rha iarhongäkt ama ulaqi at kärhong
gärqärhong i mai di qat tu aa snäng i
mamär na qa nävät irhong bä va qa
rhatmät na aa qärhong moe bä ba aa
ruavek.”

23 “Auge qärrak i qaku qat tair gem
ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge
qärrak i qaku qat tatnärhäm i qä ng-
ingdämne na ama ruvek kä na ngo di
qa di qat tusur täm da.”

Evär Da Ama Iauska (11:24-26 / Mat 12:43-45)

24 “Qre va vuk sa ama iauska nämät
ama ruqa dä qat tet pät ama ivärhäs
ama qräk dä bäs bä qät ñäm nani
anga ivärhäs ivakt iva mae vät a qa
e sokt di ngakt bä qaku qä namäqäne
dä mamär dä qat tu aa snäng do-
qortäqyia, ‘Va evär däm ngo sävä gua
vätkä qärrak i sa ngua män näväm ga.’

25 Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä
samuk dä qä lu qa vätkä i ama
qumärqumär väm ga näkt sa mamär
na qa moe.

26 Dä qat tet bä qat dän sa ama
ngärhäqyet da udiom angätni ama
iaus kärangätni i sa ngä met e na qa
sa angärha lat ama vu ngät bä ngät
don sävä qa vätkä bä qale ngät e. Dä
iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na
qa dap täkt di sa mava na qa masirhat
mamär.”

Ama Modämne Ama Engäktki Na Ngät

27 Bä nga ma Jisas kat tamän
bät tärhong däkt dä ama ruqi nä
mänguräp ama gulañ gia näs tävuk to-
qortäqyia, “Ma Ngämuqa aa modämne
di sa nga e ge ama ngätnänäk käraktni
i qia sa nge bä qia sek mä nge.”

28 Dä qa muvät toqortäqyia, “Nak
ma Ngämuqa aa modämne di sa nga
e ge iarhakt kärarhae i rhat nari ma
Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a
ngät.”

Ama Muqunängi Qärraktni I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona (11:29-32 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1- 4 / Mak 8:11-12)

29 Bä nga märmor ama gulañ dä ma
Jisas kä qoar toqortäqyia, “Irhäkt ama
quoengait di ama vu it ama quoengait.
It ngärhit ñäm nani anga muqunängi
sokt diva qaku anga muqunängi
qi namän bä ba it dap sokt ama
muqunängi nävät ma Jona.

30 Mudu ma Jona di sa qa män i ama muqunängi na qa bää ba ama Niniveqäna bää rhoqoräkt diva ma Ruqa aa Emga di ama muqunängi na qa bää bäh rit täkt ama quoengait.

31 Ama ruqi qäraktni i ama vit na qi e vät ama ivärvärs ma Seba diva qia rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek bää va qi rhäksärha ama ruvek näp tit täkt ama quoengait inguna qia met näva ama iska näda ama ivätki at tärhäkt ivakt iva qi nari ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät ma Solomon aa enge. As ngäni lu i aingo qärak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Solomon.

32 Ama ruvek nae näva ama värhäm ama mor äm ma Ninive va rha rhair ti nä rhit täkt ama quoengait pät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki bää va iarhakt ama ruvek ti rhäksärhäm ngän inguna mudu rha näpgoer na nas toqoräkt i ma Jona qa sameng bät a rha. Dap täkt di aingo qärak i qale ngo rhe di ngua e daver ma Jona.”

Ma Ngämuqa Aa Enge Di Ama Neraqa Bää Ba Ama Släqyige (11:34-36 / Mat 6:22-23)

33 “Qaku aug gä namudäm säda anga lirhäga näkt kä ngaip ka ura qa rhu qa va anga uratki arha rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva väti diva rhat lu ama neraqa.

34 Gi saqong di ama lirhäga bää bää gi släqyige. Qre va ama mär gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa. Dap ngakt bää gi saqong di mava na ngät dä va rhäqäp gi släqyige na ama bängangit.

35 Ngit lu mamär i vadi va ama neraqa qä sen bäm nge dap kale bängangit.

36 Bää va ngakt bää nga gi släqyige moe di rhäqäp ige na ama neraqa dap kaku anga bängangit nani e diva qunäga masirhat mät gi släqyige i rhoqor qre i ama neraqa näda ama lirhäga qä sen näwt a nge.”

*Ama Märän Gärangätni I Ngät Sävärt
Ama Farisiqäna Dä Ama Mädrämä Sa
Ama Muräkt
(Luk 11:37-54 / Mat 23:1-36 / Mak
12:38-40 / Luk 20:45-47)*

37 Bää nga ma Jisas kat tamän bää rhäksot dä ama Farisiqa qa rhäknan däm ga iva qä na qa in däs dä soknga qa mon bää qa muqun bät ama laiqa aa rhäkt.

38 Dap ama Farisiqa di qa särmän sävärt ma Jisas inguna qat dräm i ma Jisas di qaku qa er qa rhor aa rhäkt näkt sa qat täs aa tmäas.

39 Dä ma Engeska qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Aingän ama Farisiqäna di sa ngäni qumär väti ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän na ama snängaqa nani guarhong masirhat iva bää ba nas dä ama mungäsnäng ama vu ngät.

40 Ama dädän da ama ruvek na ngän! Nga nak kaku ma Ngämuqa qärak i sa qa säm ama släqyige di qosaq i qa säm sädä ige angärha ron?

41 Dap mamär iva ngäni von näwt iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät angäna kapkäna dä angän pletkäna bää ba ama tläkta dä va ama qumärqumärt na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong.”

42 “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäni näda ama ngärhäqyisem näwt iarhongäkt moe qärqärhong i ngän du irhong bät ama tmäas toqor ama mint ngä na ama ru dä ama tmäsrhong maos maos näwt a lat dap kaku ngän dualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävärt ama ruvek dä qaku angäna snäng bät ma Ngämuqa. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därlhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhö guarhong.”

43 “Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Rhoqoräkt dinguna sa nani a ngän iva ngän duqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämaiväm dä nani a ngän masirhat iva ama ruvek ti rhar sää ngän na ama

qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e.”

44 “Avuqi na ngän mamär! Inguna sa ngän män i ngän doqor ama rhobek arha an gärangättni i qaku rha muqunän sagem ngät bääkt i ama ruvek tat tet pono va angärha rhäng inguna qaku rhat dräm i ama an iangärhäkt.”

45 Dä akni ama mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, nga ngiat tamän bät iarhongäkt ama engirhong dä qosaqi ut nari i ngl slava na ut nägia enge.”

46 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Dä aingän ama Farisiqäna di qosaqi avuqi na ngän mamär inguna ngän du ama talap ama märän bääbap pät ama ruvek arha rhäng bää rhi siqut iva rhit ta dä qaku. Dap kinak ngän di qaku nani a ngän iva ngän natmualat nä guarhong iva ngän datnärhäm da.”

47 “Avuqi na ngän mamär! Inguna ngänit täkmu na ama ñäpta arha lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha qärarhani i sa mudu angän mamäkkäna rha veng da.

48 Angäna lat di ngärhi sameng mamär i sa ngän dares pät angän mamäkkäna arha rhäng i iarhakt ta mualat toqoräkt. Sa rha veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap aingän di ngän däkmu na arha lek.

49 “Inguna nävät iangärhäkt angäna lat dä sa rha säm ba ama abuk ma Ngämuqa Aa Mädräm ama Mär Ngät toqortäqyia, ‘Va ngu rhäk nä gua vämginarha dä ama ngangda sagem da dä arhani nävät a rha diva rhi veng da dap arhani diva rhi sangäm na rha mavängam.’

50 Bääkt iva rhit täkt ama qoengait pa it ngärhi rha ama rhäksärhäm bät ma Ngämuqa aa vämginarha arhä biaska aa uväs kärakni i qrir na qa mänasäng mudu vät ama rharimini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki

51 mänasäng nävät ma Abel aa biaska bääsävät ma Sekaraia aa biaska qärak i sa rha veng ga mänguräp ama

laiqa na ama vodämes kä na ama ansäspämgi ama mor qi. Ari, sa ngu qoar na ngän na ama engäktki i rhit täkt ama qoengait diva ngäni rha ama rhäksärhäm bät iangärhäkt ama lat angät tpäs.”

52 “Avuqi na ngän mamär ama mädrämäma mädräm sa ama Muräkt inguna ngänit päs mät ama iska sävät ama mädräm sa ama engäktki sävät ma Ngämuqa. Qaku ngän det parhäm ngät dap kosaqi sa ngänit päs särhääiarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.”

53 Bääsa nga ma Jisas ka met nae dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di sa rha nasäng i rhi siqut na qa iva qat tamän sävät ama rhäqäp nä irhong

54 i qale rha nani a qa iva qa rhamän bät agung anga enge qärangättni iva rhi rhäksärhäm ga vät angät tpäs.

12

Mamär Iva Ngänit Lu Nämät Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(12:1 / Mat 16:5-12 / Mak 8:14-21)

1 Bäänga rhoqoräkti ama gulängi na ama rhäqäp na ngät ama tausengäna na ama ruvek päästämne na rha bäädät mamär bää rhi naengmät na ne. Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät aa mudäsaqongda narhoer toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Farisiqäna arha yis käraktni i iomäkti rhat tualat sädä saqong.

2 Qaku guani qärqäni i sa rha väsärhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini.

3 Agi enge iangärhäkt kärangättni i sa ngia märhamän bät a ngät pääbangangit angät tpäs diva rhi nari ngät da eraqi bää agi enge iangärhäkt kärangättni i sa ngia rhäkdasäkt na ngät mät ama sdämgäda ama vät angärha ron mamär diva rhi sameng na ngät nävät ama vät angärha rhäng.”

*Nak Pa Qale Ngänit Len
(12:4-7/Mat 10:26-33)*

⁴“Gua ruavek, nguat tamän särhäm ngän i qale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama släqyige näkt nasot dä qaku mamär väť a rha iva rhi nautical nä guani saqi as.

⁵ Dap pa ngu qur a ngän da iaqäkt kärak i mamär iva ngänit len ga. Mamär iva ngänit len iaqäkt kärak i nasot i sa qa veng ama släqyige di aa qrot ngä vit iva qä rhon na ngän sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Ngäktki, nguat tamän särhäm ngän iva nak pa ngänit len ga.

⁶ “Nga qaku rhi navodäm bät ama ngärhäqyet ama isämihong na ama brasirhom? Sokt di qaku guani nävät irhong di rät pät ma Ngämuqa nä ini.

⁷ Bä ngäktki mamär i qäqi ama qäseg bät angän bäs di sa ma Ngämuqa qat dräm ama rhodäm sä ngät. Qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämihong angät tpäs.”

*Mamär Iva Ngän Damän I Ngän Nämäni Ma Krais
(12:10/Mat 12:22-32/Mak 3:22-30/Luk 11:14-23)*

⁸ “Dä nguat tamän särhäm ngän i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ma Ruqa aa Emga ngua rhamän i qa nämäni ngo dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong.

⁹ Dap kärakni i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva ngu rhäqyas na qa dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong.

¹⁰ Bä aung gärakni i qat tamän maya nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gärakni i qat tamän maya na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qa naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini.”

¹¹ “Qre va rhat tair na ngän da ama narhoerta näva ama mämairvärm dä ama tpäskinarha näkt ama narhoerta arhä saqong dä va qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor

mäniekt ura va ngän damän doqor
mäniekt

¹² inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä su ngän da ama enge iva ngän damän doqoräkt pät iomäkt ama qäväläm.”

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät
Ama Dädän Ga Ama Qärhongbärhaqa*

¹³ Akni nä mänguräp ama guläñgi qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, mamär iva ngi qoar nä gua matka iva qa rhatmät ama gunän nage aun mamäk bä ba un.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhakni, auge qa armeng däm ngo iva ama matnävämnenaqa na ngo ura ama ruqa iva qa rhatmät bä ba en?”

¹⁵ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu! Ngänit lu väť a nas mamär nämät ama snängäqa maos maos na ama alek inguna ama ruqa aa iar di qaku ama rhäk täm ngät nävät aa gunän.”

¹⁶ Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama etki na ama tmäs pät akni ama qärhongbärhaqa aa ivärhäm di ngä sa masirhat.

¹⁷ Dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngu lu ngua mäsana i sa nguna qaku anga släqyäš iva nanokt ama tmäs iva ngua rhu ngät mamär väť a ne?’

¹⁸ “Dä soknga qä qoar toqortäqyia, ‘Rhäkt diva ngua rhualat toqortäqyia. Va ngun brut da ama tmäs angärha väť samäk näkt pa ngu rhäk pät anga mor ngät mamär anga väť iva äkt näkt ngua rhuvärhane nä gua tmäs ngä nä gu gunän bäm ngät.”

¹⁹ Bä va ngua rhamän sävät a nas toqortäqyia, “Nak masirhat nä gu gunänirhong gärqärhongni i sa ngua muvärhane nä irhong säda ama rhäqäp ama qoeo angärha ron. Bä va märmärsägs gem ngo i nguat täs dä ngut näkt bä va märmär gem ngo.”’

²⁰ “Sokt di ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga na nge. Va näp takt täkt ama bångagi dä va ngu rhäqägs ta ama

iar näväm nge. Dä va auge qä rha iarhongäkt kärqärhong i mudu ngia rhäkmu nä irhong iva bää ba nas?”

²¹ “Rhängät täkt ama lat diva ngä rhän bät iaqäkt kärak i qat tuvärhane na aa gunän bää ba nas dap ka di qaku ama qärhong bät a qa sage ma Ngämuqa.”

*Qale Qänäskänes Ngän
(12:22-31 / Mat 6:25-34)
(12:33-34 / Mat 6:19-21)*

²² Dä ma Jisas kä quoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Bä äkt iva ngu quoar na ngän i qale qänäskänes ngän säväät angäna iar iva ngän däs agirhong ura va säväät angän släqyige iva ngän don mät agirhong.

²³ Ama iar di ngä vit pa ama tmäs angät tpäs dä ama släqyige di ige ngä vit pa ama boi angät tpäs.

²⁴ As ngäni lu ama ngotkiqäna. Ngät di qaku ngät dräm ngärhit kutnanokt dä ngärhit sekdam dä qaku angät anga väät nanokt ama tmäs sokt di ma Ngämuqa qät bon ngät ta ama tmäs. Dap aingän di ama vit na ngän masirhat pa ama isäm angät tpäs.

²⁵ Auge nävät a ngän di mamär väät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua säväät aa iar* toqoräkt i qänäskänes ka masirhat?

²⁶ Di ngakt bää nga qaku mamär väät a ngän iva ngän dualat nä rhäni rhäkt ama gaini mamär dä mäniekt bää va qänäskänes ngän nani iarhongäkt moe?”

²⁷ “As ngäni lu ama ngualäñngualañ angärha iar. Qaku ngät dräm ngät tu-alat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät sokt di ngu quoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñngualañ aa murhämeska.

²⁸ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran na angät murhämeska rhoqoräkt kärangätni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bät ama etki dap kaku duququ inguna rhit päs

ngät mät ama mudam dä mänia? Nak nga qaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini nä angän gatnanakt!

²⁹ “Bä va qale ngän du angän snäng masirhat nani ama tmäs iva ngän däs ura ama rigi iva ngänit nakt. Nak kop kale qänäskänes ngän masirhat nani iarhongäkt.

³⁰ Inguna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa di arhä snängaqä masirhat säväät tärhong däkt dap angän mamäk di sa qat dräm i ngänit länk nani irhong.

³¹ Dap kinak pa ngäni rhares pä ma Ngämuqa iva qat turäkt täm ngän dä qosaqi va qä von ngän dä iarhongäkt moekt.”

³² “Aingän ama guläñäm na ama sipsipkäna di qale ngänit len inguna angän mamäk di mär gem ga iva qä von ngän da ama Muräktpäm.

³³ Mamär iva ngäni voda angän gärhong näkt ngäni von ama tläkta rha ama ligär. Bä nga rhoqoräkt dä ngänit täkmu ba nas na ama rhae iva nanokt anga ligär qärangätni i qaku mamär iva mava na ngät toqor ama mämägän dävuk ge ma Ngämuqa dä qaku mamär iva rhäksot na ngät bää va qaku mamär iva anga suaqa qä naing glaqot na ngät bää qaku anga gärhañ ngä naslava na ngät.

³⁴ Inguna äkt i sa qale angän mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqä e.”

Va Ama Qarhap Ngän Dap Ngänät Nañäm

³⁵ “Mamär iva ngän durhämes näkt ama qarhap ngän mamär nani agini qärqäni iva ini ngä rhän näkt mamär iva angän lirhäng ngät dang basägos

³⁶ iva ngän doqor ama gamoe qärrarhani i qale rha nani arha morqa qärrakni iva evär däm ga näva ama tmäski na ama rhitbodämnarha. Bä nga rhoqoräkt dä va ama qarhap ta iva nga i qat dän bää qät kut dä mamär

* ^{12:25} anga sägäk anga aua säväät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

iva rhi lir ti rhar mät ama tmongi bää ba qa.

³⁷ Va ama märmärgem ge iarhakt kärarhae ama morqa aa latta qärrahae i qale rha va aa rem gärrahae i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as tat nañäm nani a qa. Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva qa rhon mät ama boi qärangätni i rhit täkmu na ama tmäs sä ngät näkt pa qä ar sä rha sävät ama laiqa aa rhäkt näkt pa qa rhän bää qä rhatmät na ama tmäs bää ba rha.

³⁸ Va ama mär masirhat sage iarhakt ama morqa aa latta rhoqoräkt i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as kale rha rhoqoräkt i näma dä äkt bää qa rhän mäni ama morqi ama bängagi ura näva ama umeqa.

³⁹ Dap ngänät dräm daerhom i ngakt bää ama vätkä aa ik di sa vadi mai qat dräm iva vät agi a qäväläm dä va ama suaqa qa rhän dä sa vadi mai qaku qä naqyiradeng na aa vätkä iva qä drukdäm bäm ga.

⁴⁰ Aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.”

⁴¹ Dä ma Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqya, “Gua Engeska, nga sokt ngiat tamän särhäm ut nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki ura ngiat tamän särha ama ruvek moe?”

⁴² Dä ma Engeska qa muvät toqortäqya, “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt kärak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät iaqäkt kärak iva aa morqa qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama qunäga aa qäväläp maräkt?

⁴³ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qärap i nga evär da aa morqa dä va qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt.

⁴⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qärhong moe va aa vätkä.

⁴⁵ “Dap ngakt bää iaqäkt ama latka qa rhamän särhäm mes doqortäqya,

‘Gua morqa di qät tiläng bää sa qaku qa lir qa män’ dä qä nasäng i qä arhäktgyäm sa ama latta ama evop dä ama gamoe dap kat täs dä qät nakt bää guani na qa

⁴⁶ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bää vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tualat na aa lat mamär.

⁴⁷ “Näkt iaqäkt ama latka qärap i qat dräm mamär na aa morqa aa snängaqa näkt kaku qa rhäkmu na nas bää qaku qa mualat parhäm aa morqa aa snängaqa diva rhi arhäktgyäm sä qa masirhat.

⁴⁸ Dap ama latka qärapni i qaku qat dräm aa morqa aa snängaqa näkt kat tualat na ama lat kärangätni i mamär iva qä rha ama rhäksärhäm bät angät tpäis diva rhi arhäktgyäm sä qa maqälak. Iaqäkt kärak i sa rha von ga masirhat diva rhi nän nagem ga masirhat dap pa rhi nän masirhat mamär nage iaqäkt kärak i sa rha von ga masirhat mamär.

Qaku Ama Bulap Dap Ama Matmät (12:49-53 / Mat 10:34-39)

⁴⁹ “Nguia män ivakt iva ngua rhu ama mudämgi vät ama ivätki bää nani a ngo i sa vadi va qi nasäng i qiat dang!

⁵⁰ Sokt di as pa ngua rhon sädä ama qäväläm angärha ron iva ngu rha ama baptais na ama tñäpkä bää rhom däkt diva qale läm doqoräkt pät gu snängaqa bää dängdäng i äm ngä rhu angät släqyige vät a nas.

⁵¹ Mäniekt? Nga ngän du angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki? Nak kaku rhoqoräkt! Ngu qoar na ngän i nak sa ngua män sa ama matmät.

⁵² Mänasäng narhäkt bää rhävit diva anga ngärhäqyet na rha anga sägärhae diva matmät ta sävät a ne bää va anga dävaung na rha sävät ama udiom dä

anga udiom sävät ama dävaung na rha.

⁵³ Bä va matmät na ama ruvek iva anga ngätmamäk sävät ama ngärhoemga dä va anga ngärhoemga sävät ama ngätmamäk dä va anga ngätnanäk sävät ama ngärhuimgi dä va anga ngärhuimgi sävät ama ngätnanäk dä va anga ngätväski sävät ama ngätkluqi dä va anga ngätkluqi sävät ama ngätväski.”

Ama Matnämänine Sa Ama Rhodäm

⁵⁴ Dä ma Jisas ka qoar na ama guläñgi na ama ruvek toqortäqyia, “Qre va ngäni lu i ama eqoeqi qiat täranas na rhämone i ama qunäga qat don e dä ngänit lir ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va ama suigi qi säp’ dä qoki ama suigi qi säp’.

⁵⁵ Dap ngakt bä ama laurqi qiat dän na rhänamuk näva ama qräk dä bäs ama ivärhäs dä ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va aqärnas mät ama qunäga’ dä qoki aqärnas mät ka.

⁵⁶ Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän sa ama rhodäm bät ama ivätki dä ama leqäs. Dap mäniekt bä qaku ngänät lu ñismäne sävät iarhongäkt pät tangät täkt ama rhodäm?”

Mamär Iva Ngäni Lir Ngän Duräkt Mänguräp Mes

⁵⁷ “Mäniekt bä aingän maräkt di qaku mamär vät a ngän iva ngäni lu mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät i ama räkt ngät?

⁵⁸ Ngakt bä nga aung ga mu ama enge iva rha rhair na ngän ba ama muräkt dä mamär iva ngäni lir ngän det sagem ga bä va ngän duräkt mänguräp mes ngän na qa as pa ama muräkt angät kamäss. Inguna ngakt bä rha rhair na ngän ba ama muräkt dä varis ama matnävämnenäqa qä namu ngän ba ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt bä va qa rhu ngän ba ama tpäskiarharhäng.

⁵⁹ Dä ngu qoar na ngän i qaku mamär iva vuk sä ngän bä dängdäng i

ngän duvät na ama dändängini nä ini ama brasini.”

13

Mamär Iva Ngi Näpgoer Na Nas Dap Pa Qaku Diva Qäbäs Na Nge

¹ Arhani ama ruvek di qale rha e vät iomäkt ama qäväläm bä rha qoaräs nä ma Jisas sävät ama Galiliqäna qärrarhani i ma Pailat ka modämne na arhä biaska ngä na arhä vodämes angät biaska rhoqoräkt i qa veng da.

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga ngän du angän snäng i iarhakt ama Galiliqäna di ama vu rha mamär bä äkt i avuqi na rha masirhat dap arhani ama Galiliqäna moe di qaku?”

³ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.

⁴ Ura sävät iarhakt kä ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na rha qärrarhae i sa arpus na ama näski sävät arha rhäng e vät ama ivärhäs ma Siloam bä rha ñäp di nga ngän du angän snäng i arhani nae ma Jerusalem moe di rha e vät arha qar sa arha vuirhong?

⁵ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.”

Ama Enge Na Ama Siqukti Sävät Ama Gosaqi Qäaraktni I Qaku Qit Sa

⁶ Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama ruqa qa qutnanokt ama gosaqi vät aa etki na ama wain näkt ka met kät ñäm nani anga gavam sävät at täqän bä qop kaku qa lu agung.

⁷ Dä qa qoar na ama ruqa qäarakni i qät lu vät ama etki rhoqortäqyia, ‘Sa ama dävaung ama qoeo nä rhak täkt i ngut täqäsdämne sarhe bä ngut ñäm sävät ama gosaqi iva nani anga gavam dä qop kaku agung dä ngi rhäp mä qi samäk! Mäniekt bä qit päs nas pät tos täkt ama ivärhäs?’ ”

⁸ “Dä qäarak ka muvät toqortäqyia, ‘Morqa, as kali qi vät aung anga

quiaqa anga sägäk dap pa ngu nges namet a qi näkt ngu rhon na anga ivätki anga mär qi anga qärhopka vämgi.

⁹ Ngakt bää nga qi sa arha anga gavam bät tak navuk diva mamär! Dap nga qaku dää va rhi rhäp mää qi samäk.”

Ama Vakt Pät A Qi Ama Ruqi Qia Rha Ama Mumäräspät Pät Ama Sabat

¹⁰ Vät akni ama Sabat dää ma Jisas käsu va aktni ama mämairqi

¹¹ dap aktni ama ruqi di sävät a qi e qäraktni i ama iauska qa vakt pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na ama qoeo. Sokt kiat nagär bää qaku mamär vät a qi iva qi namurän da arha rhängait.

¹² Bää nga ma Jisas ka lu qi dää qa meski bää qia met sageg ga dää qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, rhäkt di sa isiska vät a nge nämät iaqäkt gi märänga.”

¹³ Dää qa mu aa rhäkt pät a qi bää qia murän däm mes masägos dää qia ansäs sage ma Ngämuqa.

¹⁴ Dää ama narhoerqa näva ama mämairqi di uraqi da aa ron inguna ma Jisas ka mumäräspät a qi vät ama Sabat dää qä qoar na ama ruvek toqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da sägäk di ama lat angät kunäng. Bää va ngänät dän bät iangärhäkt ama qunäng bää ngänit ta ama mumäräspät dap kaku vät ama Sabat.”

¹⁵ Dää ma Engeska qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aingän gärrahani i ngän dualat sädä saqong, ngäda qaku aung nävät a ngän sa qa von da anga rigi vät ama Sabat bää ba aa bulmakao ura ama donki vät ama qäväläm gärqomni i aqäsä qa?”

¹⁶ Dää nga qaku mamär iva rhi namusiska vät takt täkt ama ruqi ma Abraham aa imgi nämät arha ispätkä vät ama Sabat käraktni i sa ma Sämga qa is pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na ama qoeo?”

¹⁷ Bää nga qa märhamän doqoräkt dää aa ikkäna moe di aqlus pät a rha dap ama ruvek di nak mär gem da nävät iarhongäkt ama märirhong

mamär qärqärhongni i sa qa mualat nä irhong.

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät
Ama MastardAa Gävämini Dä Ama Yis
(13:18-21 / Mat 13:31-33 / Mak 4:30-32)*

¹⁸ Dää ma Jisas kä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor mäniekt? Ngu lu va ngua rhuqut täm ngät sävät agiqa?

¹⁹ Ngät di ngät toqor ama mastard aa gavämini ama gaini mamär qärqäni i ama ruqa qa rha ini bää qa qutnanokti vät aa etki. Näkt ini ngäir ma ama ngämuga näkt ama isäm nämät ama leqäs ngä rhäk angärha vät pät aa rhäkt.”

²⁰ Dää saqi as ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut täma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa?

²¹ Ngät di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qi bää qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päm ne bää dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

*Ama Gaini Na Qi Ama Tmongi
(13:24/Mat 7:13-14)
(13:26-27/Mat 7:21-23)*

²² Dää ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dää ama lel ap bää qä su dap kat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem.

²³ Dää akni ama ruqa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga va ma Ngämuqa sokt ka rhumaiar anga marheka na rha anga ruvek?”

Dää ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia,

²⁴ “Ngän däqäne dää mamär i ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Ngu qoar na ngän doqoräkt inguna ama rhäqäp na rha diva rhi siqut iva rha rhon sokt diva qaku rhi namäqäne dää mamär.

²⁵ Ngakt bää nga ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka qa rhäranas äkt bää qä väs mät ama tmongi dää va ngän dair inamäk dalek bää va ngänit kut dap pa

ngänät naingbät toqortäqyia, ‘Aurha morqa, ngi rhar nanokt ut.’”

“Sokt diva qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän bää qaku nguat dräm i sa ngän män na qoe.’”

26 “Dä va ngäni qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mäs dä ut nakt ut nge dä sa ngia mualat na ama rhisu varhäm aurha is mänguräp mä ut.’”

27 “Sokt diva qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän bää qaku nguat dräm i ngän män na qoe. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i ngän dualat na ama vu ngät ama lat!’”

28 “Vät iosäkt ama ivärhäst diva rhat tuquaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne rhoqoräkt i rhi lu ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop näkt sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm dap aingän di sa rha rhon na ngän sä dalek.

29 Ama ruvek diva rha rhän nävät ama ivätki at tärhäkt moe bää va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

30 Bää nak pa iarhakt kärrarhae i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär dap kärrarhani i dängdäng na rha mamär diva rhi rhoer.”

Ma Jisas Airüs Ka Sä Ma Jerusalem (13:34-35 / Mat 23:37-39)

31 Vät iomäkt ama qävääläm dä arhani ama Farisiqäna rha män ge ma Jisas dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas narhäkt bää ngia rhet sävät guaäs anga ivärhäst. Ma Herot nani a qa iva qä veng nge.”

32 Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngän det bää ngäni qoar nä iaqäkt ama muräpka ama iras mät ka rhoqortäqyia, ‘Aingo diva ngut kutmäs ama iaus dä nguat tumäräst pät ama ruvek täkt bää duququ bää vanaia bää va gua rhäqäne dä mamär nä gua lat.’”

33 Nämä dä äkt bää rhoqor mäniekt sokt di qoki as pa nguat tualat täkt bää duququ bää vanaia inguna qaku maräkt toqoräkt iva ma Ngämuqa aa vämginaqa qä ñäp sañis nä ma Jerusalem.”

34 “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärgomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bää rhit ñäp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qäaraktni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge.

35 As ngi lu i gia vätki di sa rha qyiradeng na qi. Näkt ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bää dängdäng bät iomäkt ama qävääläm gärgomni iva ngi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ama modämne sävät tak täkt käarak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.’”

14

Ma Jisas Ka Mumäräst Pät Ama Ruqa Vät Ama Sabat

1 Vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met säva ama moräst na qa ama Farisiqa aa vätki ivakt iva qa äs nae dä sa arhä saqong mamär väst a qa.

2 Dap akni ama ruqa di sävät a qa e glaqot nä ma Jisas kärrakni i ama rämgini na ama rip kia män bät a qa bää rip da aa qar ngä na aa rhäkt.

3 Dä ma Jisas ka snanbät sa ama Farisiqäna rhi na ama mädrämäda mamär sa ama muräkt toqortäqyia, “Nga maräkt toqoräkt iva aung gat tumäräspät pät ama Sabat ura qaku?”

4 Dä qop mänadin däm da.

Dä soknga qa sangar qa ruqa bää qa mumäräst pät a qa näkt ka rhäk na qa bää qa met.

5 Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gärrak i aa anga emga ura anga bulmakao di arpus na qa sämät anga qotnaqoanga väst ama Sabat dä nga va qaku ngi nalir ngi nardränt na qa nae?”

6 Dä qop kaku mamär väst a rha iva rha rhamän bät guani.

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämnanne

7 Bää nga ma Jisas ka lu i iarhakt kärrarhae i rha män säva ama tmäski

di sa rha rha ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm bät ama laiqa aa rhäkt dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁸ “Qre va akni ama ruqa qä ar sä ngän säva ama tmäski na ama rhitbodämnarha dä qale ngänit ta ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm inguna sai dä as akni qa e i qa di ama moräs na qa daver mä ngän gärakni i sa qa ar sä qa.

⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhän dä iaqäkt kärak i mai qre qa ar sä ngän moe diva qa rhet bä sagem ngän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Ngän det nae nanokt taerhak.’ Dä va aqlus pät a ngän inguna va ngäni rha ama mämugunimek ama gaini nä imek dä ngärhes.

¹⁰ “Dap kre va rhi ar sä ngän dä mamär iva ngäni rha ama gaini nä imek ama mämugunimek dä ngärhes iva ngakt bä qärak i qä ar sä ngän ga rhän dä va qä qoar na ngän doqortäqyia, ‘Gua ruavek, ngäni rut pit säp iamek puk ama mämugunimek ama moräs nä imek dä ngärhaväm.’ Rhoqoräkt dä va qä sämamor na ngän mänguräp angäna ruavek moe va ama tmäski.

¹¹ Inguna aung gärakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

¹² Dä ma Jisas ka qoar nä qärak i sa qa ar sä qa rhoqortäqyia, “Qre va ngit boda ama tmäs mäniqunäng ura náp bängang dä qale ngi nar sägia ruavek ura gia matpek ura gia läktpék ura gi qärhae bä säävät iarhakt kärarhae i rhat tas glaqot na nge qärarhani i ama qärhong bät a rha inguna nasot dä varis ti nar sä nge i qosaqi rha rhuvät pät a nas na nge.

¹³ Dap kinak kre va ngia rhualat nägia tmäski dä ngi ar sa ama tläkta dä ama vaktpärharha dä ama vävarhämda dä ama säsurtia

¹⁴ dä va ngi rha ama modämne inguna qaku mamär iva rhi namuvät

pät a nas na nge. Va ngi rha ama modämne qre va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a nge väti omäkt ama qäväläm gärqomni iva ama räkt ta ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpkii.”

Ama Tmäski Ama Mor Qi (14:15-24 / Mat 22:1-14)

¹⁵ Bä nga akni ama ruqa nävät iarhakt kärarhae i rhi nä ma Jisas kale rha bät ama laiqa aa rhäkt di qa nari rhoqoräkt dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ama märmärgem sage qärak iva qa äs pä iaqyäkt ama tmäski mirhup pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Akni ama ruqa di qät täkmu na aa tmäski dä qa rhäkne säävät ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rha rhän.

¹⁷ Bä sa nga qa rhäkmu dä mamär dä qa rhäk na aa latka iva qä qoarärs nä iarhakt kärarhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Ngäni ang i sä iarhongäkt moe di sa ngua rhäkmu nä irhong.’”

¹⁸ “Di nak ta moe rha nasäng i rhi qoarärs i qaku isiska väti a rha. Akni ama narhoerqa di qa qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama ivärhäm bä va ngua rhet sae ivakt iva ngu lu äm. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’”

¹⁹ “Dä akni qä qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama bulmakaoqäna ama ngärhäqyisem bä va as nguat tet toqor täkt iva ngu siqut na ngät pät a lat. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’”

²⁰ “Dä qosaqi akni qä qoar toqortäqyia, ‘Nak kop as ta vodäm na ngo rhoqor täkt bä qaku mamär iva ngu namet.’”

²¹ “Dä evär da ama latka bä qa sameng nä iarhongäkt bä ba aa morqa. Dä soknga aa morqa di qärqur masirhat dä qa rhäk na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi lir ngia rhet parhäm ama is ama mor ngät bä varhäm ama is ama gaini na ngät mät ama värväm bä ngi rhoqor sa ama

tläkta dä ama vaktpärharha dä ama säsurta dä ama vävarhämda.’”

²² “Dä ama latka qa muväät toqortäqyia, ‘Morqa, sa gi rhäkne di sa ngä met sokt di qop as masirhat na ama släqyimek iva nani guavek.’”

²³ “Dä ama morqa qa qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet bää sämäni ama is ama mor ngät bää varhäm ama isitnäk gläius tage rhage bää ngi rhäqoar sa ama ruvek iva rhi rhäqäp gua vätkä.

²⁴ Ngu qoar na ngän iva qaku aung nävät iarhakt kärarhae i sa mai ngua rhäkne nani a rha narhoer qä namäas näp gua tmäski.’”

*Arhongni Qärqärhongni I Mamär Iva
Sävetka Qat Tualat Nä Irhong Ivakt Iva
Ma Jisas Aa Mudäsaqongga Na Qa
(14:25-33 / Mat 10:37-39)*

²⁵ Ama gulañ na ama ruvek di rhi nä ma Jisas tat tet. Qa rhong bät a nas sävät a rha dä qä qoar toqortäqyia,

²⁶ “Ngakt bää aung anga ruqa qat tet sagem ngo sokt di qaku qa rhäkmu na nas iva qä naqyiradeng na aa mam dä aa nan bää aa egutki dä aa es dä aa matpek dä aa läktpék bää qosaqi aa iar di qaku mamär väät a qa iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.

²⁷ “Bää auge qärapak i qaku qät ta aa sämänanamuqa maräkt näkt kät päs gua rhäng di qaku mamär väät a qa iva qä namän i gu mudäsaqongga na qa.”

²⁸ “Ngakt bää nga aung nävät a ngän di nani a qa iva qä rhäk pät anga vätkä dä mäni, nga qaku mamär iva as ka rhuqun narhoer bää qä siqut iva qä rhodäm nä iangärhähkt ama ligär qärangät iva qä rhar sä ngät pät ama vätkä bää qoki va qä rhäksot na qa?

²⁹ Inguna ngakt bää nga qa rhu ama vätkä aa ribit näkt kaku mamär iva qä narhäksot na qa dä ama ruvek kärarhani i rhat lu iaqäkt ama vätkä diva rhi nasäng iva rhat tuma qa

³⁰ bää va rhat tamän doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa qa nasäng iva qat tair na ama vätkä näkt kaku qa mäqäne dä mamär i qä rhäksot na qa.’

³¹ “Ura ngakt bää nga anga vitnaqa di sa qorhäs iva qa rhet sämät ama ulaqiqi iva sävät akni ama vitnaqa dä mäni. Nga va qaku qa rhuqun narhoer bää qa rhu aa snäng ivar mamär väät a qa qä na aa ngärhäqyisem ama tausengäna na ama ulaqimärharhärhähkt iva rha rhän näp akni aa uväs kärakni i aa ruqa ama rhäk täm ga ama tausengäna?

³² Ngakt bää qat tu aa snäng i qaku mamär väät a qa dä va qä rhäk na anga engevärharha sage akni ama vitnaqa sa anga enge na ama bulap toqoräkt i as kale qa gläius.

³³ Dä qosaqi rhoqorne sävät iaqäkt kärak i qaku qä navoda aa qärhong moe diva qaku mamär iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.”

*Ama Qyiräpki Qärapakni i Sa Rhäksot
Na At Märmät Di Ama Mäñmäñini Na
Qi*

(14:34-35 / Mat 5:13 / Mak 9:50)

³⁴ “Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bää sa rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt?

³⁵ Qi di qaku ama mär qi iva sävät ama ivätki ura va sävät ama angi na ama bulmakaoqäna angärha snok dap ki diva rhi rhon na qi. Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

15

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät
Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa
(15:1-7 / Mat 18:10-14)*

¹ Maos dä väspästämne na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä arhani ama vu rha ama ruvek bää rhat nari ma Jisas.

² Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhat tamängus toqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa di qä rhar sa ama vu rha ama ruvek bää qat täs kä na rha.’

³ Dä ma Jisas kä qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁴ “Ngakt bää nga ak nävät a ngän di aa anga handret na anga sipsipkäna

näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätni ama 99 na ama sipsipkäna va ama mran ba ama maläs dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa bää dängdäng i qa rhän bät a qa?

⁵ Näkt ngakt bää qa rhän bät a qa dä va qa rhu qa da aa lang bää qa rhet sää qa sa ama märmärgem.

⁶ Bää nga va qa rhän ba väät dä qa rhes aa ruavek ti na arhani qärrarhani i rhat tas glaqot na qa bää va västämne na rha näkt pa qä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu sipsip kärak i mäqi musäng sää qa!'

⁷ "Bää va ngu qoar na ngän i rhoqor tangät täkt ama enge na ama siqutki diva ama mor ngät ama märmärgem dävuk da ama usäpkı arha ron näväät ama vuqa ama sägäk kärakni i qa näpgoer na nas nävä ama 99 na rha ama märtä arhä väs kärarhani i sa mudu rha näpgoer na nas."

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Ligäriga Qärrigeni I Musäng Sä Ige

⁸ "Ura qosaqi ngakt bää nga anga ruqi di arha anga ngärhähqyisem ama qunäng angät titsek angät ligärigleng näkt kia musäng sa age, dä mänia? Nga qaku qi namudäm sääda anga lirhäga aa väm näkt ki naedäm ba arha väätka dap ki natñäm mamär bää dängdäng i qia rhän bät ige?

⁹ Bää nga qia rhän bät ige dä va qia rhes arha ruavek ama evop dä iahakt kärarhae i rhat tas glaqot na qi säväät a ne näkt pa qi qoar na rha toqortäqyia, 'Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu ligäriga qärrige i mäqi musäng sää ige.'

¹⁰ "Bää va ngu qoar na ngän i nak kop toqorne rhoqoräkt i ama märmärgem masirhat nage ma Ngämuqa aa enselqäna näväät ama vuqa ama sägäk kärakni i sa qa näpgoer na nas."

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Rhoemga Qärrakni I Evär Däm Ga Nämät Aa Lat Ama Vu Ngät

¹¹ Dä qosaqi ma Jisas kä qoar toqortäqyia, "Akni ama ruqa di aa imiom ama udiom.

¹² Ama ngärhaläktka qä qoar na aa mamäk toqortäqyia, 'Mamga, ngi von ngo rhä gu gunän gärangätni iva ngu rha ngät nasot a nge.' Dä soknga qa matmät aa gunän bää ba iom."

¹³ "Nak kop kaku qale qale dä ama ngärhaläktka qa västämne na aa mämägän näkt ka met sämät aomni ama värhäm gläius bää qa rhar sa aa mämägän sääda ama iar ama vu ngät angärha ron.

¹⁴ Bää nga nasot i sa qa rhar sää iangärhäkt aa mämägän dä ama mor qa ama tläqa qa män na ama qärhuqi mät iaqäkt ama ngärhähktka moe bää qärrak di qä nasäng iva qat don sääda ama tläqa aa ron.

¹⁵ "Dä soknga qa met bää qa nokpät sää nas ge ama ruqa qärrakni i qat muqun bät iaqäkt ama ngärhähktka dä qa ruqa qa rhäk na qa iva qät lu väät aa vlam.

¹⁶ Nani a qa masirhat iva qä äs anga vlam angät tkutäm sokt di qaku aung ga von ga rhä guani."

¹⁷ "Bää nak as nga qa rhäksärhäm mes dä qä qoar toqortäqyia, 'Gu mam aa latta ama rhäqäp na rha qärrarhani i qat dräm gät sek mä rha di rhat täs ama tmäas masirhat bää rhat täs näväät angärha rhäng dap aingo rhe i qorhäs iva ngu ñäp!

¹⁸ Va ngua rhäranas bää va ngua rhet sage gu mam dä va ngu qoarärs na qa rhoqortäqyia, 'Mamga, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge.

¹⁹ Sa qaku ama märtä na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga dap ngiat tulalat sää ngo rhoqor gia latta qärrarhani i ngiat dräm ngit sek mä rha."

²⁰ "Dä soknga qa märanas bää qa met sage aa mam. Bää as nga qale qa gläius dap kinak sa aa mamäk ka lu qa dä rhäqäp ka na ama lavuqi säväät a qa dä qa ang sage aa emga bää qa qärrähktgyäm ga näkt ka vop pa aa sdäm."

²¹ "Dä ama ngärhoemga qa qoar na qa rhoqortäqyia, 'Mam, sa ngua slava

sage ma Ngämuqa dä sagem nge. Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga*.”

22 “Dap kinak ama ngätmämäk kä quoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni lir ngäni rha anga uiu qi anga mär qi anga boiqi bäängän donmät pät a qa. Dä ngän du anga ring mäni aa rhäktka dä ngän du anga sandal väät aa qäriglem.

23 Ngäni rha ama bulmakao aa ebäm gärqomni i ngän märmor äm bääma enges äm näkt ngäni veng äm. Aut, u rhualat na ama tmäski bää urhi qok.

24 Inguna rhak täkt ngua emga di sa qa näp näkt saqi sa ama iar qa. Mudu musäng sä qa näkt saqi sa qa män.’ Dä soknga rha nasäng na arhä märmärgem.”

25 “Dap toqoräkt di qale ama ngärhamatka väät a lat. Näkt nga qat tet bää sa glaqot na ama vätkä dä qa nari ama mabuirhong dä ama main.

26 Dä qa mes akni ama latka bää qa snanbät sä qa i mäniekt toqoräkt.

27 “Dä qa muväät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Sa gia läktka qa män bäägi mam ga veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm inguna gia läktka evär däm ga bää märäas pät a qa bää mamär na qa.’”

28 “Dä ama ngärhamatka di uraqi da aa ron dä qa mer qä namon säva väät.

“Dä aa mamäk puk sä qa bää qat naing bät a qa iva qa rhon säva väät.

29 Dä qa muväät pät aa mamäk toqortäqyia, ‘Ngi lu! Vät tangät namäk ama qoeo moe di sa nguatuatal masirhat mamär bää ba nge dä qaku ngia von ngo nak kop ta anga rhoemga anga meme iva mär gem ngo ngu nä gua ruavek.

30 Dap nga rhaerhak ngia emga qärik i sa qa rhar sa aa qärhong gä na ama qavat ta ama evop di nga qa män ba väät dä sa ngia veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm bää ba qa!’”

* **15:21** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi sa rha säm a ngät sae. ‘Mamär iva ngiat tualat sä ngo i rhoqor qre i akni gia latka na ngo.’

31 “Dä ama ngätmämäk kä quoaräs na qa rhoqortäqyia, ‘Ngua emga, ainge di vasägos dä sa qale nge gem ngo bää iarhongäkt kärqärhong moe i gu qärhong di gi qärhong iarhongäkt.

32 Dap mamär iva urhi qok bää märmär gem ut inguna rhaerhak gia läktka di sa qa näp näkt saqi sa ama iar qa. Sa mudu musäng sä qa näkt saqi sa evär däm ga.’”

16

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät
Ama Räpmät Na Qa Ama Latta Arhä
Narhoerqa*

(16:13/Mat 6:24)

1 Ma Jissas ka quoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Akni ama qärhongbärhaqa di maos dä ama enge ngä män bät a qa sävät aa lat angät narhoerqa i qät tar sä qä qärhongbärhaqa aa qärhong.

2 Dä soknga qa rhäkne nani a qa bää qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Agini rhäni rhäkt i ngua nari sävät a nge sä ini? Ngi säm anga enge sävät gia lat angät gavämgä inguna va qaku ama lat angät narhoerqa na nge saqi as.’”

3 “Dä ama lat angät narhoerqa qa mu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngua mäsana rhäkt? Gua morqa di qät täksot na ama lat nävät a ngo. Qaku gu nga qrot iva nguatuatal na ama qrot ngät ama lat dä aqlus pät a ngo ngut nokpät.

4 Rhäkt di nguatuatal dräm iva ngua rhualat toqoräkt. Va ngua rhualat na anga märini iva ngakt bää nga rhi rhäksot na ngo nävät gua lat te dä va nasot dä mamär iva ama ruvek ti rhar sä ngo säva arha väät.’”

5 “Dä qa mes ama ruvek kärarhani i mudu aa morqa qa von da rha arhongni aa qärhong iva nasot dä va rha rhuvät. Dä qa snanbät sa ama narhoerqa ama ruqa rhoqortäqyia, ‘Sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’”

6 “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ama dävaung ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel nävät ama olip angät gavam.’”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rhagia abuqit sä gi dinau bä ngi lir ngia rhuqun näkt ngi rhar ama dävaung ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel dap ngi säm ama sägäk ama tausen da ama ngärhäqyet da dävaung ama handretkäna da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna.’”

7 “Bä äkt dä qa snanbät sa ama udiom na qa rhoqortäqyia, ‘Dap ainge di sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’”

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rhagia abuqit sä gi dinau bä ngi rhar ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat dap ngi säm ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’”

8 “Mamär dä aa morqa qa räm i ama latta arhä narhoerqa ama räpmät na qa sa qa slava na qa. Nämä dä qat dräm doqoräkt sokt di qa an sä qa nävät aa mädräm ama mär ngät inguna qa muräkt mamär narhoer. Inguna ama ruvek nämäni rhaktni ama ivätki di rhat tualat na ama mädräm ama mär ngät masirhat sa arha ruvek bä rha män näva ama ruvek arhä väs kärarhani i rha näda ama neraqa aa ron sa arhä mädräm ama mär ngät.

9 “Ngu qoar na ngän i mamär iva ngän dualat na ama ivätki at mämägnäna iva ngänit säm angän anga ruavek sävät a nas iva ngakt bä nga rhäksot na ngät dä va rhi ar sää ngän säva ama mämuugunäs ama sok tä bäs.

10 Auge qäarak i mamär vät a qa iva qa rhualat mamär na ama gaini di qosaqi mamär vät a qa iva qa

rhualat mamär na ama moräm dap auge qäarak i qaku ama saengäktka na qa sa ama gaini diva qaku ama saengäktka na qa sa ama moräm.

11 Dä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa angäna lat sa ama ivätki at mämägnäna dä ngu lu va auge qat nanakt na ngän sa ama engäktki na ngät ama mämägnäna rhävuk?

12 Bä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa akni aa qärhong dä ngu lu va auge qä von ngän da anga qärhong iva ngän sä irhong?”

13 “Qaku mamär vät ama latka iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna qa diva ama vu dä aa ron sävät akni dap pa aa snäng bät akni ura va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu dä aa ron sävät akni. Qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi pa ama ligär angärha rem.”

Ama Rhisu Sävät Ma Ngämuqa Aa Muräkt Dä Aa Muräktpäm

14 Ama Farisiqäna qärarhani i arhä snäng bät ama ligär di nga rha nari rhärhong däkt dä rhat tumä ma Jisas.

15 Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di qärrarhani na ngän i ngän dualat masirhat iva ama ruvek tat lu i ama räkt ta na ngän sokt di ma Ngämuqa qat dräm angän snängaqa. Agini qärqäni i ama vit nä ini ge ama ruvek di ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong.”

16 “Ama Muräkt nage ma Ngämuqa dä ama enge nage aa vämginarha di sa rhi sameng na ngät bä dängdäng i ma Jon ama Baptais ka män. Bä nävät iangärhakt ama rhodäm dä ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhi sameng na ngät bä ama ruvek moe di rhäktuk pät a rha i rhit kyir mäne ivakt iva rha rhon säva ama Muräktpäm.

17 Märmärsäas iva qäbäs na ama usäpkidä ama ivätki dap kaku mamär iva qäbäs na anga gaini mamär anga

muqunänini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt.”

*Ama Bäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron
(16:18 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12)*

¹⁸ “Aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki bää qa mät aktni di qä qavatnävätlägut bää aung gäarakni i qa mät ama evopki qäaraktni i qia qutmäs arha egutka di qi qavatnävätlägut.”

Ama Ruqa Ama Qärhong Bät A Qa Qä Nä Ma Lasarus

¹⁹ “Maos dä qale akni ama qärhongbärhaqa. Näkt iaqäkt ama qärhongbärhaqa di qat don mät ama qärhongbärharha arhä boi näkt kale qa i amämägän sä qa vasägos.

²⁰ Mät aa tmongi di qale akni ama tläqa qäarakni i rhat tes ka i ma Lasarus i rhäqäp na ama bias pät a qa

²¹ näkt pasägos dä nani a qa masirhat iva qat täs ama tmäs kärangättni i arharpus nä ngät nävät ama qärhongbärhaqa aa laiqa. Dä ama im ngät dän bää ngärhi qik mät aa bias.”

²² “Näkt ama qäväläm ngä män bää ama tläqa qa ñäp dä ama enselqäna rha rha qa sädä ma Abraham aa sdäm.

“Ama qärhongbärhaqa di qosaqi qa ñäp bää rha sasärhäm ga.

²³ Bää qale qa vät ama ñäpta arhä ivärhäs dä qa näm bavit dä qa lu ma Abraham gläius i qale ma Lasarus da aa sdäm.

²⁴ Dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Abraham gu mam, ngi lavuqi na ngo dä ngi rhäk nä ma Lasarus ivakt iva qä rhäk ama gaini vuk da aa rhäktka aa uväs pa ama rigi näkt ka rhu vät gu qoebäñga ivakt iva bok däm ga inguna qale ngo rhe mät ama ruanini ama mor ini mamär mät tos ama mudäbäś.’”

²⁵ “Dä qinak ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Ngua emga, ngiat dräm i mudu vät gi qunäng nägia iar dä ngit ta ama märirhong dap ma Lasarus di avuqi sä qa dap täkt di mänamär sä

qa rhe dap ainge di qale nge mät ama ruanini ama mor ini mamär.

²⁶ Dä aomni di sa rha mu ama ar a qa ama uqupka mänguräp mä ut ut na nge iva nga iarhakt kärarhae i nani a rha iva rha rhet narhe sagem nge di qaku mamär vät a rha bää qaku mamär iva aung gä namängaläkt nagem ngän bää sagem ut.”

²⁷ “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Dä ngu nä nge mamga iva ngi rhäk nä ma Lasarus sääp gu mam aa vätkä

²⁸ inguna gua läktpék ama ngärhäqyet na rha ama gamoe rha e i vadi va qa rhugem da ivakt iva qosaqi qale rhi namet sävät tos täkt ama ivärhäs na ama ruanini ama mor ini.’”

²⁹ “Dä ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Qale ma Moses aa enge ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge gem da bää mamär iva rhat nari ngät.’

³⁰ “Dä qä qoar toqortäqyia, ‘Qaku Abraham gu mam, dap ngakt bää ngä va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki bää sagem da dä va rhi näpgoer na nas.’

³¹ “Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngakt bää qaku rhat nanakt nä ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge dä va qaku rhat nanakt näma dä äkt bää va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki.’”

17

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärharhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämät Ama Vuirhong

*(17:1-2 / Mak 9:42-48 / Mat 18:7-9)
(17:3-4 / Mat 18:15-20)*

¹ Ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sa ama ruvek bää sämät ama vuirhong diva qoki va irhong ngät dän sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak i qat täranas nä irhong.

² Vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa sääp garäskä qre va qa rhäqäne sa akni nävät tärhae

rhäkt ama rhoes ama gaini na rha bää sämät anga vuini.

³ Bää va ngänit lu väät a nas mamär.”

“Ngakt bää akni nävät a ngän di aa anga ruqa qä slava na qa dää va qa rhamän särhäm ga ma ama qrot iva qale qat tualat toqortäkt dap ngakt bää aa ruqa qä näpgoer na nas dää va qä qyiradeng ba qa.

⁴ Ngakt bää qa slava na nge ma ngärhäqyet da unmembä da ama qunäga aa ron näkt ka män gem nge ma ngärhäqyet da unmembä qä qoar na nge rhoqortäqyia, ‘Sa ngua näpgoer na nas’ dää va ngi qyiradeng ba qa.”

Mamär Iva Ngi Sämamor Na Aut Katnanakt

⁵ Dää ama ngangda rhi qoaräs nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi sämamor na aut katnanakt.”

⁶ Dää qa muvät toqortäqyia, “Ngakt bää nga angän gatnanakt di ama gaini na ngät toqor ama mastard aa gavämini diva mamär väät a ngän iva ngän damän säävät tak täkt ama ngämuga rhoqortäqyia, ‘Ngia rhar tämmes bää ngi qutnanokt sä nas pa ama garäksa’ dää mamär iva qä nari nämät ngän.”

Ama Latta Di Nak Kop Ama Latta Na Rha

⁷ “Qre va ak nävät a ngän di aa anga latka qärakni i qät täp ama ivätki ura qät lu väät ama sipsipkäna näkt nga qa män i evär däm ga nävät ama lat dää var qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi ang, ngi lir namuk bää ngia rhuqun bää ngia äs?’

⁸ Nguaräm gaku dap kinak pa qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi rhäkmu nä gua tmässä näkt ngi rhäkmu na nas näkt kale nge dävarhäm na ngo dap pa ngua äs dää ngu nakt iva nga nasot dää va sa ngia äs dää ngi nakt?’

⁹ Var qa rhes ama mär sage aa latka inguna qa mualat nä qärqäni i qa qoar na aa latka iva qa rhualat nä ini?

¹⁰ Di nak kop toqorne na ngän gua latta i nga sa ngän mualat na ama lat kärangätni i sa rha qoar na ngän iva ngän dualat na ngät di nak kop

mamär iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Aiut di nak kop ama latta na ut kärarhani i sokt ut tualat!’ ”

Ma Jisas Ka Mumäräas Pät Ama Ngärhäqyisem Na Rha Ama Gamoe Sa Ama Bias

¹¹ Näkt sa nga varhäm ma Jisas aa iska iva sae ma Jerusalem dää qa met parhäm ama nägoeqa mänguräp ama ngärhäqyiom ma Samaria dää ma Galili.

¹² Bää nga qat tet iva sämät aomni ama värhäm dää ama ngärhäqyisem na rha ama gamoe rha män bät a qa qärrarhani i ama bias pät a rha. As tat mair gläius

¹³ bää rha näs masirhat tävuk toqortäqyia, “Jisas aurha morqa, mamär iva ngi lavuqi na ut!”

¹⁴ Bää nga qa lu rha dää qä qoar toqortäqyia, “Ngän det bää ngäni qur ama priskäna rhäm mes.”

Bää nga rhat tet parhäm ama iska dää märäas pät a rha.

¹⁵ Ama ságäk nävät a rha di nga qa lu i sa märäas pät a qa dää evär däm ga dap kä nänsässä tävuk sage ma Ngämuqa.

¹⁶ Bää arpus na qa säng ma Jisas aa qar bää qat tes ama mär sage ga. Näkt ka di ama Samariaqa.

¹⁷ Dää ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Gusna i märäas pät ama ngärhäqyisem na rha? Dap arhani ama ngärhäqyet da levaet na rha rha qoe?”

¹⁸ Qop nga va qaku aung evär däm ga bää qä navoda ama ansässä sage ma Ngämuqa dap pa sokt tak täkt ama nañiska?”

¹⁹ Dää qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas bää ngia rhet. Sa gi qatnanakt ngä mumäräas pät a nge.”

Ma Ngämuqa Aa Muräktpäm Angät Mänmänäs (17:26-30, 34-36 / Mat 24:36-44 / Mak 13:32-37)

²⁰ Maos dää ama Farisiqäna rhi snanbät sä ma Jisas iva qäsnia ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä rhän. Dää ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm diva qaku

ngä namän sa anga muqunän iva ngäni lu nämät angän saqong

²¹ bää va qaku ama ruvek ti naqoar toqortäqyia, ‘Erhangät i’ ura ‘Iangät muk i’ inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e gem ngän.’

²² Dä soknga qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni i aingän diva nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu anga qunäga näväät ma Ruqa aa Emga aa qunäng sokt diva qaku ngän nalu qa.

²³ Ama ruvek pa rhi qoaräs na ngän doqortäqyia, ‘Iak muk i!’ ura ‘Erhak i!’ dä qale ngän namäranas bää ngän nangang nasot a rha.

²⁴ Inguna ma Ruqa aa Emga väät iaqäkt aa qunäga qärak iva saqi as ka rhän* diva qa rhoqor ama iauska qärakni i bañäm mät ka väät ama usäpkı bää erait närhage bää särhage.

²⁵ Sokt diva as narhoer dä va qa rhon säda ama märänga aa ron masirhat näkt pa rhit täkt ama qoengait na ama ruvek diva rhi rhon sasot a nas täm ga.

²⁶ Vät ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärangätni i ngät toqor ama lat mudu väät ama rhodäm i ma Noa.

²⁷ Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bää dängdäng bät ama qunäga qärakni i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi dä ama iqum ngä män bää ngä rhäksot na rha moe.

²⁸ “Qosaqi rhoqorne na ama rhodäm ge ma Lot. Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit nakt dä rhit boda arhä gunän dä rhit bodäm bät ama gunän dä rhit kutnanokt dä rhit täk pät ama väät.

²⁹ Dap kinak pät iaqäkt ama qunäga qärak i ma Lot ka met nae ma Sodom

* ^{17:24} vät iaqäkt aa qunäga qärak iva saqi as ka rhän Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani näväät a rha di sa qaku rha säm a ngät sae. † ^{17:36} Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhänri rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ama udiom ama ruiom diva qali liom moe va ama etki näkt pa akni diva rhi rha qa dap pa qale akni mäk.’

dä ma Ngämuqa qa rhäk na ama rhäptäpki dä ama qabus täm ga ama duiqä qärakni i qat dang bää qa veng da moe.

³⁰ Diva rhoqorne väät iaqäkt ama qunäga qärakni iva vuk sää ma Ruqa aa Emga säda eraqi.

³¹ “Va väät iaqäkt ama qunäga di mamär iva aung gärakni i qale qa väät ama vätkä aa rhäng di saqi as kale ar sää qa bää qä namon säva väät nani aa qärhong gärqärhongni i qali lirhong ba väät. Bää qosaqi aung gärakni i qale qa väät a etki di saqi as kale evär däm ga nani guani.

³² Nak pa qunäga väät a ngän säväät ma Lot aa egutki!

³³ “Aung gärakni i qä siqut iva qa rhumaiar na aa iar diva qa rhusäng sää ngät nasot dap iaqäkt kärak i qa rhusäng sa aa iar diva qa rhumaiar ngät.

³⁴ Ngu qoar na ngän i nävä iaqyäkt ama bängagi diva qale ama ruiom bät ama laiqa ama sägäk näkt pa ma Ruqa aa Emga qä rha ak dap pät ak mäk.

³⁵ Ama unbem ama evovem diva in moe in dualat i ini qräskräs ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha aktni dap pa qale aktni mäk.”

³⁶ †

³⁷ Dä ama mudäsaqongda rhi snanbät sää ma Jisas toqortäqyia, “Au- rha Engeska, va qoe nai rhoqoräkt?”

Dä qa muväät toqortäqyia, “Äkt i ama säktämgi qali qi e diva västämne na ama isäm e qärangätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.”

18

*Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät
Ama Maqoski Qi Na Ama Ruqa Qärakni
I Qat Dräm Gat Tatnäväätne*

¹ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda na ama enge na ama siqutki ivakt iva qä qur a rha iva qale

mämae vät a rha nävät ama nän dap pa vasägos dä va rhi nän.

² Dä qä qoar toqortäqyia, "Mät aomni ama värhäm di qale akni ama matnävämnenaqa näkt ka di qaku qat dräm gät kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku qat dräm gat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek.

³ Näkt aktni ama maqoski di qali qi mät iomäkt ama värhäm näkt pasägos dä qiat dän sagem ga bä qit nok pät a qa rhoqortäqyia, 'Ngia rhatnärhäm ngo dä ngia rhair vä gua rhäng sävät gua ik inguna aingo di ama mär gua lat.'

⁴ "Dä as kät kutsäs pät a nas i qat ter bä äkt bä nak as nasot dä qa märhamän särhäm mes toqortäqyia, 'Nak ngätki i qaku ngut kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku nguat tu gu snäng masirhat sävät ama ruvek

⁵ sokt di nävät tärhakt ama maqoski qärakt i qiat tusar na ngo dä va ngua rheit parhäm ama räkt ngät ama lat bä ba qi i varis ki namusar na ngo masirhat na at mänmänäs pasägos.'

⁶ Dä ma Engeska qä qoar toqortäqyia, "Ngäni nari ama enge qärangätni i ama vu qa ama matnävämnenaqa qa märhamän bät a ngät.

⁷ Mänia, nak nga qaku ma Ngämuqa qä namualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät aa ruvek kärarhani i mudu qa armeng däm da bä ba nas? Nga va qaku qa rhualat toqoräkt kre i rhi nagukt pät a qa vät ama qunäng dä ama bängang moe? Nga va vasägos dä qät kyiradeng na rha?

⁸ Nguat tamän särhäm ngän i nak kop pa qä lir qa rhualat toqoräkt. Dap ngakt bä va ma Ruqa aa Emga qa rhän divar qa rhän bät anga qat-nanakt te vät ivät ura qaku?"

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävät Ama Farisiqa Qä Na Ama Ruqa Qärakni I Qät Dräm Gät Ta Ama Takes

⁹ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siquutki bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i sa rha di ama räkt ta dap tat don arhani. Di qä qoar toqortäqyia,

¹⁰ "Ama ruiom in met pävit säva ama ansäspämgi ama mor qí ivakt iva ini nän. Akni di ama Farisiqa dap akni di ama ruqa qärakni i qät ta ama takes.

¹¹ Ama Farisiqa qa mair sä nas bä qä nän doqortäqyia, 'Gu Ngämuqa, nguat tes ama mär sagem nge inguna aingo di qaku ngo rhoqor arhani ama ruvek toqor ama suarha bä iarhakt kärarhae i rhat dräm dat tatmät dä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätäglägut bä qäqi rhoqor taerhak ama ruqa qärakni i qät ta ama takes.

¹² Nguat teranot maunmem mäni ama tadenas dä ngut boda ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngut ta irhong."

¹³ "Dap ama ruqa qärakni i qät ta ama takes di qat mair gläius tämuk. Qop kaku mamär iva qä nañäm dävit säva usäp dap kä nän aa brähäm dä qä qoar toqortäqyia, 'Ngämuqa, mamär iva ngi laruqi na ngo ama vuqa.' "

¹⁴ "Nguoar na ngän i rhak täkt ama ruqa di evär däm ga säva väti sa ama räkt ka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku rha ama Farisiqa. Inguna aung gärakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa."

*Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha
Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo*

(18:15-17 / Mat 19:13-15 / Mak 10:13-16)

¹⁵ Ama ruvek di qosaqi rhat dän gäqi sa arhä rhoes ama gaini na rha mamär sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä rhat tair särhäm da.

¹⁶ Di nak ma Jisas ka mes ama rhoes sagem mes i qä qoar toqortäqyia, "Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät bä bä

iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes.

¹⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i aung gärakni i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäm doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät."

Ama Narhoerqa Ama Qärhong Bät A Qa

(18:18-30 / Mat 19:16-30 / Mak 10:17-31)

¹⁸ Akni ama narhoerqa qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäsana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?"

¹⁹ Dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa.

²⁰ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, 'Qale ngi qavtnävätlägut dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä mamär iva ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.'

²¹ Dä qä narhoerqa qä qoar toqortäqyia, "Qamorqa, rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguat tet parhäm ngät mäñasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä qoki as täkt."

²² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Va ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävuk. Näkt pa ngi ang bä ngit päs gua rhäng."

²³ Bä nga qärak ka nari rhoqoräkt dä qa nari i airäs ka masirhat inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²⁴ Ma Jisas kat lu qa bä airäs ka nävät a qa dä qä qoar toqortäqyia, "Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

²⁵ Inguna ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qäraktni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa

ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävää ma Ngämuqa aa Muräktpäm."

²⁶ Qärarhani i rha nari rhoqor täkt di rha snanbät toqortäqyia, "Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?"

²⁷ Dinak ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Agini qärqäni i qaku mamär väti ama ruvek nä ini di mamär väti ma Ngämuqa nä ini."

²⁸ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, "As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aurha väti bä ut päs gia rhäng."

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha väti ura arha egutpeku ura arha läktpék ura arha matpek ura arhä rhoes inguna arhä snäng bät ma Ngämuqa aa Muräktpäm

³⁰ di nak pa rhi rha ama modämne masirhat savono pät tangät täkt ama rhodäm dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät."

Ama Däpguamek Na Äs Kärgosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Aa Tñäpkı
(18:31-34 / Mat 20:17-19 / Mak 10:32-34)

³¹ Ma Jisas ka rhäqoar sa aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä sokt ta sä nas näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ut tet tävit iva sae ma Jerusalem näkt iarhongäkt moe qärqärhong i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm irhong sävät ma Ruqa aa Emga diva irhong ngäru angät släqyige väti a nas.

³² Va rhi vodäm ga bä ba ama Jentailqäna. Va rhat tuma qa bä va rhi slava na qa na ama enge ama vu ngät mamär bä va rhit kot pät a qa

³³ bä va rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa väti ama dävaung na qa ama qunäga dä saqi sa qa rhäranas."

³⁴ Ama mudäsaqongda di qaku qunäga väti a rha sä guani narhäkt. Inguna ama enge angät tarimini di

ama ngaip ini bā qaku rhat dräm i ma Jisas kat tamän sävät agini rhoqoräkt.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Qa Ama Tläqa
(18:35-43 / Mat 20:29-34 / Mak 10:46-52)*

³⁵ Ma Jisas di sa nga qorhäns na qa iva qa rhän e ma Jeriko dap akni ama ruqa ama säsur qa di qat muqun bät ama iska aa rhäkt bā qä nän nani guarhong nage ama ruvek.

³⁶ Bä nga qa nari ama gulañ i ngät tet e na qa dä qä snanbät i mäniekt toqoräkt.

³⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Ma Jisas nae ma Nasaret di rhakni i qat tet te."

³⁸ Dä qa näs tävuk toqortäqyia, "Jisas ma Devit aa emga, mamär iva nglavuqi na ngo!"

³⁹ Dä iarhakt kärarhae i mai rhi rhoer na ama iska rha näs täm ga dap ti qoar na qa iva mänadin däm ga dä qop kät näs masirhat toqortäqyia, "Devit aa emga, nglavuqi na ngo!"

⁴⁰ Dä ma Jisas ka mair bā qa rhäkne ivakt iva rha rhän sā qä säsurqa sagenga. Bä nga qäarak kat tet bā sa glaqot dä ma Jisas kä snanbät sā qa rhoqortäqyia,

⁴¹ "Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bā ba nge?"

Dä qäarak ka muväät toqortäqyia, "Gua Engeska, vadi va nguat nañäm."

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhäkt di qunäga mät gi saqong. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge."

⁴³ Dä väät iomäkt ama qäväläm dä qop kärak ka ñäm masägos bā qat tet nasot ma Jisas dap kä nänsä sage ma Ngämuqa. Bä nga ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nänsä sage ma Ngämuqa.

19

Ma Jisas Kä Nä Ma Sakias Ama Ruqa Qäarakni I Qat Dräm Güt Ta Ama Takes

¹ Ma Jisas kat tet mät ma Jeriko

² dap akni ama ruqa qäarakni i rhat tes ka i ma Sakias kärakni i ama

narhoerqa bā ba ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes näkt ama qärhong bät a qa di qale qa e.

³ Di nani a qa iva qä lu i ma Jisas di auge iaqäkt sokt di qaku mamär väät a qa i nage ama gulañ inguna ama qot ka.

⁴ Dä soknga qa ang masirhat narhoer va arhä qamäss bā qa veng bät ama ngämuga ivakt iva qä lu qa inguna ma Jisas diva qa rhet parhäm iaqäkt ama iska.

⁵ Bä nga ma Jisas ka män bät iosäkt ama ivärhäns dä qa ñäm savuk dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Sakias, nglir nglir srätdäm inguna va rhäqyerhäkt diva qale ngo vägia vätka."

⁶ Dä soknga qa lir qa srätdäm bā qa ar sä ma Jisas na ama märmärgem.

⁷ Ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhat tamängus toqortäqyia, "Iaqäkt di qa män i ama tmänga na qa säva ama vuqa aa vätka."

⁸ Dä ma Sakias ka mair dä qä qoar nä ma Engeska rhoqortäqyia, "Gua Engeska, nglir lu! Qoki va rhäkt diva nglu voda ama qäväläm nävät gu qärhong bā ba ama tläkta näkt ngakt bā nga mudungua iras ba nas sa aung aa anga guani di rhäkt diva nglu rhuvät pät a qa malevaet nä imek savono nä ianiäkt kärqäni i sa mudungua iras ba nas sä ini."

⁹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhäqyerhäkt di sa ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek nävät rhak tätka inguna rhak tätka ama ruqa di qosaqi qa nävät ma Abraham aa enevaqi.

¹⁰ Inguna ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qät ñäm bā qat tumaiar nä iarhakt kärarhae i musäng sā rha."

*Ama Enge Na Ama Siqukti Sävät
Ama Latta Ama Ngärhäqyet Na Rha
(19:11-27 / Mat 25:14-30)*

¹¹ Bä nga rhat nari rhärhong däkt dä saqi as ma Jisas kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqutki inguna qale qa glaqot nä ma Jerusalem bā ama ruvek tat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa aa Muräktpäm diva ngärhi

lir ngä rhän masärmän bät iomäkt ama qäväläm da ama ruvek arhä saqong moe.

12 Dä qä qoar toqortäqyia, “Akni ama moräs na qa ama ruqa qa met säävt aosni ama ivärhäs gläius ivakt iva rha rhair na qa iva qa rhän i ama vitnaqa näkt pa saqi evär däm ga.

13 Dä qa mes aa latta ama ngärhäqyisem na rha näkt ka von da asägäk asägäk ta ama ligärige na ama gol. Näkt ama ligärige asägäge asägäge di ige ngä met e na ama dävagukt ama eqoan angät titsek. Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Va ngäni märmor iaglengäkt ama ligärleng bää dängdäng i ngua rhän.’”

14 “Sokt di aa ruvek moe di ama vu da arha ron na qa mamär dä rha rhäk na ama engevärharha nasot a qa ivakt iva rhi qoar nä iarhakt kärarhae iva rha rhair na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mer tak täkt ama ruqa qä namän iva ama vitnaqa ba ut.’”

15 “Sokt di nak ta mair na qa iva ama vitnaqa näkt evär däm ga sääva aa väti. Dä qa rhäkne nani ama latta qärrahani i mäqi qa von da rha ama ligär ivakt iva qä lu i rha mualat toqor mäniikt nä iangärhäkt ama ligär.”

16 “Ama narhoerqa ama ruqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyisem sae.’”

17 “Dä aa morqa qä qoar toqortäqyia, ‘Mamär mas sagem nge, gua latka ama mär qa. Va rhäkt di ngu von nge rha ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap iva ngit lu väti ap inguna sa ngia mualat mamär sa ama marheka nä irhong.’”

18 “Ama udiomnaqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyet sae.’”

19 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngit lu väti ama ngärhäqyet na ap ama värhap ama mor ap.’”

20 “Dä saqi as akni ama latka qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär tangät. Ngua ong bät a

ngät pa ama bauläm näkt ngua ngaip ngät.

21 Ngua mualat toqoräkt dinguna ngut len nge inguna ama vu qa ama ruqa na nge sägia latta. Ngit ta agini qärqäni i qaku nge gi qäni näkt ngit sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.”

22 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngua rhu nge va ama muräkt pät gia enge angät tpäas. Ainge di ama latka ama vu qa na nge. Sa ngia qoar i gua lat di ama vu ngät sä gua latta i ngut ta agini qärqäni i qaku ngo gu qäni dä ngut sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngua qutnanokt ini.

23 Ngakt bäängiat tu gi snäng i ngätki rhoqoräkt säävt a ngo dä mäniikt bää qaku ngia mu gu ligär iva ngärhi sa säävt a nas iva nga evär däm ngo dä va ngu rha ngät sa anga mänbitka?”

24 “Dä qä qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot toqortäqyia, ‘Ngäni rha aa ligär nagem ga bäängäni vodäm ngät bää qä iaqäkt kärak i sa ama ngärhäqyisem ama ligär.’”

25 “Dä rhi qoar toqortäqyia, ‘Aurha morqa, nak sa qa di aa ngärhäqyisem ama ligär nga e gem ga!’”

26 “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ngi qoar na ngän i aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.

27 Dap gua ikkäna qärrahani i qaku nani a rha iva ngua rhän i ama vitnaqa na ngo bääba rha di ngäni rha rha sarhäkt bääva ngäni veng da dä gu saqong.”

*Majisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(19:28-44 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Jon 12:12-19)*

28 Nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä qa er va arhä qamäs pävit sae ma Jerusalem.

29 Bäänga qat tet bääsa glaqot na ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qäi ama Damgi na ama Olip

dä qa rhäk na ama udiom nävät aa mudäsaqongda

³⁰ näkt kä qoar na iom doqortäqyia, "In det sáp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bäänga va inät don sävä bäm dä va ini lu ama donki ama rhoem ga qärakni i sa rha qop sä qa sae qärakni i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt pa in det sä qa sarhe.

³¹ Ngakt bäänga aung gä snanbät sä en doqortäqyia, 'Mäniekt bää init täväkt sä qa?' dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ma Engeska nani a qa na qa.'

³² Qärqiomni i ma Jisas ka rhäk na iom sae di in män bät iarhongäkt moe i sa qa qoaräas na iom sävät irhong.

³³ Bäänga init täväkt sä qä donki ama rhoem ga dä iarhakt kärarhae i rhit lu väät a qa di rhi snanbät sä iom doqortäqyia, "Mäniekt bää init täväkt sä qa?"

³⁴ Dä in muvät toqortäqyia, "Ma Engeska nani a qa na qa."

³⁵ Bää in män sä qä donki ge ma Jisas bää in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng näkt in mu ma Jisas pono väät aa rhäng.

³⁶ Bäänga ma Jisas kat tet pät ama donki aa rhäng dä ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska.

³⁷ Bäänga qat tet bääsa glaqot na ama ivärhäs i ama iska qat tet tämane näda ama Damgi na ama Olip at täväts dä ama guläñgi moe na ama mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänsäas na ama märmärgem masirhat sage ma Ngämuqa nävät ama lat ama nañis ngät moe i vasägos dä sa rhat lu ma Jisas i qat tualat na ngät dä rhit näst toqortäqyia,

³⁸ "Mamär iva ama modämne sävät ama vitnaqa qärakni i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki."

"Mamär iva ama bulap da ama usäpkı arha ron dä ama ansä sage ma Ngämuqa rhävuk!"

³⁹ Arhani ama Farisiqäna mänguräp ama guläñgi rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ngi näs tä gi mudäsaqongda iva mänadin däm da!"

⁴⁰ Dä qa muvät toqortäqyia, "Ngu qoar na ngän i ngakt bäänga mänadin däm da dä va ama dui ngärhit nästäm."

Ma Jisas Kät Nok Sä Ma Jerusalem

⁴¹ Bäänga qat tet bääsa glaqot nä ma Jerusalem bääqa lu äm dä qa nok sä äm.

⁴² Dä qä qoar toqortäqyia, "Vät tak täkt ama qunäga di nani a ngo masirhat i vadi va ngi lu mamär na agiqa iaqäkt iva qä von nge rha ama bulap sokt di rhäkt di qaku mamär väät a nge iva ngi nalu rhoqoräkt.

⁴³ Va ama qäväläm ngä rhän bät a nge iva gia ikkäna rhi ing däm nge na ama surqa bääva rhi slava na nge närhage närhage.

⁴⁴ Va rhi slava na nge Jerusalem samäk sävät ivät ngi nä ngia es muk dägi surqa aa ron maräkt. Bääva qaku rhi namet daqule anga duiqa vono väät akni aa rhäng inguna sa qaku ngia lu mamär i sa ma Ngämuqa qat dän sagem nge."

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(19:45-48 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Jon 2:13-22)

⁴⁵ Dä qa mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bääqa nasäng i qät kutmäas iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qärhong e vä bäm.

⁴⁶ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, 'Gua vätki diva ama vätki na ama nän sokt di sa ngän mualat säqi ma ama suarha arhä qeqi.'"

⁴⁷ Vät ama qunäng moe dä ma Jisas käsuva ama ansäspämgi ama morqi. Dap ama priskäna ama moräas na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta mänguräp ama ruvek di rhi siqut i rhit näm nani anga iska iva rhi veng ga.

⁴⁸ Sokt di qaku mamär väät a rha iva rhi namän bät aung anga iska iva rha

rhualat toqoräkt inguna ama ruvek
moe di rhi nging däm ga bää rhat tu
arha sdäm mamär sävät aa enge.

20

*Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa
Qrot
(20:1-8 / Mat 21:23-27 / Mak 11:27-33)*

¹ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i
qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi
ama mor qi bää qä sameng na ama
sameng ama mär ngät dä ama
priskäna ama moräs na rha dä ama
Skraipkäna näkt ama morta rha män
gem ga.

² Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia,
“Ngi qoar na ut i ngiat tualat toqor
täkt di na ama qrot nage auge. Auge
qa von nge rhä rhangät täkt ama
qrot?”

³ Dä qa muvärt toqortäqyia, “Dä
qosaqi va ngu snanbät sä ngän na
ama snanbät. Ngäni qoar na ngo.

⁴ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek
di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk
ura ngät nage ama ruvek?”

⁵ Dä rhat tamän särhäm ne sää
iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar
na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bää urhi
qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais
di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sää
ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä
mäniekt bää qaku ngän mat maengäkt
nämät ka?’

⁶ Dap ngakt bää urhi qoar to
qortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama
ruvek’ diva ama ruvek moe rhi
rhumät nä ut na ama dui inguna rhat
nanakt ma ama qrot i ma Jon di akni
ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

⁷ Bä äkt i sa rha muvärt pät ma Jisas
toqortäqyia, “Qaku ut dräm i ngät na
qoe.”

⁸ Dä ma Jisas ka qoar na rha rho
qortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku
ngu naqoar na ngän i nguut tualat
nävät auge aa qrot.”

*Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät
Ama Latta Qärrahani IRhit Lu Vät Ama
Etki Na Ama Wain
(20:9-19 / Mat 21:33-46 / Mak 12:1-12)*

⁹ Dä qa nasäng i qat tamän särha
ama ruvek na ama enge na ama
siqutki rhoqortäqyia, “Maoz dä
akni ama ruqa qa qutnanokt ama
qauligleng bät aa etki qärqiglengni i
rhat tes igleng i ama wain. Qa mualat
toqoräkt näkt ka von arhani ama latta
rha aa lat iva rhat tualat na ngät bää
ba qa dap ka met sävät aosni ama
ivärhäs bää va qaku qä nalir qä namän.

¹⁰ Bä sa nga sräp ama etki dä qärik
ka ruqa qa rhäk na akni ama latka
sage qa latta ivakt iva rhi von ga rha
anga gavam nävät ama etki na ama
qauligleng. Sokt di ama latta rha
arhäktgyäm sää qa näkt ta rhäk na qa
dap kaku qa rha agung.

¹¹ Dä qa etki arha ik ka rhäk na
akni ama latka sage da dä qosaqi
rha arhäktgyäm sää qa bää rha von ga
rha ama gluqi näkt ta rhäk na qa dap
kaku qa rha agung.

¹² Dä qoki as ka rhäk na ama
dävaung na qa dä rha muvospos pät a
qa näkt ta rhon na qa särhage na ama
etki.”

¹³ “Nasot dä ama etki arha ik kä
qoar toqortäqyia, ‘Ngu lu va ngua
mäsana? Rhäkt diva ngu rhäk nä ngua
emga qärikni i sa gua snäng bät a qa
mämär dä nguaräm ba rhi qutdrir vät
a qa.’”

¹⁴ “Bä nga ama latta rha lu qa dä
rha märhamän särhäm ne i rhi qoar
toqortäqyia, ‘Rhäkt täkt di iaqäkt kärak
iva qä rha ama etki nasot aa mam.
Urhi veng ga ivakt iva urhi rha ama
etki bää ba nas.’

¹⁵ Dä rha rhon na qa sää dalek na
ama etki näkt ta veng ga.”

“Ngu lu va ama etki arha ik ka
mäsana na rha?

¹⁶ Va qa rhän bää va qä veng iarhakt
ama latta dap pa qä von guavek tä
iangärhäkt ama lat na ama wain.”

Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor
täkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Nak
padi va qale qä namualat toqoräkt.”

¹⁷ Ma Jisas ka ñäm maräkt sävät a rha dä qa snanbät toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rhari-mini rhoqor mäniekt sä rhangät täkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qärak i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe’?

¹⁸ Bä iarhakt moe qärarhae i arharpus na rha vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva baktgyäm sä rha mä irhong mä irhong dap ngakt bär arharpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”

*Ama Snanbät Sävät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes
(20:19-26 / Mat 22:15-22 / Mak 12:13-17)*

¹⁹ Ama Skraipkäna näkt sävät ama priskäna ama moräs na rha qärarhani i rhat nari qa di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi lir ti sangar a qa äkt inguna rhat dräm i sa qa märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki di sävät a rha. Sokt di qaku rha sangar a qa inguna rhit len ama ruvek.

²⁰ Bä äkt i qoki sa arhä saqong bät ma Jisas mamär dä rha rhäk na arhani ama qasesta sagem ga bär rha irastäm na nas i ama engäktki na rha ama ruvek. Nani a rha iva rhi sangar ma Jisas pät agung aa enge angät tpäs ivakt iva rhi vodäm ga säva ama tpäskinaqa aa rhäkt iva qa rhu qa va aa muräkt.

²¹ Dä soknga qärarhani rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bär ngi su na ama engäktki dä ngiat tualat sa ama ruvek moe rhoqorne dap ngi su na ama engäktki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa.

²² Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon da ama takes sage ma Sisar ura qaku?”

²³ Qa räm arha irasini dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

²⁴ “Ngäni qur a ngo rha anga qunäga ama ságäk aa rhitsek angät ligärigie. Auge aa iauski rhakt täkt päm ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt päm ige?”

Dä rha muvärt toqortäqyia, “Ma Sisar.”

²⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.”

²⁶ Qop kaku mamär värt a rha iva rhi sangar a qa värt guani angät tpäs kärqäni i qa märhamän bät ini ge ama ruvek. Dap kinak kräk mät ta nävät aa muvätki dä soknga mänadin däm da.

*Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sävät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpkı
(20:27-40 / Mat 22:23-33 / Mak 12:18-27)*

²⁷ Arhani nävät ama Sadyusiqäna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas näva ama tñäpkı di rha män ge ma Jisas sa ama snanbät.

²⁸ Bä rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa! Mudu ma Moses ka säm ama muräkt bär ba ut i ngakt bär nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa läktka qa rhäti iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa värt a qi bär ba aa matka.

²⁹ “Maos dä qale ama ságärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku ina anga es.

³⁰ Dä ama udiomnaqa qa mät a qi näkt ka ñäp

³¹ dä qosaqi ama dävaungnaqa bär qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha rha mät a qi näkt ta ñäp daqule qi dap kaku aung ga sa värt a qi.

³² Dängdäng dä qa evopki qia ñäp.

33 Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpkı inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?"

34 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ama ruvek ama gamoe dä ama evop nävät tärhong däkt ama rhodämırhong di rhat tätlägut.

35 Dap ama ruvek kärarhani i ama räkt ta dä ma Ngämuqa aa saqong di nga nasot i sa rha rhäranas nämät ama tñäpkı diva qaku rhi natmätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini.

36 Bä va saqi as kaku rhi natñäp inguna sa rha män i rha rhoqor ama enselqäna. Näkt kosaqi rha di ma Ngämuqa aa es inguna sa rha märanas nämät ama tñäpkı.

37 "Dap sävät ama ruvek ama ñäp ta qärarhani i rhat täranas nämät ama tñäpkı di qäqi ma Moses ka qur a ut mamär vät ama enge sävät ama ngämungäm gärqomni i vur ama rhäptäpkı väti äm i ama ñäpta diva saqi as ta rhäranas mugas. Qa qur a ut toqoräkt i qat tes ma Ngämuqa i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa.

38 Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap ka di ama ngätdäqämäda arhä Ngämuqa inguna varhäm aa mädräm di ama ruvek moe di nak ama ngätdäqäm da."

39 Arhani ama Skraipkäna di rhi qoar toqortäqyia, "Qamorqa, sa ngia voda ama mär qi ama muvätki."

40 Näkt sa qaku nani aung iva saqi as kä snanbät sä qa na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Krais?
(20:41-44 / Mat 22:41-46 / Mak 12:35-37)

41 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä rhi qoar i ma Krais di nak ma Devit aa emga na qa?"

42 Inguna ma Devit di sa qa märhamän mamär va ama Abuk na ama Mabu rhoqortäqyia,

"Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,
"Ngia rhuqun dä gu märmär* bä qale nge e

43 bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä vás
bä rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem."

44 Ngu lu va sirhäkt ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt inguna ma Devit ka mes ka rhoqortäqyia, 'Gua Engeska?"

Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkäna

(20:45-47 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-54)

45 Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek tat nari qa dä qä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia,

46 "Ngänit lu nämät ama Skraipkäna. Nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pät a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir väti ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämaiväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimet.

47 Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha väti dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat."

21

Ama Tlä Qi Ama Maqoski At Pänbon Sage Ma Ngämuqa
(21:1-4 / Mak 12:41-44)

* **20:42** Ngia rhuqun dä gu märmär Rhos täkt ama mämugunäs di ama vit na äs masirhat ge ma Ngämuqa da ama usäpkı arha ron. Ama märmäret di ama ivärhäs kärqosni i na ama qutdrir dä na ama qrot.

1 Bä nga ma Jisas ka ñäm bavit dä qa lu ama qärhongbärharha i rhat tu arhä vänbon ba ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs.

2 Dä qosaqi qa lu ama tlä qi ama maqoski i qia mu ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär.

3 Dä qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i rhaerhaktni ama maqoski di sa qia mu ama vänbon masirhat pa arhani arhä vänbon angät tpäs.

4 Erhärha rhäkt ama ruvek moe di sa rha voda arhä vänbon nävät arhä mämägän dap taerhaktni di qia von nävät arha tläqa rhä qärgäni i mai va mamär väti a qi nävät ini.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi

(21:5-6 / Mat 24:1-2 / Mak 13:1-2)
(21:7-19 / Mat 24:3-14 / Mak 13:3-13)

5 Arhani ama mudäsaqongda di rhat tamän sävät ama ansäspämgi ama mor qi at murhämeska qäaraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi na ama mär ngät ama dui dä ama vänbon iva sage ma Ngämuqa. Sokt di ma Jisas kä qoar toqortäqyia,

6 “Bä sävät tärhong däkt kärqärhongni i sa ngiat lu irhong däkt di ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva qaku qale anga duiqo vono väti akni aa rhäng dap pa rha rhartäm säängät moe sa rhämono sävät ivät.”

7 Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, urhi lu va qäsnia dä rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva rhärhong däkt ngät tärhanas?”

8 Dä qa muväit toqortäqyia, “Ngänit lu mamär i varis aug gä nairas täm ngän. Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Krais!’ dä qosaqi ‘Ama qäväläm na aa mänmänäs sa äm nga e glaqot.’ Mamär iva qale ngän det nasot a rha.

9 Ngakt bä nga sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama

rhäqäp na ap ura ngäni nari iva ama inirqi qiat tärhanas pät amekni anga ivärhimek mänguräp ama ruvek dä va qale ngänit len. Inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän narhoer dap as pa ama tpäsini diva qaku ini ngä namän äkt.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Ama Ulaqi Qiat Dän Bä Va Rhi Sangäm Na Ngän Mavängam

(21:12-19 / Mat 10:16-25 / Mak 13:9-13)

10 Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat tärhanas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät tärhanas sävät a ne.

11 Dä va ama qängän ama mor ngät dä va ama ruvek tit nähp mät ama qärhuqi väti apni ama ivärhap dä va ama räm maos maos ngät dän. Dä va ama ruvek tit len masirhat nävät ama rhäqäp nä irhong iva irhong ngät tärhanas. Dä va ama muqunän ama enges ngät pa ngät dän bät ama usäpkii.”

12 “Dap as nga narhoer vä rhärhong däkt angät kamäs dä va rhi sangar a ngän bä rhi sangäm na ngän mavängam. Va rhat tair na ngän ba ama mämaiväm dä va rhat tu ngän ba ama tpäskiarharhäng dä va rhat tair na ngän da ama vitnarha rhi na ama tpäskinarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo.

13 Rhom däkt diva ama släqyäs bä ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo.

14 “Sokt di as narhoer dä va ngän du angän snäng mamär iva qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt.

15 Inguna va ngu von ngän da ama enge dä ama mädräm ama mär ngät bä nga rhoqoräkt dä va qaku mamär väti angäna ikkäna iva rha rhän näva angän bäs sa angäna enge ura va rhi nänairas na ngät.

16 Bä qäqi va angän mamäkkäna dä angäna matpek dä angäna läktpék dä angän gärhae dä angäna ruavek diva rhi sangar a ngän bä va rhat tu ngän

ba ama muräkt dä va rhi veng guavek nävät a ngän.

¹⁷ Ama ruvek moe va ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo.

¹⁸ Sokt diva qaku qäbäs na anga sägäk anga qäsega nävät angän bäs.

¹⁹ Nga ngänät mair ma ama qrot diva bäs ba ngän na ama iar ama sok täm ngät.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ma Jerusalem Iva Qäbäs Na Qi

²⁰ “Ngakt bäs nga ngäni lu ama rhäqäp na rha ama ulaqimärharhärhäkt i rhi nging dä ma Jerusalem dä mamär iva ngänät dräm i sa qorhäs iva qäbäs na qi.

²¹ Bäs nga rhoqoräkt dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam dap kosaqi va iarhakt kärarhae i qale rha e ma Jerusalem di vuk säs rha nae dap pa iarhakt kärarhae i qale rha dalek nä ma Jerusalem di qale rhi namon sae.

²² Inguna rhom däkt ama qäväläm ba äm ngä rhän iva ma Ngämuqa qä sangäm nä ma Jerusalem diva varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqoräkt.

²³ Va ama qrot mamär vätiangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bäs qosaqi bäs iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. Inguna ama märänga ama mor qa va qa rhän bät ama Judaqäna arha ivärhäs moe bäs va ma Ngämuqa aa uraqi diva arpus na qisävät iarhakt ama ruvek.

²⁴ Arhani diva rhi rhodäkt mätta na ulaqi arha sen. Dap arhani diva rhi sangar a rha säva ama tpäskiarharhäng ba apni ama ivärhap moe. Ama Jentailqäna va rhi naengmät nä ma Jerusalem näkt pa qale läm ba arhä muräkt bäs dängdäng i ma Ngämuqa sa qa mu sa äkt iva qale läkt na arhä muräkt.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs (21:25-28 / Mat 24:29-31 / Mak 13:24-27)

²⁵ “Va ama muqunän ngä rhän mät ama qunäga dä ama equngi näkt ama qäeng. Dap pa väti amä ivätki moe diva inirqi na ama ruvek dä va rhäqäp ta na ama tlenga nävät ama dädrin nage ama vaeng gärangätni i ngät täranas på garäksa.

²⁶ Bäs va ama ruvek diva räträt pät a rha mät ama tlenga dä iomäkt ama qäväläm angärha ron i qale rha nani agini qärgäni va ini ngä rhän bät ama ivätki inguna va iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät ama leqäas kärqärhong i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong.

²⁷ Mamär dä va rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoeqi sa ama qrot dä ama mor qa ama murhämeska.

²⁸ Bäs nga rhärhong däkt irhong ngärhi nasäng iva irhong ngät täranas dä ngän dair bäs va ngäni sek angän bäs inguna sa qorhäs iva rhi rhäqäas täm ngän.”

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga (21:29-33 / Mat 24:32-35 / Mak 13:28-31)

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha nä rhangät tätkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ngäni lu ama rhaunga näkt sävät angät ama ngämung moe.

³⁰ Ngakt bäs vukpuk sa angärha vol bäs ngäni lu rhoqoräkt dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot.

³¹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bäs va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.”

³² “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva rhit tätkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bäs dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas.”

³³ Ama usäpkı qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Mamär Iva Ama Qarhap Ngän

³⁴ “Ngänit lu mamär i varis bok da angän snängäqa nage ama tmäski dä ama tnäktki dä ama qänäskänes

masirhat sävät kärqärhongni nämäni rhangätni ama iar i varis iaqäkt ama qunäga qä särmen na ngän masägos togor ama seoqa qärakni i qä särvtä särha ama qaiuqa.

³⁵ Bä va iaqäkt ama qunäga qärakni iva evär däm ngo väta qa diva qa rhän bät ama ruvek moe qärarhani i rhat däqäm bät ama ivätki moe.

³⁶ Mamär iva ama qarhap ngän basägos dap pa ngäni nän iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ingis nämät tärhong däkt kärqärhongni i sa qorhäs iva irhong ngä rhäranas dä qosaqi va ngäni nän iva mamär väta ngän iva ngänät mair mamär dä ma Ruqa aa Emga aa saqong.”

³⁷ Vät ama qunäng nasot a ne dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi näkt ama säpbängang moe dä qat tet bä ama bängagi moe qiat tet pät a qa da ama Damgi na ama Olip at täväns.

³⁸ Näkt ama ruvek tat dän bät ama duququs moe mamär ivakt iva rhat nari qa va ama ansäspämgi ama mor qi.

22

*Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi
Veng Ma Jisas*
(22:1-2 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 /
Jon 11:45-53)

¹ Sa ama tmäski na ama bretkäna qärangättni i qaku anga yis päm ngät käraktni i rhat tes ki i ma Pasova di sa qia e glaqot

² dä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit näm nani anga iska iva rhi sokot näma Jisas ma ama up inguna rhit lenama ruvek.

*Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba
Aa Ikkäna*
(22:3-6 / Mat 26:14-16 / Mak 14:10-
11)

³ Bä nasot dä ma Sämgä qa mon sämät ma Judas Iskariot kärakni i qänävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda.

⁴ Bä qa met bä sage ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhöerta bä ama ulaqimärharhärhäkt näva

ama ansäspämgi ama mor qi bä rha märhamän särhäm ne rhi na qa iva qä vodä ma Jisas bä ba rha rhoqor mäniekt.

⁵ Dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär.

⁶ Bä äkt i qa rhares näkt sa qät näm nani anga qäväläm gärqomni i qaku anga guläñgi na anga ruvek ge ma Jisas dap pa qä vodäm ga bä ba rha.

*Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova
Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda*
(22:7-13 / Mat 26:17-25 / Mak
14:12-21 / Jon 13:21-30)

⁷ Sa ama qunäga qa män iva ama Ju-daqäna rha rhuqunän na ama tmäski na ama bretkäna qärangättni i qaku anga yis päm ngät togoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bä bä ma Pasova.

⁸ Bä äkt i ma Jisas ka rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det bä ini rhäkmu na ama tmässävät ma Pasova bä ba ut iva u äs ngät.”

⁹ Dä in snanbät toqortäqyia, “Nani a nge na un iva uni rhäkmu nä ngät koe?”

¹⁰ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Nga va inätki don sae ma Jerusalem dä va in dän bät ama ruqa i qät ta ama kainaqi na ama rigi. Va in det nasot a qa bä sävää iaqäkt ama vätkä qärakni iva qa rhon säväm ga.

¹¹ Dä va ini qoar na ama ngärhik nävää iaqäkt ama vätkä rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai iva ngu nägu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmässä?”

¹² Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätkä aa qäväläm dävono qärqomni i sa rha rhäkmu na äm. Dä ini rhäkmu na ama tmäski e.”

¹³ In met bä in lu iarhongäkt moe i qoki rhoqor varhäm ma Jisas aa enge. Dä soknga in däkmu nä ma Pasova angärha tmässä.

*Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(22:14-23 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / 1 Ko 11:23-25)*

¹⁴ Bä nga rhäkmämär na ama qäväläm iva rhat täs dä ma Jisas kä na aa ngangda rha met bä qale rha vät ama laiqa aa rhäkt.

¹⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Nani a ngo masirhat iva ngua äs takt täkt ama tmäski ma Pasova ngu na ngän narhoer näkt sa nasot dä va ngu rha ama märänga.

¹⁶ Va ngu qoar na ngän i saqi as kaku ngu namäs näp takt täkt ama tmäski bä dängdäng iva qia rhu at släqyige väta nas på ma Ngämuqa aa Muräktpäm."

¹⁷ Nasot dä ma Jisas ka rha ama kap na ama wain näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa dä qa qoar toqortäqyia, "Ngäni rha rhärhak bärngänin bärnmät na ama wain bärba ne."

¹⁸ Inguna nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bär dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngät dän."

¹⁹ Näkt ka rha ama bret bär nga nasot i qa mes ama mär dä qa vonamät na qa näkt ka von da näkt kä qoar toqortäqyia, "Rhängät täkt di gu släqyige qärqigeni i ngut bodäm ige iva bär ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo."*

²⁰ Näkt nga rha mäs bär rhäksot dä qosaqi qa rha ama kap na ama wain dä qa qoar toqortäqyia, "Rhak täkt ama kap kärakni i rhit prit na qa iva bär ba ngän di sa qat tuqunän bät ama rharesbane qärangätni i sa gu biaska qa sämaengäktki na ngät."

²¹ Dap sa iaqäkt kärak iva qä vodäm ngo di sa qale qa rhe gem ngo väta ama laiqa aa rhäkt.

* ^{22:19} qärqigeni i ngut bodäm ige iva bär ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo. Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm bär sävät ama qängärini ma 20 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

²² Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqaa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodäm ga."

²³ Dä rhi nasäng i rhi snanbät sä mänguräp mä ne i auge iaqäkt iva qa rhualat toqoräkt.

*Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär
(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48
/ Luk 22:24-27)*

²⁴ Dä qosaqi ama engirhong ngämäranas mänguräp mä rha i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

²⁵ Dä ma Jisas kä qoaräas na rha rhoqortäqyia, "Ama Jentailqäna arha vitnarha di qoki rhat turäkt tämda masirhat bär arha moräsnarha qärarhani i rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha di rhat tes nas i ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tatnärha ama ruvek.

²⁶ Dap aingän diva qale ngän natmualat toqoräkt. Dap kinak iaqäkt kärak i ama moräas na qa mamär mänguräp mä ngän di vadi va qa rhoqor ama rhoemga dap kärakni iva ama narhoerqa na qa diva qa rhoqor ama latka qärakni i qale qa va akni aa rem.

²⁷ Ngu lu auge di ama moräas na qa mamär nävät taerhiom? Nga qärakni i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt ura ama latka qärakni i qät boda ama tmässävät ama laiqa? Iaqäkt kärak i ama moräas na qa mamär di qärak i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt. Sokt di aingo i ngua e mänguräp mä ngän di ngo rhoqor ama latka qärakni i qale qa va akni aa rem.

²⁸ "Aingän di qärarhae na ngän i ngänät mair irhäm ngo da ama siqusiqut angärha ron.

²⁹ Ngut bon ngän dä ama Muräktpäm gosaqi rhoqor gu mamäk i sa qa von ngo rha ama Muräktpäm

³⁰ ivakt iva ngän däs dä ngäni näkt pät gu laiqa vä gu Muräktpäm bär va ngän duqun mät ama vitnarha arhä

mämugunimek bää va ngän duräkt ba ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel.

*Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa
(22:31-34 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31/Jon 13:36-38)*

³¹ “Saimon, Saimon, ma Sämgä sa qa nän da ama rhares iva qä siqut nägi qatnanakt iva bok däm ngät.

³² Sokt di sa ngua nän säväät a nge iva qale bok dä gi qatnanakt. Näkt nga rhoqoräkt iva evär däm nge sagem ngo dä va ngi sämaqrot nägia ruavek ama mudäsaqongda.”

³³ Di nak ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, ngua rhäkmu na nas iva ngu na nge säva ama tpäskiarharhang bää sämät ama tñäpkii.”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Pita, nguut tamän särhäm nge iva as kaku ama duraktka qä nanok mamär väät tak täkt ama qunäga dap as pa narhoer dä va ngi rhäqyas na ngo madäguamek.”

Ama Enge Säväät Ma Jisas Di Mamär Iva Ngä Rhu Angät Släqyige Vät A Nas

³⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt i ngua rhäk na ngän iva ngäni sameng säväät ma Ngämuqa aa Muräktpäm näkt pa qaku ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägän ura anga sandal. Dä mänia, nga ngänit läk nani guani?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

³⁶ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Dap täkt di ngakt bää gi nga rhaeqa iva nanokt anga ligär dä va ngi rha qa dä qosaqi ngi rha ama sägänaqa dap ngakt bää ngä qaku gi nga ulaqi arha singi dä ngi vodä gi nga boiqi anga uiu qi nani anga ligär bää va ngi vodäm bät anga singi.

³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa rha lu qa

sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha’ bää va ngu qoar na ngän i rhangät täkt ama enge diva ngä rhu angät släqyige väät a ngo. Bää ngäktki, agi a enge qärangätni i sa rha säm a ngät iva säväät a ngo diva ngä rhu angät släqyige väät a nas.”

³⁸ Dä ama mudäsaqongda rhi qoar toqortäqyia, “Aurha Engeska, as ngi lu ama ulaqi arha senem ama unbem dä erhem i.”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Sa qule läkt.”

*Ma Jisas Ka Nän Da Ama Damgi Na Ama Olip
(22:39-46 / Mat 26:36-46 / Mak 14:32-42)*

³⁹ Ma Jisas ka met säda ama Damgi na ama Olip at täväts toqor vasägos däaa mudäsaqongda rha met nasot a qa.

⁴⁰ Bää nga rha män e väät iosäkt ama ivärhäs dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqt.”

⁴¹ Dä qa met sa rhämuk sa gläius maqälak na rha dä qa an da aa quum sä nas näkt kä nän doqortäqyia,

⁴² “Mam, ngakt bäänga nani a nge dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga näväät a ngo. Sokt di qoki qaku varhäm gu snängaq dap kinak pa varhäm gi snängaq.”

⁴³ Ama ensel na rhävuk päs däm ga gem ga bää qa sämaqrot na qa.

⁴⁴ Qa nari ama märänga ama mor qa dä qä nän mäama qrot bää aa rega di qa rhoqor ama mädäqap na amabiaska i arharpus na ap säväät ivät.[†]

⁴⁵ Bää nga qa märanas nasot aa nän dä evär däm ga samuk sage aa mudäsaqongda bää qa män bät a rha i rhi mänatäm i eqokt ta nage ama märänga ama mor qa.

⁴⁶ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bää ngäni mänatäm? Mamär iva ngän däranas bää ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqt.”

[†] 22:44 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhom ma 33 dä ma 34 di arhani näväät a rha di sa qaku rha säm irhom sae.

*Rha Sangar Ma Jisas
(22:47-53 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52/Jon 18:1-12)*

47 Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä ama guläñgi na ama ruvek ta män bä akni ama ruqa qärakni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha qärak i rhat tes ka i ma Judas kä rhoer nanokt ta. Bä qa met sävät ma Jisas ivakt iva qä vop pa aa sdäm.

48 Di nak ma Jisas ka snanbät sää qa rhoqortäqyia, “Judas, nga va ngi vodä ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt i ngi vop pa aa sdäm?”

49 Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha lu iangärhäkt ama lat kärangätni iva ngä rhäranas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Aurha Engeska, nga va urhi rhap pät a rha na aurha ulaqi arha sen?”

50 Dä akni nävät a rha qa rhäp akni ama pris ama vit na qa aa latka i qa rhodäkt sa aa sdämgi ama märmär qi.

51 Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qule läkt! Saqi as kale guaäm ngä namäranas toqor täkt.” Näkt ka rhäk pät kärak aa sdämgi bä qa mumäräs pät a qa.

52 Dä ma Jisas kä qoar na ama priskäna ama morärs na rha dä ama narhoerta bä ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävät ama morta iarhakt kärarhae i sa rha moe rha män nani a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm?

53 Vasägos dä qale ngo ngu na ngän ba ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qaku ngän sangar a ngo. Dap tom däkt di angän gäväläm gärqomni i sa rhäkmämär na äm iva ama bängagi qiat turäkt.”

*Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas
(22:55-62 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72/Jon 18:15-18, 25-27)*

54 Rha sangar ma Jisas näkt ta ang sää qa säva ama pris ama vit na qa aa vätki dap ma Pita di qät päsais täm ga.

55 Näkt nga rhoqoräkt i rha ek ta ama mudäbäs mät ama släqyäs pä qa

vätki arha ivärhäm dä sa rha muqun bä ma Pita di qa muqun gem da.

56 Dä ama latki qia lu qa da ama rhäptäpkä nämät ama mudam i qat muqun e. Dä qit täkmareo väät kärak näkt ki qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa ge ma Jisas.”

57 Sökt di ma Pita qa rhäqyas i qä qoar toqortäqyia, “Rhaktni, qaku nguut dräm iaqäkt.”

58 Näkt kale maqälak dä akni qa lu qa dä qä qoar toqortäqyia, “Ainge, di qosaqi ak na nge nävät a rha.”

Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Rhakni, qaku rhäm ngo.”

59 Mamär nasot i rhoqor qre i ama aua dä saqi as akni qa märhamän maräkt sävät ma Pita rhoqortäqyia, “Nak ngäktki mamär! Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas inguna qosaqi qa di ama Galiliqa.”

60 Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Rhakni, sa qaku nguut dräm i ngiat tamän bät agiqa iaqäkt.” Näkt pät iomäkt ama qäväläm maräkt i qat tamän dä ama duraktka qa nok.

61 Dä ma Engeska qa rhong bät a nas bä qa ñäm maräkt sävät ma Pita. Dä vuk pät ma Pita na ama enge qärangätni i sa ma Engeska qa märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktka qä nanok mamär dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpguamek i qaku ngiat dräm a ngo.”

62 Dä vuk sää qa sää dalek bä qät nok i airäs ka masirhat.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

63 Ama ruvek kärarhani i rhat sangar ma Jisas di rhat tuma qa dä rhi arhäktgyäm sää qa.

64 Bä qosaqi rha qop mät aa saqong näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!”

65 Näkt ta slava nä ma Jisas na angätni ama rhäqäp na ngät ama enge ama vu ngät.

*Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Kä
Nä Ma Herot In Saqong*

(22:66-71 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65/Jon 18:12-14, 19-24)

⁶⁶ Bä nga qunäga dä ama guläñgi na ama narhoerta bä ba ama ruvek i ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna di sa västämne na rha näkt ta rha ma Jisas iva qa rhair da arhä saqong.

⁶⁷ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ma Krais na nge dä va ngi qoar na ut i ngäktki rhoqoräkt.”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä ngu qoar na ngän doqoräkt dä va qaku ngän namat maengäkt nämät ngo.

⁶⁸ Dap ngakt bä ngu snanbät säängän säväät a nas dä va qaku mamär iva ngän namuvät.

⁶⁹ Dap pa mäñasäng narhäkt bärhävit di ma Ruqa aa Emga diva qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.”

⁷⁰ Dä soknga rha moe rha snanbät toqortäqyia, “Bä nak nga ma Ngämuqa aa emga na nge?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Sa ngän damän doqoräkt.”

⁷¹ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt? Nak sa ut nari mamär na ama enge nämät aa vängi maräkt.”

23

*Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat
Aa Saqong*

(23:1-2 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Jon 18:28-32)

(23:3-5 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Jon 18:33-38)

¹ Dä soknga iaqäkt ama guläñgi na ama narhoerta di rha moe rha märanas bärha artäm sää qa sage ma Pailat.

² Dä rhi nasäng iva rhit täksärhäm ga bärha rhi qoar toqortäqyia, “Sa ut lu i rhak täkt ama ruqa di sa qä rhartäm sa aurha ruvek sämät ama vuirhong. Dä qat tair särha ama ruvek iva qale rhit boda ama takes bärha ma Sisar

dä qat tes nas i qa di ma Krais dä ama vitnaqa na qa.”

³ Dä ma Pailat ka snanbät sää qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Ju-daqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

⁴ Dä ma Pailat ka märhamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama guläñgi nä qa ruvek toqortäqyia, “Qop kaku ngua män bät guani väti tärhak ama ruqa.”

⁵ Sokt di rha vono bärha märhamän ma ama qrot toqortäqyia, “Nak kat tuinirqi na ama ruvek na aa rhisu e ma Judia moe. Qa nasäng nae ma Galili näkt ka met nae bärha inamuk bäräkt bärha sarhe.”

*Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Herot Aa
Saqong*

⁶ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqortäkt dä qä snanbät ivar iaqäkt ama ruqa di ama Galiliqa.

⁷ Bä nga ma Pailat ka räm doqoräkt i ma Jisas di qale qa vä ma Herot Antipas aa rem dä qa rhäk na qa sage ma Herot inguna väti iangärhäkt ama qunäng di säväät ma Herot e ma Jerusalem.

⁸ Bä nga ma Herot ka lu ma Jisas dä mär gem ga masirhat inguna mudu qat namu mauiu iva qä lu qa. Bä nga qa nari säväät ma Jisas dä nani a qa iva qä lu qa i qa rhualat na anga nañis ngät ama lat toqor ma.

⁹ Dä ma Herot ka snanbät sää qa na ama rhäqäp ama snanbät sokt di qop ma Jisas kaku qa muvät pät a qa na anga qäväläm.

¹⁰ Dä ama priskäna ama moräs na rha näkt säväät ama Skraipkäna di rhat mair e bärha rhit kutmät na qa na ama enge ama qrot ngät.

¹¹ Bä ma Herot kä na aa ulaqimärharhärhäkt di rhi slava na qa mämar dä rhat tuma qa näkt mämar dä rha monmät pät a qa na ama mär qi mämar ama boiqi ama uiu qi näkt saqi sa rha rhäk na qa sage ma Pailat.

¹² Vät iaqäkt ama qunäga dä ma Herot kä nä ma Pailat di ina ruaiom

na ne mamär dap as mudu di ina iqiom na ne.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas
(23:13-25 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15/Jon 18:39-40)
(23:25 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Jon 19:1-16)

¹³ Ma Pailat ka mes ama priskäna ama moräns na rha dä ama tpäskinarha näkt ama ruvek

¹⁴ bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa ngän män sä rhak ama ruqa gem ngo näkt ngäni qoar i qat tuinirqi na ama ruvek. Sokt di nga ngua snanbät sä qa da angän saqong dä qaku ngua män bät guani qärqäni i ini ngärhi sameng i ngäktki na angäna rhäksärhäm sävärt a qa.

¹⁵ Bä qosaqi ma Herot di qaku qa män bät guani värt a qa dä soknga qa evär däm ga sagem ut. Bä ngänät lu mamär i qaku qa mualat nä guani qärqäni iva ini ngärhi rha qa sämät ama tñäpki.

¹⁶ Bä va ma ngo i ngu vodäm ga bä va rhi vuspus ka näkt ngu rhäväkt sä qa."

¹⁷*

¹⁸ Di nak kä guläñgi moe qia nästäm dävuk toqortäqyia, "Sa ngän det sä iaqäkt ama ruqa nae sämät ama tñäpki. Dap pa ngi rhäväkt sä ma Barabas sagem ut!"

¹⁹ Ma Barabas di sa rha mu qa va ama tpäskiarharhang nävät ama inirqi qäraktni i sa qia märanas e ma Jerusalem näkt kosaqi nguna qa veng ama ruqa rhoqoräkt.

²⁰ Ma Pailat ka siqut ka mon bät ama ruvek arhä rhut i nani a qa iva qä rhäväkt sä ma Jisas.

²¹ Sokt di qop tit nästäm doqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!"

²² Näkt sa nga rhoqoräkt iva madäpguamek dä qä snanbät sä rha

rhoqortäqyia, "Va värt agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät? Qop kaku ngua män bät guani säng aa rhäng iva qa rhet sämät ama tñäpki värt ini angät tpä. Bä ma ngo iva ngu vodäm ga ivakt iva rhi vuspus ka näkt pa ngu rhäväkt sä qa."

²³ Sokt di qop tit näts tävuk masirhat iva qoki qä edämsäs pät a qa bä dängdäng i arha enge ngä mäqäne dä mamär nä ma Pailat.

²⁴ Dä ma Pailat ka mu aa snäng iva qa rhet parhäm arhä snängaq iva rhi edämsäs pät ma Jisas.

²⁵ Dä qa rhäväkt sä ma Barabas kärakni i sa mudu rha rhon na qa säva ama tpäskiarharhang inguna nävät ama inirqi qäraktni i sa qia märanas bä qa veng ama ruqa e ma Jerusalem. Iaqäkt ama ruqa di qärak i sa rha nän däm ga dap ka vodäm ga Jisas parhäm arhä snängaq sämät ama tñäpki.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(23:26-43 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32/Jon 19:16-27)

²⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat tet sä qa dä rha sangar ma Saimon gärakni i qa näva ama värhäm ama moräm ma Sairini qärak i mai qat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. Rha sangar a qa bä rha mu ama sämänanamuqa da aa lang näkt pa qät ta qa nasot ma Jisas.

²⁷ Ama ruvek masirhat tat tet nasot a qa rhi na ama evop i rhit nok mät arha iräski sä qa.

²⁸ Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Evop nae ma Jerusalem, gale ngänit nok sä ngo dap kinak pa ngänit nok sä nas dä sa angän oes.

²⁹ Inguna ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva ngäni qoar toqortäqyia, 'Ama märmärgem sage ama evop ama rhängaräts ta qärrahani i qaku rhit sa ama rhoes bä sävärt i arhakt kärarhae i qaku rhit bon ama rhoes ti mem!'

* ^{23:17} Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Inguna arhä muräkt di ngät tamän iva qa rhuisiska värt anga ruqa sagem da värt iangärhakt ama tmäski at kunäng.'

30 Vät iomäkt ama qävälam dä va rha rhamän sävät ama dam doqortäqyia, ‘Arpus na ngän bät urha rhäng’ dap pa rhi qoar na ama dabap toqortäqyia, ‘Ngäni ngaip ut!’

31 Ngakt bää rhat tualat nä rhärlong däkt sävät ama ngämuga qärakni i ama iar qa di nak pa rha rhualat nä irhong masirhat mamär sävät kärak ama ngämuga i ama qek däm ga.”

32 Ama udiom ama ruiom ama vu iom di qosaqi rha met sä iom ivakt iva rhi veng iom in nä ma Jisas.

33 Bää nga rhat tet bää sävät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski dä rha edämsäs pät a qa e näkt sävät kärqiom ga vuiom i ak sädä ma Jisas aa märmär dap akni sädä aa sael.

34 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga väti a rha sä iangärhäkt ama lat kärangät i rhat tualat na ngät.”[†] Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät.

35 Ama ruvek di rhat mair bää rhat lu rhoqoräkt bää ama Judaqäna arhä narhoerta di rhat tuma qa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qa mumaiar na arhani dap padi va qa rhumaiar nas kre i ngäktki i qa di ma Krais nage ma Ngämuqa qärakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.”

36 Bää qosaqi ama ulaqimärharhärhäkt ta met pävit bää sagem ga dä rha muma qa i rha von ga rha arhä wain ama valak mät ki

37 näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bää ama Judaqäna arha vitnaqa na nge dä sa ngia rhumaiar nas.”

38 Bää qosaqi rha mu ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ama Judaqäna arha vitnaqa.”

[†] **23:34** Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga väti a rha sä iangärhäkt ama lat kärangät i rhat tualat na ngät.” Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälam ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävälam di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

39 Akni nävät kärqiomni ama vuiom i inät nar di qa slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät i qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Nak nga qaku ma Krais na nge? Dä ngia rhumaiar nas dä ngia rhumaiar un!”

40 Di nak akni ama vuqa qa rhäkne vät kärak na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Nak nga qaku ngit kudrir sävät ma Ngämuqa rhoqor täkt i ut moe ut ta ama rhäksärhäm bää rha sangäm na ut?”

41 Aiun di mamär na un däkt inguna unit ta ama ruanini vät auna lat ama vu ngät. Dap taerhak täkt ama ruqa di qaku qa mualat na anga lat anga vu ngät.”

42 Dä qä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Jisas, ngakt bää nga ngi nasäng iva ngiat turäkt pä gi muräktpäm dä mamär iva ngia rhu gi snäng sävät a ngo.”

43 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engäktki i rhäqyerhäkt diva qale nge ngi na ngo va ama ivärhäs na ama märmärgem.”

Ma Jisas Aa Tñäpkki (23:44-49 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41/Jon 19:28-30)

44 Bää nga nani äkt i mäniqunäng dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bää qale rhoqoräkt bää dängdäng bät ama däpguarhong säpbängang

45 inguna qaku ama qunäga qat nañäm. Dä ama boiqi ama mor qi qäraktni i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki näda at tävärs bää samäk bää ama qävälam ama unbam. **46** Dä ma Jisas ka näs masirhat toqortäqyia, “Mam, ngeut tu gu qloqaqa vä ngia rhäkt.” Bää nga qa märhamän doqor täkt näkt sa qa ñäp.

47 Bää nga ama narhoerqa bää ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka lu iangärhäkt ama lat moekt dä qa ansäs sage

ma Ngämuqa rhoqortäqyia, "Ngäktki mamär i rhak täkt di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong."

⁴⁸ Bä nga ama ruvek moe iarhakt kärarhae i västämne na rha ivakt iva rhi lu di nga rha lu iangärhäkt ama lat säväti ma Jisas dä vräs na rha säva arha vät dap ti nän arhä brärhap mät ama iräski.

⁴⁹ Dap iarhakt moe qärrarhae i rhat dräm ma Jisas näkt säväti ama evop kärarhani i sa rha väs aa rhäng nae ma Galili di as tat mair tämuk gläius bä rhat lu rhangät täkt ama lat.

*Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Näpkä Aa Liqi
(23:50-56 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47/Jon 19:38-42)*

⁵⁰ Qale akni ama ruqa e qärrakni i rhat tes ka i ma Josep kärak i qa nämät ama värhäm ma Arimatea näkt ka nämäni ama gulängi na ama narho-ertha mamär ma Sanedrin. Qa di ama mär qa ama ruqa dä ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong

⁵¹ bä qaku qät tares pät iaqäkt ama snängaqa bä iangärhäkt ama lat kärangättni i sa rha mualat na ngät sää ma Jisas. Näkt kosaqi qale qa nani ma Ngämuqa aa Muräktpäm iva ngä rhän.

⁵² Qa met bä sage ma Pailat dä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige.

⁵³ Nasot dä qa rha ama släqyige samäk nämäni ama sämänanamuqa näkt ka ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki. Näkt ka mu ige mät ama ñäpkä aa liqi qärraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsväit kärakt i as kaku rha mu anga ñäpkä aa släqyige mät ki.

⁵⁴ Rhoqoräkt di vät ama qunäga na ama rhäkmunanaska bä sa qorhäs iva ama Sabat kä nasäng.

⁵⁵ Ama evop kärarhani i rhi nä ma Jisas ta met nae ma Galili di rha met nasot ma Josep bä rha lu ama ñäpkä aa liqi näkt ta lu i qa mas na ama släqyige rhoqoräkt.

⁵⁶ Dä soknga evär däm da bä säva arha vät dä rha rhäkmu na arhong gärqärhongni i ama mär irhong angät tamaska iva säväti ama släqyige. Näkt

mae vät a rha vät ama Sabat toqor varhäm ama Muräkt i ngät tamän.

24

*Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpkä
(24:1-12 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Jon 20:1-9)*

¹ Näkt duququ vät ama narho-erqa ama qunäga säng ama tade-nas toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga dä ama evop ta rha iarhongäkt kärqärhong i sa rha rhäkmu nä irhong i ama mär irhong angät tamaska näkt ta met sää irhong iva sämät ama liqi qärraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki.

² Dä rha män bät ama dulige qärrqigeni i sa aung ga egaeng ige nämät ka liqi qärrqige i manaia dä sa rha väsdät nä ige mät ki

³ näkt nga rhoqoräkt i rha mon savuk sämät ka liqi dä qaku rha män bät ma Engeska ma Jisas aa släqyige.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng masirhat säväti tom däkt ama qäväläm dä väs da ama ruiom masägos bä inät mair e gem da näkt ain boi di qaliqalae vät a ngät bä ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska.

⁵ Dä qa evop ta an da arhä väs samäk säväti ivät mät ama tlenga dä nak kä gamuiom ini qoar na rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngänit ñäm nani ama ngätdäqämga mänguräp ama ñäpta?

⁶ Qa di qaku a qa rhe. Nak sa qa märanas! Nga qunäga vät a ngän sa aa enge iangärhäkt kärangät i qa märhamän särhäm ngän na ngät to-qoräkt i as kale qa gem ngän e ma Galili?" Qat tamän doqortäqyia,

⁷ "Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi edämsäs pät a qa näkt pa nasot ama dävaung na qa ama qunäga dä va saqi qa rhäranas nämät ama tñäpkä."

⁸ Dä soknga vuk pät a rha na aa enge.

⁹ Bä nga evär däm da nämät ama liqi dä rha sameng säävät tärhong däkt moekt bärba ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ma Jisas aa mudäsaqongda näkt säävät arhani ama ruvek moe.

¹⁰ Iarhakt moekt ama evop kärarhae i rha sameng nä rhom däkt bärba ama ngangda rhi na arhani ama ruvek di ma Maria näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Joana näkt ma Maria ma Jems aa nanäk näkt säävät arhani kärarhani i rhi na rha.

¹¹ Sokt di qop kaku rhat nanakt na ama evop inguna ama evop arha enge bärba rha di gem da di ngäkt kre i ama enge mavängam.

¹² Sokt di qoki as ma Pita di qa märanas bärqa ang masirhat sämät ama näpka aa liqi bärqa angär sämät ka liqi dä qa lu ama boiqi i qali qi rhämuk sä nas dä saqi evär däm ga dap kat tu aa snäng säävät iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas toqoräkt.

Ama Tmerhäas Sae Ma Emeus (24:13-35 / Mak 16:12-13)

¹³ Dap toqoräkt pät iaqäkt ama qunäga di aiomni ama rhisuiom nävät a rha di in det sämät aomni ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Emeus näkt iomäkt ama värhäm di ngäkt kre ama ngärhäqyisem na ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm.

¹⁴ In det dä in damän särhäm ne säävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa irhong ngä märanas e ma Jerusalem.

¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i in damän särhäm ne dap ini veng ne sää iarhongäkt dä ma Jisas maräkt ka met pävit bärqat tet kä na iom

¹⁶ sokt di sa rha väs na ama bängagi mät ain saqong bärqaku in dräm a qa.

¹⁷ Dä qa snanbät sää iom doqortäqyia, "In det dap ini veng ne sa agiqa?"

Dä in mair dap mänadin däm iom dap inät nañäm na ama iräski.

¹⁸ Dä akni nävät a iom gärakni i rhat tes ka i ma Kliopas kä snanbät sää qa

rhoqortäqyia, "Nak kop nga ainge di sokt nge ama nañiska na nge sae ma Jerusalem bäräkt i qaku ngiat dräm nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä märanas bät tangät täkt ama qunäng?"

¹⁹ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, "Agirhong iarhongäkt?"

Dä in muvät toqortäqyia, "Säävät ma Jisas nae ma Nasaret. Qa di ma Ngämuqa aa vämginaqa näkt täqäp ka na ama qrot sääda aa enge angärha ron bärqa sääda aa lat angärha ron dä ma Ngämuqa aa saqong dä sääda ama ruvek moe arhä saqong.

²⁰ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha vodäm ga ivakt iva rhi sangäm na qa sämät ama tñäpkibärha edämsäs pät a qa

²¹ sokt di ut tu ut snäng i qa di nak kärak iaqäkt iva qä rhäksasot ma Israel. Sokt di nga rhoqoräkt i iarhongäkt ngä märanas bär sarhäkt di sa ama dävaung na qa ama qunäga rhak täkt.

²² "Näkt aomni sae säävät tangät täkt angärha rhäng gärqomni i qräk mät ut nävät a äm di nga aurha evop ta rhäqasäp mai vät duququs iva sämät ama liqi

²³ bärqa qaku rha män bät aa släqyige dä rha män bärqa qoar na ut i sa rha lu ama ñämmängi säävät ama enseliom bärqa ama enseliom in goar i ama ngätdäqäm ga.

²⁴ Dä soknaga arhani aurha ruavek ta met bärqa sämät ka liqi dä rha lu iarhongäkt moekt i rhoqor varhäm ama evop arha enge qärangätni i sa rha märhamän bät a ngätket di qaku rha lu ma Jisas aa släqyige e."

²⁵ Dä qa qoar na iom doqortäqyia, "Nak ama dädända na ngän dä qaku ngänit lir ngänät nanakt na ama enge nage ma Ngämuqa aa vämginarha.

²⁶ Gusna i ma Krais diva as ka er qä rha rhärhong däkt angät märänga näkt sa nasot dä va qa rha sääda ama usäpkibärha ron bärqa rha ama murhämeska nage ma Ngämuqa?"

²⁷ Dä ma Jisas kät täväktsäs bärqa iom na ama enge säävät a nas kärangätni i mudu ma Moses bärqa säävät

ma Ngämuqa aa vämginarha moe rha säm a ngät.

²⁸ Bä nga rhat tet bär sa glaqot nä iomäkt ama värhäm gärqomni i rhat tet iva sae dä ma Jisas di qop kat tet iva qa rhet nä iomäkt ama värhäm.

²⁹ Dä soknga init sangar na qa i ini quoaräs na qa rhoqortäqyia, "Qale nge gem un i sa qaku anga mor qa anga qunäga dap sa qorhäs iva bängagi." Dä qa met iva qale qa gem iom.

³⁰ Bä nga qa muqun bät ama laiqaa rhäkt kä na iom dä qa rha ama bret bär qa mes pät ama modämne näkt ka von mät ka näkt ka von iom.

³¹ Dä qunäga mät in saqong bär in räm a qa dä soknga qäbäs na qa nädä in saqong.

³² Dä ini snanbät sagem ne rhoqortäqyia, "Nga rhäqyerhäkt di nak kaku ngiat nari ama märmärgem dägia ron barhäm ama iska rhoqoräkt i qät täväktsäs bär ba un nä ma Ngämuqa aa enge?"

³³ Dä qop in märanas äkt bär evär däm iom sae ma Jerusalem. Bär in män bät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha näkt sävät arhani qärrarhani i mäqi rhit päs ma Jisas aa rhäng gärrarhae i västämne na rha

³⁴ dap tat tamän doqortäqyia, "Ngätki mamär, ma Engeska sa qa märanas bär qa män ge ma Saimon."

³⁵ Dä in märhamän särhäm da mamär sävät ama lat iangärhäkt kärangät i sa ngä märanas toqoräkt i rhat tet parhäm ama iska. Bär sävät ma Jisas i in dräm a qa di rhoqoräkt i qa von mät ama bret.

Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda (24:36-49 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

³⁶ Bär as nga in damän särhäm da rhoqor täkt dap kinak päs dä ma Engeska bär qa mair gem da dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ama bulap sagem ngän."

³⁷ Dä rhäqäp ta na ama tlenga inguna rhat tu arhä snäng i rhat lu ama rhomga.

³⁸ Di nak kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Mäniekt bär ngänit len dä mäniekt bär qaku ngänät nanakt?

³⁹ Ngäni lu ngua rhäqyiglem dä gua qäriglem i nak koki ngätki i ma Jisas na ngo. Ngäni rhäk pät a ngo ivakt iva ngäni räm inguna ama qloqaqa di qaku aa anga släqyige dä anga släp toqor ngo i aingo di gu släqyige dä ama släp nga e väm ngo."

⁴⁰ Qa qoar na rha rhoqor täkt näkt ka qur a rha rha aa rhäqyiglem dä aa qäriglem.

⁴¹ Dä qoki as kaku rhat nanakt mamär inguna rhäqäp ta na ama märmärgem dä rhat tu arhä snäng masirhat dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nga qaku guani rhe iva ngua äs?"

⁴² Dä rha von ga rha ama qäväläm nämäni ama rhinämga ama mang ga

⁴³ bär qa rha läm bär qa mäs äm da arhä saqong.

⁴⁴ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qre rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän dä ngua märhamän särhäm ngän nä rhangät täkt ama enge i iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong sävät a ngo vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bär nage ma Ngämuqa aa vämginarha bär sävät ama Abuk na ama Mabu diva irhong ngä rhu angätsläqyige väta nas."

⁴⁵ Dä soknga qa muqunäga mät arhä mädräm ivakt iva qunäga väta a rha sä ma Ngämuqa aa enge.

⁴⁶ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, 'Ma Krais diva rhi veng ga näkt pa qa rhäranas nämät ama tñäpkı väta ama dävaung na qa ama qunäga'

⁴⁷ näkt pa rhi sameng nävät aa ngärhipki iva ama ruvek diva rhi näpgoer na nas dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. Va rhi sameng bär ama ruvek pät ama ivätki moe mänasäng nae ma Jerusalem.'

⁴⁸ Bär va aingän diva ngäni sameng sävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ngän lu ngät.

49 Va ngu rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bää ba ngän gäarakni i sa mudu ma Ngämuqa qa märhamän na ama enge na ama mumänaris ba ngän sokt diva qale ngän de ma Jerusalem bää dängdäng iva ngäni rha ama qrot na rhävuk."

*Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp
(24:50-53 / Mak 16:19-20 / Lat 1:9-11)*

50 Bää nga qa artäm sä rha nae bää sae ma Betani dää qa sek aa rhäkt bää qa modämne na rha.

51 Bää nga qat dodämne na rha dää qat tet daqule rha bää qa an dävit sa rhävono.

52 Dää soknga rha ansäas sagem ga näkt evär däm da sae ma Jerusalem sa ama märmärgem ama mor ngät.

53 Näkt pasägos dää qale rha va ama ansäspämgi ama mor qi bää rhi nänsäas sage ma Ngämuqa.

Ma Jon

Ama Rhäväktsäs

Ma Jems kä nä ma Jon di ma Sebedi qä nä ma Salome in uimiom. Iom di ama väiumärhindäkt kärqiomni i in dualat in nä ma Pita qä nä ma Andru. Ma Jon di sägäni na qa mamär qä nä ma Jisas bä va aa abuk di qat tamän sävät a nas toqortäqyia, "qäarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär." Ma Jon di ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda dä qa di ak na qa nämäni ama dävaung na rha qärarhani i rhi nä ma Jisas toqoräkt i ma Jisas ka märanas nä ma Jairus aa imgi dä qosaqi rhoqoräkt i ma Jisas aa ñämñämgi qia män maos näkt kä nä ma Jisas pä iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes ås i ma Getsemani. Ma Jon di qosaqi qa säm ba ama abukkina Ma Jon 1 dä Ma Jon 2 näkt Ma Jon 3 bä sävät Ama Nämñäm Sage Ma Jon.

Ma Jon ga säm iva sage ama Jentailqäna qärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas bä nak ka säm di sage ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Jon maräkt ka qoar i mäniekt bä qa säm bä rhakt täkt aa abuk toqoräkt i qa säm doqortäqyia, "Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Krais ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät nävät aa ngärhipki."

Iaqyäkt ama abuk kit täväktsäs sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa Emga na rhävuk. Ma Jon ga säm ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek kärqämekni i ma Jisas ka märhamän maräkt sävät a nas i aingo rhoqor vät aomni ama qävääläm gärqomni i qa qoar i aingo di ama bret na ama iar. Ama nañis ngät ama lat pä ma Jon aa abuk di ma Jon gat tes ngät i ama muqunän bä qa säm sävät ama ngärhäqyet da unmem ama moräs na ngät ama muqunän gärangätni i sa ma Jisas ka mualat na

ngät toqor vät aomni ama qävääläm gärqomni i qa rhong na ama rigi ma ama wain. Iangärhäkt ama muqunän di ngärhir qur ama ruvek i qa di auge na qa. Ma Jon ga märhamän masirhat sävät ma Jisas i ma Ngämuqa na qa dä va qale qa ma ama soktäm. Näkt kosaqi qa märhamän masirhat sävät ama Ngätmämäk kä na ama Ngärhoemga näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qale rha rhoqor mäniekt gem ne. Sokt ma Jon gat tamän sävät ama tmäski e ma Kana dä sävät ma Jisas kä na ama evopki nae ma Samaria dä sävät ma Lasarus toqoräkt i ma Jisas ka märanas na qa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-18)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:19-51)

Ma Jisas Aa Lat Ge Ama Ruvek (2-11)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpkı (12-19)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpkı (20:1-29)

Ama Rharimini Sävät Ama Sameng Ama Mär Ngät Nage Ma Jon (20:30-31)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge (21)

Ama Enge Ngä Mu Ama Slägyige Vät A Nas

¹ Mudu vät ama rharimini i as kaku ama ivätki qi na ama usäpkı di sa qale ama Enge. Bä iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa. Bä iangärhäkt ama Enge di ma Ngämuqa.

² Näkt iangärhäkt ama Enge di sa qale ngät ngä nä ma Ngämuqa vät ama rharimini.

³ Iarhongäkt moe di irhong ngä män nävät a qa. Dap kaku guani ngä män näva aung anga iska.

⁴ Näkt ka di ama rharebäm na qa sa ama iar. Bä iangärhäkt ama iar di ama neraqa na ngät ba ama ruvek moe.

⁵ Näkt kosaqi iaqäkt ama neraqa di qat nañäm ba ama bängagi. Dap sokt di iaqyäkt ama bängagi di qaku mamär vät a qi iva qia rhän näva ama neraqa aa uväas.

6 Maos dä akni ama ruqa qa män gärakni i ma Ngämuqa qa rhäk na qa qärak i rhat tes ka i ma Jon.

7 Qa män iväkt iva qä sämaengäktki sävät iaqäkt ama neraqa iva nävät ma Jon dä va ama ruvek ta rhat maengäkt.

8 Iaqäkt ma Jon di qaku ama neraqa na qa. Dap ka män iväkt iva qä sameng sävät ama neraqa.

9 Dap ama engäktki na qa ama neraqa qärakni i qät boda ama neraqa ba ama ruvek moe diva qat dän sämäni ama ivätki.

10 Iaqäkt ama neraqa di sa qale qa mäni ama ivätki. Bä ngäktki i sa qa säm iarhongäkt moe nävät ama ivätki sokt di qaku ama ruvek nämäni qi rha lu mamär na qa.

11 Qosaqi qa män sage aa ruvek sokt di iarhakt aa ruvek di qaku rha ar sä qa.

12 Sokt di sage iarhakt kärarhae i sa rha ar sä qa sagem mes bä rhat nanakt na qa di sa qa voda rha ama rhares iva rha rhän i ma Ngämuqa aa es na rha.

13 Bä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di sa qaku rha män nävät arhä mamäkkäna arhä biaska ura varhäm ama ruvek arhä snängaqa. Bä qosaqi qaku rha män nävät ama ngärhaegurhini dap ta män doqoräkt i ma Ngämuqa aa es na rha dinguna rha män nävää ma Ngämuqa.

14 Näkt iaqäkt ama Enge di sa qa mu ama slägyige väät a nas bä qa män i ama ruqa bä iaqäkt ama ruqa di sa qale qa mänguräp mä ut bä ut lu aa murhämeska. Sa ut lu aa murhämeska i ma Ngämuqa aut mamäk aa emga ama sägäk na qa qärakni i rhäqäp ka na ama ñämsävätki ama mor qi dä na ama engäktki.

15 Ma Jon ga sameng sävät a qa i qät näs masirhat i qat tamän doqortäqyia, "Rhak täkt di iaqäkt kärak i mäqi nguut tamän sävät a qa rhoqortäqyia, 'Qärik iva as ka rhän nasot a ngo di ama

moräas na qa väät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.'"

16 Bä nävät aa ñämsävätki ama mor qi dä sa ut moe ut ta iangärhäkt ama modämne qärangätni i ngät dän nasot a ne.

17 Ma Ngämuqa qa von ma Moses ta ama Muräkt. Dap ama ñämsävätki dä ama engäktki di in män nage ma Jisas ma Krais.

18 As kaku aung sa qa lu ma Ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa aa emga ama sägäk kärakni i qa di ma Ngämuqa qärak i sa qale qa da aa mamäk aa sdäm di qa qur a ut täm ga.

*Ma Jon Ama Baptais Ka Qoar I Qa
Di Qaku Ma Krais Na Qa
(1:19-28 / Mat 3:1-12 / Mak 1:1-8 /
Luk 3:1-18)*

19 Rhangät täkt di ma Jon aa enge sävät a nas toqoräkt i ama Judaqäna näva ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem da rhäk na ama priskäna rhi na ama Livaiqäna* ivakt iva rhi snanbät sä qa i qa di auge.

20 Sokt di qa muqunäga sävät a nas i qa sameng sävät a nas mamär i qä qoar toqortäqyia, "Aingo di qaku ma Krais."

21 Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Bä nga rhoqoräkt dä sa auge na nge? Nga ainge di ma Elaija?" Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Qaku ma Elaija na ngo." Dä qosaqi rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga ainge di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa?" Dä qa muvät toqortäqyia, "Qaku."

22 Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Dap auge na nge? Ngi von ut ta anga muvätki iva evär däm ut sä qi bä iarhakt kärarhae i sa rha rhäk na ut. Dä ngia rhamän doqor mäniekt sävät a nas?"

23 Dä ma Jon ga muvät parhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Aingo di iaqäkt kärak i

* **1:19** ama Livaiqäna Ama Livaiqäna di ama priskäna na rha qärarhani i rhat dräm dat tualat na ama ansäsiama ruvek kärarhani i rhit tong ura rhit kut kärqärhongni i irhong ngärhi rhoer nanokt ama mabu ura sai dä rhat tualat i ama ulaqimärharhärhäkt na rha bä ba ama ansäspämgi ama mor qi.

aa eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia, ‘Ngäni slaräkt na ama iska nanokt ma Engeska.’”

²⁴ Dä arhani ama Farisiqäna qärarhani i sa rha rhäk na rha

²⁵ di rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap mäniekt bäängi baptais pät ama ruvek toqoräkt i nge di qaku ma Krais na nge ura ma Elaija ura iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa?”

²⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi. Dap mänguräp määngän di akni qa e qärakni i qaku ngänät dräm a qa.

²⁷ Iaqäkt di qärak iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä ama rhängämitnäm sa ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäsi di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm[†].

²⁸ Rhangät täkt moe ama lat di ngämäranas pa ama värhäm ama lel äm ma Betani rhyme na ama rigi ma Jordan äkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek e.

Ma Jisas Ma Ngämuqa Aa Sipsip Ama Rhoem Ga

²⁹ Näkt nga duququ vätki akni ama qunäga dä ma Jon ga lu ma Jisas i qat tet inamuk dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga qärakni i qätta ama ruvek nävät ama ivätki arha vuirhong nae.

³⁰ Rhak täkt di iaqäkt kärak i mägi nguut tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qärakni iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vätki arha vuirhong nae.

³¹ Näkt ngo di sa qaku nguut dräm a qa dap ama rharimini i ngua män bäängu baptais pät ama ruvek na ama rigi divakt iva qunäga vätki arha vuirhong nae.

³² Dä ma Jon gä sameng sävät a nas toqortäqyia, “Ngua lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama

simängaqa i ar sä qa na rhävuk nädä ama usäpki arha ron bäängu muqun bäängu vätki arha rem dat tualat na ngät.

³³ Dap padi mai qaku ngu naräm a qa sokt di iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo ivakt iva ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qärakni iva ngi lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i ar sä qa bäängu vätki arha rem dat tualat na ngät.

³⁴ Sa ngua lu rhoqoräkt bäängu vätki arha rem dat tualat na ngät.

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(1:35-42 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11)

³⁵ Duququ vätki akni ama qunäga dä saqi as kale ma Jon i qat mair äkt kääna aiomni nävät aa mudäsaqongda.

³⁶ Bäängu rhoqoräkt i qa lu ma Jisas i qat tet e na rha dä qa qoar na iom doqortäqyia, “As ini lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga.”

³⁷ Bäängu rhoqoräkt i aa mudäsaqongda in nari i qa märhamän doqoräkt dä in met nasot ma Jisas.

³⁸ Dä ma Jisas ka näm da aa rhäng dä qa lu iom nasot a nas dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “Nani a en na agiqa?”

Dä in muvät pät a qa i ini snanbät toqortäqyia, “Rabai, qale nge qoe näi?” Ama rharimini sa ama rabai di qamorqa.

³⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Ini ang bäängu lu.” Dä soknga in met bäängu lu äkt i qat tas e bäängu liom gem ga bäängu dängdäng i rhäksot näiaqäkt ama qunäga inguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär.

⁴⁰ Ma Andru ma Saimon Pita aa läktka di akni nävät iomäkt i in nari ma Jon aa sameng dä in met nasot ma Jisas.

[†] **1:27** di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm Rhangät täkt ama lat di ma ama rhäqäp nängu muqun bäängu vätki arha rem dat tualat na ngät.

41 Ama narhoeräm gärqomni i ma Andru qa mualat na äm di qa ñäm nani aa läktka ma Saimon bää qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa ut män bät ma Mesaia." Ama rharimini sä ma Mesaia di ma Krais.

42 Bää nga nasot toqoräkt dä qa met sä qa sage ma Jisas. Dä sa ma Jisas ka ñäm sävät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ainge di ma Saimon, ma Jon aa emga. Rhäkt diva rhat tes nge i ma Sefas." Ma Sefas di rhoqorne nä ma Pita i ama rharimini di ama duqua.

Ma Jisas Ka Mes Ma Filip Kä Nä Ma Nataniel

43 Duquu väät akni ama qunäga dä ma Jisas ka mu aa snäng iva qa rhet säva ama ngärhäktka ma Galili. Näkt nga rhoqoräkt dä qa män bät ma Filip dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng."

44 Näkt iaqäkt ma Filip di qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida rhoqor ma Andru qä nä ma Pita.

45 Ma Filip ka män bät ma Nataniel dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa ut män bät iaqäkt kärak i mudu ma Moses ka säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa Muräkt bää qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm sävät a qa. Iaqäkt di ma Jisas näva ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret kärakni i ma Josep aa emga."

46 Bää nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, "Nga mamär iva guani anga mär ini ngä rhän na äkt ma Nasaret?"

Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Qoki as ngi ang bää ngi lu."

47 Bää nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu ma Nataniel i qat tet inamuk dä qat tamän sävät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Iaqäkt di ama engäktki na qa ama Israelqa qärakni i qaku anga irasini gem ga."

48 Bää nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Mäniekt bää ngiat dräm a ngo?"

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak as toqoräkt i qaku

ma Filip ka mes nge sagem ngo dä sa ngua lu nge rhoqoräkt i as ngiat muqun ba ama gosaqi arha rem."

49 Nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ainge di ma Ngämuqa aa emga bää ainge di ama Israelqäna arha vitnaqa."

50 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nga rhäkt di ngiat nanakt inguna ngua qoar na nge i sa ngua lu nge va ama gosaqi arha rem? Nak as pa ngi lu ama morirhong masirhat kärqärhongni i qaku rhoqorne nä rhäni rhäkt kärqäni i ini ngä märanas."

51 Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki iva as ngäni lu i rhi rhar mäni ama usäpkı bää va ngäni lu ma Ngämuqa aa enselqäna i dängdang däm da rhävit dä arhar sä rha inavuk sage ma Ruqa aa Emga."

2

Ma Jisas Ka Rhong Na Ama Rigi Bä Qia Män I Ama Wain E Ma Kana

1 Dä äkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä rha mualat na ama tmäski na ama rhitbodämnane mät ama värhäm ama lel äm ma Kana mät ama ngärhäktka ma Galili. Näkt toqoräkt di qale ma Jisas aa nanäk e.

2 Bää ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di qosaqi rha rhäkne nani a rha sävä iaqäkt ama tmäski na ama rhitbodämnane.

3 Näkt nga rhoqoräkt pa ama tmäski dä rhäksot na ama wain dä ma Jisas aa nanäk kia qoar na qa rhoqortäqyia, "Sa rhäksot na ama wain."

4 Di nak ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Rhaktni, mäniekt bää ngiat tes pät a ngo sä rhäni rhäkt? As nguna gu qävääläm di as kaku äm ngä män."

5 Dä ma Jisas aa nanäk kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhit lu väät ama lat pa ama tmäski rhoqortäqyia, "Ngän dualat na agini qärqäni i qä qoaräs na ngän iva ngän dualat nä ini."

6 Dap äkt glaqot di qale ama kain ama ngärhäqyet da sägäkt kärangätni

i sa rha mualat na ngät na ama dui. Iangärhäkt ama kain di ama Judaqäna rhit tor nas nämät ngät parhäm arha morta arhä qärhong. Näkt asägäkt asägäkt nävät a ngät di mamär iva rhit täqäp ki na ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem bää sävät ama ruvek ama ngärhäqyet na rha da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna na ama rigi.

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na ama latta rhoqortäqyia, “Ngäni rhäqäp ama kain na anga reng.” Dä rha rhäqäp ngät bää savono.

⁸ Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäkt di ngäni ok na ama kap nämät agukt bää va ngäni von ama latka qärakni i qät lu vät ama tmäski.”

Dä rha mualat toqoräkt parhäm ma Jisas aa enge

⁹ bää nga rhoqoräkt dä ama latka qärak i qät lu vät ama tmäski qa nakt närhä iaqyäkt ama rigi qäraktni i sa ma Jisas ka rhong na qi bää qia män i ama wain na qi dap toqoräkt di qaku qat dräm i iaqyäkt ama wain di sa qia män na qoe. Dap sokt iarhakt kärarhae ama latta i rha ok iaqyäkt ama rigi di rhat dräm. Bää rhoqoräkt i sa qa nakt närrha ama wain dä qa mes iaqyäkt kärak i rhit bodäm na qa särhage sagem mes

¹⁰ näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit bon da ama mär qi mamär ama wain narhoer dä äkt nasot dä sa ama wain gäraktni i qaku ama mär qi mamär toqoräkt i ama ruvek di sa rha nakt masirhat. Dap ainge di nak sa ngia mu ama mär qi mamär ama wain bää va dängdäng na qi.”

¹¹ Rhakt täkt di ama narhuir qi ama nañis ki ama muqunängi qäraktni i ma Jisas ka mualat na qi e ma Kana va ama ngärhäktka ma Galili. Näkt iangärhäkt aa lat ngä muqunäga sa aa murhämeska. Bää qärarhane aa mudäsaqongda di rhat nanakt na qa.

¹² Bää nga nasot dä ma Jisas kä na aa nanäk dä aa läktpék näkt sävät aa mudäsaqongda rha met mämane bää sämät ama värhäm ama mor äm ma

Kaperneam. Bää nga sa äkt dä qale rha e vät ama marheka na ngät ama qunäng.

*Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi
Ama Mor Qi
(2:13-22 / Mat 21:12-17 / Mak
11:15-19 / Luk 19:45-48)*

¹³ Bää nga rhoqoräkt i qorhäs mamär na ama qävääläm iva ama Judaqäna rha rhualat na ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ma Jisas ka met bää sae ma Jerusalem.

¹⁴ Näkt toqoräkt i ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm dä qa lu arhani ama ruvek kärarhane i rhit boda ama bulmakaoqäna ngä na ama sipsipkäna näkt sävät ama ituap. Näkt kosaqi arhani di rhat muqun ge ama lai bää rhit kutsasorhane na ama ligär.

¹⁵ Bää nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qa mualat na ama vugurqa na ama qoi bää qa qutmäs a rha moe rhi na arhä sipsipkäna ngä na ama bulmakaoqäna nae näva ama ansäspämgi ama mor qi. Näkt kosaqi qa vrit nä iarhakt kärarhae i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä ligärigleng näkt ka näpgoer na arhä lai.

¹⁶ Näkt ka qoar nä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap toqortäqyia, “Ngäni rha iarhongäkt narhäkt bää sää dalek! Mäniekt bää ngänit dong nä gu mam aa vätki bää qia män i ama vätki qäraktni iva ama ruvek tit boda ama qärhong nani ama ligär väm gi.”

¹⁷ Bää nga aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä vuk pät a rha nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Gu snängaqa ama qrot ka sävät gia vätki bää äkt iva sokot na ngo.”

¹⁸ Bää nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha snanbät sää qa na ama qrot toqortäqyia, “Agi nañis ki ama muqunängi va ngi qur a ut täm gi iva qi sameng i sa ngia rha ama rhares nage ma Ngämuqa iva ngiat tualat nä rhärhong däkt moekt?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänin brut dä rhakt

täkt ama ansäspämgi ama mor qi näkt pa saqi ngua rhair na qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron.”

²⁰ Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak ta rhäk pät takt täkt ama ansäspämgi ama mor qi vät ama ruiom ama udiom näkt ama ngärhäqyet da sägäk ama qoeo. Dap nga ngäktki i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngia rhair na qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron?”

²¹ Sokt di iaqyäkt ama vätki qäraktni i qat tamän säävt a qi di nak kaku ama ansäspämgi ama mor qi dap aa släqyige.

²² Bä nga nasot toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki dä vuk pät aa mudäsaqongda nä iangärhäkt aa enge. Näkt na äkt dä rhat nanakt nä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät bä säävt ama enge qärangätni i ma Jisas ka märhamän bät a ngät.

Ma Jisas Di Qat Dräm Ama Ruvek Moe Arha Iar Mamär.

²³ Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas e ma Jerusalem ba ama tmäski ma Pasova dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta lu iangärhäkt ama nañis ngät ama muqunän gärangätni i ma Jisas kat tualat na ngät bä rhat nanakt na qa.

²⁴ Sokt di ma Jisas kaku qat nanakt na rha inguna qat dräm ama ruvek moe arha iar mamär.

²⁵ Näkt kaku qät läk nani anga ruvek arhä sameng säävt ama ruvek arha lat inguna sa qat dräm ama ruvek mamär.

3

Mamär Iva U Rhän I Ama Iaräs Na Ut

¹ Dä qale akni ama ruqa e qärakni i qa nävtama Farisiqäna qärak i rhat tes ka i ma Nikodemus kärak i qa nävtama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha.

² Bä nga näp bängagi dä qa män ge ma Jisas bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i

nge di akni qärak i qä su ama ruvek kärak i qa män nage ma Ngämuqa. Ut dräm doqoräkt inguna qaku mamär vät aung anga ruqa iva qa rhualat na anga nañis ngät anga muqunän doqor nge i ngiat tualat na ngät kre i sa qaku ma Ngämuqa gem ga.”

³ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engäktki mamär i qaku mamär vät aung anga ruqa iva qä lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm gre i saqi as kaku qa män i ama iaräs na qa rhoqor ama rhoemga qärakni i qa män näva ama ngätnanäk.”

⁴ Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga mamär iva saqi as anga ruqa di anga ngätnanäk ki sa qa rhoqoräkt i sa mor qa? Ngäktki mamär i qaku mamär vät a qa iva qa rhon säda aa nanäk arha ron maunmen bä saqi as pa qi sa qa.”

⁵ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engäktki mamär i iaqäkt kärak i qaku qa män i ama iaräs na qa nävtama rigi dä nävtama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku mamär vät a qa iva qä namon säävtama Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁶ Ama släqyige di sa ige ngärhit sa ama släqyige dap ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sa qät sa ama qloqaqa.

⁷ Bä mamär iva qale ngit särmän säävt gua enge, ‘Mamär iva anga ruqa diva rhi sa qa iva ama iaräs na qa nage ma Ngämuqa.’

⁸ Inguna ama iarhakt ama ruvek moe qärarhae i sa rha män näva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di rha rhoqor ama laurqi qäraktni i qi e varhäm at snängaq maräkt bä ngiat nari vät at täqän sokt di qaku ngiat dräm i qiat dän na qoe ura qiat tet sa qoe. Di rhoqorne na ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa sa rha.”

⁹ Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va rhärrong däkt moe di

mamär iva irhong ngä rhän doqor mäniekt?"

10 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoortäqyia, "Nak ainge di ngiat dräm ngi su ama Israelqäna näkt mäniekt bää qaku ngiat dräm därhong däkt?

11 Nguat tamän särhäm nge na ama engäktki mamär i ut tamän säväti arhongäkt kärqärhong i sa ut dräm irhong bää qosaqi urhi sameng säväti kärqärhongni i sa ut lu irhong sokt di ngän ama ruvek di qaku ngänät nanakt na ut sameng.

12 Sa ngua märhamän särhäm ngän säväti ama ivätki at kärhong näkt kaku ngänät nanakt dap sa ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nguat tamän säväti ama usäpkı at kärhong?

13 "Näkt kaku aung anga ruqa qärakni i sa qa met sädä ama usäpkı arha ron dap sokt ma Ruqa aa Emga ama sägäk kärakni i sa qa män näda ama usäpkı arha ron.

14 Rhoqorne nä ma Moses kärakni i qa sek sa ama uiuvärhaqa* vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qosaqi ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sää qa rhoqoräkt

15 ivakt iva iarhakt ama ruvek moe qärarhae i rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok täm ngät.

Inguna Ma Ngämuqa Sa Aa Snäng Bät Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki

16 "Inguna ma Ngämuqa sa aa snäng bät ama ruvek nävät ama ivätki bääkt i sa qa von da aa emga qärakni i ama sägäk ivakt iva aung gärakni i qat nanakt na qa diva qaku qä nañäp dap pa qa sa ama iar ama sok täm ngät.

17 Inguna ma Ngämuqa di sa qaku qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhatnävämne na ama ruvek dap ka rhäk na qa ivakt iva qa rhumaiar na rha.

18 Näkt iaqäkt kärak i qat nanakt na qa di qaku qä narha ama rhäksärhäm nage ma Ngämuqa dap iaqäkt kärak i qaku qat nanakt di sa qa rha ama rhäksärhäm inguna sa qaku qat

nanakt nä ma Ngämuqa aa emga ama sägäk.

19 "Bää rhom däkt di ama rharimini sa ama matnävämne i ama neraqa qa män sämäni ama ivätki sokt di ama ruvek di arhä snäng bät ama bängagi dap kaku rha ama neraqa inguna rhat tualat na ama vuirhong.

20 Näkt iarhakt ama ruvek moe qärarhae i rhat tualat na ama vuirhong di qaku nani a rha na ama neraqa inguna rhit len i varis kunäga sa arha vuirhong.

21 Sokt di iaqäkt kärak i qat tualat parhäm ama engäktki di sa qat dän sage ama neraqa ivakt iva ama ruvek moe di mamär iva rhi lu i iangärhäkt aa lat di ngät nage ma Ngämuqa."

Ma Jon Ama Baptais Ka Sameng Sävät Ma Krais

22 Bää nga nasot tärhong däkt dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met bää säväti ama ngärhäktka ma Judia bää qale qa e qä na rha dap kä baptais pät ama ruvek.

23 Näkt toqoräkt di qosaqi ma Jon di qä baptais pät ama ruvek pät ama ivärhäm ma Ainon glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Salim inguna äkt di masirhat na ama reng e. Bää ama ruvek di rhat dän basägos ivakt iva qä baptais pät a rha.

24 Rhoqoräkt di as kaku rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhang.

25 Näkt maos dä ama enge ngä märanas mänguräp ma Jon aa mudäsaqongda rhi na akni nävät ama Judaqäna säväti iomäkt i ama ruvek ti qumär nas parhäm arha morta arhä qärhong.

26 Dä rha män ge ma Jon bää rha qoar na qa rhoortäqyia, "Qamorqa, iaqäkt ama ruqa qärak i sa qale qa qä na nge rhage na ama rigi ma Jordan bää qärak i ngi sameng säväti a qa di nak sa qä baptais pät ama ruvek bää ama ruvek moe di rhat tet sagem ga."

27 Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, "Ama ruqa di sokt mamär iva qä rha ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa

* 3:14 Nam 21:9

von ga rhäm ini näda ama usäpki arha ron.

²⁸ Näkt aingän maräkt di mamär iva ngäni sameng i sa ngua qoar to-qortäqyia, ‘Aingo di qaku ma Krais na ngo dap aingo di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo narhoer nanokt ka.’

²⁹ “Ma Krais di qa rhoqor ama gamoeqa qärakni iva rhit bodäm na qa bää qa va rhät ama evopki. Dap aingo di ngo rhoqor iaqäkt ama gamoeqa aa ruaqa qärak i qät lu vät a qa qärak i sa qale qa dap kat nari ma nas bää rhäqäp ka na ama märmärgem doqoräkt i qat nari iaqäkt ama gamoeqa aa eguinga. Iangärhäkt ama märmärgem di nga e gem ngo bää sa rhäqäp ngo na ngät mamär.

³⁰ Bää ma Jisas di mamär iva qa rhän i ama moräs na qa dap aingo di mamär iva ngua rhän i ama gaini na ngo.”

³¹ Iaqäkt kärak iva qa rhän na rhävuk di qa enges tävuk daver ama ruvek moe dap iaqäkt kärak i qa narhe nävät ivät di qa nämäni ama ivätki dä qat tamän doqor ama ruqa nävät ivät. Näkt iaqäkt kärak iva qa rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron di sa qa enges tävuk mamär daver ama ruvek moe.

³² Bää qa di qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa lu irhong dä sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa nari irhong sokt di qaku aung gat nanakt na aa sameng.

³³ Bää aung anga ruqa qärakni i sa qat tat maengäkt sa aa sameng di sa qä sämaengäktki i ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engäktki.

³⁴ Inguna iaqäkt kärak i ma Ngämuqa sa qa rhäk na qa di qat tamän bät ma Ngämuqa aa enge inguna ma Ngämuqa qät täqäp ka masirhat na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

³⁵ Ama Ngätmämäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga dä sa qa mu iarhongäkt moe va aa rhäkt.

³⁶ Näkt iaqäkt kärak i qat nanakt na ama Ngärhoemga di sa qa sa ama iar ama sok täm ngät. Dap iaqäkt kärak i

qaku qat nanakt na ama Ngärhoemga diva qaku qä nalu ama iar inguna ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi di sa qali qi vät a qa.

4

Ma Jisas Kä Na Ama Evopki Nae Ma Samaria

¹ Rhoqoräkt di ma Jisas ka räm i ama Farisiqäna sa rha nari sävät ama ruvek masirhat i rhat dän sagem ga bää qä baptais pät a rha bää rhit päs aa rhäng dap ma Jon di qaku masirhat na anga ruvek tat dän sagem ga.

² Sokt di sa qaku ngäktki i ma Jisas kä baptais pät ama ruvek dap kärarhani aa mudäsaqongda rhi baptais pät a rha.

³ Bää nga ma Jisas ka räm doqoräkt dä qa met nae ma Judia bää saqi as sae ma Galili.

⁴ Näkt pa qoki qa rhet mät ama ngärhäktka ma Samaria.

⁵ Bää nga nasot dä qa män e mät ama värväm gärqomni i rhat tes äm i ma Sikar e ma Samaria glaqot na ama ivärväm gärqomni i sa mudu ma Jekop ka von aa emga ma Josep tä bäm.

⁶ Näkt äkt pät iomäkt ama ivärväm di qale ma Jekop aa qotnaqoanga e. Bää ma Jisas di arusus pät aa släqyige inguna sa qa met näva ama iska ama uiu qa dä qa muqun bät iaqäkt ama qotnaqoanga aa rhäkt. Rhoqoräkt di sa mäniqunäng mamär.

⁷ Näkt toqoräkt i qale qa äkt dä aktni ama ruqi nae ma Samaria qia män e ivakt iva qi ok anga rigi.

Bää nga ma Jisas ka lu qi dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi von ngo ngu nakt?”

⁸ Rhoqoräkt di sa aa mudäsaqongda rha met sämät ama värväm ma Sikar ivakt iva rhi vodäm bät anga tmäas.

⁹ Dä iaqyäkt ama ruqi nae ma Samaria qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di nge nävät ama Judaqäna dap aingo di ama ruqi nävät ama Samariaqäna. Mäniekt bää va ngi nän ngo va ngi nakt?” Qia qoar na qa rhoqoräkt dinguna ama Judaqäna

di qaku sägäni na rha rhi na ama Samariaqäna.

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Ngakt bä vadi mai qunäga värt a nge sä ma Ngämuqa aa väntbon bä qosaqi iaqäkt kärak i qä nän nge iva qä näkt dä vadi mai ngi nän ga dä sa va qä von nge rha ama rigi na ama iar."

¹¹ Dä qa ruqi qia qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, nge di qaku gi nga guani iva ngi ok nä ini inguna ma uqupka di ama dur da aa ron. Dap ngu lu va ngi rha iaqyäkt ama rigi na ama iar na qoe?"

¹² Nak nga nge di ama moräts na nge masirhat tävuk daver aut mamäk ma Jekop kärakni i sa qa von ut tärhak täkt ama uqupka rhak täkt kärakni i qa qä na aa es dä aa sipsipkäna rhit näkt nämät ka?"

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi i qä qoar na qi rhoqortäqyia, "Iarhakt moe ama ruvek kärarhae i rhit näkt täkt täkt ama rigi diva saqi as aqäsäk ta"

¹⁴ dap aung gärakni i qät näkt ama rigi nagem ngo diva saqi as kaku aqäsä qa. Inguna ama rigi qäraktni iva ngu von ga rhäm gi diva qia rhän i ama rigi qäraktni i qiat dräm git don na nas tävit imuk da aa ron bä va qi von ga rha ama iar ama sok täm ngät."

¹⁵ Dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, rhäkt di mamärt iva ngi von ngo rhä iaqyäkt ama rigi iva saqi as kaku ngu natmet sarhäkt ivakt iva ngu naqäk anga rigi."

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, "Ngia rhet bä ngia rhes gia egutka dä saqi evär däm nge."

¹⁷ Dä nak kia muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Qaku gu nga egutka."

Nävät at muvätki dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, "Qoki ngäktki na nge rhoqoräkt i ngi qoar i qaku gi nga egutka."

¹⁸ Ama engäktki di rhoqortäqyia, mäqigia egutpek ama ngärhäqyet na rha näkt tak täkt kärak i sa qale qa gem nge rhäkt di qaku gia egutka na qa. Ngäktki nägia enge rhoqoräkt."

¹⁹ Dä qärakt ka ruqi qia qoar toqortäqyia, "Qamorqa, rhäkt di sa ngua lu mamärt i nge di nak akni na nge nävät ma Ngämuqa aa vämginarha."

²⁰ Aiut ut mamäkkäna di rhi nänsäts dä rhäkt täkt ama damgi dap ngän ama Judaqäna di ngäni qoar i ama ivärhäm gärqomni iva ama ruvek moe rhi nänsäts e di ma Jerusalem."

²¹ Dä ma Jisas ka muvät maräkt pät a qi rhoqortäqyia, "Rhaktni, mamärt iva ngiat nanakt na ngo inguna sa qorhäs na ut sävät ama qävääläm iva äm ngä rhän gärqomni iva qaku ngi nänsäts sage ama Ngätmamäk dä rhäkt täkt ama damgi ura e ma Jerusalem.

²² Sökt di ngän ama Samariaqäna di ngäni nänsäts sage ianiäkt kärqäni i qaku ngänät dräm ini dap aiut di urhi nänsäts sage qärqäni i ut dräm ini inguna ama mumaiar di ngät nävät ama Judaqäna.

²³ Nak as pa ama qävääläm ngä rhän bä rhäkt di sa äm ngä män iva ama engäktki na rha ama ansäspämäda diva rhi nänsäts sage ama Ngätmamäk nävät ama qloqaqa bä nävät ama engäktki inguna iarhakt ama ansäspämäda rhoqoräkt di ama Ngätmamäk kät näm nani a rha.

²⁴ Ma Ngämuqa di ama qloqaqa bä iarhakt kärarhae i aa ansäspämäda na rha di mamärt iva rhi nänsäts sagem ga nävät ama qloqaqa bä nävät ama engäktki."

²⁵ Bä nga iaqyäkt ama ruqi qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, "Nguat dräm i iaqäkt ma Mesaia qärak i rhat tes ka i ma Krais diva qa rhän. Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qä rhäväktsäts ba ut sävät iarhongäkt moekt."

²⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi mamärt toqortäqyia, "Aingo rhäkt kärak i nguat tamän särhäm nge di iaqäkt."

Sa Evär Dä Ma Jisas Aa Mudäsaqongda Sagem Ga

²⁷ Vät iomäkt ama qävääläm dä evär dä ma Jisas aa mudäsaqongda bä rha män bät a qa i qat tamän särhäm ne qä na ama evopki dä qräk mät ta nävät

a iom. Sokt di qaku aung nävät a rha qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a nge na agiqa?” ura sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bäängiat tamän särhäm ne ngi na qi?”

28 Nasot toqoräkt dää iaqyäkt ama ruqi qia märanas daqule at kainaq i qäraktni i qiat dräm gi qäk ama reng sämät ki bää evär däm gi sävät arha värhäm bää qia qoar na ama ruvek toqortäqyia,

29 “As ngäni ang ivakt iva ngäni lu akni ama ruqa qärakni i qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong. Nguaräm ma Krais na qa.”

30 Bää nga rhoqoräkt dää vuk sä rha näva arha värhäm bää rha met iva sagem ga.

31 Dap toqoräkt i sa iaqyäkt ama ruqi qia met dää ma Jisas aa mudäsaqongda rhit tägär sä qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di ngia äs guani.”

32 Sokt di ma Jisas ka muväti i qa qoar toqortäqyia, “Aingo di gua tmäs iva nguut täs ngät kärangätni i qaku ngänät dräm guani sävät a ngät.”

33 Bää nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dää rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Sa nguaräm aung ga ang sa anga tmäs bää ba qa.”

34 Dää ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua tmäs di iomäkt iva nguut tualat parhäm iaqäkt aa snängaq qärak i sa qa rhäk na ngo bääva ngu sot nä iangärhäkt aa lat.

35 Dää ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia. ‘As anga levaet anga evoan sae dää sa va sräp ama tmäs iva rhit ta ngät.’ Ngu qoar na ngän i mamär iva ngäni ñäm sävät ama et na ama tmäs! Ama tmäs di sa sräp ngät mamär ivakt iva ama ruvek ti ta ngät.

36 “Bää sa rhäkt di iaqäkt kärak i qat dräm gät ta ama tmäs di sa qät ta aa rhitsek i iangärhäkt ama tmäs di nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt bää rhit ta ama iar amä sok täm ngät. Qat tualat toqoräkt ivakt iva iaqäkt kärak i qät kutnanokt ama

tmäs dää iaqäkt kärak i qät ta ama tmäs diva märmär gem iom moe.

37 Inguna rhangät täkt di ngä sämaengäktki na ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Akni ama ruqa qät kutnanokt ama tmäs dap pa akni qät ta ngät.’

38 Ngua rhäk na ngän ivakt iva ngänit ta ama tmäs kärangätni i mäqi qaku ngän mualat nani a ngät. Sa arhani rha mualat toqoräkt dap täkt di ngän dualat ngän na rha i ngänit ta iangärhäkt ama tmäs kärangätni i sa sräp ngät.”

Ama Rhäqäp Na Rha Ama Samari-aqäna Sa Rhat Nanakt Nä Ma Jisas

39 Näkt toqoräkt dää ama rhäqäp na rha ama Samariaqäna di rhat nanakt na qa inguna nävät ka ruqi at sameng gärangät i qia qoar toqortäqyia, “Qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong.”

40 Bää nga rhoqoräkt dää ama Samariaqäna rha met bää sagem ga dää rha qoar na qa iva qale qa qä na rha. Dää sa qale qa gem da väti ama qunängiom ama udiom.

41 Bää ama rhäqäp na rha ama ruvek di rhat nanakt inguna nävät aa enge.

42 Dää sa rha qoar nä qa ruqi rhoqortäqyia, “Ut di ut nanakt dinguna qaku sokt nävät agini qärqäni i sa ngia qoar na ut nä ini sävät a qa dap ut nanakt inguna rhäkt di sa ut nari bääba nas bää ut dräm i rhak täkt ama ruqa di qoki ngäktki i qa di ma Mumaiar bääba ama ruvek nävät ama ivätki.”

43 Näkt nasot ama qunängiom ama udiom dää ma Jisas ka märanas bää qa met sae ma Galili.

44 Bää rhoqoräkt dää sa qa qoar mamär i akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di qaku anga qutdrir sävät a qa mät aa värhäm maräkt.

45 Näkt nga rhoqoräkt i qa män e ma Galili dää ama Galiliqäna rha ar sä qa sagem mes inguna sa rha lu iarhongäkt moekt kärqärhong i qa mualat nä irhong ba ama tmäski ma

Pasova e ma Jerusalem inguna rhoqoräkt di sa qale rha e.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Narhoerqa Aa Emga
(4:46-54 / Mat 8:5-13 / Luk 7:1-10)*

46 Bä nga rhoqoräkt i qale qa e ma Galili dä saqi as ka met bä sae ma Kana äkt i sa mudu qa rhong na ama rigi bä qia män i ama wain. Näkt e ma Kaperneam di qale akni ama narhoerqa ama moräs na qa qärakni i aa emga di qat namas mät ama rämgi.

47 Näkt nga rhoqoräkt i iaqäkt ama narhoerqa qa nari sävät ma Jisas i sa qa män e ma Galili nae ma Judia dä qa met bä sagem ga bä qa qoar na qa iva qä na qa ivakt iva qa rhumäräs pät aa emga inguna sa qorhäls iva qä ñäp.

48 Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Aingän ama ruvek di qaku mamär iva ngänät nanakt kre i qaku ngän lu anga muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän."

49 Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Morqa, mamär iva ngia rhet sae rhoqor täkt i varis ngua emga qä nañäp."

50 Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Rhäkt di mamär iva evär däm nge. Sa ngia emga diva qat däqäm." Dä sa qä narhoerqa qa märanas bä qa met inguna qa mat maengäkt sää ma Jisas aa enge.

51 Näkt nga rhoqoräkt i as kat tet parhäm aa iska säva vät dä aa latta rha män bät a qa bä rha sameng ba qa sävät aa emga i qat däqäm.

52 Bä nga qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sää rha närha ama qäväläm doqoräkt i märäs pät aa emga dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Mäqirhe vät ama sägäni säpbängang dä rhäksot na ama qärnaqi nävät a qa."

* **5:3-4** Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Dap kale rha dä värhäm na ama rigi va ama qärhopka iva sarhäksarhäkt pät a qj. 4 Inguna ama ensel nage ma Engeska qat dän bät ap ama qävälap säva ama qärhopka bä qat tu sarhäksarhäkt pät ama rigi. Bä iaqäkt kärak i qa er qa mon säva ama rigi nasot toqoräkt i sarhäksarhäkt pät a qj diva märäs pät a qa nämät agi rämgi qäraktni i qit ta qa.'

53 Bä nga rhoqoräkt dä qunäga vät iaqäkt ama rhoemga aa mamäk i iomäkt ama qäväläm di ama qäväläm maräkt kärqomni i sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia emga diva qat däqäm." Bä nävät tangät täkt dä qa qä na aa ruvek moe va aa vätna di rhat nanakt nä ma Jisas.

54 Rhangät täkt di qosaqi ama nañis ngät ama muqunän ama unmem na ngät kärangätni i ma Jisas ka mualat na ngät toqoräkt i qa met nae ma Judia bä sae ma Galili.

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärhaqa Vät Ama Sabat

1 Bä nasot iangärhäkt dä aktni ama Judaqäna arha tmäski qia män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka met bä sae.

2 Dap e ma Jerusalem di ama qärhopka qa e qärakni i na ama Judaqäna arha enge di rhattes ka i ma Betesda. Näkt iaqäkt ama qärhopka di qa e glaqot na ama värhäm ama mor äm angärha surqa aa tmongi qäraktni i rhat tes ki i ama sipsipkäna angärha tmongi. Näkt namet iaqäkt ama qärhopka di ama ngärhäqyet na ap ama suqulap kärqapni i qaku rha adäm namet ap kärqap i ap ngät mair sa ama ungi.

3-4 Näkt e di qale ama ruvek masirhat kärarhoni i ama rämgi vät a rha rhi na ama säsurta rhi na ama vaktpärharha näkt sävät ama ngänäpärharha. Rha moe rhat namas pää iaqyäkt ama ungi.*

5 Akni nävät iarhakt ama ruvek di sa ama rämgi qia rha qa vät ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da dävaung na ngät ama qoeo.

6 Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qa i qat namas äkt dä qa räm i sa qale qa mät iaqyäkt ama rämgi vät ama uiu

ngät ama rhodäm dä sa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga nani a nge iva märäs pät a nge?”

⁷ Dä ama rämgivärhaqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku anga ruqa iva qa rhatnähräm ngo säva ama qärhopka rhoqoräkt i ama rigi sarhäktsarhäkt pät a qi. Bä nga rhoqoräkt i ngu siqut iva ngua rhon sae di nak ngäda akni qa er vät na ngo i qa mon samäk.”

⁸ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet.”

⁹ Dä qoki äkt di iaqäkt ama ruqa di märäs pät a qa dä sa qa rha aa gasgaska bä qat tet. Näkt tak täkt ama qunäga di ama Sabat.

¹⁰ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä soknga ama Judaqäna rha qoar nä iaqäkt ama ruqa qärak i sa ma Jisas ka mumäräs pät a qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di ama Sabat bä varhäm ama Muräkt diva qaku ngi nata gi rhatdingit.”

¹¹ Sokt di qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i qa mumäräs pät a ngo di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gi rhatdingit bä ngiat tet.’”

¹² Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi a ruqa rhak täkt kärak i qa qoar na nge iva ngi rha gi rhatdingit bä ngiat tet?”

¹³ Sokt di iaqäkt ama ruqa qärak i sa märäs pät a qa di qaku qat dräm i auge iaqäkt inguna ma Jisas di sa qäbäs na qa mänguräp ama gulänji na ama ruvek nä iarhakt kärarhae i qale rha e.

¹⁴ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas ka män bät iaqäkt ama ruqa va ama ansäspämgi ama mor qi dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i rhäkt di sa märäs pät a nge. Sa qale ngiat tualat na ama vuirhong i varis nga äkt dä va guani anga mor ini masirhat ini ngä namän bät a nge qärqäni i qaku rhoqorne nä qäraktni già rämgä i qäraktni i mäqi qia män bät a nge.”

¹⁵ Dä qa ruqa qa met bä qa qoar na ama Judaqäna arhä narhoerta sävärt ma Jisas i qa mumäräs pät a qa.

¹⁶ Bä nävät tom däkt dä iarhakt ama narhoerta rhi sangäm nä ma Jisas nävät aa lat inguna qat tualat pät ama Sabat.

¹⁷ Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu mamäk di vasägos dä sa qat tualat nä qärangätni aa lat bä sarhäkt sävärt tak täkt ama qunäga bä ngo di qosaqi nguat tualat.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Ngämuqa Di Iom Doqorne

¹⁸ Bä äkt i nävät tom däkt dä ama Judaqäna rhi siqut ma ama qrot iva rhi veng ga inguna qaku sokt nävät iomäkt i qaku qat tet parhäm ama Muräkt sävärt ama Sabat dap nguna qosaqi qat tes ma Ngämuqa i qa maräkt aa mamäk bä qä qoarärs i qa qä nä ma Ngämuqa di iom doqorne.

Ama Rhares Kärangätni Iva Ama Ngärhoemga Qat Tualat Na Ngät

¹⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a rha nä rhakt täkt ama muvätki i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ma Ngämuqa aa emga di qaku mamär iva sokt ka qä namualat nä guani dap mamär iva sokt kat tualat nä ianiäkt kärqäni i qat lu aa mamäk i qat tualat nä ini. Inguna agini qärqäni i ama Ngätmamäk kat tualat nä ini di qosaqi ama Ngärhoemga diva qat tualat nä ini.

²⁰ Ama Ngätmamäk di qär kur ama Ngärhoemga rhä iarhongäkt moe qärqärlong i qat tualat nä irhong inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga. Nak as pa qräk mät ngän mamär nävät ama mor ngät masirhat ama lat iva as ama Ngätmamäk kär kur ama Ngärhoemga rhäm ngät.

²¹ Inguna ama Ngätmamäk di qat täranas na ama ñäpta näkt kät bon da rha ama iar dä qosaqi ama Ngärhoemga di qät bon da ama iar bä iarhakt kärarhae i nani a qa iva qä von da rhäm ngät.

22 “Näkt kosaqi ama Ngätmamäk di qaku qä namatnävämne na anga ruqa dap sa qa von da ama matnävämne moe ba ama Ngärhoemga

23 ivakt iva ama ruvek moe diva rhit kutdrir sage ama Ngärhoemga rhoqoräkt i rhit kutdrir sage ama Ngätmamäk. Näkt nga auge qärak i qaku qät kutdrir sage ama Ngärhoemga di qaku qät kutdrir sage ama Ngätmamäk iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.

24 “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i nga aung gärakni i qat nari gua enge bä qosaqi qat nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di sa qa rha ama iar ama sok täm ngät dap pa qaku rhi namatnävämne na qa inguna sa qa met daqule ama tñäpki bä särhage säva ama iar.

25 “Näkt kosaqi nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ama qäväläm nga e iva as äm ngä rhän bä sa rhäkt di äm ngä män iva ama ñäpta diva rhi nari ma Ngämuqa aa emga aa eguinga bä va iarhakt kärarhae i rha nari qa diva ama iar ta.

26 Bä äkt i sa ama Ngätmamäk ka von da ama iar säva ama Ngärhoemga qoki rhoqor qa i ama iar nga e väm ga.

27 Näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qa rhatnävämne na ama ruvek inguna qa di ma Ruqa aa Emga.

28 “Bä va qale ngänit särmän sävätnä i räkätki i sa rha mualat na ama märihong diva rha rhäranas bä va ama iar ta dap kärarhane i sa rha mualat na ama vuirhong diva rha rhäranas bä va rha rhatnävämne na rha.

29 dä va vuk sä rha. Näkt iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama märihong diva rha rhäranas bä va ama iar ta dap kärarhane i sa rha mualat na ama vuirhong diva rha rhäranas bä va rha rhatnävämne na rha.

Iarhongäkt Kärqärhong I Irhong Ngärhi Samaengäktki Nä Ma Jisas Aa Sameng Sävätnä A Nas

30 “Qaku mamär vätnä a ngo iva soko ngo ngu namualat nä guani dap nguat tatnävämne na ama ruvek di

sokt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ngua nari irhong. Bä äkt iva gu matnävämne diva ama räkt ngät inguna qaku nguat tualat sage mes dap kinak nguat tualat sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo.”

31 Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngu sameng sävätnä a nas dä iangärhakt gu sameng diva qaku ngä nalu i ama engäktki na ngät.

32 Dap gu mamäk ka e näkt kä sameng sävätnä a ngo bä nguat dräm i aa sameng sävätnä a ngo di ama engäktki na ngät.

33 Sa ngän däkne sävätnä ma Jon dä qa sameng ba ngän na ama engäktki sävätnä a ngo.

34 Sokt di qaku ngut läk nani anga ruqa aa sameng sävätnä a ngo dap ngut puk pät a ngän nä rhärlong däkt ivakt iva ngäni rha ama mumaiar.

35 Bä ma Jon di ama lirhäga qärakni i qat dang bä qät bon da ama neraqa näkt ngän di nani a ngän bät ama qäväläm ama qot äm iva märmär gem ngän dä iaqäkt aa neraqa.

36 “Dap aingo di ngo sa angätni ama sameng gärangätni i ama vit na ngät masirhat pä ma Jon aa sameng angätnä tpäs. Iangärhakt ama sameng di ngät sävätnä ama lat kärangätni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ngät iva ngu sot na ngät. Dä iangärhakt ama lat di rhangätnä täkt maräkt kärangätnä i nguat tualat na ngät bä ngät di ngärhi sameng i sa ama Ngätmamäk ka rhäk na ngo.

37 “Bä ama Ngätmamäk kärakni i qa rhäk na ngo di sa qa maräkt ka sameng sävätnä a ngo. Sokt di as mudu qaku ngän nari aa eguinga dä qaku ngän lu qa

38 bä qosaqi qaku qale aa enge vätnä ngän inguna qaku ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.

39 “Ngänät dräm ngänät nätnä dä ma Ngämuqa aa enge angärha ron inguna ngän du angän snäng iva nävät a ngät dä va ngäni rha ama iar ama sok täm ngät dap iangärhakt ma Ngämuqa aa

enge di nak ngärhi sameng sävät a ngo

⁴⁰ sokt di ngän der ngän namet sagem ngo ivakt iva ngäni rha ama iar.”

⁴¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di qaku ngut läk nani ama ruvek arha ansäs

⁴² dap ngän di nguat dräm angäna iar. Bä qosaqi nguat dräm i qaku angän snäng bät ma Ngämuqa.

⁴³ Bä ngo di sa ngua män nävät gu mam aa ngärhipki sokt di qaku ngän nar sä ngo. Dap kre va akni anga ruqa qa rhän bä sagem ngän nävät aa ngärhipki maräkt diva ngäni ar sä qa.

⁴⁴ Ngu lu va ngänät nanakt togor mäniekt kre i nani a ngän na angäna ansäs nagem ngän gane dap kaku angän anga qänäskänes iva ngäni rha iangärhäkt ama ansäs kärangät i ngät dän nage ma Ngämuqa ama sägäk?

⁴⁵ “Sokt di qale ngän namu angän snäng iva ngu rhäksärhäm ngän da ama Ngätmamäk aa saqong. Dap iaqäkt kärak iva qä rhäksärhäm ngän di ma Moses inguna qa di sa ngänät nanakt na qa.

⁴⁶ Ngakt bä sa ngänät nanakt nä ma Moses dä mamär iva ngänät nanakt na ngo inguna qa di sa qa säm sävät a ngo.

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ngänät nanakt na agirhong gärqärhongni i nguat tamän bät irhong doqor mäniekt kre i qaku ngänät nanakt nä iahongäkt kärqärhong i qa säm irhong?”

6

*Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä
Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna
Na Rha Ama Ruvek*

(6:1-15 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17)

¹ Näkt nasot tangät täkt dä ma Jisas ka met bärhage na ama namuqa ma Galili iaqäkt kärak i qosaqi rhat tes ka i ama namuqa ma Taiberias.

² Näkt nga rhoqoräkt di ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek di

rhit päs aa rhäng inguna sa rha lu i qa mualat na ama muqunän ama nañis ngät pät ama rämgivärharha.

³ Dä dang dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bä säda ama dabäm dä rha muqun.

⁴ Näkt toqoräkt di sa qorhäs na ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka ñäm dävit bä qa lu ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek i rhat tet iva sagem ga dä qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngu lu va urhi vodäm bät anga bretkäna na qoe bä bä rhärha rhäkt ama ruvek iva rha äs ngät?”

⁶ Bä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqoräkt di nak kop pakt iva qä siqut na qa inguna sa ma Jisas ka er qat dräm iva qa rhualat toqoräkt.

⁷ Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama tbodäm bät ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek di qaku mamär iva rhi navodäm na ngät bä mamär väti anga bretkäna bä bä rhärha rhäkt ama ruvek moekt iva qäqi rha äs ama gaini nävät a ngät.”

⁸ Dä akni nävät aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Andru qärak i ma Saimon Pita aa läktka qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia,

⁹ “Akni ama rhoemga qa e qärakni i qät ta ama ngärhäqyet ama gaini na ngät ama bretkäna qärangätni i sa rha mualat na ngät nävät ama barli* näkt sävät ama udiom ama rhinämiom sokt di rhangät täkt ama tmäs di ama gaini na ngät mamär i qaku mamär iva bä ba ama ruvek ama rhäqäp na rha rhoqor täkt.”

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni qoar na ama ruvek iva rha rhuqun.” Rhoqoräkt di väti iosäkt ama ivärhäs di masirhat na ama mran bä iahakt ama ruvek ta muqun i ama rhodäm sa ama gamoe di qorhäs iva ama ngärhäqyet ama tausengäna.

¹¹ Dä sa ma Jisas ka rha iangärhäkt ama bretkäna bä qa mes ama mär

* **6:9** Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

näkt ka matmät na ngät bää qa ruvek kärarhae i rhat muqun näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinämiom bää rha rha bää mamär väät a rha.

¹² Näkt sa rhoqoräkt i iarhakt moekta mäs bää mamär väät a rha dää qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän datma ama tmäsrhong gärgärrhongni i sa rha mäs bää nävät irhong iva qale guani ngän narhar sä nas.”

¹³ Bää äkt i sa rha matma ama tmäsrhong nävät kärangät ka ngärhäqyet ama bretkäna na ama barli nasot kärarhani ama ruvek i sa rha mäs bää rha rhäqpäp ama ngärhäqyisem da unbem ama urat na ngät.

¹⁴ Bää nasot toqoräkt i ama ruvek ta lu iaqyäkt ama muqunängi ama nañis ki qäarakni i sa ma Jisas ka mualat na qä dä rhi nasäng iva rhat tamän doqortäqyia, “Bää ngäktki mamär i rhak täkt di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa iva qa rhän sämäni ama ivätki.”

¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka räm iva rha rhän inguna nani a rha iva rha rhualat na ama ulaqi ivakt iva rha rhair na qa iva ama vitnaqa na qa dä saqi as sokt ka qa met na äkt bää sääda ama damgi.

*Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväas Angärha Rhäng
(6:16-21 / Mat 14:22-33 / Mak 6:45-52)*

¹⁶ Bää nga rhoqoräkt i säpbängang mamär dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha met bää samana säva ama namuqa aa rhäkt

¹⁷ bää rha veng sämät ama mlauski bää rha nasäng iva rhat tet särhage na ama namuqa sämät ama värhäm ma Kaperneam. Bää nga rhoqoräkt di sa rät pää bäs dap ma Jisas di as kaku qa män sagem da.

¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i sävät a rha i rhi ngang mät arhä mlauski dä ama laurqi ama qrot ki qia nasäng gi e bää ama vaeng ngä män.

¹⁹ Bää nga nasot ama ngärhäqyet ura ama ngärhäqyet da sägäk na ama kilomitaqäna i sa rha met pät a ngät dä

nak as ta lu ma Jisas i namuk i qat tet pät ama qoeväas angärha rhäng iva sagem da. Bää nga rha lu qa rhoqoräkt dä rhit len masirhat.

²⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo dap kale ngänit len.”

²¹ Bää nga rha nari rhoqoräkt dä nak as ta rhäknan däm ga sagem mes bää qoki väät iomäkt ama qäväläm dä arhä mlauski qia män dage äkt i mai iva rhat tet sae.

Aingo Di Ama Bret Na Ama Iar.

²² Näkt nga duququ väät akni ama qunäga dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i qale rha rhage na ama namuqa äkt i ma Jisas aa mudäsaqongda rha met nae di qunäga väät a rha i sokt ama sägäkt ama mlauski di qali qi e di sa qia met nae. Bää rhoqoräkt di sa qaku ma Jisas ka muqun mät ki qä na aa mudäsaqongda dap sokt ta rha met mät ki.

²³ Näkt nasot iangärhäkt dä angätni ama mlaus näva ama värhäm ama mor äm ma Taiberias ngä män bää ngä mair glaqot nä iosäkt ama ivärhäs kärqos i ama ruvek ta mäs ama bretkäna e nasot i sa ma Engeska qa mes ama mär sävät a ngät.

²⁴ Bää nga rhoqoräkt i iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek ta lu i qaku ma Jisas bää qosaqi qaku qärrarhani aa mudäsaqongda äkt dä sa rha muqun mät iangärhäkt ama mlaus bää rha met sae ma Kaperneam ivakt iva rhi ñäm nani ma Jisas.

²⁵ Bää nga rhoqoräkt i sa rha män bät a qa rhage väät ama namuqa aa rhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qäsnia ngia män sarhäkt?”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngänit ñäm nani a ngo di qaku nävät ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i sa ngän lu ngät dap nguna nävät iomäkt i ngän mäs ama bretkäna bää angän sarem.

²⁷ Bää mamär iva qale ngän natmualat nani ama tmäss kärangätni i mavamava na ngät dap mamär iva ngän dualat nani ama tmäss kärangätni

i ngät säva ama iar ama sok täm ngät iangärhäkt kärangät i ma Ruqa aa Emga va qä von ngän däm ngät. Inguna qa di sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama rhares iva qat tualat nä iarhongäkt."

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt ivakt iva ut tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa nani a qa na ngät?"

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Langärhäkt ma Ngämuqa aa lat kärangät i nani a qa na ngät di rhoqortäqyia, va ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qä."

³⁰ Bä äkt i rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu va agi anga muqunängi anga nañis ki qäraktni iva ngia rhualat na qi ivakt iva urhi lu qä dä va ut nanakt na nge? Ngu lu va ngia rhualat toqor mäniekt?

³¹ Aut mamäkkäna di sa mudu rha mäs ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs di varhäm ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia, 'Qa von da rha ama bretkäna qärangätni i ngät näda ama usäpkı arha ron iva rhat täs ngät[†].'

³² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i qaku ma Moses iaqäkt kärak i qa von da rhä iangärhäkt ama bretkäna qärangätni i ngät näda ama usäpkı arha ron dap ngät di nage gu mam gärak i qät bon ngän da ama engäktki na ngät ama bret kärangätni i ngät näda ama usäpkı arha ron.

³³ Inguna ma Ngämuqa aa bret di iaqäkt kärak i qat dän näda ama usäpkı arha ron bä sarhe bä qät bon da ama iar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki."

³⁴ Dä soknga rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Morqa, mäñasäng narhäkt bä rhävit dä ngit bon ut tä iaqäkt ama bret."

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingo di ama bret na ama iar. Näkt aung gäarakni i qa rhän sagem ngo diva qaku mamär iva saqi as anoeng mä qa bä qosaqi iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qaku mamär iva saqi as aqäsä qa.

³⁶ Sokt di sa ngua qoar na ngän i sa ngän lu ngo sokt di sa qaku ngänät nanakt.

³⁷ Iarhakt kärarhae moe ama ruvek i ama Ngätmamäk kät bon ngo rhäm da diva rha rhän sagem ngo bä iarhakt kärarhae iva rha rhän sagem ngo diva qaku ngu naqutmäs a rha.

³⁸ "Inguna sa ngua män na rhävuk näda ama usäpkı arha ron bä sarhe di qaku va nguat tualat parhäm aingo gu snängäqa maräkt dap pa nguat tualat parhäm iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo aa snängäqa.

³⁹ Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di varhäm aa snängäqa di qaku nani a qa iva ngu namusäng sa aung nävät iarhakt moe qärarhae i sa qa von ngo rhäm da dap pa ngua rhäranas na rha väti ama dängdängini na qa ama qunäga.

⁴⁰ Inguna varhäm gu mam aa snängäqa di iarhakt kärarhae i sa rha lu mamär na ama Ngärhoemga bä rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhäranas na rha väti ama dängdängini na qa ama qunäga."

⁴¹ Dä ama Judaqäna rha nasäng i rhat tamängus nävät aa enge inguna qa qoar toqortäqyia, "Aingo di iaqäkt ama bret kärak i sa qa män na rhävuk näda ama usäpkı arha ron bä sarhe."

⁴² Dä sa rhi qoaräs na ne rhoqortäqyia, "Nga qaku rhak täkt di nak kop ma Jisas ma Josep aa emga qärak i ut dräm aa mamäqiom? Ngu lu mäniekt bä mamär iva qä qoar toqortäqyia, 'Sa ngua män näda ama usäpkı arha ron bä sarhe?' "

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngän damängus.

[†] 6:31 ama Abuk na ama Mabu 78:24

44 Inguna qaku mamär vät anga ruqa iva qa rhän sagem ngo bää va ngua rhäranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga qre i qaku ama Ngätmamäk kärakni i sa qa rhäk na ngo qä rha qa sagem ngo.

45 Bä varhäm ama enge qärangättni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iarhakt moe diva ma Ngämuqa qä su rha‡.’ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari nämät ma Ngämuqa bää rhat tet parhäm aa enge diva rha rhän sagem ngo.

46 “Qaku aung anga ruqa di sa qa lu ama Ngätmamäk dap sokt iaqäkt kärak i qa nage ma Ngämuqa di sa sokt ka qa lu qa.

47 Dä sa nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki i iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qä rha ama iar ama sok täm ngät.

48 “Nak aingo di ama bret na ama iar.

49 Bä mudu angän mamäkkäna di rhat täs ama mana vät ama qräk dää bäs ama ivärhäst sokt di rha ñäp.

50 Dap tak täkt ama bret kärak i nguut tamän säväät a qa qärak i qat dän näda ama usäpkı arha ron bää sarhe di mamär iva aung anga ruqa qa äs nävät a qa dää va qaku qä nañäp.

51 Aingo di iaqäkt ama bret ama ngätdäqäm ga qärak i qa män näda ama usäpkı arha ron bää sarhe. Näkt iaqäkt kärak i qat täs nävät iaqäkt ama bret diva qat däqäm basägos. Inguna rhak täkt ama bret kärak iva ngu vodäm ga nani ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arha iar di gu släqyige na qa.”

52 Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dää rhi nasäng i rhit beng bät a ne nävät ma Jisas aa enge i rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt iva rhak täkt ama ruqa di mamär iva qä von ut ta aa släqyige iva u äs ige?”

53 Dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt

bä qaku ngän namäs nävät ma Ruqa aa Emga aa släqyige bää qosaqi qaku ngän nanakt nävät aa biaska dää va qaku ngän narha iangärhäkt ama iar.

54 Dap iaqäkt kärak i qat täs nävät gu släqyige dää qät nakt nävät gu biaska diva qat sangar ama iar ama sok täm ngät bää va ngua rhäranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga.

55 Inguna gu släqyige di ama engäktki na ngät ama tmäst bää qosaqi gu biaska di ama engäktki na qi ama rigi.

56 Bä äkt i iaqäkt kärak i qat täs nävät gu släqyige dää qät nakt nävät gu biaska di iaqäkt di sa qale qa mäni ngo bää ngo di sa qale ngo mäni qa.

57 “Ama Ngätmamäk ama ngätdäqäm ga di sa qa rhäk na ngo bää nguut däqäm inguna nävät a qa di rhoqorne i iaqäkt kärak i qat täs nävät a ngo diva qat däqäm inguna nävät a ngo.

58 Bä rhak täkt ama bret di iaqäkt kärak i qa män näda ama usäpkı arha ron bää sarhe. Rhak täkt ama bret di qaku qa rhoqorne nä iangärhäkt ama bretkäna qärangät i angän mamäkkäna rha mäs ngät dää sa rha ñäp. Iaqäkt kärak i qat täs nävät tak täkt ama bret diva qat däqäm mas.”

59 Rhangät täkt ama enge di ma Jisas ka märhamän bät a ngät toqoräkt i qä su ama ruvek pa ama mämairqi e ma Kaperneam.

Ama Enge Na Ama Iar Ama Sok Täm Ngät

60 Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot ma Jisas ta nari iangärhäkt aa enge dää ama rhäqäp na rha nävät a rha rha qoar toqortäqyia, “Nak tangät täkt di ama qrot ngät ama rhisu. Ngu lu mamär väti auge iva qä rha ngät?”

61 Sokt di ma Jisas di sa qat dräm i sa rhat tamängus pät iangärhäkt aa enge bää äkt i qa qoar toqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama enge ngärhi slava na ngän?

62 Bä nga rhoqoräkt dää ngu lu vängän du angän snäng mäniekt kre i

‡ 6:45 Ais 54:13

ngäni lu ma Ruqa aa Emga i dängdang däm ga rhävit sa äkt i mäqi qale qa e?

⁶³ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät boda ama iar dap ama släqyige di qaku ige ngärhit boda guani. Bä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät di ama qloqaqa na ngät bä ngät di ama ngätdäqäm ngät.

⁶⁴ Sokt di as arhani rha e nävät a ngän gärrarhani i qaku rhat nanakt." Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dinguna sa qat dräm mäk pät ama rhari-mini i qa nasäng na aa lat nä iarhakt kärarhae iva qaku rhat nanakt bä qosaqi auge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

⁶⁵ Näkt kosaqi ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, "Bä nga rhoqoräkt dä sa ngua qoar na ngän i qaku mamär iva anga ruqa qä namet sagem ngo gre i sa qaku ama Ngätmamäk ka von ga rha ama rhares."

⁶⁶ Bä nga iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a qa rha nari rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha nävät a rha evär däm da bä saqi as kaku rhat tet nasot a qa.

⁶⁷ Dä soknga ma Jisas ka snanbät sä qärrarhani ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Nga nani a ngän iva qosaqi ngän det daqule ngo rhoqor iarhakt?"

⁶⁸ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Urha Engeska, ngu lu va auge qärik iva u rhet sagem ga? Inguna nge di ama enge na ama iar ama sok täm ngät nga e gem nge.

⁶⁹ Bä qosaqi ut nanakt bä ut dräm i nge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär."

⁷⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät to-qortäqyia, "Nak ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän di sa ngua armeng däm ngän. Sokt di akni nävät a ngän di ama iauska qa e mät ka."

⁷¹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di säväta ma Judas ma Saimon Iskar-iöt aa emga iaqäkt kärak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha

aa mudäsaqongda qärik iva nasot dä va qä von däm ga säva aa ikkäna arhä rhäkt.

7

Ma Jisas Ka Met Säva Ama Tmäski Va Ama Mämaiväm Ama Me Ngät

¹ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas kat tet tage rhage bä qä su ama ruvek muk pät ama ngärhäktka ma Galili. Ama rharimini rhoqoräkt di sa qale qa sañis na ama ngärhäktka ma Judia inguna ama Judaqäna nae di sa qale rha nani a qa iva rhi veng ga.

² Sokt di rhoqoräkt i qorhäs na ama qäväläm gärrqomni iva ama Judaqäna rhat tuqunän na ama tmäski va ama mämaiväm ama me ngät

³ dä sa ma Jisas aa läktpék ta qoar na qa rhoqortäqyia, "Qoki va ngia rhet narhäkt bä sae ma Judia iväkt iva iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a nge diva rhi lu qärangätni ama lat i ngiat tualat na ngät.

⁴ Inguna qaku anga ruqa qärikni i nani a qa iva ama ruvek tat dräm aa lat di qat dräm gä ngaip sä iangärhäkt aa lat. Dap nguna ngiat dräm ngiat tualat nä rhärrhong däkt dä mamär iva sa ngi kur a nas bä ba ama ruvek moe."

⁵ Ama rharimini i aa läktpék ta märhamän särhäm ga rhoqoräkt dinguna qäqi rha di qaku rhat nanakt na qa.

⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Gu qäväläm di as kaku rhäkmämär na äm dap aingän di ama qäväläp moe di märmärsägem ngän sa ap."

⁷ Ama ruvek nävät ama ivätki di qaku mamär iva ama vu da arha ron na ngän dap ama vu da arha ron na ngo dinguna ngu sameng säväta rha i rhat tualat na ama vuirhong.

⁸ Rhäkt diva ngän det sae ma Jerusalem säva iaqäkt ama tmäski. Dap ngo di as kaku ngu namet sae inguna gu qäväläm di as kaku rhäkmämär na äm."

⁹ Bä nga nasot tangät täkt aa enge dä qale qa e ma Galili.

10 Näkt nasot toqoräkt i sa aa läktpék ta met säva ama tmäski dä nak as ka met nasot a rha sae. Sokt di qaku qat tet da ama ruvek arhä saqong dap kä ngaip nas.

11 Bä nga rhoqoräkt iva ama tmäski dä ama Judaqäna arhä narhoerta rhit ñäm nani a qa dap ti snanbät toqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?”

12 Dap toqoräkt pa ama tmäski mänguräp ama gulañ na ama ruvek di vräs da ama enge bä rhit täkdasäkt na ne sä ma Jisas i arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ama mär qa ama ruqa.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kat dräm ga iras ta ama ruvek.”

13 Sokt di qaku aung nävät a rha qa märhamän masirhat toqoräkt mänguräp ama ruvek moekt inguna rhit len iarhakt ama Judaqäna.

Ma Jisas Ka Su Ama Ruvek Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

14 Näkt nga rhoqoräkt i sa mäni iaqäkt ama tmäski mamär dä nak as ma Jisas ka met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qä nasäng i qä su ama ruvek.

15 Bä ama Judaqäna di qräk mätta nävät aa rhisu dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa qäarakni i qaku qa rha ama rhisu ama mor ngät di sa mäniekt bä aa mädräm ama mor ngät?”

16 Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qoki qaku ngät nagem ngo. Dap ngät dän nage iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo.

17 Ngakt bä nga aung gärakni i nani a qa iva qa rhualat parhäm ma Ngämuqa aa snängäqa di mamär vät iaqäkt iva qä lu mamär i nga rhangät täkt gu rhisu di ngät dän nage ma Ngämuqa ura qoki ngät nagem ngo.

18 Inguna iaqäkt kärak i qat tamän nävät aa qrot maräkt di qat tualat toqoräkt ivakt iva ama ruvek tit kutdrir sagem ga. Dap iaqäkt kärak i qat tu-alat nani ama qutdrir iva sage iaqäkt kärak i qa rhäk na qa di sa qat tamän

na ama engäktki bä qaku anga irasini sävät a qa.

19 Sa ma Moses ka von ngän dä ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qaku aung nävät angän di qat tet parhäm ngät. Ngu lu mäniekt bä ngäni siqut iva ngäni veng ngo?”

20 Bä nga rhoqoräkt dä ama guläñgi na ama ruvek ta muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ama iauska qa e mät nge. Ngu lu auge qä siqut iva qä veng nge?”

21 Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama sägängät ama lat ama nañis ngät dä ngän moe di qräk mät ngän nävät a ngät.

22 Näkt nguna nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses i qa qoar na ngän iva ngäni nädäkt angän släqyigleng bä äkt i rhoqor täkt iva vät ama Sabat dä ngänät dräm ngäni nädäkt ama rhoemga aa släqyige. Sokt di nak iangärhakt ama Muräkt di qaku ngät nage ma Moses dap ngät nage angän mamäkkäna.

23 Ngakt bä nga rhoqoräkt i värt ama Sabat di qoki mamär iva rhi däkt ama rhoemga aa släqyige varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä ngu lu mäniekt bä ngänir qur ngo inguna sa ngua mumäräs pät ama ruqa aa släqyige moe värt ama Sabat?

24 Qale ngän datnävämne varhäm ianiäkt kärqäni i ama räkt ini gem ngän dap kinak mamär iva ngän datnävämne na ama räkt ngät ama matnävämne.”

Nak Nga Ma Jisas Di Ma Krais?

25 Rhoqoräkt di arhani ama ruvek nae ma Jerusalem di rhi nasäng i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga rhak täkt di ama ruqa qäarak i rhi siqut iva rhi veng ga?”

26 Sokt di ngäni lu qa i nak kop ama qraräqa na qa i qat tamän mänguräp ama ruvek dap ama narhoerta di qaku rhat tamän bät anga enge sävät a qa. Nga sa ama narhoerta rhat nanakt i qa di ma Krais?

27 Sokt di ut dräm äkt i rhak täkt ama ruqa qa män nae dap toqoräkt iva ma Krais ka rhän dä qaku aung gä naräm i qa män na äkt.”

28 Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqoräkt i qoki as kä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama morqi i qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngäktki rhoqoräkt i ngänät dräm a ngo bää qosaqi ngänät dräm äkt i ngo nae. Sokt di qaku ngua män sarhe varhämgu snängaqa dap iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di ama engäktki na qa. Näkt ngän di qaku ngänät dräm a qa

29 dap ngo di nguat dräm a qa inguna ngo di ngo nagem ga bää qa di sa qa rhäk na ngo.”

30 Bää nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa inguna aa qävääläm di sa as kaku rhäkmamär na äm.

31 Sokt di ama rhäqäp na rha nävät iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di qoki as ta nanakt na qa. Bää nga rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Qre va ma Krais ka rhän dä nga va qa rhualat na anga rhäqäp anga muqunän anga nañis ngät kärangätni i ngä vit masirhat pät tak täkt ama ruqa aa lat toqoräkt angät tpäs?”

Rha Rhäk Na Ama Ulaqimärharhärhäkt Näva Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Ivakt Iva Rhi Sangar Ma Jisas

32 Bää nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha nari iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek i rhat tamän särhäm ne nä iarhongäkt ama engirhong sävät a qa dä ama priskäna ama morärs na rha rhi na ama Farisiqäna rha rhäk na ama ruvek kärarhani i rhit lu väät ama ansäspämgi ama morqi ivakt iva rhi sangar a qa.

33 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qävääläm nak kop näkt saqi ngua rhet sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe.

34 Näkt toqoräkt iva ngua rhet dä va ngänit näm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo bää qosaqi äkt

iva qale ngo e di qaku mamär väät a ngän iva ngän namet sae.”

35 Dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa di qat tu aa snäng iva qa rhet sa qoe nai ivakt iva qaku ut namän bät a qa? Nga va qa rhet sa gläius sa äkt i qale ut kärhae mänguräp ama Jentailqäna bää va qä su rha?

36 Ngakt bää nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini mäniekt bää qa qoar toqortäqyia, ‘Va ngänit näm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo’ bää qosaqi qa qoar toqortäqyia, ‘Äkt i qale ngo e di qaku mamär väät a ngän iva ngän namet sae?’”

Ama Reng Na Ama Rigi Ama Ngätdäqäm Gi

37 Näkt nga rhoqoräkt pät ama dängdängini na qa ama qunäga qärakni i ama morärs na qa ama qunäga väät iaqyäkt ama tmäski dä ma Jisas ka mair bää qa näs i qa qoar toqortäqyia, “Ngakt bää aung gärakni i aqässä qa di mamär iva qä ang sagem ngo bää qä näkt.

38 Bää auge qärak i qat nanakt na ngo di ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar iva ama reng na ama rigi ama ngätdäqäm gi va qiat dän bää qi ngang näväm ga.”

39 Qa märhamän doqoräkt di qa muqunäga sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva nasot dä va rhi rha qa. Näkt as mudu inämäk bää sävät iomäkt ama qävääläm di as kaku ma Ngämuqa qa von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa inguna ma Jisas di as kaku rha sek sa aa ngärhipki.

Matmät Ama Ruvek Inguna Nävät Ma Jisas

40 Bää nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek nävät iaqyäkt ama guläñgi ta nari iangärhäkt aa enge dä rha qoar toqortäqyia, “Qoki ngäktki mamär i rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

41 Bää qosaqi arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qa di nak ma Krais.”

Dap koki as arhani di rhi snanbät toqortäqyia, "Ngu lu mäniekt bā va ma Krais di nak kop pa qa rhän nae ma Galili?"

⁴² Nga qaku ngäktki rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i ma Krais diva akni nävät ma Devit aa enevaqi näkt pa qa rhän nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem äkt i mudu ma Devit nae?"

⁴³ Näkt nga rhoqoräkt dä matmät ama ruvek inguna nävät ma Jisas.

⁴⁴ Bä arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa.

⁴⁵ Näkt nga nasot dä nak as ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi evär däm da bā sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna dä iahakt ama narhoerta rha snanbät sää iahakt toqortäqyia, "Mäniekt bā qaku ngän män sää qa sarhe?"

⁴⁶ Dä iahakt ama ulaqimärharhärhäkt ta muvät toqortäqyia, "As mudu qaku aung i qat tamän doqor tak täkt ama ruqa."

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha snanbät sää rha rhoqortäqyia, "Nga rhoqoräkt di ngäni qoar i qosaqi qa iras täm ngän?"

⁴⁸ As ngäni lu i ama tpäskinarha dä ama Farisiqäna di qaku rhat nanakt na qa.

⁴⁹ Sokt di iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di sa rhat nanakt iahakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Rha di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm."

⁵⁰ Dä akni nävät ama Farisiqäna ma Nikodemus iaqäkt kärak i sa mäqi qa met sage ma Jisas ka snanbät sa arhani nävät iahakt ama narhoerta rhoqortäqyia,

⁵¹ "Nga varhäm aut muräkt di mamär iva urhi rhäksärha anga ruqa narhoer näkt nasot dä urhit träm i qat tualat toqor mäniekt?"

* ^{7:53} Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 7:53 bää sävät ma 8:11 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

⁵² Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak nga ainge di qosaqi nee nae ma Galili? As ngi lu ma Ngämuqa aa enge mamär dä va ngi lu i ngät tamän i qaku ma Ngämuqa anga vämginaqa qä namän nae ma Galili."

Ama Ruqi Qäraktni I Qia Qavatnävätlägut

⁵³ [*Bä nasot toqoräkt dä rha moe rha met säva arha väät

8

¹ dap ma Jisas di qa met säda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip.

² Näkt duququ väät duququs mamär dä saqi as ka män bā säva ama ansäspämgi ama mor qi bā ama rhäqäp na rha ama ruvek tat dän bā sagem ga dä qa muqun bā qä nasäng i qä su rha.

³ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna rha män gem ga sa ama ruqi qäraktni i rha sangar a qi rhoqoräkt i qi qavatnävätlägut bā rha mair na qi dä qa guläñgi at saqong nä qa ruvek

⁴ näkt ta qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, rhakt täkt ama ruqi di ut sangar a qi inguna qia qavatnävätlägut.

⁵ Varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt di ma Moses kat tamän ma ama qrot särhäm ut iva urhi rhumät na ama ruqi rhoqor takt täkt na ama dui bā va qi ñäp. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ainge di ngiat tamän mäniekt?"

⁶ Nävät tangät täkt arhä snanbät di rhi siqut nä ma Jisas i rhit ñäm nani anga rharimini ivakt iva rhi rhäksärhäm ga. Sokt di ma Jisas ka angär bā qä nasäng i qät säm bät ivät na aa rhäktka.

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qoki rhat naingbät mät ka i rhi snanbät sää qa rhoqoräkt dä qa sek aa uväs bā qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngakt bā auge nävät a ngän di qaku aa anga

vuini di mamär iva qä er qä rhu qi na
anga duiqa."

⁸ Bä nasot toqoräkt dä saqi qa angär
bä qät säm bät ivät.

⁹ Näkt nga nävät iangärhäkt aa enge
dä arhani qärrarhani i rha nari qa di
rhi nasäng i asägäk asägäk tat tet i
mänsäng nävät ama surha mamär
näkt sä rha moekt bä äkt bä sokt nävät
ma Jisas kä nä qa ruqi qäarakni i qoki
as kiat mair.

¹⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa
snanbät sä qi rhoqortäqyia, "Rhaktni,
qärrarhae rha qoe? Nga qaku aung iva
qä rhäksärhäm nge?"

¹¹ Dä sa qärankt ka ruqi qia qoar
toqortäqyia, "Morqa, qop kaku aung."

Dä ma Jisas ka qoar na qi
mamär toqortäqyia, "Bä nga rho-
qoräkt dä qosaqi aingo di qaku ngu
narhäksärhäm nge. Dap täkt di ngia
rhet sokt di saqi as pa qale ngi narhäk
pät anga vuini."]

Aingo Di Ama Neraqa Bä Ba Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

¹² Dä saqi as ma Jisas ka märhamän
särha ama ruvek i qä qoar na rha
rhoqortäqyia, "Aingo di ama neraqa
bä ba ama ruvek pät ama ivätki.
Näkt iaqäkt kärak i qät päs gua rhäng
di qaku mamär iva qä natmet pät
bängangit angät tpäs dap pa qa sa ama
neraqa na ama iar."

¹³ Dä soknga ama Farisiqäna rha
märhamän ma ama qrot särhäm ga
rhoqortäqyia, "Iangärhäkt gi sameng
di qaku ama engäktki na ngät inguna
rhäkt di qoki nge maräkt ngia män bä
ngi sameng sävät a nas."

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a
rha i qä qoar toqortäqyia, "Näma dä
ngo maräkt ngu sameng sävät a nas
sokt di iangärhäkt gu sameng di ama
engäktki na ngät inguna nguat dräm
äkt i sa ngua män nae bä qosaqi nguat
dräm äkt iva ngua rhet sae. Dap ngän
di qaku ngänät dräm i ngua män na
qoe nai bä qosaqi qaku ngänät dräm
äkt iva ngua rhet sae.

¹⁵ Näkt aingän di ngän datnävämne
na ama ruvek arha lat parhäm ama
ruvek arhä snängaqapap ngo di qaku

ngu namatnävämne na aung anga
ruqa aa lat.

¹⁶ Sokt di ngakt bä nga nguat
tatnävämne na ama ruvek arha lat
dä qärangätni gu matnävämne di
ama räkt ngät inguna qaku sokt ngo
nguatuat tatnävämne dap ngu na ama
Ngätmämäk kärakni i sa qa rhäk na ngo
un datnävämne.

¹⁷ Näkt käqi varhäm angän Muräkt
maräkt di sa rha säm i ngakt bä ama
udiom ama ruiom ini sameng sävät
ani di iomäkt in sameng di ngärdi
qoar i ianiäkt di ama engäktki nä ini.

¹⁸ Dap aingo di ama sägäk na ngo
qärankt i qä sameng sävät a nas. Näkt
kosaqi akni qärankt i qä sameng sävät a
ngo di ama Ngätmämäk kärakni i sa qa
rhäk na ngo."

¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä rhi nasäng i
rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu
lu iaqäkt gi mam ga qoe?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia,
"Aingän di qaku ngänät dräm a ngo bä
qosaqi gu mamäk. Inguna vadi mai
ngänät dräm a ngo dä qosaqi vadi mai
ngänät dräm gu mamäk."

²⁰ Rhangät täkt ama enge qärangäkt
i qa märhamän bät a ngät di rho-
qoräkt i qä su ama ruvek pa ama
ansäspämgi ama mor qi glaqot na
ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dat
tu ama vänbon na ama ligär e. Sokt
di qaku aung ga sangar a qa inguna
as toqoräkt di aa qäväläm di as kaku
rhäkmämär na äm.

²¹ Näkt saqi as ma Jisas ka qoar na
rha rhoqortäqyia, "Aingo diva ngua
rhet daqule ngän bä va ngänit näm
nani a ngo sokt diva ngäni näp mät
angäna vuirhong. Inguna äkt iva
ngua rhet sae di qaku mamär väät a
ngän iva ngän namet sae."

²² Bä äkt i ama Judaqäna rhi
snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Nga va
qä veng näs inguna sa qa qoar i äkt
iva ngua rhet sae di qaku mamär väät a
ngän iva ngän namet sae?"

²³ Dä ma Jisas di qop kat tamän i
qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingän
di ngän narhe dap aingo di ngo na
rhävuk. Bä aingän di ngän nämäni

rhakt täkt ama ivätki dap aingo di qaku ngo nämäni rhakt täkt ama ivätki.

²⁴ Bä äkt i sa ngua qoar na ngän iva ngäni ñäp mät angäna vuirhong inguna ngakt bärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt di qoki va ngäni ñäp mät angäna vuirhong.”

²⁵ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu auge na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak kop toqor varhäm gärangätni gua enge moe inamäk kärangät i sa ntu sameng säväät a nas.”

²⁶ “Nak as masirhat nä gua enge säväät a ngän sä iarhongäkt kärqärhong iva ngua rhatnävämne na ngän bät irhong angät tpäs. Sokt di iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di qat dräm ama engäktki bärak i sa ngua nari irhong nämät ka di nguat tamän särha ama ruvek näväät ama ivätki nä irhong.”

²⁷ Sokt di rhoqoräkt di qaku rhat dräm i nak ma Jisas kat tamän särhäm da säväät ama Ngätmamäk.

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bärak i sa ngän sek sä ma Ruqa aa Emga dä va ngäni räm i aingo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt bärak i sa ngän iva ngäni veng ngo inguna qaku ngänät nanakt nä qärangätni gua enge.

²⁹ Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe di qaku qa met daqule ngo dap kale qa gem ngo inguna vasägos dä nguat tualat nä qärangätni ama lat i märmär gem ga näväät a ngät.”

³⁰ Bä nga rhoqoräkt i as kat tamän bät iangärhakt ama enge dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek tat nanakt na qa.

Ama Engäktki Va Qia Rhuisiska Vät A Ngän

³¹ Dä soknga ma Jisas ka qoar nä iarhakt ama Judaqäna qärarhani i rhat nanakt na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bärak i sa ngua sameng ba ngän na ama engäktki qäraktni i ngua nari qoar i nage ma Ngämuqa dap täkt di nani

ngän det parhäm gu rhisu di aingän di nak gu mudäsaqongda mamär.

³² Bä va ngänät dräm ama engäktki bärak i sa ngäni vät a ngän.”

³³ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak aiut di ma Abraham aa qärhae na ut bärak i sa ngäni vät a ngän.”

³⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i iarhakt moe qärarhae i rhat tualat na ama vuirhong di iarhakt di qale rha va ama vuirhong angärha rem.

³⁵ Näkt ama latka mavängam gärakni i qale qa va akni aa rem di qaku qa nämäni ama enevaqi ma ama soktäm dap ama ruqa aa emga di sa qale qa ma ama soktäm mäni iaqäkt ama enevaqi.

³⁶ Bä äkt i ngakt bärak i sa ngäni vät a nge diva isiska vät a nge mamär.

³⁷ Bä nguat dräm i ngän di ma Abraham aa qärhae. Sokt di nani a ngän masirhat iva ngäni veng ngo inguna qaku ngänät nanakt nä qärangätni gua enge.

³⁸ Näkt aingo di nguat tamän särhäm ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong doqoräkt i qale ngo ge gu mam dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngän nari irhong nämät angän mamäk.”

Ma Sämgä Aa Es Na Ngän

³⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Abraham di aut mamäk.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bärak i sa ngän mamär dä vadi mai mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ma Abraham ga mualat na ngät.”

⁴⁰ Aingo di sa ngua sameng ba ngän na ama engäktki qäraktni i ngua nari qoar i nage ma Ngämuqa dap täkt di nani

a ngän iva ngäni veng ngo. Ma Abraham di mudu qaku qa mualat na agung anga lat toqoräkt.

⁴¹ Dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qoki angän mamäk kat tualat nä irhong."

Bä nga rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa i rha märhamän särhäm ga na ama qrot toqortäqyia, "Aiut di qaku ama rhoes na ut kärarhani i sa rha män nävät ama qavatka. Sokt aut mamäk ama sägäk bä iaqäkt di ma Ngämuqa."

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngakt bä ma Ngämuqa di nak angän mamäk na qa di mamär iva angäna snäng bät a ngo inguna ngua män nage ma Ngämuqa bä rhäkt di sa qale ngo rhe. Bä qosaqi qaku ngua män barhäm gu snängaqa dap ka maräkt ka rhäk na ngo.

⁴³ Mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt gua enge? Ama rharimini qärqäni i qaku qunäga vät a ngän sä gua enge dinguna qaku nani a ngän iva ngän namat maengäkt sä ngät.

⁴⁴ Aingän di angän mamäk ma Sämgä bä nani a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Näkt ka di sa qat dräm gä veng ama ruvek mäñasäng nävät ama rharimini. Bä qa di qaku qat dräm gat tualat parhäm ama engäktki inguna qaku ama engäktki qia e gem ga. Bä nga rhoqoräkt iva qä iras dä qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt inguna qa di ama irasmätkä bä ama irasirhong angät mamäk.

⁴⁵ "Bä äkt i qaku ngänät nanakt na ngo inguna nguat tamän bät ama engäktki.

⁴⁶ Nga mamär iva aung nävät a ngän gä qoaräs na ngo sävät anga vuini qärqäni i sa ngua mualat nä ini? Ngakt bä nga nguat tamän bät ama engäktki dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt na ngo?

⁴⁷ Iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa es na rha di rhat nari ma Ngämuqa aa enge. Bä ama rharimini qärqäni i qaku ngänät dräm ngänät nari ngät

dinguna qaku ma Ngämuqa aa es na ngän."

As Toqoräkt I Qaku Rha Sa Ma Abraham Dä Sa Qale Ngo

⁴⁸ Dä ama Judaqäna rha muvät pät a qa i rhi snanbät toqortäqyia, "Nga ngäktki na ut toqoräkt i urhi qoar i nge di ama Samariaqa na nge dä ama iauska qa e mät nge?"

⁴⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Aingo di qaku ama iauska qa e mät ngo dap ngut kutdrir sage gu mamäk sokt di aingän di qaku ngänit kutdrir sagem ngo.

⁵⁰ Bä aingo di qaku ngut ñäm nani ama murhämeska bä ba nas dap akni qa e qärakni i qät ñäm nani ama murhämeska bä ba ngo bä qa diva qat tatnäväärne na ama ruvek.

⁵¹ Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä iaqäkt kärak i qat tet parhäm gua enge di qa di qaku mamär iva qä nañäp."

⁵² Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Nak täkt di ut dräm i nge di ama iauska qa e mät nge inguna ma Abraham gä nä qärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rha ñäp. Dap nge di ngi qoar i iaqäkt kärak i qat tet parhäm gia enge di qaku mamär iva qä nañäp.

⁵³ Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat pät aut mamäk ma Abraham aa uväs? Ma Abraham di sa qa ñäp bä qosaqi sävät kärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha. Ngu lu ngiat tu gi snäng i nge di auge na nge?"

⁵⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ngakt bä ngut sek sä gu ngärhipki dä iaqäkt gu murhämeska di qaku mamär vät guani na qa. Dap sokt gu mamäk kärakni i ngäni qoar i angän Ngämuqa na qa di iaqäkt kärak i qät sek sä gu ngärhipki.

⁵⁵ Bä näma dä qaku ngänät dräm a qa sokt di aingo di nguat dräm a qa. Ngakt bä nga vadi mai ngua qoar i qaku nguat dräm a qa dä va ama irasmätkä na ngo rhoqor ngän sokt di nak nguat dräm a qa bä nguat tet parhäm aa enge.

56 Bä angän mamäk ma Abraham di qä qok masirhat nävät iomäkt iva qä lu gu mänmänäs. Bä qa lu äs dä märmär gem ga."

57 Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga sa ngia lu ma Abraham doqoräkt i gi qoeo di as kaku ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät?"

58 Dä sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i as toqoräkt i qaku rha sa ma Abraham dä sa ngo di sa qale ngo."

59 Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa sokt di ma Jisas ka ngaip nas bä up na qa i qa lir qa met näva ama ansäspämgi ama mor qi.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Ama Säsur Qa

1 Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka met näva ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet parhäm aa iska dä qa lu ama ruqa qärakni i qa säsur mänasäng doqoräkt i rha sa qa.

2 Dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ngu lu auge qa mualat na ama vuini bä äkt i rha sa rhak täkt ama ruqa i ama säsur qa? Nga rhak täkt ama ruqa ura aa mamäqiom?"

3 Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Qaku rhak täkt ama ruqa bä qosaqi qaku qärqiomni aa mamäqiom da mualat na anga vuini dap ka män i ama säsurqa na qa divakt iva ama ruvek diva rhi lu ma Ngämuqa aa lat pät kärangätni aa iar.

4 Bä nga rhoqor täkt i as ge qunäga dä mamär iva ut tualat nä iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo aa lat inguna qorhäs iva bängagi iva qaku aung gä namualat.

5 Näkt as toqor täkt i qale ngo mäni ama ivätki di ama neraqa na ngo bä ba ama ruvek nävät ama ivätki."

6 Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä qa qot pät ivät näkt ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbäñgi näkt ka

mat a qi bä qa mu qi vät ka ruqa aa mänap angärha rhäng.

7 Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet bä ngi rhor nas mät ama egoga qärakni i rhat tes ka i ma Siloam." Näkt iaqäkt ama ngärhipki i Siloam di na ama Judaqäna arha enge di rhoqortäqyia, qa rhäk na qa. Bä äkt i iaqäkt ama ruqa qa met bä qa rhor nas näkt sa qa män säva väti qat nañäm.

8 Dä qärarhani ama ruvek i rhat dräm dat tas glaqot na qa bä sävät kärarhani i mudu rhat lu qa i qä nän nani anga ligär di rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Nguaräm dak täkt ama ruqa di nak kop iaqäkt kärak i qat dräm gat muqun bä qä nän nani anga ligär."

9 Dä arhani rha qoar i nak kop iaqäkt. Dap arhani di rha qoar toqortäqyia, "Qaku, nak kop kat nañäm doqor qa." Sokt di qa ruqa maräkt di qop kat tamän doqortäqyia, "Nak kop aingo rhäkt."

10 Bä äkt i rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa mamär toqortäqyia, "Dä ngu lu mäniekt bä äkt i ngiat nañäm?"

11 Dä sa qa muväti toqortäqyia, "Ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbäñgi näkt ka mu qi väti gu mänap angärha rhäng. Näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sämät ama egoga ma Siloam bä va ngu rhor nas. Bä nga nasot toqoräkt i sa ngua met bä sae bä ngua rhor nas dä nguat nañäm."

12 Näkt nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?"

Dä sa qa qoar toqortäqyia, "Qaku nguat dräm."

Ama Farisiqäna Rha Räbät Mamär Sa Ama Säsur Qa I Märäs Pät A Qa Rhoqor Mäniekt

13 Näkt nga nasot dä rha met sa ama ruqa qärakni i mudu ama säsur qa bä sage ama Farisiqäna.

14 Iaqäkt ama qunäga qärakni i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätki qi na aa rhäbäñgi bä qa mu qi väti ama säsurqa

aa mänap angärha rhäng bā sa qat nañäm di ama Sabat.

¹⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi ama Farisiqäna rhi snanbät sä qa i mäniekt bā qat nañäm. Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qa mu ama ivätki i qa näpgoer na qi qi na aa rhäbäñgi väť gu mänap angärha rhäng näkt ngua rhor nas bā rhäkt di nguat nañäm.”

¹⁶ Dä arhani ama Farisiqäna rha qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa inguna qaku qat tet parhäm ama Sabat aa muräkt.”

Dap arhani nävät a rha di rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu nga mamär iva anga ruqa qärakni i qat tualat na ama vuirhong di qa rhualat na aŋga muqunän aŋga nañis ngät toqor tangät täkt?”

Bä nga nävät tom däkt dä matmät arhä snängaga bā ama udiom na rha.

¹⁷ Bä äkt i saqi rha rhong sävät kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bā rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ainge qärak i sa iaqäkt ka ruqa qa mumärä pät gi saqong diva ngia rhamän doqor mäniekt sävät a qa?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qa di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

¹⁸ Sokt di ama Judaqäna di qoki as kaku rhat nanakt i iaqäkt ama ruqa di mudu ama säsur qa näkt nasot dä sa märä pät aa saqong bā qat nañäm bā dängdäng i sa rha rhäkne nani aa mamäqiom.

¹⁹ Bä sa nga rhoqoräkt i aa mamäqiom in män dä rha snanbät sä iom doqortäqyia, “Nga rhak täkt di in oemga iaqäkt kärak i ini qoar i sa in sa qa i ama säsurqa na qa? Ngu lu mäniekt bā rhäkt di qat nañäm?”

²⁰ Dä sa aa mamäqiom in muvät toqortäqyia, “Unät dräm i qa di un oemga bā qosaqi unät dräm i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa.

²¹ Sokt di qaku unät dräm i mäniekt bā sa rhäkt di qat nañäm bā qosaqi qaku unät dräm i auge iaqäkt kärak i qa mumärä pät aa saqong bā qat nañäm. Ngäni snanbät sä qa inguna

qa di sa ama mor qa bā va qa rhamän bā ba nas.”

²² Näkt ama rharimini qärqäni i aa mamäqiom in märhamän doqoräkt dinguna init len ama Judaqäna i sa nguna ama Judaqäna rha rhares ba ne iva iaqäkt kärak i qä qoarä mamär i ma Jisas di ma Krais na qa diva rhi qutmäas a qa näva arhä mämairqi.

²³ Bä äkt i rhoqor täkt dä sa aa mamäqiom in goarä na rha rhoqortäqyia, “Sa qa di ama mor qa dap ngäni snanbät sä qa.”

²⁴ Bä äkt i saqi as ama Judaqäna rha mes kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bā rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ut dräm i iaqäkt ama ruqa qärak i qa mumärä pät gi saqong di qat dräm gat tualat na ama vuirhong. Dap täkt di mamär iva ngi vodä gia ansä sage ma Ngämuqa.”

²⁵ Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Qaku nguat dräm i iaqäkt ama ruqa di qat dräm gat tualat na ama vuirhong ura qaku. Dap sokt kärqäni i nguat dräm ini di mudu ama säsurqa na ngo dap täkt di sa nguat nañäm.”

²⁶ Dä soknga rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu qa mäsana na nge? Ngu lu qa mumärä pät gi saqong doqor mäniekt?”

²⁷ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa mai ngua qoar na ngän sokt di qop kaku ngän nari. Ngu lu mäniekt bā nani a ngän iva saqi ngäni nari nasot a nas? Nga nani a ngän iva qosaqi aa mudäsaqongda na ngän?”

²⁸ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tuma qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di iaqäkt ama ruqa aa mudäsaqongga na nge dap aiut di ma Moses aa mudäsaqongda na ut!”

²⁹ Inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Moses dap iaqäkt ama ruqa di qoki sa qaku ut dräm äkt i qa män nae.”

³⁰ Dä qärak ka ruqa qa muvät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Nak täkt di qräk mät ngo inguna sa ngäni qoar i qaku ngänät dräm äkt i qa män nae sokt di nak ka mumärä pät gu saqong!

³¹ Näkt ut dräm i ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong. Dap sokt kat nari nämät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na qa bā rhat tet parhäm aa snängaqa.

³² Näkt kosaqi mudu as kaku aung ga nari sävät anga ruqa qärakni i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa näkt nasot dä akni ama ruqa qa mumäräas pät aa saqong.

³³ Ngakt bā iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa di vadi mai qaku qä namualat nä guani."

³⁴ Dä rha muvät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, "Nge di sa rhäqäp gia iar mamär na ama vuirhong doqoräkt i gi nanäk kia sa nge. Ngu lu mäniekt bā nani a nge iva ngi su ut? Qaku mamär väät a nge iva ngi nasu ut." Näkt nga nasot iangärhäkt arha enge dä rha qutmäs a qa näva arhä mämairqi.

Ama Säsur Qa Ama Ruqa Aa Qat-nanakt

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari i sa rha qutmäs iaqäkt ama ruqa näkt toqoräkt i qa män bät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga ngiat nanakt nä ma Ruqa aa Emga?"

³⁶ Dä qa ruqa qa snanbät toqortäqyia, "Qamorqa, ngu lu auge iaqäkt? Ngi qoar na ngo ivakt iva nguat nanakt na qa."

³⁷ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhäkt di nak sa ngia lu qa bā qa di rhak täkt kärak i ngi na qa in damän särhäm ne."

³⁸ Dä qa ruqa qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Gua Engeska, sa rhäkt di nguat nanakt." Näkt nga rhoqoräkt dä sa qa ansäas sage ma Jisas.

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngua män sämäni ama ivätki ivakt iva ngua rhatnävämne na ama ruvek iva ama ruvek kärarhani i qaku rhat nañäm diva rhat nañäm dap iarhakt kärarhae i rhat nañäm diva qaku rhat nañäm."

⁴⁰ Näkt arhani ama Farisiqäna qärarhani i qale rha rhi nä ma Jisas ta nari qa i qa märhamän doqoräkt dä sa rha snanbät toqortäqyia, "Ngu lu

mänia? Nga aiut di qosaqi ama säsurta na ut?"

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Nak ngakt bā nga ama säsurta na ngän dä vadi mai qaku ngän nata ama rhäksärhäm inguna nävät angäna vuirhong dap nguna rhäkt di ngäni qoar i ngänät nañäm di as pa qale ngän ba angäna vuirhong angät täksärhäm angärha rem."

10

Ma Jisas Di Qa Rhoqor Ama Ruqa Qärakni I Qät Lu Vät Ama Sipsipkäna Mamär

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ama ruqa qärakni i qaku qat don sämät ama sipsipkäna angärha surqa mät ama tmongi dap kät beng mavängam bät a qa bā savuk di iaqäkt di ama suaqa bā qa di qosaqi ama ruqa qärakni i qä rhar ta ama ruvek arhä qärhong."

² Dap ama ruqa qärakni i qat don mät ama tmongi bā savuk di iaqäkt di ama ruqa qärak i qät lu vät iangärhäkt ama sipsipkäna.

³ Näkt ama ruqa qärakni i qät lu vät ama tmongi di qät tar nanokt ka savuk bā ama sipsipkäna ngät nari nämät iaqäkt kärak i qät lu vät a ngät. Näkt kat tes iangärhäkt aa sipsipkäna na angät ngärhep asägäk asägäk bā qä rhoer nanokt ngät navuk bā sā dalek.

⁴ "Bä nga rhoqoräkt i sa vuk sā qa sā iangärhäkt aa sipsipkäna moekt dä sa qä rhoer nanokt ngät dap dängdäng na ngät nasot a qa inguna ngät dräm aa eguinga.

⁵ Sokt di iangärhäkt aa sipsipkäna di qaku mamär mas iva ngä namet nasot anga ruqa anga nañis ka i ngakt bā nga rhoqoräkt dä va ngärhi ang daqule qa inguna sirhäkt kaku ngä naräm anga nañiska aa eguinga."

⁶ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki sokt di qaku qunäga vät a rha sā iangärhäkt aa enge.

7 Dä soknga saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngo di ama tmongi na ngo bä ba ama sipsipkäna.

8 Näkt sa iarhakt kärarhae moekt ama ruvek i mudu rha er ta män näkt sä ngo di ama suarha na rha bä rha di ama ruvek kärarhan i rhi rhar ta arhani arhä qärhong sokt di ama sipsipkäna di qaku ngät nari nämät ta.

9 Aingo di ama tmongi näkt kärakni i qat don mät iaqäkt ama tmongi diva ama iar va aa uväs. Bä va qa di qat don savuk dä saqi vukpuk sä qa bä va qat dän bät ama mämägän.

10 “Näkt ama suaqa di qat dän divakt iva sokt kä sua bä qä veng näkt kosaqi qä slava mamär nä iarhongäkt moe. Dap aingo di sa ngua män ivakt iva ba ngät na ama iar qärangätni i rhäqäp ngät na ama mämägän.

11 Näkt kosaqi aingo di ama ruqa qärakni i qät lu väti ama sipsipkäna mamär i sa qat dräm gät boda aa iar ba ngät.

12 Dap ama ruqa qärakni i rhit sek mä qa väti ama lat i qät lu väti ama sipsipkäna di iaqäkt di qaku ama ngärhik bä ba ama sipsipkäna. Bä äkt i nga rhoqoräkt i qä lu ama mäsmäs päm ga ama muräpka i qä ngang inamuk dä va qä ngang masirhat daqule ama sipsipkäna. Bä sa va iaqäkt ama muräpka qä nesmät na angätni nävät ama guläñgi nä iangärhäkt ama sipsipkäna dap pa vräs na ngät i ngärhi ang mavängam.

13 Bä iaqäkt ama ruqa diva qä ang masirhat daqule ama sipsipkäna inguna qa di sokt tit sek mä qa väti ama lat i qät lu väti ama sipsipkäna bä äkt i qaku qänäskänes ka iva qät lu väti a ngät mamär.

14 “Aingo di iaqäkt ama ruqa qärak i qät lu väti ama sipsipkäna mamär bä ngo di nguat dräm gu sipsipkäna bä iangärhäkt ama sipsipkäna di ngät dräm a ngo

15 nak kop toqorne rhoqoräkt i ama Ngätmämäk di qat dräm a ngo dä qosaqi ngo di nguat dräm ama

Ngätmämäk. Bä ngut bodä gua iar bä ba ama sipsipkäna.

16 Näkt kosaqi angätni gu sipsipkäna nga e qärangätni i qaku ngät nämäni rhakt täkt ama guläñgi na ama sipsipkäna diva qoki as pa ngu rha ngät sage mes. Bä va ngät di qosaqi ngät nari nämät ngo bä sa va ama sägäkt ama guläñgi na ama sipsipkäna dä va ama sägäkt ama ruqa qärakni iva qät lu väti a qi.

17 “Näkt ama rharimini qärqäni i gu mamäk aa snäng bät a ngo dinguna ngut bodä gua iar ivakt iva saqi as ngu rhäqäas täm ngät.

18 Näkt pa qaku aung gä narhäksot nä gua iar dap pa ngu vodäm ngät parhäm gu snängqa. Inguna sa gu mamäk ka rhares pät gua rhäng iva ngu vodä gua iar dä saqi ngu rhäqäas täm ngät. Gu mam ga muräkt bä ba ngo rhoqoräkt.”

19 Bä nga nävät tangät täkt ma Jisas aa enge dä saqi as matmät ama Ju-daqäna.

20 Bä ama rhäqäp na rha nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ama iauska qa e mät ka bä guani na qa mamär. Ngu lu mäniekt bä va ut nari nämät ka?”

21 Dap arhani di rhi qoar toqortäqyia, “Nga mamär iva anga iauska qa rhumäräas pät ama ruvek ama säsur ta arhä saqong? Nak tangät täkt ama enge di qaku ngät nämät ama ruqa qärakni i ama iauska qät täk pät a qa.”

Aingo Ngu Na Ama Ngätmämäk Di Sägäk Na Un

22 Näkt nga nasot iangärhäkt dä ama tmäski ama mor qä qia män e ma Jerusalem gäraktni iva rha rhu arhä snäng sävät ama ansäspämgi ama mor qä qäraktni i mudu saqi as ta vodäm gi sage ma Ngämuqa. Bä rhoqoräkt di ama soeng angät kunäng

23 bä ma Jisas di qale qa va ama ansäspämgi ama mor qä bä qat tet mänguräp ama suqulap sa ama ungi qärqapni i rhattes ap i ma Solomon Aa Suqulap.

²⁴ Bä rhoqoräkt dä sa västämne na ama Judaqäna namet a qa bärhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va qäsnia dä va ngi qoar na ut mamär sävät a nas? Ngakt bärma Krais na nge dä ngi qoaräs na ut mamär.”

²⁵ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa ngua qoaräs na ngän sokt di qaku ngänät nanakt. Iangärhakt gua lat kärangät i nge tualat na ngät di ngät nävät gu mamäk aa ngärhipki bärngät di ngärhi sameng sävät a ngo.

²⁶ Sokt di qaku ngänät nanakt inguna ngän di qaku ngän nämäni gu gulängi nä gu sipsipkäna.

²⁷ Gu sipsipkäna di ngät nari gua eguinga dä ngärhit päs gua rhäng bärnguat dräm a ngät.

²⁸ Näkt ngut bon ngät ta ama iar ama sok täm ngät bär sa va qaku mamär iva qäbäs na ngät dä va qaku mamär iva aung gä nar täm ngät nagem ngo.

²⁹ Bärma gu mamäk kärakni i qa von ngo rhäm ngät di ama moräns na qa masirhat pa ama ruvek moe arhä väs bäräkt i qaku mamär iva aung gä nar täm ngät nagem ga.

³⁰ Bärngu na ama Ngätmamäk di sägäk na un.”

³¹ Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa.

³² Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua qur a ngän da ama rhäqäp na ngät ama mär ngät ama lat nage ama Ngätmamäk. Ngu lu agi a lat nävät iangärhakt diva ngäni rhumät na ngo vät angät tpäs?”

³³ Dä sa ama Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aiut diva qaku ut narhumät na nge vät agung angät tpäs nävät iangärhakt gia lat ama mär ngät dap pät iomäkt i qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa inguna nge di nak kop ama ruqa mavängam näkt mamär dä ngiat tes nas i nge di ma Ngämuqa na nge.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i sa rha säm ama enge vä ma Ngämuqa

aa Muräkt kärangättni i ngärhi qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qoar i aingän asägäk asägäk di ama ngämuqa na ngän.’

³⁵ Ngakt bärma Ngämuqa qa mes iarhakt ama ruvek i ama ngämuqa na rha iarhakt kärarhae i sa qa von da aa enge ba rha näkt kaku mamär vät anga ruqa iva qä nanbetäk mät na aa enge

³⁶ dä ngu lu mäniekt bärngäni qoar nä iaqäkt kärak i sa ama Ngätmamäk ka arñis na qa bärba nas bärqa rhäk na qa sämäni rhakt täkt ama ivätki i qaku qät kutdrir sage ma Ngämuqa rhoqoräkt i qä qoar toqortäqyia, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo’?

³⁷ Ngakt bärma qaku nge tualat nä iarhongäkt kärqärhong i gu mamäk kat tualat nä irhong dä mamär iva qale ngänät nanakt na ngo.

³⁸ Dap ngakt bärngu tualat nä iarhongäkt sokt di ngän di qaku ngän dat maengäkt sä gua enge dä mamär iva ngänät nanakt nä gua lat ivakt iva qunäga vät a ngän i ama Ngätmamäk di qa e gem ngo bärngu di sa ngua e ge ama Ngätmamäk.”

³⁹ Bärngu ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta siqut iva rhi sangar a qa sokt di qa met nämät arhä rhäkt.

⁴⁰ Näkt nga nasot toqoräkt dä evär dä ma Jisas särhage na ama rigi ma Jordan bäräktäk i qä märhamän bät a ngät sävät tak täkt ama ruqa di ama engäktki na ngät.”

⁴¹ Bärma rhoqortäqyia, “Nak ngäktki i ma Jon di qaku qa mualat na anga muqunängi anga nañis ki sokt di nak aa enge moe qärangättni i qa märhamän bät a ngät sävät tak täkt ama ruqa di ama engäktki na ngät.”

⁴² Dä sa ama rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i sa rha säm ama enge vä ma Ngämuqa

1 Näkt nga rhoqoräkt di akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Lasarus näät ama värhäm ma Betani qärqomni i ma Maria qi na arha matki ma Marta ina värhäm di aräm ga.

2 Bä iaqyäkt ma Maria qäraktni i qale arha matka ma Lasarus mät ama rämgi di nak kop iaqyäkt kärakt i sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska väät ma Engeska aa qäriglem dä qia suqup pät iglem na at käseng.

3 Bä nga rhoqoräkt dä iaemäkt ki na arha matki in däk na ama enge sage ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama ruqa qärakni i gia snäng bät a qa di aräm ga.”

4 Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari iangärhäkt ina enge dä qa qoar toqortäqyia, “Rhakt täkt ama rämgi di qaku mamär iva iaqäkt kä nañäp mät ki. Dap iaqyäkt ama rämgi diva nani ma Ngämuqa aa murhämeska ivakt iva nävät a qi diva rhi sek sä ma Ngämuqa aa emga.”

5 Ma Jisas di aa snäng bät ma Marta qi na arha läktki dä ma Lasarus.

6 Bä nga qa nari i ma Lasarus di aräm ga dä as kale qa äkt pät aiomni ama qunängiom.

7 Näkt nga nasot iangärhäkt dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Saqi as evär däm ut sae ma Judia.”

8 Sokt di nga rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nak kop kre rhäkt di nani ama Judaqäna iva rhi rhumät na nge na ama dui dap nga nani a nge iva evär däm nge sae?”

9 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänät dräm i mänsäng bät duququs bä dängdäng säpbängang di ama qunäga qät bon da ama neraqa. Ama ruqa qärakni i qat tet pät kunäng di qaku qat dräm arharpus na qa inguna qat nañäm da ama neraqa ba ama ivätki.

10 Dap nga qat tet näp bängagi diva arpus na qa inguna qaku anga ner aqa gem ga.”

11 Näkt nga nasot tangät täkt aa enge dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aurha ruqa ma Lasarus di sa qa mänatäm sokt diva ngua rhet sae ivakt iva ngu rhäqäm a qa.”

12 Dä soknга aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä qä mänatäm diva märäs pät a qa.”

13 Näkt toqoräkt di ma Jisas di sa qat tamän säväät ma Lasarus aa tñäpki sokt di aa mudäsaqongda di rhat tu arhä snäng i qat tamän säväät ama mänäpki mamär.

14 Dä ma Jisas ka qoar na rha mamär toqortäqyia, “Ma Lasarus di sa qa ñäp

15 sokt di märmär gem ngo i qaku qale ngo e divakt iva sä ngän iva ngänät nanakt. Dap täkt di u rhet sagem ga.”

16 Dä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsangaqa di qa qoar nä iarhakt moe ama mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Rhäkt di qosaqi ut moe u rhet ivakt iva urhi ñäp ut na qa.”

*Aingo Di Iaqäkt Kärik I Qat Täranas
Na Ama Ruvek Nämät Ama Tñäpki Bä
Qosaqi Ngo Di Ama Iar*

17 Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä qa lu i sa qale ma Lasarus aa släqyige mät ama liqi qäraktni i sa rha rhap mä qi mäni ama qäsäpki. Aa släqyige di sa qale ige äkt pät ama levaet ama qunäng.

18 Näkt ma Betani di ngäkt kre ama dävaung ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm

19 bä äkt i sa ama rhäqäp na ama ruvek ta män sage ma Marta qi nä ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem säväät in snängaqa nasot in gamoeqa ma Lasarus.

20 Bä sa nga rhoqoräkt i ma Marta qia nari säväät ma Jisas i as kat tet inamuk iva sagem da dä sa qia met ivakt iva qi rhäknais nani a qa dap ma Maria di qali qi va väät.

21 Bä nga rhoqoräkt i ma Marta qia män bät ma Jisas dä qia qoar na qa

rhoqortäqyia, "Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua läktka qä nañäp.

²² Nämä dä sa qa ñäp sokt di nguat dräm iva ma Ngämuqa qä von nge rha agini qärqäni i ngi nän ga rhäm ini."

²³ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, "Gia läktka di saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki."

²⁴ Bä nga ma Marta qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, "Nguat dräm iva saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek moe rha rhäranas pät ama dängdängini na qa ama qunäga."

²⁵ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, "Aingo di iaqäkt kärak i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä qosaqi ngo di ama iar*. Nämä aung gärakni i qat nanakt na ngo i näma dä sa qa ñäp sokt diva ama iar qa

²⁶ bä qosaqi iarhakt moe qärarhae i rhat däqäm näkt tat nanakt na ngo di qaku mamär iva rhi nañäp. Nga ngiat nanakt toqor täkt?"

²⁷ Dä sa qia qoar nä qa rhoqortäqyia, "Ari Engeska, nguat nanakt i nge di ma Ngämuqa aa emga ma Krais iaqäkt kärak i sa mudu rha säm iva as mirhup nasot dä va qa rhän sämäni ama ivätki."

Ma Jisas Kät Nok

²⁸ Nämä nga nasot i sa qia qoar nä ma Jisas toqoräkt dä saqi evär däm gi bä qia siqutmät ba arha läktki ma Maria iva qia rhet särhage sagem gi. Nämä kia qoar na qi rhoqortäqyia, "Sa Qamorqa di rhakni dap kät täkne nani a nge."

²⁹ Bä äkt i nga ma Maria qia nari rhoqoräkt dä sa qia lir qia märanas bä qia met sagem ga.

³⁰ Rhoqoräkt di ma Jisas di as kaku qa män mät iomäkt ama värhäm dap kale qa as pät ama ivärhäs äkt kärqosni i sa ma Marta qia män bät a qa e.

* ^{11:25} bä qosaqi ngo di ama iar Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävt a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³¹ Nämä nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi nä ma Maria va vät i rhit säm ama märmärgem säväät at snängaqa di rha lu rhoqoräkt i qia lir qia märanas bä vuk sää qä sää dalek dä sa rha met nasot a qia i rha mu arhä snäng iva qia rhet säväät ama ivärhäs kärqosni i rha mu ma Lasarus aa släqyige e ivakt iva qia i igi säväät ige.

³² Bä nga rhoqoräkt i ma Maria qia män äkt pät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Jisas e dä sa qia lu qa dä arpus na qi samäk säng aa qar bä qia qoar na qa rhoqortäqyia, "Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua matka qä nañäp."

³³ Nämä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qi i qia na ama ruvek kärarhani i sa rha män di na qia i rhit nok dä sa airäs ka masirhat bä qät lavuqi na rha mamär.

³⁴ Bä äkt i ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, "Ngulu ngän mu aa släqyige qoe nai?"

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngi ang bä ngi lu."

³⁵ Dä vrakt sää ma Jisas bä qät nok.

³⁶ Dä sa ama ruvek ti qoar na ne rhoqortäqyia, "As ngäni lu i aa snäng bät a qa mamär!"

³⁷ Dap arhani nävt a rha di rhi qoar toqortäqyia, "Rhak täkt kärak i sa qa mumäras pät ama säsurqa aa saqong di vadi mai mamär iva qa rhumaiar tak täkt ama ruqa bä va qaku qä nañäp."

Ma Jisas Ka Märanas Nä Ma Lasarus Nämät Ama Tñäpki

³⁸ Bä ma Jisas di saqi as airäs ka masirhat toqoräkt i qa män bät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Lasarus aa släqyige e. Sa rha mu ige mät ama liqi näkt ta väs na ama duiqi da arha väm.

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Ngäni rhägär na ama duiqi nae." Dä

sa ma Marta qäraktni i arha läktka di iaqäkt ama ñäpkä di qia qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Engeska, sokt di rhoqor täkt di sa imuk di ama rhamaska ama vu qa inguna sa qale aa släqyige äkt pät ama levaet ama qunäng."

40 Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Nga sa qaku ngua qoar na ngän i ngakt bää ngänät nanakt diva ngäni lu ma Ngämuqa aa murhämeska?"

41 Bää äkt i sa rha rhägär na ama duiqi nae. Dä sa ma Jisas ka ñäm dävit säva usäp näkt ka qoar toqortäqyia, "Mam, nguat tes ama mär sagem nge inguna sa ngia nari ngo.

42 Sa nguat dräm i vasägos dä ngiat nari ngo sokt di ngua märhamän doqoräkt iva ba ama ruvek kärarhani i qale rha rhäkt ivakt iva rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo sarhe."

43 Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa qa nä masirhat toqortäqyia, "Lasarus, puk sää nge!"

44 Dä sa vuk sää qa ñäpkä sää dalek i aa rhäkt ngä na aa qar di sa rha is pät a ngät na ama baulitnäk ama ingas itnäk näkt kosaqi rha is pät aa uväski na ama bauläm.

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni rhäväkt sa ama tñäpkä at boi nävät a qa näkt kale qa äkt iva qat tet."

*Rha Märemän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas
(11:45-53 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2)*

45 Dä soknga ama rhäqäp na ama ruvek kärarhani i sa rha män sage ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqä di rha lu iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong dä rhat nanakt na qa.

46 Dap arhani nävät a rha di rha met bää sage ama Farisiqäna bää rha qoar na rha sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong.

47 Bää nga rhoqoräkt dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha mu ama mämugunäbä ba ama guläñgi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Näkt ta snanbät sää ne rhoqortäqyia, "Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt? Inguna rhak täkt ama ruqa di qat tualat na ama rhäqäp na ngät ama muqunän ama nañis ngät.

48 Ngakt bää urha qlak na qa rhoqoräkt dä va ama ruvek moe diva rhat nanakt na qa. Näkt na äkt dä va ama Romgäna va rha rhän bää rhi slava mamär na aurha ivärhäm ama qumärqumär äm ngä na aurha ruvek."

49 Dä akni nävät a rha qärakni i rhat tes ka i ma Kaiafas iaqäkt kärak i ama pris ama vit na qa vätiqäkt ama quiaqa qa qoar toqortäqyia, "Aingän di qaku ngänät dräm guani mamär!

50 Näkt kosaqi qaku qunäga väti a ngän i nak ama märäm masirhat kre i ama sägäk ama ruqa qä ñäpkä bää ba ama ruvek i varis kre va dä qärarhani aurha ruvek moe diva qäbäns na rha."

51 Bää rhangät täkt di qaku qa maräkt aa enge sokt dinguna ma Kaiafas di ama pris ama vit na qa vätiqäkt ama quiaqa dä sa qä sameng sävät agini qärqäni iva ini ngä rhän nasot i ma Jisas diva qä ñäpkä bää ba ama Judaqäna.

52 Bää iangärhäkt aa enge di qaku sokt toqoräkt iva ma Jisas kä ñäpkä bää iarhakt ama Judaqäna dap kosaqi va qä ñäpkä bää iarhakt ma Ngämuqa aa es kärarhae i sa qale rha sañis na ne ivakt iva qä västämne na rha bää va sägäk na rha moe.

53 Bää äkt i nga mänsäng nävät iaqäkt ama qunäga dä rhat tamän särhäm ne iva rhi veng ga.

54 Dä soknga na äkt dä saqi as kaku ma Jisas kat tet mät saqong mänguräp ama Judaqäna. Dap kinak ka met na äkt bää sämät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Efraim bät ama ngärhäktka glaqot na ama qräk dä bääs ama ivärhäs bää qale qa e qä na aa mudäsaqongda.

⁵⁵ Rhoqoräkt di qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova bääma rhäqäp na rha rha met nävät iaqäkt ama ngärhäktka bääsae ma Jerusalem ivakt iva rhi qumär nas narhoer iva äkt dä sa va ma Pasova.

⁵⁶ Bää nga rhoqoräkt i rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi dä rhat nañäm nani ma Jisas dap ti snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Nga va qoki sa qaku qä namän säva ama tmäski?"

⁵⁷ Sokt di ama priskäna ama moränsa rha rhi na ama Farisiqäna rha von da arha enge ama qrot ngät i ngakt bääung gat dräm äkt i qale ma Jisas e dä mamär iva qä qoarärs irhäm ga ivakt iva rhi sangar a qa.

12

*Ma Maria Qia Rhor Na Ama Oel Vät
Ma Jisas E Ma Betani
(12:1-8 / Mat 26:6-13 / Mak 14:3-9)*

¹ Näkt as pät ama ngärhäqyet da sägäk ama qunäng iva äkt dä sa ma Pasova dä sa ma Jisas ka män e ma Betani äkt i ma Lasarus kärakni i ma Jisas ka märanas na qa nämät amatñäpki qale qa e.

² Bää nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä rha mualat na ama tmäsbääba qa. Ma Marta qiat tattmät na amatmässdap ma Lasarus di qale qa qä näiarhakt kärarhae i rhat täst i nä ma Jisas nävät ama laiqa.

³ Dä sa ma Maria qia rha ama oel qäraktni i mamär iva qorhäs sämätama kapiom ama udiom gäraktni i rhat tes ki i ama nard. Iagyäktama oel di at tamaska ama mär qa masirhat bääma ligär masirhat pät aqi. Näkt kia rhor na qi vät ma Jisas aa qar näkt kia suqup pät aa qar na at käseng. Bää iaqäkt ama väntka di rhäqäpka na ama mär qa ama rhamaska.

⁴ Sokt di akni nävät ma Jisas aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Judas Iskariot iaqäkt kärak iva nasot dä va qä vodäm ga bääba aa ikkäna qa qoar toqortäqyia,

⁵ "Ngu lu mäniekt bää qaku rha vodärhakt täkt ama oel bää rha von amatläkta rha ama ligär? Nak at saqong di rhoqorne na ama dävaung ama handretkäna na ama qunäng angät titsek."

⁶ Sa qa märhamän doqoräkt di qaku vadi vakt inguna qät lavuqi na amatläkta dap nguna qa di ama suaqa. Qa di qat dräm gat lu vät ama rhaeqana ama ligär dä qat dräm gat tat naenävät ama ligär qärangätni i rhit näsnägt sae bää mamärmamär vät a qa.

⁷ Dä soknga ma Jisas ka muvät pät a qa maräkt toqortäqyia, "Ngi qyiradeng na qi inguna sa qiat tu qinani ama qäväläm gärqomni iva rhisasärhäm ngo.

⁸ Inguna qärarhani ama tläkta divavasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos."

*Ama Priskäna Ama Moräns Na Rha
Rha Muräkt Iva Rhi Veng Ma Lasarus*

⁹ Dap toqoräkt dä sa ama guläñgiama morqi na ama Judaqäna rha räm näma Jisas i qale qa e dä rha män i qaku va sokt ti lu ma Jisas dap pakt iva qosaqi rhi lu ma Lasarus iaqäkt kärak i sa ma Jisas ka märanas na qa nämät amatñäpki.

¹⁰ Sokt di ama priskäna ama moränsa rha rhat tamän särhäm ne iva qosaqi rhi veng ma Lasarus

¹¹ Inguna nävät a qa bääma rhäqäpna rha ama Judaqäna rhat tet sage ma Jisas bää rhat nanakt na qa.

*Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem
(12:12-19 / Mat 21:1-11 / Mak 11:10 / Luk 19:28-44)*

¹² Näkt duququ vät akni amaqunäga dä iaqyäkt ama guläñgi amenges ki mamär na ama ruvekkärarhani i sa rha män säva amatmäski rha nari sätvät ma Jisas i qa e varhäm aa iska sae ma Jerusalem.

¹³ Bää äkt i sa rha rha ama ngämung gärangätni i rhat tes ngät i ama pam angä rhäqyitnäk bää rha met ivakt iva rhi rhäknais nani a qa dap tit nästortäqyia,

“Hosana!

Mamär iva ama modämne sävä^t
tak täkt kärak i qat dän nävä^t
ma Engeska ma Ngämuqa aa
ngärhipki! Ama modämne sage
ama Israelqäna arha vitnaqa!”

14 Dä sa ma Jisas ka män bät ama
donki ama rhoem ga bät sa qa muqun
bät aa rhäng doqor varhäm ama enge
qärangätni i sa rha säm a ngät i ngät
tamän doqortäqyia,

15 “Va qale ngit len ma Saion at tu-
imgi.

As ngi lu gia vitnaqa iak navuk i qat
dän
i qat muqun bät ama donki at
toemga aa rhäng.”

16 Näkt nga rhoqoräkt narhoer dä
as kaku qunäga vä^t aa mudäsaqongda
sä rhangät täkt. Sokt di nga nasot i
sa rha sek sä ma Jisas aa ngärhipki dä
nak as ta lu mamär nä rhangät täkt
kärangät i sa rha säm a ngät sävä^t a qa
bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i sa
rha mualat nä irhong sävä^t a qa.

17 Dap toqoräkt dä ama guläñgi na
ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi
na qa rhoqoräkt i qa mes ma Lasarus
nämät ama liqi näkt ka märanas na qa
nämät ama tñäpkⁱ di qoki as tit präs dä
ama enge sävä^t iarhongäkt.

18 Bä ama ruvek ama rhäqäp na
rha di rha met sae ivakt iva rhi lu
qa inguna rha nari i sa qa mualat nä
iaqyäkt ama muqunängi ama nañis
ki.

19 Bä nga rhoqoräkt dä ama
Farisiqäna rha qoar na ne rho-
qortäqyia, “As ngäni lu i aiut di qaku
ut täqäne dä mamär nä guani. As
ngäni lu i sa ama ruvek moe di sa rha
met nasot a qa!”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävä^t Aa Tñäpkⁱ

20 Sa rhoqoräkt di arhani ama Jen-
tailqäna di rha e mänguräp iarhakt
kärarhae i sa rha met ivakt iva rhi
ansäs pa ama tmäski ma Pasova.

21 Dä rha met sage ma Filip iaqäkt
kärak i qa näva ama värhäm ama lel

äm ma Betsaida e ma Galili sa ama
nän i rha qoar na qa rhoqortäqyia,
“Morqa, nani a ut iva urhi lu ma
Jisas.”

22 Dä sa ma Filip ka met bät qa qoar
nä ma Andru bät in met na äkt bät in
goar nä ma Jisas.

23 Dä ma Jisas ka muvät pät a iom
doqortäqyia, “Sa ama qäväläm ngä
män iva ma Ruqa aa Emga diva rhi
sek sa aa ngärhipki.

24 Nguat tamän särhäm ngän na
ama engäktki i ngakt bät nga qaku
anga wit aa gavämini ngä sáp sävä^t
ivät bät ini ngärhi ñäp diva qale
ianiäkt ama gavämini i ama sägäni nä
ini. Dap ngakt bät ini ngärhi ñäp dä va
ini ngärhi sa ama rhäqäp nä irhong
ama gavämirhong.

25 Aung gärakni i aa snäng bät aa
iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap
iaqäkt kärak i qaku aa snäng bät aa
iar mäni rhakt täkt ama ivätki diva qä
sangar a ngät bät va ngä rhäni i ama iar
ama sok täm ngät.

26 Näkt iaqäkt kärak i qat tualat ba
ngo di mamär iva qät päs gua rhäng
bät äkt i qoe nai i qale ngo e di äkt di
qosaqi gua latka diva qale qa e. Bä
auge qärak i qat tualat bät ba ngo diva
gu mamäk kät kutdrir sävä^t a qa.

Va Rhi Sek Ma Ruqa Aa Emga Rhävit Nävä^t Ivät

27 “Rhäkt di vä^t gu snängaqa di
qänäskänes ngo dä sa va ngu qoar to-
qor mäniekt? ‘Mam, sa ngia rhumaiar
ngo nämät tom däkt ama qäväläm?’
Sokt di sirhäkt kaku inguna ama
rharimini qärqäni i sa ngua män di
varhäm dom däkt.

28 Mam, mamär iva ngi sek sä gi
ngärhipki!”

Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä
ama eguinga qa män näda ama usäpki
arha ron i qat tamän doqortäqyia, “Sa
ngua sek sä qi näkt saqi as pa ngu sek
sä qi.”

29 Dä ama guläñgi na ama ru-
vek kärarhani i qale rha e bät rha
nari rhoqoräkt di rha qoar i iaqäkt
ama eguinga di ama iauska qärakni
i vukpukdur vä^t ga dap arhani di

rha qoar i sa ama ensel qa märhamän särhäm ga.

³⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama eguinga di qaku ba ngo dap iaqäkt diva bää ba ngän.

³¹ Sa rhäkt di ama qävälam gärqomni iva ama matnävämne ngä rhän bät takt täkt ama ivätki bää rhäkt di ama narhoerqa nämäni rhakt täkt ama ivätki diva rhi qutmäs a qa nae.

³² Dap ngo di ngakt bää rhi sek mä ngo rhävit nävät ivät dä va ngu artäm sa ama ruvek moe sagek mes.”

³³ Sa qa märhamän doqoräkt ivakt iva qä qur a rha iva qä nääp toqoräkt.

³⁴ Bää qä gulängi na ama ruvek ta muvät toqortäqyia, “Sa ut nari i ama Muräkt di ngärihi qoar i ma Krais diva qale qa mas dap mäniekt bää nqi qoar toqortäqyia, ‘Ma Ruqa aa Emga diva qoki rhi sek mä qa rhävit?’ Ngu lu auge rhak täkt kärak i qa di ma Ruqa aa Emga?”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama neraqa diva as kale qa gem ngän bät ama qävälam ama uiu äm maqälak nak kop. Dap mamär iva ngän det da ama neraqa rhoqoräkt i as kale ama neraqa gem ngän inguna nasot dä va bängangit pät a ngän. Ama ruqa qärakni i qat tet pät bängangit angät tpäs di qaku qat dräm i qat tet koe nai.

³⁶ Mamär iva ngänät nanakt na ama neraqa rhoqoräkt i as kale qa gem ngän ivakt iva ngän dän i ama neraqa aa es na ngän.”

Qoki As Ama Judaqäna Di Qaku Rhat Nanakt

Bää nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt bää rhäksot dä qa met bää qa ngaip nas nämät ta.

³⁷ Näkt nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka mualat nä iangärhäkt ama muqunän ama nañis ngät mänguräp mä rha dä qoki as ta di qaku rhat nanakt na qa.

³⁸ Bää iangärhäkt divakt iva rhäkmämä varhäm ma Ngämuqa

aa vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia*,

“Engeska, sa ngu lu auge qat nanakt na aut sameng bää qosaqi auge qärak i sa qa lu mamär nä ma Engeska aa qrot?”

³⁹ Bää ama rharimini qärqäni i sa qaku rhat nanakt dinguna qosaqi angätni ma Aisaia aa enge ngät tamän doqortäqyia†,

⁴⁰ “Sa qa väsdät mät arhä saqong dä qa mualat sä rha iva ama qrot arhä väs ivakt iva qaku mamär iva rhat nañäm na arhä saqong dä va qaku mamär iva qunäga väät a rha mät arhä mädräm bää qop pa qaku mamär väät a rha iva rhi rhong sävät a ngo ivakt iva ngua rhumärärs pät a rha.”

⁴¹ Ma Aisaia qa märhamän doqoräkt inguna sa qa lu ma Jisas aa murhämeska bää qa sameng sävät a qa.

⁴² Dap toqoräkt di qoki ama rhäqäp na rha nä mänguräp ama narhoerta di rhat nanakt na qa. Sokt dinguna nävät ama Farisiqäna dä qaku rhi nasameng irha arhä qatnanakt inguna rhit len i varis ti naqutmäs a rha näva ama mämaiqi

⁴³ inguna nani a rha na ama ansäss masirhat nage ama ruvek dap kaku nani a rha na ama ansäss nage ma Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumäiar Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

⁴⁴ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqortäqyia, “Auge qärak i qat nanakt na ngo di qaku sokt kat nanakt na ngo dap kosaqi qat nanakt nä iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo.

⁴⁵ Bää iaqäkt kärak i sa qa lu ngo di qosaqi sa qa lu iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo.

⁴⁶ Sa ngua män sämäni ama ivätki i ama neraqa na ngo ivakt iva aung

* ^{12:38} Ais 53:1 † ^{12:39} Ais 6:10

gärakni i qat nanakt na ngo diva qaku qale qa vät bängangit angät tpäs.

⁴⁷ “Dap auge qärak i qat nari gua enge sokt di qaku qat tet parhäm ngät diva qaku ngo ngu namatnävämne na qa. Inguna sa qaku ngua män ivakt iva ngua rhatnävämne na ama ruvek dap ngua män divakt iva ngua rhumaiar ta.

⁴⁸ Sa akni di qa e qärakni iva qat tattnävämne nä iaqäkt kärak i qät kyiradeng na ngo dä qaku qat tat maengäkt sä gua enge. Bä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa ngua märhamän bät a ngät diva ngä rhatnävämne na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga.

⁴⁹ Inguna sa qaku ngua märhamän nävät gu mädräm maräkt dap ama Ngätmamäk kärakni i qa rhäk na ngo sa qa qoar na ngo nä qärangätni ama enge iva ngua rhamän bät a ngät bä va ngua rhamän bät a ngät toqoräkt.

⁵⁰ Bä nguut dräm i iangärhäkt aa rhäkne di ngärhit bon da ama iar ama sok täm ngät. Bä äkt i sa agini qärqäni i nguut tamän bät ini di ianiäkt di qärqäni ianiäkt i sa ama Ngätmamäk ka qoar na ngo iva ngua rhamän bät ini.”

13

Ma Jisas Ka Rhor Aa Mudäsaqongda Arha Qar

¹ Näkt toqoräkt di sa qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama tmäski ma Pasova bä ma Jisas di qat dräm i sa ama qäväläm ngä män iva qa rhet daqule rhakt täkt ama ivätki bä sage ama Ngätmamäk. Sa nguna aa snäng bät aa ruvek pät ama ivätki qärarhani i sa qa ernanas täm da dä aa snäng bät a rha mamär.

² Bä nga rhoqoräkt i rhat täs säpbängang dä nak sa ma Sämgä qa mu ama snängqa dä ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga aa ron iva qä vodä ma Jisas bä ba aa ikkäna.

* ^{13:10} sokt kät länk iva qä rhor aa qar. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärii angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³ Ma Jisas di qat dräm i sa ama Ngätmamäk ka mu iarhongäkt moe va aa rhäkt bä qosaqi qat dräm i qa di sa qa män nage ma Ngämuqa dä va qa diva evär däm ga sage ma Ngämuqa

⁴ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qa märanas nagem da qärarhani i rhat täs bä qa mu aa boiqi ama uiu qi rhämone näkt ka qop mäni nas na ama boiqi qäraktni i rhat dräm di suqup pät a nas na qi.

⁵ Näkt nasot toqoräkt dä sa qa rhor na ama rigi sämät ama luska bä qa nasäng i qät tor aa mudäsaqongda arha qar näkt kä suqup pät a ngät nä iaqyäkt ama boiqi qärakt i sa qa qop ki mäni nas.

⁶ Sa qät tor arha qar bä sävät ma Saimon Pita iaqäkt kärak i qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, nga ngiat tu gi snäng iva ngi rhor gua qar?”

⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “As kaku qunäga vät a nge rhäkt sa agini qärqäni i nguut tualat nä ini dap pa nasot dä va qunäga vät a nge.”

⁸ Dä sa ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale, qaku mamär iva ngi narhor gua qar.”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga qaku ngu narhor gia qar dä va qaku rhäm nge nämäni ngo.”

⁹ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku sokt gua qar dap kosaqi ngua rhäkt ngä nä ngua väski!”

¹⁰ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i sa qa rhor nas mamär di qaku qät länk iva qä lir qä rhor nas inguna aa släqyige moe di ama qumärqumär ige dap sokt kät länk iva qä rhor aa qar.* Bä ngän di ama qumärqumärta na ngän sokt di qaku ngän moe.”

¹¹ Sa qa märhamän doqoräkt dinguna qat dräm i iaqäkt kärak iva qä vodäm ga bä ba aa ikkäna bä äkt

i qa qoar i qaku rha moe di ama qumärqumär ta.

12 Näkt nga rhoqoräkt i qa rhor arha qar bää rhäksot dää saqi qa mon mät aa boiqi ama uiu qi näkt evär däm ga sa äkt i mai qat muqun e.

Näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qunäga väät a ngän sa ama rharimini qärqäni i sa ngua mualat sä ngän di rhoqoräkt?”

13 Bää ngän des ngo i Qamorqa dää Engeska di ngäktki rhoqoräkt i ngän damän doqoräkt inguna aingo di ngo rhoqoräkt.

14 Bää äkt i nga rhoqor täkt i angäna Engeska dää angän gamorqa na ngo dää sa ngua rhor angäna qar bää va ngän di mamär iva qosaqi ngänit tor angäna qar qane.

15 Sa ngua mualat sä ngän doqoräkt di sa ngur qur a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bää mamär iva qosaqi ngän dualat toqor ngo.

16 Näkt nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki i sa qaku anga latka qa vit pa aa morqa aa uväs bää qosaqi anga ngangga di qaku qa vit pa iaqäkt kärak aa uväs i sa qa rhäk na qa.

17 Ngakt bää qunäga väät a ngän sä rhangät täkt dää sa va ama modämne säväät a ngän gre i ngän dualat na ngät.

18 “Sa nguut tamän doqoräkt di qaku säväät a ngän moe inguna nguut dräm iarhakt kärarhae i sa ngua ar-meng däm da. Dap toqoräkt i ngua qoar i akni diva qä vodäm ngo bää bää gua ikkäna diva rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärgätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iaqäkt kärak i qat täs gu bret di sa qa rhong mes na ngo.’

19 Bää va narhäkt diva nguut tamän särhäm ngän narhoer na agi a lat kärangätni iva ngä rhän ivakt iva qre i sa ngä män dää va ngänät nanakt i aingo di iaqäkt.

20 Bää nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki mamär i auge qärgäkt i qä rhar sa akni qärgäkt i sa ngua rhäk na qa di qä rhar sä ngo bää qosaqi iaqäkt kärak i qä rhar sä ngo di qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

*Akni Nävät A Ngän Diva Qä Vodäm
Ngo Bä Gua Ikkäna
(13:21-30 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21/Luk 22:7-13)*

21 Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dää sa rhäqäp ka na ama qänäskänes bää qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bää gua ikkäna.”

22 Bää nga rhoqoräkt dää sa aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhit ñäm säväät a ne i qaku rhat dräm i qat tamän säväät auge mamär nävät a rha.

23 Näkt akni nävät ama mudäsaqongda qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär di sa qat muqun glaqot na qa.

24 Bää äkt i sa ma Saimon Pita qa siqutmät säväät iaqäkt ama mudäsaqongga bää qa qoar na qa iva qä snanbät sä ma Jisas i rhoqoräkt di qat tamän säväät auge.

25 Dää sa qä mudäsaqongga qa angär säväät ma Jisas näkt ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu auge iaqäkt?”

26 Dää ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt di qärgäkt iva ngu rha ama bretige bää ngu rhäk ige sämät ama dis näkt pa ngu von ga.”

Bää nga rhoqoräkt i sa qa rhäk ama bretige dää qa von ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga.

27 Bää nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dää ma Sämga qa mon sämät ka.

Näkt ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni iva ngia rhualat nä ini di ngi lir ngia rhualat nä ini.”

28 Sokt di qaku aung bät ama laiqa aa rhäkt di qunäga väät a qa i mäniekt bää ma Jisas ka qoar na qa rhoqoräkt.

29 Bää arhani di rha mu arhä snäng i ma Jisas kat tamän särhäm ma Judas iva qä vodäm bät guarhong gärgärhongni i rhit læk nani irhong ba ama tmäski ura va sa qa von da rhä guani bää ba ama tläkta inguna qa di qat dräm gät lu väät ama ligär.

³⁰ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä qop puk sää qa masägos sää dalek. Sa rhoqoräkt di sa bängagi.

Ngut Bon Ngän Da Ama Iaräs Na Ngät Ama Muräkt

³¹ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka met dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Sa rhäkt di ma Ngämuqa qät sek sää ma Ruqa aa Emga aa ngärhipki. Bä nävät a qa di rhit sek sää ma Ngämuqa aa ngärhipki.

³² Näkt ngakt bä nävät ma Ruqa aa Emga aa lat di rhit sek sää ma Ngämuqa aa ngärhipki dä va qosaqi ma Ngämuqa maräkt kät sek sää iaqäkt bä va qa rhualat toqoräkt masägos."

³³ Dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguna es, pa qaku qale ngo mauiu ngu na ngän. Bä va ngänit ñäm nani a ngo sokt di nguau tamän särhäm ngän däkt di qoki rhoqor ama Judaqäna qärrahani i sa ngua qoar na rha rhoqortäqyia, 'Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva ngän namet sae.'

³⁴ Näkt ama iaräs na ngät ama muräkt iva ngu von ngän däm ngät di ngät tamän doqortäqyia, 'Angäna snäng bät a ne. Sa mamär iva angäna snäng bät a ne rhoqor ngo i sa gua snäng bät a ngän.'

³⁵ Ngakt bä angäna snäng bät a ne diva rhoqoräkt dä va ama ruvek tat dräm i ngän di gu mudäsaqongda na ngän.'

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa (13:36-38 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31/Luk 22:31-34)

³⁶ Dä ma Saimon Pita qa snanbät sää qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngu lu va ngia rhet sa qoe?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär iva rhäkt di ngi namet nasot a ngo sae dap pa nasot dä va dängdäng na nge sae."

³⁷ Dä ma Pita qa snanbät toqortäqyia, "Engeska, ngu lu mäniekt bä qaku mamär iva ngu namet nasot

a nge rhäkt? Aingo diva ngu ñäp iva ngua rhatnärhäm nge."

³⁸ Bä äkt i ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nga ngäktki iva ngi ñäp toqoräkt? Nak nguau tamän särhäm nge na ama engäktki i as toqoräkt i qaku ama duräktka qa nok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek!"

14

Aingo Di Ama Iska Bä Ama Engäktki Bä Ama Iar

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa varis äkt bä qänäskänes ngän inguna ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä qosaqi ngänät nanakt na ngo.

² Sa vä gu mam aa vätkä di ama rhäqäp na ap ama qävälap kärqapni iva qale ngän bär bap. Näkt nga vadi mai sa qaku rhoqoräkt di sa vadi mai ngua qoar na ngän. Bä ngo di nguau tet sae ivakt iva ngu rhäkmu na ap bä ba ngän.

³ Näkt ngakt bä ngua rhet bä ngu rhäkmu na ama qävälap bä ba ngän dä sa va evär däm ngo bär va ngu rha ngän sagem mes ivakt iva qale ngän ngän na ngo äkt i qale ngo e.

⁴ Aingän di sa ngänät dräm ama iska sävä iosäkt ama ivärhässä kärqos i nguau tet sae."

⁵ Dä sa ma Tomas ka snanbät toqortäqyia, "Engeska, sa qaku ut dräm i ngiat tet sa qoe nai bär äkt i ngu lu va urhi räm ama iska sae rhoqor mäniekt?"

⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Aingo di ama iska bär ama engäktki bär ama iar. Sa qaku aung gä namet sage ama Ngätmamäk näva aung anga iska dap sokt nävät a ngo.

⁷ Vadi mai sa ngänät dräm a ngo mamär di qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk. Bä va narhäkt bär rhävit dä sa ngänät dräm a qa bär sa ngän lu qa."

⁸ Dä ma Filip ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk. Ngakt bär nga rhoqoräkt diva mamär na ut."

⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Filip, nak sa qale ngo mänguräp mä ngän bät ama qäväläm ama uiu äm näkt nga as kaku ngiat dräm a ngo? Sa iaqäkt kärak i qa lu ngo di sa qa lu ama Ngätmamäk. Ngu lu mäniekt bä ngi qoar toqortäqyia, 'Ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk'?

¹⁰ Nga qaku ngiat nanakt i ngo di ngua e va ama Ngätmamäk dä ama Ngätmamäk di qa e väm ngo? Ama enge kärangätni i nguau tamän bät a ngät bä ba ngän di qaku soko ngät nagem ngo. Dap kinak iaqäkt ama Ngätmamäk kärak i qale qa väm ngo di sa qat tualat na aa lat.

¹¹ "Bä mamär iva ngänät nanakt na ngo rhoqoräkt i nguau tamän i aingo di ngua e va ama Ngätmamäk dap ka di qa e väm ngo ura ngakt bä qaku dä mamär iva ngänät nanakt na ngo nävät ama lat kärangätni i nguau tualat na ngät.

¹² Näkt nguau tamän särhäm ngän na ama engäktki i iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa nguau tualat nä irhong. Bä va qa di qat tualat na ama moräsnirhong bät tärhong däkt angät tpäs inguna nguau tet sage ama Ngätmamäk.

¹³ Bä va ngua rhualat na agini qärqäni i ngäni nän ngo rhäm ini nävät gu ngärhipki ivakt iva ama Ngätmamäk kä rha ama murhämeska nävät ama Ngärhoemga.

¹⁴ Näkt ngakt bä ngäni nän ngo nani guani nävät gu ngärhipki dä sa va ngua rhualat nä ini."

Ma Jisas Ka Qoar Iva Qä Rhäk Na Ama Qloqaqa ama Qumärqumäärqa

¹⁵ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Ngakt bä angäna snäng bät a ngo dä va ngän det parhäm gu muräkt.

¹⁶ Bä va ngu nän ama Ngätmamäk dä va qä von ngän da akni ama ruqa

* ^{14:14} ngo Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

qärakni iva qat tatnärhäm ngän bä va qale qa mas kä na ngän.

¹⁷ Iaqäkt ama ruqa di ama Qloqaqa na ama engäktki. Bä ama ruvek nävät ama ivätki diva qaku mamär vät a rha iva rhi narha qa inguna qaku rhat lu qa bä qosaqi qaku rhat dräm a qa. Dap ngän di sa ngänät dräm a qa inguna sa qale qa qä na ngän bä va qale qa väm ngän.

¹⁸ "Näkt pa qaku ngu namet daqule ngän i ngän doqor ama sábotta dap saqi as pa evär däm ngo sagem ngän.

¹⁹ Bä vät ama qäväläm ama qot äm dä va ama ruvek nävät ama ivätki di saqi as pa qaku rhi nalu ngo dap ngän diva ngäni lu ngo. Näkt nguna äkt i sa nguau däqäm dä va ngän di qosaqi va ngänät däqäm.

²⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va qunäga vät a ngän mamär i ngo di ngua e vä gu mamäk dap ngän di ngän nae väm ngo bä ngo di ngua e väm ngän.

²¹ Aung gärakni i qat sangar säväät gu muräkt bä qat tet parhäm ngät di iaqäkt di qärak i aa snäng bät a ngo. Näkt iaqäkt kärak i aa snäng bät a ngo diva gu mamäk aa snäng bät a qa bä qosaqi ngo diva gua snäng bät a qa bä va ngu qur a qa rhäm mes."

²² Dä ma Judas kärakni i qaku ma Judas Iskariot na qa qa qoar toqortäqyia, "Engeska, ngu lu mäniekt bä va ngi qur a ut täm mes dap kaku rha ama ruvek nävät ama ivätki?"

²³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Bä aung gärakni i aa snäng bät a ngo diva qat tet parhäm gu rhisu. Bä va gu mamäk diva aa snäng bät a qa dä va un dän sagem ga bä va qali lun e väm ga.

²⁴ Dap iaqäkt kärak i qaku aa snäng bät a ngo diva qaku qat tet parhäm gu rhisu. Näkt tangät täkt ama enge qärangätni i sa ngänät nari ngät nämät ngo di qaku gua enge dap kinak ama Ngätmamäk kärakni i sa qa rhäk na ngo aa enge iangärhäkt.

²⁵ “Bä rhangät täkt ama enge moe di sa ngua märhamän bät a ngät as toqoräkt i qale ngo ngu na ngän.

²⁶ Sukt di ama ruqa qärakni iva qat tatnärhäm ngän di ama Qlo-qaqama Qumärqumärqa qärak i ama Ngätmamäk pa qä rhäk na qa nävät gu ngärhipki diva qä su ngän dä iarhongäkt moe dä va qät puk pät a ngän nä iarhongäkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong.

²⁷ “Ama bulap di nguat tet daqule ngät gem ngän bä iangärhäkt gu bulap di ngut bon ngän däm ngät. Näkt sa qaku nguat dräm ngut bon ngän däm ngät toqor ama ruvek nävät ama ivätki qärrahani i rhat dräm dit bon. Dap kale qänäskänes ngän dä qale ngänit len.

²⁸ “Sa ngän nari ngo i ngua qoar toqortäqyia, ‘Nguat tet daqule ngän näkt saqi va evär däm ngo sagem ngän.’ Näkt ngakt bä sa angäna snäng bät a ngo dä vadi mai märmär gem ngän iva nguat tet sage ama Ngätmamäk inguna qa di ama moräs na qa masirhat pää ngua väs.

²⁹ “Sa ngua märhamän särhäm ngän narhoer nä rhangät täkt iva ngä rhän ivakt iva ngakt bä sa ngät dän dä va ngänät nanakt.

³⁰ Näkt sa qaku ngu natmärhamän särhäm ne ngu na ngän mauiu inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa iak kat dän. Bä qa di nak kaku aa anga qrot iva qa rhualat nä guani qärqäni iva qa rhäqäne dä mamär na ngo nä ini.

³¹ Sukt di nguat tualat maräkt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qoar na ngo iva ngua rhualat nä irhong ivakt iva ama ruvek nävät ama ivätki di mamär vät a rha iva qunäga vät a rha i gua snäng bät a qa.

“Ngän däranas bä u rhet narhäkt.”

15

Aingo Di Ama Qaulige Na Ama Wain Ama Engäktki Nä Ige

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama qaulige na ama wain ama engäktki nä ige dap gu mamäk di iaqäkt kärak i qät lu vät ama qauligleng nävät ama etki.

² Sa qät dodäkt sa ama ngärhäqyitnäk moe nae nämäni ngo qärqitnäkni i qaku itnäk ngärhit sa anga gavam dap sa qä qumär vät ama ngärhäqyitnäk moe qärqitnäkni i itnäk ngärhit sa ama gavam ivakt iva itnäk ngärhit sa masirhat.

³ Bä aingän di sa ama qumärqumärta na ngän inguna nävät gua enge qärangätni i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät.

⁴ “Näkt kale ngän basägos mäni ngo dä sa va qale ngo vasägos mäni ngän. Inguna qaku anga ngärhäqyit ngä nasa anga gavam gop äkt mavängam gre i qali lit mät släqyäas dap koki mamär iva qali lit pasägos mäni ama qaulige. Bä äkt i qaku mamär vät a ngän iva ngäni sa anga gavam gre i qaku qale ngän basägos mäni ngo.

⁵ Aingo di ama qaulige na ngo dap aingän di ama ngärhäqyitnäk na ngän. Näkt ngakt bä qale anga ruqa vasägos mäni ngo bä ngo di qale ngo mäni qa dä sa va qät sa ama gavam masirhat inguna ngakt bä qaku qale ngän mäni ngo diva qaku mamär iva ngä namualat nä guani.

⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qaku qale qa vasägos mäni ngo di qa rhoqor ama ngärhäqyit kärqitni i sa rha rhon na it bä qek dä bit näkt sa iatnäqäkt ama ngärhäqyitnäk toqoräkt di rhat tat mä itnäk bä rhit don nä itnäk sämät ama mudam bä itnäk ngät dang.

⁷ “Dap ngakt bä qale ngän basägos mäni ngo dä gua enge di qale ngät gem ngän basägos dä mamär iva ngäni nän da agini qärqäni i nani a ngän nä ini dä sa va ma Ngämuqa qa rhualat nä ini.

⁸ Va ngänit bon gu mamäk ta ama murhämeska qre i ngänit sa ama gavam masirhat bä rhoqor täkt di ngänir qur ama ruvek i ngän di gu mudäsaqongda na ngän.

⁹ Qoki rhoqor ama Ngätmämäk i aa snäng bät a ngo dä qosaqi ngo di gua snäng bät a ngän. Sa rhäkt diva qale ngän basägos mäni gu laruqi.

¹⁰ Näkt ngakt bärngän det parhämmägä diva qale ngän basägos mäni gu laruqi nak kop toqor ngo i nguat tet parhämmägä gu mamäk aa enge dä sa qale ngo vasägos mäni aa laruqi.

¹¹ Bärngän sa ngua qoar na ngän nä rhärrong däkt divakt iva gu märmärgem diva qale ngät gem ngän bärngän va ngän di märmärgem ngän masirhat.

¹² “Näkt ngu qoar na ngän iva angäna snäng bät a ne i qoki rhoqor ngo i gua snäng bät a ngän.

¹³ Ama ruqa aa laruqi di ama engeski masirhat mamärgem qrekt i qät boda aa iar iva bärngän ba aa ruavek.

¹⁴ Bärngän di gua ruavek na ngän gre i ngän det parhämmägä gua enge.

¹⁵ “Näkt sa va qaku ngu natmes ngän i ama latta na ngän gärranhani i qale rha vä gua rem inguna ama latka rhoqoräkt di qaku qat dräm aa morqa aa qärhong. Dap sa ngua mes ngän i gua ruavek na ngän inguna iahrongäkt moekt nage gu mamäk kärqärhong i ngua räm irhong di sa ngua muqunäga väta ngän särhong.

¹⁶ Bärngän qaku ngän narmeng dämmägo dap aingo ngua armeng dämmägo ngän näkt ngua muqunän bät a ngän ivakt iva ngän det bärngänit sa ama gavam bärngän va iangärhäkt ama gavam diva qale ngät mas. Bärngän rhoqoräkt dä ama Ngätmämäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän dämmägo ini näwt gu ngärhipki.

¹⁷ Näkt tangät täk gua enge bärngän divakt iva angäna snäng bät a ne.”

Ama Ruvek Näwt Ama Ivätki Di Ama Vu Da Arha Ron Mamärgem Säwt Ama Mudäsaqongda

¹⁸ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bärngän ama ruvek näwt ama ivätki di ama vu da arha ron säwt a ngän dä mamärgem iva qunäga väta ngän i aingo di ama vu da arha ron säwt a ngo narhoer.

¹⁹ Ngakt bärngän di nak nämäni ama ivätki mamärgem dä ama ruvek näwt ama ivätki diva arhä snäng bät a ngän. Sökt di sa ngua armeng dämmägo ngän nämäni ama ivätki bärngän rhäkt di qaku ngän nämäni qä bärngän näwt tom däkt dä ama vu da arha ron mamärgem säwt a ngän.

²⁰ Mamärgem iva ngän du angän snäng säwt gua enge qärangätki i sa ngua qoar na ngän doqortäqyia, ‘Qaku anga latka di qa vit pa aa morqa aa uväss.’ Ngakt bärngän rha sangäm na ngo däva qosaqi rhi sangäm na ngän. Dap ngakt bärngän rhat tet parhämmägä gua enge däva qosaqi rhat tet parhämmägä angäna enge.

²¹ “Bärngän va rhat tualat sä ngän doqortäktinguna näwt gu ngärhipki inguna qaku rhat dräm iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo.

²² Ngakt bärngän vadi mai qaku ngua mäni bärngän märhamän särhäm dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm dä sa arha vuirhong. Dap täkt di sa qale rha va arha vuirhong angätki täksärhäm angärhäm rem.

²³ “Bärngän qärak i ama vu da aa ron säwt a ngo di qa di qosaqi ama vu da aa ron säwt gu mamärgem.

²⁴ Näkt ngakt bärngän vadi mai qaku ngua mualat mänguräp mä rha nä iangärhäkt ama lat kärangätki i qaku mamärgem väta aug iva qä namualat nä ngät dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm dä sa arha vuirhong. Dap täkt di sa rha lu iangärhäkt ama lat dä sa ama vu da arha ron säwt a ngo bärngän säwt gu mamärgem.

²⁵ Sökt di qoki rha mualat toqortäktinguna ivakt iva sa rhäkmämärgem ta ama enge qärangätki i sa rha sämängätki pa arhä murätki kärangätki i ngät tamängätki doqortäqyia, ‘Sa ama vu da arha ron säwt a ngo mavängam dap kaku väta guani angätki tpäss.’

²⁶ “Bärngän rhoqoräkt i ama ruvek qärakni i qat tatnärtäqyia ngän ba qa rhäntäqyia iaqäkt kärak iva ngu rhäk na qa sageq ngän nage ama Ngätmämäk kärak i ama Qloqaqa na ama engätki

qärik i qat dän nage ama Ngätmamäk dä sa va qä sameng sävät a ngo.

²⁷ Bä ngän diva qosaqi ngäni sameng sävät a ngo inguna sa qale ngän ngän na ngo nävät ama rharimini."

16

¹ "Näkt tärhong däkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong divakt iva qale arharpus na ngän.

² Va rhi qutmäs a ngän näva ama mämaiväm näkt ama qäväläm diva qäqi äm ngä rhän gärqomni iva aung gärakni i qä veng ngän diva qat tu aa snäng i qat tualat na ama märini bä bä ma Ngämuqa.

³ Bä va rhat tualat nä rhärhong däkt inguna sa qaku rhat dräm ama Ngätmamäk bä qosaqi qaku rhat dräm a ngo.

⁴ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva ngakt bä iomäkt ama qäväläm ngä rhän bät a ngän dä va vuk pät a ngän nä gua enge.

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Aa Lat

"Dap kaku ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt pät ama rharimini inguna qale ngo gem ngän.

⁵ Sokt di rhäkt diva nguat tet sage iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sokt di qop kaku aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, 'Ngu lu va ngia rhet sa qoe?'

⁶ Dap täqäp ngän na ama iräski inguna sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt.

⁷ Sokt di nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki rhoqortäqyia, va ama märini ngä rhän bä ba ngän gre iva ngua rhet daqule ngän. Inguna ngakt bä qaku ngu namet daqule ngän dä ama ruqa qärik i qat tatnärhäm ngän diva qaku qä namän sagem ngän.

⁸ "Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qär kur ama ruvek nävät ama ivätki i agi arha lat di ama vu ngät dä agi arha lat di ama räkt ngät dä

ma Ngämuqa aa saqong bä sävät ma Ngämuqa aa matnävämne qärangätni iva ngä rhän.

⁹ Dä va qär kur ama ruvek sävät arha vuirhong inguna ama ruvek di qaku rhat nanakt na ngo.

¹⁰ Dä va qosaqi iaqäkt ama ruqa qärik i qat tatnärhäm ngän ba qär kur ama ruvek sävät ama räkt ngät ama lat inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk bä saqi as pa qaku ngän nalu ngo.

¹¹ "Näkt pa qär kur ama ruvek sävät ama matnävämne inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qale qa da ama matnävämne angärha ron.

¹² "Näkt as masirhat mamär nä gua enge bä ba ngän sokt di sa sirhäkt kaku ngän nasangar mamär sävät iangärhäkt ama enge moekt.

¹³ Sokt di nga rhoqoräkt iva iaqäkt ama Qloqaqa na ama engäktki qa rhän dä va qär kur a ngän da ama engäktki moe. Qaku qä natmärhamän nävät aa mädräm maräkt dap pa sokt kat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat nari irhong. Dä va qär qoar na ngän nä qärqärhongni iva as irhong ngä rhän.

¹⁴ Bä va qä von ngo rha ama murhämeska inguna va qät ta qärqärhongni i irhong nagem ngo bä va qat tuqunäga sä irhong bä ba ngän.

¹⁵ Bä iarhongäkt moe qärqärhong i ama Ngätmamäk aa qärhong di ngo gu qärhong. Bä äkt i sa ngua qoar iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät ta agini qärqäni i ini nagem ngo bä va qat tuqunäga sä ini bä ba ngän.

Ama Mudäsaqongda Arha Iräski Diva Qi Rhong Na Nas Ma Ama Märmärgem

¹⁶ "Näkt nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo."

¹⁷ Dä soknga arhani nävät ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na ne rhoqortäqyia, "Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sa aa enge qärqäni

i sa qä qoar toqortäqyia, ‘Bä nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo’ dä qosaqi qä qoar toqortäqyia, ‘Inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk?’

¹⁸ Bä qoki mai na rha i rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt bä äkt i qä qoar toqortäqyia, ‘ama qäväläm ama qot äm?’ Sa qaku qunäga väti a ut sä iangärhäkt aa enge.”

¹⁹ Bä nga ma Jisas kat dräm i nani a rha iva rhi snanbät sä qa närrha aa enge dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni snanbät sä ne närrha ama rharimini mäniekt kärqäni i ngua qoar toqortäqyia, ‘Nasot ama qot äm ama qäväläm dä as kaku ngän nalu ngo näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä saqi va ngäni lu ngo?’

²⁰ Sa nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki iva ngän di ngänit nok dä airäs ngän dap ama ruvek näväti ama ivätki di sa va märmär gem da masirhat. Bä ngän diva airäs ngän sokt diva iaqyäkt angäna iräski diva qi rhong na nas ma ama märmärgem.

²¹ “Ama evopki di nga rhoqoräkt i qit sa ama qokokka dä qi nari ama ruuanini inguna sa at käväläm ngä män iva qi sa sokt di nga rhoqoräkt i sa qia sa at kokokka dä sa rät pät a qinä ama ruuanini inguna näväti at märmärgem i sa at kokokka qa män sämäni ama ivätki.

²² Bä äkt i aingän di rhäkt di airäs ngän masirhat sokt di saqi as pa ngu lu ngän dä va mär gem ngän masirhat bä va qaku aung gä nasot nä iangärhäkt angän märmärgem.

²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm diva qaku ngän nasnanbät sä ngo na anga snanbät. Sa nguut tamän särhäm ngän na ama engäktki iva ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän ga rhäm ini näväti gu ngärhipki.

²⁴ Qoki as inamäk bä sarhäkt di as kaku ngän nän dä guani näväti gu ngärhipki. Ngäni nän ma Ngämuqa dä

va qä von ngän ivakt iva märmär gem ngän masirhat.

Sa Ngua Män Näva Ama Ivätki At Tävä

²⁵ “Bä inamäk dä sa nguut tamän särhäm ngän na ama enge qärangätni i qaku qunäga väti a ngän sä ngät sokt di as ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni iva qaku ngu natmärhamän doqoräkt dap pa nguut tamän särhäm ngän mamär säväti ama Ngätmamäk.

²⁶ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va ngäni nän näväti gu ngärhipki. Sa qaku nguut tamän iva ngu nän ama Ngätmamäk bä ba ngän.

²⁷ Dap kinak mamär iva ngäni nän doqoräkt inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät a ngän inguna sa angäna snäng bät a ngo dä ngänät nanakt i sa ngua män nagem ga.

²⁸ Sa ngua män nage ama Ngätmamäk bä sämäni ama ivätki näkt saqi rhäkt diva ngua rhet nämäni ama ivätki bä va evär däm ngo sage ama Ngätmamäk.”

²⁹ Dä sa ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar toqortäqyia, “I, sa rhäkt di ngiat tamän mamär dä qaku ngiat tamän na ama enge qärangätni i qaku qunäga väti a ut sä ngät.

³⁰ Bä rhäkt di sa ut lu i ngiat dräm iarhongäkt moe bä nge di qäqi qaku ngit länk iva aung gä snanbät sä nge na anga snanbät inguna ama ruvek moe di sa ngiat dräm arhä snängaqa mamär. Bä näväti tom däkt dä ut nanakt i sa ngia män nage ma Ngämuqa.”

³¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di sa ngänät nanakt?

³² As ngäni lu i as ama qäväläm ba äm ngä rhän bä sa rhäkt di sa äm ngä män iva vräsmät na ngän bä sävä angäna värhap ak dä ak na ngän. Bä va ngän det daqule ngo i sokt ngo maräkt. Sokt di qaku sokt ngo qale ngo inguna ama Ngätmamäk di sa qale qa qä na ngo.

³³ Näkt sa ngua qoar na ngän närhärlong däkt divakt iva näväti a ngo

diva qale ama bulap gem ngän. Inguna mäni rhakt täkt ama ivätki diva ngänit ta ama märänga. Sokt di mamär iva märmär gem ngän. Sa ngua män näva ama ivätki at täväns.”

17

Ma Jisas Kä Nän Sävät A Nas

¹ Näkt sa nasot tangät täkt aa enge dä ma Jisas ka ñäm dävit säda ama usäpki arha ron bä qä nän doqortäqyia, “Mam, ama qäväläm di sa äm ngä män. Sa ngi sek sää ngia emga aa ngärhipki ivakt iva ngia emga qä sek sää gi ngärhipki.

² Inguna sa ngia von ga rha ama qrot daver ama ruvek moe ivakt iva qä von dä ama iar ama sok täm ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ngia von ga rhäm da.

³ Bä rhangät täkt di ama iar ama sok täm ngät iva rhat dräm i ainge di sokt nge ama engäktki na qa ma Ngämuqa näkt sävät ma Jisas ma Krais iaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa.

⁴ Sa ngua von nge rha ama murhämeska rhe mäni ama ivätki i ngua sot na ama lat kärangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät iva ngua rhualat na ngät.

⁵ Näkt sa rhäkt mam, diva ngi sek sää ngo sa äkt i qale nge e sädä gia sdäm. Näkt sa rhäkt mam, diva ngi von ngo rha ama murhämeska qärakni i mudu nguat sangar a qa ngu na nge rhoqoräkt i as kaku ama ivätki qia män.

Ma Jisas Kä Nän Sävät Aa Mudäsaqongda

⁶ “Sa ngua muqunäga sää nge bää bää iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da nämäni ama ivätki. Bä rha di sa gia ruvek bää sa ngia von ngo rhäm da bää sa rha met parhäm gia enge.

⁷ Bä rhäkt di rhat dräm i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ngia von ngo rhäm irhong di irhong nagem nge.

⁸ Inguna ngua von da rha ama enge qärangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät dä rhat nanakt na ngät. Bä rhat dräm ama engäktki i sa ngua män

nagem nge dä rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo.

⁹ Bä ngu nän di sävät a rha. Dap kaku ngu nän sävät ama ruvek mavängam nävät ama ivätki dap kinak ngu nän sävät iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da inguna rha di gia ruvek na rha.

¹⁰ Näkt gu qärhong moe di gi qärhong bää qosaqi gi qärhong moe di gu qärhong. Bä nävät iarhongäkt dä sa ama murhämeska qa män sagem ngo.

¹¹ “Bä rhäkt di qaku qale ngo mäni ama ivätki inguna nguat dän sagem nge. Dap ta diva as kale rha mäni ama ivätki. Gu mamäk ama qumärqumär qa mamär, sa mamär iva ngit lu väät a rha mamär na ama qrot nävät gi ngärhipki qäraktni i sa ngia von ngo rhäm gi iväkt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un.

¹² Sa rhoqoräkt i qale ngo ngu na rha dä ngut lu väät a rha bää ama iar va arhä väs nävät iaqyäkt ama ngärhipki qäraktni i sa ngia von ngo rhäm gi. Sa ngut lu väät a rha bää sa qaku aung nävät a rha di musäng sää qa dap sokt iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangäm na qa ivakt iva rhäkmamär varhäm gia enge qärangätni i sa rha säm a ngät.

¹³ “Bä rhäkt di nguat dän sagem nge sokt di nguat tamän bät tärhärhong däkt as toqoräkt i qale ngo mäni ama ivätki ivakt iva rhäqpäp ta mamär na ama märmärgem doqor ngo.

¹⁴ Näkt sa ngua von da rhägia enge dä ama ruvek nävät ama ivätki di sa ama vu da arha ron na rha inguna qaku rha nämäni ama ivätki rhoqor ngo.

¹⁵ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku va ngi narhat ta nämäni ama ivätki dap pakt iva ngit lu väät a rha mamär nämät ma Sämgä.

¹⁶ Bä sa rha di qaku rha nämäni ama ivätki i nak kop toqor ngo i qaku ngo nämäni qi.

¹⁷ Sa ngia arñis na rha na ama engäktki. Gia enge di ama engäktki na ngät.

18 Bä sa ngua rhäk na rha sämäni ama ivätki i rhoqor nge i sa ngia rhäk na ngo sämäni ama ivätki.

19 Näkt ngua arñis na nas iva bä ba rha. Rhoqoräkt divakt iva qosaqi rhi arñis na nas nä gia engäktki.”

Ma Jisas Kä Nän Säväät Ama Qat-nanaktpämäda Moe

20 “Bä rhangät täkt gua nän di qaku sokt säväät a rha. Dap ngu nän di qosaqi säväät iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na ngo nävät arhä sameng

21 ivakt iva rha moe diva sägäk na rha i nak kop toqor nge mam i sa ngia e väm ngo dä ngua e väm nge. Bä rha di qosaqi mamär iva qale rha väm un ivakt iva ama ruvek nävät ama ivätki diva rhat nanakt i sa ngia rhäkt na ngo.

22 “Sa ngua von da rha ama murhämeska qärakni i sa ngia von ngo rhäm ga ivakt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un.

23 Bä äkt i qosaqi aingo di sa ngua e väm da dä ainge di sa ngia e väm ngo ivakt iva rha rhän i sägäk na rha mamär. Bä nävät tom däkt dä va ama ruvek nävät ama ivätki rhi räm i sa ngia rhäk na ngo bä gia snäng bät a rha di qoki rhoqor nge i sa gia snäng bät a ngo.

24 “Mam, sa nani a ngo nä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da iva qale rha rhi na ngo äkt i qale ngo e ivakt iva rhi lu gu murhämeska qärakni i sa ngia von ngo rhäm ga inguna sa gia snäng bät a ngo as toqoräkt i qaku ama ivätki qia män.”

25 “Gu mamäk ama räkt ka, näma dä qaku ama ruvek nävät ama ivätki rhat dräm a nge sokt di nguat dräm a nge bä rhärha rhäkt ama gamoe di rhat dräm i sa ngia rhäk na ngo.

26 Bä sa ngua muqunäga sä nge bä ba rha bä va qoki as nguat tuqunäga sä nge ivakt iva gi lavuqi qäraktni i säväät a ngo diva qali qi e väm da bä aingo diva qale ngo e väm da.”

18

Rha Sangar Ma Jisas (18:1-12 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52/Luk 22:47-53)

1 Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän bä rhäksot dä sa qä na aa mudäsaqongda rha met na äkt bä rha mängaläkt ama uväs kärqosni i rhat tes äs i ma Kidron. Näkt nga rhage nä iosäkt ama uväs di ama ivärhäs kärqosni i qale ama erhäs na ama ngämung na ama olip e dä sa qä na aa mudäsaqongda rha mon sae.

2 Dä ma Judas kärakni iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt di qosaqi qat dräm iosäkt ama erhäs inguna ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhät dräm bëspästämne na rha e.

3 Bä äkt i sa ma Judas ka er nanokt ama guläñgi na ama ulaqimärharhärhäkt näkt säväät arhani ama narhoerta nävät ama priskäna ama moräs na rha näkt ama Farisiqäna bä sa äkt säväät iosäkt ama erhäs. Näkt iaqyäkt ama guläñgi di rhit ta ama lirhang dä ama ngämungiseng gärqisengni i rhat dräm dat tudäm sädä iseng angät tpäs näkt ama ulaqi at kärhong.

4 Bä ma Jisas di sa qat dräm iarhongäkt moe qärqärhong iva irhong ngä rhän bät a qa bä äkt i vuk sä qa nävä iosäkt ama erhäs bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngänit ñäm nani auge?”

5 Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.” Näkt toqoräkt di ma Judas kärakni iva qä vodäm ga säva arhä rhäkt di qa e qä na rha.

6 Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt” dä sa rha moda arha rhäng bä arpus na rha säväät ivät.

7 Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngänit ñäm nani auge?”

Dä rha qoar toqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

8 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngua qoar na ngän i nak kop

aingo rhäkt. Ngakt bää ngänit ñäm nani a ngo dää sa angäna qlak nä rhärha e ama gamoe iva rha rhet.”

⁹ Bää rhangät täkt ngä märanas divakt iva rhäkmämär varhäm ama enge qärangätni i sa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia, “Sa qaku ngua musäng sa aung nävät iarhakt kärarhae i ngia von ngo rhäm da.”

¹⁰ Bää nga rhoqoräkt dää ma Saimon Pita qärakni i qät ta ama ulaqi arha singi di qa mar täm gi bää qa rhodäkt sa ama pris ama vit na qa aa latka aa sdämgi ama märmär qi. Iaqäkt ama latka di aa ngärhipki ma Malkus.

¹¹ Dää soknga ma Jisas ka märhamän särhä ma Pita ma ama qrot toqortäqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas! Nga va qaku ngu nanakt nämät ama kap na ama märänga qärakni i sa ama Ngätmämäk ka von ngo rhäm ga iva ngu nakt nämät ka?”

*Rha Met Sä Ma Jisas Sage Ma Anas
Kä Nä Ma Kaifas*
(18:12-14 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65/Luk 22:54, 66-71)

¹² Bää äkt i sa ama guläñgi na ama ulaqimärharhärhakt ti na arhä narhoerqa näkt sävät ama Judaqäna arhä narhoerqa rha sangar ma Jisas. Dää rha qop mät aa rhäkt

¹³ näkt ta er ta met sä qa sage ma Anas kärakni i ma Kaifas ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa aa rhäväksa.

¹⁴ Näkt iaqäkt ma Kaifas di qärak i sa qa qoar na ama Judaqäna i sa ama märäm masirhat iva ama sägäk ama ruqa qä ñäp bää ba ama ruvek.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas
(18:15-18 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72/Luk 22:55-62)

¹⁵ Bää nga rhoqoräkt i rhat tet sä ma Jisas dää ma Saimon Pita qä na akni nävät ama mudäsaqongda in det nasot a rha. Sökt di iaqäkt ama mudäsaqongga di ama pris ama vit na qa qat dräm a qa bää nga rhoqoräkt dää qä na rha sä ma Jisas savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätkä aa ivärhäm

¹⁶ dap ma Pita di qale qa inamäk dalek glaqot na ama tmongi. Bää äkt

i qä mudäsaqongga qärakni i ama pris ama vit na qa qat dräm a qa evär däm ga navuk bää qa märhamän särha ama latki qäraktni i qit lu vät ama tmongi bää sa qa mon sä ma Pita savuk.

¹⁷ Dää sa qa latki nämät ama tmongi qia snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäsaqongda?”

Dää qa muvät toqortäqyia, “Qaku rhäm ngo.”

¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i qale rha vuk dää ama latta rhi na ama narhoerqa di sa rha ek ta ama mudäbäs bää rhat mair namet a äs i rhat narhäkt inguna ama iski. Bää ma Pita di qosaqi qat mair qä na rha i qat narhäkt.

*Ama Pris Ama Vit Na Qa Ka
Snanbät Sä Ma Jisas*
(18:19-24 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65/Luk 22:54, 66-71)

¹⁹ Dap toqoräkt dää ama pris ama vit na qa kä snanbät sä ma Jisas närha aa mudäsaqongda dää närha aa rhisu.

²⁰ Dää ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngua märhamän mamär särha ama ruvek nävät ama ivätki dap kaku ngua ngaip sa anga enge. Sa nguat dräm ngu su ama ruvek pa ama mämairväm bää qop pa ama ansäspämgi ama mor qi äkt i väspästämne ama Judaqäna moe e.

²¹ Ngu lu mäniekt bää ngi snanbät sä ngo? Sa ngi snanbät sä iarhakt kärarhae i rha nari ngo inguna sa rhät dräm doqoräkt i nguat tamän.”

²² Bää nga ma Jisas ka märhamän doqoräkt dää akni nävät ama narhoerqa na glaqot na qa qa e va aa sdäm. Näkt ka snanbät sä qa ma ama qrot toqortäqyia, “Nga va ngiat tuvät pät ama pris ama vit na qa rhoqoräkt?”

²³ Dää ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bää ngua märhamän bät anga enge qärangätni i qaku ama räkt ngät dää ngäni qoar mamär i qaku ama räkt ngät. Dap ngakt bää sa ngua märhamän bät ama enge qärangätni i ama räkt ngät dää ngu lu mäniekt bää ngia e vä gua sdäm?”

²⁴ Bä na äkt dä ma Anas ka rhäk na qa i qoki as ta qop mät aa rhäkt sage ma Kaiafas ama pris ama vit na qa.

*Saqi As Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas
(18:25-27 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72/Luk 22:55-62)*

²⁵ Dap toqoräkt dä ma Saimon Pita di as kat mair bär qat narhäkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga qosaqi qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäesaqongda?"

Dä qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, "Qaku rhäm ngo."

²⁶ Dä akni nävät ama pris ama vit na qa aa latta qärakni i aa aka di sa ma Pita qa rhodäkt sa aa sdämgä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga ngäktki na ngo i sa ngua lu nge ngi na qa mäk pa ama erhäs na ama olip?"

²⁷ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas näkt pät iomäkt ama qävärläm maräkt dä ama duraktka qa nok.

*Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat Aa Saqong
(18:28-32 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2)
(18:33-38 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5/Luk 23:3-5)
(18:39-40 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15/Luk 23:13-25)*

²⁸ Näkt na äkt dä ama Judaqäna rha met sä ma Jisas nage ma Kaiafas bär säva ama Romgäna arha tpäskinaqa aa vätki ama mor qi. Näkt toqoräkt i sa rha män e di as pät duququs mamär dä qaku rha mon sävä iaqyäkt ama vätki inguna nani a rha iva ama qumärqumär ta rhoqor varhäm arhä qärhong ivakt iva rhoqoräkt dä mamär iva rha äs ama tmäski ma Pasova.

²⁹ Bä äkt i sa vuk sä ma Pailat sagem da bär qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu ngän däksärhä rhak täkt ama ruqa na agini?"

³⁰ Dä rha muvät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, "Ngakt bär vadi mai qaku qa mualat nä guani dä vadi mai qaku ut namän sä qa sagem nge."

³¹ Dä sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Qoki ngän, ngän det sä

qa bär ngän datnävämne na qa varhäm angän muräkt."

Sokt di qä Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Aut Muräkt di qaku ngärhit tares pät urha rhäng iva urhi veng aug."

³² Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmämär varhäm ama enge qärangätni i sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät sävät aa tñäpkı iva qä näp di rhoqoräkt.

Gu Muräktpäm Di Qaku Ngät Nämäni Rhakt Täkt Ama Ivätki

³³ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä saqi evär däm ga savuk säva aa vätki ama mor qi näkt ka rhäkne nani ma Jisas bär qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?"

³⁴ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga ainge maräkt gi snanbät iangärhäkt ura arhani rha qoar na nge sävät a ngo?"

³⁵ Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, "Nak nga ama Judaqa na ngo? Qoki gia ruvek ti nä gi priskäna ama moräns na rha di iarhakt kärarhae i rha män sä nge sagem ngo. Ngu lu ngia mune väta nas na agini?"

³⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Gu muräktpäm di qaku ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki. Ngakt bär vadi mai ngät nämäni ama ivätki dä sa vadi mai gua latta vä gua rem di e väta ngua väs ivakt iva qaku ama Judaqäna rhi nasangar a ngo. Dap täkt di gu muräktpäm di qaku ngät narhe."

³⁷ Dä soknga ma Pailat ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Bä äkt i nge di ama vitnaqa. Nga ngäktki rhoqoräkt?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Qoki nge ngi qoar i aingo di ama vitnaqa. Ama rharimini qärqäni i sa ngua män sämäni ama ivätki divakt iva ngu sameng sävät ama engäktki. Näkt iarhakt ama ruvek moe qärarhae i rha nävät ama engäktki at käge di rhat nari nämät ngo."

³⁸ Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu ama engäktki di agiqa?"

Näkt nga nasot i qa snanbät toqoräkt dä saqi as puk sä qa sä dalek sage ama Judaqäna bää qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Qaku ngua män bät guani qärqäni iva ngu rhäksärhäm ga nä ini.

³⁹ Sokt di varhäm angän gärhong diva ngua rhuisiska väät akni anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bää ba ngän bät ma Pasova angät kunäng. Nga nani a ngän iva ngua rhuisiska väät 'ama Judaqäna arha vitnaqa' bää ba ngän?"

⁴⁰ Dä sa rha muvät pät a qa i rhit näst toqortäqyia, "Qaku, qaku rhä iaqäkt ama ruqa! Ngi von ut tä ma Barabas!" Rhoqoräkt di ma Barabas di sa qale qa va ama tpäskiarharhäng inguna ak na qa nävät iarhakt kärarhae i sa rha märanas na ama inirqi.

19

*Rha Muräkt Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa
(19:1-16 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25)
(19:1-3 / Mat 27:27-31 / Mak 15:16-21)*

¹ Rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas bää ba ama ulaqimärharhärhäkt bää sa rhat täranäskä.

² Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat na ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär väät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki bää rha mu qi dä aa uväs. Näkt kosaqi rha monmät pät a qa na ama pärpel qi ama boiqi

³ näkt sa rhit täqäts mät ama enge nasot arha rhäng gane qärangätni i rhat tamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, "Ama märmärgem sage ama Judaqäna arha vitnaqa!" Näkt ti e va aa sdäm.

⁴ Dä saqi as puk sä ma Pailat sä dalek bää qa qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, "As ngäni lu i sa rhäkt di ngut täk na qa sagem ngän divakt iva ngänät dräm i sa qaku ngua män bät guani iva ngu rhäksärhäm ga väät ini."

⁵ Bää nga rhoqoräkt i vuk sä ma Jisas navuk sa ama guaqi na ama gärgär da

aa uväs näkt ama boiqi qäraktni i sa rha monmät pät a qa na qi dä sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni lu qäarak ka ruqa."

⁶ Bää nga rhoqoräkt i ama priskäna ama moräts na rha rhi na ama narhöerta rha lu qa dä sa rha näst i rhi qoar toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!"

Sokt di ma Pailat ka muvät toqortäqyia, "Ngän det sä qa bää ngäni edämsäs pät a qa. Inguna ngo di sa qaku ngua män bät guani qärqäni iva ngu rhäksärhäm ga väät ini."

⁷ Dä ama Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Aiut di aut muräkt näkt parhäm iangärhäkt ama muräkt di qoki mamär iva qä ñäp inguna qä qoar i qa di ma Ngämuqa aa emga."

⁸ Bää nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä nak sa qät len masirhat.

⁹ Dä saqi evär däm ga savuk säva ama vätki ama mor qi. Näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Ngu lu ngia män na qoe nai?" Sokt di ma Jisas di qaku qa muvät pät a qa.

¹⁰ Bää äkt i ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga va qaku ngi namärhamän särhäm ngo? Nga qaku ngiat dräm i aingo di gu qrot iva ngua rhuisiska väät a nge bää qosaqi gu qrot iva ngua rhuräkt iva rhi edämsäs pät a nge mäni ama sämänanamuqa?"

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nga vadi mai qaku rhi navon nge rha ama rhares na rhävuk dä vadi mai sa qaku mamär väät gi qrot nä guani. Bää äkt i iaqäkt kärak i sa qa von nge rhäm ngo di aa vuuni ama mor ini mamär."

¹² Mäñasäng na äkt dä ma Pailat kä siqut iva qa rhuisiska väät ma Jisas sokt di qop ama Judaqäna di rhit näst i rhi qoar toqortäqyia, "Ngakt bäägia qlak nä rhak täkt ama ruqa bää qa rhet dä sa qaku ma Sisar aa ruaqa na nge inguna iaqäkt kärak i qä qoaräts i qa di ama vitnaqa di iaqäkt di qaku qät kutdrir väät ma Sisar."

¹³ Bää nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä vuk sä qa sä ma Jisas sä dalek näkt ka muqun mät ama

matnävämnenäqa aa mämugunäs pät ama ivärhäm gärqomni i rhat tes äm i ama ivärhäm i sa rha mas na ama duligleng ama rhäqäp nä igleng i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äm i ma Gabata.

¹⁴ Näkt toqoräkt di sa mäniqunäng bät iaqäkt ama qunäga na ama rhäkmu irhä ma Pasova angät tadenas. Dä ma Pailat ka qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, "Angäna vitnaqa rhak i."

¹⁵ Sokt di rhit näs toqortäqyia, "Ngia rhet sä qa na äkt bä va ngi rhäksot na qa! Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nak nga mamär iva ngu edämsäs pät angäna vitnaqa?"

Dä ama priskäna ama moräs na rha rha muvät toqortäqyia, "Qaku auhra anga vitnaqa aung dap sokt ma Sisar."

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas ivakt iva rhi edämsäs pät a qa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämänanamuqa

(19:16-27 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32/Luk 23:26-43)

Dä sa ama ulaqimärharhärhäkt ta rha ma Jisas

¹⁷ näkt kat tet i sokt ka qät ta aa sämänanamuqa bä säva ama ivärhäs sä dalek na ama värhäm ama mor äm gärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski. Iosäkt ama ivärhäs di na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äs i ma Golgota.

¹⁸ Bä rha edämsäs pät a qa äkt mäni ama sämänanamuqa qä na aiomni ama udiom i ma Jisas sää mänguräp mäiom i ak särhage dä akni särhage.

¹⁹ Näkt sa ma Pailat ka säm ama enge bä rha däktgyäm ngät mäni ama sämänanamuqa. Langärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ma Jisas nae ma Nasaret, ama Judaqäna arha vitnaqa."

²⁰ Ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rha mes iangärhäkt ama enge inguna ama ivärhäs iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas e

di glaqot na ama värhäm ama mor äm. Näkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät di na ama Judaqäna arha enge näkt säväta ma enge i ama Romgäna rhi na ama Grikkäna.

²¹ Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna arhä priskäna ama moräs na rha rha qoar nä ma Pailat toqortäqyia, "Qale ngi nasäm doqortäqyia, 'Ama Judaqäna arha vitnaqa' dap kinak ngi säm doqortäqyia, 'Rhak täkt ama ruqa di qa qoar i qa di ama Judaqäna arha vitnaqa.'"

²² Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, "Ianiäkt kärqäni i sa ngua säm ini diva qali lini rhoqoräkt."

²³ Näkt nga rhoqoräkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät ma Jisas dä sa rha rha aa boi bä rha matmät na ngät säväta ama levaet nä imek ama ningimek i asägäk asägäk näväta rha sa aa nengäs. Dä nani a rha iva rha rhualat toqoräkt sa aa boiqi ama uiu qi sokt di iaqyäkt di ama sägäkt na qi navuk bä samäk.

²⁴ Bä äkt i rha qoar na ne rhoqortäqyia, "Qale ut nangyiret mät ki. Dap kinak pa u rhualat na anga serhäm ivakt iva urhi lu iva auge qä rha qi." Rhangät täkt di ngämäranas ivakt iva rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

"Rha matmät nä gu boi bä ba ne
dä serhäm da nani gu boiqi."

Bä qoki rhäkmämär i ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat toqoräkt.

²⁵ Dap toqoräkt di ma Jisas aa nanäk ki na arha matki näkt säväta ma Maria qäraktni i ma Klopas aa egutki näkt säväta ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala di rhat mair e glaqot nä ma Jisas aa sämänanamuqa.

²⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu aa nanäk näkt aa mudäsaqongga qäraktni i aa snäng bät a qa i qat mair glaqot na qi dä sa qa märhamän särha aa nanäk toqortäqyia, "Rhaktni, as ngi lu i ngia emga rhak i."

27 Dap ka qoar nä qä mudäsaqongga rhoqortäqyia, “As ngi lu i gi nanäk takt i.” Bä sa na äkt dä iaqäkt aa mudäsaqongga qä na qi säva aa vät bääqt lu väät a qi.

*Ma Jisas Aa Tñäpk
(19:28-30 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41/Luk 23:44-49)*

28 Näkt nga nasot iangärhäkt dä ma Jisas kat dräm i ama lat moe di sa rhäksot na ngät iva sa rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa enge bääkt i sa qa qoar toqortäqyia, “Aqäsäk ngo.”

29 Rhoqoräkt di qale ama kainaqi na ama wain ama valak mät ki e bääkt i rha ok ama bauläm mät ki näkt ta srät na äm da ama ngämungäm ama hisop angät ngärhäktka aa uväs näkt ta sek mää qa sää äm sämät ma Jisas aa vämgı.

30 Bä nga nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka nakt ama wain ama valak mät ki dä qa qoar toqortäqyia, “Sa rhäksot.” Nasot iangärhäkt aa enge dä qa an da aa uväs näkt ka voda aa qloqaqa bää ma Ngämuqa.

Rha Qut Mäni Ma Jisas Aa Brät

31 Näkt toqoräkt di ama qunäga na ama rhäkmu iva duququ väät akni ama qunäga diva ama moräas na qa ama qunäga bää ba ama Judaqäna. Bä äkt i ama Judaqäna rha nän ma Pailat iva rhin betäk pät ama gamoe qärrarhani i sa rha edämsäs pät a rha arha qar näkt pa rhin but sa arhä slägyigleng samäk inguna qaku nani a rha iva qale arhä slägyigleng mäni ama sämänanamu rhoqoräkt pät ama Sabat.

32 Bä äkt i nga rhoqoräkt dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män bää rha anbetäk pät ama narhoer qa ama ruqa aa qar qärrakni i rha edämsäs pät a qa qä nä ma Jisas näkt nasot dä qosaqi sa akni aa qar.

33 Dap nga rhoqoräkt iva sää ma Jisas di nak sa rha lu i sa qa ñäp dä qaku rha anbetäk säva aa qar.

34 Dap kinak akni nävät ama ulaqimärharhärhäkt ka qut mäni ma Jisas aa brät na ama qepka bää qärrir

na ama biaska masägos kä na ama rigi.

35 Näkt iaqäkt kärak i qa lu rhoqoräkt di sa qa sameng säväät iangärhäkt ama lat bää iangärhäkt aa sameng di ama engäktki na ngät. Bä qa di qat dräm i qat tamän bät ama engäktki bää qä sameng iväkt iva ngän di mamär iva qosaqi ngänät nanakt.

36 Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärrangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qaku anga sägäkt nävät aa släp diva vetäk mäni qi”

37 dä qosaqi va rhäkmämär varhäm angätni ma Ngämuqa aa enge qärrangätni i ngärhi qoar toqortäqyia, “Va rhat nañäm säväät iaqäkt kärak i sa rha qut mä qa.”

*Rha Mas Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Ñäpk Aa Lqi
(19:38-42 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47/Luk 23:50-56)*

38 Nasot iangärhäkt dä ma Josep nämat ama värhäm ma Arimatea qa nän ma Pailat tä ma Jisas aa släqyige. Ma Josep di ma Jisas aa mudäsaqongga na qa sokt di qä ngaip nas inguna qät len ama Judaqäna arhä narhoerta. Dä ma Pailat ka rhares pät aa rhäng bää äkt i qa män bää qa rha ma Jisas aa släqyige nae.

39 Näkt ma Nikodemus kärakni i sa mäqi qa met sage ma Jisas näp bängagi di qosaqi qä nä ma Josep toqoräkt. Ma Nikodemus di qät ta arhom gärqärhomni iva irhom säväät ma Jisas aa släqyige qärrqärhom i rhat tes irhom i ama mir näkt ama alos i sa rha modämne nä irhom angät märänga di qorhäns na ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da levaet ama kilogramgäna.

40 Dä soknga in da ma Jisas aa släqyige bää sa in mu ama mir ngä na ama alos pät ige näkt ina ong bät ige na ama baulitnäk ama ingas itnäk. In däkmamu nä ma Jisas aa släqyige rhoqoräkt di varhäm ama Judaqäna arhä qärrhong.

41 Näkt glaqot na ama ivärhäns iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas

mäni ama sämänanamuqa e di ama etki qia e näkt pät iaqyäkt ama etki di qale ama iaräs na qí ama ñäpkä aa liqi. Iaqyäkt ama liqi di as kaku rha mu anga ñäpkä aa släqyige mät ki.

⁴² Dap toqoräkt di ama Sabat bääkt i nga rhoqoräkt dä rha mu ma Jisas aa släqyige mät iaqyäkt ama liqi inguna sa qia e glaqot.

20

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki

(20:1-9 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12)

¹ Vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i as kaku irige sa ama qunäga dä ma Maria nae ma Makdala qia met sämät ama liqi qäraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki dä qia lu i sa rha rut na ama dulige näda ama liqi arha väm.

² Bä äkt i sa evär däm gi i qi ngang masirhat bää sage ma Saimon Pita qä na akni ama mudäsaqongga qäraktni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär bää qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha aurha Engeska aa släqyige nämät ama liqi bää qaku ut dräm i sa rha mu ige qoe nai!”

³ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Pita qä na ak kä mudäsaqongga in märanas bää in nasäng i in det iva sa äkt sämät ama liqi.

⁴ In moe di ini ngang ini ngang sokt di sa ak kä mudäsaqongga qa ang daqule ma Pita bää qa er qa män e.

⁵ Dä sa qa angär bää qa ñäm bävit säävät ka baulitnäk ama ingas itnäk kärqitnäkni i qali litnäk mät ka liqi sokt di qaku qa mon sae.

⁶ Bä nga rhoqoräkt i dängdäng nä ma Saimon Pita nasot a qa bää qa män e dä maräkt na qa bää qa mon sämät ka liqi. Dä sa qa lu ama baulitnäk ama ingas itnäk i qali litnäk i itnäk ngät namas e

⁷ näkt säävät ama baulit kärqitni i sa rha is pät ma Jisas aa uväski na it. Irhäkt ama baulit di it ngä vaktmät na nas bääba nas näkt kali lit sä nas dap ama ingas itnäk ama baulitnäk sä nas.

⁸ Bä nga rhoqoräkt dä nak as kä mudäsaqongga qäraktni i sa mai qa er qa män e qosaqí qa mon sämät ka liqi. Qa lu rhoqoräkt dä qa mat maengäkt.

⁹ Sokt di qoki as kaku qunäga väät a rha sää ma Ngämuqa aa enge i ma Jisas diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala
(20:10-18 / Mat 28:9-10 / Mak 16:9-11)

¹⁰ Nasot dä sa evär dä qä mudäsaqongiom säävä ina väät

¹¹ dap ma Maria di qiat mair dalek na ama liqi bää qit nok. Bä nga rhoqoräkt i qit nok dä qia angär ivakt iva qí ñäm sämät ama liqi

¹² dä qia lu ama enseliom gärqiomni i ama qulum in boi i sa inät muqun äkt nasot ma Jisas aa släqyige i ak kat muqun äkt i aa uväski nae dä akni qat muqun äkt i aa qar nae.

¹³ Dä in snanbät sää qí rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bää ngit nok?”

Dä qia qoar na iom doqortäqyia, “Sa rha rha gua Engeska aa släqyige bää qaku nguut dräm i sa rha mu ige qoe nai.”

¹⁴ Bä nasot i sa qia märhamän doqortäkt dä qia rhong bät a nas bää qia lu ma Jisas i qat mair e sokt di qaku qia räm i ma Jisas na qa.

¹⁵ Dä qa snanbät sää qí rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bää ngit nok? Ngu lu auge iaqäkt kärak i ngit ñäm nani a a qa?”

Sokt di qiat tu at snäng i qa di ama latka na qa nävät iaqyäkt ama etki bää äkt i qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, ngakt bää sa ngia rha aa släqyige dä va ngi qoar na ngo i sa ngia mu ige qoe nai dä va ngu rha ige nae.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria.”

Dä qia ñäm säävät a qa dä qia näts i qia märhamän na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, “Rabonai!” i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di qamorqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngi nasangar a ngo inguna as kaku evär däm ngo sage ama

Ngätmämäk. Dap kinak ngia rhet bää sage gua ruavek bää va ngi qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Aingo diva evär däm ngo sage gu mamäk dää angän mamäk i sage gu Ngämuqa dää angän Ngämuqa.’”

¹⁸ Dä ma Maria nae ma Makdala qia met bää sage ama mudäsaqongda sää rhangät täkt ama sameng doqortäqyia, “Sa ngua lu ma Engeska!” Näkt kia sameng ba rha na ama engirhong gärqärhongni i qa märhamän särhäm gi nä irhong.

Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda (20:19-23 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Lat 1:6-8)

¹⁹ Näkt toqoräkt i bängangäs pät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dää ama mudäsaqongda di sa qale rha moe va väät. Dap ta väs mät ama tmon mamär särhäm mes inguna rhit len ama Judaqäna. Dä sa ma Jisas ka män bää qat mair mänguräp mää rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.”

²⁰ Näkt ngä nasot i qa märhamän särhäm da rhoqoräkt dää sa qa qura rha rha aa rhäqyiglem dää mäni aa brät. Bää nga rhoqoräkt i ama mudäsaqongda rha lu ma Engeska dää rhäqäp ta mamär na ama märmärgem.

²¹ Dä saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän. Rhoqor ama Ngätmämäk i sa qa rhäk na ngo dää qosaqi aingo di ngut täk na ngän.”

²² Näkt nasot iangärhakt aa enge dää qa es da aa qänäqaqa väät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

²³ Ngakt bää ngäni qyiradeng na aung aa anga vuirhong diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä irhong dap ngakt bää qaku ngän naqyiradeng na aung aa anga vuirhong diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä irhong.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Tomas

²⁴ Sokt di ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama

mäsangaqa qäarak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda di qaku qale qa qä na rha rhoqoräkt i ma Jisas sa qa män gem da.

²⁵ Bää äkt i arhani ama mudäsaqongda di sa rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut lu ma Engeska!”

Di nak ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bää qaku ngu nalu ama nilqäna angät bungbung ba aa rhäqyiglem dää qaku ngu narhök ngua rhäktka mät ngät dää qaku ngu narhök ngua rhäkt mäni aa brät diva qaku ngu namat maengäkt.”

²⁶ Näkt nasot ama ngärhäqyet da dävaung na ama qunäng dää saqi as kale ma Jisas aa mudäsaqongda va väät bää rhoqoräkt di qale ma Tomas kä na rha. Rhoqoräkt di saqi rha väs mät ama tmon mamär särhäm mes sokt di ma Jisas ka män bää qat mair mänguräp mää rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.”

²⁷ Dä qa qoar nä ma Tomas toqortäqyia, “Ngi rhäk ngia rhäktka rhe dää ngi lu gua rhäqyiglem. Ngi rhäk già rhäkt inamuk bää ngi rhäk mäni gu brät. Qale gi snängaiom ama udiom dap sa ngiat nanakt.”

²⁸ Dä ma Tomas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska dää gu Ngämuqa!”

²⁹ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sa ngiat nanakt na ngo inguna äkt i sa ngia lu ngo. Ama modämne säväti iarhakt kärarhae i sa qaku rha lu ngo sokt di rhat nanakt.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jon Ga Säm Bä Rhakt Täkt Ama Abuk

³⁰ Näkt ma Jisas di qa mualat na angätni ama rhäqäp ama muqunän ama nañis ngät da aa mudäsaqongda arhä saqong gärangätni i sa qaku ngua säm a ngät på rhakt täkt ama abuk.

³¹ Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Krais ma Ngämuqa aa emga na qa bää va bää ba ngän na

ama iar ama sok täm ngät nävät aa ngärhipki.

21

Väs Dä Ma Jisas Ge Ama Ngärhäqyet Da Udiom Aa Mudäsaqongda

¹ Nasot iangärhakt dä saqi as päs dä ma Jisas bää aa mudäsaqongda rha lu qa väät ama namuqa aa rhäkt ma Taiberias kärakni i qosaqi i rhat tes ka i ama namuqa ma Galili. Näkt aa mänmänäs gem da di rhoqortäqyia.

² Ma Saimon Pita qä nä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsangaqa näkt ma Nataniel nae ma Kana e ma Galili näkt ma Sebedi aa imiom näkt sävät aiomni ama mudäsaqongiom di västämne na rha e.

³ Dä ma Saimon Pita qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingo diva ngua rhet ngu rhon na ama väiu."

Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Va u rhet ut na nge." Bä äkt i rha met bää rha muqun mät ama mlauski sokt di nävä iaqyäkt ama bängagi di qaku rha ar sä guani.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qunäga qunäga di sa qale ma Jisas i qat mair väät a qoan sokt di aa mudäsaqongda di qaku rha räm i ma Jisas na qa.

⁵ Dä ma Jisas ka näs sävät a rha rhoqortäqyia, "Gua ruavek, nga qaku angän anga rhinäm?"

Dä rha muvät toqortäqyia, "Qaku."

⁶ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni rhon na angän bäiuqi särhage na ama mlauski säda märmär dä va ngäni ar sa agung."

Bä nga nasot i rha mualat toqoräkt dä sa qaku mamär väät a rha iva rhi ardrän na ama väiuqi savono sämät ama mlauski inguna nage ama rhinäm gärangätni i masirhat na ngät.

⁷ Bä nga rha lu rhoqoräkt dä ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär qa qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, "Nak iak mit äkt di ma Engeska." Bä nga rhoqoräkt i ma Saimon Pita qa nari qa i qä märhamän doqoräkt dä sa qa qop mäni nas na aa

boiqi ama uiu qi inguna rhoqoräkt di sa qa set däm gi nävät aa nas bää qa rhon na nas sääp koep.

⁸ Dap arhani ama mudäsaqongda di rha väät aa rhäng mät ama mlauski i rhi rhardräen nä qä väiuqi qäraktni i rhäqäp ki na ama rhinäm inguna rhoqoräkt di qaku gläius samit sävät a qoan. Sa na äkt i qale rha e bää samit sävät a qoan di qorhäs na ama levaet na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da sägäk na ama mitaqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i sa rha män mit pät a qoan dä rha lu ama rhinäm i qale ngät mät ama mudäbäs kärqosni i äs angärha iläñga qat dang näkt ama bretkäna.

¹⁰ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni rha agung anga rhinäm nävät kärangätni i sa ngäna ar sä ngät."

¹¹ Dä ma Saimon Pita qa veng sämät ama mlauski bää qa ardrän na ama väiuqi samit sävät a qoan. Iaqyäkt ama väiuqi di rhäqäp ki na ama rhinäm ama mor ngät i ama rhodäm sä ngät di ama ngärhäqyest da udiom na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da dävaung. Rhoqoräkt di nak tåqäp ama väiuqi mamär sokt di qaku bäänmät na qi.

¹² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni ang iva ngän däs." Rhoqoräkt di qaku aung nävät ama mudäsaqongda qa mu aa snäng iva qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Auge na nge?" inguna sa rhat dräm i qa di ma Engeska.

¹³ Dä sa ma Jisas ka met sae dä qa rha ama bretkäna bää qa von da näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinäm.

¹⁴ Rhos täkt di ma Jisas aa däpguamek na äs ama mänmänäs sage aa mudäsaqongda nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Ma Jisas Kä Nä Ma Pita

¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha mäs bää rhäksot dä ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon Pita rhoqortäqyia, "Saimon ma Jon aa emga, nga ngäktki i gia

snäng bät a ngo masirhat mamär väť tärhärha rhäkt arhä väs?"

Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Iei Engeska, sa ngiat dräm i sa gua snäng bät a nge."

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit bon gu sipsipkäna ama rhoes iva ngät täs."

¹⁶ Dä saqi as ka snanbät sä qa bä maunmem doqortäqyia, "Saimon ma Jon aa emga, nga ngäktki i gia snäng bät a ngo?"

Dä sa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Iei Engeska, sa ngiat dräm i gua snäng bät a nge."

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit lu väť gu sipsipkäna."

¹⁷ Näkt kosaqi ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon iva madäpguamek toqortäqyia, "Saimon ma Jon aa emga, nga gia snäng bät a ngo?"

Bä nga rhoqoräkt dä ma Pita di qänäskänes ka masirhat inguna ma Jisas sa qa snanbät sä qa iva madäpguamek toqortäqyia, "Nga gia snäng bät a ngo?" Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, sa ngiat dräm i arhongäkt moe dä ngiat dräm i gua snäng bät a nge."

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit bon gu sipsipkäna iva ngät täs.

¹⁸ Nguat tamän särhäm nge na ama engäktki i sa rhoqoräkt i ama rhoemga na nge di ngiat donmät pät a nas dä ngiat tet parhäm gi snängaqa. Dap kre va ama sruqa na nge dä va ngi is ngia rhägyisem bä va akni qat donmät pät a nge nakt kä rhoer nanokt nge sa äkt i qaku nani a nge iva ngi namet sae."

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di na ama muqunäga sävät ma Pita aa tñäpkı qäraktni iva qä ñäp ivakt iva qä von ma Ngämuqa rha ama murhämeska na qı. Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng!"

²⁰ Dä ma Pita qa rhong bät a nas dä qa lu ama mudäsaqongga qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär i sa qat tet nasot a iom. Iaqäkt ama mudäsaqongga di iaqäkt kärak i sa qa an aa rhäng dä ma Jisas toqoräkt i rhat täs ma Pasova bă qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngu lu va auge qä vodäm nge sävägia ikkäna arhä rhäkt?"

²¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Pita qa lu qa dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Engeska, dap taerhak ama ruqa diva rhoqor mäniekt na qa?"

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa? Mamär iva ngit päs gua rhäng."

²³ Bä nga nävät tangät täkt aa enge dä vräś da ama enge ge ama qatnanaktpämda iva rhak täkt ama mudäsaqongga diva qaku qä nañäp. Sokt di ma Jisas di qaku qa qoar iva qaku qä nañäp dap kinak ka qoar toqortäqyia, "Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa?"

²⁴ Rhak täkt di ama mudäsaqongga qärakni i qä sameng sävät tärhong däkt bä qa di sa qa säm irhong. Näkt sa ut dräm i aa sameng di ama engäktki na ngät.

²⁵ Näkt ma Jisas di qosaqi qa mualat na angätni ama lat masirhat. Ngakt bä vadi mai rhi säm a ngät moe dä ngen tu gu snäng i mamär iva qaku anga slägyimek pät ama ivätki moe nanokt ama abukkina qärangätni iva rhi säm iangärhäkt ama lat moe väm ngät.

Ama Ngangda Arha Lat

Ama Rhäväktsäs

Ma Luk ka säm dakt täkt ama abuk.
Bä qi di qosaqi qa säm bäm gi sage ma
Tiofilus.

Rhakt täkt ama unbem na qi ama abuk di ma Luk ka säm bäm gi ivakt iva qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä märanas nasot iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rhäksot nä ma Jisas aa lat dä aa rhisu. Bä Ama Ngangda Arha Lat di qi nasäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kär qur a nas ta ama ruvek masirhat nasot iomäkt ama qäväläm gärqom i qa märanas nämät ama tñäpki. Bä rhoqoräkt di sa ma Jisas ka qoar iva rhi rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a rha bä va rhi sameng sävät a qa e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe. Bä rhäkt di ut lu ama sameng ama mär ngät i ngät dän bä sävät ama ivätki di rhoqoräkt.

Rhoqor ama narhoer qi ama abuk käraktni i ma Luk ka säm bäm gi di qosaqi va Ama Ngangda Arha Lat di sa qa säm maräkt sävät iarhongäkt kärqärhong i qat dräm mamär sävät irhong dä qosaqi qa slamär qa sameng sävät irhong. Ma ama rhäqäp nä imek di sa ma Luk ka säm masirhat nä ma Pita qä nä ma Pol bä sävät arhani arha enge. Iangärhäkt ama enge di angätni ngärhi sameng sävät ma Jisas dä angätni di ngät tamän sävät ani qärqäni iva ama ruvek tat tu arhä snäng sävät ini dä angätni di ngät tair särha ama sameng ama mär ngät dä angätni di ngärhi su ama ruvek. Rhakt täkt ama abuk di qi rhoer nanokt ut iva urhit ta ama matnärhäm sävät ama qatnanaktpämäda arha iar da ama märän maos maos angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na

ut mavängam. Dä qosaqi qiat tamän sävät ama qatnanaktpämäda arha lat kärangätni i ngät dän näva arhä ikkäna arha lat ama vu ngät sävät a rha angät tpäs bä ama rhodäm sa rha di qop ngärhi rhir vasägos.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pita Näkt Ama Qatnanaktpämäda E Vät Ma Judia Näkt Namet Ma Judia (1-12)

Ma Pol Näkt Ama Qatnanaktpämäda Nae Ma Antiok Bä Sae Ma Rom (13-28)

Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Na Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa.

¹ Tiofilus, pä gua abuk ama narhuir qi di sa ngua säm sävät iarhongäkt kärqärhong i mäqi ma Jisas ka nasäng iva qat tualat nä irhong dä qä nasäng iva qä su sävät irhong

² Bä dängdäng sävät iaqäkt ama qunäga qäarakni i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit sa rhävono. Rhoqoräkt di nasot dä qa voda ama rhodräp nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ama ngangda sää ma Ngämuqa aa lat kärarhani i sa qa armeng däm da.

³ Vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng nasot aa märänga ama mor qa dä qär qur a nas gem da dä qat tualat na ama rhäqäp nä irhong gärqärhongni iva irhong ngärhi sameng i ngätki i ama ngätdäqäm ga. Bä qat tamän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qale qa gem da dä qa von da rhä rhangäkt täkt ama enge na ama muqunäga rhoqortäqya, "Qale ngän namet nae nämät ama værhäm ama mor äm ma Jerusalem dap pa qale ngän nani ama väntbon gärangätni i mudu ama Ngätmämäk ka mumänaris na ngät kärangäkt i ngänät nari ngo i sa nguat tamän sävät a ngät.

⁵ Iangärhäkt dinguna ma Jon sa qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap pa nasot ama marheka na ama qunäng dä va ngu baptais

pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

*Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp
(1:6-8 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23)
(1:9-11 / Mak 16:19-20 / Luk 24:50-53)*

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa västämne na rha rhi nä ma Jisas dä rhi snanbät sä qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, nga rhoqor täkt diva saqi as ngia rhumamär na ama Israelqäna arhä muräktpäm?”

⁷ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qoki qaku ngän angän gäni ianiäkt iva ngäni räm ama qunäng bä ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät parhäm aa snängaga maräkt.

⁸ Dap pa ngäni rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a ngän bä va ngäni sameng sät a ngo e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sät a ma ivätki at tärhäkt moe.”

⁹ Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä släqyäs pa aa qar bä qa an dävit da arhä saqong bä ama eqoeqi qia ong ga da arhä saqong.

¹⁰ Bä qoki as tat nañäm säva usäp toqoräkt i qat tet pävit dä väs da ama ruiom masägos kärqiomni i in boi ama qulum ngät bä inät mair gem da.

¹¹ Dä ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek näva ama ngärhäktka ma Galili, mäniekt bä ngänät mair täkt bä ngänät nañäm säva usäp? Rhak täkt ama ruqa ma Jisas kärak i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit sätäma usäpkı arha ron nagem ngän di qoki va evär däm ga rhoqor nas toqoräkt i ngän lu qa i qa an dävit sätäma usäpkı arha ron.”

*Ma Matias Pa Qä Rha Ma Judas Aa Släqyäs Nasot A Qa
(1:18-19 / Mat 27:3-10)*

¹² Nasot dä evär däm da bä sae ma Jerusalem näda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip at tävä. Rha met sämät ama värhäm ama moräm di ngi qoar qre i ama tmerhäs

da ama kilomita näkt ama qäväläm angärha ron.

¹³ Bä nga rha män e ma Jerusalem dä dang däm da da ama vätka aa ron sämät aomni ama qäväläm inavuk kärqomni i rhat tas e. Iarhakt kärarhae i qale rha e di ma Pita qä nä ma Jon dä ma Jems näkt ma Andru dä ma Filip näkt ma Tomas dä ma Bartolomyu näkt ma Matyu dä ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarakni i qa nämäni ama Selotkäna näkt ma Judas ma Jems aa emga.

¹⁴ Vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaga ama sägäk ivakt iva rhi nä. Rhoqoräkt di rhi na ama evop näkt sät a Maria ma Jisas aa nanäk näkt sät a läktpék.

¹⁵ Dä vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Pita qa mair mänguräp ama qat-nanaktpämda i ama guläñgi na rha di ngäkt kre ama ruvek ama ngärhäqyiet da sägäk na rha moe. Näkt kä qoar toqortäqyia,

¹⁶ “Gua ruavek, ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät di qoki va rhäkmämär na ngät parhäm ngät kärangät i nak sa mudu ma Devit ka märhamän bät a ngät näwtama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sät a ma Judas i qa diva ama iska na qa bä bä iarhakt kärarhae iva rhi sangar ma Jisas.

¹⁷ Qa di ak na qa nämäni ut inguna qä na ut ut met sa ama sameng mät a vät.

¹⁸ Ma Judas di qa vodäm bät ama ivärhäm na ama ligär qärangätni i sa rha sek mä qa na ngät pät aa lat ama vu ngät angät tpäs. Qa veng nas pät iomäkt ama ivärhäm i qa sät na rhävuk nämät a leqäs i aa uväski qia er nanokt ka bä samäk dä vukdur va aa sarimgi bä vuk sa aa qusem sät dalek.

¹⁹ Ama ruvek moe e ma Jerusalem da nari rhoqor täkt sät a ma Judas bä äkt i rha mes iomäkt ama ivärhäm na arha enge i Akeldama di ama rhari-mini di rhoqortäqyia, ma Etki na ama Biaska.”

²⁰ Ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni

i sa rha säm a ngät pa ama Abuk na ama Mabu di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ama dungdung aa vätkä bää va qale aung gat tas päm ga.’

Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva aung gä rha iosäkt aa släqyäs bää va qale ama nengäda aa lang.’

²¹ Bää qoki rhoqor täkt di mamär iva urhi armeng da aung anga gamoeqa nävät iarhakt kärarhae i ma ut moe ut tet dä iangärhäkt ama rhodäm moe angärha ron gärangätni i ma Engeska ma Jisas sa qale qa qä na ut

²² mänasäng na äkt i ma Jon ga baptais pät a qa bää dängdäng bät iomäkt ama qävääläm gärqomni i ma Jisas ka an dävit ivakt iva aung nävät tärha rhäkt diva qoki qä na ut ut tet sa ama sameng sävät ma Jisas i qa märanas nämät ama tñäpki.”

²³ Bää äkt i rha mu ama gamuiom ama udiom i ma Josep na qa ma Barsabas kärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Jastus näkt sävät ma Matias.

²⁴ Näkt ta nän doqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm mamär na ama ruvek moe arhä mungäsnäng. Mamär iva ngi qur a ut i auge nävät tiom däkt di sa ngia armeng däm ga

²⁵ ivakt iva qä rha nasot sää rhangät täkt ama lat iva ama ngangga na qa iva qä rha ma Judas aa släqyäs kärqosni i ma Judas sa qa met nämät äs ivakt iva qa rhet sa äkt i qoki mänaris iva qa rhet sae.”

²⁶ Dä rha mualat parhäm arha morta arhä qärhong na ama armengdäm bää sa rha mon sää ma Matias sae sämäni ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ama ngangda.

2

*Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa
Qa Män Bät Ma Pentikos Angät Kunäga*

¹ Bää nga sädamär na ama qunäga qärakni i rhat tes ka i ma Pentikos dä

sa ama qatnanaktpämäda di västämne na rha väkt ama ivärhäs ama sägos.

² Dä rha särmändäm masägos i rhat nari i arus i ngäkt kre ama laurqi ama qrot ki i qi e na rhävono inavuk bää qia rhäqäp ama vätki moe iaqyäkt kärakt i qale rha e i rhat muqun bäm gi.

³ Bää rha lu iangärhäkt kärangät i ngät toqor ama qoebañ na ama rhäptäpki qärangätni i vräsmät na ngät bää ngä muqun bät a rha moe ak dä ak na rha.

⁴ Rha moe di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ta na nas bää rhi nasäng i rhat tamän na arhani ama ruvek arha enge nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Näkt toqoräkt di sa qale arhani ama Judaqäna e ma Jerusalem gärarhoni i ama engäktki na rha sage ma Ngämuqa qärarhae i rha nävät ama ivärhimek moe.

⁶ Bää nga rhoqoräkt i rha nari i arus dä ama gulängi na ama ruvek di väspästämne na rha bää rhit särmändäm bää adädän da masirhat inguna ak dä ak na rha di sävetka qat nari aa enge maräkt i qä qatnanaktpämäda rhat tamän na ngät.

⁷ Bää qräk mät ta mamär dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhärha rhäkt ama gamoe qärarhoni i rhat tamän doqoräkt di nak ama Galiliqäna.

⁸ Bää rhoqor täkt dä mäniekt bää ak dä ak nävät a ut di sa ut nari i rhat tamän na aurha enge maräkt?

⁹ Bää ut nari i rhat tamän na ama enge bää ba ama ruvek näva ama ngärhakt ma Partia näkt ma Midia näkt ma Elam näkt ma Mesopotemia näkt ma Judia näkt ma Kapadosia näkt ma Pontus näkt ma Esia

¹⁰ näkt näva ama ngärhakt ma Frigia näkt ma Pamfilia näkt ma Isip näkt nävät ama qävälap pa ama ngärhäktka ma Libia glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Sairini dä arhani ama tmända näva ama värhäm ama mor äm mamär ma Rom.

¹¹ Iarhakt ama tmända di ama Judaqäna bää sävät ama ruvek kärarhoni i sa rha näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna. Dä qosaqi ut nari ama

enge bā ba ama ruvek näva ama urqa ma Krit näkt näva ama ngärhäktka ma Arebia bā ut nari rha i rhi sameng na aurha enge maräkt sävät ma Ngämuqa aa lat ama qrot ngät.”

¹² Bä rha moe di qräk mät ta bā adädän da masirhat dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ama rharimini mäniekt sä rhangät täkt ama lat?”

¹³ Dap arhani ama ruvek di nak tat tuma rha i rhi qoar toqortäqyia, “Iarhakt di sa rha nakt ama wain masirhat.”

Ma Pita Qa Sameng Bät Ama Guläñgi Na Ama Ruvek

¹⁴ Sokt di ma Pita qa mair ge ama ngangda bā qa sek aa eguinga bā qä sameng ba ama guläñgi nä qa ruvek toqortäqyia, “Aruvek nae ma Judia bā aingän moe qärrahae i rhat tas e ma Jerusalem, däkt diva ngua rhoqunäga väti a ngän sävät tangät täkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. Ngänät nari mamär na ama enge qärangätni iva nguat tamän bät a ngät.

¹⁵ Qale ngän du angän snäng i rhaerhärhae ama gamoe di sa rha nakt ama wain bā guani na rha i nak kop as nguna rhäkt di ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs.

¹⁶ Dap tangät täkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas di qärangät i ma Ngämuqa sa qa märhamän sävät a ngät nämät aa vämginaqa ma Joel toqortäqyia,

¹⁷ “Ma Ngämuqa qa qoaräs toqortäqyia, ‘Va vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä va ngu rhor nä gu Qloqaqa sävät ama ruvek moe.

Bä va angän oes ama gamoe dä angän oes ama evop diva rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

Dä va angäna evända ama gamoe diva rhit lu ama ñämñäm.

Dä va angän sru rha ama gamoe diva rhit lu ama masirhäm.

¹⁸ Bä qäqi va ngu rhor nä gu Qloqaqa vät iangärhäkt ama rhodäm sävät gua latta moe ama gamoe dä ama evop

bä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo.

¹⁹ Bä va ngua rhualat na ama lat kärangät i ngät dän masärmän mät ama leqäs dä ama muqunän mana väti ama ivätki.

Ama biaska dä ama rhäptäpkä dä ama rhämän bäm gi ama butbutki diva ngät täranas.

²⁰ Bä nga narhoer vä iaqäkt ama moräs na qa mas ama qunäga aa qamäs kärak iva ma Engeska qat tatnäväme na ama ruvek dä va bängangit pät ama qunäga aa saqong dap pa ama equngi diva qurät ki rhoqor ama biaska.

²¹ Nakt toqoräkt di guavek koe qärrahani i rhit nä sage ma Engeska diva maiar na rha.”

²² Nakt sa ma Pita qä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, as ngäni nari rhaerhangät ama enge. Ma Jisas nae ma Nasaret di ama ruqa qärrakni i sa ma Ngämuqa qa qur a ut täm ga mamär i qa di sa qa män nagem ga nage aa lat ama nañis ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän. Rhangät täkt di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nä ma Jisas mänguräp mä ngän bä rhoqoräkt di sa ngänät dräm a ngät.

²³ Rhak täkt ama ruqa di sa rha vodäm ga bā ba ngän näkt aingän bā sävät ama ruvek ama vu rha masirhat sa arhä matnärhäm di sa ngän moe ngän beng ga i ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Rhangät täkt moe ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa snängäqa bā qa di sa qat dräm doqoräkt narhoer va angät kamäss.

²⁴ Sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muisiska väät a qa nämät ama ruanini qärqäni i ama tñäpki inguna qaku mamär väät ama tñäpki iva qi nasan-gar säva aa rhäng.

²⁵ Inguna mudu ma Devit ka märhamän sävät ma Jisas toqortäqyia,

“ ‘Nguat lu ma Engeska i qa e vä gu qamäs pasägos.

Bä qaku mamär väät ama ruvek iva rhi namäqäne dä mamär na ngo inguna qa e gem ngo.

²⁶ Bä nga rhoqor täkt dä märmär gem ngo bä ngu qok dä nguat tamän bät ama enge na ama märmärgem

bä qosaqi va mämae väät gu släqyige mamär va aa luvät

²⁷ inguna nge diva qaku ngi namet daqule ngo va ama ñäpta arha ivärhäs

bä qosaqi va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt täm ige.

²⁸ Dä sa ngia muqunäga väät a ngo sa ama is säva ama iar ama sok täm ngät

bä va ngi rhäqäp ngo na ama märmärgem masirhat nä gi qäranas.’”

²⁹ Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Gua ruavek, mamär väät a ngo iva ngu qoar na ngän mamär na ama engäktki i ama ngätmämäk ma Devit di sa qa ñäp bä rha mu aa släqyige mät ama liqi bä iaqyäkt aa liqi di qop as kia e gem ut bä dängdäng däkt.

³⁰ Sokt di qa di akni na qa qärikni i ma Ngämuqa aa vämginaqa bä qat dräm i ma Ngämuqa sa qa musärhämes iva qa rhu ma Devit anga aka nämäni aa enevaqi mugas nasot kärak iva qä rha ma Devit aa vitnaqa aa mämugunäs nasot a qa.

³¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ma Devit di qat dräm i rhängät täkt ama lat diva ngä rhäranas narhoer bä äkt i qa märhamän sävät ma Krais aa tñäpki iva nasot diva qa rhäranas nämät ama

tñäpki dä va qaku ma Ngämuqa qä namet daqule qa va ama ñäpta arha ivärhäs bä qop pa qaku qä naqyiradeng na qa bä va säkt ta aa släqyige.

³² Rhak täkt ma Jisas di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä aiut moe rhäkt di sa ut lu mamär nä iaqyäkt ama engäktki i qa märanas bä ama iar qa.

³³ “Bä ma Jisas di qa märanas näkt ka an dävit sa rhävuk sädä ama usäpkı arha ron bä qa e dä ma Ngämuqa aa märmär bä sa qa rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nage ama Ngätmämäk kärakni i mudu qa mumänaris iva qä von ma Jisas täm ga. Bä rhäkt di sa ma Jisas ka von dä iaqäkt ama Qloqaqa bä ba ut bä qat täranas nä rhängät täkt ama lat kärangät i ngänät lu ngät bä ama enge qärangät i ngänät nari ngät.

³⁴ “Näma dä ma Devit di qaku qa an dävit sa rhävuk sokt di qa qoar toqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa qä qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e

³⁵ bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä väs bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem.”’

³⁶ Dä soknga mamär iva ama Israelqäna moe diva qunäga väät a rha rhoqortäqyia, ma Jisas kärakni i sa ngäna edämsäs pät a qa di qa di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva aurha Engeska bä ma Krais na qa.”

³⁷ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä ama enge ngä qut da arha ron dä rhi snanbät sä ma Pita qä na arhani ama ngangda rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngu lu mamär iva ut mäsana?”

³⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän moe asägäk asägäk diva ngi näpgoer na nas nämät angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama baptais nävät ma Jisas ma Krais aa ngärhipki dä va ma Ngämuqa va qä

qyiradeng na angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama vänbon na ama Qlo-qqa ama Qumärqumärqa.

³⁹ Rhangät täkt ama mumänaris di ngät bää ba ngän dä bää ba angän oes dä bää bää iarhakt kärarhae i qale rha gläius dä bää bää qärarhani moe iva ma Engeska aut Ngämuqa qä rhar sä rha sagem mes.”

⁴⁰ Ma Pita qät don sävät ama ruvek mauiu dä qat naing bät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän dumaiar nas nämät tit täkt ama quoengait ama vu it.”

⁴¹ Bää iarhakt kärarhae i rha mat maengäkt sä ma Pita aa sameng di rha baptais pät a rha bää rhoqoräkt di ngäkt kre ama dävaung ama tausengäna na ama ruvek ta män sae sämäni ama qatnanaktpämäda.

Ama Qatnanaktpämäda Di Väspästämne Na Rha Vasägos

⁴² Bää rha vodäm mes säda ama ngangda arhä rhisu angärha ron bää vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämäda moe bää rhat täs dä rhi nän.

⁴³ Ma Ngämuqa di qat tualat na ama lat masirhat kärangätni i ngät dän masärmän bää sävät ama muqunän nävät ama ngangda arha lat bää ama ruvek moe e ma Jerusalem di qräkräk mät ta masirhat toqoräkt.

⁴⁴ Bää iarhakt moe ama qatnanaktpämäda di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk dä rhit bon na ne rha arhä qärhong moe.

⁴⁵ Dä rhit boda arhä qärhong dä arhä gunän nani ama ligär bää rhat tatmät na ngät ba ne varhäm sävetka aa tläqa.

⁴⁶ Dä värt ama qunäng moe dä rhit täqäs däm ne i väspästämne na rha va ama ansäspämgi ama mor qi dä väspästämne na rha va ama värt asägäk asägäk bää rhit bonmät na ama bret näkt tat täs sa ama märmärgem dä sa ama snängaqa ama räkt ka.

⁴⁷ Bää ama ruvek di rhi nänsä sage ma Ngämuqa dä ama ruvek moe di märmär gem da nävät ama qatnanaktpämäda. Näkt pät ama qunäng moe

asägäk asägäk di iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa qat tumaiar ta di qat tu rha sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämäda.

3

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ama Vävarhämga

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Pita qä nä ma Jon in det pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di ama qävärläm na ama nän bät ama däpguarhong säpbängang.

² Dap toqoräkt di ama ruvek tit ta akni ama ruqa qärakni i mudu rha sa qa i ama väva rhäm ga bää sämät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rhat tu qa e värt ama qunäng moe ivakt iva qä nän da ama ligär nage iarhakt kärarhae i rhat don iva säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³ Bää nga qa lu ma Pita qä nä ma Jon i qorhäs iva in don säva ama ansäspämgi ama mor qi dä qa nän sävät a iom nani anga ligär.

⁴ Dä ma Pita qä nä ma Jon in näm maräkt sävät a qa näkt ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi näm sävät a un.”

⁵ Bää äkt i qä vävarhämga qa näm sävät kärqiom masirhat i qat tu aa snäng iva qä rha guani nagem iom.

⁶ Dap kinak ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Qaku gu nga ligär dap pa ngu von nge rha agini qärqäni i ini nga e gem ngo. Di nävät ma Jisas ma Krais nae ma Nasaret aa ngärhipki di ngiat tet.”

⁷ Näkt ka sangar aa märmäret näkt ka mair na qa namäk dä qop äkt dä ma Ngämuqa qa sämaqrot nä qa ruqa aa qar.

⁸ Dä qop ka rhon na nas namäk bää qa mair näkt kä nasäng i qat tet. Dä qa met kä na iom säva ama ansäspämgi ama mor qi bää qat tet dap kät don na nas dap kä nänsä sage ma Ngämuqa.

⁹ Bää nga ama ruvek moe rha lu qa i qat tet dap kä nänsä sage ma Ngämuqa

10 dä rha räm a qa i nak kop ama sägäk na qa ama ruqa iaqäkt kärak i vasägos dä qat muqun dap kä nän ama ruvek ta ama ligär mät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama lat kärangätni i sa ngä märanas pät a qa.

Ma Pita Qa Sameng Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

11 Bä rhoqoräkt i qat nangärhäkt dä ma Pita qä nä ma Jon dä ama ruvek moe di qräk mät ta masirhat dä rha ang masirhat sagem da vät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqlap.

12 Bä nga ma Pita qa lu ama ruvek toqoräkt dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aruvek nae ma Israel, mäniekt bä qräk mät ngän nävät tangät täkt ama lat? Mäniekt bä ngänät lu ut masirhat? Varis ngän du angän snäng i aiut nävät aut krot maräkt ura nävät aurha iar ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä mä rhak täkt ama ruqa bä va qat tet.

13 Iaqäkt ma Ngämuqa qärak i ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa bä qosaqi qärak i aurha morta arhä Ngämuqa na qa di sa qa vuk sa ama murhämeska vät aa latka ma Jisas. Qa di sa aingän ngän bodäm ga iva rhi veng ga bä ngän goer qa ge ma Pailat dap sokt di ma Pailat sa qa muräkt iva qä rhäväkt sä qa.

14 "Sa ngän goer iaqäkt kärak i ama Qumärqumärqa Mamär dä ama Räktka na qa dap kinak ngän nän ma Pailat iva qä rhäväkt sa akni ama ruqa qärakni i qat dräm gä veng.

15 Bä ngän beng ama iar angät tarebäm gärakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkı bä sa ut lu iangärhäkt ama lat toqoräkt.

16 Rhak täkt ama ruqa qärak i ngänät lu qa bä ngänät dräm a qa qärak i sa märas pät a qa bä ama qrot pät a qa di nak märas pät a

qa nävät ama qatnanakt mäni ma Jisas aa ngärhipki. Bä sa ngänät dräm doqoräkt dinguna iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas mänguräp mä ngän moe.

17 "Gua ruavek, rhäkt di sa nguat dräm i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät sä ma Jisas di rhoqoräkt di qaku qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt bä qosaqi angän narhoerta.

18 Sokt di iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas ivakt iva ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu qa märhamän bät a ngät mät aa vämginarha moe diva rhäkmamär na ngät. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän i ma Krais diva qa rhon sädä ama märänga ama mor qa aa ron.

19 Bä äkt iva ngäni näpgoer na nas näkt pa ngäni rhong sävät ma Ngämuqa ivakt iva qä qyiradeng na angäna vuirhong dä ama qäväläm na ama mämaevät ama mär äm diva äm ngä rhän nage ma Engeska.

20 Dä va qä rhäk nä ma Krais bä ba ngän gärakni i ma Jisas kärak i mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa bä ba ngän.

21 Mamär iva qale ma Jisas tävono da ama usäpkı arha ron bä dängdäng iva iangärhäkt ama lat moekt kärangät i mudu ma Ngämuqa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginarha diva qa rhumamär na ngät.

22 "Rhoqor ma Moses i qa qoar toqortäqyia, 'Va ma Engeska ma Ngämuqa va qä vuk sa akni aa vämginaqa bä ba ngän nä mänguräp angäna ruvek kärakni iva qa rhoqor ngo bä va ngänit päs iangärhäkt aa enge angärha rhäng moekt kärangät i qat tamän bät a ngät ba ngän.'

23 Bä aung gärakni i qaku qat nari nämät ka diva qäbäs na qa nä mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek.'

24 "Bä ngäktki i iarhakt moe ma Ngämuqa aa vämginarha qärrahae i mänasäng nävät ma Samuel bä inamäk di rha märhamän sävät tangät täkt ama rhodäm.

²⁵ Aingän di bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa vämginarha arhä mumänaris näkt ama rharesbane angät modämne di ngät bä ba ngän gärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mualat na ngät kä nä ma Abraham gärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Va nävät gia enevaqi diva ngua rhodämne na ama ruvek moe vät ama ivätki.’

²⁶ Nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa märanas na aa latka dä qa er qa rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qa rhodämne na ngän i qä nägoer na ngän asägäk asägäk nämät sävetka aa lat ama vu ngät.”

4

Ma Pita Qä Nä Ma Jon In Mair Da Ama Narhoerta Arhä Saqong

¹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in damän särha ama ruvek dä ama Judaqäna arhä priskäna näkt ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävät ama Sadyusiqäna rha män gem iom.

² Nak arusus pät a rha masirhat inguna ama ngangda di rhi su ama ruvek dä rhi sameng i ma Jisas ka mu ama iska ivakt iva ama ruvek pa rhit nähäkt pa nasot dä va rha rhäranas.

³ Bä äkt i rha sangar ma Pita qä nä ma Jon näkt ta mu iom ba ama tpäskiarharhäng iva sa duququ dä va rha rhuqun sä iom i sa nguna bängangäs.

⁴ Dap ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha nari ama ngangda arha enge di rhat nanakt na ngät bä ama rhodäm sa ama gamoe di ngä män bät ama ngärhäqyet ama tausengäna.

⁵ Qale bä nga duququ dä ama narhoerta dä ama morta bä ba ama Judaqäna näkt sävät ama Skraipkäna di sa västämne na rha e ma Jerusalem.

⁶ Dap mänguräp mä rha di qale ma Anas ama pris ama vit na qa näkt sävät ma Kaiafas kä nä ma Jon gä nä ma Aleksander näkt sävät arhani

ama gamoe moe nämäni ama pris ama vit na qa aa qärhae.

⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa rha mair nä ma Pita qä nä ma Jon da arhä saqong dä rhi nasäng i rhi snanbät sä iom doqortäqyia, “Auge qa von en da ama qrot bä nävät auge aa ngärhipki dä in mualat nä iangärhäkt ama lat?”

⁸ Dä ma Pita di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ama narhoerta ba ama ruvek bä sävät a ngän ama morta,

⁹ ngakt bä nga rhäkt di ngän mair na un ba ama muräkt nävät ama lat ama mär ngät kärangätni i ngä märanas pät tärhak ama vävarhämga dä ngäni snanbät sä un i qa rha ama mumäräspät toqor mäniekt

¹⁰ diva un duqunäga vät a ngän aingän ama ruvek moe nae ma Israel toqortäqyia, erhak täkt ama ruqa qärak i sa märas pät a qa bä qat mair da angän saqong di nak ka rha ama mumäräspät nävät ma Jisas nae ma Nasaret ma Krais aa ngärhipki iaqäkt kärak i sa ngäna edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa bä qärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkı.

¹¹ Iaqäkt di ama duiqa qärak i mudu aingän gärarhae i ngänät dräm ngänit täk pät ama vät ngän mer mä qa di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe.

¹² Qaku ngi namän bät ama mumaiar ge auga saqi as inguna qaku agukt anga ngärhipki rhe vät ivät käraktni iva urhit ta ama mumaiar nävät a qi.”

¹³ Bä nga rha lu rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon di ama qraräk iom sa ama enge sokt di ama ruiom nämät a vät kärqiomni i sa qaku in su sävät ma Ngämuqa aa Muräkt pa anga rhisu dä qräk mät ta dä qunäga vät a rha i nak tiom däkt di sa mudu di qali liom ge ma Jisas.

¹⁴ Dap kaku arha anga enge sävät a iom inguna rhat lu qa ruqa qärak i sa qa rha ama mumäräspät i qat mair e gem iom.

¹⁵ Bä äkt i rha rhäk na iom iva as puk sä iom nädä ma Sanedrin arhä saqong dä rhi nasäng i rhat tamän särhäm ne sävät a iom.

¹⁶ Dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Va ut mäsana nä rhiom däkt ama ruiom inguna ama ruvek kärarhani i rhat tas e ma Jerusalem di rhat dräm i in mualat na ama enges ki ama muqunängi bä qaku mamär väts a ut iva ut narhäqyas na qi?"

¹⁷ Dap nga nani a ut iva qale vräspräs da ama enge imono ge ama ruvek dä sa u rhugem iom iva qale in natmärhamän sävät guavek nä ma Jisas aa ngärhipki."

¹⁸ Bä äkt i rha mes iom saqi as savuk dä rha mugem iom iva sa qale in damän bä va qale ini su ama ruvek sävät iaqäkt ma Jisas.

¹⁹ Sokt di ma Pita qä nä ma Jon in muväti in iqi qoar toqortäqyia, "Mamär iva ngän datnävämne mamär ivar ama mär dä ma Ngämuqa aa saqong iva un det nasot angäna enge ura va unät nari nämät ma Ngämuqa.

²⁰ Inguna qaku mamär väts a un iva mänadin däm un bä va qaku un natmärhamän bät agirhong gärqärhongni i sa un lu irhong bä un nari irhong."

²¹ Näkt nasot angätni arha enge na ama mugem bä ba iom dä rha rhäväkt sä iom. Inguna qaku mamär väts a rha iva rha rhän bät anga iska ivakt iva rhi sangäm na iom dinguna nävät ama ruvek moe qärrahani i rhi nänsä sage ma Ngämuqa nävät kärangätni ama lat i sa ngä märanas.

²² Rhi nän sä ma Ngämuqa di nak nguna qärap ka ruqa i qa rha ama mumäräspät di aa qoeo ngä met e na ama ruiom ama udiom.

Ama Qatnanaktpämda Rhi Nän Iva Ama Qraräkta Na Rha Sa Arhä Sameng

²³ Bä nga nasot i rha rhäväkt sä iom dä ma Pita qä nä ma Jon in met bä sage ina ruavek dä in sameng bä ba rha nä iarhongäkt moe qärrähong i ama priskäna ama moräts na rha dä ama morta rha märhamän särhäm iom nä irhong.

²⁴ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha moe västämne na rha sa ama nä sage ma Ngämuqa. Bä rhi nän doqortäqyia, "Sokt nge ma Engeska ma Ngämuqa, sa ngia säm ama usäpkä bä ama ivätki bä ama garäskä näkt sävät iarhongäkt moe qärrähong i qali lirhong e vätmängät.

²⁵ Aut mamäk ma Devit kärakni i gia latka na qa di mudu ngia märhamän nä gi Qloqqa ama Qumärqumärqa mät aa vämgä rhoqortäqyia,

"Mäniekt bä ama Jentailqäna di sa rha mair na nas
dap ama ruvek di sa rha rhäkmu
na arhä snängäqa ama suk pa
aa qamäts iva sävät ma Engeska
ma Ngämuqa?

²⁶ Ama vitnarha nävät iväts di sa rha märanas sa arhä qrot
dä ama tpäskinarha di sa västämne na rha
iva sävät ma Engeska dä
sävät aa Muqunänbärhaqa
ma Krais."

²⁷ Bä qoki rhäkmämär i ma Herot näkt ma Pontius Pailat päästämne na iom in na ama Jentailqäna näkt sävät ama ruvek nae ma Israel näpä tom däkt ama mor äm ama värväähm. Sa västämne na rha ivakt iva rha rhäranas sävät gi qumärqumär qa mamär ama latka ma Jisas kärakni i mudu ngia muqunän bät a qa.

²⁸ Bä rhäkmämär i rha mualat na agirhong gärqärhongni i mudu ainge ma Ngämuqa gi snängäqa bä gi qrot ngä rhares iva irhong ngä rhäranas.

²⁹ "Engeska, rhäkt di mamär iva ngiat lu arhä mugem dap pa ngi von utgia latta rha ama qrot ivakt iva ama qräkta na ut iva urhi sameng nägia enge.

³⁰ Dap mamär iva ngit täk ngia rhäqyet iva et ngät tumäräspät dä va et ngät tualat na ama muqunän ama nañis ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän nävät gia latka ama qumärqumär qa mamär ma Jisas aa ngärhipki."

³¹ Bä nga rhi nän bä rhäksot dä vrän bät iosäkt ama ivärhäs kärqos i västämne na rha e. Bä rhäqäp ta moe na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama qraräkta na rha i qoki as ti sameng nä ma Ngämuqa aa enge.

Ama Qatnanaktpämäda Rhit Bon A Ne Rha Arhä Qärhong

³² Ama qatnanaktpämäda di sa ama sägäk na rha vät arhä snängaqa. Bä qaku aung gä naqoaräs i aa qärhong di qoki qa aa qärhong maräkt dap tat tattmät na arhä qärhong bä ba ne.

³³ Ama ngangda di rhi sameng nävät ama mor ngät ama qrot säävät ma Engeska ma Jisas kärakni i qa ñäp bä ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt ama rhäk täm gi ama ñämsävätki di qia e vät a rha moe.

³⁴ Bä qaku anga ruvek kärarhani i rhit länk e mänguräp mä rha inguna mät amekni di iarhakt kärarhae i arha ivärhap bä arha vät di rhit bodäm ngät näkt tit ta iangärhakt ama ligär

³⁵ bä rhat tu ngät mäk säng ama ngangda arha qar dä rhat tattmät na ngät bä ba auge qärak i qät länk.

³⁶ Qale akni ama ruqa e qärakni i rhat tes ka i ma Josep kärak i qa näva ama urqa ma Saiprus näkt ka nämäni ama enevaqi i ma Livai. Qa di qosaqi ama ngangda rhat tes ka i ma Barnabas. Iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini i ama ruqa qärakni i qat dräm gät täsläp pät ama ruvek.

³⁷ Iaqyäkt di qa voda aa etki näkt ka rha iangärhakt ama ligär bä qa mu ngät mäk säng ama ngangda arha qar.

5

Ma Ananaias Kä Nä Ma Safaira

¹ Dap toqoräkt di akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ananaias kä na aa egutki ma Safaira di qosaqi in boda aina ivärhäm.

² Näkt iangärhakt ama ligär di ma Ananaias ka mu aomni ama qäväläm säng aa rhäng bä aa egutki di qiat dräm doqoräkt dap ka män sa aomni

ama qäväläm bä qa mu äm säng ama ngangda arha qar.

³ Sokt di ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ananaias, mäniekt bä ma Sämgä qa rhäqäp gi snängaqa bä rhoqoräkt di sa ngia iras ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ngia mu aomni ama qäväläm bä ba nas nävät ama ligär moe qärangätni i sa ngia rha ngät pät ama ivärhäm?

⁴ Gusna iomäkt ama ivärhäm di qoki nge gia ivärhäm doqoräkt i as kaku ngia vodä bäm? Bä gusna rhoqoräkt i ngia vodä bäm di iangärhakt ama ligär moe diva nge ngia rhet parhäm gi snängaqa sä ngät? Näkt mäniekt bä ngia mualat toqoräkt? Sa qaku ngia iras ta ama ruvek dap kinak sa ngia iras tä ma Ngämuqa."

⁵ Bä nga ma Ananaias ka nari rhoqor täkt dä arpus na qa samäk bä qa ñäp bä ama tlenga ama mor qa qa rhäqäp iarhakt moe qärarhae i rha nari säävät iangärhakt ama lat kärangät i sa ngä märanas.

⁶ Bä äkt i ama evända rha män bä samuk bä rha ong bät aa släqyige näkt puk sä rha sä ige bä rha sasärhäm ige.

⁷ Nasot ama auaqäna ama dävaung dä aa egutki qia mon sae dap kaku qiat dräm nä iangärhakt ama lat kärangät i sa ngä märanas.

⁸ Dä ma Pita qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, "Ngi qoar na ngo, nga rhangät täkt ama ligär angät saqong di rhangät täkt kärangät i ngi nä ma Ananaias in da ngät pät ama ivärhäm?"

Dä qia muvät toqortäqyia, "Ari, ama ligär angät saqong iangärhakt."

⁹ Dä ma Pita qa qoar na qi rhoqortäqyia, "Mäniekt bä ngi nägia egutka in dares ba ne iva ini iras tä ma Ngämuqa aa Qloqaqa? As ngi lu! Iarhakt kärarhae i sa rha sasärhäägia egutka di sa rha män bä iarha namäk mät ama tmongi näkt kosaqi va rhi rha nge sä dalek."

¹⁰ Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä arpus na qi mäk säng aa qar bä qia ñäp.

Bä nga ama evända ama gamoe rha mon savuk bärha män bät a qı i sa qia ñäp dä rha rha qı sä dalek näkt ta met sä qı bärha sasärhäm gi värt arha egutka aa rhäkt.

11 Ama qatnanaktpämda moe bärhävt arhani qärrarhani i rha nari sähvt iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas di rhäqäp ta na ama tlenga ama mor qä.

*Ma Ngämuqa Qa Mualat Masirhat
Na Ama Muqunän Dä Ama Lat
Kärangätni I Ngät Dän Masärmän Nähvt
Ma Pita*

12 Ma Ngämuqa sa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät masirhat dä ama lat masirhat kärangätni i ngät dän masärmän nähvt ama ngangda arha lat mänguräp ama ruvek. Bärha iarhakt moe di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqä ama sägäk pät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap.

13 Dap ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha di rhit bon da ama märmärgem ama mor ngät sage ama qatnanaktpämda dä rhit kutdrir masirhat sähvt a rha sokt di qaku aung nähvt a rha di nani a qı iva däktgyäm ga mäni rha inguna rhit len.

14 Dap masirhat bärha masirhat na ama gamoe dä evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Engeska di rhat dän sae sähvt ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

15 Bärha nähvt iarhongäkt moe qärrähong i irhong ngä märanas dä masirhat ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha sähvt ama isitnäk angä rhäkt mät ama värhäm ama mor äm bärha mas na rha vät arhä lai dä ama rhatdingitnäk ivakt iva qäqi ma Pita aa iauski qit täk pät guavek nähvt a rha rhoqoräkt i qat tet e na rha.

16 Qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män nähvt ama värhap e namet ma Jerusalem sa arha rämgivärharha dä iarhakt kärarhae i ama iaus ngärhi slava na rha bärha qop märsä pät a rha moe.

*Rha Sangar Ama Ngangda Nähkt
Kosaqi Rha Muisiska Vät a Rha*

17 Dä ama pris ama vit na qä qa mair qä na ama ruvek moe qärrarhani i rha e gem ga qärrarhani i ama Sadyusiqäna di sa rhäqäp ta na ama snängaqä ama vu qä sähvt ama ngangda.

18 Dä rha sangar a rha bärha mu rha va ama tpäskiarharhäng.

19 Sokt di nga nähvt iaqyäkt ama bängagi dä ama ensel nage ma Engeska qa män bärha qä rhar mät ama tmon ba ama tpäskiarharhäng nähkt ka er nanokt ta sä dalek.

20 Nähkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngän det bärha ngän dair va ama ansäspämgi ama mor qı bärha va ngäni sameng ba ama ruvek nä iarhongäkt moe sähvt tangät täkt ama iar ama iaräs na ngät."

21 Bärha nga nasot i rha nari rhoqoräkt dä rha mon sähvt ama ansäspämgi ama mor qı rhoqoräkt i qunäga qunäga bärhi nasäng i rhi su ama ruvek.

Bärha qä pris ama vit na qä qä na aa näsängarharhängda rha män dä rha mes ama mämuqunäns na ama morta moe bärha ba ama Israelqäna ma Sanedrin nähkt ta rhäkt na ama enge sähvt ama tpäskiarharhäng iva rha rhänna ama ngangda.

22 Sokt di nga rhoqoräkt i rha män mäk pa ama tpäskiarharhäng dä qaku rha män bät ama ngangda. Dä soknga evär däm da bärha muqunäga

23 i rhi qoar toqortäqyia, "Ut män bät ama tpäskiarharhäng i sa rha väs mamär väm gi dä ama ulaqimärharhärhäkt di rhat mair mät ama tmon dap nga ut tar ama tmon dä qaku ut män bät aung buk pa värt."

24 Ama priskäna ama moräns na rha rhi na ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt nähvt ama ansäspämgi ama mor qı di nga rha nari rhoqoräkt dä adädän da masirhat dap tat tu arhä snäng masirhat i agi a lat diva ngä rhäranas nasot.

25 Nähkt mamär dä akni ama ruqa qa män bärha qä qoar na rha rhoqortäqyia,

“As ngäni lu! Iarhakt ama gamoe qärarhae i sa ngän mu rha va ama tpäskiarharhäng di rhäkt di rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi su ama ruvek.”

²⁶ Dä qä narhoerqa bä ama ulaqimärharhähkt näva ama ansäspämgi ama mor qi qä na arhani aa narhoerta rha met nani a rha. Sokt di qaku rha met sa anga ulaqi inguna rhit len ama ruvek i varis ti narhumät na rha na ama dui.

²⁷ Bä nga rha män bät ama ngangda dä rha met sä rha bä rha mair na rha dä ma Sanedrin arhä saqong ivakt iva ama pris ama vit na qa qä snanbät sä rha.

²⁸ Dä qä quoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ut bon ngän da ama qrot ngät ama mugem iva qale ngäni su säävät ma Jisas. Sokt di qop ngän bräs da angän disu e vä ma Jerusalem moe bä nani a ngän masirhat iva aiut diva ngi quoar qre i ama rharimini na ut sä ma Jisas aa tñäpki.”

²⁹ Sokt di ma Pita qä nä qärrahani ama ngangda rha müvät i rhi quoar toqortäqyia, “Qoki va ut nari nämät ma Ngämuqa dap pa qaku rha ama ruvek.

³⁰ Ma Jisas kärakni i sa ngän beng ga qärrak i ngäna edämsäs pät a qa sämäni ama ngämuga di aurha morta arhä Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.

³¹ Näkt ma Ngämuqa qa sek sä ma Jisas säda aa märmär i aut narhoerqa na qa dä aut Mumaiar bä nävät tom däkt dä märmärsäs ge ama Israelqäna iva rhit næpgoer na nas näkt pa ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong.

³² Bä sa ut lu rhangät täkt ama lat bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat lu ngät iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa vodäm ga bä bä iarhakt kärarhae i rhat nari nämät ka.”

³³ Bä nga rha nari ma Pitaqäna arha enge dä uraqi da arha ron masirhat bä nani a rha iva rhi veng da.

³⁴ Sokt di ama Farisiqa qärrakni i rhat tes ka i ma Gamaliel qa mair

mänguräp ama narhoerta vä ma Sanedrin bä qa quoar iva as pa rhi rhäk nä ma Pitaqäna sä dalek iva as kale rha maqälak. Ma Gamaliel di qat dräm gä su säävät ama Muräkt dä ama ruvek moe di rhat dräm dit kutdrir väta qa.

³⁵ Dä qä quoar na ama narhoerta rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, mamär iva ngän du angän snäng mamär sa agi angäna lat kärangätni iva ngän dualat na ngät säävät iarhakt ama gamoe.

³⁶ Mäqi imäk di ma Teudas ka märanas bä qa quoaräsi i qa di ama moräsi na qa bä ama ruvek kärarhansi i ama rhodäm sä rha di qorhäs na ama levaet ama handret ta mon sämäni qa. Mamär dä rha veng ga bä vräss nä iarhakt kärarhae i sa rha mon sämäni qa bä qop iangärhähkt aa lat di ama suk pa angät kamäss.

³⁷ “Näkt nga nasot a qa dä ma Judas ama Galiliqa qa märanas pät ama qunäng iangärhähkt kärangätni i ama Romgäna rhit ta ama rhodäm sa ama ruvek bä qa iras ta arhani ama ruvek bä rha mon sämäni qa. Dä qosaqi qa di ama Romgäna rha veng ga bä ama ruvek moe qärrahani i rhit päs aa rhäng di sa vräsmät na rha.

³⁸ Bä äkt i nguut tuqunäga väta ngän iva qale ngän namualat nä guani säävät iarhakt ama gamoe. Dap pa ngäni qyiradeng na rha iva rha rhet inguna ngakt bä nak kop arha lat iangärhähkt di ngät dän nävät ama ruqa aa snängäqa diva ama suk pa angät tpäss.

³⁹ Dap ngakt bä arha lat di ngät dän nage ma Ngämuqa diva qaku mamär väta ngän iva ngänin mae vätiarhakt ama gamoe. Ngänit lu i varis ngän natmäranas säävät ma Ngämuqa!”

Dä ma Gamaliel aa enge ngä qut-sasorhane na arhä snängäqa.

⁴⁰ Dä rha mes ama ngangda savuk bä rha märanäs ta. Näkt ta von da rha ama mugem iva qale rhi nasameng säävät ma Jisas näkt ta rhäk na rha.

⁴¹ Bä äkt i vuk sa ama ngangda navuk näädä ma Sanedrin arhä saqong dä märmär gem da masirhat

inguna rha di märmärsä säs mamär gem da iva rhit ta ama märänga sä ma Jisas aa ngärhipki.

⁴² Näkt pät ama qunäng nasot a ne dä qaku mämae väät a rha sa ama rhisu dap ti sameng säväät ma Jisas i qa di ma Krais. Rhat tualat toqoräkt di va ama ansäspämgi ama mor qi dä qosaqi säva ama väät asägäk asägäk.

6

Rha Armeng Da Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Latta

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng doqoräkt i ama rhodäm sa ama qatnanaktpämäda di ngärhi rhir dä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge di rha märhamängus pät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Judaqäna arha enge. Sa rhat tamängus inguna qaku rhat tu arhä snäng masirhat säväät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge arhä maqosta ama evop kre va rhi are da ama tmäss pät ama qunäng nasot a ne.

² Bä äkt i iarhakt ama ngärhäqyisem da udiom na rha rha västämne na ama qatnanaktpämäda moe säväät a ne näkt ti qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku märmärsä gem ut iva u rhu sämät ama lat sä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva nak kop pa urhi are da ama tmäss.

³ Dä soknga gua ruavek, ngäni armeng da anga ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe nä mänguräp mä ngän gärrarhani i ama mär arhä qärrhong gärrarhae i rhäqäp ta na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama mädräm masirhat bä va urhi von da rhä iangärhäkt ama lat

⁴ dap aiut diva urhit bodäm mes säväät ama nän dä ama lat i urhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge.”

⁵ Dä mär ge ama ruvek moe nävät iaqäkt ama snängäqa. Dä rha armeng da ama ruqa qärrakni i rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt ma Stiven näkt säväät ma Filip dä ma Prokorus dä ma

Nikanor dä ma Timon dä ma Parmenas näkt ma Nikolas kärakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Antiok. Qa di sa qa näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt.

⁶ Bä rha met sä iarhakt kärarhae i sa rha armeng däm da bä sage ama ngangda bä ama ngangda rha nän näkt ta mu arhä rhäkt pät a rha.

⁷ Bä ma Ngämuqa aa enge di vräspräs däm ngät. Bä ama rhodäm sa ama qatnanaktpämäda e ma Jerusalem di ngä sek masirhat bä ama rhodäm ama mor ngät sa ama priskäna rha väs arhä qatnanakt angärha rhäng sämäni ma Jisas.

Rha Sangar Ma Stiven

⁸ Nak toqoräkt di ma Stiven di ama ruqa qärrakni i rhäqäp ka nä ma Ngämuqa aa nämsävätki dä aa qrot bä qat tualat na ama enges ngät ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ama nañis ngät mänguräp ama ruvek.

⁹ Dap kinak ama nängoer ngä märanas nage ama ruvek kärarhani i sa rhat dräm bëspästämne na rha va ama mämaiqi qärraktni i rhat tes ki i ama mämaiqi ba ama latta qärrarhani i sa rhäkt di isiska väät a rha. Rha di ama Judaqäna näva ama ngärhäktka ma Sairini dä näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria bä säväät ama Judaqäna näva ama ngärhäqyiom ma Silisia dä mä Esia. Di rhärha rhäkt ama ruvek di rha nasäng i rhit beng bät a ne rhi nä ma Stiven

¹⁰ sokt di rha siqut iva rha rhän näva aa uvässä sa aa mädräm bä sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärrakni i qat tamän nävät a qa dä qaku.

¹¹ Dä up na rha i rha mon mät arhani ama gamoe i rha qoar na rha iva rhat tamän doqortäqyia, “Ut nari ma Stiven i qat tamän mava nä ma Moses dä qosaqi ma Ngämuqa.”

¹² Dä rha märanas na ama ruvek dä ama morta näkt säväät ama Skraipkäna arhä sarem. Näkt ta sangar ma Stiven bä rha mair na qa dä ma Sanedrin arhä saqong.

¹³ Rha mät ama gamoe qärrarhani i sa rha mon mät ta ivakt iva rha

rhamän bät ama irasirhong. Dä rhi sameng doqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa di vasägos dä qat tamän mava nä rhos täkt ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs dä qosaqi qat tamän mava na ama Muräkt.

¹⁴ Inguna sa ut nari i qä qoar i iaqäkt ma Jisas nae ma Nasaret diva qä slava nä rhos täkt ama ivärhäs mas näkt pa qä qutsasorhane na ama qärhong gärqärhongni i sa ma Moses ka rhäkne iva ut tet parhäm irhong."

¹⁵ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat muqun bä ma Sanedrin di rhat lu ma Stiven masirhat dä rha lu i aa saqongait di ngäkt kre ama ensel aa saqongait.

7

Ma Stiven Aa Sameng Sage Ma Sanedrin

¹ Dä ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga rhangät täkt ama sameng säävt a nge di ama engäktki na ngät?"

² Dä ma Stiven ga muvät toqortäqyia "Gua matpek dä gu mamäkkäna na ngän, as ngäni nari ngo! Aut Ngämuqa qärakni i aa murhämeska di qa vit di qa män ge aut mamäk ma Abraham doqoräkt i as kale qa va ama ngärhäktka ma Mesopotemia dap as kaku qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Haran.

³ Dä ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ngia rhet daqule gia ivärhäm bä daqule gi qärhae bä va ngia rhet säävt iosäkt ama ivärhäs kärqos iva ngu qur a nge rhä bäs.'

⁴ Dä qa met daqule ama Kaldiaqäna arha ivätki bä qa muqun e ma Haran.

"Näkt nga nasot aa mamäk aa tñäpki dä ma Ngämuqa qa rhäk na qa säävt tom däkt ama ivärhäm gärqomni i sa qale ngän bät a äm däkt.

⁵ Näkt kaku qa von ga rha anga ivärhäm iva mänaris na qa värt a äm ura guani anga ivärhini anga gaini qoki sa qaku mas. Sökt di ma Ngämuqa qa mänaris pät ma Abraham gä na aa vlekpek nasot iva

rhi rha iomäkt ama ivärhäm. Qa mänaris pät a qa mudu imäk äkt toqoräkt i as kaku aa anga emga.

⁶ Ma Ngämuqa qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, 'Ngia es nasot a nge mugas diva ama nañista na rha värt ama ivärhäs kärqosni i qaku rha arha ivärhäs. Bä va ama latta na rha va ama ruvek moe arha rem dä va ama ruvek ti slava na rha värt ama qoeo ama levaet ama handret na ngät.'

⁷ Dä ma Ngämuqa qä qoar toqortäqyia, 'Sökt diva ngu sangäm nä iahakt ama ruvek kärarhae i rhat tualat sä ngia es iva rhat tualat pa arha rem. Bä nga nasot dä ngia es diva rha rhet nävät iosäkt ama ivärhäs bä va rhi nän da arhä quum sä nas sagem ngo värt tos täkt ama ivärhäs.'

⁸ "Dä qa von ma Abraham da ama rharesbane iva rhi nädäkt säng ama gamoe. Bä ma Abraham di ma Aisak aa mamäk näkt pät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga nasot ma Aisak aa mänmänäs dä sa ma Abraham ga däkt ka. Näkt iaqäkt ma Aisak di ma Jekop aa mamäk näkt ma Jekop aa es ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rha män i ama ngätmamäkkäna na rha bä ba ama enep ama ngärhäqyisem da unbem.

⁹ "Näkt iahakt ama ngätmamäkkäna di ama vu arhä sarem säävt ma Josep dä rha vodäm ga nani ama ligär iva ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem e ma Isip. Sökt di ma Ngämuqa di qale qa gem ga

¹⁰ bä qat tumaiar qa nämät ama märänga bä qa märanas nä ma Farao aa snängaga bä mär gem ga nä ma Josep dä qa mu ma Josep iva ama narhoerqa na qa va aa qärhae va värt maräkt dä e ma Isip moe.

¹¹ "Nasot dä ama qärhuqi qia män e ma Isip moe dä va ama ngärhäktka ma Kenan bä qia män sa ama märänga ama mor qa säävt aut mamäkkäna bä qaku mamär iva rhi namän bät anga tmäs.

¹² Bä nga ma Jekop ka nari säävt ama tmäs e ma Isip dä qa rhäk na aut

mämäkkäna bää arhä mänmänäs sae ma Isip di ama narhoer äs iosäkt.

¹³ Näkt pät arha unmem na äs arhä mänmänäs dä ma Josep ka qoaräs na aa matpek mamär säävt a nas bää rha räm a qa bää ma Farao di qa räm mamär säävt ma Josep aa qärhae.

¹⁴ “Nasot toqoräkt dä ma Josep ka rhäkne nani aa mam ma Jekop näkt aa qärhae moe. Iarhakt ama ruvek di ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet na rha moe.

¹⁵ Dä ma Jekop ka met mämane sae ma Isip bää nasot dä qä na aut mämäkkäna rha ñäp e.

¹⁶ Dä evär da arha vlekpek nasot a rha sa ama släqyigleng bää sämät ama värhäm ama mor äm ma Sekem bää rha mu igleng mät ama lek kärangätni i sa ma Abraham ga vodäm bät a ngät. Qa vodäm bät a ngät e ma Sekem nage ma Hamor aa es ama gamoe na ama ligär.

¹⁷ “Bää nga qorhäskorhäs na ama qäväläm iomäkt iva ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham ngä rhu angät släqyige vävt a nas dä ama rhodäm sa aurha ruvek e ma Isip di ngä veng masirhat.

¹⁸ Dä akni ama vitnaqa di qa män i ama narhoerqa na qa bää ma Isip näkt ka di qaku qat dräm guani säävt ma Josep.

¹⁹ Bää qat tualat na ama lat ama vu ngät mamär i qa iras ta aurha ruvek dä qät bon aurha ikkäna rha ama märänga i qät täk pa arha rhäng iva rhat tu arhä rhoes dalek ivakt iva rhi ñäp.

²⁰ “Vät iangärhäkt ama rhodäm di ma Moses di aa nanäk kia sa qa bää qa di ama mär aa saqongait dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt kale qa va aa mamäk aa vätkä vävt ama dävagukt ama eqoan.

²¹ Bää nga rha mu qa dalek dä ma Farao aa imgi qia rha qa bää qia märmor qa ma at toemga na qa.

²² Ma Moses di sa qa rha ama rhisu bää ama mädrämga na qa mamär sa ama Isipkäna arhä qärhong näkt ama qrotka na qa sa aa enge dä aa lat.

²³ “Bää nga ma Moses di aa qoeo ama ruiom ama udiom na ngät dä qa mu aa snäng iva qa rhet kä igi na aa qärhae ama Israelqäna.

²⁴ Qa met bää sae dä qa lu akni näväät a rha ama Israelqäna qärakni i ama Isipka di qaku qat tualat sää qa mamär dä ma Moses ka ang bää sae dä qa mair va ama Israelqa aa rhäng bää qa e sädaver mä qa bää ma Moses ka veng ama Isipka.

²⁵ Ma Moses di qat tu aa snäng iva aa ruvek diva rhi lu mamär i nak ma Ngämuqa qat tualat ge ma Moses iva qa rhuisiska vävt a rha sokt di qop kaku rhat lu mamär toqoräkt.

²⁶ “Qale bää duququ dä ma Moses ka män bät ama Israeliom gärqiomni i ini arhäktgyäm sä ne. Dä soknga nani a qa iva qä slamär mänguräp mä iom i qa qoar toqortäqyia, ‘Aruiom, nak kop ama sägiom na en näkt mäniekt bää nani a en iva ini sangäm na ne?’

²⁷ “Di nak ama ruqa qärakni i mai qä sangäm na akni di qa rhägär nä ma Moses sa rhämone dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bää ba ut dä va ama matnävämnenäqa na nge bää ba ut?

²⁸ Nga nani a nge iva ngi veng ngo rhoqor ama Isipka qärakni i mäqirhe ngia veng ga?”

²⁹ Bää nga ma Moses ka nari rhoqor täkt dä qa ang masirhat sääva ama ngärhäktka ma Midian bää sae dä qa muqun i ama nañiska na qa e näkt pur vävt a qa bää aa imiom ama udiom.

³⁰ “Sa nga nasot ama ruiom ama udiom na ama qoeo dä ama ensel qa män ge ma Moses i ama ensel di qale qa mät ama rhäptäpk i qäraktni i qia ong ama qot äm ama ngämungäm äm angät ngärhakt e glaqot na ama damgi qäraktni i rhat tes ki i ma Sainai i qia e vävt ama qräk dä bäs ama ivärhäs.

³¹ Bää nga qa lu rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär näväät iangärhäkt ama lat kärangätni i qat lu ngät. Bää nga qat tet mämono ivakt iva qä lu mamär dä qa nari ma Engeska ma Ngämuqa aa eguinga i qat tamän doqortäqyia,

32 ‘Aingo di gi mamäkkäna arhä Ngämuqa na ngo. Ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa na ngo.’ Dä soknga ma Moses kä nasäng i värvär väät a qa mät ama tlenga dap kaku nani a qa iva qä naänäm samuk.

33 “Dä ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi vlukt sä gi sandal nae nävät gia qäriglem inguna iosäkt ama ivärhäs kärqos i ngiat mair e di ama qumärqumär äs mamär.

34 Sa ngua lu mamär na ama vu ngät ama lat sä gua ruvek e ma Isip. Sa ngua nari arhä nänagukt dä ar sä ngo rhänavuk sarhe ivakt iva ngu rhäväkt sä rha. Rhäkt di ngi ang bää va ngu rhäk na nge bää va evär däm nge sae ma Isip.’

35 “Rhak täkt ama sägäk na qa ma Moses kärakni i mudu qre rha angoer qa na ama enge i rhi qoar toqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bää ba ut dä va ama matnävämmenaqa na nge bää ba ut?’ Ma Ngämuqa maräkt ka rhäk na qa ivakt iva ama Israelqäna arhä narhoerqa na qa dä va qä rhäksasot a rha. Bää ma Ngämuqa qa märhamän mät ama ensel qäarakni i qa män gem ga mät ama rhäptäpki väät ama ngämungäm gärqomni i äm angät ngärhakt ngät dang.

36 “Bää ma Moses ka er nanokt ta nae ma Isip dä qa mualat na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän ama nañis ngät e ma Isip dä mäni ama namuqa ma Qurätkä bää rhoqoräkt i qale rha väät ama ruiom ama udiom na ama qoeo väät ama qräk dä bäs ama ivärhäs.

37 Rhak täkt ma Moses di iaqäkt kärak i qa qoar na ama Israelqäna rhoqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa va qa rhäk na aa vämginaqa iva qa rhoqor ngo bää ba ngän näkt pa qa diva qa nävät angäna ruvek maräkt.’

38 Iaqäkt ma Moses di qärik i qale qa mänguräp ama etañ na ama ruvek ama Israelqäna väät ama qräk dä bäs ama ivärhäs bää qosaqi qale qa qä na ama ensel bää ama ensel qa

märhamän sävät a qa da ama damgi ma Sainai. Bää qosaqi qa märhamän särha aurha ikkäna näkt ka rha ama enge qärangätni i ama ngätdäqäm ngät bää qa von ut täm ngät.

39 Sokt di aurha ikkäna di rha mer tat nari nämät ma Moses dap kinak ta angoer qa dap evär da arhä snängaqsa sae ma Isip.

40 “Dap ta qoar nä ma Aron doqortäqyia, ‘Ngia rhualat na agukt anga iauski iva aut ngämuqa na qi qäaraktni iva qi rhoer nanokt ut. Inguna rhaerhak tärhäkt ma Moses kärak i qa er nanokt ut nae ma Isip di qaku ut dräm i mänia na qa!’

41 Rhoqoräkt di ama qäväläm gärqomni i rha mualat na ama bulmakao aa ebäm angät iauski ivakt iva rhi nän da arhä quum sä nas sävät a qi. Rha män sa arhä vodämes sage iaqyäkt ama iauski dä märmär gem da masirhat bää rhi qok nävät täni rhäkt kärqäni i sa rha mualat nä ini.

42 “Dap ma Ngämuqa qa rhong na rha dap ka qyiradeng na rha iva rhi nän da arhä quum sä nas sage ama sämsäm nämät ama leqäs. Di qoki rhäktäkmämärt ta ama enge näva ama abuk kärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Aingän aruvek nae ma Israel, nak nga ngänät dän sa angän bodämes dä angän bänbon bää ba ngo
väät ama ruiom ama udiom na ama qoeo väät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?

43 Dä sa ngänit ta angäna ansäspämgi ama me qi sa ama iauski ama iraski na qi ma Molek
dä qosaqi angän iauski ama iraski na qi ma Refan aa qaega.

Iangärhäkt ama iaus di sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nän da angän guum sä nas sävät a ngät.
Bää nävät tom däkt dä va ngu rhäk na ngän nävät angäna ivätki bää

särhage nä ma Babilon.” ”

44 Dä ma Stiven gä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mudu ge aurha ikkäna vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qale ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga qäraktni i sa rha mualat na qi varhäm ma Ngämuqa aa enge qärakt i qa muqunäga bät ma Moses iva rha rhualat na qi iva qi rhoqor ama iauski qäraktni i sa ma Ngämuqa qa qur a qa rhäm gi.

45 Bä nga rhoqoräkt i ma Josua qat turäkt bää ba aut mamäkkäna di rha rha ama ansäspämgi ama me qi bää rha mon sää qi sävärt ama ivätki nasot ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa qa qutmäs a rha nae nävät a qi nanokt ta. Bä qoki qale iaqyäkt ama ansäspämgi ama me qi e vät ama ivätki bää dängdäng bät ama rhodäm gärangätni i ma Devit di ama vitnaqa na qa bää ba ama Israelqäna.

46 Ma Devit di ma Ngämuqa mär gem ga na qa dä qa nän ma Ngämuqa ivar mamär iva qä ñäm nani anga ivärhäs kärqosni iva qale ma Jekop aa Ngämuqa aa qäranas e vät a äs.

47 Sokt di qaku ma Devit dap kinak ma Solomon di iaqäkt kärak i qa rhäk pät ama vätki bää ba ma Ngämuqa.

48 “Sokt di nak ma Moränsnaqa Na Rhävuk di qaku qale qa va ama vät kärangätni i ama ruvek tit täk pät a ngät. Rhom däkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa qärakni i qa qoar toqortäqyia,

49 “ ‘Aingo, di nguat turäkt pät ama usäpkı moe
bää nguat turäkt pa ama ivätki moe.

Ma Engeska qä snanbät toqortäqyia,
“Ngu lu sirhäkt pa ngäni rhäk
pät agi a vätka bää ba ngo
bää va gua ivärhäs na ama
mämaevät diva qoe nai?

50 Gusna ngua säm därhong däkt moe?” ”

51 Dä ma Stiven gä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ama qrot angän

bäs i qaku ngänät nari ma Ngämuqa aa enge dä angän snängaqa di qaku qät päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. Nak kop ngän di ngän doqor angän mamäkkäna i ngän mer ngänät nari nämät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

52 Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa angän mamäkkäna rhat dräm di sangäm na rha mavängam. Bä qäqi rha veng iarhakt kärarhae i rha sameng sävärt ma Räktka ama Sägäk aa mänmänäs. Näkt täkt di ngän di ngän doqor ta i sa ngän mäqäne sä qa bää ngän beng ga.

53 Bä aingän di sa ngän da ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i qa rhäk na ama enselqäna ivakt iva rha rhamän bät a ngät bää ba ngän sokt di qop kaku ngänit päs angärha rhäng.”

Rha Rhumät Nä Ma Stiven Na Ama Dui Bä Qa Näp

54 Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha nari rhoqoräkt dä rhäp dä arha ron dap tat nañäm na ama uraqi sävärt a qa.

55 Dap ma Stiven di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bää qa ñäm dävit säda ama usäpkı arha ron dä qa lu ma Ngämuqa aa murhämeska näkt ma Jisas i qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär.

56 Dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i nguat lu ama usäpkı i qia qang bää ma Ruqa aa Emga di qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär.”

57 Nävät iangärhähkt aa enge dä rha väs na arhä rhäkt mät arha sdäm dap tit nästäm masirhat näkt ta ang mämono sävärt a qa.

58 Dä rha ardrän na qa bää sä dalek na ama värhäm ama mor äm bää rha nasäng i rhit tumät na qa na ama dui. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha rhäksärhäm ga bää rhit tumät na qa di sa rha mu arhä boi ama uiu ngät säng ama sräp ka ama ruqa aa qar qärakni i rhat tes ka i ma Sol.

59 Bä nga rhit tumät na qa rhoqoräkt dä qa nän doqortäqyia, “Engeska ma Jisas, ngi rha gu qloqaqa.”

⁶⁰ Näkt arpus na qa mäk bää qa anda aa quum sä nas näkt ka näs tävuk toqortäqyia, “Engeska, ngi qyiradeng nä rhäni rhäkt arha vuini.” Bää nga qat tamän doqoräkt bää rhäksot dä qa ñäp.

8

Ma Solqäna Rha Sangäm Na Ama Qatnanaktpämda Bää Vräs Na Rha

¹ Ma Sol di qale qa e rhoqoräkt bää qa di nak kop mamär gem ga iva ama ruvek ti veng ma Stiven. Bää vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama ruvek ti nasäng iva rhi sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam masirhat e ma Jerusalem bää iarhakt moekt di vräsmät na rha sämät ma Judia dä ma Samaria dap kaku rha ama ngangda.

² Ma Stiven di ama räkt ta ama ruvek ta sasärhäm ga dap tit nok dap airäls ta mamär nasot a qa.

³ Dap kinak ma Sol di qa nasäng iva qä sangäm na ama qatnanaktpämda. Qat tet säva ama vät moe i näva ak bää säva ak bää qä rhardräna ama ruvek i gamoe dä evop bää qat tu rha va ama tpäskiarharhäng.

Ma Filip Ka Sameng Säväet Ma Jisas E Ma Samaria

⁴ Bää iarhakt kärarhae i vräsmät na rha di sa rha met dä rha sameng na ama enge vät iameqäkt moe ama ivärhimek kärqämek i rhat tet pät imek.

⁵ Ma Filip di qa met mämane sämät ama värhäm ama mor äm e ma Samaria bää qa sameng säväet ma Krais e.

⁶ Bää nga ama gulañ na ama ruvek ta nari ma Filip dä rha lu ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i qa mualat na ngät dä nak as ta mu arha sdäm masirhat säväet ama enge qärangätni i qat tamän bät a ngät.

⁷ Ma Filip ka mumäräas pät ama rhäqäp na rha ama ngäñäpärharha dä ama vävarhämda bää qät kutmässama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek bää ama iaus ngärhit nok masirhat.

⁸ Bää ama märmärgem ama mor ngät ngä män mät iomäkt ama värhäm ama mor äm.

Ma Saimon Ama Rhaqyaovämga Di Qat Nanakt

⁹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e mät iomäkt ama värhäm gärakni i rhat tes ka i ma Saimon gärak i qat dräm gat tualat i ama rhaqyaovämga. Bää ama ruvek moe nae ma Samaria di qräqräk mät ta nävät aa lat. Bää qä nän sä nas i nak ka di ak na qa i rhak puk.

¹⁰ Bää ama ruvek moe qärrarhani i ama moräs na rha bää nak kop sävät ama ruvek mavängam di rhat nari nämät ka masirhat dä rhi saengäkt i rhit näs toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruvek di iaqäkt ama ngämuqa na qa qärrak i rhat tes ka i Ama Qrot Ama Mor Ngät.”

¹¹ Bää qä rhartäm sa arhä snängäqa masirhat inguna vasägos dä sa qräqräk mät ta nävät ama lat kärangätni i sa qat tualat na ngät.

¹² Sokt di nak as nga rhoqoräkt i ma Filip ka sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä sävät ma Jisas ma Krais aa ngärhipki dä rhat nanakt bää rha moe evop dä gamoe rha rha ama baptais.

¹³ Bää qäqi ma Saimon di qat nanakt bää nasot dä qa rha ama baptais. Bää qat tet nasot ma Filip i qoe nai äkt i ma Filip kat tet e bää qräqräk mät ka mamär nävät ama muqunän ama enges ngät dä ama enges ngät ama lat ama nañis ngät kärangätni i ma Filip kat tualat na ngät.

¹⁴ Bää nga ama ngangda e ma Jerusalem da nari i ama Samariaqäna di rhat nanakt nä ma Ngämuqa aa enge dä rha rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon sagem da.

¹⁵ Bää nga in män dä in nän bät a rha ivakt iva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

¹⁶ i as nguna qaku rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap sokt ta

rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki.

¹⁷ Dä ma Pita qä nä ma Jon in mu in däkt da arhä väs dap ini nän bät a rha bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁸ Bä nga ma Saimon ga lu rhoqoräkt i ama ruvek ta rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in du in däkt pät a rha dä nani a qa iva qa von iom da anga ligär

¹⁹ dä qa qoar toqortäqyia, "Ini von ngo rhä iangärhakt ama qrot iva qosaqi nga guavek koe qärrahani i ngua rhu ngua rhäkt pät a rha diva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa."

²⁰ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Mamär iva qäbäs na nge ngi nä gi ligär inguna äkt i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngi vodäm bät ma Ngämuqa aa vänbon.

²¹ Ainge di qaku mamär vät a nge iva ngiat tualat gem ut sä rhangät täkt ama lat dä qaku ngi narha guani nävät a ngät inguna qaku maräkt nä gi snängaqa sävät ma Ngämuqa.

²² Mamär iva ngi näpgoer na nas nämät tangät täkt ama lat ama vu ngät näkt pa ngi nän sage ma Engeska. Di nguaräm ba qä qyiradeng nä iaqäkt ama snängaqa qärrak i iak muk päm nge.

²³ Inguna nguut lu i rhäqäp nge na ama vu qa ama snängaqa masirhat dä ama lat ama vu ngät ngä qop pät a nge mamär."

²⁴ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, "Ai, nak pa ini nän sage ma Engeska ivakt iva qale anga märänga qä namän bät a ngo iaqäkt kärak i sa in damän bät a qa."

²⁵ Bä nga in sameng dä in damän bät ama engäktki sävät ma Engeska bä rhäksot dä evär däm iom sae ma Jerusalem i in det dap ini sameng mät ama rhäqäp na ap ama värhap e ma Samaria.

Ma Filip Ka Baptais Pät Ama Narhoerqa Nae Ma Itiopia

²⁶ Näkt pät akni ama qunäga dä ama ensel nage ma Engeska qa märhamän särhä ma Filip toqortäqyia, "Ngia rhäranas bä ngia rhet sämäni ama iska vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs kärakni i qat tet mämane nae ma Jerusalem bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Gasa."

²⁷ Dä qa nasäng na aa tmerhäs bä nga varhäm aa iska dä qa män bät ama ruqa qärrakni i mudu rha mat päm ga nae ma Etiopia näkt ka di ama moräs na qa ama narhoerqa na qa. Qa di qat dräm gät lu vät ama Etiopiaqäna arha vitnaqi ma Kandasi at ligär moe. Näkt iaqäkt ama ruqa di sa qa met sae ma Jerusalem ivakt iva qa ansärs sage ma Ngämuqa

²⁸ näkt nga rhoqoräkt i evär däm ga säva aa vät dä qa muqun mät aa karis*. Qat muqun mät ki dap kat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa abuk.

²⁹ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, "Ngia rhet sage iaqäkt ama karis bä va qale nge glaqot na qi."

³⁰ Dä ma Filip ka ang bätä sage ama karis dä qa nari qa ruqa i qat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Aisaia aa abuk. Dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga qunäga vät a nge sä iangärhakt ama enge qärangät i ngiat tes ngät?"

³¹ Dä qä narhoerqa qa muvät toqortäqyia, "Ngu lu va qunäga vät a ngo rhoqor mäniekt kre i qaku aung iva qä rhäväkt sä ngät bät ba ngo?" Dä soknga qa rhäknan dä ma Filip bät qa veng bät qa muqun gem ga.

³² Iangärhakt ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa iaqäkt ama narhoerqa qat tes ngät di ngät tamän doqortäqyia,

"Qa di sa rha met sä qa i qa rhoqor ama sipsip kärakni iva rhi veng

* ^{8:28} Ama karis di ama rhingangmätki qärrakni i ama ruvek tat muqun mät ki bät ama hoskäna ngärhi rhartäm na qi sä rha.

ga
 bā rhoqor ama sipsip ama
 rhoem ga qäärakni i qale qa dap
 mänadin däm ga ge ama ruqa
 qäärakni iva qä säm sa aa qäseng
 nävät a qa
 bā qoki sa qaku vuk sä guani
 nämät aa vängi.

³³ Sa rha sämäqlu na qa dä qaku rha
 mualat parhäm ama räkt ngät
 ama muräkt sävät a qa.
 Dä qaku mamär vät aung iva qä
 sameng sävät aa vlekpek
 inguna aa iar di sa rha mät a
 ngät nämäni ama ivätki.”

³⁴ Dä ama narhoerqa qä snanbät
 sä ma Filip toqortäqyia, “Mamär iva
 ngi qoar na ngo i ngu lu ma Aisaia
 qat tamän sävät auge? Nga qat
 tamän sävät a nas ura qat tamän sävät
 aung?”

³⁵ Dä ma Filip kä nasäng i qät täväkt
 sä iomäkt ama qäväläm näp ma Aisaia
 aa abuk bā qa sameng bā ba qa na
 ama sameng ama mär ngät sävät ma
 Jisas.

³⁶ Bä nga rhi ngang barhäm ama
 iska bā saimäk dä rha män bät ama
 rigi qääraktni i qiat tet dä qä narhoerqa
 qä qoar toqortäqyia, “As ngi lu i ama
 rigi rhakt i. Dap mäneikt bā qaku
 mamär iva ngu rha ama baptais?”

³⁷ †

³⁸ Dä qa märhamän särha ama ruqa
 qäärakni i qat turäkt ta ama karis bā
 qa anmae vät a qi. Dä ma Filip kä
 na ama narhoerqa in moe in met
 samana sämäni ama rigi bā ma Filip
 ka baptais pät a qa.

³⁹ Bä nga in met namäk näp koep dä
 ma Engeska ma Ngämuqa aa Qloqaqa
 qa rha ma Filip masägos nae bā qäbä
 na qa bā ama narhoerqa qaku qa lu
 qa saqi as. Dä qa märanas bā qat tet
 saqi sa varhäm aa iska dap märmär
 gem ga masirhat.

† ^{8:37} Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di
 rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di
 qosaqi rha säm ini sae. ‘Ma Filip ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bā ngiat nanakt nävät gi snängaqaa moe di
 mamär vät a nge.” Dä ama narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Nguat nanakt i ma Jisas ma Krais di ma
 Ngämuqa aa emga.”’

⁴⁰ Bä nga na äkt dä väs däm ma
 Filip pa ama värhäm ama mor äm ma
 Asdot bā qat tet dap kä sameng na
 ama sameng ama mär ngät mät ama
 värhap ama mor ap moe bā dängdäng
 i qa män mät ama värhäm ama lel äm
 ma Sisaria.

9

Ma Sol Qa Män I Ama Qatnanak-tpämga

(9:3-19/Lat 22:6-16/Lat 26:12-18)

¹ Dap toqoräkt di ma Sol di qat
 tamän na ama ulaqi dä ama qänagoeqi
 iva rhi veng ama ruvek kärarhani i
 rhit päs ma Engeska aa rhäng. Qa met
 bā sage ama pris ama vit na qa

² bā qa näp ga nani anga abuqitnäk
 sa ama rhares iva qa rhet pät itnäk
 angärha rhäng sage ama narhoerta
 näva ama mämairyäm e mät ama
 värhäm ama mor äm ma Damaskus
 iva ngakt bā qa rhän bät guavek e
 ama evop dä gamoe qäärarhani i rha
 nämäni ama gulängi na ama ruvek
 käraktni i rhat tes ki i ma Iska i ma
 Jisas dä va qä sangar a rha bā qa
 rhu rha va ama tpäskiarharhäng e ma
 Jerusalem.

³ Bä sa nga qat tet parhäm aa iska bā
 sa glaqot nä ma Damaskus dä bañäm
 masägos mät ama neraqa na rhävono
 bā ama neraqa qa ing däm ga.

⁴ Bä arpus nä ma Sol samäk sävät
 ivät dä qa nari ama eguinga i qat
 tamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sol,
 Sol, mäneikt bā ngi sangäm na ngo
 mavängam?”

⁵ Dä ma Sol qa snanbät toqortäqyia,
 “Engeska, auge na nge?”

Dä ama eguinga qa muvät toqortäqyia, “Aingo ma Jisas, aingo
 rhäkt kärak i ngi sangäm na ngo.

⁶ Rhäkt di ngia rhäranas bā va ngia
 rhet sämät ama värhäm ama mor äm.
 Nga va ngia rhet bā sae bā va nga
 rhi qoar na nge rhoqor mäneikt dä va
 qoki ngia rhualat toqoräkt!”

⁷ Ama gamoe qärrarhani i mai rhi nä ma Sol tat tet di rhat mair dap kaku aung ga märhamän. Rhat nari ama eguinga sokt di qop kaku rha lu aung.

⁸ Ma Sol qa märanas namäk nävät ivät bää nga qa ñäm dä qaku mamär iva qä nalu guani inguna qa säsur. Bää äkt i rha sangar da aa rhäkt bää rha er nanokt ka sae ma Damaskus.

⁹ Qale qa rhoqoräkt i qa säsur väta ma dävaung ama qunäng dä qaku qa mäs dä qaku qa nakt.

¹⁰ Dap akni ama qatnanaktpämga di qale qa e ma Damaskus kärakni i rhat tes ka i ma Ananaias. Ma Engeska qa mes ka mät ama ñämñämgi rhoqortäqyia, "Ananaias." Dä ma Ananaias ka muvät toqortäqyia, "Mänia, Engeska?"

¹¹ Dä ma Engeska qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet parhäm ama iska qärrakni i rhat tes ka i ma Räkt ka ama Iska bää sävä ma Judas aa vätkä. Dä va ngi snanbät nani ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus kärakni i rhat tes ka i ma Sol inguna rhäkt di qä nän.

¹² Bää dä ma Sol aa nän angärha ron dä qa lu ama ñämñämgi sävät ama ruqa qärrakni i rhat tes ka i ma Ananaias iva qa rhän bää qa rhu aa rhäkt pät a qa ivakt iva saqi sa qat nañäm."

¹³ Dä ma Ananaias ka muvät toqortäqyia, "Engeska, sa ngua nari ama enge masirhat sävät iaqäkt ama ruqa bää sävät aa lat ama vu ngät kärangättni i sa qa mualat na ngät sävät già ruvek ama qatnanaktpämde e ma Jerusalem.

¹⁴ Näkt ka män de di sa ama rhares nage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qät sangarmät nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na nge."

¹⁵ Sokt di ma Engeska qä qaor nä ma Ananaias toqortäqyia, "Ngia rhet sagem ga! Iaqäkt ama ruqa di sa ngua armeng däm ga iva ngu rhäk na qa ivakt iva qat tet sä gu ngärhipki sage ama Jentailqäna bää sage arha vitnarha bää sage ama ruvek nae ma Israel.

¹⁶ Bää va ngu qur a qa rhä iaqäkt ama mor qa ama märänga rhoqoräkt iva qat nari qa sä gu ngärhipki."

¹⁷ Dä ma Ananaias ka met bää säp ma Judas aa vätkä dä qa mon säväm ga. Qa mu aa rhäkt pät ma Sol dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Sol, gua rúaqa na nge, ma Engeska ma Jisas kärakni i qa qur a nas nge mäni ama iska rhoqoräkt i ngiat tet iva sarhe di qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva saqi sa qunäga mät gi saqong näkt pa rhäqpä nge na ama Qloqaqa ama Qumärqmärqa."

¹⁸ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä arpus nä guatnäm iatnäm gärqitnäm i ngäkt kre ama dädältnäm nämät ma Sol aa saqong bää saqi sa qat nañäm näkt ka märanas bää qa rha ama baptais

¹⁹ näkt nga nasot i qa mäs ama tmäs dä saqi sa qrot pät a qa.

Ma Sol Qa Sameng Ba Ama Mämaiväm E Ma Damaskus Dä E Ma Jerusalem

Ma Sol di qale qa ge ama mudäsaqongda väta ama marheka na ngät ama qunäng e ma Damaskus.

²⁰ Näkt ka märanas masägos bää qä nasäng i qä sameng ba ama mämaiväm sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa emga.

²¹ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari qa di qräk mät ta nävät a qa dä rhi qoar toqortäqyia, "As ngäni lu i iaqäkt ama ruqa di qärrak iaqäkt i sa qä slava na ama ruvek kärarhani i rhi nän sä ma Jisas aa ngärhipki dap nguaräm sa qa män de iva nani a rha ivakt iva qä sangar a rha bää qa rhaar na rha da ama priskäna ama moräs na rha arhä saqong."

²² Sokt di qop ma Sol di qät ta ama qrot masirhat dä qär qur a rha i ma Jisas di ma Krais bää ama Judaqäna qärrarhani i rhat tas e ma Damaskus di adädän da masirhat nävät tom däkt.

Ma Sol Di Qa Ang Masirhat Nae Ma Damaskus

23 Näkt sa nga nasot ama rhäqäp ama qunäng dä ama Judaqäna rha muräkt iva rhi veng ma Sol

24 Sokt di qa räm nä iangärhäkt arhä muräkt. Rha di rhat nañäm mamär sämät ama mor äm ama värhäm äm angärha tmon gunäng näp bängang nani a qa ivakt iva rhi veng ga.

25 Sokt di aa ruavek kärarhani i rhit päs aa rhäng di rha rha qa näp bängang bä rha mu qa mät ama uratki ama mor qi näkt ta sangar ama rhängämga va at täväns näkt ta anbut sa ama uratki sä qa mät ama liqi rhävuk mäni ama lurhaqi.

Ma Sol E Ma Jerusalem

26 Bä nga qa män e ma Jerusalem dä qa siqut iva qa rhon sämäni ama qatnanaktpämäda dä qaku inguna rha moe rhit len ga bä qaku rhat nanakt i qa di nak ama qatnanaktpämga na qa.

27 Sokt di ma Barnabas ka met sä qa bä sage ama ngangda bä qa muqunäga sä qa bä ba rha. Qa qoar na rha mamär i sa ma Sol qa lu ma Engeska bä ma Engeska qa märhamän säävt ma Sol varhäm aa iska iva sae ma Damaskus näkt kosaqi qa qoar na rha säävt ma Sol i ama qraräqa na qa dap kä sameng nävät ma Jisas aa ngärhipki.

28 Bä qale ma Sol qä na rha näkt isiska nanokt ka iva qat tet mät ama värhäm ma Jerusalem dä ama qraräqa na qa i qä sameng nävät ma Engeska aa ngärhipki.

29 Dä qat tamän särha ama Judaqäna qärarhani i rhat dräm dat tamän na ama Grikkäna arha enge dä qä na rha rhit beng bät a ne. Sokt di iarhakt di rhi siqut iva rha rhän bät anga iska iva rhi veng ga.

30 Bä nga aa ruavek ama qatnanaktpämäda rha räm doqoräkt dä rha met sä qa mämane sae ma Sisaria bä rha rhäk na qa sae ma Tarsus.

31 Dä nak as ama qatnanaktpämäda moe e ma Judia bä ma Galili näkt ma Samaria di rhit ta ama bulap. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät sämaqrot na rha dä qät täsläp pät a rha bä ama rhäqäp na ama ruvek tat

dän sämäni rha bä rha moe di qale rha na ama qutdrir sage ma Engeska.

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ma Ainias

32 Maos toqoräkt i ma Pita qat tet pät ama ngärhäktka moe dä qa met ivakt iva qä ñämdäm närha ama qatnanaktpämäda e mät ama värhäm ama mor äm ma Lida.

33 Qa met bä sae dä qa män bät ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ainias. Qa di ama ngäñäpärhaqa qärak i sokt tit ta qa mäni lai qärak i sa qale qa väti ama ngärhäqyet da dävaung na ama qoeo.

34 Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ainias, ma Jisas ma Krais sa qa mumäräs pät a nge. Ngia rhäranas bä ngia rhet sä gi gasgaska." Dä qop ma Ainias ka märanas masägos.

35 Ama ruvek moe qärarhani i rhat tas e ma Lida näkt pät ama ivärhäm ma Saron di nga rha lu ma Ainias toqoräkt dä rhat nanakt nä ma Engeska.

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Dorkas Nämät Ama Tñäpkı Nävät Ma Pita

36 Dap e mät ama värhäm ama mor äm ma Jopa di qale aktni ama mudäsaqonggi e qärakni i rhat tes ki i ma Tabita i na ama Grikkäna arha enge di ma Dorkas. Qi di vasägos dä qiat tualat na ama märirhong näkt kiat tatnärha ama tläkta.

37 Bä sädamär nä ma Dorkas i aräm gi bä qia ñäp näkt ta rhor at släqyige näkt ta mu ige mät ama qäväläm ba ama vätkä inavuk.

38 Ama värhäm ma Lida di äm nga e glaqot nä ma Jopa bä nga ama mudäsaqongda rha nari säävt ma Pita e ma Lida dä rha rhäk na ama ruiom nani a qa dä in nok pät a qa rhoqortäqyia, "Ai, ngi ang ngi lir ngi na un."

39 Dä soknga ma Pita qa met kä na iom bä nga rha män e ma Jopa dä rha artäm sä qa bä sainavuk sämät ama vätkä aa qäväläm gärqomni i qali qi e. Bä ama maqosta moe di rhat mair namet a qa dap tit nok dap tir qur a

qa rha ama scrap näkt sävät angätni ama boi qärangätni i sa ma Dorkas kia mualat na ngät as toqoräkt i qiat däqäm.

⁴⁰ Dä ma Pita qa rhäk na rha moe nämät iomäkt ama väntka aa qäväläm näkt ka an da aa quum sä nas bää qä nän. Qa rhong sävät ka ñäp ki qa ruqi näkt kä qoar toqortäqyia, "Tabita, ngia rhäranas." Dä bañäm bät at täväns bää qia lu ma Pita dä qia märanas bää qia muqun.

⁴¹ Dä qa sangar at tärhäqyet näkt ka mair na qi.

Näkt ka mes ama qatnanaktpämäda dä ama maqosta ivakt iva rhi lu qi i saqi sa qiat däqäm.

⁴² Bä ama ruvek moe e ma Jopa di rha nari ama enge sävät a qi bää ama rhäqäp na rha di rhat nanakt nä ma Engeska.

⁴³ Ma Pita di äkt näkt as kale qa e ma Jopa värt ama rhäqäp ama qunäng ge akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.

10

Ma Kornilius Ka Rhäkne Nani Ma Pita

¹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e ma Sisaria qärakni i rhat tes ka i ma Kornilius. Qa di ama narho-erqa bää ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhakt kärarhan i rhat tes ta i ma Guläñgi na ama Ulaqimärharhärhakt nae ma Itali.

² Qa qä na aa es moe di rhat dräm di nän da arhä quum sä nas sage ma Ngämuqa dä rhat dräm dit kutdrir sagem ga mamär. Ma Kornilius di qat dräm gät bon nävät ama märmärgem bää iarhakt kärarhae i rhit läk näkt kat dräm gä nän sage ma Ngämuqa vasägos.

³ Maos pät akni ama qunäga nani äkt pät ama däpguarhong säpbängang dä qa lu ama ñämñämgi. Qa lu mamär na ama ensel nage ma Ngämuqa i qa män gem ga dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Kornilius."

⁴ Dä ma Kornilius kat lu qärik masirhat mät aa tlenga aa rhäkt dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Engeska, mänia?"

Dä qa ensel qa muvät toqortäqyia, "Gia nän bää qärangätni gi vänbon bää ba ama tläkta di sa ma Ngämuqa qat dräm a ngät.

⁵ Ngi rhäk na anga gamoe sae ma Jopa ivakt iva rha rhän sä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita.

⁶ Rhäkt di qale qa ge ma Saimon gärankni i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng näkt ka di aa väntka qa e värt a qoan."

⁷ Bä nga ama ensel qärik i mai qa märhamän särhää ma Kornilius di qa met dä ma Kornilius ka mes aiomni aa larhiom ama udjom näkt sävät akni ama qatnanaktpämäga ama ulaqimärharhärhakt nämani iarhakt kärarhae i vasägos dä rhit lu värt a qa.

⁸ Bä ma Kornilius ka qoar na rha nä iarhongäkt moekti sa irhong ngä märanas gem ga näkt ka rhäk na rha sae ma Jopa.

Ma Pita Aa Ñämñämgi

⁹ Näkt nga mäniqunäng bät ama udjom na qa ama qunäga rhoqoräkt i rhat tet parhäm arha iska bää sa glaqot na ama mor äm ama värhäm di ma Pita di qa veng sävät ama väntka aa rhäng ivakt iva qä nän.

¹⁰ Ma Pita di äkt näkt ka nari i aneng mä qa bää vadi va qa äs guani näkt nga rhit täkmu na ama tmäs dap ma Pita di qat lu ama ñämñämgi.

¹¹ Qat lu i bää mäni ama usäpki näkt kat lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi sävät ivät näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet tage dä rhage dap ti nänbut sä qi.

¹² Näkt kale ama släqyirhong nä rhäqäsk maos maos e värmgi qärqärhongni i irhong angärha qar ama levaet näkt kosaqi sävät arhongni gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhiring näkt sävät ama isäm nämat ama leqäs.

13 Dä ama eguinga qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä ngia äs ka."

14 Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, "Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäs guani qärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses."

15 Dä saqi as ama eguinga qa märhamän särhäm ga bä maunmem doqortäqyia, "Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama qumärqumär ini."

16 Da ama ñämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sage ma Pita di ngä män madäpguamek dä ma Pita qa mer madäpguamek dä saqi sa rha rha ama boiqi masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

17 Bä nga rhoqoräkt i ma Pita di qat tu aa snäng nani ama ñämñämgi at tarimini dä ama gamoe qärarhani i sa ma Kornilius ka rhäk na rha di rha räm na ama ivärhäs sä ma Saimon aa vätkä dä rha mair mät ama mor qi ama tmongi dä ma Saimon aa equp angärha väm.

18 Dä rha näs tävuk i rhi snanbät ivar ma Saimon gärakni i rhat tes ka i ma Pita di qa ni i?

19 Bä as ma Pita di qat tu aa snäng bät ama ñämñämgi dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Pita, ama gamoe ama dävaung na rha di rhit ñäm nani a nge.

20 Ngia rhäranas bä ar sä nge säväit ivät. Qale ngi namer mä rha dap ngi na rha ngän det inguna sa ngua rhäk na rha nani a nge."

21 Dä ar sä ma Pita säväit ivät dä qä snanbät sä qä gamoe rhoqortäqyia, "Ngänit ñäm nani a ngo di aingo rhäkt. Mäniekt bä ngän män?"

22 Dä rha muvät toqortäqyia, "Ut män nage ma Kornilius kärakni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt. Qa di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qat dräm gät kutdrir sagem ga. Dä ama ruvek moe ama

Judaqäna di rhat dräm dat tamän i ama ruqa ama mär qa na qa. Näkt ka di sa ama ensel ama qumärqumär qa qa rhodräp ka iva qä rhäkne nani a nge iva ngia rhet sagem ga va aa vätkä ivakt iva qä nari agi gi nga enge."

23 Dä ma Pita qa ar sä rha iva qale rha gem ga bä va rha rhas pä ma Saimon aa vätkä nävä iaqyäkt ama bängagi.

Ma Pita Qa Met Bä Sävä Ma Kornilius Aa Vätkä

Bä nga duququ dä ma Pita qa nä qä gamoe rha met näkt sävä arhani ama gamoe ama qatnanaktpämäda nae ma Jopa.

24 Bä äkt i vanaia dä rha män e ma Sisaria. Ma Kornilius di sa qat dräm iva rha rhän dä sa qa rhäkne nani aa qärhae bä säväit aa ruavek mamär.

25 Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa mon sáp ma Kornilius aa vätkä dä ma Kornilius ka rhäknais nani a qa bä qa an da aa quum sä nas säng ma Pita aa qar i qa von da aa qutdrir säväit a qa.

26 Sokt di ma Pita qa sangar a qa namäk näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhair, aingo di nak kop ama ruqa na ngo."

27 Bä nga in damän särhäm ne rhoqoräkt dä in mon säva ama qäväläm buk pa väti bä ma Pita qa lu ama ruvek ama rhäqäp na rha qärarhani i sa västämne na rha e.

28 Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qunäga väti a ngän i qaku maräkt parhäm aut Muräkt iva anga Judaqa däktgyäm ga sämäni anga Jentailqa ura qäqi va qa rhet sagem ga bä qali liom moe. Sokt di sa ma Ngämuqa qa qur a ngo iva qale ngu names anga ruqa i ama vu qa ura i qaku ama qumärqumär qa da aa saqong.

29 Bä äkt i nga ngän däkne nani a ngo dä qaku ngua mer dap ngua män. Dä var ngu snanbät sä ngän i ngän däkne nani a ngo iva iva?"

30 Dä ma Kornilius ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Vät ama levaet na qa ama qunäga narhäkt di väti ama däpguarhong säpbängang dä ngu nän bä gua vätkä dä ama ruqa väs däm

ga masägos näkt ka mon mät ama boi qärangätni i qaliqalae vät a ngät. Qa mair vät gu saqong

³¹ dä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Kornilius, sa ma Ngämuqa qa narigia nän dä qa lu qärangätni gi vänbon bääba ama tläkta.

³² Va ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita. Qa di qat tas pä ma Saimon aa vätkä glaqot na ama garäksa näkt ma Saimon di qat dräm gät täkmu na ama slägyrhong angät ngädäng.’

³³ “Dä soknga ngua lir ngua rhäkne nani a nge dä mär gem nge masirhat bää ngia män. Bää aiut moe rhärahäkt di qali lut täqyerhäkt te vät ma Ngämuqa aa qäranas ivakt iva urhi nari iarhongäkt moe qäraqärhong i sa ma Engeska qa rhäk na nge iva ngia rhamän särhäm ut nä irhong.”

Ama Jentailqäna Rhat Nari Ama Sameng Ama Mär Ngät

³⁴ Dä ma Pita qä nasäng i qat tamän doqortäqyia, “Rhäkt di nak as ngua lu mamär i ngäktki i nak ma Ngämuqa di sa qaku qat tatmät

³⁵ dap nani a qa na ama ruvek nävät ama ivätki moe qärrarhani i rhit kutdrir sagem ga dä rhat tualat na ama märirhong.

³⁶ Sa ngänät dräm na ama enge iangärhäkt kärangät i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät bää ba ama Israelqäna. Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di ngät tamän i mamär iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä ut ut nä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Krais kärakni i qa di sokt ka ma Engeska mamär bää ba ama ruvek moe.

³⁷ “Bää sa ngänät dräm na ama lat kärangätni i sa ngä märanas e ma Ju-dia moe qärangät i mäanasäng nae ma Galili nasot ama baptais iangärhäkt kärangät i ma Jon ga sameng sävät a ngät.

³⁸ Iangärhäkt ama lat di rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät ma Jisas na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qrot bää qat tetage rhage dä qat tualat na ama lat

ama mär ngät näkt kat tumäräs pät ama ruvek moe qärrarhani i qale rha vä ma Sämga aa muräkt angärha rem inguna ma Ngämuqa qale qa gem ga.

³⁹ Aiut di sa ut lu iarhongäkt moe qäraqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong bää rhäkt di urhi sameng sävät irhong bät ama Judaqäna arha ivärhäs dä e ma Jerusalem.

“Ama Judaqäna rha veng ga i rha ar mä qa sämäni ama ngämuga

⁴⁰ sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkäi vät ama dävaung na qa ama qunäga bää qa muqunäga nävät a qa.

⁴¹ Qa di qaku qa muqunäga nävät a qa bää ba ama ruvek moe dap sokt ka mualat toqoräkt bää bää ut aiut kärarhae i sa ut mäs dä ut näkt ut na qa nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpkäi. Aiut di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva nasot dä va urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ut lu irhong.

⁴² “Dä qosaqi qa qoar na ut iva urhi sameng bää ba ama ruvek dä va ut tamän i ngäktki i nak ka di ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qa rhatnävämne na ama ñäpta bää qosaqi sävät ama ngätdäqämada.

⁴³ Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa rha märhamän bät ama engäktki sävät a qa i auge qärrak i qat nanakt na qa diva ma Ngämuqa qa qyiradeng na aa vuirhong nävät ma Jisas aa ngärhipki.”

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Ar Sä Qa Sävät Ama Jentailqäna

⁴⁴ Bää nga rhoqoräkt i ma Pita qat tamän bät tangät täkt ama enge dä ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari aa sameng di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha.

⁴⁵ Bää qä qatnanaktpämäda qärrarhani i sa rha däkt säng mä rha qärrarhae i sa rha män di nä ma Pita di qräk mät ta inguna ma Ngämuqa qät tor na aa vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qäqi bää ba ama Jentailqäna.

⁴⁶ Inguna rha nari i rhat tamän na angätni ama enge dä rhi nän sä ma Ngämuqa.

Dä ma Pita qä qoar toqortäqyia,

⁴⁷ "Rhärhae rhäkt di qaku mamär iva aug gä namair särhäm da iva qale rhi narha ama baptais na ama rigi i sa nguna rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqor ut."

⁴⁸ Dä ma Pita qa qoar na rha iva rhi rha ama baptais na ama rigi nävät ma Jisas ma Krais aa ngärhipki. Dä rha nän ma Pita iva as kale qa gem da vät anga marheka na ngät anga qunäng.

11

Ma Pita Qat Tuqunäga Sa Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämäda E Ma Jerusalem

¹ Ama ngangda näkt sävät ama qatnanaktpämäda moe e ma Judia di rha nari ama enge sävät ama Jentailqäna i sa qäqi rha rha ma Ngämuqa aa enge.

² Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa met pävit bää sae ma Jerusalem dä ama Judaqäna ama qatnanaktpämäda rhat don ga

³ i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia mon säva ama ruvek arha vät kärarhani i qaku rha däkt ta bää ngia mäs ngi na rha."

⁴ Bä äkt i ma Pita qä nasäng i qät täväktsäss mamär bää rha sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas

⁵ i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngo va ama värhäm ma Joppa bää ngu nän dä ngua lu ama ñämñämgi. Ngua lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sää qi nävä usäp näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet näkt ti nänbut sää qi bää sa äkt i qale ngo e."

⁶ Ngua ñäm säväm gi dä ngua lu ama släqyirhong nävät ivät kärqärhongni i irhong ngät dräm ngät tet nä irhong angärha qar ama levaet näkt sävät ama släkt ama ur ngät dä ama släqyirhong gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor

ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäas.

⁷ Dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, 'Pita, ngia rhair bää ngi veng anga släktka bää va ngia äs ka.'

⁸ "Dä ngua muvät toqortäqyia, 'Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäs guani rhoqoräkt kärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.'

⁹ "Dä saqi as ama eguinga qa märhamän sävät a ngo bää maunmem na rhävono rhoqortäqyia, 'Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama mär ini.'

¹⁰ Da ama ñämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sagem ngo di ngä män madäpguamek dä ngua mer madäpguamek dä saqi sa rha rha iarhongäkt moe masägos tävit sädä ama usäpkı arha ron.

¹¹ "Rhoqoräkt di ama gamoe ama dävaung na rha rha män bää rhat mair dalek nä iaqäkt ama vätka qärak i qale ngo e väm ga qärarhani i sa rha rhäk na rha sagem ngo nae ma Sisaria.

¹² Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän särhäm ngo iva qale maesäs pät a ngo dap mamär iva ngu na rha. Dä ngua met ngu na ama ngärhäqyet da sägäk na rha ama qatnanaktpämäda nae ma Jopa bää ut moe ut met bää sae ma Sisaria dä ut mon sävä ma Kornilius aa vätka.

¹³ Dä qa qoar na ut sävät ama ensel qärakni i qa lu i väs däm ga va aa vätka bää iaqäkt ama ensel qa qoar toqortäqyia, 'Ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Pita.'

¹⁴ Va ma Saimon ga rhän sa ama enge bää ba nge qärangätni iva ngi nägi qärhae moe diva ngäni rha ama mumaiar nävät a ngät.'

¹⁵ "Bä nga ngu nasäng iva nguat tamän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha rhoqor mäqi qre i qa rhäk pät a ut pät ma Pentikos angät kunäga.

16 Dä vuk pät a ngo i mudu ma Engeska qa qoar toqortäqyia, ‘Ma Jon di qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap aingän diva ngäni rha ama baptais na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’

17 Bä ngakt bä ma Ngämuqa qa von da rhä iangärhäkt ama sägängät ama väntbon gärangät i sa mäqi qa von ut aiut kärarhae i ut nanakt nä ma Engeska ma Jisas ma Krais dä nga va mamär iva ngua rhair särhäm ma Ngämuqa sää iangärhäkt aa väntbon?’

18 Bä nga rha nari ma Pita i qa märhamän doqoräkt dä rhäksot na arha enge sävät a qa dap kinak ta an sää ma Ngämuqa i rhi qoar toqortäqyia, “Ari, bä äkt i sa qäqi ma Ngämuqa qa rhares pät ama Jentailqäna arha rhäng iva nga rhi näpgoer na nas dä va bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Qatnanaktpämäda E Ma Antiock

19 Bä nga ama qatnanaktpämäda qärarhani i vräsmät na rha inguna rha nasäng iva rhi sangäm na rha mavängam doqoräkt i rha veng ma Stiven dä rha met bä qoki as däng na rha e värt ama ngärhäktka ma Fonisia dä säva ama urqa ma Saiprus näkt säva ama värhäm ama mor äm ma Antiok i rhat tet dä rhi sameng na ama enge sokt sage ama Judaqäna.

20 Bä arhani nävät a rha ama qatnanaktpämäda ama gamoe nae ma Saiprus dä näva ama värhäm ma Sairini di qosaqi rha met bä sae ma Antiok bä qosaqi rhi nasäng i rhat tamän särha ama Jentailqäna i rhi sameng bät a rha na ama sameng ama mär ngät sävät ma Engeska ma Jisas.

21 Bä ma Engeska aa qrot di nga e gem da bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sää rha di masirhat di rhat nanakt dä rha näpgoer na nas sage ma Engeska ma Jisas.

22 Bä ama sameng sävät tangät täkt ama lat di ngät met bä ama qatnanaktpämäda e ma Jerusalem da nari sävät a ngät dä rha rhäk nä ma Barnabas sae ma Antiok.

23 Bä nga sa qa män e bä qa lu i sa ma Ngämuqa qa näm sävät a rha maengäktki dä mär gem ga dä qä nasäng i qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot dä va engäktki nä qärakni arhä snängaqa sage ma Engeska ma Jisas

24 Inguna ma Barnabas di ama mär qa ama ruqa bä qa di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt. Bä äkt i ma Ngämuqa di qat tu ama rhäqäp na rha ama ruvek sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämäda.

25 Dä soknga ma Barnabas ka met sae ma Tarsus ivakt iva qä näm nani ma Sol

26 bä nga qa män bät a qa dä qa met sää qa sae ma Antiok. Bä värt ama quiaqa ama rhäk täm ga dä ma Barnabas kä nä ma Sol di vasägos dä väspästämne na iom in na ama qatnanaktpämäda bä ini su ama rhäqäp na rha ama ruvek. Bä ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Jisas aa rhäng e ma Antiok di imäk äkt narhoer di ama ruvek tat tes ta i ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Krais aa rhäng.

27 Bä nga rhoqoräkt di arhani ma Ngämuqa aa vämginarha rha met invuk nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok.

28 Akni nävät a rha qärakni i rhat tes ka i ma Agabus di qa mair näkt nävät ama Qloqaqa dä qat tamän na ama enge sävät ama qärhuqi iva qia rhet pät ama ivätki moe. Dä rhangät täkt ama lat di sa ngät män doqoräkt i ma Klodius di ma Sisar na qa bä ba ama Romgäna.

29 Dä ama qatnanaktpämäda ak dä ak na rha di rhat tu arhä snäng iva rha rhat nävät a nas bä rhi von ama qatnanaktpämäda qärarhani i qale rha e ma Judia. Bä nani a rha iva rha rhatnärhäm da iva mamär värt ak dä ak na rha.

30 Bä äkt i rha rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sa arhä väntbon bä ba ama qatnanaktpämäda arha morta e ma Judia.

*Ma Herot Ka Veng Ma Jems Dä Qa
Mu Ma Pita Va Ama Tpäskiarharhäng*

¹ Näkt pät iangärhakt ama rhodäm dä ama vitnaqa ma Herot Agripa qa sangar arhani ama qatnanaktpämda i nani a qa iva qä sangäm na rha.

² Qa rhäkne iva rhi veng ma Jems ma Jon aa matka na ama ulaqi arha singi.

³ Bä nga qa lu i nävät ma Jems aa tñäpki dä märmär ge ama Judaqäna dä qosaqi nani a qa iva rhi sangar ma Pita. Bä qoki rhangät täkt ama lat ngä märanas pa aktni ama tmäski qäraktni i rhat tes ki i ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät.

⁴ Nasot toqoräkt i rha sangar ma Pita dä ma Herot ka mu qa va ama tpäskiarharhäng. Dä qa von däm ga bä ba ama levaet ama gulañ na ama ulaqimärharhärhakt ivakt iva rhit lu vät a qa. Bä qat tu aa snäng iva qä vuk sä qa ivakt iva qa rhuräkt pät a qa da ama ruvek arhä saqong nasot ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova.

⁵ Bä ma Pita di qale qa va ama tpäskiarharhäng dap ama qatnanaktpämda di rhi nän ma ama qrot sage ma Ngämuqa säävät a qa.

*Ama Ensel Qa Rhäväkt Sä Ma Pita
Näva Ama Tpäskiarharhäng*

⁶ Näva ama bängagi iaqyäkt iva duququ dä va ma Herot kä rha qa sääva ama muräkt di ma Pita qä mänatäm mänguräp ama udiom ama ulaqimärhindäkt dap sa rha qop mät aa rhäkt na ama udiom ama seniom. Dap aiomni ama udiom ama ulaqimärhindäkt di inät mair bä init lu vät ama tpäskiarharhäng arha tmongi.

⁷ Ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa väs däm ga masägos bä erait nage ama neraqa vuk pa ama tpäskiarharhäng. Qa rhäk mäni ma Pita aa brät näkt ka rhäqäm a qa bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngi lir ngia rhäranas." Dä bän̄sa ama seniom nasäng ma Pita aa rhäkt angät tpäs.

⁸ Dä ama ensel qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhon mät gi boi näkt nqi qop sä gi sandal vät gia qar." Dä ma Pita qa mualat toqoräkt. Dä ama ensel qä qoar na qa i, "Ngi rhon nä gi boiqi ama uiu qi vät a nas näkt pa ngit päs gua rhäng."

⁹ Dä ma Pita qa väs aa rhäng navuk näva ama tpäskiarharhäng. Sokt di qaku qat dräm i nak iangärhakt ama lat kärangät i ama ensel qat tualat na ngät di ngäktki rhoqoräkt dap kat tu aa snäng i qat lu ama ñämñämgi.

¹⁰ In met e na ama narhoerqa ama ulaqimärhaarhakt bä qosaqi ama udiom na qa bä in män ge ama tmongi qäraktni i sa rha mualat na qí na ama ain i vukpuk sä rha mät ki sämät ama värhäm. Me mät ama tmongi bä ba nas nanokt iom bä vulk sä iom mät ki. Bä nga in met näva aitni ama isit dä sa qäbäs na ama ensel masägos.

¹¹ Dä nak as ma Pita qa räm i ngäktki dä qa qoar toqortäqyia, "Rhäkt di nguut dräm dap kaku ama udiom nä gu snängaqa i nak ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qa rhatnärhäm ngo nämät ma Herot aa rhäkt dä nämät iarhongäkt kärqärhong i sa ama Judaqäna rhat tu arhä snäng iva rha rhualat nä irhong säävät a ngo."

¹² Bä nga nasot i qunäga vät a qa sä rhangät täkt ama lat dä qa met sáp ma Maria arha vätka qäraktni i ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak aa nanäk. Rhoqoräkt dap ama ruvek ama rhäqäp na rha di sa västämne na rha e bä rhi nän.

¹³ Ma Pita qa qut mät ama tmongi dalek dä ama latki ama rhuimgi qäraktni i rhat tes ki i ma Roda qia met ivakt iva qi lu i auge iaqäkt kät kut.

¹⁴ Bä nga qia räm bät ma Pita aa qän dä rhäqäp ki na ama märmärgem masirhat dä evär däm gi dap kaku qia rhar mät ama tmongi dap ki qoar toqortäqyia, "Ma Pita qa e mät ama tmongi."

¹⁵ Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, "Nak guani na nge." Sokt di qoki as ki

qoar i nak ngäktki. Dä qosaqi rhi qoar toqortäqyia, "Varis aa ensel iaqäkt."

¹⁶ Dap ma Pita di qoki as kät kut mät ama tmongi bää nga rha rhar mät ama tmongi bää rha lu qa dä qräk mät ta masirhat.

¹⁷ Dä ma Pita qa siqutmät na aa rhäkt bää ba rha iva mänadin däm da dap ka rhäväksätsä bää ba rha i sa ma Engeska i qa artäm sa qa näva ama tpäskiarharhäng di rhoqoräkt. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngäni qoar nä ma Jems kä na arhani ama qatnanaktpämdä säävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngä märanas." Näkt ka met daqule rha bää säävät aosni ama ivärhäs.

¹⁸ Duququ väät duququs dä adädän ama ulaqimärharhärhäkt masirhat nävät iangärhäkt ama lat kärangät i mai ngä märanas pät ma Pita.

¹⁹ Nasot toqoräkt dä ma Herot ka rhäkne bää rha ñäm nani ma Pita dä qaku rha män bät a qa. Dä ma Herot kät träbät sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i ma Pita di qa ang nae rhoqor mäniekt? Dä qa rhäk na rha iva rhi veng ama ulaqimärharhärhäkt. Nasot dä ma Herot ka met nae ma Judia bää sae ma Sisaria bää qale qa e maqälak.

Ma Herot Aa Tñäpkı

²⁰ Qaku ama mär mänguräp ma Herot kä na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon dä soknga västämne na rha rhi nä ma Herot. Sa rha rha ma Blastus aa matnärhäm gärakni i ama latka ama mär qa na qa bää bää ma Herot bää rhi nä ma Blastus di rha nän ma Herot iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä rha. Rhoqoräkt dinguna rhat dräm dit ta ama tmäs nävät ma Herot aa ivärhäm.

²¹ Vät iaqäkt ama qunäga qärik i sa ma Herot ka muqunän bät a qa dä qa mon mät ama vitnaqa aa boi näkt ka muqun mät aa mämugunäs na ama muräkt bää qät boda ama enge bää ba ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon.

²² Dä rhit nästäm i rhi qoar toqortäqyia, "Qaku ama ruqa qat tamän

dap akni ama ngämuqa qat tamän doqoräkt."

²³ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ensel nage ma ma Ngämuqa qa sangäm na qa inguna qaku ma Herot ka von da ama qutdrir sage ma Ngämuqa bää ama sirairhong ngät täs näda aa släqyige angärha ron bää dängdäng i qa ñäp.

²⁴ Sokt di qop ma Ngämuqa aa enge di ngät tualat masirhat bää vräs däm ngät.

²⁵ Bää nga ma Barnabas kä nä ma Sol di in däksot na aina lat kärangätni i qre va in dualat na ngät dä evär däm iom nae ma Jerusalem bää sae ma Antiok dä in män sä ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak.

13

Rha Rhäk Nä Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Sa Ama Lat

¹ Näkt mänguräp ama qatnanaktpämdä e ma Antiok di qale arhani ma Ngämuqa aa vämginarha e dä arhani qärrarhani i rhat dräm di su ama ruvek. Iarhakt di ma Barnabas dä ma Simeon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Niger dä ma Lusius kärakni i qa näva ama värväm ma Sairini dä ma Sol näkt säävät ma Manain gärakni i sa mudu inamäk di ama tpäskinaqa ma Herot aa ruaqa na qa.

² Bää nga rhoqoräkt i rhit bon da arha ansäs sage ma Engeska dä rhat teranot dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä qoar toqortäqyia, "Ngän datmät sä ma Barnabas kä nä ma Sol bää ba ngo ivakt iva in dualat na ama lat kärangätni i sa ngua mes iom iva in dualat na ngät."

³ Bää nga nasot i rha meranot dä rha nän dä rha mu arhä rhäkt da in bäs näkt ta rhäk na iom sä ma Ngämuqa aa lat.

Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Ini Sameng Bät Ama Ruvek Pät Ama Urqa Ma Saiprus

⁴ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sä ma Ngämuqa aa lat bää qa artäm sä iom sämät ama värväm ama mor äm ma Selusia bää in met mät ama

mlauski nae bā säva ama urqa ma Saiprus.

⁵ Bä nga in män mät ama värhäm ama mor äm ma Salamis dä in sameng nä ma Ngämuqa aa enge va ama Judaqäna arhä mämairvä. Bä nga rhoqoräkt dä ma Jon Mak di qosaqi qat tatnärhäm iom.

⁶ Rha met pät ama urqa moe bā dängdäng i rha män e mät ama värhäm ama mor äm ma Pafos. Dä rha män bät ama Judaqa e qärakni i ama vangbärhaqa dä ama iraski na qa ama vämginaqa qärak i rhat tes ka i ma Barjisas.

⁷ Qa di qät lu väti ama tpäskinaqa ma Sergius Paulus. Iaqäkt ama tpäskinaqa di ama mädrämga masirhat dä qa rhäkne nani ma Barnabas kä nä ma Sol inguna nani a qa iva qä nari ma Ngämuqa aa enge.

⁸ Dap ma Barjisas di qosaqi rhat tes ka i ma Elimas bā rhat tes ka rhoqoräkt inguna qa di ama rhaqyaovämga bā qat tair särhäm ma Barnabas kä nä ma Sol. Bä qä siqut iva qä näpgoer nä ma Sergius Paulus aa snängaqa i varis kä natnanakt nä ma Jisas.

⁹ Sokt di ma Sol qärakni i rhäkt di rhat tes ka i ma Pol di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa nämaräkt sätväti ma Elimas dä qä qoar toqortäqya,

¹⁰ “Ainge di ma Sämga aa emga na nge bā ainge di ngiat dräm ngiat tair särhäm iangärhäkt moe ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi rhäqäp nge na ama irasirhong maos maos. Nga qaku mamär iva mae väti a nge rhoqoräkt i ngit näpgoer na ama enge ama engäktki na ngät sätväti ma Ngämuqa?

¹¹ Rhäkt di ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhi siqut na nge. Bä va ngsäsur bā va qaku ngi nalu ama qunäga aa saqong bā va as kale nge rhoqoräkt pät anga qäväläm.”

Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä ama busbuski dä ama bängangit ngä

ong aa saqong bā qät surtägavät i qät täk mes nani aung ivakt iva qä er nanokt ka i qä sangar da aa rhäkt.

¹² Bä nga qärak kä tpäskinaqa qa lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas toqoräkt dä qat nanakt inguna qräk mät ka nävät ama rhisu sätväti ma Engeska ma Jisas.

Ma Pol Qä Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka Ma Pisidia

¹³ Nae ma Pafos dä ma Pol qä na aa ruavek da ama lat angärha ron da met mät ama mlauski sämät ama värhäm ama mor äm ma Perga e väti ama ngärhäktka ma Pamfilia. Na äkt dä ma Jon Mak ka met daqule rha bā sa evär däm ga sae ma Jerusalem.

¹⁴ Nae ma Perga dä rha met bā rha rhäqär bā sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok* e väti ama ngärhäktka ma Pisidia. Bä väti ama Sabat dä rha mon säva ama mämairqi bā rha muqun.

¹⁵ Nasot i akni ama ruqa qa mes ma Ngämuqa aa enge näva ama abukkina sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä näva ama abukkina qärangätni i sa aa vämginarha rha säm a ngät dä ama narhoerta näva ama mämairqi rha rhäk na ama enge sage ma Solqäna rhoqortäqya, “Aurha ruavek, ngakt bā angäna anga enge na ama sämaqrot bā ba ama ruvek di nani a ut masirhat iva ngän damän bät a ngät.”

¹⁶ Dä ma Pol qa mair dä qa siqutmät na aa rhäkt sätväti ama ruvek iva mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqya, “Aruvek nae ma Israel bā sätväti ama Jentailqäna moe rhäkt kärarhani i ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa, di as ngäni nari ngo!

¹⁷ Ama ruvek ama Israelqäna di sa arhä Ngämuqa qa ernanas ta aut mamäkkäna mudu näkt ka rhäkmämägän sa ama ruvek toqoräkt i qale rha e ma Isip näkt nasot dä qa er nanokt ta nämat iomäkt ama ivärhäm nä iangärhäkt aa qrot ama mor ngät.

* **13:14 Antiok** Ama unbam na äm ama värham ma Antiok di am nga e. Aomni di äm nga e va ama ngärhäktka ma Siria bā rhom däkt ma Antiok di äm nga e va ama ngärhäktka ma Pisidia.

18 Rha vit pa aa uväs sokt di qät lu väť a rha väť ama qräk dä bäs ama ivärhäs i ngi qoar qre väť ama ruiom ama udiom na ama qoeo.

19 Ma Ngämuqa qa rhäksot na ama ngärhäqyet da unbem na ama enep na ama gulañ sa ama sägärhae nävät ama ngärhäktka ma Kenan näkt ka von da arha ivätki bă ba ama Israelqäna ivakt iva ama ngärhikkäna na rha e väť a qi.

20 Iangärhäkt moekt ama lat kärangät i ngä män di ngi qoar qre väť ama levaet ama handret da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät ama qoeo.

“Näkt nasot toqoräkt dä ma Ngämuqa qa märanas na ama matnävämmenerha ivakt iva rhi rhoer nanokt ama ruvek bă dängdäng bät ama rhodäm i sa ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Samuel qa män.

21 Bä väť ma Samuel aa rhodäm dä ama Israelqäna rha nän ma Ngämuqa iva qa rhäranas na anga vitnaqa bă ba rha dä qa muqunän bät ma Sol ma Kis aa emga nämäni ma Benjamin aa enevaqi bă qale rha va aa muräkt angärha rem bät ama ruiom ama udiom na ngät ama qoeo.

22 Nasot toqoräkt i ma Ngämuqa qa rut nä ma Sol nae dä qa muqunän bät ma Devit bă arha vitnaqa na qa. Näkt kosaqi qa muqunäga säävät ma Devit bă qa qoar toqortäqyia, ‘Ngua lu ma Jesi aa emga ma Devit kärakni i qat dräm gät päs gu snängaqaa aa rhäng bă va qa rhualat nä iarhongäkt moe qärqärhong i nani a ngo na qa iva qa rhualat nä irhong.’

23 “Nävät tak täkt ama ruqa aa enevaqi nasot dä ma Ngämuqa qa rhäk nä ma Mumaiar ma Jisas sage ama Israelqäna i rhoqor varhäm aa enge na ama mumänaris.

24 As pät ma Jisas aa mänmänäs angät kamäs dä ma Jon ama Baptais kä sameng bät ama Israelqäna iva rhi näpgoer na nas nämät arha vuirhong näkt pa rhi rha ama baptais.

25 Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jon gät täksot na aa lat dä qä qoar toqortäqyia,

‘Ngän du angän snäng i auge na ngo? Aingo di qaku iaqäkt na ngo qärik iva qa rhän sagem ngän. Qaku. Dap ka diva as dängdäng na qa nasot a ngo i qärikni i aa sandal di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sa angät tängämitnäm nävät aa qar angät tpäs.’

26 “Gua ruavek, aingän ma Abraham aa es na ngän näkt säävät a ngän ama Jentailqäna qärarhani i ngänät dräm ngänit kutdrir säävät ma Ngämuqa, rhangät täkt ama enge säävät ama mumaiar di nak sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät sagem ut moe.

27 Ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tas e ma Jerusalem näkt säävät arhä narhoerta di nävät iangärhäkt arha lat kärangät i sa rha vodäm ma Jisas sämät ama tñäpkı di rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i vasägos dä rhat tes ngät pät ama Sabat moe. Rhoqoräkt dinguna sa qaku qunäga väť a rha sä ma Jisas bă qosaqi qaku qunäga väť a rha sä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge.

28 “Qaku rha män bät guani säng ma Jisas aa rhäng gärqäni iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpkı väť ini angät tpäs sokt di qop ta nän ma Pailat iva ma Jisas ka rhet sämät ama tñäpkı.

29 Bä nga rha mualat bă rhäksot nä iangärhäkt moe ama lat säävät a qa värhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät dä sa rha rha qa samäk nämäni ama sämänanamuqa bă rha mas na qa mät ama ñäpka aa liqi.

30 Sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkı

31 bă väť ama rhäqäp ama qunäng dä väť däm ga ge ama ruvek kärarhani i mäqi sa rha met ti na qa nae ma Galili bă sae ma Jerusalem iarhakt kärarhae i rhäkt di rhi sameng mamär säävät a qa bă ba aurha ruvek.

32 “Bä rhakt di uni sameng na ama sameng ama mär ngät bă ba ngän säävät ma Ngämuqa aa enge na ama mumänaris bă ba aut mamäkkäna

33 qärangätni i sa ngä mu angät slägyige bää ba ut arhä rhoes ut na ngän ama Jentailqäna rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas. Iangärhäkt ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät pa ama unbem na qi ama mabuqi va ama Abuk na ama Mabu äkt i ma Ngämuqa qat tamän e rhoqortäqyia,

“ ‘Ainge di ngua emga na nge.
Rhäqyerhäkt di aingo di gi mamäk na ngo.’

34 Bä qosaqi nani a un iva uni sameng bää ba ngän i nga ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki iva qoki sa qaku saqi as kä nañäp di nak parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va ngu von ngän da ama modämne ama qumärqumär ngät dä ama engäktki na ngät kärangätni i sa mudu ngua mumänaris bää bää ma Devit.’

35 Bä äkt i qosaqi ma Devit kat tamän säväät ma Krais pät aktni ama mabuqi rhoqortäqyia,

“ ‘Va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa slägyige bää va säkt täm ige.’

36 Bä nga nasot i ma Devit di qa mualat nä ma Ngämuqa aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa imäk äkt pät iangärhäkt ama rhodäm näkt nga qa ñäp dä rha säsärhäm ga ge aa mamäkkäna dä säkt ta aa slägyige.

37 Dap ma Krais kärakni i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki di qaku säkt ta aa slägyige.

38 “Bä nga rhoqoräkt dä nani a ngo iva qunäga väät a ngän, gua ruavek, i näväät ma Jisas di urhi sameng bää ba ngän na ama mär ngät ama enge i ma Ngämuqa di qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong.

39 Bä näväät ma Jisas di iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva isiska väät a rha nämät iarhongäkt moe qärqärhong i qaku mamär iva isiska väät a rha nämät irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.

40 Bä va ngänit lu väät a nas mamär i varis agini qärqäni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha märhamän bät ini di varis ini ngä namän bät a ngän doqoräkt i rha säm i sa ma Ngämuqa qa märhamän doqortäqyia,

41 “ ‘As ngäni lu i aingän gärarhae i ngän damän mavä na ngo diva qräk mät ngän masirhat dä va qäbäs na ngän inguna nguut tualat na angätni ama lat pät angän dodäm bää iangärhäkt ama lat diva qaku ngänät nanakt na ngät näma dä äkt bää aung gat tamän särhäm ngän säväät a ngät.’ ”

42 Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in det näva ama mämairqi dä ama ruvek ta naing bät iom iva saqi as pa in dän bät iak navuk ama Sabat bää va in damän särhäm da masirhat säväät ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäqyerhäkt dä sa in damän bät a ngät.

43 Bä nga nasot i vräs na ama ruvek moe näva ama mämairqi dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna näkt säväät arhani ama Jentailqäna qärarhani i sa rha näpgoer na nas mamär sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt di rha moe rha met nasot ma Pol qä nä ma Barnabas. Bä in damän särhäm da dä init täktäm bät a rha iva as ti rhät arhä qatnanakt mäni ma Ngämuqa inguna näväät aa nämsävätki bää ba rha.

44 Bä sa nga väät iaqäkt ama Sabat inavuk dä qorhäs iva ama ruvek moe nämät iomäkt ama värhäm ama moräm bästämne na rha ivakt iva rhi nari ama enge säväät ma Engeska ma Jisas.

45 Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha lu qä gulañ na ama

ruvek toqoräkt dä rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa dap tat tamän mava na ama enge qärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät.

⁴⁶ Dä ma Pol qä nä ma Barnabas di ama qraräk iom dä in muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nak mamär iva uni sameng nä ma Ngämuqa aa enge narhoer bä ba ngän. Soko dinguna sa ngän mer tangät täkt aurha enge dä rhoqoräkt dä sa ngän däksärhäm mes dä as ngäni lu iva un det sage ama Jentailqäna bä va uni sameng bät a rha.

⁴⁷ Un dualat toqoräkt di varhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäkne bä ba un i qat tamän doqortäqyia,

“ ‘Sa ngua armeng däm nge iva ama neraqa na nge bä ba ama Jentailqäna

bä va ngia rhet sa ama sameng ama mär ngät säväta ama mumaiar sädä ama ivätki at tärhäkt moe.’”

⁴⁸ Bä nga ama Jentailqäna rha nari rhoqor täkt dä mär gem da dä rhi quoari ama enge säväta ma Jisas di ama mär ngät näkt iarhakt moe qärarhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rha säva ama iar ama sok täm ngät di rhat nanakt.

⁴⁹ Bä ama enge säväta ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt moe ama ngärhäktka.

⁵⁰ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di sa rhat tuinirqi mänguräp arhani ama evop kärarhani i ama moräs na rha qärarhae i rhat nanakt toqor ama Judaqäna rhi na arhani ama narhoerta ama gamoe nävä iomäkt ama värhäm ama mor äm bä iarhakt ama ruvek di rhi nasäng iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas mavängam bä rha qutmäss a iom näväta arhä ngärhäktka.

⁵¹ Dä soknga ma Pol qä nä ma Barnabas in suqup ina qar sa ama rhabuqi samäk näväta ina qar angärha rem. In mualat toqoräkt di ama muqunängi na qi i sa ma Ngämuqa qär qur iarhakt ama ruvek nae ma Antiok näkt in met

bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam.

⁵² Soko di ama qatnanaktpämäda e ma Antiok di rhäqäp ta na ama märmärgem masirhat dä ama Qlo-qäqa ama Qumärqumärqa.

14

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Ini Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Aikoniam

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in män e ma Aikoniam dä in mualat toqorne e ma Antiok i in mon bä säva ama Judaqäna arhä mämairqi. Bä nga sae dä ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä iangärhäkt ama enge di ngärhit kut bä ama mor ngät ama rhodäm sa ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat nanakt nä ma Jisas.

² Dap ama Judaqäna qärarhani i qaku rhat nanakt di rha muinirqi mänguräp ama Jentailqäna bä ama vu da arha ron säväta ama qatnanaktpämäda.

³ Dä soknga in sangar na nas e mauiu. Bä qaku init len dap ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge säväta aa nämsävätki bä ma Ngämuqa qat tulalat na ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kärangättni i ngät dän masärmän gem iom.

⁴ Dä ama ruvek mät iomäkt ama värhäm ama mor äm di mat mät ta bä arhani di däktgyäm da mäni ama Judaqäna dap arhani di däktgyäm da ge ama ngangiom.

⁵ Dä ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna näkt säväta arhä narhoerta di rha siut iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas iva rhi rhumät na iom na ama dui bä va ini näp

⁶ Sokt di in nari säväta iaqäkt arhä snängaqa qärakni i sa rha muräkt täm ga dä soknga ina ang bä säva ama värham ama gaini na am ma Listra näkt ma Derbe bä särhagesärhage na am bät ama ngärhäktka ma Likonia

⁷ bä qoki as ini sameng na ama sameng ama mär ngät.

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas In Du-lat E Ma Listra Dä Ma Derbe

8 E ma Listra di akni ama ruqa qa e qärakni i qat muqun i aa qar ngä ñäp. Mudu aa nanäk kia sa qa i sa ama vakt pät aa qar bä qaku qat tet.

9 Qat nari ma Pol toqoräkt i qat tamän. Dä ma Pol qa ñäm maräkt säävät a qa dä qa lu i qat nanakt bä mamär iva qä rha ama mumäräspät

10 dä qa näs säävät a qa rhoqortäqyia, "Ngia rhair vit!" Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä qärak ka märanas masägos bä qä nasång i qat tet.

11 Ba nga ama ruvek ta lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ma Pol qa mualat na ngät dä rhit nästäm dävuk na ama Likoniaqäna arha enge i rhi qoar toqortäqyia, "Rhiom däkt di iom doqor ma Ngämuqa näkt sa ar sä iom sage ut bä in mu ama släqyige väät a nas!"

12 Dä rha mes ma Barnabas i ma Sus dap ta mes ma Pol i ma Hermes inguna ma Sus di arhä ngämuqa ama tpäski na qa dä ma Hermes di arhä ngämuqa qärakni i ama engemätkä.

13 Bä ama pris kärakni i qat dräm gat tualat pa arhä ngämuqa ma Sus aa ansäspämgi ama mor qi qäraktni i qia e dalek nä iomäkt ama värhäm di qa män sa ama bulmakaoqäna dä ama ngualäñngualañ sämät ama värhäm angärha tmongi. Qa mäqäne rhoqoräkt dinguna nani a qa qä na ama gulañ na ama ruvek iva rhi väs ama vodämes sage ma Pol qä nä ma Barnabas.

14 Näkt nga qä ngangiom ma Barnabas kä nä ma Pol in nari säävät iangärhäkt arhä snängaqa rhoqoräkt dä in gyiret mät in boi ivakt iva ini qur a rha i arhä snängaqa di qaku maräkt toqoräkt näkt ina ang masirhat bä samuk sä mänguräp kä guläñgi dap init näs tävuk toqortäqyia,

15 "Aruvek, mäniekt bä ngän dualat toqor täkt? Nak kop aiun di ama ruiom na un doqor ngän. Unät dän sa ama sameng ama mär ngät bä uni qoar na ngän iva ngän det daqule iangärhäkt angäna lat kärangätni iva ama suk pa angät kamäs bä va ngäni rhong sage ma Ngämuqa ama

ngätdäqäm ga. Qa di sa qa säm ama ivätki dä ama usäpki dä ama garäskä bä sä ne nä iarhongäkt moe väm ngät.

16 Mudu di ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek kärarhan i qaku rha nämäni qa bä rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt.

17 Ngäktki i qa qyiradeng nä iarhakt ama ruvek sokt di qoki as kär qur a ngän däm mes na aa lat. Qär qur a ngän da aa lavuqi rhoqoräkt i qat tualat na ama mär ngät ama lat i qät boda ama suigi nämät ama leqäs dä ama tmäsnirhong ngärhit sa varhäm angät todäm dä qät täkmämägän sä ngän na ama tmäas dä qät täqäp ngän na ama märmärgem."

18 Nämä dä ma Pol qä nä ma Barnabas in märhamän bät tangät täkt ama enge sokt di aqrot gem iom iva inin mae väät a rha iva qale rhi naväs ama vodämes sage iom.

Rha Rhumät Nä Ma Pol Na Ama Dui E Ma Listra

19 Nasot dä arhani ama Judaqäna rha män nae ma Antiok dä ma Aikoniam bä rha artäm sa ama ruvek arhä snängaqa säävät a nas nävät ma Pol qä nä ma Barnabas. Näkt ti na ama ruvek ta rhumät nä ma Pol na ama dui näkt ta ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm i rhat tu arhä snäng i sa qa ñäp.

20 Nasot dä ama qatnanaktpämäda rha ing däm ga dä qärak ka märanas bä qa mon savuk sämät ama värhäm. Näkt kale qa bä duququ dä qä nä ma Barnabas in märanas bä in met sae ma Derbe.

21 Bä nga in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ma Derbe dä sa ina artäm sa ama rhäqäp na rha arhä snängaqa sämäni ma Jisas bä rhat nanakt na qa. Nasot dä saqi sa evär däm iom bä sae ma Listra bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Aikoniam bä sämät ma Antiok pa ama ngärhäktka ma Pisidia

22 bä init sämaqrot na ama qatnanaktpämäda dä init täktäm bät a rha iva rhat mair maengäktki mäni arhä qatnanakt i ini qoar na rha rhoqortäqyia, "Nak koki va u rhet da ama

märänga aa ron masirhat ivakt iva u rhon sáp ma Ngämuqa aa Muräktpäm."

²³ Ma Pol qä nä ma Barnabas ina armeng da ama morta bä ba ama gu-lañ na ama qatnanaktpämda asägäkt asägäkt ivakt iva rhit lu värt a rha näkt ini nän dap in deranot dap init bon däm da sage ma Jisas i qop nguna sokt ka qäarakni i sa rha at arhä qatnanakt mäni qa.

Evär Dä Ma Pol Qä Nä Ma Barn-abas Sae Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka ma Siria

²⁴ Bä nga nasot i in met da ama ngärhäktka aa ron ma Pisidia bä rhäksot dä in män ba ama ngärhäktka ma Pamfilia

²⁵ bä nga e ma Pamfilia dä in sameng na ama sameng ama märngät mät ama värhäm ama mor äm ma Perga näkt nae dä in met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atalia.

²⁶ Nae ma Atalia dä evär däm iom sae ma Antiok e ma Siria mät ama mlauski. Mäqi rhoqoräkt i in däranas nae ma Antiok dä ama qatnanaktpämda rha vodäm iom sáp ma Ngämuqa aa ñämsävätki sä ma Ngämuqa aa lat bä dängdäng i sa in däksot na ngät täkt.

²⁷ Bä nga in män e ma Antiok dä in mes ama qatnanaktpämda sävät a ne bä in muqunäga värt a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom bä sävät ama Jentailqäna i sa ma Ngämuqa qa mu ama iska bä ba rha iva rhat nanakt toqoräkt.

²⁸ Bä qali liom e mauiu in na ama qatnanaktpämda.

15

Ama Mämugunäs E Ma Jerusalem

¹ Arhani ama gamoe di ar sä rha nae ma Judia bä sae ma Antiok bä rhi su ama qatnanaktpämda rho-qortäqyia, "Ngakt bä qaku rha däkt säng mä nge varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses diva qaku ma Ngämuqa qä namumaiar nge."

² Bä iangärhäkt ama rhisu ngä märanas na ama qrot ngät mamär ama enge bä qä gamoe rha veng bät a ne sä ngät ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas dä soknga ama qatnanaktpämda rha armeng dä ma Pol qä nä ma Barnabas näkt sävät arhani nämäni ama qatnanaktpämda iva rha rhet sae ma Jerusalem sage ama ngangda rhi na ama morta ivakt iva rha rhamän bät a ne sävät iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngä märanas.

³ Dä soknga ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk nä ma Pol qä nä ma Barnabas sae ma Jerusalem. Bä nga rhat tet mät ama ngärhäqyiom ma Fonisia dä ma Samaria dä rhi sameng bä ba ama qatnanaktpämda e sävät ama Jentailqäna i sa rha näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di mär gem da masirhat nävät tangät täkt ama enge qärangätni i sa rhat nari ngät.

⁴ Bä nga ma Polqäna rha män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rhi na ama ngangda näkt ama morta nae rha ar sä rha. Dä ma Pol qä nä ma Barnabas in muqunäga värt a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom mänguräp ama Jentailqäna.

⁵ Di nak arhani ama qatnanaktpämda qärrarhani i rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair dä rhi qoar to-qortäqyia, "Ama Jentailqäna di nak pa as ti däktsäng mä rha näkt tit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng."

⁶ Dä ama ngangda dä ama morta di västämne na rha bä rhat tamän särhäm ne sävät iangärhäkt ama enge sävät ama Jentailqäna.

⁷ Rha märhamän särhäm ne mauiu näkt mamär dä ma Pita qa mair dä qa qoar na ama mämugunäs toqortäqyia, "Gua ruavek, sa ngänät dräm i mudu imäk äkt di ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo nä mänguräp mä ngän ivakt iva ama Jentailqäna rhi nari ma Ngämuqa aa enge nämät gua vämgä bä va rhat nanakt nä ma Jisas.

8 Ma Ngämuqa qärakni i qat dräm ama ruvek arhä snängaqa di qa qur a ut i qosaqi sa qa ar sa ama Jentailqäna. Qa qur a ut di nä iomäkt i qa von da rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqorne na ut i qosaqi qa von ut täm ga.

9 Qa mualat sä ut toqorne na ama Jentailqäna i qä qumär arhä mungäsnäng nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas.

10 “Bä rhäkt di nak nga nani a ngän iva ngäni lu ivar ma Ngämuqa qär qur toqoräkt i ngän du ama märänga da ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda arha lang? Ngu snanbät toqortäkt di sa nguna ut dräm i aiut ut na aurha morta di sa qaku mamär vät ut iva urhit ta ama märänga rhoqoräkt.

11 Nak kaku maräkt toqoräkt! Dap ut nanakt i nak kop sokt nävät ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki dä va qa rhumaiar ut. Di nak kop toqorne na rha i qosaqi va qa rhumaiar ta.”

12 Iarhakt moe ama ruvek pät iosäkt ama mämugunäs di mänadin däm da rhoqoräkt i ma Barnabas kä nä ma Pol in damän särhäm da sävät ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän gärangät i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät nävät a iom mänguräp ama Jentailqäna.

13 Bä nga in damän bä rhäksot dä ma Jems ka märhamän doqortäqyia, “Gua ruavek, as ngäni nari ngo.

14 Sa ma Saimon ga rhodäm ba ut sävät ma Ngämuqa i qa er qa män sage ama Jentailqäna rhoqoräkt ivakt iva qä rha arhani nävät a rha bä ba nas.

15 Bä rhoqoräkt dä ama enge qärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas. Iangärhakt ama enge di ngät tamän doqortäqyia,

16 “ ‘Va nasot dä va evär däm ngo
bä saqi as ngua rhäranas nä ma
Devit aa muräktpäm gärangätni
i mudu arpus na ngät.

Näma dä mavä na ngät sokt
diva saqi as ngu slamär

na ngät bä va ngua rhu-
mamär na ngät.

17-18 Nasot dä va arhani ama ruvek
bä sävät ama Jentailqäna moe
qärarhani i rhat tes nas nä gu
ngärhipki

diva rhit ñäm mamär nani a
ngo. Ma Ngämuqa qärakni i
qat tualat nä rhärhong däkt
di sa mudu inamäk di qat
tamän sävät tärhong däkt
bä ba ama ruvek.’ ”

19 Dä ma Jems ka qoar toqortäqyia,
“Dä soknga aingo gu snängaqa di ama
Jentailqäna qärarhani i rhit näpgoer na
nas sage ma Ngämuqa diva qale urhit
bon da rha ama märänga.

20 Dap kinak pa urhi säm sävät a
rha bä urhi qoar na rha iva qale rhi
namäs guani qärqäni i sa rha vodäm
ini sage arhä ngämuqa ama iras mät
ka. Dä qosaqi va qale rhi namualat
na anga vuini na ama qavatka dä va
qale rhi namäs anga släkt nävät ama
släktka qärakni i sa rha rhäkbrät pät aa
qän bä qa ñäp näkt pa qosaqi qale rhi
namäs anga släkt nävät ama släktka
qärakni i as kaku rha er ta andräp päm
ga sa aa biaska.

21 “Inguna mudu imäk äkt di rhi
sameng bä ba ama ruvek sävät ma
Moses aa enge va ama värhap moe bä
sa rhat tes ngät pa ama mämaiväm
bät ama Sabat moe.”

*Ama Abuqit Sage Ama Jentailqäna
Ama Qatnanakt Päm Da Nage Ama
Mämugunäs E Ma Jerusalem*

22 Dä ama ngangda näkt ama morta
näkt sävät ama qatnanaktpämda rha
moe rha mu arhä snäng iva rhi armeng
dä guavek arha anga gamoe iva
rhi rhäk na rha sae ma Antiock ti nä
ma Pol qä nä ma Barnabas. Dä rha armeng
da ama udiom ama qatnanaktpämda
arhä narhuirom gärqiomni i
ma Judas kärakni i rhat tes ka i ma
Barsabas näkt ma Sillas.

23 Rha rhäk nä ma Polqäna sa ama
abuqit kärqitni i sa rha säm ama
enge vä bit sävät ama Jentailqäna
ama qatnanaktpämda qärangätni i

ngät tamän doqortägyia, “Aiut angäna ruavek ama ngangda dä ama morta di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän ama Jentailqäna ama qatnanaktpämäda e ma Antiok dä värtama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia.

²⁴ Ut nari sävät arhani qärrarhani i sa rha met sagem ngän dap kaku rha rha anga rhares nagem ut bä rha slava na ngän bä rha muinirqi na angän mädräm na arha enge.

²⁵ Dä soknga ut te di ut moe di sa ut tares ba ne bä urha armeng da arhani ama gamoe bä ut täk na rha sagem ngän di rhi na aurha ruaiom mamärma Barnabas kä nä ma Pol.

²⁶ Rhiom däkt di qaku init len dap in bon da aina iar bä in det dä ini sameng nä ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki.

²⁷ Bä ma ut i urhit täk nä ma Judas kä nä ma Sailas ivakt iva ini rhare-späm nä rhangät täkt ama enge värtit täkt ama abuqit kärqitni i sa ut säm a ngät pä bit.

²⁸ “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa matnärhäm ut bä ut moe di aut snängaqa ama sägäk i vadi va qale ut navon ngän da anga märänga dap sokt pa ngän det nasot taerhangät ama muräkt ama märän bäm ngät kärangätni i ngät tamän iva

²⁹ qale ngän namäs guani ani i sa aung ga vodäm ngät na ama vodämes sage aa ngämuqa ama iras mät ka dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i as kaku rha er ta andräp päm ga sa aa biaska dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i rha rhäkbrät pät aa qän bä qa ñäp dä va qale ngän dualat na anga vuini na ama qavatka. Va ngäni slamär ba nas kre i ngän det parhäm dangät täkt ama muräkt.

“Mamär iva ama modämne sävät a ngän.”

³⁰ Qä gamoe di sa rha rhäk na rha dä rha met mämane bä sae ma Antiok

dä rha västämne na ama ruvek bä rha von da ama abuqit bä ba rha.

³¹ Bä ama ruvek ta mes pa ama abuqit dä mär gem da nävät ama enge na ama sämaqrot.

³² Bä ma Ngämuqa aa vämginaiom ma Judas kä nä ma Sailas di in märhamän bät ina enge masirhat i in däsläp pät a rha dä in sämaqrot na ama qatnanaktpämäda e ma Antiok.

³³ Qale ma Judas kä nä ma Sailas pät ama marheka na ama tadinimek. Bä nasot dä ama qatnanaktpämäda nae ma Antiok ta rhäk na iom sa ama modämne na ama bulap sävät ina iska sage ina ruvek e ma Jerusalem.

³⁴*

³⁵ Dap ma Pol qä nä ma Barnabas di qali liom e bä in na arhani ama rhäqäp na rha rhi sameng na ama enge sävät ma Engeska.

Vräs Mät Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Nävät Ama Märingä

³⁶ Qale bä maos dä ma Pol qa qoar nä ma Barnabas toqortägyia, “Rhäkt di evär däm un bä va uni ñämdäm närrha auna ruavek ama qatnanaktpämäda mät iaväkt ama värhap kärqapni i sa un sameng na ama enge sävät ma Engeska e dä va uni lunärhäm da sa arhä qatnanakt.”

³⁷ Ma Barnabas di nani a qa iva qä nä ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak iva rha moe rha rhet

³⁸ sokt di ma Pol di qat tu aa snäng i qaku maräkt toqoräkt iva qä na rha inguna mäqi qa ang daqule rha sä ma Ngämuqa aa lat e ma Pamfilia bä qaku rha moe rha mualat bä dängdäng i sa rhäksot na ngät.

³⁹ Dä ama märänga ama mor qa qa män mänguräp mä iom bä bän mät iom na äkt. Dä ma Barnabas ka rha ma Mak bä in met mät ama mlauski sae ma Saiprus

⁴⁰ dap nga ma Pol di qa mat sä ma Sailas pa aa rhäng näkt ama qatnanaktpämäda rha vodäm iom sáp ma Engeska aa ñämsävätki arha rem.

* ^{15:34} Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku rha säm ini sae. ‘Sokt di ma Sailas di qa mu aa snäng iva as kale qa e.’

⁴¹ Dä qa met e vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia bä qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt.

16

Ma Timoti Qa Mon Sämäni Ma Pol Qä Nä Ma Sailas

¹ Ma Pol di qa met sae ma Derbe näkt nasot dä qa met sae ma Listra näkt akni ama mudäsaqongga qärakni i rhat tes ka i ma Timoti di qat dräm gat tas e. Aa nanäk di ama Judaqi näkt ama qatnanakt päm gi dap aa mamäk di qa nävät ama Grikkäna.

² Ama qatnanaktpämda e ma Listra dä e ma Aikoniam di rhat dräm di nän sää qa nävät aa lat ama mär ngät.

³ Dä ma Pol nani a qa iva qä rha qa iva rha moe rhat tet sää ma Ngämuqa aa lat dä soknga qa däktsäng mä qa. Qa mualat toqoräkt inguna nävät ama rhäqäp na rha ama Judaqäna qärarhani i qale rha e ma Listra bä rha moe rhat dräm i aa mamäk di ama Grikkäna.

⁴ Bä nga rhat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom dä rhit bon ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda rha ama snängaqa qärakni i ama ngangda rhi na ama morta nae ma Jerusalem sa rha muräkt täm ga iva rhit päs aa rhäng.

⁵ Nävät tangät täkt arha enge qärangätni i rhat tamän bät a ngät dä rha sämaqrot na ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda arhä qatnanakt dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pät ama qunäng moe nasot a ne di rhit näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Jisas.

Ma Pol Qa Lu Ama Nämñämgä Sävä Ama Ruqa Näva Ama Ngärhäktka Ma Masedonia

⁶ Dä ma Polqäna di rha met pät ama ngärhäqyiom ma Frigia dä ma Galesia sokt di ama Qloqaqa ama Qumärmärgäna qa mair särhäm da iva qale rhi nasameng nä ma Ngämuqa aa enge e vät ama ngärhäktka ma Esia.

⁷ Bä nga rhat tet bä rha män e mät ama nägoeqa mänguräp ama

ngärhäktka ma Misia dä ma Bitinia dä rha siqut iva rha rhon säva ama ngärhäktka ma Bitinia sokt di ma Jisas aa Qloqaqa qaku qa rhares pät arha rhäng.

⁸ Dä soknga rha met e vät ama ngärhäktka ma Misia bä rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Troas.

⁹ Bä nga näp bängagi rhoqoräkt dä ma Pol qat lu ama nämñämgä säväta ama ruqa nae ma Masedonia i qat mair dap kä nagukt pät a qa rhoqortäqyia, "Vadi va ngia rhet inamuk sarhe ma Masedonia bä ngia rhatnärhäm ut."

¹⁰ Bä nga nasot toqoräkt i ma Pol qa lu ama nämñämgä dä ut täkmu na nas näkt ut märanas masägos iva u rhet sae ma Masedonia inguna ut tu ut snäng i ma Ngämuqa nani a qa na ut iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek e.

Ma Lidia Qia Näpgoer Na Nas E Ma Filipai

¹¹ Nae ma Troas dä ut ta ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt säva ama urqa ma Samotres. Qale bä duququ dä ut met nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Neapolis.

¹² Nae dä ut met bä sae ma Filipai qärqomni i ama moräns na äm ama värhäm ama mor äm mät ama ngärhäktka ma Masedonia. Iomäkt ama värhäm di ama Romgäna rha rha läm bä ba nas ivakt iva ama ruvek nae rhat tet parhäm ama Romgäna arhä muräkt. Bä qali lut e vät ama marheka na ama qunäng.

¹³ Vät ama Sabat dä vuk sä ut sä dalek nä amä värhäm bä ut met mät äm angärha tmongi bä sämäni ama rigi i urhit näm nani ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm di nän e. Bä nga ut män e dä ut lu arhani ama evop i sa västämne nä rha e dä ut muqun bä urhi nasäng i ut tamän särhäm da.

¹⁴ Aktni nävät a rha qärarhani i rhat nari ut di rhat tes ki i ma Lidia. Di qí nämät ama värhäm ama mor äm ma Taiataira i qiat dräm git boda ama boi ama pärpäl ngät kärangätni i ama

qärhongbärharha rhat dräm dit bodäm bät a ngät näkt ki di qiat dräm gi nänsä sage ma Ngämuqa. Ma Engeska qa muqunäga mät at snängaga bä nani a qi iva qiat tualat parhäm iangärhäkt ama sameng gärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät.

¹⁵ Bä nasot i qia rha ama baptais ki na at kärhae iarhakt kärarhae i rhat tas gem gi va arha vätkä dä qia ar sä ut säva arha vätkä i qi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngän du angän snäng i aingo di nguat nanakt nä ma Engeska maengäktki dä ngäni ang bä qale ngän bä gua vätkä.” Dä ngän bät a ut.

Rha Rhon Nä Ma Pol Qä Nä Ma Sailas Säva Ama Tpäskiarharhäng

¹⁶ Maos toqoräkt i ut tet sävätkärqos kä ivärhäs i ut dräm urhi näne dä ama latki ama rhuimgi qäaraktni i qali qi va arhani ama ruvek arha rem gia män bät a ut i ama iauska qa e mät ki bä näwt a qa di mamär iva qiat tuqunäga sa agirhong gärqärhongni iva as irhong ngät dän. Bä qiat dräm giat dän bät ama ligär masirhat bä ba arha moräsnarha rhoqoräkt i qiat tualat i qiat tuqunäga rhoqoräkt.

¹⁷ Rhakt täkt ama rhuimgi di qiat tet nasot ma Pol qä na ut moe dap kit näts toqortäqyia, “Rhärha rhäkt dä ma Ngämuqa ma Moräsnäqa Na Rhävuk aa latta va aa rem. Rhi sameng bä ba ngän sävätkä ama iska iva ngäni rha ama mumaiar.”

¹⁸ Qiat tualat sä ut toqor täkt pät ama rhäqpäp ama qunäng. Bä sa maos dä ma Pol di qaku märmär gem ga dä qa rhong bät a nas näkt kä qoar nä qä iauska rhoqortäqyia, “Näwt ma Jisas ma Krais aa ngärhipki dä nguat tamän särhäm nge, ngia rhet nämät ki!” Dä qoki äkt dä ama iauska qa met nämät ki.

¹⁹ Bä nga qa latki arha moräsnarha rha lu rhoqoräkt i ama iauska qa met näp kärkärt bä va saqi as kaku rhi narha anga ligär dä rha sangar ma Pol qä nä ma Sailas bä rha ardränna iom säva ama ivärhäs pä iomäkt ama värhäm gärqosni i ama morta

rhat dräm bæspästämne na rha e bæ sage ama narhoerta.

²⁰ Rha mu iom da ama matnävämmenerha arhä saqong näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuiom di ama Judaiom gärqiomni i in duinirqi na ama ruvek te mät aurha värhäm

²¹ bä inät mair täkt di näwt ama qärhong gärqärhongni i aiut ama Romgäna di ut muräkt ngät tair särhäm irhong.”

²² Dä ama guläñgi na ama ruvek ta mon sämäni qa rhuimgi arha moräsnarha bæ rhi nasäng i rhat tair sävätkä iom. Dä ama matnävämmenerha rha rhäkne iva ama ulaqimärharhärhäkt tin gyiret mät in boi näwt a iom näkt ti arhäktgyäm sä iom na ama edäm.

²³ Nasot i ma Pol qä nä ma Sailas in da ama vospos dä ama matnävämmenerha rha rhon na iom säva ama tpäskiarharhäng näkt ta von ama ruqa qäarakni i qat dräm gät lu vätkä ama tpäskiarharhäng da ama mugem iva qät lu vätkä iom mamär.

²⁴ Näwt arhä mugem ama qrot ngät dä qa mu iom mät ama tpäskiarharhäng at käväläm ivuk da arha ron mamär näkt ka väsdät särha ina qar mänguräp ama palang gärangätni i rha andräp ma ama lek mät ngät.

Ama Ruqa Qäarakni IQät Lu Vät Ama Tpäskiarharhäng E Ma Filipai Di Qa Män IAma Qatnanaktpämga

²⁵ Nani äkt i mäni bängagi mamär dä ma Pol qä nä ma Sailas di ini näne dä init tong na ama mabu sage ma Ngämuqa dap arhani ama ruvek puk pa ama tpäskiarharhäng di rhat nari iom doqoräkt.

²⁶ Dä ama qängängi ama mor qä qia män masärmän bæ qia rhästäs iomäkt ama tpäskiarharhäng arha ivärhäm moe. Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama tmon moe näva ama tpäskiarharhäng di ngä rhar dä vlukt sa ama sengäna näwt iarhakt moe qärrahae i qale rha vuk pa ama tpäskiarharhäng.

²⁷ Dä ama ruqa qärakni i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa märanas bää nga qa lu rhoqoräkt i ama tpäskiarharhäng arha tmön di ngä moe ngä rhar dä soknga qa mar ta ulaqi arha singi ivakt iva qä veng nas na qi inguna qat tu aa snäng i qärarhani moe näva ama tpäskiarharhäng di sa rha ang masirhat nae.

²⁸ Di nak ma Pol qa näs toqortäqyia, “Qale ngi naveng nas. Nak kop ut moe di ut te.”

²⁹ Dä qärak ka näs iva aung ga rhän sa anga neraqa iva qunäga vuk pa vät näkt ka lir qa ang bäävit bää savuk dap pärvar vät a qa dä arpus na qa mäksäng ma Pol qä nä ma SAILAS ina qar.

³⁰ Nasot dä vuk sä qa sä iom sä dalek näkt kä snanbät sä iom doqortäqyia, “Aruiom, ngu lu va ngua rhualat toqor mäniekt ivakt iva ngu rha ama mumaiar?”

³¹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat nanakt nä ma Jisas ma Engeska diva ngi rha ama mumaiar bää qosaqi gi qärhae qärarhani i rhat tas gem nge vägia vätka.”

³² Dä in sameng na ama enge säväta ma Engeska bää bää qärak kä na aa qärhae qärarhani i rhat tas gem ga va aa vätka.

³³ Näkt pät iomäkt ama bängagi at käväläm dä iaqäkt kärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa met sä iom bää qa rhor mät ama vospos pät a iom näkt koki äkt dä qa qä na aa qärhae di rha rha ama baptais.

³⁴ Näkt ka met sä iom bää säya aa vätka bää qa von iom da ama tmäss. Qa qä na aa qärhae di märmär gem da masirhat inguna rha moe di sa rhat nanakt nä ma NGÄMUQA.

³⁵ Bää sa nga duququ vät duququs toqoräkt dä ama matnävämnenarha rha rhäk na ama ulaqimärharhähkt sa ama enge bää rha qoar nä qärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng doqortäqyia, “Ngi rhäväkt sä ma Pol qä nä ma SAILAS.”

³⁶ Dä qa qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ngu rhäväkt sä en. Bää sa rhäkt

di mamär iva in det. In det sa ama bulap.”

³⁷ Sokt di ma Pol qä qoar na ama ulaqimärharhähkt toqortäqyia, “Nak aiun di ama ROMIOM na un mamär sokt di rha arhäktgyäm sä un da ama ruvek arhä saqong dap kaku säväta guani angärha rhäng näkt ta rhon na un säva ama tpäskiarharhäng. Näkt täkt di nani a rha iva rhit täväkt sä un ma ama up. Sokt di sirhäkt kaku un namet. Dap koki va rha maräkt ama matnävämnenarha rha rhet bää sarhe dä rha rhair vät a un näva ama tpäskiarharhäng.”

³⁸ Dä ama ulaqimärharhähkt ta sameng bää ba ama matnävämnenarha säväta ma Pol aa enge bää nga rha nari i ma Pol qä nä ma SAILAS di ama ROMIOM mamär na iom dä rhit lenbät in bäs.

³⁹ Dä soknga qä matnävämnenarha rha met bää sagem iom dä rhit nok pät a iom iva ini qyiradeng na arha lat ama vu ngät säväta iom dap ta mair vät a iom näva ama tpäskiarharhäng näkt ta nänt iom näväta ama lavuqi iva in det näva arha värhäm.

⁴⁰ Bää nga vuk sä iom näva ama tpäskiarharhäng näkt nasot dä in met sääp ma LIDIA arha vätka dä in mänge ama qatnanaktpämäda e dä in sämaqrot na arhä qatnanakt. Nasot dä in met nae.

17

Ma Pol Qä Nä Ma SAILAS E Mät Ama Värhäm Ama Mor Äm Ma Tesalonaika

¹ Bää nga ma Pol qä nä ma SAILAS di sa in det bää in met da ama värhäm ama mor äm angärha ron ma AMFIPOLIS näkt ama värhäm ama lel äm ma APOLONIA angärha ron dä in män e ma TESALONAika. E ma TESALONAika di aktni ama JUDAQÄNA arhä mämairqi qia e.

² Ma Pol di vasägos dä qat tet säva ama mämairväbä nga rhoqoräkt i in män e ma TESALONAika dä qa met säva ama mämairqi sage ama ruvek pät ama SABAT ama dävaung na ngät nasot a ne bää rhat tamän särhäm ne säväta ma NGÄMUQA aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät.

³ Bä qät täväktsäs mamär dä qat tarespäm bä ba rha i ma Krais di nak pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä va qä ñäp näkt mamär dä va qa rhäranas nämät ama tñäpk. Bä qä qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ma Jisas kärak i ngu sameng na qa ba ngän di ma Krais.”

⁴ Dä arhani ama Judaqäna di rha nari ma Pol aa sameng dä rhat nanakt dä däktgyäm da ge ma Pol qä nä ma Sailas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha mamär ama Jentailqäna qärrahani i rhat dräm di nänsäs sage ma Ngämuqa näkt sävät ama rhäqäp na rha ama evop ama moräs na rha.

⁵ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di ama vu arhä snängäqa sävät ma Polqäna dä soknga rha met bä säva ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e bä rha qoar na arhani ama vu rha ama ruvek bä rha västämne na rha bä säva ama guläñgi näkt ta nasäng na ama tgulimgi va ama värhäm. Näkt ta met bä sävää ma Jeson aa vätkä i rhit ñäm nani ma Pol qä nä ma Sailas i mai va rha rhu iom da ama guläñgi at saqong.

⁶ Sokt di nga qaku rha män bät a iom dä soknga rha ardrän nä ma Jeson gä na arhani ama qatnanaktpämäda sage ama narhoerta nämät ama värhäm dap tit näs toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuiom di iaiomäkt kärqiom i sa in mu ama inirqi mät ama värhap moe näkt täkt di sa in män de.

⁷ Bä ma Jeson ga ar sä iom säva aa vätkä. Dap ta moe di rhi nänbetäkmät nä ma Sisar aa muräkt nage arha enge i rhi qoar i qoki as akni qa e qärrakni i ama vitnaqa na qa qärrak i rhat tes ka i ma Jisas.”

⁸ Bä nga qä värhäm angät narhoerta dä ama guläñgi rha nari rhoqor täkt dä ama inirqi qia män mänguräp mä rha.

⁹ Dä ama värhäm angät narhoerta rha qoar nä ma Jeson gä na ama qatnanaktpämäda bä rha von da ama ligär

masirhat näkt ta qyiradeng na rha iva isiska väta rha.

Ama Beriaqäna Rhat Nanakt Nä Ma Pol Aa Sameng

¹⁰ Qale ama qatnanaktpämäda bä nga bängagi dä rha rhäk nä ma Pol qä nä ma Sailas nae ma Tesalonaika bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Beria. Bä nga in män e dä in mon säva ama Judaqäna arhä mämairqi.

¹¹ Näkt iarhakt ama Judaqäna e ma Beria di ama qunäga väta rha mamär dap kaku rhoqor iarhakt e ma Tesalonaika inguna rhat nari ma Pol aa sameng dä rhat tu arhä snäng masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge. Dap tat tes ngät pät ama qunäng moe ivakt iva rhi lu ivar ngäktki nä ma Pol aa enge rhoqoräkt i qä sameng.

¹² Bä nga rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rhat nanakt nä ma Jisas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama moräs na rha ama Jentailqäna ama evop dä ama gamoe.

¹³ Bä nga ama Judaqäna e ma Tesalonaika di nga rha räm doqoräkt i ma Pol di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge e ma Beria dä qosaqi rha met sae bä rhat tusar na ama ruvek i rhat täranas na arhä sarem sävät a qa.

¹⁴ Dä ama qatnanaktpämäda rha lir ta rhäk nä ma Pol sävät a qoan dap ma Timoti qä nä ma Sailas di qali liom e ma Beria.

¹⁵ Dä ama gamoe qärrahani i rha mair väta rha mair qärrahani i rha mair väta ma Pol di rhi na qa mät ama mlauski nae ma Beria bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atens. Dä rha met daqule qa e näkt ka rhäk na rha sa ama enge iva sävät ma Sailas kä nä ma Timoti iva ini lir in dän sagem ga.

Ma Pol Qä Sameng Sävät Ma Ngämuqa Bä Ba Ama Ruvek E Ma Atens

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qale qa nani ma Sailas kä nä ma Timoti e ma Atens dä qat nari i airäs ka masirhat inguna qat lu ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhäqäp iomäkt ama värhäm ama mor äm na ngät.

17 Dä soknga rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi qä na ama Ju-daqäna dä ama Grikkäna qärrarhani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi vät ama qunäng nasot a ne vät ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e di rhat tamän särhäm ne qä na ama ruvek kre i qat dän bät a rha e.

18 Bä qosaqi arhani ama Epikuri-angäna dä ama Stoikkäna arhä mädrämäma mämär di rhi nä ma Pol tat tamän särhäm ne.

Dä arhani nävät a rha rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak takt ama dädänga di nani a qa iva qat tamän bät agiqa?”

Dä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ngäkt kre qat mair bä ba anga nañis ka anga ngämuqa bä qä sameng sävät a qa.” Rhat tamän doqoräkt dinguna ma Pol qä sameng na ama sameng ama mär ngäät sävät ma Jisas dä sävät ama ñäpta i rhat täranas nämät ama tñäpkı.

19 Dä rha met sä qa bä rha mu qa va ama värhäm angät guläñgi na ama narhoerta arhä mämugunäs kärqosni i rhat tes äs i ma Areopagus bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nani a ut iva qunäga vät a ut mämär sävät tangät täkt ama rhisu qärangätni i ngiat tamän bät a ngäät

20 inguna ut nari ama mädräm ama nañis ngäät kärangätni i sa ngia män sä ngäät bä nani a ut iva urhi räm angät tarimini.”

21 Rhat tamän doqoräkt dinguna ama Atenskäna moe bä sävät ama nañista qärrarhani i rhat tas e di rhit tar sa arha iar i rhat tänam mavängam dap sokt tat nari ne dä rhat tamän särhäm ne sävät kä mädräm ama iaräs na ngäät kärangätni i ngäät dän e.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Areopaguskäna

22 Mamär dä ma Pol qa mair mänguräp ama Areopaguskäna dä qä qoar toqortäqyia, “Aruvek nae ma Atens, nguut lu i nak ngänit kutdrir masirhat sage asägäk asägäk angän ngämuqa.

23 Bä nga nguut pitmane bä ngut täkmareo vät iangärhäkt kärangäät i sa ngäni mualat na ngäät ivakt iva ngäni nänsäs sagem ngäät dä qosaqi ngua män bät ama enge mäni ama laiqa na ama vodämes i ama enge ngäät tamän doqortäqyia, ‘Sage ama ngämuqa qärrakni i qaku ut dräm a qa.’ Bä iaqäkt ama ngämuqa qärrak i qaku ngänät dräm a qa sokt di ngäni nänsäs sagem ga di qärrak iaqäkt iva ngu sameng bä ba ngän sävät a qa.

24 Iaqäkt ma Ngämuqa qärrak i qa säm ama ivätki bä sä ne nä iangärhäkt moe väti a qi di ma Engeska bä ba ama usäpkı dä bä ba ama ivätki näkt kaku qale qa va ama mämairväm gärangätni i ama ruvek tit täk pät a ngäät.

25 Bä qa di qaku qät læk nani ama ruvek arhä matnärhäm bä ba nas inguna qa maräkt kat dräm gät bon ama ruvek moe rha ama iar dä ama qänäqaqa bä qät bon ama ruvek tä iarhongäkt moe.

26 Nävät ama ruqa ama sägäk dä qa säm ama gulañ ama mor ngäät na ama sägärhae moe iva rhat däqäm bät ama ivätki näkt ka mu rha väti ama ivärhimek maos maos pät ama ivätki arha rhäng moe. Bä qa rhäkmu na ama ivärhimek iva mänamär sa ama ruvek e väti imek bä qa rhäkmu na ama rhodäm iva ama ruvek tat däqäm da angärha ron bä dängdäng i rhit ñäp.

27 “Ma Ngämuqa qa mualat nä iarhongäkt moe rhoqor täkt ivakt iva ama ruvek ti ñäm nani a qa bä mämär iva rhit ñäm nani a qa iva rha rhän bät a qa sokt di nak kop kaku qale qa gläius na ut asägäk asägäk

28 inguna

“ ‘Ut däqäm bä sarhätsarhäkt pät a ut bä ut män doqor täkt di qop sokt nävät ma Ngämuqa.’

Iangärhäkt di ngäät toqor varhäm arhani angäna ruvek maräkt kärarhani i rhat dräm dit säm ama mär ngäät ama enge di sa rha säm doqortäqyia,

“ ‘Inguna ut di qosaqi ma Ngämuqa aa

es na ut.'

²⁹ Qale ut tu ut snäng i ma Ngämuqa di ama iauski na qa qärakni i ama ruqa sa qa säm a qi nävät aa mädräm bää aa lat na ama gol ura na ama silva ura na ama duiqä inguna aiut di ma Ngämuqa aa es na ut.

³⁰ As nga mudu di sa ma Ngämuqa di qaku qat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek arhä snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka rhoqoräkt dap sa nga rhäkt di qä qoar na ama ruvek moe iva rhi näpgoer na nas

³¹ i sa nguna qa muqunän bät ama qunäga qärakni iva qa rhatnävämne na ama ruvek moe arhä qärhong na aa muräkt ama räkt ngät. Sa qa muqunän bät akni ama ruqa qärakni iva qa rhualat na ama muräkt bää sa ma Ngämuqa qa säm maengäktki na aa enge bää ba ama ruvek na qa i qa märanas na qa nämät ama tñäpki."

³² Bää nga ama ruvek ta nari i ma Ngämuqa qa märanas na ama ruqa nämät ama tñäpki dää arhani nävät a rha di rhat tumä ma Pol dap arhani di rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Qop as nani a ut iva ngi sameng bää ba ut masirhat sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngiat tamän bät a ngät."

³³ Nasot dää ma Pol qa met daqule iosäkt ama Areopaguskäna arhä mämugunäs.

³⁴ Dap ama marheka na rha ama gamoe di däktgyäm da mäni ma Pol bää rha män i ama qatnanaktpämäda na rha. Ma Dionisius kärakni i qa nämäni ama Areopaguskäna di ak na qa näkt kosaqi sävät ama evopki qäraktni i rhat tes ki i ma Damaris näkt kop as sävät arhani sae.

18

Ma Pol E Ma Korin

¹ Nasot iangärhäkt ama lat dää ma Pol qa märanas nae ma Atens bää qa met bää sämät ama värhäm ama moräm ma Korin.

² Sae ma Korin dää qa män bät ama Judaqa qärakni i qa nae ma Pontus kärak i rhat tes ka i ma Akwila qä

na aa egutki ma Prisila. Nak kop as in män doqoräkt nae ma Itali inguna ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Klodius ka rhäkne iva ama Judaqäna diva rha rhet nae ma Rom. Dää ma Pol qa met ivakt iva qä lu iom

³ bää nga sae dää qale qa gem iom bää rha moe rhit täk pät ama mämairväma me ngät inguna ma Pol aa lat di qoki ngät toqorne nä ma Akwila qä nä ma Prisila ina lat.

⁴ Vät ama Sabat moe dää qä na ama Judaqäna dää ama Jentailqäna rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi bää qä siqut iva qä artäm sa arhä snängaqa iva rhat nanakt nä ma Jisas.

⁵ Bää nga rhoqoräkt i ma Sailas kä nä ma Timoti di in män nae ma Masedonia dää ma Pol di qa vodäm mes mamär i qä sameng dää qät täväktsäas mamär bää ba ama Judaqäna sävät ma Jisas i qa di ma Krais.

⁶ Bää nga rhoqoräkt i ama Judaqäna rha mer aa enge dää rhat tamän mavana qa dää qa värvär aa boi iva qä qur a rha i qaku mär ge ma Ngämuqa na rha näkt ka qoar na rha i isiska väät a qa i qä qoar toqortäqyia, "Angän biaska di qa e va angän däkt. Sa qaku gunga guani sävät a ngän. Bää mäñasäng narhäkt bää rhävit dää va nguut tet sage ama Jentailqäna."

⁷ Dää ma Pol di vuk sä qa näva ama mämairqi bää qa met särhage sävää ma Titius Jastus aa vätkä qärakni i qa di qat dräm gä nänsäas sage ma Ngämuqa.

⁸ Ma Krispus di ama mämairqi at narhoerqa bää qä na aa qärhae moe qärarhansi i rhat tas gem ga va aa vätkä di rhat nanakt nä ma Engeska. Bää qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama Koringäna qärarhansi i rha nari ma Pol i qä sameng dää rhat nanakt näkt ta rha ama baptais.

⁹ Näva aktni ama bängagi dää ma Engeska qa märhamän särhää ma Pol va ama ñämñämgi rhoqortäqyia, "Qale ngit len dää qale mänadin mät nge dap a nge ngiat tualat i ngi sameng

¹⁰ inguna aingo di qale ngo gem nge bää va qaku aung gä namäranas sävät a nge bää qä sangäm na nge. Rhoqoräkt

dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha nämäni ngo di rha e mät tom däkt ama värhäm.”

¹¹ Dä soknga ma Pol qale qa e väta ama quiaqa dä ama ngärhäqtyet da sägäkt ama eqoan bä qä su rha sävät ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ma Galio di rhoqoräkt di ama tpäskinaqa e va ama ngärhäktka ma Akaia. Dä ama Judaqäna västämne na rha bä rha märanas sävät ma Pol näkt ta sangar a qa bä rha mu qa va ama muräkt

¹³ näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhartäm sa ama ruvek näva ama is iva rhi nänsä sage ma Ngämuqa. Iangärhäkt ama is di qaku varhäm ama Muräkt.”

¹⁴ Ma Pol qa qang iva qa rhamän di nak sa ma Galio qa märhamän i qä qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Vadi mai aingän ama Judaqäna di ngän du rhak täkt ama ruqa va ama muräkt di väta anga lat ama vu ngät angät tpäs bä qop kä slava mamär i qä nänbetäkmät na ama Romgäna arhä muräkt di maräkt gem ngo iva ngu nari ngän.

¹⁵ Dap nga va ngän du qa va ama muräkt iva ngän datnavit sä qa di sa aa rhisu dä sa ama ngärhep dä va sa aingän maräkt angän Muräkt di qoki ngän maräkt ngän duräkt na ngät. Aingo diva qaku ngu natmatnävämne nä guarhong doqoräkt.”

¹⁶ Dä qa qoar na ama ulaqimärharhärhakt bä rha qutmäss a rha näva ama muräkt.

¹⁷ Dä qä Judaqäna moe rha rhong sävät ama narhoerqa näva ama mämairqi ma Sostenes bä rha arhäktgyäm sä qa e dalek na ama muräkt. Sokt di ma Galio di qaku qa mualat nä guani sävät a rha sä iangärhäkt arha lat.

Evär Dä Ma Pol Sae Ma Antiock E Vä Ma Siria

¹⁸ Ma Pol di as kale qa e ma Korin bät ama rhäqäp ama qunäng ge ama qatnanaktpämä. Nasot dä qa met daqule rha bä qa muqun mät ama mlauski iva sae ma Siria qä nä ma

Prisila dä ma Akwila. Dap narhoer toqoräkt i as kaku qa rhon na nas sämät ama mlauski dä rha säm ga e mät ama värhäm bät a qoan e ma Senkria. Sa rha säm ga rhoqoräkt dinguna nävät aa mumänaris kärangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät sage ma Ngämuqa.

¹⁹ Bä nga rha män mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus dä ma Pol qa met daqule ma Prisila qi nä ma Akwila. Dap sokt ka qa met bä säva ama mämairqi bä qä na ama Judaqäna rhat tamän särhäm ne.

²⁰ Bä nga ama Judaqäna rha näng iva as kale qa mauiu maqälak gem da dä qa qoarärs iva qaku.

²¹ Dap nga rhoqoräkt i qat tet daqule rha dä qa qoar na rha na ama enge na ama mumänaris toqortäqyia, “Ngakt bä varhäm ma Ngämuqa aa snängäqa diva saqi as evär däm ngo sagem ngän.” Dä qa muqun mät ama mlauski bä qa met nae ma Efesus.

²² Bä nga qa män e ma Sisaria dä qa met pävit sae ma Jerusalem bä qa mes ama mär sage ama qatnanaktpämäda e näkt mamär dä qa met sae ma Antiock.

²³ Bä qale qa e väta ama qäväläm ama uiu äm maqälak. Nasot dä qa met nae bä qat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom bät ama ngärhäqyiom ma Galesia dä ma Frigia bä qät sämaqrot na ama mudäsaqongda moe.

Ma Apolos Di Ama Qraräqä Na Qa I Qat Tamän E Ma Efesus

²⁴ Dap toqoräkt di akni ama Judaqa qärakni i rhat tes ka i ma Apolos di qa män sae ma Efesus näkt ka di qa näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria. Qa di ama mädrämga mamär ama engemätkä bä qa di ama mädrämga mamär sä ma Ngämuqa aa enge.

²⁵ Qa di sa qa su masirhat sävät ma Iska i ma Engeska bä qat tamän nävät ama qrot bä aa rhisu bä ba ama ruvek sävät ma Jisas di ama räkt ngät sokt di nak kop sokt kat dräm ama baptais kärangätni i ma Jon aa baptais.

²⁶ Bä ma Apolos di ama qraräqa na qa sa ama enge bäräqä nasäng i qat tamän bät a ngät pa ama mämairqi. Bä nga ma Prisila qi nä ma Akwila in nari qa dä ina ar sä qa sävä ina vätkä bäräqä duqunäga väät a qa masirhat säväät ama iska i ma Ngämuqa.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos nani a qa iva qa rhet sae ma Akaia dä ama qatnanaktpämäda rha sämaqrot na qa näkt ta säm ba ama abuqit sage ama mudäsaqongda nae ma Akaia iva rhi ar sä qa rhoqoräkt iva qa rhän e. Ama ruvek kärarhani i rhat nanakt näväät ama ñämsävätki i ma Ngämuqa di sa rha rha ama matnärhäm masirhat nage ma Apolos toqoräkt i qa män e

²⁸ inguna qat dän näva ama Judaqäna arhä väs da ama ruvek arhä saqong doqoräkt i rhit beng bät a ne qä na rha i qät sämaengäktki na aa enge di nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ma Jisas di ma Krais.

19

Ma Pol E Ma Efesus

¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos di qale qa e ma Korin dä ma Pol di qa met mät ama värhap da ama dam bäräqä sae ma Efesus. Sae dä qa män bät arhani ama qatnanaktpämäda

² dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän män i ama qatnanaktpämäda na ngän di nga ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa?"

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Qaku, dä qäqi nguna qaku ut dräm na anga Qloqaqa anga Qumärqumärqa."

³ Dä soknga qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Dä agi baptais iangärhäkt kärangätni i sa ngän da ngät?"

Dä rha muvät toqortäqyia, "Ma Jon aa baptais."

⁴ Dä ma Pol qä qoar toqortäqyia, "Ma Jon aa baptais di qä baptais pät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas nämät arha vuirhong. Qä qoar na ama ruvek iva rhat nanakt na ama

ruqa qärakni iva qa rhän nasot a qa. Ma Jon gat tamän di sä iaqäkt ma Jisas."

⁵ Bä nga rha nari rhoqor täkt dä sa rha rha ama baptais näväät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki.

⁶ Bä nga ma Pol qa mu aa rhäkt pät a rha dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha bäräqä rhat tamän na ama enge maos maos dä rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa.

⁷ Iarhakt ama gamoe di ngäkt kre ama ngärhäqyisem da udiom na rha moe.

⁸ Nasot dä ma Pol di qat don säva ama mämairqi bäräqä qaräqa na qa i qä sameng bät ama eqoan ama dävagukt e bäräqä rhat sä rha masirhat iva qunäga väät a rha sä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek di ama qrot arhä väs bäräqä rhat nanakt bäräqä rhat tamän mavä nä ma Iska i ma Jisas e mänguräp ama ruvek dä ma Pol qa met daqule rha. Dap ka rhäqoar sa ama qatnanaktpämäda bäräqä na rha rhat tamän särhäm ne väät ama qunäng moe va ama vätki at käväläm gärqomni i ma Tiranus kat dräm gä su ama ruvek på bäm.

¹⁰ Ma Pol qat tualat toqoräkt pät ama udiom ama quiaiom bäräqä dängdäng i qorhäs iva ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärarhani i rhat tas pät ama ngärhäktka moe ma Esia di sa rhat nari ama enge säväät ma Engeska.

Ma Skeva Aa Es Ama Gamoe

¹¹ Bä ma Ngämuqa di sa qat tualat na ama lat ama nañis ngät mamär näväät ma Pol qärangätni i ma qaku ama ruvek tit lu ngät

¹² bäräqä mamär iva ama baulirhong dä ama boi di nga däktgyäm ngät sämäni ma Pol aa släqyige näkt nga rhat ta ngät bäräqä rhat tu ngät pät ama rämgivärharha dä rhäktäksot na arha rämkä vukpuk sa ama iaus bäräqä tet näväät da.

13 Bä arhani ama Judaqäna qärrahani i rhat dräm dit kutmäs ama iaus di rhat tet bä rhi siqut iva rhat tualat toqoräkt nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki sävät iarhakt kärarhae i ama iaus nga e mät ta i rhat tamän doqortäqyia, “Ngut täk na nge iva ngia rhet nävät ma Jisas aa ngärhipki qärrakni i sa ma Pol qä sameng sävät a qa.”

14 Akni ama Judaqäna arhä pris ama vit na qa ma Skeva di aa es ama gamoe ama ngärhäqyet da udiom na rha di rhat tualat toqoräkt.

15 Näkt pät akni ama qunäga dä ama iauska qa muväät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm ma Jisas bä ma Pol di nguat dräm a qa dap aingän di guavek koe na ngän?”

16 Dä ama ruqa qärrakni i qale iaqäkt ama iauska e mät ka qa rhon na nas sävät a rha bä qa män näva arhä väs moe. Qa arhäktgyäm sä rha mavuqi bä rha ang masirhat näva vät sä dalek sä vlavel dap biasbias pät a rha.

17 Bä nga rhoqoräkt i sa vräs da ama enge sävät ma Skeva aa es ama gamoe bä sävät ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrahani i rhat tas e ma Efesus di rhäqäp ta moe na ama tlenga bä ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki di rhit kutdrir masirhat sävät a qi.

18 Bä ama rhäqäp na rha ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda di rha män sage ama qatnanaktpämda bä rhi sameng irhäm mes sa ama vu ngät ama lat kärangätni i rhat tualat na ngät.

19 Bä ama rhäqäp na rha qärrahani i rha sumät na ama rhaqyao di rha män sa arha abukkina sävät ama rhaqyao bä rha västämne na ngät näkt ta väs ngät da ama ruvek arhä saqong. Bä nga rha rhodäm dä iangärhäkt ama abukkina angärhäron nani ama ligär angät saqong dä ama rhodäm sä ngät di ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. **20** Bä nak nävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngät täranas dä ma

Ngämuqa aa enge sävät ma Engeska di vräspräs däm ngät sa gläius bä ama rhäqäp na rha ama ruvek masirhat di rhat nari ngät bä rhat nanakt.

Ama Inirqi Qia Märanas E Ma Efesus

21 Nasot tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas dä ma Pol qa mu aa snäng iva qa rhet mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia dä ma Akaia bä va sae ma Jerusalem. Dä qä qoar toqortäqyia, “Va qale ngo e ma Jerusalem bä rhäksot näkt nasot dä mamär iva qosaqi ngua rhet sae ma Rom.”

22 Dä qa rhäk na ama udiom ama ruiom gärqiomni i inät dräm in datnärhäm ga sa ama lat i ma Timoti qä nä ma Erastus bä in met sae ma Masedonia dap ka di sa qale qa mät ama ngärhäktka ma Esia mauiu maqälak.

23 Bä nani äkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Pol di qale qa e dä ama inirqi ama mor qi qia märanas sävät ma Iska i ma Jisas.

24 Akni ama ruqa qärrakni i qat dräm gat tualat na ama rhäqäp nä irhong na ama silva qärrak i rhat tes ka i ma Demitrius di qat dräm gat tualat na ama gairhong mamär ama värhirhong gärqärhongni i irhong ngät nañäm doqor ama ngämuqi ma Artemis arha vätki. Bä aa latta di rhit ta ama ligärige ama mor ige väti iangärhäkt ama lat.

25 Di qa mes aa latta sävät a ne näkt sävät arhani ama latta qärrahani i qosaqi rhat dräm dat tualat nä irhong doqorne na rha bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek, ngänät dräm ngänät dän bät ama ligärige ama mor ige nävät tangät täkt ama lat.

26 Näkt ngänät lu dä ngänät nari sävät ama lat kärangätni i iaqäkt ama ruqa ma Pol qat tualat na ngät i qä rhartäm sa ama ruvek masirhat narhäkt ma Efesus bä qäqi nämät tak täkt ama ngärhäktka ama rhäk täm ga ma Esia i qä qoar i ama ngämuqa aa iaus iangärhäkt kärangät i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt di nak kaku ama ngämuqa iaqäkt.

²⁷ Bä ama märänga rhak täkt diva qaku sokt mava na aurha lat angät ngärhipki dap käqi ama ngämuqi ma Artemis arha vätki diva ama mäñmäñini na qi. Bä va qi maräkt ama ngämuqi di mudu qre rhit kutdrir sagem gi vät iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia bä sävät ama ruvek pät ama ivätki moe näkt pa rhäkt diva rhäktgyäm nävät a qi bä va ama mäñmäñini na qi da ama ruvek arhä saqong.

²⁸ Bä nga rha nari rhoqor täkt dä rhäqäp ta na ama uraqi bä rhi nasäng i rhit nästäm doqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!”

²⁹ Qaku qale qale dä ama ruvek nämät ama värhäm moe rha märanas bä rha moe di rhit nästäm. Bä ama ruvek ta sangar ma Pol aa ruaiom ma Gaius kä nä ma Aristarkas iaiomäkt di iom nae ma Masedonia i ma rha moe rhat tet. Rha ang masirhat sa ama snängaqa ama sägäk i rha rhardrän na iom säva ama mämugunäs angärha vätki.

³⁰ Ma Pol di nani a qa iva qa rhair dä iaqyäkt ama guläñgi at saqong sokt di ama qatnanaktpämäda rha sangar na qa.

³¹ Bä qosaqi arhani ma Pol aa ruavek kärarhani i ama narhoerta na rha nävä iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia di rha rhäk na ama enge sagem ga i rhi nagukt pät a qa iva qale qä namet säva ama mämugunäs angärha vätki.

³² Ama ruvek kärarhani i sa västämne na rha vä qa vätki di inirqi na rha bä arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos dä arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos. Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di qäqi qaku rhat dräm ama rharimini qärqäni i mäniekt bä rha mon säva ama mämugunäs angärha vätki.

³³ Dä ama Judaqäna rha rhägär nä ma Aleksander bä savuk sädä ngärhaväm dä arhani ama ruvek näva ama guläñgi rhit näs dä rhit dodräp ka iva qat tamän. Bä äkt i qa siqutmät

na aa rhäkt iva mänadin da ama ruvek dap pa qa rhamän bä ba rha

³⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i rha räm i qa di ama Judaqa na qa dä ama ruvek moe rhit nästäm bät ama auaiom ama udiom dap tat tamän bät ama engini ama sägäni rhoqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!”

³⁵ Dä ama moräs na qa ama ruqa näva ama värhäm ga qoar na ama ruvek bä mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Efesus, ama ruvek moe di rhat dräm i ama värhäm ma Efesus di äm ngärhit lu vät ama moräs na qi ma Artemis arha vätki bä sä ne na ama qumärqumär qa ama duiga qärakni i mudu arpus na qa nämät ama leqäs.

³⁶ Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva qaku aung gä narhäqyas nä iangärhäkt ama lat bä äkt i mamär iva ngän di qale ngän natmu ama inirqi mavängam. Bä va qale ngän natmualat nä guani rhoqoräkt i as kaku ngän mu angän snäng mamär narhoer

³⁷ Inguna ngän män sä rhiom ama ruiom de sokt di qaku in sua rhä guani näva ama ansäspäm dä qaku in märhamän mava na aut ngämuqi.

³⁸ “Dap ngakt bä ma Demitrius kä na aa ruavek kärarhani i rha moe rhat tualat na ama iaus di arha anga snängaqa anga vu qa sävät aung di ama ivärhimek nga e iva rhat turäkt dä ama tpäskinarha rha e. Mamär iva rhat tet bä sae dä rhat turäkt pät a ne e.

³⁹ Ngakt bä qop as guarhong nga ni e qärqärhongni i nani a ngän iva ngäni vuk sä irhong di mamär iva ngän duräkt pät irhong ba ama muräkt angärha ivärhäs maräkt äkt i väspästämne na ut e.

⁴⁰ Inguna varis ama Romgäna arhä narhoerta rha rhu ut pa ama muräkt nävät ama inirqi rhakt täkt käraktni i sa qia märanas täqyerhäkt dä va qaku mamär vät a ut iva urhi rhäväktsäs mamär sävät a qi.”

⁴¹ Qa märhamän doqoräkt bä rhäksot dä qa vräs na ama guläñgi na

ama ruvek.

20

Ma Pol Qat Tet Mät Ama Ngärhäqyiom Ma Masedonia Dä Ma Grik

¹ Nasot i rhäksot na ama inirqi dä ma Pol qa rhäkne nani ama qatnanak-tpämdu bä qa sämaqrot na rha. Nasot dä qa mes ama mär sagem da näkt ka märanas ivakt iva qa rhet sae ma Masedonia.

² Bä qat tet mät ma Masedonia dap kat tamän bät ama enge masirhat i qät sämaqrot na ama ruvek arhä qat-nanakt bä dängdäng i qa män e ma Grik.

³ Dä qale qa e vät ama dävagukt ama eqoan.

Mai iva qa rhet mät ama mlauski ama mor qi iva sae ma Siria näkt ka nari säväti ama Judaqäna i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga. Dä soknga qa mu aa snäng iva evär däm ga e mät ma Masedonia.

⁴ Qä na arhani rha met i ma Sopater ma Pirus aa emga nae ma Beria dä ma Aristarkas kä nä ma Sekundus nae ma Tesalonaika dä ma Gaius nae ma Derbe dä qosaqi ma Timoti dä ma Tikikus dä ma Trofimus näva ama ngärhäktka ma Esia.

⁵ Di iarhakt ama gamoe rha er ta met bä qale rha nani a ut e ma Troas.

⁶ Näkt nasot ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät dä ut met mät ama mlauski nae ma Filipai. Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ut män bät a rha e ma Troas bä qali lut pät ama tadenas e.

Ma Pol Qa Märanas Na Ama Evänga Nämät ama Tñäpk E Ma Troas.

⁷ Bä nga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä västämne na ut ivakt iya u äs i u rhuqunän bät ma Engeska aa tmäski dä ma Pol qä nasäng i qat tamän särha ama ruvek. Qat tamän särhäm da bä dängdäng mäni bängagi inguna va duququ dä qat tet.

⁸ Vono mät iomäkt ama vätka aa qäväläm gärqomni i västämne na ut e di

masirhat na ama lirhäng gärangätni i ngät dang nävät a ut.

⁹ Dap ama evänga qäarakni i rhat tes ka i ma Yutikus di qat muqun mät ama vidua bä ama mänäpkı qı nasäng i qiat don sämät ka rhoqoräkt i ma Pol di qoki as kat tamän bä qat tamän. Bä nga rhoqoräkt i suk mät ka dä arpus na qa samana säväti ivät nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm ama däpguap na äm bono bä rha rha qa i sa qa nnäp.

¹⁰ Dä ma Pol ar sä qa bä samana dä qa mas pät ka evänga aa rhäng näkt ka rhon na aa rhäkt mäni qa. Näkt kä qoar toqortäqyia, "Qale qänäskänes ngän. Rhak täkt di qat däqäm."

¹¹ Dä saqi sa evär dä ma Pol savono sämät kä qäväläm bä qa vonmät na ama bret bä ba ama ruvek bä rha moe rha mäs. Nasot i ma Pol qat tamän särhäm da bä dängdäng i qunäga qunäga dä qa met nagem da.

¹² Dä ama ruvek ta rha qa evänga qäarakni i qat däqäm säva aa vät dap arhä sarem ngä muqun.

¹³ Dä urha er ut met bä sämät ama mlauski ama mor qi bä ut met pää garäksa sämät ama värhäm ama lel äm ma Asos iva sae dä ma Pol qä rhon na nas sagem ut. Ma Pol qa muräkt ba ut toqoräkt inguna qa diva qa rhet sae ma Asos na aa qar.

¹⁴ Bä nga qa män bät a ut e ma Asos dä qa veng sagem ut bä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Mitilini.

¹⁵ Näkt nga duququ dä ut met mät ama mlauski nae ma Mitilini bä sa glaqot na ama urqa ma Kios. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Samos näkt pät ama qunäga in-avuk dä ut män mät ama värhäm ama mor äm ma Miletus.

¹⁶ Dä ma Pol qa mu aa snäng iva qaku ut namair e ma Efesus i varis kali lut mauiu e mät ama ngärhäktka ma Esia inguna qa di värvär qa iva sae ma Jerusalem i vadi va qä rhäkmamär särhäm ma Pentikos angät kunäga.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Narhoerta Nae Ma Efesus

17 Ma Pol qa rhäkne nae ma Miletus bää sae ma Efesus nani ama qatnanaktpämäda arhä narhoerta.

18 Bä nga rha män dä qa quoar na rha rhoqortäqyia, "Vät iangärhäkt ama rhodäm moe qärangätni i ngo di qale ngo gem ngän di ngänät dräm gua iar moe mänasäng nävät iaqäkt ama narhoer qa ama qunäga qärakni i ngua män säva ama ngärhäktka ma Esia.

19 Nguat tualat sage ma Engeska mänguräp mä ngän sa ama sämagaininanas da ama märän angärharon doqoräkt i ama siqutsiqut ngät dän bät a ngo nage ama Judaqäna arhä narhoerta i nani a rha iva rhi sangäm na ngo.

20 Dä ngänät dräm i qaku mänadin mät ngo dap ngu sameng na agini qärqäni i mamär iva ini ngä rhatnärhäm ngän bää ngu su ngän mänguräp ama ruvek bää qosaqi gem ngän ba angäna vät asägäk asägäk.

21 Dä ngua märhamän ma ama qrot bää ba ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i nak pa rhi näpgoer na nas bää va rhat nanakt na aurha Engeska* ma Jisas.

22 "Ngut päs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng bää va rhäkt diva ngua rhet sae ma Jerusalem dap kaku nguat dräm iva agiqa qa rhän bät a ngo e.

23 Sokt di nguat dräm i ama värhap moe qärqapni i nguat tet mät ap di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dräm gät don sävät a ngo sävät ama ruvek iva rhi väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhang dä va rhi sangäm na ngo mät anga märänga anga mor qa.

24 Sokt di qaku nguat tu gu snäng i gua iar di ama märän bäm ngät gem ngo dap sokt nani a ngo masirhat iva ngu rhäksot nä gu ngagi dä ngu rhäksot na ama lat kärangätni i sa ma Engeska ma Jisas ka von ngo rhäm ngät. Iangärhäkt ama lat diva ngu sameng na ama sameng

ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki.

25 "Bä rhäkt di nguat dräm iva qaku aung nävät a ngän gä nalu ngo saqi as, aingän gärrahae na ngän i ngua met mänguräp mä ngän bää ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

26 Bä ma ngo i nguat tamän särhäm ngän däqyerhäkt i aingo di isiska vät a ngo na aingän moe angän biaska.

27 Inguna qaku ngua len iva ngu sameng ba ngän sävät ma Ngämuqa aa snängaqa moe.

28 Ngänit lu vät a nas mamär dä qosaqi va ngänit lu vät iarhakt moe ama qatnanaktpämäda qärrahani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mu rha va angän luvät. Ngänit lu vät ama qatnanaktpämäda mäni ma Ngämuqa qärrahani i qa vodäm bät a rha na aa emga maräkt aa biaska.

29 "Nguat dräm iva ngua rhet näkt nasot a ngo rhoqoräkt dä va ama ruvek kärrahani i rha rhoqor ama mäsmäas päm ngät ama muräp diva rha rhän sä mänguräp mä ngän bää va rhi slava na ngän aingän ma Ngämuqa aa ruvek.

30 Bä qäqi anga gamoe nävät a ngän maräkt diva rha rhäranas bää va rhi irastäm sä ngän i rhat tu vät ngärhäktsäspät na ama engäktki bää va rhi artäm sa anga qatnanaktpämäda bää va rhit päs arha rhäng nämäni ma Jisas.

31 Bä äkt iva ama qarhap ngän mamär! Sa ngänät dräm i vät ama dävaung ama qoeo di qaku mämae vät a ngo qunäng näp bängang sa ama rhonsävät dä ngut nok mä gu qoep bää ba ngän asägäk asägäk.

32 "Bä sa rhäkt di ngut bodäm ngän bää bää ma Ngämuqa dä bää ba aa enge na ama ñämsävätki qärangätni i mamär vät a ngät iva ngärhi sämaqrot na angän gatnanakt bää va ngärhi von ngän da ama modämne nasot näkt sävät iarhakt kärrahae i sa qa arñis na rha i ama qumärqumär ta mamär.

* **20:21** aurha Engeska Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³³ Qaku ngua alek aung aa anga ligär ura aa anga boi.

³⁴ Bä ngän maräkt di ngänät dräm i nguat tualat nä rhangät täkt ngua rhäkt ivakt iva amämägän sä ngo dä qosaqi va nguat tatnärhä gua ruavek parhäm arha tläqa.

³⁵ Nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngua mualat nä irhong di sa ngua qur a ngän i nävät gua lat ama qrot ngät toqoräkt di mamär iva ut tatnärha ama ruvek kärarhani i qaku arha anga qrot bä va qale räträt pät a ut na ama enge qärangätni i ma Engeska ma Jisas maräkt kat tamän bät a ngät toqortäqyia, ‘Va märmär ge ama ruqa qre i rhi von ga rha ani sokt diva märmär gem ga masirhat kre i qä von da ani nagem mes.’

³⁶ Bä nga qat tamän doqor täkt bä rhäksot dä qa an da aa quum sä nas kä nä iarhakt moe bä rha nän sage ma Ngämuqa.

³⁷ Rha nän bä rhäksot dä airäs ta inguna va qat tet bä rhit nok dä rhit kärhäktgyäm ga mauiu.

³⁸ Agini qärqäni i ini ngä von da rha ama iräski masirhat di aa engini qärqäni i mai dä qä qoar na rha iva saqi as kre va dä qaku rhi nalu aa saqong.

Näkt ta mair vät a qa sämät ama mlauski ama mor qi.

21

Ma Pol Qat Tet Sae Ma Jerusalem

¹ Dä nak as me sä ut nagem da dä ut met säävät a qoan bä ut muqun mät ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt bä säävama urqa ma Kos. Näkt duququ dä ut met bä säävama urqa ma Rodes näkt nae dä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Patara.

² Sae ma Patara dä ut män bät ama mlauski ama mor qi i qiat tet nae iva säävama ngärhäktka ma Fonisia dä ut beng sämät ki bä ut met.

³ Bä sa nga urhi ngang bä garäskä bä sa äkt i ut lu ama urqa ma Saiprus dä ut met e na qa bä u rhang dävit dap kale qa rhämono sädä sael bä ut met

bä säävama ngärhäktka ma Siria. Bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tair ivakt iva rhi nämän na ama gunän nämät aut mlauski sae.

⁴ Dä ut sär sä nas bä ut met bä ut män bät arhani ama qatnanaktpämäda e bä qali lut gem da vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa vuk sa ama snängäqa bä ba rha bä rhi nänmae vät ma Pol iva qale qä namet sae ma Jerusalem.

⁵ Näkt kinak nga rhäksot na ama tadenas puk dä ut met daqule rha bä urhi ngang barhäm aurha tmerhäs iva sae ma Jerusalem. Dä ama qatnanaktpämäda moe rhi na arha egutpek dä arhä rhoes ta mair vät a ut nämät ama värhäm bä sa äkt säävät a qoan dä urha an da aut kuum sä nas bä urhi nän.

⁶ Näkt nasot i ut mes ama märsagam ne inguna va u rhet daqule rha dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi dap evär däm da säävama arha vät.

⁷ Bä saqi as urhi ngang barhäm aurha tmerhäs på garäskä nae ma Tair bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tolemes. Sae ma Tolemes dä ut mes aut märmärgem bä ba ama qatnanaktpämäda näkt kali lut gem da vät ama qunäga ama sägäk.

⁸ Näkt duququ dä ut märanas nae bä u rhang bä garäskä aa rhäng bä ut män e mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria bä qali lut på ma Filip aa vätka qärakni i ak na qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama märgänt. Qa di ak na qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha qärarhani i sa rha armeng däm da.

⁹ Ma Filip di aa es ama evop ama levaet na rha ama sästa näkt ta di ma Ngämuqa aa vämginaha.

¹⁰ Bä ngä qali lut e vät ama rhäqäp ama qunäng näkt nasot dä akni ma Ngämuqa aa vämginaqa i rhat tes ka i ma Agabus di ar sä qa inavuk nae ma Judia bä sae.

¹¹ Bä qa män bä sagam ut näkt ka rha ma Pol aa aasit bä qa qop pät a nas i qa qop mät aa rhäkt dä aa qar na it näkt kä qoar toqortäqyia, “Ama

Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar toqortäqyia, ‘Ama Judaqäna nae ma Jerusalem diva rha rhualat toqor täkt i rhi qop pät ama ngärhik kärakni i aa aasit tit täkt näkt ti vodäm ga bä ba ama Jentailqäna.’”

¹² Bä nga ut nari rhoqor täkt dä ut na ama ruvek na äkt ut naing bät ma Pol ma ama qrot iva qale qä namet tävit sae ma Jerusalem.

¹³ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit säm ama iräski sáp gu snängaqa? Inguna aingo di sa ngua rhäkmu na nas iva qaku sokt ti naqop pät a ngo dap pa qäqi ngu ñäp e ma Jerusalem sää ma Jisas aa ngärhipki.”

¹⁴ Bä nga ut lu i qaku mamär väät a ut iva ut nammae väät a qa dä mae väät a ut dap urhi qoar toqortäqyia, “Iarhongäkt moekt diva irhong ngä rhäranas parhäm ma Engeska aa snängaqa.”

¹⁵ Nasot tom däkt ama qävääläm dä ut täkmu na nas bä ut met pävit sae ma Jerusalem.

¹⁶ Dä arhani ama qatnanaktpämäda nae ma Sisaria rha mair väät a ut bä rha mu ut pää ma Nason aa väät iva qali lut e. Qa di qa nae ma Saiprus näkt ka di akni na qa i imäquia na qa i qät päs ma Jisas aa rhang.

Västämne Nä Ma Pol Qä Nä Ma Jems E Ma Jerusalem

¹⁷ Bä nga ut män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämäda rha ar sää ut näväät ama märmärgem.

¹⁸ Näkt duququ dä ma Pol qä na ut moe ut met sage ma Jems näkt ama qatnanaktpämäda arhä narho-ertha moe nae ma Jerusalem gärrarhani i qale rha e rhi nä ma Jems.

¹⁹ Dä ma Pol qa mes aa märmärgem bä ba rha näkt ka rhäväksä sääväät iangärhäkt moe ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät mänguräp ama Jentailqäna dä ma Pol aa lat angärha ron.

²⁰ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha an sää ma Ngämuqa.

Dä rhi qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aurha ruaqa na nge, as ngi nari, ama rhäqäp ama tausengäna na ama Judaqäna di ama qatnanaktpämäda näkt ta moe di ama qrot arhä snängaqa mäni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärrangätni i mudu ma Moses ka vodäm ngät bä ba aurha ikkäna.

²¹ Dap sa rha rha ama enge säväät a nge i nak ainge di ngi su ama Judaqäna qärrarhani i rhat tas mänguräp ama Jentailqäna iva qale rhat tet parhäm ama Muräkt kärangätni i ma Moses. Dä ngi qoar na rha iva qale rhi nändäkt arhä rhoes ama gamoe dä va qale rhat tet nasot aut kärhong.

²² “Dä ngu lu va ut mäsana? Inguna va rhinari i nak sa ngia män sarhe ma Jerusalem.

²³ Bä nga rhoqoräkt dä nani a ut masirhat iva ngia rhet parhäm aurha enge. Ama levaet na rha ama gamoe rhärha e gem ut di sa rha mu sage ma Ngämuqa bä rhat tet nasot aa rhäkne.

²⁴ Näkt täkt diva ngi na rha bä ngia rhon sääda arhä venas na ama qumärqumär angärha ron näkt pa ngi vodäm sädaver mää rha ivakt iva rhi sää da sa arhä qässeng. Dä soknga va ama ruvek moe diva rhat dräm i qaku ngäktki nä guääm säväät a nge näväät iangärhäkt ama enge qärrangätni i rhat nari ngät säväät a nge inguna qoki nge di qale nge mäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngit päs angärha rhäng.

²⁵ “Dap nga säväät ama Jentailqäna ama qatnanakt päm da di sa ut sää aut snängaqa va ama abuqit bä ba rha iva qale rhi natmäs ama tmäs kärangätni i ama vodämes na ngät sage ama ngämuqa ama iras mät ka bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka aa biaska bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka qärrakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän* bä qa ñäp dä va

* ^{21:25} bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka qärrakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän Ma Luk ka sää dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sää ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävääläm di arhani näväät a rha di sa qaku rha sää a äm sae.

qale rhat tualat na ama vuini na ama qavatka."

²⁶ Qale bā duququ dā ma Pol qä nä qä gamoe bā qa mon sädä ama venas na ama qumärqumär angärha ron. Dä qa met bā säva ama ansäspämgi ama mor qi bā qa muqunäga vät ama pris sävät ama qunäga qärakni iva rhäksot nä iangärhäkt ama venas na ama qumärqumär dä va qä vodäm sädaver mä rha moe.

Rha Sangar Ma Pol Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁷ Bä sa nga qorhäs iva rhäksot nä qä tadenas puk dä arhani ama Ju-daqäna nävät ama ngärhäktka ma Esia rha lu ma Pol va ama ansäspämgi ama mor qi. Dä rha muinirqi mänguräp ama guläñgi na ama ruvek moe iva rhi sangar a qa

²⁸ dap tit näs toqortäqyia, "Aruvek nae ma Israel, ngäni ang bā ut moe urhi sangar tak täkt ama ruqa. Qärak tak täkt ama ruqa i qat tet tä äkt moe dä qä su ama ruvek moe na ama enge bā qä slava na aurha ruvek dä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sävät tos täkt ama ivärhäs. Dä qäqi qa rha arhani ama Jentailqäna säva ama ansäspämgi ama mor qi bā rha slava nä rhos ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs."

²⁹ Rhat tamän doqoräkt dinguna mai rhat lu ma Trofimus ama Eesuska qärakni i qa qä nä ma Pol in det mät ama värhäm ma Jerusalem dä rhit päspät i ma Pol sa qa mon sä ma Trofimus säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³⁰ Dä ama värhäm ama mor äm moe ma Jerusalem äm ngä märanas bā ama ruvek di rha män na rhänamuk na rhänamuk i rhi ngang masirhat. Bä rha sangar ma Pol näkt ta ardrän na qa näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt ta lir ta väs mät arha tmon.

³¹ Bä nga rhoqoräkt i rhi siqut iva rhi veng ma Pol dä nak sa ama enge ngä rhäk pät ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär i ama inirqi ama mor qi di

qia e mät ama värhäm ma Jerusalem moe.

³² Dä qop ka lir qa rhäqoar sa arhani ama narhoertha bā ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bā sävät iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt bā rha ang masirhat bā sage qä guläñgi na ama ruvek.

Bä nga qa ruvek ta lu qä narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt dä mae vät a rha nävät ma Pol aa rhäng bā qaku rhi arhäktgyäm sä qa.

³³ Dä qä narhoerqa mamär qa met bā savuk dä qa sangar a qa näkt ka voda ama enge bā ba aa ulaqimärharhärhäkt iva rhi qop mät aa rhäkt na ama seniom ama udion. Näkt mamär dä qa snanbät toqortäqyia, "Auge rhak täkt dä qa rhäk pät agini?"

³⁴ Dä arhani ama ruvek nävät kä guläñgi rha nästäm i rhat tuvärt na ani dap arhani rhat tuvärt na ani dä qaku mamär vätkä narhoerqa iva qä rha angräkt ngäta enga inguna nage ama inirqi dä soknga qa voda ama enge iva ama ulaqimärharhärhäkt ti rha ma Pol ivakt iva rha rhu qa va arha vätki qäraktni i rhat dräm dat tas e vämg i.

³⁵ Bä nga ma Pol qät ben da ama letaqäna angärha väm savono säva iaqyäkt ama vätki dä qä guläñgi di qia märanas masirhat bā rhi siqut iva rhi qärhäp ka dä soknga ama ulaqimärharhärhäkt ta sek mä qa bā rha rha qa.

³⁶ Bä qä guläñgi iaqyäkt käraktni i qiat tet nasot a rha di qop tit nästäm doqortäqyia, "Nak urhi veng ga!"

Ma Pol AA Vämgi Särhäm Mes

³⁷ Bä sa nga qorhäs iva ama ulaqimärharhärhäkt ta rhon sä ma Pol savuk dä qa snanbät sä qä narhoerqa mamär toqortäqyia, "Var mamär iva ngua rhamän särhäm nge?"

Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Nak nga ngiat dräm ama Grikkäna arha enge?

³⁸ Nak kop nga qärak na nge ama Isipka i mäqi dä ngia nasäng na ama ulaqi sävät ama Romgäna? Nak kärak

na nge i sa ngia artäm sa ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe qäärarhani i rha nämäni ama gullängi na ama umangbämda bä sävärt ama qräk dä bäs ama ivärhäs?”

³⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Aingo di nak ama Judaqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia qärqomni i ama ruvek moe di sa rhat dräm ma äm. Var ngi qyiradeng na ngo iva ngua rhamän särha ama ruvek?”

⁴⁰ Bä nga qa rha ama rhares nage qä narhoerqa dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin dä qä gulängi näkt ka met bä qa mair mäni ama letaqäna. Bä nga rhoqoräkt i mänadin däm da moe dä qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia,

22

¹ “Gua ruavek, aingän ngän nä gua morta, as ngäni nari, va ngua rhäväksäts mamär bä ba ngän i nak kaku ngua slava nä guani.”

² Bä nga rha nari i qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge dä soknga mänadin däm da mamär. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³ “Aingo di ama Judaqa na ngo. Rha sa ngo e ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia näkt mor ngo di rhe mät tom däkt ama värhäm ma Jerusalem. Ma Gamaliel di mudu gua morqa i qale ngo va aa rem sa ama rhisu bä qa su ngo mamär sävärt ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ba aut mamäkkäna. Bä aingo di ama qrot gu snängaqa mäni ma Ngämuqa rhoqor ngän moe rhäkt.

⁴ “Dap mudu di nguat dräm ngu sangäm na ama ruvek mavängam bä dängdäng i rhit ñäp kärarhani i rha nämäni ma Iska i ma Jisas. Ngut sangar ma rha i evop dä gamoe bä ngut päs mät arhä rhäkt na ama sengäna näkt ngut don ma rha säva ama tpäskiarharhäng

⁵ bä qosaqi ama pris ama vit na qa qä na ama Judaqäna arhä narhoerta

diva rhi qoarärs na ngän i ngäktki na ngo. Bä qäqi ngua rha ama abuqitnäk kärqitnäknä i sa rha säm bäm itnäk bä ba ama Judaqäna e ma Damaskus. Dä soknga ngu nasäng iva nguat tet sae sää iatnäqäkt ama abuqitnäk ivakt iva ngua sangar mät na ama qatnanaktpämäda qäärarhani i qale rha e bä va ngua rhet sää rha sarhe ma Jerusalem säva ama tpäskiarharhäng bä va rhi sangäm na rha.

⁶ “Näkt nga nguat tet bä sa glaqot nä ma Damaskus toqoräkt di sa qorhäs na ama mäniqunäng dä ama neraqa qärakni i erait mät ka masirhat kä sen masägos namet a ngo. Qa män na rhävuk näda ama usäpkı arha ron.

⁷ Bä arpus na ngo samäk sävärt ivät näkt ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniert bä ngi sangäm na ngo mavängam?’

⁸ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas nae ma Nasaret kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.’

⁹ Gua ruavek kärarhani i ngu na rha di rha lu ama neraqa sokt di qaku qunäga värt a rha sää iaqäkt aa eguinga qärakni i qat tamän särhäm ngo.

¹⁰ “Dä ngua snanbät sää qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, va ngu lu ngua mäsana?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Ngia rhäranas näkt ngia rhet bä sae ma Damaskus dä ama ruqa va qä qoar na nge sävärt ama lat kärangätni i mudu ngua muqunän bät a nge iva ngiat tualat na ngät.’

¹¹ Dä gua ruavek ta er nanokt ngo i rhit sangar dä ngua rhäkt inguna ngua säsur nage ama neraqa ama qrot ka bä ut met bä sae ma Damaskus.

¹² “Dä ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ananaias dä qat tas e qäärak i qa vodäm mes mamär sage ma Ngämuqa bä vasägos dä qat tet nassot ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ka di ama Judaqäna moe nae ma Damaskus di rhit kutdrir sävärt a qa.

13 Di qa män gem ngo bā qa mair dä gua sdäm näkt kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, gua ruaqa na nge, rhäkt diva qunäga mät gi saqong.’

“Dä qoki väti iomäkt ama qäväläm dä qunäga mät gu saqong bā nguati nañäm.

14 Dä ma Ananaias kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Aut mamäkkäna arhä Ngämuqa sa qa muqunän bät a nge iva ngiat dräm aa snängaqa dä va nge lu iaqäkt kärak i ama Räktka na qa näkt pa ngiat nari ama enge qärangätni i vukpuk sä ngät nämät aa vängi.

15 Bä va ainge diva nge sameng na ama engäktki sätä a qa bā ba ama ruvek moe sätä iarhongäkt kärqärhong i sa ngia lu irhong bā ngia nari irhong.

16 Näkt täkt diva qaku nge naqutsäsi pät a nas. Ngia rhäranas bā nge rha ama baptais dä va nge qumär nas sägia vuirhong doqoräkt i nge nagukt näma Engeska aa ngärhipki sä nas.’

17 “Bä nga rhoqoräkt i evär däm ngo bā sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi bā ngu nändängua lu ama ñämñämgi

18 bā ma Engeska qat tamän i qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi lir! Ngia rhet nae ma Jerusalem däkt inguna ama ruvek diva qaku rhi nat-nanakt nägi sameng sätä a ngo.’

19 “Dä ngua muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, tärhae rhäkt ama ruvek di rhat dräm na ngo i nguati dräm nguati tune na ama mämaiväm i ngut sangarmät na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na nge bā ngu arhäktgyäm sä rha dä ngut päsärhäm da va ama tpäskiarharhäng.

20 Bä nga rhoqoräkt i rhi veng ma Stiven gärakni i qat dräm gä sameng sätä a nge di aingo di nguati mair e bā ngut tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng dä ngut lu väti iarhakt arhä boi qärarhae i rhi veng ga.’

21 “Dä ma Engeska qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet. Va ngu rhäkt na nge sa gläius sage ama Jentailqäna.’”

Ma Pol Qä Na Ama Romgäna Arha Ulaqimärharhärt Arhä Narhoerqa

22 Qä guläñgi na ama ruvek di rhat nari manas pät ma Pol i qat tamän bā dängdäng i qa qoar i sa ma Ngämuqa qa rhäkt na qa sage ma Jentailqäna. Dä qa ruvek ta sek sa arhä qän i rhit nästäm doqortäqyia, “Urhi veng ga! Saqi as kale qä natdäqäm!”

23 Bä nga rhoqoräkt i rhit nästäm dap tit don na arhä boi ama uiu ngät navono nävät a nas dap tit don na ama rhabuqi mät a leqäsi.

24 Dä ama ulaqimärharhärt arhä narhoerqa mamär qa rhäkne iva rha rhon sä ma Pol säva arha vätki bā va rha rhäranäs ka dä va rhi qyarmät na qa mamär ivakt iva qä narhoerqa qä räm i nävät agiqa iaqäkt bā ama ruvek tit nästäm bät a qa rhoqoräkt.

25 Bä rhoqoräkt i rhit kop pät ma Pol ivakt iva rha rhäranäs ka dä qä qoar na akni ama narhoerqa bā ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärt kärakni i qat mair e rhoqortäqyia, “Nga maräkt gem ngän doqoräkt iva ngän däranäs anga ruqa qärakni i ak na qa nämäni ama Romgäna dap kaku ngäktki sätä a qa sä guani?”

26 Bä nga qärak ka nari rhoqor täkt dä qa met bā sage aa narhoerqa mamär bā qa märhamän bät ka enge nage ma Pol i qa qoar toqortäqyia, “Qale ngiat tualat toqoräkt! Rhak täkt ama ruqa di qa nämäni ama Romgäna.”

27 Dä qä narhoerqa mamär qa met bā sage ma Pol dä qa snanbät toqortäqyia, “Ngi qoar na ngo, nga ainge di nge nämäni ama Romgäna?”

Dä ma Pol qa muvät i, “Ari, nak ngäktki rhoqoräkt.”

28 Dä qä qoar näma Pol toqortäqyia, “Aingo di ngua voda ama ligär masirhat sä nas ivakt iva ak na ngo nämäni ama Romgäna.”

Dä ma Pol qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak gu mamäqiom di iom nämäni ama Romgäna bā äkt i ngua män i akni na ngo di nävät a iom.”

29 Dä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai qre rha rhäkmu na nas iva rhi qyarmät na qa di rha len dä rha lir ta met nävät a qa bä sa rhänamuk. Bä qosaqi qä narhoerqa mamär di qa len inguna nak as ka räm i ma Pol di qa nämäni ama Romgäna sokt di qa rhäkne iva rhi qop mät ma Pol aa rhäkt na ama seniom.

*Ma Pol Qa Mair Da Ama Guläñgi
Na Ama Judaqäna Arhä Narhoerta
Arhä Saqong*

30 Sokt di qä narhoerqa di nani a qa iva qä räm mamär i ama Judaqäna di nani a rha iva rhi rhäksärhä ma Pol vät agiqa dä soknga qale bå duququ dä qa rhäväkt sä ma Pol dap ka voda ama enge nani ama priskäna ama moräs na rha näkt ma Sanedrin bå västämne na rha. Näkt ka män sä ma Pol bå qa mair na qa da arhä saqong.

23

1 Ma Pol qa ñäm maräkt sävät ma Sanedrin dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nguat nari i sävät tak täkt ama qunäga di sa ngua mäqäne dä mamär nä ma Ngämuqa aa lat.”

2 Ama vit na qa ama pris ma Ananaias ka voda ama enge bå rha arhäktgyäm sä ma Pol aa vängi nävät iangärhäkt ama enge qärangätni i sa qa rhon na ngät.

3 Dä ma Pol qa qoar nä ma Ananaias toqortäqyia, “Ainge diva ma Ngämuqa qä sangäm na nge inguna ngiat tamän bät ma Ngämuqa aa enge näkt kaku ngiat tualat parhäm ngät. Ainge di rhoqor ama ñäpkä aa liqi qäraktni i sa rha vurvur da arha väm na ama qulungi bå qoki sa ama mär vono. Bä ngiat muqun äkt ivakt iva ngiat turäkt pät a ngo varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di nak kop ainge di ngi anbetäk mäni ngät inguna ngia qoar na rha bå rha arhäktgyäm sä ngo.”

4 Iarhäkt kärarhae i rhat mair e glaqot nä ma Pol di rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngit täkne vät ma Ngämuqa aa pris ama vit na qa!”

5 Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Gua ruavek, mai qaku nguat dräm i ama vit na qa ama pris iaqäkt inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngiat tamän maväna ama tpäskinaqa qärakni i qä rhoer nanokt già ruvek.’ ”

6 Bä nga ma Pol qa räm i iarhakt ma Sanedrin di västämne na ama Farisiqäna dä qosaqi arhani ama Sadyusiqäna dä qa näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, aingo di ama Farisiqa na ngo bå gu mamäkkäna di ama Farisiqäna. Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta mugas kre dängdäng.”

7 Bä nga ma Pol qa märhamän bät iangärhäkt ama enge bå rhäksot dä ama märänga qa män mänguräp mä rha i rha märhamän bät ama enge sävät a ne i ama Farisiqäna sävät ama Sadyusiqäna.

8 Rhoqoräkt dinguna ama Sadyusiqäna di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämat ama tñäpkı bå qaku rhat nanakt i ama enselqäna bå anga iaus nga e dap ama Farisiqäna di rhat nanakt i iarhongäkt moekt di ngäktki nä irhong.

9 Bä ama tgulimgi ama mor qi qia märanas bå arhani ama Skraipkäna qärarhani i qosaqi rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair bå rhi nasäng i rhit nästäm ma ama qrot. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qop kaku ut män bät anga vuini vät tärhak ama ruqa. Nguaräm ngäktki i anga qloqqa ura anga ensel qa märhamän särhäm ga.”

10 Bä nga ama märänga mänguräp mä rha di sa qa märanas masirhat dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär di qa len sä ma Pol i varis ti naveng ga mänguräp mes. Dä qa voda ama enge bå ba ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhet samana bå va rhi rha ma Pol nage ama guläñgi na arhä qrot näkt pa rha rhet sä qa bå säva ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki.

11 Näkt nga duququ näp bängagi dä ma Engeska qa mair glaqot nä ma Pol dä qä qoar toqortäqyia, "Qale qänäskänes nge. Sa ngia sameng na ama engäktki sävät a ngo rhe ma Jerusalem dä va qosaqi ngi sameng na ama engäktki sävät a ngo e ma Rom."

Ama Judaqäna Rha Märhamän Särhäm Ne Iva Rhi Veng Ma Pol

12 Näkt kale bää duququ väts duququs dä västämne na ama Judaqäna bää rha muräkt pät ama snängaq i rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä rhi nanakt bää dängdäng iva rhi veng ma Pol.

13 Ama rhodäm sä rha dä iaqyäkt ama guläñgi arha ron di ngä met e na ama ruiom amä udiom.

14 Rha met bää sage ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama morta dä rhi qoar na rha rhoqortäqyia, "Ut musärhämes ma ama qrot iva qaku ut namäs dä ut nanakt bää dängdäng iva urhi veng ma Pol.

15 Bää rhäkt di nani a ut iva aingän ngän nä ma Sanedrin ba ngäni nä gä narhoerqa mamär bää ba ama ulaqimärharhärhäkt iva vuk sä qa sä ma Pol iva mairaska iva ngäni räm mamär sä qa närla aa märänga. Dappa aiut diva urhi rhäkmu na nas saivuk sämäni iska nani a qa iva nga i qat tet iva sarhe dä va urhi veng ga."

16 Näkt kinak nga ma Pol aa qärhamäsaqa qa nari sävät arhä snängaq dä qa met bää qa qoar nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki.

17 Dä ma Pol qa mes akni ama narhoerqa bää ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bää qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet sä rhaerhak täkt ama rhoemga sage angän narhoerqa mamär ivakt iva ama rhoemga qa rhamän särhäm ga na ama engini."

18 Dä soknga qa met sä qa sage qä narhoerqa mamär. Dä qä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa kä qoar na aa narhoerqa mamär toqortäqyia, "Ma Pol qärakni i sa rha

mu qa va ama tpäskiarharhäng di qa rhäkne nani a ngo näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sä rhak täkt ama rhoemga sagem nge ivakt iva qä qoar na nge na ama engini."

19 Dä ama narhoerqa mamär qa sangar dä qa rhoemga aa rhäkt bää qa ar da aa rhäkt sa rhämuk näkt kää snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Ngu lu agi engini ianiäkt kärqäni i nani a nge iva ngi qoar na ngo nä ini?"

20 Dä qa rhoemga qä qoar toqortäqyia, "Ama Judaqäna sa rha rhares ba ne iva rhi nä nge iva ngia rhet sä ma Pol ivakt iva qa rhair dä ma Sanedrin arhä saqong duququ iva mairaska i nani a rha iva rhi qyarmät na qa ivakt iva rhi räm ama engäktki säng aa rhäng.

21 Sokt di qale ngi nanari nämat ta inguna ama gamoe va rha rhair mäni is nani a qa qärarhani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ruiom amä udiom. Iarhakt di sa rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä qaku rhi nanakt bää dängdäng iva rhi veng ga. Bää rhäkt di sa rha rhäkmu na nas näkt sa sokt kale rha nani gi nga snängaq varhäm arha nä."

22 Dä qä narhoerqa mamär qa mugem ga i qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Qale ngi naqoar na aung i sa ngia muqunäga väts a ngo nä rhangät täkt ama enge." Näkt ka rhäk na qa bää qa met.

Rha Rhäk Nä Ma Pol Sage Ama Tpäskinaqa Ma Feliks

23 Dä qä narhoerqa mamär qa rhäkne nani aiomni aa narhuirom gärqiomni i asägäk asägäk nävät a iom di qä rhoer nanokt ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt näkt ka voda rha ama enge bää ba iom doqortäqyia, "Ini rhäkmu na anga udiom anga handrediom na anga ulaqimärharhärhäkt näkt anga ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat dräm dat tuqun bät ama hoskäna angärha rhäng näkt kosaqi sävät anga udiom anga handrediom na rha ama

ulaqimärharhärhäkt kärarhani i ama qep mät arhä rhäkt. Bä va ngän det sae ma Sisaria mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong näp bängang.

²⁴ Dä qosaqi va ngäni rhäkmu na anga hoskäna bä bä ma Pol näkt pa ngänit lu vät a qa mamär bä dängdäng i qa rhän ge ama tpäskinaqa ma Feliks."

²⁵ Näkt ka säm ama enge va ama abuqit bä bä ma Feliks kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

²⁶ "Aingo ma Klodius Lisias di ngut täk nä gu märmärgem sagem nge, qamoräs na qa ama tpäskinaqa ma Feliks.

²⁷ "Erhak täkt ama ruqa ma Pol di ama Judaqäna rha sangar a qa bä qorhäs iva rhi veng ga sokt di nak ngua rha ama muqunäga sävät a qa i qa di ama ruqa nämäni ama Romgäna dä ngu nä gua ulaqimärharhärhäkt ut män bä ut mumaiar qa.

²⁸ "Dä nani a ngo iva ngu räm ama engäktki i mäniekt bä rhit täksärhäm ga i qa slava dä ngua mair na qa da arhä Sanedrin arhä saqong.

²⁹ Bä nga sa äkt dä ngua räm i nak tat täranas sävät a qa i rhat tu arhä snäng i sa qa slava na ama Judaqäna arhä Muräkt dap parhäm ama Romgäna arhä muräkt di qaku guaäm gärqomni i qa slava na äm bä mai mamär iva urhi väsärhäm ga bä qop urhi veng ga vät a äm angät tpäs.

³⁰ "Näkt nga ngua rha ama muqunäga säng arhani ama Judaqäna arha rhäng gärarhani i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga dä ngua lir ngua rhäk na qa sagem nge. Näkt kosaqi ngua von da rha ama enge sävät iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a qa iva rhi qoar na nge i mäniekt bä rhat täranas sävät a qa."

³¹ Dä soknga qä ulaqimärharhärhäkt ta met parhäm arhä narhoerqa aa rhäkne bä rha rha ma Pol bä rhi nä qa rha met näp bängagi bä dängdäng i sa rha män sä qa va ama värhäm ama mor äm ma Antipatris.

³² Näkt kale bä duququ dä ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet na arha qar di rha qyiradeng na ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskäna angärha rhäng iva rha rhet sä ma Pol dap evär däm da bä säva arha vätki e ma Jerusalem.

³³ Bä nga qäärarhani i rhat tet sä ma Pol bä rha män e ma Sisaria dä rha voda ama abuqit bä ba ama tpäskinaqa näkt ta vodä ma Pol säva aa rhäkt.

³⁴ Dä ama tpäskinaqa qa mes pä qa abuqit dä qa snanbät i ma Pol i qa näva agi a ngärhäktka. Bä nga qa räm i nak ka di nae ma Silisia

³⁵ dä qa qoar toqortäqyia, "Qale bä iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a nge rha rhän de dä va ngu nari arha enge bä qosaqi gi muvätki sävät a ngät." Nasot dä ma Feliks ka voda ama enge iva rha rhu ma Pol vä ma Herot aa vätki näkt pa rhit lu vät a qa mamär i varis kä nang masirhat nae.

24

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Feliks Aa Saqong E Ma Sisaria

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ama vit na qa ama pris ma Ananaias ka met mämane bä sae ma Sisaria qä na arhani ama Judaqäna arha morta näkt sävät arha vämginaqa qärakni i rhat tes ka i ma Tertulus bä rha märhamän bät arha enge sävät ma Pol da ama tpäskinaqa ma Feliks aa saqong.

² Bä nga rha mes ma Pol bä savuk säva ama muräkt dä ma Tertulus kä nasäng i qat tamän bät ama Judaqäna arha enge sävät ma Pol va ama muräkt i qä qoar toqortäqyia,

"Qamoräsnaqa ma Feliks, vät tak täkt ama ngärhäktka rhage rhage di sa ngiat tualat nävät ama mädräm ama mär ngät bä ngä met sä ut sa ama bulap da ama rhodäm angärha ron mauiu. Bä ama rhäqäp ama qut-sasorhane qärangätni i ama mär ngät di sa ngä märanas bä bä ut.

³ Dä ut tes ama märmärgem masirhat sagem nge inguna näväť iangärhäkt gia lat moekt toqoräkt.

⁴ Qaku nani a ngo iva ngu natkut sä nge dap täkt di ngut säm ama gaini na nas sáp gia rem näkt ngu nän nge iva ngi nari i u rhamän bät aurha enge maqälak sävät ma Pol.

⁵ “Ut dräm säng dak täkt ama ruqa aa rhäng i nak kat dräm gä slava mamär bää qat täranas na ama inirqi mänguräp ama Judaqäna vät ama ivätki moe. Bä qa di akni na qa ama narhoerqa bää ba ama guläñgi na ama Nasaretkäna*

⁶⁻⁷ bää qäqi qa siqut iva qat tualat mavava ama ansäspämgi ama mor qi dä soknga ut sangar a qa.[†]

⁸ Ngakt bää nga qoki nge maräkt ngi qyarmät na qa mamär dä mamär iva ngia rhän bät ama engäktki sävät tangät täkt ama enge sävät a qa.”

⁹ Dä qä Judaqäna arha morta rha mon sa arha engirhong sae sävät ama enge i ma Tertulus bää rhäktuk pät a rha i rhi quoar i ngäktki sävät ma Pol.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i ama tpäskinaqa qa siqutmät bää bää ma Pol iva qa rhamän dä qat tuvät toqortäqya,

“Nguat dräm i ainge di ama matnävämnenaqa na nge da ama rhäqäp ama qoeo angärha ron bää rhak täkt ama ngärhäktka bää äkt i rhäkt di mär gem ngo iva ngua rhair särhäm mes nä gu nga enge dä gi saqong.

¹¹ “Nak kop märmärsäs iva ngräm ama engäktki di rhoqortäqya, nak kre rhämane dä ngua met sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ngu ansä sage ma Ngämuqa bää nak kop as täqyerhäkt di as kaku ut met e na

* ^{24:5} ama guläñgi na ama Nasaretkäna Rhat tes ama qatnanaktpämda i ama Nasaretkäna inguna iaqäkt kärak i qa nasäng na rha di ma Jisas nae ma Nasaret. † ^{24:6-7} Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni ama qängärini angät käväläm nämäni ma 6 dä ama qängärini moe ma 7 näkt ama qängärini angät käväläm nämäni ma 8 di qosaqi rha säm irhong sae. ‘Dä nani a ut iva u rhatnävämnne na qa varhäm aut Muräkt 7 sokt di ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär ma Lisias di qa män bää qa rha ma Pol näva au rhäkt na aa qrot ama mor ngät. 8 Dä qa rhäkne iva anga ruvek kärarhani i nani a rha iva rha rhair sävät ma Pol di mamär iva rha rhair sävät a qa dä gi saqong.’

anga ngärhäqyisem da udiom na anga qunäng.

¹² Erhärha rhäkt kärarhae i rhat tamän bät ama enge sävät a ngo di qaku rha män bät a ngo ngu na aung i un däranas sävät a ne ura ngu nasäng na anga inirqi mänguräp ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi ura va ama mämairvärm ura rhage rhage mät ama värväm.

¹³ Bä äkt i rhäkt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät anga engäktki näväť arha enge sävät a ngo.

¹⁴ “Dap pa ngua rhamän mamär sävät a nas täkt. Aingo di nguat dräm ngu nänsä sage aut mamäkkäna arhä Ngämuqa dä qosaqi nguat dräm ngut päs ma Iska i ma Jisas aa rhäng. Dä rhaerhärhali ama Judaqäna di rhi quoar i iarhakt ama ruvek di arha ansäns di qaku ama räkt ngät. Sokt di nguat nanakt nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa mudu rha säm irhong bää ma Ngämuqa aa Muräkt bää qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i mudu rha säm a ngät.

¹⁵ Näkt aingo ngu na rhaerhärhae ama gamoe maräkt di ut moe ut katnanakt ama sägängät iva mugas i dängdäng dä ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta moe qärrahani i ama vu rha dä ama räkt ta.

¹⁶ Bä äkt i vasägos dä rhäktuk pät a ngo iva nguat mair na ama isiska sädä ma Ngämuqa aa saqong dä sädä ama ruvek arhä saqong.

¹⁷ “Bä rhäkt di sa ngua män sae ma Jerusalem nasot ama qoeo ama marheka na ngät i qaku nguat dän e. Bä ngua män sa angätni ama ligär bää ba ama tläkta mänguräp gua ruvek ama Judaqäna. Dä qosaqi ngua män ivakt iva ngu von da angätni ama vodämes pa ama ansäspämgi ama mor

qi.

¹⁸ Bä rha män bät a ngo rhoqoräkt i nguat tualat toqoräkt pa ama ansäspämgi i sa ngua qumär nas parhäm ama Muräkt. Dä qaku rha män gem ngo ngu na anga guläñgi bä qop kaku rha män bät anga inirqi e.

¹⁹ “Dap arhani ama Judaqäna näva ama ngärhäktka ma Esia di säävät a rha e rhoqoräkt di nak kärarhani iarhakt i mai va rha rhair te dä gi saqong bä va rhi qut mä ngo na arha anga enge i vadi mai äkt kre va arha anga enge säävät a ngo.

²⁰ Dap ngakt bä va ngi snanbät sää rhärha rhäkt ama gamoe diva rhi qoar i sa qaku rha män bät anga vu ngät anga lat kärangätni i ngua mualat nä ngät toqoräkt i rha mair na ngo dä ma Sanedrin arhä saqong e ma Jerusalem.

²¹ Sokt di ngua mualat na ama sägom di rhoqoräkt i nguat mair da arhä saqong bä ngua nästäm doqortäqyia, ‘Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki.’

Qoki As Tat Sangar Ma Pol

²² Sokt di ma Feliks dinguna äkt i qat dräm mamär säävät ma Iska i ma Jisas dä qa rut na ama muräkt dap kä qoar toqortäqyia, “Qale bä sa nga ama narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt ma Lisias ka rhän dä sa ngu vodä gu nga snängaqa säva angän muräkt.”

²³ Nasot dä qa voda ama enge ba ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt iva rhit lu värt ma Pol mamär sokt diva rhat tuisiska värt a qa maqälak näkt tit kyiradeng na aa ruavek iva rhit fiämdäm närhäm ga dä va rhat tatnärhäm ga sa aa tläqa.

²⁴ Nasot angätni ama qunäng dä ma Feliks kä na aa egutki ma Drusila in män. Qi di ama Judaqi. Bä qa rhäkne nani ma Pol bä ma Feliks ka nari qa i qat tamän säävät ama qatnanakt mäni ma Jisas ma Krais.

²⁵ Näkt nga ma Pol qät täväktsäs säävät ama ruqa iva aa iar diva ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä qosaqi va ama ruqa diva qät päsärha ama släqyige ige angät snängaqa näkt kosaqi qa rhäväktsäs säävät ma Ngämuqa aa matnävämmne iva as mugas ngä rhän dä ma Feliks ka len dä qa qoar toqortäqyia, “Sa qule läkt! Rhäkt diva ngia rhet. Ngakt bä nga isiska värt a ngo qäsnia dä saqi as pa ngu rhäkne nani a nge.”

²⁶ Ngätki i ma Feliks di qät len nävät ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät sokt di nak kop pät iomäkt ama qäväläm di nani a qa iva ma Pol qä ngaip i qä von ga rha anga ligär ivakt iva qä rhäväkt sää qa. Bä äkt i vasägos dä qät täkne nani ma Pol bä qä na qa in damän särhäm ne.

²⁷ Näkt nga nasot ama quiaiom ama udiom dä ma Porsius Festus ka qutsasot ma Feliks bä ama tpäskinaqa na qa. Näkt toqoräkt i qorhäs iva init kutsasorhane dä ma Feliks ka qyiradeng nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arhä luvät inguna nani a qa iva märmär ge ama Judaqäna nävät a qa ma Feliks.

25

Ma Pol Qa Nän Iva Qa Rhair Dä Ma Sisar Aa Saqong

¹ Ma Festus ka män sääva ama ngärhäktka ma Judia näkt nga nasot ama dävaung ama qunäng dä qa met nämät ama värhäm ma Sisaria vävit bä sae ma Jerusalem

² bä sae dä ama moräns na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoertha mair dä aa saqong bä rha voda arha enge bä ba qa säävät ma Pol. Bä rhi nän ga ma ama qrot iva qa nari nämät ta

³ bä va qä rhäk nä ma Pol nae ma Sisaria bä sae ma Jerusalem. Rhat tualat toqoräkt dap nävät ama ngaip ka ama snängaqa i nak nani a rha iva rhi veng ma Pol mäni is.

⁴ Dä ma Festus ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ma Pol di rha

väsärhäm ga e ma Sisaria bä va aingo di qorhäs iva evär däm ngo sae.

⁵ Dä mamär iva ngäni rhäk na angän anga narhoerta iva ngu na rha rhämane sae ma Sisaria ivakt iva nga qrekt bä ngäktki sävät a qa sä guani dä mamär iva rhi rharespät mät ka e.”

⁶ Bä nga nasot ama ngärhäqyet da dävaung ura ama ngärhäqyisem ama qunäng i ma Festus kale qa gem da e ma Jerusalem dä qa met mämane bä sae ma Sisaria. Näkt nga duququ dä qa mu ama muräkt näkt ka rhäkne nani ma Pol bä qa mair da aa saqong.

⁷ Bä nga ma Pol qa män dä ama Judaqäna qärrahani i ar sä rha nae ma Jerusalem da ing namet a qa bä rhi nasäng i rhi sameng irhäm ga i qa mualat na ama rhäqäp ama lat ama vu ngät mamär sokt di iangärhäkt arhä rhäksärhäm di qaku ngäktki nä guani sävät a qa.

⁸ Dä ma Pol qa mair särhäm mes i qä qoar toqortäqyia, “Qaku ngua anbetäk mäni ama Judaqäna arhä Muräkt nä guani dä qaku ngua slava na ama ansäspämgi ama mor qi nä guani dä qaku ngua slava nä ma Sisar nä guani.”

⁹ Sokt di ma Festus di nani a qa iva qä slamär na ama Judaqäna arhä sarem dä soknga qa snanbät sä ma Pol toqortäqyia, “Nga nani a nge iva ngia rhet tävit sae ma Jerusalem säva ama muräkt bä va ngia rhair e dä gu saqong ivakt iva ngu nari rhärhangät täkt arha enge sävät a nge?”

¹⁰ Dä ma Pol qa muvärt toqortäqyia, “Qaku, nak sa nguat mair vä ma Sisar aa mämugunäs na ama muräkt täkt bä mamär iva ngi nari rhangät täkt ama muräkt sävät a ngo rhe. Bä nak kop ainge di sa ngiat dräm i qaku ngua slava na ama Judaqäna nä guani.”

¹¹ Dap ngakt bä sa ngua mualat nä guani qärräni i mamär iva ngu ñäp pät ini angät tpäs di qaku ngut len ama tñäpki. Dap ngakt bä ama enge sävät a ngo qärrangätni i rhaerhärhae ama Judaqäna rha män sä ngät di qaku ngäktki na ngät sävät a ngo di qaku maräkt ge aung iva qä vodäm

ngo bä ba rha. Bä rhäkt di ngu näi iva ma Sisar qä nari rhangät täkt ama muräkt.

¹² Bä ma Festus kä na aa narhoerta qärrahani i rha nari ama muräkt ta märhamän särhäm ne sä ma Pol aa näi bä rhäksot dä ma Festus ka muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia näi iva ma Sisar qä nari gi muräkt bä äkt iva ngu rhäk na nge sage ma Sisar.”

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Agripa Qä Nä Ma Bernaisi In Saqong

¹³ Nasot ama marheka na ngät ama qunäng dä ama vitnaqa ma Agripa qä na aa läktki ma Bernaisi in män e ma Sisaria ivakt iva ini von da ain gutdrir sage ama tpäskinaqa ma Festus.

¹⁴ Bä nga värt ama rhäqäp ama qunäng i qali liom e ma Sisaria dä ma Festus ka rhäväktsäbä bä ma Agripa sävät ama muräkt sä ma Pol.

Ma Festus ka qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa rhak kärakni i as ma Feliks ka sangar särhäm ga bä qaku qa rhäväkt sä qa.

¹⁵ Nga ngua met bä sae ma Jerusalem dä ama morärs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha märhamän bät ama enge sävät ma Pol bä rha näi ngo iva ngua rhuräkt pät a qa iva urhi sangäm na qa bä va qä ñäp.

¹⁶ Dä ngua qoar na rha i qaku maräkt parhäm ama Romgäna arhä qärrhong doqoräkt inguna ama Romgäna arhä qärrhong di as pa rha rhair nä sävetka va ama muräkt ge ama ruvek kärarhani i rhit täksärhäm ga dä va rhi von ga rha ama släqyärs ivakt iva qä rhäkne värt iangärhäkt arha enge särhäm mes.

¹⁷ “Näkt nga ngua män ngu na rha rhe ma Sisaria dä qaku maesärs pät a ngo sa ama muräkt dap ngua mu ngät duququ näkt ngua rhäkne nani ma Pol iva qa rhon sävärm ngät.

¹⁸ Bä nga qä Judaqäna rha mair ivakt iva rhit boda arha enge iva sävät a qa dä qop kaku rha rhäksärhäm ga na anga lat ama vu ngät masirhat kärangätni i mai nguat

tu gu snäng iva rhi rhäksärhäm ga na ngät.

¹⁹ Sokt di nak kaku. Dap kinak tat tamän bät akni ama snängaqa sävät ama märänga qärakni i qa märanas mänguräp mä rha rhi nä ma Pol sävät arhä qatnanakt näkt kosaqi sävät ama ñäp ka ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Jisas kärak i ma Pol qa qoar i qat däqäm.

²⁰ “Dä ngua lu i qaku märmärsägs gem ngo iva ngua rhän bät ama engäktki sävät iarhongäkt toqoräkt dä soknga ngua snanbät sä ma Pol ivar nani a qa iva qa rhet sae ma Jerusalem bå va qa rhair e va ama muräkt sä iangärhäkt arha enge.

²¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Pol qa nändä ama muräkt iva qale ngät mäk iva nani ma Sisar iva qa qä nari ngät dä ngua rhäkne iva rhi väsärhäm ga bå dängdäng iva ngu rhäk na qa sage ma Sisar.”

²² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Nani a ngo iva aingo maräkt ngu nari iaqäkt ama ruqa.”

Dä ma Festus ka muväät pät a qa rhoqortäqyia, “Duququ dä va ngi nari qa.”

²³ Qale bå duququ dä ama ruvek tit boda arhä qutdrir ama mor ngät sage ma Agripa qä nä ma Bernaisi rhoqoräkt i init don säva ama vätki at käväläm ama mor äm gärqomni i ma väspästämne na ama ruvek e väbäm in na ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta mamär näkt sävät ama märän bäm da ama gamoe näva ama värhäm. Dä ma Festus ka rhäkne dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män sä ma Pol savuk sáp ka vätki at käväläm.

²⁴ Dä ma Festus kä qoar toqortäqyia, “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa bå sävät a ngän moe qärarhani na ngän i qale ngän däkt gem ut, ngän moe ngäni lu rhak täkt ama ruqa qärakni i ama Judaqäna moe rha män gem ngo sävät a qa e ma Jerusalem dä qosaqi rha met bå rha män gem ngo rhe ma Sisaria. Rha män sa arha enge sävät a qa näkt tit nästäm i rhi qoar i vadi mai va qä ñäp.

²⁵ Sokt di ngua lu i qaku qa mualat na anga vuini qärqäni i mamär iva rhi veng ga väti angät tpäs. Näkt nguna qa voda aa nändä iva ma Sisar qä nari aa muräkt dä ngua mu gu snäng iva ngu rhäk na qa sae ma Rom.

²⁶ “Sokt di as kaku nguat dräm iva ngu säm doqor mäniekt sage qa moränsnaqa nae ma Rom. Bä ma ngo i ngua rhäkne bå rha mon sä qa sarhe säda angän saqong moe dap pa qosaqi qa rhair dä gi saqong maräkt, ainge ama vitnaqa ma Agripa, ivakt iva nga urhi ñäm mamär dä rhangät täkt ama muräkt angärha ron dä nak as kre i ngu rha anga muväkti dä va ngu säm anga engini sage ma Sisar.

²⁷ Inguna nguat tu gu snäng i qaku maräkt gem ngo rhoqoräkt iva ngu rhäk na anga ruqa sage ma Sisar qärakni i ut päsärhäm ga dap kaku sa anga enge anga räkt ngät irhäm ga.”

26

Ma Pol Qa Sameng Sävät A Nas Bä Bä Ma Agripa

¹ Dä ma Agripa qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Isiska väti a nge iva ngia rhamän sävät a nas.”

Dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt näkt ka nasäng i qat tamän bät ama enge sävät a nas toqortäqyia,

² “Qavitnaqa ma Agripa, ainge di nguat nari gem mes i märmär gem ngo masirhat iva ngua rhair dä gi saqong ivakt iva ngu rhäkne särhäm mes nä gu nga enge sävät ama Judaqäna arhä rhäksärhäm sävät a ngo.

³ Bä märmär gem ngo masirhat dinguna ainge di ama mädrämga na nge masirhat sävät ama Judaqäna arhä qärhong bå qosaqi iarhongäkt kärqärhong i qaku sägäni na rha sä irhong. Bä äkt i rhäkt di ngut nok pät a nge iva ngi sangar ama bulap bå ngi nari ngo.

⁴ “Ama Judaqäna moe di rhat dräm gua iar mänasäng i ama rhoemga na ngo naimäk äkt pä gu ngärhäktka maräkt bå qosaqi e ma Jerusalem.

⁵ Bä nak tat dräm a ngo mauiu näkt ngakt bå nga nani a rha di mamär iva

rhi sameng mamär sävät a ngo i nak aingo di qale ngo i ama Farisiqa na ngo qäarakni i nguat tet mamär varhäm aut katnanakt ama Judaqäna säda aut kärhong angärha ron.

6 Näkt ta mu ngo va ama muräkt täkt dinguna äkt i nguat nanakt na ama enge qärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mu sage aut mamäkkäna na ngät.

7 “Qärangät ka enge na ama mumänaris iangärhäkt i ama ruvek pät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel di rhat nanakt iva rhi lu i ama enge ngä rhu angät släqyige vät a nas. Rhat nanakt dap ti saengäkt sa ama ansäs sage ma Ngämuqa qunäng näp bängang. Qamoränsnaqa ama vitnaqa ma Agripa, ama Judaqäna di rhat tair na ngo va ama muräkt di nak kop nävät tangät täkt gu qatnanakt.

8 Mäniekt bää arhani nävät a ngän di ngän du angän snäng i qaku mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpk?

9 “Dap ngäktki i mäqi ngo maräkt di nguat tu gu snäng ma ama qrot i mamär iva nguat tusar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ama Nasaretka aa ngärhipki.

10 Bää qoki rhäkmämär i ngua mualat toqoräkt e ma Jerusalem. Sa nguat tualat pa ama priskäna ama moräns na rha arhä qrot angärha rem i nguat tu ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämäda va ama tpäskiarharhäng dä ak na ngo rhäkt i sa mudu nguat dräm ngut tares pät ama ruvek arha rhäng iarhakt kärarhae i rhi veng da.

11 Bää ama rhäqäp nä imek dä nguat tet bää nguat don säva ama mämaiväm i näva äkt bää säva äkt bää ngu sangäm na rha dä ngu siqut i nguat täqäne sä rha iva rhat tamän maya nä ma Ngämuqa. Bää nak koki rhäkmämär i ngur qur masirhat bää qäqi nguat tet nasot a rha bää säva apni ama nañis ap ama värhap bää ngu sangäm na ama qatnanaktpämäda mavängam e.

*Ma Pol Qa Sameng I Qa Qutsasorhane Rhoqor Mäniekt
(26:12-18/Lat 9:3-19/Lat 22:6-16)*

12 “Maos pät aosni ama tmerhäts toqoräkt di nguat tet sä iangärhäkt ama lat pa ama qrot angärha rem nage ama moräns na rha ama priskäna iva sae ma Damaskus.

13 Gua vitnaqa na nge, rhoqoräkt di qorhäts na ama mäniqunäng dap ngu ngang barhäm ama iska dä ngua lu ama neraqa na rhävuk näda ama usäpk arha ron gärakni i qä sen namet a ngo ngu nä gua ruavek näkt erait mät ka di masirhat i nak ka män näva ama qunäga aa uvässaa neraqa.

14 Dä arpus na ut moe samäk sävät ivät dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bää ngi sangäm na ngo mavängam? Qoki nge ngit bon nas ta ama märänga ama mor qa rhoqoräkt i ngiat täranas sävät a ngo.’

15 “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas, kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.

16 Rhäkt di ngia rhäranas bää ngia rhair nä gia qärisem. Ngua män gem nge ivakt iva ngua rhuqunän bät a nge iva ngiat tualat pä gua rem näkt pa ngi sameng mamär sävät agirhong gärqärhongni i sa ngia lu irhong nagem ngo rhäkt bää va as pa sävät guarhong iva ngur qur a nge rhäm irhong.

17 “‘Dä va nguat tumaiar na nge nämät gia ruvek maräkt dä nämät ama Jentailqäna. Ngut täk na nge sagem da

18 ivakt iva ngu rhar mät arhä saqong näkt pa ngu evär däm da näva ama bängangit bää säda ama qunäga aa ron dä va ngu evär däm da nämät ama qrot i ma Sämga bää sage ma Ngämuqa ivakt iva nga rhat nanakt na ngo dä va ngu qyiradeng na arha vuirhong näkt pa ngua rhu rha mänguräp iarhakt kärarhae i sa ngua arñis na rha sage mes.’

19 “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa, bā äkt i ngua met parhäm ama enge mamär qärangätni i sa ngua rha ngät näva ama ñämñämgi na rhävuk.

20 Sa ngua met parhäm ngät i narhoer dä ngua met sage ama ruvek e ma Damaskus näkt sage ama ruvek e ma Jerusalem bā e ma Judia moe näkt kosaqi sage ama Jentailqäna. Nguat tet dä ngu sameng bā bā iarhakt ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt pa rhit dong sage ma Ngämuqa näkt pa rhat tualat na ama lat kärangätni i ngärhi sämaengäktki i sa rha näpgoer na nas.

21 “Bä nga rhoqoräkt dä ama Ju-daqäna rha sangar a ngo va ama ansäspämgi ama mor qi bā rhi siqut iva rhi veng ngo di väti tangät täkt gua lat angät tpäs.

22 Sokt dinguna vasägos dä qale ngo vä ma Ngämuqa aa luvät bā sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bā äkt i nguat mair täkt bā ngu sameng na ama engäktki bā ba ama moräsnarha dä ama ruvek mavängam doqorne. Qaku ngua mu guani savono sävät ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge angärha rhäng dap ut moe ut tamän bät ama enge ama sägängät sävät ama lat iva as ngät dän

23 doqor sävät ma Krais iva qa rhon säda ama märänga aa ron näkt nguna ama narhoerqa na qa iva qa rhäranas nämät ama tñäpkı diva qä sameng sävät ama neraqa bā ba aa ruvek maräkt dä bā ba ama Jentailqäna.”

24 Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qät täkne särhäm mes nä iangärhakt ama enge dä ma Festus ka näs täm ga masirhat i qä qoar toqortäqyia, “Pol, sa guani na nge mamär! Gi rhisu qärangät ama mor ngät i ngit ta ngät di iangärhakt ngät tu ama inirqi nä gi mädräm.”

25 Sokt di ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qamoränsnaqa ma Festus, nak kaku guani na ngo. Agirhong gärqärhongni i nguat tamän bät irhong di ama engäktki nä irhong dä ama räkt irhong.

26 Ainge ama vitnaqa di qunäga väti a nge sā rhärhong däkt bā äkt i mamär väti a ngo iva nguat tamän na ama isiska sävät a nge. Bä rhäkt di nguat dräm i ainge ama vitnaqa di sa ngiat dräm nä rhärhong däkt moe inguna sa irhong ngä märanas da ama ruvek arhä saqong.

27 “Gua vitnaqa ma Agripa, nguat dräm i ngiat nanakt na ama enge qärangätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät.”

28 Dä ma Agripa qa muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng iva dä rhom däkt ama qäväläm ama qot äm angärha ron diva ngia rhäqäne dä mamär na ngo iva ngut päs ma Krais aa rhäng?”

29 Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Näma dä ama qot äm ama qäväläm ura ama uiu äm ama qäväläm sokt di ngu nän sage ma Ngämuqa iva ainge bā sävät tärha rhäkt moe qärrahae i rhat nari ngo rhägyerhakt diva ngän dän doqor ngo dap kaku nani a ngo iva rhit kop mät angän däkt na ama sengäna rhoqor ngo rhäkt.”

30 Dä ma Agripa qa märanas kä na ama tpäskinaqa dä ma Bernaisi näkt sävät iarhakt moe qärrahae i mai rhat muqun gem ga.

31 Bä vuk sā rha näp ka vätki at käväläm dap tat tamän sā mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qaku qat tualat nä guani qärqäni i mamär iva rhi väsärhäm ga ura rhi veng ga väti ini angät tpäs.”

32 Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Vadi mai qaku ma Pol qä nanän da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät dä mai mamär iva ngia rhuisiska väti a qa rhäkt.”

27

Ma Pol Qa Met Mät Ama Mlauski Ama Mor Qi Iva Sae Ma Rom

1 Bä nga rhoqoräkt i ma Festus ka muräkt iva u rhet pä garäksa säva ama ngärhaktka ma Itali dä ma Pol qä na arhani qärrahani i rha näva ama tpäskiarharhang di rha vodäm da säva ama narhoerqa bā ba ama handret

na rha ama ulaqimärharhärhäkt aa rhäkt. Qa di rhat tes ka i ma Julius näkt ka nämäni arhani ma Sisar aa ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ama O gastaskäna.

² Dä ut ton na nás sämät ama mlauski ama mor qi qäraktni i qia män näva ama värhäm ama mor äm ma Adramitium gäraktni i rhit täkmu na qi iva qia rhet säävät ama ivärhimek pät garäkska aa väm bät ama ngärhäktka ma Esia dä ut märanas bää urhi ngang bät garäkska aa rhäng. Dap toqoräkt di ma Aristarkas di qä na ut. Qa di ama Masedoniaqa qärakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika.

³ Näkt nga duququ dä ut män e ma Saidon dä ma Julius ka rhäväkt sää ma Pol ivakt iva qa rhet sage aa ruavek ivakt iva rha rhatnärhäm ga varhäm aa tläqa. Ma Julius ka laruqi na qa bää qa mualat toqoräkt.

⁴ Näkt nae dä saqi ut met pät garäkska aa rhäng bää ut met säng ama urqa ma Saiprus aa rhäng i urhi ngang bät iagekt di ama mär ige inguna vä rhage di ama laurqi ama mor qi säävät a ut.

⁵ Mamär dä urha ang mananamuk dä garäkska aa ron bää urha ang bät ama garäkska aa rhäkt pät ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Pamfilia bää ut mair e va ama värhäm ama mor äm ma Maira va ama ngärhäktka ma Lisia.

⁶ Sae dä qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa män bät aktni ama mlauski ama mor qi nae ma Aleksandria näkt kiat tet iva sae ma Itali dä saqi qa mu ut mät ki.

⁷ Urhi ngang maqälak maqälak da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron nage ama laurqi bää ut na ama qrot äm ama qäväläm nani a ne rhoqoräkt i urhi ngang bät ama garäkska aa rhäkt glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Nidus. Bää ama laurqi ama qrot ki qia mäqäne dä mamär na ut bää qaku mamär iva ut namet toqoräkt dä soknga urha ang bää ut met säng ama urqa ma Krit aa rhäng dage da ama

urqa aa väm ma Salmone nämät ama laurqi at krot.

⁸ Bä ut na ama qrot nani a ne dap urhi ngang bät ama garäkska aa rhäkt bää ut män bät ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Narimgi ama Mär Qi glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Lasea.

⁹ Ut tar sa ama rhäqäp ama qunäng bät garäkska aa rhäng nage ama laur ama mor ngät bää aurha tmerhäs di sa ama tñäpkı qiat mair vät a äs inguna ani di sa ut met e na ama qunäga qärakni i ama Judaqäna rhat dräm dat teranot pät a qa i äkt di ama garäkska qat dräm gat täranas masirhat. Dä soknga ma Pol qa nasäng i qat tugem i qä qoar toqortäqyia,

¹⁰ "Aruvek, nguat lu i rhos täkt aurha tmerhäs diva anga märänga ama mor qa qa rhän bät a ut dä äs angärha ron bää mänaris iva qäbäs na ama mlauski dä ama gunän dä qosaqi aiut diva qäbäs na ut."

¹¹ Sokt di qä narhoerqa bää ba ama ulaqimärharhärhäkt di qaku qa nari nämät ma Pol dap kinak ka met sage ama ruqa qärak i qat turäkt ta ama mlauski qä na ama ngärhik nämät ama mlauski dä in goar na qa iva qop pa rhat tet.

¹² Inguna ani di ma Narimgi ama Mär qi di qaku ama mär äs ama ivärhäs iva qale rha e dä iangärhäkt ama soeng angät kunäng angärha ron. Bää äkt i ama rhäqäp na rha nävät a rha rha mu arhä snäng i qop pa rhat tet parhäm arha iska i nani a rha iva rha rhän e ma Finiks bää va qale rha e dä ama soeng angät kunäng angärha ron. Ma Finiks di ama narimgi e ma Krit näkt iaqyäkt ama narimqi di qiat narhong säävät iglem moe i säda ama laurqi at känak säävät sael dä qosaqi säda ama laurqi at känak säävät a märmär.

Ama Laurqi Ama Mor Qi Vä Garäkska Bä Qia Märanas Na Ama Vaeng Ama Mor Ngät

¹³ Bä nga ama mär ige ama laurige ngärhi nasäng i ige ngärhi e maqälak dä rha mu arhä snäng i rhäkt di

märmärsäs iva rhat tet bär sae ma Finiks dä soknga rha märanas bär rha ang bät ama garäskä aa rhäkt glaqot na ama urqa ma Krit.

¹⁴ Nak kop kaku qale qale dä ama lauräm ama qrot äm mamär äm ngä män inamuk nävät ama urqa sa äm angät krot.

¹⁵ Bär ama lauräm ngä rha qä mlauski bär urhi siqut iva urhi ngang maräkt näva aurha iska dä qaku dap ama lauräm ngä rhong bäm gi dä soknga ut kyiradeng na ama mlauski bär ama laurqi qi nän mä qi mämono.

¹⁶ Bär nga urhi ngang nävät ama laurqi at krot säng ama urqa ama gaini na qa ma Kauda aa rhäng dä ut tualat ma ama qrot i urhit lu varhäm sa ama mlausini* bär urhit sek sä ini bär urhit kop sä ini mamär.

¹⁷ Bär nak as nga qä gamoe rha mäqäne dä mamär nä qärqäni savono dä rha qop pät ama mlauski ama mor qi na ama aropkäna ma ama qrot i rha ing ngät mäni qi ivakt iva rhi sämaqrot na qi. Dä rhit len i varis ama mlauski qi naqut ama qunga inguna qaku ama dur e vät ama narimgi e ma Sirtis. Dä soknga rha anbut sa ama boiqi qäraktni i ama laurqi qi nän mä qi sa ama mlauski ivakt iva qi ngang maqälak näkt ta qyiradeng na ama laurqi bär qit ta qi.

¹⁸ Bär nga duququ dä qoki as ama lauräm ama qrot äm ngärhit don na ut masirhat dä soknga rha nasäng i rhit don na ama gunän nämät ama mlauski

¹⁹ näkt nga vät ama dävaung na qa ama qunäga dä qosaqi rha rhon na angätni ama mlauski maräkt at gunän sáp garäskä.

²⁰ Bär nga ama lauräm di qoki as äm ngärhit don na ut dä ama qunäga dä ama qaeng di qaku urhit lu angät saqong bät ama rhäqäp ama qunäng dä bok da aut katnanakt dap ut tu ut snäng iva qaku maiar na ut.

²¹ Bär ama gamoe di rha met da ama rhäqäp ama qunäng angärha ron

i qaku rhat täs anga tmäss bär nasot dä ma Pol qa mair mänguräp mä rha näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, "Aruvek, vadi mai sa ngäni nari nämät ngo dä qale ngän namet nae ma Krit dä vadi mai mänarhäk pät angän gärhong dä va ama märäss pät a ngän.

²² Dap täkt di ngut täsläp pät a ngän iva qale ngänit len inguna va qaku qäbäss na anga sägäk nävät a ngän sokt ama mlauski diva qäbäss na qi.

²³ "Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Ngämuqa qärakni i qale ngo va aa rem bär qosaqi ngu nänsäss sagem ga di mai akni aa ensel qa mair vät ngua ut näp bängang

²⁴ bär qä qoar na ngo rhoqortäqyia, 'Pol, qale ngit len. Nak pa nguna ngia rhair va ama muräkt dä ma Sisar aa saqong. Bär äkt i nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä va qa rhumaiar nge ngi nä iarhakt moekt mät ama mlauski.'

²⁵ Bär va rhäkt diva märmär gem ngän inguna aingo di nguat nanakt nä ma Ngämuqa i aa enge qärangätni i sa qa qoar na ngo na ngät diva ngä rhu angät släqyige vät a nas.

²⁶ Sokt di aut mlauski diva ama laurqi qi es däm gi bär sävät a qoan ba anga urqa."

Sa Qorhäss Iva Ma Polqäna Rha Rhän Mit Pät A Qoan

²⁷ Vät ama ngärhäqyisem da levaet na qi ama bängagi dä qoki as ama lauräm ngärhi ses da ama mlauski bär urhi ngang bät ama garäskä ma Adriatik aa rhäng bär nga nani äkt mäni bängagi dä ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit lu vät ama mlauski di rha räm i ngäkt kre ama mlauski di qi ngang iva sävät a qoan.

²⁸ Dä soknga rha mon ama siqutka mane va ama garäskä ivakt iva rhi räm i sa var ta e glaqot na ama qunga dä rha lu i nävät ama qunga inamäk sävät ama garäskä aa rhäng di ama ruiom ama udiom na ama mitaqäna. Qale rha maqälak dä saqiq as ta rha ama siqutka dä sa rha lu i

* ^{27:16} mlausini Ianiäkt ama mlausini di ini ngät dräm ngät tatnärha ama ruvek kre va ama mlauski ama mor qi qia rhon.

ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ama mitaqäna.

²⁹ Dä rha len i varis ama vaeng ngä narhon na aut mlauski samit sämäni ama sinap dä soknga rha rhon na ama agaqäna ama levaet na ngät nämät ama mlauski säva ama garäksa dap urhi nän doqoräkt iva lir qunäga.

³⁰ Mamär dä ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama mlauski di nani a rha iva rha rhumaiar nas i rhi ang masirhat nämät ama mlauski bä äkt i rhi nänbüt sä qä mlausini samäk säp garäksa iva mairas i rhi nänbüt sa anga agaqäna samäk nävät ama mlauski at tärhäkt.

³¹ Dä ma Pol qa qoar na qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qä na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqya, "Ngakt bä nga iarhakt di rhi ang masirhat nämät ama mlauski rhäkt diva aingän diva qaku maiar na ngän."

³² Bä äkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta rhodäkt pa ama aropkäna sä qä mlausini bä arpus nä ini säp garäksa.

³³ Bä sa nga qorhäs iva qunäga dä ma Pol qa qrotpät sä rha moe iva rha äs. Qä qoar na rha rhoqortäqya, "Nävät angäna tlenga dä ngän mera-not da ama ngärhäqyisem da levaet na ama qunäng angärha ron bä qoki sa qaku ngän mäs guani.

³⁴ Rhäkt di ngut sämaqrot na ngän iva ngän däs anga tmäs i nak pa ngänät däqäm. Ngän moe rhäkt diva qaku aung gä narha anga ruanini."

³⁵ Qattamän doqoräkt bä rhäksot dä qa rha ama bret bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa da arhä saqong. Nasot dä qa von mäni qä bret bä qä nasäng i qat täs.

³⁶ Rha moe di sa rha rha ama sämaqrot bä rha mäs angätni ama tmäs.

³⁷ Ama handrediom ama udiom dä ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet da sägäk na rha na ut moe mät ama mlauski.

³⁸ Bä nga rha moe rha mäs bä arhä sarem mamär dä rha rhon na ama wit nämät ama mlauski säp garäksa ivakt iva sak päm gi.

Sa Mava Na Ama Mlauski

³⁹ Näkt nga qunäga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama mlauski rha lu ama ivätki vät a qoan sokt di qaku rha räm iosäkt ama ivärhäs. Bä nga rha lu ama garäksa aa narimgi näkt mit pät a qoan di sokt ama qunga dä rha mu arhä snäng iva rhi siqut ti ing ba ama mlauski bä qi qut ama qunga mit pät a qoan.

⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä rha rhodäkt sa ama aropkäna sa ama agaqäna bä ngä mon mäk säp garäksa dä qosaqi rha rhäväkt sa ama aropkäna sa ama palangiglem näda ama mlauski arha rhes kärqiglemlni i iglem ngät dräm ngärhit dong bäm gi. Mamär dä rha sek sa ama boiqi vät ama mlauski arha mas ivakt iva ama laurqi qi e väm gi bä va qi rut na ama mlauski samit sävät a qoan.

⁴¹ Sokt di nak kä mlauski qia qut mana vät ama qunga. Bä nga arha vämgı qia qut mana rhoqoräkt dä rhän särhäm gi bä qaku mamär iva qi narut. Dap ama vaeng ama mor ngät ngän betäkmät na arha ribit mä irhong mä irhong.

⁴² Dä ama ulaqimärharhärhäkt di rha qoar na ne na ama snängaga iva rhi veng ama ruvek näva ama tpäskiarharhäng mät kä mlauski i varis ti narhortäm bä samit sä rhäqsäk dä rhi nang masirhat.

⁴³ Dap kä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa di nani a qa iva qa rhu-maiar ma Pol dä qa anmae vät a rha sä iaqäkt arhä snängaga. Dap ka voda ama enge bä bä iarhakt kärarhae i rhat dräm ivä rhit tortäm iva rhi er ti rhon na nas bä va rhi rhortäm samit sävät a qoan.

⁴⁴ Dap kärarhani moe i vät a rha diva rhi rhortäm sä nas pät anga qävälap nävät ama mlauski bä qosaqi va anga palangigleng angärha rhäng. Bä nga ut mualat toqoräkt dä ut moe di maiar na ut sa mämit sä rhäqsäk.

¹ Bä nga ut moe ut män mit pät a qoan i mamär na ut moe dä nak as ut räm i rhat tes iaqäkt ama urqa i ma Malta.

² Ama ruvek nävä iaqäkt ama urqa di ama mär ta i ama lavuqvivämda. Di rha ek ta ama mudäbäs näkt ta ar sä ut moe sae inguna rhoqoräkt di ama suigi bääma umälet.

³ Dä ma Pol di qa angsäspät na ama ngämung säva ama angi näkt nga qat tu ngät mäk mät ama mudam dä ama uiuvärhaqa väs däm ga näp ka angi i qa len ama qärnaqi bää qa qut ma Pol aa rhäqyet näkt kat nanes mäni et.

⁴ Bä nga qa ruvek näva ama urqa rha lu qä uiuvärhaqa i qat nar nämäni qärak aa rhäqyet dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa di nak nguaräm ama väveng bäm ga ama ruqa. Nämä dä qa mäqäne dä mamär i qa mumaiar nas näp garäskä sokt di ama ngämuqi ma Jastis diva qaku qi naqyiradeng na qa iva qat däqäm."

⁵ Sokt di nga ma Pol qa värvär aa rhäqyet sä qä uiuvärhaqa sämät kä mudam dä qop kaku anga rämgi qia män bät a qa nämät ama uiuvärhaqa aa qeng.

⁶ Qa ruvek di mai rhat luvät na qa iva rip däm ga ura va arpus na qa samäk i qä ñäp sokt di qop tat luvät nä qärak pät ama uiu äm ama qäväläm bää qop kale dä qaku guani maos ngä märanas pät ma Pol dä soknga rha qutsasorhane na arhä snängaqa dä rhi qoar i qa di akni iaqäkt ama ngämuqa.

⁷ Dap ma Publius ama moränsnaqa nävä iaqäkt ama urqa di qale aa ivärhap e glaqot. Di qa ar sä ut bää säva aa vät bää qali lut e vät ama dävaung ama qunäng näkt ka slamär na ut mamär i qät lu vät a ut.

⁸ Dap aa mamäk di rhoqoräkt di ama rämgi ama mor qinäma uvupki dä ama ingräktka bää aräm ga sämäni lai. Ma Pol qa mon ivakt iva qä lu qa näkt nga nasot i qa nän bät a qa dä qa mu aa rhäkt pät a qa bää qa mumäräskä pät a qa.

⁹ Bä nga i rhangät täkt ama lat ngä märanas dä ama rämgiärharha moe nävä iaqäkt ama urqa rha män bää ma Pol qa nän bät a rha bää märsä pät a rha.

¹⁰ Rha slamär na ut masirhat i rhit bon ut ta ama vänbon masirhat näkt nga rhoqoräkt i ut täkmu na nas iva ut tet dä rha von ut ta ama gunän masirhat iva ngärhit lu vät a ut sa aurha iska vät garäskä aa rhäng.

Ma Pol AA Mänmänäs E Ma Rom

¹¹ Nasot ama dävagukt ama egoan gärangätni i qali lut e ma Malta dä ut märanas bää urha ang bää garäskä mät ama mlauski ama mor qäaraktni i mäqi qia män bää qia mair e ma Malta da ama soeng angät kunäng angärha ron. Iaqyäkt ama mlauski di qä nae ma Aleksandria näkt sa rha emär vät arha vängi ma ama udiom ama iau-siom i ma Kastor qä nä ma Polaks ama ngämuqa ma Sus aa imiom.

¹² Bä ut mon sämät ama värhäm ama mor äm ma Sirakyus bää qali lut e vät ama dävaung ama qunäng.

¹³ Näkt nae dä u rhang bää garäskä bää ut män e mät ama värhäm ama mor äm ma Regium. Näkt duququ dä ama mär qä ama laurqi qia män näkt kale bää vanaia dä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Puteoli.

¹⁴ Ut män bät arhani ama qat-nanaktpämäda e dä rha rhäqoar sä ut bää qali lut gem da vät ama sägos ama tadenas. Bä nae dä ut met bää sae ma Rom.

¹⁵ Bä nga ama qatnanaktpämäda nae ma Rom di sa rha nari sätvät a ut i ut dän dä rha märanas na gläius bää arhani rha män bät a ut e mät ama värhäm ma Maket i ma Apius dä arhani rha män bät a ut e mät ama värhäm ama Dävaung ama Situaqäna. Bä nga ma Pol qa lu rha dä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa inguna arhä qäranas äs ngä säämaqrot na qa.

¹⁶ Bä nga ut män e ma Rom dä ma Pol di rha qyiradeng na qa iva sokt ka qale qa sä nas kä na ama ulaqimärhaarhäkt iva qät lu vät a qa.

Ma Pol E Ma Rom

¹⁷ Nasot ama dävaung ama qunäng dä qa mes ama Judaqäna arhä narhoerta säväät a ne. Bä sa nga västämne na rha dä ma Pol qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Gua ruavek, ngäktki i qaku ngua mualat nä guani iva ini ngärhi slava na aurha ruvek bä qosaqi aut kärhong gärqärhongni i ama venane sä irhong nage aut mamäkkäna sokt di rha sangar a ngo e ma Jerusalem bä rha vodäm ngo bä ba ama Romgäna.

¹⁸ Bä nga rha rämbät sä ngo mamär dä nani a rha iva rhi rhäväkt sä ngo inguna qaku rha män bät guani qärqäni i mamär iva rhi veng ngo vät ini angät tpäs.

¹⁹ Sokt di ama Judaqäna di qaku nani a rha iva ama ulaqimärharhärhäkti narhäväkt sä ngo dä ngua lu i qaku gu nga iska dä ngua nä da ama muräkt iva ma Sisar qä nari ngät.

"Sokt di nak kop kaku ngua män sä guani qärqäni iva ngu rhäksärhä gua ruvek pät ini angät tpäs.

²⁰ Bä äkt i ngua rhäkne nani a ngän iva ngu lu ngän dä ngua rhamän särhäm ngän doqor täkt. Dap nani a ngo iva ngänät dräm i sa rha qop pät a ngo nä rhak täkt ama sen dinguna näväät ama qatnanakt kärangätni i aiut ama Israelqäna di ut nanakt iva ma Krais ka rhumaiar ut."

²¹ Dä rha muväät pät ma Pol toqortäqyia, "Qop kaku ut ta anga abuqitnäk nae ma Judia qärqitnäknii i rha säm bäm itnäk säväät a nge. Bä qosaqi ama qatnanaktpämäda qärarhani i sa rha män nae ma Judia di qaku aung ga voda anga enge ura qa märhamän bät anga engini säväät a nge sa anga vuini.

²² Sokt di nani a ut iva urhi nari nämät nge i gi qatnanakt di ngät tet toqor mäniekt inguna ut dräm i ama ruvek moe di rhat tamänsässä säväät ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas."

²³ Rha qop ma akni ama qunäga iva västämne na rha rhi nä ma Pol bä ama rhäqäp na rha masirhat ta män säp iosäkt ama ivärhäs kärqosni i ma Pol qat tas e. Bä ma Pol qat tamän

särhäm da mänasäng bät duququs bä dängdäng i bängagi i qät täväktsässä dä qat tuqunäga vät a rha säväät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dä qä siqut i qä rhartäm sa arhä qatnanakt sämäni ma Jisas nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge ngä na ama Muräkt nage ma Moses.

²⁴ Bä arhani näväät a rha di rhat nanakt i ama enge iangärhäkt kärangäti ma Pol qat tamän bät a ngät di ama engäktki na ngät dap arhani di qaku rhat nanakt.

²⁵ Bä qaku sägäk na arhä snängaqä dä rhi nasäng iva vräspräs na rha rhoqoräkt i ma Pol qa voda aa dängdängini na ngät ama enge i qä qoar toqortäqyia, "Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märhamän bät ama engäktki bä ba angän mamäkkäna rhoqoräkt i qa märhamän mät ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²⁶ "Ngia rhet bä sage rhärhae rhäkt ama ruvek dä ngi qoar na rha rhoqortäqyia,

"Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän

bä nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani."

²⁷ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät

bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm

dä sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt di mamär iva rhat nañäm na arhä saqong

bä va rhat nari nämät arha sdäm bä va qunäga mät arhä mädräm dä va rhi rhong säväät a ngo dä va ngua rhumaiar ta."

²⁸ Bä ma Pol qa rhäksot na aa enge rhoqortäqyia, "Nani a ngo iva ngänät dräm i ama enge säväät ma Ngämuqa aa mumaiar di sa qa rhäk na ngät sage

ama Jentailqäna bä rha diva rha rhat
maengäkt sää ngät.”

²⁹*

³⁰ Qale ma Pol väť ama rhäk täm
iom ama quiaiom bät iaqäkt aa vätkä
dap kät boda ama ligär väť a qa bä nga
ama ruvek tat dän iva sagem ga dä qä
rhar sää rha sagem mes.

³¹ Qaku guani ngärhit päsärhäm ga
dap ama qraräqa na qa bä qä sameng
sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä
qä su sävät ma Engeska ma Jisas ma
Krais.

* **28:29** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di
rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae.
'Bä nga nasot i qa märhamän dä ama Judaqäna rha met dap tit beng bät a ne masirhat.'

Ma Romgäna

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt päm da e ma Rom. Rhoqoräkt di rhoqor qre i masirhat na ama Judaqäna ama qatnanakt päm da i qosaqi qale rha e mänguräp mä rha.

Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhäkmuna ama iska nanokt nas iva sae ma Rom dä ma Spen. Dä qosaqi qa säm ivakt iva rhi nari näät ama ngangga maräkt aa sameng sävät ama mumaiар qärangätni i as kaku rha nari ngät mamär. Qosaqi nani a qa iva qät täväktsäs mamär sävät ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna sädä ma Ngämuqa aa snängaqa aa ron na aa lat na ama rhäqästäm.

Ma Romgäna di qi sameng mamär na ama sameng ama mär ngät bä qit täväktsäs i ma Ngämuqa aa snängaqa na ama mumaiar di qa bä ba ama ruvek moe värt ama ivätki i ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna. Ama mor qa ama snängaqa di rhoqortäqyia, sävetka di qat dän i ama räktka na qa di nävät ma Ngämuqa. Rhäkt di ut lu ama ruvek moe di ama vurha na rha dap pa rhi rha ama mumaiar nävät ama qatnanakt bä rhoqoräkt diva rha rhän i ama qumärqumärtäna rha mamär. Näkt mamär iva qale rha ma ama qrot sa ama qatnanakt toqoräkt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Ma Romgäna di qir kur ut tä ma Pol aa qänäskänes masirhat sävät ama Judaqäna dä värmgi di sa qa säm ama rhäqäp na ngät ama enge nävä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-15)
Sävät Ama Räkt Ngät Ama Iar Nage
Ma Ngämuqa (1:16-17)
Ama Ruvek Moe Di Qaku Ama Räkt Ta (1:18-3:20)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva
Ama Räktta Na Ut Dä Aa Saqong
(3:21-5)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva
Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama
Lat (6-8)

Ma Ngämuqa Aa Lat Sävät Ama Mu-
maiар Di Ama Räkt Ngät (9-11)
Mamär Iva Ut Tualat Na Ama Räkt
Ngät Ama Lat (12-15:13)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät
Tpäs (15:14-33)
Ama Dängdängini Na Ngät Ama
Enge Na Ama Märmärgem (16)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Rom

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Jisas ma Krais aa rem bä ngo di ama ngangga qärakni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga dä qa mes ka ivakt iva qä sameng na aa sameng ama mär ngät.

² Ama sameng ama mär ngät di sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris pät a ngät bä aa vämginarha rha märhamän bät a ngät dä sa rha säm a ngät pa ama qumärqumär ngät ma Ngämuqa aa enge.

³ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di sävät aa emga qärakni i qa män nävät ma Devit aa enevaqii i ama ruqa na qa

⁴ bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ma Ngämuqa qa kur a ut i qa di aa emga na qa ma Engeska ma Jisas ma Krais togoräkt i sa qa märanas na qa näät ama tñäpki.

⁵ Nävät a qa dä ma Ngämuqa qa von ngo rha ama ñämsävätki dä ama lat i ama ngangga iva ngu rhoer nanokt ama Jentailqäna ivakt iva rhat nanakt nä ma Jisas ma Krais dä va rhat tet parhäm iangärhäkt arhä qatnanakt bä nävät tangät täkt dä va qä rha ama qutdrir.

⁶ Bä rhangät täkt di qosaqi bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e mät ama värhäm ama mor äm ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva ngän bä bä ma Jisas ma Krais.

⁷ Bä rhäkt di sa ngut säm sävät a ngän moe e ma Rom aingän gärrahae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän dä sa qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän.

Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krais ini von ngän da ama bulap dä ama nämsävätki.

Ma Pol Di Nani A Qa Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

⁸ Narhoer di nävät ma Jisas ma Krais dä nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän moe inguna ama ruvek nävät ama ivätki moe di sa rhat nari sävät angän gatnanakt.

⁹ Ma Ngämuqa qäarakni i nguat tualat bää ba qa nävät gu snängaqa moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät aa emga di sa qat dräm i vasägos dä nguat tamän sävät a ngän

¹⁰ bät ama qävälap moe qärqapni i ngu nän.

Ngu nän iva nävät ma Ngämuqa aa Muräkt ama mär ngät dä va as pa ngua rhet ngu lu ngän bät ama rhodäm gärangätni i sa qa muqunän bät a ngät.

¹¹ Inguna nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän ivakt iva ngua rhatnäähäm ngän ivakt iva ngäni rha ama modämne nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bää va ngärhi sämaqrot na ngän.

¹² Ama rharimini di rhoqortäqyia, va ut moe i aingän dä aingo diva u rhatnäähäm ne moe sä ne i ngua rhatnäähäm ngän nä gu qatnanakt dä va ngän datnäähäm ngo na angän gatnanakt.

¹³ Gua ruavek, mamär iva ngänät dräm sävät tangät täkt. Ma ama rhäqäp nä imek dä nguat turäkt ba nas iva ngua rhet ngu lu ngän sokt di ngäda ani ngä mäqäne sä ngo bää qaku ngua met. Qosaqi nani a ngo iva ngua rhäqäne dä mamär nä guavek nä mänguräp mä ngän iva rhat nanakt nä ma Jisas toqor arhani qärrahani i sa ngua mualat sä rha nävät arhani ama Jentailqäna moe.

¹⁴ Inguna aingo di gua lat diva ngua rhatnäähama ruvek kärrahani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge bää sävät ama ruvek kärrahani i qaku rhat tamän na ngät i näma dä sa rha su ura qinak kaku rha su.

¹⁵ Bä äkt i aingo di qosaqi nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bää ba ngän gärrahani i qale ngän e ma Rom.

Ama Räktka Ama Ruqa Dä Ma Ngämuqa Aa Saqong Diva Qat Däqäm Di Nävät Aa Qatnanakt

¹⁶ Aingo di nguat nanakt mamär na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas inguna ngät di ma Ngämuqa aa qrot iva ngä rhumaiar nä i arhakt kärrahae i rhat nanakt i narhoer di ngä met sage ama Judaqäna näkt nasot dä qosaqi ngä met sage ama Jentailqäna.

¹⁷ Inguna ama sameng sävät ma Jisas ma Krais di ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa di qat tualat toqor mäniekt sa ama ruvek bää rhat dän i ama räktta na rha da aa saqong doqoräkt i rhat nanakt nä ma Krais. Iangärhakt di rhoqor varhäma ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Qäarakni i sa qa män i ama räktka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva qat däqäm di nävät aa qatnanakt."

Ma Ngämuqa Aa Uraqi Sävät Ama Ruvek Arha Lat Ama Vu Ngät

¹⁸ Näda ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa qärqur a ut i sa qa rhäkmu na nas na aa uraqi iva qä rhäksärha ama Jentailqäna bää va qä sangäm na rha i arhakt kärrahae i qaku rhit kudrdir sagem ga dä qosaqi qärrahani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät. Iarhakt ama ruvek di qärrahae i arha lat di ngät tair särha ama engäktki ivakt iva qale qunäga väta ama ruvek sä qi.

¹⁹ Ma Ngämuqa aa uraqi di qia e väta rha inguna agini qärqäni i ama ruvek diva rhat dräm ini sävät ma Ngämuqa di sa qunäga väta rha sä ini.

Qoki ma Ngämuqa qa muqunäga sä ini bää ba rha.

²⁰ Mäñasäng naimäk äkt i ma Ngämuqa qa säm ama ivätki moe bää sarhäkt dää sa ama ruvek tit lu mamär nä ma Ngämuqa aa qrot ama sok täm ngät ngä nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng sävät aa iar bää sa qunäga vät a rha sä qa nävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa säm irhong. Bää äkt i rha di qaku mamär vät a rha iva rhi namu guaäm särhäm mes.

²¹ Inguna sa rhat dräm ma Ngämuqa sokt di qaku rhit kutdrir sävät a qa inguna qa di ma Ngämuqa bää qop pa rhat tes ama mär sagem ga. Dap kinak arhä mungäsnäng di qaku ngät tualat mamär dää arhä mädräm di ngät dän i ama dungdung ngät bää qosaqi bängangit mät ngät.

²² Rhi quoar i rha di ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät sokt di sa rha män i nak ama dädända na rha

²³ bää qaku mamär iva rhi nan da arhä quum sä nas bää qosaqi qaku rhi naqutdrir sage ma Ngämuqa qärakni i ama ngätdäqäm ga vasägos di nak kaku dap kinak tat tualat toqoräkt sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät iva ngät nañäm doqor ama ruqa qärakni iva qä ñäp ura rhoqor ama isäm ura rhoqor ama lauvirhong maos maos.

²⁴ Bää nävät iomäkt i ama ruvek di ama dädän da dää sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha sämät ama vuirhong gärqärhongni i nani arhä snängaqa nä irhong bää rhat tualat na ama lat kärangätni i ama qluqi vät angät tpäs sävät a ne.

²⁵ Rhit kutsasorhane na ama engäktki sävät ma Ngämuqa bää va nani ama iraski. Rhi nän da arhä quum sä nas bää rhit kutdrir dää rhat tualat bää bää ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini dap kinak kaku sage iaqäkt kärak i qa säm iarhongäkt moe qärak i mamär iva rhi nänsäg em ga vasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

²⁶ Bää äkt i nävät tangät täkt arha lat dää ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha säda ama snängaqa aa ron na ama

qavatka qärakni i qaku maräkt. Bää qäqi ama evop di rhat tualat na ama lat kärangätni i mai va qaku rhi natmualat na ngät i rhi qavat sä ne.

²⁷ Bää rhoqorne rhoqoräkt i qosaqi ama gamoe di qaku nani a rha iva rhat tas ti na ama evop dap nani a rha masirhat iva rhat tas ti na arhani ama gamoe. Ama gamoe di rhat tualat na ama lat ama vu ngät mamär sävät a ne bää nävät iangärhakt arha lat dää ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

²⁸ Qaku nani a rha iva rhat sangar sävät ama engäktki na ngät ama mädräm sävät ma Ngämuqa bää äkt i qa qyiradeng na rha sämät ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät ivakt iva rhat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i mai va qaku rhi natmualat nä irhong.

²⁹ Bää rha di rhäqäp ta na ama lat maos maos moe qärangeätni i ama vu ngät ama lat dää ama alek näkt ti slava na ne na ama lat ama vu ngät. Dää vasägos dää arhä snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qärhong bää rhi veng ne dää rhat sangar ama snängaqa iva rhi arhäktgyäm sä ne dää rhi iras täm ne dää nani a rha iva rhi slava na arhani ama ruvek. Rhat tamän bää ngärharhang na ne

³⁰ näkt iarhakt di qosaqi rhat tamän mavä na ne dää ama vu da arha ron sävät ma Ngämuqa dää rhat tamän na ama mume sävät a ne dää rhat nañäm mane na arhani ama ruvek dää rhat tair na nas dää rha di rhat tu arhä snäng sävät ama is masirhat ivakt iva rhat tualat na ama vu ngät ama lat bää qaku rhat tet nasot arhä mamäkkäna arha enge.

³¹ Bää rha di rhat tualat na ama lat toqor ama dädända arha lat dää qaku rhat tualat parhäm arha enge na ama mumänaris dää qaku rhat tualat na ama mär ngät ama lat sävät arhani ura rhit lavuqi na rha.

³² Sa rhat dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän i ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä iarhongäkt di mamär iva rha rhet sämät ama tñäpk. Sokt di qaku sokt tat tualat nä iarhongäkt dap käqi sägäni na rha rhi

na ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä irhong.

2

Ma Ngämuqa Aa Räkt Ngät Aa Matnävämne

¹ Aruvek, aingän gärrahae i ngän datnävämne na arhani sa arha lat ama vu ngät diva ngäni rha ama rhäksärhäm bää va qaku mamär iva ngän namu guaäm särhäm mes inguna qosaqi ngänät dräm ngän dualat na ama lat toqoräkt.

² Ut dräm i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät toqoräkt i qat tatnävämne na ama ruvek kärarhani i rhat tualat nä iarhongäkt toqoräkt.

³ Ari, qoki ngäktki i qaku mamär väti a ngän iva ngän naingis ma Ngämuqa aa matnävämne qrekt i ngänät dräm ngän datnävämne na arhani ama ruvek dap kosaqi ngänät dräm ngän dualat na ama lat toqoräkt.

⁴ Ura nguaräm ngän dusaksak näma Ngämuqa aa lat ama mär ngät inguna qaku qä sangäm na ngän goki äkt i ngän dualat nä iarhongäkt dap kat tudävarhäm na ngän? Nak mamär iva ngänät dräm mamär i ma Ngämuqa di ama mär aa lat inguna nani a qa iva ngäni lu mamär dää sa va ngäni näpgoer na nas.

⁵ Sokt di aingän di ama qrot angän snängaqa bää äkt i qaku qunäga väti a ngän sä ma Ngämuqa aa lat. Bää nga ngän dualat toqoräkt dää nak sa ma Ngämuqa va qä rhäksärhäm ngän masirhat pät ama qunäga qärakni iva aa uraqi dää aa räkt ngät aa matnävämne ngä rhän.

⁶ Inguna ma Ngämuqa va qä vonda aa muvätki bää ba ama ruvek moe asägäk asägäk parhäm ama lat kärangätni i sa rha mualat na ngät.

⁷ Ma Ngämuqa va qä vonda ama iar ama sok täm ngät ba ama ruvek kärarhani i vasägos dää qale rha sa ama bulap bää rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva ma Ngämuqa qä vonda rha ama murhämeska dää va qä sek sä rha.

⁸ Arhani ama ruvek di sokt nani a rha iva rhat tet parhäm arhä snängaqa dää rhat tet parhäm ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap kaku nani a rha na ama lat ama räkt ngät. Bää va iarhakt ama ruvek diva ma Ngämuqa qä rhor na aa uraqi väti a rha.

⁹ Bää va rhoqoräkt dää va ama ruvek moe qärrahani i rhat tualat na ama vuirhong diva avuqi na rha mät ama märänga dää ama ruanini. Bää va iaqäkt ama märänga dää ama ruanini diva irhom ngä rhän bät ama Judaqäna narhoer näkt nasot dää sa ama Jentailqäna.

¹⁰ Dap ma Ngämuqa va qä vonda ama murhämeska dää ama qutdrir näkt ama bulap sage iarhakt moe qärrahae i rhat tualat nä qärqärhongni i ama mär irhong. Va qa rhualat toqoräkt narhoer sa ama Judaqäna näkt nasot dää sa ama Jentailqäna.

¹¹ Inguna ma Ngämuqa di qat tatnävämne na ama ruvek moe rhoqorne varhäm ama sägängät ama matnävämne.

Ma Ngämuqa Aa Matnävämne Näkt Aa Muräkt

¹² Ama Jentailqäna di qaku ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses nga e gem da. Sokt di nga rhat tualat na ama vuirhong dää sa qäbäs na rha bää qale rha sañis nä iangärhakt ama Muräkt. Dap ama Judaqäna di ama Muräkt nga e gem da bää nga rhat tualat na ama vuirhong dää va ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha nä iangärhakt ama Muräkt

¹³ Inguna qaku nävät iomäkt i ama ruvek di sokt tat nari ama Muräkt di rhat dän i ama räktta na rha dää ma Ngämuqa aa saqong dap kinak pa rha rhän i ama räktta na rha qre i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁴ Ama Muräkt nage ma Moses di sa qaku rha vonda ama Jentailqäna rhäm ngät sokt di ngakt bää varhäm arhä snängaqa maräkt dää rhat dräm dat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät da ama Muräkt angät saqong bää rhoqoräkt di rhir qur ama ruvek i sa

rhat dräm i agi a lat di maräkt na ngät bā qop agi a lat di qaku maräkt na ngät. Nämä dä äkt bā qaku rhäm da nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.

¹⁵ Bä arha lat di ngärhi sameng ba ama ruvek i iangärhäkt kärangät i ama mär ngät da ama Muräkt angät saqong di rhoqor qre i sa rha säm a ngät mät arhä snängaqa. Dä arhä snängaqa qat tamän särhäm da i arha lat di ama vu ngät ura ama räkt ngät.

¹⁶ Bä äkt i varhäm ama sameng ama mär ngät kärangätni i ngu sameng na ngät di vät iaqäkt ama qunäga diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek nävät ma Jisas ma Krais sa arha lat kärangätni i sa rha mualat na ngät i ama ngaip ngät.

¹⁷ Dap aingän diva ngän doqor mäniekt, aingän gärrarhae i ngän des nas i ama Judaqäna? Aingän di sa ngänät sangar ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bā ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa ruvek na ngän

¹⁸ bā ngänät dräm ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva ngän dualat na ngät nävät ama Muräkt kärangätni i sa ngä su ngän sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät.

¹⁹ Nämä aingän di ngän du angän snäng i ngäni rhoer nanokt ama säsurta mamär bā qosaqi aingän di ama neraqa bā bā iarhakt kärarhae i qale rha vä bängangit angät tpäs.

²⁰ Dä aingän di qosaqi ngän du angän snäng i ngänit dodräp ama dädända näkt aingän di ama ruvek kärarhani iva rhi su ama rhoes inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ama mädräm ama mär ngät dä ama engäktki at tarebäm di nga e gem ngän.

²¹ Ngakt bā ngäktki nä iarhongäkt moekt dä aingän gärrarhae i sa ngäni su arhani ama ruvek di ngu lu mäniekt bā qaku ngäni su nas? Dä aingän gärrarhae i ngäni sameng doqortäqyia, "Qale ngäni sua" di nga ngäni sua?

²² Dä aingän gärrarhae i ngän damän doqortäqyia, "Qale ngäni qavatnävät lägut" di nga ngäni qavatnävät lägut? Nämä aingän gärrarhae i ngän dair särha ama iaus kärangätni i ama ruvek sa rha mualat na ngät di nga ngäni sua nävät ama mämuimek pa ama ansäspäm gärangätni i iangärhäkt ama iaus nga e väm ngät?

²³ Ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa Muräkt nga e gem ngän sokt di ngänit bon ma Ngämuqa rha ama qluqi i ngäni nänbetäkmät na ngät.

²⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Inguna nävät a ngän ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki."

²⁵ Ngakt bā ngänit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng di iangärhäkt ama lat kärangätni i sa rha däktsäng mä ngän diva ngät tatnärhäm ngän dap ngakt bā qaku ngänit päs angärha rhäng di aingän di ngän doqor ama ruvek kärarhani i qaku rha däktsäng mä rha.

²⁶ Ngakt bā ama Jentailqa qärakni i qaku rha däktsäng mä qa di qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng diva qa rhoqor qärakni i rha däktsäng mä qa dä ma Ngämuqa aa saqong.

²⁷ Bä aingän ama Judaqäna qärarhani i ngäni nänbetäkmät na ama Muräkt diva ama Jentailqäna qärarhani i sa qaku rha däktsäng mä rha bā rhit päs ama Muräkt angärha rhäng diva rha rhatnävämne na ngän nämä dä äkt bā sa ngän da ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät bā sa rha däktsäng mä ngän.

²⁸ Bä ama ruqa di qaku qä namän i ama Judaqa na qa sokt nävät iomäkt i rha däkt aa släqyige inguna iomäkt di nak kop ama släqyige angät käni.

²⁹ Ama engäktki na qa ama Judaqa di iaqäkt kärak i qa rhoqoräkt namuk näda aa ron. Ama ruqa rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa däktsäng mä qa väti aa mungäsnäng dap ka di qaku rhoqoräkt inguna nävät ama Muräkt

kärangätni i rha säm a ngät. Qa di qaku aa ansäts ngät dän nage ama ruvek dap kinak ngät dän nage ma Ngämuqa.

3

Ma Ngämuqa Aa Lat Di Ama Räkt Ngät

¹ Nga guaäm nga ni e qärqomni i äm ngät tatnärha ama Judaqäna qärqom i qaku äm ngät tatnärha ama Jentailqäna? Ura nga guani anga mär ini nga ni e dä iomäkt angärha ron i rhi däkt säng ama ruqa?

² Ari, nak ama rhäqäp nä irhong dä iomäkt angärha ron. Narhoer di sa ma Ngämuqa qa von ama Judaqäna rha aa enge ivakt iva rhat sangar a ngät.

³ Ngu lu va rhoqor mäniekt kre i arhani nävät a rha di qaku rhat tet parhäm iangärhäkt aa enge? Nga va nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namet parhäm aa enge?

⁴ Va qoki qaku mamär iva rhoqoräkt. Näma dä ama ruvek moe di ama irasmätta sokt di ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engäktki na ngät ama enge qärangätni i rhoqor aa enge qärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Va qoki ngi qur ama ruvek i ama engäktki nä gia enge rhoqoräkt i ngiat tamän bät a ngät dä va ngia rhäqäne dä mamär i ngia rhän näp iarhakt kärarhae arhä väs i rhi siqut na nge.”

⁵ Nguaräm aung nävät a ngän gärakni i qaku qat tu aa snäng mamär diva qä snanbät toqortäqyia, “Aurha lat ama vu ngät di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät. Bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ut pät angät tpäs?”

⁶ Ari, qoki mamär iva qä sangäm na ut kre i ut tualat toqoräkt. Ngakt bä qaku di ngu lu va ma Ngämuqa qa rhatnävämnne na arhani ama ruvek pät ama ivätki rhoqor mäniekt?

⁷ Sokt di varis aung nävät a ngän diva qä snanbät toqortäqyia, “Gua enge ama iraski na ngät di ngärhit puk sä ma Ngämuqa aa enge i ama engäktki na ngät dä ngärhit sämamor na aa murhämeska. Ngakt bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ngo i ama vuqa na ngo vät angät tpäs?”

⁸ Bä nguaräm iaqäkt ama ruqa diva as kat tamän doqortäqyia, “Nguaräm mamär iva ut tualat na ama vuirhong masirhat ivakt iva ama mär irhong ngät dän.” Iangärhäkt ama enge di ngät toqor arhani ama ruvek nävät a ngän arha enge ama iraski na ngät kärangätni i rhi qoar i aingo di nguat tamän bät a ngät. Iarhakt ama ruvek arhä rhäksärhäm nage ma Ngämuqa di ama räkt ngät.

Qaku Aung Anga Ruqa Di Ama Räktka Na Qa Mamär

⁹ Mänia? Nga aiut ama Judaqäna di ama räktta na ut dap kaku rha ama Jentailqäna? Qaku! Qoki sa qaku! Nak sa ngua muqunäga mamär narhoer i ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha moe di qale rha da ama vuirhong angärha ron.

¹⁰ Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i,

“Qaku aung anga ruqa qa e qäarakni i ama räktka na qa mamär. Qoki sa qaku aung mas anga sägäk!

¹¹ Qaku aung gäarakni i qunäga vät a qa
dä qaku aung gäarakni i qät ñäm nani ma Ngämuqa.

¹² Rha moe di sa rha rhong nä ma Ngämuqa bä rha moe di ama vurha na rha.

Dä qaku aung gäarakni i qat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät.

Qoki sa qaku aung mas!

¹³ Arha väm di ngät toqor ama ñäpta arha uqup kärangätni i ngät naqang.

- Bä arhä qoebañ di ngärhit bon da ama engirhong ama iraski nä irhong
ngä na ama enge qärangätni i ngärhi sangäm na ama ruvek to-qor ama uiuvärhiring angät känogi nämät arha väm
- 14** bä rhäqäp mät arha väm na ama märhamän mava qärangätni i ngärhi slava na ama ruvek.
- 15** Rhit täkdävär ti ngang iva rhi sangäm na ama ruvek dä rhi veng da.
- 16** Näkt koe nai i rhat tet e di rhi slava na ama ruvek arha iar dä rhit bon da rha ama märän.
- 17** Bä qaku rhat dräm iva qale rha da ama bulap angärha ron doqor mäniakt
- 18** dä sa vasägos dä qaku rhat dräm dit len ma Ngämuqa."

19 Rhäkt di qunäga vät a ut i sa iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di irhong bä bä iarhakt kärarhae i sa qale rha vä iangärhakt ama Muräkt angärha rem ivakt iva ngärhi väs mät ama ruvek arha väm moe dap pa ama ruvek nävät ama ivätki moe diva qale rha vä ma Ngämuqa aa matnävämne.

20 Iangärhakt ama Muräkt angärha lat diva ngät tuqunäga vät ama ruqa qrekt bä qat tualat na ama vuirhong dap kaku aung di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i qat tet nasot ama Muräkt.

Ma Ngämuqa Aa Iar Ama Räkt Ngät Di Ngät Dän Sävät A Ut Nävät Aut Katananakt

21 Dap täkt di sa ma Ngämuqa aa iska qa män säda eraqi qärakni iva ama ruvek ta rhän i ama räktta na rha da aa saqong nä varhäm ga bä iaqäkt ama iska di qaku anga guani sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Sokt di ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha sa rha märhamän mamär sävät iaqäkt ma Ngämuqa aa iska.

22 Ma Ngämuqa qat tes ama ruvek i ama räktta na rha di nävät arhä

qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krais inguna dä ma Ngämuqa aa saqong di ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha rhoqorne.

23 Ama ruvek moe di sa rha mualat na ama vuirhong bä sa qale rha gläius nä ma Ngämuqa aa murhämeska.

24 Sokt di nävät ama vänbon gop äkt mavängam nä ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa rha män i ama räktta na rha nävät ma Jisas ma Krais kärakni i sa qa rhäksasot a rha.

25 Ma Jisas di sa ma Ngämuqa qa vodäm ga iva ama vodämes na qa ivakt iva nävät aa biaska dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong nävät arhä qatnanakt sämäni qa. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qär qur ama ruvek i aa matnävämne di ama räkt ngät inguna varis ama ruvek ti quoar i qa di qaku ama räkt ka na qa rhoqoräkt i qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong dap kaku qä sangäm na rha.

26 Bä qosaqi nävät iangärhakt ama lat di rhäkt di ma Ngämuqa qär qur ama ruvek i qa di ama matnävämnenäqa ama räkt ka bä qosaqi mamär vät a qa iva qat tes iahakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas i ama räktta na rha.

27 Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va auge qä nän sä nas? Qaku mamär vät aung iva qä nän sä nas inguna nävät iomäkt i qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt ura nävät iomäkt i qat tualat na ama lat kärangättni i ama Muräkt ngät tamän iva qat tualat na ngät. Qop sokt nävät iomäkt i ut nanakt nä ma Jisas aa lat dä ma Ngämuqa qä rhar sä ut

28 inguna ut dräm i ama ruqa di ama räkt ka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap kaku nävät iomäkt i qät päs ama Muräkt angärha rhäng.

29 Ura nga ma Ngämuqa di sokt ama Judaqäna arhä Ngämuqa? Nga qa di qosaqi qaku ama Jentailqäna arhä Ngämuqa? Ari, qosaqi qa di ama Jentailqäna arhä Ngämuqa.

³⁰ Ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk. Näkt pa qa rhes ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i ama räktta na rha di nävät arhä qatnanakt.

³¹ Nga rhoqoräkt dinak urhi qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dap sokt ut sangar ama qatnanakt? Qaku rhoqoräkt dap kinak urhi sämaengäktki na ngät.

4

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Abraham I Ama Räktka Na Qa Inguna Nävät Aa Qatnanakt

¹ Bä rhäkt diva ngua rhamän säävät aurha ikkäna arhä mamäk ma Abraham. Ngu lu agini qärqäni i sa qa lu mamär nä ini vät aa iar nävät aa lat mänguräp mä qa qä nä ma Ngamuqa?

² Ngakt bä ma Abraham di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa lat dä sa vadi mai mamär vät a qa iva qat tair na nas nävät iomäkt. Sokt diva qaku mamär vät a qa iva qä natmair na nas dä ma Ngämuqa aa saqong

³ Inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt."

⁴ Sa ut dräm i ama ruqa qärakni i qat tualat di rhit sek mä qa bä iangärhäkt aa rhitsek di qaku rhat lu ngät i ama vänbon mavängam dap iangärhäkt aa rhitsek di ngät dän inguna nävät aa lat.

⁵ Dap ma Ngämuqa qärakni i mamär vät a qa iva qa rhualat sa ama vu qa ama ruqa bä va ama räktka na qa diva qa rhes aung anga ruqa qärakni i qaku qat tualat i ama räktka na qa da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt.

⁶ Bä rhom däkt di ama rharimini sä ma Devit aa enge qärangätni i qa märhamän bät a ngät säävät ama ruqa qärakni i märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa dap kaku nävät aa lat i qa märhamän doqortäqyia,

⁷ "Ama märmärgem ge iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na arha vuirhong bä qärarhani i qa rhäksot na arha vuirhong.

⁸ Ama märmärgem ge qärakni i aa vuirhong di ma Ngämuqa sa qa qyiradeng nä irhong."

⁹ Nga rhangät täkt ama märmärgem gärangätni i ma Devit ka märhamän säävät a ngät di sokt ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha däktsäng mä rha? Qaku. Ngät di qosaqi bä bä qärarhani i qaku rha däktsäng mä rha inguna ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa qat nanakt nä ma Ngämuqa bä nävät tom däkt dä sa ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong.

¹⁰ Rhangät täkt di ngä märanas känsnia? Nga narhoer toqoräkt i as kaku rha däktsäng mä qa ura qinak nasot ama qäväläm gärqomni i sa rha däktsäng mä qa? Nak narhoer dap kaku nasot.

¹¹ Ma Abraham di sa rha däktsäng mä qa näkt iangärhäkt ama lat di ama muqunän na ngät ivakt iva ngärihi sämaengäktki i qa di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt mudu vät ama qäväläm gärqomni i as kaku rha däkt säng mä qa. Rha mualat sä qa rhoqoräkt divakt iva qa rhän i ama ruvek kärarhani i sa qaku rha däktsäng mä rha arhä mamäk. Arhä mamäk na qa dinguna qaku sokt nävät iomäkt i sa rha däktsäng mä rha dap kosaqi nguna qale rha dä iangärhäkt ama säägängät ama iar angärha ron na ama qatnanakt kärangätni i qale ma Abraham da angärha ron as toqoräkt i qaku rha däktsäng mä qa.

¹² Bä sa rha däktsäng mä qa divakt iva qosaqi qa rhän i ama ruvek kärarhani i rha däktsäng mä rha arhä mamäk. Arhä mamäk na qa dinguna qaku sokt nävät iomäkt i sa rha däktsäng mä rha dap kosaqi nguna qale rha dä iangärhäkt ama säägängät ama iar angärha ron na ama qatnanakt kärangätni i qale ma Abraham da angärha ron as toqoräkt i qaku rha däktsäng mä qa.

*Ama Mumänaris Di Bä Bä Iarhakt
Kärarhae i Rhat Nanakt*

¹³ Ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa es nasot iva rha sa ama ivätki moe. Ma Ngämuqa qa mualat nä iangärhäkt ama mumänaris di qaku nävät iomäkt i ma Abraham gät päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap nguna nävät iomäkt i qat nanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong.

¹⁴ Bä äkt i ama qatnanakt diva ama mäñmäñini na ngät dä qosaqi va ma Ngämuqa aa mumänaris diva qaku angärha anga gavämgi qrekt bää ianiäkt kärqäni i sa qa mumänaris pät ini diva qä von ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁵ Ma Ngämuqa aa muräkt di ngät dän sä ma Ngämuqa aa uraqi. Sokt di qoe nai i qaku anga Muräkt e di qaku mamär vät ama ruvek iva rhi nanbetäkmät na ngät.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ut nanakt bää nävät iomäkt dä va iangärhäkt ama mumänaris di nak pa ngä rhän gärangätni i ma Ngämuqa aa vänbon gop äkt mavängam bää ma Abraham aa es moe nasot. Rhoqoräkt di qaku sokt bää iarhakt kärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap kosaqi bää qärarhani i rhat nanakt toqor ma Abraham. Qa di iarhakt moe ama ruvek arhä mamäk

¹⁷ toqor ma Ngämuqa aa enge i ngät tamän doqortäqyia, "Ngua mualat sänge diva ama ngätmämäk na nge bää ba ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki." Bä iangärhäkt ama mumänaris di ama mär ngät inguna nävät ma Ngämuqa qärakni i ma Abraham gat nanakt na qa qärak i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpkä bää rhat däqäm gärak i aa enge ngät täranas nä iarhongäkt kärqärhong i mudu qaku qali lirhong.

¹⁸ Ma Abraham di qat nanakt ma ama qrot nä iangärhäkt ama mumänaris iva qa rhän i ama ngätmämäk bää ba ama ruvek nävät

ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki i rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge bää ba qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Ngia es mugas diva ama rhäqäp na rha mamär."

¹⁹ Qa di sa qorhäs mamär iva ama ruvek ama ngärhäqyet na rha na aa qoeo. Nämä dä sa qat tu aa snäng i qa di ama sruqa na qa mamär bää aa släqyige di qaku ige angärha anga qrot bää qosaqi aa egutki ma Sara di qaku mamär vät a qí iva qí sa sokt di qaku bok da aa qatnanakt.

²⁰ Ma Abraham aa qatnanakt di qaku ngä met daqule qa dä qaku aa snängaiom aa udiom sävät ma Ngämuqa aa mumänaris. Iangärhäkt aa qatnanakt ngä rhäqäp ka na ama qrot bää qa von da ama ansäs sage ma Ngämuqa.

²¹ Bä qa di qat nanakt masirhat iva ma Ngämuqa qa rhäqäne dä mamär iva qa rhualat parhäm aa mumänaris bää ba qa.

²² Bä äkt i ama rharimini qärqäni i ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong dinguna nävät aa qatnanakt.

²³ Ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "bää nävät aa qatnanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa" di qaku rha säm a ngät iva sokt bää ba qa.

²⁴ Iangärhäkt ama enge di qosaqi rha säm a ngät bää ba ut aiut kärarhae iva ma Ngämuqa qa rhes ut i ama räktta na ut aiut kärarhae i ut nanakt nä iaqäkt kärak i qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpkä.

²⁵ Rha vodäm ma Jisas iva qä nähäp inguna nävät aurha vuirhong. Näkt ka märanas bää ama iar qa ivakt iva qa rhu ut i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong.

5

Ma Ngämuqa Qa Mu Ut I Sägäni Na Ut Ut Na Qa Nävät Ama Qatnanakt

¹ Rhäkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama räktta na ut da aa saqong di nävät aut katnanakt bää sa ama bulap nga e

gem ut ut na qa nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais

² inguna nävät a qa di sa mamär iva u rhon sädä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha ron nävät aut katnanakt* käraktni i rhäkt di sa qali lut da arha ron bää märmär gem ut inguna sa ut nanakt iva bää ba ut nä ma Ngämuqa aa murhämeska.

³ Näkt kosaqi märmär gem ut nävät aut märän inguna ut dräm i iangärhäkt ama märän di ngärhit sämaqrot na ut.

⁴ Dää iangärhäkt ama märän angät sämaqrot di ngät tualat sä ut ivakt iva aurha iar diva märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät inguna sa ut män näva ama märän angät tpäs bää iangärhäkt ama lat diva ngärhit sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qat tualat na ama mär ngät ama lat bää ba ut.

⁵ Rhangät täkt aut katnanakt toqoräkt di ama qrot ngät mamär inguna ma Ngämuqa sa qa rhor na aa laruqi sämät aut snängaqa nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärak i ma Ngämuqa aa vänbon bää ba ut.

⁶ Rhoqoräkt dinguna rhoqoräkt i qaku aurha anga qrot iva u rhatnärhäm mes dä sa ma Krais ka ñäp sädaver ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa vät ama qäväläm gärqomni i sa qa armeng dä bäm.

⁷ Ama qrot äm masirhat bää ba aung iva qä ñäp sädaver anga räkt ka anga ruqa. Nguaräm aung anga ruqa di mamär iva nani a qa iva qä ñäp sädaver anga mär qa anga ruqa.

⁸ Sokt di ma Ngämuqa qa qur a ut i aa snäng bät a ut masirhat toqoräkt i sa ama vurha na ut dä sa ma Krais ka ñäp sädaver mä ut.

⁹ Bää nävät aa biaska dä sa ut täkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama räktta na ut dä aa saqong. Bää nga rhoqoräkt dä sa ut dräm iva qaku ut nanari ma Ngämuqa aa uraqi

¹⁰ inguna ngakt bää nga ut di ma Ngämuqa aa ikkäna na ut di nävät aa emga aa tñäpki dä sa qa mu ut i sägäni na ut ut na qa bää rhäkt di nak ut lu mamär i nävät ma Krais aa iar diva urhi rha ama iar ama sok täm ngät.

¹¹ Sokt di qaku sokt toqoräkt dap kosaqi märmär gem ut nävät ma Ngämuqa qärakni i rhäkt di sa qa mu ut iva sägäni na ut ut na qa nävät ma Jisas ma Krais aa lat.

Ama Tñäpki Qiat Dän Nävät ma Adam Dä Ama Iar Ngät Dän Nävät Ma Krais

¹² Ama vuirhong ngä män sämäni ama ivätki di nävät ama ruqa ama sägäk näkt iarhongäkt ama vuirhong ngä män sa ama tñäpki. Bää nävät iomäkt dä ama tñäpki qia män bät ama ruvek moe inguna sa ama ruvek moe rha mualat na ama vuirhong.

¹³ As toqoräkt i qaku ama Judaqäna rha rha ama Muräkt dä sa ama vuirhong di qali lirhong mäni ama ivätki. Sokt di qoe nai i qaku qale ma Ngämuqa aa Muräkt e dä sa qaku ma Ngämuqa qät täksärha ama ruvek pät arha vuirhong angät tpäs.

¹⁴ Sokt di nävät ama rhodäm i ma Adam bää inamäk bää säävät ama rhodäm i ma Moses di sa ama tñäpki qia ong ama ruvek moe. Bää qäqi qia ong iarhakt kärarhae i qaku rha mualat na ama vuirhong doqor ma Adam aa vuini. Ma Adam di mudu ama iauski na qa bää bää iaqäkt kärak iva as pa qa rhän.

¹⁵ Sokt di ma Ngämuqa aa vänbon mavängam di qaku ngät toqor ma Adam aa vuini inguna ngakt bää nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa aa vuini dä ama rhäqpäp na rha ama ruvek ta ñäp di nak ut lu mamär i nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Jisas ma Krais dä ma Ngämuqa in ñämsävätki dä ama vänbon mavängam di sa ngä met bää ba ama rhäqpäp na rha mamär ama ruvek.

* ^{5:2} nävät aut katnanakt Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

16 Näkt ianiäkt kärqäni i sa ini ngä märanas nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki di qaku ini rhoqor qärqäni i sa ini ngä märanas nävät ma Adam aa vuini inguna nasot ma Adam aa vuini ama sägäni dä sa ama rhäksärhäm ngä män bä ba ama ruvek. Sokt di nasot ama rhäqäp nä irhong ama vuirhong dä nävät ma Ngämuqa aa vänbon mavängam dä ama rhäqäp na rha ama ruvek di sa rha män i ama räktka na rha da aa saqong.

17 Bä qosaqi ngakt bä nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Adam aa vuini dä sa ama tñäpkki qia män doqor ama vitnaqa bä qiat turäkt bä ba ama ruvek di nak ut lu mamär i nävät ama ñämsävätki ama mor qi dä nävät ama vänbon mavängam i sa rhäkt di ama räktta na rha diva ama ruvek tat turäkt i ama vitnarha na rha da ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät ama sägäk ama ruqa ma Jisas ma Krais.

18 Bä äkt i rhoqor ama vuini ama sägäni ini ngä män sa ama rhäksärhäm sävät ama ruvek moe di qosaqi rhoqorne di sa ama sägängäkt ama lat ama räkt ngät ngä män sa ama räkt ngät ama iar dä ama iar ama sok täm ngät bä ba ama ruvek moe.

19 Näkt nguna rhoqor ama ruqa aa vuini ama sägäni ngä mualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek ma ama vurha na rha di rhoqorne i nävät iomäkt i sa ma Krais ka met nasot ma Ngämuqa aa snängäqa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhäni ama räktta na rha.

20 Ma Ngämuqa qa von da ama Muräkt ivakt iva ama ruvek tit lu mamär na ama vuirhong. Sokt di qoe nai i ama vuirhong ngä män e masirhat di qosaqi äkt di sa ma Ngämuqa aa ñämsävätki qia män masirhat mamär

21 ivakt iva rhoqor ama vuirhong ngärhi rhoer nanokt ama ruvek moe sämät ama tñäpkki di rhoqorne i ma Ngämuqa aa ñämsävätki diva qi rhoer nanokt ama ruvek sämäni ama lat ama räkt ngät bä va rhi rha ama iar

ama sok täm ngät nävät ma Jisas ma Krais aurha Engeska.

6

Bä Ba Ama Vuirhong Di Sa Ut Ñäp Dap Bä Bä Ma Ngämuqa Di Ut Däqäm

1 Dä ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga va qoki ut tualat na ama vuirhong ivakt iva ma Ngämuqa aa ñämsävätki qiat dän masirhat?

2 Va qaku ut natmualat toqoräkt inguna sa ut ñäp bä ba ama vuirhong bä qaku irhong angärha anga qrot pät aurha iar. Ngu lu va saqiqi as kali lut ut nä iarhongäkt iva nani agiqa?

3 Inguna sa qunäga väti a ngän mamär sä iomäkt i aiut kärarhae i sa ut ta ama baptais iva urhi sameng ba ama ruvek i sägäni na ut ut nä ma Krais dä qosaqi rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ut ñäp toqor qa.

4 Nävät aut baptais dä sa rha sasärhäm ut ut nä ma Jisas bäsä sa ut ñäp ut na qa. Rhoqoräkt divakt iva ut toqor qa i ama Ngätmämäk ka märanas na qa nämät ama tñäpkki nävät aa murhämeska bäsä qosaqi va aiut di mamär väti a ut iva qali lut da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron.

5 Inguna ngakt bäsä sa ut män i sägäk na ut ut na qa inguna sa ut ñäp toqor qa di rhoqorne iva qoki sägäk na ut ut na qa iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ut bäsä va ama iar ut toqor qa.

6 Näkt sa qunäga väti a ut i aurha iar ama mru ngät di sa rha edämsä pät a ngät ngä nä ma Krais mäni ama sämänanamuqa ivakt iva aurha iar ama mru ngät diva rhäksot na ngät. Bä qosaqi rhoqoräkt divakt iva sa qaku ama latta na ut pa ama vuirhong angärha rem.

7 Inguna rhoqoräkt i aung anga ruqa qa ñäp dä sa isiska väti a qa nämät ama vuirhong angät krot.

8 Näkt ngakt bäsä sa ut ñäp ut nä ma Krais dä ut nanakt iva qosaqi ut däqäm ut na qa.

9 Bä qunäga väti a ut i ma Krais di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkki bäsä qaku mamär väti

a qa iva saqi as kä nañäp inguna ama tñäpki di saqi as kaku arha anga qrot iva qia rhän näva aa uväs.

¹⁰ Rhoqoräkt dinguna iaqyäkt aa tñäpki di sa qa ñäp bä ba ama vuirhong. Qa ñäp masägos bä ba ama vuirhong iva bä ba ama rhodäm moe nasot näkt ama iar iangärhähkä kärangät i qale qa da angärha ron däkt di ngät bä bä ma Ngämuqa.

¹¹ Dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät a nas i aingän di qosaqi ngän ñäp bä ba ama vuirhong dap kale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i ngät bä bä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Krais.

¹² Qale angäna qlak na ama vuirhong iva irhong ngät turäkt bä ba angän släqyigleng gärqiglengni iva nasot dä va igleng ngärhit ñäp iva ngänit päs igleng angät snängaqa aa rhäng.

¹³ Dap kale ngän narhäqär nä guani nämäni angän släqyige bä ba ama vuini ivakt iva ini ngät tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Dap kinak mamär iva ngäni rhäqär na angän släqyige moe sage ma Ngämuqa ivakt iva ige ngät tualat na ama räkt ngät ama lat toqor ama ruvek kärarhani i sa qa män sää rha nämäti ama tñäpki bä säva ama iar.

¹⁴ Mamär iva qale ama vuini ngät turäkt bä ba ngän inguna qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem dap kale ngän bä ma Ngämuqa aa nämsävätki arha rem.

Ama Latta Va Ama Räkt Ngät Ama Lat Angärha Rem

¹⁵ Ngäkt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut mäsana? Nga va ut tualat na ama vuirhong inguna qaku qali lut pa ama Muräkt angärha rem dap kali lut pä ma Ngämuqa aa nämsävätki arha rem? Nak kaku rhoqoräkt! Sa qaku mas.

¹⁶ Nga sa qaku qunäga väti a ngän i ngäkt bä ani ngät turäkt bä ba ngän diva ngän dän i ama latta va ianiäkt angärha rem. Bä nga rhoqoräkt i ngänit päs ama vuirhong angärha

rhäng di sa ngän män i ama latta vä irhong angärha rem dä irhong ngärhi rhoer nanokt ngän sämät ama tñäpki. Dap toqoräkt i ngänit päs ma Ngämuqa aa rhäng diva qa er nanokt ngän sämäni ama räkt ngät ama lat.

¹⁷ Sokt di mamär sage ma Ngämuqa inguna mudu väti angätni ama rhodäm di sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem sokt di rhäkt di sa ngän det mamär värhäm ama engäktki da ama rhisu angärha ron gärangätni i sa rha von ngän däm ngät.

¹⁸ Aingän di sa ma Ngämuqa qa muisiska väti a ngän nämäti ama vuirhong bä sa ngän män i ama latta da ama räkt ngät ama lat angärha ron.

¹⁹ Nguat tamän doqor ama ruvek tat dräm dat tamän inguna ama qrot gem ngän iva qunäga väti ngän. Qoki rhoqor ngän i mudu sa ngän däqär na nas moe sääda ama snängaqa ama vu qa aa ron dä säva ama lat angärha rem gärangätni i ngärhi nänbetäkmät na ama Muräkt kärangätni i sa ngärhi rhoer nanokt ngän sämäni ama vuirhong masirhat mamär di rhäkt di mamär iva ngäni rhäqär na nas moe iva ama latta na ngän ba ama räkt ngät ama lat angärha rem ivakt iva iangärhähkä ama lat ngärhi rhoer nanokt ngän säva ama iar qärangätni i sokt bä bä ma Ngämuqa.

²⁰ Rhoqoräkt i sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem di sa isiska väti a ngän iva ngän dualat na ama vuirhong.

²¹ Sokt di ngu lu mamär väti a ngän na agini ama mär ini nävät iahrongäkt ama vuirhong gärqärhong i sa rhäkt di aqlus pät a ngän bät irhong angät tpäs? Inguna iahrongäkt angät gavämgi di ama tñäpki.

²² Dap täkt di sa rha muisiska väti a ngän nämäti ama vuirhong bä sa ngän män i ama latta väti ma Ngämuqa aa rem. Bä rhom däkt angät gavämgi di ama iar ama qumärqumär ngät bä nävät a ngät dä bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät.

²³ Inguna ama vuirhong angät tit-sek di ama tñäpki. Dap ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i qät bon däm ngät kop äkt di ama iar ama sok täm ngät kärangätni i sa ngät nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais.

7

Sa Isiska Vät A Ut Nämät Ama Muräkt

¹ Gua ruavek, sa qunäga vät ngän sa ama enge qärangätni iva ngua rhamän bät a ngät inguna ngän moe di sa ngänät dräm ma Ngämuqa aa Muräkt. Ama ruqa di sokt kale qa va ama Muräkt angärha rem doqoräkt i as kat däqäm.

² Ama siutki di sävät ama evopki qäraktni i sa qia mätlägut i ama Muräkt ngä qop sä iom gi na arha egutka mäni ne bä qali liom moe qi na qa rhoqoräkt i as kat däqäm. Sokt di ngakt bä qä ñäp dä sa na äkt dä sa isiska väta qia nämät iangärhäkt ama Muräkt kärangätni i ngä qop sä iom mäni ne.

³ Bä äkt i ngakt bä qali qia ge akni anga ruqa rhoqoräkt i as arha egutka di qat däqäm dä sa va rha rhes ki i ama evopki qäraktni i qia qavatnävätlägut. Dap ngakt bä sa arha egutka di qa ñäp dä sa varhäm ama Muräkt di sa isiska väta qia bä sa rhoqoräkt iva qia rhät akni anga ruqa di qaku qia qavatnävätlägut.

⁴ Gua ruavek, di qosaqi rhoqorne rhoqoräkt gem ngän. Qosaqi aingän di sa ngän ñäp bä ba ama Muräkt inguna nävät ma Krais aa tñäpki. Bä rhäkt di ngän nämäni iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva ut tualat na ama märirhong bä bä ma Ngämuqa.

⁵ Inguna rhoqoräkt i as ut tet parhäm ama slägyige angät känäskänes dä sa ama Muräkt ngä märanas na aut snängäqa ama vu qa iva ut tualat na ama vuirhong bä rhoqoräkt di sa urhit sa ama gavam bä ba ama tñäpki.

⁶ Sokt di rhäkt di isiska väta ut nämät ama Muräkt inguna sa ut ñäp

bä bä iarhongäkt kärqärhong i mudu ama latta na ut pä irhong angärha rem. Qaku ut tualat parhäm ama mru qa ama iska varhäm ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät. Dap kinak ut tualat parhäm ama iaräs na ngät ama iar nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

Ama Muräkt Ngä Na Ama Vuini

⁷ Ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga ama Muräkt di ama vuini? Nak kaku rhoqoräkt! Dap iangärhäkt ama Muräkt ngä muqunäga väta ngo i nak ama vuini di ini rhoqoräkt. Sa vadi mai qaku mamär iva qunäga väta ngo sä ianiäkt ama vuini i ngua alek kre i qaku ama Muräkt ngä märrhamän i, "Qale ngäni alek arhani arhä qärhong."

⁸ Nävät ama Muräkt dä sa mär bä ba ama vuini bä ini ngä märanas na ama snängäqa väm ngo iva ngua alek ama rhäqäp nä irhong. Ngu vadi mai qaku anga Muräkt dä sa vadi mai qaku anga vuini. Ngakt bä qaku anga Muräkt di ama vuini di sa ini ngä ñäp.

⁹ Aingo di sa nguat däqäm mudu rhoqoräkt i as kaku qunäga väta ngo sa ama Muräkt. Sokt di nasot toqoräkt i sa qunäga väta ngo sa ama Muräkt dä sa ama vuini ngä män bä ini ngät däqäm bä rhoqoräkt dä sa ngua ñäp.

¹⁰ Ngu lu i iangärhäkt ama Muräkt kärangätni i mai va ngä rhän sa ama iar di nak sa ngä män sa ama tñäpki sáp gua iar.

¹¹ Nävät iomäkt i qunäga väta ngo sa ama Muräkt dä sa mär bä ba ama vuini bä ini ngärhi irastäm sä ngo. Bä nävät ama Muräkt dä sa ama vuini ngä veng ngo.

¹² Sokt di iangärhäkt ama Muräkt di ama qumärqumär ngät mamär. Bä ama muräkt asägängät asägängät di ama qumärqumär ngät dä ama räkt ngät dä ama mär ngät.

¹³ Sokt di ngu lu mäniekt? Ngu ianiäkt kärqäni i ama mär ini ngä män sa ama tñäpki sáp gua iar? Nak kaku rhoqoräkt! Nak ama vuini ngä mualat toqoräkt i ini ngä mualat

nävät ani qärqäni i ama mär ini. Rhoqoräkt divakt iva ama vuini diva qunäga sä ini iva ini rhoqoräkt. Bä qosaqi ama Muräkt di ngä qur a ut i ama vuini di nak ama lat ama vu ngät mamär di rhoqoräkt.

¹⁴ Sa ut dräm i ama Muräkt di ama qloqaqa aa qäni. Sokt di aingo di ama ruqa na ama släqyige qärakni i ama latka va ama vuini angärha rem.

¹⁵ Qaku qunäga värt a ngo sa ama lat kärangätni i nguat tualat nängät. Inguna qaku nguat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani a ngo iva nguat tualat nä irhong dap kinak nguat tualat nä qärqärhongni i qoki sa qaku nani a ngo nä irhong.

¹⁶ Bä rhoqoräkt i nguat tualat nä qärqärhongni i qaku nani a ngo iva nguat tualat nä irhong dä sa iangärhakt gua lat ngärhi sameng i ngut tares pät ama Muräkt angärha rhäng i ama mär ngät.

¹⁷ Bä rhoqoräkt dä sa qaku aingo maräkt i nguat tualat nä rhäni rhäkt dap kinak ama vuini qärqäni i qali lini vä gua iar di ini ngät tualat nä ianiäkt.

¹⁸ Sa nguat dräm i qaku qale anga märini vä gu släqyige. Inguna nani a ngo iva nguat tualat na ama lat ama räkt ngät sokt di qaku mamär värt a ngo iva nguat tualat nä ngät.

¹⁹ Qaku nguat tualat na ama lat kärangätni i nani a ngo iva nguat tualat na ngät. Dap kinak nguat dräm nguat tualat na ama lat ama vu ngät kärangätni i qaku nani a ngo iva nguat tualat na ngät.

²⁰ Ngakt bä nguat tualat na ama lat kärangätni i qaku nani a ngo iva nguat tualat na ngät dä sa rhoqoräkt di qaku aingo qärak i nguat tualat toqoräkt dap kinak ama vuini qärqäni i qali lini väm ngo di ini ngät tualat toqoräkt.

²¹ Sa ngua lu mamär i nga rhoqoräkt i nani a ngo iva nguat tualat na ama räkt ngät ama lat dä ani nga e väm ngo qärqäni i sa ini ngät tair särhäm ngo nävät a ngät.

²² Imuk dä gua ron di mär gem ngo masirhat nävät ma Ngämuqa aa

Muräkt.

²³ Sokt di nguat lu angätni qärangätni i ngät tualat pää gu släqyige bää ngärhi arhäktgyäm sä ne ngä nä gu snängäqa qärakni i nani a qa iva qat tualat na ama räkt ngät ama lat. Bä iangärhakt kärangäkt i ngät tualat pää gu släqyige di ngärhit kop pät a ngo bää ama latka na ngo va ama vuini angärha rem.

²⁴ Ai, ama vu qa ama ruqa na ngo mas! Ngu lu va auge qa rhuisiska värt a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki?

²⁵ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna aurha Engeska ma Jisas ma Krais diva qa rhuisiska värt a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki.

Bä nga rhoqoräkt dä sa aingo värt gu snängäqa di ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng sokt di vasägos dä gu släqyige di ige ngärhit päs ama vuini angät muräkt angärha rhäng.

8

Ama Iar Nävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

¹ Rhäkt di iarhakt kärarhae i sägäni na rha rhi nä ma Jisas ma Krais di nak pa qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da bää qä nasangäm na rha

² Inguna ama Qloqaqa na ama iar aa qrot kärangätni i sa ngä män nävät iomäkt i sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Krais di sa ngä muisiska värt a ut nämät ama vuini dä ama tñäpki in grot.

³ Inguna agini qärqäni i qaku mamär värt ama Muräkt iva ngä rhualat nä ini inguna nävät ama ruvek arhä släqyige qärqigeni i qaku ama qrot ige di nak sa ma Ngämuqa qa mualat nä ini. Qa matnävämmne na ama vuini va ama ruvek arhä släqyigleng doqoräkt i sa qa rhäk na aa emga maräkt kärakni i aa släqyige di ige rhoqor ama ruvek arhä släqyigleng gärrarhani i rhat tualat

na ama vuirhong ivakt iva ama vodämes na qa. Bä rhoqoräkt di sa ma Ngämuqa qa sot na ama vuini angät krot.

⁴ Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt iväkt iva ama lat kärangätni i ama räkt ngät parhäm ama Muräkt diva ngä rhän bät aurha iar aiut kärarhae i rhäkt di sa qaku urhit päs ama mru ngät ama iar angärha rhäng dap kinak ut tet nasot ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Inguna iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa di rhat tu arhä mädräm mäni ama släqyige angät känäskänes. Dap iarhakt kärarhae i rhat tet nasot ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di iarhakt di sa rhat tu arhä mädräm mäni ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qärhong.

⁶ Inguna iarhakt kärarhae i rhat tu arhä mädräm mäni ama släqyige angät känäskänes diva rha rhän bät ama tñäpk. Dap iarhakt kärarhae i rhat tu arhä mädräm mäni ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qärhong diva rha rhän bät ama iar dä ama bulap.

⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i ama ruqa qat tu aa mädräm mäni ama släqyige angät känäskänes di qat dän i ma Ngämuqa aa ik na qa inguna qaku ngät tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt. Bä ama mädräm gärangätni i ngät tet parhäm ama släqyige angät känäskänes di nak kaku mamär väť a ngät iva ngät tet parhäm ama Muräkt.

⁸ Iarhakt kärarhae i rhit päs arhä släqyige angät snängaqa aa rhäng di qaku mamär väť a rha iva rhi nasäm ama märmärgem sage ma Ngämuqa.

⁹ Sokt di qaku ngänit päs ama släqyige angät snängaqa aa rhäng dap kinak sa ngänit päs ma Ngämuqa aa Qloqaqa aa rhäng i qrekt bä ngäktki i qale qa väť ngän. Iaqäkt kärak i qaku ama Qloqaqa nage ma Krais ka e väť ga di qaku qale qa mäni ma Krais.

* ^{8:15} Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

¹⁰ Sokt di ngakt bä qale ma Krais päm ngän dä sa näma dä äkt bä sa angän släqyige di sa ige ngä ñäp inguna nävät ama vuirhong sokt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di ama iar bä ba ngän inguna sa ngän män i ama räktta na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong.

¹¹ Ngakt bä ma Ngämuqa qärakni i sa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpk aa Qloqaqa di sa qale qa väť ngän dä sa va iaqäkt kärak i qa märanas nä ma Krais nämät ama tñäpk di diva qosaqi qä von da ama iar säva angän släqyigleng gärqiglengni i igleng ngä ñäp. Bä va qa rhualat toqoräkt nävät aa Qloqaqa aa qrot kärakni i qa e väť ngän.

Iarhongäkt Kärqärhong I Sa Ma Ngämuqa Qa Rhäkmu Nä Irhong Diva Irhong Bä Ba Ut Ut Nä Ma Krais

¹² Gua ruavek, aiut di ama latta na ut pa ani angärha rem sokt di ianiäkt di qaku ama släqyige nä ini iva ut tet parhäm ige angät snängaqa

¹³ Inguna ngakt bä ngän det parhäm angän släqyigleng angät snängaqa dä sa va ngäni ñäp. Sokt di ngakt bä va ngäni sot na ama släqyige angärha lat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot diva ama iar ngän.

¹⁴ Inguna iarhakt moe qärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta di iarhakt di ma Ngämuqa aa es na rha

¹⁵ Inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga di qaku qat tualat sä ngän iva ama latta na ngän ba arhani arha rem ivakt iva ngänit len. Dap kinak kat tualat sä ngän bä ngänät dän i ma Ngämuqa aa es na ngän. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nagukt sage ma Ngämuqa i, "Aba*", mamga."

¹⁶ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sägäni na qa qä na aut kloqaqa iva ini

sameng mamär i aiut di ma Ngämuqa aa es na ut.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i aa es na ut dä sa va bä ba ut na ama modämne qärangätni i qa rhäkmu na ngät bä ba aa es. Dä qosaqi va bä ba ut ut nä ma Krais nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bä ba qa. Sokt di mamär iva urhit ta ma Krais aa märän ivakt iva bä ba ut na aa murhämeska.

Ama Murhämeska Mirhup Nasot

¹⁸ Bä vät gu snängaqa di ngeuat tu gu snäng i iaqäkt ama murhämeska qärakni iva qa rhän bät a ut as mirhup di ama vit na qa masirhat pät aut märän angät tpäs pät tangät täkt ama rhodäm.

¹⁹ Ngäktki i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di qali lirhong mauiu sa ama qänäskänes i irhong ngät nañäm nani ama qäväläm gärqomni iva qa rhu aa es säda eraqi.

²⁰ Inguna iarhongäkt di sa mava nä irhong bä rhoqoräkt di qaku varhäm irhong maräkt angät snängaqa dap toqoräkt dinguna ma Ngämuqa di nani a qa iva rhoqoräkt. Dap kali lirhong ma ama qrot sa ama snängaqa iva

²¹ vät aung anga qunäga dä va isiska vät irhong nämät ama ispät bä va säkt täm irhong näkt pa irhong ngärhi sen na ama murhämeska rhoqor ma Ngämuqa aa es.

²² Ut dräm i inamäk bä sarhäkt di iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di irhong ngärhit nok sa ama ruanini qärqäni i ini rhoqor ama evop arhä ruanini rhoqoräkt i rhit sa.

²³ Sokt di qaku sokt iarhongäkt dap kosaqi aiut kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ut i ama muqunängi na qa di qosaqi qali lut sa ama ruanini imuk päm mes. Dap kali lut sa ama snängaqa dävarhäm nä ma Ngämuqa iva qä kur a ut i aa es na ut maengäktki bä va qa rhuisiska vät aut släqyigleng nämät ama ivätki at märän.

²⁴ Bä nävät aut katnanakt toqoräkt di sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut.

Sokt di ngakt bä sa ut sangar ianiäkt kärqäni i ut nanakt iva urhi rha ini nasot di sa qaku urhit läk iva qali lut nani ini. Inguna ngu lu auge qat nanakt iva bä ba qa nä guani rhoqoräkt i nak kop kat lu ini?

²⁵ Sokt di ngakt bä ut nanakt iva bä ba ut na ani qärqäni i as kaku ut lu ini dä sa qali lut ma ama qrot nani ini sa ama bulap.

²⁶ Bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dän ivakt iva qat tatnärhäm ut inguna qaku urha anga qrot bä qaku ut dräm iva urhi nädi nani agini sokt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nä bä ba ut na ama näknok sage ma Ngämuqa qärangätni i ama dursäväm na ngät mamär.

²⁷ Näkt ma Ngämuqa qärakni i qat lu ama ruvek arhä snängaqa qat dräm i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tu aa snäng doqoräkt inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nä sage ma Ngämuqa sädaver mä ut aiut kärarhae i aa ruvek na rha varhäm aa snängaqa.

²⁸ Bä ut dräm i ma Ngämuqa di qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngät tualat ivakt iva mamär sä iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa qärarhae i sa qa mes ta varhäm aa snängaqa.

²⁹ Inguna iarhakt kärarhae i sa mudu ma Ngämuqa qat dräm iva mugas diva rhat nanakt na qa di sa qa muqunän bät a rha iva rha rhän doqor aa emga ivakt iva ama rhäqäp na rha ama rhoes diva arha matka na qa.

³⁰ Bä ma Ngämuqa qa mes iarhakt kärarhae i qa muqunän bät a rha bä qa mualat sä qärarhae i qa mes ta bä rha män i ama räktta na rha da aa saqong näkt iarhakt kärarhae i qa mualat sä rha rhoqoräkt di rha moe rhi na qa sa aa murhämeska.

Ma Ngämuqa Aa Laviqi Ama Sok Täm Gi

³¹ Bä nävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat

na ngät dä ngu lu va urha rhamän do-qor mäniekt? Ngakt bä ma Ngämuqa di qat mair gem ut dä ngu lu va auge qa rhäqäne dä mamär i qa rhair särhäm ut?

³² Ma Ngämuqa di qaku qa nen da aa emga dap ka vodäm ga ivakt iva qä ñäp sädaver mä ut moe. Näkt ngakt bä qa mualat toqoräkt dä nga va qosaqi qaku qä navon ut kop äkt tä iarhongäkt moe?

³³ Qaku aung iva qä rhäksärha ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa sa qa armeng däm da vät arha lat angät tpäs inguna qoki qa qa mes ta i ama räkt ta ama ruvek.

³⁴ Bä qosaqi qaku mamär väti aung iva qä narhäksärhäm ut pät aurha lat angät tpäs inguna ma Jisas ma Krais di qa ñäp näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt sa qale qa rhage dä ma Ngämuqa aa märmär näkt ka di nak iaqäkt kärak i qä nän bä ba ut sagem ma Ngämuqa.

³⁵ Nga mamär iva guani ngärhi arñis na ut nämäni ma Krais aa lavuqi? Qaku! Qaku mamär väti ama märän maos maos ura ama ruvek toqoräkt i rhi sangäm na ut inguna nävät ma Jisas ma Krais. Bä qosaqi arhongni rhoqor ama qärhuqi bä ama tläqa bä ama märän gärangätni i ngät dän iva sa urhit len nävät a ngät bä sävät ama tñäpki diva qaku mamär väti a ngät iva ngärhi arñis na ut nämäni ma Krais aa lavuqi.

³⁶ Iarhongäkt di rhoqor varhäm ama Abuk na ama Mabu qäraktni i qiat tamän doqortäqyia,

“Inguna nävät a nge dä sa vasägos dä ama ruvek ti siqut iva rhi veng ut.

Bä ut di ut toqor ama sipsipkäna qärangätni iva rhi veng ngät.”

³⁷ Di ngäktki i väti iarhongäkt moekt di ut täqäne dä mamär inguna nävät iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut.

³⁸ Inguna sa nguat dräm mamär i qaku mamär iva ama tñäpki ura ama iar ura ama enselqäna ura iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt

ura iarhongäkt täkt ura iarhongäkt mugas ura iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot

³⁹ ura ama qrot ngät ama iaus kärangätni i qale ngät daver mä ut mät ama leqäs ura iangärhäkt kärangät i qale ngät inamäk säng ama ivätki arha rhäng ura guarhong gärqärhongni i irhong nämäni iarhongäkt moe i sa ma Ngämuqa qa säm irhong diva qaku mamär väti iarhongäkt iva irhong ngärhi arñis na ut nämäni ma Ngämuqa aa lavuqi nävät ma Jisas ma Krais aurha Engeska.

9

Ma Ngämuqa Qä Rharmeng Da Ama Ruvek Parhäm Aa Snängaqa Maräkt

¹ Nguat tamän na ama engäktki dap kaku ngu iras inguna ngo nämäni ma Krais. Gu mädräm ngärhit tarespäm na ama enge qärangätni i nguat tamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt

² i aingo di ama iräski ama mor qí dä ama ruanini qärqäni i qaku rhäktäksot nä ini nga e mät gu snängaqa.

³ Rhoqoräkt dinguna aingo di nani a ngo iva vadi mai aingo di sa ma Ngämuqa qa qutmäas a ngo na aa enge bä rhi rhodäkt sä ngo nae nämäni ma Krais ivakt iva ngua rhatnärhä gua ruavek ama Israelqäna iva rhat nanakt iarhakt kärarhae i gu qärhae maräkt.

⁴ Ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani i qa armeng däm da bä rha män i aa es na rha bä aa murhämeska di qosaqi qa e väti a rha. Qa mualat na aa rhares-bane qä na rha näkt ka von da rha aa Muräkt. Näkt ama engäktki na ngät ama ansäas sage ma Ngämuqa di nga e gem da bä rha di bä ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa aa mumänaris nä irhong.

⁵ Bä qosaqi ama Israelqäna di ma Abraham gä nä ma Aisak näkt ma Jekop di ama ngätmamäkkäna na rha

bä ba rha näkt ma Krais sa qa män i ama ruqa na qa nämäni rha. Qa di ma Ngämuqa na qa qärak i qat turäkt daver iarhongäkt moe bä qa di ama modämne nga e gem ga vasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

⁶ Sokt di rhoqoräkt i arhani ama Judaqäna di qaku rhat nanakt di qaku iomäkt ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa enge di ama suk pa angät kamäs inguna qaku ama ruvek moe qärrarhani i rha nämäni ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengäktki.

⁷ Dä qaku ama ruvek moe qärrarhani i sa rha män nävä ma Abraham di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengäktki inguna ma Ngämuqa di sa qa qoar nä ma Abraham doqortäqyia, "Iarhakt kärarhani iva rhi qoar i ngia es na rha diva rha rhän nämäni ma Aisak aa enevaqi."

⁸ Ama rharimini sä rhom däkt di rhoqortäqyia, qaku ama ruvek moe qärrarhani i sa rha sa rha mäni ma Abraham aa enevaqi di ma Ngämuqa aa es na rha dap sokt aa es di nä iarhakt kärarhae i aa mumänaris nga e vät a rha.

⁹ Inguna ama mumänaris ngät tamän doqortäqyia, "Vät ama rhodäm ama sägängät toqor täkt pät tak pit ama quiaqa diva evär däm ngo bä va ma Sara diva qi sa anga rhoemga."

¹⁰ Näkt kaku sokt toqoräkt dap kosaqi rhoqoräkt i sa ma Rebeka di qia sa at tuimiom di in män nävärt ama ruqa aut mamäkkäna arha ik ma Aisak

¹¹⁻¹² bæ nga as toqoräkt i qaku in nanäk kia sa iom bæ as kaku in mualat na anga mär ngät ura anga vu ngät anga lat dä sa ma Ngämuqa qa qoar nä ma Rebeka rhoqortäqyia, "Ama ngärhamatka diva qat tualat bæ ba ama ngärhaläktka." Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa qa armeng da aung nävärt a iom barhäm aa iska i qä rharmeng da aa ruvek parhäm aa snängäqa dap kaku varhäm sävetka aa lat.

¹³ Iarhongäkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät

tamän doqortäqyia, "Gua snäng bät ma Jekop dap ngua mer ma Iso."

¹⁴ Ngu lu va rhoqor täkt dä u rhamän doqor mäniekt? Nga ma Ngämuqa di qaku qat tualat maräkt toqoräkt i sokt kä rharmeng da arhani nävärt ama ruvek bæ ba nas? Nak kaku rhoqoräkt!

¹⁵ Inguna qa märhamän särhää ma Moses toqortäqyia, "Va ngut lavuqi na aung gärrakni iva nani a ngo na qa dä va ngu nääm sävärt aung gärrakni iva nani a ngo na qa."

¹⁶ Bæ äkt i ma Ngämuqa aa armengdäm di qoki qa aa qäni qärak i qät lavuqi na ama ruvek dap kaku nävärt ama ruvek arhä snängäqa ura arha lat.

¹⁷ Bæ qosaqi ut lu rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qa märhamän särhää ma Farao na aa enge rhoqortäqyia, "Ama rharimini qärrqäni i ngua märanas na nge divakt iva ngu qur a nge rhä gu qrot bæ va gu ngärhipki diva rhi sameng na qi vät ama ivätki moe."

¹⁸ Bæ äkt i sa ma Ngämuqa qät lavuqi nä iarhakt kärarhae i nani a qa iva qat tualat sä rha rhoqoräkt dap kä säämqrot nä iarhakt kärarhae arhä snängäqa qärrarhae i nani a qa iva rha rhän doqoräkt.

¹⁹ Nguaräm ba aung nävärt a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, "Ngu lu mäniekt bæ ma Ngämuqa qät täksärhäm ut toqoräkt i qat lu aurha lat kärangätni i qaku ama räkt ngät inguna auga di mamär vät a qa iva qat tualat dap kaku qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängäqa?"

²⁰ Dä va ngua rhuvät pät a nge i, "Agi a ruqa na nge bæ äkt i mamär iva ngia rhuvät pät ma Ngämuqa rhoqoräkt?" Nga mamär iva ianiäkt kärqäni i sa akni qa däñdäñ bät ini ngä rhamän särhää iaqäkt ama ruqa rhoqortäqyia, "Mäniekt bæ sa ngia mualat na ngo rhoqor täkt?"

²¹ Ama ruqa qärakni i qä däñdäñ bät ama bæñbæñgi di aa qrot i mamär vät a qa iva qä däñdäñ bät arhongni qärqärhongni ivakt iva rhat tualat na

ama lat ama vit na ngät nä irhong bää qosaqi sävät arhongni qärqärhongni i qaku mamär vät ama lat ama vit na ngät nävät ama sägäkt ama bänbäñgi.

²² Nguaräm nani ma Ngämuqa iva qää vuk sa aa uraqi dää aa qrot sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa mualat nä irhong ivakt iva qä slava nä irhong dää va qäbäs nä irhong sokt di qat tudävarhäm nä irhong mauiu

²³ ivakt iva ama ruvek ti lu aa murhämeska aa mämägän doqoräkt i qät lavuqi nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mualat nä irhong ivakt iva irhong ngärhi rha aa lavuqi iarhongäkt kärqärhong i mudu sa qa rhäkmu nä irhong nani aa murhämeska.

²⁴ Iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qät lavuqi nä irhong di aiut kärarhae i sa qa mes ut di qaku sokt nämäni ama Judaqäna dap kosaqi nämäni ama Jentailqäna.

²⁵ Iangärhakt ama lat di ngät parhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Hosea aa enge qärangätni i qa säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i mudu qaku gua ruvek na rha diva ngua rhes ta i, ‘Gua ruvek’

bää sävät kärarhansi i mudu qaku gua snäng bät a rha diva ngu qoar i, ‘Gua snäng bät a rha.’”

²⁶ “Bä vät ama ivärhäs kärqosni i mudu ma Ngämuqa qa qoar na rha vät a äs i qaku aa ruvek na rha diva vät iosäkt ama ivärhäs diva rha rhes ta i, ‘Ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa es na rha.’”

²⁷ Näkt ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia, “Näma dää ama rhodäm sa ama Israelqäna di masirhat toqor ama garäksa aa qungi sokt di nak kop ama marheka na rha nävät a rha diva ma Ngämuqa qa rhumaiar na rha

²⁸ inguna ma Ngämuqa va qä sangäm na ama ruvek masirhat pät

ama ivätki moe dap pa qaku qä naqutsäas pät a nas.”

²⁹ Bä rhoqoräkt diva varhäm ma Aisaia aa enge qärangätni i ngä märhamän doqortäqyia,

“Nga vadi mai qaku ma Engeska na ama qrot moe qa lavuqi na arhani nävät aut mamäkkäna dää qä narhares iva aurha anga es násot
dää sa vadi mai ut toqor ma Sodom
bää va u rhän doqor ma Gomora.”

Ama Israelqäna Di Qaku Rhat Nanakt

³⁰ Ngu lu ama rharimini di rhoqor mäniekt sä iarhongäkt gua engirhong? Ama Jentailqäna qärrarhansi i sa qaku rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dää ma Ngämuqa aa saqong di sa rha män doqoräkt di nävät arhä qat nanakt.

³¹ Sokt di ama Israelqäna di sa rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dää ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät iomäkt iva rhat tet parhäm gärangätni ama Muräkt i rhat tu arhä snäng iva ngärhi rhoer nanokt ta iva ama räktta na rha sokt di qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dää mamär.

³² Mäniekt bää rhoqoräkt? Rhoqoräkt dinguna sokt tat tualat parhäm iangärhakt ama Muräkt dap kaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Sa rha sáp pät ama duiqa aa rhäng gärakni i vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng.

³³ Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguat tu ama duiqa e ma Saion gärakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. Iaqäkt ama duiqa diva ama ruvek tit sáp pät aa rhäng.

Näkt auge qärik i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhakt sä iaqäkt ama ruqa.”

10

¹ Gua ruavek, nani a ngo masirhat bää ngu nǟn sage ma Ngämuqa sävät a rha iva ama Judaqäna rhi rha ama mumaiar.

² Nguat dräm i nani a rha masirhat iva rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng sokt di qaku qunäga vǟt a rha

³ iva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama räktta na rha rhoqor mäniekt. Dä soknga rhi siqut iva rha rhän i ama räktka na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dap kaku varhäm ma Ngämuqa aa iska qärakni iva rha rhän i ama räkt ta näväm ga.

⁴ Sokt di sa ma Krais ka mualat sa ama Muräkt iva qaku angärha anga qrot bää bā ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama räktta na rha nävät arhǟ qatnanakt.

Ama Enge Na Ama Mumaiar Bä Ba Ama Ruvek Moe

⁵ Ma Moses ka säm sävät ama Muräkt i ngakt bää ama ruqa qat tet parhäm ama Muräkt ivakt iva qa rhän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva mamär iva qat tet parhäm angärha enge moe.

⁶ Sokt di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ama ruqa qärakni i qat dän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di nävät ama qatnanakt toqortäqyia, “Qale ngiat tamän mät gi snǟngaqqa i, ‘Ngu lu va auge qa an dävit säda ama usäpkı arha ron ivakt iva qǟ rha ma Krais inavuk sarhe?’”

⁷ ura “‘Ngu lu va ar sa auge rhämane sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit ivakt iva qǟ rha ma Krais inamäk nämät ama tñäpkı?’”

⁸ Sokt di ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama enge di nga e glaqot na nge. Nga e mät gia vǟngi bää nga e mät gi snǟngaqqa.” Iangärhäkt ama enge di aut sameng iva ama ruvek tat nanakt nǟ ma Krais.

⁹ Bää ama rharimini sä iangärhäkt di ngakt bää ngia rhamän mamär nämät gia vǟngi i ma Jisas di ma Engeska bää ngiat nanakt nämät gi snǟngaqqa i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa

nämät ama tñäpkı diva ma Ngämuqa qa rhumaiar nge.

¹⁰ Di ngäktki rhoqoräkt inguna nämät ama ruqa aa snǟngaqqa dä sa qat nanakt bää va qa rhän i ama räktka na qa dä nämät aa vǟngi dä sa ama ruqa qǟ qoar i ma Jisas di ma Engeska dä va qǟ rha ama mumaiar.

¹¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Auge qärak i qat nanakt nǟ ma Krais diva qaku ma Krais kää namusangärhäkt sǟ qa.”

¹² Qaku anga nañisäm nga e mänguräp ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna inguna ama sägäk ma Engeska di ma Engeska bää bā ama ruvek moe bää qat dodämne na ama ruvek moe masirhat iarhakt kärarhae i rhi nǟn ga nani aa matnärhäm

¹³ inguna “iarhakt moe qärarhae i rhi nagukt sage ma Ngämuqa diva qa rhumaiar ta.”

¹⁴ Sokt di nguaräm arhani nävät a ngän diva rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va sirhäkt ti nagukt sagem ga iaqäkt kärak i sa mudu qaku rhat nanakt na qa rhoqor mäniekt? Bää ngu lu va sirhäkt tat nanakt na qa iaqäkt kärak i sa mudu qaku rha nari sävät a qa rhoqor mäniekt? Dä ngu lu va rhi nari sävät a qa rhoqor mäniekt toqoräkt i sa qaku aung ga sameng ba rha sävät a qa?”

¹⁵ Näkt ngu lu va iarhakt kärarhae iva rhi sameng diva rhi sameng bät a rha rhoqor mäniekt kre i sa qaku arhani di sa rha rhäk na rha?” Di ngäktki rhoqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Iarhakt kärarhae arha mänmänäs i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät di ama mär äs masirhat!”

¹⁶ Sokt diva ngua rhuvät pät arhǟ snanbät toqortäqyia, sa qaku rha moe rha vǟs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Iomäkt di äm doqor varhäm ma Aisaia aa enge qärangätni i ngä märhamän doqortäqyia, “Engeska ma Ngämuqa, ngu lu sa auge qat nanakt na ama enge qärangätni i qa nari ngät nämät ut?”

¹⁷ Bä äkt i ama qatnanakt ngät dän doqoräkt i ama ruvek tat nari ma Ngämuqa aa enge. Näkt ama ruvek tat nari iangärhäkt ama enge rhoqoräkt i arhani rhi sameng na ngät sävät ma Krais.

¹⁸ Sokt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu ama Israelqäna di qoki sa nga qaku rha nari? Ari, sa rha nari inguna ama Abuk na ama Mabu qiat tamän doqortäqyia,

“Arha eguin sa ngä met pät ama ivätki
moe
bä arha eguin di ngä met säda
ama ivätki at tärhäkt moe.”

¹⁹ Dap täkt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu nga qaku qunäga väät ama Israelqäna? Ari, sa qunäga väät a rha inguna narhoer di sa ma Moses ka märhamän doqortäqyia,

“Va ngua rhualat sä ngän iva ama vu
angän snängaqa sävät iarhakt
ama ruvek kärarhae i qaku
arha anga ivätki
räva ngua rhualat sä ngän iva
ama vu da angäna ron sävät
arhani ama ruvek kärarhae i
ama dädän da na rha.”

²⁰ Bä ma Aisaia qa märhamän na ama qraräk toqortäqyia,

“Aingo di ama ruvek iarhakt kärarhae
i qaku rhit ñäm nani a ngo di sa
rha män bät a ngo
räva aingo di sa ngua qur ama ru-
vek täm mes iarhakt kärarhae i
qaku rhi snanbät nani a ngo.”

²¹ Dap ka märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia,

“Vät ama qunäng moe di sa nguat
nais ngua rhäqyisem nani ama
ruvek kärarhansi i qaku rhit päs
gua enge angärha rhäng dä rha
vit pät ngua väs.”

11

*Ma Ngämuqa Di Qaku Qa Rhong Na
Aa Rhängait Sävät Ama Judaqäna Moe*

¹ Dä va ngu snanbät toqortäqyia, nga sa ma Ngämuqa di sa qaku nani a qa na aa ruvek? Nak kaku rhoqoräkt! Inguna aingo di akni na ngo nävät ama Israelqäna bä ngo di ama rhodäm sä ngo sämäni ma Abraham näkt ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin.

² Ma Ngämuqa di sa qaku qa rhong na aa rhängait sävät aa ruvek kärarhansi i sa mudu qa armeng däm da. Nga sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge sävät ma Elaija qärakni i sa qa märhamängus pät ama Israelqäna sage ma Ngämuqa?

³ Aa enge di rhoqortäqyia, “Engeska, sa rha veng gia vämginarha dä rha slava nä gi lai na ama vodämes bä qop sokt nävät a ngo i qale ngo bä qosaqi nani a rha iva rhi veng ngo.”

⁴ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa muvätki bä ba qa di rhoqor mäniekt? Qi di rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama ruvek di as gua ruvek maräkt kärarhansi i sa qaku rha an da arhä quum sä nas sage ama iraski na qa ama ngämuqa qärakni i rhat tes ka i ma Bal.”

⁵ Näkt kosaqi väät tangät täkt ama rhodäm di ama gaini na qi ama guläñgi na ama Judaqäna rha e qärarhansi i sa rha män i ama qatnanaktpämäda qärarhansi i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät aa ñämsävätki.

⁶ Ma Ngämuqa qa armeng däm da di nävät aa ñämsävätki dap kaku nävät arha lat ama mär ngät inguna ngakt bä sa qa armeng däm da nävät arha lat ama mär ngät dä rhoqoräkt diva qaku aa ñämsävätki iaqyäkt kärakt i qiat tualat.

⁷ Dä ama rharimini sä rhom däkt di rhoqor mäniekt? Sokt di qaku ama rhäqäp na rha ama Israelqäna rha mäqäne dä mamär i rha rha ianiäkt kärqäni i rhit ñäm ma ama qrot nani ini. Ama ruvek kärarhansi i sa qa armeng däm da di sokt ta qärarhansi i rha rha ini dap iarhakt kärarhae i qaku rha mäqäne dä mamär di sa

ma Ngämuqa qa sämaqrot na arhä snängaqqa.

⁸ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa mualat sä rha ivakt iva qaku rhi natmuarhäsäng mamär.
Bä inamäk bä sävät tak täkt ama qunäga di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama saqong gärangätni iva qaku rhat nañäm mamär dä qa von da rha ama sdäm gärangätni iva qaku rhat nari mamär.”

⁹ Näkt ma Devit ka märhamän doqortäqyia,

“Mamär iva arhä tmäsimet ngärhi sangar a rha rhoqor ama bau-rqa bä va imek ngärhi sokot na rha dä va imek toqor ama duiqa iva vläktpläkt sä rha väät aa rhäng bä nävät imek dä va ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

¹⁰ Mamär iva arhä saqong di bängangit mät ngät ivakt iva qaku rhat lu dä mamär iva rhi vakt pät arha rhängitnäk pa ama märän angärha rem basägos.”

Arhani ama Jentailqäna Diva Rhi Däktgyäm Da Mamär Mäni Ama Ngämuga Ama Olip

¹¹ Bä äkt iva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu i nga rhoqoräkt i ama Judaqäna di dän ba arha qar dä sa nga arpus na rha ivakt iva sa mava na rha mas? Nak kaku rhoqoräkt! Dap nguna nävät arha vuini dä sa ama mumaiar ngä män sage ama Jentailqäna ivakt iva ama Judaqäna diva arhä snängaqqa ama vu qa nävät iangärhäkt ama lat.

¹² Ama Judaqäna arha vuini ngä män sa ama mämägän na ama modämne bä ba ama ruvek mäni ama ivätki bä nga rhoqoräkt i mava na rha di iangärhäkt ama lat ngä män sa

ama mämägän na ama modämne sage ama Jentailqäna. Nak as pa masirhat mamär na ama mämägän na ama modämne qrekt i ama Judaqäna moe qärarhani i sa ma Ngämuqa qa muquän bät a rha di rhat nanakt.

¹³ Nguat tamän särhäm ngän däkt ama Jentailqäna i väät tangät täkt ama rhodäm gärangätni i ama ngangga na ngo bå ba ama Jentailqäna diva nguat tualat nä gua lat ma ama qrot sa ama märmärgem

¹⁴ ivakt iva nguaräm bä va nävät gua lat dä va guavek nävät gu qärhae ama Judaqäna diva arhä snängaqqa ama vu qa sävät ama Jentailqäna bä rhoqoräkt dä va guavek nävät a rha diva rhi rha ama mumaiar.

¹⁵ Ngäkt bä nga ma Ngämuqa qa rhong na aa rhängait sävät ama Judaqäna dä sa arhani ama ruvek pät ama ivätki di sa rha män i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa dä ngu lu va rhoqor mäniekt kre i saqi qä rhong sävät a rha iva aa ruvek na rha? Rhoqoräkt diva rhoqor qre i ama näpta diva saqi as ama iar ta.

¹⁶ Ngakt bä ama narhoer äm ama qäväläm nävät ama bret kärakni i sa rha von ma Ngämuqa rhä bäm di ama qumärqumär äm mamär dä sa va iaqäkt ama bret moe diva qosaqi rhoqoräkt. Näkt kosaqi ngakt bä anga ngämuga aa snagut di ama qumärqumär ngät mamär di qosaqi va aa ngärhäqyitnäk diva itnäk toqoräkt.

¹⁷ Sokt di ngakt bä atnäkni ama ngärhäqyitnäk nävät ama ngämuga ama olip di sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä itnäk nae dap ka däktgyäm mamär mäni qa na ngän ama Jentailqäna di ngän doqor ama ur qa ama ngämuga ama olip aa ngärhäqyit bä rhäkt di sa iangärhäkt ama qrot dä ama iar na ama mämägän di ngät dän bä ba ngän nage ama ngämuga ama olip aa snagut

¹⁸ dä sa va qale ngän dair na nas pät iatnäqäkt angät tpäs. Mamär iva ngänät dräm i qaku ngän gärrarhani i

rhat tatnärha ama snagut dap kinak
ama snagut di ngät tatnärhäm ngän.

19 Nguaräm iva aung nävät a
ngän gä quoar toqortäqyia, "Ma
Ngämuqa qa anbetäk sa atnäkni ama
ngärhäqyitnäk nae divakt iva rhi
däktgyäm ngo mamär nasot a rha."

20 Ngäktki rhoqoräkt. Sa ma
Ngämuqa qa anbetäk sä rha nae
dinguna qaku rhat nanakt sokt di
ngän di sa qale ngän e nasot a rha
inguna ngänät nanakt. Sokt di qale
ama snängaqa na ama mairnanas
kale qa väm ngän inguna nävät
iomäkt dap kinak mamär iva ngänit
len

21 inguna ngakt bää ma Ngämuqa
di sa mudu qaku qa lavuqi na ama
ngämuga aa ngärhäqyitnäk mamär iva
qali litnäk äkt mäni qa dä varis kä
namualat toqoräkt sä ngän.

22 Mamär iva ngäni lu ma Ngämuqa
aa lat na ama lavuqi dä aa lat ama
qrot ngät. Qa di sa qa mualat na ama
lat ama qrot ngät sävät ama ruvek
kärrahani i sa arpus na rha sokt di
sa qät lavuqi na ngän grekt iva qale
ngän mamär da aa lavuqi arha ron.
Ngakt bää qaku diva qosaqi ngän diva
qä rhodäkt sä ngän nae.

23 Näkt käqi rha di ngakt bää rhi
qutsasorhane nämät iomäkt i sa qaku
rhat nanakt bää rhat nanakt diva saqi
ma Ngämuqa qä däktgyäm da mamär
mäni iaqäkt ama ngämuga inguna sa
aa qrot iva qa rhualat toqoräkt.

24 Inguna ngakt bää sa ma Ngämuqa
qa rhodäkt sä ngän nae nävät ama ur
qa ama ngämuga ama olip bää na ama
lat kärangätni i qaku ut dräm ut tualat
toqoräkt di sa qa däktgyäm ngän mäni
ama ngämuqa ama olip mamär dä
sa qa rhäkmu na nas mamär iva
saqi as kä däktgyä iatnäqäkt ama
ngärhäqyitnäk mamär mäni arha
ngämuqa ama olip maräkt.

Ama Israelqäna Diva Ma Ngämuqa Qa Rhumaiar Ta

* **11:31** sa va rhäkt diva Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani
ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm
di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

25 Gua ruavek, kale ngän dair na
nas dap nani a ngo masirhat iva
qunäga väti a ngän mamär sävät
ama Israelqäna. Arhani nävät a
rha di ama qrot arhä väs bää va
qale rha rhoqoräkt bää dängdäng i
ama rhodäm gärangätni i sa ama
Jentailqäna moe qärrahani i sa ma
Ngämuqa qa muqunän bät a rha di sa
rha mon sämäni aa ruvek.

26 Dä nasot dä va ama Israelqäna
moe rhi rha ama mumaiar toqor
varhäm ama enge qärangätni i rha
säm a ngät toqortäqyia,

"Ama ruqa iva qa rhuisiska väti ama
ruvek diva qa rhän nae ma
Saion
näkt pa qä rhäksot nä ma Jekop aa
qärhae arha vuirhong."

27 "Bää va rhangät täkt ama lat di gu
rharesbane ngu na rha
rhoqoräkt i ngu sot na arha
vuirhong nae nävät a rha."

28 Rhoqoräkt i ut tu ut snäng sävät
ama sameng ama mär ngät dä qunäga
väti a ut i sa rha män i ma Ngämuqa
aa ikkäna na rha ivakt iva mamär
väti a ngän ama Jentailqäna iva ngäni
nari dä ngänit päs ama sameng ama
mär ngät angärha rhäng. Dap nävät
iomäkt i qa armeng däm da dä sa ma
Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna
nävät arhä mamäkkäna mudu.

29 Ma Ngämuqa aa snäng bät a rha
inguna qaku qät kutsasorhane na aa
snängaqa sävät aa vänbon dä aa ar-
mengdäm.

30 Nak kop toqor ngän i mudu väti
angätni ama rhodäm di qaku ngän det
parhäm ma Ngämuqa aa enge dap täkt
di sa qa von ngän da aa lavuqi inguna
nävät iomäkt i qaku ama Judaqäna
rha tet parhäm ma Ngämuqa aa enge

31 di rhäkt di sa ama Israelqäna di
qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa
aa enge divakt iva nävät ama lavuqi
qärraktni i sa ma Ngämuqa qa qur a

ngän däm gi dä sa va rhäkt diva* qosaqi rhi rha iaqyäkt ama lavuqi.

³² Ma Ngämuqa sa qa qyiradeng na ama ruvek moe iva qaku rhat tet parhäm aa enge ivakt iva nasot diva mamär väät a qa iva qät lavuqi na rha moe.

³³ Ngäktki mamär i ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä aa mungäsnäng angät mämägän di dursäväm na ngät. Aiut di qaku mamär iva qunäga väät a ut sa aa matnävämne ura va ut dräm mamär na aa is.

³⁴ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge sa qunäga väät a qa sä ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqaa ura sa auge di sa qät dodräp ma Ngämuqa iva qat tualat toqoräkt?”

³⁵ “Ura ngu lu auge qa von ga rha anga vänbon gärangätni i mamär iva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa väät a ngät?”

³⁶ Inguna iarhongäkt moe di irhong nagem ga bä irhong di qali lirhong ba aa rhäkt bä irhong diva irhong bä ba qa. Mamär iva ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

12

Mamär Iva Urhit Bon Da Aurha Iar I Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Vasägos

¹ Gua ruavek, dä soknga ngu nän ngän ma ama qrot nävät ma Ngämuqa aa lavuqi iva ngänit bon da angäna iar i ama vodämes pasägos iva ngän dualat na ama lat ama qumärqumär ngät mamär dä ama lat kärangätni iva märmär gem ga nävät a ngät. Iangärhäkt di angäna ansäs ama engäktki na ngät sage ma Ngämuqa.

² Saqi as pa kale ngänit päs ama ruvek nämäni rhakt täkt ama iyätki arha lat angärha rhäng. Dap kinak

pa mamär iva iangärhäkt ama mu-mamär väät angän mädräm ngärhi qut-sasorhane na ngän. Bä va rhoqoräkt dä sa mamär iva qunäga väät a ngän sä ma Ngämuqa i agi a lat di ama räkt ngät bä ama mär ngät bä agi a lat diva märmärgem gem ga nävät a ngät.

Ama Vänbon Gärangätni I Ma Ngämuqa Qät Bon Ut Täm Ngät Nävät Aa Nämsävätki

³ Ma Ngämuqa di sa qät ñäm sävät a ngo mamär bä nguat tamän särhäm ngän moe iva qale ngän du angän snäng i aingän di ama moräs na rha na ngän bä sa qale ngän dävuk. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär bä va ngän moe asägäk asägäk diva ngiat tatnävämne na nas parhäm ama qatnanakt angät siqutka qäarakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga.

⁴ Rhoqor ama ruqa i aa släqyige ama sägäge nä ige sokt di iagekt ama släqyige di ama rhäqpäp nä ige angät kävälap bä iaväkt ama qävälap di qaku ap ngät tualat na ama sägängät ama lat. Aiut di ut toqoräkt.

⁵ Bä aiut di ngäktki i ama rhäqpäp na ut sokt di ut moe di ama sägäge ama släqyige na ut mäni ma Krais bä qosaqi ut moe asägäk asägäk di ut nämäni ne.

⁶ Näkt na ama vänbon gärangätni i qaku ngät toqorne qärangät i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät nävät aa nämsävätki dä sa mamär iva ut tualat parhäm iangärhäkt ama vänbon. Ngakt bä aung di aa vänbon gärangätni iva qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa di mamär iva qat tamän sokt pät iarhongäkt kärqärhong i qat nanakt i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm irhong.

⁷ Ngakt bä aung di aa vänbon gärangätni iva qat tualat bä ba arhani ama ruvek ivakt iva qat tatnävhäm da dä mamär iva qat tualat toqoräkt. Bä qosaqi iaqäkt kärak i qä su nä ma Ngämuqa aa enge di mamär iva qä su ama ruvek mamär.

⁸ Bä iaqäkt kärak i qät sämaqrot na ama ruvek di mamär iva qat tualat toqoräkt bä qärakni i qät bon nagem mes iva qat tatnähräm di mamär iva qat tualat toqoräkt masirhat bä iaqäkt kärak i qat turäkt bä ba ama ruvek di mamär iva qat turäkt bä ba rha mamär. Bä qosaqi iaqäkt kärak i qat tualat nävät ama lavuqi di mamär iva qat tualat toqoräkt na ama märmärgem.

Ama Lat Kärangätni I Ngärhi Sameng I Ama Qatnanaktpämda Na Ut Maengäktki

⁹ Mamär iva ngänät sangar ama lavuqi ama engäktki na qi. Mamär iva qaku nani a ngän mamär na ama vu ngät ama lat dap kinak pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät.

¹⁰ Angäna snäng bät a ne rhoqor ama sägärhae qärarhani i rhat dräm arhä snäng bät a ne. Mamär iva ama narhoer ta na ngän iva ngäni von da ama qutdrir sävät a ne.

¹¹ Qale arusus pät a ngän dap kinak mamär iva qänäskänes ngän iva ngän dualat mamär bä bä ma Engeska.

¹² Märmär gem ngän doqoräkt i ngänät nanakt ma ama qrot nä ma Ngämuqa iva nasot dä va qa rhualat na ama märirhong bä ba ngän. Ngakt ba ama märän ngät dän bät a ngän dä va qale ngän mamär sa ama bulap. Näkt kale mämae väät a ngän sa ama nän dap kinak pa ngäni nän basägos.

¹³ Ngakt bä ma Ngämuqa aa es di rhit läk nani guarhong dä sa va ngäni von da nagem mes nävät angän gärhong. Näkt ngänit täkmu na nas iva ngän datnährä iarhakt kärarhae i ama tmända qärarhani i qaku arha anga väät.

¹⁴ Ngäni nän dä ma Ngämuqa aa modämne sävät iarhakt kärarhae i rhi sangäm na ngän mavängam. Ngän du-alat toqoräkt dap pa qale ngän nanän ga iva qä slava na rha.

¹⁵ Märmär gem ngän ngän na ama ruvek toqoräkt i märmär gem da dä va airäs ngän ngän na ama ruvek toqoräkt i airäs ta.

¹⁶ Mamär iva qale ngän moe mamär gem ne. Qale ngäni sämamor na nas dap kinak mamär iva but sä ngän mäk sage ama ruvek kärarhani i qaku ama moräs na rha bä qale ngän ngän na rha. Dap pa qale ngän dair na nas i ngän du angän snäng i aingän di ama mädrämda mamär.

¹⁷ Qale ngän namualat na anga vu ngät anga lat sävät guavek kärarhani i sa rha mualat na anga lat anga vu ngät sävät a ngän dap kinak pa ngän dualat na ama lat kärangätni iva qunäga väät ama ruvek moe sä ngät i ama räkt ngät.

¹⁸ Ngakt bä mamär väät a ngän iva qale ngän mamär ngän na arhani ama ruvek diva qale ngän moe sa ama bulap.

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama vu ngät ama lat sävät a ngän. Dap kinak pa ngäni qyiradeng na arha lat äkt iva bä bä ma Ngämuqa aa uraqi inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama muvätki di aingo gu qäni
ianäkt kärqäni iva ngua rhuvät
pät a rha.”

²⁰ Dap kinak ama lat kärangät iva ngän dualat na ngät di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä angäna ikkäna di anoeng
mä rha
dä va ngäni von da rha äs
dap ngakt bä aqäsäk ta
dä va ngäni von da rhi nakt
inguna ngakt bä va ngän dualat sä
rha rhoqoräkt
diva iangärhäkt angäna lat ngärhi
sämäqlu na rha.”

²¹ Qale angätni ama vu ngät ama lat ngät dän näva angän bäs dap kinak mamär iva ngän dän näva ama vu ngät ama lat angät tpäs na ama mär ngät ama lat.

13

Ama Sämagaininanas Säva Ama Narhoerta Sa Ama Muräkt Arha Rem

¹ Mamär iva ama ruvek moe asägäk asägäk di rhi säm ama gaini na nas säva ama narhoerta aa rem iarhakt kärarhae i rhat turäkt inguna ama narhoerta moe sa ama muräkt di sa ma Ngämuqa qa von da rha ama rhares iva rhat turäkt bää iarhakt kärarhae i rhat turäkt di sa ma Ngämuqa qa märanas na rha.

² Bää äkt i aung gärakni i qat tair särha ama narhoerta rhoqoräkt di nak sa qat tair särha ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuga qa armeng däm da. Bää naga rhoqoräkt diva iaqäkt ama ruqa qä rha ama rhäksärhäm

³ inguna ama narhoerta qärarhani i rhat turäkt di qaku rhat tualat sä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat iva rhit len dap ta tualat sä qärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat iva rhit len. Ngakt bää nani a ngän iva isiska väät a ngän näät ama tlenga sävät iaqäkt kärak i qat turäkt dä sa va ngän dualat na ama mär ngät ama lat. Rhoqoräkt diva qä quoar i aingän di sa ngänit säm ama gaini na nas mamär säva aa rem.

⁴ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna qa di ma Ngämuqa aa latka na qa iva qat turäkt bää ba ngän iva nani ama märini.

Sokt di mamär iva ngänit len gre i ngän mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät inguna qat mair bää bää ma Ngämuqa iva qä sangäm nä iarhakt kärarhae i rhat tualat toqoräkt.

⁵ Bää äkt i ngän di mamär iva qale ngän manao va ama narhoerta arha rem ivakt iva qaku sokt ngän naingis ma Ngämuqa aa uraqi dap kosaqi rhoqoräkt divakt iva isiska väät a ngän bät angän snängaqa sävät angäna lat.

⁶ Bää äkt i nävät täni rhäkt ama rhamini dä qosaqi ngänät dräm ngänit bon da ama takes inguna ama narhoerta qärarhae i rhit ta ama takes di rhat tualat bää bää ma Ngämuqa rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt.

⁷ Mamär iva ngänit bon ama narhoerta moe rhä iarhongäkt kärqärhong i mai va bää ba rha nä irhong i ama takes sage iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes dä qosaqi ama ligär väät ama gunänirhong bää bää iarhakt kärarhae i rhit ta ama ligär. Näkt pa ngänit kutdrir sage iarhakt kärarhae i mai va ngänit kutdrir sagem da.

*Angäna Snäng Bät A Ne Ivakt Iva
Rhäkmämär Varhäm Ma Ngämuqa Aa
Muräkt*

*(13:8-10 / Mat 22:34-40 / Mak
12:28-34/Luk 10:25-28/Gal 5:13-14)*

⁸ Rhoqoräkt i ngäni rha guani nage arhani ama ruvek di vasägos di mamär iva ngänit lir ngän duvät nä ini varhäm ama rhodäm gärangätni i sa ngän mu ngät ba ne. Sokt di angän lavuqi di mamär iva ngänit bodäm gi masirhat mamär vasägos inguna iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a ne di rhit täkmämär toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt.

⁹ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi alek arhani arhä qärhong” näkt sävät angätni ama muräkt di iangärhakt ama muräkt moekt di västämne na ngät säda ama enge angärha ron gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.”

¹⁰ Ama lavuqi di sokt kiat täranas na ama räkt ngät ama lat sävät arhani ama ruvek. Bää äkt i ama lavuqi di qit täkmämär ta ama Muräkt.

¹¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ama rhodäm gärangätni i sa ut däqäm bät a ngät di rhoqoräkt. Mamär iva ngän däranas näät ama mänäpkı inguna ama mumaiari di sa rhäkt di nga e glaqot na ut mamär dap kaku rhoqor mudu rhoqoräkt i as ut nasäng i ut nanakt.

¹² Ama bängagi di sa qorhäs iva rhäksot na qi dap ama qunäga di sa qorhäs iva qa rhän. Bää äkt i mamär iva urhi rhon na ama bängagi arha lat nae näkt pa u rhon mät ama ulaqi at

boi ivakt iva ut tair särhä ma Sämga
dä qosaqi va ut tualat na ama lat
kärangätni i ama mär ngät pät kunäng.

¹³ Mamär iva ut tet mamär toqor
qre i ut tet pät kunäng. Qale ut tet
da ama iar angärha ron gärangätni iva
inirqi na ut dä guani na ut mät ama
reng ama qrot ngät. Dä qale ut tualat
na ama qavatka dä ama lat kärangätni
i ngät täranas na ama vuirhong do-
qoräkt. Dä qale ut täranas na ama lat
kärangätni iva urhi arhäktgyäm sä ne
dä qale aurha anga snängaqa anga vu
qa sävärt arhani ama ruvek.

¹⁴ Dap kinak pa u rhu värt a nas
nä ma Engeska ma Jisas ma Krais
i qa rhoqor ama ulaqi at boi näkt
koki sa qale ut naqyiradeng na aut
släqyigleng iva igleng ngät täqäne sä
ut iva ut tet parhäm igleng angät
snängaqa.

14

Qale Ngän Datnävämne Na Angäna Ruavek Kane

¹ Mamär iva ngäni rhar sa ama
ruqa sagem mes kärakni i qaku ama
qrot pät aa qatnanakt dap pa qale
ngän dair mät ne ngän na qa sa anga
snängaqa qärakni i qät bon ngän däm
ga.

² Akni ama ruqa aa qatnanakt di
ngärhit tares pät aa rhäng iva qat täs
ama tmäs maos maos dap akni ama
ruqa qärakni i aa qatnanakt di qaku
ama qrot ngät di sokt kat täs ama vlol.

³ Ama ruqa qärakni i qat täs ama
tmäs moe di qale qat nañäm mane
na ama ruqa qärakni i qaku qat täs
ama tmäs moe. Bä qosaqi ama ruqa
qärakni i qaku qat täs ama tmäs moe
di qale qä namatnävämne nä iaqäkt
kärak i qat täs ngät moe inguna qa
di sa ma Ngämuqa qa rhares pät aa
rhäng i qa nagem ga.

⁴ Ngu lu guavek koe na ngän iva
ngän datnävämne na akni aa latka?
Qoki va sirhäkt aa narhoerqa qat
turäkt iva qat mair ura va qa arpus
na qa. Näkt pa qa latka diva qat mair
inguna ma Engeska di mamär värt a
qa iva qa rhualat sä qa iva qat mair.

⁵ Akni ama ruqa di qat tu aa snäng
i akni ama qunäga di ama vit na
qa masirhat pät angätni ama qunäng
angät tpäs. Dap kinak pa akni ama
ruqa diva qat tu aa snäng i ama
qunäng moe di ngät toqorne. Va
qoki sirhäkt ak dä ak nävärt a iom
diva iangärhäkt aa mungäsnäng ngät
turäkt tä qa maräkt aa snängaqa dap
pa qaku mamär iva ngät turäkt ta ak
aa snängaqa.

⁶ Bä iaqäkt kärak i qat tu aa snäng
i ama sägäk ama qunäga di ama vit
na qa di qat tualat toqoräkt iva sage
ma Engeska. Qärakni i qat täs ama
släkt di qat täs ngät iva sage ma En-
geska inguna qat tes ama mär sage
ma Ngämuqa. Bä qosaqi qärakni i qaku
qat täs arhongni ama tmäsirhong di
qat tualat toqoräkt iva sage ma En-
geska bä qat tes ama mär sage ma
Ngämuqa.

⁷ Qaku aung nävärt a ut di qa maräkt
kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i
qat däqäm bä qosaqi qaku aung nävärt
a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä
ba nas toqoräkt i qä ñäp.

⁸ Näkt ngakt bä qali lut i ut däqäm
di ut däqäm iva bä bä ma Engeska bä
qosaqi ngakt bä va urhi ñäp di urhi
ñäp iva bä bä ma Engeska. Bä äkt i
ngakt bä sa ut ñäp ura qali lut i ut
däqäm di ut bä bä ma Engeska.

⁹ Inguna nävärt täni rhäkt ama
rharimini dä sa ma Krais ka ñäp
näkt kosaqi qa märanas nämät ama
tñäpki bä ama ngätdäqäm ga ivakt iva
ma Engeska na qa bä ba ama ruvek
moe iarhakt kärarhae i ama ñäp ta dä
qosaqi qärarhan i rhat däqäm.

¹⁰ Bä aingän di sa ngu lu mäniekt bä
ngän datnävämne na angäna ruavek?
Dä ngu lu mäniekt bä ngänät nañäm
mane na angäna ruavek? Varis ut
tualat toqoräkt inguna va ut moe di u
rhärt dä ma Ngämuqa aa mämugunäs
na ama matnävämne angät saqong.

¹¹ Rhangät täkt di ngät toqor
varhäm ma Ngämuqa aa enge
qärangättni i sa rha säm a ngät kärangät
i ngät tamän doqortäqya,

“Sa ngua mu nävät gua iar maräkt i ngäktki va ama ruvek moe di rhi nän da arhä quum sä nas dä gu saqong
dä ama ruvek moe diva rha rhamän mamär i aingo di ma Ngämuqa.”

12 Bä rhoqoräkt diva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä sameng irha aa lat näkt mäniekt bä sävetka qa mualat toqoräkt.

Qale Ngi Naslava Na Akni Aa Qatnanakt

13 Bä nga rhoqoräkt dä mae vät a ut nävät iomäkt i ut tatnävämne na ne. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär iva sa qale ngän dualat nä guani iva ini ngärhi slava na angäna ruavek arhä qatnanakt.

14 Bä ngo di sa nguut nanakt maengäktki i ama tmäs moe maos maos di mamär väta ut iva ut täs ngät ut kärarhani i rha nämäni ma Engeska ma Jisas. Sokt di ngakt bä aung anga ruqa di qä qoar i agung anga tmäs di ama vu ngät iva qat täs ngät di qaku mamär iva qat täs ngät.

15 Inguna ngakt bä angäna anga ruavek di qaku märmär gem da inguna nävät iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät dä sa iangärhäkt ama lat kärangät i ngän dualat na ngät di qaku ngän dualat na ngät nävät ama laruqi. Qale iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät ngä naslava na angäna ruavek arhä qatnanakt iahakt kärarhae i sa ma Krais ka ñäp sädaver mä rha.

16 Bä qosaqi va qale ngän dualat na angätni ama lat kärangätni i ngän du angän snäng i ama mär ngät ingakt dä va arhani ama ruvek ti qoar i sa ngän mualat na ama vu ngät ama lat.

17 Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di qaku nani iahrongäkt kärqärhong i mamär väta ngän iva ngän däs irhong ura va ngäni näkt mä irhong dap kinak ngät di nani ama lat ama

räkt ngät dä ama bulap dä ama märmärgem nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärrqa aa qrot.

18 Auge qäarak i qat tualat nä ma Krais aa lat näp tak täkt ama iska diva ma Ngämuqa nani a qa na aa lat dä va märmär ge ama ruvek nävät a qa.

19 Bä rhoqoräkt dä sa mamär iva vasägos dä rhäktuk pät a ut iva ut tualat nä iahrongäkt kärqärhong i irhong ngärhit bon da ama bulap dä irhong ngärhi sämaqrot na ama ruvek kane.

20 Qale ngän naslava nä ma Ngämuqa aa lat inguna nävät ama tmäs. Ama tmäs moe di ama qumärqumärrqa ngät sokt di qaku maräkt iva ama ruqa qa äs ani qärqäni i mamär iva ini ngä rhäqäne sa akni ama ruqa iva qä sáp sämät ama vuini.

21 Ama mär masirhat toqoräkt i qaku ngän namäs ama släkt dä qaku ngän nanäkt ama wain dä qaku ngän namualat nä guani rhoqoräkt iva ini ngä rhäqäne sa angäna ruaqa iva qat tualat na ama vuini.

22 Bä nga väta kärangätni angän gatnanakt di ngakt bä ngänätnanakt toqor mäniekt sävät tärhong däkt dä mamär iva sokt aingän asägäk asägäk ngän nä ma Ngämuqa ngänätn dräm. Ama märmärgem ge ama ruqa qärakni i qaku guani qärqäni iva qät täksärhäm mes pät ini angät tpäis ianiäkt kärqäni i qat tu aa snäng i mamär iva qat tualat nä ini.

23 Sokt di ngakt bä ngän däs angätni anga tmäs kärangätni i qaku ngänätn dräm mamär i sa mär ge ma Ngämuqa nävät a ngät ura qaku di sa qale ngän da ama rhäksärhäm angärharon inguna qaku mamär väta ngän iva ngän däs mamär nävät ama qatnanakt. Rhoqoräkt dinguna ama lat moe kärangätni i qaku ngät dän nävät ama qatnanakt di ama vuini.*

15

Ma Krais Aa Lat Di Ama Siqutki Na

* **14:23** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävärläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap arhani nävät a rha di sa rha säm ama qängärirhong ma 16:25-27 sarhäkt.

Ngät Bä Ba Ut

¹ Aiut kärarhae i ama qrot ut mäni ama qatnanakt di mamär iva ut dräm ba ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku ama qrot ta. Mamär iva qale sokt ut tualat nä qärqärhongni iva sokt ut di märmär gem ut nävät irhong.

² Mamär iva ut moe asägäk asägäk ut tualat nä qärqärhongni iva märmär ge arhani ama qatnanaktpämda dä va mamär na rha nävät irhong. Rhoqoräkt diva urhi sämaqrot na rha.

³ Iomäkt dinguna qäqi ma Krais di qaku qa mualat na aa lat ivakt iva sokt ka diva märmär gem ga nävät a ngät. Dap ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät di ngät tamän säävät a qa rhoqortäqyia, "Ama ruvek arha enge na ama mumre qärangätni i rha märhamän bät a ngät säävät a nge di qosaqi ngä män säävät a ngo."

⁴ Nak sa iangärhäkt moekt ama enge di mudu rha säm a ngät iväkt iva ngärhit todräp ut dä va ngärhi sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris pät irhong bä ba ut toqoräkt i qali lut ma ama qrot.

⁵ Mamär iva ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gat tualat sa ama ruvek ivakt iva qale rha mauiu ma ama qrot dä qät täsläp pät a rha di qa rhualat sää ngän iva qale ngän gem ne moe da ama bulap angärha ron doqoräkt i ngän dualat toqor ma Jisas ma Krais

⁶ ivakt iva na ama sägäk ama snängaqa dä na ama sägäkt ama vämgä dä sa mamär iva ngänit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ma Engeska ma Jisas ma Krais aa mamäk.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Di Bä Bä Ama Judaqäna Dä Qosaqi Bä Ba Ama Jentailqäna

⁷ Bä äkt iva ngäni rhar sää ne sagem mes toqor ma Krais i sa qa ar sää ngän sagem mes ivakt iva nävät iangärhäkt ama lat dä va ngäni von da ama murhämeska sage ma Ngämuqa.

⁸ Inguna ngu qoar na ngän i ma Krais di sa qa män i ama latka va ama Judaqäna arha rem ivakt iva nävät iomäkt i sa qa män di qa qur ama ruvek i ma Ngämuqa di vasägos dä qat tamän na ama engäktki dä qosaqi ma Krais kä sämaengäktki nä ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba ama ngätmäkkäna bä ba ama Judaqäna mudu.

⁹ Ma Krais di qosaqi qa män doqoräkt ivakt iva ama Jentailqäna di mamär iva rhi nänsä sage mä Ngämuqa nävät aa lavuqi rhoqor varhäm aa enge qärangätni i rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

"Bä äkt iva ngua an sää nge mänguräp
ama Jentailqäna
dä va ngu rhong na ama mabu na
ama ansä sage gi ngärhipki."

¹⁰ Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

"Aingän ama Jentailqäna, diva märmär gem ngän ngän nä qärarhani aa ruvek."

¹¹ Näkt kosaqi ngät tamän doqortäqyia,

"Mamär iva ngäni nän sää ma Engeska aingän moe ama Jentailqäna
dä aingän moe ama ruvek diva ngänit tong na ama mabu na
ama ansä sage ga."

¹² Qosaqi ma Aisaia qa märhamän doqortäqyia,

"Akni va qa rhän nämäni ma Jesi* aa
enevaqi
bä qa di iaqäkt kärak iva qa
rhäranas iva qat turäkt bä ba
ama Jentailqäna
bä va qale rha sa ama qatnanakt
nani a qa."

¹³ Mamär iva ma Ngämuqa qärakni i qat tatnärhäm ut iva ut nanakt na qä sää iarhongäkt moe qä rhäqäp ngän

* **15:12** ma Jesi Ma Jesi di ama vitnaqa ma Devit aa mamäk.

na ama märmärgem moe ngä na ama bulap toqoräkt i ngänät nanakt na qa ivakt iva rhäqäp ngän mamär nä iangärhäkt ama qatnanakt nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot.

Ma Pol Ma Krais Aa Latka Bä Ba Ama Jentailqäna

¹⁴ Gua ruavek, aingo maräkt di nguut nanakt mamär i aingän di sa rhäqäp ngän na ama lat ama mär ngät bä sa rhäqäp ngän na ama mädräm moe bä mamär vät a ngän iva ngäni su ne.

¹⁵ Sokt di rhakt täkt ama abuk käraktni i sa ngua säm bäm gi di sa ngua muqunäga mamär mät apni ama qävälap ivakt iva ngu vuk pät a ngän na ap saqi as inguna nävät ama ñämsävätki qäraktni i ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi.

¹⁶ Sa qa von ngo rhä iaqyäkt ama ñämsävätki divakt iva ma Jisas ma Krais aa latka na ngo bä ba ama Jentailqäna sa ama pris aa lat iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt divakt iva ama Jentailqäna di mamär ivä rha rhäni i ama vodämes kärangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa arñis na ngät iva bä bä ma Ngämuqa.

¹⁷ Nävät iomäkt i sägäni na ngo ngu nä ma Jisas ma Krais dä mamär vät a ngo iva märmär gem ngo masirhat sävät gua lat kärangätni i nguut tualat na ngät bä bä ma Ngämuqa.

¹⁸ Sokt diva sokt nguut tamän bät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Krais ka mualat sä ngo bä ngua mualat nä irhong ivakt iva ngu artäm sa ama Jentailqäna iva rhat tet nasot ma Ngämuqa aa snängaga. Iarhongäkt di sa irhong ngä märanas nävät gua enge dä nävät gua lat

¹⁹ dä nävät ama muqunän angät krot dä nävät ama lat kärangätni i ngät dän masärmän nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. Sa nae ma Jerusalem bä varhäm ama iska moe bä sae ma Ilirkum di sa ngua mäqäne dä mamär i ngua sameng na

ama sameng ama mär ngät sävät ma Krais.

²⁰ Qoki vasägos di nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krais e. Rhoqoräkt divakt iva qaku ngu natäk pät ama väntka rhävit pät akni ama ruqa aa väntka aa ribit angärha rhäng.

²¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i qaku rha qoar na rha sävät a qa diva rhi lu qa dä iarhakt kärarhae i sa qaku rha nari sävät a qa diva qunäga väta rha.”

Ma Pol Qa Muräkt Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

²² Bä äkt inguna nävät iomäkt i sa nguut dräm ngu sameng äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krais e di sa qaku nguut täqäne dä mamär i nguut dän sagem ngän.

²³ Dap täkt di nävät iomäkt i sa ngua sot nä gua lat pät tak täkt ama ngärhäktka dä qosaqı nävät iomäkt i sa nani a ngo väta ama rhäqäp ama qoeo iva ngua rhän sagem ngän iva ngu lu ngän

²⁴ dä sa nguut nanakt iva ngua rhualat toqoräkt parhäm gua iska sae ma Spen. Bä va nani a ngo iva ngän datnähräm ngo iva ngua rhet sae ma Spen nasot toqoräkt i sa mär gem ngo i qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm.

²⁵ Dap täkt di ngua e varhäm gua iska sae ma Jerusalem sa ama matnähräm na ama vänbon bä bä ma Ngämuqa aa ruvek

²⁶ inguna ama ruvek näva ama ngärhäqiom ma Masedonia näkt ma Akaia di märmär gem da iva rhi von da rha ama matnähräm na arhä vänbon bä ba ama tläkta qärarhani i rha nävät ma Ngämuqa aa ruvek e ma Jerusalem.

²⁷ Bä rha di märmär gem da iva rha rhualat toqoräkt inguna qoki rhäkmämär i arha lat iangärhäkt

kärangätni iva rha rhualat na ngät. Rhoqoräkt dinguna ngakt bā ama Jentailqäna di sa rha rha ama modämne na ama qloqaqa rhi na ama Judaqäna di qosaqi mamär iva ama Jentailqäna rhit bon ama Judaqäna nagem mes nävät arhä mämägän.

²⁸ Näkt nga nasot i sa ngua sot nä rhangät täkt gua lat bā sa mamär sä rha nävät iangärhakt ama matnärhäm na ama vänbon bā ba rha dā sa va ngua rhet sae ma Spen näkt pa varhäm gua iska sae dā va ngua rhet sagem ngän.

²⁹ Dä nguat dräm i rhoqoräkt iva ngua rhet sagem ngän dā va ngua rhän gem ngän sa ama rhäqäp ngät na ne ama modämne nage[†] ma Krais.

³⁰ Gua ruavek, ngu nän ngän nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais dä nävät ama Qloqaqa aa lavuqi iva ngän dair irhäm ngo sā gu qänäskänes iva ngäni nän sage ma Ngämuqa sävät a ngo.

³¹ Mamär iva ngäni nän ivakt iva märäs pät a ngo nämät ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt e ma Jerusalem dä qosaqi ivakt iva gu matnärhäm na ama vänbon bā bā ma Jerusalemgäna di mamär iva märmärge ma Ngämuqa aa ruvek nävät a ngät.

³² Dä qosaqi va ngäni nän ivakt iva nävät ma Ngämuqa aa snängaqa di sa mamär iva ngua rhän sagem ngän sa ama märmärgem bā va rhoqoräkt dä sa va qale ngo ngu na ngän da ama mämaevät ama mär ngät angärha ron.

³³ Mamär iva ma Ngämuqa qärakni i qät bon ut ta ama bulap diva qale qa gem ngän moe. Ngäktki rhoqoräkt.

16

Ma Pol Qät Täk Na Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹ Nguat tuqunäga vät a ngän sävät aurha ruaqi ma Fibi qäraktni i ama

latki na qi bā ba ama qatnanaktpämäda nae nämät ama värhäm e mät ama narimgi ma Senkria

² ivakt iva mamär iva ngäni ar sä qi mamär toqor ama qatnanaktpämäda rhat dräm dat tualat näkt pa ngän datnärhäm gi na agirhong gärqärhongni i qit läk nani irhong nagem ngän inguna qi di sa qia matnärha ama rhäqäp na rha ama ruvek bā qosaqi sävät a ngo.

³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bā bā ma Prisila qi nä ma Akwila qärqiomni i ut moe ut tualat na ama lat bā bā ma Jisas ma Krais.

⁴ Bā iom di sa in däkmu na nas iva ini ñäp ivakt iva in dumaiar ngo. Qaku sokt ngo i nguat tes ama mär sagem iom dap kosaqi ama qatnanaktpämäda ama Jentailqäna mät arha värhap di rhat tes ama mär sagem iom.

⁵ Näkt kosaqi va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bā bā qärarhani i väspästämne na rha va ina vät.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bā bā iaqäkt kärak i gua snäng bät a qa ma Epainetus kärak i qa er qa vodäm mes bā bā ma Krais e ma Esia.

⁶ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Maria qäraktni i sa qia mualat masirhat bā ba ngän.

⁷ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Andronikus kä nä ma Junia qärqiomni i gua ruaiom ama Judaiom näkt mudu qale ngo ngu na iom ba ama tpäskiarharhäng. Iaiomäkt di ama ngangda rhat dräm a iom mamär bā qosaqi iom di ina er inät nanakt nä ma Krais näkt sā ngo.

⁸ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Ampliatus iaqäkt kärak i gua snäng bät a qa mäni ma Engeska.

[†] **15:29 nage** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘qärangätni i ngät dän nävät ama sameng ama mär ngät sävät’

9 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Urbanus iaqäkt kärak i gua ruaqa na qa qärak i un moe un dualat bää ma Krais dää sage gua ruaqa qärakni i gua snäng bät a qa ma Stakis.

10 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Apeles iaqäkt kärak i sa sräp ka mäni ma Krais.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Aristobulus aa qärhae.

11 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage gua ruaqa ama Judaqa ma Herodion.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qärarhani i rha nämäni ma Engeska qärarhae i rha nämäni ma Narsisus aa qärhae.

12 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Engeska aa larhem ma Trifina qi nä ma Trifosa.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qäraktni i urha snäng bät a qi ma Persis kärakt i sa qia mualat masirhat bää ma Engeska.

13 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Rufus kärakni i ama vit na qa ama latka na qa bää ma Engeska näkt kosaqi sage aa nanäk käraktni i sa qia mualat sä ngo bää ngäkt kre at toemga na ngo.

14 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Asinkritus näkt ma Flegon näkt ma Hermes näkt ma Patrobas näkt ma Hermas näkt ama qatnanaktpämäda qärarhani i qale rha rhi na rha.

15 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Filologus näkt ma Julia näkt ma Nereus näkt aa läktki näkt ma Olimpas bää sävärt ma Ngämuqa aa ruvek moe qärarhani i qale rha rhi na rha.

16 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämäda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem.*

Ama qatnanaktpämäda moe mäni ma Krais nämät ama värhap tit täk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

17 Nguat tugem ngän ma ama qrot iva ngänät nañäm särhäm mes nämät iarhakt kärarhae i rhat täranas na ama bäänmät bää rhat tualat sa ama ruvek iva rhat tet daqule ma Ngämuqa. Inguna rhi su sävärt kärqärhongni iva irhong ngät tu ama ngärhäqyige särha ama enge sävärt ma Krais kärangätni i sa mudu ngän da ngät. Bää äkt i rhoqoräkt dää va ngäni ngingis mä rha

18 inguna iarhakt ama ruvek di qaku rhat tualat bää ba aurha Engeska ma Krais dap kinak tat tualat toqoräkt iva märmär ge arhä snängaqa maräkt. Näkt nävät arha enge na ama mäqänesäs dää nävät arha lat dää sa rhat täqäne dää mamär i rhi iras tä qärarhani i qaku qunäga värt a rha sä iarhakt ama ruvek arhä rhisu i ama iraski na ngät.

19 Sokt di angän mänari sävärt ama sameng ama mär ngät di qunäga värt ama ruvek moe sä ngät bää äkt iva märmär gem ngo nävät a ngän. Dap kosaqi nani a ngo masirhat iva qunäga värt a ngän i agi a lat di ama mär ngät ama lat dap kosaqi va qale ngän gläius na ama vu ngät ama lat.

20 Bää va qorhäs iva ma Ngämuqa qärakni i qät bon ut ta ama bulap kän gräs dää ma Sämgä vä angäna qar angärha rem. Mamär iva qale au- rha Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki gem ngän.

21 Ma Timoti qärakni i ngu na qa un dualat näkt ma Lusius näkt ma Jeson näkt ma Sosipater qärarhani i gua ruavek ama Judaqäna na rha rhit täk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

* **16:16** Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämäda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävärt a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

²² Aingo ma Tertius[†] di ngut säm bäärhakt täkt ama abuk dää sa ngut täk nä gua enge na ama märmärgem mäni ma Engeska sagem ngän.

²³ Ma Gaius kärakni i aingo di qale ngo va aa vätkä näkt kosaqi ama qatnanaktpämäda moekt di rhat dräm bääspästämne na rha e väm ga di qät täk na aa enge na ama märmärgem sagem ngän.

Näkt kosaqi ma Erastus iaqäkt kärak i qät lu vät ama mor äm ama värhäm angät ligär näkt aurha ruaqa ma Kwartus init täk nä ina enge na ama märmärgem sagem ngän.

²⁴ ‡

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän

²⁵ Rhäkt di mamär iva ama ansässagem ga iaqäkt kärak i mamär väta qa iva qä sämaqrot na ngän nävät gu sameng ama mär ngät sävät ma Jisas ma Krais kärangätni i varhäm ama engäktki sävät kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot kärangätni i ma Ngämuqa sa qaku qa muqunäga sää irhong mudu inamäk bää sarhäkt.

²⁶ Sokt di sa rhäkt di ma Ngämuqa ama sok täm ga qa muqunäga sää irhong sävät ma Krais nävät aa vämginarha arha enge qärangätni i sa rha säm a ngät ivakt iva qunäga väta ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sää irhong bää va rhat nanakt näkt parhat tet parhäm irhong.

²⁷ Bää äkt i nävät ma Jisas ma Krais diva urhit bon da ama murhämeska vasägos sage ma Ngämuqa qärakni i sokt ka sa ama mädräm ama mär ngät mamär. Ngäktki rhoqoräkt.

[†] **16:22 Aingo ma Tertius** Ma Tertius ka säm ama enge bää rhakt täkt ama abuk sokt di ama enge di ma Pol aa enge qärangätni i qa sameng na ngät bää ma Tertius bää ma Tertius ka säm a ngät päm gi. [‡] **16:24** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dää arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki di qali qi gem ngän moe. Ngäktki rhoqoräkt.’

Ma Koringäna 1

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämäda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin.

Arhani sa rha män ge ma Pol sa ama enge sävät ama guläñgi na ama qatnanaktpämäda e ma Korin i ama lat na ama qavatka di masirhat na ngät mänguräp mää rha. Dap arhani sa rha män sää ama snanbät maos maos. Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Koringäna di qiat tuvät pät tam däkt ama unbam. Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodräp ama Koringäna dä qosaqi va qa rhumamär nä iaväkt ama qävälap pät arhä iar qärrqap i qaku maräkt na ap. Qat turäkt täm da sävät ama lat toqortäqyia, ama matmät mänguräp mää rha dä ama lat na ama qavatka dä iomäkt i sa rhat tu ne va ama muräkt da ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt arhä saqong dä arha lat kärangätni i qaku maräkt na ngät sävät ma Engeska aa Tmäski dä ama iraski na ngät ama rhisu sävät iomäkt i ma Krais ka märanas nämät ama tñäpkidä ama vänbon iva bää ba ama qatnanaktpämäda e ma Jerusalem.

Ama märän gärangätni i ngät dän dä iangärhakt ama lat angärha ron sävät ama Koringäna di qosaqi ngät dän sävät ama qatnanaktpämäda rhäkt bää äkt i rhakt täkt ama abuk di qosaqi qiat turäkt täm ut täkt. Angät ama märän sae di rhoqor iomäkt i qaku ama sräp ama ruvek mäni arhä qatnanakt dä qaku sävetka qat mair ma ama qrot dä ama vu da arhani arha ron sävät arhani dä ama märän nga e mänguräp ama ngärhaegurhini näkt ama qatnanaktpämäda di qaku rhat tu-alat mamär nä ama vänbon nage ama Qloqaqa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ama Matmät Mänguräp Ama Qatnanaktpämäda (1:10-4:21)

Angätni Ama Qatnanaktpämäda E
Ma Korin Arha Lat Di Qaku Ama
Räkt Ngät (5-6)
Ama Rhisu Sävät Ama Ngärhaegurhini
(7)
Sävät Angätni Ama Lat Kärangätni
Ivar Maräkt Iva Rhat Tualat Na
Ngät Ura Qaku (8-11:1)
Ama Rhisu Sävät Ama Ansäs
Mänguräp Ama Qatnanaktpämäda
(11:2-14)
Ama Rhisu Sävät Iomäkt I Ama
Näpta Rhat Täranas Nämät Ama
Tñäpkidä (15)
Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät
Tpäsi (16)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämäda E Ma Korin

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qärrak i sa ma Ngämuqa qa mes ka varhäm aa snängäqa ivakt iva ma Jisas ma Krais aa ngangga na qa näkt sävät aurha ruaqa ma Sostenes.

² Dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämäda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin, aingän gärarhae i sa ma Ngämuqa qa arñis na ngän sagem mes nävät ma Jisas ma Krais bää qosaqi qa mes ngän ivakt iva ngän dän i aa ruvek ama qumärqumärtä na ngän. Ngut säm sävät a ngän ngän nä iarhakt kärarhae moe väti ama ivärhimek moe qärrämekni i rhi nagukt na aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki i arha Engeska na qa qärrakni i qosaqi aiut aurha Engeska.

³ Mamär iva ama nämsävätki qi na ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäkt dä ma Engeska ma Jisas ma Krais.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

⁴ Nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vasägos nävät a ngän inguna nävät ma Ngämuqa aa nämsävätki qärraktni i sa qa von ngän däm gi nävät ma Jisas ma Krais

⁵ Inguna sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ngän mamär väti angän

gloqaqa i vät angäna enge moe dä vät angän mädräm moe.

⁶ Rhoqor täkt di ngät toqor ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas kärangätni i rhäkt di sa ngä mu angät slägyige vät a nas mänguräp mä ngän

⁷ ivakt iva mamär na ngän na ama qloqaqa na ngät ama vänbon moe rhoqoräkt i sa qale ngän nani ama qävälam gärqomni iva evär da aurha Engeska ma Jisas ma Krais bä va ama ruvek moe rhi lu qa.

⁸ Näkt pa qosaqi qä sämaqrot na ngän bä dängdäng bät ama tpäsini ivakt iva qaku ngäni rha ama rhäksärhäm bät guani angät tpäs pät ama qunäga qärapni iva aurha Engeska ma Jisas ma Krais ka rhatnäväme na ama ruvek.

⁹ Ma Ngämuqa di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe iaqäkt kärak i sa qa mes ngän ivakt iva västämne na ngän ngän na aa emga ma Jisas ma Krais aurha Engeska bä va qale ngän i angäna ruavek na ne ngän na qa.

Ama Bäñmät Mänguräp Ama Qat-nanaktpämda

¹⁰ Gua ruavek, rhäkt di ngu nängän ma ama qrot nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki iva ngän moe di sägäni na ngän dap pa qale qale anga bäñmät mänguräp mä ngän dap kinak pa sägäni na ngän sa ama sägäk ama snängaqa dä ama sägängät ama muräkt.

¹¹ Gua ruavek, toqoräkt dinguna ama enge na ama muqunäga bä ba ngo nage ma Kloe arha ruvek i aingän di angäna engirhong nagem ne.

¹² Ama rharimini qärqäni i ngua märhamän doqoräkt dinguna arhani nävät a ngän di rhi qoar i, "Aiut di nage ma Pol" dap arhani di rhi qoar i, "Aiut di nage ma Apolos" dap arhani di rhi qoar i "Aiut di nage ma Sefas*" dap arhani di rhi qoar i, "Aiut di nage ma Krais."

* ^{1:12} ma Sefas Rhakt täkt ama ngärhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di ama duiqa. Ma Pita di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angätni aa abukkina.

¹³ Nga ma Krais di qa matmät na nas? Nga rha edämsäs pät ma Pol mäni ama sämänanamuqa sädaver mä ngän? Ura nga sa rha baptais pät a ngän nävät ma Pol aa ngärhipki?

¹⁴ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa i sa qaku ngua baptais pät aung nävät a ngän dap sokt ma Kris-pus kä nä ma Gaius

¹⁵ ivakt iva qaku aung gä naqoar i qa di sa qa rha ama baptais nävät gu ngärhipki.

¹⁶ Näkt kosaqi ngua baptais pät ama ruvek näp ma Stefanas aa vätkä näkt kaku nguat dräm i sa ngua baptais pät guavek sae ura qaku?

¹⁷ Inguna qaku ma Krais ka rhäk na ngo ivakt iva ngu baptais pät ama ruvek dap kinak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät. Dä va qaku ngu nasameng barhäm ama mädräm da ama ruvek arha enge i varis ngakt dä va ma Krais aa tñäpkä mäni ama sämänanamuqa diva ama mäñmäñini na qi.

Ma Krais Di Ma Ngämuqa Aa Qrot Dä Aa Mädräm Ama Mär Ngät

¹⁸ Ama sameng sävät ama sämänanamuqa di ge iarhakt kärarhae i mavamava na rha nage arha vuirhong di ngät toqor ama sameng gärangätni i ngät dän nage ama dädän da ama ruvek dap gem ut aiut kärarhae i sa ma Ngämuqa qat tumaiar ut di iangärhäkt ama sameng di nak aa qrot na ngät.

¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

"Va ngu slava na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arhä mädräm
dä va ngua rhualat sa ama ruvek kärarhani i qunäga vät a rha iva qaku mamär iva qunäga vät a rha."

²⁰ Ngu lu iaqäkt ka qoe qärap i aa mädräm ama mär ngät? Ngu lu

qärak ka qoe i qa di ama mädräm ga sä ma Ngämuqa aa Muräkt? Ngu lu iaqäkt ka qoe qärak i mamär vät a qa iva qat tamän mamär na ama enge qärangätni i ngät toqor ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arha enge? Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sa ama mädräm ama mär ngät narhe nämäni ama ivätki bää ngä män i ngät toqor ama dädän da ama ruvek arhä mädräm?

²¹ Inguna nävät ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä sa qaku qunäga vät ama ruvek nämäni ama ivätki sä qa nävät arhä mädräm maräkt dap kinak märmär gem ga iva qa rhualat iva nävät iangärhähk aut sameng gärangät i ngät toqor ama dädända arha enge dä iarhakt ama ruvek arhä saqong diva iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Krais diva ngä rhumaiar ta.

²² Ama Judaqäna di nani a rha na ama muqunän dap ama Grikkäna di nani a rha na ama mädräm ama mär ngät

²³ sokt di aut sameng sävät ma Krais aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa di vläktpläkt sa ama Judaqäna vät angärha rhäng dä ngät di ngät toqor ama sameng gärangätni i ngät dän nage ama dädän da ama ruvek da ama Jentailqäna arhä saqong.

²⁴ Sokt di ma Krais di ma Ngämuqa aa qrot dä aa mädräm ama mär ngät bää bää iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta sagem mes kärarhani i rha nämäni ama Judaqäna dä qosaqi qärrahani i rha nämäni ama Grikkäna.

²⁵ Inguna ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ama ruvek tat tu arhä snäng i ngät di ama dädän ga ama ruqa aa lat di nak iangärhähk ama lat di ngä vit pa ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät angät tpäs. Dä qäqi ma Ngämuqa aa anga qrot ama gaini na ngät di qoki as ngä vit pa ama ruvek arhä qrot angät tpäs.

²⁶ Gua ruavek, mamär iva ngän du angän snäng sävät ama qäväläm

gärqomni i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva aa es na ngän. Rhoqoräkt di qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama mädrämda na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä saqong bää qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama qrot ta mamär dä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di arhä mamäkkäna di ama moräas na rha mamär.

²⁷ Sokt di ma Ngämuqa sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ge ama ruvek di ama dädän da ama ruvek arhä qärhong ivakt iva qä sämäqlu na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät. Dä qosaqi qa armeng dä qärqärhongni i qaku irhong angärha anga qrot masirhat ivakt iva qä sämäqlu nä iarhakt kärarhae i ama qrot ta.

²⁸ Näkt ka di sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat nañäm mane nä irhong ngä nä qärqärhongni i rha di ama vu da arha ron sävät irhong näkt sävät kärqärhongni i sa qaku mamär vät guani nä irhong mäni ama ivätki ivakt iva qä slava nä iarhakt mas kärarhae i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat tu arhä snäng i iarhakt di ama moräas na rha mamär.

²⁹ Sa qa mualat toqoräkt divakt iva qaku mamär iva aung gä nasek sä nas dä ma Ngämuqa aa saqong.

³⁰ Qa di ama rharebäm sa angäna iar mäni ma Jisas ma Krais kärakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva nävät a qa diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong dä va qät bon ut ta ama mädräm ama mär ngät dä qosaqi va qat tualat sä ut iva u rhän i ama qumärqumärtä na ut mamär näkt ka rhäksasot a ut

³¹ ivakt iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, "Auge qärak i nani a qa iva qat tamän bät ama enge na ama ansäns di mamär iva qä nän sä ma Engeska."

*Ma Pol Qä Sameng Sävät Ma Krais
Kärakni I Sa Rha Edämsäs Pät A Qa Mäni
Ama Sämänananamuqa*

¹ Gua ruavek, toqoräkt i ngua män sagem ngän bäängua sameng ba ngän nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäkt di sa qa muqunäga säängät* dääsa qaku nguut tamän bät ama enge qärangätni i ngät toqor ama mädrämda arha enge.

² Inguna mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo mänguräp mängän dääsa ngua mu gu snäng iva qale ngu natmärhamän saqi as sävät guani dap kinak pa sokt sävät ma Jisas ma Krais bääva sokt nguut tamän sävät a qa i sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänananamuqa.

³ Bäärhoqoräkt i ngua män sagem ngän di säänas i qaku gua anga qrot masirhat däängut len däävärvä vät a ngo.

⁴ Näkt gua enge däägu sameng di sa qaku nguut tamän na ama enge qärangätni i ngät toqor ama mädrämda arha enge dap kinak sa ngurqur a ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa däärha ama qrot

⁵ ivakt iva angän gatnanakt diva qaku qale ngät pät ama ruvek arhä mädrämdap kinak pa qale ngät pät ma Ngämuqa aa qrot.

*Ama Mädräm Ama Mär Ngät Nage
Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa*

⁶ Sokt di mänguräp iarhakt kärarhae i sa rha sräp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa dääsa ut tamän bät ama mädrämdama mär ngät. Rhangät täkt ama mädrämdama mär ngät di qaku ngät nage ama mädrämda ama ruvek ura nage ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt ama rhodämini iarhakt kärarhae i mänaris iva qäbas na rha.

⁷ Dap kinak ut tamän bät ma Ngämuqa aa mädrämdama mär ngät kärangätni i mudu ama ngaip ngät bäärhäkt di sa qat tuqunäga säängät. Langärhäkt ama mädrämdi mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa

sämama ivätki dääsa qa muräkt iva bääba aut murhämeska na ngät.

⁸ Qaku guavek nävät ama narhoerta nämäni rhäni rhäkt amarhodämini di sa qunäga vät a rha sääiangärhäkt amamädräminguna ngakt bäävadi mai rhoqoräkt däävadi mai qaku rhi naedämsäs pät ma Engeska na amamurhämeska mäni amasämänananamuqa.

⁹ Sokt diva mamär iva vuk pät a ut nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha sääma ngät kärangäti i ngät tamän doqortäqyia,

“Agirhong gärqärhongni i sa qaku amasaqong ngälu irhong bääqop kaku amasdämngä nari irhong

bääqosaqiqaku irhong ngämän bät amaruvekarhä mädrämdi iarhongäkt dima Ngämuqa saqa rhäkmu nä irhong bääbäiarhakt kärarhae i arha snäng bät a qa.”

¹⁰ Bää nävät amam Qloqaqa amam Qumärqumärqa dääsa ma Ngämuqa qat tuqunäga säärhärlong däkt bääba ut. Inguna amam Qloqaqa amam Qumärqumärqa qät kyarmät nä iarhongäkt moe bääqäqisävät ma Ngämuqa aa snängaqama ngaipka.

¹¹ Inguna amaruqa aa qloqaqa di soktka qat drämgärqärhongni i iaqäkt ka ruqa qat tuaa snäng bät irhong. Di rhoqorne i sokt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qat drämgärqärhongni imma Ngämuqa qat tuaa snäng bät irhong.

¹² Bäärhäkt di aiut di sa qaku ut ta amam qloqaqa nämäni amamivätkidap kinak ut ta amam Qloqaqa qärakni i qanage ma Ngämuqa ivakt iva mamär iva qunäga vät a ut sääiarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa von ut täämirhong.

¹³ Näkt ut tamän bät tärhong däkt na amamenge qärangätni i qaku ngät dän nävät amaruvekarhä mädrämdama mär ngät dap kinak ngät dän di nage amam Qloqaqa amam Qumärqumärqa.

* ^{2:1} ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rhäkt di sa qa muqunäga säängät Ura ‘ama sameng amamär ngät’

Bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät täväktsäs sävät ama engäktki käraktni i ama qloqaqa na qi bää bää iarhakt kärarhae i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁴ Dap iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämäda di sa qaku rhi nata iarhongäkt kärqärhong i irhong nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa inguna iarhongäkt di adädän da sä irhong. Bä qaku mamär iva qunäga vät a rha sä irhong inguna sokt mamär vät iarhakt kärarhae i qale ma Ngämuqa aa Qloqaqa väm da di mamär iva ama Qloqaqa qät tuqunäga sä irhong bää rha.

¹⁵ Dap iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm da di sa mamär iva rhat lu iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngät dän nagem ga i ama vit nä irhong doqoräkt. Dap kaku aug gärakni i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ga di mamär iva qunäga vät a qa mamär sä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta.

¹⁶ Akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa säm doqortäqyia,

“Inguna ngu lu auge di sa qunäga vät a qa sä ma Engeska aa snängaqa
ivakt iva qat turäkt bää ba qa iva qat tualat toqoräkt?”

Sokt di sa qunäga vät a ut sä ma Krais aa snängaqa.

3

Ama Matmät Ge Ama Qatnanaktpämäda Nae Ma Korin

¹ Gua ruavek, mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo gem ngän di qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän doqor ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta mamär. Dap kinak nguat tamän särhäm ngän di rhoqor ama ruvek kärarhani i ama släqyige ngät turäkt bää ba rha qärarhani i vät angän gatnanakt di as ama qoko-qirhong na ngän.

² Sa ngua von ngän da ama qämuqa na ngät ama tmäst dap kaku ngua von ngän da ama tmäst kärangätni i ama qrot ngät inguna as kaku mamär vät a ngän iva ngän däs ama qrot ngät ama tmäst. Bä qäqi rhäkt di as kaku ngän däkmu na nas

³ Inguna rhäkt di as ama släqyige ngät turäkt bää ba ngän. Inguna rhoqoräkt i as ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek dä ngän damängus pät a ne di as ama släqyige ngät turäkt bää ba ngän bää ngän di ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämäda na rha.

⁴ Bä qosaqi ngakt bää akni nävät a ngän di qä qoar i, “Aingo nage ma Pol” dä qosaqi akni qä qoar i, “Aingo nage ma Apolos” dä sa nga qaku ama släqyige ngät turäkt bää ba ngän doqoräkt?

⁵ Näkt ngän du angän snäng mamär i ma Apolos di auge iaqäkt. Bä aingo ma Pol di auge na ngo? Aiun di sa ma Engeska qa von un da aa lat ivakt iva un dualat na ngät bää nävät iangärhäkt auna lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämäda na ngän.

⁶ Aingo di sa ngua qutnanokt ama tmäst näkt ma Apolos ka rhor täm ngät sokt di ma Ngämuqa qa von ngät ta ama irhirqi.

⁷ Dap iaqäkt kärak i sa qät kutnanokt dä qosaqi qärak i qät tor ta ama tmäst di nak kaku ama moräas na iom dap sokt ma Ngämuqa maräkt kärakni i qät bon da ama irhirqi di ama moräas na qa.

⁸ Iaqäkt kärak i qät kutnanokt kä nä qärakni i qät tor ta ama tmäst di in moe di ama sägiom na iom sä in snängaqa sävät ina lat näkt pa in moe asägäk asägäk diva ini rha ama rhitsek parhäm gärangätni ama lat i in dualat na ngät.

⁹ Inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un gärqiomni i un na qa ut tualat dap aingän di aa erhäs dä aa vätki na ngän.

¹⁰ Varhämmä ma Ngämuqa aa ñämsävätki qäraktni i sa qa von ngo

rhäm gi bää rhoqor ama ruqa qärakni i qat dräm mamär iva qät täk pät ama väät dä sa ngua mualat na ama vätki arha ribit näkt sa akni ama ruqa qät täk pät ama vätki rhävit mäneasäng nävä it angärha rhäng. Asägäk asägäk ama ruqa qärakni i qät täk pät a qi di qoki mamär iva qät lu mamär i qät täk pät a qi rhoqor mäniekt.

¹¹ Inguna saqi as pa qaku aung gä namualat nä guait anga vätki arha ribit sañis nä irhäkt kärqit i sa ma Ngämuqa qa mualat na it kärqit i it di ma Jisas ma Krais.

¹² Näkt ngakt bää guavek anga ruvek di rhit täk pät ama vätki väät irhäkt ama vätki arha ribit angärha rhäng di na anga gol ura na anga silva ura na anga dui qärangätni i masirhat na ama ligär väät a ngät ura na anga ngämung ura na anga qävakt ura na anga egat angärha släp

¹³ diva iarhakt ama ruvek arha lat diva ama mudäbäs ngärhi siqut na ngät bää va äs ngärhi sameng sävät a ngät i agi a lat na ngät toqoräkt pät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek.

¹⁴ Näkt ngakt bää aung aa anga lat toqoräkt di nasot dä sa qaku qäbäs na ngät inguna iaqäkt ama ruqa di qa rhäk pät ama vätki nä guani qärqäni i qaku mamär väät ini iva ini ngä rhang dä va qä rha ama rhitsek pät angät tpäs.

¹⁵ Dap ngakt bää aa lat di ngä mang bää rhäksot dä sa iaqäkt ama ruqa diva qaku rhi nasek mä qa bää iaqäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa sokt diva rhoqor qre i sa rha arvät däm ga nämät ama mudäbäs.

¹⁶ Nga qaku ngänät dräm i aingän di ma Ngämuqa aa vätki na ngän näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qale qa väät ngän?

¹⁷ Ngakt bää nga aung gä slava nä ma Ngämuqa aa vätki dä sa ma Ngämuqa va qä slava nä iaqäkt ama ruqa mas. Inguna ma Ngämuqa aa vätki di ama qumärqumär qi mamär näkt iaqyäkt ama vätki di aingän.

¹⁸ Qale ngän nairas täm mes. Ngakt

bää ngän du angän snäng i ama mädrämda na ngän bät täni rhäkt ama rhodämini dä sa mamär iva ngän dän i ama dädända na ngän da ama ruvek nämani ama ivätki arhä saqong ivakt iva rhoqoräkt dä sa va ngän dän i ama mädrämda na ngän.

¹⁹ Inguna ama ruvek nämani rhakt täkt ama ivätki arhä mädräm ama mär ngät di ge ma Ngämuqa di ama dädän da ama ruvek arhä mädräm. Sa ut dräm doqoräkt inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i ama mädrämda na rha di ma Ngämuqa qat tusar na arhä muräkt nä qärangätni arha lat i qaku ama räkt ngät.”

²⁰ Näkt kosaqi aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Engeska qat dräm ama mädrämda arhä snängaqa i iaqäkt arhä snängaqa di qaku mamär väät guani na qa.”

²¹ Bää äkt iva qale aung gä natmärhamän i qä natmair na aung anga ruqa inguna iarhongäkt moe di bää ba ngän nä irhong

²² i bää ba ngän nä ma Pol dä ma Apolos dä ma Sefas dä ama ivätki dä ama iar dä ama tñäpki dä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät täranas täkt dä iarhongäkt kärqärhong iva as irhong ngä rhäranas mugas di iarhongäkt moe di irhong bää ba ngän.

²³ Bää ngän di ngän bää bää ma Krais dä ma Krais di qa bää bää ma Ngämuqa.

4

Ma Ngämuqa Aa Ngangda Arha Lat

¹ Mamär iva ngänät lu un i aiun di ama larhiom bää ma Krais aa rem bää aiun di sa ma Ngämuqa qa von un da ama lat ivakt iva uni sameng sävät ama engäktki qäraktni i rhäkt di sa qat tuqunäga sä qi.

² Näkt iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat bää ba akni ama ruqa di iarhakt di iaqäkt ama ruqa di vadi va

mamär iva qat nanakt na rha sa aa lat.

³ Sokt di ama gaini ianiäkt mamär gem ngo rhoqoräkt iva aingän ngän datnävämne na ngo ura anga ruvek arhä muräkt pa ngä rhatnävämne na ngo. Aingo di qäqi qaku nguat datnävämne na nas.

⁴ Qaku nguat dräm nä guani qärqäni i sa ngua mualat nä ini qärqäni i qaku maräkt sokt di iomäkt maräkt di qaku äm ngärhi sameng mamär i aingo di ama räktka na ngo. Qoki ma Engeska di qärakni iva qa qa rhatnävämne na ngo.

⁵ Bä äkt iva qale ngän datnävämne nä guavek as toqoräkt pa ama qäväläm angät kamäs kärqom iva ma Engeska qa rhän. Ma Engeska diva qa rhuqunäga sä iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong ngä ngaip pa ama bängangit angät tpäs dä va qa rhuqunäga sä qärqärhongni i ama ruvek tat tu arhä snäng säävt irhong. Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe asägäk asägäk diva rhi rha ama enge na ama ansäs nävät aa lat.

⁶ Gua ruavek, tärhong däkt moe qärqärhong i sa ngua märhamän särhäm ngän nä irhong di sa ngua mu nas ngu nä ma Apolos i ama siqutki na un ivakt iva qunäga värt a ngän i varis ngän namualat nä guani sañis na ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät. Näkt paris kaku ngän natmet parhäm iangärhäkt ama enge bä va ngänit sek sa akni ama narhoerqa dap kaku ngänit kutdrir sage akni.

⁷ Inguna ngu lu auge qat lu guani qärqäni i ini nga e gem ngän bä ama vit na ngän bät arhani ama ruvek arhä väs nävät ini? Ngu lu agirhong nga e gem ngän di qaku ngän da irhong nage ma Ngämuqa? Ngakt bä qa von ngän dä iarhongäkt dä ngu lu mäniekt bä va ngänit sek sä nas toqor qre i sa qaku ngän da irhong?

⁸ Ngäkt kre aingän di ngän du angän snäng i nak sa iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit länk nani irhong di sa irhong nga e gem ngän bä qosaqi

mämägän sä ngän bät angäna iar na ama qloqaqa. Bä qosaqi ngäkt kre sa ngän män i ama vitnarha na ngän sañis na ut. Mai mamär iva ngän dän i ama vitnarha na ngän maengätki ivakt iva aiut di mamär värt a ut iva qosaqi ut turäkt ut na ngän.

⁹ Inguna nguat tu gu snäng i ma Ngämuqa sa qa mu ut i ama dängdängininarha na ut mamär i ngäkt kre sa rha mair na ut pa ama muräkt ivakt iva rhi veng ut. Bä sa ut män i ani qärqäni iva ama ruvek moe värt ama ivätki rhi na ama enselqäna rhat lu ini.

¹⁰ Ngäkt kre sa ut män i ama dädända na ut inguna ut tualat bä bä ma Krais dap aingän di sa qale ngän mäni ma Krais dä ngän du angän snäng i ama mädrämäda na ngän. Bä qosaqi aiut di qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di sa ngän du angän snäng i ngän di angän grot masirhat. Bä aingän di ama ruvek tit kutdrir sage ngän masirhat dap aiut di qaku rhit kutdrir sage ut.

¹¹ Mudu inamäk bä äkt bä sarhäkt säävt tom däkt ama qäväläm di aiut di anoeng mä ut dä aqäsäk ut dä ut don mät ama boi qärangätni i qaku ama mär ngät dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qaku aurha anga värt

¹² dä ut tualat masirhat na au rhäkt ivakt iva mämärmämär värt a ut. Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam na arha enge ama vu ngät dä sa urhi nän ma Ngämuqa iva qat dodämne na rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi slava na ut na arha lat ama vu ngät dä mänadin bät a ut dap urhit ta ama märän.

¹³ Dä rhoqoräkt i rhat tamän mava na ut dä sa ut tamän särhäm da mamär na ama enge ama mär ngät. Ut di sa ut män doqor ama ruvek arhä qlanäng bä rhäkt di sa qali lut toqor iarhongäkt moekt nämäni ama ivätki qärqärhong i ama vu irhong mamär da ama ruvek arhä saqong.

¹⁴ Qaku ngut säm iangärhakt ama enge ivakt iva ngä rhäqäne sää ngän bää aqlus pät a ngän dap kinak pakt iva ngärhi rhon sävät a ngän inguna aingän di ngua es na ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän masirhat.

¹⁵ Inguna näma dää äkt bää aingän di angän anga ngärhägyisem anga tausengäna na anga ruvek kärrarhani i rhit lu väät a ngän sa angän gatnanakt sämäni ma Krais sokt di qaku angän anga mamäkkäna masirhat. Bää näväät ma Jisas aa lat kärangätni i nga e gem ngo dää sa ngua män i angän mamäk näväät ama sameng ama mär ngät.

¹⁶ Bää äkt i ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det parhäm ma Krais aa iar iva ngän doqor ngo.

¹⁷ Bää näväät täni rhäkt ama rhari-mini dää ngua rhäk nä ma Timoti sagem ngän gärrakni i qat dräm gat tet mamäär varhäm gua enge dää ngua emga na qa qärrak i gua snäng bät a qa masirhat mäni ma Krais. Sa ngua rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qä vuk pät a ngän nä gua iar mäni ma Krais kärangätni i nguat dräm ngu su na ngät ge ama qatnanaktpämäda mät ama värhap moe.

¹⁸ Sokt di arhani näväät a ngän di rhat tair na nas i rhat tu arhä snäng iva qaku ngu namän sagem ngän.

¹⁹ Sokt di va qaku qale qale dap kinak pa ngua rhet sagem ngän gre i varhäm ma Engeska aa snängaqa bää va qaku ngu narha iarhakt kärrarhae i rhat tair na nas sa arha enge dap kinak pa ngu räbät mamäär närrha arhä qrot.

²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di qaku sokt na ama enge dap na ama qrot.

²¹ Ngu lu nani a ngän iva ngua rhualat na agiqa? Nga nani a ngän iva ngua rhet sagem ngän sa ama vugurqa ura sa ama laruqi bää va ngua rhualat sää ngän mamäär?

5

Ama Qavatka Di Qä Slava Na Ama Qatnanaktpämäda

¹ Sa ngua nari ama sameng gärangätni i ama qavatka di qa e mänguräp mää ngän. Näkt iaqäkt ama qavatka di qa met e na ama qavatka qärrakni i ama ruvek kärrarhani i qaku rhat nanakt tat tualat na qa inguna rhäkt di sa ngua nari i ama ruqa di qat tas kä na aa mam aa egutki.

² Sokt di ngän di nak ngän dair na nas. Bää mai mamäär iva aingän di nak airäs ngän bää va ngäni qutmäas a qa nae nä mänguräp mää ngän.

³ Inguna ngäktki i qaku qale ngo gem ngän sokt di väät ama qloqaqa di sa ngua e gem ngän bää rhoqoräkt i ngäkt kre qale ngo gem ngän dää sa ngua rhares iva ngäni sangäm nä iaqäkt kärrak i qa mualat toqoräkt.

⁴ Bää nga rhoqoräkt i sa västämne na ngän näväät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki näkt gu qloqaqa di qale qa gem ngän i nä ma Engeska ma Jisas aa qrot

⁵ dää sa va ngäni von dää iaqäkt ama ruqa bää bää ma Sämga ivakt iva qä slava nä iaqäkt ama ruqa aa släqyige ivakt iva aa qloqaqa di mamäär iva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa väät ama qunäga qärrakni iva evär dää ma Engeska.

⁶ Rhoqoräkt i ngän dair na nas di qaku ama mär toqoräkt. Nga qaku ngänät dräm i ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa ama bret moe bää va rip däm ga?

⁷ Mamäär iva ngäni qumär sa ama mru qi ama yis nae ivakt iva ngän dän i ama iarässä na qa ama bret kärrakni i qaku anga yis päm ga. Sa nguat dräm i aingän di nak ngän doqoräkt inguna ma Krais kärrakni i aurha sipsip ama rhoem ga na qa bää ba ama tmäski ma Pasova di sa qa män i ama vodämes sage ma Ngämuqa sädaver mää ut.

⁸ Bää äkt i rhäkt di mamäär iva märmäär gem ut bää ut tuqunän bät ama tmäski na ama bretkäna qärrangätni i qaku anga yis päm ngät na ama engäktki dää sokt na ama räkt ngät ama lat i rhoqor qre i ut tässä ama bretkäna qärrangätni i qaku anga yis päm ngät. Dap pa qaku ngän

duqunän bät a qi na ama bretkäna qärangätni i ama yis nga e väm ngät kärangätni i ama lat ama vu ngät maos maos.

*Ma Ngämuqa Va Qa Rhatnävämne
Nä Iarhakt Kärrahae I Rhat Tualat Na
Ama Qavatka*

⁹ Sa ngua säm bää gua abuk ama narhuir qi säväät a ngän iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek kärrahani i rhat tualat na ama qavatka.

¹⁰ Sokt di rhäkt di qaku ngu qoar iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki qärrahani i rhat tualat na ama qavatka ura qärrahani i nani a rha nä guarhong masirhat bää ba nas ura qärrahani i rhi iras ta arhani ivakt iva rhit ta ama ligär ura qärrahani i rhi nän da arhä quum sä nas säväät arhongni dap kaku säväät ma Ngämuqa inguna ngakt bää rhoqoräkt dää vadi va mamär iva ngän det daqule ama ivätki.

¹¹ Dap kinak täkt di ngut säm säväät a ngän diva qale väspästämne na ngän ngän na aung gärrakni i qä qoar i ama qatnanaktpämga na qa sokt di nak iaqäkt di qat tualat na ama qavatka ura aa anga snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas ura qä nän da aa quum sä nas säväät arhongni ura qat tamän bät ama enge ama vu ngät na ama mume säväät arhani ura qät näkt ama reng ama qrot ngät pasägos ura qä iras ta arhani ivakt iva qät ta ama ligär. Qäqi qale ngän natmäs ngän na aung doqoräkt.

¹² Inguna aingo di qaku gu qäni ianiäkt kärqäni iva nguut tatnävämne nä iarhakt kärrahae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap kinak mamär iva ut tatnävämne nä qärrahani ama qatnanaktpämda.

¹³ Ma Ngämuqa va qa rhatnävämne nä iarhakt kärrahae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap aingän di mamär iva ngän dualat parhäm aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqya, "Mamär iva ngäni qutmäs

iaqäkt kärrak nä mänguräp mää ngän i qat tualat na ama vu ngät ama lat."

6

*Ama Qatnanaktpämda Diva Qale
Rhi Namu Arhani Ama Qatnanaktpämda Va Ama Muräkt*

¹ Ngakt bää aung nävät a ngän di qa nagemne qä na akni anga qatnanaktpämga dää nga va qä rha iaqäkt in märänga sage iarhakt kärrahae i qaku rhat nanakt ivakt iva rha rhuräkt na qa dap kinak kaku sage ama qatnanaktpämda ivakt iva rha rhuräkt na qa?

² Nga qaku ngänät dräm iva ama qatnanaktpämda diva rha rhatnävämne na ama ruvek narhe nämäni ama ivätki? Näkt ngakt bää ama ruvek nämäni ama ivätki diva aingän ngän datnävämne na rha dää sa nga qaku mamär vät a ngän iva ngän duräkt na ama märän ama gaini na ngät?

³ Nga qaku ngänät dräm iva aiut diva u rhatnävämne na ama enselqäna? Bää äkt i nga rhoqoräkt dää qoki mamär vät a ut iva ut turäkt na ama märän narhe nämäni ama ivätki.

⁴ Ngakt bää angän anga märän doqoräkt nagem ne dää mäniekt bää va ngäni rha guavek kärrahani i qaku rha nämäni ngän gärrahani i qaku mamär iva ama qatnanaktpämda rhit kutdrir säväät a rha ivakt iva rha rhuräkt nä iangärhäkt ama märän?

⁵ Nga qaku aqlus pät a ngän grekt bää va ngu snanbät toqortäqya, "Nga ngäktki rhoqoräkt i qaku aung gärrakni i ama mädräm ga mänguräp mää ngän di mamär iva qa rha ruräkt mamär mänguräp anga qatnanaktpämiom?"

⁶ Dap kinak täkt di ama qatnanaktpämga qat dän sa aa ruaqa ama qatnanakt päm ga säva ama muräkt säädä iarhakt kärrahae i qaku ama qatnanakt päm da arhä saqong ivakt iva rha rhuräkt pät a iom. Rhom däkt di qaku ama mädräm.

⁷ Näkt nga rhoqoräkt i ngänät dän sa arhani ama qatnanaktpämda säva ama muräkt dää sa iomäkt ngärhi

sameng i sa ma Sämga qa arpus na ngän. Qinak nguaräm ama märäm doqoräkt iva ngäni gyiradeng na arhani ama qatnanaktpämda sa arha lat ama vu ngät sävät ngän ura sa arha lat krekt iva rhi rhar ta angän gärhong na ama iraski dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva ngän natmu ne va ama muräkt.

⁸ Sokt di qoki arhani nävät a ngän di rhat tualat na ama lat ama vu ngät sa arhani dä rhi rhar ta arhani arhä qärhong na ama iraski bää rha di sa qäqi rhat tualat sa arhani ama qatnanaktpämda rhoqoräkt.

⁹ Nga qaku ngänät dräm i ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät diva qaku rhi namon sáp ma Ngämuqa aa Muräktpäm? Qale ngän nairas täm mes. Ama ruvek kärarhani i rhi qavat bää iarhakt kärarhae i rhi nän da arhä quum sää nas sage arhongni dap kaku sage ma Ngämuqa bää qärarhani i rhi qavatnävätlägut bää ama gamoe qärarhani i rhi qavat sää ne

¹⁰ bää ama suarha bää ama ruvek kärarhani i arhä snängaqa ama mor qa nani ama qärhong masirhat bää ba nas bää ama tnaktta bää ama mumevämäda bää qärarhani i rhi rhar ta arhani arhä qärhong na ama iraski di qaku aung nävät tärha rhäkt diva qa rhon sáp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

¹¹ Näkt tangät täkt ama lat di mudu di sa qale arhani nävät a ngän mäni ngät. Sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rhor ngän dä sa qa arñis na ngän sagem mes näkt sa ngän män i ama räktta na ngän da aa saqong nävät ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki näkt nävät aut Ngämuqa aa Qloqaqa.

Mamär Iva Urhi Ang Masirhat Nämät Ama Lat Na Ama Qavatka

¹² Bää nguaräm iva akni nävät a ngän gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät gua rhäng iva nguat tualat nä irhong" sokt diva ngua rhuvät i, "Qaku iarhongäkt moe di mamär väti rhong iva irhong ngät tatnärhäm ut." Ura saqi as ngakt bää aung gä qoar

i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät gua rhäng iva nguat tualat nä irhong" dä va ngu qoar i, "Varis guani nävät iarhongäkt ini ngä rhualat sää ngo iva ngua rhän i ama latka vä ianiäkt angärha rem."

¹³ Nguaräm gosaqi va akni qä qoar i, "Ama tmäs di sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät iva sämät ama sarimgi dap ama sarimgi di qa säm a qi iva nanokt ama tmäs." Sokt diva ngua rhuvät i, "Sokt diva ma Ngämuqa qä slava nä irhom moe. Ama släqyige di qaku qa säm ige iva bää ba ama qavatka dap kinak pa bää ma Engeska nä ige dä ma Engeska di bää ba ama släqyige."

¹⁴ Näkt ma Ngämuqa qa märanas nä ma Engeska nämät ama tñäpkä dä qosaqi va qa rhäranas na ut na aa qrot.

¹⁵ Nga qaku ngänät dräm i angän släqyigleng di ama qävälap nä igleng nämäni ma Krais aa släqyige? Nga mamär iva ngu rha iaväkt ama qävälap nämäni ma Krais aa släqyige bää ngua rhu ap mäni anga qavat ki anga ruqi iva ap nämäni at släqyige? Nak kaku mamär toqoräkt!

¹⁶ Bää qosaqi nga qaku ngänät dräm i auge qärap i sägäni na qa qä na ama qavat ki ama ruqi di sa qä na qi in moe in män i ama släqyige ama sägäge? Inguna ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar toqortäqya, "In moe diva in dän i ama sägäge ama släqyige na iom."

¹⁷ Sokt di auge qärap i sägäni na qa qä nä ma Engeska di iaqäkt di sägäni na qa qä na qa väti ama qloqaqa.

¹⁸ Mamär iva ngäni ang masirhat nämät ama lat na ama qavatka. Arhongni ama vuirhong moe qärqärhongni i ama ruqa qat tualat nä irhong di vono väti ama släqyige angärha rhäng. Dap ama ruqa qärakni i qat tualat na ama qavatka di qat tualat na ama vuini qärqäni i ini ngärhi slava na aa släqyige maräkt.

¹⁹ Nak nga qaku ngänät dräm i angän släqyigleng di ama vätki bää ba ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

qärakni i qa e väm ngän gärakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga? Aingän asägäk asägäk di qaku ainge maräkt i ngit lu väta nas

²⁰ Inguna ma Ngämuqa di sa qa vodäm bät a ngän na ani qärqäni i ini angät saqong masirhat. Bä äkt i mamär iva ngänit bon ga rha ama murhämeska na angän släqyigleng.

7

Ama Enge Sävät Ama Ngärhaegurhini

¹ Rhäkt diva ngua rhuvät na ama enge qärangätni i sa ngän däk na ngät bä ba ngo. Ama märäm masirhat ba ama ruvek iva qaku rhi namätlägut.

² Sokt di nävät ama siqutsiqut iva ama ruvek tat tualat na ama lat na ama qavatka dä sa ama gamoeqa diva qoki sävetka aa anga egutki maräkt dä qosaqi ama evopki diva sävitki arha anga egutka maräkt.

³ Ama gamoeqa diva qät bon da aa släqyige bä ba aa egutki iva mamär varhäm at känäskänes dä qosaqi ama evopki diva qiat tualat toqoräkt sa arha egutka.

⁴ Inguna ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qi maräkt kiat turäkt bä ba at släqyige dap kinak arha egutka di qat turäkt bä bä ige. Bä qosaqi rhoqorne rhoqoräkt ge ama ngärhaegutpärhaqa qärakni i qaku qa maräkt kat turäkt bä ba aa släqyige dap kinak aa egutki di qiat turäkt bä bä ige.

⁵ Qale ini nen a ne rhä in släqyiglem dap sokt toqoräkt i in moe in dares ba ne bä in mu ama qävälam ama qot äm ba ne iva qaku in moe in das inguna va ini nän. Näkt nasot iomäkt ama qävälam dä saqi va västämne na en ivakt iva qale ma Sämgä qä nasiqut na en inguna qaku mamär väta en iva in durakt mamär tä in släqyiglem angät känäskänes.

⁶⁻⁷ Nani a ngo masirhat iva ngän moe di qale ngän doqor ngo. Sokt di rhangät täkt gua enge di qaku ama muräkt na ngät kärangätni iva ngän det parhäm ngät dap kinak ngät di ama enge na ama matnärhäm. Inguna ngän moe asägäk asägäk di qoki

sävetka aa vänbon di ngät maos dä akni di aa vänbon di ngät maos.

⁸ Dap sage iarhakt kärarhae i sa qaku rha mätlägut ti nä qärarhani ama maqosta i sa arha egutpek ta ñäp di ama märäm bä ba rha iva qaku rhi namätlägut toqor ngo.

⁹ Sokt di ngakt bä qaku mamär väta rha iva rhat turäkt ba nas mamär dä mamär iva rha rhätlägut. Inguna ama mär masirhat ge sävetka iva qa rhätlägut dap kale rhoqoräkt i qale qa sa ama snängaqa i qat dang i vadi va qä qavat.

¹⁰ Näkt sage ama ngärhaegutpärharha dä sa ngut bon dä rhangät täkt ama enge ama qrot ngät iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qale qi namet daqule arha egutka. Rhangät täkt di qaku gua enge maräkt dap kinak ngät di ma Engeska aa enge.

¹¹ Sokt di ngakt bä va qia rhet daqule arha egutka dä mamär iva qali qi rhoqoräkt i qaku qia mätlägut ura qinak pa evär däm gi sage arha egutka bä va sägäni na iom nävät ama sarimgi ama mär qi. Bä qosaqi ama ngärhaegutpärhaqa diva qaku mamär iva qä naqutmäs aa egutki.

¹² Rhangät täkt ama enge di qaku ngät nage ma Engeska dap kinak ngät di aingo maräkt gua enge bä ba arhani nävät a ngän di rhoqortäqyia, ngakt bä aung anga qatnanaktpämga di aa anga egutki qäraktni i qaku qiat nanakt näkt kaku nani a qi iva qia rhet daqule qa dä sa va qale qä naqutmäs a qi.

¹³ Näkt kosaqi ngakt bä agukt anga ruqi di arha egutka di qaku ama qatnanaktpämga na qa näkt kaku nani a qa iva qa rhet daqule qi dä sa va qale qi naqutmäs a qa.

¹⁴ Inguna iaqäkt arha egutka qärak i qaku ama qatnanakt päm ga di sa qa män i ama qumärqumär qa mamär nävät aa egutki ama qatnanakt päm gi dä iaqyäkt ama evopki qärakt i qaku ama qatnanakt päm gi di sa qia män i ama qumärqumär qi mamär nävät arha egutka ama qatnanakt päm ga. Ngakt bä nga vadi mai qaku

rhoqoräkt dä sa in oes diva qaku ama qumärqumär ta sokt di aien ama ngätmämäqiom di as toqoräkt i qale len moe di ama qumärqumär in oes mamär.

¹⁵ Sokt di ngakt bää va akni nävät ama ngärhaegutpärhaiom gärakni i qaku qat nanakt ka rhet daqule akni qärakni i ama qatnanakt päm ga dä mamär iva qale rhoqoräkt. Sa iaqäkt ama qatnanaktpämga ura ama qatnanaktpämgi di isiska vät sävetka na ama ngärhaegurhini angät muräkt. Sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut iva qali lut da aa bulap angärha ron.

¹⁶ Ama ngärhaegutpärhaqi di nga mamär vät a qi iva qia rhatnärha arha egutka bää qa rhän i ama qatnanaktpämga na qa ura qaku? Sokt di qoki qaku qiat dräm. Bää ama ngärhaegutpärhaqa di qaku qat dräm iva mamär vät a qa iva qa rhatnärha aa egutki bää qia rhän i ama qatnanaktpämgi na qi ura qaku.

Ama Iar Qärangätni I Sa Ma Engeska Qa Muqunän Bät A Ngät Bä Bä Ut

¹⁷ Dap täkt di nguat tamän i mamär iva ngän moe asägäk asägäk di sokt sävetka as kale qa da ama iar angärha ron gärangätni i sa ma Engeska qa muqunän bät a ngät bää ba qa. Iangärhäkt ama iar di qärangätni i qale ngän da angärha ron doqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ngän. Rhangät täkt gu muräkt di bää ba ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe.

¹⁸ Ngakt bää aung anga ruqa di sa rha däkt säng mää qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva qä qutsasotiangärhäkt ama lat pät aa släqyige. Dap ngakt bää aung anga ruqa di qaku rha däkt säng mää qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva rhi däkt säng mää qa.

¹⁹ Inguna iangärhäkt ama lat kärangätni i rha däkt säng ama ruqa bää qosaqi iomäkt i qaku rha däkt säng ama ruqa di iangärhäkt ama lat

moekt di qaku ama moräs na ngät. Dap kinak ama lat kärangätni i ama vit na ngät diva urhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng.

²⁰ Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di sokt sävetka as kale qa da ama iar qärangätni i sa qale qa da angärha ron doqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka.

²¹ Ngakt bää aung nävät a ngän di mäqi qale qa i ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem dä sa qale qat tu aa snäng masirhat sävät iomäkt. Dap ngakt bää va qa rhän bät anga iska qärakni iva isiska vät a qa nävät a qa dä sa mamär iva qat tet parhäm iaqäkt ama iska.

²² Inguna iarhakt kärarhae i mudu ama latta na rha va arhani arha rem di sa ma Engeska qa muisiska vät a rha rhoqoräkt i sa rha män i ama qatnanaktpämda. Bää qosaqi iarhakt kärarhae i sa isiska vät a rha rhoqoräkt i rha män i ama qatnanaktpämda di sa rha män i ama latta vä ma Krais aa rem.

²³ Sa ma Ngämuqa qa vodäm bät a ngän inguna nävät aa emga ma Jisas aa tñäpki bää äkt i saqi as kale ngän namän i ama latta na ngän bää aung aa rem.

²⁴ Gua ruavek, dä soknga agi a iar qärangätni i mudu sa qale ngän da angärha ron doqoräkt i ngän män i ama qatnanaktpämda di sa mamär iva as kale ngän da angärha ron ngän mäni ma Ngämuqa.

Ama Enge Sävät Ama Sästa Rhi Na Ama Maqosta

²⁵ Rhangät täkt ama enge di qaku rhoqor qre i ama muräkt na ngät nage ma Engeska bää bää qärarhani i sa qorhäs iva rha rhätlägut. Sokt di nävät ma Engeska aa lavuqi dä sa qat nanakt na ngo sa aa lat dä ngut bon dä gu snängaqqa maräkt i

²⁶ nguat tu gu snäng i rhoqor täkt i ama märän ngät dän bät a ut moe dä mamär iva qale ngän da ama iar angärha ron iangärhäkt kärangätni i rhäkt di qale ngän da angärha ron.

27 Ngakt bää aung nävät a ngän di aa anga egutki dä sa mamär iva qale qä nasiqut iva isiska väät a qa nävät a qä. Dap ngakt bää aung nävät a ngän di isiska väät a qa i qaku aa anga egutki di mamär iva qale qä nañäm nani agukt.

28 Sokt di ngakt bää ngiat tätlägut di qaku ngiat tualat na anga vuini bää qosaqi ngakt bää iaqyäkt kärakt i sa qorhäs iva qia rhätlägut di qiat tät arha egutka di qaku qiat tualat na anga vuini. Sokt di qoki as iarhakt kärarhae i sa rha mätlägut diva rhat dän bät ama märän masirhat. Bää nga rhoqoräkt dä va ama märäm gem ngän iva qale ngän namätlägut.

29 Gua ruavek, sa ngua märhamän doqoräkt dinguna sa qorhäs iva ama qävääläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva evär dä ma Jisas ma Krais. Näkt mäñasäng narhäkt bää rhävit di mamär iva qärarhani ama gamoe i arha anga egutpek di mamär iva rha rhän doqor iarhakt kärarhae i qaku arha anga egutpek.

30 Bää qärarhani i rhit nok diva qale rha rhoqor iarhakt kärarhae i qaku rhit nok dä qärarhani i märmär gem da diva qale rha rhoqor qärarhani i qaku märmär gem da dap kärarhani i rhit bodäm bät guarhong diva qale rha rhoqor qärarhani i sa qaku arha anga qärhong.

31 Näkt kärarhani i rhat tualat na ama lat i ngät narhe nämäni ama ivätki diva rha rhän doqor iarhakt kärarhae i qaku arha anga guani sämäni ama lat nämäni ama ivätki. Inguna ama ivätki sä ne nä iarhongäkt moe rhoqor täkt kärangät i sa qale ngät di sa rhäktäksot na ngät moe.

32 Nani a ngo iva isiska väät a ngän nämät ama qänäskänes sävät iarhongäkt moe narhe nämäni ama ivätki. Ama ruqa ama qatnanakt päm ga qärakni i sa qaku qa mätlägut diva qänäskänes ka sävät ma Engeska aa lat.

33 Dap ama ruqa qärakni i sa qa mätlägut di qänäskänes ka sävät

kärqärhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ka iva märmär ge aa egutki nävät aa lat

34 bää äkt i aa snängaqa di mat mät ka sävät iarhongäkt. Näkt ama evopki qäraktni i sa qorhäs iva qia rhätlägut ki na ama säs ki di qänäskänes em sävät ma Engeska aa lat ivakt iva ama qumärqumär em bät in släqyige dä väät in gloqaqa. Dap ama evopki qäraktni i sa qia mätlägut di sa qänäskänes ki sävät kärqärhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ki iva märmär ge arha egutka nävät arha lat.

35 Nguat tamän doqor täkt divakt iva ngua rhatnähräm ngän ivakt iva qale ngän mamär. Dap kaku nguat tamän doqoräkt ivakt iva nguat tu ama märänga väät a ngän dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ama märngät dä ama räkt ngät dä va ngän dualat mamär nä ma Engeska aa lat dap pa qaku guani ngä namusar na ngän.

36 Ngakt bää aung anga ruqa di qat tu aa snäng i aa lat kärangätni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät sävät kärakt i sa rha muqunän bät a qi bää ba qa qärakt iva qa rhät a qi bää ba qa di aa anga snängaqa ama qrot ka masirhat iva varhäm gi dä sa mamär iva qa rhet parhäm aa snängaqa. Mamär iva in dät a ne. Rhoqoräkt di qaku in dualat na anga vuini.

37 Dap ngakt bää aung anga ruqa di qat nari i nak kop märmärsäss gem ga iva qaku qä namätlägut bää sa qat turäkt mamär ta aa snängaqa sävät ama evopki qäraktni i sa rha muqunän bät a qi bää ba qa diva in moe di qali liom i ama maqos iom bää iangärhäkt ama lat di ama mär ngät kärangätni iva qaku in namätlägut.

38 Bää äkt i aung gärakni i qat tät iaqyäkt käraktni i mai va qärak ka rhät a qi di qat tualat mamär ba nas. Bää qosaqi iaqäkt kärak i qaku qat tät iaqyäkt ama evopki qäraktni i mai va qärak ka rhät a qi di qat tualat mamär masirhat ba nas.

39 Ama ngärhaegutpärhaqi diva qali

qi ge arha egutka as toqoräkt i qat däqäm. Sokt di ngakt bä va arha egutka qä ñäp dä sa isiska väät a qä iva qia rhät aung gärakni i nani a qä na qa. Sokt di mamär iva iaqäkt kärak iva qia rhät a qa di qat nanakt nä ma Engeska.

⁴⁰ Sokt di nguut tu gu snäng iva märmär gem gi masirhat kre i qali qä rhoqoräkt i qaku arha anga egutka. Näkt nguut tu gu snäng i gua enge rhäkt di sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qat tares pät angärha rhäng.

8

Ama Tmäs Kärangätni I Rha Vodäm Ngät Sage Ama Iaus Kärangätni I Rha Mualat Na Ngät

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät*. Arhani di rhi qoar i, "Ut dräm i aiut moe di ama mädräm nga e gem ut." Sokt di ama mädräm di ngät täranas na ama mairnanas dap kinak ama laruqi sävät arhani ama qatnanaktpämäda di qiat dräm gi sämaqrot na ut.

² Aung anga ruqa qärakni i sa qä qoar i qat dräm ani di as kaku aa anga mädräm moe sävät ianiäkt.

³ Dap ama ruqa qärakni i aa snäng bät ma Ngämuqa di sa ma Ngämuqa qat dräm a qa.

⁴ Bä äkt iva ngua rhuqunäga väät a ngän sävät ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhoqortäqyia, ut dräm i qaku anga iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di ama ngätdäqäm ngät dä qosaqi qaku qale aung anga ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa ama sägäk.

⁵ Ama ruvek tat tu arhä snäng i qale ama ngämuqaqäna rhi na ama engeskaqäna da ama usäpkı arha ron ura mäni ama ivätki. Bä ama rhäqäp na ngät toqoräkt di nga e.

⁶ Sokt di gem ut di ut dräm i sokt ama sägäk ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakni i qale qa bä nagem ga di sa iarhongäkt moe ngä män bä iaqäkt di sa qali lut bä ut däqäm bä ba qa. Bä qosaqi ut dräm i sokt ma Engeska ama sägäk ma Jisas ma Krais kärakni i qale qa qärak i nävät a qa di sa iarhongäkt moe ngä män bä qosaqi sävät a ut di qali lut bä ut däqäm.

⁷ Sokt di qaku ama ruvek moe di qale iangärhäkt ama mädräm gem da. Mudu arhani nävät a ngän gärrahani i sa rhäkt di ama qatnanaktpämäda na rha di sa rhat nanakt na ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät bä qoki sa rhäkt di varhämes na rha rhoqoräkt. Bä nga rhäkt i rhat täs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus dä rhat tu arhä snäng i iangärhäkt ama tmäs di qoki sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus kärangätni i ama ngätdäqäm ngät. Näkt kaku rhat dräm bä rhi sedädän ivar ma Ngämuqa qät tares pät arha rhäng iva rhat täs iangärhäkt ama tmäs bä äkt i varis ti namualat na anga vuini.

⁸ Ama tmäs di qaku ngä narut na ut sa glaqot nä ma Ngämuqa. Qaku ut namän i ama vurha na ut dä ma Ngämuqa aa saqong gre i qaku ut täs anga tmäs. Bä qosaqi ngakt bä ut täs dä sa qaku ut namän i ama märtä na ut da aa saqong.

⁹ Sa ngänät dräm i aingän di mamär iva ngän däs agini qärqäni i sa nani a ngän iva ngän däs ini. Sokt di ngänit lu i varis iangärhäkt angäna lat ngä namualat sä qärrahani i qaku qunäga väät a rha sä iomäkt bä va rhi namon sämät ama vuini.

¹⁰ Inguna ngakt bä aung gä lu ngän gärrahani i sa ngänät dräm i ama iaus toqoräkt di qaku ngät däqäm i ngän däs pa ama iaus toqoräkt angärha ansäspämgi dä nga qaku mamär iva iangärhäkt angäna lat ngä nasämaqrot na qa iva qat tualat toqoräkt kre i qa di qaku qunäga väät a qa rhoqor ngän?

* ^{8:1} ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät Arhani ama qatnanaktpämäda rhat tu arhä snäng iva rhat tualat na ama vuini qrekt bä rhat täs ama tmäs toqoräkt.

¹¹ Bä nävät iangärhäkt angän mädräm dä sa ngän slava nä iaqäkt aa qatnanakt kärak i sa ma Krais ka ñäp sädaver mä qa.

¹² Bä äkt i ngakt bä ngiat tualat na ama vuini rhoqoräkt sävät gia ru-aqa qärak i qaku qat dräm ivar ma Ngämuqa qät tares pät aa rhäng iva qat täs ura qaku dä qosaqi ngiat tualat na ama vuini sävät ma Krais.

¹³ Bä äkt i ngakt bä angätni anga tmäs di ngät täqäne sa angäna anga ruaqa ama qatnanakt päm ga bä va qä sääp sämät ama vuini dä sa aingo di qaku ngu natmäs ama släkt ivakt iva qaku ngu namualat sää gu nga ruaqa iva qä nasäp sämät ama vuini.

9

Ma Pol Qa Märhamän Sävät Iarhongäkt Kärqärhong I Mamär Iva Ama Ngangda Rhi Rha Irhong

¹ Nga qaku isiska väti a ngo? Nga qaku ama ngangga na ngo? Nga qaku ngua lu ma Jisas aurha Engeska? Nga qaku nävät gua lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämäda mäni ma Krais?

² Ngakt bä qaku ama ngangga na ngo da arhani ama ruvek arhä saqong dä sa aingän di mamär iva ngänät dräm i aingo di ama ngangga na ngo bä ba ngän inguna aingän di sa ngän män i gu muqunän na ngän i sa ma Engeska aa ngangga na ngo.

³ Rhangät täkt di gua enge särhäm mes nämät iarhakt kärarhae iva rhat tatnävämne nä gua lat.

⁴ Nga aiut ama ngangda di qaku ama rhares nga e gem ut iva ut täs aurha tmäs dä urhit nakt?

⁵ Nga aiut di qaku ama rhares nga e gem ut iva sävetka di qat tet kä na aa egutki ama qatnanakt päm gi rhoqor arhani ama ngangda dä ma Engeska aa läktpék dä ma Sefas?

⁶ Ura nga sokt ma Barnabas kä na ngo di qaku ama rhares nga e gem un iva qaku un dualat nani ligär ivakt iva mamär väti a un?

⁷ Ngu lu auge i qat tualat i ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qaku rhit sek mä qa väti iangärhäkt ama lat?

Ngu lu auge di qät kutnanokt pät anga erhäs na ama qauligleng na ama wain näkt kaku qat täs anga gavam nävät iosäkt ama erhäs? Ura ngu lu auge di qät lu väti ama guläñgi na ama sipsipkäna sokt di qaku qät näkt angät kämuqa?

⁸ Nga nguat tamän bät tangät täkt ama enge di sokt parhäm ama rhares nage ama ruvek? Nga qaku ma Ngämuqa aa Muräkt di qosaqi ngät tamän doqoräkt?

⁹ Inguna ama Muräkt nage ma Moses di ngät tamän doqortäqya, "Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgä ivakt iva qale qat täs to-qoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavämirhong." Nga rhoqoräkt di sokt känäskänes ma Ngämuqa nävät ama bulmakaoqäna?

¹⁰ Nga qaku qa märhamän doqoräkt di sävät a ut? Iangärhäkt ama muräkt di nak ma Moses ka säm a ngät di sävät a ut inguna iaqäkt kärak i qä nänläktgyäm sa ama ivätki qä nä qärak i qä qumär ama gavämirhong sää irhong angät srot di in moe in dualat togoräkt di sa ama qatnanakt iva näsot dä va ini rha ama tmäs.

¹¹ Ngakt bä aiut di sa ut kutnanokt ama mär ngät ama qloqaqa na ngät ama lat gem ngän dä sa nga qaku mamär iva ngänit bon dä guarhong nävät angän gärhong ivakt iva mamär väti a ut?

¹² Ngakt bä ngänit tares pät arhani arha rhäng sa angäna anga guarhong dä sa nga qaku ama märäm masirhat iva ngäni von un? Mai mamär iva uni rha guarhong nagem ngän sokt di qaku un mualat togoräkt. Mamär iva un don säda ama märän maos maos angärha ron dap kaku un namualat na agung anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät mät ama iska särha ama sameng ama mär ngät i ma Krais.

¹³ Nga sa qaku ngänät dräm i ama latta qärarhoni i rhat tualat na ama lat pa ama ansäspämgi di rhat täs ama tmäs näva ama ansäspämgi bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhat tualat

ge ama laiqa na ama vodämes di rhat täs nävät ama tmäs kärangätni i rhit bon däm ngät?

¹⁴ Nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä sa ma Engeska qa märhamän i mamär iva iarhakt kärarhae i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät diva mamär na arhä mämugunäs di nävät ama sameng ama mär ngät.

¹⁵ Sokt di qaku ngua met parhäm iangärhäkt ama rhares kärangätni i sa qale ngät gem ngo iva uni rha guarhong nagem ngän nävät a ngät bää qosaqi rhäkt di qaku ngut säm dangät täkt ama enge bää ba ngän ivakt iva ngäni nasäng iva ngänit bon un. Qaku rhoqoräkt. Dap padi va ngu ñäp dap kale ngu narha anga matnähräm nagem ngän inguna ama märäm doqoräkt i varis aug gä naqoar i sa ngua rha ama matnähräm nagem ngän.

¹⁶ Rhoqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät dä qaku ngu natmair na nas inguna ma Krais ka von ngo rhä iangärhäkt ama lat bää va ama iräski masirhat gem ngo qre i qaku ngu sameng na ngät.

¹⁷ Inguna ngakt bää nguat tualat nä rhangät täkt ama lat nävät iomäkt i sa nani a ngo iva nguat tualat toqoräkt dä va ngu rha ama rhitsek. Dap ngakt bää qaku nani a ngo iva nguat tualat nä rhangät täkt ama lat sokt di qoki va as nguat tualat na ngät inguna ma Ngämuqa sa qa von ngo rhäm ngät iva nguat tualat na ngät.

¹⁸ Ngu lu gu rhitsek di agini ianiäkt? Ianiäkt di rhoqoräkt i qaku ngut ta iarhongäkt kärqärhong i mai va ngut ta irhong nävät ama lat di mamär iva märmär gem ngo masirhat toqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kop äkt bää ba ama ruvek.

¹⁹ Bää ngäktki i isiska väti ngo nämät ama ruvek moe arhä muräkt sokt di sa ngua mualat sä nas iva ama latka na ngo va ama ruvek moe arha rem ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na anga rhäqäp na rha sämäni ma Krais.

²⁰ Aingo di sa qaku qale ngo va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha

rem sokt di rhoqoräkt i qale ngo ge ama Judaqäna qärrahani i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem dä sa nguat tet parhäm ngät ivakt iva nguat täqäne dä mamär na rha sämäni ma Krais.

²¹ Bää nga rhoqoräkt i qale ngo ge iarhakt kärarhae i qaku qale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem dä sa ngua män doqor ama ruqa qärrakni i qa rhoqoräkt ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Krais. Ngäktki i qaku isiska väti ngo nämät ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qale ngo väti ma Krais aa muräkt angärha rem.

²² Ge qärrahani i qaku ama qrot arhä qatnanakt dä sa ngua män doqor ta ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Krais. Sa ngua mualat parhäm ama ruvek moe arha iar dä arha lat iva ngu siqut na ama is maos maos moe ivakt iva guavek ti rha ama mumaiar.

²³ Sa nguat tualat toqoräkt ivakt iva ama sameng ama mär ngät diva ngät tet ma ama qrot bää aingo diva ngu na arhani di bää ba ut na ama märrihong gärqärhongni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong.

²⁴ Nga sa qaku ngänät dräm i qre va ama ruvek tit kyir mä ne sa ama ngagi näkt nasot dä sokt ama sägäk kät ta ama rhitsek? Mamär iva rhäktuk pät a ngän i ngäni ngang ivakt iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ervät.

²⁵ Näkt ama ruvek kärarhansi i rhat dräm dit kyir mä ne sa ama serhäm di rhat dräm di sumät ivakt iva rhat turäkt ba arhä slägyigleng dä arhä snängaqa säväti iarhongäkt moe. Rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhi rha ama rhitsek kärangätni i mamär iva mava-mava na ngät dap aiut di ut tualat nani ama rhitsek kärangätni i qaku mamär iva mava na ngät.

²⁶ Bää äkt i aingo di qaku ngu ngang mät ama ngagi di ngu ngang mavängam dä qaku ngu arhäktgyäm sä akni i ngut don nä ngua rhäkt sämät ama släqyäas mavängam

²⁷ dap ngu arhäktgyäm sä gu

släqyige bää nguut turäkt täm ige mamär ivakt iva nasot i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bää ba arhani dä sa va aingo di varis kaku mamär iva rhi navon ngo rha anga rhitsek.

10

Ama Rhonsävät Sävät Ama Lat Kärangätni I Rhit Kutdrir Sage Ama Iaus Kärangätni I Ama Ruvek Ta Mualat Na Ngät

¹ Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i mudu aiut ama Judaqäna aut mamäkkäna di sa qale rha moe va ama eqoeqi arha rem bää rha moe rha met da ama garäskä aa ron.

² Bää qosaqi rha moe di rha nasäng i rhit päs ma Moses aa rhäng i ngäkt kre i sa rha rha ama baptais sämäni qa va ama eqoeqi arha rem dä va ama garäskä

³ dä rha moe rhat täs ama sägängät ama tmäss nage ma Ngämuqa.

⁴ Näkt ta moe rhit näkt ama rigi qäraktni i qosaqi qiat dän nagem ga. Inguna rhit näkt ama rigi nämäni ama qloqaqa na qa ama duiqa qärakni i dängdäng na qa nasot a rha. Näkt iaqäkt ama duiqa di ma Krais.

⁵ Bää ngäktki i rhoqoräkt sokt di sa qorhäss iva ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek moe di sa qaku märmär ge ma Ngämuqa nävät a rha bää iarhakt di sa rha ñäp pät ama qräk dä bäs ama ivärhäss bää qale arhä släqyigleng sai sai vät a äs.

⁶ Näkt iangärhakt ama lat ngä märanas imäk äkt ivakt iva ama siqutki na ngät bää ba ut iva qale ut toqor ta iarhakt kärarhae i arhä snängäqa ama qrot ka sävät ama vuirhong.

⁷ Qale ngän namän doqor arhani nävät a rha qärarhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät. Qale ngän namän doqor iarhakt kärarhae i ma Moses ka säm sävät a rha rhoqortäqyia, "Ama ruvek ta muqun ivakt iva rhat täs dä rhit näkt ta mair ivakt iva serhäm da."

⁸ Qale ut tualat na ama lat na ama qavatka rhoqor arhani nävät a rha qärarhani i rha mualat toqoräkt bää ama ruqa ama rhäk täm ga da dävaung na rha ama tausengäna na ama ruvek nävät a rha di sa qäbäss na rha väät ama qunäga ama sägäk.

⁹ Bää mamär iva qale ut nasiqut nä ma Krais toqor arhani nävät a rha qärarhani i sa rha mualat toqoräkt bää ama uiuvärhirhong ngä nesmät na rha bää rha ñäp.

¹⁰ Qale ngän natmärhamängus sävät ma Ngämuqa aa lat toqor arhani qärarhani i sa rha mualat toqoräkt bää ama ensel qärakni i qä veng ama ruvek ka män bää qa veng da.

¹¹ Iangärhakt ama lat ngä män bät a rha ivakt iva ngä rhu ama siqutki bää ba ut. Dä ma Moses ka säm a ngät ivakt iva ngärhi su ut aiut kärarhae i qali lut pät tangät täkt ama rhodäm gärangätni i qorhäss iva rhäksot na ama ivätki.

¹² Bää äkt i ngakt bää aung nävät a ngän gat tu aa snäng i sa qat mair ma ama qrot dä sa mamär iva qät lu i varis arpus na qa.

¹³ Sa qaku anga siqutsiqut ngä män bät a ngän gärangätni i qosaqi qaku ngät dän bät ama ruvek moe. Dap mamär väät a ngän iva ngänät nanakt nä ma Ngämuqa iva qaku qä naqyiradeng na ngän sämät anga siqutsiqut kärangätni iva qaku mamär iva ngän namän näva angät tpäs. Dap kinak toqoräkt i anga siqutsiqut ngät dän dä va qosaqi qä von ngän da aung anga iska ivakt iva ngäni ingis mängät parhäm ga.

¹⁴ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngän det daqule ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät.

¹⁵ Nguat tamän bät tangät täkt gua enge di sävät a ngän gärarhae i ngän doqor ama ruvek kärarhani i mamär väät a rha iva rhat tu arhä snäng mamär iva ngän datnävämnne nä gua

enge ivar ama engäktni na ngät ura qaku.

16 Ma Ngämuqa aa kap na ama modämne qärakni i ut dräm ut tes ama mär sävät a qa näkt urhit nakt nämät ka di qat dräm gät päästämne na ut ut nä ma Krais aa biaska. Dä ama bret kärakni i urhit bonamät na qa di qat dräm gät päästämne na ut sämäni ma Krais aa släqyige.

17 Inguna sokt ama säägäk ama bret di qale qa bää aiut kärarhae i ama rhäqäp na rha na ut di ama säägäke ama släqyige na ut inguna ut moe ut täs nävät iaqäkt ama bret ama säägäk.

18 Ngän du angän snäng sävät ama Israelqäna qärarhani i rhat täs ama tmäs kärangätni i ama ruvek arhä vodämes na ngät sage ma Ngämuqa. Nga iarhakt di qaku säägäni na rha rhi na ama priskäna arha lat ge ama laiqa na ama vodämes?

19 Ngu lu nguut tamän bät agiqa? Nguut tamän i ama tmäs kärangätni i rhit bon däm ngät sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät di nak kaku ani na ngät kärqäni i ini ngä vit pät ama tmäs mavängam angät tpä. Dä qosaqi ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät di nak kop ama iauski na ngät.

20 Nguut tamän di agini qärqäni i ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa rhit bon däm ini iva ba arhä vodämes di iangärhakt arha lat di ngät sage ama iaus dap kaku ngät sage ma Ngämuqa. Qaku nani a ngo iva säägäni na ngän ngän na ama iaus.

21 Sa qaku mamär iva ngän natnakt nämät ma Engeska aa kap dä qosaqi nämät ama iaus angärha kap. Bää qosaqi qaku mamär iva ngän natmäs nävät ma Engeska aa laiqa dä qosaqi nävät ama iaus angät laiqa.

22 Nga mamär iva ut täqäne sä ma Ngämuqa iva aa anga snängaqa anga vu qa sävät a ut? Nga aut krot ngä vit pa aa qrot angät tpä?

Mamär Iva Angäna Lat Moe Diva Ngärhit Bon Da Ama Murhämeska Sage

Ma Ngämuqa

23 Ngakt bää akni nävät a ngän gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät aurha rhäng iva ut tualat nä irhong" dä va ngua rhuvät i, "Qaku iarhongäkt moe di mamär väti rhong iva irhong ngä rhatnärhäm ut." Ura ngakt bää aung gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät aurha rhäng iva ut tualat nä irhong" dä va ngua qoar i qaku iarhongäkt moe di mamär väti irhong iva irhong ngärhi sämaqrot nä aurha iar mäni ma Krais.

24 Bää mamär iva aingän asägäk asägäk di qale sokt nge ngi namatnärhäm mes dap kinak mamär iva ngiat tatnärha arhani.

25 Mamär iva ngän däs ama släkt maos maos kärangätni i rhit bodäm ngät pät ama ivärhäs kärqosni i rhit bodä iarhongäkt moe e. Sokt diva qale ngän natmu angän snäng masirhat bää ngän nasnanbät mamär närhää iangärhakt ama tmäs

26 Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ama ivätki bää sävät iarhongäkt moe mäni qi di ma Engeska ma Ngämuqa aa qärhong iarhongäkt."

27 Näkt ngakt bää aung anga ruqa qärakni i qaku qat nanakt ka rhäqoar sää nge iva ngia äs nge na qa bää ngia rhares iva nge na qa dä sa va ngia äs agi a tmäs kärangätni i qa mu ngät bää ba nge dap kale qänäskänes nge bää va nge nasnanbät mamär närhäm ngät.

28 Sokt di ngakt bää aung gä qoar na nge rhoqortäqyia, "Rhängät täkt ama tmäs di sa rha von däm ngät iva na ama vodämes sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät" dä sa va qale nge namäs ngät. Mamär iva qale nge namäs ngät ivakt iva sä qa bää qosaqi varis aung anga ruqa va qat tu aa snäng i qaku maräkt iva ngiat täs ngät.

29 Qaku nguut tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng i sa vadi mai ngia mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Inguna ngu lu mäniekt bää va gu snängaqa qat tet parhäm

arhani arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va qaku ngu namualat nä ianiäkt kärqäni i sa nguat dräm i isiska vät a ngo iva ngua rhualat nä ini? Sokt di nak nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng sävät iaqäkt akni ama ruqa.

³⁰ Ngakt bä ngua mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ngua mäs iangärhäkt ama tmäs dä sa ngu lu mäniekt bä va akni qat tamängus pät a ngo sa ama tmäs kärangätni i sa ngua mes ama mär sävät a ngät?

³¹ Bä äkt i sa agi a tmäs kärangätni i ngän däs ngät ura agi a rigi qäraktni i ngänit näkt mä qi ura agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät dä sa va ngän dualat nä iarhongäkt moekt ivakt iva ma Ngämuqa qät ta ama murhämeska nävät irhong.

³² Qale ngän natmualat na anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät särha ama Judaqäna ura ama Grikkäna iva qaku mamär vät a rha iva rha rhän i ama qatnanaktpämäda ura va ngä rhualat sa ama qatnanaktpämäda mäni ma Ngämuqa bä va rha rhon sämät ama vuini

³³ Ivakt iva ngän doqor ngo qärak i ngu siqut iva märmär ge ama ruvek moe nävät gua lat moe. Qaku nguat tualat toqoräkt ivakt iva nguat tatnärhäm mes dap kinak nguat tualat toqoräkt ivakt iva nguat tatnärhäm ama rhäqäp na rha ama ruvek ivakt iva rhi rha ama mumaiar.

11

¹ Mamär iva ngän dät a ngo sä qärangätni gua iar i qoki rhoqor ngo qärak i sa qat tät ma Krais sä qärangätni aa iar.

Ama Enge Sävät Iomäkt IRhi Ngäng Bät Ama Tpäski

² Ngu nän sä ngän inguna qaku räträt pät a ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua märhamän särhäm ngän nä irhong bä qoki ngänit päs gu rhisu angärha rhäng maräkt.

³ Sokt di nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ma Krais di ama tpäski na qa ba ama gamoe moe näkt ama ngärhaegutka di ama tpäski na qa ba aa

egutki bä ma Ngämuqa di ama tpäski na qa bä ma Krais.

⁴ Näkt aung anga ruqa qärakni i qä nän ura qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa sä guani da aa uväs di qä sämäqlu na aa uväski ma Krais.

⁵ Dap agukt anga evopki qäraktni i qi nän ura qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dap sa qaku qia ong bät at täväski di qi sämäqlu na at täväski bä qi di qi rhoqor ama evopki qäraktni i sa qia säm nas sa at käseng moe.

⁶ Inguna ngakt bä anga evopki di qaku nani a qí iva qí ong bät at täväski rhoqoräkt i qí nän ura rhoqoräkt i qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dä sa mamär iva qí säm at täväski sa at käseng moe. Dap ngakt bä qaku nani a qí iva aqlus pät a qí dä sa mamär iva qí ong bät at täväski nä guani.

⁷ Ama gamoeqa di qaku mamär iva qä naong bät aa uväski rhoqoräkt i qä nän ura rhoqoräkt i qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa inguna qa di ma Ngämuqa aa iauski na qa bä aa iar ngärhit bon ma Ngämuqa rha ama murhämeska. Dap ama evopki di arha iar ngärhit bon ama gamoeqa rha ama murhämeska.

⁸ Sa ut dräm i ma Ngämuqa di nani a qa iva ama evopki qí säm ama gaini na nas pa ama gamoeqa aa rem inguna ama gamoeqa di qaku ma Ngämuqa qa säm a qa nävät ama evopki dap kinak ka säm ama evopki nävät ama gamoeqa.

⁹ Bä qosaqi qaku qa säm ama gamoeqa iva bä ba ama evopki dap kinak ma Ngämuqa qa säm ama evopki iva bä ba ama gamoeqa.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt dä va ama evopki di qoki mamär iva qí ong bät at täväski nä guani ivakt iva iomäkt ngärhi sameng i sa qali qí mamär va arha egutka aa rem bä qosaqi va ama enselqäna rhi lu bä märmär gem da.

¹¹ Nämä dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mäni ma Engeska di ama evopki diva qaku sokt ki qali qí dä ama gamoeqa

diva qaku sokt ka qale qa dap in moe
diva in datnärhäm ne.

¹² Inguna ma Ngämuqa qa säm ama
evopki di nävät ama gamoeqa bää
rhäkt di ama gamoe di rhat dän näva
ama evop sokt di iarhongäkt moe di
sa irhong ngä män nage ma Ngämuqa.

¹³ Qoki va aingän ngän datnävämne
bää ba nas i maräkt toqoräkt iva ama
evopki qi nän sage ma Ngämuqa rho-
qoräkt i sa qaku qia ong bät at täväski
ura qaku.

¹⁴ Nga qaku aiut ama ruvek aurha
iar di ngärhi su ut sävät ama gamoeqa
i qrekt bää qa qut sa ama qässeng bät
aa uväski bää ama uiu ngät dää va urhi
nari i qaku maräkt toqoräkt?

¹⁵ Dap ama evopki di ngakt bää ama
uiu at käseng bät at täväski di qoki
iangärhäkt di at murhämeska na ngät.
Inguna qi di sa ma Ngämuqa qa von gi
rha at käseng ivakt iva ngärhi ong at
täväski.

¹⁶ Sokt di ngakt bää aung anga ruqa
di nani a qa iva qa vit pät tangät
täkt gua enge angät tpäis i qä nänaïras
na ngät dää sa mamär iva qat dräm i
saqi as kaku agung anga muräkt nga
e qärangätni i ngät tair särhää rhangät
täkt ama muräkt mänguräp mää ut ura
mänguräp ama qatnanaktpämäda mät
ama värhap moe.

Sävät Ma Engeska Aa Tmäski

¹⁷ Sa rhäkt di värt tangät täkt gua
enge diva qaku ngu nän sä ngän
inguna rhoqoräkt i väspästämne na
ngän di qaku anga mär ngät anga lat
ngät täranas dap kinak ama vu ngät
ama lat ngät täranas.

¹⁸ Gua enge ama narhoer
ngät di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i
väspästämne na ngän ama qatnanak-
tpämäda dää sa nguat nari i ama
matmät di nga e mänguräp mää ngän.
Bää nguat nanakt nä rhangät täkt ama
enge maqälak

¹⁹ Inguna mamär iva mat mät ngän
doqoräkt ivakt iva mamär värt ama
ruvek iva qunäga värt a rha mamär i
guavek koe nävät a ngän di sa märmär
ge ma Ngämuqa nävät a rha.

²⁰ Näkt toqoräkt i väspästämne na
ngän dää sa qaku ngän dualat maräkt i
ngän dää nävät ma Engeska aa tmäski

²¹ Inguna värt ama qäväläm
gärqomni iva ngän dää dää ngän moe
asägäk asägäk di sävetka na nge
di ngiat täs di rhoqor qre i ngiat
tässä nävät gia tmäski maräkt. Bää
rhoqoräkt dää as kale akni qärakni i
anoeng mää qa dap akni di qät näkt
masirhat bää guani na qa.

²² Nga ngän dualat toqoräkt din-
guna qaku angäna anga värt iva
ngän dää dää ngänit näkt e väm ngät?
Nga nani a ngän iva ngänät nañäm
mane na ama qatnanaktpämäda mäni
ma Ngämuqa dää ngänit bon angäna
ruavek kärarhani i qaku arha anga
qärhong masirhat ta ama qluqi? Ngu
lu va ngua rhamän doqor mäniekt
sävät a ngän? Nga va ngu nän sä ngän
nävät iangärhäkt angäna lat? Qaku
mas!

*Ma Engeska Qa Von Ut Ta Ama
Rhisu Sävät Aa Tmäski
(11:23-32 / Mat 26:26-29 / Mak
14:22-26 / Luk 22:14-23)*

²³ Inguna sa ma Engeska qa su
ngo sävät tärhong däkt kärqärhong i
rhäkt di qosaqi ngut bon ngän däm
irhong. Iarhongäkt di rhoqortäqyia,
i näva ama bängagi qäraktni i ma En-
geska ma Jisas di ma Judas ka mu qa
va aa ikkäna arhä rhäkt di ma Jisas ka
rha ama bret

²⁴ Näkt nga nasot i qa mes ama mär
dää qa vonamät na qa näkt ka qoar to-
qortäqyia, "Rhongäkt täkt di gu släqyige
qärqigeni i ngut bodäm ige iva bää
na ngän. Mamär iva ngän dualat toqor
täkt ivakt iva ngän du angän snäng
sävät a ngo."

²⁵ Näkt nasot i rha mäs ama tmäsk
dää sa nävää iaqäkt ama sägäk ama iska
dää qosaqi qa rha ama kap na ama
wain näkt ka qoar toqortäqyia, "Rhak
täkt ama kap kärakni i rhit prit na
qa iva bää ba ngän di sa qat tuqunän
bät ama rharesbane qärangätni i sa gu
biaska qa sämaengäktki na ngät. Qre
va ngän dualat toqor täkt di mamär

iva rhoqoräkt dä va ngän du angän snäng sävät a ngo."

²⁶ Bä va vasägos toqoräkt i ngän däs tak täkt ama bret dä ngänit näkt nämät tak täkt ama kap na ama wain dä sa ngäni sameng ba ama ruvek sävät ma Jisas aa tñäpki bä dängdäng i aa mänmänäs.

²⁷ Bä äkt i aung gärakni i qat täs ama bret dä qät näkt nämät iaqäkt ama kap i ma Engeska näva aung anga iska qärakni i qaku maräkt di sa qaku qät kutdrir sage ma Engeska nävät aa slägyige dä aa biaska.

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän datnävämne na nas mamär näkt nasot dä va ngän däs iaqäkt ama bret dä ngäni näkt nämät iaqäkt ama kap.

²⁹ Inguna iarhakt moe qärarhae i rhat täs dä rhit näkt dap kaku rhat tu arhä snäng mamär sävät ma Engeska aa slägyige ige angät tarimini di sa iarhakt di rhat tualat sä nas iva ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

³⁰ Inguna nävät iomäkt bä ama rhäqäp na rha nävät a ngän di qaku arha anga qrot masirhat dä aräm da bä arhani di sa rha ñäp.

³¹ Sokt di ngakt bä ut tatnävämne na nas mamär dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ut toqoräkt.

³² Dap nga rhoqoräkt i ma Engeska qat tatnävämne na ut dä sa qat turäkt täm ut sa aurha lat ivakt iva qaku qä nasangäm na ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt na qa.

³³ Gua ruavek, bä äkt i sa nguut tamän särhäm ngän i nga rhoqoräkt iva västämne nä ngän iva ngän däs dä sa mamär iva as kale ngän dävarhäm na ne.

³⁴ Ngakt bä anoeng mä ngän dä va as ngän däs pa angäna vät ivakt iva nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä varis iomäkt ama qävälam ngä namon sä ngän säda ama rhäksärhäm angärha ron.

Näkt toqoräkt iva ngua rhän sagem ngän dä sa va ngu von ngän da ama enge na ama muqunäga sävät arhongni.

12

Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Aa Vänbon

¹ Gua ruavek, rhäkt diva nguut tamän sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa vänbon näkt nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän sä ngät.

² Ngänät dräm i rhoqoräkt i as kaku ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä sa arhongni ngä mäqäne sä ngän bärängän met bärängänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät kärangät i qaku ngät tamän.

³ Bä äkt i nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä namäranas na aung anga ruqa bä va qä slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät toqortägyia, "Mamär iva ma Jisas kä ñäp." Dap sokt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qa rhäranas na aung anga ruqa iva qä quoar i, "Ma Jisas di ma Engeska maengäktki."

⁴ Näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama sägäk na qa di qärak i ama vänbon maos maos angät tarebäm na qa.

⁵ Bä ut tualat na ama lat maos sage ma Ngämuqa sokt di ma Engeska di ama sägäk na qa

⁶ näkt ut tualat na ama lat maos maos sokt di ma Ngämuqa ama sägäk kät bon ut moe rha ama qrot ivakt iva ut tualat nä iangärhakt moekt ama lat.

⁷ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qät bon da ama qrot bä ba ama qat-nanaktpämäda asägäk asägäk ivakt iva qat tatnärha arhani ama qatnanaktpämäda.

⁸ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge na ama mädräm ama mär ngät dä iaqäkt ama sägäk na qa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat tuqunäga sä irhong bä ba rha.

⁹ Dä sage arhani di iaqäkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat nanakt iva

ma Ngämuqa qa rhualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tumäräspät.

10 Dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tatnävämne nä ama enge ivar ngäktki i ngät dän nage ma Ngämuqa ura qaku dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos* dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tuqunäga sa ama rharmi mini säväti iangärhäkt ama enge ama nañis ngät.

11 Rhangät täkt ama lat moe di iaqäkt ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da ama qrot bä bä ama ruvek asägäk asägäk ivakt iva rhat tualat na ngät. Dä qät bon dä iangärhäkt ama vänbon gärangätni i maosmaos na ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da iva qä von da rhäm ngät.

Ut Moe Di Qali Lut Toqor Ama Qävälap Nämäni Ama Sägäge Ama Släqyige

12 Ngäktki i ama ruqa aa släqyige di masirhat nä ige angät kävälap sokt di iaväkt ama qävälap nämäni aa släqyige di västämne na ap bä ap ngä säm ama sägäge ama släqyige. Näkt kosaqi ma Krais di qa rhoqoräkt.

13 Inguna nävät ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä sa ut ta ama baptais sämäni ama sägäge ama släqyige i näma dä äkt bä ama Judaqäna na ut ura ama Grikkäna ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska vät a rha. Ut moe di sa ma Ngämuqa qa von ut ta

ama sägäk aa Qloqaqa iva urhit näkt nävät a qa.

14 Sa ut dräm i ama släqyige di qaku sokt ama qäväläm ama sägom nä ige dap kinak masirhat nä ige angät kävälap.

15 Ngakt bä ama qäraet ngärhi qoar i, "Aingo di qaku ama ngärhäqyet na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige" dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna nak sa et di et nämäni ama släqyige.

16 Dä qosaqi ngakt bä ama sdämg i qí qoar i, "Aingo di qaku ama saqongaqa na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige" dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna qí di qoki as ki nämäni ama släqyige.

17 Ngakt bä ama ruqa aa släqyige moe di ama saqongaqa nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari rhoqor mäniekt? Dap ngakt bä ama släqyige moe di ama sdämg i nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari i säsis toqor mäniekt?

18 Sokt di ama engäktki di rhoqortäqyia, sa ma Ngämuqa qa mualat i qa västämne na ama qävälap moe bä ma ama sägäge ama släqyige varhäm aa snängaqa i nani a qa iva rhoqoräkt.

19 Ngakt bä sokt anga qäväläm anga sägom na ut dä ngu lu va ama släqyige ngä qoe nai?

20 Dap ama engäktki di rhoqortäqyia, ama sägäge ama släqyige di masirhat nä ige angät kävälap.

21 Ama saqongaqa di qaku mamär iva qä naqoar na ama ngärhäqyet toqortäqyia, "Qaku ngut läk nani a nge" dä qosaqi ama tpäski di qaku mamär iva qí natmärhamän särha ama qäraet toqortäqyia, "Qaku ngut läk nani a nge."

22 Dap kinak ama qävälap nämäni ama ruqa aa släqyige qärqapni i ut tu ut snäng i qaku ap angärha anga qrot di nak kärqap iaväkt i ama släqyige moe di ige ngärhit läk nani ap.

23 Bä ama qävälap nävät ama ruqa

* **12:10** ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos Ama enge rhoqor täkt di qaku mamär vät ama ruvek iva qunäga vät a rha säängät. Dä soknga rhit läk nani akni anga ruqa iva qat tuqunäga sää iangärhäkt ama enge angät tarimini.

aa släqyige qärqapni i ut tu ut snäng i qaku ap ngät tualat na anga lat anga mor ngät di nak iaväkt di ut donmät mamär särhä bap. Bä ama qävälap kärqapni i ap ngät dän sa ama qluqi qrekt iva akni qat lu ap di sa urhit lu vät iaväkt mamär dä urhi ngäng bät ap ivakt iva qale ama ruvek tat lu ap.

²⁴ Dap ama qävälap kärqapni i ap di qaku ap ngät dän sa ama qluqi di qaku urhit läk iva urhi ngäng bät ap toqoräkt.

Sokt di ma Ngämuqa sa qa säm ama släqyige i qät bon da ama qutdrir sage ama qävälap kärqapni i ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama vit na ap

²⁵ ivakt iva ama qävälap moe nävät ama släqyige diva qaku anga matmät nga e mänguräp ma ap dap kinak pa västämne na ap moe bär va ap moe diva ap ngärhit lu vät a ne dä va ap ngät tatnärhäm ne mamär.

²⁶ Bä äkt i ngakt bär anga sägom anga qävälam nämäni iagekt ama släqyige di äm ngärhi nari i aruan dä sa va apni moe ama qävälap diva qosaqi ap ngärhi nari i aruan. Dä qosaqi ngakt bär anga sägom anga qävälam di rhit sämamor na äm dä sa apni ama qävälap moe diva märmär ge bap ngä na äm.

²⁷ Aingän di ma Krais aa släqyige na ngän bär aingän moe asägäk asägäk di ama qävälam na nge nävät iagekt aa släqyige.

²⁸ Dä mänguräp ama qatnanaktpämda di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät ama ruvek iva rhat tualat na aa lat. Ama narhoer ta di ama ngangda näkt ama udiom na rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt ama dävaung na rha di qärarhani i rhi su ama ruvek. Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa von da ama qrot iva arhani rhat tualat na ama lat ama nañis ngät dä arhani va rhat tumäräspät dä arhani va rhat mair bär rhat turäkt dä arhani va rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos.

²⁹ Nga ama qatnanaktpämda moe di ama ngangda na rha? Nga rha moe di rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa? Nga rha moe di rhi su ama ruvek? Nga rha moe di rhat tualat na ama lat ama nañis ngät?

³⁰ Nga rha moe di sa rhat tumäräspät? Nga rha moe di rhat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos? Nga rha moe di sa rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhakt ama enge? Nak kaku rhoqoräkt.

³¹ Sokt di mamär iva nani a ngän na ama moräs na ngät ama vänböön bär va qänäskänes ngän i rhäktuk pät a ngän nani a ngät.

Näkt pa ngua rhamän särhäm ngän na ama iska ama mär qa masirhat mamär qärakni iva ngän dualat nä iangärhakt ama lat moe varhäm ga.

13

Ama Iar Da Ama Laviqi Arha Ron

¹ Ngakt bär nguut tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos kärangätni i ama ruvek nämäni ama ivätki rhat tamän bät a ngät ura ama enselqäna rhat tamän bät a ngät dap kaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa aingo di ngo rhoqor ama pletige qärqige i ige ngärhit nok täm mes ura aingo di ngo rhoqor ama rhunäpka qärakni i rhit kut mä qa masirhat mavängam.

² Näkt ngakt bär aingo di sa mamär vät a ngo iva nguut tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt sa qunäga vät a ngo sä ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät moe näkt ngakt bär nguut dräm iarhongäkt moe näkt ngakt bär nguut nanakt nä ma Ngämuqa mamär bär iangärhakt gu qatnanakt di mamär iva ngärhit trut na ama dam sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa gua lat toqoräkt di ama mäñmäñini na ngät.

³ Ngakt bär nguut dä gu qärhong moe bär ba ama tläkta näkt ngakt

bä ngu vodäm mes ba ama ruvek ivakt iva rhi veng ngo iva nani ama vodämes na ngo sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa va qaku mamär iva ngu rha ama rhitsek pät iangärhäkt gua lat.

⁴ Iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhit lir tir qur dä rhat tuvärt pät iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a rha. Iarhakt di qosaqi rhat tualat na ama lat ama mär ngät sage ama ruvek moe dä qaku arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong dä qaku rhat tair na nas i rhat nañäm mane na arhani ama ruvek.

⁵ Dä iarhakt di rhat tualat na ama lat na ama qutdrir sävät arhani ama ruvek. Näkt kaku sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä sävät iarhongäkt kärqärhong i nani a rha nä irhong dä qaku lärlir täptäp da arha ron iva rhir qur dä qoki as kaku rhat dräm dat sangar ama snängaqa sävät ama lat ama vu ngät kärangätni i sa mudu arhani rha mualat na ngät sävät a rha.

⁶ Bä qosaqi iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhat dräm märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap kinak märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat.

⁷ Bä qosaqi iarhakt di vasägos dä rhit kyiradeng na arhani ama ruvek sa arha lat ama vu ngät moe sävät a rha dä qaku lärlir tat nanakt i ama ruvek sa rha mualat na anga vu ngät anga lat dap pasägos dä rhat nanakt na ama ruvek iva rha rhualat na anga mär ngät anga lat bä nga rhoqoräkt i ama märän ngät dän dä sa rhat mair ma ama qrot.

⁸ Iangärhäkt ama lat kärangät iva aurha snäng bät arhani di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Dap ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa diva väti aung anga qunäga diva

rhäksot na ngät. Bä iangärhäkt ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama nañis ngät diva qosaqi rhäksot na ngät. Dä ama lat kärangätni i ama ruvek tat dräm sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba rha diva rhäksot na ngät.

⁹ Inguna qaku qunäga väti a ut mamär sä iarhongäkt moe bä qaku aurha anga enge moe qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ut tamän särha ama ruvek na ngät

¹⁰ sokt kre va ianiäkt kärqäni i sa mamär nä ini mas ini ngä rhän dä va ama lat toqoräkt kärangätni i nak as kaku mamär na ngät toqoräkt diva rhäksot na ngät.

¹¹ Mudu rhoqoräkt i ama rhoemga na ngo dä sa nguut tamän doqor ama rhoemga dä nguut tu gu snäng doqor ama rhoemga dä qunäga väti a ngo rhoqor ama rhoemga. Dap toqoräkt i sa ngua män i ama morqa na ngo dä sa ngua met daqule ama rhoemga aa lat.

¹² Inguna rhäkt di sa qaku ut lu iarhongäkt moe mamär i ngäkt kre ut lu iarhongäkt pa ama rhitlunaspämgi dap pa nasot diva ut mair väti ma Ngämuqa aa saqong bä va urhi lu qa mamär. Rhäkt di sa nguut dräm ama qäväläm nak kop nämäni ma Ngämuqa aa qärhong dap pa nasot pät iomäkt ama qäväläm diva qunäga väti a ngo sä iarhongäkt moe i nak kop toqor ma Ngämuqa i sa qunäga väti a qa sä gua ior moe.

¹³ Dap täkt di ama qatnanakt dä ama lat kärangätni i ut nanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat bä ba ut mamär bä sävät ama lat kärangätni i aurha snäng bät arhani di iangärhäkt ama lat ama däpguamek na ngät di vasägos dä va qale ngät gem ut. Sokt di ama narhoer ngät ama lat nävät a ngät kärangäkt i ama vit na ngät di iomäkt i sa aurha snäng bät arhani ama ruvek.

14

Ama Enge Qärangätni I Ngät Dän

Maräkt Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Ama Nañis Ngät

¹ Mamär iva nani a ngän masirhat iva angäna snäng bät arhani dä mamär iva qosaqi nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vänbon nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Näkt mamär iva nani a ngän masirhat mamär nä iangärhakt ama lat kärangät iva ngän damän bät ama enge qärangät i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa.

² Inguna iaqäkt kärak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qaku qat tamän särha arhani ama ruvek dap kinak kat tamän särhä ma Ngämuqa inguna qaku aung gat dräm i qat tamän doqor mäniekt inguna qat tamän bät ama enge ama ngaip ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot.

³ Sokt di qärak i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di nak kat tamän särha ama ruvek ivakt iva ama qrot arhä qatnanakt dä va arha lat ama räkt ngät bä va ama mär arhä sarem.

⁴ Ama ruqa qärakni i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät di qät sämaqrot na nas dap iaqäkt kärak i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di qa di qät sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe.

⁵ Ura gua ruavek, nani a ngo iva ngän moe diva ngän damän bät ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. Inguna ama ruqa qärakni i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di iaqäkt di qa vit pä qärakni aa uväs kärak i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät sokt diva in moe ini sämaqrot na ama qatnanaktpämda qre i akni qa e ivakt iva qä näpgoer nä iangärhakt ama enge ama nañis ngät.

⁶ Näkt sagem ngän gua ruavek, di ngakt bä nguut dän sagem ngän bä nguut tamän särhäma ngän na

ama enge ama nañis ngät dä ngu lu va ngua rhatnärhäma ngän doqor mäniekt? Inguna ngakt bä nani a ngo iva ngua rhatnärhäma ngän dä mamär iva ngua rhamän särhäma ngän na anga enge na anga muqunäga nage ma Ngämuqa ura na anga mädräm anga mär ngät nagem ga ura na anga enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ga ura va ngu su ngän säväta qä.

⁷ Iangärhakt ama lat iva ama ruqa qat tamän na ama enge ama nañis ngät di ngät toqor iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong angärha anga iar toqor ama gita dä ama iqi qäraktni i rhi ses a qi. Ngakt bä qaku rhit kut ama gita mamär ura qaku rhi ses ama iqi mamär dä ngu lu va sirhäkt ama ruvek tat dräm iaqyäkt ama mabuqi rhoqor mäniekt?

⁸ Näkt kosaqi ngakt bä ama rau-naqa di qaku qä nanok mamär dä ngu lu va sirhäkt auge qä rhäkmu na nas nani ama ulaqi?

⁹ Iangärhakt ama lat di rhoqorne rhoqoräkt kre i ngän damän bät ama enge qärangätni i qaku arhani ama ruvek tat dräm a ngät. Ngu lu va ama ruvek ti räm i ngän damän bät agiqa? Inguna va ngiat tamän di rhoqor qre i qaku ngiat tamän särha aung dap kinak ngiat tamän särha ama släqyäas.

¹⁰ Bä rhe mäni ama ivätki di masirhat na ama enge qärangätni i ngät maos maos näkt iangärhakt ama enge di ngä moe ngärhi sameng irhä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa qärarhae i rhat tamän na ngät.

¹¹ Näkt ngakt bä qaku nguut dräm ama enge qärangätni i akni ama ruqa qat tamän bät a ngät dä sa aingo di ngua män i ama nañiska na ngo ge iaqäkt ama ruqa dä iaqäkt ama ruqa di sa qa män i ama nañiska na qa gem ngo.

¹² Bä äkt i nguut tamän bät tangät täkt ama enge särhäma ngän inguna ngakt bä nani a ngän masirhat iva ngäni rha ama vänbon gäorangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon däm ngät dä mamär iva nani a ngän

masirhat na ama vänbon gärangätni i ngät tatnärha ama qatnanaktpämda masirhat.

¹³ Bä äkt i mamär iva aung gärakni i qat tamän bät ama enge ama nañis ngät kä nän ma Ngämuqa iva qä von ga rha ama qrot iva qä näpgoer näiangärhakt ama enge.

¹⁴ Inguna ngakt bä ngu nän na ama enge ama nañis ngät dä sa gu qloqaqa qä nän dap gu snängaqa di qale qa mavängam.

¹⁵ Ngakt bä rhoqoräkt dä sa ngu lu va ngua mäsana? Vä sai dä ngu nän nä gu qloqaqa dap kosaqi sai dä va ngu nän nä gu snängaqa. Bä va sai dä ngut tong na ama mabu na ama ansäss nä gu qloqaqa dap kosaqi sai dä va ngut tong na ama mabu na ama ansäss nä gu snängaqa.

¹⁶ Ngakt bä qaku ngi namualat toqoräkt dap kinak sokt nävät gi qloqaqa dä sa ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa dä ngu lu va ama ruqa qärakni i mai qale qa qä na ngän näkt kaku qat dräm iangärhakt gia enge diva qä räm doqor mäniekt i sa ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa bä va qä quoar i "Ngäktki" sage gia enge?

¹⁷ Nämä dä iangärhakt gia enge qärangätni i ngia mes ama mär sage ma Ngämuqa di mamär na ngät sokt di iaqäkt ama ruqa di qaku ngärhi sämaqrot na qa.

¹⁸ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna ngua met e na ngän i ma ama rhäqpäp nä imek di sa nguat tamän bät ama enge ama nañis ngät.

¹⁹ Sokt di nga rhoqoräkt i västämne na ut ama qatnanaktpämda di nämä dä mamär väät a ngo iva ngua rhamän bät anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga engirhong na ama enge ama nañis ngät sokt di nani a ngo masirhat iva ngua rhamän bät anga ngärhäqyet nä irhong anga engirhong nä gu snängaqa ivakt iva ngu su arhani.

²⁰ Gua ruavek, kale ngän du angän snäng doqor ama rhoes dap kinak mamär iva ngän du angän snäng doqor ama ruvek kärarhani i sa ama mor

ta. Sokt di väät angäna lat di mamär iva ngän doqor ama rhuimirhong gärqärhongni i sa qaku irhong ngät tualat na anga lat anga vu ngät.

²¹ Vä ma Ngämuqa aa Muräkt di sa rha säm doqortäqyia,

"Va ama ruvek kärarhani i ama nañis ngät arha enge
bä nämät ama nañista arha väm
dä va ngua rhamän särhää rhärha
rhäkt ama ruvek
sokt di qoki as pa qaku rhi nanari
nämät ngo.

Ma Engeska qa märhamän doqoräkt."

²² Dä soknga ama enge ama nañis ngät di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt. Dap sa ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt.

²³ Näkt ngakt bä aingän ama qatnanaktpämda moe di västämne na ngän bä ngän moe di ngän damän na ama enge ama nañis ngät maos maos näkt anga tmänga anga nañis ka ura aung gärakni i qaku qat nanakt di qale qa gem ngän dä sa nga va qaku qä naqoar i ngän di inirqi na angän mädräm?

²⁴ Dap kinak ngakt bä ngän moe ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap sa qale anga ruqa rhoqoräkt gem ngän diva angäna enge moekt ngärhi qur a qa mamär i qa di qat tualat na ama lat ama vu ngät bä va qa di qä rha ama rhäksärhäm nage iangärhakt angäna enge moekt bät aa lat ama vu ngät angät tpäas.

²⁵ Näkt nga nasot i iaqäkt ama ruqa di qat lu i iarhongäkt ama ngaivirhong bäm mes di sa arha enge ngä muqunäga sä irhong dä va qa an da aa quum sä nas na ama ansäss sage ma Ngämuqa dap pa qat tamän mamär toqortäqyia, "Ma Ngämuqa di

qoki ngäktki i qale qa mänguräp mängän."

*Ama Lat Kärangätni Iva Rhi Nänsäs
Sage Ma Ngämuqa Di Mamär Iva Rhat
Tualat Na Ngät Mamär*

²⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut tualat toqor mäniekt? Nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä mamär iva arhani nävät a ngän diva sävetka qa rhän sa anga mabuqi dap pa akni qa rhän sa anga enge na ama rhisu dap pa akni qa rhän sa ama enge qärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät dap pa akni qa rhän sa anga enge ama nañis ngät ura ama lat iva rhit näpgoer nä iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. Mamär iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat moe ivakt iva ngäni sämaqrot na ne.

²⁷ Ngakt bäräk nävät a ngän diva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät dä sa mamär iva soko anga udiom ura anga dävaung na rha rhat tualat toqoräkt. Näkt pa qaku rha moe rhat tamän sä ne dap kinak pa rhat tamän di ak ka er näkt saqi sa akni näkt saqi sa akni dap toqoräkt di mamär iva aung anga ruqa va qät näpgoer nä iangärhäkt ama enge.

²⁸ Soko ngakt bäräk qaku aung e qärak iva qät näpgoer na ama enge dä sa mamär iva iarhakt di mänadin däm da va ama ansäspämgi bäräk va soko tat tamän särhäm mes dä sage ma Ngämuqa.

²⁹ Mamär iva anga udiom ura anga dävaung na rha qärarhani i rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa rhat tamän dap mamär iva arhani ama ruvek kärarhani i qale rha e di rhat tatnävämne nä iangärhäkt ama enge qärangätni i iarhakt tat tamän bät a ngät.

³⁰ Näkt ngakt bäräk ma Ngämuqa qat tuqunäga sa anga enge rhoqoräkt ge aung nävät iarhakt kärarhae i rhat muqun dä va iaqäkt kärak i sa qat tamän di mamär iva mänadin däm ga.

³¹ Mamär iva ngän moe ngän damän i ak ka er näkt saqi sa ak näkt

saqi sa ak pät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ama ruvek moekt diva qunäga vät a rha dä va iangärhäkt ama enge ngärhi sämaqrot na rha.

³² Ama ruvek kärarhani i rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di mamär vät a rha iva rha maräkt tat turäkt ba nas ivakt iva rhat tamän bät ama qäväläm gärqomni iva qoki rhat tamän

³³ Inguna ma Ngämuqa di qaku ama inirqi na aa lat dap kinak aa lat di na ama bulap.

Bä va rhoqor ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap moe

³⁴ di ama evop diva mänadin däm da va ama ansäspäm. Inguna rha di qaku anga rhares nga e gem da iva rhat tamän dap kinak ta diva qale rha manao va arha egutpek arha rem doqor ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngät tamän.

³⁵ Ngakt bäräk guarhong nga e qärqärhongni i nani ama evop masirhat iva qunäga vät a rha sä irhong dä sa mamär iva rhi snanbät sa arha egutpek närhäm irhong ba arha vät. Inguna ama gluqi qiat mair vät iomäkt angät tpäs iva ama evopki qiat tamän ba ama ansäspämgi.

³⁶ Ngakt bäräk nani a ngän iva ngän dair särhäm iangärhäkt gua enge dä sa nani a ngo iva ngu snanbät to-qortäqyia, "Nga ma Ngämuqa aa enge ngä er ngä män nagem ngän? Ura nga soko ngän gärarhani i iangärhäkt ama enge sa ngä män gem ngän?"

³⁷ Aung gärakni i qä qoar i qa di qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ura qä qoar i qa di qat tualat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di mamär iva qat dräm i rhangät täkt ama enge qärangätni i ngut säm a ngät di ama muräkt na ngät nage ma Engeska.

³⁸ Bä aung gärakni i qaku qä natmet parhäm dangät täkt ama muräkt diva qaku mamär iva ama qatnanaktpämäda rhi natnari nämät ka.

39 Bä äkt i gua ruavek, mamär iva nani a ngän masirhat iva ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap kale ngän dair särhä iomäkt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät.

40 Dap pa ama lat moe di mamär iva ngän dualat na ngät maräkt parhäm ama räkt ngät ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa.

15

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Krais

1 Gua ruavek, täkt diva ngu vuk pät a ngän na ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng ba ngän na ngät bä sa ngän sangar a ngät bä qosaqi rhäkt di ngänät mair ma ama qrot pät angärha rhäng.

2 Näkt ngakt bä ngänät sangar iangärhäkt ama sameng ama mär ngät ma ama qrot dä sa va ma Ngämuqa qa rhumaiar ngän. Dap ngakt bä qaku ngänät sangar iangärhäkt ama sameng dä sa va angän gatnanakt diva qaku ngä nasa anga gavämgi.

3 Ama vit na äm ama qäväläm nämäni iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärqom i sa ngua märhamän särhäm ngän na äm di rhoortäqya,

ma Jisas di sa qa ñäp ivakt iva qä rhäksot na aurha vuirhong doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

4 bä äkt i qa ñäp dä rha mu qa mät ama ñäpta arha liqi näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkvi väť ama dävaung na qa ama qunäga iva rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

5 näkt nasot dä väs däm ga ge ma Sefas

näkt kosaqi nasot dä väs däm ga ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha.

6 Näkt nasot iarhakt pät ama qäväläm ama sägom dä väs däm ga ge ama qatnanaktpämäda qärarhani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ngärhäqyet ama handret na rha näkt ama rhäqäp na rha nävät iarhakt di as tat däqäm dap arhani di sa rha ñäp.

7 Nasot a rha dä qa män ge ma Jems näkt nasot dä sa qa män ge ama ngangda moe.

8 Näkt nasot mamär dä sa väs däm ga gem ngo i ngo rhoqor ama ruqa qärakni i aa nanäk kia sa qa väť ama nañis äm ama qäväläm*.

9 Inguna aingo di ama gaini na ngo mamär mänguräp ama ngangda bä aingo di mai qaku mamär iva rhat tes ngo i ama ngangga na ngo inguna sa ngua mualat na ama lat ama vu ngät i ngua sangäm na ama qatnanaktpämäda mäni ma Ngämuqa mavängam.

10 Sokt di nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa ngua män i ngo rhoqor täkt bä qosaqi iaqyäkt aa ñämsävätki bä ba ngo di qoki sa qia sa ama gavam. Näkt kärangätni aurha lat ngu na arhani ama ngangda di sa aingo di nguat tualat masirhat dap ta di rha mane. Sokt di qaku aingo maräkt kärak i nguat tualat dap kinak ma Ngämuqa aa ñämsävätki qäraktni i qia e väm ngo qiat tualat.

11 Sokt di ngakt bä aingo nguat tualat ura rha rhat tualat di nak kop ut moe di urhi sameng nä iangärhäkt ama sameng ama mär ngät dä sa ngän nari ngät bä sa ngänät nanakt na ngät.

Ama Ruvek Kärarhani I Sa Rha Ñäp Diva Rha Rhäranas

12 Näkt ngakt bä urhi sameng i ma Krais di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkvi dä sa ngu lu mäniekt bä arhani nävät a ngän di

* **15:8 aa nanäk kia sa qa väť ama nañis äm ama qäväläm** Ura ‘aa nanäk kia sa qa väřhäm ama iska qärakni i qoki qa maos’

rhi qoar i ama ñäpta diva qaku rhi namäranas?

¹³ Sokt di ngakt bää qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki dä sa rhoqoräkt di qaku qa märanas nä ma Krais.

¹⁴ Näkt ngakt bää rhoqoräkt i ma Krais di qaku ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki dä sa aut sameng sävät ma Krais diva qaku ngä nasa anga gavam dä angän gatnanakt diva qosaqi qaku ngä nasa anga gavam.

¹⁵ Ngakt bää ngäktki i qaku ma Ngämuqa qat täranas nä guavek nämät ama tñäpki dä soknga qaku qa märanas nä ma Krais bää nga rhoqoräkt di urhi iras täm ngän sävät ma Ngämuqa.

¹⁶ Inguna ngakt bää qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ñäpta dä sa rhoqoräkt di qosaqi qäqi qaku qa märanas nä ma Krais.

¹⁷ Näkt ngakt bää ngäktki i ma Krais di sa qaku ma Ngämuqa qa märanas na qa dä sa angän gatnanakt diva qaku ngänät namatnärhäm ngän inguna as pa ma Ngämuqa qa rhatnäväne na ngän bät angäna vuirhong angät tpäs.

¹⁸ Bää qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha ñäp dap sa rhat nanakt nä ma Krais diva qäbäs na rha.

¹⁹ Ngakt bää aut katnanakt sämäni ma Krais di nak kop sokt sävät tangät täkt ama iar dap pa qaku guarhong sae dä sa va aiut täkt nämäni ama ruvek moe diva ama ruvek di airäs ta masirhat nävät a ut pät arhani ama ruvek arhä väs.

²⁰ Sokt di nak ama engäktki di sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Krais nämät ama tñäpki bää ma Krais di ama narhuir qi ama gavämgi na qa nävät iarhakt kärarhae i sa rha ñäp.

²¹ Inguna rhoqor ama tñäpki di sa qia män nävät akni ama ruqa dä qosaqi iomäkt iva ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek kärarhan i sa rha ñäp di äm ngä män nävät akni ama ruqa

²² Inguna rhoqor ama ruvek moe i rhit ñäp inguna nävät ma Adam di qosaqi va iarhakt moe qärarhae i rhat

nanakt nä ma Krais diva rhat däqäm nävät ma Krais.

²³ Sokt di ut moe diva vät ama rhäkmämär ngät ama rhodäm nasot a ne diva sävetka asägäk asägäk ka rhäranas bää qat däqäm. Bää ma Krais di ama narhuir qi ama gavämgi na qa nämät ama tñäpki näkt nasot dä va iarhakt kärarhae i sa rha nämäni qa diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha vät ama qunäga qärakni iva evär dä ma Krais.

²⁴ Bää rhoqoräkt dä va qa rhän nävä iarhongäkt moe maos maos angät tpäs kärqärhong i irhong ngät turäkt bää sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bää nasot toqoräkt dä va ama tpäsini ngä rhän doqoräkt iva qä von da ama Muräktpäm sage ma Ngämuqa ama Ngätmämäk.

²⁵ Inguna va ma Krais di qoki va qat mair bää qat turäkt bää dängdäng iva qa rhu aa ikkäna moe manao va aa qäriglem angärha rem.

²⁶ Ama dängdängini na qa aa ik kärakni iva qa rhän näva aa uväs di ama tñäpki.

²⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ma Ngämuqa di sa qa mu iarhongäkt moe manao va aa qäriglem angärha rem." Sokt di nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama enge ngärhi qoar i, "Iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa mu irhong moe manao va aa qäriglem angärha rem" dä sa iangärhäkt ama enge di qaku ngä mes pät ma Ngämuqa qärakni i sa qa mu iarhongäkt moe vä ma Krais aa qar angärha rem.

²⁸ Näkt nga va rhoqoräkt i qale iarhongäkt moe va ama Ngärhoemga aa muräkt angärha rem dä nasot diva qa rhu nas moe vä ma Ngämuqa aa muräkt angärha rem iaqäkt kärak i sa qa von ama Ngärhoemga rha ama qrot iva qat turäkt toqoräkt. Bää rhoqoräkt diva qale ma Ngämuqa i qa vit daver iarhongäkt moe bää va qat turäkt mamär bää bää irhong.

²⁹ Bää rhäkt di mamär iva ngän du angän snäng sävät tärhom däkt toqortäqyia, ngakt bää ama ruvek

kärarhani i sa rha ñäp di qaku rhi namäranas bää ama ngätdäqäm da näkt nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek tit ta ama baptais ba rha di ngu lu ama rharimini sä iomäkt di äm doqor mäniekt bää iangärhakt ama lat pa ngät tatkärtä iarhakt ama ñäpta rhoqoräkt?

³⁰ Näkt ngakt bää qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di ngu lu va nguatu nas säda ama märänga aa ron bät ama rhodäm moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät iva iva? Inguna gua lat toqoräkt di ngät toqor ama däädända arha lat.

³¹ Gua ruavek, aingo di ngäkt krei vät ama qunäng moe di sa qorhäs iva rhi veng ngo. Iangärhakt gua enge di ama engäktki na ngät bää nguatu tamän doqoräkt di nävät iomäkt i aingo di märmär gem ngo masirhat inguna vasägos di sa qale ngän i sägäni na ngän ngän nä ma Jisas ma Krais au-rha Engeska.

³² Qosaqi ngakt bää qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek nasot i sa rha ñäp dä ngu lu va ngu rha agini nävät iomäkt i sa ama mäsmärs päm ngät ama muräp nae nämät ama värhäm ama mor äm ma Efesus di urhi arhäktgyäm sä ne? Ngakt bää qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di nguaräm mamär iva urhi qoari, "Ut täs dä urhit näkt inguna duququ dä va urhi ñäp."

³³ Qale ngäni iras täm mes. Rhangät täkt ama enge di ama engäktki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, "Ngakt bää sägäni na ut ut na ama ruvek ama vu rha dä sa va rhi slava na aurha lat ama mär ngät na arha lat ama vu ngät."

³⁴ Mamär iva ngäni nasäng i ngän du angän snäng mamär toqor varhäm ama räkt ngät ama lat. Dä saqi as kale ngän natmualat na anga vuirhong inguna arhani nävät a ngän di qaku rhat dräm ma Ngämuqa. Nguatu tamän doqor täkt divakt iva aqlus pät a ngän inguna nävät angäna lat.

*Ama Släqyige Qärgige Iva U Rhäranas
Sä Ige*

³⁵ Sökt diva akni ama ruqa qä snanbät toqortäqyia, "Ngu lu va ma Ngämuqa qa rhäranas na ama ñäp ta ama ruvek toqor mäniekt? Ngu lu va arhä släqyigleng ngä rhän doqor mäniekt?"

³⁶ Nak iaqäkt kärak i qä snanbät nä rhangät täkt ama snanbät di ama dädänga na qa. Sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i ngänit kutnanokt ama gavämirhong di as iarhongäkt ama gavämirhong diva nät däm irhong bää irhong ngärhi ñäp näkt nasot dä va irhong ngärhi ir.

³⁷ Dä ianiäkt ama gavämini rhoqor ama wit aa gavämini ura ani ama gavämini qärgäni i ngit kutnanokt ini di nak kop ama gavämini nä ini bää qaku ini rhoqor ama wit ura ama vlol qärgätni iva vur mät ngät nasot.

³⁸ Sökt di ma Ngämuqa qät bon ianiäkt ama gavämini rha ama släqyige varhäm aa snängaqa. Näkt kät bon ama gavämirhong asägäni asägäni rhä ini angät släqyige.

³⁹ Iarhongäkt moe di qaku irhong angät släqyigleng doqorne dap kinak ageni ama släqyige di bää ba ama ruvek dä ageni di bää ba ama släqyirhong dä ageni di ba ama isäm dä ageni di ba ama rhinäm.

⁴⁰ Bää qale ama släqyigleng gärgiglengni i aglengni bää bää iarhongäkt mät ama leqäs dap aglengni bää bää iarhongäkt nämäni ama ivätki bää igleng angät murhämeska di qaku qa rhoqorne.

⁴¹ Ama qunäga di aa murhämeska maos dä qoki ama equngi di at murhämeska maos dä ama qaeeng di angät murhämeska maos. Näkt koki ama qaeeng asägäk asägäk di qaku angät murhämeska rhoqorne.

⁴² Bää qosaqi va rhoqorne i ama ñäpta arhä släqyigleng gärgiglengni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä igleng diva qaku igleng doqor mudu. Ama släqyige qärgiqeni i rha sasärhäm ige diva säkt täm ige dap ama släqyige qärgiqeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige diva qaku säkt täm ige.

⁴³ Ama släqyige qärgiqeni i rha

sasärhäm ige di ama qluqi väť ige angät tpäs dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di na ama murhämeska väť ige. Rha sasärhäm ige di qaku ige angärha anga qrot masirhat dap pa ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di ige angät krot masirhat.

⁴⁴ Näkt toqoräkt i rha sasärhäm ige di ama släqyige nä ige nämäni ama ivätki qärqigeni i ige angät snängaqa qat turäkt bää ige dap toqoräkt iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige dää va ige ngä rhän i ama släqyige iva ama qloqaqa qat turäkt bää ige. Ngakt bää nak sa ama släqyige nämäni ama ivätki ige nga e dää qosaqi rhoqoräkt di qale ama släqyige na ama qloqaqa.

⁴⁵ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ama ruqa ama narhoer qa ma Adam di sa qa män i ama ruqa qärakni i qat däqäm" dap ama dängdängini na qa ma Adam di sa qa män i ama qloqaqa qärakni i qät bon da ama iar.

⁴⁶ Sokt di qaku ama qloqaqa na ngät ama iar ngärhi rhoer ngät dän dap kinak ama släqyige nämäni ama ivätki ige ngärhi rhoer ngät dän näkt nasot dää sa sa ama qloqaqa na ngät ama iar.

⁴⁷ Ama narhoer qa ama ruqa di qa nämäni ama ivätki bää sa ma Ngämuqa qa säm a qa na ama rhabuqi dap ama udiom na qa ama ruqa di qa män näda ama usäpkı arha ron.

⁴⁸ Bää ama ruvek kärarhani i rha nämäni ama ivätki di rha rhoqor iaqäkt kärak i sa qa män näva ama rhabuqi. Dap iarhakt kärarhae i rha näda ama usäpkı arha ron di rha rhoqor iaqäkt kärak i sa qa män näda ama usäpkı arha ron.

⁴⁹ Nak kop toqorne rhoqoräkt i sa ut ta ama ruqa näva ama rhabuqi aa iauski dää va qosaqi urhi rha ama ruqa näda ama usäpkı arha ron aa iauski.

*Ama Enge Ama Ngaip Ngät Dä
Iomäkt I Sa Ut Män Näva Ama Tñäpkı At
Täväś Nävät Ma Krais*

⁵⁰ Gua ruavek, ama rharimini sä rhangät täkt gua enge di rhoqortäqyia, qaku mamär iva ut namon säävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sä rhägleng däkt aut släqyigleng gärqigleng i igleng na ama släkt ngä na ama biaska. Bää qop ianiäkt kärqäni i mavamava nä ini di qaku mamär iva ini ngä rhon sa äkt i qaku mavamava nä iarhongäkt moe e.

⁵¹ As ngäni nari iva ngu qoar na ngänna ama enge ama ngaip ngät. Va qaku ut moe ut nañäp sokt di ut moe diva urhi qutsasorhane bää va u rhän maos

⁵² pät ama qäväläm ama qot äm mamär toqor qre i lävät mät ama saqongaqa väť ama qäväläm gärqomni iva ama biugal qä nok mädängdäng. Inguna ama biugal va qä nok dää sa va ama näpta diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha bää va rhat däqäm mas dää aut släqyigleng ba igleng ngärhi qutsasorhane.

⁵³ Inguna rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni iva säkt täm ige di mamär iva ige ngärhi qutsasorhane ivakt iva qaku mamär väť ige iva säkt täm ige. Bää rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngät dräm ngärhit näp diva ige ngärhi qutsasorhane bää va ige ngät däqäm mas.

⁵⁴ Bää nga rhoqoräkt iva aut släqyigleng gärqiglengni i mamär iva säkt täm igleng dää va igleng ngärhi näp di igleng ngärhi qutsasorhane bää va qaku säkt täm igleng ura igleng ngärhi näp dää rhoqoräkt diva rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

"Ama tñäpkı di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva aut päs."

⁵⁵ "Ngu lu ama tñäpkı di gi qrot ngä qoe iva ngia rhän näva aut päs? Ngu lu ama tñäpkı di gi qrot ngä qoe ivakt iva ngit bon ut ta ama ruanini?"

⁵⁶ Ama tñäpkı at krot ivakt iva qit bon da ama ruanini bää ba ut di ama vuini

näkt ama vuini di ini ngärhit ta angät krot di nävät ma Ngämuqa aa Muräkt.

⁵⁷ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna qät bon ut ta ama qrot bää ut dän näva ama tñäpki at täväs nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais.

⁵⁸ Bää äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngänät mair ma ama qrot dap pa qale ngän namon da angäna rhäng. Mamär iva vasägos dä va ngän du-alat masirhat nä ma Engeska aa lat inguna sa ngänät dräm i mäni ma Engeska dä sa iangärhakt angäna lat diva qoki ngärhi sa ama gavam.

16

Ama Ligär Bää Ba Ama Qatnanaktpämäda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt diva ngua rhamän säävät ama ligär qärangätni i ngän durhämne na ngät bää ba ama qatnanaktpämäda e mät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem di rhoqortäqyia, mamär iva ngän det nasot ama iska qärakni i sa ngua qoar na ama qatnanaktpämäda nae näva ama ngärhaktka ma Galesia iva rhat tet parhäm ga.

² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tadinimek moe dä sa aingän moe asägäk asägäk diva säävetka qa rhu angätni ama ligär mamär sañis na aa ligär maräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa modämne na qa na ngät. Bää va säävetka qa rhu iangärhakt ama ligär divakt iva nga rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä nak sa ngän däkmu na ngät.

³ Bää va rhoqoräkt i sa ngua män gem ngän dä sa va ngu rhäk nä guavek nävät a ngän gärrarhani i sa ngän muqunän bät a rha sa anga abuqit kärqitni i it ngät tamän i iarhakt di sa ngän muqunän bät a rha ivakt iva rhi rha angän bänbon sae ma Jerusalem.

⁴ Näkt ngakt bää nguat tu gu snäng i qosaqi ngo di mamär iva ngua rhet sae dä va rhi na ngo u rhet sae ma Jerusalem.

Ma Pol Qat Turäkt Iva Qa Rhet Sae Ma Korin

⁵ Nguat turäkt iva ngua rhet da ama ngärhaktka aa ron ma Masedonia. Näkt nga nasot dä va ngua rhet bää ngu lu ngän

⁶ näkt nguaräm ba as kale ngo gem ngän bää nguaräm ba qäqi qale ngo gem ngän bät ama soeng angät kunäng ivakt iva aingän di mamär iva ngän datnärhäm ngo sa ama iska qärakni i nani a ngo iva ngua rhet näväm ga.

⁷ Inguna qaku nani a ngo iva ngu lu ngän nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dap kinak nani a ngo iva as kale ngo ngu na ngän mauiu qre i ma Ngämuqa qat turäkt toqoräkt.

⁸ Sokt di as pa qale ngo rhe ma Efesus bää dängdäng i rhäksot nä ma Pentikos angät kunäga

⁹ Inguna ama enges ki ama tmongi di sa qia rhar bää ba ngo ivakt iva nguat tualat mamär nä ma Ngämuqa aa lat. Dap ani di rhe di qale ama rhäqpäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tair särhä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁰ Bää nga rhoqoräkt iva ma Timoti qa rhän gem ngän dä sa mamär iva ngän dualat sä qa mamär ivakt iva qät ta ama bulap dap pa qale qät len inguna qa di qa rhoqor ngo i un dualat nä ma Engeska aa lat.

¹¹ Bää äkt i varis aung gä nasäm ama mäñmäñini na qa. Ngän datnärhäm ga bää va ngäni rhäk na qa sa ama bulap ivakt iva qa rhän gem ngo inguna nguat nañäm nani a qa qä na aurha ruavek.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ama enge säävät ma Apolos di rhoqortäqyia, sa ngua märhamän särhäm ga ma ama qrot iva qa rhet bää va qä lu ngän gä na arhani aurha ruavek sokt di qoki sa qaku nani a qa iva qa rhet sagem ngän däkt. Va qa rhet kä lu ngän bät guaäm anga qäväläm gärgomni i qoki qat tu aa snäng i märmärsä i iva qa rhet sagem ngän.

¹³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes mamär dä va ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt dä qale ngän natlen guani dap pa mamär iva ama qrotta na ngän.

¹⁴ Mamär iva iarhongäkt moe qärqärhong i ngän dualat nä irhong diva ngän dualat nä irhong nävät ama lavuqi.

¹⁵ Sagem ngän däkt gua ruavek, ngänät dräm i ama ruvek näp ma Stefanas aa vätkä di ama narhoerta na rha qärrahani i rha män i ama qatnanaktpämda näva ama ngärhäktka ma Akaia. Näkt nävät arhä snängaqa maräkt dä sa rha rha ama lat iva rhat tatnärhä ma Ngämuqa aa ruvek. Bä ngu nän ngän ma ama qrot

¹⁶ iva ngän dualat pä iarhakt arha rem näkt sävät iarhakt moe qärrahae i rha rhoqor ta. Bä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sävät arhani moe qärrahani i rhat tualat masirhat nä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁷ Märmär gem ngo masirhat nävät ma Stefanas kä nä ma Fortunatus näkt ma Akaikus arhä mänmänäs inguna rha män mät angäna släqyäas

¹⁸ bä rha sämaqrot nä gu gloqaqa i rhoqor ngän i qosaqi rha sämaqrot na angän gloqaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sage ama ruvek kärarhani i rha rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹⁹ Ama qatnanaktpämda nävät ama ngärhäktka ma Esia rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Ma Akwila qä nä ma Prisila näkt sävät ama qatnanaktpämda nävä ina vätkä rhit täk na arhä märmärgem ama mor ngät mäni ma Engeska sagem ngän.

²⁰ Aurha ruavek moe narhe di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

²¹ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

²² Mamär iva iaqäkt kärak i qaku aa anga lavuqi sävät ma Engeska di qale qa vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm. Aurha Engeska, mamär iva ngia ang!

²³ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

²⁴ Gu lavuqi mäni ma Jisas ma Krais diva qali qi gem ngän moe. Ngäktki rhoqoräkt.

* **16:20** *ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem* Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Koringäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämäda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bää qosaqi sage ama qatnanaktpämäda moe qärrarhani i qale rha namet ma Korin e väät ama ngärhäktka ma Akaia moe.

Qa säm ivakt iva rhi rhäkmu na ama vänbon na ama ligär nani aa mänmänäs iva bää ba ama qatnanaktpämäda e ma Jerusalem. Dää qosaqi nani a qa na rha iva rhat turäkt ta ama ruvek kärrarhani i rhat tu ama inirqi mänguräp ama qatnanaktpämäda. Ma Pol qa märhamän särhäm da na ama enge ama qrot ngät i nani a qa iva rhat dräm i iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong di näk pa qat tualat parhäm irhong nasot.

Arhani ama ruvek sa rha män mänguräp ama qatnanaktpämäda e qärrarhani i rhat tair särhää ma Pol aa mämairäs angät krot i ama ngangga na qa. Rhat tamän i ma Pol maräkt di qät ta ama qatnanaktpämäda e ma Korin arhä vänbon angät ligär bää ba nas bää äkt i ma Pol qat tamän masirhat sävät aa iar dää aa mämairäs angät krot.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävät Aa Iar
Dä Aa Lat I Ama Ngangga Na Qa
(1-7)

Sävät Ama Vänbon Bää Ba Ama Qat-nanaktpämäda E Ma Jerusalem (8-9)

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävät Aa Qrot
I Ama Ngangga Na Qa (10-13)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämäda E Ma Ko-rin

¹ Aingo ma Pol di ma Krais aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqqa. Bää qale aurha ruaqa ma Timoti rhe gem ngo.

Dää ngut säm dakt täkt ama abuk sagem ngän ama qatnanaktpämäda

mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bää sävät ama qatnanaktpämäda moe qärrarhani i qale rha mät ama värhap pät ama ngärhäktka moe ma Akaia.

² Mamär iva ama ñämsävätki dää ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dää ma Engeska ma Jisas ma Krais diva qale ngät gem ngän.

Ma Ngämuqa Na Ama Matnärhäm Dä Na ama Sämaqrot

³ Mamär iva urhi nänsä sage ma Ngämuqa qärrakni i aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa mamäk dää aa Ngämuqa. Bää ma Ngämuqa di ama Ngätmämäk kärrakni i qat dräm gat tatnärhäm ut dää qät sämaqrot na ut bää qosaqi qa di ma Ngämuqa qärrakni i qät lavuqi na ut pasägos.

⁴ Näkt kät sämaqrot na ut pasägos toqoräkt i qali lut da ama märän angärha ron ivakt iva ut di mamär iva urhit sämaqrot näiarhakt kärrarhae i sa qale rha da arhä märän moe angärha ron nä iangärhäkt ama sämaqrot kärangät i sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ut na ngät.

⁵ Inguna rhoqor ut i urhit ta ama märän masirhat nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Krais dää qosaqi nävät a qa di urhit ta ama sämaqrot ama mor ngät.

⁶ Bää ut don sädä ama märän angärha ron divakt iva ngänit ta ama sämaqrot dää ama mumaiar. Bää qosaqi nga rhoqoräkt i ut ta ama sämaqrot divakt iva ngänit ta ama sämaqrot toqoräkt i qale ngän ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron nävät ma Krais toqor ut.

⁷ Näkt aiut di aut snängaqqa ama qrot ka sävät a ngän iva as ngän dualat toqoräkt inguna ut dräm i ngakt bää ngän don sädä ama märän angärha ron doqor ut dää va qosaqi ma Ngämuqa qä sämaqrot na ngän doqor ut.

⁸ Aurha ruavek, nguat tamän nä rhangät täkt ama enge dinguna qaku nani a ut na ngän iva qaku ngänät dräm sävät ama märän gärangätni i sa ut mon sädä angärha ron e ma Esia.

Inguna iangärhäkt ama märän di ama enges ngät mamär bā sa qaku mamär iva u rhän näva angät tpäs moe bā äkt i sa ut mu aut snäng iva urhi ñäp.

⁹ Bä sa vät iomäkt ama qävääläm dä ut nari imuk pät aut snängaqa di rhoqorne na ama ruqa qärakni i sa qa rha ama rhäksärhäm bā va rhi veng ga. Sokt di iomäkt ama qävääläm di äm ngä män ivakt iva qale ut namu ut snäng i mamär vät a ut nävät aut krot maräkt iva u rhän näva ama märän angät tpäs dap kinak pa ut nanakt nä ma Ngämuqa qärakni i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki iva qa rhatnärhäm ut.

¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut nämät iangärhäkt ama märän na ama tñäpki bā va qoki as kat tumaiar ut. Bä va qa di ut nanakt na qa iva saqi as kat täqäs täm ut toqoräkt.

¹¹ Näkt mamär iva ngän datnärhäm ut i ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama rhäqpäp na rha ama ruvek diva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ama modämne qärangätni i sa qa von ut täm ngät nävät ama ruvek ama rhäqpäp na rha arha nän.

Ma Pol Qa Qutsasorhane Na Aa Snängaqa

¹² Märmär gem ngo iva ngua rhamän särhäm ngän i nguat dräm mamär i sa ngua mualat nä gua lat ba ama ruvek moe di nävät ama iska ama engätki na qa dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt iangärhäkt ama lat di qaku nävät ama ruvek nämäni ama ivätki arhä mädräm dap kinak nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki bā sa ngua mualat sävät a ngän doqoräkt masirhat.

¹³ Nguat tamän doqoräkt dinguna vä gua abukkina moe sävät a ngän dä sa nguat dräm ngut säm ama enge qärangätni i märmärsäp iva ngän des ngät dä qunäga vät a ngän sä ngät dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän mamär sä ngät.

¹⁴ Mäqi inamäk äkt di sa arhani nävät a ngän sokt di qaku rhäm ngän moe di sa qunäga vät a rha mamär i gua lat sagem ngän di nak ama

engätki na ngät dä ama räkt ngät. Sokt di nguat nanakt iva qaku qale qale dä va qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt ama lat. Näkt nga va rhoqoräkt i evär dä ma Engeska ma Jisas dä va mamär vät a ngo iva ngua rhamän i märmär gem ngo nävät a ngän dä qosaqi aingän diva ngän dämän i märmär gem ngän nävät a ngo.

¹⁵ Inguna nävät iomäkt i sa nguat nanakt i sa märmär gem ngän nävät a ngo dä sa mäqi nani a ngo iva ngua rhet sagem ngän as toqoräkt narhoer iva nguat tet sae ma Masedonia. Vadi mai nga rhoqoräkt dä va ngäni rha ama matnärhäm maunmem.

¹⁶ Mäqi nani a ngo iva ngu ñämdäm närläm ngän näkt nanokt nas säva ama ngärhäktka ma Masedonia bā qosaqi rhoqoräkt i evär däm ngo nae. Näkt pa ngän datnärhäm ngo näiarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong iva sävät gua tmerhäs sae ma Judia.

¹⁷ Nga ngän du angän snäng i qaku mamär iva ngua rhuräkt mamär tä gu snängaqa sävät gua tmerhäs toqoräkt? Nga ngän du angän snäng i nguat dräm ngu quoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu quoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqor ama ruqa qärakni i qaku qat dräm ma Ngämuqa?

¹⁸ Qoki rhoqor ma Ngämuqa qärakni i mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa enge moe di mamär vät a ngän iva ngänät nanakt nä gua enge iva qaku ngu quoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu quoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt.

¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa emga ma Jisas ma Krais kärakni i aingo näkt ma Silvanus näkt sävät ma Timoti di ut sameng sävät a qa mänguräp mä ngän di qaku qa män sa ama snängaiom ama udiom dap kinak ka män di sokt sa ama snängaqa ama sägäk.

²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge moe na ama mumänaris di qoki ngät tu angät slägyige vät a nas nävät ma Krais bā äkt i nävät a qa dä

urhi qoar i, "Ngäktki rhoqoräkt" sage ma Ngämuqa ivakt iva qä rha ama murhämeska.

²¹ Näkt ma Ngämuqa maräkt di qärak i qat tualat sä ut ut na ngän iva ut nanakt nä ma Krais ma ama qrot bä qosaqi sa qa armeng däm ut moe iva bä ba nas.

²² Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut i qa von ut ta aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa qa mu qa väm ut ivakt iva ama muquniangi na qa i sa aa ruvek na ut.

²³ Sökt di ngu qoar i ma Ngämuqa di qat dräm i sa qaku ngu namet sae ma Korin divakt iva qale ngu namärhamän särhäm ngän na ama enge ama qrot ngät.

²⁴ Ut tualat mänguräp mä ngän di qaku vadi va ut turäkt täm ngän ma ama qrot pät angäna iar na ama qat-nanakt. Dap kinak ut tualat gem ngän ivakt iva märmär gem ngän inguna sa ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt.

2

¹ Bä äkt i sa ngua muräkt iva qaku ngu namet sagem ngän ivakt iva qaku ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät kärangätni iva ngä rhäqäne sä ngän bä va airäs ngän.

² Inguna ngakt bä ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dä saqi as kaku guavek anga ruvek kärarhani iva märmär gem ngo nävät a rha inguna ma sökt ngän gärrarhani i ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo.

³ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän divakt iva rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä varis kaku märmär gem ngo nävät a ngän gärrarhae i mai mamär iva ngäni säm ama märmärgem sävät gu snängaqa. Dap kosaqi ngua säm doqoräkt dinguna ngua mu gu snäng ma ama qrot iva ngän det mamär varhäm gua enge bä nävät iomäkt diva märmär gem ngo bä qosaqi rhoqoräkt dä va märmär gem ngän.

⁴ Ngua säm sävät a ngän inguna sa airäs ngo masirhat bä qaku isiska

mät gu snängaqa bä ngut nok inguna va qale rhoqoräkt i ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dap kinak pa ngua rhualat sä ngän iva ngänät dräm i gua snäng bät a ngän masirhat.

Mamär Iva Ngänit Kyiradeng Nä Qärakni I Qa Mualat Na Ama Lat Ama Vu Ngät Mänguräp Mä Ngän

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa mualat na ama lat ama vu ngät bä qa säm ama iräski di qaku sökt ka slava na ngo dap kosaqi qa slava na ngän moe. Va ngua rhamän sävät iaqäkt ama ruqa i sa qa slava na arhani nävät a ngän masirhat dap na arhani maqälak. Varis ngu natmärhamän sävät a qa na ama qrot ngät ama enge masirhat.

⁶ Näkt ama rhäqäp na rha nävät a ngän di sa rha lu mamär näiangärhäkt aa lat bä äkt i qoki mamär toqoräkt i sa qa rha angän däksärhäm.

⁷ Bä rhäkt di sa mamär iva ngäni rhong sävät a qa bä ngäni qyiradeng näiangärhäkt aa lat dä va ngäni sämaqrot na qa inguna varis ama iräski ama mor qi qi namän näva aa uväs.

⁸ Bä nävät tom däkt dä ngu nän ngän ma ama qrot iva ngänit lavuqi na qa ivakt iva qa diva qä lu i as angäna snäng bät a qa.

⁹ Ngua säm dangät täkt ama enge bä ba ngän divakt iva ngu siqut na ngän iva ngu lu ivar ngän det parhäm gu rhodräp mamär ura qaku.

¹⁰ Näkt aung anga ruqa qärakni i ngäni qyiradeng na aa lat ama vu ngät di qosaqi aingo di ngu qyiradeng na ngät. Bä ngakt bä ngua qyiradeng na aung sa aa lat di sa ngua mualat toqoräkt dä ma Krais aa saqong dä qosaqi rhoqoräkt divakt iva nani ama märimi bä ba ngän.

¹¹ Sa ngua mualat toqoräkt divakt iva ngua rhair särhää ma Sämgä i varis kä namon sae bä qä namusar na ut inguna sa ut dräm aa snängaqa i qat dräm gat tet toqoräkt.

Nävät Ma Krais Aa Grot Dä Ut Täqäne Dä Mamär Na Aa Lat

¹² Näkt ngäktki i ma Engeska qa matnärhäm ngo bää sa isiska nanokt ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät säväät ma Krais toqoräkt i ngua män e mät ama värhäm ama mor äm ma Troas

¹³ Sökt di qaku ngua rha ama bulap pät gu snängaqa inguna qaku ngua män bät gua ruaqa ma Taitus e. Bää äkt i ngua met daqule ama qatnanak-tpämäda äkt bää ngua met sae ma Masedonia.

¹⁴ Sökt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa vasägos dä qä rhoer nanokt ut bää nävät ma Krais aa qrot dä ut täqäne dä mamär na aa lat bää qosaqi nävät a ut dä sa ama mädräm säväät a qa angät tamaska ama mär qa di qat tet pät ama ivärhimek moe qärqämekni i ut tet e.

¹⁵ Inguna aiut di ut ma Krais aa rhamaska ama mär qa sage ma Ngämuqa mänguräp iarhakt kärarhae i sa qat tumaiar ta bää qosaqi mänguräp kärarhani i sa qäbäskäbäs na rha.

¹⁶ Näkt bää ba ama ruvek kärarhani i sa qaku rhit ta ama mumaiar di iaqäkt ama rhamaska di ama vu qa ama rhamaska na ama tñäpki. Dap bää bää iarhakt kärarhae i sa rhit ta ama mumaiar di iaqäkt ama rhamaska di ama mär qa ama rhamaska na ama iar ama sok täm ngät.

Ngu lu auge di sa mamär väät a qa iva qat tualat na ama lat ama mor ngät toqoräkt?

¹⁷ Ma Ngämuqa qa mualat sä ut bää mamär väät a ut inguna aiut di qaku ut toqor ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i nani a rha iva rhi rha ama ligär nävät iomäkt i rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge. Dap aiut di ma Krais aa latta na ut kärarhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät da aa saqong.

3

Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Rharesbane Ama Iaräs Na Ngät

¹ Sa qaku urhit sek sä nas sa ama enge qärangätni i sa ngua säm a ngät

säväät a ngän. Bää qosaqi qaku urhit läk nani anga abuqit nage arhani sagem ngän ura guait nagem ngän gärqitni i it ngät tamän i aurha lat di ama mär ngät.

² Inguna aingän di aurha abuqitnäk na ama mär ngät ama lat kärqitnäkni i sa ma Krais ka säm bäm itnäk pät aut snängaqa iva ama ruvek moe diva qunäga väät a rha sä itnäk dä va rhat tes päm itnäk.

³ Näkt angäna iar di ngärhi sameng i aingän di ama abuqit nage ma Krais kärqitni i sa it ngärhi sameng säväät aurha lat kärqit i sa qaku qa säm a ngät na ama pen dap kinak ka säm a ngät nä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa Qloqaqa. Qaku qa säm a ngät pono väät ama abuqit kärqitni i na ama duliglem dap kinak ka säm a ngät pät ama abuqit kärqitni i na ama ruvek arhä snängaqa.

⁴ Bää aiut di sa ut nanakt nävät ma Krais i ngäktki nä iangärhakt aurha enge rhoqoräkt dä ma Ngämuqa aa saqong.

⁵ Näkt aiut di qaku mamär väät a ut iva urhi qoar i sa ut mualat nä guani sökt nävät aut krot maräkt dap kinak ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama qrot ivakt iva u rhualat nä ianiäkt.

⁶ Bää qa di qäarak i qa mualat sä ut iva mamär väät a ut iva u rhän i ama latta ba aa rharesbane ama iaräs na ngät kärangätni i sa ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap kaku ngä män näva ama Muräkt kärangätni i sa rha säm a ngät. Inguna ama Muräkt di ngärhi veng ama ruvek dap kinak ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät bon ama ruvek ta ama iar.

⁷ Ama Muräkt nage ma Moses kärangät i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät pät ama duliglem di ngä män sa ama tñäpki bää qosaqi ngät di ngä män sa ama murhämeska qäarakni i qa ong ma Moses aa saqongait bää qaku mamär väät ama Israelqäna iva rhi nalu it näkt nasot dä rhäktäksot na qa.

⁸ Bää äkt i ngakt bää rhoqoräkt dä nga va qaku ama Qloqaqa aa lat ngä rhän sa ama enges ka mamär ama

murhämeska vät ama Muräkt angät murhämeska aa uväs?

⁹ Inguna ngakt bää sa mudu di ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i ngät dän sa ama rhäksärhäm di angärha anga murhämeska dää sa rhäkt di ngäktki iva ama lat kärangätni i ngät tualat sä ut iva u rhän i ama räktta na ut di angät murhämeska diva ama enges ka mamär.

¹⁰ Ngäktki i rhom däkt di sa äm ngärhi sameng mamär i ianiäkt kärqäni i mudu sa ini angät murhämeska di rhäkt di sa ini ngä män i qaku ini angärha anga murhämeska inguna nävät ianiäkt kärqäni i rhäkt di ini ngä ervät sä ini angät murhämeska.

¹¹ Inguna ngakt bää ianiäkt kärqäni i mudu di rhäktäksot nä ini di sa ini ngä män sa ama murhämeska dää sa ngäktki iva ianiäkt kärqäni iva qali lini mas diva ini angärha anga murhämeska ama enges ka mamär.

¹² Bää aiut di ut tamän bät tangät täkt ama enge na ama qraräk inguna ut nanakti i ngäktki na ngät toqoräkt.

¹³ Dap aiut di qaku ut toqor ma Moses kärakni i qa mu ama bauläm särha aa saqongait ivakt iva qale ama Israelqäna rhi nalu i ama murhämeska di sa rhäktäksot na qa.

¹⁴ Sokt di iarhakt ama Israelqäna di ama qrot arhä väs inguna qoki as täkt di nga rhoqoräkt i rhat tes pa ama mru ngät ama rharesbane dää iomäkt ama bauläm gärqomni i mudu äm ngä ong ma Moses aa saqongait di qoki as äm ngärhi ngäng arhä saqongitnäk. Inguna sokt nävät ma Krais maräkt dää va ma Ngämuqa qa rhät iomäkt ama bauläm nae nävät sävetka aa saqongait.

¹⁵ Bää naimäk äkt bää sarhäkt sävät tangät täkt ama rhodäm di väti ama qäväläm gärqomni i rhat tes pä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dää sa ama bauläm ngärhi ngäng arhä snängäqa.

¹⁶ Sokt di nga rhoqoräkt i sävetka qä rhong sävät ma Engeska dää ma Ngämuqa qat tät iomäkt ama bauläm nae nävät aa snängäqa.

¹⁷ Näkt ma Engeska di ama Qloqaqa na qa bää qoe nai i qale ma Engeska aa Qloqaqa e di sa isiska äkt.

¹⁸ Bää aiut moe qärarhae i qaku ama bauläm ngärhi ngäng aut saqongitnäk di sa ut lu mamär nä ma Engeska aa murhämeska dää sa ama qutsasorhane ngät dän bät a ut bää ut dän mamär bää nak as u rhän mamär toqor ma Jisas. Inguna rhangät täkt ama lat di ngät dän nage ma Engeska qärakni i ama Qloqaqa.

4

Ama Sameng Ama Mär Ngät Angät Neraqa

¹ Dää soknga ut mair ma ama qrot dap kaku urhit kut na nas dää rhangät täkt ama lat angärha ron gärangät i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät nävät aa lavuqi.

² Bää qaku ut tualat parhäm ama is ama ngaip ngät ura ama qluqi väti angät tpäis. Dää sa qaku ut nairas ta ama ruvek ura urhi siqut iva urhi iras täm da nä ma Ngämuqa aa enge i urhit näpgoer na ngät maos maos dap kinak pasägos di urhi su rha maräkt ta ama engäktki bää ut tualat toqoräkt ivakt iva qaku mamär väti aung iva qä rhäksärhäm ut nä guani inguna ut dräm i sa ma Ngämuqa qat lu aurha lat.

³ Näkt ngakt bää qäqi iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärangäti urhi sameng na ngät di qaku qunäga väti a ngät di sokt iarhakt kärarhae i mungsässä rha di iarhakt kärarhae i qaku qunäga väti a rha sä ngät.

⁴ Bää ama ruvek toqoräkt di sa ma Sämgä ama narhoerqa na qa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qa väsdät mät arhä mädräm ivakt iva qale qunäga väti a rha sa ama sameng ama mär ngät nä ma Krais aa murhämeska iaqäkt kärak i ma Ngämuqa aa iauski.

⁵ Bää nga rhoqoräkt dää aiut di qaku urhi sameng sävät a nas dap kinak aut sameng di rhoqortäqyia, ma Jisas ma Krais di ma Engeska. Bää qosaqi

angäna latta na ut pa angäna rem bää ba qa.

⁶ Inguna ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa qa qoar toqortäqyia, "Mamär iva ama neraqa qä sen bit näva ama bängangit angät tpäs" di sa qa sen mät aut snängaqä ivakt iva urhi lu ama neraqa na ama mädräm säväet ma Ngämuqa aa murhämeska qärakni i qale qa väet ma Jisas ma Krais.

Ama Mämägän Mät Ama Kain Na Ama Bäñbäñgi

⁷ Sokt di aiut di ut toqor ama kain gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama bäñbäñgi bää ama mämägän nga e mät ngät ivakt iva ama ruvek ti lu i ama mor ngät ama qrot mamär di sa ngät dän nage ma Ngämuqa dap kinak kaku ngät dän nagem ut.

⁸ Bää aiut di ut don sädä ama märän masirhat angärha ron sokt di iangärhakt ama märän di qaku ngät dän näva aut päs. Bää qosaqi sai rhoqoräkt i qaku ut dräm iva u rhualat toqor mäniekt dä sa qaku ut nari i urhit kut na nas.

⁹ Näkt pät ama qävälap kärqapni i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam dä sa ut dräm i sa qaku ma Ngämuqa qä namet daqule lut. Bää väet ama qävälap kärqapni i ama märän ngärhi rharpus na ut dä saqi ut täranas bää ut mair.

¹⁰ Bää vasägos dä urhit ta ma Jisas aa tñäpkä vät aut släqyigleng ivakt iva ma Jisas aa iar di ama ruvek ti lu ngät pät aurha iar bää va qosaqi qunäga väet a rha sää ngät.

¹¹ Inguna aiut kärarhae i sa ut däqäm di vasägos di rhit bodäm ut sämät ama tñäpkä nävät ma Jisas ivakt iva ama ruvek ti lu aa iar väet aut släqyigleng gärqiglengni iva igleng ngärhi ñäp.

¹² Bää nävät tangät täkt ama lat dä sa ama tñäpkä di qiat tualat päm ut dap aingän di sa ama iar ngät tualat päm ngän.

¹³ Aiut di aut katnanakt di ngät toqor iaqäkt aa qatnanakt kärak i sa qa säm ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Sa nguat nanakt bää äkt i

sa ngua märhamän" dä soknga aiut di ut nanakt bää äkt i qosaqi ut tamän

¹⁴ Inguna sa ut dräm i iaqäkt kärak i qa märanas nä ma Jisas ma Engeska nämät ama tñäpkä diva qosaqi qa rhäranas na ut ut nä ma Jisas bää va qä rhal ut ut na ngän bää va qali lut gem ga va aa qäranas.

¹⁵ Bää rhangät täkt ama märän gärangätni i sa ut don sädä angärha ron di ngät dän ivakt iva ngät tatnärhäm ngän ivakt iva nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa ñämsävätki di qit täk pät ama ruvek masirhat bää masirhat mamär dä sa va iarhakt di rhat tes ama mär masirhat sagem ga bää va qät ta ama murhämeska.

¹⁶ Bää äkt i sa aiut di qaku urhit kut na nas dap kinak ut mair ma ama qrot. Näkt näma dä qärqigleng aut släqyigleng di sa mavamava nä igleng sokt di vasägos dä sa ma Ngämuqa qät sämaqrot na ut imuk pät aut snängaqä.

¹⁷ Inguna rhangät täkt ama märän gärangätni i ngät dän bät a ut kärangät iva qale ngät sokt pät ama qävälam ama qot äm mamär di sa ngärhit täkmu na ut nani ama enges ka mamär ama sok täm ga ama murhämeska. Bää iaqäkt ama murhämeska diva qa rhualat sa aut märän bää va ama gaini na ngät mamär.

¹⁸ Bää äkt i sa qaku ut tu ut snäng säväet iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a ut iva urhi lu irhong dap kinak ut tu ut snäng säväet kärqärhongni i qaku mamär vät a ut iva urhi lu irhong. Ut tualat toqoräkt dinguna qärqärhong i mamär vät a ut iva urhi lu irhong di iarhongäkt di qaku ama sok täm irhong dap kärqärhong i qaku mamär vät a ut iva urhi lu irhong di ama sok täm irhong.

5

Ama Iar Na Rhävuk Näda Ama Usäpki Arha Ron

¹ Näkt ut tu ut snäng doqoräkt inguna ut dräm i ngakt bää aut släqyigleng gärqiglengni i igleng doqor ama mämairväam ama me ngät

kärangätni i ngät narhe nämäni ama ivätki di sa qäbäs nä igleng dä sa ut dräm i aurha väntka di qa e qäarakni i qa nage ma Ngämuqa. Iaqäkt ama väntka di qaku ama ruvek ta mualat na qa dap kinak ka di ama sok täm ga qäarak i qale qa da ama usäpkı arha ron.

² Inguna vä rhangät täkt ama mämaiväm di sa qaku märmär gem ut dap nani a ut masirhat i vadi va ma Ngämuqa qa rhonmät pät a ut na ama väntka qäarakni i rhak pono da ama usäpkı arha ron.

³ Näkt ngakt bä va qa rhonmät pät a ut na qa dä sa va qaku qali lut i ama v'lavel a ut.

⁴ Inguna rhoqoräkt i as kali lut pä rhangät täkt ama mämaiväm di qaku märmär gem ut bä rhangät täkt di ngärhit bon ut ta ama märän. Nak kop kaku sokt nani a ut iva qali lut sañis na anga släqyige dap kinak nani a ut masirhat iva ma Ngämuqa qa rhonmät pät a ut na ama släqyigleng gärqiglengni iva qaku igleng ngä nañäp.

⁵ Näkt iaqäkt kärak i sa qa rhäkmu na ut iva qoki nani iangärhäkt ama lat di ma Ngämuqa bä sa qa von ut ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ivakt iva ut dräm iva qa rhualat toqoräkt.

⁶ Bä äkt i vasägos dä sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ma ama qrot toqoräkt. Näkt sa ut dräm i värtama qäväläm gärqomni i qali lut mät ama släqyige di sa qali lut sañis nä ma Engeska

⁷ Inguna rhoqoräkt i as kali lut te di ut däqäm bä ut tualat nävät ama qatnanakt dap kaku ut däqäm nävät iomäkt i sa ut lu iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot.

⁸ Bä sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ma ama qrot toqoräkt bä nani a ut masirhat iva u rhet daqule ama släqyige bä va u rhet sage ma Engeska ivakt iva qali lut ut na qa.

⁹ Bä nävät iangärhäkt moe dä sa urhi siqut iva urhit säm ama märmärgem sävät aa snängäqa na aurha iar toqoräkt i qali lut te mät

ama släqyige ura rhoqoräkt i sa ut met daqule ige.

¹⁰ Inguna ut moe diva ut mair dä ma Krais aa mämuunäs na ama matnävämne angät saqong ivakt iva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä rha ani qäraqäni i qoki mamär värtama lat kärangätni i ama mär ngät ura ama vu ngät kärangät i sa qa mualat na ngät te rhoqoräkt i as kale qa mät aa släqyige.

Ama Lat Kärangätni Iva Urhi Sameng I Mamär Iva Ama Ruvek Ta Rhän I Sägäni Na Rha Rhi Nä Ma Ngämuqa

¹¹ Bä nävät iomäkt dä sa urhit kudrir sage ma Ngämuqa bä urhit len ga bäräkt i urhit täsläp pät arhani ama ruvek ma ama qrot iva rhi vodäm mes sagem ga. Sa ma Ngämuqa qat dräm a ut mamär i aiut di ut toqoräkt bäräkt nanakt i qosaqi ngän di imuk pät angän mungäsnäng di sa ngänät dräm i aurha iar di ngät toqoräkt.

¹² Näkt saqı as ut tamän särhäm ngän i qaku ut tair na nas dap kinak aiut di ut tualat ivakt iva mamär värt a ngän iva ngän damän na ama enge ama mär ngät sävät a ut bäräkt bäräkt i rhat tair na nas sa arha lat kärangätni i ama ruvek tat lu ngät dap kaku rhä iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong e mät arhä snängäqa.

¹³ Inguna ngakt bäräkt amäruvek di rhat lu gua lat bäräkt tu arhä snäng i sa guani na ngo dä sa mamär iva ngänät dräm i nak gua lat toqoräkt divakt iva ngut säm ama märmärgem sage Ngämuqa. Dap kosaqi ngakt bäräkt lu iangärhäkt gua lat bäräkt ngän du angän snäng i ngät di ngät dän nävät ama mär qa ama snängäqa dä sa nani a ngo iva ngänät dräm i iangärhäkt amäruvek lat di ngät bäräkt bäräkt i rhat tair na nas sa arha lat kärangätni i ama ruvek tat lu ngät dap kaku rhä iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong e mät arhä snängäqa.

¹⁴ Bä ma Krais aa lavuqi di qiat tualat säm ut iva ut tualat parhäm aa snängäqa inguna ut nanakt i sa akni ama ruqa qa ñäp sädaver ama ruvek moe dä soknga nävät iomäkt dä sa ut

moe ama qatnanaktpämäda di qosaqi sa ut ñäp ut na qa.

¹⁵ Näkt ka di sa qa ñäp sädaver ama ruvek moe ivakt iva aiut ama qatnanaktpämäda qärrahani i rhat däqäm diva qaku qale rha bä rhat tualat na ama lat kärangätni iva ngärhit säm ama märmärgem säva arhä snängaqa dap kinak pa rhat tualat na ama lat bä ba qa iaqäkt kärak i qa ñäp näkt saqi ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva nani ama märimi bä ba rha.

¹⁶ Bä äkt i rhäkt di sa qale ut lu ama ruvek toqor ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki i rhat dräm dat lu rha i rha rhoqoräkt. Näkt mudu di sa ut lu ma Krais toqoräkt sokt di as kaku ut lu qa rhoqoräkt.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt di ut dräm doqortäqyia, ngakt bä aung anga ruqa di sa sägäni na qa qä nä ma Krais dä sa iaqäkt ama ruqa di ama iaräs na qa. Bä aa lat ama mru ngät di sa ngä met nae bä rhäksot na ngät dap ama iaräs na ngät ama lat di sa ngä män säva aa iar.

¹⁸ Näkt tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas pä sävetka rhoqoräkt aa iar di ngät nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i näwt ma Krais dä sa qa säm ama sägäni na ut ut nä ma Ngämuqa. Näkt sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama lat kärangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhäni i sägäni na rha rhi na qa.

¹⁹ Ama rharimini sä iangärhäkt ama lat di rhoqortäqyia, näwt ma Krais dä sa ma Ngämuqa qat tu ama ruvek nämäni ama ivätki iva sägäni na rha rhi na qa bä vät iangärhäkt aa lat dä sa qaku qät täksärhäm da vät arha lat ama vu ngät angät tpäs näkt kosaqi qat nanakt na ut sa ama lat kärangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhäni i sägäni na rha rhi na qa.

²⁰ Dä soknga sa ut mair sä iangärhäkt ama lat bä bä ma Krais bä ma Ngämuqa di qä nän ama ruvek ma ama qrot näwt a ut iva rha rhäni iva sägäni na rha rhi na qa. Bä äkt i urhit

täsläp pät a ngän ma ama qrot näwt ma Krais iva ngän dualat toqoräkt.

²¹ Nämä dä sa ma Krais di qaku qa mualat na anga vuini sokt di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bä qa män doqor ama vu qa mas ama ruqa näwt aurha vuirhong. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ut iva u rhäni aa ruvek kärarhani i ama räktta na rha da aa saqong.

6

¹ Nämä kärangätni aurha lat ut nä ma Ngämuqa dä sa ngu nängä ma ama qrot iva nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä va qale ngän nasäm ama mäñmäñini na qi.

² Inguna ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Vät ama rhäkmamär äm ama qäväläm gem ngo dä sa ngua nari ngän dä vät ama qäväläm na ama mumaiär dä sa ngua matnärhäm ngän.”

As ngäni lu i rhom däkt ama qäväläm di ama rhäkmamär äm i rhom däkt ama qäväläm di ama qäväläm na ama mumaiär.

³ Näkt kaku ut namualat na anga lat kärangätni iva ngä rhäqäne sa ama ruvek iva qale rhat nanakt nä ma Krais ivakt iva aurha lat di isiska mät ngät dä qaku ama ruvek ti nalu guani qärqäni i qaku maräkt nä ini vät a ngät.

⁴ Sokt di vät kärangätni aurha lat moe di sa iangärhäkt ama lat ngärhi sameng i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut mamär qärrahani i rhat tualat pa aa rem. Bä vasägos di mänadin bät a ut i qali lut ma ama qrot bä ut täqäne dä mamär toqoräkt i ama ruvek ti slava na ut dä da ama märän dä ama siqutsiqut ama mor ngät angärha ron.

⁵ Sai dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut bä rhat tu ut pa ama tpäskiarharhang. Bä arhani di rhat tuinirqi mänguräp mä ut ut na ama ruvek bä vasägos di ut tualat masirhat bä ma Ngämuqa bä sa

qaku urha anga qrot. Dä qaku urhi mänatäm mamär näva ama bängang dä sa anoeng mä ut.

⁶ Näkt aurha lat di ama qumärqumär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bää ma Ngämuqa qät bon ut ta ama mädräm ivakt iva ut tualat na ama lat kärangätni i nani a qa na ngät. Dä qali lut sa ama bulap bää ut tualat na ama mär ngät ama lat säväti ama ruvek moe. Dä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat moekti bää qosaqi ut tualat sa ama lavuqi ama engätki na qi säväti ama ruvek moe.

⁷ Dap urhi sameng na ama engätki säväti ma Krais dä ma Ngämuqa qät bon ut ta ama qrot bää urhi sameng. Bää dä iangärhäkt aurha lat angärharon di ut sangar mät ama ulaqi at kärhong mät au rhäkt kärqärhongni i na ama räkt ngät ama lat.

⁸ Bää sa ut tualat toqoräkt i nämä dä äkt bää ama ruvek tit kutdrir säväti a ut ura qaku ura rhat tamän maväna ut ura rhit sek sä ut na anga enge ama mär ngät. Ama ruvek di rhat tu arhä snängi ama irasmätta na ut dap kinak ama engätkinärha na ut.

⁹ Arhani ama ruvek di rhat dräm a ut i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut dap kinak arhani di qaku nani a rha iva rhat nanakt toqoräkt. Bää arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi veng ut soko di as ngäni lu i ut däqäm. Bää sai di ama ruvek ti sangäm na ut soko di qop kaku rha veng ut.

¹⁰ Bää sai dä sa airäs ut soko di vasägos dä sa märmär gem ut masirhat. Bää qali lut toqor ama ruvek kärarhane i ama tläk ta soko di ut tualat sa ama rhäqpä na rha ama ruvek bää sa mämägän sä rha masirhat. Bää ngätki i qaku aurha anga qärhong masirhat soko di ma Ngämuqa qät bon ut tä iarhongäkt moe.

¹¹ Sa ut märhamän maräkt särhäm ngän ama Koringäna dä sa urhi qoar na ngän i aurha snäng bät a ngän masirhat.

¹² Näkt aiut di qaku ut tualat na anga lat säväti a ngän gärangätni i

ngärhi sameng i qaku aurha snäng bät a ngän dap kinak aingän angäna lat säväti a ut di ngärhi sameng i qaku angäna snäng bät a ut.

¹³ Bää ngut säm säväti a ngän doqor gre i ngut säm säväti ngua es i mamär iva angäna snäng bät a ut toqor ut i sa urha snäng bät a ngän.

Ma Ngämuqa Ama Ngätdäqäm Ga Aa Vätki

¹⁴ Mamär iva qale sägäni na ngän ngän na ama ruvek kärarhane i qaku rhat nanakt nä ma Krais. Inguna ngu lu va sirhäkt di mamär iva sägäni na ama ruvek ama räkt ta arha lat ngä na ama ruvek kärarhane i qaku ama räkt ta arha lat toqor mäniekt? Ura nga mamär väti ama neraqa qä na ama bängagi iva qali liom mamär gem ne?

¹⁵ Ngu lu va sägäni nä ma Krais kä nä ma Belial toqor mäniekt ura va sägäni na aung anga qatnanaktpämga qä nä iaqäkt kärak i qaku qat nanakt toqor mäniekt?

¹⁶ Nga mamär väti ma Ngämuqa aa vätki qi na ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät iva ngärhi rhares ba ne? Inguna sa aiut di ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa vätki na ut bää iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Va qale ngo ngu na rha bää va nguat tet mänguräp mä rha
näkt pa aingo diva arhä Ngämuqa
na ngo
bää rha diva gua ruvek na rha.

¹⁷ Bää nga rhoqoräkt dä sa va ngän det daqule iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong näkt ma Engeska qä qoar iva ngäni anñis na nas näväm da näkt pa qale ngänit täk pät kärqärhongni i ama qävu irhong dä sa va ngu ar sä ngän sagem mes.”

¹⁸ Bää qosaqi ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm ga qoar toqortäqyia,

“Va aingo diva angän mamäk na ngo

näkt pa aingän diva ngua es na ngän."

7

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ma Ngämuqa di sa qa von ut tä iangärhäkt ama mumänaris dä soknga mamär iva urhi qumär aut släqyigleng dä aut kloqaqa sä iarhongäkt moe qärqärhong i qaku ama mär irhong. Bä mamär iva urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä va u rhän i ama qumärqumärtä na ut mamär da aa saqong.

Ma Pol Aa Märmärgem

² Mamär iva angäna snäng bät a ut. Sa qaku ut mualat na anga lat kärangätni i qaku ama räkt ngät säävät aung nävät a ngän dä qaku ut musar na aung nävät a ngän dä qaku ut ta guani nage aung nävät a ngän nävät ama iraski.

³ Näkt kaku ngua märhamän bät iangärhäkt ama enge ivakt iva ngu sämäqlu na ngän inguna sa qre ngua qoar na ngän i gua snäng bät a ngän masirhat i nämä dä äkt bä ngu ñäp ngu na ngän ura nguat däqäm ngu na ngän.

⁴ Aingo di nguat tamän na ama qraräk särhäm ngän dä märmär gem ngo masirhat nävät a ngän. Sa ngän säämaqrot na ngo mamär bä nämä dä ut mon säda ama märän angärha ron sokt di märmär gem ngo masirhat.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ut mon sae ma Masedonia dä sa qaku mamär iva mae väät a ut mamär bä väät ama ivärhimek moe qärqämekni i sa ut tet pät imek di sa ama märän ngä män bät a ut i ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qänäskänes ut masirhat säävät a ngän moe.

⁶ Sokt di ma Ngämuqa qärakni i qät säämaqrot nä iarhakt kärarhae i qale rha sa ama qänäskänes di sa qa säämaqrot na ut nä ma Taitus aa mänmänäs.

⁷ Näkt kaku sokt aa mänmänäs ngä säämaqrot na ut dap kosaqi angän säämaqrot bä ba qa ngä säämaqrot na ut inguna sa qa qoar na ut i nani a ngän

masirhat iva ngäni lu ngo qosaqi airäs ngän masirhat nävät a ngo i qänäskänes ngän bä nani a ngän iva ngän datnärhäm ngo. Bä sa nga ma Taitus ka qoar na ngo nä iarhongäkt dä sa märmär gem ngo masirhat.

⁸ Bä ngäktki i sa gua abuk kia mäqäne sä ngän bä airäs ngän sokt di rhäkt di sa qaku nguat tu gu snäng i qaku ama märäm doqoräkt i sa ngua rhäk na qi sagem ngän. Dap mäqi di sa ngua mu gu snäng doqoräkt dinguna ngua lu i iaqyäkt angäna iräski. Sokt di nak kop airäs ngän bät ama qäväläm ama qot äm.

⁹ Bä rhäkt di sa märmär gem ngo masirhat di qaku nävät iomäkt i nak kop airäs ngän nävät angäna lat dap nguna nävät iomäkt i sa airäs ngän bä ngän näpgoer na nas. Inguna sa ngän nari ama iräski qäraktni i ma Ngämuqa qa mu qi da angäna ron ivakt iva ngäni rhong säävät a qa bä äkt i rhoqoräkt di sa qaku ut slava na ngän.

¹⁰ Ama iräski qäraktni i ma Ngämuqa qät bon däm gi di qiat tualat sa akni ama ruqa iva qä näpgoer na nas bä nasot dä iangärhäkt ama lat na ama rhitnäpgoernanas di ngärhi rhoer nanokt ka säda ama mumaiar angärha ron. Bä qaku aung gärikni i sa airäs ka nävät iomäkt. Sokt di ama iräski qäraktni i nak kop ki rhoqor ama ruvek narhe nämäni ama ivätki arha iräski di qit sa ama tñäpki.

¹¹ As ngäni lu i nävät iaqyäkt ama iräski nage ma Ngämuqa dä sa nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama lat ama räkt ngät. Bä va ngäni qur ma Ngämuqa i sa ngän mualat nä ianiäkt kärqäni i sa nani a qa iva ngän dualat nä ini. Bä uraqi da angäna ron säävät ama lat kärangätni i sa ngä män mänguräp mä ngän bä qänäskänes ngän masirhat. Näkt nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu ngo dä qosaqi nani a ngän iva ama räkt ngät ama rhäksärhäm ngä rhän sä mänguräp mä ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat moekt dä sa ngän gur a ngo i sa ngän mualat maräkt.

¹² Sa ngua säm bää iagyäkt ama abuk divakt iva qaku säväät iaqäkt kärak i qa mualat na ama lat ama vu ngät ura säväät akni qärakni i qa mualat na ngät säväät a qa dap kinak ngua säm bäm gi säväät a ngän divakt iva ngän des päm gi dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga väät a ngän i ngäktki i sa ngänit kutdrir säväät a ut.

¹³ Bä nävät iangärhäkt angäna lat säväät a ut dä sa ut ta ama sämaqrot.

Näkt kosaqi savono säväät iomäkt angärha rhäng dä sa mär gem ut masirhat toqoräkt i ut lu ma Taitus i märmär gem ga dap kaku airäs ka inguna qa lu qärangätni angäna lat ama mär ngät säväät a ut.

¹⁴ Bä ama enge qärangätni i sa ngua qoar na qa na ngät säväät angäna lat ama mär ngät di sa qaku aqlus pät a ngo i sa ngua märhamän särhäm ga na ngät. Nak kop toqor inamäk i sa ut tamän särhäm ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama engäktki nä irhong dä qosaqi rhäkt dä iangärhäkt aurha enge säväät a ngän bää bää ma Taitus di ama engäktki na ngät.

¹⁵ Näkt sa rhäkt di aa snäng bät a ngän masirhat nävät iomäkt i sa ngän met parhäm iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngua von ngän iva ngän dualat na ngät bää qosaqi iomäkt i sa ngän slamär ngäna ar sä qa na ama qutdrir.

¹⁶ Bä rhäkt dä sa märmär gem ngo masirhat inguna nguat nanakt na ngän maengäktki iva ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa nani a qa iva ngän dualat nä irhong.

8

Ama Enge Na Ama Rhäsläp Säväät Iomäkt Iva Rhit Bon Masirhat Nävät Ama Märmärgem

¹ Gua ruavek, rhäkt di nani a ut iva u rhuqunäga väät a ngän säväät ma Ngämuqa aa ñämsävätki qäraktni i sa qa von däm gi bää ba ama qatnanaktpämda nämät ma Masedonia

² inguna väät ama qäväläm gärqomni i ama mor ngät ama märän ngät dän bät a rha bää ngärhi siqut na

ra dä sa iarhakt ama qatnanaktpämda di nak kop märmär gem da masirhat. Bä näma dä rha di ama tläk ta sokt di nävät arhä märmärgem dä sa rha von arhani ama qatnanaktpämda masirhat ta ama ligär nagem mes.

³ Bä ngo di sa nguat dräm iangärhäkt arha lat bää äkt i mamär väät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän i sa rha von da ama ligär varhäm arhä snängaqa maräkt i rha von da rha ama ligär qärangätni i nga e gem da dä qosaqi rha von da rha angätni qärangätni i qop as ngät sae varhäm arhä snängaqa.

⁴ Dä qäqi rha näät ut ma ama qrot iva urhi rhares pät arha rhäng iva rhit bon da ama matnärhäm bää ba ama qatnanaktpämda.

⁵ Ngua mu gu snääng iva rhi von da anga gaini nämäni arhä ligär sokt di nak ta von da ama ligär masirhat mamär. Narhoer di sa rha vodäm mes sage ma Engeska näkt nasot dä rha vodäm mes sagem ut i rhat tualat na ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva rhat tualat na ngät säväät a ut.

⁶ Ma Taitus di iaqäkt kärakni i qa matnärhäm ngän bää ngän nasäng i ngän durhämne na ama ligär qärangätni iva angän bänbon na ngät bää äkt i sa ut näät ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän iva ngäni sot nä iangärhäkt angäna lat toqoräkt kärangätni i ngät dän nävät angän ñämsävätki.

⁷ Bä rhäkt di sa ngän dualat mamär na ama lat i sa ngänät nanakt mamär nä ma Ngämuqa dä ngäni sameng na aa enge mamär dä ngän dualat nävät ama mädräm ama mär ngät dä qale ngän ma ama qrot na ama märmärgem. Bä qosaqi sa ngän dualat mamär sa ama lavuqi säväät arhani varhäm aut tisu bää ba ngän. Bä rhäkt di qosaqi mamär iva ngän dualat mamär masirhat nä rhangät täkt angäna lat bää ba ama qatnanaktpämda.

⁸ Näkt kaku nguat tamän särhäm ngän ma ama qrot ivakt iva ngän dualat toqoräkt. Sokt di sa ngua

lu arhani arhä lavuqi ama mor qi säväät ama tläkta bä rhangät täkt gua enge diva ngärhi siqut na ngän ivar aingän di rhoqor ta sä angän lavuqi ura qaku.

⁹ Inguna sa ngänät dräm i au- rha Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki säväät a ngän i näma dä sa qa di ama qärhong bät a qa sokt di qa män i ama tläqa na qa ivakt iva nani ama märini bä ba ngän ivakt iva näväät iaqäkt aa tläqa dä sa va ngän dän i ama qärhongbärharha na ngän.

¹⁰ Rhak mane ama quiaqa di aingän di sa ngän nasäng iva ngän durhämne na ama ligär bä ba ama qatnanaktpämäda inguna nani a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä rhäkt diva ngu quoar na ngän säväät ama lat kärangätni i nguut tu gu snäng iva ama märäm gem ngän doqoräkt iva ngän dualat na ngät.

¹¹ Dä rhäkt di sa mamär iva ngäni sot na ama lat mamär qärangätni i sa ngän nasäng na ngät iva qoki rhoqor angän snängaqa ama qrot ka iva ngän datnärhäm bä va ngän dualat toqoräkt parhäm angän mämägän.

¹² Inguna ngakt bä nani aung näväät a ngän iva qä von da ama ligär diva märmär ge ma Ngämuqa rhoqoräkt i qät bon nämäni ama ligär qärangätni i nga e gem ga. Ma Ngämuqa di qaku qänäskänes ka sä iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong nga e gem ga.

¹³ Qaku ngu quoar i mamär iva ngän datnärha arhani bä va ngäni von nas ta ama märänga. Dap kinak nani a ngo iva ama qatnanaktpämäda moe diva qosaqi arha anga qärhong gärqärhongni i rhit län nani irhong.

¹⁴ Bä vät tom däkt ama qäväläm gärqomni i masirhat na angän gärhong di sa mamär iva ngänit bon arhani ama qatnanaktpämäda näväät angän gärhong masirhat inguna rha di rhit län nani irhong. Mamär iva ngän dualat toqoräkt divakt iva rha di nak saqi rhit bon ngän dä iarhongäkt kärqärhong i ngänit län nani irhong bät ama qäväläm gärqomni iva ngänit

läk nani irhong. Bä näväät iaqäkt ama iska dä sa va mamär na ngän ngän na rha dap pa qaku ngän moe ngän na rha va ngän natlän nani guarhong.

¹⁵ Rhom däkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangäkt i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge qärak i sa qa mät ama tmäs ama mana masirhat
di nasot di qaku anga tmäs saqi
as savono
dap iaqäkt kärak i sa qa mät ama
mana maqälak
di nasot di qaku qät läk nani anga
tmäs.”

Ma Taitus Kä Na Aa Ruaiom

¹⁶ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qa mu ama snängaqa dä ma Taitus aa ron iva nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ngän doqor ngo i sa nani a ngo masirhat iva nguut tatnärhäm ngän.

¹⁷ Inguna qaku sokt näväät iomäkt i sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän dap koki qa maräkt parhäm aa snängaqa di nani a qa masirhat iva qa rhet sagem ngän.

¹⁸ Näkt urhit täk na akni aurha ru- aqa qärakni i sa ama qatnanaktpämäda moe di rhat dräm a qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät mamär iva qä nä ma Taitus in det sagem ngän.

¹⁹ Näkt kaku sokt näväät iomäkt i ama qatnanaktpämäda rhat dräm a qa dap kosaqi qa di ama qatnanaktpämäda sa rha armeng däm ga iva qa rhet kä na ut toqoräkt i u rhet sa ama väntbon gärangätni iva urhi von ama qatnanaktpämäda nae ma Jerusalem däm ngät. Bä va iangärhäkt aurha lat di ngärhi sameng irha aut snängaqa ama mär qa dä va ngärhi von ma Engeska rha ama murhämeska.

²⁰ Ut tualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät iomäkt angätkäpä kärqomni i qaku ut mualat mamär na ama lat kärangätni i urhit bon dä iangärhäkt ama väntbon

ama mor ngät bā bā iarhakt e ma Jerusalem

²¹ inguna nani a ut iva iangärhäkt aurha lat di ama räkt ngät dā ma Engeska aa saqong dā da ama ruvek arhä saqong.

²² Näkt kosaqi urhit täk na akni aurha ruaqa qä na iom bā iaqäkt di qärap i sa ma ama rhäqäp nä imek di sa ut siqut na qa dā ut lu i nani a qa masirhat iva qat tatnärhäm ut. Bä rhäkt di iaqäkt aurha ruaqa di sa nani a qa masirhat mamär iva qa rhet kä na iom inguna sa qat lu i märmär gem ngän iva ngäni von da angän bänbon bā ba ama qatnanaktpämäda.

²³ Näkt sävät ma Taitus di qa di gua ruaqa na qa qärapni i ngu na qa un dualat iva un datnärhäm ngän. Dap aiomni aurha ruaiom di sa ama qatnanaktpämäda rha rhäk na iom iva in dualat na ama lat ivakt iva iangärhäkt ina lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Krais.

²⁴ Näkt toqoräkt i ma Taitus kä na aiomni aurha ruaiom da rhän gem ngän dä mamär iva ngän dualat sä rha mamär ivakt iva arhani ama qatnanaktpämäda mät ama värhap maos maos ti lu iaqyäkt angän lavuqi dä va rhat dräm i ma aurha enge sävät angäna lat ama mär ngät di qoki ama engäktki na ngät.

9

Rhat Turhämne Na Ama Ligär Bä Ba Ama Qatnanaktpämäda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt di qaku ngut läk iva as ngut säm ama enge bā ba ngän sävät ama ligär qärangeätni iva ngät dän sage ma Ngämuqa aa ruvek e ma Judia.

² Rhoqoräkt dinguna sa nguut dräm i angän däkmunanaska iaqäkt kärak i sa ngua sek sä ngän inguna nävät a qa bā ba ama ruvek nae ma Masedonia i ngu qoar i aingän ama Aka-iaqäna di sa ngän däkmu na nas iva ngän datnärhäm mänasäng bät tak mane ama quiaqua. Bä iaqäkt angän snängaqäta rhoqoräkt di sa qa

märanas na ama rhäqäp na rha iva rha rhatnärhäm.

³ Sökt di rhäkt di ngut täk nä iarhakt aurha ruavek ama dävaung na rha sagem ngän divakt iva qale ngän na ama rhäkmunanaska rhoqor varhäm gua enge qärangeätni i sa ngua märamän bät a ngät sävät a ngän.

⁴ Inguna ngakt bā guavek nävät ama Masedoniaqäna rha rhet ti na ngo bā sagem ngän dä rhi lu i as kaku ngän däkmu na nas dä sa va aiut diva aqlus pät a ut bā qosaqi aingän diva aqlus pät a ngän masirhat mamär.

⁵ Bä nävät tom däkt dä sa ngua mu gu snäng i ama mär masirhat toqoräkt iva ngu rhäk nä iarhakt aurha ruavek iva rhi er ta rhet sagem ngän bā va rha rhatnärhäm ngän iva ngäni rhäkmu na ama vänbon gärangeätni i sa ngän mumänaris iva ngäni von däm ngät. Rhoqoräkt divakt iva angän bänbon diva ngäni vodäm ngät parhäm aingän maräkt angän snängaqäta dap kaku nävät arhani arhä muräkt bā ba ngän iva ngän dualat toqoräkt.

Ama Ruqa Qärapni I Qät Bon Da Ama Vänbon Nävät Ama Märmärgem

⁶ Mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ama ruqa qärapni i qät kutnanokt ama tmäs maqälak di qosaqi va qä rha ama tmäs maqälak dap ama ruqa qärapni i qät kutnanokt ama tmäs masirhat di qosaqi va qä rha ama tmäs masirhat.

⁷ Aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka qat turäkt ba nas iva qä von da ama mämänia varhäm aa snängaqäta maräkt. Dap paris kaku nani a qa iva qä von dä guani ura akni qat turäkt iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga nävät iaqäkt kärak i qät bon arhani nävät ama märmärgem.

⁸ Bä ma Ngämuqa di mamär väät a qa iva qat tatnärhäm ngän mamär iva mämägän sä ngän masirhat mamär vasägos ivakt iva mamär väät a ngän iva ngän dualat na ama lat moe ama mär ngät maos maos.

9 Rhangät täkt ama lat di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät a ngät toqortäqya,

“Sa qa are da arhani masirhat dä qa von gärrahani i ama tläk ta bää aa lat ama räkt ngät toqoräkt diva qale ngät pasägos.”

10 Ma Ngämuqa qärakni i qät bon da ama gavämirlong bää ba ama latka nävät aa erhäs bää qosaqi qät bon gärra ama tmäas diva qosaqi qä von ngän da ama gavämirlong masirhat ivakt iva angäna lat ama räkt ngät diva ngärhi sa ama tmäas masirhat.

11 Näkt ma Ngämuqa va qa rhodämne na ngän nä varhäm ama is moe maos maos toqoräkt i ngänit bon masirhat mamär dä va angäna lat toqoräkt pa ngä rhualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

12 Inguna rhangät täkt angäna lat di qaku sokt ngät tatnärha ama tläkta sa arha tläqa dap kosaqi nävät a ngät diva iarhakt ama ruvek tat tes ama mär masirhat sage ma Ngämuqa.

13 Bää qosaqi nävät iangärhäkt angäna lat dä va rhi von ma Ngämuqa rha ama murhämeska inguna sa ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät sävät ma Krais dä sa ngän met parhäm ngät i ngän bon masirhat bää ba rha dä bää ba arhani moe.

14 Näkt täkt di rhi nän sävät a ngän dä nani a rha masirhat iva rhi lu ngän inguna ma Ngämuqa di sa qa mualat gem ngän masirhat nävät aa ñämsävätki bää sa ngän matnärhäm da.

15 Sa ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät*. **10**

Ma Pol Qat Tuqunäga Vät Ama Ruvek Mamär Sävät Åa Lat

* **9:15** aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät Nguaräm dangät täkt ma Ngämuqa aa vänbon di aa emga ma Jisas ma Krais ura ngeuaräm ngät di iomäkt iva qä västämne na ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna ma ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda.

1 Aingo ma Pol di ama ruvek ti quoar i ngu nänbut sä nas mäk toqoräkt i qali lut ngu na ngän dap ngut täk na ama enge ama qrot ngät sagem ngän doqoräkt i qale ngo sañis na ngän. Dap ngu nän ngän nävät ma Krais kärakni i mudu dä qat dräm gät säm ama gaini na nas dä qat tualat sa ama bulap i

2 ngu nän ngän ma ama qrot iva qale ngän namäqäne sä ngo iva mamär iva ngua rhamän na ama enge ama qrot ngät na ama qraräk sävät a ngän bät ama qäväläm gärqomni i saqi qale ngo gem ngän. Varis kre va dä ngu namärhamän sävät angän bäs toqor ngo i nguut nanakt i mamär iva ngua rhamän sävät iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i gua lat di ngät toqor ama ruvek mavängam nämäni ama ivätki arha lat.

3 Bää nämä dä aiut di sa qali lut mäni ama ivätki sokt di qaku urhi e rhoqor ama ruvek kärarhoni i rha nämäni qi.

4 Inguna ama ulaqi at kärhong gärqärhongni i urhi e nä irhong di qaku ama ulaqi at kärhong na ama släqyige dap iarhongäkt kärqärhong i urhi e nä irhong di sa ma Ngämuqa qa von irhong da ama qrot ivakt iva irhong ngärhi slava nä ma Sämga aa qrot.

5 Urhit täksot na ama enge qärangätni i ama ruvek tat täranas na ngät kärangät i ngät tair särhää ma Ngämuqa aa lat ngä na ama ruvek arha lat na ama mairnanas moe kärangätni i ngät täqäne sa ama ruvek bää qaku qunäga väät a rha sävät ma Ngämuqa. Dap urhit päsärha ama ruvek arhä mungäsnäng moe ivakt iva sokt tat tu arhä snäng sävät iarhongäkt kärqärhong i nani ma Krais nä irhong bää va rhat tet nasot irhong.

6 Bää väät ama qäväläm gärqomni i ut lu i sa ngänit päs ma Krais aa enge angärha rhäng mamär dä sa ut täkmu na nas iva ut turäkt tä iarhakt

käärarhae i sa qaku rhit päs angärha rhäng.

⁷ Nani a ngo iva qunäga väät a ngän sä qärqärhongni i irhong ngät täranas mänguräp mä ngän. Ngakt bää aung nävät a ngän di sa qat nanakt i qa di ma Krais aa latka na qa dää sa mamär iva qat dräm i nak aiut di ut toqor qa i ma Krais aa latta na ut.

⁸ Ngua märhamän doqoräkt dinguna ma Engeska qa von ngo rha ama qrot ivakt iva ngua rhatnähräm ngän iva ngän dän i ama sräp ta ama qatnanaktpämäda na ngän dap kaku va ut naslava na angän gatnanakt. Näkt ngakt bää ngu sek sä nas pit maqälak na ama enge rhoqoräkt diva qaku mamär iva aqlus pät a ngo väät iangärhäkt gua enge angät tpäs.

⁹ Näkt kaku nani a ngo iva ngua rhualat sä ngän iva ngänit len ngo nävät gua enge qärangätni i ngut säm a ngät pää gua abukkina bää ba ngän.

¹⁰ Nguat tamän doqoräkt dinguna arhani ama ruvek tat tamän doqortäqyia, "Ma Pol aa abukkina di ama märän ba angärha enge dää ama qrot ngät sokt di gem ut di qa rhoqor ama ruqa mavängam bää aa sameng di qaku ama märän bäm ngät."

¹¹ Ama ruvek käärarhani i rhat tamän doqoräkt di mamär iva rhat tu arhä snäng mamär inguna ama enge qärangätni i ut säm a ngät pää iangärhäkt aurha abukkina rhoqoräkt i qali lut sañis na ngän diva qoki ut tualat toqoräkt parhäm ngät toqoräkt i saqias pa qali lut gem ngän.

¹² Ama ruvek toqoräkt di sa rhat tair na nas sokt di ngakt bää ngäktki rhoqoräkt i ama vit na rha väät aut päs dää vadi va qale ama qräräkta na ut iva urhi qoar i ut di ut toqor ta. Sokt di iarhakt ama ruvek di ama dädända na rha inguna rhat dräm dat tatnävämnne na arha lat kane rhi na arhani nävät a rha.

¹³ Sokt di aiut diva qaku ut natmärhamän sävät ama lat e väät ama ivärhimek käärqämekni i sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga bää ba ut iva ut tualat e väät imek ivakt iva urhi sek sä nas. Dap pa sokt ut tamän di sävät

ama lat käärangätni i ut tualat na ngät pät ama ivärhimek käärqämekni i sa ma Ngämuqa qa qoar na ut iva ut tualat pät imek toqor iosäkt angäna ivärhäs käärqosni i sa ut mualat na ama lat pät a äs.

¹⁴ Sa qaku ut sek sä nas na aurha enge sävät a nas masirhat mavängam doqoräkt i ut tamän sävät aurha lat mänguräp mä ngän. Inguna aiut di nak ama narhoerta na ut käärarhani i sa ut met sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Krais na gläius bää sagem ngän.

¹⁵ Näkt kaku ut natmärhamän sävät arhani ama latta arha lat i rhoqor qre i sa ut mualat na ngät. Dap nani a ut iva nga rhoqoräkt i angän gatnanakt sävät ama sameng ama mär ngät ngärhi rhir dää qosaqi va aurha lat di vräs däm ngät masirhat.

¹⁶ Bää äkt iva u rhet e na ngän bää sävät amekni ama ivärhimek bää va urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bää ba ama ruvek käärarhani i as kaku aung ga sameng bät a rha na ngät. Bää väät iameqäkt ama ivärhimek dää va nguat tamän sävät ama lat käärangätni i aingo maräkt ngua mualat na ngät e.

¹⁷ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ngakt bää aung anga ruqa di nani a qa iva qät sek sa aung nävät aa lat dää sa mamär iva sokt kät sek sä ma Engeska nävät ama lat käärangätni i sa qa mualat na ngät."

¹⁸ Inguna iaqäkt kärak i ge ma Ngämuqa di sa mamär na qa di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa maräkt kä nän sä qa dap kaku rhä qärak i qä nän sä nas.

11

Ma Pol Näkt Ama Iraski Na Rha Ama Ngangda

¹ Sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngua rhamän bät ama engirhong gärqärhongni i ngäkt kre ama dädänga aa engirhong. Mamär iva ngänäät dräm ba ngän ngän na ngo sä rhärhong däkt gua engirhong.

² Inguna qänäskänes ngo sä ngän masirhat iva mamär na ngän nak kop

toqor ma Ngämuqa i qat tualat toqoräkt sä ngän. Sa ngua muqunäga sä ngän iva ngut bon däm ngän sage ma Krais i ngän doqor ama qumärqumär qi ama säs ki ama ruqi bä ba ama sägäk ama gamoeqa iva in dät a ne.

³ Näkt täkt di ngut len sä ngän i varis ngän doqor ma Iv käraktni i ama uiuvärhaqa sa qa mäqäne sä qi bä qia met parhäm aa enge ama iraski na ngät bä va qosaqi rhäkt di ama ruvek ti slava na angän mungäsnäng bä va rha rhäqäne sä ngän bä va ngän det daqule angän mämairäs ama mär äs dä ama qumärqumär äs mäni ma Krais.

⁴ Inguna ngakt bä va aung ga rhän gem ngän bä qä sameng säväät akni anga Jisas kärakni i qaku qa rhoqor ma Jisas kärakni i sa ut sameng säväät a qa ura qä sameng säväät akni anga qloqaqa qärakni i qaku qa rhoqor ama Qloqaqa qärakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga ura qä sameng na angättni anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa mudu ngän nari ngät nämät ut dä sa ngäni rhäkmu na nas nani a ngät iva ngäni rha ngät.

⁵ Mamär iva ngänät dräm i iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i ama ngangda qärarhani i ama moräs na rha sa arha lat di nak iarhakt di qaku rha vit pät ngua väs.

⁶ Näma dä qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän mamär sokt di qunäga vät a ngo mamär sä ma Ngämuqa aa enge bä sa vasägos dä nguat tuqunäga sä ngät mamär bä ba ngän bät kärangät gua lat moe gem ngän.

⁷ Ngu lu nga ngua mualat na ama vuini rhoqoräkt i sa ngua säm ama gaini na nas samanao säva angäna rem bä ngua sek sä ngän sa rhävuk toqoräkt i ngua sameng bä ba ngän na ama sameng ama mär ngät kop äkt dap kaku ngän bon ngo rha anga ligär?

⁸ Sa ngua sua nage ama qat-nanaktpämäda mät apni ama värhap kärarhani i ngua rha ama ligär na ama

matnärhäm nagem da ivakt iva nguat tualat mänguräp mä ngän.

⁹ Näkt toqoräkt i sa qale ngo gem ngän bä ngut läk nani anga ligär ivakt iva ngät tatnärhäm ngo dä sa qaku ngua von aung näväät a ngän da anga märänga i ngua nän ga rha anga ligär inguna gua ruavek nae ma Masedonia sa rha matnärhäm ngo na ama ligär ivakt iva mamär vät iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. Bä näväät iangärhäkt gua lat sä ngän inamäk dä sa qaku ngut bon ngän da anga märänga bä va qoki as pa nguat tualat sä ngän doqoräkt.

¹⁰ Bä rhoqor täkt i sa qale ma Krais aa engäktki gem ngo dä sa rhangät täkt gua enge säväät a nas kärangät i qaku ngut ta anga ligär na ama matnärhäm nagem ngän diva qaku mamär vät aung iva qät päsärhäm ngo iva qale nguat tamän bät a ngät bä ba ama ruvek pät ama ivärhimek e ma Akaia.

¹¹ Nga rhoqoräkt i qaku ngut ta anga ligär nagem ngän dä sa ngän du angän snäng i qaku gua snäng bät a ngän? Qaku rhoqoräkt inguna ma Ngämuqa di qat dräm i gua snäng bät a ngän.

¹² Näkt aingo diva qoki as nguat tualat parhäm iangärhäkt gua lat ivakt iva qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhi sameng säväät arha lat i nak tat tualat di qoki rhoqor ngo iva rhat tamän doqoräkt.

¹³ Inguna iarhakt di ama iraski na rha ama ngangda bä rha di rhat tualat na ama iraski na ngät ama lat i rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ma Krais aa ngangda na rha.

¹⁴ Bä qaku ngut särmändäm doqoräkt inguna qäqi ma Sämgä di sa qat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i qa di ama ensel na ama neraqa.

¹⁵ Bä mamär iva qale ut natsärmändäm doqoräkt i aa latta va aa rem di qosaqi rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ama latta qärarhani i rhat dräm dat tualat

na ama räkt ngät ama lat. Näkt pa mugas nasot dä ma Ngämuqa va qä sangäm na rha vät iangärhäkt arha lat angät tpäs.

*Ma Pol Qat Don Säda Ama Märän
Angärha Ron Doqoräkt I Ama Ngangga
Na Qa*

16 Qaku nani a ngo na ngän iva ngän du angän snäng i aingo di ama dädänga na ngo. Sokt di ngakt bää ngän du angän snäng i ama dädänga na ngo dä sa mamär iva ngäni qyiradeng na ngo iva ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sek sä nas nä gua enge säävt gua lat pät ama qäväläm ama qot äm.

17 Näkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ngut sek sä nas i nguut tamän säävt gua lat di sa qaku nguut tamän doqor ma Engeska dap kinak nguut tamän doqor ama dädänga.

18 Ngakt bää arhani mänguräp mängän di sa rhat tamän masirhat säävt arha lat toqor ama ruvek nämäni ama ivätki rhat dräm dat tamän doqoräkt dä va qosaqi aingo diva nguut tamän doqoräkt.

19 Rhoqoräkt dinguna sa nguut nanakt i aingän gärrarhae i ngän du angän snäng i ama mädrämdu na ngän diva ngänit päs gua enge angärha rhäng inguna sa ngänät dräm ba ngän ngän na arhani ama dädända sa arha enge.

20 Nguut tamän doqoräkt dinguna vät ama qäväläm gärqomni i aung gat tualat na nas iva qä morärsne vät angän bäs dä sa aingän di märmär gem ngän bää ngänit säm ama gaini na nas säva aa rem. Bää qosaqi nga rhoqoräkt i aung gat narhågär sää ngän iva ngänit bon ga rhä guarhong masirhat ura qä iras täm ngän iva nani ligär ura qät sek sä nas i qat tamän masirhat säävt aa lat ura qä slava na ngän na ama enge ama vu ngät dä sa ngän du angän snäng i maräkt toqoräkt.

21 Ngu lu i nga mamär iva aqlus pät a ut i sa qaku nani a ut iva urhi slava na ngän doqor iarhakt kärrarhae i sa rha mualat toqoräkt säävt a ngän?

Sokt di rhäkt di sa nguut tamän doqor ama dädänga bää äkt i agini qärgäni i rhit sek sä nas nävät ini diva qosaqi ngo diva ngut sek sä nas nävät ini.

22 Nga rhi qoar i rha di ama Judaqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät ama Judaqäna. Nga rhi qoar i rha di ama Israelqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ama Israelqa na ngo. Nga rhi qoar i rha di rha nävät ma Abraham aa enevaqi? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät iaqäkt aa enevaqi.

23 Nga rhi qoar i rha di ama latta na rha bää bää ma Krais? Aingo di sa ngua met e na rha i ma Krais aa latka na ngo dap toqoräkt di sa nguut tamän i ngäkt kre i guani na ngo mamär. Inguna ma ama rhäqäp nä imek dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ma ama rhäqäp nä imek dä sa ama ruvek ti arhäktgyäm sää ngo bää sai dä sa qorhäs iva ngu ñäp.

24 Vät ama qäväläp ama ngärhäqyet na ap ñismäne dä sa ama Judaqäna rhat täranäs ngo ma ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da levaet nä imek na ama vugürqa.

25 Näkt kosaqi vät ama qäväläp ama däpguap ñismäne dä sa rha arhäktgyäm sää ngo na ama edäm. Dä maos pät aomni ama qäväläm dä sa rha rhumät na ngo na ama dui dä qosaqi vät ama qäväläp ama däpguap ñismäne dä sa mava na ama mlaus sää ngo vä garäksa bää ama bängagi ama sägäkt ki na ama qunäga ama sägäk di sa qale ngo dä iomäkt ama qäväläm angärha ron bät garäksa aa rhäng.

26 Bää varhäm ama is masirhat kärangätni i sa nguut tet parhäm ngät dä rhärhong därhäkt ngät dän bät a ngo i sai dä qorhäs iva sokot na ngo rhoqoräkt i ngut sek mäni ama reng ama mor ngät ura sai dä ama suarha rhi slava na ngo ura sai dä gu qärrhae maräkt ama Judaqäna ura ama Jentailqäna rhi slava na ngo ura sai dä qorhäs iva sokot na ngo mät ama värhap ama mor ap ura vät ama qräk dä bäs ama ivärvärs ura sai dä vä garäksa ura sai dä iarhakt

käurarhae i rhi iras i rha rhoqor ama qatnanaktpämda rhi slava na ngo.

²⁷ Bä dä iangärhäkt gua lat ängärharon di sa ngua mualat masirhat dä sa nguut don säda ama märän angärharon bä näva ama rhäqäp ama bängang di qaku ngu mänatäm dä sai dä anoeng mä ngo dä aqäsäk ngo ura sai di qaku ngu namäs pät ama qäväläm ama uiu äm ura sai di ais ngo inguna qaku gu nga boi masirhat iva nguut don mät ngät nämät ama iski.

²⁸ Näkt kosaqi savono sävätiangärhäkt gu märän angärha rhäng dä sa ngut ta ama qänäskänes pasägos sa ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe.

²⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani aurha ruavek di qaku arha anga qrot masirhat dä sa ngut ta ama märänga sä rha dä qosaqi rhoqoräkt i akni aurha ruaqa qa mäqäne sä akni bä qat tualat na ama vuini dä sa uraqi dä gua ron masirhat nävätiangärhäkt ama lat.

³⁰ Ngakt bä mamär iva nguut tamän masirhat sävätiangärhäkt gua lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät dä va nguut tamän masirhat sävätiarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng ba ama ruvek i aingo di qaku gu nga qrot masirhat.

³¹ Ma Ngämuqa qäarakni i ma Engeska ma Jisas aa mamäk dä aa Ngämuqa na qa qäarak i vasägos dä sa urhit sek sa aa ngärhipki di sa qat dräm i qaku ngu iras täm ngän sävätiarhongäkt.

³² Näkt toqoräkt i sa qale ngo e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus dä sa ama tpäskinaqa va ama vitnaqa ma Aretas aa rem di qat narhäkmamär sämätama värhäm angärha tmon nani a ngo iva rhi sangar a ngo.

³³ Soktdi rha anbut sä ngo mät ama liqi ama gaini na qi qäaraktni i qirhoqoramtmongiqärankirhaktpuk mäni ama lurhaqi mät ama uratkama mor qi samäk bä ngua ang masirhat i qaku rha lu ngo.

12

Ma Pol Aa Nämñäm Näkt Ianiäkt Kärqäni I Ini Nage Ma Sämgä Qäraqäni I Ini Ngärhit Bon Ma Pol Ta Ama Ru-anini

¹ Aingo diva qoki as nguut tamän i nämä dä sa iangärhäkt gua enge di qaku ngä namatnärha aug. Soktdi nak saqi rhäkt diva nguut tamän sävätiama nämä nage ma Engeska bä ba ngo dä sävätiarhongäkt kärqärhong i qa qur a ngo rhäm irhong.

² Näkt nguut dräm akni ama ruqa qäarakni i qat nanakt nä ma Engeska. Iaqäkt ama ruqa di mudu vätiomni ama qäväläm gärmärgem i ama rhodäm näväti a äm bä sarhäkt di amanäärhääqyisem da levaet na ama qoeo di sa iaqäkt ama ruqa di ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama dävagukt na qia ma usäpki arha ron sa äkt i qale ma Ngämuqa e. Soktdi qaku nguut dräm i qa met tävit sa aa släqyige ura qaku dap sokt ma Ngämuqa qat dräm.

³⁻⁴ Näkt pa saqi as ngua rhamän i sa nguut dräm i iaqäkt ama ruqa di sa ma Ngämuqa qa rha qa sa äkt sävaama ivärhäs na ama märmärgem soktdi qaku nguut dräm i qa met sa äkt di sa aa släqyige ura qaku. Bä iaqäkt ama ruqa qa nari iarhongäkt kärqärhong i ama ngaip irhong gärmärgem i qaku mamär vätiung iva qä natmärhamän särha ama ruvek nä irhong.

⁵ Näkt pa nguut mair bä bä iaqäkt ama ruqa bä nguut tamän masirhat sävätiqa dap pa qaku ngunatmärhamän masirhat säväti a nas dap kinak pa sokt nguut tamän sävätkärqärhongni i irhong ngät täqäne sa ama ruvek bä rhat lu ngo i ngo rhoqoramruqa qäarakni i qaku aa anga qrot masirhat.

⁶ Soktdi ngakt bä nani a ngo iva nguut tamän masirhat säväti a nas dä vadi va qale nguut tamän doqoramäärhämängän na ama engäktki. Soktdi qaku ngunatmärhamän masirhat säväti a nas i varis äkt dä ngän natmu angän snäng i ngu morärsne rhävuk pa angän bäs nävätiarhongäkt. Dap

kinak nani a ngo iva sokt ngän datnävämne na ngo nävät iangärhäkt gua lat dä nävät iangärhäkt gu rhisu.

⁷ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qur a ngo rhäm irhong di ama moräs nä irhong mamär bää äkt i sa qa rhares pät ma Sämga aa rhäng bää qa rhäk na akni ama iauska bää qa von ngo rha ani qärqäni i ini angät ruanini di rhoqor qre i rhit kut mät na ngo na ama gärgärqa. Qa mualat toqoräkt divakt iva qale ngu nasek sä nas nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Krais ka muquväga sä irhong ba ngo.

⁸ Madäpguamek dä sa ngua nän ma Engeska ma ama qrot iva qa rhät ianiäkt ama ruanini nae nävät a ngo.

⁹ Sokt di qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqya, "Sa gu ñämsävätki qäraktni i qia e väta nge di sa mamär na nge nävät a qi inguna ngut bon da ama qrot masirhat mamär bää bää iarhakt kärarhae i qaku arha anga qrot masirhat." Bää äkt i nävät iomäkt dä sa va märmär gem ngo i nguat tamän masirhat sävät kärqärhongni i irhong ngät täqäne sä ngo bää qaku gu nga qrot masirhat ivakt iva ma Krais aa qrot diva qale ngät pät a ngo.

¹⁰ Bää nävät ma Krais diva märmär gem ngo rhoqoräkt i qaku gu nga qrot masirhat dä rhoqoräkt i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama vu ngät sävät a ngo dä rhoqoräkt i nguat don sääda ama märän angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ngo mavängam bää qosaqi rhoqoräkt i qale ngo da ama siqutsiqt ama mor ngät angärha ron. Va märmär gem ngo inguna väta ama qäväläm gärqomni i qaku gu nga qrot masirhat dä sa gu qrot masirhat ngät dän nage ma Krais.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

¹¹ Iangärhäkt gua enge qärangätni i sa nguat tamän bät a ngät sävät a nas di ngät toqor ama dädänga aa enge. Sokt di nak kop aingän äkt di qärarhani na ngän i sa ngän mäqäne sä ngo bää ngua märhamän doqoräkt

inguna vadi mai mamär iva ngäni sameng mamär bää ba ama ruvek sävät gua lat. Näma dä äkt bää qaku ama moräs na ngo sokt di iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i rha di ama moräs na rha ama ngangda di qaku rha vit pät ngua väs sa arha lat.

¹² Näkt toqoräkt i qale ngo mänguräp mä ngän dä sa ngua mualat ma ama qrot toqor ama ngangga ama engäktki na qa sa ama bulap ama mor ngät i na ama muquväga ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän bää sävät ama qrot ngät ama lat.

¹³ Sa ngua mualat na ama lat sävät a ngän di qoki ngät toqor iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ut mualat na ngät sävät ama qatnanaktpämda nämät apni ama värhap. Sokt di angätni gua lat kärangätni i qaku ngua mäqäne dä mamär na ngät ngu na ngän di qaku ngua nän ngän iva ngän datnävhäm ngo na anga ligär. Nguaräm mamär iva ngu nän iva ngäni qyiradeng ba ngo sä iangärhäkt gua lat.

¹⁴ Rhäkt di nguat tuquväga väta ngän i ngut täkmu na nas irhä gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Näkt kaku nani a ngo iva ngu von ngän da anga märänga iva ngän datnävhäm ngo na anga ligär inguna qaku nani a ngo na angän gärhong dap kinak aingän maräkt di nani a ngo na ngän. Inguna qaku ama rhoes arha lat iangärhäkt kärangätni iva rhat turhämne na ama ligär iva bää ba arhä mamäqiom dap kinak arhä mamäqiom ina lat iangärhäkt kärangätni iva init lu väta in oes.

¹⁵ Bää äkt i märmär gem ngo masirhat iva ngut bon ngän dä gu qärhong moe bää qosaqi va ngua rhualat na ama lat moe ivakt iva ngua rhatnävhäm ngän sä angäna iar. Qre va gua snäng bät a ngän masirhat dä sa nga va aingän di nak kop angäna snäng bät a ngo maqälak?

¹⁶ Ngänät dräm i sa qaku ngut bon ngän da ama märänga iva ngän datnävhäm ngo na ama ligär sokt di arhani nävät a ngän di rhat tamän bät

ama iraski na ngät ama enge sävät a ngo qärangätni i rhi qoar i aingo di ama mädrämga na ngo masirhat bää sa ngua irastäm sä ngän bää ngua rha angän ligär.

¹⁷ Nga guavek nävät iarhakt kärarhae i sa ngua rhäk na rha sagem ngän di irastäm sä ngän bää rha rha angän ligär bää ba ngo?

¹⁸ Ngua nän ma Taitus ma ama qrot iva qa rhet sagem ngän näkt kosaqi ngua rhäk na akni aurha ruqa iva qa rhet kä na qa. Nga ma Taitus ka irastäm sä ngän bää qa rha angän ligär? Nga un moe ngu na qa di qaku un dualat nävät ama engäktki? Bää nga qärangätni auna lat kärangätni i sa un dualat na ngät sagem ngän di qaku ngät toqorne?

¹⁹ Nguaräm dä namäk di sa ngän du angän snäng i ama enge vä rhakt täkt gua abuk divakt iva urhit täqyas na ama ruvek arha enge sävät a nas kärangätni i qaku ama räkt ngät. Nak tangät täkt ama enge qärangätni i ut tamän bät a ngät inguna nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Krais di sa ma Ngämuqa qat nari ngät bää ngät moe divakt iva ngät tatnähräm ngän gärrarhae i gua snäng bät a ngän iva ama qrot angän gatnanakt mäni ma Krais.

²⁰ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän dinguna ngut len i varis pät ama qäväläm gärqomni i ngua rhän gem ngän dä va ngu lu i ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qaku nani a ngo iva ngän dualat nä irhong. Ura varis ngän nalu ngo i ngu natmualat nä qärqärhongni iva qaku nani a ngän iva nguut tualat nä irhong. Ngut len i varis guavek nävät a ngän diva rhat täranas na ama engirhong sävät a ne qärqärhongni i rhir qur ne ura va arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong ura va rhäqäp ta na ama uraqi sävät arhani ura va rhat tualat nävät ama uraqi sävät a ne ura va rhat tamän mavä na arhani ura va rhi vräts da ama enge ama iraski na ngät sävät arhani ura va märmär gem da i rhat tair na nas sa arha lat ura va

rhat tuinirqi mänguräp mä ngän bät angäna iar dä vät angäna lat.

²¹ Ngut len i nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän gem ngän dä varis ma Ngämuqa qä nasäm ama gaini na ngo bää va airäs ngo masirhat nävät a ngän gärrarhae i mäqi ngän dualat na ama vuirhong näkt täkt di qoki as kaku ngän näpgoer na nas nämät irhong. Nguaräm guavek nävät a ngän di as tat tu arhä snäng sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä arhani di as tat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä arhani di as tat tualat nä qärqärhongni i ama gluqi vät irhong angät tpäts.

13

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät

¹ Rhos täkt diva gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ama enge na ama rhäksärhäm sävät aung anga ruqa sa ama lat kärangätni i qa mualat na ngät di mamär iva vasägos dä va ama udiom ura ama dävaung na rha ama ruvek ti sämaengäktki na ngät i rhi qoar i qoki rha lu qa i qa mualat na ngät.

² Mäqi di sa ngua rhon sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong bää sävät arhani moe nävät a ngän näkt täkt i sa qale ngo sañis na ngän dä qosaqi ngut don sävät a rha. Ngut don sävät a rha rhäkt di rhoqor mäqi i sa ngua rhon sävät a rha vät gua unmem na äs gu mänmänäs iva nga rhoqoräkt i saqi as pa ngua rhän sagem ngän dä sa va qaku gua qlak na rha dap kinak pa ngu sangäm na rha mamär.

³ Va ngua rhualat toqoräkt dinguna nani a ngän iva ngänät dräm mamär i gua enge di ngät nage ma Krais. Varis ngän du angän snäng i qa di qaku aa anga qrot masirhat inguna nasot diva ngäni lu aa qrot mamär mänguräp ma ngän.

⁴ Inguna sa rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa i qaku aa anga qrot masirhat sokt di rhäkt di

sa qat däqäm nävät ma Ngämuqa aa qrot. Bä qosaqi aiut di ut toqor qa i qaku urha anga qrot masirhat sokt di rhoqoräkt iva ut tualat na aa lat mänguräp mä ngän dä sa va ut turäkt ut na qa nävät ma Ngämuqa aa qrot.

5 Mamär iva ngän moe asägäk asägäk di ngiat tatnävämne na nas ivakt iva ngi lu ivar ngiat tet parhäm gi gatnanakt mamär ura qaku. Nga qaku ngänät dräm i ma Jisas ma Krais di qa e väm ngän? Varis kre va i sa ngia matnävämne na nas dä sa ngia lu i qaku ngia män bät ama muqutka qärakni i nge nämäni ma Krais.

6 Nguat nanakt iva qunäga vät a ngän i sa ut män bät ama muqutka dap kaku qot däm ut.

7 Sokt di urhi nän ma Ngämuqa iva qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät. Qaku urhi nän doqoräkt ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i aiut di ama ngangda ama engäktki na rha na ut dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät i nämä dä ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama ngangda ama engäktki na rha na ut.

8 Inguna qaku mamär vät a ut iva ut tualat na ama lat kärangätni i ngät tair särha ama engäktki dap kinak mamär iva sokt ut tualat na ama lat kärangätni i ngät tet parhäm gi.

9 Aiut di märmär gem ut pät ama qäväläm gärqomni i qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di angän grot. Iomäkt kärqom i sa urhi nän sävät a äm diva ma Ngämuqa qa rhatnähräm ngän bä va ngän det parhäm aa snängäqa mamär.

10 Näkt as pä gu mänmänäs angät kamäss sagem ngän dä sa ngut säm dangät täkt ama enge vä rhakt täkt ama abuk ivakt iva qaku mamär iva ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät nävät ama qrot kärangätni i ma Engeska qa von ngo rhäm ngät toqoräkt i ngua rhän gem ngän. Sa

qa von ngo rhä iangärhäkt ama qrot ivakt iva ngua rhatnähräm ngän sa angän gatnanakt dap kinak kaku va ngu slava na ngät.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

11 Gua ruavek, täkt diva ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä va ngu quoar na ngän i sa mamär iva märmär gem ngän. Mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä va ngäni sämaqrot na ne dä va sägäni na ngän sa ama snängäqa sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä va qale ngän moe sa ama bulap. Ngakt bä va ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gät bon da ama lavuqi dä ama bulap diva qale qa gem ngän.

12 Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämäda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

13 Ama qatnanaktpämäda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

14 Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki näkt ma Ngämuqa aa lavuqi näkt ama mär äs ama mämuqunäs mänguräp mä ngän nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qale ngät gem ngän moe.

* **13:12** *ngäni rhar sa ama qatnanaktpämäda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem* Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Galesiaqäna

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama värhap na ama qatnanaktpämda e väät am ngärhäktka ma Galesia.

Arhani ama Judaqäna sa rha män säva ama värhap e väät ma Galesia bää rhat tamän ma ama qrot iva ama qatnanaktpämda rhat tet parhäm angätni ma Ngämuqa aa Muräkt angät kärhong. Rhi qoar i ma Pol di qaku ama engäktki na qa ama ngangga inguna qä sameng i isiska väät a rha iva qaku rhat tualat toqoräkt. Sokt di ma Pol qa muvät pät arha enge rhoqoräkt i qä sameng iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong grekt bää rhat nanakt bää nävät arhä qatnanakt diva qale rha da ama iaräas na ngät ama iar angärha ron na ama isiska nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Iangärhäkt ama räkt ngät ama lat di qaku ngät tumaiar ut dap kinak ngät dän nasot toqoräkt i ut däqäm i ama qatnanaktpämda na ut bää na äkt dää urhi siqut iva ut tet parhäm ma Ngämuqa aa snängagaqamämär. Ma Pol qät säm di sage ama qatnanaktpämda iva rha rhair särhää iarhakt ama Judaqäna arhä rhisu ama iraski na ngät dap pa evär däm da sämäni ama iska na ama engäktki i ma Jisas.

Ma Galesiaqäna di qi su ut i sävetka qat dän i ama räktka na qa dää ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap saqi as kaku nävät guani.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävät Aa Lat Kärangätni i Qä Sameng Sävät Ama Isiska Dää Ama Qatnanakt (1:10-2:21)

Ama Rhisu Sävät Ama Qatnanaktpämda Arha Iar Na Ama Isiska Dää Na Ama Qatnanakt (3-4)

Ama Lat Kärangätni Iva Ut Tet Parhäm Ngät Dää Rhangät Täkt Ama Iar Na Ama Isiska Dää Na Ama Qatnanakt Angärha Ron (5-6:10)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:11-18)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Galesia

¹ Aingo ma Pol di ama ngangga na ngo nävät ma Jisas ma Krais näkt nävät ma Ngämuqa ama Ngätmämäk kärakni i sa qa märanas nä ma Krais nämät ama tñäpk. Dap kaku ama ngangga na ngo nage ama ruvek ura nävät a rha.

² Aingo näkt sävät aurha ruavek ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha rhi na ngo di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän

dää ngut täk nä rhangät täkt ama enge sage ama qatnanaktpämda e va ama ngärhäktka ma Galesia.

³ Mamär iva ama ñämsävätki dää ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmämäk dää ma Engeska ma Jisas ma Krais

⁴ kärakni i sa qa vodäm mes bää sokot na qa särha aurha vuirhong ivakt iva qa rhuisiska väät a ut nämät tom däkt ama qävääläm gärqomni i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong. Bää qa mualat toqoräkt di varhäm ma Ngämuqa aa snängagaqärrakni i aut mamäk na qa

⁵ qärrakni i mamär iva ama ruvek tit bon da ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

Saqi As Kaku Agung Anga Sameng Anga Mär Ngät Nga E

⁶ Nak kräk mät ngo mamär nävät a ngän i ngän lir ngän bon da angäna rhängitnäk sävät ma Ngämuqa qärrakni i qa armeng däm ngän nävät ma Krais aa ñämsävätki bää ngän dong sävät angätni ama sameng gärangätni i ngät maos.

⁷ Dap kaku ngu qoar i saqi as agung anga sameng anga mär ngät nga e. Sokt di arhanä i rhit sämädädän na ngän bää

nani a rha iva rhi näpgoer na ama sameng ama mär ngät säävät ma Krais bää ngät dän maos.

⁸ Nämä dä qäqi aung nävät a ut ura anga ensel näda ama usäpki arha ron gä sameng na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor iangärhåkt ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ut sameng na ngät bää ba ngän di mamär iva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mas.

⁹ Sa rhoqor mäqi ut tamän bää saqi as täkt di nguat tamän i ngakt bää aung gä sameng ba ngän na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqorne na ama sameng gärangätni i sa ngän da ngät dä mamär iva mä Ngämuqa qä sangäm na qa mas.

¹⁰ Mäniekt? Nga rhäkt di ngut ñäm nani anga rhares nage ama ruvek ura nage ma Ngämuqa? Nga nguat tamän doqor täkt divakt iva märmärgä ama ruvek nävät a ngo? Ngakt bää va nguat tualat toqoräkt dä mai mamär iva qaku ma Krais aa latka na ngo.

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Pol Ivakt Iva Aa Latka Na Qa

¹¹ Gua ruavek, nani a ngo iva qunäga väät a ngän i ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng na ngät di qaku ngät dän nage ama ruvek.

¹² Inguna sa qaku ngua rha ngät nage aung anga ruqa ura aung ga su ngo rhäm ngät dap kinak sa ngua rha ngät i ma Jisas ma Krais ka kur a ngo rhäm ngät.

¹³ Sa ngän nari säävät gua iar mudu rhoqoräkt i qale ngo da ama Judaqäna arha iar angärha ron bää ngänät dräm i sa ngu sangäm na ama qatnanaktpämdä mäni ma Ngämuqa mavängam doqoräkt bää nani a ngo iva ngu sot na rha.

¹⁴ Bää aingo di sa ngua met e na ama Judaqäna qärrahani i ngu na rha ut koeo rhoqorne rhoqoräkt i sa nguat tualat parhäm ama Judaqäna

arhä qatnanakt bää sa ama qrot gu snängäqa iva arhani diva rhit päs aut mamäkkäna arhä qärhong mamär.

¹⁵ Sökt di nasot dä iaqäkt kärak i qa arñis na ngo sagem mes as toqoräkt i qaku gu nanäk kia sa ngo qärap i qa armeng däm ngo nävät aa ñämsävätki

¹⁶ di sa mär gem ga iva qa rhuqunäga sa aa emga bää ba ngo ivakt iva aingo diva ngu sameng säävät a qa e mänguräp ama Jentailqäna. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qaku ngua met sage aung anga ruqa ivakt iva qat tuqunäga väät a ngo säävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong.

¹⁷ Bää qosaqi qaku ngua met sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem sage iarhakt kärarhae i mudu rha er ta män i ama ngangda na rha näkt nasot dä sä ngo dap kinak ngua märanas bää ngua met säävät ama ngärhäktka ma Arebia. Näkt nasot dä saqi evär däm ngo sämät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus.

¹⁸ Näkt nasot ama dävaung ama qoeo dä ngua märanas bää ngua met sae ma Jerusalem ivakt iva ngu lu ma Sefas* bää qale ngo e gem ga väät ama ngärhäqyisem da qäraet na ama qunäng.

¹⁹ Sökt di qaku ngua lu aung nävät arhani ama ngangda dap sökt ma Engeska aa läktka ma Jems.

²⁰ Ma Ngämuqa sa qat dräm i rhangät täkt ama enge qärrangätni i ngut säm a ngät di ama engäktki na ngät.

²¹ Näkt nasot dä ngua märanas bää ngua met säävät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia.

²² Bää rhoqoräkt pät iangärhåkt ama rhodäm di ama qatnanaktpämdä mäni ma Krais nävät ama ngärhäktka ma Judia di qaku rhat dräm a ngo inguna qoki as kaku rha lu ngo.

²³ Iarhakt ama qatnanaktpämdä di sökt tat nari ama enge qärrangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Iaqäkt kärak

* ^{1:18} ma Sefas Rhakt täkt ama ngärhåkti di at tarimini na ama enge ama Aramaik di "ama duiqa." "Ma Pita" di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angättni aa abukkina.

i mudu qat dräm gä sangäm na ut mavängam ivakt iva qale ut nanakt di sa rhäkt di qä sameng säävät ama qatnanakt kärangätni i sa mäqi di qä siqut iva qä slava na ngät.”

²⁴ Bä nävät tangät täkt gua lat dä sa rha ansäs sage ma Ngämuqa.

2

Arhani Ama Ngangda Rha Ar Sä Ma Pol Sa Aa Sameng

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyisem da levaet ama qoeo dä ngu nä ma Barnabas un märanas bä un met saqi as sae ma Jerusalem. Rhoqoräkt di qosaqi ngua rhäqoar sä ma Taitus bä ngu na qa.

² Ngua met sae inguna ma Ngämuqa qa qoar na ngo iva ngua rhet sae. Näkt sokt ut sä nas i västämne na ut ngu nä qärrahani i ama ruvek tat tu arhä snäng i ama vit na rha ama narhoerta na rha. Bä ngua märhamän särhäm da i ngut täväktsäbä ba rha säävät ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngu sameng na ngät bä ba ama Jentailqäna. Ngua mualat toqoräkt dinguna nani a ngo iva qärangätni gua lat i mäqi ngua mualat na ngät bä säävät kärangätni iva as pa nguat tualat na ngät diva qaku rhat tair särhäm ngät.

³ Qäqi ma Taitus kärakni i qale qa qä na ngo qärik i qa di qa nävät ama Grikkäna di qaku aung ga märhamän ma ama qrot iva rhi däkt säng mä qa

⁴ i näma dä arhani ama ruvek kärarhani i rhi iras täm na nas i ama qatnanaktpämäda na rha di nani a rha rhoqoräkt. Iarhakt di sa rha män sä mänguräp mä ut ivakt iva rhat nañäm mamär bä rhat lu aurha lat kärangätni i ut tualat na ngät sa ama isiska nävät ma Jisas ma Krais. Sa rha mualat toqoräkt divakt iva rha rhualat sä ut iva qaku isiska vät a ut dap pa ama latta na ut pa arha rem.

⁵ Sokt di qaku ut säm ama gaini na nas sääva arha rem bä qoki sa qäqi qaku ut mualat maqälak toqoräkt inguna sa nani a ut iva bä ba ngän na

ama engäktki qäraktni i sokt ki qiat tet nävät ama sameng ama mär ngät.

⁶ Näkt iarhakt kärarhae i sa ama ruvek tat tu arhä snäng i ama vit na rha ama narhoerta di aingo di qaku qänäskänes ngo nävät a rha inguna ma Ngämuqa di qaku qät täk sa arhani dap kaku rha arhani. Iarhakt ama narhoerta di qaku aung nävät a rha qa mu guani sämäni gu sameng.

⁷ Dap kinak iarhakt ama narhoerta di rha lu mamär i ma Ngämuqa sa qa rhäk na ngo sa ama sameng ama mär ngät bä ba ama Jentailqäna di qoki rhoqor qa i sa qa rhäk nä ma Pita sä iangärhäkt ama säägängät ama sameng bä ba ama Judaqäna.

⁸ Inguna ma Ngämuqa qärakni i qa mualat nävät ma Pita sa ama sameng ama mär ngät bä ba ama Judaqäna di qosaqi qa mualat nävät a ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sameng bä ba ama Jentailqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jems näkt ma Sefas näkt ma Jon gärrahani i ama qatnanaktpämäda rhat lu rha i ama narhoerta mamär na rha bä ba rha rhat lu mamär nä iaqyäkt ama ñämsävätki qärakt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi dä sa rha sangar un däkt ngu nä ma Barnabas na ama arsäs ivakt iva aiun di mamär iva un det sage ama Jentailqäna dap ta diva rha rhet sage ama Judaqäna.

¹⁰ Bä vät iomäkt ama qäväläm dä sokt ta nän un ma ama qrot iva un diva qale räträp pät a un na ama tläkta bä iangärhäkt ama lat di qärangäti i nani a ngo masirhat iva nguat tualat na ngät.

Qaku Märmär Ge Ma Pol Nävät Ma Pita Aa Lat

¹¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Sefas ka män sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiock dä ngua märhamän maräkt sääva aa uväs i ama lat kärangätni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät.

¹² Inguna qa di qat dräm gat täs kä na ama Jentailqäna bä dängdäng i ma Jems ka rhäk na arhani ama Judaqäna sagem ga. Bä nga rhoqoräkt

i iarhakt ta män gem ga dä sa qaku qat täs kä na ama Jentailqäna dä qa arñis na nas näväm da inguna qät len iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda moe diva ama ruvek ti däkt säng mä rha.

¹³ Bä ama Judaqäna moe qärrahani i qale rha rhi nä ma Pita di rha moe rhi na qa rha mualat nä iangärhäkt ama lat na ama iraski bä qäqi iangärhäkt arha lat ngä mäqäne sää ma Barnabas bä qa säp.

¹⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ngua lu arha lat kärangätni i qaku ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät angärha engäktki dä sa ngua snanbät sää ma Sefas da arhä saqong moe do-qortäqyia, “Ngakt bä ainge di ama Judaqa na nge näkt kale nge rhoqor ama Jentailqa dap kaku rhoqor ama Judaqa dä sa ngu lu mäniekt bä ngiat täqäne sa ama Jentailqäna iva qale rha rhoqor ama Judaqäna?”

Ama Ruqa Diva Qa Rhän I Ama Räktka Na Qa Nävät Aa Qatnanakt

¹⁵ Aiut di ama Judaqäna na ut pät ama qävälam gärgomni i sa aut nanäkkina rhit säl a ut bä qaku ut toqor ama Jentailqäna qärrahani i rhat tualat na ama vuirhong inguna qaku rhat tet parhäm ama Muräkt.

¹⁶ Sokt di ut dräm i ama ruqa di qaku qat dän i ama räktka na qa inguna nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dap kinak kat dän i ama räktka na qa di nävät aa qatnanakt mäni ma Jisas ma Krais. Bä äkt i qosaqi aiut di sa ut nanakt nä ma Jisas ma Krais ivakt iva u rhän i ama räktta na ut nävät ama qatnanakt mäni qa dap kaku nävät iomäkt i sa ut tet parhäm ama Muräkt inguna va qaku aung gä namän i ama räktka na qa nävät iomäkt i sa qat tet parhäm ama Muräkt.

¹⁷ Ngakt bä nga rhoqoräkt i aiut ama Judaqäna di urhi siqut iva u rhän i ama räktta na ut nävät ma Krais di urhi lu i qosaqi ama ruvek na ut kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna rhäkt di qaku ut tet parhäm ama Muräkt dä ngu lu i nga

ma Krais di qat tualat sää ut iva ut tualat na ama vuirhong? Nak kaku rhoqoräkt.

¹⁸ Inguna ngakt bä saqi as ngua rhair nä qärqäni i sa mudu ngua an-brut däm ini samäk dä sa va ini ngärhi sameng i aingo di nak ama ruqa qärrakni i qat tualat na ama vuirhong.

¹⁹ Inguna nävät ama Muräkt dä sa ngua ñäp bä rhäkt di sa qaku qale ngo va ama Muräkt angärha rem.

Sa ngua ñäp toqoräkt divakt iva aingo di mamär iva nguat däqäm bä sa ma Ngämuqa.

²⁰ Aingo di sa rha edämsäs pät a ngo ngu nä ma Krais mäni ama sämänanamuqa. Bä rhäkt di sa qaku aingo maräkt kärak i nguat däqäm dap kinak ma Krais di iaqäkt kärak i qat däqäm bäm ngo. Näkt ama iar qärrangätni i rhäkt di nguat däqäm da angärha ron bät ama släqyige di sa qale ngo da angärha ron nävät ama qatnanakt mäni ma Ngämuqa aa emga qärrakni i aa snäng bät a ngo bä qa von da aa iar sädaver mä ngo.

²¹ Qaku ngut säm ama mäñmäñini nä ma Ngämuqa aa ñämsävätki. Sokt di vadi mai ama ruvek tat dän i ama räktta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa rhoqoräkt di ma Krais aa tñäpkı diva qop ama mäñmäñini na qi.

3

Nävät Ama Qatnanakt Ura Nävät Ama Muräkt Angärha Lat

¹ Aingän ama Galesiaqäna di ama dädända na ngän. Ngu lu auge qa irastäm sää ngän bä ngäkt kre aung ga rhäkngong däm ngän na anga enge anga vu ngät? Nak kop ngua muqunäga väti a ngän mamär i ma Jisas ma Krais di rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

² Nani a ngo iva ngu snanbät sää ngän doqortäqyia, “Nga sa ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät ama Muräkt angärha lat ura qinak nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Krais?”

³ Nga aingän di ama dädända na ngän masirhat? Nga ngän du angän snäng i sokt nävät angän grot maräkt dä sa mamär väť a ngän iva ngäni sot na ama lat kärangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa sa qa nasäng na ngät päm ngän?

⁴ Nga mudu ngän mon säda ama märän angärha ron di nak kop pakt iva qaku mamär väť guani? Varis iangärhäkt angäna lat toqoräkt di nak kop pa qaku mamär väť guani na ngät.

⁵ Nga iaqäkt kärak i qät bon ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qat tualat na ama lat ama nañis ngät mänguräp mä ngän di qat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa ngän det parhäm ama Muräkt ura nga qat tualat toqoräkt nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Krais?

⁶ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa ma Ngämuqa qat lu qa i ama räkt ka da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt.

⁷ Bä mamär iva qunäga väť a ngän i iarhakt kärarhae i rhat sangar ama qatnanakt di rha di sa ma Abraham aa es na rha.

⁸ Mudu ma Ngämuqa qa muräkt iva as nasot diva qa rhualat sa ama Jentailqäna bä va ama räktta na rha da aa saqong nävät arhä qatnanakt. Bä äkt i va aa enge di mudu narhoer väť iangärhäkt ama lat angät kamäs di qa sameng na ama sameng ama mär ngät bä ma Abraham i qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Va nävät a nge dä va ngua rhodämne na ama ruvek nävät ama ivärhimek moe.”

⁹ Bä nävät tom däkt dä sa iarhakt kärarhae i rhat sangar ama qatnanakt di sa ma Ngämuqa qa modämne na rha rhoqor ma Abraham gärakni i ama ruqa na ama qatnanakt.

Ama Iar Ama Sok Täm Ngät Di Ngät Nävät Ama Qatnanakt

¹⁰ Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i sa mamär toqoräkt i rhat tualat na ama Muräkt angärha lat ivakt iva rha rhän i ama räktta na rha dä

ma Ngämuqa aa saqong di sa iarhakt di qale rha va ama rhäksärhäm ama sok täm ngät angärha rem inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ruvek moe qärrarhani i qaku rhat tualat dä qaku rhat tet parhäm iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong ba ama Abuk na ama Muräkt di iarhakt di sa qale rha väť ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ama sok täm ngät angärha rem.”

¹¹ Bä qosaqi rhäkt di sa qunäga väť a ut mamär i qaku aung gä namän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama Muräkt inguna aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Iaqäkt kärak i sa qa män i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät a ngät.”

¹² Sokt di ama Muräkt di qaku ngät dän nävät ama qatnanakt dap kinak iaqäkt kärak i nani a qa iva qä rha ama iar ama sok täm ngät nävät ama Muräkt dinak pa qat tualat dä qat tet parhäm ama Muräkt moe.

¹³ Sa ma Krais ka rhäksasot a ut nämät ama Muräkt angät täksärhäm gärangätni i mai va urhi rha ngät kärangäť i sa qa rha ngät inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Aung gärakni i sa rha ar mä qa sa rhävuk sämäni ama ngämuga di sa qale qa da ama rhäksärhäm angärha ron.”

¹⁴ Inguna nävät iangärhäkt ama lat kärangäť i ma Jisas ma Krais ka mualat na ngät dä va ama modämne qärrangätni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ngät bä ba ma Abraham diva ngä rhän bä ba ama Jentailqäna dap pakt iva aiut di nävät aut katnanakt diva urhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärrakni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga.

Ama Muräkt Dä Ama Mumänaris

¹⁵ Gua ruavek, pa ngua rhu ama siutki ba ngän barhäm ama ruvek arhä lat di rhoqortäqyia, qre va ama ruiom in du ina anga muräkt na anga

rharesbane bā in dares ba ne iva in det parhäm ngät dā sa qaku aug anga ruqa qā narhar ngät ura qā namu guani sae sävät a ngät.

16 Langärhäkt ama mumänaris kärangätni di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät bā bā ma Abraham dā bā ba aa emga qärakni iva mugas dā va qa rhän nämäni aa enevaqi. Inguna ma Ngämuqa aa enge di qaku ngät tamän i, "bā ba ama rhäqäp na rha ama rhoes." Dap kinak ngät tamän i, "bā ba ama sägäk ama rhoemga" qärakni i ma Krais na qa.

17 Ama rharimini sä rhangät täkt gua enge di rhoortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ngä män nasot ama 430 na ngät ama qoeo mäinasäng naimäk äkt nävät iangärhäkt ama mumänaris di qaku mamär iva ngä nasot nä iangärhäkt ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham bā va qaku ama mumänaris ngä nasa anga gavämgi.

18 Inguna ngakt bā ama ruvek di rhit ta arhä modämne inguna nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dā sa ama modämne di qaku ngät dän nävät ama mumänaris. Sokt di sa ma Ngämuqa qa von ma Abraham da ama modämne varhäm aa mumänaris bā ba qa.

19 Ngakt bā rhooräkt dā sa ngu lu mäniekt bā ama Muräkt ngä män? Iangärhäkt ama Muräkt di sa ma Ngämuqa qa mu ngät inguna nävät ama ruvek arha vuirhong bā ngät diva qale ngät bā dängdäng i iaqäkt ama ruqa nämäni ma Abraham aa enevaqi va qa rhän gärak i sa ma Ngämuqa qa mumänaris bā ba qa. Bā ama Muräkt di sa ngä män nage ma Ngämuqa nävät ama enselqäna. Bā rha di rha von däm ngät bā bā akni i qat mair e mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa.

20 Bā sa ut dräm i sokt toqoräkt i qale ama ruiom ama udiom dā va akni ama ruqa qat mair mänguräp mä iom bā va qat tamän nävät akni bā sävät akni. Sokt diva sokt ma

Ngämuqa maräkt ka von da ama mumänaris bā bā ma Abraham.

21 Nga ama Muräkt di ngät tair särhä ma Ngämuqa aa mumänaris? Qaku rhooräkt. Inguna ngakt bā angätni ama muräkt di mai mamär iva ngärhit bon ut ta ama iar dā vadi va u rhän i ama räktta na ut toqoräkt i ut tet parhäm ngät.

22 Sokt di ma Ngämuqa aa enge ngärhi sameng mamär i ama ruvek moe di qale rha e va ama vuirhong angärha rem ivakt iva ma Ngämuqa aa mumänaris diva ngät bā bā iarhakt kärarhae i arhä qatnanakt di nga e mäni ma Jisas ma Krais.

23 Näkt toqoräkt i as kaku ama qatnanakt sämäni ma Krais ngä män dā sa ama Muräkt ngä sangar a ut ma ama qrot bā qali lut pa angärha rem bā dängdäng iva ama qäväläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva qunäga väti ut sävät iangärhäkt ama qatnanakt.

24 Bā äkt i mudu di ama Muräkt di aurha ernanokt na ngät bā dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Krais ka män ivakt iva u rhän i ama räktta na ut dā ma Ngämuqa aa saqong nävät ama qatnanakt mäni ma Krais.

25 Sokt di rhäkt i sa ama qäväläm gärqomni iva ut nanakt nä ma Krais di sa äm ngä män dā sa qaku qali lut pa ama Muräkt angärha ernanokt angärha rem

26 Inguna nävät ma Jisas ma Krais dā sa ngän moe ngän män i Ngämuqa aa es na ngän nävät angän gatnanakt.

27 Inguna guavek koe nävät a ngän gärarhani i sa rha rha ama baptais sämäni ma Krais di sa aingän äkt di sa ngän mon sädä aa iar ängärha ron.

28 Bā äkt i rhooräkt dā sa ngän moe ngän män i ama sägäk na ngän mäni ma Krais i nämä dā ama Judaqäna ura ama Grikkäna na ngän ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska väti a rha na ngän ura ama gamoe ura ama evop na ngän.

29 Näkt ngakt bā aingän di ngän nämäni ma Krais maengäktki dā sa

aingän di ngän nämäni ma Abraham aa enevaqi bää va bää ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von däm irhong.

4

Ma Ngämuqa Aa Es Kärrhani Iva Bää Ba Rha Nä Qärrqärhongni I Qa Mumänaris Nä Irhong

¹ As pa nguut tamän sävät ama rhoemga qärakni iva qä rha nasot aa mamäk. Rhoqoräkt i qa di as kale qa i ama rhoemga na qa di qoki qa rhoqor ama latka va arhani arha rem i nämä dää bää ba qa nä iarhongäkt moekt.

² Qale qa vä qärrarhani arha rem i rhit lu väti a qa dää qärrarhani i rhat turäkt bää ba qa bää dängdäng bät ama qävääläm gärqomni i sa aa mamäk ka muqunän bät a äm iva qa von ga rha aa qärrhong.

³ Bää qoki rhoqoräkt di qosaqi aiut di mudu i ama rhoes na ut di qali lut i ama latta na ut pa ama iaus ama qrot ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki angärha rem.

⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ama rhodäm di sa rhäkmämär na ngät dää ma Ngämuqa qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki i ama ruqi qia säl a qa bää qale qa va ama Muräkt angärha rem.

⁵ Iväkt iva qä rhäksasot iarhakt kärrarhae i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem iväkt iva aiut di mamäri väti a ut iva u rhän i aa es na ut.

⁶ Näkt nävät iomäkt i ma Ngämuqa aa es na ngän dää sa qa rhäk na ama Qloqaqa nage aa emga säda aurharon bää ut tamän doqortäqyia, "Aba*", mamga."

⁷ Bää nävät tom däkt di as kaku qale ngän i ama latta mavängam dap kinak kale ngän i ma Ngämuqa aa es na ngän bää nga rhoqoräkt i aa es na ngän dää sa va bää ba ngän nä qärrqärhongni i sa qa mumänaris iva qä von aa es täm irhong.

* ^{4:6} Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bää ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamäk.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ama Galesiaqäna

⁸ Mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa dää sa qale ngän i ama latta na ngän bää iarhongäkt angärha rem gärqärhong i irhong doqor angän ngämuqa qärrqärhong i qaku ama engäktki nä irhong.

⁹ Dap täkt di sa nguna ngänät dräm ma Ngämuqa ura nguaräm mamäri iva ngua rhamän i sa qat dräm a ngän dää ngu lu mäniekt iva saqi as evär däm ngän sage ama iaus nämäni ama ivätki qärrangätni i qaku angärha anga qrot masirhat bää qosaqi ama männmäñini na ngät? Nga nani a ngän iva saqi as ngän dän i ama latta na ngän ba angärha rem?

¹⁰ Qoki as toqor ama Judaqäna i ngän duqunän bät ama moräs na ngät ama qunäng dää ama eqoan dää ama quiaqa aa qävälap dää ama qoeo.

¹¹ Bää nävät iangärhäkt angäna lat dää sa qänäskänes ngo i sa ngua rhar sa ama qävääläm ama mor äm gärqomni i nguut tualat ngu na ngän.

¹² Gua ruavek, ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän dän doqor ngo inguna sa ngua män doqor ngän. Bää väti iomäkt ama qävääläm di aingän di sa qaku ngän mualat na anga lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a ngo.

¹³ Näkt kunäga väti a ngän i väti ama narhoer äm ama qävääläm gärqomni i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bää ba ngän dää sa ngua met sagem ngän inguna nävät iomäkt i aräm ngo.

¹⁴ Bää ngäktki i gua rämgi qia von ngän da ama märänga sokt di qaku ama vu da angäna ron sävät a ngo ura ngän naevär däm ngo inguna nävät gua rämgi dap kinak ngäna ar sä ngo i rhoqor qre i ama ensel nage ma Ngämuqa na ngo ura rhoqor qre i ma Jisas ma Krais na ngo.

¹⁵ Ngu lu rhäkt di angän märmärgem nävät a ngo di ngä qoe nai? Nguut

tamän särhäm ngän mamär i mudu di sa angän märmärgem nävät a ngo di ama mor ngät bää vadi mai mamär väät a ngän iva ngän dar ta angän saqong bää ngäni von ngo rhäm ngät di vadi mai ngän mualat toqoräkt.

16 Nga sa ngua män i angäna ik na ngo inguna nävät iomäkt i sa ngua sameng ba ngän na ama engätki?

17 Iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit sämaqrot na ngän iva ngän det parhäm ama Judaqäna arhä Muräkt di rhit bon da arhä snängaqa sagem ngän masirhat sokt di qaku rhat tualat toqoräkt ivakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rha di nani a rha iva rhit päsärhäm ngän nävät a ngo ivakt iva sokt ngänit bon da angän snängaqa sagem da.

18 Bää ama märäm basägos diva arhani ama ruvek tit bon da arhä snängaqa sagem ngän bää mamär iva rhoqoräkt divakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rhom däkt di ama engätki na äm i näma dä qale ngo gem ngän ura qaku.

19 Ngua es ama gaini na ngän, rhäkt di sa qale ngo sa ama qänäskänes sävät a ngän gärangätni i ngät toqor ama evopki at ruanini rhoqoräkt i qit sa bää va qale ngät bää dängdäng iva sa mamär nä ma Krais aa iar va angäna iar.

20 Bää rhoqor täkt di nani a ngo i vadi va qale ngo ngu na ngän ivakt iva qaku ngu natmärhamän doqor täkt inguna adädän ngo nävät a ngän.

Ama Siqukti Nä Ma Hagar Qi Nä Ma Sara

21 Guavek koe nävät a ngän gärarhani i nani a rha iva qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rem, nga qaku ngänät dräm i ama Muräkt ngät tamän doqor mäniekt?

22 Ngu snanbät toqoräkt dinguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di aa imiom ama udiom. Akni di ama latki mavängam gia sa qa dap akni di ama ruqi qäraktni i isiska väät a qi qia sa qa.

23 Sokt di ama latki mavängam at toemga di aa nanäk kia sa qa varhäm

ama släqyige angärha iska dap ama ruqi qäraktni i isiska väät a qi at toemga di aa nanäk kia sa qa nävät ama mumänaris.

24 Näkt tangät täkt ama lat di ani ama rharimini sä ngät di rhoqortäqyia, ma Hagar di qiat mair bää ba angätni ama rharesbane dap ma Sara di qiat mair bää ba angätni ama rharesbane. Bää ama narhoer ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mualat na ngät di da ama damgi at täväts ma Sinai bää iangärhäkt ama rharesbane di ma Hagar qiat mair bää ba ngät käraktni i at toes diva rhat dän i ama latta va arhani arha rem.

25 Näkt ma Hagar di qiat mair bää ba ama damgi ma Sinai väät ama ngärhäktka ma Arebia dä qosaqi qiat mair bää ba ama værhäm ama mor äm ma Jerusalem inguna qi di qali qi i ama latki na qi mavängam gi na at toes.

26 Sokt di ma Jerusalem gäraktni i rhakt puk da ama usäpkı arha ron di isiska väät a qi bää qi di aut nanäk na qi.

27 Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva märmär gem nge, ainge ama rhängaräski qäraktni i qaku mamär väät a qi iva qit sa.

Rhäkt diva ngit näs na ama märmärgem masirhat, ainge qärakt i qaku ngiat nari ama ruanini i ngit sa.

Inguna iaqyäkt kärakt i mäqi qaku qit sa arha anga es diva masirhat na at toes bää va rha rhet e nä iaqyäkt at toes kärakt i arha egutka.”

28 Rhäkt di aingän gua ruavek ama qatnanaktpämda, di ngän doqor ma Aisak i ma Ngämuqa aa es na ngän gärarhani i sa rha män nävät ama mumänaris.

29 Sokt di qoki as toqor väät iangärhäkt ama rhodäm mudu i iaqäkt kärak i qa män barhäm ama släqyige angärha iska di qä sangäm nä iaqäkt mavängam gärakni i qa män nävät ama Qloqaqa ama

Qumärqumärqa aa qrot di rhäkt di qoki as toqoräkt.

³⁰ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqor mäniekt? Ngät tamän doqortäqyia, "Nak pa ngäni qutmäs ama latki mavängam gi na at toemga inguna at toemga diva qaku qä narha guani nävät iarhongäkt kärqärhong iva ama ruqi qäraktni i isiska väät a qä at toemga qä rha irhong."

³¹ Gua ruavek, aiut di qaku ama latki mavängam at toes na ut dap kinak aiut di iaqyäkt kärakt i isiska väät a qä at toes na ut.

5

*Ma Krais Sa Qa Muisiska Vät A Ut
(5:13-14 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34/Luk 10:25-28/Rom 13:8-10)*

¹ Ma Krais sa qa muisiska väät a ut ivakt iva isiska väät a ut. Bä nävät iangärhakt ama lat dä sa mamär iva ngänät mair ma ama qrot dä saqi as pa qale ngän namän i ama latta na ngän bä ba ama Muräkt.

² As ngäni lu i aingo ma Pol nguat tamän särhäm ngän i ngakt bä ngän dares iva rhi däkt säng mä ngän diva ma Krais aa lat ngä rhän i ama mäñmäñini na ngät bä ba ngän.

³ Näkt täkt dä saqi as nguat tamän särha ama gamoe moe qärrahani i rha rhares iva arhani rhi däkt säng mä rha i rha diva qoki mamär iva rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt moe angärha rhäng.

⁴ Bä aingän äkt kärarhae i nani a rha iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama Muräkt di sa aingän di ngäna arñis na nas nämäni ma Krais dä nämäni aa ñämsävätki.

⁵ Sokt di ut di nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qali lut sa ama märmärgem na ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa iva qa rhualat sä ut bä va u rhän i ama räktta na ut da aa saqong inguna nävät aut katnanakt sämäni ma Krais.

⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qale qa mäni ma Jisas ma Krais i näma dä rha däkt säng mä qa ura qaku di

iangärhakt ama lat di qaku ngät tu-alat nä guani sävät a qa. Dap kinak ama ruqa aa lat kärangätni i ama vit na ngät di rhoqoräkt i sa qat nanakt nä ma Krais bä aa snäng bät arhani ama ruvek.

⁷ Aingän angäna tmerhäs mudu dä ma Krais aa iar angärha ron di mamär na äs. Sokt di ngu lu auge qa musar na ngän bä rhäkt di qaku ngänit päs ama engäktki arha rhäng?

⁸ Iangärhakt ama lat kärangätni i sa qa mualat na ngät di qaku ngä män nage iaqäkt kärak i sa qa mes ngän sagem mäs.

⁹ Ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa ama bret moe bä va rip däm ga.

¹⁰ Sokt di sa nguat dräm i aingän di nämäni ma Engeska bär va angän snängaqa diva rhoqor ngo gu snängaqa dap pa qaku qa rhoqor aung aa anga snängaqa. Näkt aung anga ruqa qärakni i qat tusar na angäna tmerhäs na anga märän diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa.

¹¹ Gua ruavek, ngakt bä aingo di qoki as pät gu sameng di nguat tamän iva ama ruvek di rhi nädäkt säng mä rha dä sa mäniekt bär aingo di as arhani rhi sangäm na ngo? Ngakt bär ngu sameng doqoräkt dä sa ama enge qärangätni i sävät ama sämänanamuqa di saqi as kaku ngä navoda anga märänga bär ba ama ruvek.

¹² Nani a ngo masirhat i vadi va iarhakt kärarhae i rhat tusar na angän mungäsnäng di qoki va rha rhi däkt sär iarhongäkt moekt näsäng mes.

¹³ Gua ruavek, ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva qale ngän i sa isiska väät a ngän. Sokt di qale ngän namu angän snäng i rhoqoräkt i isiska väät a ngän dä sa mamär väät a ngän iva ngän det parhäm angän släqyigleng angätki snängaqa dap kinak pa mamär iva angäna snäng bät a ne dä va ngän datnärhäm ne.

¹⁴ Inguna ama enge moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt di qale ngät dä rhangätki täkt ama enge angärha ron gärangätki i ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.”

¹⁵ Sokt di ngakt bäängänir qur ne dängäni arhäktgyäm säne däsa vanänti lu i varis ngän naslava na ne mas.

Mamär Iva Ut Tet Parhäm Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa Aa Ernanokt

¹⁶ Dap kinak ngu qoar na ngän doqortäqyia, mamär iva ngän det parhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt dä rhoqoräkt diva qaku mamär iva angän släqyigleng ngä natmualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani igleng iva igleng ngät tualat nä irhong.

¹⁷ Inguna ama släqyige angät känäskänes di qaku nani a ngät na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat dä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qänäskänes di qaku nani a ngät na ama släqyige angärha lat. Bä rhiom däkt di in dair mät ne vät ngia vässä ina lat ivakt iva in dair särhäm nge iva qale ngiat tualat nä qärqärhongni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat nä irhong.

¹⁸ Sokt di ngakt bääma Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ngän däsa rhoqoräkt di qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem.

¹⁹ Rhäkt di sa qunäga vät a ngän sa ama släqyige angärha lat toqor ama lat na ama qavatka maos maos däama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät däama lat kärangätni i ama qluqi vät angät tpäs.

²⁰ Dap kosaqi angätni ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät däama lat na ama rhaqyao däama lat kärangätni i ama ruvek diva qaku nani a rha na ne däama lat kärangätni i ama ruvek tir qur ne däama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arhä ron sävät arhani arhä qärhong däama lat kärangätni i ama ruvek diva uraqi da arhä ron mamär sävät arhani dä

ama lat kärangätni i ama ruvek diva sokt tat tu arhä snäng sävät a nas maräkt däama lat kärangätni i ama ruvek diva rhat tair mät ne däama lat kärangätni i mätmatmät na ama ruvek bää qoki arhae dä arhae varhäm arha lat kärangätni i sägäni na rha sängät.

²¹ Näkt kosaqi ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arhä ron sävät arhani arhä mämairimek däama lat kärangätni i ama ruvek tit nakt masirhat bääguani na rha mamär mätama reng ama qrot ngät däama lat kärangätni i väspästämne na ama ruvek sa ama vu ngät ama lat näkt sävät ama lat kärangätni i ngät toqor tangät täkt. Rhäkt di nguatu tugem ngän doqor mäqi i sa ngua mugem ngän i iarhakt kärarhae i rhat tualat nä iangärhäkt ama lat diva qaku rhi namon sáp ma Ngämuqa aa Muräktipäm.

²² Dap ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat angät gavämgi diama lat kärangätni i ama ruvek arhä snäng bät a ne däama märmärgem däama bulap däama lat kärangätni i qaleama ruvek sa ama bulap da ama märän angärha ron däama matnärhäm nävät amamärmärgem däama mär ngät amalat sävät arhani däama lat kärangätni iva rhat nanakt nä sävetka sa aa lat.

²³ Dap kosaqi ama Qloqaqa aa lat di amalat toqor amabulap ka amaruqa aa lat näkt sävät amalat kärangätni i amaruqa qat turäkt ba nas mamär. Rhangät täkt moekt amalat di qaku anga muräkt nga e qärangätni i ngät tair särhäm ngät.

²⁴ Näkt iarhakt amaruvek kärarhae i rha nämäni ma Jisas ma Krais aa ruvek di iarhakt di sa rha edämsäs pät arhä släqyigleng sä igleng angät snängaqa mäni amasämänanamuqa bää sävät amaqänäskänes iva sävät amavuirhong.

²⁵ Ngakt bääma Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qa von ut ta amaiar däsa mamär iva qosaqi urhit päs am Qloqaqa am Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng.

26 Mamär iva qale ut tair na nas pa arhani arhä väs dä qale ut täranas na arhani arhä snängaga iva qaku märmär gem da na ut dä qale aurha anga snängaga anga vu qa sävät aut mämairimek kane.

6

Mamär Iva Ut Tatnähräm Ne Sa Aut Märrän

1 Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di qunäga sä qa i qa mualat na anga vuini dä sa aingän gärrahae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qä rhoer nanokt ngän di mamär iva ngän du-alat sä qa mamär nävät ama bulap i ngän dumamär na aa iar. Bä mamär iva aingän di ngänit lu vät a nas mamär i varis aingän di ama vuirhong irhong ngä namäqäne dä mamär na ngän.

2 Mamär iva aingän di ngän datnähräm ne sa angän märrän gane ivakt iva rhäkmämär nä ma Krais aa muräkt gem ngän.

3 Inguna ngakt bä aung di qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa ama ruqa vät arhani arhä väs toqoräkt i qaku qa rhoqoräkt di sa iaqäkt di qä iras täm mes.

4 Dap mamär iva aingän asägäk asägäk di va ngiat tatnävämne nä gia lat maräkt näkt nasot dä va mamär vät a nge iva mär gem nge nävät gia lat maräkt dap kaku inguna ngiat lu aung aa lat bå ngiat tu gi snäng i gia lat di ngä vit pä iaqäkt ama ruqa aa lat angät tpäs.

5 Inguna aingän moe asägäk asägäk di sa angäna lat maräkt nga e qärangätni iva ngän dualat na ngät.

6 Ama ruqa qärakni i rha su qa rhä ma Ngämuqa aa enge di mamär iva qat tatmät nä qärqärhongni moe ama märrihong bä ba ne qä nä iarhakt kärrahae i sa rhi su qa.

7 Qale ngäni iras täm mes inguna qaku mamär iva aung gä namäqäne sä ma Ngämuqa i qä nairas täm ga inguna agini qärqäni i ama ruqa qät kutnanokt ini diva ianiäkt di qosaqi va qä sek däm ini.

8 Inguna ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama vuirhong bät aa iar di nävät aa iar toqoräkt diva qä sek dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm dap pa ama ruqa qärakni i qät kutnanokt ama lat kärrangätni i märmär ge ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät a ngät di nävät a qa diva qä sek da ama iar ama sok täm ngät.

9 Bä rhoqoräkt dä sa qale mämae vät a ut i ut tualat na ama mär ngät ama lat inguna ngakt bä qaku mämae vät a ut dä va urhi sek da ama rhitsek pät ama qäväläm gärgomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm.

10 Bä äkt i rhoqoräkt dä sa mamär iva ut tualat na ama mär ngät ama lat sage ama ruvek moe vät ama qäväläm gärgomni i sa mamär vät a ut iva ut tualat na ngät. Näkt koki mamär iva ut tualat nä iangärhäkt ama lat ama mär ngät sage iarhakt aurha ruavek ama qatnanaktpämda.

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

11 Näkt as ngäni lu i na ama sämsäm ama mor ngät dä sa ngut säm ama enge sävät a ngän nä ngua rhäkt maräkt.

12 Iarhakt ama ruvek kärrahani i rhi siqut iva rhat tualat sä ngän iva rhi däkt säng mä ngän di nak kop nani a rha iva ama ruvek ti lu rha i ama moräs na rha. Dä qosaqi rhat tualat toqoräkt ivakt iva qaku arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam nävät ma Krais aa tñäpkä mäni ama sämänanamuqa.

13 Iarhakt maräkt kärrahani i sa arhani rha däkt säng mä rha di qäqi qaku rhat tet mamär varhäm ama Muräkt moe dap nani a rha masirhat iva ama ruvek ti däkt säng mä ngän divakt iva mamär vät a rha iva rhat tamän sävät ama Judaqäna i sa rha muräkt bä ba ngän bä rha däkt säng mä ngän.

14 Sökt di aingo di qaku nani a ngo iva ngut sek sä gu ngärhipki. Dap kinak aingo diva sökt ngut sek sa aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki inguna sa qa ñäp mäni ama

sämänananamuqa. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa ama ivätki arha lat di ngä ñäp pät gua iar bä aingo di ngäkt kre sa ngua ñäp mäni ama sämänananamuqa sa ama lat nämäni rhakt täkt ama ivätki.

¹⁵ Ma Ngämuqa di qat lu ama lat kärangätni i rha däkt säng ama ruqa bä qosaqi ama lat kärangätni i qaku rha däkt säng ama ruqa i ngä moe di ama mäñmäñini na ngät. Dap sokt iangärhäkt ama lat kärangät i ama vit na ngät dä ma Ngämuqa aa saqong di qärangät i qa mualat sa ama ruqa bä qa män i ama iaräs na qa.

¹⁶ Näkt iarhakt moe qärarhae i rhat tet dä iangärhäkt ama iaräs na ngät ama iar angärha ron diva qale ama bulap dä ama lavuqi gem da iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa ruvek na rha qärarhae i ama Israelqäna ama engäktki na rha.

¹⁷ Bä va mäñasäng narhäkt bä va rhävit dä sa mamär iva saqi as kaku aung gä namuran sä ngo na anga märänga rhoqoräkt inguna sa ama vret nga e vät gu släqyige qärangätni i ngärhi sameng i ma Jisas aa latka na ngo.

¹⁸ Gua ruavek, mamär iva au- rha Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki qali qi gem ngän. Ngäktki rhoqoräkt.

Ma Efesuskäna

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämäda e mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus.

Vä ma Efesuskäna di qaku ma Pol qä slaräkt na angätni arha lat ura arhä snängaqa dap kinak kät säm iva sage ama Efesuskäna iva qa rhuqunäga väät a rha sävät ma Ngämuqa aa snängaqa dä aa lavuqi ama soktäm gi dä qosaqi va qa rhuqunäga väät a rha mamär sävät ama qatnanaktpämäda arhä mämairärs da aa snängaqa rhoqoräkt aa ron. AA snängaqa diva rhäkmamär na qa qrekt bää iarhongäkt moe di sa västämne nä irhong bää bää ma Krais. Vä rhakt täkt ama abuk di ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt di qat tet toqor tärhäkt i ama narhoeräm di sa ma Ngämuqa qa mualat sa arhani ama ruvek iva sägäni na rha rhi na qa. Ama unbamnaäm di sa qa mualat sää rha iva sägäni na rha mamär. Ama däpguapnaäm di qaku sokt ka mualat sää rha iva sägäni na rha dap kosaqi qa västämne na rha ma ama sägäge ama släqyige qärqigeni i ama släqyige na ama qatnanaktpämäda. Näkt ma Pol qat tamän i rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sää iomäkt i qosaqi va ama Jentailqäna mäni iagekt ama släqyige bää nävät ige diva qärqur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät. Ma Pol qat tu da aa enge angät tpäss i qat tamän sävät aurha iar ama iarässä na ngät kärangätni i ut tet da ama qumärqumärä ngät ama lat ngä na ama qutdrir sävät a ne angärha ron dap iarhakt kärarhae i sa sräp ta di rhat dän nävää ma Sämgä aa uvässä di na ama nän.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Maräkt
Sävät A Ut Mäni Ma Krais (1:3-14)
Ma Pol Aa Nän Sävät Ama Qat-
nanaktpämäda E Ma Efesus (1:15-
23)

Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa
Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige
Vät A Nas Näväm Ngät (2-3)
Angätni Ama Is Kärangätni I Ma
Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu
Aa Släqyige Vät A Nas Pät Aurha
Iar (4-6:20)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät
Tpäss (6:21-24)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämäda E Ma Efesus

¹ Aingo ma Pol di ma Jisas ma Krais aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa

dä ngut säm sävät a ngän ama qat-
nanaktpämäda e mät ama värhäm ama
mor äm ma Efesus kärarhae i vasägos
dä rhit päs ma Jisas ma Krais aa rhäng
mamär.

² Mamär iva ama nämsävätka dä
ama bulap sagem ngän nage ma
Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska
ma Jisas ma Krais.

Ma Ngämuqa Aa Modämne Bä Ba Ut Nävät Ma Jisas Ma Krais

³ Mamär iva urhi nänsä sage ma
Ngämuqa qärakni i aurha Engeska
ma Jisas ma Krais aa mamäk dä aa
Ngämuqa qärak i sa qa modämne na
ut nävät ma Krais na ama qloqaqa
na ngät ama modämne moe väät ama
qloqaqa na äs ama ivärhäs.

⁴ Iangärhäkt ama lat dinguna mudu
rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa
säm ama ivätki dä sa qa armeng däm
ut nävät ma Jisas ma Krais ivakt
iva ut di mamär väät a ut iva ama
qumärqumärä na ut mamär dä va
isiska väät a ut nämät ama vuirhong dä
ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa
di sa aa snäng bät a ut

⁵ dä soknga qa muqunän bät a ut
iva u rhän i aa es na ut nävät ma Jisas
ma Krais aa lat parhäm ma Ngämuqa
aa snängaqa qärakni i nani a qa na ut
iva u rhän doqoräkt

6 ivakt iva urhi an sä qa nävät aa ñämsävätki ama mor qi qäraktni i qa modämne na ut na qi inguna sa säägäni na ut ut na aa emga qärakni i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a qa.

7 Nävät iaqäkt aa emga aa biaska dä sa ma Ngämuqa qa rhäksasot a ut parhäm aa ñämsävätki ama mor qi masirhat i qa qyiradeng na aurha vuirhong.

8 Iaqäkt aa ñämsävätki di sa qa rhor na qi vät a ut na ama mär ngät ama mädräm dä na ama muqunäga sävät ama engäktkinirhong moe.

9 Dä sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sa aa snängaqa ama ngaip ka aa lat kärangätni i mudu qa muräkt iva qa rhualat na ngät nävät ma Krais.

10 Näkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm dä sa va qä västämne nä iarhongäkt moe bä bä ma Krais kärqärhong i irhong nga e da ama usäpkı arha ron dä qärqärhong i irhong nga e mäni ama ivätki.

11 Näkt nävät ma Krais dä sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut ama Judaqäna iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva qä von ut täm irhong barhäm aa muräkt kärangätni i sa mudu qa mu ngät. Bä qa di qärakni i vasägos dä qat tualat nä iarhongäkt moe iva rhäktäkmämä varhäm aa snängaqa.

12 Sa qa mualat toqoräkt divakt iva aiut kärarhae i sa ama narhoerta na ut iva ut nanakt iva ma Krais ka rhatnärhäm ut pa urhi nänsä sage ma Ngämuqa nävät aa murhämeska.

13 Bä qosaqi aingän gärarhae i sa qale ngän mäni ma Krais di vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän nari ama enge na ama engäktki qärangätni i ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa mumaiar iva qa rhumaiar ngän doqoräkt bä sa ngänätnanakt nä ma Krais di sa ma Ngämuqa

qa muqunän bät a ngän i aa ruvek na ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga.

14 Iaqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qä säämaengäktki na ama mumänaris iva vät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm diva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva bä ba ut nä irhong aiut aa ruvek kärarhae i sa ma Krais ka muisiska vät a ut iva urhi rha irhong. Iangärhäkt ama lat divakt iva urhi nänsä sage ga nävät aa murhämeska.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

15-16 Bä rhoqoräkt dä sa qaku mae vät a ngo iva nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i nguat tu gu snäng sävät a ngän. Bä ngu nän inguna sa ngua nari sävät angän gatnanakt sämäni ma Engeska ma Jisas dä sävät angäna lat kärangätni i angäna snäng bät* arhani moe ama qatnanaktpämda.

17 Sa ngu nän iva aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa Ngämuqa qärakni i ama Ngätmämäk kärak i aa murhämeska masirhat diva qä von ngän da ama mädräm ama mär ngät dä ama muqunäga sävät a qa nävät aa Qloqaqa.

18 Bä nävät iangärhäkt ama lat dä va mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva ngänätnanakt na qa iva qa rhualat nä irhong bä qosaqi va qunäga vät a ngän sävät ama märrirhong masirhat kärqärhongni iva ngäni rha irhong inguna nävät iomäkt i aa ruvek na ngän.

19 Näkt kosaqi ngu nän i mamär iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa lat kärangätni i nävät aa qrot ama enges ngät masirhat bä ba ut

* **1:15-16** angäna lat kärangätni i angäna snäng bät Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

käärhan i ut nanakt. Langärhakt ama lat di ngät toqor ama enges ngät ama lat

²⁰ kärangätni i qa mualat na ngät pät ma Krais aa iar toqoräkt i qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muqun na qa gem mes da aa märmär vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs.

²¹ Sa qat muqun dävuk mamär daver iarhongäkt moe maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt ngä nä iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bä säävt iarhongäkt moe kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpäm. Bä va qaku qale qa rhävuk daver iarhongäkt toqoräkt di sokt pät tangät täkt ama rhodäm dap kosaqi va qale qa daver iarhongäkt kärqärhong iva qali lirhong nasot.

²² Ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe vä ma Krais aa qäriglem angärha rem näkt ka von ma Krais ta ama lat iva ama tpäski na qa bä bä iarhongäkt moe bä ba ama qatnanaktpämda.

²³ Iarhakt ama qatnanaktpämda di ma Krais aa släqyige na rha bä ige ngät tualat sä qa iva qa rhän mamär iaqäkt kärak i qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngä rhän mamär.

2

Ma Ngämuqa Qa Mualat Sä Ut Iva Ut Däqäm Nävät Aa Ñämsävätki Nävät Aut Katnanakt

¹ Mudu di sa qale ngän da ama tñäpki arha ron nävät angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä angäna vuirhong

² gärqärhongni i mudu ngän det dä irhong angärha ron doqoräkt i ngänit päs ama ivätki at snängaqa aa rhäng. Iaqäkt ama snängaqa qärak i ama narhoerqa bä ba ama leqäs di aa latka na qa bä qa di ama qloqaqa qärakni i rhäkt di qat tualat ge ama ruvek käärhan i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

³ Mudu aiut di sa qali lut mänguräp iarhakt ama ruvek käärhae i rhat tet parhäm ama lat kärangätni i nani arhä släqyige dä arhä snängaqa na ngät. Bä nga rhoqoräkt i sa ut tualat nä

iangärhakt ama lat dä sa ama ruvek na ut käärhae i sa qale rha dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm angärha ron doqor arhani ama ruvek moe nämäni ama ivätki.

⁴ Sokt di ma Ngämuqa di rhäqäp ka masirhat na ama lavuqi bä nävät iomäkt i aa snäng bät a ut masirhat

⁵ dä qäqi qa mualat sä ut iva as ut moe ut däqäm ut nä ma Krais toqoräkt i ut ñäp nävät aurha vuirhong. Di nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki i sa ngän da ama mumaiar.

⁶ Ma Ngämuqa di qosaqi qa märanas na ut ut na qa nämät iaqyäkt ama tñäpki rhoqoräkt i qa märanas nä ma Krais nämät ama tñäpki bä qa muqun na ut pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs ge ma Jisas ma Krais.

⁷ Sa qa mualat toqoräkt ivakt iva qre va vät ama rhodämihong nasot dä sa mamär vät a qa iva qär qur a ut ta aa ñämsävätki ama mor qi masirhat kärakt i qiat dän sa ama mär ngät ama lat na ama märmärgem säävt a ut inguna nävät ma Jisas ma Krais.

⁸ Inguna nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa ngän da ama mumaiar nävät angän gatnanakt. Näkt iangärhakt ama mumaiar di sa qaku ngä män nagem ngän maräkt dap kinak ngä män nage ma Ngämuqa i ama vänbon na ngät.

⁹ Bä iangärhakt ama mumaiar qärangäti sa ngän da ngät di qaku ngä män nävät angäna lat maräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namair na nas i sa qa maräkt ka mualat na ngät.

¹⁰ Rhoqoräkt dinguna aiut di sa ma Ngämuqa qa mualat na ut bä ut män doqor täkt bä nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Krais dä qa mualat sä ut iva ut tet da ama lat ama mär ngät angärha ron gärangätni i sa mudu qa rhäkmu na ngät bä ba ut.

Ma Ngämuqa Qa Västämne Na Ut Bä Sägäk Na Ut Mäni Ma Krais

¹¹ Aingän gärarhae i ama Jentailqäna na ngän bät ama qäväläm gärqomni i angän nanäkkina rha säl

a ngän, mamär iva vuk pät a ngän i mudu di iarhakt kärarhae i rhi qoar i rha di iarhakt kärarhae i sa ama ruvek ta däkt säng mä rha di rhi qoar i aingän di ama ruvek kärarhae i qaku ama ruvek ta däkt säng mä rha. Sokt di iangärhakt ama lat kärangät i rha däkt säng mä rha di nak kop ama lat kärangätni i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt.

¹² Dap kosaqi mamär iva vuk pät a ngän i mudu väti iangärhakt ama rhodäm imäk äkt di sa qale ngän sañis nä ma Krais. Qaku ama rhodäm sä ngän sämäni ama enevaqi ma Israel bää aingän di ama nañista na ngän sage ma Ngämuqa aa rhares-bane qärangätni i sa ngä män nävät aa mumänaris bää bää ma Israelqäna. Näkt kale ngän mäni ama ivätki dä sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä qaku ngänät nanakt iva anga märiini ngä rhän bää ba ngän däkt ura va mugas nasot toqoräkt i ngäni ñäp.

¹³ Sokt di rhäkt i sa qale ngän dä ma Jisas ma Krais aa iar angärha ron dä sa aingän gärarhae i maos pät angätni ama rhodäm mudu di sa qale ngän gläius mamär nä ma Ngämuqa di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rut na ngän sa glaqot nävät ma Krais aa biaska.

¹⁴ Inguna ma Krais maräkt di aut bulap na qa qärakni i sa qa mualat sä ut ama Judaqäna dä ama Jentailqäna qärarhani i mudu ama udiom na ut bää sa ut män i ama sägäk na ut bää nävät aa släqyige dä qa rhar ama lurhaqi na ama matmät nä mänguräp mä ut

¹⁵ i qa rhar ma Ngämuqa aa Muräkt sä ne na angärha lat kärangätni i ama ruvek tat tualat na ngät ivakt iva nävät a nas diva ama iaräs na qa ama ruqa ama sägäk ka rhän mät ama udiom ama ruiom in släqyäbä va qale ama bulap gem iom.

¹⁶ Dä qosaqi nävät aa lat mäni ama sämänanamuqa di sa qa rhäksot na ama uraqi nä mänguräp mä un bää qa säm ama sägäk na un moe un nä ma Ngämuqa i ama sägäge ama släqyige na un.

¹⁷ Näkt ka män bää qa sameng sävät

ama bulap bää ba ngän gärarhae i sa qale rha e gläius mamär dä qosaqi qa sameng sävät ama bulap bää bää iarhakt kärarhae i qale rha e glaqot.

¹⁸ Inguna nävät ma Krais dä sa un moe di mamär väti a un iva un det sage ama Ngätmämäk nävät ama sägäk ama Qloqaqa.

¹⁹ Bää äkt i rhäkt di aingän ama Jentailqäna di sa qaku ama nañista na ngän dä qaku ama tmända na ngän i ngäkt kre ngän män nävät guaäs anga ivärhäs dap täkt di sa qale ngän mäni ama qatnanaktpämäda qärarhani i ma Ngämuqa aa es na rha.

²⁰ Aingän moe di sa ma Ngämuqa qät päästämne na ngän ma ama vätki qäraktni i sa qa mair na qi rhävit da arha ribit kärqitni i na ama ngangda dä na ama vämginarha. Näkt ka maräkt ma Jisas ma Krais di ama duiqa qärakni i ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar ama vätki moe.

²¹ Nävät ma Krais di sa ma Ngämuqa qä nändämne nä iaqyäkt ama vätki at släväs moe näkt ki rhir bää qiat dän i ama ansäspämgi ama qumärqumär qi mamär bää bää ma Engeska.

²² Näkt nävät ma Krais dä qosaqi ngän di sa ma Ngämuqa qä nändämne na ngän ama Jentailqäna ngän na ama Judaqäna ma ama vätki bää qiat dän i ama ivärhäs kärqosni iva qale aa Qloqaqa e vä bäs.

3

Ma Pol Qät Täväksä Sävät Ama Sameng Ama Mär Ngät Bää Ba Ama Jentailqäna

¹ Bää nävät iangärhakt ma Ngämuqa aa lat sävät a ngän dä aingo ma Pol qärak i sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Krais di sa nguut mair dä ngu nä bää bää ngän ama Jentailqäna.

² Gusna sa ngän nari i nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä sa qa von ngo rha ama lat iva nguut tatnärhäm ngän.

³ Bää qosaqi sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa muqunäga sa aa

snängaqä ama ngaip ka bää ba ngo rhoqor varhäm ama enge ama qot ngät kärangätni i sa ngua säm a ngät sävät a ngän.

⁴ Rhoqoräkt i ngän des tangät täkt gua enge dä sa mamär iva qunäga vät ngän i aingo di qunäga vät a ngo mamär sää iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sää irhong bää ba ngo sävät ma Krais.

⁵ Iarhongäkt di sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga sää irhong bää ba ama ruvek nävät atnäkni ama qoengitnäk na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt i sa rhäkt di qa muqunäga sää irhong nävät aa Qloqaqa bää ba aa qumärqumär ta mamär ama ngangda dä aa vämginarha.

⁶ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sää irhong di rhoqortäqyia, i nävät ama sameng ama mär ngät dä ma Jisas ma Krais aa iar angärha ron di ama Jentailqäna di ama sägäge ama släqyige na rha rhi na ama Judaqäna dä va bää ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ama Judaqäna iva irhong bää ba rha.

⁷ Näkt sa ma Ngämuqa qa mualat sää ngo nävät aa qrot bää ngua män i ama ruqa qärakni i qä sameng nä iangärhäkt ama sameng ama mär ngät parhäm ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i aa ñämsävätki na ngät käraktni i sa qa von ngo rhäm gi.

⁸ Bää näma dä aingo di ama gaini na ngo mamär mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek sokt di iaqyäkt ama ñämsävätki di sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi ivakt iva ngu sameng bää ba ama Jentailqäna sävät ma Krais aa modämne qärangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm bät a ngät

⁹ bää va ngua rhoqunäga mamär vät ama ruvek moe sävät ma Ngämuqa qärakni i sa qa säm iarhongäkt moe aa snängaqä ama ngaip ka qärakni i sa qaku qa muqunäga sää qa bää ba ama ruvek nävät atnäkni ama qoengitnäk na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt.

¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva

nävät ama qatnanaktpämda dä sa va qär kur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaqa na äs ama ivärhä i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät kärangätni i maos maos na ngät.

¹¹ Ma Ngämuqa qa mualat toqor täkt di varhäm aa muräkt ama sok täm ngät kärangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät nävät ma Jisas ma Krais aurha Engeska

¹² qärakni i nävät a qa dä sa ama qrarakta na ut dä qaku mamär iva urhit len iva ut dän sage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt mäni ma Krais.

¹³ Bää rhoqoräkt dä sa ngu nän ngän iva qale qale ngän da ama qänäskänes angärha ron sävät a ngo rhoqoräkt i qale ngo da ama märän angärha ron sädaver mä ngän. Iangärhäkt gua lat di ngärhit bon ngän da ama matnärhäm.

*Ma Pol Qa Nän Iva Ma Ngämuqa
Aa Qloqaqa Qä Sämaqrot Na Ama Qat-
nanaktpämda E Ma Efesus Arhä Qlo-
qaqa*

¹⁴ Bää nga rhoqoräkt i nguat tu gu snäng sävät ma Ngämuqa aa lat ama mär ngät bää ba ngän gärangätni i ama mor ngät dä sa ngu nän dä gu quum sää nas dä ama Ngätmämäk aa saqong dä ngu nän sagem ga

¹⁵ qärakni i iarhongäkt moe da ama usäpkı arha ron dä rhe mäni ama ivätki di sa qa säm irhong bää qat tu-alat sää irhong iva irhong ngät däqäm.

¹⁶ Sa ngu nän iva nävät aa mämägän gärangätni i ngät dän nävät aa murhämeska diva nävät aa Qloqaqa dä va qä sämaqrot na ngän na ama qrot imuk päm ngän

¹⁷ ivakt iva ma Krais diva qale qa väm ngän nävät angän gatnanakt bää va aingän di vasägos dä va angäna snäng bät ma Ngämuqa dä arhani ama ruvek masirhat.

¹⁸ Bää mamär iva ngän moe ngän na arhani ma Ngämuqa aa ruvek diva ngänät dräm mamär i sa ma Krais aa snäng bät a ngän di rhoqoräkt

¹⁹ bä va ngänät dräm ma Krais aa lavuqi qäraktni qiat tet e na ama ruvek arhä mädräm ivakt iva aingän di mamär iva rhäqäp ngän nä ma Ngämuqa aa iar moe.

²⁰ Mamär iva urhi ansäs sage ma Ngämuqa qärakni i nävät aa qrot kärangätni i ngät tualat päm ut di mamär vät a qa iva qat tuvärhane masirhat savono sävät iarhongäkt kärqärhong angärha rhäng i urhi nän ura qäqi ut tu ut snäng iva qa rhualat nä irhong.

²¹ Mamär iva qä rha ama murhämeska vasägos nävät ama qatnanaktpämäda dä nävät ma Jisas ma Krais pät ama qoengitnäk moe na ama ruvek nasot a ne. Ngäktki rhoqoräkt.

4

Sägäni Na Ama Ruvek Dä Ma Krais Aa Slägyige Angärha Ron

¹ Bä äkt i aingo qäarak i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät iomäkt i sa nguut tualat bä bäräkt ma Engeska di ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det mamär toqor ama räktta na rha ma Ngämuqa aa es dä iangärhäkt ama iar angärha ron gärangäkt i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva qale ngän da angärha ron.

² Mamär iva ngän dualat toqoräkt na ama lat kärangätni i ngänit säm ama gaini na nas dä ngän dualat na ama lat sävät arhani na ama bulap dä qale ngän sa ama bulap i qale lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani rhoqoräkt i rha mualat na anga lat sävät a ngän gärangäkt i qaku märmär gem ngän nävät a ngät inguna sa angäna snäng bät a ne.

³ Dä mamär iva ngän dualat ma ama qrot iva vasägos dä va qale ngän i sägäni na ngän nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa da ama bulap angärha ron.

⁴ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäge ama slägyige na ama qatnanaktpämäda dä sokt kale ama sägäkt ama Qloqaqa nak kop toqor ngän gärarhani i sa ma Ngämuqa qa mes ta ivakt iva qale rha sa ama sägängäkt

ama qatnanakt nani ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qat tes ngän.

⁵ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäkt ma Engeska dä qale ama sägängäkt ama qatnanakt dä qale ama sägängäkt ama baptais

⁶ dä qale ama sägäkt ma Ngämuqa näkt ka di ama Ngätmamäk na qa bä ba aa ruvek moe bä qa di qale qa daver iarhakt aa ruvek moe bä qa di iarhakt moe di qat tualat nävät a rha bä qa di qale qa vä iarhakt moe.

⁷ Sokt di sa ma Krais ka von ut asägäk asägäk ta ama vänbon barhäm aa vänbon angät siutka.

⁸ Iangärhäkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rhoqoräkt i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs dä qa er nanokt ama rhäqäp na rha qärrahani i sa qa sangarmät na rha qärrahae i arhani di sa rha qop mät arhä rhäkt dä qa von da ama vänbon bä ba ama ruvek.”

⁹ Näkt iangärhäkt ama enge qärangäkt i ngärhi qoar i, “Qa an dävit” dä sa ngu lu ama rharimini sä ngät toqor mäniekt? Angät tarimini di rhoqortäqyia, mäqi di qosaqi qa ang dämane säda ama ivätki arha ron.

¹⁰ Iaqäkt kärik i sa qa ang dämane di iaqäkt ama sägäkt na qa qäarak i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs mamär ivakt iva qä rhäqäp ama ivätki moe qi na ama usäpki moe na aa qäranas.

¹¹ Näkt iangärhäkt aa vänbon di sa qa von arhani ama ruvek iva ama ngangda na rha dä arhani diva ama vämginarha na rha dä arhani diva rhi sameng na ama sameng ama mär ngät bäräkt amäruvek dä arhani diva rhit lu värt ma Ngämuqa aa ruvek dä arhani diva rhi su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa enge

¹² ivakt iva rha moe diva rhit täkmu nä ma Ngämuqa aa ruvek iva rhat tualat na aa lat bäräkt amäruvek dä arhani diva rhi su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa enge

ma Krais aa släqyige ivakt iva ige ngät mair ma ama qrot.

¹³ Bä va rhat tualat toqoräkt bär dängdäng i ut moe u rhän bät ama qävälam gärqomni iva sägäni na ut nävät ama qatnanakt dä nävät ama mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ama sräpta na ut ama ruvek bär mamär vät a ut iva urhi rha iangärhakt ama iar moe qärangät i ma Krais aa iar.

¹⁴ Rhoqoräkt divakt iva qale rhoqoräkt i as kali lut i ama rhoes na ut kärarhani i ama vaeng ngärhit don sä ut imono dä saqi inamuk dä ama laur na ama rhisu maos maos ngärhi ses däm ut imono mavängam. Iangärhakt ama rhisu di ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm maräkt dä nävät ama ruvek arha lat kärangätni i ama iraski na ngät.

¹⁵ Dap kinak mamär iva ut tamän särhäm ne na ama engäktki rhoqoräkt i angäna snäng bät a ne bär äkt i nävät tangät täkt ama lat diva urhi rhir nävät ama lat moe maos maos bär va u rhän iva ut toqor ma Krais. Ma Krais di ama tpäski na qa

¹⁶ qärakni i nävät a qa dä sa ama släqyige moe ngä män na rhämane qärqigeni i iarhongäkt moe vät ama släqyige irhong ngät sangar ige. Bär nga rhoqoräkt i iarhongäkt moekt asägäni asägäni vät ige di irhong ngät tualat mamär diva irhong ngät tualat sa ama släqyige iva ige ngärhi rhir. Näkt iagekt ama släqyige di ige ngät dän i ama qrot pät ige inguna nävät iomäkt i sa aurha snäng bät a ne.

Ama Iar Qärangätni I Ama Iaräs Na Ngät

¹⁷ Bä äkt i sa nguut tamän doqortäkt i nguut tamän särhäm ngän ma ama qrot nävät ma Engeska i mamär iva aingän di saqi as pa qale ngän det toqor ama Jentailqäna qärarhani i arhä mungäsnäng di qaku ngät tualat mamär.

¹⁸ Rha di bängangit mät arhä mädräm bär arha iar di sa qale ngät sañis nä ma Ngämuqa aa iar inguna qaku nani a rha iva qunäga vät a rha

sävät ma Ngämuqa inguna ama qrot arhä väs.

¹⁹ Bä rha di sa rha män i ama ruvek kärarhani i qaku qänäskänes ta sävät arha lat bär sa rha vodäm mes iva rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ama qluqi vät angät tpäsi bär qosaqi nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama lat maos maos moe kärangätni i qaku ama räkt ngät.

²⁰ Sökt di rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Krais dä sa qaku ngän su iva ngän dualat toqoräkt.

²¹ Aingän gärarhae i rhit päs ma Jisas aa rhäng di sa ngän nari ama sameng sävät a qa dä sa rha su ngän sävät ama engäktki qäraktni i qia e gem ga.

²² Bä iaqyäkt ama engäktki di rhoqortäqyia, va ngäni set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qärangät angärha lat dä angät snängaqa i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi nävät a nas. Iangärhakt ama iar mudu di sa mava na ngät nävät ama snängaqa qärakni i sa qat dräm gä irastäm sä ngän iva nani a ngän iva ngän dualat na ama vu ngät ama lat.

²³ Dä va angäna qlak na ama Qloqaqa iva qä sämaiäräs na angän snängaqa.

²⁴ Näkt pa ngän durhämes na ama iäräs na ngät ama iar qärangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva ngät toqor aa iar mäni ama engäktki na ngät ama räkt ngät ama lat dä ama qumärqumär ngät mamär ama lat.

²⁵ Bä äkt i sa rhoqoräkt i ngän met daqule ama lat kärangätni i sa ngäni iras täm ne dä sa mamär iva ngän moe asägäk asägäk diva sävetka qat tamän bät ama engäktki sävät arhani ama qatnanaktpämda inguna ut di ut nämäni ama sägäge ama släqyige.

²⁶ Qre va ngänir qur dä mamär iva qale ngän namualat na anga vuuni. Mamär iva qale rhoqoräkt i ama qunäga qä namon mone dap as angäna uraqi di qoki as kia e väm ngän

²⁷ bär va qale ngän navon da anga släqyäs bär bär ma Sämga.

²⁸ Näkt iaqäkt kärak i qä sua di mamär iva saqi as kale qä nasua dap kinak mamär iva qat tualat ba nas nä iarhongäkt kärqärhong i mamär värt a qa na aa rhäkt maräkt nä irhong ivakt iva qa diva aa anga qärhong gärqärhongni iva qät ta nävät irhong bää va qät bon iarhakt kärarhae i rhit läk.

²⁹ Mamär iva qale anga vu ngät anga enge ngä namän nämät angäna värm dap kinak pa sokt iangärhäkt kärangät i ama mär ngät ngät dän gärangät i mamär iva ngät tatnärha ama ruvek. Va iangärhäkt ama enge diva qoki ama mär ngät bää bää iomäkt ama qäväläm bää va ngärhit bon da ama nämsävätki bää bää iarhakt kärarhae i rhat nari ngät.

³⁰ Näkt kale ngän namualat sä ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva airäs ka iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän na qa iva nani ama qunäga qärakni iva qä rhäksasot a ngän.

³¹ Mamär iva ngän det daqule ama lat moe qärangätni i ama vu da angäna ron sävät arhani dä ngänir qur dä lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani. Bää qosaqi qale ngänit näs ta ama ruvek na ama enge ama vu ngät dä ngän damän mava na arhani bää qosaqi sävät angätni ama lat ama vu ngät maos maos kärangätni i ngärhi slaya na ama ruvek.

³² Dap kinak pa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ne. Dä ngänit lavuqi na ne dä va ngänit kyiradeng ba ne sa angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät toqor ma Ngämuqa qärakni i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong nävät ma Krais.

5

Mamär Iva Ngän Det Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Bää äkt i mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i ma Ngämuqa qat tualat na ngät inguna aingän di sa aa es na ngän gärrarhae i aa snäng bät a rha masirhat.

² Mamär iva ngän det da ama lavuqi arha ron doqor ma Krais kärakni i sa aa snäng bät a ut dä qa ñäp sädaver mä ut i qa vodäm mes i ama vänbon dä ama vodämes na qa qärangätni i ama mär angät tamaska sage ma Ngämuqa.

³ Sokt di mamär iva qale rhi namän bät anga lat na ama qavatka mänguräp mä ngän ura anga snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät ura anga alek sävät arhani arhä qärhong inguna iangärhäkt ama lat di qaku mamär iva ma Ngämuqa aa ruvek tat tualat na ngät.

⁴ Näkt kosaqi mänguräp mä ngän di sa mamär iva qale qale anga enge anga vu ngät ura ama enge qärangätni i ngät toqor ama dädända arha enge ura arha enge anga vu ngät na anga mume qärangätni i qaku mamär iva ngän natmärhamän bät a ngät dap kinak mamär iva sokt kale ama engirhong mänguräp mä ngän gärqärhongni i ngän des ama mär sage ma Ngämuqa.

⁵ Inguna sa mamär iva ngänät dräm i iarhakt moe qärarhae i rhat tualat na ama lat na ama qavatka ura arha anga snängaqa masirhat sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät ura rhi alek arhani arhä qärhong di sa iarhakt di qaku anga släqyäs bää ba rha vä ma Krais kä nä ma Ngämuqa in Muräktpäm. Ama lat kärangätni i ama ruvek ti alek arhani arhä qärhong di ngät toqor ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät.

⁶ Mamär iva qale angäna qlak na aung bää qä nairas täm ngän na ama enge qärangätni i qaku ama engäktki na ngät i iangärhäkt ama lat ama vu ngät di ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät ama lat toqoräkt dä sa ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngät dän bää bää iarhakt kärarhae i qaku rhat tet parhäm aa enge.

⁷ Bää äkt i mamär iva qale qale ngän ngän na rha

⁸ inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän doqor ama ru-
vek kärarhani i qale rha vä bängangit
angät tpäs dap täkt di sa qale ngän i
ama neraqa na ngän mäni ma Krais.
Mamär iva ngän det toqor ama ner-
aqa aa es na ngän.

⁹ Inguna ama gavam gärangätni i
ngät dän nävät ama neraqa di sa rhat
dän bät a ngät da ama lat moe angärha-
ron gärangätni i ama mär ngät dä ama
räkt ngät dä ama engätki na ngät.

¹⁰ Näkt mamär iva ngäni siqut iva
ngänät dräm i agi a lat di iangärhakt
kärangät i sa märmär ge ma Engeska
nävät a ngät.

¹¹ Bä mamär iva qale ngän dualat
ngän nä iarhakt kärarhae i rhat tualat
na ama bängagi arha lat kärangätni i
ama mäñmäñini na ngät dap kinak
mamär iva ngänir qur ama ruvek i
iangärhakt ama lat di qaku ama räkt
ngät.

¹² Inguna sa ama qluqi vät iomäkt
angät tpäs iva qäqi sävetka nävät
a ngän gat tamän sävät iarhongäkt
kärqärhong i rhat tualat nä irhong
sokt di qaku da eraqi.

¹³ Sokt di nga rhoqoräkt i guani di
ama neraqa qa muqunäga sää ini dä sa
ianiäkt di mamär vät ama ruvek iva
rhat lu ini

¹⁴ inguna agini qärqäni i sa qali lini
da eraqi bä ama ruvek tat lu ini di sa
ianiäkt di ama neraqa nä ini. Bä äkt
i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän
doqortäqyia,

“Ngi rhäqäm, ainge qärik i ngi
mänatäm
näkt pa ngia rhäranas nämät ama
tñäpki
dä ma Krais pa qä sen bät gia iar.”

¹⁵ Bä äkt i mamär iva ngänit lu
väti angäna tmerhäsi mamär ivakt iva
qale ngän det toqor ama dädända
dap kinak pa ngän det toqor iarhakt
kärarhae i ama mär arhä mädräm.

¹⁶ Bä mamär iva ngän det mamär
dä rhangät täkt ama rhodäm angärha-
ron inguna väti tangät täkt ama

qunäng di ama ruvek di ama vu rha
masirhat nävät arha vuirhong.

¹⁷ Bä äkt i qale ngän dualat toqor
qärarhani i ama dädän da dap kinak
mamär iva ngänät dräm i agi a lat
kärangätni i nani ma Engeska na ngät.

¹⁸ Näkt mamär iva qale ngän nat-
nakt bä va guani na ngän mät ama
wain inguna iangärhakt ama lat di
ngärhi slava na angäna iar dap kinak
mamär iva rhäqäp ngän na ama Qlo-
qaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁹ Näkt ngänit tong ba ne na ama
mabu qärangätni i näva ama Abuk
na ama Mabu dä na ama mabu
qärangätni i ama qatnanaktpämäda
rhit tong na ngät dä na ama mabu
qärangätni i ma Ngämuqa aa Qloqaqa
qät bon ngän däm ngät. Näkt nävät
angän snängäqa moe dä va ngänit
tong nä iangärhakt ama mabu na ama
märmärgem sage ma Engeska.

²⁰ Dä vasägos dä va ngän des ama
mär nävät iarhongäkt moe sage ma
Ngämuqa ama Ngätmämäk nävät au-
rha Engeska ma Jisas ma Krais.

²¹ Näkt kosaqi mamär iva ngänit
säm ama gaini na nas säva angäna
rem gane nävät ama qutdrir sävät ma
Krais.

Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama Gamoe

²² Ama ngärhaegutpärharha ama
evop di mamär iva qale ngän manao
va angäna egutpek arha rem doqor
qre i qale ngän manao vä ma Engeska
aa rem.

²³ Inguna ama ngärhaegutpärhaqa di
aa egutki at täväski na qa nak kop
toqor ma Krais i aa släqyige na ama
qatnanaktpämäda angät tpäski na qa
bä qa maräkt di arhä Mumaiar.

²⁴ Mamär iva qosaqi qale ama
ngärhaegutpärharha ama evop manao
va arha egutpek arha rem bät
kärangät arha lat moe rhoqor iagekt
ama släqyige na ama qatnanak-
tpämäda qärqigeni i sa qale ige manao
vä ma Krais aa rem.

²⁵ Aingän ama ngärhaegutpärharha
ama gamoe di mamär iva angäna

snäng bät angäna egutpek toqor ma Krais i sa aa snäng bät aa slägyige na ama qatnanaktpämda dä sa qa voda aa iar i qa ñäp sädaver mä rha.

²⁶ Sa qa mualat toqoräkt ivakt iva qä arñis na rha bä ba nas i qä qumärta na ama rigi ngä na aa enge.

²⁷ Bä qosaqi iomäkt divakt iva qä vodäm da sagem mes i na ama murhämeska ama mor qa vät a rha dap kaku anga unit ura anga ngärätngärörhini ura guani rhoqoräkt mäni rha ivakt iva rha di mamär iva ama qumärqumär ta mamär dä va qaku arha anga qävuini.

²⁸ Bä nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä qosaqi va ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva arha snäng bät arha egutpek toqor qre i arha snäng bät arhä släqyigleng maräkt. Iaqäkt kärak i aa snäng bät aa egutki di sa aa snäng bät a nas.

²⁹ Inguna qaku aung gärakni i qaku nani a qa na aa slägyige maräkt dap kinak ama ruvek moe di rhit bon arhä släqyigleng ngät täs dä rhit lu vät igleng mamär nak kop toqor qre i ma Krais kat tualat toqoräkt sa ama qatnanaktpämda

³⁰ inguna ut moe di ama qävälap na ut nämäni aa slägyige.

³¹ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya, "Bä äkt i ama gamoeqa diva qa rhet daqule aa mamäk dä aa nanäk bä va sägiom na iom gä na aa egutki bä va in moe diva in dän i ama sägäge ama slägyige na iom."

³² Rhangät täkt ama enge di ama engäktki ama ngaip ki qia e väm ngät bä qaku qunäga sä ngät sokt di ngu qoar i rhangät täkt ama enge di ngät tamän säävät ma Krais kä na aa slägyige na ama qatnanaktpämda.

³³ Nämä dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mamär iva aingän moe ama gamoe asägäk asägäk di gia snäng bät gia egutki rhoqor qre i gia snäng bät a nas dä mamär iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qit kutdrir sage arha egutka.

Ama Rhoes Ti Na Arhä Mamäkkäna Dä Arhä Nanäkkina

¹ Aingän ama rhoes, nävät ma Engeska dä sa mamär iva ngän det nasot angän mamäkkäna dä angän nanäkkina arha enge inguna maräkt toqoräkt iva ngän dualat näiangärhakt ama lat.

²⁻³ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya,

"Mamär iva ngit kutdrir väti gi mamäk dä väti gi nanäk"
"ivakt iva mamär nägia tmerhäs dä va mamär iva qale nge mauiu mäni ama ivätki."

Rhangät täkt ama enge di ama muräkt ama narhoer ngät bä ngät dän sa ama mumänaris.

⁴ Aingän ama ngätmamäkkäna, diva qale ngän däranas na angän oes arhä snängaqa iva rhir qur dap kinak pa ngänit lu väti a rha mamär bä va märmor ta ivakt iva rhat turäkt ba nas mamär dä ma Engeska aa muräkt dä aa rhodräp angärha ron.

Ama Narhoerta Rhi Na Ama Latta Qärrahani I Qale Rha Va Arha Rem

⁵ Aingän ama latta qärrahani i qale rha va arha morta arha rem, mamär iva ngänit päs iarhakt angäna morta narhe nämäni ama ivätki arha enge angärha rhäng sa ama tlenga dä ama qutdrir. Bä va ngän dualat na arha lat mamär dä va ngän dualat toqoräkt nävät ama engäktki na qa ama snängaqa nak kop toqor qre i ngän dualat bä bä ma Krais.

⁶ Näkt tangät täkt angäna lat kärangätni i ngän dualat na ngät di varis ngän natmualat na ngät iva sokt säda angäna morta arhä saqong doqor ama ruvek kärarhane i rhat tualat iva märmär ge arhä narhoerta nävät a rha. Dap kinak pa ngän diva ngän doqor iarhakt kärarhae i ama latta na rha vä ma Krais aa rem gärrahae i rhat tualat na ama lat nävät arha iar moe qärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät.

7 Va ngän dualat nä iangärhäkt ama lat toqoräkt nak kop toqor qre i ngän dualat na ngät bää ma Engeska dap kaku bää ba ama ruvek.

8 Bää sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i akni qat tualat na agi a lat ama määr ngät diva ma Engeska qä sek mä qa vät iangärhäkt ama lat angät tpäs i näma dä qa di ama latka va akni aa rem ura qa di ama ruqa qärakni i isiska vät a qa.

9 Aingän ama morta qärrahani i ama latta rhat tualat pa angäna rem, mamär iva qosaqi ngänit kutdrir väti rha dä qale ngänit säm ama tlenga sääväm da. Va ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i iaqäkt kärak i rha rhi na ngän angäna morqa di qa e da ama usäppi arha ron i qat dräm gat tatnävämne na ama ruvek moe rhoqorne varhäm ama sägängät ama matnävämne.

Ma Ngämuqa Aa Boi Moe Sämät Ama Ulaqi

10 Näkt nani a ngo iva ngu sot nä gua enge bää ba ngän di rhoqortäqyia, mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ma Engeska da aa qrot ama mor ngät angärha ron.

11 Mamär iva ngän durhämes nä ma Ngämuqa aa boi moe qärangätni i ngät sämät ama ulaqi ivakt iva ngärhit lu vät a ngän nämät ma Sämga aa lat kärangätni i ngät täqäne sa ama ruvek sämät ama vuirhong.

12 Inguna qaku urhi arhäktgyäm sä ne ut na ama ruvek kärarhani i arhä släqyigleng dä arhä biaska dap kinak urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt mäni ama ivätki. Dä qosaqi urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot pää rhit täkt ama bängangit angät tpäs dä urhi arhäktgyäm sä ne ut nä iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs.

13 Bää äkt iva ngän donmät pät a nas na ama ulaqi at boi moe qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär vät a ngän iva ngänät

mair ma ama qrot da ama qäväläm angärha ron doqoräkt i iarhongäkt ngärhi arhäktgyäm sä ngän. Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mäqäne dä mamär i ngän män nävää irhong angät tpäs dä sa va mamär vät a ngän iva ngänät mair ma ama qrot.

14 Bää äkt i rhoqoräkt dä va ngänät mair ma ama qrot i sa ngän gop mäni nas na ama engäktki rhoqor qre i sa ngän gop mäni nas na ama qrot ka ama saunga dä sa ngän murhämes na ama räkt ngät ama lat toqor qre i sa ngän murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särha angän bräraphap

15 Näkt sa ngän däkmu nas na ama sameng ama määr ngät na ama bulap toqor qre i sa ngän mon mät ama su.

16 Näkt pasägos dä va ngänät sangar ama qatnanakt toqor qre i ngänät sangar ama ulaqi at palangige qärqigeni iva mamär vät ige iva ige ngärhi veng bät ma Sämga aa qep angät täptäpkı.

17 Dä va qale ngän sa ama mädräm i sa ma Ngämuqa qa mumaiar ngän doqor qre i qale ngän sa ama ulaqi at käbautki da angän bäs dä va ngänät sangar ama ulaqi arha singi nä ma Ngämuqa aa Qloqaqa qärangätni i ma Ngämuqa aa enge na qi.

18 Bää nga rhoqoräkt i ngän dualat nä rhärhong däkt dä sa mamär iva ngäni näna na ama näna moe maos maos pasägos nävät ma Ngämuqa aa Qloqaqa. Näkt kosaqi va ama qarhap ngän mamär bää va qale mämae vät a ngän i ngäni näna sage ma Ngämuqa iva qat tatnärhä qärarhae aa ruvek.

19 Dä qosaqi mamär iva ngäni näna iva ma Ngämuqa qat tatnärhäm ngo iva qär qoar na ngo na ama enge qärangätni iva nguut tamän bät a ngät ivakt iva ama qraräqa na ngo i ngu sameng na ama sameng ama määr ngät kärangätni i mudu ama ngaip ngät dap täkt di sa qat tuqunäga sä ngät.

20 Inguna aingo di sa nguut mair bää ma Krais i ngu sameng nä iangärhäkt ama enge bää bää arhani bää nävät iangärhäkt ama lat dä sa qale ngo va

ama tpäskiarharhäng. Ngäni nän iva nga rhoqoräkt i ngu sameng na ngät dä sa qaku mamär iva ngut len doqoräkt i mamär iva ama qraräqa na ngo i ngu sameng.

*Ma Pol Aa Enge Na Ama
Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät*

²¹ Gua ruaqa ma Tikikus kärakni i gua snäng bät a qa dä ma Engeska sa qat nanakt na qa sa aa lat diva qä quoar na ngän säväti iarhongäkt moe ivakt iva ngän di mamär vät a ngän iva ngänät dräm i aingo di qale ngo rhoqor mäniekt dä sa nguat tualat na agi a lat.

²² Sa ama rharimini i ngua rhäk na qa sagem ngän divakt iva mamär iva ngänät dräm i aiut di agirhong ngät dän bät a ut dä qosaqi ivakt iva qät sämaqrot na ngän.

²³ Aurha ruavek, mamär iva qale ama bulap dä ama lavuqi qi na ama qatnanakt gem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmämäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krais.

²⁴ Mamär iva qale ama ñämsävätki ge iarhakt moe qärrarhae i arha snäng bät aurha Engeska ma Jisas ma Krais na ama lavuqi qärraktni i qaku rhäktäksot na qi.

Ma Filipaiqäna

Ama Rhäväksäas

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämäda e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai.

Ma Pol qa säm iva sage ama Filipaiqäna di nani a qa iva qa rhes pät ama mär sagem da nävät ama vänbon gärangätni i sa rha rhäk na ngät ba qa rhoqoräkt i rhat dräm na qa i qale qa e ma Rom dä va qa rhoqunäga väät a rha sävät a nas maräkt. Qosaqi nani a qa iva qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron gärangätni i rhi na ngät nani a ne dä va qale rha da ama iar na ama sämagaininanas dä va sägäni na rha da arhä mämugunäs angärha ron. Ama dängdängininaäm di qa rhonsävät a rha sävät ama Judaqäna sää arhä qärhong gärqärhongni i nani a rha iva rhit päs ama Filipaiqäna sää irhong bää sävät ama ruvek mänguräp mää rha qärrahani i rhi qoar i qrekt bää isiska väät a ut mäni ma Krais dä rhoqoräkt di isiska väät a ut iva ut tualat na ama lat ama vu ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Dä Qä Nän Sävät Ama Filipaiqäna (1:3-11)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:12-26)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot (1:27-2:18)

Ma Pol Aa Ruaiom Da Ama Lat Na Ama Sameng Ama Mär Ngät Angärha Ron (2:19-30)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Guläñem Na Ama Ruvek Sa Arha Lat (3-4:1)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Sämaqrot (4:2-23)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämäda E Ma Filipai

¹ Aingo ma Pol ngu nä ma Timoti qärrakni i qale qa gem ngo di ama larhiom na un bää ma Jisas ma Krais aa rem.

Bää ngut säm sävät ama qatnanaktpämäda moe qärrahani i qale rha mäni ma Jisas ma Krais e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai näkt kosaqi sävät ama latta qärrahani i rhit lu väät ama qatnanaktpämäda dä qärrahani i rhat tualat i rhat tatnärha ama qatnanaktpämäda.

² Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap sagegem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krais.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Sa nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa väät ama rhodäm moe qärrangätni i nguat tu gu snäng sävät a ngän.

⁴ Bää väät kärangätni gua nän moe sävät a ngän moe dä sa vasägos dä ngu nän sa ama märmärgem

⁵ Inguna nävät angän matnärhäm sävät ama lat kärangätni i nguat tualat na ngät i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät mänsäng nävät ama narhoer qa ama qunäga bää äkt bää sarhäkt.

⁶ Näkt sa nguat dräm mamär i iaqäkt kärak i sa qa nasäng na ama mär ngät ama lat pät angäna iar diva qä rhäksot na ngät pät ama qunäga qärrakni iva evär dä ma Jisas.

⁷ Bää aingo di nguat nari i ama märmärm gem ngo iva nguat tu gu snäng doqoräkt sävät a ngän inguna sa aingän di ngän nämät gu snängaqa inguna aingän moe di sa ngän matnärhäm ngo sää iangärhäkt gua lat kärangätni i sa ngä män nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki rhoqoräkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä rhoqoräkt i ngut täväkt sa ama sameng ama mär ngät dä ngut sämaengäktki na ngät.

⁸ Bää ma Ngämuqa di sa qat dräm i nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän dä gua snäng bät a ngän doqor ma Jisas ma Krais i sa aa snäng bät a ngän.

9 Näkt gua nän di rhoortäqyia, ama lat kärangätni i angäna snäng bät arhani diva ngärhi rhir masirhat bää va ama mädrämäda na ngän masirhat dää va qunäga vät a ngän mamär

10 ivakt iva mamär iva qunäga vät a ngän sä iangärhäkt ama lat kärangät i ama mär ngät mamär dää va ngän dualat na ngät bää äkt iva ama qumärqumärta na ngän bää va qaku mamär vät aung iva qä rhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs pät ama qunäga qärakni iva evär dää ma Jisas.

11 Bää va rhäqäp ngän na ama gavam gärangätni i ama räkt ngät ama lat kärangät i ngät dän nävät ma Jisas ma Krais bää va iangärhäkt ngärhit bon da ama murhämeska dää ama ansäss sage ma Ngämuqa.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Ngärhit Trut INgät Tet Ma Ama Qrot

12 Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i ama lat kärangätni i sa ngä män bät a ngo di iangärhäkt ama lat ngä matnärhäm i ngä rut na ama sameng ama mär ngät bää ngät tet

13 ivakt iva ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhit lu vät ama tpäskinaqa aa vätki rhi na arhani ama ruvek moe di qunäga vät a rha i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dinguna nguatuat bää bää ma Krais.

14 Näkt ama rhäqäp na rha masirhat nävät ama qatnanaktpämäda di sa arhä qatnanakt mäni ma Engeska ngä ir nävät iomäkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dää sa ama qräräkta na rha masirhat iva rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge dap kaku rhit len.

15 Ngäktki i arhani di rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät Krais nävät ama snängaqa ama vu qa sävät a ngo dää nani a rha iva rhat tusar nä gua lat soko di arhani di rhi sameng na ngät nävät ama snängaqa ama mär qa.

16 Iarhakt kärarhae i rhi sameng nävät ama snängaqa ama mär qa di rhat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa arha snäng bät a ngo inguna rhat dräm i sa ma Ngämuqa qa mu ngo

rhe divakt iva ngua rhair särha ama sameng ama mär ngät.

17 Dap kärarhani i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Krais nävät ama snängaqa ama vu qa i rhat tu nas narhoer di nani a rha iva rhat tusar nä gua lat. Iarhakt di qaku rhat tualat nävät ama engäktki dap tat tu arhä snäng iva rhit bon ngo rha ama märän doqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng.

18 Soko di qaku qänäskänes ngo nävät iangärhäkt ama lat. Inguna näma dää arhani di rhi sameng nävät ama engäktki sävät ma Krais dap arhani di qaku dap aingo di märmär gem ngo inguna ama sameng sävät ma Krais di qop ngät tet.

Ma Pol Qa Qoar I Qa Di Rhoqoräkt I Qat Däqäm Di Bä Bä Ma Krais

Bää ngäktki iva märmär gem ngo

19 inguna nguatuat dräm i nävät angäna nän dää nävät ma Jisas ma Krais aa Qloqaqa aa matnärhäm dää va rha rhuisiska vät a ngo.

20 Nguat tamän doqoräkt dinguna aingo di nani a ngo masirhat dää nguatuat nanakt iva qaku mamär iva aqlus pät a ngo dap pa nävät ama sämaqrot ama mor ngät täkt toqor vät ama rhodäm moe dää sa va ngut sek sä ma Krais päägu släqyige i näma dää nävät ama iarura nävät ama tñäppki.

21 Bää aingo di rhoqoräkt i nguatuat däqäm di bää bää ma Krais bää rhoqoräkt iva nguü ñäp dää va ama märmär gem ngo masirhat.

22 Näkt ngakt bää qoki as kale ngo i nguatuat däqäm bät ama släqyige dää sa va iomäkt di gem ngo diva ama märmär inguna va nguatuat tualat nä ma Krais aa lat bää va ngärhit sa ama gavam. Soko di qaku nguatuat dräm i nani a ngo iva nguatuat däqäm ura va nguü ñäp.

23 Bää rham däkt ngärhi rharbane na ngo. Nani a ngo masirhat iva ngua rhet bää va qale ngo nguü nä ma Krais inguna rhoqoräkt di gem ngo diva ama märmär masirhat.

24 Soko di ama märmär masirhat iva as nguatuat däqäm bät ama släqyige ivakt iva nguatuat tatnärhäm ngän.

25 Bä nävät tom däkt dä sa nguat dräm iva as kale ngo bär va as nguat tatnärhäm ngän ivakt iva qrätkrot pät a ngän dä va märmär gem ngän da angän gatnanakt angärha ron.

26 Rhoqoräkt divakt iva väät ama qäväläm gärqomni iva qale ngo gem ngän dä sa va mamär väät a ngän iva märmär gem ngän masirhat nävät ma Jisas ma Krais inguna nävät gu mänmänäs sagem ngän.

27 Sokt di qärqomni i ama vit na äm di mamär iva angäna iar diva ngät tet parhäm ma Krais aa iar ivakt iva näma dä va ngua rhän iva ngu lu ngän ura qaku qale ngo gem ngän dä sa mamär iva ngu nari sävät a ngän i sängäk na ngän sa angäna lat bär ngänät mair ma ama qrot sa ama sängäk ama snängäqa i ngänät mair irhäm ne sa ama sameng ama mär ngät ivakt iva ama ruvek tat nanakt na ngät.

28 Dap nga rhoqoräkt i ngän du-alat toqoräkt di qosaqi va qaku ngän natlen guani qärqäni i angäna ikkäna rhat tair sä ini sävät a ngän. Bä iangärhäkt angäna lat diva ngärhi qur a rha iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas dap aingän diva ngäni rha ama mumaiar. Näkt ma Ngämuqa di iaqäkt kärak iva qa rhualat nä iangärhäkt ama lat.

29 Inguna nävät aa ñämsävätki di sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qaku sokt ngänät nanakt nä ma Krais dap kosaqi va ngäni rha ama märän nävät a qa

30 rhoqoräkt i qale ngän da ama sängäkt ama ulaqi arha ron gäraktni i sa ngän lu ngo i qale ngo da arha ron bär qosaqi rhäkt di sa ngänät nari i qoki as kale ngo da arha ron.

2

Ma Krais Di Ama Siqukti Na Qa I Qa Säm Ama Gaini Na Nas

1 Inguna nävät iomäkt i ma Krais kä säämqrot na ngän dä aa snäng bät a ngän bär rhangät täkt ama lat di ngärhit täsläp pät a ngän dä aingän di sa qale ngän da ama mär as ama mämugunäs angärha ron ngän na

ama Qloqaqa ama Qumärqmärqa dä aingän di sa qänäskänes ngän sävät a ne bär ngän dualat mamär sä ne

2 dä sa mamär iva ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo masirhat i sa qale ngän i ngän dares ba ne sävät iarhongäkt moe dä va angäna snäng bät a ne dä va qale ngän mamär toqor qre i ama sängärahae na ngän i sängäk na angän mädräm.

3 Qale ngän namualat nä guani iva ngän du nas narhoer ura ngän dair na nas dap kinak nävät ama sämagaininanas dä va ngänät lu arhani i rha di rha vit pa angän bäs.

4 Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka diva qaku sokt känäskänes ka sävät aa iar maräkt dap mamär iva qosaqi qänäskänes ka sävät arhani arha iar.

5 Näkt mamär iva ama snängäqa mänguräp mä ngän diva qa rhoqor ma Jisas ma Krais aa snängäqa

6 i näma dä äkt bär aina iar qä nä ma Ngämuqa di ngät toqorne sokt di sa qaku qa mu nas iva as kale qa i ma Ngämuqa na qa

7 dap kinak ka mualat sä nas bär qa män i ama gaini na qa i ama latka va arhani arha rem gäraktni i sa aa nan gia säl a qa i qa män i ama ruqa na qa.

8 Näkt toqoräkt i qa män doqor ama ruqa dä sa qa säm ama gaini na nas i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängäqa i näma dä va qä ñäp bär qäqi rhoqoräkt i mäni ama sämänanamuqa.

9 Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Ngämuqa qa sek sä qa masirhat näkt ka von ga rha ama ngärhipki qäraktni i rhakt puk daver angätni ama ngärhep moe angät tpäas.

10 Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt divakt iva iarhakt moe näda ama usäpkä arha ron dä nämäni ama ivätki dä namanao nävät amä ivätki va rhit kutdrir sage ma Jisas aa ngärhipki dä va rhi näda arhä quum sä nas

11 dä rha moe asägäk asägäk diva sävetka qä quoar i ma Jisas ma Krais di ma Engeska. Bä rhoqoräkt i rhat tu-alat toqoräkt dä sa va iangärhäkt arha lat ngärhit bon da ama murhämeska

sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

Mamär Iva Qale Ngän Doqor Ama Neraqa Mäni Ama Ivätki

¹² Bä äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, sa rhoqor vasägos i ngänät dräm ngän det parhäm gua enge di sa mamär iva rhäkt diva ngän dualat parhäm iangärhäkt ama mu-maiar qärangätni i sa ngän da ngät sa ama tlenga ama mor qa. Mamär iva qaku sokt toqoräkt i qale ngo gem ngän diva ngän dualat toqoräkt dap padi va ngän dualat masirhat toqoräkt kre va qaku qale ngo gem ngän

¹³ inguna qärakni i qat tualat päm ngän di ma Ngämuqa bää qa di qat täranas na ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa dää va ngän dualat na ama lat kärangätni i nani a qa na ngät.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat nä iarihongäkt moe dap pa qale ngän natmärhamängus ura ngän nasnanbät i mäniekt bää va ngän dualat nä irhong.

¹⁵ Va ngän dualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angätpäs dap pa qaku angäna anga vuini i ma Ngämuqa aa es na ngän gärarhani i sa mamär na rha dää aa saqong gärarhae i sa qale rha mänguräp tit täkt ama qoengait na ama ruvek kärarhani i sa maya na arhä mädräm dää ama vu arha lat. Bä mänguräp iarhakt ama ruvek dää ngäni sen i ama neraqa na ngän mäni ama ivätki

¹⁶ i ngänät sangar mamär sävät ama sameng na ama iar ivakt iva vät ama qunäga qärakni iva evär dää ma Krais dää va mamär iva märmär gem ngo masirhat nävät a ngän inguna iangärhäkt gua lat kärangät i ngua mualat na ngät gem ngän di sa qaku ngä met mavängam dap kinak ngä sa angät gavämgi.

¹⁷ Bä näma dää va rhi rhor nä gu biaska rhoqor ama wain iva na ama vodämes ngä na angän bodämes nä qärangätni angän gatnanakt sokt di aingo diva ngu qok bää va märmär gem ngo masirhat ngu na ngän moe.

¹⁸ Näkt kosaqi rhoqorne gem ngän i aingän di mamär iva ngäni qok bää va märmär gem ngän masirhat ngän na ngo.

Ma Timoti Qä Nä Ma Epafroditus

¹⁹ Nguat nanakt nävät ma Engeska ma Jisas iva ngu lir ngu rhäk nä ma Timoti sagem ngän ivakt iva aingo diva ngu rha ama sämaqrot nävät kärangätni ama enge sävät a ngän.

²⁰ Inguna qaku gua anga ruaqa qärakni i qa rhoqor qa qärik iva qänäskänes ka bää va qat tatnärhäm ngän mamär.

²¹ Arhani moe di qoki rhat tualat parhäm arhä qänäskänes maräkt dap kaku rhat tualat parhäm ma Jisas ma Krais aa qänäskänes.

²² Dap sa ngänät dräm mamär nä ma Timoti i ama mär aa lat kärakni i sa qat tualat kä na ngo sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qä na aa mamäk.

²³ Bä äkt i nguat nanakt iva ngu lir ngu rhäk na qa sagem ngän gre va ngu lu iva rhoqor mäniekt gem ngo.

²⁴ Näkt nguat nanakt nävät ma Engeska iva qaku qale qale dää qosaqi va aingo diva ngua rhet sagem ngän.

²⁵ Nguat nari iva qoki ngu rhäk na gua ruaqa ma Epafroditus sagem ngän. Qa di sa qat tualat kä na ngo na ama sägängät ama lat da ama sägäkt ama ulaqi arha ron mäni ma Krais bää qa di iaqäkt kärak i sa ngän däk na qa sagem ngo ivakt iva qat tatnärhäm ngo sä iarihongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong.

²⁶ Ngut täk na qa inguna qa di sa nani a qa masirhat iva qä lu ngän bää qa nari i airäs ngän inguna sa ngän nari i aräm ga.

²⁷ Bä qoki ngäktki i aräm ga bää sa qorhäs iva qä ñäp. Sokt di qale ma Ngämuqa aa lavuqi vät a qa bää qaku sokt pät a qa dap kosaqi vät a ngo ivakt iva qale rhoqoräkt i saqi as ngut ta aktni ama iräski.

²⁸ Bä äkt i aingo di nani a ngo masirhat iva ngu rhäk na qa sagem ngän ivakt iva aingän diva märmär gem ngän masirhat toqoräkt i saqi as

ngäni lu qa dap pakt iva aingo diva qaku qänäskänes ngo masirhat.

²⁹ Bä äkt iva ngäni ar sä qa sagem mes nävät ma Engeska nävät angän märmärgem moe näkt mamär iva ngäni sämamor na qa qä nä iarhakt kärarhae i rha rhoqor qa

³⁰ inguna qorhäs iva qä ñäp toqoräkt i qat tualat nä ma Krais aa lat. Qaku qa ñäp sokt di sa qa rhäkmu na nas iva qä ñäp ivakt iva qa rhualat na ama lat kärangätni i qaku mamär iva ngän namualat na ngät iva ngän datnärhäm ngo.

3

Sävetka Di Ama Räktka Na Qa Nävät Aa Qatnanakt Mäni Ma Krais

¹ Gua ruavek, va ngu sot nä gua enge dä va ngu qoar na ngän i mamär iva märmär gem ngän masirhat mäni ma Engeska. Sa qaku arusus pät a ngo iva saqi as ngut säm ama enge qärangätni i sa mudu ngua säm a ngät bä ba ngän inguna va iangärhakt ama enge ngät tatnärhäm ngän.

² Mamär iva ngänit lu nämät iarhakt kärarhae i rha rhoqor ama mluñ* gärrarhae i rhat tualat na ama vu ngät ama lat kärarhae i rhi nädäkt ama ruvek arhä släqyigleng.

³ Inguna aiut di ma Ngämuqa aa ruvek na ut maengäktki qärarhae i sa aa Qloqaqa qa däktsäng mä rha qärarhae i rhi nänsä sage ma Ngämuqa nävät aa Qloqaqa dä urhit bon da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Krais. Iangärhakt ama lat moe di nämä dä ama ruvek ta däktsäng mä ut ura qaku.

⁴ Sokt di nak aingo di mai mamär väti a ngo iva nguat nanakt na ama lat toqoräkt kärangätni iva ama ruvek tat lu ngät. Näkt ngakt bä saqi as aung ga ni e qäarakni i qat tu aa snäng i mamär väti a qa iva qat nanakt na arhongni rhoqoräkt dä sa va ngu qoar i aingo di

mamär väti a ngo masirhat pä iaqäkt aa uväs iva nguat nanakt nä ama lat toqoräkt bä ba ngo.

⁵ Iangärhakt ama lat di rhoqortäqya, väti ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga nasot toqoräkt i gu nan gia sa ngo dä sa rha däkt säng mä ngo. Aingo di ama Israelqa na ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. Aingo di ama Hibruqa na ngo mamär nämäni ama Hibruqäna. Bä aingo di sa ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng i ama Farisiqa na ngo.

⁶ Bä mäqi nani a ngo masirhat iva ama ruvek tit päs iangärhakt ama Muräkt angärha rhäng dä soknga ngua sangäm na ama ruvek mavängam iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Krais. Näkt ngakt bä mamär väti aung iva qa rhän i ama räktka na qa nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dä sa aingo di ama räktka na ngo rhoqoräkt inguna sa ngua met parhäm ngät mamär.

⁷ Sokt di iangärhakt ama lat moe kärangät i mudu nguat tu gu snäng i mamär iva ngät tatnärhäm ngo di rhäkt di sa nguat tu gu snäng i ama mäñmäñini na ngät inguna nävät ma Krais.

⁸ Bä äkt i ngu qoar i nguat lu iarhongäkt moe i ama mäñmäñini nä irhong dinguna iomäkt i sa nguat dräm ma Jisas ma Krais gua Engeska di äm ngä vit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Bä nävät a qa dä sa ngua met daqule iarhongäkt moe bä rhäkt di sa nguat lu irhong i ama qlanäga ivakt iva aingo diva bä ba ngo nä ma Krais.

⁹ bä va aingo diva ngo nämäni qa. Näkt aingo diva qaku ama räktka na ngo nävät a nas maräkt inguna ngua met parhäm ama Muräkt dap kinak pa ngua rhän i ama räktka na ngo nävät iomäkt i sa nguat nanakt nä ma Krais. Iangärhakt ama lat kärangät i sävetka di ama räktka na qa di ngät

* ^{3:2} ama mluñ Ama Judaqäna di rhat tu arhä snäng i ama mluñ di ama släkt ama vu ngät mamär. Va Ama Ñämñäm Sage Ma Jon di iarhakt kärarhae i ama vu rha mamär bä äkt i qaku mamär iva rha rhon säva ama qumärqumär äm ama värhäm ama mor äm di sa ma Jon ga mes ta i ama mluñ.

nage ma Ngämuqa nävät ama qat-nanakt.

¹⁰ Sa ngua met daqule iarhongäkt moe di qosaqi ivakt iva nguat dräm ma Krais mamär dä va ngu nari ama qrot pät gua iar qärangätni i ngä märanas na qa nämät ama tñäpki bä va ngu rha ama märänga rhoqor qa i nguat dän doqor qa sä qäraktni aa tñäpki

¹¹ bä rhoqoräkt di nguat nanakt iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki.

Mamär Iva Rhäktuk Pät A Ngän Iva Ngän Dän Doqor Ma Krais

¹² Qaku nguat tamän i sa ngua män doqor ma Krais ura ngua män i sa mamär na ngo rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa snängqaq dap kinak täktuk pät a ngo ivakt iva ngu sangar iangärhäkt ama iar qärangät i sa ma Jisas ma Krais ka rha ngo ivakt iva ngu sangar a ngät.

¹³ Gua ruavek, kaku ngu naqoar i sa ngua rha ngät. Dap sokt ani qärqäni i nguat tualat nani ini di ngut kyiradeng nä iarhongäkt kärqärhong i irhong nga e säng gua rhäng dap täktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhän ge qärqärhongni i as irhong nga e vä gu qamäs.

¹⁴ Rhäktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär bär va ngua rhän bät ama muqutka ivakt iva ngu rha ama rhitsek kärangätni iva ma Ngämuqa qa rhes ngo sa rhävuk sädä ama usäpkı arha ron nävät ma Jisas ma Krais.

¹⁵ Mamär iva aiut kärarhae i sa ama sräpta na ut mäni ma Krais di ut tu ut snäng doqor täkt. Sokt di ngakt bär aung nävät a ngän di qaku qat tu aa snäng doqor ut sävät guani dä qosaqi va ma Ngämuqa qa rhuqunäga väti a ngän mamär sä ianiäkt.

¹⁶ Sokt ama lat kärangätni i ama vit na ngät diva as ut tet parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa muqunäga väti a ut sä irhong.

¹⁷ Gua ruavek, mamär iva ngän dät a ngo dä ngän det nasot iarhakt

kärarhae i sa rhat tet parhäm gu siqutki nä qärangätni arha lat.

¹⁸ Inguna ma ama rhäqäp nä imek di sa ngut don sävät a ngän i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qärarhani i arha lat ngärhi sameng i rhat tair särha ama rhisu sävät ma Krais aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa. Näkt täkt dä sa ama qoep mät gu saqong dä saqi as ngut don sävät a ngän.

¹⁹ Iarhakt ama ruvek diva rha rhon sämät ama mudäbäs ama sok dä bäs. Arhä släqyigleng angät snängqaq di arhä ngämuqa na qa. Bä rhit sek sä nas nävät arha lat kärangätni i mai mamär iva aqlus pät a rha väti angät tpäs. Näkt arhä snängqaq di qale qa väti iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong de mäni ama ivätki.

²⁰ Sokt di aiut di aurha ivärhäsi di da ama usäpkı arha ron dap kali lut nani aut Mumaiar ma Engeska ma Jisas ma Krais iva qa rhän näda arha ron

²¹ qärak iva qä qutsasorhane na aut släqyigleng gärqiglengni i ama eqokt igleng bär va igleng ngä rhän doqor aa släqyige qärqigeni i ama murhämeska väti ige nävät ama qrot kärangätni i mamär väti a qa iva qäqi qat turäkt daver iarhongäkt moe na ngät.

4

¹ Bär äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bär a ngän dä nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän, aingän di gu märmärgem ama mor ngät dä gu rhitsek na ngän. Gua mär ta gua ruavek, mamär iva ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.

Ma Pol Aa Rhäsläp Dä Aa Sämaqrot Dä Aa Nän

² Ngu nän ma Yuodia qi nä ma Sintike ma ama qrot iva sägäk na en mäni ma Engeska.

³ Näkt kosaqi gua mär qa gua rúaqa qärakni i sa un dualat na ama sägängät ama lat, ngu nän nge iva ngia rhatnärhä rhem däkt ama evovem gärqem i sa ngu na em ut tualat mamär na ama sameng ama

mär ngät angärha lat bā qosaqi in dualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat in nä ma Klemen näkt sävät gua ruavek moe ama latta qärrahani i arhä ngärhep di nga e va ama abuk na ama iar.

⁴ Mamär iva märmär gem ngän masirhat pasägos mäni ma Engeska. Bä rhäkt di saqi as pa ngu qoar i, "Märmär gem ngän."

⁵ Mamär iva angäna lat kärangätni i ngän dualat na ngät mänguräp ama ruvek moe di na ama bulap. Ma Engeska di sa qorhäs iva qa rhän

⁶ bā äkt iva qale qänäskänes ngän sävät guani dap kinak pa ngäni nän ma Ngämuqa sävät iarhongäkt moe. Mamär iva ngänit bon dä qärrangätni angäna nän dap pa ngän des ama mär sagem ga rhoqoräkt i ngäni nän ga rhä iarhongäkt kärqärhong i sa ngänit läknani irhong.

⁷ Bä nga ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa aa bulap kärangätni i ngä met e na ama ruvek arhä mungäsnäng diva ngärhit lu vät angän snängaqa dä angän mädräm mamär mäni ma Jisas ma Krais.

⁸ Gua ruavek, va ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä sa va ngu qoar toqortäqyia, agirhong gärqärhongni i ama engäktki nä irhong bā agirhong gärqärhongni i mamär iva urhit kutdrir sagem irhong bā agirhong gärqärhongni i maräkt nä irhong bā agirhong gärqärhongni i ama qumärqumär irhong bā agirhong gärqärhongni i ama mär irhong da ama ruvek arhä saqong bā agirhong gärqärhongni i ama ruvek tat tamän mamär sävät irhong bā agirhong gärqärhongni i ama mär irhong mamär bā agirhong gärqärhongni i märmär ge ma Ngämuqa nävät irhong di sa iarhongäkt moe di mamär iva ngän du angän snäng sävät irhong basägos.

⁹ Bä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua su ngän däm irhong dä qärqärhongni i sa ngän da irhong nagem ngo dä qärqärhongni i sa ngän nari irhong nämät ngo dä

qärqärhongni i sa ngän lu irhong i nguut tualat nä irhong di sa mamär iva ngäni sumät ivakt iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dä va ma Ngämuqa qärakni i qät bon ut ta ama bulap pa qale qa gem ngän.

Ma Ngämuqa Aa Matnähräm Bä Bä Ma Pol

¹⁰ Märmär gem ngo masirhat mäni ma Engeska i nasot ama uiu äm ama qäväläm dä saqi as ngän gur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. Nak nguut dräm i vasägos dä qänäskänes ngän sä ngo sokt di qaku angäna anga iska mäqi inamäk bā sarhäkt kärakni i näväm ga dä va ngäni qur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo.

¹¹ Näkt kaku qale ngo mät ama tläqa bā äkt i nguut tamän doqor täkt inguna sa varhämes na ngo iva qale ngo bā mamär sä ngo nävät agirhong gärqärhongni i irhong nga e gem ngo.

¹² Sa varhämes na ngo iva qale ngo rhoqoräkt i gu qärhong masirhat bā qosaqi rhoqoräkt i qaku gu nga qärhong masirhat. Sa ngua su i da ama rhodäm moe maos maos angärha ron dä sa varhämes na ngo rhoqoräkt i gua tmäs masirhat iva nguut täs bā qosaqi rhoqoräkt i anoeng mä ngo. Dä varhämes na ngo rhoqoräkt i mamär sä ngo nage gu qärhong masirhat bā qosaqi rhoqoräkt i ngut läk nani guarhong.

¹³ Nävät ma Krais kärakni i qät sämaqrot na ngo dä sa mamär iva vasägos dä varhämes na ngo iva qale ngo bā mamär sä ngo i näma dä agi a lat toqoräkt ngät dän bät a ngo.

¹⁴ Sokt di ama mär angäna lat toqoräkt i sa ngän datnähräm ngo sä gu märänga.

¹⁵ Näkt aingän ma Filipaiqäna di sa ngänät dräm i mäqi rhoqoräkt i ngua nasäng i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät toqoräkt i ngua met nävät ama ngärhäktka ma Masedonia dä sa qaku guavek anga qatnanaktpämäda qärrahani i rha matnähräm ngo na ama ligär dap sokt ngän.

¹⁶ Bä qäqi rhoqoräkt i qale ngo mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalon-aika dä sa ngän mualat maunmem i ngän däk na ama matnärhäm sävät gua tläqa.

¹⁷ Qaku ngut ñäm nani anga vänbon nagem ngän dap kinak ngut ñäm nani ma Ngämuqa aa modämne bä ba ngän gärangätni i ngät dän inguna nävät angän bänbon.

¹⁸ Sa aingo di ngua rha angän bänbon gärangätni i ama mor ngät masirhat. Aingo di mamär sää ngo nävät iangärhakt angän bänbon gärangätni i ngän däk nä ma Epafroditus sää ngät bä ba ngo. Ngät di ge ma Ngämuqa di ama vodämes kärangätni i ama mär angät tamaska dä nani a qa na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät.

¹⁹ Näkt gu Ngämuqa va qä von ngän dä iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong barhäm gärangätni aa mämägän masirhat nävät ma Jisas ma Krais.

²⁰ Mamär iva urhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa aut mamäk pasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²¹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ama qatnanaktpämda moe mäni ma Jisas ma Krais.

Gua ruavek ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

²² Ama qatnanaktpämda moe rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän bä qoki sa iarhakt kärarhae i qale rha vä ma Sisar aa väntka di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

²³ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

Ma Kolosiqäna

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Ma Pol qat tamän sävät arhongni ivakt iva qää slaräkt na ama Kolosiqäna arhä snängaqä sävät irhong gärqärhongni i irhong doqor ama muräkt masirhat ama qrot ngät kärangätni i ngät turäkt ta ama qatnanaktpämda arha ansäas dä ama ansäas sage ama enselqäna dä ngeunärt dat nañäm mane nä ma Krais dä ama ngaip ngät ama mädräm dä rhat tet parhäm ama ruvek arhä mädräm dä arhä qärhong näkt tit kutdrir sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät.

Ma Pol qä sameng sävät ma Krais i qät sek sää qa säva aa engäktki na äs aa mämugunäss na ama qrot. Dä nasot dä qat tamän i ama qatnanaktpämda di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ta na ama iar qärangätni i sa mamär na ngät nävät ma Krais.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-14)

Ma Krais Di Qa E Daver Iarhongäkt Moe (1:15-23)

Ma Pol Aa Lat Bää Ba Ama Qatnanaktpämda (1:24-2:7)

Ama Isiska Nävät Ama Iar Mäni Ma Krais (2:8-23)

Ama Muräkt Säda Ama Iar Ama Qumärqumär Ngät Angärha Ron (3:1-4:6)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:7-18)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Kolosi

¹ Aingo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Krais aa ngangga na ngo parhäm ma Ngämuqa aa snängaqä dä aurha ruaqa ma Timoti qärakni i qale qa rhe qä na ngo di unit täk na ama enge na ama märmärgem sagem ngän

² dä ngut säm sävät a ngän ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani i rhit päs ma Krais aa rhäng mamär qärarhae i qale rha mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa aut mamäk kale ngät gem ngän.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Märi Sage Ma Ngämuqa

³ Vasägos dä un des ama mär sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa mamäk toqoräkt i uni nän sävät a ngän.

⁴ Un dualat toqoräkt dinguna sa un nari sävät angän gatnanakt mäni ma Jisas ma Krais dä un nari i angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe

⁵ nävät iomäkt i sa ngänät nanakt iva bää ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bää ba ngän dävük da ama usäpki arha ron. Mudu sa ngän nari sävät iarhongäkt pa ama enge na ama engäktki qärangätni i ama sameng ama mär ngät

⁶ kärangäti sa ngä män sagem ngän. Bää nak sa väti ama ivätki moe di iangärhäkt ama sameng di sa ngärhit sa ama gavam bää iangärhäkt ama gavam di ngärhi rhir nak kop toqor ngän i ngät tualat mänguräp mä ngän mänsäng bät ama qunäga qärakni i ngän nari ngät dä qunäga väti a ngän maengäktki sä ma Ngämuqa aa ñämsävätki

⁷ i nak kop toqoräkt kre i sa ngän nari ngät nage aurha ruaqa ama mär qa ma Epafras kärakni i qat tualat käna ut. Bää qa di ama latka qärakni i qat tualat na aa lat mamär bää ma Krais iva bää ba ngän.

⁸ Bää qosaqi qa di qa muqunäga i sa angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek moe bää iangärhäkt ama lat di ngät nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa.

⁹ Bää äkt i rhoqoräkt dä sa mänsäng nävät ama qunäga qärakni i sa un nari i angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek dä sa qaku mämae väti a un i uni nän sävät a ngän i uni nän ma Ngämuqa iva qä rhäqäp ngän na

ama mädräm ama mär ngät säävät aa snängaqa qärakni i nani a qa iva ngän det parhäm ga sa ama mär ngät ama mädräm moe ngä na ama mungäsnäng ama mär ngät moe säävät ama lat kärangätni i ama qloqaqa na ngät.

¹⁰ Bä uni nän doqoräkt ivakt iva qale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i nani ma Engeska na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät i ngänit sa ama gavam bät angäna lat ama mär ngät moe dä ngäni rhir vät angän mädräm säävät ma Ngämuqa.

¹¹ Mamär iva ma Ngämuqa qät säämaqrot na ngän na aa qrot moe parhäm gärangätni aa qrot ama enges ngät ivakt iva qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron sa ama bulap bä sa ama märmärgem ama mor ngät.

¹² Va ngän dualat toqoräkt i ngän des ama mär sage ama Ngätmamäk kärakni i qa mualat sää ngän bä mamär vät a ngän iva mugas dä va ngäni rha iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong iva bä ba aa ruvek pa ama Muräktpäm na ama neraqa.

¹³ Ma Ngämuqa sa qa rhäqäs täm ut i qa rhal ut näva ama bängangit angät muräktpäm angät tpäs bä qa mu ut pa aa emga aa Muräktpäm gärakni i aa snäng bät a qa

¹⁴ iaqäkt kärak i qa rhäksasot a ut bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä aurha vuirhong.

Qale Ma Krais Tävuk Daver Iarhongäkt Moe

¹⁵ Ma Krais di qa rha ma Ngämuqa aa iauski maräkt kärakni i qaku mamär vät aung iva qä lu qa bä qa di ma Ngämuqa aa emga na qa qärakni i qa er qale qa näkt mamär dä sa sää iarhongäkt moe qärqärhong i ma Ngämuqa sa qa säm irhong bä qale qa rhävuk daver mä irhong.

¹⁶ Inguna nävät iaqäkt aa emga dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe da ama usäpkı arha ron dä mäni ama ivätki i arhongni qärqärhongni i mamär iva ama ruvek tat lu

irhong dä arhongni qärqärhongni i qaku mamär iva ama ruvek tat lu irhong. Dä qa säm ama vitnirhong gärqärhongni i irhong ngät muqun mät ama mämuqunimek dä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpäm dä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt. Rhärhong däkt bä säävät iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa säm irhong nävät aa emga bä irhong di irhong bä ba qa.

¹⁷ Bä ma Krais di mudu qa er qale qa näkt mamär dä sa sää iarhongäkt moe bä nävät a qa dä sa iarhongäkt moe di irhong ngät sangar a ne mamär.

¹⁸ Bä qa di ama tpäski na qa bä ba ama släqyige na ama qatnanaktpämda. Qa di ama rharimini i qa di ma Ngämuqa aa emga qärakni i ama narhoerqa na qa di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva nävät iarhongäkt moe diva qale ma Krais tävuk daver mä irhong.

¹⁹ Inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga i aa iar moe diva qale ngät pa aa emga

²⁰ bä qosaqi märmär ge ma Ngämuqa iva nävät aa emga dä va qa rhualat sää iarhongäkt moe bä va säägäni nä irhong ngä na ma Ngämuqa i nämä dä irhong nga e da ama usäpki arha ron ura irhong nga e mäni ama ivätki i ama bulap ngät dän sää mänguräp mä irhong ngä nä ma Ngämuqa nävät aa emga aa biaska qärakni i qrir na qa mäni ama sämänanamuqa.

²¹ Näkt aingän gärarhae i sa mudu dä sa qale ngän sañis nä ma Ngämuqa dä qärangätni angän mädräm sa ngä mualat sää ngän bä ngän män i aa ikkäna na ngän i sa ngän dualat na ama vu ngät ama lat

²² di sa qa säm ama säägäni na ngän ngän na qa nävät aa emga aa släqyige rhoqoräkt i sa qa ñäp. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qa rhualat sää ngän iva ama qumärgumärtä na ngän mamär dä va qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät

guani angät tpäs ura va qat tamän mava na angäna lat pa aa qäranas.

²³ Bä va qa rhualat sä ngän doqoräkt kre i vasägos dä ngän det dä qärangätni angän gatnanakt angärha ron ma ama qrot i ngänät sangar a ngät mamär. Dap pa qaku ngän narut nämäni angän gatnanakt sämäni ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngän nari ngät kärangät i sa rha sameng na ngät bä ba ama ruvek moe mäni ama ivätki qärangät i aingo ma Pol di sa ngua män i ama latka na ngo qärakni i qä sameng na ngät.

Ma Pol Aa Lat Sage Ama Qatnanaktpämda

²⁴ Rhäkt di sa märmär gem ngo da gu märän angärha ron gärangätni i ngät dän nävät iomäkt i nguat tatnähräm ngän. Bä nävät iangärhäkt ama märän bä gu släqyige di ngut täksot nä qärangätni ma Krais aa märän bä ba aa släqyige qärqigeni i na ama qatnanaktpämda moe.

²⁵ Sa ngua män i ama latka na ngo bä ba ama qatnanaktpämda rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhärlhangät täkt ama lat iva ngät bä ba ngän bä qat nanakt na ngo sä ngät ivakt iva nguat tuqunäga väät a ngän mamär säävät aa snängaqa

²⁶ qärakni i sa mudu väät ama rhodäm ama uiu ngät dä sa qale qa i ama ngaip ka väät ama qoengitnäk na ama ruvek nasot a ne dap sokt di rhäkt di sa qat tuqunäga sä qa ge aa ruvek.

²⁷ Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qa rhuqunäga väät aa ruvek iva qa rhodämne na ama Jentailqäna masirhat mamär. Bä aa snängaqa ama ngaip ka di rhoqortäqyia, ma Krais diva qale qa vääm ngän bä nävät a qa diva mamär väät a ngän iva ngänät nanakt iva bä ba ngän na ama qävääläm nämäni ma Ngämuqa aa murhämeska.

²⁸ Näkt ma Krais di sa urhi sameng säävät a qa i urhit don säävät ama ruvek moe dä urhi su rha na ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva u rhualat

sa ama qatnanaktpämda moe iva sräp arhä qatnanakt mäni ma Krais.

²⁹ Sa nguat tualat masirhat sä ma Krais aa qrot moe qärlhangätni i qät bon ngo rhäm ngät ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär nä rhangät täkt ama lat.

2

¹ Bä nani a ngo iva ngänät dräm i nak sa nguat tualat masirhat ivakt iva ngua rhatnähräm ngän dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha nämät ama värhäm ama mor äm ma Laodisia dä bä bä iarhakt moe qärarhae i as kaku rha lu ngo nämät arhä saqong.

² Nguat tualat toqoräkt ivakt iva ngu sämaqrot na rha väät arhä snängaqa dä va rhi rhir mäni ama lat kärangätni i arha snäng bät a ne ivakt iva qunäga väät a rha mamär dä sa va rhat dräm mamär nä rhärlhangät däkt kärqärlhangät i sa rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong säävät ma Krais

³ kärakni iva nävät a qa maräkt diva qunäga väät säävetka säävät ama mämägän na ama mädräm ama mär ngät moe dä ama mungäsnäng moe.

⁴ Näkt nguat tamän doqor täkt divakt iva qaku mamär väät aung iva gä nairas täm ngän na agung anga enge qärangätni i mamär iva ngärhi artäm sa ngän snängaqa.

⁵ Inguna ngäktki i väät gu släqyige di sa qaku qale ngo gem ngän sokt di väät gu qloqaqa di sa qale ngo gem ngän. Sa märmär gem ngo iva ngu lu ngän i sa iarhongäkt moe di sa maräkt nä irhong mänguräp mä ngän dä ngu lu qärangätni angän gatnanakt i ama qrot ngät mäni ma Krais.

Ut Däqäm Nävät Ma Krais

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Jisas ma Krais ma Engeska dä sa va ngänit päs aa rhäng mamär

⁷ i sa ngäna at angän gridru mäni qa bä ngän däk pät angäna iar mäni qa dä ngän mu angän gatnanakt mäni qa mamär toqor qre sa rha su ngän bä va rhoqoräkt dä va qosaqi ngän des ama mär masirhat sage ma Ngämuqa.

8 Näkt ngänit lu i varis aung gä namualat sää ngän iva ama latta na ngän ba arha rem i qǟ nasu ngän da akni anga ruvek arhä snängäqa ura qǟ navon ngän da anga iraski na ngät anga enge anga mäñmäñini na ngät kärangätni i ngät parhäm iirhongäkt kärqärhong i ama ruvek ta tu iirhong barhäm arha ikkäna arha lat dǟ varhäm ama iaus kärangätni i ngät nämäni ama ivätki angät muräkt dap kaku ngät parhäm ma Krais aa snängäqa.

9 Inguna ma Ngämuqa aa iar moe di sa qale ngät päǟ ma Krais aa släqyige

10 bäǟ aingän di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ngän na ama iar qǟrangätni i sa mamär na ngät nävät ma Krais kärakni i ama tpäski na qa bäǟ bäǟ iirhongäkt moe maos maos kärqärhong i iirhong ngät turäkt.

11 Bäǟ mäni ma Krais di sa rha däktsäng mǟ ngän sokt di qaku na ama ruvek arhä rhäkt dap kinak iangärhakt ama lat di sa ma Krais ka mualat na ngät. Dǟ iangärhakt aa lat di sa ngǟ rhäksot na ama släqyige angät krot iva ngärhi rhartäm säǟ ngän barhäm ige angät känäskänes.

12 Sa rha baptais pät a ngän di sa rha sassärhäm ngän doqoräkt ngän nǟ ma Krais. Näkt nasot dǟ qosaqi ma Ngämuqa qa märanas na ngän ngän nǟ ma Krais i nävät angän gatnanakt mäni ma Ngämuqa qǟrakni i qat tu-alat na aa qrot masirhat toqoräkt i qa märanas nǟ ma Krais nämät ama tñäpkī.

13 Näkt aingän gärrahae i sa mäqi ama ñäpta na ngän inguna nävät iomäkt i sa qale ngän da ama vuirhong angärha ron dǟ qale ngän ba angän släqyigleng angät känäskänes angärha rem di sa ma Ngämuqa qa mualat säǟ ngän bäǟ ngänät däqäm ngän nǟ ma Krais i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na aurha vuirhong moe.

14 Sa qa mualat toqoräkt toqoräkt i qa rhäksot na ama enge kärangätni i sa rha säǟ a ngät sävät aurha lat kärangätni i mai va urhi rha ama rhäksärhäm bät angät tpǟs.

Iangärhakt ama lat di sa ngǟ märanas toqoräkt i rha edämsǟs pät ma Krais mäni ama sämänanamuqa.

15 Näkt ma Ngämuqa qa sot nǟ iirhongäkt maos maos kärqärhong i iirhong ngät turäkt i qa vuk säǟ iirhong säǟ eraqi i qa mäni nävät iirhong angät tpǟs nǟ ma Krais aa tñäpkī mäni ama sämänanamuqa.

Qale Aung Gä Navon Ngän Da Anga Rhäksärhäm

16 Bäǟ äkt i mamär iva qale aung gǟ navon ngän da anga rhäksärhäm bät iomäkt angät tpǟs i ngiat täs agung anga tmǟs ura ngäni näkt anga reng gärangätni i qǟ qoar iva qaku ngi nata ngät ura sävät anga tmäsimet ama mor imek ura sävät anga equngi anga iaräs na qi ura sävät anga qunäga ama Sabat kärakni i rhat tuqunän bät a qa.

17 Iarhongäkt di nak kop ama iauski nǟ iirhong bäǟ bäǟ iarhongäkt kärqärhong i ama engäktki nǟ iirhong gärqärhong i iirhong nga e ge ma Krais.

18 Mamär iva qale angäna qlak na aung iva qǟ rhäksärhäm ngän i qǟ qoar i qaku ngänit säm ama gaini na nas mamär da aa saqong ura qaku ngäni nänsǟ sage ama enselqäna qǟrakni i qat tair na nas mavängam na ama enge masirhat sävät ama ñämñäm nävät iomäkt i aa mädräm di sa rhäqäp ngät na ama mungäsnǟng sävät a nas.

19 Dap kosaqi qa di qaku qa nämani ma Krais kärakni i ama tpäski na qa qǟrak i nävät a qa dǟ ama släqyige moe ige ngät dän narhämane dǟ qät bon ige rha ama qrot dǟ qǟ nändämne nǟ ige nǟ qǟrangätni i ama släp angärha mudämne dǟ ama qrätkrǟt näkt ma Ngämuqa qät bon ige rha ama iirhriqī.

20 Qre i sa ngän ñäp ngän nǟ ma Krais säǟ ne na ama iaus angät muräkt kärangätni i ngät nämäni ama ivätki dǟ sa ngu lu mäniekt bäǟ sa ngäkt kre i as ngänät däqäm ba ama ivätki at muräkt angärha rem? Mäniekt bäǟ as ngän det parhäm ama muräkt toqortäqyia,

21 "Qale ngänät sangar täni rhäkt" dä "Qale ngän däs ianiäkt" dä "Qale ngänit täk pät erhäni muk."

22 Rhangät täkt ama enge na ama muräkt di ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dä arhä rhisu bä ngät di sävät iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek tit sangar irhong ura rhit täk pät irhong ura rhat täs irhong näkt nasot dä rhäktäksot nä irhong.

23 Ngäktki i ama muräkt toqoräkt di ngäkt kre i ngät dän nävät ama mädräm ama mär ngät inguna ama ruvek kärarhae i rhat tamän doqoräkt di rhi nänsäc nävät ama märmärgem dä rhit säm ama gaini na nas näkt tit bon da arhä släqyigleng da ama märän angärha ron. Sokt di iangärhakt ama muräkt di qaku ngä nanmae väti ama ruvek iva qaku rhat tet parhäm arhä släqyigleng angät känäskänes.

3

Mamär Iva Ngän Durhämes Na Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar

1 Mamär iva nani a ngän iva ngänit ta iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk na äkt i qale ma Krais e i qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär i sa nguna ma Ngämuqa qa märanas na ngän nämät ama tñäpki ngän nä ma Krais.

2 Mamär iva ngän du angän snäng basägos sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk dap kaku sävät kärqärhong i irhong narhe nämäni ama ivätki.

3 Inguna sa ngän ñäp bä angäna iar di sa ngä ngaip ngä nä ma Krais mäni ma Ngämuqa.

4 Näkt nga va rhoqoräkt i ma Krais kärakni i angäna iar na qa qa rhän dä va aingän diva qosaqi ngän dän ngän na qa va ama murhämeska.

5 Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngäni veng iarhongäkt kärqärhong i irhong nämäni ama ivätki qärqärhong i qali lirhong bäm ngän doqor ama lat na ama qavatka dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ama snängaqa ama mor qa iva ngän det parhäm ama släqyige angät

snängaqa dä ama snängaqa iva ngän dualat na ama vuirhong näkt sävät ama lat kärangätni i ngäni alek arhani arhä qärhong inguna iangärhakt ama dängdängini na ngät ama lat di rhoqor qre i ngänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät.

6 Bä nävät iangärhakt ama lat dä sa ma Ngämuqa aa uraqi diva qia rhän.

7 Näkt aingän di sa mudu väti angätni ama rhodäm di sa ngän dualat nä iangärhakt ama lat.

8 Sokt di rhäkt di sa mamär iva ngän det daqule iangärhakt ama lat moe toqor ama uraqi dä ama lat kärangätni i rhäptäp dä angäna ron dä ama vu da angäna ron sävät arhani dä ama lat kärangätni i ngän dämän mava na arhani dä ama lat kärangätni i ngän dämän bät ama enge qärangätni i qaku mamär iva ama ruvek tat tamän bät a ngät.

9 Bä aingän asägäk asägäk di mamär iva qale ngän damän särhäm ne na ama irasirhong inguna sa ngän set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qärangätni angärha lat i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi.

10 Bä rhäkt di sa ngän durhämes na ama iaräs na ngät ama iar. Iangärhakt ama iar di sa ma Ngämuqa qat tualat sä ngät i vasägos dä qät kutsasorhane na ngät i ama iaräs na ngät bä nävät a ngät dä va ngänät dräm a qa mamär.

11 Dä rhangät täkt ama iaräs na ngät ama iar angärha ron di ama ruvek moe di rha rhoqorne i nämä dä ama Jentailqäna ura ama Judaqäna na rha ura iarhakt kärarhae i sa rha däkt säng mä rha ura qärarhani i qaku rha däkt säng mä rha ura qärarhani i ama nañista na rha bä ba ama Grikkäna ura iarhakt kärarhae i rha nävää urqi ura ama latta va arhani arha rem ura qärarhani i isiska väti a rha sokt di ma Krais di ama vit na qa mamär väti iarhongäkt moe angät tpäsi näkt ka di sa qale qa väti ut moe.

12 Näkt aingän di sa ma Ngämuqa qa armeng däm ngän bä ba nas i

aingän di ama qumärqumärta na ngän mamär dä sa aa snäng bät a ngän. Bä äkt iva ngän durhämes na ama lat toqortäqyia, va ngänit laruqi na ne dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät savät a ne dä mamär iva ngänit säm ama gaini na nas dä mamär iva ngän dualat na ama lat sa ama bulap. Mamär iva qale ngän sa ama bulap gem ne

¹³ näkt ngakt bä aung nävät a ngän di qaku mär gem ga na aa ruaqa dä sa mamär iva iaqäkt ama narhoerqa qä qyiradeng bä bä iaqäkt aa ruaqa. Nak kop toqor ma Engeska i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong dä va qosaqi ngän di mamär iva ngänit kyradeng na angäna ruavek sa arha lat ama vu ngät savät a ngän.

¹⁴ Näkt kärqomni i ama vit na äm mamär vät angätni ama lat moe angät tpäs di rhoqortäqyia, mamär iva angäna snäng bät a ne inguna rhangät täkt ama lat diva ngärhit säm ama sägäni nä iangärhäkt ama lat moe iva ngät dän mamär.

¹⁵ Näkt aingän gärrahae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva qale ngän dä ma Krais aa bulap angärharon mäni ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämäda di sa mamär iva iangärhäkt aa bulap ngät turäkt ta angän snängaqa. Dä mamär iva vasägos dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa.

¹⁶ Mamär iva ma Krais aa enge diva qale ngät mamär väm ngän bä va aingän diva ngäni su ne dä va ngänit don savät a ne nävät ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva qale ngän dualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Dä va ngänit tong na ama mabu näva ama Abuk na ama Mabu dä ama mabu qärangätni i ama qatnanaktpämäda rhit tong na ngät dä ama mabu qärangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon ngän däm ngät. Va ngänit tong na ngät i ngän des ama mär namuk nävät angän snängaqa sage ma Ngämuqa.

¹⁷ Bä agi a enge qärangätni i ngiat tamän bät a ngät dä agi a lat

kärangätni i ngiat tualat na ngät di sa mamär iva iangärhäkt moe di ngiat tualat na ngät nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki bä nävät a qa dä va ngiat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

*Ma Pol Aa Enge Bä Ba Ama
Sägärhæ Qärrahani I Rha Nävät Ama
Qatnanaktpämäda*

¹⁸ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas samanao säva angäna egutpek arha rem inguna mäni ma Engeska di maräkt na aurha lat toqoräkt.

¹⁹ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek dap kale ngänit don na anga qrot ngät anga enge savät a rha.

²⁰ Aingän ama rhoes di mamär iva ngän det nasot angän mamäqiom ina enge vät iarhongäkt moe qärqärhong i ngän dualat nä irhong inguna iangärhäkt ama lat di märmär ge ma Engeska nävät a ngät.

²¹ Aingän ama ngätmamäkkäna di qale ngän duräkt ta angän oes ma ama qrot i varis tit kut na nas inguna rhat tu arhä snäng i qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dä mamär nä guani.

²² Aingän ama latta qärrahani i rhat tualat pa arhani arha rem di mamär iva ngän det parhäm gärrahani angäna morta nämäni ama ivätki arha enge bät iangärhäkt angäna lat moe i qaku sokt toqoräkt i rhat lu ngän ivakt iva märmär gem da nävät a ngän doqor ama ruvek kärarhoni i nani a rha iva märmär ge arhani ama ruvek nävät a rha dap kinak pa ngän dualat na angäna lat mamär nävät ama engäktki mät angän snängaqa i ngänit len ma Engeska.

²³ Näkt agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät di mamär iva ngän dualat na ngät mamär i rhoqor qre i ngän dualat bä bä ma Engeska dap kaku bä ba ama ruvek

²⁴ inguna sa ngänät dräm iva nage ma Engeska diva ngäni rha angän dit-sek nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva ngäni rha irhong inguna ngän di nak sa ngän dualat bää ba angäna morqa ma Krais.

²⁵ Inguna iaqäkt kärak i qat tualat nä ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät diva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa vät iangärhäkt aa lat ama vu ngät angät tpäs. Näkt ma Ngämuqa di vasägos dä qat tatnävämne na ama ruvek toqorne varhäm ama sägängät ama muräkt.

4

¹ Aingän ama morta qärrarhani i qale ama latta va angäna rem di mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat sävät a rha dä va ngän du-alat sä rha moe iva rha rhoqorne inguna sa ngänät dräm i qosaqi aingän di angäna morqa rhak pono da ama usäpkı arha ron.

Angätni Ma Pol Aa Enge Na Ama Rhodräp Sae

² Näkt mamär iva qale mämae vät a ngän sa ama nän. Bää nga rhoqoräkt i ngäni nän dä va ama qarhap ngän dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa.

³ Bää nga rhoqoräkt i ngäni nän dä qosaqi mamär iva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qä rhar mät anga tmongi iva nanokt ut ivakt iva urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Krais kärqärhong i qale ngo va ama tpäskiarharhäng bät irhong angät tpäs.

⁴ Ngäni nän sävät a ngo iva ngu sameng näva ama iska qärrakni i gem ngo di maräkt iva ngu sameng näväm ga ivakt iva qunäga vät ama ruvek sä ngät.

⁵ Bää nävät ama mär ngät ama mädräm dä sa mamär iva ngän du-alat na ama mär ngät ama lat sävät iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt nä ma Krais bää va ngän dualat to-qoräkt pät ama qävälap moe qärqapni

i mamär vät a ngän iva ngän dualat togoräkt.

⁶ Näkt pasägos dä mamär iva angäna enge di na ama lavuqi dä ngän damän na ama enge qärangätni i rhoqor qre i ngän mu ama qyiräpki vät ama tmäs ivakt iva ngänät dräm iva ngän duvät pät ama ruvek asägäk asägäk aa snanbät di rhoqoräkt.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem

⁷ Näkt ma Tikikus pa qä qoar na ngän sävät kärangätni gua lat moe. Qa di aurha ruqa qärrakni i gua snäng bät a qa dä ama latka na qa qärrakni i vasägos dä mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sa aa lat näkt ka qä na ngo un dualat nä ma Engeska aa lat.

⁸ Sa ngua rhäk nä ma Tikikus sagem ngän di nävät täni rhäkt ama rharimini ivakt iva aingän diva ngänät dräm i aiut di qali lut toqor mäniekt dä va qä sämaqrot na ngän.

⁹ Bää ma Onesimus kärakni i qa nävät a ngän di ut nanakt na qa sa ama lat dä aurha snäng bät a qa dä urhit täk na qa qä nä ma Tikikus sagem ngän. Näkt pa ini sameng bää ba ngän sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas te.

¹⁰ Bää ma Aristarkas kärakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Dä qosaqi ma Mak kärakni i sägärhae na qa sävät ma Barnabas di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ngakt bää qa rhän gem ngän dä sa ngäni ar sä qa sagem mes. Va ngän dualat sä qa rhoqoräkt toqor varhäm ama enge qärangätni i sa qre ngua von ngän däm ngät.

¹¹ Näkt kosaqi ma Jisas kärakni i rhat tes ka i ma Jastus di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Rhärha rhäkt ama gamoe di sokt ta i ama Ju-daqäna na rha nä mänguräp kärarhani gua ruavek ama latta qärrahae i ut tu-alat bää bää ma Ngämuqa aa Muräktpäm bää rha di sa rhat tatnärhäm ngo mamär.

¹² Bä ma Epafras kärakni i qa nävät a ngän gärak i ma Jisas ma Krais aa latka na qa di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ka di vasägos di sa qä nän ma ama qrot säväät a ngän iva sräp ngän bär va ama qrot angän gatnanakt mamär dä va ngänät dräm ama lat moe mamär qärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät.

¹³ Nguat tamän doqor täkt dinguna nani a ngo iva ngänät dräm i sa qat tualat toqoräkt masirhat bär ba ngän dä bär bär iarhakt kärarhae i qale rha mät ama värham ama mor am ma Laodisia dä ma Hierapolis.

¹⁴ Näkt ma Luk kärakni i qat dräm gat tumäräspät kärak i aurha snäng bät a qa qä nä ma Demas di init täk nä in märmärgem sagem ngän.

¹⁵ Sa va ngäni von dä gu märmärgem sage gua ruavek ama qatnanaktpämda e ma Laodisia dä sage ma Nimfa näkt sage ama qatnanaktpämda qärarhani i rhat dräm bärspästämne na rha va arha vätkä.

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mes pä rhakt täkt ama abuk bär ba ngän gane dä qosaqi mamär iva arhani rha rhes päm gi bär ba ama qatnanaktpämda mät ama värhäm ma Laodisia. Bär qosaqi mamär iva ngän des pa ama abuk käraktni i sa ngua rhäk na qi sae ma Laodisia.

¹⁷ Näkt pa ngäni qoar nä ma Arkipus toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi sot na ama lat nage ma Engeska qärangätni mamär iva ngiat tualat na ngät.”

¹⁸ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

Mamär iva qale räträt pät a ngän i aingo di qale ngo va ama tpäskiarharhäng.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki gem ngän.

Ma Tesalonaikaqäna 1

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt päm da e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt päm da di sa qale rha e mänguräp mää rha.

Ma Pol qa säm bää rhäkt täkt ama abuk ivakt iva qä sämaqrot na ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda da ama märän angärha ron dää va qä rhodräp ta sävät ama räkt ngät ama lat da ama qatnanaktpämga aa iar angärha ron. Dää va qä rhonsävät a rha iva qale qale rha ge guavek ama qatnanaktpämda qärrarhani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dap pa rha maräkt tat tualat dap pa qa rhuqunäga mamär sävät ama qatnanaktpämda arha iar iva qale ngät koe nai nasot toqoräkt i rhit nääp pää ma Krais aa mänmänäs ama unmem nas angät kamäas.

Ama qävälap ama ngärhäqyet na ap moe di angätni angärha dängdängini na ngät angärha enge di ngät tamän sävät ma Krais aa unmem na äs aa mänmänäs dap ama levaet na äm ama qäväläm di äm ngät tamän masirhat sävät a äs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage
Ma Ngämuqa Nävät Ama Tesalonaikaqäna (1)

Ma Pol Qät Täväktsäs Sävät Aa Lat
Dää Sävät Iomäkt I Qale Qa Sañis
Na Rha (2-3)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bää Ba
Ama Tesalonaikaqäna (4-5:22)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät
Tpäs Na Ama Nän Dää Na Ama
Enge Na Ama Märmärgem (5:23-
28)

*Ma Polqäna Rha Säm Ama
Märmärgem Sage Ama Qatnanak-
tpämda E Ma Tesalonaika*

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärrarhani i rhit päs ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Krais ina rhäng.

Mamär iva ama nämsävätki dää ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa.

Ama Tesalonaikaqäna Arha Iar Dää Arhä Qatnanakt

² Vasägos dää ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän dää qosaqi vasägos dää ut tes navät na ngän bät aurha nän

³ sage ma Ngämuqa aut mamäk i qop pasägos dää ut tu ut snäng sävät angäna lat kärangätni i ngät dän nävät angän gatnanakt bää angäna lat kärangätni i ngät täranas nävät angän lavuqi näkt angän mämairäs i ngänät mair ma ama qrot. Bää iosäkt angän mämairäs di äs ngät dän nävät ama qatnanakt ama qrot ngät mäni aurha Engeska ma Jisas ma Krais.

⁴ Aurha ruavek, ut dräm i aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän di sa qa armeng däm ngän.

⁵ Inguna ama sameng ama mär ngät nagem ut di sa qaku ngä män i ama saksak päm ngät ama enge dap kinak ngä män na ama qrot bää nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dää qosaqi ngä män sa ama rhäksärhäm ama mor ngät mamär. Dää ngänät dräm aurha lat mamär toqoräkt i qali lut mänguräp mää ngän inguna qali lut toqoräkt divakt iva sä ngän.

⁶ Bää sa ngän mät a ut sä qärrangätni aurha iar dää sa aurha Engeska aa iar dinguna ngätki i ngän da ama märän sokt di qop ngäna ar sä ma Ngämuqa aa enge sagem mes na ama märmärgem gärrangätni i ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁷ Bää nga rhoqoräkt dää ngän män i ama siqutki na ngän bää ba ama qatnanaktpämda moe e mät ama ngärhäqiom ma Masedonia näkt ma Akaia.

8 Dä ama enge sävät ma Engeska di qaku sokt puk sā ngät nagem ngän e ma Masedonia näkt e ma Akaia dap kosaqi angän gatnanakt sämäni ma Ngämuqa di sa qunäga sā ngät särhage särhage väť ama ivätki moe. Bä nga rhoqoräkt dä qaku urhit länk iva ut namärhamän bät guani sävät a ngät bā ba rha

9 i sa nguna iarhakt ama ruvek ti sameng irha ama arsäs kärangätni i ngän mualat na ngät sävät a ut toqoräkt i ut män gem ngän di ngät toqoräkt. Dä rhi sameng i sa ngän gyiradeng na ama iaus kärangätni i mudu ngän mualat na ngät bā ngänit bon da ama qutdrir sagem ngät dap ngän dong sävät ama engäktki na qa ma Ngämuqa qärakni i ama ngätdäqäm ga ivakt iva ngän det parhäm aa snängaqaa i aa ruvek na ngän.

10 Näkt kosaqi rhi sameng i qale ngän nani ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ar sā qa inavuk näda ama usäpkı arha ron gärakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpkı ma Jisas kärak i qat tumaiar ut nämät ma Ngämuqa aa uraqi qäraktni iva as kia rhän.

2

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Tesalonikaqäna

1 Gua ruavek, aingän di sa ngänät dräm i ama qäväläm gärqomni i mäqi qali lut gem ngän di qaku äm ngä rhar sā nas.

2 Dä qosaqi ngänät dräm i mäqi ut ta ama märänga dä ama enge ama vu ngät e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai bā nak ut na ama qrot nani a ne. Sokt di nävät aut Ngämuqa aa matnärhäm dä ama qraräktä na ut bā ut sameng ba ngän na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa da ama märänga ama mor qa aa ron.

3 Inguna aut nänagukt sagem ngän di qaku ngät dän nävät anga snängaqaa qärakni i qaku ama räkt ka ura na anga lat ama vu ngät kärangätni iva urhi rha guani ba nas nävät a ngät

ura rhoqor qre iva urhi siqut iva urhi iras täm ngän.

4 Dap kinak aiut ama gamoe qärarhae i ut tamän di qärarhae na ut i sa ma Ngämuqa qa rhares pät urha rhäng dä qat nanakt na ut sa ama sameng ama mär ngät. Dä soknga ut tamän maräkt i qaku urhi siqut iva urhit säm ama märmärgem sage ama ruvek dap kinak pa urhit säm ama märmärgem sage ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gä siqut na aut snängaqaa.

5 Dä sa ngänät dräm i sa qaku ut män sa anga enge na ama qyiräpkı ivakt iva urhi iras täm ngän ura sa anga irasini ivakt iva urhi rha guarhong masirhat nagem ngän. Nak ma Ngämuqa di qat dräm mamär säng aurha rhäng.

6 Dä qaku urhit ñäm nani anga ansäs nagem ngän ura nage arhani ama ruvek. Mai mamär väť a ut ma Krais aa ngangda iva urhi nän ngän ma ama qrot iva ngän datnärhäm ut nä guarhong nagem mes

7 sokt di qaku ut turäkt täm ngän na ama qrot dap kinak ut män sā mänguräp mä ngän na ama bulap toqor anga ngätnanäk käraktni i qit lu väť at tuimirhong ama gairhong.

8 Bä äkt i nävät iomäkt i aurha snäng bät a ngän masirhat dä sa mär gem ut iva urhi von ngän i qaku sokt ta ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa dap kosaqi rhä qärangätni aurha iar inguna sa ngän män i aurha ruavek na ngän mamär näda aurha ron.

9 Dä aurha ruavek, ngäktki i ngänät dräm aurha lat ama qrot ngät mamär dä iomäkt i ruqärudäm sā ut i ut tualat näp bängang bā väť kunäng ivakt iva qaku aung gä narha anga märänga sā ut toqoräkt i urhi sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ba ngän.

10 Dä aingän ngän nä ma Ngämuqa di sa ngänät dräm säng aurha rhäng i ama qumärqumärta na ut bā ama räktta na ut dä qaku anga vuini säng aurha rhäng doqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän gärrahani na ngän

i ngänät nanakt.

¹¹ Inguna sa ngänät dräm i rhoqoräkt i ut tualat sää ngän doqor qre i anga ngätmamäk kat tualat sa aa es maräkt

¹² di sa urhit täsläp pät a ngän näkt urhit sämaqrot na ngän mamär iva ngän det mamär varhäm ama iar qärangeätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong gäarakni i qa mes ngän iva ngäni rha ama qäväläm nämäni qa maräkt aa Muräktpäm dä aa murhämeska.

¹³ Dä qosaqi vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna nävät iomäkt i ngän da aurha enge di qaku rhoqor qre i ama ruvek arha enge mavängam dap kinak kunäga väät a ngän i ngät di ma Ngämuqa aa enge bää nga rhoqoräkt dä ngän da ngät. Iangärhakt ama enge di rhäkt di ngät tualat pät angäna iar aingän gärarhae na ngän i ngänät nanakt.

¹⁴ Inguna aingän aurha ruavek, di qosaqi ngän män doqor ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpämda e ma Judia qärrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Krais inguna sa ngän da ama märänga nage angäna ruvek maräkt toqor iarhakt ama qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha rha ama märänga nage ama Judaqäna.

¹⁵ Iarhakt ama Judaqäna di sa rha veng ma Engeska ma Jisas näkt ma Ngämuqa aa vämginarha näkt kosaqi rha qutmäs a ut bää rhat tualat sää qa iva qär qur ta dä rhat tair särha ama ruvek moe i arha ikkäna na rha.

¹⁶ Bää nävät iangärhakt arha lat ama qrot ngät iva rhat tair särhäm ut iva qale ut tamän särha ama Jentailqäna ivakt iva qale rhi narha ama mu-maiar dä vasägos dä rhat tualat na ama vuirhong masirhat bää masirhat mamär i rhat dän sa glaqot na ama qäväläm gärgomni iva ma Ngämuqa qa rhatnäväne na rha. Sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qia män bät a rha.

* ^{3:2} kä nä ma Ngämuqa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di äm doqortäyia, "i ma Ngämuqa aa latka na qa."

Ma Pol Aa Snängaqa I Vadi Va Saqi As Kä Lu Ama Tesalonaikaqäna

¹⁷ Dap gua ruavek, pät ama qäväläm gärgomni i bää sää ut nämäni a ngän bät ama qäväläm ama qot äm di bää sää ut pät ama släqyige dap kaku väät ama snängaqa. Rhoqoräkt di nävät aut snängaqa ama qrot ka bää ut siqut na aut krot moe i vadi va urhi lu ngän.

¹⁸ Nak sa nani a ut iva u rhän sagem ngän bää ngäktki i aingo ma Pol di sa ngua siqut ma ama marheka nä imek iva ngua rhän sagem ngän sokt di ma Sämgä qä nänmae väät a ut.

¹⁹ Bää sa nani a ut iva u rhet sagem ngän inguna aingän di qärrarhae na ngän i mamär väät a ut iva urhi sek sää ngän bää va urhi rha ama märmärgem nävät a ngän doqoräkt iva aurha Engeska ma Jisas ka rhän. Rhom däkt dinguna sa ut dräm iva qale ngän ma ama qrot da angän gatnanakt angärha ron.

²⁰ Ngäktki i aingän di aut murhämeska dä aut märmärgem na ngän.

3

¹ Bää nga rhoqoräkt i qaku mamär väät a ut iva qali lut mauiu rhoqoräkt i qaku ut lu ngän dä ut ama dävaung na rha na ut ut mu ut snäng i ama rägyäm doqoräkt iva qali lun de ngu nä ma Sailas e mät ama værhäm ama mor äm ma Atens.

² Dap un däk na auna ruaqa ma Timoti qärrakni i qat tualat kä nä ma Ngämuqa* sa ama sameng ama mär ngät säävät ma Krais ivakt iva qä sämaqrot dä qä rhäsläp pät a ngän sa angän gatnanakt

³ bää va qaku aung nävät a ngän diva rhangät täkt ama siqutsiqut ngä namusar na aa qatnanakt. Sa ngänät dräm i ut moe di qoki varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva urhit ta ama märän.

⁴ Bää rhoqoräkt i väät ama qäväläm gärgomni i qali lut gem ngän dä qop

pasägos dä ut tamän särhäm ngän i ut moe diva urhi rha ama märänga. Bä sa rhäkmamär qoki rhoqoräkt toqor sa ngänät dräm.

⁵ Bä väti ama qäväläm gärqomni i sa qänäskänes ngo masirhat dä sa ngua rhäk nä ma Timoti ivakt iva ngu rha anga muqunäga säväti angän gatnanakt. Sä ngut len i varis ngäda rhoqoräkt i näväti iaqäkt ama märänga dä va ma Sämgä qärakni i qat dräm gä siqut na ama qatnanaktpämda qä nasiqut na ngän bä rhoqoräkt di au- rha lat diva ama mäñmäñini na ngät.

Ma Timoti Aa Muvätki Na Ama Sämaqrot

⁶ Sokt di rhäkt di sa ma Timoti qa män sagem un nagem ngän sa ama enge ama mär ngät säväti angän gatnanakt dä angän lavuqi. Dä qa qoar na un i vasägos dä märmär gem ngän doqoräkt i ngän du angän snäng säväti a un dä qa qoar na un i ngän du angän snäng i vadi va ngäni lu un doqor un i un du un snäng i vadi va uni lu ngän.

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt da aun märänga aa ron dä un du un snäng säväti a ngän dä un da ama sämaqrot inguna näväti angän gatnanakt.

⁸ Bä nak as täkt di un näskänak mämär inguna ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.

⁹ Bä ngu lu va un däqäne dä mämär i un des ama mär sage ma Ngämuqa rhoqor mäniekt näväti iangärhäkt moe ama märmärgem gärangätni i unit ta ngät näväti a ngän?

¹⁰ Dä vasägos dä uni nän näväti ama snängäqa ama qrot ka i vadi va saq i as uni lu ngän dä va uni von ngän da agini qärqäni i ngänit länk nani ini da angän gatnanakt angärha ron.

¹¹ Bä rhäkt di nani a ngo iva ma Ngämuqa aut mämäk maräkt näkt au- rha Engeska ma Jisas diva in dualat na ama iska bä ba un ivakt iva un dän sagem ngän.

¹² Dä qosaqi mämär iva ma En- geska qa rhäranas na angän lavuqi säväti a ne näkt säväti ama ruvek moe iva qi ir masirhat bä masirhat bä va

qia rhän i ama mor qi mämär toqor aun lavuqi säväti a ngän.

¹³ Dap pa qä sämaqrot na angän sarem ivakt iva aingän diva qaku angäna anga vuirhong dä va ama qumärqumärtä na ngän mämär dä ma Ngämuqa aut mämäk aa saqong bät ama qäväläm gärqomni i aurha Engeska ma Jisas kat dän gä na aa ruvek moe.

4

Ama Iar Qärangätni IMärmär Ge Ma Ngämuqa Näväti A Ngät

¹ Gua ruavek, ut dräm i sa ngän dualat na ama lat kärangätni i märmär ge ma Ngämuqa näväti a ngät i rhoqor värhäm aut tisu bä ba ngän mudu. Sokt di rhäkt di sa urhi nän ngän dä urhi sämaqrot na ngän näväti ma Engeska ma Jisas iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat.

² Bä sa ngänät dräm iangärhäkt aut todräp kärangätni i sa ut bon ngän däm ngät näväti ma Engeska ma Jisas.

³ Ma Ngämuqa qärakni i sa qa arñis na ngän sagem mes di nani a qa iva ngän diva ngäni ngingis ama lat ama vu ngät kärangätni i ngät dän näväti ama qavatka

⁴ ivakt iva asägäk asägäk näväti a ngän diva qat dräm iva qat turäkt ta aa släqyige rhoqor mäniekt ivakt iva ama qumärqumär qa mämär dä va ama ruvek tit kutdrir väti a qa

⁵ bä va qaku guavek nämäni ngän arhä snängäqa ama qrot ka masirhat säväti ama qavatka rhoqor ama Jen- tailqäna qärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa.

⁶ Bä äkt i rhoqoräkt dä qale aung gä naslava na aa anga ruaqa anga qatnanaktpämgä na ama lat na ama qavatka inguna ma Engeska va qä sangäm na ama ruvek moe väti iangärhäkt moekti ama lat ama vu ngät angät tpäs toqor qre i sa ut mugem ngän ma ama qrot.

⁷ Inguna nak kaku ma Ngämuqa qa mes ut iva qali lut sa ama vu ngät ama lat toqoräkt dap kinak ka mes ut

iva qali lut i ama qumärqumärta na ut mamär.

⁸ Bä äkt i aung gärakni i qät kyi-radeng nä rhangät täkt ama rhodräp di qaku qat tair särha ama ruqa dap kinak kat tair särhä ma Ngämuqa qärakni i qät bon ngän da aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁹ Bä rhäkt di qaku ngänit läk iva urhi säm sävät a ngän sävät ama lavuqi mänguräp ama qatnanaktpämäda inguna sa aingän asägäk asägäk di sa ma Ngämuqa qa su ngän iva angäna snäng bät a ne

¹⁰ inguna ngäktki i aingän di angäna snäng bät ama qatnanaktpämäda moe e ma Masedonia. Gua ruavek, täkt di saqi as urhi nän ngän iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat.

¹¹ Bä mamär iva nani a ngän masirhat iva qale ngän na ama mänadidämsärhäm bä va ngän dualat na angän gärhong maräkt bä va ngän dualat na angän däkt toqor varhäm aut todräp bä ba ngän

¹² ivakt iva vasägos dä va angäna iar ngä rhäqäne dä mamär i ngärhi rhartäm sä qärrarhani ama ruvek arhä qutdrir i qaku rhat nanakt bä va qaku ngän natläk iva ngänit ta anga matnärhäm nage aung.

Ma Engeska Aa Mänmänäs

¹³ Gua ruavek, nani a ut iva qunäga vät a ngän sävät ama qatnanaktpämäda qärrarhani i sa rha ñäp ivakt iva qale airäts ngän masirhat nävät a rha rhoqor ama ruvek kärrarhani i qaku mamär vät a rha iva rhat nanakt iva ama iar ut nasot aurha tñäpki sa rhat dräm airäts ta nävät arha ñäpta.

¹⁴ Inguna rhoqoräkt i ut nanakt i ma Jisas ka ñäp dä saqi qa märanas nämät ama tñäpki di mamär vät a ut iva ut nanakt i qosaqti ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta ama qatnanakt päm da näkt pa qa rhu rha ge ma Jisas bä va rhi na qa rha rhän.

¹⁵ Bä varhäm ma Engeska aa enge maräkt dä urhi qoar na ngän i aiuti as ut däqäm bä dängdäng i ma Engeska

aa mänmänäs diva qaku ut naervät nä iarhakt kärrarhae i sa rha ñäp

¹⁶ inguna ma Engeska maräkt pa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä va qa rhamän masirhat dä va ama ensel ama vit na qa qä näs tävuk na ama rhäkne dä va ma Ngämuqa aa biugal qä nok dä sa iarhakt kärrarhae i sa rha ñäp sä ma Krais diva rha er ta rhäranas.

¹⁷ Bä nga nasot iomäkt ama qäväläm dä va ut kärrarhae i as ut däqäm gärrarhae i qali lut mäk diva urhi an dävit bä va u rhän gem da va ama eqoe iva u rhän sage ma Engeska mät ama leqäas. Näkt toqoräkt dä sa va qali lut pasägos ut nä ma Engeska.

¹⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä mamär iva ngänit täsläp pät a ne nä rhangät täkt ama enge.

5

Ama Qunäga Qärrakni Iva Evär Dä Ma Engeska

¹ Gua ruavek, kaku ngänit läk iva saqi as ngu säm sävät a ngän sävät ama qunäga ura ama rhodäm iva iarhongäkt irhong ngä rhäranas

² inguna qunäga vät a ngän mamär i ama qunäga qärrakni iva evär dä ma Engeska diva qa rhän masärmän doqor ama qäväläm gärqomni i ama suaqa gat dän näp bängagi.

³ Vät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tamän i, “Nak kop mamär na ut dä bulap pät a ut” dä va rhi särmändäm iva mava na rha masägos. Rha diva rhi nari ama ruanini rhoqor ama saremdämgi at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qaku mamär vät a rha iva rhi nang masirhat nämät ini.

⁴ Gua ruavek, sokt di aingän di sa qaku qale ngän bät bängangit angät tpäs bä äkt i qaku ngänät nañäm mamär ivakt iva rhak täkt ama qunäga qä särmän na ngän doqor ama suaqa va qä särmän na ngän.

⁵ Inguna aingän moe di nak sa ama neraqa aa es na ngän bä ama qunäga aa es na ngän. Ut moe di qaku ama bängagi at toes na ut bä ama bängangit angä rhoes na ut.

6 Bä äkt i rhoqoräkt dä qale qali lut toqor arhani qärrarhali i rhi mänatäm dap kinak mamär iva ut nañäm dä ut tu ut snäng mamär nanokt nas

7 inguna iarhakt kärarhae i rhi mänatäm di rhi mänatäm näp bängang bä iarhakt kärarhae i rhit näkt ama reng ama qrot ngät bä guani na rha di rhit näkt näp bängang.

8 Dap nguna ut di ama qunäga aa es na ut dä sa mamär iva ut tu ut snäng mamär nanokt nas bä va ut turhämes na ama qatnanakt ngä na ama lavuqi i rhoqor qre i sa ut murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särhä ut brärhap dä va ut tu aut katnanakt na ama mumaiar dä ut päi i rhoqor qre i ut mu ama ulaqi at käbautki dä ut päi.

9 Rhoqoräkt di sa nguna qaku ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut iva aa uraqi qi sangäm na ut dap kinak ka muqunän bät a ut iva urhi rha ama mumaiar nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais

10 kärakni i qa näp sädaver mä ut ivakt iva näma dä ut däqäm ura ut näp sokt diva qali lut i ama iar ut ut na qa.

11 Bä äkt i rhoqoräkt dä ngänit täsläp pät a ne dä va ngäni sämaqrot na ne nak kop toqoräkt i sa ngän dualat.

Ma Pol Aa Rhodräp Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

12 Gua ruavek, täkt di urhi nän ngän iva ngänit kutdrir väti iarhakt kärarhae i rhat tualat ma ama qrot mänguräp mä ngän gärrarhae i angän narhoerta na rha nävät ma Engeska i rhat dräm dat turäkt bä ba ngän.

13 Va ngänit sämamor na rha i angäna snäng bät a rha inguna nävät arha lat. Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän.

14 Gua ruavek, urhi nän ngän iva ngän duge iarhakt kärarhae i qale rha mavängam bä ngäni rhäsläp pät kärarhali i qänäskänes ta masirhat bä qaku märmär gem da näkt pa ngän datnärhä qärrarhali i rhi eqokt dä va ngän damän na ama bulap särhä iarhakt ama ruvek moe.

15 Nak mamär iva ngän damän ma ama qrot iva qale aung gä namuvät

pät anga lat ama vu ngät na anga lat ama vu ngät dap kinak mamär iva vasägos dä va ngäni siqut iva ngän dualat sä ne mamär dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa arhani ama ruvek moe.

16 Mamär iva märmär gem ngän basägos

17 dä ngäni nän basägos dap pa qale mämae väti a ngän.

18 Bä näma dä agi anga lat ngät täranas sokt di mamär iva aingän gärrarhae i qale ngän mäni ma Jisas ma Krais diva ngän des ama mär sage ma Ngämuqa inguna iomäkt di sa nani a iva ngän dualat toqoräkt.

19 Qale ngän nasämaup särha ama Qloqqa ama Qumärqumärqa aa lat toqor qre i sa ngia rhor na ama rigi mät anga mudam

20 bä va qale ngänit lir ngän der ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa.

21 Dap kinak mamär iva ngäni siqut nä iangärhakt ama enge moekt ivakt iva ngäni räm mamär na ngät. Dä va ngäni rha ama enge qärangätni i qoki ngäktki i sa ngä män nage ma Ngämuqa bä va ngän dualat parhäm ngät.

22 Dap pa ngäni ngingis ama lat moe ama vu ngät.

23 Mamär iva ma Ngämuqa maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap kä qumär ngän bä va ngän dän i ama qumärqumärta na ngän mamär. Bä va ma Ngämuqa qät lu väti angän gloqqa ngä na angän mungäsnäng näkt angän släqyige moe bä va qale ngät na ama isiska nämät ama vuirhong bät iomäkt ama qäväläm gärvomni iva evär dä urha Engeska ma Jisas ma Krais.

24 Iaqäkt kärik i qa mes ngän di mamär iva ut nanakt na qa sä iangärhakt ama lat bä qa di nak pa qa rhualat toqoräkt.

25 Gua ruavek, mamär iva ngän nän sävät a ut.

²⁶ Dä mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämäda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

²⁷ Ngu nän ngän ma ama qrot dä ma Engeska aa saqong iva qoki ngän des pä rhakt täkt ama abuk bää ba ama qatnanaktpämäda moe.

²⁸ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki qali qi gem ngän.

* ^{5:26} *ngäni rhar sa ama qatnanaktpämäda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem* Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm säväti a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Tesalonaikaqäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt päm da e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt päm da di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Rhakt täkt ama abuk di qi rhoqor Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Tesalonaikaqäna bää väm gi di ma Pol qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda iva qale rha ma ama qrot da ama märän angärha ron dä va rhat tualat ba nas iva mamärmamär väät a rha näkt ka slaräkt ta akni ama snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka sävät ma Engeska aa mänmänäs ama unmem nas.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1)

Ama Rhisu (2)

Ama Muräkt Kärangättni Iva Rhi Nän

Sävät Ma Pol Dä Va Qale Rhi
Rususpät Sa Ama Lat (3)

*Ma Polqäna Rha Säm Ama
Märmärgem Sage Ama Qatnanak-
tpämda E Ma Tesalonaika*

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Krais ina rhäng.

² Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa dä ma Engeska ma Jisas ma Krais.

*Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma
Ngämuqa Nävät A Rha*

³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän. Bä maräkt iva ut tualat toqoräkt inguna angän gatnanakt di ngärhi rhir masirhat bä masirhat bä ama lavuqi qäraktni i qia e gem ngän

moe asägäk asägäk sävät a ne di qirh.

⁴ Bä äkt i ge ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpämda va apni ama värhap masirhat di vasägos dä urhit sek sä ngän bät aut sameng ba rha sävät a ngän i sa qale ngän da ama märän dä ama siqutsiquq nage ama ruvek angärha ron dä ngän di ngänät nanakt dä ngänät mair ma ama qrot.

Ama Matnävämne Vät Ma Krais Aa Mänmänäs

⁵ Iamäkt di sa am ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät. Dä ama märäm dä ma Ngämuqa aa saqong iva ngän don säva aa Muräktpäm gärangättni i qale ngän da ama märän angärha ron inguna nävät a ngät.

⁶⁻⁷ Va ma Ngämuqa qa rhuvät i qä von da ama märänga bää bää iarhakt kärarhae i rhit bon ngän da ama märänga dap pa qä von da ama mämaevät bää ba ngän gärarhae i qale ngän da ama märän angärha ron bää qosaqı bää ba ut inguna qat tu aa snäng i maräkt iva qat tualat toqoräkt.

Rhangät täkt diva ngä rhäranas pät ama qäväläm gärqomni i ma Engeska ma Jisas pa vuk sä qa säda eraqi näda ama usäpki arha ron gä na aa qrot ta aa enselqäna

⁸ va ama mudäbäs angät täptäpki. Bä va qä sangäm nä iarhakt kärarhae i qaku nani a rha iva qunäga väät a rha sä ma Ngämuqa dä va qä sangäm nä qärarhan i qaku rhat tet parhäm ama sameng ama mär ngät sävät aurha Engeska ma Jisas.

⁹ Bä iarhakt diva qä sangäm na rha masirhat bää va mavamava na rha vasägos bää va rhi väsärhäm da nae nävät ma Engeska aa qäranas dä nae näva aa murhämeska nävät aa qrot.

¹⁰ Iarhongäkt diva irhong ngä rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qärakni iva ma Engeska qa rhän ivakt iva aa ruvek ti von ga rha ama murhämeska dä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva qräk mät ta nävät a qa. Bä va aingän moe diva qale ngän nä iarhakt ama

ruvek inguna sa ngänät nanakt na aut sameng gärangätni i sa ut sameng na ngät bää ba ngän.

¹¹ Bää äkt i nga rhoqoräkt dä vasägos dä urhi nän säväät a ngän ivakt iva aut Ngämuqa qa rhualat sää ngän iva ama räktta na ngän barhäm aa snängaqa. Dä näväät aa qrot dä va qa rhäqäne dä mamär na angän gänäskänes moe nani ama mär ngät ama lat dä va qosaqi qa rhäqäne dä mamär na angäna lat na ama qatnanakt moe iva ngä rhu angät släqyige väät a nas.

¹² Urhi nän doqoräkt divakt iva aurha Engeska ma Jisas aa ngärhipki qia rha ama murhämeska näväät a ngän bää qosaqi va ngän diva ngäni rha ama murhämeska näväät a qa. Mamär iva rhoqoräkt inguna näväät aut Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Krais in ñämsävätki.

2

Iaqäkt Ka Ruqa Qärik I Ama Vu Qa Mas Pa Qa Rhän

¹ Gua ruavek, täkt di nani a ngo iva ngua rhamän särhäm ngän säväät aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa mänmänäs bää säväät a ut iva väs täm ne na ut ut na qa. Dä urhi nän ngän

² iva qale ngänit lir adädän ngän ura qänäskänes ngän näväät anga enge qärangätni i ngät tamän i ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska di sa qa män i nämä dä ngät nage ama iauska ura nage ama ruqa ura nävä anga abuk käraktni i ngän du angän snäng i sa ngä män nagem ut.

³ Qale angäna qlak na aung bää va qä nairas täm ngän na agung anga enge ura na anga lat inguna iaqäkt ama qunäga diva qaku qä namän gop äkt mavängam. Dap kinak pa qale bää dängdäng iva nasot ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bää va ama ruvek tat täranas sa arhää qrot bää va qaku rhat tet nasot ma Ngämuqa dä va iaqäkt ka ruqa qärik i ama vu qa mas pa qa rhän säda eraqi. Iaqäkt ama ruqa di qärik i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qä sangäm na qa mas mät ama mudäbäas.

⁴ Iaqäkt ama ruqa diva qat tair särhää iarhongäkt moe qärqärhong i ama ruvek tat tes i ama ngämuqa nä irhong bää qop särhää iarhongäkt moe qärqärhong i rhi nänsäas sagem irhong. Dä qosaqi va qä sek sää nas pit pä iarhongäkt moe angät tpäas. Näkt nasot dä va qa rhet bää va qa rhuqun bää ma Ngämuqa aa ansäspämgi ama mor qí i qat tes nas i ma Ngämuqa na qa.

⁵ Nga qaku vuk pät a ngän säväät gua enge rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän i sa ngua märhamän särhäm ngän säväät tärhong däkt?

⁶ Sa ngänät dräm na agini qärqäni i ini ngät tair särhää iaqäkt ama ruqa iva qaku qä namän säda eraqi ivakt iva qoki qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm.

⁷ Nämä dä rhäkt di iaqäkt ama ruqa aa lat di ngät tet ma ama up sokt di akni qat tair särhäm ga ivakt iva qaku qä namän säda eraqi mamär. Bää va qoki iaqäkt kat tair särhää iaqäkt ama ruqa qärik i ama vu qa mas toqoräkt bää dängdäng i iaqäkt kärak i qat tair särhäm ga diva ma Ngämuqa qa rut na qa nae nämäni ama iska.

⁸ Bää nasot iomäkt ama qäväläm dä qa ruqa qärikni i ama vu qa mas diva qa rhän säda eraqi iaqäkt kärak iva as pa nasot dä va ma Engeska ma Jisas kä veng ga na aa qänäqaqa i qä slava na qa mas na aa mänmänäs pa ama murhämeska.

⁹ Bää nga rhoqoräkt i iaqäkt ama ruqa qat dän gärak i ama vu qa mas dä va rhäqäp ka nä ma Sämga aa qrot bää va qat tualat na ama iraski na ngät ama muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän

¹⁰ ngä na ama lat ama vu ngät moe qärangätni i maosmaos na ngät kärangäti i ngärhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa mavamava na rha. Sa mavamava na rha inguna qaku nani a rha iva arha snäng bät ama engäktki ivakt iva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta.

¹¹ Bää näväät iomäkt dä ma Ngämuqa va qä rhäk na ama qrot ka mamär

ama iraski na qa ama snängaqa sagem da ivakt iva rhat nanakt na ama irasirhong

¹² näkt pakt iva iarhakt moe qärarhae i qaku rhat nanakt na ama engäktki dap kinak märmär gem da i rhat tualat na ama lat ama vu ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän gärarhae i sa ma Engeska aa snäng bät a ngän inguna ma Ngämuqa sa qa armeng däm ngän iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän* iva ngäni rha ama mumaiar nävät ama Qloqaqa aa lat i qa muqunän bät a ngän dä nävät angän gatnanakt sämäni ama engäktki.

¹⁴ Sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva rhoqoräkt di nävät aut sameng ama mär ngät kärangätni i urhi sameng na ngät ivakt iva ngän diva qale ngän da aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa murhämeska aa ron.

¹⁵ Gua ruavek, bä rhoqoräkt dä mamär iva ngänät mair ma ama qrot näkt pa ngänät sangar ma ama qrot sävät ama rhisu qärangätni i sa ut bon ngän däm ngät kärangätni i sa ut märhamän särhäm ngän na ngät ura qärangätni i sa ut säm a ngät pa ama abukkina bä ba ngän.

¹⁶⁻¹⁷ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Krais maräkt kä nä ma Ngämuqa aut mamäk ini rhäsläp pät a ngän näkt pa in däranas na ngän iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä va ngän damän bät ama enge qärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut dä nävät aa ñämsävätki dä sa qä von ut ta ama sok täm ngät ama sämaqrot ngä na ama qrot ngät ama qatnanakt nani

* ^{2:13} iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän Arhani ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, “iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän” dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, “namäk nävät ama rharimini.”

iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän bä ba ut.

3

Mamär Iva Ngäni Nän Sävät A Ut

¹ Gua ruavek, gu dängdängini na ngät gua enge diva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama enge sävät ma Engeska diva ngärhit lir vräspräs däm ngät pasägos dä va ama ruvek tit kudrir väti ngät i nak kop toqoräkt i sa ngä märanas mänguräp mä ngän.

² Näkt pa ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qät lu väti a ut nämät ama ruvek kärarhani i ama vu rha märmär inguna ama ruvek di qaku rha moe rhat nanakt.

³ Sokt di ma Engeska diva vasägos dä qat sangar a ngän bä va qä sämaqrot na ngän dä va qät lu väti a ngän nämät ma Sämgä iaqäkt kärak i ama vu qa mas.

⁴ Aut katnanakt ama qrot ngät nage ma Engeska i aingän di sa ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ut märhamän särhäm ngän ma ama qrot iva ngän dualat na ngät bä qosaqi va as pa ngän dualat toqoräkt.

⁵ Mamär iva ma Engeska qa rhualat sää ngän iva ngäni räm märmär i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän märmär dä qosaqi va qa rhualat sää ngän iva qale ngän ma ama qrot toqor ma Krais.

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rususpät Sa Ama Lat

⁶ Gua ruavek, ut tugem ngän ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki iva qale qale ngänge guavek ama qatnanaktpämäda qärarhani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dä qaku rhit päs ama rhisu angärha rhäng gärangätni i sa ut bon ngän däm ngät

⁷ inguna aingän maräkt di ngänät dräm märmär iva ngän dualat toqor ut inguna aiut di qaku urhi rususpät sa ama lat mäqi rhoqoräkt i sa qali lut ut mänguräp mä ngän.

⁸ Bä qop kaku ut mäs aung aa tmäs kärangätni i sa qaku ut bodäm bät a ngät. Dap koki ut tualat pät kunäng dä näp bängang i ut tualat masirhat mamär ivakt iva qaku ut navon aung nävät a ngän da anga märänga.

⁹ Sa ut tualat toqoräkt dinguna qaku rhoqor qre i qaku ma Ngämuqa qa von ut ta ama rhares iva urhi rha anga matnärhäm mavängam nagem ngän dap sa ut tualat toqoräkt ivakt iva u rhu ama siqutki na nas da angän saqong iva ngänit päs aurha rhäng.

¹⁰ Mamär iva vuk pät a ngän i rhoqoräkt i sa qali lut gem ngän dä ut bon ngän dä rhangät täkt ama muräkt toqortäqyia, ngakt bää aung anga ruqa di qaku nani a qa iva qä natmualat dä va qaku mamär iva qä namäs.

¹¹ Bä rhäkt di saqi as urhit bon ngän dä iangärhäkt ama muräkt inguna akni qa qoar na ut i arhani nävät a ngän di rhi rususpät sa ama lat. Dap kaku rhat tualat ba nas dap parhämmäda na arhani arhä qärhong.

¹² Iarhakt ama ruvek di ut tamän särhäm da dä urhi nän da ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ngärhipki iva mae väät a rha nävät iangärhäkt arha lat toqoräkt dap kinak pa rhat tualat ba nas sa ama bulap nani ama tmäs iva rhat täs.

¹³ Gua ruavek, gua enge bää ba ngän di rhoqortäqyia, varis täksot na angän grot dap kinak mamär iva as ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät.

¹⁴ Ngakt bää aung di qaku qät päs aurha enge angärha rhäng na ama rhodräp näp takt täkt ama abuk dä mamär iva ngänät dräm sävät a qa bääva ngäni qyiradeng na qa ivakt iva qat nari i aqlus pät a qa.

¹⁵ Sokt diva qale ngänät lu qa i angäna ik na qa dap kinak pa ngänät lu qa i angäna ruaqa na qa bääva ngän dugem ga iva qale qä natmualat na aa lat toqoräkt.

¹⁶ Rhäkt di mamär iva ma Engeska maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap pa qät bon ngän da ama bulap pät ama qunäng moe väät iarhongäkt moe. Mamär iva ma Engeska di qale qa gem ngän moe.

¹⁷ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nängua rhäkt maräkt. Vasägos dä ngut säm doqor täkt pääma abukkina moe qärangätni i ngut säm bäm ngät ivakt iva ngänät dräm i iangärhäkt ama abukkina di nagem ngo maräkt.

¹⁸ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Timoti 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ma Timoti. Ma Timoti di qa nae ma Listra dää aa mam di ama Grikka dap aa nan di ama Judaqi ama qatnanakt päm gi näkt mäñasäng naimäk äkt i ama rhoemga na qa di sa rha su qa sävät Ma Mru Ngät Ama Rharesbane. Ma Pol qa mes ka i aa emga na qa mamär nävät ama qatnanakt.

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk bää nani a qa iva ma Timoti qät lu väät ama qatnanaktpämäda e ma Efesus dää nani a qa iva ma Timoti qat tualat mamär varhäm ama enge na ama rhodräp kärangätni i ma Pol qa von ga rhäm ngät dää qat nanakt na qa sä ngät.

Ma Pol di qosaqi nani a qa iva ma Timoti qat tair särha ama iraski na ngät ama rhisu bää va qät lu väät ama qatnanaktpämäda arhä iar na ama ansäs näkt pa qä rharmeng da ama narhoerta qärarhani i sa mamär väät a rha iva rhat turäkt mamär bää ba ama qatnanaktpämäda.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:3-11)

Ma Engeska Aa Ñämsävätki Sävät Ma Pol (1:12-17)

Ama Rharimini Sä Ma Pol Aa Rhodräp Bää Bää Ma Timoti (1:18-20)

Ama Rhodräp Sävät Ama Ansäs Dää Angät Narhoerta Diva Rha Rhoqor Mäniekt (2-3)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bää Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävät A Ngät (4)

Ama Rhodräp Sävät Ama Guläñap Maos Maos Mänguräp Ama Qatnanaktpämäda (5-6:2)

Arhongni Ama Engirhong Maos Maos (6:3-19)

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän Sage Ma Timoti (6:20-21)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Krais aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aut Mumaiar bää nävät ma Jisas ma Krais kärakni iva ut nanakt na qa sä nas in muräkt.

² Dä ngut säm dangät täkt ama enge sagem nge ma Timoti ainge qärak i ngua emga na nge mamär nävät ama qatnanakt. Mamär iva qale ama ñämsävätki dää ama lavuqi näkt ama bulap gem nge nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dää ma Jisas ma Krais aurha Engeska.

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Sävät Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu

³ Sa ngua nän nge ma ama qrot toqoräkt i nguat tet sae ma Masedonia iva qale nge äkt e ma Efesus ivakt iva ngiat tamän ma ama qrot sävät ama ruvek kärarhani i rhi su na ama rhisu qärangätni i qaku ama engäktki na ngät iva qale rhi su ama ruvek täm ngät

⁴ bää va qale rhi venas pät ama rhisu qärangätni i rhi su sävät arha ikkäna masirhat arhä ngärhep dää ama sek mavängam sävät a rha. Iangärhäkt ama rhisu rhoqoräkt di sa ngät täranas na ama snängaqä mavängam dap kaku ngät tatnärhää ma Ngämuqa aa lat kärangätni i sa ngät tet nävät ama qatnanakt iva ngät tet mamär.

⁵ Ut tamän ma ama qrot toqoräkt inguna nani a ut iva ama qatnanaktpämäda rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ngät dän nävät ama engäktki na ngät ama qatnanakt dää nävät ama snängaqä ama qumärqumär qa qärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät inguna sa arha snäng bät ma Ngämuqa dää qosaqi arha snäng bät arhani ama ruvek.

6 Arhani ama ruvek kärarhani i sa rha met daqule iarhongäkt moekt toqoräkt di sa rha met säda ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong angärha ron.

7 Bä iarhakt ama ruvek di nani a rha masirhat iva rha di ama ruvek kärarhani i rhi su nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Sokt di qaku qunäga väät a rha sa agini qärqäni i rhat tamän bät ini dä qosaqi qaku qunäga väät a rha sa agirhong gärqärhongni i sa ama qraräkta na rha bä rhi sameng säävät irhong.

8 Sa ut dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ama mär ngät i qrekt bä qunäga väät a ut mamär sä ngät.

9 Mamär iva qunäga väät a ut sä rhom däkt i sa qaku ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bä ba ama räkt ta ama ruvek dap kinak kale ama Muräkt bä bä iarhakt kärarhae i rhit tagärmät nä iangärhäkt ama Muräkt dä bä bä qärarhani i qaku rhat tet parhäm ngät dä bä bä qärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä bä bä qärarhani i rhat tualat na ama vuirhong dä bä bä qärarhani i qaku ama qumärqumär ta dä bä bä qärarhani i rhat tamän mava nä ma Ngämuqa dä bä bä qärarhani i rhi veng arhä mamäkkäna ura arhä nanäkkina dä bä bä qärarhani i rhi veng arhani ama ruvek.

10 Bä qosaqi ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bä bä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama qavatka dä bä ba ama gamoe qärarhani i rhi qavat sä ne dä bä bä qärarhani i rhit sangar ama ruvek ivakt iva rha rhän i ama latta va arha rem dä bä bä qärarhani i ama irasmätta na rha dä bä bä qärarhani i rhat tu säävät ngärharhang ba ama muräkt dä qosaqi säävät agung anga lat moe qärangätni i ngät tair särha ama räkt ngät ama rhisu.

11 Iangärhäkt ama rhisu ama räkt ngät di qoki varhäm ama sameng ama mär ngät na ama murhämeska qärangätni i ma Ngämuqa qärakni i ama modämne säävät a qa sa qa von ngo rhäm ngät bä qat nanakt na ngo sä ngät iva ngu sameng na ngät.

*Ma Jisas Ma Krais Ka Män Ivakt
Iva Qa Rhumaiar Na Ama Ruvek
Kärarhani I Rhat Tualat Na Ama
Vuirhong*

12 Nguat tes ama mär sage ma Jisas ma Krais aurha Engeska iaqäkt kärak i sa qa von ngo rha ama qrot säävät tangät täkt ama lat inguna qat nanakt na ngo sä ngät bä äkt i sa qa muqunän bät a ngo iva nguat tualat bä ba qa.

13 Ngäktki i mudu di ngua märhamän mava nä ma Ngämuqa dä ngua sangäm na aa ruvek mavängam dä nguat täranas na ama inirqi i ngu slava na aa lat sokt di ma Ngämuqa di qät lavuqi na ngo inguna as kaku nguat nanakt na qa rhoqoräkt i nguat tualat nä iarhongäkt.

14 Bä nävät aurha Engeska aa ñämsävätki ama mor qi säävät a ngo dä nguat nanakt nä ma Jisas ma Krais bä rhäkt di nävät a qa dä gua snäng bät arhani ama ruvek.

15 Ama enge qärangätni i ngät tamän i sa ma Jisas ma Krais di qa män sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhumaiar ama ruvek nämät arha vuirhong di ama engäktki na ngät bä ngät di nak mamär iva ama ruvek tat nanakt na ngät mamär. Bä aingo di ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong di rha mane väät gua qar dap ngua vit i ngua met e na rha sä gua lat ama vu ngät.

16 Nämä dä ngua vit sä gua lat ama vu ngät toqoräkt sokt di sa ma Jisas ma Krais ka mudävarhäm na ngo mauiu i qät lavuqi na ngo ivakt iva ama siqutki na ngo bä bä iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na qa bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.

17 Mamär iva ama qutdrir dä ama murhämeska vasägos sage iaqäkt kärak i ama vitnaqa ama sok täm ga qärak i sa qaku aung gä nalu qa. Qa di sokt ka maräkt ma Ngämuqa qärak i qaku mamär väät a qa iva qä nañäp. Ngäktki rhoqoräkt.

18 Ngua emga ma Timoti, rhangät täkt ama enge na ama rhodräp kärangät i ngut bon nge rhäm ngät dä nguat nanakt na nge sä ngät diva

rhäkmämär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge sävät a nge qärangätni i mamär vät a ngät iva ngärhi von nge rha ama qrot ivakt iva ngiat täqäne dä mamär vät gia iar mäni ma Ngämuga qärangätni i ngät toqor ama ulaqi

¹⁹ rhoqoräkt i ngiat sangar ama qatnanakt sävät ama engäktki dä ngiat tualat na ama lat kärangätni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat na ngät. Arhani ama ruvek di sa rha slava na arhä qatnanakt inguna qaku rha mualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät.

²⁰ Ma Himeneus kä nä ma Aleksander di aiomni nävät ama ruvek toqoräkt kärqiomni i sa ngua vodäm iom bää ma Sämgä ivakt iva qunäga väti a iom iva qaku mamär iva ini su ama ruvek na in disu qärangätni i qaku ama räkt ngät i rhoqor qre i ama engäktki na ngät nage ma Ngämuqa.

2

Ma Pol Aa Rhodräp Sävät Iomäkt Iva Rhi Nän Sävät Ama Ruvek Moe

¹ Ama narhoeräm mamär di nani a ngo masirhat iva vasägos dä va ngäni nän mamär sävät ama ruvek moe dap pa qosaqi ngän des ama mär sage ma Ngämuqa nävät a rha.

² Bää mamär iva ngäni nän sävät ama vitnarha rhi nä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama mämmugunimek ama mor imek iva rha moe rhat turäkt mamär ivakt iva ut tet sa ama iar na ama bulap mamär toqoräkt i sa ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä da arhani ama ruvek arhä saqong.

³ Ama nän doqor täkt di ama mär ngät dä märmär ge ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät a ngät

⁴ iaqäkt kärak i nani a qa masirhat iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar näkt pa qunäga väti a rha sa ama engäktki

⁵ inguna sokt ama säägäk ma Ngämuqa qa e bää sokt ama säägäk ama ruqa qärakni i qa e mänguräp ma

Ngämuqa dä ama ruvek. Iaqäkt di ma Jisas ma Krais

⁶ kärak i qa von da aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama ruvek moe. Bää iangärhäkt aa lat di sa ngä sameng mamär väti ama rhäkmämär na ngät ama rhodäm i nani ma Ngämuqa iva ama ruvek moe va rhi rha ama mumaiari.

⁷ Bää äkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng nä iangärhäkt ama enge dä va ngua rhet säängäti aa ngangga na ngo iva ngu su ama Jentailqäna sävät ama qatnanakt dä ama engäktki. Qaku ngu iras dap nguat tamän bät ama engäktki.

⁸ Bää nani a ngo masirhat iva väti ama ivärhimek moe di mamär iva ama gamoe rhit sek arhä rhäkt bää va rhi nä bää iarhakt diva arha lat di ama qumärqumär ngät dap kaku arha anga uraqi sävät a ne ura rha nagemne i rhat tamängus pät a ne.

⁹ Bää qosaqi ama evop di mamär iva rhat turäkt täm nas mamär dä va rhat donmät toqor ama qatnanakt päm da ama evop kärarhansi i rhat turhämes mamär bää va qale rhat tualat sa arhä qäseng i rhat deng ngät maos maos ura rhat tu ama gol ngä na ama pel dä va qale rhat don mät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär väti a ngät.

¹⁰ Dap kinak mamär iva rhat turhämes na ama lat ama mär ngät inguna rhoqoräkt di maräkt bää ba ama evop kärarhansi i rhi qoar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng.

¹¹ Mamär iva ama evop diva mänadin bät a rha bää va rhi su na ama sämagaininanas.

¹² Qaku ngut tares pät ama evop arha rhäng iva rhi su ama gamoe ura va rhat turäkt ba ama gamoe iva qale rha va arhä muräkt angärha rem. Dap kinak pa rha diva mänadin däm da.

¹³ Inguna ma Ngämuqa qa er qa säm ma Adam näkt sa sä ma Iv

¹⁴ näkt kaku ma Sämgä qa iras tä ma Adam dap ka iras ta ama evopki bää qia mualat na ama vuuni.

¹⁵ Soxt di ama evop diva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta nävät

iomäkt i rhit sa ama rhoes krekt bää vasägos dää rhat sangar sävät ama qatnanakt dää ama lavuqi näkt ama lat kärangätni i ama qumärqumär ngät bää ama mär ngät ama mädräm di ngärhi rhoer nanokt ta.

3

Sävät Ama Narhoerta Qärrahani I Rhat Turäkt Bää Ba Ama Qatnanaktpämäda

¹ Rhangät täkt ama enge di ama engäktki na ngät kärangät i ngärhi qoar toqortäqyia, ngakt bää augn di nani a qa masirhat iva ama narhoerqa na qa bää ba ama qatnanaktpämäda mät anga värhäm dää sa nani a qa na anga märini masirhat.

² Bää äkt i iaqäkt ama narhoerqa diva ama mär aa lat mamär bää va qa di sokt aa egutki ama sägäkt bää va qa di qät lu väät aa iar mamär bää va qa di qat turäkt ba nas mamär bää va qa di mamär iva qät ta ama qutdrir nage ama ruvek bää va qa di qä rhar sa ama ruvek sagem mes dää va qat tatnärhäm da bää va qa di mamär väät a qa iva qä su ama ruvek mamär.

³ Bää qosaqi qa diva qaku qä natnakt ama reng ama qrot ngät masirhat bää va qa diva qaku qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak pa qa di ama bulapka na qa bää va qaku qä natmäranas na ama inirqi nä qärangätni aa enge bää va qa di qaku aa snängaqa ama mor qa sävät ama ligär.

⁴ Iaqäkt ama narhoerqa di mamär iva qat turäkt dää va qät lu väät iarhakt moe qärrahae i qale rha va aa vätkä maräkt bää va qä su aa es ivakt iva vasägos dää va rhat nari nämät ka dää va rhit kutdrir väät a qa.

⁵ Inguna ngakt bää anga ruqa di qaku qat dräm iva qat turäkt ta aa qärrhae näva aa vätkä mamär dää ngu lu va qat turäkt tä ma Ngämuqa aa ruvek toqor mäniekt?

⁶ Bää iaqäkt ama narhoerqa diva qärrak i qa sräp mäni ama qatnanakt

sämäni ma Ngämuqa inguna ngakt bää qaku qa sräp mäni ama qatnanakt dää varis täqpäp ka na ama ansänas bää va ma Ngämuqa qä sangäm na qa rhoqor ma Sämgä.

⁷ Bää qosaqi mamär iva qa di ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt di rhat lu aa lat ama mär ngät bää mamär iva rhit kutdrir sävät a qa nävät a ngät dap pa qaku ma Sämgä qä narpus na qa i ngakt bää rhoqoräkt dää va ama ruvek tat tamän mavä na qa.

Sävät Ama Ruvek Kärrahani I Rhat Tatnärha Ama Qatnanaktpämäda

⁸ Ama ruvek kärarhani i rhat tatnärha ama qatnanaktpämäda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat mamär bää va qale arhä qoebäniom ama udiom dää va qale rhi natnakt ama reng ama qrot ngät masirhat dää va qale rhi nairas ba nas sä guavek arhä qärrong nävät ama is kärangätni i qaku ama räkt ngät.

⁹ Dap kinak mamär iva rhat sangar mamär sävät ama rhisu sävät ama qatnanakt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bää ba ut dap pa sokt tat tualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät.

¹⁰ Mamär iva ngän datnävämne na rha sa arha lat narhoer bää nga nasot i sa ngän lu i mamär na ngät di mamär iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämäda.

¹¹ Bää qosaqi arha egutpek ama evop* kärarhani iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämäda di qosaqi mamär iva ama mär arha lat dää va qale rhat tamän mavä na arhani dää va rhat turäkt ba nas mamär dää va arha lat moe diva mamär iva ama narhoerta rhat nanakt na rha sä ngät.

¹² Mamär iva ama ruqa qärrakni i qat tatnärha ama qatnanaktpämäda di aa egutki ama sägäkt bää mamär iva qat turäkt dää va qät lu väät aa es mamär bää sävät iarhakt moe i qale rha va aa vätkä

* ^{3:11} arha egutpek ama evop Arhani ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "arha egutpek ama evop" dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqyia, "ama latta ama evop."

13 inguna rhoqoräkt i iarhakt kärarhae i rhat tatnärha ama qatnanaktpämda di rhat tualat mamär diva ama ruvek tit kutdrir säväät a rha bää va qosaqi mamär vät a rha iva ama qraräkta na rha i rhat tamän säväät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krais.

*Ama Enge Säväät Aut Katnanakt
Mäni Ma Ngämuqa Qärangätni I Sa Qa
Muqunäga Sä Ngät*

14 Nguat nanakt i qorhäs iva ngua rhet sagem nge sokt di ngut säm dangät täkt ama rhodräp bää ba nge divakt iva

15 ngakt bää qaku ngua lir ngua met sagem nge dä va ngiat dräm iva ama ruvek tat tualat toqoräkt toqor qre i mamär iva ma Ngämuqa aa qärhae rhat tualat toqoräkt. Iarhakt ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga di rha rhoqor ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i ngät sangar ama engäktki.

16 Sa ut dräm mamär i ama enge säväät aut katnanakt mäni ma Ngämuqa qärangätni i sa qa muqunäga sää ngät di nak ama moräs na ngät mamär bää iangärhakt ama enge di ngät tamän doqortäqyia,

Qa mäni ama ruqa na qa na ama ruqa
aa släqyige
dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärga
qa muqunäga sää iomäkt i aa
lat di ama räkt ngät. Dä ama
enselqäna rha lu qa.

Dä sa rha sameng säväät a qa
mänguräp ama ruvek pät ama
ivärhimek ama rhäqäp nä imek
bää ama ruvek ama rhäqäp na
rha vät ama ivätki sa rhat
nanakt na qa näkt nasot dä ma
Ngämuqa qa rha qa rhävit sädä
ama usäpki arha ron.

4

*Arhani Diva Rha Rhet Daqule Ama
Qatnanakt*

1 Nak täkt di ma Ngämuqa aa Qloqaqa qat tamän mamär iva as pät ama rhodäm nasot dä va arhani ama

ruvek diva rhat tet daqule arhä qatnanakt bää va rhat tet nasot ama iaus ama iras mät ngät dä va rhat tet nasot ama iaus angät tisu.

2 Iangärhakt ama rhisu di ngät dän nage iarhakt kärarhae i ama iras mät ta qärarhae i arhä snängaqa di sa mava na qa.

3 Iarhakt ama irasmätta di rhi qoar iva ama ruvek kaku rhi natmätlägut dä va qaku ama ruvek ti natmäs angätni ama tmäs kärangätni i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät iva bää bää iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa bää rhat dräm ama engäktki bää va rhat tes ama mär nävät a ngät dä rhat täs ngät.

4 Va ut täs iarhongäkt inguna iarhongäkt moe qärqärhong i ma Ngämuqa qa säm irhong di ama mär irhong bää va qaku guani nävät iarhongäkt diva urhi qyiradeng nä ini qrekt i ut täs ini bää ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ini.

5 Rhoqoräkt dinguna iarhongäkt di sa ma Ngämuqa aa enge ngä na ama nän ngä qumär irhong.

*MaJisas MaKrais AaLatka Qärakni
IAma Mär Qa*

6 Ngakt bää ngit bon dä rhangät täkt ama rhisu bää bää gia ruavek ama qatnanaktpämda diva ngia rhän i ma Jisas ma Krais aa latka ama mär qa qärakni i sa qa su mamär da ama engäktki arha ron gäaraktni i qit sa aut katnanakt dä sa qät päs ama mär ngät ama rhisu angärha rhäng.

7 Qale ngi natnari ama ruvek arha sek kärangätni iva qaku ngät tatnärha ama ruvek iva rhat tet mamär nasot ma Ngämuqa. Dap kinak pa ngi sumät iva ngit päs ma Ngämuqa aa rhäng.

8-9 Ama enge di nga e qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

näma dä ama ruqa aa släqyige angät muarega di bää ba aa släqyige maräkt
bää iomäkt di ama mär äm maqälak

sokt di rhoqoräkt i ama ruqa qä sumät iva qät pǟs ma Ngämuqa aa rhäng
di iomäkt di ama mär äm masirhat bä ba qa vät aa iar moe
bä va mamär sä qa nävät a äm däkt dä mugas nasot.

Iangärhäkt ama enge di ama engäktki na ngät bä ama märäm masirhat toqoräkt i ngia rhet parhäm ngät.

¹⁰ Ut tualat masirhat dä rhäktuk pät a ut i urhit pǟs ma Ngämuqa aa rhäng mamär inguna sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga sä nas iaqäkt kärak i ama mumaiar na qa bä ba ama ruvek moe näkt ka di ama mumaiar mamär na qa bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa.

¹¹ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda nä rhangät täkt ama rhodräp näkt ngi su rha säävät tärhong däkt.

¹² Varis gia qlak na aung bä qä nañäm mäne na nge inguna ama evänga na nge dap kinak pa ngia rhu ama siutki ba ama qatnanaktpämda nä gio lat dä nä gio enge dä nä gi lavuqi dä nä gi qatnanakt dä nä gio iar ama qumärqumär ngät.

¹³ Mäñasäng narhäkt bä sa äkt säävät ama qävälmä gärqomni iva ngua rhängem nge dä ngiat tet bä ngiat tes ma Ngämuqa aa enge bä ba ama ruvek dä va ngi sämaqrot na rha iva rhat tet mamär nasot a qa dä qosaqi va ngi surha.

¹⁴ Ama vänböön gärangätni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm ngät kärangät i aa vämginarha rha märhamän bät a ngät toqoräkt i ama guläñgi na ama narhoerta rha mu arhä rhäkt pät a nge bä ngia rha ngät di qale ngi namu sämät ngät.

¹⁵ Ngi sumät i ngiat tualat parhäm gua enge bä ba nge. Dä va ngit bodäm mes masirhat säävät iangärhäkt moekt ama lat ivakt iva ama ruvek tat lu i ngiat dän i ama mär qa ama latka na nge sä ngät.

* ^{5:3} ama maqosta ama evop Rhärhae rhäkt ama maqosta ama evop di ama evop kärarhani i sa arha egutpeka ama gamoe rha ñäp.

¹⁶ Ngit lu vät a nas dä va ngit lu vät gi rhisu mamär. Mamär iva qale nge ma ama qrot toqoräkt sä gio iar dä sä gi rhisu inguna ngakt bä ngiat tualat toqoräkt diva nge ngi nä iarhakt kärarhae i rhat nari nge diva ngäni rha ama mumaiar.

5

Ama Rhodräp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Qale ngi naqut anga suu qa ama gamoeqa aa saqong na aa lat ama vu ngät dap kinak pa ngia rhuqunäga vät a qa rhoqor qre i ngiat tualat sä gi mamäk. Dä va ngiat tualat sa ama evända ama gamoe rhoqor qre i gio läktpék na rha

² dä va ngiat tualat sa ama sräp ta ama evop toqor qre i ngiat tualat sä gi nanäk dä qosaqi va ngiat tualat sa ama säs ta ama evop toqor qre i gio läktpék na rha sokt na ama lat ama qumärqumär ngät.

³ Ngänit bon dä angän gutdrir säävät ama maqosta ama evop* kärarhani i rhit läk mamär.

⁴ Dap ngakt bä anga maqoski ama evopki di arha anga es ura arha anga vlekpek dä mamär iva iarhakt ti er ta rhualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong säävät arhä qärhae maräkt. Diva rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhat tuvät pät arhä mamäkkäna arha lat mudu bä ba rha bä ama lat toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät.

⁵ Ama maqoski qäraktni i qit läk mamär bä sokt ki qali qi di iaqyäkt di sa qiat nanakt nä ma Ngämuqa sä nas bä vät ama qunäng dä näp bängang di qit nän sage ma Ngämuqa nani ama matnärhäm.

⁶ Dap ama maqoski qäraktni i qit boda arha iar säävät ama lat kärangätni iva nani ama märmärgem di sa qia ñäp pät at kloqaqa nak as toqoräkt i qiat däqäm.

⁷ Mamär iva ngia rhuqunäga vät ama maqosta ama evop ti na arhä

qärhae nä iangärhäkt ama rhodräp ivakt iva qale aung gä narhäksärhäm da sa arha lat.

⁸ Ngakt bää aung nävät a ngän di qaku qat tatnärha aa qärhae bää qosaqi ama moräm masirhat di ngakt bää qaku qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rha namuk nämäni qa mamär di sa iaqäkt di sa qaku qa mualat togor ama mär qa dä ama engäktki na qa ama qatnanaktpämga bää qa di qa met e na ama ruvek i qaku rhat nanakt sa aa lat kärangätni i ama vu ngät mamär.

⁹ Mamär iva sokt ngi rhodäm sävät ama maqoski iva qi sämäni ama maqos ta ama evop käraktni i qaku anga matnärhäm bää ba qi qärakt i at koeo ngä met e na ama ruvek ama dävaung na rha na ama qoeo dä mudu sokt arha egutka ama sägäk

¹⁰ bää iaqyäkt ama maqoski di qosaqi mamär iva ama ruvek tat dräm a qi mamär nävät arha lat ama mär ngät. Iaqyäkt ama ruqi di sa qia mualat na ama lat ama mär ngät toqoräkt i qia lu väti ama rhoes mamär bää däng i mor ta dä sa qia ar sa arhani ama ruvek dä qit lu väti a rha mamär dä sa qiat tatnärha ama qatnanaktpämäda sa ama sämagaininanas dä qiat tatnärhä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama märän dä qiat tualat na ama lat ama mär ngät pasägos.

¹¹ Dap kale ngi narhodäm sävät ama maqos ta ama säs ta ama evop inguna ngakt bää ama snängaqa ama qrot ka qat dän bät a rha iva rha rhätlägut diva rhi qyiradeng nä ma Krais

¹² bää rhoqoräkt dä va rhi rha ma Ngämuqa aa rhäksärhäm inguna qaku rhat sangar mamär sävät ama rhares-bane qärangätni i rha mualat na ngät ti nä ma Ngämuqa iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämäda.

¹³ Näkt qosaqi angätni arha lat di rhat dräm dit tar sa ama qäväläm ama mor äm nävät arha iar i rhat pitmane mavängam i rhat tet näva akni ama vätkä bää qosaqi säva akni ama vätkä

i qaku sokt kale rha mavängam dap kosaqi rhat tamän bää ngärharhäng na arhani ama ruvek i rhat tamän bät ama enge i qaku mamär iva rhat tamän bät a ngät dä varhäm da na arhani arhä qärhong.

¹⁴ Bää äkt i nani a ngo iva ama säs ta ama maqos ta ama evop diva rhat tätlägut bää rhit sa ama rhoes näkt pa rhit lu väti iarhakt moe qärarhae i qale rha va arha väti ivakt iva qale rhi navon ma Sämgä rha anga släqyäas iva qa rhamän mava na ut.

¹⁵ Nguat tamän doqor täkt inguna arhani ama säs ta ama maqos ta ama evop di sa rha rhong sävät ma Sämgä bää rhit päs aa rhäng.

¹⁶ Ngakt bää anga qatnanakt päm gi anga evopki di guavek nävät at kärhae ama evop di ama maqosta na rha di mamär iva qiat tatnärhäm da ivakt iva qale ama qatnanaktpämäda moe näva ama ansäspämgi rhit ta ama märänga i rhat tatnärha ama maqosta ama evop moe dap pakt iva rha diva sokt tat tatnärha ama maqosta ama evop kärarhan i rhit länk mamär nani ama matnärhäm.

Ama Rhodräp Bää Ba Ama Qatnanaktpämäda Arhä Narhoerta

¹⁷ Ama narhoerta qärarhan i rhat turäkt mamär di sa mamär iva ama qutdrir sävät a rha masirhat dap mamär iva ama qutdrir masirhat mamär sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat ama qrot ngät i rhi sameng dä rhi su ama ruvek

¹⁸ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vängi ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavam." Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia, "Ama latka diva qoki rhi sek mä qa väti aa lat."

¹⁹ Qale ngi namat maengäkt sa anga enge sävät anga narhoerqa rhoqoräkt i akni qä qoar i qa mualat na ama vu ngät ama lat dap kinak mamär iva ngia rhat maengäkt sa ama enge di rhoqoräkt i ama udiom

ura ama dävaung na rha rhi sameng i qa mualat toqoräkt.

²⁰ Ngakt bääkni ama narhoerqa di qoki as kat tualat na ama vuirhong dä va ngia rhamän maräkt sävät a qa sa aa vuirhong mänguräp ama ruvek moe ivakt iva iarhakt ama ruvek moe diva rhit len.

²¹ Dä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas ma Krais näkt ama enselqäna ama qumärqumär ta arhä saqong dä nguat tugem nge ma ama qrot iva ngiat tet nasot tangät täkt ama rhodräp bää va qale märmor na nge sävät guage dap kinak pa ngiat mair mänguräp bää va ngiat tatnävämne mamär sävät iarhongäkt moe.

²² Qale värvär nge iva ngia rhu ngia rhäkt pät sävetka iva ngi vodäm ga sääp ma Ngämuqa aa lat.

Rhoqoräkt i arhani ama ruvek tat tualat na ama vuirhong di mamär iva qale ngi na rha. Dap kinak pasägos diva qale nge i ama qumärqumärqa na nge.

²³ Qale sokt ngit näkt ama rigi dap kosaqi ngit näkt ama gainigaini nävät ama wain ivakt iva ngät tatnärhä gi sarimgi dä sävät ama räm gärangätni i ngät dän bät a nge.

²⁴ Arhani ama ruvek arha vuirhong di qali lirhong da eraqi bää mänaris iva rhi rha ama rhäksärräm bät irhong angät tpäs. Dap arhani ama ruvek di nak as nasot dä va qunäga sa arha vuirhong.

²⁵ Bää qosaqi ama ruvek arha lat ama mär ngät di qale ngät da eraqi bää qäqi arha lat ama mär ngät kärangätni i rhäkt di qaku aung gä nalu ngät di nasot diva ngä rhän sääda eraqi.

6

¹ Ama ruvek kärarhansi i ama latta va arhani ama ruvek arha rem di mamär iva rhit bon da arhä qutdrir sävät arha morta ivakt iva qaku aung gä namärhamän bät anga enge anga vu ngät sävät ma Ngämuqa aa ngärhipki dä sävät ama sameng ama mär ngät.

² Ama latta qärarhansi i qale rha va ama qatnanaktpämäda arha rem di

qoki mamär iva rhit kutdrir väät a rha. Bää mamär iva rhat tualat mamär va arha rem inguna arha morta qärarhansi i rhit ta ama matnärräm nävät arha lat di ama qatnanaktpämäda na rha qärarhansi i ma Krais aa snäng bät a rha.

Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu Dä Ama Engäktki Na Ngät Ama Mämägän

Mamär iva ngi su ama ruvek dä va ngiat tamän särhäm da ma ama qrot iva rha tet nasot iangärhäkt ama rhodräp.

³ Ngakt bää aung di qä su ama ruvek ta anga rhisu qärangätni i ngät maos di iangärhäkt aa rhisu di ngät tusar sämät aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa rhisu qärangätni i ama engäktki na ngät kärangätni i ngärhi rhoer nanokt ut sämäni ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong.

⁴ Iarhakt ama ruvek kärarhansi i arhä rhisu maos toqoräkt di sa rhäqäp ta na ama ansäns dä qaku rhat dräm guani. Bää nani a rha iva rhat täqäne sa ama ruvek iva rha nagemne i rhir qur ne na ama engirhong maos maos. Iangärhäkt ama lat diva ngä rhäranas na ama ruvek iva ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä va rhat tair mät ne sa ama engirhong dä va rhat tamän mava na ne dä va ama vu arhä snängaqa mavängam sävät a ne.

⁵ Bää vasägos dä va qale ama uraqi e mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i sa mava na arhä snängaqa mamär dä qaku qale ama engäktki e gem da.

Bää iarhakt ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ngakt bää rhat tet nasot ma Ngämuqa diva rha rhän i ama qärhong bät a rha.

⁶ Sokt di iomäkt i sa qale ama ruvek dä ma Ngämuqa aa iar ama qumärqumär ngät angärha ron diva ngät tatnärräm da qrekt bää märmär gem da inguna sa mamär sä rha väät arhä snängaqa nävät arhä qärhong

⁷ inguna qaku ut män sä guani sarhe sämäni ama ivätki dä sa* qaku mamär väti ut iva ut narha guani narhe nämäni qi.

⁸ Sokt di ngakt bää aiut di aurha tmäs iva ut täs ngät dä aut boi iva ut don mät ngät di sa rhoqoräkt di mamär sä ut pät aut snängaqa.

⁹ Dap iarhakt kärarhae i nani a rha masirhat iva ama qärhong bät a rha di rhat dräm dat don sämät ama siqut-siqut nage ma Sämga bää qät kop pät a rha mamär bää qat täqäne sä rha iva nani a rha iva rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät mamär qärangätni i rhit ta ama ru-anini väti angät tpäs. Bää iangärhakt arha lat ngärhi rharpus na rha bää mavamava na rha mamär.

¹⁰ Ama snängaqa masirhat säävät ama ligär di ama rharebäm na qa sa ama lat ama vu ngät maos maos masirhat. Bää nävät tak täkt ama snängaqa ama qrot ka nani ama ligär bää rhäkt di arhani di sa rha mungsäss sa arhä qatnanakt bää sa rha von nas ta ama märän masirhat.

Ma Pol Qä Qoar Nä Ma Timoti Iva Qat Mair Ma Ama Qrot Pät Aa Iar Mät Ama Ulaqi

¹¹ Dap ainge ma Timoti ma Ngämuqa aa latka, diva qale ngi namualat nä iangärhakt ama lat ama vu ngät. Mamär iva ngiat mair ma ama qrot sa ama räkt ngät ama lat da ama iar ama qumärqumär ngät angärha ron gärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. Dä va ngiat sangar ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ma ama qrot dä va gi snäng bät arhani ama ruvek masirhat. Dä qosaqi va qale nge ma ama qrot da ama märän angärha ron bää va ngiat tualat toqor ama bulap ka ama ruqa.

¹² Mamär iva ngi e ivakt iva ngiat sangar säävät ama qatnanakt mamär doqor ama ulaqimärhaarhakt da ama ulaqi arha ron. Näkt pa ngi rha ama iar ama sok täm ngät kärangätni i ma

Ngämuqa qa mes nge ivakt iva ngi rha ngät toqoräkt i sa ngia vodäm mes bää ba qa da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong

¹³ bää dä ma Ngämuqa aa saqong gärakni i qät bon dä iarhongäkt moe rha ama iar dä dä ma Jisas ma Krais aa saqong gärakni i qa sameng mamär na ama engäktki bää bää ma Pontius Pailat.

¹⁴ Dä nguut tamän särhäm nge ma ama qrot iva ngiat tet mamär varhäm ma Krais aa rhodräp moe dä va ngiat sangar säävät a ngät ivakt iva qaku mamär väti aung iva qä namärhamän mava na ngät bää dängdäng iva aurha Engeska ma Jisas ma Krais ka rhän.

¹⁵ Ma Ngämuqa diva qa evär dä ma Jisas

pät ama rhäkmämär ngät ama rhodäm
iaqäkt ma Ngämuqa qärik i ama murhämeska väti a qa
bää sokt ka di ama muräkt angät tarebäm na qa
bää qa di ama vitnaqa bää ba ama vitnarha
dä ma Engeska bää ba ama en-gesta na qa.

¹⁶ Bää sokt ma Ngämuqa maräkt di qat däqäm basägos
näkt kale qa da ama neraqa ama qrot ka aa ron
bää qaku mamär väti aung iva qä namet sa glaqot na qa.
Bää sa qaku aung ga lu qa bää qop kaku mamär väti aung iva qä nalua qa.

Mamär iva ama qutdrir dä ama sok täm ngät ama qrot sagem ga. Ngäktki rhoqoräkt.

¹⁷ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot särha ama qärhongbärharha vättangät täkt ama rhodäm iva qale rhat tair na nas dä va qale rhat nanakt na ama mämägän gärangätni i mamär iva lir qäbäs na ngät dap

* ^{6:7} sa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ngäktki mamär iva’

kinak mamär iva rhat nanakt nä ma Ngämuqa qärakni i qät bon ut kop äkt tä iarhongäkt moe iva märmär gem ut nävät irhong.

18 Ngia rhamän särhäm da iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva mämägän sä rha na ama lat ama mär ngät bä va ama qarhap ta iva rhit bon nagem mes nävät arhä mämägän.

19 Bä nävät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dä sa rhat turhämne na arhä mämägän gärangätni iva bä ba rha na ngät mugas ivakt iva rha rhäqäne dä mamär i rhi sangar ama iar qärangätni i ama iar maengäktki.

20 Timoti, ngit lu väti iarhongäkt mamär qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm irhong näkt kat nanakt na nge sä irhong. Ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam dä nämät ama enge qärangätni i arhani di rhi qoar i ngät di ama mädräm ama mär ngät kärangät i ngät tair särhää ma Ngämuqa aa enge

21 inguna arhani ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot iangärhäkt ama rhisu di sa rha mungsäss sa arhä qatnanakt.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki gem nge.

Ma Timoti 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ma Timoti.

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt aa unbem na qi aa abuk sage ma Timoti di nani a qa iva ma Timoti qa rhet sagem ga inguna in moe in du-alat sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qä na aa mamäk dä nguna ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha väät ama ngärhäktka ma Esia di rha met daqule ma Pol. Qosaqi ma Pol qa säm inguna qänäskänes ka masirhat sa ama qatnanaktpämda arha iar nämät ama värhap tage rhage inguna sa rha mon säda ama märän angärha ron do-qoräkt i qale rha va ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Nero aa rem. Bää äkt i ma Pol qa säm sävät ama Efesuskäna maräkt nävät ma Timoti. Dä qa sämaqrot nä ma Timoti iva qät lu väät ama sameng ama mär ngät mamär dä va qale qa mamär da angärha ron näkt pa vasägos dä va qä sameng na ngät bää vasägos diva qoki qät täkmu na nas iva qäqi qat don säda ama märän angärha ron nävät a ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ma Timoti (1:5-14)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:15-18)

Angätni Ama Rhodräp Sage Ma Timoti (2)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (3)

Ma Pol Aa Engirhong Sage Ma Timoti Rhoqoräkt I Qorhäs Iva Ma Pol Qä Ñäp (4:1-8)

Ama Nän Ama Dängdängini Na Ngät Näkt Sävät Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:9-22)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ma Jisas ma Krais aa ngangga nävät ma Ngämuqa aa snängaqä ivakt iva ngu sameng sävät ama iar ama sok täm ngät kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ngät nävät ma Jisas ma Krais.

² Dä ngut säm dangät täkt ama enge sagem nge ngua emga ma Timoti ainge qäarak i gua snäng bät a nge. Mamär iva ama lavuqi dä ama ñämsävätki dä ama bulap kale ngät gem nge nage ma Ngämuqa ama Ngätmämäk dä ma Jisas ma Krais au-rrha Engeska.

Mamär Iva Ngiat Tualat Mamär Na Ama Lat Kärangätni I Ma Ngämuqa Qat Nanakt Na Nge Sä Ngät

³ Nguat tualat nä ma Ngämuqa aa lat mamär toqor mudu gu mamäkkäna i rhat dräm dat tualat toqoräkt dä sa nguat tualat na ama lat kärangätni i nge dräm i nani a qa iva nge tualat na ngät. Dä nge tualat tes ama mär sagem ga vasägos toqoräkt i nge tu gu snäng sävät a nge väät gua nän.

⁴ Bää nga rhoqoräkt i nge tu gu snäng sävät gi qoep toqoräkt i nge met daqule nge dä sa nani a ngo masirhat iva ngu lu nge ivakt iva rhäqäp ngo na ama märmärgem.

⁵ Saqi as nge mu gu snäng sävät gi qatnanakt ama engäktki na ngät. Langärhäkt ama qatnanakt di ngät toqorne na ama qatnanakt kärangätni i mudu qale ngät ge gi vao ma Lois dä ge gi nanäk ma Yunis bää rhäkt di nge tualat nanakt i qale ngät gem nge.

⁶ Bää äkt i nävät iangärhäkt gi qatnanakt dä ngut puk pät a nge iva vasägos dä va nge täranaas bää nge tualat masirhat nä ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i qa von nge rhäm ngät mudu rhoqoräkt i nge mu nge rhäkt pät a nge

⁷ inguna sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva urhit len dap kinak ka von ut ta ama qrot dä ama lavuqi

dä qa mualat sä ut iva ut turäkt ba nas mamär.

8 Bä äkt i mamär iva qale aqlus pät a nge iva ngiat tualat bä bärma ma Engeska i nge sameng bä qosaqi va qale aqlus pät a nge iva ngiat mair bärma ba ngo rhoqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Engeska. Dap kinak mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na un doqoräkt i nge na ngo unit ta ama märän inguna nävät ama sameng ama mär ngät.

9 Ma Ngämuqa qa mumaiar ut dä qa mes ut ivakt iva ama qumärqumärta na ut dinguna qaku nävät ama lat kärangätni i ut mualat na ngät dap kinak ama rharimini qärqäni i qa mes ut di varhäm aa snängaga dä aa ñämsävätki qärangätni i qa von ut täm ngät mudu imäk äkt pät ama rharimini nävät ma Jisas ma Krais.

10 Bä rhäkt di sa iaqyäkt ama ñämsävätki qia mu at släqyige rhoqoräkt i ma Jisas ma Krais aut Mumaiar qa män gäarakni i nävät ama sameng ama mär ngät dä sa qa män näva ama tñäpki at täväts i qa rhäksot na qi dä qosaqi qa muqunäga sa ama iar ama sok täm ngät.

11 Ma Ngämuqa di sa qa muqunän bät a ngo iva ama ngangga na ngo ivakt iva ngu sameng dä va ngu su ama ruvek na ama sameng ama mär ngät

12 bärma äkt i nguut tualat näiangärhäkt ama lat dä sa ngut ta ama märän. Sökt di qaku aqlus pät a ngo inguna nguut dräm iaqäkt kärak i sa nguut nanakt na qa. Bä nguut nanakt ma ama qrot i qa di mamär värt a qa iva qät lu värt ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguut nanakt na qa sä ini* bärma dängdäng bät iaqäkt ama qunäga ama dängdängini na qa.

13 Mamär iva nge su ama ruvek ta ama rhisu varhäm ama iska qärakni i sa ngua su nge rhäm ga nävät ama

qatnanakt dä ama lavuqi qärangätni i ma Jisas ma Krais kät bon ut täm ngät.

14 Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i qale qa vämt ut aa matnärhäm dä sa mamär iva nge lu värt ama engäktki mamär qäraktni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm gi.

15 Sa nge ngiat dräm i qorhäts iva ama qatnanaktpämäda moe qärarhani i qale rha värt ama ngärhäktka ma Esia di rha met daqule ngo bärma qosaqi ma Figelus kä nä ma Hermogenes di in met daqule ngo.

16 Mamär iva ma Engeska qär qur ma Onesiforus kä na aa qärhae va aa vätki rha aa lavuqi inguna ma Onesiforus kat dräm gät täk pä gua rhäng bit bärma qaku aqlus pät a qa värt ngua väts toqoräkt i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng.

17 Dap kinak toqoräkt i qa män mät ama värhäm ama mor äm ma Rom dä qa ñäm ma ama qrot nani a ngo bärma qä män bät a ngo.

18 Mamär iva ma Engeska qä von ga rha aa lavuqi värt iaqäkt ama dängdängini na qa ama qunäga rhoqoräkt iva qa rhatnävätmne na ama ruvek. Sa ngänät dräm mamär na ama lat ama mär ngät masirhat kärangätni i qa mualat na ngät ba ngo e ma Efesus.

2

Ma Jisas Ma Krais Aa Ulaqimärhaarhäkt Kärakni I Ama Mär Aa Lat

1 Ngua emga ma Timoti, mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na nge nävät ma Jisas ma Krais aa ñämsävätki.

2 Bä agirhong gärqärhongni i sa nge nari irhong nämat ngo qärqärhong i sa ngua märhamän bät irhong da ama rhäqp na rha ama ruvek arhä saqong dä va nge von dä iarhongäkt bärma ba ama gamoe qärarhani i nge nianakt na rha sa arhä lat kärarhae i mamär värt a rha iva qosaqi rhi su arhani rhäm irhong.

* **1:12** ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguut nanakt na qa sä ini Ura ‘ianiäkt mamär qärqäni i sa qa von ngo rhäm ini dä qat nanakt na ngo sä ini’ Rhangätkä tätama enge di qaku qunäga mamär na ama Grikkäna arha enge.

3 Mamär iva ngi rha ama märän inguna nävät ma Jisas ma Krais toqor ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i ama mär aa lat

4 inguna ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qat tualat ma ama qrot ivakt iva mär ge aa narhoerqa nävät a qa di saqi as kaku qä natmualat na ama lat kärangätni i qaku ama ulaqimärhaarhäkt aa lat.

5 Bä qosaqi ama ruqa qärakni i sa qa mon sämäni ama serhäm bä serhäm ga di qaku qä narha anga rhitsek krekt bä qaku qät päs ama serhäm angät muräkt angärha rhäng.

6 Näkt ama latka qärakni i qat tualat ma ama qrot i qät kutnanokt ama tmäs di qoki mamär iva qa er qat täs nävät iangärhäkt ama tmäs.

7 Mamär iva ngiat tu gi snäng sävät tärhong däkt kärqärhong i nguat tamän särhäm nge nä irhong dä ma Engeska va qa rhualat sä nge iva qunäga vät a nge sävät iarhongäkt moekt.

8 Bä va vasägos dä va ngiat tu gi snäng sävät ma Jisas ma Krais kärakni i qa nämäni ma Devit aa enevaqi qärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpk i qoki rhoqor varhäm ama sameng ama mär ngät sävät a qa qärangätni i ngu sameng na ngät.

9 Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di qärangät i ngut ta ama märän nävät a ngät dä sa rha väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhäng bät angät tpäs toqor ama ruqa qärakni i qät tagärmät na ama muräkt. Sökt di qaku mamär vät aung iva qä väsärhää ma Ngämuqa aa enge.

10 Bä äkt i ngua mon sädä iarhongäkt moe angärha ron ivakt iva sä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha diva qosaqi rhi rha ama mumaiar inguna nävät ma Jisas ma Krais. Iarhakt diva rha rhet sädä ma Ngämuqa aa murhämeska ama sok täm ga aa ron.

11 Rhangät täkt ama enge di ama engäktki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqya,

Ngakt bä sa ut ñäp ut na qa dä sa va qosaqi ut däqäm ut na qa.

12 Ngakt bä ut mair ma ama qrot da ama märän angärha ron doqor qa dä va qosaqi ut turäkt ut na qa
bä ngakt bä urhit täqyas na qa diva qosaqi qät täqyas na ut.

13 Nämä dä ma Jisas di qaku mamär iva qat nanakt na ut sa angätni aurha lat sökt di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa lat moe

inguna qa di qaku mamär vät a qa iva qä narhäqyas na nas i qa di qa rhoqor mäniekt.

Ama Latka Qärakni IMärmär Ge Ma Ngämuqa Nävät Aa Lat

14 Mamär iva ngi vuk pät iarhakt ama gamoe ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa saqong gärrarhae i sa ngia armeng däm da iva rhi su ama ruvek iva qale rhat tair mät ne sa ama enge inguna iangärhäkt ama lat di sa qaku ngät tatnärha ama ruvek bä ngärhi slava nä iarhakt kärarhae i rhat nari rha.

15 Mamär iva ngi vodäm mes mamär bä bä ma Ngämuqa iva ama latka na nge qärakni i ama mär aa lat dä ma Ngämuqa aa saqong. Dä va ngit täväktsä maräkt sävät ma Ngämuqa aa enge na ama engäktki ivakt iva qaku aqlus pät a nge.

16 Mamär iva ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam inguna iangärhäkt ama rhisu diva ngärhi artäm sa ama ruvek sa gläius nä ma Ngämuqa

17 bä ama rhisu rhoqoräkt diva vräs däm ngät toqor ama biaski ama mor qi qäraktni i qiat täs bä qiat täs ama släqyige. Näkt aiomni nävät iarhakt ama ruvek kärqiomni i in disu di ngät toqoräkt di ma Himeneus kä nä ma Fileetus.

18 Iaiomäkt di sa in met daqule ama engäktki bä ini slava na arhani arhä qatnanakt i ini qoar i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama ruvek nämät ama tñäpk i.

¹⁹ Sokt di ma Ngämuqa di sa qa at aa ruvek mamär iva rha rhoqor ama qrot ap ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i rhat sangar ama engäktki. Näkt pät iaväkt ama suqulap di sa rha säm dä rhangät täkt ama enge rhoqortäqyia, "Ma Engeska di sa qat dräm ama ruvek kärarhani i aa ruvek na rha." Näkt kosaqi rha säm doqortäqyia, "Mamär iva ama ruvek kärarhane i rhit päs ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäng gärrahae i rhat tes aa ngärhipki diva rha rhet daqule ama lat ama vu ngät."

²⁰ Va ama vätkä ama mor qa di qaku sokt kale ama diskäna qärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dap angätni nga e di sa rha mualat na ngät na ama ngämung dä na ama bänbäñgi bän angätni nävät iangärhäkt ama diskäna moekt di sa rha muqunän bät a ngät iva bän ba ama moräs na ngät ama lat dap angätni di ngät bän ba ama lat mavängam.

²¹ Bä äkt i aung gärrakni i qä qumär nas nämät iarhongäkt kärqärhong i qaku ama mär irhong bät aa iar dä sa va qa rhoqor ama dis kärakni i sa rha muqunän bät a qa iva bän ba ama moräs na ngät ama lat. Bä qa diva ama vätkä aa mamäk kä arñis na qa bän ba nas i ama qumärqumär qa dä va iaqäkt ama ruqa di mamär väät a qa iva qa rhualat na ama mär ngät ama lat moe nä iaqäkt ama dis.

²² Mamär iva ngi arñis na nas nämät ama lat ama vu ngät kärangätni i ama rhäqäp na rha ama evända rhat dräm dat tualat na ngät bän va rhäktuk pät a nge nani ama lat ama räkt ngät dä ama qatnanakt dä ama lavuqi dä ama bulap ngi nä iarhakt kärarhane i rhi nagukt sage ma Engeska nävät ama qumärqumär qa ama snängaqa.

²³ Dä va ngi arñis na nas sa gläius nämät ama enge qärangätni i ngät toqor ama dädända arha enge dä ama enge mavängam inguna ngiat dräm i iangärhäkt ama enge di ngät täranas na ama ulaqi.

²⁴ Ma Engeska aa latka di qaku mamär iva qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak ka diva aa lat ama mär ngät sa ama ruvek moe. Bä qosaqi mamär iva qä su ama ruvek mamär dä va qale qa sa ama bulap sävät arhani arha lat ama vu ngät.

²⁵ Bä mamär iva qat turäkt tä iarhakt kärarhane i rhat tair särha aa lat na ama sämägaininanas ivakt iva ma Ngämuqa qat tudävarhäm na rha iva rhi näpgoer na nas bän va qunäga väät a rha sa ama engäktki

²⁶ bän va rhi ang nämät ma Sämga aa rhäkt kärakni i qa sangar a rha bän qat täqäne sa rha iva rhit päs aa rhäng.

3

Ama Ruvek Diva Rha Rhoqor Täkt Pät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

¹ Mamär iva ngiat dräm i väät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama märän masirhat nage ama vu rha ama ruvek ngä rhäranas pät a ngän

² Inguna ama ruvek diva sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä va nani a rha masirhat na ama ligär. Dä va rhat tair na nas dä va rhat nañäm mane na arhani dä va rhi slava na arhani dä va qaku rhat nari nämät arhä mamäkkäna. Dä va qaku rhi natmes ama mär sage arhani ama ruvek ura ma Ngämuqa nävät arha lat ama mär ngät sävät a rha. Dä va qaku rhit kutdrir sage iarhongäkt kärqärhong i ama mär irhong dä ama qumärqumär irhong.

³ Dä va qaku nani a rha iva rhat tatnärha arhani ama ruvek dä va qaku rhi natkyiradeng na arhani arha lat. Dä va rhat tamän mava na arhani dä va qaku mamär väät a rha iva rhat turäkt ba nas. Dä va rhi sangäm na arhani ama ruvek mamär dä va qaku nani a rha mamär na ama lat ama mär ngät.

⁴ Dä va iarhakt di qaku mamär väät arhani iva rhat nanakt na rha dä va rhit lir tat tualat na ama lat ama vu ngät dap kaku rha tu arhä snäng bät a ngät narhoer i maräkt toqoräkt ura

qaku. Dä va rhäqäp ta na ama ansäñas dä va arhä snäng bät ama mämägän dap kaku rhä ma Ngämuqa.

⁵ Bä va rhi qoar i rhit pǟs ma Ngämuqa aa rhäng sokt diva qaku nani a rha na aa qrot iva ngät tualat pät arha iar. Mamär iva qale qale nge ngi na ama ruvek toqoräkt.

⁶ Arhani nävät a rha di rhat don säva ama ruvek ama sägärhae arha vät bä rhat täqäne sa ama evop na ama irasirhong ivakt iva rhat turäkt täm da qärarhani i qaku arhä qatnanakt ama qrot ngät dä ama vuirhong ngä qop pät a rha bä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta.

⁷ Vasägos dä ama evop toqoräkt di rhat nari ama enge nämät ama vu rha ama gamoe sokt di qaku mamär iva rhi rha ama engäktki.

⁸ Rhärha rhäkt ama gamoe di rha rhoqor ma Janes kä nä ma Jambres kärqiomni i mudu ma Moses aa iqiom na iom inguna ama engäktki arha ikkäna na rha. Bä rha di sa mava na arhä snängaqa bä qaku rhat nanakt nä ma Krais maengäktki

⁹ sokt diva qaku qale qale dä va ama ruvek moe rhi lu mamär i iangärhäkt arhä mädräm di ngäkt kre ama dädända arhä mädräm doqor ama ruvek i sa qunäga vät a rha sä ma Janes kä nä ma Jambres.

Ma Ngämuqa Aa Enge Moe Qärangätni I Sa Rha Säm A Ngät Di Sa Qa Rhäk Ngät Sävä Iarhakt Ama Ruvek Arhä Snängaqa

¹⁰ Sokt di ainge ma Timoti, di sa nge rhoqor ngo sä gu rhisu dä sä gua lat dä sa ama rharimini qärgäni i nguat tualat toqoräkt dä sä gu qatnanakt dä sä gu bulap dä sä gu laruqi dä sävät gu mämairäs i sa nguat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron

¹¹ dä rhoqoräkt i sa ama ruvek ta sangäm na ngo mavängam dä ama märän ngä män bät a ngo e va ama värham ama mor am ma Antiok dä ma Aikoniam dä e mät ama värham ama gaini na äm ma Listra. Iangärhäkt ama märän di sa

ngä män bät a ngo sokt di ma Engeska qa mumaiar ngo nämät ngät moekt.

¹² Ngäktki i ama ruvek moe qärarhani i nani a rha iva qale rha da ama iar angärha ron i ma Jisas ma Krais diva arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam

¹³ dap pa ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat ti nä iarhakt kärarhae i rhi iras ta arhani diva rhat tualat toqoräkt masirhat bä va masirhat mamär. Bä rhoqoräkt i rhi iras ta arhani di qosaqi rhi iras täm mes.

¹⁴ Dap ainge di vasägos dä va ngit pǟs ama rhodräp angärha rhäng gärangätni i sa ut bon nge rhäm ngät bä ngiat nanakt na ngät inguna sa qunäga vät a nge mamär sä iarhakt kärarhae i sa rha su nge.

¹⁵ Bä sa ngiat dräm a nas mamär mänasäng naimäk äkt i ama rhoemga na nge dä ngiat dräm ama enge ama qumärqumär ngät kärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngä muqunäga vät a nge säväta ama mumaiar nävät ama qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krais.

¹⁶ Ma Ngämuqa aa enge moe qärangätni i sa rha säm a ngät pa ama abukkina di sa qa rhäk ngät sävä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa bä ama enge vä iangärhäkt ama abukkina di ama mär ngät iva ngärhi su ut dä ngät tusarsäs pät a ut sa ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ngät turäkt täm ut iva säväta ama lat ama mär ngät dä ngärhit todräp ut iva ut tet toqoräkt dä ma Ngämuqa aa iar angärha ron

¹⁷ ivakt iva ma Ngämuqa aa latta diva qale rha na ama rhäkmunanaska bä va mamär vät a rha iva rhat tualat na ama lat moe ama mär ngät.

4

Mamär Iva Ngi Sameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge Ma Ama Qrot

¹ Ma Jisas ma Krais diva qa rhän bä va qa rhatnäväme na ama ruvek kärarhani i rhat däqäm bä qosaqi iarhakt kärarhae i ama ñäp ta bä nasot

dä va qat turäkt ba ama ruvek pa aa Muräktpäm. Bä äkt i nguat tamän särhäm nge ma ama qrot dä ma Krais kä nä ma Ngämuqa in saqong doqortäqya,

² mamär iva ngiat mair ma ama qrot bä va ngi sameng nä ma Ngämuqa aa enge vasägos bä ba ama ruvek toqoräkt i nani a rha iva rhi nari nämät nge bä qop toqoräkt i qaku nani a rha iva rhi nari nämät nge ivakt iva iangärhäkt ama enge ngärhit täksärhäm da dä va ngät turäkt täm da dä va ngärhi sämaqrot na rha. Näkt kosaqi va ngi su rha mamär sa ama bulap pasägos.

³ Nguat tamän doqoräkt dinguna ama qävälam iva äm ngä rhän iva ama ruvek diva qaku rhat nari ama qat-nanaktpämda arhä rhisu qärangätni i maräkt na ngät dap kinak pa rhit näm nani ama ruyek kärarhani iva märmär gem da nävät arhä rhisu bä ba rha qärangätni i ngärhit täk mamär ta arhä snängaqna maräkt.

⁴ Bä va qaku nani a rha iva rhat nari ama engäktki dap kinak pa rhat tet bä rhat nari ama sek ama mäñmäñini na ngät.

⁵ Sokt di ainge diva vasägos dä va ngit lu väti giat iar mamär bä va ngiat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron bä qosaqi va ngiat tulat na ama lat i ngi sameng na ama sameng ama mär ngät ivakt iva ngi rhäkmämäri nä giat lat.

⁶ Nguat tamän doqoräkt inguna aingo di sa ngua män bät ama qävälam gärqomni i gua iar di ngät toqor ama vodämes kärangätni i rhit prit na ngät pät ama laiqa na ama vodämes dä va nguat tet daqule rhangät täkt ama iar.

⁷ Sa ngua mäqäne dä mamär nä gua iar dä ngua sotnä gua lat dap as nguat sangar mamär sävät gu qatnanakt.

⁸ Bä sa rhäkt di qale ama qäbautki na ama räkt ngät ama lat nani a ngo qäraktni i ma Engeska qäraktni i qat tatnävämne na ama räkt ngät ama lat diva qä sek mä ngo na qi väti ama qunäga na ama matnävämne. Näkt

pa qaku sokt kä nasek mä ngo dap kosaqi va qä sekiarhakt moe qärrahae i nani a rha masirhat iva rhi lu aa mänmänäs.

Ma Pol Aa Rhodräp Irhäm Mes Bä Bä Ma Timoti

⁹ Rhuk pät a nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän gem ngo.

¹⁰ Nani a ngo rhoqoräkt inguna ma Demas di aa snäng bät takt täkt ama ivätki bä qa met daqule ngo i qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika. Dä ma Kresens sa qa met sävät ama ngärhäktka ma Galesia dä ma Taitus ka met sävät ama ngärhäktka ma Dalmesia.

¹¹ Sokt ma Luk di qale qa gem ngo.

Mamär iva ngi rha ma Mak bä va ngi na qa sagem ngo inguna qa di mamär väti a qa iva qat tatnävhäm ngo mamär sä gua lat.

¹² Ma Tikikus di sa ngua rhäk na qa sae ma Efesus.

¹³ Rhoqoräkt iva ngiat tet sagem ngo dä va ngi rha ama boiqi ama uiu qi qäraktni i ngua met daqule qi ge ma Karpus mät ama värhäm ama mor äm ma Troas näkt kosaqi va ngi rha ama abukkina bä qoki mamär iva ngi rha ama abukkina kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama släkt nä rhäqsäk angät ngädäng.

¹⁴ Ma Aleksander qäraktni i qat tulat na ama qärhong na ama bras di aa lat ama vu ngät sävät a ngo di sa ngä sangäm na ngo masirhat bä nävät iangärhäkt aa lat dä va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa.

¹⁵ Ngit lu väti a nas mamär nämät ka inguna qat tair ma ama qrot särha aut sameng.

¹⁶ Rhoqoräkt i rha mair na ngo narhoer da ama muräkt angät saqong dä qaku aung ga märhamän sädaver mä ngo dap ta moe rha met daqule ngo. Mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da väti iangärhäkt arha lat angät tpäis.

¹⁷ Sokt di sa ma Ngämuqa qa mair gem ngo bä qa von ngo rha ama qrot iva ngi sameng mamär na ama enge moe ivakt iva ama Jentailqäna moe

qärrahani i qale rha e diva rhi nari ngät. Bä rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mumaiar ngo bä qaku rha sokot na ngo.

¹⁸ Bä ma Engeska va qa rhumaiar ngo nämät ama lat moe ama vu ngät bä va qa rhu ngo mamär va aa Muräktpäm dävuk da ama usäpki arha ron. Mamär iva ama murhämeska vaságos sagem ga. Ngäktki rhoqoräkt.

*Ma Pol Aa Enge Na Ama
Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät*

¹⁹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ma Prisila qi nä ma Akwila näkt säväät iarhakt moekt näp ma Onesiforus aa vätkä.

²⁰ Ma Erastus di sa qale qa mät ama värhäm ama mor äm ma Korin dap ngua met daqule ma Trofimus mät ama värhäm ma Miletus inguna aräm ga.

²¹ Qänes nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän de as pa ama soeng angät kamäas.

Ma Yubulus dä ma Pudens dä ma Lainus dä ma Klodia näkt säväät arhani ama qatnanaktpämda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge.

²² Mamär iva ma Engeska qä sämaqrot na nge väti gi qloqaqa. Bä va ma Ngämuqa aa ñämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Taitus

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ma Taitus. Ma Taitus di sa qat nanakt nage ma Pol aa sameng dää nasot dää ma Taitus kat tatnärhä ma Pol mamär sä ma Pol aa lat. Rhoqoräkt i ma Pol qa met sae ma Jerusalem iva qat tamän särha ama narhoerta bää ba ama qatnanaktpämda e di qä nä ma Taitus. Bää nga rhoqoräkt i qaku rha däkt säng ma Taitus dää nävät iangärhäkt ama lat di sa rha moe rha qoar i ma Pol aa sameng di ama räkt ngät.

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt aa abuk sage ma Taitus toqoräkt i qale ma Taitus e va ama urqa ma Krit divakt iva ma Taitus kä sot na ama lat kärangätni i as kaku rhäksot na ngät dää va qa rhair na ama narhoerta bää ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap. Dää qosaqi ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodräp ma Taitus iva qat tair särha ama ruvek toqor mäniekt i arhakt kärarhae i rhat tair särha ama lat na ama sameng ama mär ngät dää va qä von ga rha ama qrot iva qa rhualat toqoräkt näkt pa qä su qa sävät ama qatnanakt dää angärha lat. Dää va qä rhonsävät a qa sävät ama ruvek kärarhani i rhit bon da ama rhisu ama iraski na ngät.

Ma ama rhäqäp nä imek dää ma Pol qat tamän bää rhakt täkt ama abuk sävät ama lat kärangätni i ama mär ngät kärangät iva rhat tualat na ngät näkt maunmem di sa qa sameng mamär sävät ama qatnanaktpämda arhää snängaqa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-4)

Sävät Ama Narhoerta Bää Ba Ama Qatnanaktpämda (1:5-9)

Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhää Rhisu (1:10-16)

Sävät Ama Guläñap Maos Maos Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (2)

Sävät Ama Qatnanaktpämda Moe (3:1-8)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bää Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävät A Ngät (3:9-11)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (3:12-15)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Taitus

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Ngämuqa aa rem dää ma Jisas ma Krais aa ngangga na ngo

ivakt iva ngu su ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva ama qrot arhää qatnanakt bää va rhat dräm ama engäktki dää va rhat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät dää aa saqong.

² Dap toqoräkt di rhat nanakt iva rhi rha ama iar ama sok täm ngät kärangätni i mudu ma Ngämuqa qärakni i nak kaku mamär iva qä nairas di qa mumäneris iva qä von da rhäm ngät.

³ Bää sa väti ama rhäkmamär äm ama qäväläm dää iangärhäkt ama iar ama sok täm ngät di sa ngä män säda eraqi nävät ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngu sameng na ngät kärangät i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm ngät bää qosaqi qat nanakt na ngo sä ngät parhäm ma Ngämuqa aut Mumaiar aa rhäkne.

⁴ Ngut säm sävät a nge ma Taitus ainge qärak i ngua emga na nge mamär da ama sägängät ama qatnanakt angärha ron. Mamär iva qale ama nämsävätki dää ama bulap nage ma Ngämuqa ama Ngätmämäk dää ma Jisas ma Krais aut Mumaiar gem nge.

Ama Rhodräp Sage Ma Taitus Sävät Ama Narhoerta Bää Ba Ama Qatnanaktpämda

⁵ Ngua met daqule nge e va ama urqa ma Krit divakt iva ngi sot na ama lat kärangätni i as kaku rhäksot na ngät dää va ngia rhair na ama narhoerta bää ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap

kärqapni iva ngu rhäk na nge sae sävä bap.

⁶ Bä iarhakt ama narhoerta iva ngia rhair na rha diva asägäk asägäk di ama mär aa lat mamär dä sokt aa egutki ama sägäkt dä aa es di ama qatnanaktpämäda bä qaku mamär väät ama ruvek iva rhi narhäksärhää iarhakt aa es pät anga inirqi at täväst ura väät iomäkt i qaku rhat tet parhäm arhä mamäqiom ina enge.

⁷ Ama narhoerqa bä ba ama qatnanaktpämäda qärakni i qat tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ngät iva qat tualat na ngät di mamär iva ama mär aa lat mamär bä va qa di qaku qä natmair na nas bä va qa di qaku lärlir täptäp da aa ron bä va qaku qä naträkt ama reng ama qrot ngät masirhat bä va qa di qaku qä natmäranas na ama ulaqi bä va qa di qaku qä nairas ba nas sä guavek arhä qärhong.

⁸ Dap kinak pa qa diva qä rhar sa ama ruvek moe dä va qa di nani a qa iva qat tualat na ama märihong dä qa diva qat turäkt ba nas mamär dä va ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä va ama qumärqumärqa na qa näkt pa qät lu väät aa tmerhässä mamär.

⁹ Bä qosaqi qa diva qat nanakt mamär na ama engäktki na ngät ama enge qärangätni i sa rha su qa sävät a ngät ivakt iva qa di mamär väät a qa iva qät bon da ama rhodräp kärangätni i ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät dä qosaqi ivakt iva qa rhamän sävät iarhakt arhä vässä kärarhae i rhat tair särhäm ngät.

¹⁰ Sa ut dräm i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qärarhani i rhat mair särha ama rhisu ama engäktki na ngät dap kosaqi rhi iras ta ama ruvek na ama enge qärangätni i ama mäñmäñini na ngät. Ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tualat toqoräkt di iarhakt kärarhae i rhat tamän i nak mamär iva ut tet parhäm ama Judaqäna arhä qärhong doqor iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama

qatnanaktpämäda di rhi däkt säng mä rha.

¹¹ Mamär iva ngin mae väät a rha ivakt iva qale rhi su ama qatnanaktpämäda inguna rhat dräm di slava na ama rhäqäp na rha ama sägärhae na arhä rhisu qärangätni i qaku mamär iva rhi nasu guavek na ngät. Dä rhi su ama ruvek ivakt iva rhit ta ama ligär näkt iangärhakt arha lat di sa qale ama qluqi väät a ngät.

¹² Akni nävät arha vämginarha qa märhamän doqortägyia, "Ama Kritkäna di vasägos di ama irasmätta na rha qärarhani i rha rhoqor ama vu ngät ama släkt näva urqi. Dä rha di ama rususki mät ta ama qatmästa."

¹³ Rhangät täkt ama enge di ama engäktki na ngät. Bä äkt i nävät iangärhakt arha lat dä va ngia rhamän maräkt sävät arhä vässä iangärhakt arhä rhisu ivakt iva rhi sangar ama qatnanakt ama engäktki na ngät

¹⁴ dap pa qale rhi nasangar sävät ama Judaqäna arha sek mavängam bä qop ama ruvek arhä muräkt kärangätni i ngät dän nage iarhakt kärarhae i qaku nani a rha na ama engäktki.

¹⁵ Iarhongäkt moe di ama qumärqumär irhong ge iarhakt kärarhae i ama qumärqumär ta dap ge qärarhani i ama vu arha lat dä qaku rhat nanakt di qaku guani qärqäni i ama qumärqumär ini gemda inguna arhä snängaqa dä arhä mädräm di sa mava na ngät sa agi a lat kärangätni i ama räkt ngät dä sa agi a lat kärangätni i qaku ama räkt ngät.

¹⁶ Ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamän i rhat dräm ma Ngämuqa sokt di arha lat ngärhi sameng mamär i qaku rhat dräm a qa. Rha di ama vu rha mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä qäqi qaku mamär väät a rha iva rhat tualat näguani qärqäni i ama mär ini.

*Mamär Iva Ngi Su Na Ama Rhisu
Qärrangättni I Ama Engäktki Na Ngät*

¹ Dap ainge diva ngi su ama qatnanaktpämäda rha ama rhisu qärrangättni i ama engäktki na ngät.

² Mamär iva ngia rhamän särha ama suu rha ama gamoe iva rhat tet parhäm ama siqutka ama mär qa sa agirhong gärqärhongni i rhat täs irhong dä rhit näkt irhong dä va rhat tualat na ama lat ivakt iva ama ruvek tit kutdrir väät a rha nävät a ngät näkt pa rhat turäkt ba nas mamär. Dä qosaqi va rhat sangar ama qatnanakt ama engäktki na ngät dä va sa rhat mair ma ama qrot dä qosaqi rha diva ama gamoe qärrarhani i rhat dräm arha snäng bät arhani ama ruvek masirhat.

³ Mamär iva qosaqi ngia rhamän särha ama suu rha ama evop iva rha diva qale rha bää rhat tualat togor ama ruvek kärarhani i arha snäng bät ma Ngämuqa mamär dap pa qale rhat tamän mava na arhani dä va qale ama qrot ngät ama reng ngärhi slava na rha dap kinak mamär iva rhi su ama säs ta ama evop sävät ama lat ama mär ngät

⁴ ivakt iva arha snäng bät arha egutpek dä arhä rhoes

⁵ dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va ama qumärqumär ta dä va rhat tualat na ama lat mamär va väät dä va rha manao va arha egutpek maräkt arha rem ivakt iva qaku aung gä namärhamän mava nä ma Ngämuqa aa enge.

⁶ Bää qosaqi va ngia rhamän särha ama evän da ama gamoe iva rhat turäkt ba nas mamär.

⁷ Näkt pät gia lat moe ama mär ngät diva ngia rhän i ama mär qi ama siqutki ba ama ruvek dä va nävät gi rhisu diva ama qatnanaktpämäda rhat nanakt na nge dä va rhit kutdrir väät a nge.

⁸ Va ngi su maräkt nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva qaku mamär väät aung iva qä natmärhamän na anga enge anga vu ngät sävät a ngät bää va iarhakt kärarhae i rhat tair särhägia enge diva aqlus pät a rha i qaku

mamär väät a rha iva rhi namärhamän na anga enge ama vu ngät sävät a ut.

⁹ Dä qosaqi mamär iva ngia rhamän särha ama latta qärrarhani i qale rha va arhani arha rem iva qale rha mamär manao va arha morta arha rem dä va rhat tualat mamär ivakt iva märmär ge arha morta nävät a rha. Dä va qale rhat tuvät pät a rha särhäm mes

¹⁰ ura rhi nasua nagem da dap ki-nak mamär iva rhir qur arha morta i rha di ama mär arha lat bää va arha morta rhat nanakt na rha mamär sa arha lat ivakt iva nävät iangärhakt arha lat moe diva mamär iva ama ruvek ti lu i ama rhisu qärrangättni i ngät tamän sävät ma Ngämuqa aut Mumaiar di ama mär ngät.

*Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Dä Ama
Iaräs Na Ngät Ama Iar*

¹¹ Ama qatnanaktpämäda moe di mamär iva rhat tualat togor ma Ngämuqa i nani a qa na rha iva rhat tualat togoräkt inguna aa ñämsävätki sa qia män sa ama mumaiar bää ba ama ruvek moe

¹² bää iaqyäkt aa ñämsävätki di qí su ut iva ut tet daqule ama lat kärangättni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ngä nä iarhongäkt nämäni ama ivätki qärqärhong i mudu nani a ut nä irhong bää va ut turäkt ba nas mamär dä va ama räktta na ut dä va ut sangar ma Ngämuqa aa iar väät tangätk täkt ama rhodäm

¹³ doqoräkt i as kali lut bää märmär gem ut nävät iomäkt iva ma Jisas ma Krais ka rhän sa aa murhämeska qärrakni i aut Ngämuqa ama moräs na qa dä aut mumaiar.

¹⁴ Qa vodäm mes sädaver mä ut ivakt iva qä rhäksasot a ut nämät ama vuirhong moe dä qosaqi va qä qumär ut näkt pa bää ba qa na ut i aa ruvek na ut kärarhani i nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat.

¹⁵ Mamär iva ngi su ama qatnanaktpämäda sävät tärhong däkt bää nävät gi qrot moe nage ma Ngämuqa dä va ngiat täranas na rha dä va ngiat tamän maräkt sävät arhä väs iva rhit kut-sasorhane na arha iar nämät ama lat ama vu ngät. Mamär iva qale gia qlak

nä guavek iva rhat nañäm mane na nge.

3

Urhit Bodäm Mes Säda Ama Lat Ama Mär Ngät Angärha Ron Basägos

¹ Mamär iva ngit puk pät ama qatnanaktpämda iva rhat nari nämät ama tpäskinarha rhi na ama narhöerta sa ama muräkt dä va rha manao va arha rem dä va ama qarhap ta iva rhat tualat na ama lat moe qärangeätni i ama mär ngät.

² Dä qosaqi va qale rhi natmärhamän bät anga enge ama vu ngät sävärt guavek bä va qale rhi narhäktgyäm sääne dap kinak ta diva qale ama bulap gem da dä vasägos dä va rhit säm ama gaini na nas pa arhani ama ruvek moe arha rem.

³ Bä va ngit puk pät ama qatnanaktpämda rhoqoräkt inguna aiut moe di maos pät angätni ama rhodäm mudu di qaku aurha anga mädräm ama mär ngät sävärt ma Ngämuqa dä qaku ut tet parhäm aa enge dä ama iraski qia mäqäne sää ut dä angätni ama qänäskänes ngä na ama märmärgem nämäni ama ivätki angärha latta na ut bä sa qali lut da ama snängaqa aa ron iva urhi slava na arhani ama ruvek dä qosaqi aut snängaqa ama vu qa sävärt arhani ama ruvek arhä qärhong dä arhani di ama vu dä arha ron mamär sävärt a ut näkt kosaqi aiut di ama vu dä urha ron sävärt a ne.

⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aut Mumaiar aa mär ngät aa lat ngä män dä nävärt aa ñämsävätki

⁵ di qa mumaiar ut. Qaku qa mumaiar ut dinguna nävärt ama räkt ngät ama lat kärangätni i sa ut mualat na ngät dap kinak ka mumaiar ut dinguna nävärt aa ñämsävätki i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qumär aut snängaqa bä ut män i ama iaräs na rha na ut sääne na ama lat ama iaräs na ngät.

⁶ Sa ma Ngämuqa qa von ut tä iaqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä mämägän sää ut nävärt a qa bä iangärhakt ama lat di nävärt ma Jisas ma Krais aut Mumaiar

⁷ ivakt iva nävärt aa ñämsävätki däva ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong bä va mamär värt a ut iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumäneris iva qä von ut täm irhong aiut kärarhae i ut nanakt iva bäba ut na ama iar ama sok täm ngät.

⁸ Langärhakt ama enge di ama engäktki na ngät. Bä nani a ngo na nge masirhat iva ngi su iarhakt mamär qärrarhae i sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa nä rhärrhong däkt ivakt iva rha di vasägos dä va rhit bodäm mes säda ama lat ama mär ngät angärha ron. Langärhakt ama lat di ama mär ngät masirhat dä qosaqi ngät tatnärha ama ruvek.

⁹ Dap kale ngi nä guavek ngän nagemne värt arhongni qärrähhong i qaku ama morärs nä irhong angät tpärsura sävärt arha ikkäna masirhat arhängärhep dä ama sek mavängam sävärt a rha. Dä qosaqi mamär iva qale qale ngän mauiu da ama enge angärha ron sävärt guarhong gärqärrhongni i qaku ngän dares ba ne sävärt irhong däva qale mätmatmät na ngän dä ngän nagemne värt ma Ngämuqa aa Muräkt angät tpärsinguna iangärhakt ama lat di ama mänmäñini na ngät dä va qaku ngä namatnärhäm ngän.

¹⁰ Ama ruqa qärrakni i qat tualat na ama bänmät mänguräp ama ruvek diva ngi rhon sävärt a qa masägos ura maunmem näkt ngakt bä qaku mae värt a qa sää iangärhakt aa lat toqoräkt dä nasot dä sa ngi qyiradeng na qa

¹¹ inguna ngiat dräm i ama ruqa rhoqoräkt di sa mava na qa bä vasägos dä qat tualat na ama vuirhong bä iaqäkt di sa qa mu nas mät ama rhäksärhäm.

Ma Pol Aa Rhodräp Ama Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹² Qrekt bä ngu rhäk nä ma Artemas ura ma Tikikus sagem nge dä qänes nge iva ngia rhet sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Nikopolis sagem ngo inguna sa nani a ngo iva qale ngo e da ama soeng angät kunäng angärha ron.

¹³ Qänes nge iva ngia rhatnärhä ma Senas ama mädrämga mamär sa ama muräkt kä nä ma Apolos iva ini nasäng nä ina tmerhäs dä va ngi lu gem iom i varis init läk nani guani.

¹⁴ Mamär iva aurha ruavek ama qatnanakt päm da e rhi su iva rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva rhat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhit läk masirhat bå va iarhakt aurha ruavek tit sa ama gavam bät arha iar.

¹⁵ Iarhakt moe qärrarhae i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi rhäk na aut märmärgem sage ama qatnanaktpämda qärrarhani i arha snäng bät a ut.

Mamär iva qale ama ñämsävätki gem ngän moe.

Ma Filemon

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm bäm gi sage ma Filemon.

Akni ma Filemon aa latka qärakni i rhat tes ka i ma Onesimus di qa sua nagem ma Filemon dä qa ang masirhat inguna varhäm ama Romgäna arhä muräkt di sävetka rhoqoräkt diva rhi sangäm na qa i rhi veng ga. Bää nga ma Onesimus ka män bät ma Pol dä qa nägoer na nas bää qa män i ama qatnanaktpämga na qa. Näkt sa rhäkt di nani a qa iva evär däm ga sage aa morqa ma Filemon bää äkt i ma Pol qa säm sage ma Filemon iva qä rhares pä ma Onesimus aa rhäng iva saqi sagem mes dap pa qat lu qa i aa ruaqa na qa i ama qatnanakt päm ga.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Pol Qat Tes Pät Ama Mär Sage
Ma Ngämuqa Näkt AA Nän (1:4-7)

Ma Pol AA Nän Sage Ma Filemon
Sävät Ma Onesimus (1:8-21)

Ma Pol AA Dängdängini Na Ngät AA
Nän Sage Ma Filemon Näkt Sävät
Ama Enge Na Ama Märmärgem
Dä Ama Nän (1:22-25)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Filemon

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qärakni i qale ngo va ama tpäskiarharhäng nävät iomäkt i ngut päs ma Jisas ma Krais aa rhäng näkt kosaqi ngät nage aurha ruaqa ama qatnanakt päm ga ma Timoti.

Dä ngut säm sävät a nge ma Filemon aurha ruaqa ama mär qa sää ma Ngämuqa aa lat

² bää qosaqi sage ma Apia aurha ruaqi ama qatnanakt päm gi bää sage ma Arkipus aurha ruaqa qärakni i qa rhoqor ama ulaqimärhaarhäft toqor ut näkt sage ama qatnanaktpämda

qärarhani i väspästämne na rha vägia vätka.

³ Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk näkt ma Engeska ma Jisas ma Krais ini von ngän da ama ñämsävätki dä ama bulap.

Ma Filemon Aa Lavuqi Dä Aa Qatnanakt

⁴ Vasägos dä nguattes ama mär sage gu Ngämuqa rhoqoräkt i nguatt tamän sävät a nge vät gua nän.

⁵ Rhoqoräkt dinguna nguatt nari sävät gi qatnanakt dä gi lavuqi sämäni ma Engeska ma Jisas bää qosaqi sävät ama qatnanaktpämde moe.

⁶ Ngu nän iva rhoqoräkt i ngiat tatnärha arhani ama ruvek nävät gi qatnanakt diva qunäga vät a nge masirhat mamär nä iarhongäkt ama märirhong moe qärqärhong i irhong nge e va aurha iar inguna nävät ma Krais.

⁷ Gua ruaqa, nävät tom däkt i gia snäng bät ama qatnanaktpämde dä ngit bon ngo rha ama mor ngät ama qok dä ama sämaqrot inguna ainge di ngit säm ama qok sämät ama ruvek arhä sarem gärrarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng.

Ma Pol AA Qänäskänes Sä Ma Onesimus

⁸⁻⁹ Aingo ma Pol di ama sruqa na ngo dä rhäkt di qale ngo va ama tpäskiarharhäng nävät tom däkt i ngut päs ma Jisas ma Krais aa rhäng. Dä mai mamär iva ama qraräqa na ngo nävät aa qrot dä ngu von nge rha ama lat kärangätni i mamär iva ngia rhualat na ngät. Sokt di qaku ngu namualat toqoräkt. Dap nguna nävät ama lavuqi diva ngu nän nge iva ngia rhualat parhäm dak täkt ama snängäqa na ama qänäskänes.

¹⁰ Näkt ngut bon nge rhä rhak täkt ama snängäqa na ama qänäskänes bää bää ngua emga ma Onesimus kärakni i qa di rhoqor qre i sa qa män i ngua emga na qa nävät ama qatnanakt toqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng.

¹¹ Iaqäkt di qärak i mäqi qaku mamär vät a qa na anga lat gem nge

sokt di rhäkt di sa mamär vät a qa mamär na ama lat gem nge dä qosaqi gem ngo.

¹² Bä ngut täk nä ma Onesimus kärakni i qa di nämäni gu snängaqa iva evär däm ga sagem nge.

¹³ Mai mamär iva qale qa rhe gem ngo ivakt iva qat tattnähräm ngo rhoqor qre i qat mair bä ba nge rhoqor täkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät iomäkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät.

¹⁴ Dap sokt di qaku nani a ngo iva ngua rhualat nä guani dap kaku ngia rhares ivakt iva anga mär ngät anga lat kärangätni iva ngiat tualat na ngät diva nävät ama ngäñngän dap paris ngu nanän mäni nge na ngät.

¹⁵ Dä nguaräm ama rharimini rhoqoräkt i mat mät en bä qaku qale ma Onesimus gem nge vät ama qot äm ama qäväläm divakt iva rhäkt diva evär däm ga bä qale qa gem nge mas

¹⁶ bä va qale qa gem nge diva saqi as kaku rhoqor ama latka vä gio rem nak kop dap kinak ka diva qat tet e na ama latka aa mämairäs toqor gi nga ruqa mamär. Rhäkt di gua ruqa na qa mamär sokt di qa diva gio ruqa mamär masirhat i ama ruqa na qa mavängam bä qosaqi rhoqoräkt täkt i ama qatnanaktpämga na qa mäni ma Engeska.

¹⁷ Dä soknga ngakt bä ngiat lu ngo i un moe un dualat na ama lat ama sägängät dä ngi ar sä qa rhoqor qre i vadi mai ngi ar sä ngo.

¹⁸ Dä ngakt bä qa mualat nä guani qärqäni i qaku maräkt nä ini ura qaku qa muvät pät a nge nä guani dä ngia rhes ngo sä ianiäkt ivakt iva ngua rhuvät nä ini.

¹⁹ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama enge nä ngua rhäkt maräkt iva ngua rhuvät pät a nge na agini qärqäni i sa ma Onesimus kaku qa muvät pät a nge nä ini. Qaku nani a ngo iva saqi as ngu vuk pät a nge i ainge gi dinau di masirhat pät ma Onesimus aa dinau angät tpäs dinguna gia iar mäni ma Krais di nävät gu sameng bä ba nge.

²⁰ Ari, gua ruqa, nani a ngo iva ngia rhualat toqor täkt bä ba ngo inguna un moe un dualat pä ma Engeska aa rem. Mamär iva ngi säm ama märmärgem sämät gu sarimgi mäni ma Krais.

²¹ Nguat nanakt maengäktki nä qärakni gi snängaqa na ama ngäñngän bä ngut säm sävät a nge. Dap nguat dräm iva ngia rhualat i qaku sokt parhäm gua nän dap kinak pa ngia rhualat masirhat mamär.

²² Dap saqi as ani sae. Diva ngi rhäkmu na anga qäväläm bä gio vätkä bä ba ngo inguna gu snängaqa ama qrot ka diva ma Ngämuqa qa evär däm ngo sagem ngän iva ama muvätki varhäm angäna nän.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

²³ Dä ma Epafras kärakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Krais di qät täk na ama märmärgem sagem nge.

²⁴ Dä qosaqi ma Mak kä nä ma Aristarkas näkt ma Demas kä nä ma Luk kärarhani i ut moe ut tualat gem ne di rhit täk na ama märmärgem sagem nge.

²⁵ Mamär iva ama ñämsävätki nage ma Engeska ma Jisas ma Krais kali qi gem ngän bät angän gloqaqa.

Ma Hibruqäna

Ama Rhäväktsäs

Ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qaku ma Pol qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Dap kinak tat tu arhä snäng i nguaräm ma Barnabas ura ma Apolos ka säm bäm gi.

Ama ruqa qärakni i qa säm bää rhakt täkt ama abuk di qaku qa mes nas dap ama Hibruqäna imäk äkt kärarhani i qa säm sävät a rha di rhat dräm a qa. Iarhakt ama Judaqäna di ama qatnanaktpämäda na rha qärarhani i qunäga väti a rha mamär sää Ma Mru Ngät Ama Rharesbane angärha enge. Nguaräm arhani di rhi rhartäm sää rha iva saqi as kale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem ura va rhat tet parhäm angätni ama muräkt nämäni ngät.

Ama mor qa ama snängaqa väti Ma Hibruqäna di nak ma Jisas ma Krais di mamär väti a qa nä iarhongäkt moe rhoqoräkt i qät puk sää ma Ngämuqa aa ñämsävätki dää qat tualat sää iaqyäkt ama ñämsävätki mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa.

Ma Hibruqäna di ama abuk nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä män gärqärhong i ama mär irhong ba ama mruirhong angät tpäsi. Ama rhodräp ama qrot ngät diva qale ut nañäm dää aurha rhäng sävät kärqärhong ama mruirhong dap kinak pa ut nañäm nani iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di irhong nämäni ma Krais.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Krais Di Qa E Daver Ma Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Narhoerta (1:5-7:28)

Ma Krais Aurha Moräsi Na Qa Mamär Aut Pris Aa Lat Di Ngä Vit Pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Pris Arha Lat Angät Tpäsi (8-10)

Ama Nän Sävät Iomäkt Iva Qale Lut Ma Ama Qrot Sa Ama Qrot Ngät Ama Qatnanakt (11-12)

Iaqäkt Kärik I Sa Qa Säm Dakt Täkt Ama Abuk Di Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäsi (13)

Ma Ngämuqa Aa Emga Di Ama Vit Na Qa Daver Iarhongäkt Moe

¹ Mudu ma ama rhäqäp nä imek dää varhäm ama rhäqäp na ngät ama is dää sa ma Ngämuqa qa märhamän särha aut mamäkkäna ama Judaqäna nämät aa vämginarha

² sokt di väti tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng di sa qa märhamän särhäm ut nävät aa emga qärakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva bää ba qa nä iarhongäkt moe bää qosaqi nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki.

³ Iaqäkt ma Ngämuqa aa emga di qät sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska dää qa di qoki qa rhoqor ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt aa emga di qat sangar ama ivätki qi na ama leqäsi dää ama usäpki na aa enge ama qrot ngät.

Sa qa rhäksot na aurha vuirhong dää qa mualat sää ut bää ut män i ama räktta na ut dää ma Ngämuqa aa saqong näkt nasot dää qa muqun da ama usäpki arha ron dää ma Ngämuqa aa märmär qärakni i ama vit na qa mamär.

⁴ Bää nga aa emga qa mualat toqoräkt dää qa qur a ut i qa di ama vit na qa väti ama enselqäna arhä väsi di qosaqi rhoqor aa ngärhipki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm gi i ama vit na qi väti arhä ngärhep angät tpäsi.

⁵ Inguna ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar na qa i,

“Ainge di ngua emga na nge qärakni i rhägyerhäkt di sa ngua sa nge?”

bää ngu lu agi anga ensel iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Aingo diva ama ngätmämäk na ngo ba qa
bää qa diva ama ngärhoemga na qa ba ngo?”

6 Dä qosaqi nga rhoqoräkt i qät täk na aa emga ama narhoer qa sämäni ama ivätki dä qa qoar toqortäqyia,

“Mamär iva ma Ngämuqa aa enselqäna moe diva rhi nänsäs sagem ga.”

7 Ma Ngämuqa qat tamän säväti ama enselqäna rhoqortäqyia,

“Qat tualat sa aa enselqäna qärrahani i rhat tualat ba qa bää va ama laur na rha
dä va ama rhäptäp nämät ama mudäbäs na rha.”

8 Sokt di säväti ama Ngärhoemga di qat tamän doqortäqyia,

“Ai Ngämuqa, gi mämugunäs diva qale läs ma ama soktäm
dä va ngiat turäkt sokt na ama räkt ngät ama lat pä gi Muräktpäm.

9 Ainge di sa già snäng bät ama räkt ngät ama lat dap ama lat ama vu ngät di sa ama vu dä già ron na ngät
dä soknga ma Ngämuqa qärrakni i gi Ngämuqa na qa sa qa vritne
dä ngia väs
na ama oel na ama märmärgem
bä gi märmärgem di ngä vit pät
gia ruavek arhä märmärgem
angät tpäs kärrahani i sa qale
rha gem nge.”

10 Dä qosaqi säväti ama Ngärhoemga di qat tamän doqortäqyia,

“Ainge Engeska, mudu väti ama rhari-
mini di sa ngia säm ama ivätki
dä qosaqi ama leqäs di sa äs ngä
män nämät ngia rhäkt.

11 Langärhäkt diva qäbäs na ngät. Sokt di nge diva qale nge ma ama soktäm.

Ari, iarhongäkt moekt diva mava
nä irhong i irhong doqor ama
mru qi ama boiqi.

12 Ainge diva ngi imum bät irhong
doqor ama boiqi ama uiu qi*
bää va ngi qutsasot irhong doqor
ama boiqi qärrakni i ngit kut-
sasorhane na qi mäni nas.

Sokt di ainge diva qaku ngi naqut-
sasorhane
dä gi qoeo diva qaku rhäksot na
ngät.”

13 Dä ngu lu sa ma Ngämuqa qa
märhamän särha agi anga ensel to-
qortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär
bää qale nge e bää dängdäng iva
ngua rhän näp gia ikkäna arhä
väs bää va rha rhän i ama laiqa
na rha nanokt gia qäriglem”?

14 Nak ama enselqäna moe di ama
latta qärrahani i ama qloqaqa na rha
qärrahae i sa ma Ngämuqa qa rhäk na
rha ivakt iva rhat tatnärha ama ruvek
kärrahani iva as nasot dä va bää ba rha
na ama mumaiar.

2

Ama Rhonsäväti Iva Qale Urhit Kyi- radeng Na Ama Mumaiar

1 Bää nga näväti iarhongäkt dä
mämär iva ut tu ut snäng mämär
säväti agirhong gärqärrhongni i sa ut
nari säväti irhong i varis ut namet
daqule irhong.

2 Inguna ut lu i ama Muräkt
kärrangätni i sa ama enselqäna rha
von däm ngät bää ba aut mamäkkäna
di sa angät krot bää ama ruvek moe
qärrahani i rha qyiradeng na ngät
ura qaku rhat tet parhäm ngät di sa
ma Ngämuqa qa sangäm na rha väti
iangärhäkt arha lat angät tpäs dä aa
lat di qoki ama räkt ngät.

* **1:12 doqor ama boiqi ama uiu qi / doqor ama boiqi qärrakni i ngit kutsasorhane na qi** Akni ama ruqa qa
säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälam ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama
ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerham däkt ama qängärini angät kävälam di arhani näväti a rha di
sa qaku rha säm a am sae.

3 Dä soknga ngakt bää urhit kyi-radeng na ama mor ngät ama mumaiar qärangätni i sa ut nari sävät a ngät dä ngu lu va urhi ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm doqor mäniekt? Ma Engeska ma Jisas di sa qa er qa sameng sävät tangät takt ama mumaiar dä iarhakt kärarhae i rha nari ngät nagem ga di sa rha sämaengätki na ngät bää ba ut.

4 Dä qosaqi ma Ngämuqa qa sämaengätki na ngät ba ut na ama muqunän dä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä na ama lat ama nañis ngät maos maos dä na ama vänbon nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärangätni i qa von däm ngät bää ba ama ruvek di varhäm aa snängaqa.

Ama Mumaiar Angät Tarebäm

5 Ama ivätki qäraktni i ut tamän sävät a qi qäraktni iva as kia rhän di nak kaku ma Ngämuqa qa von dä iarhongäkt moe mäni qi bää ba ama enselqäna iva rhat turäkt bää bää irhong.

6 Akni qa qoar nä ma Ngämuqa va aa enge rhoqortäqyia,

“Ama ruvek di agirha iarhakt bää va
ngiat tu gi snäng sävät a rha
ura rha di agirha iarhakt bää va
ngiat tualat mamär sä rha?

7 Sa ngia mualat sä rha väät ama
qävääläm ama qot äm iva rha
manao va ama enselqäna arha
rem
bää ngia von da rha ama vit-
naqa aa qäbautki na ama
murhämeska dä ama qutdrir*
8 dä ngia mu iarhongäkt moe va arha
qar angärha rem.”

Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe manao va arha rem dä qa muräkt iva qaku qale guani sañis na arhä muräktäm. Rhäkt di as kaku ut lu iarhongäkt moe rhoqoräkt.

* **2:7** Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä ngia mu rha daver gi sämsäm’

9 Sokt di sa ut lu ma Jisas iaqäkt kärak i väät ama qävääläm ama qot äm di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva qa manao va ama enselqäna arha rem ivakt iva nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki diva qä ñäp bää ba ama ruvek moe bää nävät iaqyäkt aa tñäpki dä sa ma Ngämuqa qa von ma Jisas ta ama murhämeska ngä na ama qutdrir qärangätni i ngät toqor ama vitnaqa aa qäbautki.

10 Ma Ngämuqa di iaqäkt kärak i sa iarhongäkt moe irhong ngä män nävät a qa bää qosaqi qali lirhong ba qa bää sa maräkt gem ga iva qat tu-alat sä ma Jisas kärakni i ama mu-maiar angät tarebäm iva qa rhän i sa mamär na qa nävät ama märänga ivakt iva ma Ngämuqa qat dän sa ama rhäqpäp na rha ama rhoes säda ama murhämeska aa ron.

11 Iaqäkt kärak i qä rharñis na ama ruvek ivakt iva ama qumärqumär ta mamär dä qärrarhani moe i sa qa arñis na rha rhoqoräkt di sokt arhä mamäk ama sägäk. Bää nga rhoqoräkt dä qaku aqlus pät ma Jisas iva qat tes ta i aa ruavek na rha

12 i qä qoar nä ma Ngämuqa rho-qortäqyia,

“Va nguut tamän sävät gi ngärhipki bää
bää gua ruavek
dä va ngut tong na ama mabu
na ama ansäss sagem nge
mänguräp ama guläñgi na ama
qatnanaktpämda.”

13 Dä saqi as kä qoar toqortäqyia,

“Va nguut nanakt na qa.”

Näkt ka qoar i,

“As ngäni lu i sa qale ngo ngu na
ama rhoes kärarhani i sa ma
Ngämuqa qa von ngo rhäm da.”

14 Bää äkt i ma Jisas maräkt ka murhämes na ama släqyige qärqigeni i

ige angät biaska inguna nävät iomäkt i sa aiut ama rhoes di aut släqyigleng gärqiglengni i igleng angät biaska. Qa mualat toqoräkt divakt iva nävät aa tñäpkı diva qä slava nä ma Sämga mas kärakni i aa qrot di na ama tñäpkı.

¹⁵ Dä qosaqi qa mualat toqoräkt divakt iva qa rhuisiska vät iarhakt moe qärrahae i qale rha va ama tlenga aa rem nämät ama tñäpkı.

¹⁶ Inguna ngäktki i nak sa qaku qat tatnärha ama enselqäna dap kinak kat tatnärhä iarhakt ma Abraham aa es.

¹⁷ Dä soknga mamär iva ma Ngämuqa qa rhualat sä ma Jisas bä va qa rhän i qoki qa rhoqor aa ruavek divakt iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qärrakni i aa lavuqi ama mor qi dä qosaqi va qa di akni na qa i mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa rhoqoräkt i qat tualat pä ma Ngämuqa aa rem. Bä qosaqi ma Jisas ka män i ama pris na qa rhoqoräkt ivakt iva qä vodäm mes ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong.

¹⁸ Dä soknga qa di mamär vät a qa iva qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhat dän bät ama siqutsiquit inguna qa maräkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron doqoräkt i sa qat dän bät ama siqutsiquit.

3

Ma Jisas Di Qa Vit Pät Ma Moses Aa Uväś

¹ Gua ruavek, dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät ma Jisas, aingän gärarhae i ama qumärqumärta na ngän gärarhae i qosaqi ma Ngämuqa qa mes ngän. Ma Jisas di ama pris ama vit na qa dä ama ngangga na qa sävät aut katnanakt kärangätni i urhi sameng na ngät.

² Ma Jisas di mamär vät ma Ngämuqa qärrakni i qa muqunän bät a qa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe. Iangärhäkt ama lat di qoki ngät

* ^{3:6} Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'bä dängdäng bät ama tpäsini'

toqor ma Moses aa lat kärangätni i mudu qosaqi ma Ngämuqa qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätka.

³ Ma Jisas di mamär vät a qa iva qä rha ama murhämeska masirhat pit pät ma Moses aa murhämeska aa uväs di rhom däkt di qoki äm doqor ama ruqa qärrakni i qät täk pät ama vätka i qät ta ama qutdrir masirhat pät iaqäkt ama vätka aa qutdrir angät tpäs.

⁴ Inguna ama vät moe asägäk asägäk di sa akni qa rhäk pät a qa sokt di iaqäkt kärak i qät täk pät iarhongäkt moe di nak ma Ngämuqa.

⁵ Ma Moses di mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätka i ama latka na qa vä ma Ngämuqa aa rem iva qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong iva as nasot dä va ma Ngämuqa qat tamän bät irhong.

⁶ Sokt di ma Krais di mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätka i ama ngärhoemga na qa. Bä aiut di ma Ngämuqa aa vätka na ut kre va ama qraräkta na ut i ut sangar ma ama qrot sa ama märmärgem na aut katnanakt sävät iarhongäkt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä irhong bä ba ut*.

Ama Ivärhäs Na Ama Mämaevät Bä Bä Ma Ngämuqa Aa Ruvek

⁷ Dä soknga ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän doqortäqyia,

"Ngakt bärhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma Ngämuqa aa eguinga

⁸ dä mamär iva qale ngänit päs mät angän snängaqna iva ngän doqor iarhakt mudu qärrahae i qaku rha met parhäm aa snängaqna vät ama qäväläm gärqomni i sa rhi siqut na qa vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs.

9-10 Äkt di sa angän mamäkkäna rha
siquit na ngo
sokt di nak kop tat lu gua lat pät
ama ruiom ama udiom na ama
qoeo.

Dä soknga ngua qur irhäkt ama qoen-
gait na ama ruvek
bä ngua qoar toqortäqyia, ‘Rha di
sa vasägos dä rhat tet gläius pät
arhä snängqaqa.
Sa qaku rha met parhäm gu
snängqaqa.’

11 Bä äkt i sa ngua musärhämes nävät
gua uraqi rhoqortäqyia,
‘Rha diva qaku rhi namon sáp gua
ivärhäs na ama mämaevät.’ ”

12 Gua ruavek, mamär iva ngänit
lu mamär i varis aung nävät a ngän
gärakni i anga snängqaqa anga vu qa
qa e väm ga dä qaku qat nanakt
maengäktki bä iangärhäkt ama lat di
ngärhi rhoer nanokt ka bä va qa rhet
daqule ma Ngämuqa ama ngätdäqäm
ga.

13 Dap kinak pa ngänit sämaqrot na
ne vät ama qunäng moe vät ama
qävälam gärqomni i as mamär vät a
ngän iva ngän dualat toqoräkt ivakt
iva qaku aung nävät a ngän diva ama
vuirhong ngärhi irastäm sä qa bä va
ama qrot aa snängqaqa.

14 Inguna aiut di sägäni na ut ut nä
ma Krais krekt bä ut sangar ma ama
qrot sa ama märmärgem na aut kat-
nanakt sävät ma Krais bä dängdäng
bät ama tpänsini. Mamär iva ut sangar
a ngät di qoki va ngät toqor mudu i sa
ut nanakt pät ama rharimini.

15 Mamär vät a ut iva ut tualat to-
qoräkt nävät iomäkt iva ut tu ut snäng
sävät ma Ngämuqa aa enge qärangätni
i ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä rhägyerhäkt di sa ngänät
nari ma Ngämuqa aa eguinga
dä mamär iva qale ngänit päs mät
angän snängqaqa rhoqor iarhakt
mudu qärarhae i qaku rha met
parhäm aa snängqaqa.”

16 Inguna guavek koe di iarhakt
kärarhae i sa rha nari ma Ngämuqa aa

enge sokt di qaku rha met parhäm
ngät? Nga qaku rhä iarhakt moe
qärarhae i sa ma Moses ka er nanokt
ta bä rha met nae ma Isip?

17 Bä guavek koe di qärarhani i
qär qur ta vät ama ruiom ama
udiom na ama qoeo? Nga qaku rhä
iarhakt kärarhae i rha mualat na ama
vuirhong gärarhani i sa rha ñäp bä
arhä släqyigleng di sa arpus nä igleng
bät ama ivärhäs ama qräk dä bäs?

18 Näkt ka musärhämes sage guavek
koe iva qaku rhi namon säva aa
ivärhäs na ama mämaevät? Nga qaku
rhä iarhakt kärarhae i sa qaku rha met
parhäm aa snängqaqa?

19 Bä äkt i ut lu i rha di sa qaku
mamär iva rhi namon sa äkt dinguna
nävät iomäkt i qaku rhat nanakt.

4

1 Dä soknga rhoqoräkt i ma
Ngämuqa aa mumänaris di as ngät
mair iva bä ba ut iva ut don säva aa
ivärhäs na ama mämaevät dä mamär
iva urhit len i varis aung nävät a ut di
qaku qä namäqäne dä mamär iva qa
rhän e.

2 Inguna ama sameng ama mär
ngät di sa ngä män gem ut di qoki
rhoqor ta i sa ngä män gem da sokt di
qaku rha rha ama matnärhäm nävät
ama sameng doqoräkt i sa rha nari
ngät inguna rha di qaku rha rhoqor
iarhakt kärarhae i rhat nari ngät bä
rhat nanakt.

3 Aiut kärarhae i sa ut nanakt di
mamär vät a ut iva ut don sävät iosäkt
ama ivärhäs na ama mämaevät. Rhom
däkt di äm barhäm ma Ngämuqa aa
enge qärangätni i ngät tamän i,

“Sa ngua musärhämes nävät gua
uraqi rhoqortäqyia,
‘Rha diva qaku rhi namon sáp gua
ivärhäs na ama mämaevät!’ ”

näma dä äkt bä sa rhäksot nä ma
Ngämuqa aa lat sa ama ivätki mäk pät
ama rharimini.

4 Inguna sa qa märhamän sävät ama
ngärhäqyet da udiom na qa ama
qunäga va aa enge rhoqortäqyia, “Dä
ma Ngämuqa di sa mae vät a qa nävät

aa lat moe vät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama qunäga.”

5 Dä saqi as ka märhamän äkt pa aa enge rhoortäqyia,

“Rha diva qaku rhi namon sáp gua ivärhäs na ama mämaevät.”

6 Arhani di sa mäqi rha rha ama sameng ama mär ngät dä qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bää qaku rha mon sa äkt dap arhani diva as mamär vät a rha iva rha rhon sa äkt

7 bää ut dräm doqoräkt inguna ma Ngämuqa sa qa muqunän bät aomni ama qäväläm i “rhägyerhäkt” i qat tamän nämät ma Devit nasot ama rhäqäp ama qoeo na ama enge qärangätni i mäqi ngua säm a ngät toqortäqyia,

“Ngakt bää rhägyerhäkt di sa ngänät nari ma Ngämuqa aa eguinga dä mamär iva qale ngän naväs mät angän snängaqa.”

8 Inguna ngakt bää sa ma Josua qa von ama ruvek ta ama mämaevät dä vadi mai qaku saqi as ma Ngämuqa qä namärhamän nasot sät akni ama qunäga na ama mämaevät.

9 Bää äkt i rhooräkt dä as kale angätni ama mämaevät bää bää ma Ngämuqa aa ruvek kärangätni i ngät toqor aa mämaevät pät ama Sabat.

10 Näkt kärakni i sa qa mon sätä ma Ngämuqa aa ivärhäs na ama mämaevät di qosaqi sa mae vät a qa nävät aa lat toqor mudu ma Ngämuqa i mae vät a qa nävät aa lat.

11 Dä soknga mamär iva ut tualat ma ama qrot iva u rhon sätä iosäkt ama ivärhäs na ama mämaevät ivakt iva qale aug gä nasäp nävät iomäkt i sa qaku qa met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa iva qa rhoor iarhakt mudu.

12 Ma Ngämuqa aa enge di ama ngätdäqäm ngät dä ngät dräm ngät tualat. Ngät di ngät toqor ama ulaqi arha singi qäraktni i qiat dräm git nes närhage närhage i näda at täqeng

dä näva arha rhäng gäraktni i qit nes masirhat pät ama sen moe angät tpäs. Bää ngärhit kut säda ama ruqa aa ron bää ngät tatmät mänguräp ama mungäsnäng dä ama qloqaqa dä mänguräp ama släp angärha mudämne dä ama qrät. Näkt ngät dräm mamär na ama snängaqa dä ama muräkt dä sätetka aa ron.

13 Dä qaku qale guani qärqäni i ama ngaip ini dä ma Ngämuqa aa saqong dap kinak iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa säm irhong di sa qunäga sät irhong dä qali lirhong da eraqi dä iaqäkt aa saqong gärakni i as nasot di mamär iva urhi sameng irhäm mes ba qa.

Ma Jisas Di Iaqäkt Kärik I Ama Enges Ka Ama Pris Ama Vit Na Qa

14 Ut di sa aurha enges ka ama pris ama vit na qa ma Jisas ma Ngämuqa aa emga qärakni i sa qa an dävit säda ama usäpki arha ron dä soknga mamär iva urhi sangar ma ama qrot na aut katnanakt mäni qa qärangätni i ut dräm urhi sameng sät a ngät.

15 Inguna aiut di qaku aurha anga pris enges vit na qa qärakni i qaku mamär vät a qa iva qät lavuqi na ut toqoräkt i qaku aurha enga qrot masirhat dap kinak ma Jisas di sa qa mon säda ama siqutsiqut maos maos moe angärha ron doqor ut sa ama siqutsiqut täkt sokt di sa qaku qa mualat na anga vuini.

16 Dä soknga mamär iva ama qraräcta na ut i ut tet sa glaqot nä ma Ngämuqa aa mämugunäs na ama ñämsävätki ivakt iva urhi rha ama lavuqi dä va u rhän bät ama ñämsävätki qäraktni iva qia rhatnärhäm ut toqoräkt i urhit läk nani ama matnärhäm.

5

1 Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di rhi rharmeng dä sätetka nämani ama gamoe bää rhat tuqunän bät a qa iva qat tualat bääba ama ruvek iva sage ma Ngämuqa ivakt iva iaqäkt ama ruqa qät bon da

ama vänbon dä ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs.

² Iaqäkt di mamär vät a qa iva qat tualat sa ama bulap ge ama ruvek kärarhani i qaku qunäga vät a rha bä sävärt iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong inguna qosaqi qa maräkt di qaku aa anga qrot masirhat.

³ Bä nga rhoqoräkt dä qa di mamär iva qät bon da ama vodämes pät aa vuirhong maräkt angät tpäs di qosaqi rhoqor qa i qosaqi qat tualat pät ama ruvek arha vuirhong angät tpäs.

⁴ Näkt pa qaku aung maräkt kä narmeng däm mes bä bä rhangät täkt ama lat kärangät i ama qutdrir värt a ngät dap sokt krekt bä va ma Ngämuqa qa rhes ka di rhoqor ma Aron gärakni i sa ma Ngämuqa qa mes ka.

⁵ Bä ma Krais di qosaqi qaku qa sek sä nas iva rha rhuqunän bät a qa bä va qa rhän i ama pris ama vit na qa dap kinak ka di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ngua emga na nge.

Rhäquerhäkt di sa ngua män i gi mamäk na ngo.”

⁶ Bä qosaqi ma Ngämuqa di qat tamän bät aomni ama qäväläm ba aa enge rhoqortäqyia,

“Nge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek*.”

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas mät ama släqyige dä qa von da ama nän dä ama nätagukt i qät näs tävuk dä qät nok sage iaqäkt kärak i mamär värt a qa iva qa rhumaiar qa nämät ama tñäpk. Dä ma Ngämuqa qa nari ma Jisas inguna nävärt aa qutdrir sagem ga.

⁸ Ngäktki i ama ngärhoemga na qa sokt di sa qä sumät iva qat tet parhäm

ma Ngämuqa aa snängaqa nävärt agi anga märän gärangätni i sa qat dän bät a ngät.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa mualat sä ma Jisas bä qa män i sa mamär na qa varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä nasot dä ma Jisas ka män i ama mumaiar ama sok täm ngät angät tarebäm na qa iva bä bä iarhakt moe qärrahae i rhat nari nämät ka.

¹⁰ Rhom däkt dinguna ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a qa i ama pris ama vit na qa rhoqor ma Melkisedek.

Ama Rhonsävärt Sävärt Ama Ruvek Kärarhani I Sa Rha Rhong Nämäni Ma Krais

¹¹ Vadi mai mamär värt a ut iva ut tamän masirhat savono sävärt iarhongäkt dap kaku märmärsägs gem ut iva urhit täväktsägs sävärt iarhongäkt sagem ngän inguna ngän di sa ngän män i ama ruvek kärarhani i qaku ngänit lir qunägaqunäga värt a ngän.

¹² Bä rhäkt di vadi mai mamär iva ama ruvek na ngän gärarhani i mamär värt a ngän iva ngäni su arhani sokt di ngänit läk iva saqj as akni qä su ngän sävärt ama narhuirirhong nävärt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa märhamän bät irhong. Sokt mamär värt a ngän na ama qämuqa dap kaku rha anga tmäs anga qrot ngät.

¹³ Inguna ama ruvek moe qärrahani i sokt tit näkt ama qämuqa dap kaku rhat täs anga tmäs anga qrot ngät di qaku ama mädrämäda na rha mamär sa ama enge sävärt ama räkt ngät ama lat inguna ama rhuimirhong na rha.

¹⁴ Sokt di ama qrot ngät ama tmäs di ngät bä ba ama sräp ta ama ruvek kärarhani i nävärt ama lat masirhat dä sa rha sumät ivakt iva rhat tatnävärmne mamär dä qunäga värt a rha sa agi a lat kärangätni i ama mär ngät dä qosaqi agi a lat kärangätni i ama vu ngät.

* ^{5:6} Melkisedek Vä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ma Melkisedek di ama vitnaqa bä bä ma Salem bä qop ma Jerusalem. Qa di ama pris na qa bä bä ma Ngämuqa ma Moränsnaqa Na Rhävük. Bä qa män sage ma Abram bä qa modämne na qa näkt nasot dä ma Abram ga von ga rha ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävärt iarhongäkt moe.

6

¹ Dä soknga mamär iva u rhet daqule ama narhoer ngät ama rhisu sävät ma Krais dä va u rhän i ama sräpta na ut. Qaku mamär iva saqi as ut tamän sävät i arhongäkt kärqärhong i irhong doqor akni ama vätkä aa ribit kärqitni i nak kop as ama rharebäm sa ama vätkä qärqärhong i irhong doqor ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ngä na ama lat na ama näpgoernanas nämät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama tñäpkı.

² Dä qosaqi mamär iva u rhet daqule ama rhodräp sävät ama lat kärangätni iva urhi qumär agirhong dä ama lat iva ama narhoerta rhat tu arhä rhäkt pät ama qatnanaktpämda bääma lat iva ama ñäpta rha rhäranas näkt sävät ama matnäväme ama sok täm ngät.

³ Näkt pa ut tualat toqoräkt krekt bääva ma Ngämuqa qä rhares pät aurha rhäng.

⁴⁻⁶ Inguna qaku mamär vät aung iva saqi as kä nartäm sa ama ruvek bääva rhi näpgoer na nas iarhakt kärarhae i sa rha rhong nä ma Krais toqoräkt i sa mäqi qunäga väta rha sävät a qa bääsa rha rha ama vänbon nage ma Ngämuqa bää rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhi na arhani ama qatnanaktpämda bää rha nari ma Ngämuqa aa enge angät märmät näkt sa rhat dräm iva ma Ngämuqa qat tualat na ama qrot pät ama rhodäm nasot. Rha diva qaku mamär väta rha iva rhi näpgoer na nas inguna saqi as ngäkt kre i rhi edämsäs pät ma Ngämuqa aa emga mäni ama sämänanamuqa. Rhoqoräkt di rha maräkt ti slava na nas dä qosaqi rhat täqäne sä qa iva ama ruvek tat tamän máva na qa.

⁷ Ama ivätki qäraktni i sa qit näkt ama suigi qärakt i sai dä qit sáp sävät a qi bää qit sa ama tmäas kärangätni i ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i sa rha qutnanokt pät a qi ba nas di iaqyäkt ama ivätki di qit ta ama modämne nage ma Ngämuqa.

⁸ Sökt di ngakt bää qit sa anga ritgung dä anga gurhäk dä sa ama mäñmäñini na qi bää sa qorhäs iva ma Ngämuqa qä slava na qi na aa enge. Bä nasot dä va rha rhudäm bät a qi.

⁹ Aingän gärarhae i gua snäng bät a ngän masirhat, näma dä ut tamän doqor täkt sökt di sageg ngän di sa ut nanakt ma ama qrot i sa ngän däqäne dä mamär na ama lat kärangätni i mamär iva ama ruvek kärarhani i sa rha rha ama mumaiar tat tualat na ngät.

¹⁰ Inguna ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämenaqa bääva qaku qä naqyiradeng na angäna lat dä angän lavuqi qärangätni i sa ngän mualat na ngät iva bääba qa qrekt i sa ngän dualat i ama latta na ngän ba aa ruvek arha rem bää qoki as ngän dualat toqoräkt.

¹¹ Dä aiut di nani a ut masirhat iva aingän asägäk asägäk diva ngiat tualat masirhat toqoräkt ivakt iva rhäqäp ngän na ama qatnanakt iva mugas däva ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän bääva ngän dualat toqoräkt bää dängdäng bät ama tpäsimi.

¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt dap pa qale arusus pät a ngän dap kinak pa ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i na ama qatnanakt däna ama bulap di qale rha ma ama qrot bää dängdäng iva ma Ngämuqa aa mumänaris bääba rha ngä rhu angät släqyige väta nas.

Nak Ngäktki Iva Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Ngä Rhu Ama Släqyige Vät A Nas

¹³ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa von da ama mumänaris sage ma Abraham dä qa musärhämes nävät a nas inguna qaku aung ga e qärakni i ama vit na qa väma Ngämuqa aa uväss iva qa rhusärhämes nävät a qa

¹⁴ i qä qoar toqortäqyia, “Ngäktki va ngua rhodämne na nge bääva ngia rhän i masirhat na ngän.”

¹⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qale ma Abraham sa ama bulap dä nasot dä qa lu i ama mumänaris ngä mu ama släqyige väta nas.

¹⁶ Ama ruvek tat dräm dat tusärhämes näväti ani qärväni i ama vit nä ini vät a rha maräkt arhä väs. Bä nga rhoqoräkt i rhat turäkt mänguräp ama ruvek di rhit tares ba ne na ama musärhäm bä iangärhäkt arha lat di ngärhi sämaengäktki na arhä rharesbane.

¹⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i nani ma Ngämuqa iva iarhakt kärarhae iva bä ba rha na aa mumänaris diva rhat dräm i ngäktki iva ngä rhu ama släqyige vät a nas dä sa qa sämaengäktki na ngät na ama musärhäm.

¹⁸ Bä äkt i ma Ngämuqa qa mualat nä iarhomäkt kärqärhom i sa qaku mamär iva irhom ngärhi qutsasorhane bä qosaqi sa ut dräm i qaku mamär vät a qa iva qä nairas.

Dä soknga aiut kärarhae i sa urha ang sagem ga ivakt iva qät lu vät a ut di mamär vät a ut iva urhi sämaqrot na nas iva ut sangar ma ama qrot na aut katnanakt iva as mugas dä va qa rhodämne na ut toqor varhäm aa mumänaris bä ba ut.

¹⁹ Rhangät täkt aut katnanakt di ngät toqor ama qrot ka ama aga bä ba aurha iar qävakni iva qale qa vasägos. Bä iangärhäkt aut katnanakt säävät ama märirhong iva as mugas dä va irhong ngä rhän di ngät don samuk säda ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs angärha ron bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng

²⁰ äkt i sa ma Jisas ka er qa met sae iva nanokt ut. Qa di sa qa män i ama pris ama vit na qa qävakni iva qale qa vasägos toqor ma Melkisedek.

7

Ama Priskäna Qärväni I Rha Rhoqor Ma Melkisedek

¹ Iaqäkt ma Melkisedek di ama vitnaqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Salem dä qosaqi ama pris na qa bä bä ma Ngämuqa ma Moräsnäqa Na Rhävuk näkt ka rhäknais nani ma Abraham dä qa modämne na qa rhoqoräkt i sa evär dä ma Abraham nämät ama ulaqi rhoqoräkt i sa qa

män näva ama vitnarha na äkt arhä väs.

² Dä ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp näväti iarhongäkt moe qärvärlong i sa qa rha irhong nage iarhakt ama vitnarha.

Ama narhoeräm di ma Melkisedek aa ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa sa ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi qa di ama vitnaqa e ma Salem i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa na ama bulap.

³ Qa di qaku aa anga mamäk ura anga nanäk ura anga ikkäna bä qosaqi qaku aa anga rharimini ura anga tpänsi sa aa iar. Dap ka di qa rhoqor ma Ngämuqa aa emga i qa di sa qale qa i ama pris ma ama soktäm.

⁴ Ngäni lu i rhak täkt ama ruqa di ama moräns na qa masirhat toqoräkt dä soknga ama ngätmamäk ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp näväti iarhongäkt kärqärhong i sa ma Abraham ga rha irhong nämät ama ulaqi!

⁵ Dä iarhakt kärarhae i sa rha män nävä ma Livai qävakni i qa rha ama lat na ama priskäna di varhäm ama muräkt nävä ma Ngämuqa aa Muräkt di rhit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp nage qärväni i ma Abraham aa es na rha i nämä dä ama Livaiqäna di qosaqi rha män nävä ma Abraham.

⁶ Sokt di iaqäkt kärak i qaku qa män nävä ma Livai di qa rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp nage ma Abraham bä qa di sa qa modämne nä ma Abraham gävakni i sa qa rha iangärhäkt ama mumänaris nage ma Ngämuqa.

⁷ Sa ut dräm i ngäktki rhoqoräkt i ama ruqa qävakni i ama moräns na qa vit pät akni aa uvärs di sa qa modämne nä iaqäkt ama ruqa qävakni i qa e va aa rem.

⁸ Sage ama Livaiqäna di ama ruvek kärarhoni i rhat dräm dit ñäp tit ta

ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp dap sage ma Melkisedek di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i as kat däqäm di qät ta ama sägom ama qäväläm doqoräkt.

⁹ Nguaräm gäqi mamär iva aung gä quoar i ma Livai maräkt kärakni i qät ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qäväläp di sa qa von da ama sägom ama qäväläm bää bää ma Melkisedek nävät ma Abraham.

¹⁰ Inguna as kale ma Livai va aa ik ma Abraham aa släqyige rhoqoräkt i ma Melkisedek ka rhäknais nani a qa.

Urhi Lu Ma Jisas Kä Nä Ma Melkisedek Ñismäne

¹¹ As nga mudu rhoqoräkt i ama priskäna nämäni ma Livai aa enevaqi rhat tualat di ama ruvek di sa rha rha ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ngakt bää vadi mai mamär väät ama ruvek iva rha rhän i sa mamär na rha nävät iarhakt ama priskäna arhalat di sa va qaku urhit läk nani akni ama pris toqor ma Melkisedek iva qa rhän. Dap kinak mai mamär iva aung ga rhän nämäni ma Aron aa enevaqi.

¹² Inguna nga rhoqoräkt i rhit kut-sasorhane iva rhi rharmeng da ama pris toqor mäniekt dä qosaqi mamär iva rhi qutsasorhane va ama Muräkt.

¹³ Ma Jisas kärakni i nguat tamän bät tärhong däkt sävät a qa di qa nämäni aktni ama enevaqi maos. Bää inamäk bää sarhäkt di qaku aung nämäni iaqyäkt ama enevaqi di qat tualat ge ama laiqa na ama vodämes.

¹⁴ Inguna sa ut dräm i aurha Engeska qa män nämäni ma Juda aa enevaqi. Dä qaku ma Moses ka quoar iva ama pris ka rhän nämäni iaqyäkt ama enevaqi.

¹⁵ Sa qunäga väät a ut masirhat sä iarhongäkt toqoräkt i qosaqi akni ama pris kat dän gävakni i qa rhoqor ma Melkisedek.

¹⁶ Ma Jisas di qaku qa män i ama pris na qa nävät ama muräkt kärangätni i mamär iva aa nanäk ki sa qa mäni ma Livai aa enevaqi. Dap

kinak ka män i ama pris na qa nävät ama qrot sa ama iar qärangätni i qaku mamär iva qäbäs na ngät.

¹⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngärhi sameng sävät a qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek.”

¹⁸ Aomni di angätni ama muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät di rhäkt di sa qa mu ngät tage inguna qaku angärha anga qrot masirhat dä qosaqi ama mäñmäñini na ngät

¹⁹ dap aomni di sa ma Ngämuqa qa mu angätni ama qatnanakt kärangätni i ama mär ngät masirhat bää nävät a ngät di sa ut tet sa glaqot na qa. Inguna ama Muräkt di sa qaku ngä namualat sä guani iva ini ngä rhän i sa mamär nä ini.

²⁰ Dä ma Krais di qaku qa män i ama pris na qa sañis na ama musärhäm. Dap iarhakt kärarhae i mäqi rha män i ama priskäna na rha di sa rha män doqoräkt sañis na ama musärhäm.

²¹ Sokt di ma Krais di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva qa rhän i ama pris na qa na ama musärhäm. Ma Ngämuqa qävakni i qa mualat toqoräkt di qa quoar na qa rhoqortäqyia,

“Ma Engeska diva qaku qä naqut-sasorhane nä aa snängaga rhoqoräkt i qa musärhäm toqortäqyia,

‘Ainge di ama pris ma ama soktäm.’”

²² Rhom däkt di sa äm ngä mualat sä ma Jisas bää qa män i ama ruqa qävakni i qät sämaengäktki na ama iaräs na ngät ama rharesbane qärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ma rharesbane angät tpäsi.

²³ Ama priskäna qärarhani i sa mäqi rhat tualat di ama rhäqäp na rha inguna qaku mamär väät a rha iva as tat tualat i ama priskäna na rha inguna nävät ama tñäpki.

²⁴ Sokt di ma Jisas kat sangar ama lat kärangätni i ama pris na qa vasägos inguna qat däqäm basägos.

²⁵ Bä nga rhoqoräkt di nävät a nas maräkt di mamär vät a qa iva qa rhu-maiar iarhakt kärarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa inguna qa di qat däqäm basägos ivakt iva qä nän sävät a rha.

²⁶ Di ama märäm masirhat i sa aut pris ama vit na qa toqoräkt kärakni i mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ut. Qa di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qaku qa mualat na anga vuini. Bä ma Ngämuqa qa matmät sä qa nämäni ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong bä qa sek ma Jisas tävit sääda ama usäpki arha ron.

²⁷ Qaku ma Jisas kät läk iva qät boda ama vodämes pät ama qunäng moe i narhoer va qät boda ama vodämes bä ba nas maräkt sa aa vuirhong dä nasot dä va qosaqi qat tualat toqoräkt bä ba ama ruvek to-qor iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha. Dap kinak ka voda ama vodämes masägos bä ba ama rhodäm moe nasot bä ba ama ruvek moe rho-qoräkt i qa vodäm mes.

²⁸ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tuqunän bät ama gamoe qärrahani i qaku arha anga qrot masirhat iva rha rhän i ama priskäna ama vit na rha. Sokt di ama enge na ama musärhäm gärrangättni i sa ngä män nasot ama Muräkt di ngät tuqunän bät ama ngärhoemga iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qärrakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bä qa män i sa mamär na qa vasägos.

8

Ma Jisas Di Ama Pris Ama Vit Na Qa Bä Ba Ama Rharesbane Qärrangättni I Ama Vit Na Ngät Pa Ama Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Tpäs

¹ Näkt ama moräm mäni aurha enge di rhoqortäqyia, ut di sa aut pris ama vit na qa rhoqoräkt bä qa di

qat muqun dä iaqäkt aa mämugunäs angärha märmär da ama usäpki arha ron gärrak i ama ansäns ama vit na ngät sagem ga da ama usäpki arha ron.

² Dä iaqäkt aut pris kat tualat pät ama ivärhimem ama qumärqumär imem mamär da ama engäktki na qi ama ansäspämgi ama me qi arha ron gärraktni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk pät a qi dap kaku ama ruvek ta rhäk pät a qi.

³ Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di sa rha muqunän bät a rha ivakt iva rhit boda ama vänbon dä ama vodämes. Bä äkt i qosaqi mamär iva rhak täkt ama pris di aa anga guani ivakt iva qä vodäm ini.

⁴ Ngakt bä qale ma Krais mäni ama ivätki di nak ka di vadi va qaku ama pris na qa inguna ama priskäna rha e qärrahani i rhat dräm dit boda ama vänbon barhäm ama Muräkt.

⁵ Rhat tualat i ama priskäna na rha dä arha lat di nak kop ama iauski na ngät sävät iarhongäkt kärqärrhong i qali lirhong da ama usäpki arha ron. Inguna nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Moses kä rhäk pät ama ansäspämgi ama me qi dä ma Ngämuqa qa rhodräp ka i qä qoar toqortäqyia, "Mamär iva ngia rhualat nä iarhongäkt moe varhäm ama iauski qärraktni i sa ngua qur a nge rhäm gi da ama damgi at tävärs."

⁶ Bä rhäkt di sa ma Krais ka rha ama lat i ama pris ama vit na qa qärrangättni i ama mär ngät masirhat pät iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha arha lat angät tpäs. Bä qosaqi rhoqoräkt di ama iaräs na ngät ama rharesbane qärrangättni i qat tualat parhäm ngät di ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama rharesbane angät tpäs. Iomäkt dinguna ama iaräs na ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät na ama iaräs na ngät ama mumänaris kärangättni i ama mär ngät masirhat pät ama mru ngät ama mumänaris angät tpäs.

* ^{8:7} ama narhoer ngät ama rharesbane Rhangät täkt ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät da ama damgi ma Sainai.

7 Inguna ngakt bää vadi mai iangärhäkt ama narhoer ngät ama rharesbane* di qaku guani qärqäni i ama vu ini mäni ngät dä sa mai mamär iva qaku urhit läk nani ama unmem na ngät ama rharesbane.

8 Sokt di ma Ngämuqa qa lu ama Judaqäna i qaku rha met parhäm ama narhoer ngät ama rharesbane bää qa märhamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i ma Engeska qä qoar i ama qäväläm ngät dän
gärqomni iva ngua rhualat na ama iaräs na ngät ama rharesbane ge ama enevaqi i ma Israel

qi na ama enevaqi i ma Juda

9 bää rhangät täkt ama rharesbane diva qaku ngät toqor ama rharesbane qärangätni i sa ngua mualat na ngät ge arhä mamäkkäna
väť ama qäväläm gärqomni i sa ngut sangar da arhä rhäkt ivakt iva ngua rhet sä rha nävät ama ngärhäktka ma Isip.”

Ma Engeska qä qoar i, “Qaku ngut lavuqi na rha
inguna rha di sa qaku rhat tet parhäm gu rharesbane.”

10 Ma Engeska qä qoar i rhangät täkt di ama rharesbane qärangätni iva ngua rhualat na ngät ngu na ama enevaqi i ma Israel
nasot iomäkt ama qäväläm.

“Va nguut tu gu muräkt mät arhä snängaq
dä va ngut säm a ngät da arha ron bää aingo diva arhä Ngämuqa na ngo
bää rha diva gua ruvek na rha.

11 Dä va qaku rhi nasu ne i akni qä su aa ruaqa
ura aktni qi su arha ruaqi i rhi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ngiat dräm ma Engeska’
inguna va rha moe diva rhat dräm a ngo
näma dä ama moräs na rha masirhat ura ama gaini na rha mamär.

12 Va ngut lavuqi na rha sa arha lat ama vu ngät bää va rät pät a ngo na arha vuirhong.”

13 Bää nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tamän sätävama iaräs na ngät ama rharesbane dä qat tualat sa ama narhoer ngät ama rharesbane bää ama mäñmäñini na ngät. Dä agini qärqäni i ini ngät dän i ama mäñmäñini nä ini dä ama mru ini di sa qorhäs iva ianiäkt diva qäbäs nä ini.

9

Ama Qumärqumär Äs Mamär Ama Ivärhäs Nämäni Ama Ivätki

1 Dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di angät tisu na ama ansäts dä angärha ivärhäs ama qumärqumär äs mamär mäni ama ivätki.

2 Iosäkt ama ivärhäs di ama ansäspämgi ama me qi qäraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi. Bää da ama narhoer äm ama qäväläm äm angärha ron buk päm gi di qale ama lirhäga qäraktni i qat mair da ama tлага dä ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa. Iosäkt ama ivärhäs di rhat tes äs i ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.

3 Bää säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng di ama unbam na äm ama qäväläm gärqomni i rhat tes äm i ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.

4 Bää dä iomäkt ama unbam na äm ama qäväläm angärha ron di qale ama vodämes na ama insens angät laiqa e. Iaqäkt ama laiqa di sa rha ong bät aa qämirleng moe na ama gol. Dä qosaqi qale ama bokis na ama rharesbane e qäraktni i qosaqi sa rha ong bät aa qämirleng moe na ama gol bää da aa ron di qale ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama gol qärakt i qale ama mana mät ki dä qosaqi e di qale ma Aron aa tлага qäraktni i mudu vur väť a qa näkt sätävama duliglem na ama rharesbane.

5 Bä vät iaqäkt ama bokis aa rhäng di aiomni inät muqun gärqiomni i rhat tes iom i ama serubim bä in givaet di qale ngät daver ama mämugunäs na ama lavuqi.

As pät tom däkt ama qäväläm di qaku mamär vät a ut iva ut tamän masirhat säväät tärhong däkt.

6 Bä sa nga qale iarhongäkt to-qoräkt dä nasot dä ama pris kana rhat dräm dat tet sämät ama narhoer äm ama qäväläm bä rhat tualat na arha lat

7 sokt di sämät ama unbam na äm ama qäväläm di sokt ama pris ama vit na qa qat tet bä sae näkt kat tet sae masägos da ama quiaqa aa ron. Näkt pa qaku qä nasäs sae dap pa qät ta ama biaska bä iaqäkt ama biaska di qät bodäm ga bä ba nas dä qosaqi bä ba ama ruvek pät arha vuirhong angät tpäs kärqärhongni i sa qaku rhat dräm i ama vuirhong nä irhong.

8 Nävät iangärhäkt ama lat di sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärqur a ut i ama iska säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs di as kaku rha rhar mät ka vät ama qäväläm doqoräkt i as ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi di qiat mair.

9 Iaqyäkt ama ansäspämgi ama me qi di qiat tuqunän säväät tangät täkt ama rhodäm. Bä varhäm iangärhäkt ama lat di rhit bon da ama vänbon dä ama vodämes kärangätni i qaku mamär iva ngä namualat sa ama ruqa qärakni i qat dräm gä nänsäs sage ma Ngämuqa iva qat dräm i isiska vät a qa nämät ama rhäksärhäm bät ama vuirhong angät tpäs.

10 Dap kinak iangärhäkt ama vänbon dä ama vodämes di sokt ngät säväät ama tmäs dä ama rigi bä qosaqi säväät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama lat kärangätni i rhit tor ama qärhong bä ama muräkt bä ba ama slägyige bä iangärhäkt diva qale ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama iaräs na qa ama iska qa rhän.

Ama Rhäqästäm Nävät Ma Krais Aa Biaska

11 Sokt di nga rhoqoräkt i ma Krais ka män i ama pris ama vit na qa na qa bä ba ama märirhong gärqärhongni i sa irhong ngä män dä qa met pa ama ansäspämgi ama me qi qäraktni i ama vit na qi dä sa mamär na qi masirhat daver ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi. Rhakt täkt ama ansäspämgi ama me qi di qaku ama ruvek ta rhäk pät a qi bä qosaqi qaku ma Ngämuqa qa säm a qi i qi nämäni aa sämsäm nämäni ama ivätki.

12 Dä qa mon gop masägos bä ba ama rhodäm moe nasot säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs bä qaku qa met sae sa anga memeqäna ura anga bulmakaoqäna angä rhoes angät biaska dap kinak ka mon nämät aa biaska maräkt. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa qa rhäqäqs täm ut bä aa rhäqästäm diva qale ngät ma ama soktäm.

13 Inguna ngakt bä rhit prit na ama memeqäna dä ama bulmakaoqäna ama gamoe angät biaska dä na ama ligätki nasot ama bulmakao ama rhoem ga vät iarhakt ama ruvek kärarhani i qaku ama qumärqumär ta ivakt iva ngärhi qumär ta bä va ama qumärqumär arhä släqyigleng

14 di nak pa ma Krais aa biaska qäqumär aut snängäqa masirhat mamär. Bä va ut dräm i sa isiska vät a ut nämät ama rhäksärhäm bät ama lat kärangätni i ama mäñmäñini na ngät angät tpäs. Dä va mamär vät a ut iva ut tualat bä bä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga. Ma Krais kärakni i sa qaku anga qävuini vät a qa di qa vodäm mes nävät ama Qloqaqa ama sok täm ga sage ma Ngämuqa.

15 Dä soknga qa di ama ruqa qärakni i qa e mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Bä qat tualat parhäm ama iaräs na ngät ama rharesbane ivakt iva iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i ama sok täm irhong gärqärhong i sa qa mumänaris iva qä von da rhäm irhong. Iangärhäkt

ama lat dinguna akni sa qa ñäp bää rhoqoräkt di sa qa rhäksasot a rha nämät ama vuirhong angät täksärhäm gärvärrhongni i sa rha mualat nä irhong da ama narhoer ngät ama rharesbane angät käväläm angärharon.

¹⁶ Nga rhoqoräkt i qale ama abuqit nage ama ruqa qärikni iva qä ñäp kärqitni i it ngät tamän iva sävetka qä rha aa qärvärrhong nasot aa tñäpkki di mamär iva ut dräm i ngäktki i sa iaqäkt ama ruqa qa ñäp dä nasot dä va irhäkt ama abuqit it ngät tualat.

¹⁷ Inguna irhäkt ama abuqit di it ngät tualat sokt toqoräkt i iaqäkt kärak i sa qa säm bää bit di sa qa ñäp dap kaku it ngä namualat toqoräkt i as kat däqäm.

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa nasäng na ngät di qoki mamär iva qrir na ama biaska.

¹⁹ Inguna nga rhoqoräkt i ama muräkt asägängät asägängät moe di sa ma Moses ka märhamän bät a ngät särha ama ruvek moe dä qa rha ama bulmakaoqäna ama rhoes dä ama memeqäna angät biaska ngä na ama rigi dä ama qurät ngät ama sip-sipkäna angät käseng näkt sävärt ama ngämungäm angät ngärvärrhontka ama hisop bää qa vritne värt ama ilotka na ama abuk dä qosaqi qa vritne värt ama ruvek moe.

²⁰ Bä ma Moses kä qoar toqortäqyia, “Rhak täkt di ama biaska na ama rharesbane qärvärrhontni i sa ma Ngämuqa qa rhäkne iva bää ba ngän.”

²¹ Bä qosaqi rhoqoräkt dä ma Moses ka vrit na ama biaska värt ama ansäspämgi ama me qi dä värt iahongäkt moe qärvärrhong i rhat tualat na ama lat na ama ansärs sage ma Ngämuqa nä irhong.

²² Bä ngäktki i varhäm ama Muräkt di qorhäs iva iahongäkt moe diva ama qumärqumär irhong nävät ama biaska dap ngakt bää qaku qrir na anga biaska dä va sirhäkt kaku anga qyiradeng ngä rhän sävärt ama vuirhong.

²³ Bä äkt i mamär iva nävät ama vodämes diva rhi qumär iahongäkt kärqärvärrhong i ama iauski nä irhong de värt ivät kärqärvärrhong i irhong doqor iahongäkt tävuk da ama usäpkki arha ron dap iahongäkt maräkt da ama usäpkki arha ron di mamär iva irhong ngä rhän i ama qumärqumär irhong nävät ama vodämes kärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama vodämes angät tpäs kärangätni i rhit bodäm ngät iva varhäm ama Muräkt.

²⁴ Inguna ma Krais di qaku qa met säva ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqosni i sa ama ruvek ta mualat na äs kärqos i nak kop ama iauski na äs sävärt ama engäktkinirhong dap kinak ka met säda ama usäpkki arha ron maräkt divakt iva rhäkt di qat mair vä ma Ngämuqa aa qäranas iva bää ba ut.

²⁵ Bä qosaqi qaku qa met sae ivakt iva värt ama qärvärrhontka näkt a ne dä va qät bodäm mes toqor ama pris ama vit na qa bää ba ama Judaqäna qärikni i qat dräm gat tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs pät ama qoeo asägäk asägäk moe na ama biaska qärikni i qaku aa biaska maräkt.

²⁶ Inguna ngakt bää vadi mai rhoqoräkt dä mamär iva värt ama qärvärrhontka näkt a ne dä sa va qat don säda ama märänga aa ron mänsäng naimäk äkt i ama rharimini sa ama ivätki bää qia män bää sarhäkt. Dap kinak sa qa män bät ama dängdängini na ngät ama rhodäm gop masägos bää ba ama rhodäm moe nasot ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong nävät iomäkt i sa qa maräkt ka vodäm mes.

²⁷ Dä sa ma Ngämuqa qa muräkt iva ama ruvek asägäk asägäk diva sävetka qä ñäp sokt masägos näkt nasot dä va ama matnävämne ngä rhän bät a qa.

²⁸ Bä äkt i ma Krais ka vodäm mes masägos ivakt iva qä rha ama rhäqäp na rha ama ruvek arha vuirhong nae. Bä va qa rhän bät aa unmem na äs aa mänmänäs di qaku ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong dap kinak pa qa rhumaiar iahakt kärarhae i

sa qale rha nani a qa i nani a rha masirhat iva rhi lu qa.

10

Ma Krais Aa Vodämes Kärangätni I Sa Qa Von Däm Ngät Masägos

¹ Ama Muräkt di nak kaku ama märqi ama iauski sävät ama mär irhong ama engätkinirhong gärqärhongni iva irhong ngät dän bääkt i qaku mamär väät a ngät iva ngät tualat sä iarhakt kärarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa bää va rha rhän i sa mamär na rha nävät ama vodämes kärangätni i rhat dräm dit bon däm ngät pät ama qoeo moe nasot a ne.

² Ngakt bää vadi mai iangärhäkt ama vodämes di mamär väät a ngät iva ngät tualat toqoräkt di vadi mai as kaku rhit bon da ama vodämes inguna ama ruvek kärarhani i rhi nänsässage ma Ngämuqa di vadi mai sa ama qumärqumär ta dääsoknga va qaku rhat tu arhä snäng i as tat tualat na anga vuirhong.

³ Dap kinak iangärhäkt ama vodämes di ngärhit puk pät ama ruvek sävät ama vuirhong bät ama qoeo moe nasot a ne

⁴ Inguna ama bulmakaoqäna ama gamoe dääma memeqäna angät biaskadi qaku mamär iva qä nata ama ruvek arha vuirhong nae.

⁵ Bää äkt i nga rhoqoräkt i sa qorhässiva ma Krais ka rhän sämäni ama ivätki dääqa qoar toqortäqyia,

“Ainge di sa qaku nani a nge na angavodämes dää anga vänbon
sokt di sa ngia rhäkmu na amasläqyige bää ba ngo.

⁶ Dää qaku märmär gem nge
nävät ama vänbon gärangätni i sa rhit päs ngät dääma vänbon bät ama vuirhong angät tpäs.

⁷ Dää nasot däängua qoar i, ‘As ngi nari
ngo gu Ngämuqa, sa ngua män
ivakt iva nguut tualat na amalat parhäm gi snängaqa
qärangätni i ngät parhäm ama
enge qärangätni i sa rha säm a

ngät sävät a ngo va ama ilotka
na ama abuk.’”

⁸ Narhoer dääqa qoar toqortäqyia, “Ainge di qaku nani a nge na angavänbon ura anga vodämes ura anga vänbon gärangätni i sa rhit päs ngät ura anga vänbon bät ama vuirhong angät tpäs.” Iarhongäkt di rhit bon däm irhong barhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.

⁹ Dää nasot dääqa qoar i, “As ngi nari, sa ngua män ivakt iva nguut tualat na ama lat parhäm gi snängaqa.” Ma Jisas kät ta ama narhoeräm nae ivakt iva qäruhama unbam na äm mät ama narhoeräm angät släqyäas.

¹⁰ Ma Jisas ma Krais ka arñis na ut bääbää ma Ngämuqa rhoqoräkt i qämet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bääqa voda aa släqyige masägos bääba ama rhodäm moe nasot.

¹¹ Ama priskäna bääba ama Ju-daqäna moe asägäk asägäk di sävetka qat mair sa aa lat pät ama qunängmoe. Bää väät ama qäväläm nasot a ne di qät bon da ama vodämes kärangätni i ama sägängät kärangäti qaku mamär väät a ngät iva ngärhit ta ama vuirhong nae.

¹² Sokt di nga rhoqoräkt i ma Krais ka von da ama sägängät ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs kärangätni i bääba ama rhodäm moe nasot dääqa muqun dääma Ngämuqa aa märmär

¹³ bää inamäk nävät iomäkt ama qäväläm dääsa qale qa e bääva rhoqoräkt bäädängdäng iva ma Ngämuqa qärhualat sa aa ikkäna bääva rha rhän i amalaiqa na rha nanoktaa qäriglem.

¹⁴ Nävät iangärhäkt ama sägängätama vodämes di sa ma Krais ka mualat sa amaruvek bää rha män i sa mamär na rha ma amasoaktäm iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qärrhualat sa amaruvek kärarhani i nani a qa na rha rhoqoräkt.

¹⁵ Dääama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qosaqiqat tamän särhäm ut sävät iarhongäkt i as narhoer di qäqoart toqortäqyia,

16 “Ma Engeska qä qoar i, ‘Rhangät täkt di ama rharesbane qärangätni iva ngua rhualat na ngät ngu na rha nasot iomäkt ama qäväläm. Va ngua rhu gu muräkt da arha ron dä va ngu säm a ngät mät arhä snängaqa.’”

17 dap saqi as ka qoar i,

“Va rät pät a ngo mas na arha vuirhong dä qosaqi arha lat ama vu ngät.”

18 Nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä sävetka aa vuirhong dä aa lat ama vu ngät dä va iaqäkt ama ruqa diva qaku qä natboda ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs.

Mamär Iva Ut Nanakt Maengäktki Nä Ma Ngämuqa

19 Gua ruavek, dä soknga nävät ma Jisas aa biaska di mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut i ut tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs

20 näva ama iaräs na qa dä ama ngätdäqäm ga ama iska qärakni i sa ma Jisas ka rhar mät ka nanokt ut bääsärhage na ama boiqi ama mor qi na aa släqyige.

21 Bä aiut di aurha moräns na qa ama pris daver ma Ngämuqa aa ruvek.

22 Bä äkt i mamär iva ut tet sa glaqot nä ma Ngämuqa sa ama engäktki na qa ama snängaqa dä sa ama qatnanakt ama qrot ngät mamär. Bä qosaqi va ut tet i sa ma Jisas ka vritne vät aut snängaqa bää isiska vät a ut nämät ama qänäskänes iva urhi rha ama rhäksärhäm dä aut släqyigleng di qa rhor vät igleng na ama rigi ama qumärqumär qi.

23 Mamär iva ut sangar ma ama qrot na ama sameng bät aut katananakt sävät ama märirhong iva irhong ngä rhän dap pa qale aurha anga snängaiom anga udiom inguna iaqäkt kärak i sa qa mumänaris pät a ut sävät irhong di sa mamär vät a

ut iva ut nanakt na qa maengäktki sä iarhongäkt moekt.

24 Dä mamär iva ut tu ut snäng iva ut täranas na ne rhoqor mäniekt bääva aurha snäng bät arhani dä va ut tualat na ama mär ngät ama lat.

25 Bä qale ngänit kyiradeng nä iomäkt iva väspästämne na ngän doqor arhani qärarhani i qaku rhat dräm dat tualat toqoräkt. Dap kinak mamär iva urhit sämaqrot na ne masirhat bää masirhat mamär inguna sa ut dräm i ama qunäga qärakni iva ma Krais ka rhän di sa qa e glaqot.

26 Inguna ngakt bää as ut dräm ut tualat na ama vuirhong bää sa ut dräm i ut tualat na ama vuirhong nasot ama qäväläm gärqomni i sa ut ta ama mädräm sävät ama engäktki di qoki as kaku qale anga vodämes pät ama vuirhong angät tpäs.

27 Dap kinak mamär iva urhit len ma Ngämuqa aa matnävämmne dä qosaqi va urhit len ama mor äs ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärnaqi ama mor qi masirhat iosäkt ama mudäbäs kärqos iva äs ngärhi väs aa ikkäna.

28 Aung gärakni i sa qa qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di rhat dräm di veng ga dap kaku anga lavuqi sävät a qa rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävaung na rha ama ruvek ti sameng irhäm ga.

29 Ngakt bää aung di qaku qa qutdrir sage ma Ngämuqa aa emga qärakni i nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa arñis nä iaqäkt ama ruqa bääba nas dä iaqäkt di qaku qät kutdrir sävät ama biaska na ama rharesbane näkt ka märhamän mava na ama Qloqaqa na ama ñämsävätki dä ngu lu va ma Ngämuqa qä sangäm na qa rhoqor mäniekt?

30 Sa nguna ut dräm iaqäkt kärak i sa qa qoar toqortäqyia, “Aingo sa ama muvätkti. Bä va aingo ngua rhuvät.” Dä qosaqi qä qoar i, “Ma Engeska va qa rhatnävämmne na aa ruvek.”

31 Mamär iva ngit len masirhat kre va akni nävät a ngän di ak na qa ama ruqa rhoqoräkt dä va arpus na qa

sämät ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa rhäkt.

³² Mamär iva vuk pät a ngän sävärt ama qunäng mudu i nga rhoqoräkt i sa qunäga värt a ngän sa ama engäktki näkt nasot dä qale ngän da ama märän ama mor ngät angärha ron

³³ bä sai dä arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi slava na ngän da ama ruvek arhä saqong bä sai dä ngänit ta ama märänga inguna nävärt iomäkt i ngänät mair ge arhani ama ruvek kärarhani i sa qale rha da ama märänga aa ron doqor ngän.

³⁴ Aingän di angän lavuqi di sävärt iarhakt kärarhae i qale rha va ama tpäskiarharhang näkt ngänät dräm gale ngän sa ama bulap dap ngänit kyiradeng i näma dä ama ruvek tit ta angän gärhong inguna sa ngänät dräm i ngän maräkt di angän gärhong gärqärhongni i ama mär irhong masirhat tärhong bono dä va qali lirhong basägos.

³⁵ Dä soknga qale ngän narhon na angän gatnanäkt ama qrot ngät kärangättni iva ama rhitsek ama mor ngät ngä rhän sagem ngän nävärt a ngät.

³⁶ Inguna mamär iva qale ngän mauiu ma ama qrot ivakt iva nga rhoqoräkt i sa ngän mualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä va ngäni rha iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris nä irhong bä ba ngän.

³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“As pät ama qäväläm ama qot äm
dä va iaqäkt kärak i qat dän
diva qa rhän näkt pa qaku qä
natiläng.

³⁸ Sokt di iaqäkt kärak i sa qa män i ama räktka na qa dä gu saqong nävärt aa qatnanäkt diva qale qa da ama iar ama sok täm ngät angärha ron

dap ngakt bä va bok da aa qatnanäkt nävärt a ngo
dä va qaku märmär gem ngo
nävärt a qa.”

³⁹ Sokt di ut di qaku ut nävärt iarhakt kärarhae i mämae värt a rha sa ama qatnanäkt bä äkt iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas. Dap kinak aiut di ut nävärt kärarhani i sa rhat nanäkt bä äkt iva qale lut mamär da ama iar angärha ron.

11

Nävärt Ama Qatnanäkt

¹ Ama qatnanäkt di iomäkt i sa ut dräm maengäktki iva iarhongäkt kärqärhong i sa ut nanäkt iva ma Ngämuqa qä von ut täm irhong diva qoki irhong ngä rhän. Bä qosaqi ngät di rhom däkt i sa ut dräm iva as iarhongäkt ngä rhän i näma dä sa qaku aung ga lu irhong.

² Bä aurha ikkäna mudu di sa märmär ge ma Ngämuqa nävärt a rha nävärt a ngät.

³ Nävärt ama qatnanäkt di sa qunäga värt a ut i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki qi na ama leqäas dä ama usäpki na aa enge bä äkt i agirhong gärqärhongni i ut lu irhong di qaku qa mualat nä irhong na arhongni qärqärhongni i mamär värt aung iva qä lu irhong.

⁴ Nävärt ma Abel aa qatnanäkt dä sa qa von da ama vodämes sage ma Ngämuqa qärangättni i sa mär gem ma Ngämuqa nävärt a ngät masirhat pät ma Kein aa vodämes angät tpäs. Ma Ngämuqa qa sek sää ma Abel i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävärt iomäkt i sa qa rha ma Abel aa vänbon. Näma dä äkt bä ma Abel qa näh sokt di as kat tamän inguna nävärt aa qatnanäkt.

⁵ Nävärt ma Enok aa qatnanäkt dä sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit ivakt iva qaku qä nañäp bä qaku mamär iva aung gä namän bät a qa inguna sa ma Ngämuqa qa rha qa. Näkt toqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa rha ma Enok dä qa sek sää qa i märmär gem ga nävärt a qa.

⁶ Bä qaku mamär värt ma Ngämuqa iva märmär gem ga nävärt iaqäkt kärak i qaku aa anga qatnanäkt inguna aung gärakni i nani a qa iva qat tet

sa glaqot nä ma Ngämuqa di vadi va mamär iva qat nanakt i ma Ngämuqa di qa e bää qosaqi va qat nanakt i ma Ngämuqa diva qät bon da ama rhitsek bää bää iarhakt kärarhae i rhi siqut iva rhi räm a qa.

⁷ Bää ma Ngämuqa qa rhon sävät ma Noa sävät arhongni qärqärhongni iva irhong ngä rhän gärqärhong i as kaku qa lu irhong. Bää äkt i qa nanakt nä ma Ngämuqa dää sa qale qa sa ama qutdrir sagem ga bää ma Noa qa rhäk pät ama mlauski ama mor qi ivakt iva qa rhumaiar na aa qärhae. Nävät tom däkt dää ma Ngämuqa qa matnävämne na ama ruvek nämäni ama ivätki bää ma Noa qa män i ama räktka na qa dää ma Ngämuqa aa saqong. Ama ruqa di qat dän i ama räktka na qa di nävät ama qatnanakt.

⁸ Ma Abraham ga mualat parhäm ma Ngämuqa aa rhodräp bää ba qa bää nävät aa qatnanakt toqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ka iva qa rhet na äkt i qale qa e dää qa met säva ama ivärhäs kärqosni iva qä rhal äs bää ba nas. Qa met dap kaku qat dräm äkt i sa qat tet iva sae.

⁹ Nävät aa qatnanakt dää sa qa met ivakt iva qale qa vä iaqyäkt ama ivätki na ama mumänaris i ama nañiska na qa e. Dää qat tas pa ama vät kärangätni i ngät toqor ama mämairväma me ngät kä nä na Aisak dää ma Jekop. In moe in nä ma Abraham di sa rha moe rha rha ama sägängät ama mumänaris.

¹⁰ Sa qa mualat toqoräkt dinguna qale qa nani aomni ama värhäm ama mor äm gärqomni i äm angärha ribit di ama qrot it kärqom i sa ma Ngämuqa qa rhäk pät a äm.

¹¹ Nävät ma Sara at katnanakt dää sa qia rha ama qrot iva qi sa i näma dää sa qia met e na at koeo inguna sa qiat nanakt nä iaqäkt kärakni i sa qa mumänaris iva qa rhualat parhäm aa mumänaris ba qi.

¹² Dää soknga näva akni ama ruqa qärakni i sa ngäkt kre qorhäs iva qä ñäp dää sa ama rhäqäp na rha ama rhoes ta män gärarhani i arhä rhodäm di ngät toqor ama rhodäm sa ama

qaeng mät ama leqäs bää qosaqi ngät toqor ama qunirhong bät ama qoan gärqärhongni i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm nä irhong.

¹³ Rhärha rhäkt ama ruvek moekt di sa rha ñäp sa arhä qatnanakt dap kaku rha rha iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris nä irhong iva irhong ngä rhän. Sökt di sa rha lu iarhongäkt dää märmär gem da nävät irhong na gläius näkt tat dräm i rha di ama tmända dää ama nañista na rha mäni ama ivätki.

¹⁴ Ama ruvek kärarhani i rhat tamän doqoräkt di rhi sameng mamär i rhit ñäm nani aosni ama ivärhäs iva bää ba nas.

¹⁵ Vadi mai rhat tu arhä snäng sävät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i sa rha met daqule läs dää mai mamär iva evär däm da bää sae.

¹⁶ Dap ta di nak nani a rha na ama ivätki qäraktni i ama mär qi masirhat pät iaqyäkt ama ivätki at täväs aktni qäraktni i qali qi da ama usäpkı arha ron. Dää soknga ma Ngämuqa di qaku aqlus pät a qa iva rhat tes ka i arhä Ngämuqa na qa inguna sa qa rhäkmu na ama värhäm bää ba rha.

¹⁷ Bää nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa siqut nä ma Abraham dää ma Abraham ga vodä ma Aisak sagem ga nävät aa qatnanakt. Bää ma Abraham gärakni i sa qa rha ama mumänaris di sa qä nasäng iva qä voda aa sägäk aa emga sage ma Ngämuqa iva ama vodämes na qa.

¹⁸ Ma Aisak di iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa märhamän sävät a qa rhoqortäqyia, "Iarhakt kärarhae iva arhani ama ruvek ti qoar i ainge ma Abraham ngia es na rha diva rhat dän nämäni ma Aisak aa enevaqpi."

¹⁹ Ma Abraham gat tu aa snäng i qäqi mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranas nä ma Aisak nämät ama tñäpkı bää rhoqoräkt dää mamär iva rhi qoar i ma Abraham di nak sa qa rha ma Aisak nämät ama tñäpkı.

²⁰ Nävät ma Aisak aa qatnanakt dää qat nanakt iva ma Ngämuqa qä von ma Jekop dää ma Iso rha ama modämne.

21 Nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Jekop kä ñäp di nävät aa qatnanakt dä qa an da aa uväs daver aa tлага aa uväski i qä nänsäs bä qa modämne nä ma Josep aa imiom ak dä ak.

22 Da aa iar angät tpäs di nävät aa qatnanakt dä ma Josep ka märhamän sävät ama qäväläm gärqomni iva ama Israelqäna rha rhet nae ma Isip bä qa rhodräp ta sävät aa släp.

23 Bä nga rhoqoräkt i ma Moses aa nanäk kia sa qa dä nävät ain gatnanakt di aa mamäqiom in ngaip ka vät ama dävagukt ama eqoan inguna sa rha lu i iaqäkt ama qokokka di ama märqa na qa mamär dap kaku rhit len ama vitnaqa aa rhäkne.

24 Bä nga rhoqoräkt i sa mor ma Moses dä nävät aa qatnanakt di qa mer tat tes ka i ma Farao aa imgi at toemga na qa.

25 Qa lu i ama märäm gem ga iva rhi sangäm na qa qä nä ma Ngämuqa aa ruvek dap kaku ama märäm doqoräkt iva qät ta ama märmärgem da ama vuirhong angärha ron gäorangätni i ngärhit lir täktäksot na ngät.

26 Ma Moses kat tu aa snäng i ma Krais aa gluqi di qi di ama mämägän ama mor ngät masirhat ba qa vät ma Isip at mämägän angät tpäs inguna sa qale qa nani ama rhitsek iva as ngä rhän nasot.

27 Bä nävät aa qatnanakt dä qa met nae ma Isip dap kaku qät len ama vitnaqa aa uraqi inguna qale ma Moses i qa rhoqor akni qäarakni i sa qa lu iaqäkt kärak i qaku mamär vät aung iva qä lu qa.

28 Näkt nävät aa qatnanakt dä ma Moses ka nasäng nä iomäkt iva as nasot diva rhat tes äm i ma Pasova bä qa mu ama biaska ivakt iva ama ensel qäarakni iva qä veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nävät ama Isipkäna diva qaku qä narhök pät ama Israelqäna.

29 Bä nävät arhä qatnanakt dä ama Israelqäna rha mängaläkt särhage na ama namuqa ma Qurätka i ngäkt kre rhat tet pät ama qräk däm gi ama ivätki sokt di nga rhoqoräkt i ama

Isipkäna rha siqut iva rha rhualat toqoräkt dä sa rha ñäp.

30 Bä nävät ama Israelqäna arhä qatnanakt dä arpus na ama värhäm ama mor äm ma Jeriko angät surige bä samäk nasot iomäkt i sa rhi nging däm ige vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng.

31 Bä ama qavat ki ama evopki ma Rahap di nävät at katnanakt dä qaku qäbäs na qi qi nä iarhakt kärarhae i qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ka sangäm na rha inguna sa qia ar sa ama qasesta na ama märmärgem.

32 Dä ngu lu va nguat tamän masirhat sae sävät ama qatnanakt toqor mäniekt? Ngua snanbät toqoräkt dinguna qaku anga qäväläm ama mor äm ba ngo ivakt iva nguat tamän sävät ma Gideon dä ma Barak dä ma Samson dä ma Jepta bä sävät ma Devit dä ma Samuel näkt ama vämginarha.

33 Iarhakt ama ruvek di nävät arhä qatnanakt dä rha män näva ama muräktpäm angät tpäs dä rha mualat na ama räkt ngät ama lat dä rha rha ama mumänaris dä rha väs mät ama laiongäna angärha väm

34 dä qosaqi rha veng ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärnaqi ama mor qi masirhat dä rha ang masirhat nämät arha ikkäna arha ulaqi arha sen dä ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot toqoräkt i qaku arha anga qrot masirhat dä rha di ama qrotta na rha mamär da ama ulaqi arha ron dä rha män näva ama nañis ta ama ulaqimärharhärhakt arhä väs bä iarhakt ta ang masirhat.

35 Ama evop di sa rha rhäqäs ta arhä ñäpta nämät ama tñäpk. Bä qosaqi iarhakt ti na ama vämginarha di sa ama ruvek ta slava na arhä släqyigleng dap kaku arha qlak na nas iva rha rhuisiska vät a rha divakt iva mamär iva rha rhäranas bä va rhat däqäm da ama iar qäorangätni i ama mär ngät masirhat angärha ron mugas nasot.

36 Bä arhani nävät a rha di sa ama ruvek ta muma rha bä rha märanäs

ta dä arhani nävät a rha di qäqi ama ruvek ta qop pät a rha na ama sengäna dä rha rhon na rha säva ama tpäskiarharhäng.

³⁷ Dap kosaqi arhani di ama ruvek ta rhumät na rha na ama dui dä rha rhodäkt mäni rha ma ama qävälam ama unbam dä rha veng da na ama ulaqi arha sen. Sa rhat tet tage rhage i rha mon mät ama sipsipkäna dä ama memeqäna angät ngädäng bä rha di ama tläkta na rha mamär bä qale rha da ama märän maos maos masirhat angärha ron näkt ama ruvek ti slava na rha.

³⁸ Iarhakt ama ruvek di ama märtä masirhat pät arhani ama ruvek nämäni ama ivätki arhä väs. Bä sa mungsäs sa rha rhage rhage vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä säda ama dam bä sämät ama uqup dä sämät ama qek pät ama ivätki.

³⁹ Bä nämä dä sa ma Ngämuqa qa sek sä rhärha rhäkt moekt inguna nävät arhä qatnanakt sokt di qaku rha rha agirhong gärqärhongni i sa qa mumänaris iva irhong ngä rhän nasot.

⁴⁰ Qaku rha rha iarhongäkt inguna sa ma Ngämuqa qa muräkt na ani qärqäni i ama mär ini masirhat bä ba ut i qa muräkt iva iarhakt kärarhae i qale rha sañis na ut diva rha rhän i sa mamär na rha sokt pät ama qävälam doqoräkt i qali lut ut na rha.

12

Ma Jisas Di Aut Katnanakt Angät Tarebäm Na Qa Bä Iaqäkt Kärak I Qat Turhir Täm Ngät Bä Va Sa Mamär Na Ngät

¹ Dä soknga da aurha iar angärha ron gärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aut kamäs di mamär iva qali lut ma ama qrot i ngäkt kre i urhi ngang da ama ngagi arha ron bä mamär iva ut tu agirhong gärqärhongni i irhong ngät tusar na aurha tmerhäs tage ngä na ama vuirhong moe. Mamär iva ut tualat toqoräkt inguna ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek toqor iarhakt

kärarhae i sa arhä qatnanakt di sa rha ing däm ut bä rhat lu ut.

² Dap pa sokt kale aut saqong mäni ma Jisas kärakni i aut katnanakt angät tarebäm na qa bä qosaqi iaqäkt kärak i qat turhir täm ngät bä va sa mamär na ngät. Iaqäkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron mäni ama sämänanamuqa i qät kyiradeng na ama qluqi dap kat tu aa snäng sävät ama märmärgem gärangätni iva ngä rhän nasot kärangät i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aa qamäs. Bä rhäkt di sa qat muqun dä ma Ngämuqa aa mämugunäs angärha märmär.

Qale Arusus Pät A Ngän

³ Ngän du angän snäng sävät ma Jisas kärakni i sa qale qa da ama märänga ama mor qa aa ron nage ama ruvek kärarhane i rhat tualat na ama vuirhong divakt iva qale arusus pät a ngän ura aeokt ngän.

⁴ Da angäna ulaqi arha ron särhäm mes nämät ama vuirhong di qoki as kaku ngänät mair ma ama qrot särha ama vu ngät ama lat bä dängdäng i qrir na angän biaska.

⁵ Nga sa rät pät a ngän na ama sämaqrot nage ma Ngämuqa va aa enge qärangätni i rhoqor qre i aa es na ngän i qat tamän särhäm ngän na ngät? Qat tamän doqortäqyia,

“Ngua emga, qale ngi natmu gi snäng i ma Engeska aa muräktäm ba nge di ama mäñmäñini na ngät bä qosaqi qale arusus pät a nge rhoqoräkt i qär qur a nge sävät gia lat ama vu ngät.

⁶ Inguna ma Engeska qat dräm gat turäkt tä iaqäkt kärak i aa snäng bät a qa dä qä sangäm na ama rhoes moe asägäk asägäk kärarhane i qä rhar sä rha sagem mes.”

⁷ Mamär iva qale ngän mamär ma ama qrot dä ma Ngämuqa aa Muräktäm angärha ron. Qa di qat tualat sä ngän i aa es na ngän. Inguna ngu lu agi ama ngärhoemga qärakni i

qaku aa mamäk kat dräm gat turäkt täm ga?

⁸ Ngakt bää qaku ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän doqor qa i qat dräm gat tualat toqoräkt bää ba aa es moe di sa ama nädarhangda na ngän dap kaku aa es na ngän maengäktki.

⁹ Aomni sae di aut mamäkkäna qäärarhani i rha nämäni ama ivätki qäärarhae i sa rhat turäkt täm ut bää urhit kutdrir sagem da. Nga qaku ama märäm masirhat toqoräkt iva qali lut mamär vä ama Ngätmämäk na ama qloqaqa aa rem bää ut däqäm?

¹⁰ Inguna rha di sa rha muräkt täm ut sokt pät ama qot äm ama qävääläm barhäm ama lat kärangätni i ama märäm gem da sokt di ma Ngämuqa qat turäkt täm ut iva ama märäm bää ba ut ivakt iva u rhän i ama qumärqumärta na ut toqor qa.

¹¹ Rhäkt di vät ama qävääläm moe di sa ma Ngämuqa qat turäkt täm ut dä urhi nari i aruan dap kaku mär gem ut. Sokt di as nasot dä va iangärhäkt ama lat diva ngärhi sa ama gavam na ama räkt ngät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama bulap pät iarhakt kärarhae arha iar qäärarhae i sa ma Ngämuqa qa su rha rhoqoräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngänit sek angän däkt kärangätni i sa arpus na ngät tämane dä va ngänit sämaqrot na angän guum gärangätni i qaku angärha anga qrot masirhat.

¹³ Dä va ngäni slaräkt na ama is nanokt angäna qar divakt iva agirhong gärqärhongni i ama väva rhäm irhong diva qaku irhong ngä namän i mava nä irhong mas dap kinak pa märärs pät irhong.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat ma ama qrot nani ama bulap mänguräp mängän ngän na ama ruvek moe bää qosaqi va ngän dualat nani ama iar ama qumärqumär ngät kärangätni i ngakt bää va qaku qale aa iar toqoräkt dä va qaku sävetka qä nalu ma Engeska.

¹⁵ Ngänit lu mamär i varis aung nävät a ngän di qaku mamär vät a qa iva qä narha ma Ngämuqa aa

ñämsävätki. Bää qosaqi va ngänit lu i vadi va qale vuk sa “anga snagut na anga snängaqa anga vu qa” mänguräp mä ngän bää qat dän sa anga märängä dä nävät a qa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva mava na rha.

¹⁶ Mamär iva qale aung gä namualat na anga lat na ama qavatka ura qat tualat na anga lat kärangätni i nävät a ngät di qaku anga qutdrir sage ma Ngämuqa rhoqor ma Iso qäärakni i qa voda aa vänbon nani ama tmäss maqälak i iangärhäkt ama vänbon gärangätni i mai va ngät bää ba ama narhoer qa ama rhoemga.

¹⁷ Inguna sa ngänät dräm i nga nasot toqoräkt i nani a qa iva qä rha iangärhäkt ama modämne dä qaku aa mamäk ka von ga rhäm ngät. Dä ma Iso di qaku mamär vät a qa iva qa rhän bät aung anga iska iva qä qut-sasorhane na aa lat näväm ga nämä dä äkt bää qät ñäm nani a qa na aa qoepka.

Ama Muräktpäm Gärangätni I Qaku Mamär Vät Aung Iva Qä Narhästäs A Ngät

¹⁸ Aingän di sa qaku ngän män sämäni ama damgi bää qaku ngän män bät iarhongäkt kärqärhong i sa mudu ama Israelqäna rha män bät irhong gärqärhong i irhong doqor ani qärgäni i ini ngät dang masirhat bää qosaqi sävät ama bängangit dä ama eqoeqi ama iläñ gi dä ama lauräm

¹⁹ dä ama biugal aa eguinga näkt sävät akni aa eguinga qäärakni i aa enge ngä mualat sa ama ruvek kärarhoni i rhat nari ngät bää rhit nok pät a qa iva qale qä natmärhamän bät anga enge savono sävät a rha.

²⁰ Inguna qaku mamär vät a rha iva mänadin bät a rha dap känäskänes ta masirhat sävät ama rhäkne qärgätni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm ngät kärangäti i ngät tamän doqortäqyia, “Ngakt bää qäqi ama släktka qät täk pät takt täkt ama damgi diva ngäni rhumät na qa na ama dui.”

²¹ Ngäktki i rhit len masirhat mamär nävät iarhongäkt kärqärhong i

sa rha lu irhong bā qäqi ma Moses ka qoar i, "Sa værvar vät a ngo i ngut len."

22 Dap kinak sa ngän män bā sämäni ama damgi ma Saion dä sävä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa værhäm ma Jerusalem gärqomni i sa qale läm da ama usäpki arha ron bā sage ama enselqäna qärrahani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha qärrahae i sa västämne na rha sa ama märmärgem.

23 Bä sa ngän män sage ma Ngämuqa aa narhoer ta aa es ama gamoe qärrahani i sa västämne na rha qärrahae i qale arhä ngärhep pa ama abuk da ama usäpki arha ron bā sage ma Ngämuqa qärrakni iva qa rhatnävämne na ama ruvek moe näkt sage ama räkt ta ama ruvek arhä qloqaqa qärrahani i sa ma Ngämuqa qa mualat sā rha bā rha män i sa mamär na rha.

24 Bä qosaqi ngän män sage ma Jisas kärrakni i sa qale qa mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek na ama iaräs na ngät ama rharesbane näkt sage ama biaska qärrakni i sa ma Jisas ka vrit na qa. Iaqäkt ma Jisas aa biaska di qat tamän bät ama enge qärrangätni i ama mär ngät masirhat mamär vät ma Abel aa biaska aa enge angät tpäs.

25 Ngänit lu mamär i varis ngänit kyiradeng nä iaqäkt kärrak i qat tamän inguna nga rhoqoräkt i qaku iarhakt ama ruvek ta ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm mudu rhoqoräkt i qaku rha nari nämät iaqäkt kärrak i qa rhon sävät a rha vät ivät dä va qaku mamär vät a ut iva ut naingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm gre va qaku ut nari nämät iaqäkt kärrak i qät don sävät a ut näda ama usäpki arha ron.

26 Vät iomäkt ama qäväläm imäk äkt dä aa eguinga qa rhästäs ama ivätki sokt di rhäkt di sa qa mumänaris toqortäqyia, "Va saqi as pa ngu rhästäs masägos di qaku sokt ama ivätki dap kosaqi ama usäpki."

27 Rhangät täkt ama enge i, "Va saqi as pa ngu rhästäs masägos" di ngärhir kur a ut i ma Ngämuqa va qä rha iarhongäkt nae qärräqhong i mamär

vät aung iva qä rhästäs irhong i qärräqhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong. Va qa rhualat toqoräkt divakt iva iarhongäkt kärräqhong iva qaku mamär vät aung iva qä rhästäs irhong diva as kali lirhong.

28 Dä soknga mamär iva ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna sa ut ta ama Muräktpäm gärrangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhästäs a ngät. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nänsäas sage ma Ngämuqa i ut tualat na ama räkt ngät ama lat sa ama qutdrir näkt pa qräk mät ut masirhat nävät aa lat

29 inguna aut Ngämuqa di qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngärhit päs iarhongäkt moe.

13

Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Qärrangätni I Märmär Gem Ga Nävät A Ngät

1 Mamär iva aingän ama qatnanaktpämäda di vasägos dä va angäna snäng bät a ne.

2 Dä va qale ngän det daqule ama lat kärrangätni iva ngäni rhar sa ama nañista sagem mes inguna arhani rha mualat toqoräkt bā sa rha lu vät ama enselqäna sokt di qaku rhat dräm doqoräkt.

3 Mamär iva ngän du angän snäng sävät iarhakt kärrahae i qale rha va ama tpäskiarharhang i rhoqor qre i qale ngän ngän na rha bā qosaqi va ngän du angän snäng sävät iarhakt kärrahae i ama ruvek ti slava na rha inguna ngän di qosaqi qale ngän mät ama släqyige.

4 Mamär iva ngänit lu ama ngärhaegurhini i ama märiini mänguräp mä ngän moe dä mamär iva qale ngän naslava na ama ngärhaegurhini angät laiqa inguna ma Ngämuqa va qa rhatnävämne na ama ruvek kärrahani i rhat tualat na ama lat na ama qavatka rhi nä iarhakt kärrahae i rhi qavatnävätlägut.

5 Mamär iva angäna iar diva isiska vät a ngät nämät iomäkt i angäna snäng bät ama ligär dä mamär iva

mämär sä ngän bät angän snängaqa nävät angän gärhong inguna sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Va qoki qaku ngu namet daqule ngän
dä qosaqi va qaku ngu naqyiradeng na ngän.”

6 Bä äkt i mamär vät a ut iva ama qrarakta na ut iva urhi qoar i,

“Ma Engeska di qärakni i qat dräm gat tattnärhäm ngo.

Bä va qaku ngu natlen.

Ngu lu va sirhäkt mamär vät ama ruvek iva rha rhualat na agi a lat sävät a ngo?”

7 Mamär iva ngän du angän snäng sävät angän narhoerta qärarhani i sa rha sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän. Bä va ngän du angän snäng sävät ama gavam gärangätni i ngät dän nävät arha iar dap mamär iva angän gatnanakt diva qoki ngät toqor arhä qatnanakt.

8 Ma Jisas ma Krais di qa rhoqor nas mudu bäärhäkt bää ma ama soktäm.

9 Mamär iva qale aung gä nartäm sä ngän nae na anga nañis ngät anga rhisu maos maos inguna ama märäm bääba aut mungäsnäng diva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngät nävät aa ñämsävätki. Dap pa qaku ama märäm grekt bääva urhi rha ama sämaqrot nävät ama muräkt sävät ama tmäs kärangätni i qaku ngät tattnärhää i arhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.

10 Ut di sa aut laiqa na ama vodämes kärakni i qaku mamär vät i arhakt kärarhae i rhat tualat pa ama ansäspämgi ama me qi iva rhat täs nävät a qa.

11 Rhat dräm dit pärs ama släkt angärha släqyigleng dalek na ama ivärhäs kärqosni i ama Israelqäna rhat tas e qärqiglengni i angät biaska di ama pris ama vit na qa qat tet sä qa säva ama vit na äs ama qumärqumär

äs mamär ama ivärhäs ivakt iva ama vodämes na qa.

12 Bä qosaqi ma Jisas ka mon sädä ama märänga aa ron dalek na ama värhäm* angärha tmongi ivakt iva qa rhualat sa ama ruvek bääva rha rhän i ama qumärqumärta na rha nävät aa biaska maräkt.

13 Dä soknga mamär iva ut tet sagem ga sä dalek nä iosäkt ama Israelqäna arha ivärhäs bääva ut na qa urhit ta aa qluqi.

14 Inguna rhe di sa qaku aurha anga värhäm gärqomni iva qale läm mauiu sokt di urhit ñäm nani aomni ama värhäm gärqomni iva äm ngä rhän mugas nasot.

15 Dä soknga mamär iva vasägos däva urhit boda ama vodämes na ama ansäts sage ma Ngämuqa nävät ma Jisas i ama gavam iangärhäkt kärangätni i ngät dän nämät aurha värmärgätni i ngät tes aa ngärhipki.

16 Qale ngänit dong nämät ama lat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat ura va ngänit bon arhani nagem mes inguna ama vodämes toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät.

17 Mamär iva ngänät nari nämät angän narhoerta däva qale ngän mamär va arha rem inguna rha di rhit lu vät angäna iar inguna nasot di mamär iva rhi sameng irhäm mes sage ma Ngämuqa sävät arha lat. Mamär iva ngänit tares pät angän narhoerta arha rhäng iva rhat tualat na arha lat sa ama märmärgem dap kaku sa ama iräski inguna ngakt bääsa ama iräski rhoqoräkt diva qaku ama märäm gem ngän.

18 Bä va ngäni nän sävät a ut inguna sa ut dräm mamär i qaku ut mualat na anga lat anga vu ngät dap kinak nani a ut iva vasägos dä sokt ut tualat na ama räkt ngät ama lat.

19 Ngu nän ngän ma ama qrot masirhat iva ngäni nän ma Ngämuqa iva qä lir qä evär däm ngo sagem ngän.

* **13:12** ama värhäm Rhom däkt ama värhäm di ma Jerusalem.

Ama Enge Na Ama Rhäsläp

²⁰⁻²¹ Ma Ngämuqa qärakni i ama bulap angät tarebäm na qa di sa qa märanas nämät ama tñäpkı na aurha Engeska ma Jisas kärakni i ama enges ka ama ruqa iva qät lu vät ama sipsipkäna. Dä rhäkt di mamär iva iaqäkt ma Ngämuqa qä rhäkmu na ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama mär irhong nävät ama biaska na ama rharesbane qärangätni iva qale ngät ma ama soktäm. Mamär iva qa rhualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Qat tualat sä ut bää va ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät da aa saqong nävät ma Jisas ma Krais. Mamär iva urhi von da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa vasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

*Ama Enge Na Ama Märmärgem
Ama Dängdängini Na Ngät*

²² Gua ruavek, ngu nän ngän iva ngäni rha gua enge na ama sämaqrot inguna sa ngua sämbäm maqälak sävät a ngän.

²³ Mamär iva ngänät dräm i sa rha muisiska vät aurha ruaqa ma Timoti näva ama tpäskiarharhäng näkt ngakt bää va qä lir qa rhän dä va qä na ngo un dän sagem ngän.

²⁴ Ngut täk na ama märmärgem sage angän narhoerta moe rhi nä ma Ngämuqa aa ruvek moe.

Iarhakt kärarhae i rha nae näva ama ngärhäktka ma Itali di rhit täk na ama märmärgem sagem ngän.

²⁵ Mamär iva ama ñämsävätki nage ma Ngämuqa qali qi gem ngän moe.

Ma Jems

Ama Rhäväksäs

Ma Jems ka säm bää rhakt täkt ama abuk näkt tat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jems kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa läktka na qa. Ma Jems di ama narhoerqa na qa e ma Jerusalem bää qa di ak na qa nämäni iarhakt kärarhae i ma Jisas ka män gem da rhoqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpkı.

Qa säm iva sage ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qärrahani i sa vräs däm da värtama ivätki moe nage ama märänga. Sokt di nak sa qunäga i qa säm sage ama qatnanaktpämda.

Qat tamän ma ama qrot iva ama qatnanakt ama engäktki na ngät mäni ma Jisas diva ngärhit puk sa angärha lat ama mär ngät dää qä su sävät angätni ama lat kärangätni iva ama qatnanaktpämga qat tualat na ngät ura va qa ingis mä ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1)

Sävät Ama Märän Ngä Na Ama Siqutsiqu (1:2-18)

Ngiat Nari Dä Ngiat Tualat (1:19-27)

Qale Urhit Täksäne (2:1-13)

Ama Qatnanakt Dä Ama Lat (2:14-26)

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ (3:1-12)

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Ama Unmem Na Ngät Ñismäne (3:13-18)

Ama Rhonsävät Iva Qale Ut Tet Nasot Ama Ivätki At Kärhong (4)

Ama Rhonsävät Bää Ba Ama Qärrhongbärharha Qärrahani I Qaku Rha Mualat Maräkt Sävät Arhani Ama Ruvek (5:1-6)

Maosmaos Na Ama Enge Na Ama Sämaqrot (5:7-20)

Ma Jems Ka Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt Päm Da Ama Ju-daqäna

¹ Aingo ma Jems di ama latka na ngo vä ma Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Krais ina rem.

Dä ngut säm sävät a ngän ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qärrahani i sa vräs däm ngän bät ama ivätki moe nage ama märänga. Nguat tes pätiama märmärgem sagem ngän moe.

Ama Siqutsiqu Sävät Angän Gat-nanakt

² Gua ruavek, mamär iva ngäni qok bää va märmär gem ngän masirhat toqoräkt i ama märän maos maos ngät dän bät a ngän

³ Inguna ngänät dräm i ama siqutsiqu sävät angän gatnanakt di nak pa ngät tualat sä ngän iva ngänät mair ma ama qrot mauiu.

⁴ Dä mamär iva ngänit tares pätiangärhakt ama lat angärha rhäng iva ngät dän masirhat ivakt iva ngän diva sräp ngän dä va mamär na ngän näkt pa qaku ngän natlák nani guani.

⁵ Ngakt bää aug nävät a ngän di qaku qat dräm ma Ngämuqa aa snängaqa i nani a qa iva iaqäkt ka rhualat toqor mäniekt di mamär iva qä nän ma Ngämuqa qärrakni i qat dräm gat tuqunäga masirhat mamär bää ba ama ruvek moe dap kaku qat don da. Dä va qa rhatnähräm ga.

⁶ Sokt di mamär iva qä nän nävät ama qatnanakt dap pa qaku aa snängaiom ama udiom inguna iaqäkt kärak i aa snängaiom ama udiom di qa rhoqor ama vaegi vä garäskä qärrakni i ama laurqi qi nän mä qi imono inamuk.

⁷ Ama ruqa rhoqoräkt di qaku mamär iva qä natmu aa snäng iva qä rha guani nage ma Engeska

⁸ qrekt i qa di aa snängaiom ama udiom bää ama inirqi na qa värt aa iar moe.

⁹ Mamär iva ama qatnanaktpämga ama tlä qa diva märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa.

¹⁰ Dap mamär iva ama qärhongbärhaqarhoqor iarhongäkt kärqärhong i sa qa diva märmär gem ga qrekt i ma Ngämuqa qä säm ama gaini na qa inguna qa diva qäbäs na qa rhoqor ama mran angät ngualänngualañ gärangätni i ngät dräm gäbäskäbäs na ngät.

¹¹ Inguna ama qunäga di nga qät sek mes sa aa qärnaqi ama mor qi dä qä qek pät ama mran angät ngualänngualañ dä arharpus na ngät pät ivät bä rhäktäksot na angät murhämeska. Di qosaqi rhoqorne iva qäbäs na ama qärhongbärhaqa nämät aa lat moe.

¹² Märmär ge iaqäkt kärak i qat mair ma ama qrot da ama märän angärharon inguna ngakt bä sa qa män näva ama siqutsiquit angät tpäs diva qä rha ama qäbautki na ama iar qäraktni i ma Ngämuqa sa qa mumänaris iva qä von iarhakt kärarhae i arha snäng bät a qa rhäm gi.

¹³ Qale aung gä namärhamän grekt bä qat don säda ama siqutsiquit angärharon i aingo di ma Ngämuqa qä siqut na ngo iva ngua rhualat na ama vuini inguna qaku mamär vät aung iva qä siqut nä ma Ngämuqa iva qa rhualat na ama vuini dä qosaqi ma Ngämuqa di qoki sa qaku qä nasiqut na aung doqoräkt.

¹⁴ Sokt di ama ruvek asägäk asägäk tat don säda ama siqutsiquit angärharon iva rha rhualat na ama vuirhong di nävät arhä snängaqa maräkt toqoräkt i qä rhoer nanokt ta dä qä rhartäm sä rha.

¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i arhä snängaqa qä rhartäm sä rha masirhat diva qä sa ama vuini bä va ama vuini di nga rhoqoräkt i ama mor ini mamär diva ini ngät dän sa ama tñäpkı.

¹⁶ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, paris ngäni iras täm mes.

¹⁷ Ama väntö moe qärangätni i ama mär ngät dä maräkt na ngät di arhar sä ngät na rhävuk nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa qa säm ama neraqa asägäk asägäk moe mät ama leqäs. Sokt di ma Ngämuqa di qaku qa

säm irhong gärqärhong i irhong ngät dräm ngärhit kutsasorhane inguna qa di nak kaku qät kutsasorhane.

¹⁸ Bä varhäm aa snängaqa maräkt di qa sa ut nävät aa enge na ama engäktki. Bä nga rhoqoräkt di ut toqor ama narhoer ngät ama gavam nämäni ama ma Ngämuqa aa sämsäm moe.

Mamär Iva Ut Nari Ama Enge Dä Ut Tet Parhäm Ngät

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät tom däkt. Ama ruvek moe asägäk asägäk di mamär iva rhit lir tat nari dap pa qale rhit lir tat tamän. Bä qosaqi va qale rhit lir tir qur

²⁰ Inguna ama ruvek arha uraqi di qaku qit sa ama räkt ngät ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong.

²¹ Dä soknga qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät bä sävät ama vuirhong moe dap kinak ngäni säm ama gaini na nas bä va ngäni rha ama enge qärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät päm ngän. Iangärhakt ama enge di mamär vät a ngät iva ngä rhumaiar na ngän.

²² Nak mamär iva ngän det parhäm ama enge dap pa qale ngänät nari ngät sae. Ngakt bä sokt ngänät nari ama enge di nak ngäni iras täm mes.

²³ Inguna ngakt bä aung gat nari ama enge dap kaku qat tet parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qärakni i qät lu mamär na aa saqongait pa ama rhitlunasvängi.

²⁴ Iaqäkt ama ruqa qat lu nas mamär va ama rhitlunasvängi näkt nasot i qat tet nae dä rät pät a qa masägos na aa saqongait bä qaku qat dräm i it toqor mäneikt.

²⁵ Sokt di iaqäkt kärak i qat lu mamär va ama muräkt ama rhäkmamär ngät kärangätni i ngärhit bon da ama isiska dä qosaqi qat mair mauiu ma ama qrot dap kaku qat nari ama enge näkt rät pät a qa na ngät dap kinak kat tet parhäm ngät

diva märmär gem ga qrekt bā qat tualat toqoräkt.

²⁶ Ngakt bā aug di qat tu aa snäng i ama räktka na qa ama ruqa dā ma Ngämuqa aa saqong dap kaku qat turäkt mamär ta aa qoebäñga di qä iras täm mes näkt tak täkt ama ruqa aa iar na ama ansäs sage ma Ngämuqa di ama mäñmäñini na ngät.

²⁷ Ama iar na ama ansäs kärangätni i ama qumärqumär ngät dā ama mär ngät mamär dā ma Ngämuqa ama Ngätmämäk aa saqong di rhoqortäqyia, mamär iva urhit lu vät ama sábotta dā ama evop ama maqos ta rhoqoräkt i qale rha da arha tläqa aa ron. Dä qosaqi va urhi arñis na nas nae näda ama lat ama vu ngät angärha ron bät ama ivätki.

2

Qale Urhit Täksäne

¹ Gua ruavek, aingän gärrarhae i ngänät nanakt na aurha Engeska ma Jisas ma Krais kärakni i aa murhämeska ama mor qa masirhat mamär, qale ngän du angän snäng sävärt ama ruvek arhä mämairimek toqoräkt i ngän dualat sää rha.

² Inguna ngakt bā ama ruqa sa aa murhämeska dā ama boi ama mär ngät di qat dän sää mänguräp mä ngän dä qosaqi ama tläqa sa aa boi ama vu ngät di qat dän sagem ngän

³ dä ngäni qutdrir sage iaqäkt kärak i sa ama mär ngät ama boi dä ngän damän doqortäqyia, "Ngia rhuqun därhe va ama mär äs ama mämugunäs" dap ngäni qoar na ama tläqa i, "Ngia rhair taerhämuk" ura "Ngia rhuqun säng gua qar"

⁴ di rhoqoräkt di sa ngän matnävämne mänguräp mä iom dä ngän datnävämne na ama snängaqa ama vu qa.

⁵ As ngäni nari, gua ruavek i gua snäng bät a ngän masirhat, nak ngäktki i ma Ngämuqa qa armeng dä qärrarhani ama tläkta värt ama ivätki ivakt iva ama qärrong bät a rha da arhä qatnanakt angärha ron bā qosaqi va rhi rha ma Ngämuqa aa

Muräktpäm gärangätni i qa mumänaris na ngät iva bā bā iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa.

⁶ Sokt di sa qaku ngän gutdrir sage ama tläqa. Dap ama qärrongbärharha di nak kärarhae iarhakt i rhat dräm dat don ngän dä qosaqi rhat tu ngän ba ama muräkt.

⁷ Bä qosaqi rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän mava na ama mär qi ama ngärhipki i ma Jisas ma Krais käraktni i rhat tes ngän na qi.

⁸ Ngakt bā va ngän dualat parhäm ama muräkt ama vit na ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas" di rhoqoräkt di sa ngän dualat mamär.

⁹ Sokt di ngakt bā ngänit täksäne di rhoqoräkt di sa ngän dualat na ama vuini dä ma Ngämuqa aa Muräkt di ngä rhäksärhäm ngän i sa nguna ngän betäkmät na ngät.

¹⁰ Aung gärrakni i qat tet mamär varhäm ama Muräkt moe sokt di qä nänbetäkmät na ama sägäni nämäni ngät di mamär iva rhi rhäksärhäm ga nävät ama Muräkt moe.

¹¹ Inguna iaqäkt kärak i qa qoar toqortäqyia, "Qale ngi qavatnävätälägut" di qosaqi qa qoar i, "Qale ngi veng." Ngakt bā qaku ngi qavatnävätälägut sokt di ngi veng di rhoqoräkt di sa ngia anbetäkmät na ama Muräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngän damän dä va ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa va qa rhatnävämne na rha na ama muräkt kärangätni i ngärhit bon da ama isiska.

¹³ Inguna ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne dap pa qaku aa anga lavuqi sävärt iarhakt kärarhae i rhat tatnävämne dap kaku arha anga lavuqi sävärt arhani. Sokt di ngakt bā urhit lavuqi na arhani dä qosaqi ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut na ama lavuqi.

*Ama Qatnanakt Kärangätni I Qaku
Angärha Anga Gavam Di Ama Näp
Ngät*

¹⁴ Gua ruavek, nga mamär iva aung gä qoaräs i qa di aa anga qatnanakt

sokt di qa di qaku aa anga gavam nävät a ngät? Di nga mamär iva ama qatnanakt toqoräkt ngä rhumaiar qa?

¹⁵ Ngakt bää ama qatnanaktpämgi ura ama qatnanaktpämga di qaku aa anga boi ama mär ngät bää qat dräm gät läk nani ama tmäs

¹⁶ dap akni nävät a ngän di qä quoaräs na qa i, "Ngia rhet sa ama märmärgem i nak kop mamär na nge" dap kaku ngit bon ga rhä iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong bää ba aa släqyige dää mänia? Nga mamär toqoräkt?

¹⁷ Bää äkt i iaqäkt kärak i aa qatnanakt di sokt ngät maräkt dap kaku angärha anga gavam di ngät di nak kop ama ñäp ngät.

¹⁸ Nguaräm bää aung gä quoaräs toqortäqya, "Ainge di gi qatnanakt dap aingo di gu gavam."

Sokt diva ngua rhuvät pät a qa i, "Mamär iva ngi kur a ngo rhä gi qatnanakt sañis nä gi gavam dää va ngo diva ngu kur a nge rhä gu qatnanakt nävät gu gavam."

¹⁹ Ngänät nanakt i ma Ngämuqa di sokt ama sägäk na qa di ngän dualat mamär toqoräkt. Sokt di qosaqi ama iaus di ngät nanakt toqoräkt dää värvar väät a ngät!

²⁰ Ama dädänga na nge, nga nani a nge iva ngu kur a nge i ama qatnanakt sañis na ama gavam di ama mäñmäñini na ngät?

²¹ Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mes aut mamäk ma Abraham i ama räktka na qa nävät aa lat toqoräkt i qa von da aa emga ma Aisak pät ama laiqa na ama vodämes?

²² Ngäni lu i aa qatnanakt di ngät däqäm nävät aa lat bää nävät aa lat dää sa rhäkmamär na aa qatnanakt.

²³ Dää sa rhäkmamär toqoräkt nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqya, "Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bää ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt."

Dää qosaqi ma Ngämuqa qa mes ka i aa ruaqa na qa.

²⁴ Rhoqoräkt di mamär iva ngäni lu i ma Ngämuqa qat tes ama ruqa i ama räktka na qa nävät aa lat dap kaku sokt nävät aa qatnanakt.

²⁵ Dää qosaqi ut dräm i ama qavat ki ama evopki ma Rahap di qi ama räktki na qi dää ma Ngämuqa aa saqong nävät arha lat toqoräkt i qia ar sa ama qasesiom nage ama Judaqäna dää qia rhäk na iom nae ma ama up.

²⁶ Inguna rhoqor ama släqyige qärqige i qaku ige angät anga klo-qaqa di ama ñäp ige di qosaqi ama qatnanakt kärangätni i qaku angärha anga gavam di ama ñäp ngät.

3

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ

¹ Gua ruavek, mamär iva qale anga rhäqäp na rha nävät a ngän diva ngän namän i ama ruvek iva rhi su arhani ama ruvek inguna ngänät dräm i aiut kärarhae i urhi su arhani na ama engäktki nage ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut ma ama qrot pa arhani ama ruvek arhä väs.

² Inguna ut moe di ut dräm urhit sääp pasägos dää ngakt bää aung di qaku qät sääp nävät ama enge qärangätni i qat tamän bät a ngät di qa di sa rhäkmamär na qa bää qosaqi mamär väät a qa iva qat turäkt ta aa släqyige moe.

³ As ngäni lu ama siqutki rhoqortäqya, i ngakt bää u rhu ani mät ama hos aa vämqi ivakt iva qat tet sa äkt i nani a ut iva qat tet sae di nävät ini diva mamär väät a ut iva ut turäkt ta aa släqyige moe.

⁴ Dää qosaqi ngän du angän snäng sävät ama mlaus ama mor ngät masirhat kärangätni i ama laur ngärhi nään mää ngät di mamär väät ama ruqa iva qat turäkt täm ngät na ama palangige ama gaini nä ige mamär sa äkt i nani a qa iva ngät tet sae.

⁵ Dää qosaqi ama qoebäñga di qa di ama gaini na äm ama qävääläm mäni ama ruqa aa släqyige sokt di nak mamär väät a qa iva qat tamän na

ama ansäas sävä arhong ama mor irhong masirhat.

As ngäni lu i ama etki ama mor qi na ama mran gärangätni i qek pät a ngät di mamär väät a qi iva qia rhang nävät ama gaini nä ini ama mudämini!

⁶ Dä ama qoebäñga di ama mudämini qärqäni i rhäqäp ini na ama lat kärangätni i ama vu ngät. Qa di qa e mäni aut släqyigleng i qä slava na aut släqyigleng moe bää qat tudäm bät iarhongäkt moe väät aurha iar. Bää ianiäkt ama mudämini di ma Sämga qat tudäm ini.

⁷ Bää ngäktki i ama släkt dä ama isäm moe väät ama ivätki bää mät ama leqäs näkt ama ngätdäqämırhong moe näp garäksa di mamär väät ama ruvek iva rhit sämbulap täm ngät bää qoki sa rhat täqäne dä mamär toqoräkt

⁸ Sokt di qaku mamär väät aung iva qat turäkt ta aa qoebäñga. Qa di ama vu qa qärakni i qaku mämae väät a qa qärak i qosaqi rhäqäp ka na ama qänong ama qrot ngät.

⁹ Urhi nänsäas na aut koebañ sage aut Ngämuqa qärakni i aurha Engeska dä aut mamäk na qa dä qosaqi ut tamän maväna na qa säväet ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa säm a rha rhoqor nas.

¹⁰ Nämät ama vängi ama sägäkt di ama ansäas näkt ama märhamän maväna di ngä moe ngät dän nämät ki. Gua ruavek, nak kaku maräkt toqoräkt.

¹¹ Nak nga ama mär qi ama rigi näkt ama valak mät ki ama rigi di em moe di vukpuk sä em nämät ama qotnaqoanga ama sägäk? Nak kaku!

¹² Gua ruavek, ngu lu i nga mamär väät ama gosaqi iva qi sa ama olipura ama qaulige na ama wain iva ige ngärhi sa ama gosaqi at gavam? Nak kaku mamär! Bää qosaqi qaku mamär väät ama qärhopka na ama rigi ama valak mät ki iva qä von da ama mär qi ama rigi.

*Ama Mädräm Ama Mär Ngät
Kärangätni I Ngät Dän Na Rhävuk*

¹³ Nga aung nävät a ngän di aa mädräm ama mär ngät dä qosaqi qunäga väät a qa mamär? Di iaqäkt di mamär iva qä säm ama gaini na nas dä nävät aa mädräm ama mär ngät diva qat tualat na ama mär ngät ama lat.

¹⁴ Sokt di ngakt bää aingän di ama vu da angäna ron masirhat säväet arhani ama ruvek arhä mämairimiek dä ngän du angän snäng bäm mes iva ngäni sek sää nas dä qale ngän namärhamän i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät na ngän. Inguna rhoqoräkt di qaku ngän det mamär varhäm ma Ngämuqa aa engäktki.

¹⁵ Rhoqoräkt di nak kaku ama mädräm ama mär ngät i ngät dän na rhävuk nage ma Ngämuqa dap kinak iarhongäkt di ama ivätki at käni dä ama ruvek arhä snängaqa dä arhä släqyige angät käni dä ama iaus nämäni ma Sämga angät käni.

¹⁶ Inguna nga rhoqoräkt i ama ruvek di ama vu da arha ron masirhat säväet arhani ama ruvek arha mämairimiek dä rhit sek sää nas diva ama inirqi masirhat mänguräp mä rha dä va ama vuirhong ngät dän masirhat e.

¹⁷ Sokt di ama ruvek kärarhani i ama mädräm ama mär ngät na rhävuk di ngärhi rhoer nanokt ta diva rhat tet mamär sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Arha enge dä arha lat diva ngät dräm ngärhit säm ama bulap mänguräp ama ruvek. Dä sa rha rhäkmu na nas iva rhat tu arhä snäng mamär säväet ama enge qärangätni i ama mär ngät bää ama engäktki na ngät. Arha lat kärangätni iva rhat tualat na ngät diva na ama lavuqi bää va ngärhit sa ama märhong. Ama ruvek kärarhani i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät diva qaku rhi natäksäne. Dä qosaqi rha diva ama ruvek kärarhani i ama engäktki na rha da arha enge dä arha lat angärha ron.

¹⁸ Dä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bulap dä na ama lavuqi mänguräp ama ruvek diva rha rhäranas na ama räkt ngät ama lat mänguräp mä rha moe.

4

*Ama Enge Na Ama Rhonsävät
Sävät Iomäkt Iva Ngän Det Parhäm
Ama Ivätki At Kärhong*

¹ Ngu lu agiqa qat täranas na ama märän dä ama ulaqi mänguräp mängän? Rhoqoräkt dinguna angän snängaqa ama vu qa qä rhartäm sängän sämät ama vu ngät ama lat.

² Aingän di nani a ngän nä guarhong sokt di qaku mamär väät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni veng. Dä ngäni alek arhong sokt di qaku mamär väät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni arhäktgyäm sä ne dä ngänir qur ne. Ngänit läk dinguna qaku ngäni nän nani iarhongäkt nage ma Ngämuqa.

³ Sokt di rhoqoräkt i ngäni nän di qaku ma Ngämuqa qät bon ngän inguna qaku ngäni nän maräkt. Sa ngäni nän nani guarhong ivakt iva nasot dä va ngän det parhäm angän snängaqa ama vu qa sä irhong.

⁴ Aingän ama ruvek kärarhae i ngäni qavatnävätlägut, nga qaku ngänät dräm i ngakt bä ngän det nasot ama ivätki at kärhong di nak ngäni arhäktgyäm sä ne ngän nä ma Ngämuqa? Bä äkt i auge qärak i nani a qa iva ama ivätki arha ruaqa na qa di qat tualat sä nas iva ma Ngämuqa aa ik na qa.

⁵ Ngäktki i Ngämuqa aa enge di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, "Ma Ngämuqa qa mu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa väm ut ivakt iva qat däqäm bäm ut. Dä nani ma Ngämuqa masirhat iva iaqäkt kat tatnärhäm ut iva ut snäng bät ma Ngämuqa mamär."

⁶ Sokt di ma Ngämuqa qät ñäm sävät a ut mamär masirhat nävät aa laruqi ama mor qi. Rhom däkt di varhäm aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

"Ma Ngämuqa di qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas

dap kät bon da ama ñämsävätki sage ama ruvek kärarhani i rhit säm ama gaini na nas."

⁷ Dä soknga mamär iva ngäni vodäm mes iva qale ngän bä ma Ngämuqa aa rem. Dä mamär iva ngänät mair särhää ma Sämgä dä va qa ang masirhat nämät ngän.

⁸ Mamär iva ngän det sage ma Ngämuqa dä qa diva qa rhän sa glaqot na ngän. Ngäni qumär angän däkt, aingän ama ruvek kärarhae i ngän dualat na ama vuirhong. Dä va ngäni qumär angän mungäsnäng, aingän ama ruvek kärarhae i angän snängaiom ama udiom.

⁹ Ngänit don nas dä va ngänit nok na ama iräski. Qale märmär gem ngän dap kinak pa airäs ngän. Mamär iva angän märmärgem diva bok däm ngät mas.

¹⁰ Mamär iva ngäni säm ama gaini na nas pä ma Engeska ma Ngämuqa aa rem dä va qä sämamor na ngän.

¹¹ Gua ruavek, kale ngän natmärhamän mava na arhani ama ruvek. Auge qärak i qat tamän mava na ama qat-nanaktpämga ura qat tatnävämnne na aa ruaqa di nak kat tamän mava nä ma Ngämuqa aa Muräkt dä qosaqi qat tatnävämnne na ama Muräkt. Ngakt bä ngän datnävämnne na ama Muräkt di nak kop ama matnävämnenerha na ngän dä qaku ngän det parhäm ngät.

¹² Qop sokt akni qa e i mamär väät a qa iva qä von da ama muräkt sage ama ruvek dä qosaqi mamär väät a qa iva qat tatnävämnne na rha. Sokt ka di mamär väät a qa iva qa rhumaiar ama ruvek dä qosaqi qä sangäm na rha. Dä aingän di ngän du angän snäng i guavek koe na ngän i mamär väät a ngän iva ngän datnävämnne na arhani ama ruvek?

*Qale Ngän Damän Na Ama Ansäñas
Sävät Iarhongäkt Kärqärhong Iva As
Ngän Dualat Nä Irhong Nasot*

¹³ As ngäni nari i qaku mamär iva ngän damän doqortäqyia, "Rhägyerhäkt ura vanaia diva aiut u rhet bä sävät tos täkt ama ivärhäs ura

säväti iosäkt ama ivärhäs bää va qali lut e vät anga quiaqa dää va urhi vodäm bät guarhong bää va urhi rha ama ligär masirhat”

¹⁴ dap kaku ngänät dräm i agirhong diva irhong ngä rhäranas panaia inguna qaku ngänät dräm säva angän gamäs. Aingän di ngän doqor ama butbutki qäraktni i vuk sä qi väti ama qot äm ama qäväläm näkt nasot dääqäbäs na qi.

¹⁵ Dap kinak mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Ngakt bää ut däqäm ura ut tualat toqor mäniekt di mamär iva ut tualat toqoräkt sokt parhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaq maräkt.”

¹⁶ Sokt di rhäkt di nak ngän dämän näwti ama ansäns. Ama enge moe rhoqoräkt di ama vu ngät.

¹⁷ Bää nga aung gärakni i qat dräm ama räkt ngät ama lat kärangätni i mamär iva qat tualat na ngät sokt di qaku qat tualat na ngät di nak sa aa vuini ianiäkt.

5

Ama Enge Na Ama Rhonsäväti Säväti Ama Qärhongbärharha

¹ As ngäni nari, aingän ama qärhongbärharha, mamär iva ngänit nok dää va ngän duquaia masirhat inguna ama märänga ama mor qa di qat dän bät a ngän.

² Angän mämägän di ama mäñmäñini na ngät inguna sa sät täm ngät dää angän boi di ama mäñmäñini na ngät inguna ama gärhañ sa ngä mäs ngät.

³ Dää angän ligär masirhat di ama mäñmäñini na ngät inguna ama urunga sa qa slava na ngät. Iaqäkt ama urunga di qä sameng säväti ama rhäksärhäm iva ngäni rha ngät pät angäna lat angät tpäs kärangätni i angäna snängaqama mor qa nani guarhong masirhat ba nas. Dää qosaqi qa diva qa rhoqor ama mudäbäss kärqosni i äs ngät täs angän släqyigleng. Aingän di sa ngän dugemne na ama mämägän mavängam bää ba nas pät

tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng.

⁴ As ngäni lu i ama latta qärarhani i sa rha arhäktgyäm bät angäna et arhä rhitsek kärangätni i ngäna iras dap ngän sangar a ngät di ngärhi sameng mamär irhäm ngän. Dää qosaqi ama latta arhä näknok di sa ma Engeska na ama qrot moe qa nari ngät.

⁵ Aingän di sa ngänät däqäm bät ama ivätki sa ama mämägän dää sa ngän dualat na ama lat na ama mungäsnäng ba nas. Aingän di ngän doqor ama bulmakaoqäna qärangätni i sa rha märmor ngät na ama tmäss bää äkt i sa qorhäs iva rhi veng ngät bää qosaqi qorhäs iva ma Ngämuqa qa sangäm na ngän.

⁶ Aingän di sa ngän däksärha arhani ama ruvek dää sa ngän beng ama räkt ta ama ruvek. Bää rha di sa qaku mamär väti a rha iva rhat mair särhäm ngän.

Qale Ngän Ma Ama Qrot Sa Ama Bulap Da Ama Märan Angärha Ron

⁷ Gua ruavek, bää nga rhoqoräkt dää mamär iva qale ngän sa ama bulap bää dängdäng iva ma Engeska qa rhän. Mamär iva ngän du angän snäng säväti ama latka väti aa lat i qale qa mauiu sa ama bulap nani ama märän bäm ngät ama tmäss näwti ama ivätki bää dängdäng i ngärhit ta ama narhoer ngät ama soeng näkt ama dängdängini na ngät ama soeng.

⁸ Qosaqi ngän di mamär iva qale ngän sa ama bulap bää va ngäni sämaqrot na angän gatnanakt inguna sa qorhäs iva ma Engeska qa rhän.

⁹ Gua ruavek, kale ngän damängus säväti arhani ama ruvek i varis ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän. As ngäni lu i ama matnävämnenäqa di qorhäs iva qa rhän i rhoqor qre i sa qat mair ge ama tmongi.

¹⁰ Gua ruavek, nga rhoqoräkt i ngän du angän snäng säväti ama vämginarha mudu qärarhani i sa rha märhamän näwti ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki di mamär iva ngäni lu ama siqutki säväti ama ruvek kärarhani i

rhat mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron.

¹¹ Dä ut dräm i ama modämne nga e säväät iarhakt kärarhae i rhat mair ma ama qrot. Sa ngän nari säväät ma Jop mudu i nga rhoqoräkt i qale qa ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron bää nasot dä ma Ngämuqa qa mualat mamär bää ba qa. Nävät tom däkt di ut lu i ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut masirhat dä qosaqi rhäqäp ka na ama lavuqi.

¹² Gua ruavek, ama moräsnaäm di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i ngäni qoaräs iva ngän dualat nä guani dä va qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt na rhävono dä qale ngän namusärhämes nävät anga muräkt nämäni ama ivätki bää qosaqi qale ngän namusärhämes mavängam. Dap kinak pa sokt ngäni qoar i, "Va ngua rhualat toqoräkt" ura va ngäni qoar i, "Va qaku ngu namualat toqoräkt." Bää nga rhoqoräkt dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän.

Ama Nän Na Ama Qatnanakt

¹³ Ngakt bää qale aung nävät a ngän da ama märän angärha ron dä mamär iva qä nän sage ma Ngämuqa. Ngakt bää qale aung da ama märmärgem angärha ron dä mamär iva qät tong na ama mabu na ama ansäss.

¹⁴ Ngakt bää aung nävät a ngän di aräm ga dä mamär iva qä rhäkne nani ama morta bää ba ama qatnanaktpämäda ivakt iva rhi nän säväät a qa. Dä va rhi vrit na ama oel väät a qa nävät ma Engeska aa ngärhipki.

¹⁵ Dä ama nän na ama qatnanakt diva ngä rhumäräs pät iaqäkt ama rämgivärhaqa dä ma Engeska diva qa rhäranas na qa nämäni lai. Dap ngakt bää qa mualat na anga vuini dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ini.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ngäni sameng irhäm mes sa angäna vuirhong ak dä ak na ngän dä va ngäni nän säväät a ne ivakt iva ngäni rha ama mumäräspät. Ama räkt ka ama ruqa aa nän di ngät tualat na ama qrot masirhat.

¹⁷ Mamär iva qunäga väät a ut i ma Elaija di ama ruqa rhoqor ut i sa qa nän ma ama qrot iva qale anga suigi qi nasäp pät ama dävaung ama qoeo dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan. Dä qaku anga suigi qia säp pät ama ivätki väät iangärhäkt ama rhodäm.

¹⁸ Bää nga nasot dä saqi as ka nän dä ama suigi qia säp samäk nämät ama leqäas bää saqi ama ivätki qia sa ama namuirhong.

¹⁹ Gua ruavek, ngakt bää aung nävät a ngän di sa qa met gläius nä ma Ngämuqa aa engäktki näkt akni qä evär däm ga inamuk

²⁰ dä mamär iva iaqäkt diva qunäga väät a qa i rhoqoräkt i qat dän sää iaqäkt ama ruqa qäarak i qa met gläius sääda ama vuirhong angärha ron diva qa rhumaiar aa iar nämät ama tñäpkı bää ma Ngämuqa diva qosaqi qä qyiradeng na ama rhäqäp nä irhong aa vuirhong.

Ma Pita 1

Ama Rhäväksäs

Ama ngangga ma Pita qa säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm iva sage ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da i qosaqi sa vräss däm da nage ama märänga bää qale rha i ama nañista na rha vät ama ngärhakt ma Pontus dä ma Galesia dä ma Kapadosia dä ma Esia näkt ma Bitinia.

Ma Pita qat tamän masirhat sävät ama qatnanaktpämda iva rhat tualat toqor mäniekt da ama märän angärha ron. Dap kosaqi qä su rha sävät ama qatnanaktpämda arhä snängaqä näkt kät bon da rha ama rhodräp maos maos. Näkt ka qoar i nävät aa enge sävät ama märän dä qät säm sävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki ama engäktki na qi mamär.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Ansäs Sage Ma Ngämuqa Nävät
Aa Ñämsävätki Dä Aa Mumaiar (1:3-12)

Mamär Iva Ama Qumärqumärta
Mamär Na Ut Sa Aurha Lat Moe (1:13-5:11)

Ama Rharimini Sävät Takt Täkt
Ama Abuk Nage Ma Pita (5:12)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama
Enge Na Ama Märmärgem (5:13-14)

Ma Pita Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Judaqäna Qärarhani I Sa Vräs Däm Da

¹ Aingo ma Pita di ma Jisas ma Krais aa ngangga na ngo

dä ngut säm sävät a ngän gärrahae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ngän i qosaqi sa vräss däm da nage ama märänga bää qale rha i ama nañista na rha vät ama ngärhakt ma Pontus dä ma Galesia dä ma Kapadosia dä ma Esia näkt ma Bitinia.

² Varhäm ma Ngämuqa ama Ngätmämäk aa snängaqä mudu dä qa arñis na ngän sagem mes nävät

ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Rhangät täkt ama lat divakt iva ngänit päs ma Jisas ma Krais aa rhäng mamär dä va rhi vrit na aa biaska vät a ngän.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki dä aa bulap masirhat gem ngän.

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Däqäm Da Ama Qatnanakt Ama Ngätdäqäm Ngät Angärha Ron

³ Mamär iva urhi nänsäs sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Krais aa mamäk! Qa di sa qa märanas nä ma Jisas ma Krais nämät ama tñäpki dä nävät aa lavuqi ama mor qi di qa mualat sä ut iva ama iaräs na ut bää va ut däqäm iva säda ama qatnanakt angärha ron gärangätni i ama ngätdäqäm ngät. Bää äkt i qali lut sa ama qatnanakt ama qrot ngät iva nani ma Ngämuqa aa modämne.

⁴ Aa modämne qärangätni iva as mirhup dä va urhi rha ngät di qaku mamär iva qäbäs na ngät dä va mamär na ngät mas dap pa qaku ngä naqutsasorhane. Ma Ngämuqa di qat sangar a ngät mamär bää ba ngän da ama usäpki arha ron.

⁵ Ma Ngämuqa aa mumaiar diva vuk sä ngät säda eraqi vät ama dängdängini na qa ama qunäga dä ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhit lu vät a ngän nani a ngät nävät angän gatnanakt.

⁶ Bää äkt i nävät iangärhakt angän gatnanakt dä sa qale ngän na ama märmärgem i näma dä vät ama qävälam ama qot äm bää sa ma Ngämuqa qa rhares iva qale ngän da ama märän maos maos angärha ron

⁷ ivakt iva ngärhi siqut na angän gatnanakt mäni ma Jisas. Angän gatnanakt di ama vit na ngät masirhat pa ama gol angät tpäs kärangätni i mamär vät a ngät iva qäbäs na ngät. Bää nga rhoqoräkt i angän gatnanakt di sa rha siqut na ngät bää rhäksot toqor ama gol mät ama mudäbäs dä nasot dä va ma Ngämuqa qä sek sä ngän na ama murhämeska näkt ama

qutdrir toqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Krais.

⁸ Nämä dä sa qaku ngän lu qa sokt di angäna snäng bät a qa. Dä qosaqi qaku ngänät lu qa rhäkt sokt di ngänät nanakt na qa bä märmär gem ngän masirhat dä ngäni qok bä rhom däkt di qaku mamär vät aung iva qä rhävakt sä äm mamär

⁹ inguna ma Ngämuqa di qat tumaiar ngän nävät iangärhäkt angän gatnanakt.

¹⁰ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha qärrahani i rha sameng sävät iangärhäkt ama lat kärangät iva ngä rhän nasot di sa rhit ñäm mamär dä rhi snanbät nährä rhangät täkt ama mumaiar qärangät iva ngäni rha ngät nävät aa ñämsävätki

¹¹ dä rhi siqut iva rhi räm nage ma Krais aa Qloqaqa i qat tamän sävät auge iaqäkt dä vät agi rhodäm doqoräkt i sa qa sameng i ma Krais pa qa rhon sädä ama märänga aa ron bä nasot dä va bä ba qa na ama murhämeska masirhat.

¹² Ma Ngämuqa qa qoar na rha i rha di qaku ama latta bä ba nas dap kinak ama latta na rha bä ba ngän na arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong i sa rhat tamän bät irhong. Bä rhäkt di arhani ama ruvek ti sameng sävät iarhongäkt sävät ma Krais da ama sameng ama mär ngät angärha ron nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärrakni i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa inavuk näda ama usäpki arha ron. Iarhongäkt di qäqi ama enselqäna di nani a rha masirhat iva qunäga vät a rha mamär sävät irhong.

Ma Ngämuqa Sa Qa Armeng Däm Ut Ivakt Iva Ut Däqäm I Ama Qumärqumärta Mamär Na Ut

¹³ Bä nga rhoqoräkt dä sa mamär iva ngäni rhäkmu nä angän snängaqa iva ngän dualat na ama lat ma ama qrot dä va ngän du angän snäng mamär. Mamär iva ngänät nanakt ma ama qrot iva nävät aa ñämsävätki diva ma Ngämuqa qa rhualat na ama

märirhong bä ba ngän doqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Krais.

¹⁴ Rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat dräm dat nari nämät arhä mamäqiom di mamär iva qale ngänit päs ama snängaqa ama mor qa aa rhäng nani ama lat ama vu ngät toqor mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa engäktki.

¹⁵ Dap kinak mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär sa angäna lat moe rhoqor ma Ngämuqa qärrakni i ama qumärqumär qa mamär qärrak i sa qa mes ngän sagem mes

¹⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge qärrangätni i rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär inguna aingo di ama qumärqumärqa mamär na ngo.”

¹⁷ Näkt ngakt bä ngän des ma Ngämuqa i angän mamäk na qa iaqäkt kärak i qat tatnävämne maräkt parhäm ama ruvek asägäk asägäk arha lat dap kaku qät täksä guavek dä mamär iva ngänit kutdrir masirhat sagem ga rhoqoräkt i qale ngän de mäni ama ivätki rhoqor ama nañista.

¹⁸ Di mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa rhäksasot a ngän nämät angäna lat kärangätni i ngät toqor angän mamäkkäna arha lat. Sa qa mualat toqoräkt di qaku nä iarhongäkt kärqärhong i rhäktäksot nä irhong doqor ama gol ngä na ama silva.

¹⁹ Dap kinak ma Ngämuqa qa mumaiart ngän na ama vit na qa ma Krais aa biaska qärrakni i qa rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qärrakni i qaku anga unit ura anga qävuini vät a qa qärrak i rhit bodämes na qa.

²⁰ Vät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä qa muqunän bät ma Krais näkt koki vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä qa vuk sä qa sädä eraqi bä ba ngän

²¹ gärrakni i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa inguna nävät a qa. Ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät

ama tñäpki dä ma Ngämuqa qa von ga rha ama murhämeska bä nävät tangät täkt ama lat diva qoki ngänät nanakt ma ama qrot nä ma Ngämuqa iva nani aa modämne qärangätni iva ngä rhän nasot.

²² Sa angäna snäng bät a ne mamär inguna ngän gumär nas nävät iomäkt i ngänit päs ama engäktki arha rhäng. Bä äkt i mamär iva as angäna snäng bät a ne masirhat nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa

²³ inguna ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva ama iaräs na ut di qaku nävät ama gavämini qärqäni i mamär iva qäbäs nä ini dap kinak ka mualat sä ut iva ama iaräs na ut di nävät ama gavämini qärqäni i qaku mamär iva qäbäs nä ini. Bä rhäni rhäkt ama gavämini di ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät däqäm gärangät i ama sok täm ngät.

²⁴ Aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ama släqyigleng moe di igleng doqor
ama mran
dä igleng angät murhämeska moe
di qa rhoqor ama mran angät
ngualäñngualañ.

Ama mran diva säkt täm ngät
dä va arpus na ama ngualäñngualañtämän
sävät ivät

²⁵ dap ma Engeska ma Ngämuqa aa
enge diva qale ngät ma ama
sok täm.”

Bä rhangät täkt ama enge di ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa rha sameng na ngät bä ba ngän.

2

Ama Duiqa Qärakni I Ama Ngätdäqäm Ga Dä Ama Qumärqumär Ta Mamär Ama Ruvek

¹ Mamär iva ngäni qyiradeng na ama lat moe qärangätni i ngät dän nävät iomäkt i ama vu da angäna ron bä sävät ama irasirhong moe. Dä qosaqi va qale ngän dualat sädä saqong. Näkt pa qale angän snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qärhong

dä qosaqi va qale ngän damän mava na arhani ama ruvek.

² Dap mamär iva ngän doqor ama qokoqirhong iva nani a ngän masirhat na ama qumärqumär qa ama qloqaqa na qa ama qämuqa qärakni iva ngäni ir dä va ngäni rha ama mumaiar nävät a qa

³ inguna sa ngänät dräm ama märirhong nage ma Ngämuqa.

⁴ Ma Jisas di ama ngätdäqäm ga ama duiqa qärakni i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit täk pät ama värt ta mer mä qa dap ka di sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga bä qa di ama moräs na qa mamär da aa saqong. Bä nga rhoqoräkt i ngän det sage ma Jisas

⁵ di ngän maräkt di qosaqi ngän doqor ama dui ama ngätdäqäm ngät bä ma Ngämuqa qät täk pät ama vätki ama qloqaqa na qi na ngän. Qat tualat toqoräkt ivakt iva ama qumärqumär qi mamär ama guläñgi na ama priskäna na ngän ivakt iva ngänit boda ama vodämes na ama qloqaqa qärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ma Jisas ma Krais.

⁶ Rhom däkt di äm doqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät däqäm tämän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguat tu ama duiqa e ma Saion gärakni i ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar a qi moe qärak i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga bä qa di ama moräs na qa mamär da aa saqong bäauge qärak i qat nanakt na qa diva qaku qä namusangärhäkt sä iaqäkt ama ruqa.”

⁷ Rhak täkt ama duiqa di ama vit na qa masirhat bä ba ngän gärarhae i ngänät nanakt nä ma Jisas dap iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt di rha rhoqor qärarhoni i rhat dräm dit täk pät ama värt parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama duiqa qärakni i mudu iarhakt
käurarhae i rhat dräm dit täk pät
ama vät ta mer mä qa
di nak kärak iaqäkt i rhäkt di ama
qrot ama vätki nagem ga qärak
i qat sangar a qi moe”

8 dä qosaqi

“ama duiqa qärakni iva vläktpläkt sa
ama ruvek pät aa rhäng
näkt ama duiqa iva rhit sáp pät aa
rhäng.”

Diva vläktpläkt sa rha vät aa rhäng
dinguna qaku rhat tet parhäm ama
enge säväta ma Jisas bä arha lat
iangärhäkt di qoki ngät parhäm ma
Ngämuqa aa snångaqa.

9 Sokt di aingän di ama ruvek na
ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa
armeng däm ngän gärrarhae i ama
guläñgi na ama priskäna bä ba ama
vitnaqa qärarhae i ama qumärqumär
ta mamär ama sägärrhae bä ba qa
maräkt ivakt iva ngänit sek sä qa dä
va ngäni sameng na ama mär ngät
ama lat kärangätni i sa qa mualat na
ngät. Iaqäkt ma Ngämuqa qa mes
ngän näva ama bängangit angät tpäs
bä säda aa neraqa ama mär qa mamär
aa ron.

10 Rhangät täkt ama lat di ngät
parhäm akni ma Ngämuqa aa
vämginaqa aa enge qärangätni i ngät
tamän doqortäqya,

“Mudu di qaku aa ruvek na ngän
sokt di rhäkt di aingän di sa ma
Ngämuqa aa ruvek na ngän.

Mudu di qaku qät lavuqi na ngän
sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa
qät lavuqi na ngän.”

11 Gua ruavek kärarhansi i gua snäng
bät a ngän, ngut täktäm bät a ngän iva
qale ngän det parhäm ama släqyige
angät snångaqa qärakni i qat tusar na
angän gloqaqa inguna sa qale ngän
doqor ama tmända qärarhansi i qop

kale rha maqälak dä rhoqor ama
nañista vät aosni ama ivärhäs.

12 Nämä dä äkt bä rhi rhäksärhäm
ngän däkt bät angätni ama lat ama
vu ngät angät tpäs sokt di mamär
iva angäna lat di maräkt na ngät
mänguräp ama ruvek kärarhansi i qaku
rhat nanakt. Bä nga rhoqoräkt dä vät
ama qunäga qärakni i ma Ngämuqa qat
dän ivakt iva qa rhatnävämne na ama
ruvek diva rhi ansäs sagem ga inguna
sa rha lu angäna lat ama mär ngät.

*Ama Sämagaininan Säva Ama
Narhoerta Qärrarhansi I Rhat Turäkt
Arha Rem*

13 Mamär iva ngänät nari nämät
ama ruvek arhä narhoerta moe
qärarhansi i rhat turäkt inguna nävät
ma Engeska i varis arhansi ama ruvek
tat tamän maväna qa. Bä qosaqi
mamär iva ngäni nari nämät ama
vitnaqa* qärakni i ama tpäskinaqa
mamär

14 dä qosaqi va ngän dualat to-
qoräkt sa ama tpäskinarha qärarhansi i
sa iaqäkt ka vitnaqa qa rhäk na rha
ivakt iva rhi sangäm na ama ruvek
kärarhansi i rhat tualat na ama lat ama
vu ngät dä qosaqi ivakt iva rhi sek sä
iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama
mär ngät ama lat.

15 Inguna rhangät täkt di ngät
parhäm ma Ngämuqa aa snångaqa
ivakt iva nga rhoqoräkt i ngän dualat
mamär dä va ngäni nänmae vät ama
dädända sa arha enge qärarhansi i qaku
anga mädräm gem da.

16 Va ngänät däqäm doqor ama ru-
vek kärarhansi i sa isiska vät a rha
nämät iarhakt ama narhoerta sokt
di qaku mamär iva ngän du angän
snång i nguaräm isiska vät a ngän
dä soknga mamär vät a ngän iva
ngän dualat na ama lat ama vu ngät.
Qaku rhoqoräkt. Qinak mamär iva
ngänät däqäm doqor ama latta vä ma
Ngämuqa aa rem.

17 Näkt pa ngänit kutdrir sage ama
ruvek moe dä angäna snång bät ama
qatnanaktpämäda. Nak pa ngänit len

* **2:13** ama vitnaqa Rhak täkt ama vitnaqa di ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Sisar.

dä ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa.
Näkt pa ngänit kutdrir sage ma Sisar.

¹⁸ Aingän gärrahae i ama latta na ngän ba arhani ama ruvek arha rem, di mamär iva ngänät nari nämät angäna morta dä va ngänit kutdrir sagem da mamär i näma dä arhani nävät a rha di qaku rhat turäkt maräkt nävät ama räkt ka ama snängaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sagem da bä qosaqi sage ama mär ta ama morta.

¹⁹ Inguna märmär ge ma Ngämuqa nävät ama latta qärrahani i rhat tu arhä snäng sävät a qa dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap toqoräkt i arha morta ama vu rha rhi slava na rha mavängam.

²⁰ Mäniekt? Ngu lu sa nga märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i ngän dualat na ama vuini bä rhi sangäm na ngän bät ini angät tpäs dä qale ngän sa ama bulap? Qaku märmär gem ga rhoqoräkt. Sokt toqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat bä rhi sangäm na ngän dä qale ngän sa ama bulap diva märmär ge ma Ngämuqa masirhat nävät a ngän.

²¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ma Ngämuqa qa mes ngän sävät tangät täkt inguna ma Krais ka mon säda ama märänga aa ron sädaver mä ngän dä qa män i ama siqutki na qa ba ngän iva ngän dualat toqor qa. Mamär iva vukpuk pät a ngän na aa iar qärangätni i rhoqortäqyia,

²² Qa di qäqi qaku qa mualat na anga sägäni anga vuini
dä qosaqi qaku qa iras.

²³ Bä nga rhoqoräkt i sa rhat tuma qa
dä qaku qa muvät toqor ta i qa
muma rha.

Dä qosaqi rhoqoräkt i rhi slava na qa
na ama märänga
dä qaku qa muvät na anga enge
iva qa rhuvät pät arha lat na
anga märänga

dap kinak as kale qa sa ama bulap dä
qat nanakt ma ama qrot

nä ma Ngämuqa qärrakni i qat
dräm gat tatnävämne na ama
räkt ka ama snängaqa.

²⁴ Ma Krais maräkt di qa rha aurha vuirhong angät märänga väť aa slägyige mäni ama ngämuga qärrakni i ama sämänanamuqa na qa
ivakt iva urhi ñäp sa ama
vuirhong
dap pa urhi rhäqäm sa ama räkt
ngät ama lat.
Sa märärs pät a ngän di nävät aa
vospos

²⁵ inguna mudu sa musäng sä ngän
doqor ama sipsipkäna
sokt di rhäkt dä sa evär däm ngän
sage ama ruqa iva qät lu väť a
ngän
iaqäkt kärak i qat dräm gät lu väť
ama sipsipkäna mamär.

3

*Ama Ngärhaegutpärharha Ama Evop
Dä Ama Ngärhaegutpärharha Ama
Gamoe*

¹ Dä aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop diva ngän dualat toqor ama latta va arhani arha rem i ngäni säm ama gaini na nas säva angäna egutpek maräkt arha rem ivakt iva ngakt bä arhani nävät a rha di qaku rhat dräm dat tet parhäm ama enge sävät ma Krais dä nguaräm mamär iva rha rhän i ama qatnanaktpämäna rha i näma dä qaku ngän märhamän bät guani. Angäna lat diva ngärhit kutsasorhane na rha

² rhoqoräkt i rhat lu i ngänit kutdrir sagem da dä qosaqi rhat lu angäna lat ama qumärqumär ngät.

³ Qale ngän durhämes na ama boi ama mär ngät kärangätni i masirhat pät a ngät dä qale ngän dualat sa angän gäseng i ngänät deng ngät maos maos dä qosaqi qale ngän du ama gol ivakt iva ama mär ngän bono

⁴ dap kinak mamär iva angän murhämeska imuk da angäna ron di qa rhoqor ama bulap dä ama lavuqi qärangätni i angärha märmät

di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Langärhäkt di ama moräs na ngät masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong.

5 Bä mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna mudu dä ama qumärqumär ta mamär ama evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Ngämuqa di sa rhat dräm dat turhämes toqoräkt. Rhat dräm dit säm ama gaini na nas pa arha egutpek arha rem

6 doqor ma Sara qäraktni i sa qiat nari nämät ma Abraham dä qiat tes ka i arha morqa na qa. Ngakt bä ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä qosaqi qaku ngänit len dä sa aingän di ngän doqor qärarhani at toes.

7 Dä qosaqi aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe, di mamär iva qale ngän ge angäna egutpek sa ama räkt ngät ama mädräm dä va ngänit kutdrir sagem da inguna rha di qaku arha anga qrot toqor ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt dinguna angäna egutpek ti na ngän diva ngäni rha ama iar nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki inguna ngakt bä qaku ngän dualat toqoräkt dä varis kaku qä namuvät pät angäna nän.

Qre Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Ama Räkt Ngät Ama Lat

8 Aingän moe, ama dängdängini na äm ba ngän di sa mamär iva ama sägäk na angän snängaqa. Dä va ngän du angän snäng sävät arhani qärarhani i qale rha da ama märän angärha ron dä va ngän datnärhäm da. Bä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Näkt pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne nävät ama lavuqi. Qale ngän dair na nas.

9 Dä qale ngän namuvät na anga vu ngät anga lat sävät ama vu ngät ama lat dä qale ngän namuvät na anga märhamän mava sävät ama märhamän mava. Dap kinak pa ngänit bon da ama modämne sävät arhani inguna ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva ngän dualat toqoräkt dä

nasot dä va ngäni rha ama modämne nagem ga.

10 Mamär iva ngän du angän snäng sävät tangät täkt ama enge näva ama Abuk na ama Mabu qärangätni i ngät tamän doqortäqya,

“Sävetka qärakni i nani a qa iva aa snäng bät aa iar
bä qosaqi nani a qa iva märmär
gem ga
di mamär iva qale qä natmärhamän
bät anga vu ngät anga enge
dä va qale qä nairas ta arhani na
anga enge.

11 Mamär iva qä rhong nae nämäni ama vu ngät ama lat dap kinak pa qat tualat na ama mär ngät ama lat.
Dä va qät ñäm nani ama is na ama bulap dä vasägos dä va qat tualat parhäm ngät mänguräp ama ruvek.

12 Bä rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qät lu vät ama räkt ta ama ruvek
bä qosaqi qat nari arha nän.
Dap ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat di qät dong na rha.”

13 Ama ruvek di qaku rhat dräm di slava na ngän doqoräkt i nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat.

14 Sökt di ngakt bä ngäni rha ama märänga nage arhani rhoqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä sa va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän. Qale ngänit len iahakt ama ruvek dä qosaqi va qale qänäskänes ngän

15 dap kinak mamär iva ngän du angän snäng imuk päm mes i ma Krais käärakni i ma Engeska na qa di ama vitnaäm mamär gem ngän.

Vasägos dä mamär iva qale ngän na ama rhäkmunanaska iva ngänit täväksä sävät angän gatnanakt sävät ama märirhong gärqärhongni iva as nasot dä va ma Ngämuqa qa rhualat nä irhong bä ba ngän.

¹⁶ Sokt diva ngän dualat toqoräkt sa ama bulap dä sa ama qutdrir. Dap mamär iva isiska mät angän snångaqa säävt angäna lat moe ivakt iva arhani qärrarhani i rhat tamän mava na angäna lat ama mär ngät diva aqlus pät a rha nävät a ngän.

¹⁷ Inguna ngakt bä ma Ngämuqa qät tares iva ngäni rha ama märänga dä va ama märäm doqoräkt i iomäkt ngä rhän nävät ama mär ngät ama lat. Varis ngän narha anga märänga nävät ama vu ngät ama lat.

¹⁸ Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Krais kärakni i qaku qa mualat na anga vuini di sa qa rha ama märänga* qop masägos pät arhani arha vuirhong angät tpäs. Qa mualat toqoräkt sädaver ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta ivakt iva qä rha ut sage ma Ngämuqa. Sa rha veng aa släqyige sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa bä rhäkt di qat däqäm i ama qloqaqa na qa.

¹⁹ Bä nasot dä qa met bä qa sameng bät ama ruvek kärarhani i sa ama qloqaqa na rha va ama tpäskiarharhäng.

²⁰ Qale rha äkt inguna mudu qaku rhat nari nämät ma Ngämuqa vät ama qäväläm gärqomni i ma Noa qät täk pät ama mlauski ama mor qi dä ma Ngämuqa qat tudävarhäm na ama ruvek mauiu. Näkt sokt ama marheka na rha ama ruvek kärarhani i ama ngärhäqyet da dävaung na rha di ma Ngämuqa qa mumaiar ta mät iaqyäkt ama mlauski i qa lu vät a rha mamär nämät ama rigi.

²¹ Dä ama baptais kärangätni i ngät toqor iaqyäkt ama rigi di rhäkt dä ngät tumaiar na ngän. Ama baptais di qaku ivakt iva ngärhi qumär ama släqyige dap kinak nävät a ngät di urhi nän ma Ngämuqa iva qä von ut ta ama isiska sämät aut snångaqa i sa qa qyiradeng na aurha vuirhong. Bä ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Jisas

ma Krais sa qa märanas nämät ama tñäpkı.

²² Ma Krais sa qa an dävit säda ama usäpkı arha ron bä qale qa rhäkt dä ma Ngämuqa aa märmär. Bä ama enselqäna rhi nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt bä säävt iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot di ngä moe di qale ngät äkt på ma Krais aa rem.

4

Mamär Iva Ngän Dualat Mamär Sä Iangärhäkt Ama Vänbon Gärangät I Sa Ma Ngämuqa Qa Von Ngän Asägäk Asägäk Täm Ngät

¹ Ma Krais ka rha ama märänga vät aa släqyige dä soknga mamär iva qosaqi ngän du angän snäng doqor qa i sa qa rhäkmu na nas iva qa rhon säda ama märänga aa ron inguna aung gärakni i sa qa rha ama märänga vät aa släqyige di qa rhäksot na ama vuirhong nävät a nas.

² Bä rhäkt pät ama qäväläm gärqomni i qale qa vät ama släqyige diva qaku qat tet parhäm ama släqyige angät snångaqa dap kinak pa qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snångaqa.

³ Sa rhäksot nä iangärhäkt ama iar nävät a ngän iva ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Rha di sa arhä snångaqa ama qrot ka mamär nani ama qavatka dä rhat dräm dat tet parhäm arhä släqyige angät snångaqa dä guani na rha masirhat dä väspästämne na rha ivakt iva rhit näkt dä rhi qavat sä ne näkt ti närbetäkmät na ama muräkt i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät.

⁴ Dä rhit särmändäm nävät iomäkt i rhäkt di qaku ngän dualat nä iangärhäkt arha lat ama vu ngät masirhat ngän na rha bä äkt i rhat tamän mava na ngän

* ^{3:18} *qa rha ama märänga Arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya “qa rha ama märänga” dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya “qa ñäp.”*

⁵ sokt diva rhi rhäväksä säävt arha lat sage iaqäkt kärak i sa qa rhäkmu na nas iva qa rhatnävämne na ama ngätdäqäm da ama ruvek dä qosaqi ama näp ta ama ruvek.

⁶ Bä nävät iomäkt iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek moe dä sa rha sameng na ama sameng ama mär ngät käqi bä ba ama näp ta ama ruvek ivakt iva nasot i sa rha rha ama matnävämne vät ama släqyige di qoki rhoqor ama ruvek moe rhat dräm dit ta ama matnävämne rhoqoräkt dä va rhat däqäm i ama qloqaqa na rha rhoqor ma Ngämuqa.

⁷ Sa qorhäas iva rhäksot nä iarhongäkt moe vät takt täkt ama ivätki dä soknga mamär iva ngän duräkt ba nas mamär dä va ngänäti nañäm ivakt iva mamär vät a ngän iva ngäni nän maräkt sage ma Ngämuqa.

⁸ Ama moräm masirhat diva angäna snäng bät a ne maengäktki inguna rhoqoräkt diva mamär vät a ngän iva ngänit kyiradeng na arhani arha vuirhong masirhat säävt a ngän.

⁹ Mamär iva ngäni rhar sä ne dap pa qale ngän damängus pät a ne säävt tangät täkt ama lat.

¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa von ut asägäk asägäk ta ama vänbon dä mamär iva ngän dualat masirhat nä iangärhäkt ama vänbon maos maos nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän datnärhäm ne.

¹¹ Diva ngän dualat toqortäqyia, aung gärakni i qä sameng diva qä sameng na ama enge nage ma Ngämuqa dä aung gärakni i qat tatnärha arhani diva qat tualat nävät ama qrot nage ma Ngämuqa ivakt iva nävät iarhongäkt moe diva ma Ngämuqa qä rha ama murhämeska nävät ma Jisas ma Krais. Ma Ngämuqa di aa murhämeska ama mor qa bä va qat turäkt pasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

*Va Ngänäti Don Säda Ama Märänga
Aa Ron Nävät Iomäkt I Ama Qatnanak-
tpända Na Ngän*

¹² Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, gale ngänit särmandäm doqoräkt i ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärgäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän ivakt iva qä siqut na ngän*

¹³ Dap kinak mamär iva ngäni qok i sa ngänit ta ama märänga rhoqor ma Krais. Dap täkt diva märmär gem ngän doqoräkt inguna qosaqi va märmär gem ngän masirhat toqoräkt iva evär dä ma Krais sa aa murhämeska.

¹⁴ Ngakt bä ama ruvek tat tamän maväna ngän inguna nävät ma Krais aa ngärhipki diva märmär gem ngän inguna ma Ngämuqa aa Qloqaqa na ama murhämeska[†] di qale qa gem ngän.

¹⁵ Sokt di varis ngän narha ama märänga inguna ngäni veng ura ngäni sua ura ngän dualat na angätni ama lat ama vu ngät ura varhäm ngän na arhani arhä qärhong.

¹⁶ Dap ngakt bä aung gät ta ama märänga nävät iomäkt i qät päs ma Krais aa rhäng dä va qaku mamär iva aqlus pät a qa. Dap kinak mamär iva qä nänsä s sage ma Ngämuqa nävät iaqyäkt ma Krais aa ngärhipki.

¹⁷ Inguna sa ma Ngämuqa qä nasäng i qät tatnävämne na aa ruvek maräkt. Ngakt bä qä nasäng na ut dä ngu lu va rhoqor mäniekt ge ama ruvek toqoräkt i qat tatnävämne na rha iarhakt kärarhae i sa qaku rhit päs aa sameng ama mär ngät angärha rhäng?

¹⁸ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä ama qrörhäm ge ama räkt ta ama ruvek iva rhi rha ama mumaiar

* ^{4:12} ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärgäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän ivakt iva qä siqut na ngän Ma Pita qat tamän säävt iomäkt iva ama ruvek ti sangäm na rha mavängam inguna nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas. † ^{4:14} Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä na ama qrot’

dä ngu lu va mäniekt ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa rhi na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong?”

19 Dä soknga mamär iva iarhakt kärarhae i rhit ta ama märänga i varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva rhat tualat na ama mär ngät ama lat pasägos dä va rhit bodäm mes sää ma Ngämuqa aa rhäkt kärakni i qa säm iarhongäkt moe qärak i qaku mamär iva suk pa aa mumänaris angät kamäs.

5

Sage Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

1-2 Aingän ama narhoerta ba ama qatnanaktpämda, aingo di qosaqi ama narhoerqa na ngo rhoqor ngän. Dä sa ngua lu ma Krais toqoräkt i qa mon sädä ama märänga aa ron dä qosaqi va ngu rha ama murhämeska gem ga qre va evär däm ga.

Bä rhäkt di ngut täsläp pät a ngän iva ngänit lu mamär vät ama qatnanaktpämda iva rhoqor ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär. Mamär iva ngäni lu vät a rha inguna nani a ngän masirhat iva ngän dualat toqoräkt toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt* dap pa qaku nguna akni qat turäkt iva ngän dualat toqoräkt. Dä qosaqi va qale ngän nalu vät a rha ivakt iva ngäni rha ama rhitsek. Di qaku mamär toqoräkt. Dap kinak mamär iva ngäni lu vät ama qatnanaktpämda sa ama märmärgem.

3 Bä qale ngän duräkt ma ama qrot tä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm da ivakt iva ngänit lu vät a rha dap kinak pa ngän dän i ama siqutki na ngän ba rha.

* **5:1-2 toqor varhäm ma Ngämuqa i nani a qa na ngän iva ngän dualat toqoräkt** Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälmäma qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävälmädi arhani näwt a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **5:4 ama vit na qa ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär** Rhangät täkt ama enge di ngät tamän säwt ma Jisas.

4 Bä qre va ama vit na qa ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna mamär[†] qat dän dä va ngän rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murhämeska qärakni i qaku mamär iva rhäksot na qa.

5 Dä qosaqi ngän ama evända, ngän di mamär iva ngänät nari mamär nämät angän narhoerta dä aingän ama qatnanaktpämda moe di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas sagem ne inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas dap kät bon da ama ñämsävätki sage ama ruvek kärarhani i rhit säm ama gaini na nas.”

6 Dä soknga mamär iva ngänit säm ama gaini na nas pät ma Ngämuqa aa rem gärakni i aa qrot masirhat ivakt iva vät ama qävälmä gärqomni i sa qa muqunän bät a äm diva qä sämamor na ngän.

7 Mamär iva ngänit bon da angän gänäskänes moe säva aa rhäkt inguna aa snängaqa qa e vät a ngän.

8 Dap pa ngänät nañäm dä ngän du angän snäng mamär nanokt nas inguna angäna ik ma Sämgä di qat pitmane ma ama up i qa rhoqor ama laion gärakni i qät näs tävuk dä qät ñäm nani anga ruqa ivakt iva qa äs ka.

9 Mamär iva ngänät mair ma ama qrot särhäm ga näwt angän gatnanakt inguna sa ngänät dräm i angäna ruavek ama qatnanaktpämda vät ama ivätki moe di qosaqi rhat don sädä ama märänga aa ron doqor tak täkt.

10 Näkt nga nasot i qale ngän bät ama qot äm ama qävälmä da ama märänga aa ron dä va ma Ngämuqa na ama ñämsävätki qärakni i qa mes ngän sädä aa murhämeska ama sok täm

ga nävät ma Krais diva ma Ngämuqa maräkt ka rhumamär na ngän dä va qä sämaqrot na ngän dä va qa rhu ngän bå va mamär na ngän.

¹¹ Mamär iva urhi nän sä qa inguna va qat turäkt pasägos. Ngäkkti rho-qoräkt.

*Ama Enge Na Ama Märmärgem
Ama Dängdängini Na Ngät*

¹² Ma Silvanas‡ ka matnärhäm ngo iva ngu säm dakt täkt ama abuk. Nguat tu gu snäng i qa di ama qat-nanaktpämga qärakni i qat dräm gät päs ma Engeska aa rhäng mamär. Sa ngua säm dangät täkt ama qot ngät ama enge sävät a ngän ivakt iva ngut täsläp pät a ngän dä nguat tamän maräkt i sa ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa engäkkti na qi aa ñämsävätki. Mamär iva qale ngän ma ama qrot dä iaqyäkt aa ñämsävätki arha ron.

¹³ Ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Babilon gärrarhani i qosaqi ma Ngämuqa qa ar-meng däm da rhoqor ngän di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän

dä qosaqi ngua emga ma Mak kät täk na aa märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. §

Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän gärrarhae i ma Krais aa ruvek na rha.

‡ **5:12** Silvanas Ura ‘ma Sailas’ § **5:14** Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangättni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane nävät ama lavuqi.

Ma Pita 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pita qa säm bää rhakt täkt ama abuk bää qat tes nas i ma Saimon Pita. Qät säm iva sage arhani ama qat-nanaktpämda qärrarhansi i qaku qunäga väät a ut mamär sä rha.

Va aa narhuir qi aa abuk di ma Pita qa säm ivakt iva qa rhuqunäga väät ama qatnanaktpämda sävät ama is kärangätni iva rhat tet parhäm ngät da ama märän angärha ron gärangätni i ngät nage ama ruvek kärarhansi i qaku ama qatnanaktpämda. Dap pä rhakt täkt aa unbem na qi aa abuk di qat tuqunäga väät ama qatnanaktpämda iva rhit lu nämät ama ruvek kärarhansi i sa rha mon sää mänguräp mää rha sokt di ama vu arha lat bää qosaqi sävät iarhakt kärarhae i rhi su sävät ama iraski na ngät ama rhisu. Ma Pita qat tamän masirhat di sävät ama däpguap ama qävälap. Ama narhoeräm di sävät ama irhirqi da ama qatnanakt angärha ron dää ama unbamnaäm diva rhat tair särha ama rhisu ama iraski na ngät näkt ama däpguapnaäm di ama sämaqrot sage ama ruvek iva rhat nañäm nani ma Engeska aa unmem na äs aa mänmänäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-2)

Mamär Iva Urhi Rhir Da Ama Räkt Ngät Ama Iar Angärha Ron Doqor Varhäm Ma Ngämuqa Aa Snängaga (1:3-11)

*Ama Rharimini Sä Ma Pita Aa Enge
Dä Iomäkt Kärgom I Äm Ngärhi
Sämaengäktki Na Ngät (1:12-21)*

*Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek
Kärarhansi I Rhat Dräm Di Iras Ta
Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (2)
Sävät Iomäkt I Nak Pa Evär Dä Ma
Krais (3:1-16)*

*Ama Enge Ama Dängdängini Na
Ngät (3:17-18)*

*Ma Pita Qa Säm Ama Märmärgem
Sage Ama Qatnanaktpämda*

¹ Aingo ma Saimon Pita di ama latka vä ma Jisas ma Krais aa rem dää aa ngangga na ngo

dää ngut säm sävät a ngän gärrahae i sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngän iva ngänät nanakt di qoki rhoqor ut nävät ama räkt ngät ama lat i ma Jisas ma Krais kärakni i aut Ngämuqa dää aut mumaiar na qa.

² Mamär iva ama ñämshävätki dää ama bulap ngät dän masirhat gem ngän doqoräkt i angän mädräm sävät aurha Engeska ma Jisas dää aut Ngämuqa ngärhi rhir.

*Aingän Di Mamär Iva Ngänät
Däqäm I Ama Ruvek Kärarhansi I Rhit
Päs Ma Engeska Aa Rhäng Mamär*

³ Nävät ma Ngämuqa maräkt aa qrot di sa qa von ut tä iarhongäkt moe qärrqärhong i urhit läk nani irhong ivakt iva ut däqäm i ama qumärqumärtä na ut. Qa mualat toqoräkt di nävät aut mädräm sävät a qa qärrakni i sa qa mes ut ivakt iva ut sa ama qävälam nämäni aa murhämeska dää aa lat ama räkt ngät mamär.

⁴ Bää nävät iangärhakt aa lat toqoräkt dää sa qa von ut ta aa mumänaris masirhat kärangätni i ama märän bäm ngät gem ut dää ama vit na ngät masirhat ivakt iva nävät a ngät diva ngänät däqäm dää va ngän dualat toqor qa. Rhoqoräkt dinguna sa ngän met nämät ama vu ngät ama lat kärangätni i ngät nämäni ama ivätki inguna ama ruvek di nani a rha iva rhat tualat na ngät.

⁵ Dää soknga mamär iva ngäni siqut masirhat iva nga rhoqoräkt i sa ngänät nanakt dää qosaqi va ngän dualat na ama lat ama mär ngät. Bää nga rhoqoräkt i sa ngän dualat toqoräkt dää qosaqi va ngäni su sävät ma Ngämuqa aa snängaga ba ngän iva ngän det parhäm ga.

⁶ Bää nga rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Ngämuqa aa snängaga rhoqoräkt dää qosaqi va ngäni sumät iva ngän duräkt ba nas mamär. Bää nga rhoqoräkt i sa ngän duräkt ba nas mamär dää qosaqi va qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron.

Bä nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dä qosaqi va qale ngän i ama qumärqumärta na ngän.

⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa qale ngän i ama qumärqumärta na ngän dä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dä qosaqi va angäna snäng bät a ne mamär.

⁸ Inguna ngakt bä ngän dualat toqor täkt dä ngän dualat toqoräkt masirhat dä va ngän dualat mamär dä va ngänit sa ama gavam bät angäna iar sa ama mädräm sävät ma Engeska ma Jisas ma Krais.

⁹ Näkt aung gärakni i qaku qat tualat toqoräkt di sa qaku mamär väät a qa iva qat nañäm. Qa di qa rhoqor ama säsurqa dä sa rät pät a qa i ma Ngämuqa di sa qa qumär qa nämät aa vuirhong gärqärhongni i mudu qat tualat nä irhong.

¹⁰ Gua ruavek, mamär iva ngän siqut masirhat iva ngänir qur arhani ama ruvek nävät angäna lat i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän dä qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän maengäktki. Ngakt bä ngän dualat nä rhärhong däkt dä va qaku ngän nasäp pät angän gatnanakt.

¹¹ Bä rhoqoräkt diva ma Ngämuqa qä ar sä ngän na ama märmärgem sädä ma Jisas ma Krais kärakni i aurha Engeska dä aut mumaiar na qa aa Muräktpäm ama sok täm ngät angärha ron.

¹² Bä äkt i sa ngua muräkt iva vasägos dä va ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong i sa ngän da irhong näma dä sa ngänät dräm nä irhong dä qosaqi sa qale ngän mamär da ama engäktki arha ron gäraktni i sa ngän da qi.

¹³ Nguat tu gu snäng i mamär iva ngut puk pät a ngän dä va nguat täranas na ngän as toqoräkt i qale ngo vä rhakt täkt ama mämaiqi ama me qi qäraktni i gu släqyige na qi.

¹⁴ Sa nguat dräm i qorhäs iva nguäp inguna sa aurha Engeska ma

Jisas ma Krais ka qur a ngo mamär toqoräkt.

¹⁵ Dä va nguat tualat ma ama qrot ivakt iva nasot i sa ngua rhet daqule ngän dä va mamär väät a ngän iva vukpuk pät a ngän sävät tärhong däkt.

Ma Krais Aa Murhämeska Dä Ma Ngämuqa Aa Vämginarha Arha Enge

¹⁶ Mudu qre i ut sameng bä ba ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Krais aa mänmänäs dä aa qrot di qaku ut sameng na ama sek mavängam gärangätni i arhani ama ruvek sa rhat tu arhä snäng masirhat dä rha säm a ngät. Dap kinak sa ut lu qa nämät aut saqong maräkt i qa di ama vit na qa mamär ama ruqa.

¹⁷⁻¹⁸ Inguna qali lut ge ma Krais dä iaqyäkt ama damgi ama qumärqumär qi at täväts dä ut nari ama eguinga näda ama usäpkı arha ron. Ma Ngämuqa ama Ngätmamäk ka sek sääma Krais dä qa von ga rha ama murhämeska rhoqoräkt i iaqäkt kärak i ama vit na qa aa murhämeska aa eguinga qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qärakni i sa gua snäng bät a qa masirhat kärak i märmär gem ngo nävät a qa.”

¹⁹ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i mudu rha sameng na ngät dä rha säm a ngät kärangät i nga e gem ut di rhäkt di sa ut dräm mamär i ama engäktki na ngät. Bä ngät di ngät toqor akni ama lirhäga qärakni i qat dang bät bängangit angät tpäs dä soknga mamär iva ngän du angän snäng masirhat sävät a ngät bä dängdäng iva irige sa ama qunäga dä ma Qunängäm da angän snängaqaa aa ron.

²⁰ Ama moräm mamär di rhoqortäqyia, mamär iva ngänät dräm i qaku agung anga vämginaqa aa enge di sa mamär väät aung iva qunäga väät a qa sä ngät nävät aa snängaqaa maräkt

²¹ Inguna qaku agung anga vämginaqa aa enge di ngät dän nämät ama ruqa aa snängaqaa maräkt dap kinak ama enge moe qärangätni i ngät dän nage ma Ngämuqa aa

vämginarha di ngät dän nämät ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na rha ivakt iva rhat tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa.

2

Ama Iraski Na Rha Ama Vämginarha Rhi Na Ama Ruvek Kärarhani I Arhä Rhisu Di Ama Iraski Na Ngät

¹ Sokt di qosaqi mudu dä ama iraski na rha ama vämginarha rha märanas mänguräp ama ruvek bää rhoqoräkt diva qosaqi ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu rhat dän sä mänguräp mä ngän. Rhärha rhäkt diva rhat dän ma ama up sa ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät dä va rhi slava na ngän na ngät. Dä qäqi va rhi rhäqyas nä Qamorqa qärakni i sa qa vodäm bät a rha. Bää nävät arha lat toqoräkt diva ma Ngämuqa qä lir qä sangäm na rha mamär.

² Dä ama ruvek masirhat diva rhat tet nasot arha lat na ama qavatka bää nävät a rha dä va arhani ama ruvek tat tamän mava na ama engäktki.

³ Dä qosaqi inguna nävät iomäkt i sa nani a rha nä guarhong masirhat dä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i sa rha maräkt ta märanas na ngät sät a ngän ivakt iva rhi siqut iva rhit ta angän gärhong dä angän ligär. Sokt di sa mudu dä ma Ngämuqa qa muräkt ba nas iva qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha dä qa di qaku qä mänatäm. As pa rhäkmämär nä rhärhong däkt parhäm aa muräkt.

⁴ Mamär iva ngän du angän snäng mamär. Sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qaku qa qyiradeng nä iarhakt ama enselqäna qärarhae i rha mualat na ama vuirhong dap kinak ka rhon na rha sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs iva qale rha vät ama bängangit ama vu it angät tpäs i sa rha väsärhäm da na ama sengäna. Dä va qale rha e bää dängdäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha.

⁵ Dä qosaqi qaku qa qyiradeng na ama ruvek mudu sa arha vuirhong dap kinak ka mumaiar nä ma Noa qärakni i qa sameng i mamär iva ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat kä na arhani ama ngärhähqyet da udiom na rha dap kinak ka rhäksot na ama ruvek arha ivätki na ama iqumga qärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁶ Dä sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa väs ama värham ma Sodom dä ma Gomora bää rhäksot na am mas dä nävät iangärhähkt ama lat di qa qur ama ruvek iva qa rhualat toqoräkt sa ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁷ Dap ka mumaiar ma Lot kärakni i ama räkt ka ama ruqa bää sa qänäskänes ka masirhat dä qaku mär gem ga sät a rha lat na ama qavatka qärangätni i ama vu rha ama ruvek mamär tat tualat na ngät.

⁸ Ngäktki inguna nävät iomäkt i ma Lot di ama räkt ka ama ruqa bää qale qa mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tet parhäm ama muräkt pät ama qunäng moe nasot a ne bää arha lat kärangätni i qat nari dä qat lu ngät di sa ngärhi slava na aa snängaqa mamär.

⁹ Dä soknga nävät tom däkt i qa mu-maiar ma Lot di rhoqoräkt di qosaqi ut dräm i sa ma Ngämuqa qat dräm iva qa rhumaiar ama ruvek kärarhani i rhat tet parhäm aa snängaqa näda ama märän maos maos angärha ron doqoräkt kärangätni i ngät dän bät a rha ivakt iva ngärhi siqut na rha. Dä qosaqi qat dräm iva qä väsärha ama vu rha ama ruvek bää va qä sangäm na rha bää dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämne na rha rhoqoräkt.

¹⁰ Diva ma Ngämuqa qä sangäm nä iarhakt mamär qärarhae i rhat dräm dit bodäm mes sämät ama lat ama vu ngät maos maos kärangätni i ngärhi rhartäm sä rha sämät ama iar na ama siqirqa. Dä qosaqi va qä sangäm nä iarhakt mamär qärarhae i rhat dräm dat ter iva akni qat turäkt bää ba rha.

Rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rhat tet sokt parhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dit sek sä nas dä qaku rhit len iva rhat tamän mava nä iarhakt kärarhae i ama murhämeska qa e väät a rha da ama usäpki arha ron.

¹¹ Dap ama enselqäna qärarhani i rha na rhävuk di nämä dä rhat sangar ama qrot ama mor ngät mamär va ama ruvek arhä väs sokt di qaku rhat tamän mava na anga enge na anga rhäksärhäm säväät iarhakt ama ruvek sage ma Engeska.

¹² Rhärha rhäkt ama ruvek di rha rhoqor ama släkt kärangätni i qaku mamär väät a ngät iva ngät tu angät snäng mamär toqor ama ruvek kärangät i nak kop ngärhit sa ne bääma ruvek tit sangarmät na ngät bää rhi veng ngät. Dä iarhakt ama ruvek tat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt kärqärhong i qaku rhat dräm anga gaini säväät irhong. Dä nak pa ma Ngämuqa qä slava na rha mas.

¹³ Rhat dräm dat tualat na ama lat ama vu ngät dä arhä rhitsek näväät a ngät diva rhi rha ama märänga.

Dä qosaqi rhat tu arhä snäng i ama märäm gem da väät kunäng iva serhäm da dä rhit nakt dä rhat täs. Rha di ama unitnäk dä ama qävuirhong na rha. Bää näväät arhä snängaqa ama iraski na qa dä rhat täs ti na ngän bää rhoqoräkt dä rhat tualat sä ngän bää mavamava na angäna iar.

¹⁴ Sa rhäqäp arhä snängaqa na ama alek nani ama qavatnäväältägut. Arha vuirhong di qaku rhäktäksot nä irhong. Dä iarhakt kärarhae i qaku ama qrot arhä qatnanakt di iarhakt amä irasmätta di rhi rhartäm sä rha sämät arha lat ama vu ngät. Dä rhäqäp arhä snängaqa iva nani guarhong masirhat. Rha diva qoki qäbäs na rha!

¹⁵ Sa rha met daqule ama räkt ka ama iska dä nasot dä rha met tage varhäm ama vu qa ama iska rhoqor ma Balam ma Beor aa emga. Mudu di ma Balam aa snäng bät ama ligär

qärangätni i ngät dän näväät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät.

¹⁶ Sokt di ama donki qärakni i qaku qat dräm gat tamän di qa märhamän doqor ama ruqa i qa märhamän säväät ama vämginaqa ma Balam aa uvässäväät aa lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap ngät di ngät toqor ama dädänga aa lat.

¹⁷ Dä rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rha rhoqor ama qotnaqoan gärangätni i qaku anga reng mät ngät dä qosaqi rha rhoqor ama eqoe qärangätni i ama laurqi qi nä nä mä ngät mavängam. Sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na ama ivärhäs na ama bängangit ama vu it mamär bää ba rha.

¹⁸ Rhi sameng na ama enge ama mänmäñini na ngät dä rhit nässas masirhat i rhit sek sä nas näväät arha lat kärangätni i ngät toqor ama dädända arha lat. Dä iarhakt ama ruvek kärarhani i nak kop as täkt di sa rha met daqule arha vuirhong di iarhakt ama irasmätta rhi rhartäm sä rha iva rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa bää va rhit bodäm mes sämät ama snängaqa na ama alek nani ama lat ama vu ngät mas na ama qavatka.

¹⁹ Ama irasmätta rhat tamän särha ama ruvek kärarhani i rhat nari rha iva rha diva isiska väät a rha sokt di ama irasmätta maräkt di qale rha va ama lat ama vu ngät angärha rem inguna ianiäkt kärqäni i sa ini ngämän näva ama ruqa aa uväss di qa di ama latka na qa vä ianiäkt ini angärha rem.

²⁰ Ngakt bää iarhakt ama irasmätta di sa rha met daqule ama lat ama vu ngät nämäni ama ivätki näväät ama mädräm säväät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Krais sokt di rhäkt di saqi as ama lat ama vu ngät ngä sangar a rha bää ngä män näva arhä väs di mudu di mava na rha dap täkt di sa mava na rha masirhat.

²¹ Inguna vadi mai ama märäm iva qaku rhi naräm ama iska qärakni iva rha rhän i ama räktta na rha varhäm ga inguna rhäkt di sa rhat dräm ma

Ngämuqa aa enge ama qumärqumär ngät mamär sävät kärangätni ama lat i ama räkt ngät bää rhit dong bät a nas daqule ngät.

²² Ama enge na ama mädräm ama unmem na ngät di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat toqortäqyia,

“Ama imga diva evär däm ga
sävät aa nänän maräkt
dä ama vemgi di nga nasot i sa qia
qumär nas
diva saqi evär däm gi iva qi rhor
nas mät ama brañgi.”

3

Ama Qunäga Qärakni Iva Evär Dä Ma Engeska Va Qa Rhän

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, dakt täkt ama abuk di ama unbem na qi qäraktni i sa ngut säm bäm gi sävät a ngän. Va ama unbem ama abuqem moe di ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong i sa ngänät dräm sävät irhong ivakt iva nguut täranas na ngän bää va maräkt na angän mädräm.

² Rhärhong däkt kärqärhong i ngut puk pät a ngän sävät irhong di ma Ngämuqa aa vämginarha ama qumärqumär ta arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. Dap arhongni di ma Engeska qärakni i aut mumaiar na qa aa muräkt kärangätni i sa ngä män nämät angäna ngangda.

³ Mamär iva qunäga vät a ngän sävät aomni ama moräm. Va vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama ruvek ta rhän sa arha enge na ama märhamängus kärarhani i rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt iva rhat tualat na ama vuirhong.

⁴ Dä va rhi snanbät i, “Nga sa rha mumänaris iva evär dä ma Krais? Ngakt bää rhoqoräkt dä qa qoe nai? Urhi snanbät toqor täkt dinguna sa ama ngätmämäkkäna qärarhani i sa rha rha iangärhäkt ama mumänaris

di sa rha ñäp dap as kaku anga qut-sasorhane ngä män. Mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bää dängdäng däkt di qoki iarhongäkt moe di irhong doqorne.”

⁵ Diva rhi qoar toqoräkt inguna sa rha rhares ba ne iva rhi qyiradeng na ama mädräm gärangätni i mudu di ama leqäs nga e dä qosaqi na aa enge di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki bää qia män bit näva ama rigi dä qosaqi matmät sää qia nämäni ama rigi.

⁶ Dä mamär dä ma Ngämuqa qa slava na ama ivätki mas na ama rigi na ama iqumga bää sa qäbäs na qi.

⁷ Dap kosaqi nävät ma Ngämuqa aa enge di rhem däkt ama usäpki dä ama ivätki ina e dä va qale lem bää dängdäng iva qä väs em bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämmne dä qä sangäm na ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁸ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngäni lu mamär i ama qunäga ama sägäk di qa rhoqor ama sägäk ama tausen na ama qoeo ge ma Engeska ma Ngämuqa däp kosaqi ama sägäk ama tausen na ama qoeo di ngät toqor ama qunäga ama sägäk gem ga.

⁹ Ma Engeska ma Ngämuqa di qaku marhäk ma qa iva qä rhäkmämär na aa mumänaris näma dä arhani ama ruvek di rhat tu arhä snäng doqoräkt. Dap kinak sa qat tudävarhäm na ngän mauiu sa ama bulap inguna qaku nani a qa iva aung nävät a ngän diva qäbäs na qa. Di nak nani a qa iva ama ruvek moe rhi näpgoer na nas.

¹⁰ Sokt diva qräk mät ut kre va evär dä ma Engeska iva iaqäkt ama qunäga va qa rhän doqor ama suaqa qärakni i qat dräm gat dän. Dä vät iomäkt ama qäväläm diva ama leqäs ngä rhet nae na ama dädrin dä qosaqi ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe va usäp diva ma Ngämuqa qä väs irhong dä va rhäksot nä irhong. Dä ama ivätki qi nä iarhongäkt moe

* ^{3:10} qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär Ura ‘irhong ngä rhang bää rhäksot’ ura ‘as kaku qali lirhong’

qärqärhong i sa ama ruvek ta mualat nä irhong bät a qi diva qunäga sää irhong i agirhong nä irhong mamär*.

¹¹ Sa ngänät dräm i rhärhong däkt moekt diva qäbäs nä irhong bääkt i sa ngänät dräm i mamär iva ngänät däqäm doqor mäniekt. Diva mamär iva ngänät däqäm i ama ruvek kärarhani i ama qumärqumärtä na rha mamär dä va ngän det sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt i as kale ngän dä va ngänit tägärsäss nani ma Ngämuqa aa qunäga. Vät iaqäkt ama qunäga dä va qäbäs na ama leqäss mät ama mudäbäs ngä na ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe mät ama leqäss diva irhong ngä rhang bää va rhäväktgyäm sää irhong!

¹³ Sokt di varhäm ma Ngämuqa aa mumänaris di qali lut nani ama iaräs na äs ama leqäss ngä na ama iaräs na qi ama ivätki bää vät a qi diva sokt kale ama räkt ngät ama lat e.

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge

¹⁴ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bää äkt i nga rhoqoräkt i qale ngän nani iarhongäkt dä sa mamär iva ma Krais ka rhän bät a ngän doqoräkt i ngän dualat masirhat ivakt iva qaku qale anga unit ura anga qävuini e vät a ngän.

¹⁵ Dä va qunäga vät a ngän i ma Engeska ma Ngämuqa di sa qat tudävarhäm na ama ruvek sa ama bulap inguna nani a qa iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar. Rhom däkt di qoki äm doqor ama enge nage aurha ruaqa ma Pol qärakni i urha snäng bät a qa qärangätni i sa qa säm a ngät parhäm ama mädräm nage ma Ngämuqa.

¹⁶ Ma Pol di qat dräm gat tamän sävät tärhong däkt pa aa abukkina moe. Dap angätni ama enge nga e va aa abukkina qärangätni i ama qrot gem ut iva qunäga vät a ut sävät a ngät. Dä ama ruvek kärarhani i qaku rhat dräm mamär sävät iarhongäkt kärarhae i qaku rhat nanakt ma ama

qrot nä ma Krais di rhit näpgoer na ngät ma ama enge qärangätni i angät tarimini di qaku ama räkt ini. Dä qosaqi rhat dräm dat tualat toqoräkt sa angätni ma Ngämuqa aa enge bäänga rhat tualat toqoräkt dä sa rhi rhar sää ma Ngämuqa aa rhäksärhäm sävät a nas.

¹⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bää äkt i mamär iva ngänit lu mamär i varis ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ama muräkt ti slava na ngän dä nasot dä va qaku ngänät dräm mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät irhong. Mamär iva ngänit lu mamär toqoräkt inguna rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät tärha rhäkt ama ruvek kärarhae i arhä rhisu di qaku ama räkt ngät.

¹⁸ Dap kinak mamär iva ngäni rhir iva sräp ngän nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Krais dä sa aa ñämsävätki. Mamär iva urhi von ga rha ama murhämeska rhäkt bäävasägos. Ngäktki rhoqoräkt.

Ma Jon 1

Ama Rhäväksä

Ma Jon ga säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää rhakt täkt ama abuk di qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda sokt di qaku qunäga väät a ut i agi a ruvek iarhakt bää qop ta na qoe nai. Nguaräm iarhakt di angätni ama gulañ na ama qatnanaktpämda e väät ama ngärhäktka ma Jisas.

Ma Jon ga säm i qat tu aa snäng säväät ama qävälam ama unbam. Ama narhoeräm diva qa rhoqunäga sa ama ruvek kärarhani i rhi su na ama iraski na ngät ama rhisu i qat tamän säväät arha lat ama vu ngät mamär. Näkt ama unbamnaäm diva qä rharespäm ge ama qatnanaktpämda i ngätki i ngakt bää rhat nanakt di sa rha rha ama mumaiar. Ma Jon di qat tamän säväät a nas i qa lu ma Jisas toqoräkt i qä na qa in det divakt iva qä sämaqrot na arhä snängaqa rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ama Qatnanaktpämda Arha Iar To-qoräkt I Qale Rha I Arha Ruavek
Na Ne Rhi Na Ama Ngätmämäk Kä
Na Ama Ngärhoemga (1:5-2:28)

Ama Qatnanaktpämda Arha Iar To-qoräkt I Qale Rha I Ma Ngämuqa
Aa Es Na Rha (2:29-4:6)

Ama Qatnanaktpämda Arha Iar To-qoräkt I Qale Rha Dä Ma Ngämuqa
Aa Lavuqi Arha Ron I Arha Snäng
Bät A Qa Dä Rhat Tet Parhäm Aa
Rhäkne (4:7-5:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa
Enge (5:13-21)

Ama Enge Na Ama Iar

¹ Ianiäkt kärqäni i ini nävät ama rharimini bää sarhäkt di qärqäni i sa ut nari ini bää qärqäni i sa ut lu ini mamär nämät aut saqong dä qärqäni i sa u rhäkt ngä rhäk pät ini di ianiäkt di ama enge na ama iar.

² Langärhäkt ama iar ngä män säda eraqi bää ut lu ngät dä urhi sameng säväät a ngät. Näkt urhi sameng ba

ngän na ama iar ama sok täm ngät iangärhäkt kärangät i mudu qale ngät ngä na ama Ngätmämäk näkt ngä män gem ut.

³ Bää qosaqi urhi sameng mamär ba ngän nä ianiäkt kärqäni i sa ut lu ini bää ut nari ini ivakt iva qosaqi ngän diva västämne na ut ut na ngän bää va qali lut ut na ngän i aurha ruavek na ngän mäni rhangät täkt ama iar. Bää qosaqi va qali lut dä rhangät täkt ama iar angärha ron ge ama Ngätmämäk näkt säväät aa emga ma Jisas ma Krais.

⁴ Urhit säm dangät täkt ivakt iva aut märmärgem diva ama mor ngät.

Ama Tmerhä Da Ama Neraqa Aa Ron

⁵ Rhangät täkt di ama enge qärangätni i sa ut nari ngät nämät ma Krais bää urhi sameng ba ngän na ngät i ma Ngämuqa di ama neraqa na qa näkt gem ga di qaku anga bängangit naga e.

⁶ Ngakt bää urhi qoar i qali lut gem ga i aa ruavek na ut mäni rhangät täkt ama iar dap kinak ut tet pa ama bängangit angät tpäs dä sa urhi iras dä qaku ut tualat parhäm ama engäktki.

⁷ Dap ngakt bää ut tet da ama neraqa aa ron doqor qa i qale qa da ama neraqa aa ron diva västämne na ut bää qali lut i aurha ruavek na ne bää aa emga ma Jisas aa biaska qä qumär ut sa aurha vuirhong moe.

⁸ Ngakt bää urhi qoar i qaku aurha anga vuini dä sa urhi iras täm mes dä qaku ama engäktki qia e gem ut.

⁹ Ngakt bää urhi sameng irhäm mes sa aurha vuirhong dä mamär väät a ut iva ut nanakt na qa iva qä qyiradeng na aurha vuirhong dä va qä qumär ut nämät aurha lat moe qärangätni i qaku ama räkt ngät inguna qa di ama räkt ka na qa.

¹⁰ Ngakt bää urhi qoar i sa qaku ut mualat na anga vuini dä sa ut mualat sä qa iva ama irasmätka na qa bää aa enge di qaku a ngät e väät aurha iar.

¹ Ngua es ama gaini na rha na ngän, ngut säm dangät täkt ivakt iva qale ngän namualat na anga vuini. Sokt di ngakt bää aung anga ruqa qa mualat na ama vuini dä akni qa e qärakni iva qat tamän särha ama Ngätmamäk sädaver mä ut. Iaqäkt di ma Jisas ma Krais kärak i ama räktka na qa.

² Qa di ama vodämes na qa ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong bää rhoqoräkt di qaku sokt sa aurha vuirhong dap kosaqi ama ruvek nävät ama ivätki moe sa arha vuirhong.

³ Ngakt bää ut tet parhäm aa enge diva nävät iomäkt dä va qunäga väät a ut i sa ut dräm a qa.

⁴ Ama ruqa qärakni i qä qoar i qat dräm a qa sokt di qaku qat tet parhäm aa enge di ama irasmätki na qa bää ama engäktki di qaku a qi gem ga.

⁵ Dap iaqäkt kärak i qat tet parhäm aa enge di aa snäng bät ma Ngämuqa mamär. Bää nga ut tualat toqoräkt dä nävät iomäkt dä sa ut dräm i qali lut gem ga mamär.

⁶ Ngakt bää aung gä qoar i qale qa qä nä ma Jisas ma Krais dä mamär iva qoki qat tet toqor qa.

Ama Muräkt Ama Iaräs Na Ngät

⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, gaku ngut säm sävät a ngän na ama muräkt ama iaräs na ngät dap tangät täkt di ama muräkt kärangätni i sa mudu na ngät nävät ama rharimini bää sarhäkt kärangät i qale ngät gem ngän bää ngät di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät.

⁸ Sokt diva as ngut säm ama muräkt ama iaräs na ngät kärangätni i ama engäktki na ngät kärangät i nga e gem ma Jisas dä qosaqi nga e gem ngän. Inguna ama bängagi di sa rhäktäksot na qi dap ama engäktki na qa ama neraqa di sa rhäkt di qä sen.

⁹ Ama ruqa qärakni i qä qoar i qa di sa qale qa da ama neraqa aa ron sokt di qaku aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt päm ga di qoki as kale qa va ama bängangit angät tpäs.

¹⁰ Dap aung gärakni i aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt päm ga di qale qa vasägos da ama neraqa aa ron bää nävät a qa diva qaku guani ngä namäqäne sa aung iva dän bät aa qar.

¹¹ Ama ruqa qärakni i ama vu da aa ron sävät aa ruaqa ama qatnanakt päm ga di qale qa va ama bängangit angät tpäs bää väät aa tmerhäs moe di qat tet pa ama bängangit angät tpäs. Bää qaku qat dräm i väät aa tmerhäs di qat tet sa qoe nai inguna ama bängangit bää qaku qat lu.

¹² Aingän ama rhoes ama gaini na rha, ngut säm sävät a ngän inguna angäna vuirhong di sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä irhong nävät ma Krais aa ngärhipki.

¹³ Gu mamgäna, ngut säm sävät a ngän inguna ngänät dräm iaqäkt kärak i qale qa nävät ama rharimini bää sarhäkt. Dä aingän ama evän da ama gamoe, ngut säm sävät a ngän inguna sa ngän män nävä ma Sämga aa qrot angät tpäs.

Dä aingän ama rhoes, ngut säm sävät a ngän inguna sa ngänät dräm ama Ngätmamäk.

¹⁴ Dä gu mamgäna, ngut säm sävät a ngän inguna ngänät dräm iaqäkt kärak i qale qa nävät ama rharimini bää sarhäkt. Aingän ama evän da ama gamoe, ngut säm sävät a ngän inguna aingän di angän grot dä ma Ngämuqa aa enge qale ngät gem ngän.

Bää qosaqi ngän di sa ngän män nävä ma Sämga aa qrot angät tpäs.

Qale Angäna Snäng Bät Ama Ivätki At Kärhong

¹⁵ Qale angäna snäng bät ama ivätki ura guani nämäni ama ivätki. Ngakt bää aung anga ruqa di aa snäng bät ama ivätki at kärhong dä qaku aa snäng bät ama Ngätmamäk.

¹⁶ Inguna ama lat moe nämäni ama ivätki qärangätni i ngät toqor ama saqong ngärhi alek bää säväät ama mairnanas nävät ama qärhong dää ama snängaqä iva märmär ge ama slägyige di iangärhakt ama lat moekt di qaku ngät nage ama Ngätmamäk dap ngät nämäni ama ivätki.

¹⁷ Bää ama ivätki näkt säväät at kärhong gärqärhongni i ama ruvek nani a rha nä irhong diva rhäksot nä irhong dap iaqäkt kärak i qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqä diva ama iar qa rhäkt bää qosaqi va mirhup.

Ama Rhonsäväät Sage Ama Ruvek Säväät Ma Krais Aa Ikkäna

¹⁸ Aingän ngua es, rhäkt di ama dängdängini na ngät ama qunäng bää sa ngän nari i iaqäkt kärak i ma Krais aa ik diva qa rhän bää nak sa rhäkt di masirhat nä ma Krais aa ikkäna rha män. Bää nga rhoqoräkt dää qunäga väät a ut i rhangät täkt ama qunäng di ama dängdängini na ngät ama qunäng.

¹⁹ Iarhakt di sa rha met nämäni ut sokt di qaku rha nämäni ut mamär. Inguna vadi mai rha nämäni ut mamär dää mai mamär iva as kale rha gem ut. Dap nguna rha met nämäni ut dää iomäkt ngärhi sameng mamär i qaku rha nämäni ut mamär.

²⁰ Dap aingän di sa ngän da ama modämme nage ama Qumärqumärqa na qa mamär ma Krais bää ngän moe di sa ngänät dräm ama engäktki.

²¹ Qaku ngut säm säväät a ngän inguna qaku ngänät dräm ama engäktki dap sa nguna ngänät dräm a qä bää qosaqi ngänät dräm i qaku anga irasini ngät dän näda ama engäktki arha ron.

²² Ngu lu auge iaqäkt i ama irasmätkä? Iaqäkt ama ruqa di qärak i qät täqyas nä ma Jisas i qa di qaku ma Krais. Iaqäkt ama ruqa di ma Krais aa ik na qa inguna qät täqyas nä ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga.

²³ Qaku anga ruqa qärakni i qät täqyas na ama Ngärhoemga di qale ama Ngätmamäk gem ga dap kinak iaqäkt kärak i qä sameng mamär i

ma Krais di ama Ngärhoemga di ama Ngärhoemga qä na ama Ngätmamäk kali liom gem ga.

²⁴ Mamär iva qale ianiäkt mas gem ngän gärqäni i ngän nari ini namäk nävät ama rharimini bää sarhäkt. Ngakt bää nga rhoqoräkt dää sa ngän diva qale ngän mamär mäni ama Ngätmamäk dää ge ama Ngärhoemga.

²⁵ Bää rhangät täkt di ama Ngätmamäk aa enge na ama mumänaris bää ba ut iva ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

²⁶ Ngut säm dangät täkt ivakt iva ngät tuqunäga väät a ngän säväät iarhakt kärarhae i rhi siqut iva rhi irastäm sää ngän.

²⁷ Dap ama modämne qärangätni i sa ngän da ngät nage ma Krais di qale ngät gem ngän. Dap ngät di sa ngärhi su ngän säväät iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong ivakt iva ngänit päs ma Ngämuqa aa rhäng mamär. Angät tisu di ama engäktki na ngät dap kaku ama iraski na ngät. Bää äkt i nga rhoqoräkt dää saqi as kaku ngänit läk nani guavek sae qärarhani i rhat dräm di su iva rhi su ngän. Qale ngän mas mäni ma Krais toqor ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä su ngän doqoräkt.

Ma Ngämuqa Aa Es

²⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, rhäkt diva qale ngän mamär mäni qa ivakt iva nga rhoqoräkt iva qa rhän dää va mamär väät a ut iva ama qraräkta na ut dap pa qaku aqlus pät a ut.

²⁹ Ngakt bää ngänät dräm i qa di ama räkt aa lat dää mamär iva qunäga väät a ngän mamär i iarhakt moe qärarhae i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat di sa rha män nävä ma Ngämuqa.

3

¹ Mamär iva ut lu mamär na ama Ngätmamäk aa lavuqi ama enges ki bää ba ut bää äkt iva ma Ngämuqa qat tes ut i aa es na ut. Bää qoki ngäktki i ut di ma Ngämuqa aa es na ut. Ama rharimini qärqäni i qaku ama ruvek nämäni ama ivätki rha lu mamär i ma

Ngämuqa aa es na ut dinguna qaku rhat dräm a qa.

² Gua ruavek kärarhae i gua snäng bät a ngän, däkt di ma Ngämuqa aa es na ut sokt di as kaku ut dräm iva u rhän doqor mäniekt nasot. Dap ut dräm i rhoqoräkt iva ma Krais ka rhän dä va ut toqor qa inguna va urhi lu qa i qa rhoqoräkt.

³ Näkt ama ruvek moe qärarhani i rhat nanakt toqoräkt di sa rhi qumär nas ivakt iva rha rhän i ama qumärqumär ta rhoqor qa i ama qumärqumär qa.

⁴ Ama ruvek moe qärarhani i rhat dräm dat tualat na ama vuirhong di iarhakt ti nänbetäkmät na ama muräkt inguna ama vuirhong di ama lat kärangätni i ngärhi nänbetäkmät na ama muräkt.

⁵ Sokt di ngänät dräm i sa ma Krais ka män divakt iva qä sot na ama vuirhong dä qosaqi qa maräkt di sa qaku aa anga vuirhong.

⁶ Bä aung gärakni i qale qa mäni qa diva qaku qat dräm gat tualat na anga vuirhong. Aung anga ruqa qärakni i as kat dräm gat tualat na anga vuirhong di iaqäkt di sa qaku qa lu ma Krais dä qaku qat dräm a qa.

⁷ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, gale angäna qlak na aung anga ruqa iva qä nairas täm ngän. Iaqäkt kärak i qat tualat na ama räkt ngät ama lat di qa di ama räkt ka rhoqor ma Krais kärakni i ama räktka na qä.

⁸ Dap iaqäkt kärak i qat tualat na ama vuirhong di qa nage ma Sämga inguna ma Sämga di sa qat tualat na ama vuirhong mudu mäñasäng nävät ama rharimini bä sarhäkt. Ama rharimini qärqäni i sa ma Ngämuqa aa emga qa män divakt iva qä slava nä ma Sämga aa lat mas.

⁹ Qaku aung gärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di qat dräm gat tualat na anga vuirhong inguna ma Ngämuqa aa iar di qale ngät gem ga. Qaku mamär väät a qa iva as kat tualat na anga vuirhong inguna sa qa män nävä ma Ngämuqa.

¹⁰ Bä nävät tom däkt dä qunäga väät a ut sa ama ruvek i guavek koe di nak ma Ngämuqa aa es na rha dap guavek koe di ma Sämga aa es na rha. Iaqäkt kärak i qaku qat tualat na ama räkt ngät ama lat bä qop kärakni i qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämäda di iaqäkt di qaku ma Ngämuqa aa emga na qa.

Mamär Iva Aurha Snäng Bät A Ne

¹¹ Rhangät täkt di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät namäk nävät ama rharimini qärangät i ngät tamän i mamär iva aurha snäng bät a ne.

¹² Dap pa qale rhoqoräkt i ngän doqor ma Kein gärakni i qa nage ma Sämga bä qa veng aa läktka. Näkt ngu lu mäniekt bä qa veng ga? Sa qa veng ga dinguna aa lat di ama vu ngät dap aa läktka di ama räkt ngät aa lat.

¹³ Gua ruavek, kale ngän nasärmändäm gre i ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän.

¹⁴ Sa ut dräm i ut män nämät ama tñäpk i bä sa ut met säda ama iar angärha ron inguna sa aurha snäng bät ama qatnanaktpämäda. Aung gärakni i qaku aa snäng bät arhani di qoki as kale qa da ama tñäpk i arha ron.

¹⁵ Aung gärakni i ama vu da aa ron masirhat sävät aa ruaqa di iaqäkt ama ruqa di qärakni i qä veng. Näkt ngänät dräm i qaku ama iar ama sok täm ngät nga e ge aung anga ruqa rhoqoräkt.

¹⁶ Sa ma Krais ka von da aa iar sädaver mä ut bä nävät tangät täkt aa lat dä sa qunäga väät a ut sa ama lavuqi ama engäktki na qi. Bä äkt i ut di mamär iva urhit bon da aurha iar bä ba ama qatnanaktpämäda.

¹⁷ Ngu lu va qale ma Ngämuqa aa lavuqi ge sävetka rhoqor mäniekt kre i ama qärhong bät a qa näkt kat lu akni ama qatnanaktpämäga qärakni i qät länk sokt di qaku qät lavuqi na qa?

¹⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, sa qale rhoqoräkt i aurha snäng bät arhani sokt nävät ama enge dä nämät aurha väät dap mamär

iva aurha snäng bät a rha maengäktki nävät aurha lat.

¹⁹ Ngakt bää ut tualat toqoräkt dää sa ut dräm i ut tualat parhäm ama engäktki bää qosaqi mamär väät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi nän ma Ngämuqa nani guani.

²⁰ Sokt di ngakt bää qaku mamär väät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi nän sage ma Ngämuqa dää qa di ama moräs na qa masirhat pät aut snängaqa aa uväs bää qat dräm iarhongäkt moe.

²¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ngakt bää aut snängaqa di qaku qät täksärhäm ut dää nävät iomäkt diva mamär väät a ut iva ama qraräkta na ut dää ma Ngämuqa aa saqong sa aurha nän

²² bää sa ut dräm iva qä von ut ta agini qärqäni i urhi nän ga rhäm ini inguna ut tet parhäm aa muräkt dää ut tualat nä qärqärhongni i irhong ngärhit säm ama märmärgem sävät aa snängaqa.

²³ Näkt aa muräkt diva ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Krais aa ngärhipki näkt pa aurha snäng bät a ne i qoki rhoqor qa i sa qa muräkt bää ba ut iva ut tualat toqoräkt.

²⁴ Bää aung gärakni i qät päs aa muräkt angärha rhäng di qale qa mamär mäni ma Ngämuqa dää qosaqi qale ma Ngämuqa väm ga. Dää ut dräm i qale ma Ngämuqa väm ut inguna nävät ama Qloqaqa qärakni i sa qa von ut täm ga.

4

Ama Rhonsävät Sävät Ama Enge Qärangätni I Rhi Qoar I Sa Ngät Dän Nage Ma Ngämuqa

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, qale ngänät nanakt na ama ruvek moe arha enge qärangätni i rhi qoar i ngät dän nage ma Ngämuqa dap mamär iva ngäni siqut na arha enge ivakt iva ngäni räm i ngät dän maengäktki nagem ga ura qaku. Nguat tamän doqor täkt dinguna rhäkt di ama rhäqäp na rha ama

vämginarha ama iras mät ta rha e vät ama ivätki rhage rhage.

² Bää nävät tom däkt dää va ngäni räm i agi a ruvek di nak ta tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa dää agi a ruvek di qaku. Ama ruvek moe qärarhani i rhi sameng mamär sävät ma Jisas ma Krais i qa di qa mu ama släqyige bää qa män i ama ruvek na qa di iarhakt ama ruvek nage ma Ngämuqa.

³ Dap ama ruvek moe qärarhani i qaku rhi sameng mamär sävät ma Jisas toqoräkt di qaku rha nage ma Ngämuqa. Rhärha rhäkt di rha nage ma Krais aa ik kärakni i sa ngän nari sävät a qa iva qa rhän bää nak sa rhäkt di qale qa mäni ama ivätki.

⁴ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, aingän di nage ma Ngämuqa bää sa ngän män nävät iarhakt ama ruvek arhä väs inguna iaqäkt kärak i qa e väm ngän di aa qrot masirhat pät iaqäkt aa uväs kärak i qa nämäni ama ivätki.

⁵ Rha di rha nämäni ama ivätki bää rhat tamän barhäm ama ivätki at känäskänes dää ama ruvek pät ama ivätki rhat nari nämät ta.

⁶ Dap kinak aiut di ut nämäni ma Ngämuqa näkt iaqäkt kärak i qat dräm ma Ngämuqa di qat nari nämät ut. Dap iaqäkt kärak i qaku qa nämäni ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ut. Bää nävät tom däkt di sa qunäga väät a ut sa ama ruvek arha enge i ngät nage ama Qloqaqa na ama engäktki ura ngät nage ama qloqaqa na ama iraski.

Ma Ngämuqa Di Ama Laviqi

⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva aurha snäng bät a ne inguna ama laviqi qiat dän nage ma Ngämuqa. Ama ruvek moe qärarhani i arha snäng bät arhani di sa rha män nävät ma Ngämuqa bää rhat dräm a qa.

⁸ Iaqäkt kärak i qaku aa snäng bät arhani di qaku qat dräm ma Ngämuqa inguna ma Ngämuqa di ama laviqi.

⁹ Ma Ngämuqa sa qa qur a ut tä iaqyäkt aa laviqi qärakt i qia e gem

ut toqoräkt i qa rhäk na aa emga ama sägäk sämäni ama ivätki ivakt iva ama iar ut nävät a qa.

¹⁰ Sa ut lu ama lavuqi qäraktni i ama engäktki na qi di qaku nävät iomäkt i aurha snäng bät a qa dap kinak nävät iomäkt i ma Ngämuqa sa aa snäng bät a ut dä qa rhäk na aa emga ivakt iva nävät a qa dä va qä qyiradeng na aurha vuirhong.

¹¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva aurha snäng bät a ne inguna sa ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut toqoräkt.

¹² Sa qaku aung anga ruqa qa lu ma Ngämuqa sokt di ngakt bä aurha snäng bät a ne dä sa ma Ngämuqa qale qa väm ut bä aa lavuqi diva qiat dän mamär väm ut pät aurha iar.

¹³ Ut dräm i sa qale qa väm ut dä qosaqi ut di qali lut mäni qa inguna sa qa von ut ta aa Qloqaqa.

¹⁴ Näkt ut di sa ut lu ma Ngämuqa aa emga bä urhi sameng mamär i ama Ngätmamäk ka rhäk na qa ivakt iva qa diva ama ruvek pät ama ivätki arhä Mumaiar na qa.

¹⁵ Aung gärakni i qä sameng mamär i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga na qa di sa iaqäkt di qale qa mäni ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa di qale qa väm ga.

¹⁶ Sa ut dräm dä ut nanakt nä ma Ngämuqa aa lavuqi bä ba ut.

Ma Ngämuqa di ama lavuqi. Näkt aung gärakni i qat dräm aa snäng bät arhani di qale qa mäni ma Ngämuqa bä qosaqi ma Ngämuqa di qale qa väm ga.

¹⁷ Nävät iomäkt di ma Ngämuqa aa lavuqi qiat dän mamär väti aurha iar. Bä äkt i rhoqoräkt i ut tet pät ama ivätki rhoqor ma Jisas i sa qat tet toqoräkt diva qaku mamär iva qänäskänes ut säävät aa matnävämne rhoqoräkt iva qa rhatnävämne na ama ruvek moe.

¹⁸ Da ama lavuqi arha ron di qaku anga tlenga. Dap ama lavuqi qäraktni i ama engäktki na qi di qit kutmäs ama tlenga inguna ama tlenga di qat dän doqoräkt i qänäskänes ut iva urhi

raha ama rhäksärhäm. Iaqäkt kärak i qät len di qaku ama engäktki na qi ama lavuqi qia e gem ga.

¹⁹ Aiut di sa aurha snäng bät ama ruvek ti nä ma Ngämuqa inguna qa di sa qa er aa snäng bät a ut.

²⁰ Ngakt bä aung anga ruqa qä qoar toqortäqyia, "Gua snäng bät ma Ngämuqa" sokt di qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämäda dä iaqäkt di sa ama irasmätka na qa. Inguna aung gärakni i qaku aa snäng bät aa ruaqa qärakni i sa qat lu qa di qaku mamär väti a qa iva aa snäng bät ma Ngämuqa qärakni i sa qaku qa lu qa.

²¹ Bä sa qa von ut ta ama muräkt toqortäqyia, aung gärakni i aa snäng bät ma Ngämuqa di qosaqi mamär iva aa snäng bät aa ruaqa.

5

Ut Dän Näva Ama Ivätki At Tävä Nävät Aut Katnanakt

¹ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat nanakt i ma Jisas di ma Krais di ianhakt ta män nävät ma Ngämuqa. Bä qosaqi ianhakt moe qärrarhae i arha snäng bät ama Ngätmamäk di qosaqi arha snäng bät aa es.

² Nävät iomäkt i aurha snäng bät ma Ngämuqa dä ut tet parhäm aa rhäkne dä sa ut dräm i aurha snäng bät aa es.

³ Rhoqoräkt i sa urhit päs ma Ngämuqa aa muräkt angärha rhäng di iomäkt ngärhi sameng i sa aurha snäng bät a qa. Bä iangärhäkt aa muräkt di qaku ama qrot gem ut mamär sä ngät.

⁴ Inguna aiut moe qärrarhani i sa ut män nävät ma Ngämuqa di sa ut dän nävät ama ivätki at tävä. Bä sa ut täqäne dä mamär toqoräkt nävät aut katnanakt.

⁵ Ngu lu auge iaqäkt kärak i qat dän nävät ama ivätki at tävä? Iaqäkt di sokt kärak i qat nanakt i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga.

Ama Sameng Sävät Ma Ngämuqa Aa Emga

⁶ Iaqäkt ma Jisas ma Krais di qärrakni i sa qa män nävät ama rigi dä nävät

ama biaska. Bä qaku sokt ka män nävät ama rigi rhoqoräkt i sa qa rha ama baptais dap kosaqi qa män nävät ama biaska rhoqoräkt i sa qa ñäp. Näkt ama Qloqaqa qä sameng mamär i ma Jisas ma Krais di sa qa män nage ma Ngämuqa inguna ama Qloqaqa di qa na ama engäktki.

⁷ Ngäktki i ama däpguarhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi sameng

⁸ qärqärhong i ama Qloqaqa näkt sävät ama rigi näkt ama biaska bä iarhongäkt ama däpguarhong di sa sägäni nä irhong sää irhong angät sameng.

⁹ Ut dräm ut nanakt na ama ruvek arhä sameng sokt di nak mamär iva ut nanakt nä ma Ngämuqa maräkt aa sameng inguna aa sameng di iangärhäkt kärangät i qa von däm ngät kärangät i ngärhi sameng sävät aa emga.

¹⁰ Bä aung gärakni i qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga dä sa iangärhäkt ama sameng nga e gem ga. Dap aung gärakni i qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa di qat tes ka i ama irasmätkä inguna sa qaku qat nanakt na ama sameng gärangätni i ma Ngämuqa qa von däm ngät sävät aa emga.

¹¹ Näkt iangärhäkt ama sameng di ngät toqortäqyia, ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama iar ama sok täm ngät. Näkt tangät täkt ama iar di nga e ge aa emga.

¹² Aung gärakni i qale ama Ngärhoemga gem ga di ama iar nga e gem ga. Dap iaqäkt kärak i qaku qale ma Ngämuqa aa emga gem ga di qaku ama iar nga e gem ga.

Ama Enge Na Ama Muqunäga Sävät Ama Iar Ama Sok Täm Ngät

¹³ Ngut säm dangät täkt sävät a ngän gärarhae i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa aa emga aa ngärhipki ivakt iva ngänät dräm i sa ngän da ama iar ama sok täm ngät.

¹⁴ Näkt toqoräkt i ut dän sage ma Ngämuqa sa aurha nän di aut katnanakt ama qrot ngät toqortäqyia,

qre va urhi nän ga rhä guani varhäm aa snängaqa dä va qat nari ut.

¹⁵ Bä qre va ut dräm i qat nari ut dä sa ut dräm i agini qärgäni i sa ut nän ga rhäm ini di sa qa von ut täm ini.

¹⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qa lu aa ruaqa ama qatnanaktpämga i qa mualat na anga vuirhong gärqärhongni i qaku ngä nartäm sää qa sämät ama tñäpkä dä sa mamär iva qä nän ma Ngämuqa sävät a qa dä va ma Ngämuqa qä von ga rha ama iar. Nguat tamän doqor täkt di sävät iarhakt kärarhae i arha vuirhong di qaku ngä nartäm sää rha sämät ama tñäpkä. Dap kosaqi ama vuirhong irhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi rhartämsäs sämät ama tñäpkä sokt di qaku ngu qoar iva qä nän sävät iarhongäkt.

¹⁷ Ama lat moe qärangätni i qaku ama räkt ngät di ama vuirhong sokt di arhongni ama vuirhong di qaku irhong ngä nartäm sää sävetka sämät ama tñäpkä.

¹⁸ Sa ut dräm i ama ruqa qärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa diva sa qaku qä natmualat na anga vuirhong. Dap ma Jisas ma Krais kärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di sa qat dräm gät lu väti iaqäkt ama ruqa nämät kärakni ma Sämgä ivakt iva qaku qä naslava na qa.

¹⁹ Sa ut dräm i ut di ma Ngämuqa aa es na ut dap arhani ama ruvek moe väti ama ivätki di qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem.

²⁰ Näkt kosaqi ut dräm i ma Ngämuqa aa emga sa qa män bä sa qa von ut ta ama mädräm na ama muqunäga ivakt iva ut dräm ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama engäktki na qa. Bä ut di qali lut mäni iaqäkt kärak i ama engäktki na qa di nävät aa emga ma Jisas ma Krais. Ma Jisas ma Krais di ama engäktki na qa ma Ngämuqa bä qa di ama iar ama sok täm ngät.

²¹ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, mamär iva ngänit lu väti a nas mamär nämät ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat

na ngät ivakt iva rhit kutdrir sagem
ngät.

Ma Jon 2

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga säm bää rhakt täkt ama abuk bää qat tes nas i qä narhoerqa. Bä qät säm iva sage ama evopki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm gi qi nä at toes kärarhani i ma Jon di aa snäng bät a rha maengäktki. Nguaräm iarhakt di nak ama evopki qi na at toes ura nguaräm giat mair ba ama guläñgi na ama qatnanaktpämda va aomni ama värhäm.

Ma Jon di qät säm ivakt iva qä rho-dräp ta sävät ama gamoe qärarhani i rhat tet sa ama lat kärangätni i rhi sameng dä rhi su sokt di qaku ama engäktki na rha ama latta. Iarhakt ama latta qärarhani i rhat tet sa ama iraski na ngät ama rhisu di sa rhat don säva ama qatnanaktpämda arhä vät ivakt iva rhat täs dä rhat tas toqor varhäm ama engäktki na rha ama latta arhä qärhong. Ma Jon di nani a qa iva ama qatnanaktpämda rhi lu ñismäne mänguräp mä rha mamär i varis tat tatnärha arhani ama irasmätta sa arha lat.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-

3)

Ma Jon Gät Sek Sä Rha Inguna
Nävät Iomäkt I Rhat Tet Parhäm
Ama Engäktki (1:4)

*Ama Enge Na Ama Sämaqrot Dä
Ama Rhonsävät (1:5-11)*

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa
Enge (1:12-13)

Ma Jon Ga Säm Ama Märmärgem

1 Aingo qä narhoerqa

di ngut säm sävät a nge ama evopki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm nge ngi nä ngia es* aingän gärarhae i gua snäng bät a ngän maengäktki. Näkt kaku sokt ngo dap

* **1:1** *ama evopki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm nge ngi nä ngia es* Ama mädrämäda di qaku rhit tares ba ne sävät tangät täkt ama enge angät tarimini. Arhani di sa rhat tu arhä snäng i iaqyäkt ama evopki qi na at toes di nak aktni ama evopki bää sävät at toes dap arhani di sa rhat tu arhä snäng i qiat mair ba ama guläñgi na ama qatnanaktpämda va aomni ama värhäm. † **1:8** *ut* Arhani ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqya, “ut” dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqya, “ngän.”

kosaqi ama ruvek moe qärarhani i rhat dräm ama engäktki di sa arha snäng bät a ngän.

2 Rhoqoräkt dinguna nävät ama lavuqi qäraktni i qali qi väm ut bä va qali qi gem ut mas.

3 Ama ñämsävätki näkt ama lavuqi näkt sävät ama bulap nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Krais ama Ngätmamäk aa emga diva qale ngät gem ut toqoräkt i ut tet da ama engäktki arha ron dä qosaqi rhoqoräkt i aurha snäng bät a ne.

Ut Tet Da Ama Engäktki Dä Ama Lavuqi Ina Ron

4 Märmär gem ngo masirhat inguna sa ngua nari i arhani nävät ngia es di rhat tet parhäm ama engäktki rhoqor varhäm ama Ngätmamäk aa muräkt bä ba ut.

5 Gua mär qi gua ruqi, rhäkt di qaku ngut säm anga muräkt anga iaräs na ngät dap iangärhäkt kärangät i sa qale ngät gem ut namäk nävät ama rhari-mini bää sarhäkt. Bä ngu nän sagem nge iva ut moe diva aurha snäng bät a ne.

6 Ngakt bää sa aurha snäng bät ma Ngämuqa qä na arhani ama ruvek dä va ut tet parhäm aa muräkt. Bä rhangät täkt di ama muräkt kärangät i sa ngän nari ngät mudu nävät ama rharimini iva ngän det da ama lavuqi arha ron.

7 Ama rhäqäp na rha ama ruvek ama iras mät ta iarhakt kärarhae i qaku rhi sameng mamär i ma Jisas ma Krais di qa mu ama släqyige bää qä män i ama ruqa na qa di sa rhat tet pät ama ivätki rhage rhage. Iarhakt ama ruvek di ama iras mät ta dä ma Krais aa ikkäna na rha.

8 Mamär iva ngänit lu väti a nas mamär i varis ngän namungsäs sa agini qärqäni i ut[†] mualat nani ini dap pakt iva qoki ngäni rha angän ditsek ama rhäk täm ngät.

⁹ Ngakt bā aung anga ruqa qärakni i arñis na qa nämäni ma Krais aa rhisu dap kaku qale qa mamär mäni ngät di qaku ma Ngämuqa qa e gem ga. Dap auge qärak i vasägos dä qät päs ma Krais aa rhisu dä sa qale ama Ngätmämäk kä na ama Ngärhoemga e gem ga.

¹⁰ Ngakt bā aung anga ruqa va qa rhän gem ngän bā aa rhisu di qaku ngät toqor ma Krais aa rhisu dä va qale ngän narhäknan däm ga säva angäna vät ura ngän nar sää qa

¹¹ inguna aung gärakni i sa qa ar sää qa sagem mes di qat tatnärhäm ga sa aa lat ama vu ngät.

*Ama Enge Na Ama Märmärgem
Ama Dängdängini Na Ngät*

¹² Näkt masirhat nä gua enge nga e qärangätni i mamär iva ngu säm a ngät bā ba ngän sokt di qaku nani a ngo iva ngu säm langärhäkt ama enge va anga abuk. Dap kinak nani a ngo masirhat iva ngua rhet sagem ngän bā urhi lu ne dä ut tamän särhäm ne bā va märmär gem ut mamär.

¹³ Gia matki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm gi qi na at toes narhe di rhit täk na arhä märmärgem sävät a ngän.

Ma Jon 3

Ama Rhäväktsäs

Ma Jon ga säm bää rhakt täkt ama abuk bää qat tes nas i qä narhoerqa. Bää qät säm iva sage aa mär qa aa ruaqa ma Gaius kärakni i aa snäng bät a qa maengäktki. Qaku ut dräm ma Gaius di auge mamär.

Ma Jon ga säm ivakt iva qä sek sää ma Gaius inguna nävät iomäkt i qät lu väti ama ruvek kärarhani i rhat tet sa ama sameng ama mär ngät dä qosaqi qa säm ivakt iva qa rhuqunäga sa ama vu ngät ama lat kärangätni i ama narhoerqa bää ba ama qatnanaktpämäda ma Diotrefes kat tualat na ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Jon Gät Sek Sä Ma Gaius Inguna
Nävät Iomäkt I Qat Tet Parhäm
Ama Engäktki Dä Nävät Aa Lat
(1:3-8)

Ma Jon Gä Nänbut Sä Ma Diotrefes
(1:9-10)

Ma Jon Aa Enge Na Ama Sämaqrot
Sage Ma Gaius (1:11)

Ma Jon Gät Sek Sä Ma Demitrius
(1:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa
Enge (1:13-15)

Ma Jon Ga Säm Ama Märmärgem Sage Ma Gaius

¹ Aingo qä narhoerqa

di ngut säm sävät a nge ma Gaius,
gua mär qa gua ruaqa ainge qäarak i
gua snäng bät a nge maengäktki.

² Gua mär qa gua ruaqa, ngu
nän ma Ngämuqa sävät a nge iva
iarhongäkt moe qäraqärhong i ngiat
tualat nä irhong diva irhong ngät dän
mamär bää va märärs pät a nge. Nguat
dräm i gi qloqaqa di mamär na qa.

³ Märmär gem ngo masirhat to-
qoräkt i arhani ama qatnanaktpämäda
rha män bää rha sameng ba ngo sävät
gi qatnanakt sämäni ama engäktki dä

qosaqi rha sameng i vasägos dä ngit
päs arha rhäng.

⁴ Gu märmärgem dangät täkt di sa
ngät dräm ngät dän nävää gu nga
märmärgem moe angät tpäs toqoräkt
i nguat nari sävät ngua es ama qat-
nanaktpämäda i rhat tet parhäm ama
engäktki.

Ama Matnärhäm Ba Ba Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Lat Dä Ama Mairsärhäm Sävät A Ngät

⁵ Gua mär qa gua ruaqa, ainge di
ngiat tet parhäm ama enge mamär
bää ngiat tatnärhää rhärhae rhäkt ama
qatnanaktpämäda sä ma Ngämuqa aa
lat kärarhani i sa rha män gem nge.
Ngäktki i ama nañista na rha sokt di
ngiat tualat sä rha mamär.

⁶ Bää arhani nävät a rha rha sameng
bää ba ama qatnanaktpämäda narhe
sävät gi lavuqi. Dä mamär iva ngia
rhatnärhäm da väti ama qäväläm
gärgomni iva ma Ngämuqa di nani a qa
iva rhat tet nävää iosäkt arha tmerhäss

⁷ inguna nävät ma Jisas aa ngärhipki
dä ma rha i rhat tet sa aa lat dä qaku
rhit ta anga matnärhäm nage ama ru-
vek kärarhani i qaku ama qatnanak-
tpämäda.

⁸ Bää rhoqoräkt dä mamär iva ut
tatnärha ama ruvek toqor ta ivakt
iva sägäni na ut bää ut tualat ivakt
iva vräspräs da ama engäktki rhage
rhage.

⁹ Sa ngua säm doqor täkt di sävät
ama qatnanaktpämäda nämät ama
värhäm gärgomni i qale nge e. Dap
ma Diotrefes iaqäkt kärak i vasägos
dä nani a qa iva qä rhoer di qaku qä
nanari nämät ut.

¹⁰ Näkt toqoräkt iva ngua rhän gem
nge dä va ngua rhuqunäga sa aa lat i
qa di qat tamän bää ngärharhäng na ut
na ama enge ama mäñmäñini na ngät
ivakt iva qä slava na ut. Näkt savono
sävät iangärhäkt aa lat angärha rhäng
dä qaku nani a qa iva qä rhar sa ama
qatnanaktpämäda qärrarhani i rhat tet
sä ma Ngämuqa aa lat. Dä qosaqi
qat tair särhää iarhakt kärarhae i nani

a rha iva rhi rhar sä ama ruvek to-qoräkt bää qät kutmäs a rha näva ama ansäspämgi.

¹¹ Gua mär qa gua ruaqa, qale ngit päs ama lat ama vu ngät angärha rhäng dap kinak pa ngit päs ama mär ngät ama lat angärha rhäng. Ama ruqa qärakni i qat tualat na ama mär ngät ama lat di qa nage ma Ngämuqa. Dap ama ruqa qärakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät di qoki as kaku qa lu ma Ngämuqa.

¹² Ama ruvek moe di rhi sameng säävät ma Demitrius i aa lat di ama mär ngät. Bää qosaqi ama engäktki qäraktni i qä su säävät a qa di qi sameng säävät a qa i aa lat di ama mär ngät. Bää qosaqi aiut di urhi sameng mamär säävät a qa i qa di ama mär qa ama ruqa bää ngiat dräm i aut sameng di ama engäktki na ngät.

*Ama Enge Na Ama Märmärgem
Ama Dängdängini Na Ngät*

¹³ Näkt masirhat nä gua enge nga e qärangätni i mamär iva ngu säm a ngät bää ba nge sokt di qaku nani a ngo iva ngu säm iangärhäkt ama enge va anga abuk.

¹⁴ Dap nguau nanakt i qaku mauiu dää sa va ngu lu nge bää va qali lun moe dää va un damän särhäm ne.

¹⁵ Mamär iva ama bulap kale ngät gem nge.

Auna ruavek narhe rhit täk nä arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva nge von da aut märmärgem sage auna ruavek moe qärrahani i qale rha äkt i qale nge e.

Ma Jut

Ama Rhäväksäs

Ma Jut ka säm bää rhakt täkt ama abuk näkt ka qoar i qa di ma Jems aa läktka bää äkt i ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jut kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa läktka na qa.

Ma Jut di qa säm iva sage iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta bää aa snäng bät a rha näkt kosaqi kat sangar a rha mamär nävät ma Jisas ma Krais. Iarhakt di nguaräm ama Judaqäna ama qatnanakt päm da ura nguaräm ama Jentailqäna ama qatnanakt päm da ura nguaräm da moe.

Ma Jut ka säm bää rhakt täkt aa abuk di nani a qa iva qä qoar na ama ruvek säävät ma Ngämuqa aa mumaiar sokt di qa lu i mamär iva qä säm ivakt iva qä rhonsävät a rha säävät ama irasmätta ama ruvek sa ama rhisu qärangätni i ngärhi rhartäm sa ama qatnanaktpämäda bää sämät ama vuini. Iarhakt ama vu rha ama ruvek ti sameng i qre va ma Ngämuqa qä qur a rha rha aa ñämsävätki i qat tumaiar ta di qosaqi nävät iaqyäkt aa ñämsävätki di nak kop ama määräm gem ga iva rhat tualat na ama vuirhong. Ma Jut ka säm i mamär iva rhit täkmu na nas iva rhat tair särhää iangärhääkt ama iraski na ngät ama rhisu di na ama engäktki na ngät ama rhisu säävät ma Ngämuqa aa mumaiar dä aa ñämsävätki.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rharimini Sä Rhak Täkt Ma Jut Aa Abuk (1:3-4)

Ama Rhonsävät Sävät Arhani Ama Ruvek Kärrahani I Rhi Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:5-16)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Qatnanaktpämäda (1:17-23)

Ma Jut Aa Nän (1:24-25)

Ma Jut Kät Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämäda

¹ Aingo ma Jut di ama latka vä ma Jisas ma Krais aa rem näkt ma Jems di aa läktka na ngo.

Dä ngut säm säävät a ngän gärrahae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän bää qosaqi ma Ngämuqa qärrakni i ama Ngätmämäk na qa di aa snäng bät a ngän. Aingän di ma Ngämuqa qat sangar a ngän mamär nävät ma Jisas ma Krais.

² Mamär iva rhäqäp ngän na ama lavuqi dä ama bulap. Bää qosaqi mamär iva angäna snäng bät a ne masirhat.

Ama Irasmätta Qärrahani I Rhi Su Ama Ruvek Diva Rhi Rha Ama Matnävämne

³ Aingän gärrahae i gua snäng bät a ngän masirhat, mai nani a ngo masirhat iva ngu säm säävät a ngän säävät ama mumaiar qärangätni i sa qali lut sä ngät sokt di ngua lu i mamär iva ngu säm säävät a ngän bää va ngu qoar na ngän iva ngänät mair ma ama qrot nävät ama qatnanakt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät masägos bää ba ama rhodäm moe nasot.

⁴ Rhoqoräkt dinguna arhani ama ruvek ta e mänguräp mä ngän gärrahani i sa rha mon sämäni ngän dap kaku ngänät dräm doqoräkt. Iarhakt ama ruvek di sa mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rhi rha aa rhäksärhäm. Rha di qaku rhat tet parhäm aa snängaqa bää rhi slava na aa ñämsävätki inguna rhi qoar i nak kop mamär iva ut tualat na ama qavatka. Dä qosaqi rhit täqyas na aurha Engeska ma Jisas ma Krais kärakni i aurha morqa qärrak i sokt ka qale qa.

⁵ Sa ngänät dräm nä rhangät täkt sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngu vuk pät a ngän i ma Engeska qa mumaiar arhani ama ruvek nämät ama ngärhääktka ma Isip sokt di nasot dä qa rhäksot nä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt.

⁶ Dä qosaqi sa ngänät dräm i ama enselqäna qärrahani i sa mudu qaku

rhat turäkt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ta met daqule arha nengäs mamär di sa qa väsärhäm da ma ama siktäm na ama sengäna va ama ivärhäs na ama bängangit mamär angät tpäs bä va qale rha e bä dängdäng iva qa rhatnävämne na rha vät iaqäkt ama qunäga qärik i sa qa muqunän bät a qa.

⁷ Näkt kosaqi ama Sodomgäna rhi na ama Gomoraqäna bä sävärt ama ruvek näva ama värhap e glaqot di sa rhat tualat na ama qavatka dä ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät gem da qane dä soknga ma Ngämuqa qa sangäm na rha na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Iangärhakt ma Ngämuqa aa lat di ngärhi sameng bä ba ut mamär sävärt a qa iva qä sangäm nä iarhakt ama irasmätta vät arha lat ama vu ngät angät tpäs.

⁸ Bä iarhakt ama irasmätta di rha rhoqor ama Sodomgäna rhi nä iarhakt ama enselqäna inguna rhi qoar i ma Ngämuqa sa qa qur a rha mät ama masirhäm i nak kop mamär iva rhat tualat na ama qavatka. Dä qosaqi qaku nani a rha iva ma Engeska qat turäkt täm da bä qosaqi rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa enselqäna ama qumärqumär ta.

⁹ Sokt di ama ensel ama vit na qa ma Maikel mudu rhoqoräkt i qä nä ma Sämga in däranas na ama ulaqi sävärt a ne sävärt ma Moses aa släqyige di qaku qat tu aa snäng i mamär iva qat tamän maräkt sävärt ma Sämga aa uväs na ama enge ama vu ngät mamär. Dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Mamär iva ma Engeska ma Ngämuqa qa rhair särhäm nge."

¹⁰ Sokt di iarhakt ama ruvek kärarhae i sa rha män sä mänguräp mängän di rhat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt moe qärqärhong i qaku qunäga vät a rha sävärt irhong. Rha di arhä mädräm di ngät toqor ama släkt nävä urqi angät mädräm i iarhongäkt päm da qärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sä rha di irhong ngät turäkt

täm da. Bä rhi slava na nas toqoräkt.

¹¹ Avuqi na rha mamär, inguna sa rha met parhäm ma Kein aa lat bä rha vodäm mes nani ama mämägän doqor ma Balam! Näkt kosaqi rha rhoqor ma Kora qärikni i qaku nani a qa iva qat nari nämät ma Moses bä nasot dä qäbäs na qa dinguna iarhakt ama ruvek di qaku nani a rha iva rhat nari nämät ma Ngämuqa. Bä äkt i rha diva qosaqi qäbäs na rha.

¹² Iarhakt ama ruvek di rha rhoqor ama dui qärangätni i ama ngaip ngät parhäm angäna is* pa aingän ama qatnanaktpämäda angän ama tmäsimet. Nga rhoqoräkt i rhat tästi na ngän dä sokt tat tu arhä snäng sävärt a nas. Qaku rhit kutdrir sävärt a ngän dä qaku rhit kutdrir sävärt ma Ngämuqa. Rha di ama mäñmäñini na rha rhoqor ama eqoe qärangätni i qaku qale anga suigi väntä bä ama laur ngärhi e däm ngät mavängam. Bä qosaqi rha rhoqor ama ngämung gärangätni i mai mamär iva ngärhi sa vät ama rhodäm doqoräkt i ama ruvek tat dräm dit ta ama tmässävärt a ngät sokt di qaku angärha anga gavam. Näkt ta di ama näpta na rha mamär toqor ama ngämung gärangätni i sa rha mar täm ngät sävärt ngärharhang.

¹³ Ama ruvek moe rhat lu arha lat kärangätni i ama qluqi vät a ngät kärangäkt i ngät toqor ama goaräm gärangätni i ama vaeng ngärhit don na ngät nage ama lauräm. Rha di rha rhoqor ama qaeng gärangätni i ngät tet mavängam gärrarhani i ma Ngämuqa sa qa rhäkmu na ama ivärhäs ama bängangit pää bäs mamär bä ba rha. Bä va qale rha e vasägos.

¹⁴ Qosaqi ma Enok kärakni i qa di ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa nasot ma Adam barhäm ama quoengitnäk di qat tamän doqor akni nävärt ma Ngämuqa aa vämginarha sävärt iarhakt ama irasmätta rhoqortäqyia, "As ngäni lu! Ma Engeska diva qa rhän sa ama tausengäna

* ^{1:12} ama dui qärangätni i ama ngaip ngät parhäm angäna is Ura 'ama qävirhong' ura 'ama unit ama siqirqa vät a it'

masirhat na ama guläñap na aa enselqäna

¹⁵ ivakt iva qa rhatnävämne na ama ruvek moe. Bä va qä sangäm nä iarhakt ama ruvek moe nävärt arha lat ama vu ngät moe angät tpäs kärangätni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qosaqi qärangät i qaku aqlus pät ama ruvek iva rhat tualat na ngät ngä na arha enge ama vu ngät kärangätni i sa rha märhamän bät a ngät sävärt a qa."

¹⁶ Iarhakt ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamängus masirhat dä qosaqi rhat dräm dat tair särhä iarhongäkt moe dä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. Dä rhat dräm dit gulem i rhit sek sä nas. Näkt tat tu ama qyiräpkı va ama ruvek ivakt iva rhit ta ama matnärhäm nagem da.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹⁷ Aingän gärrahae i gua snäng bät a ngän, mamär iva vuk pät a ngän sävärt ma Engeska ma Jisas ma Krais aa ngangda arha enge sävärt iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas nasot.

¹⁸ Sa rha qoar na ngän doqortäqyia, "Vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva arhani ama ruvek ta e qärrahani i qaku rhat nanakt dap tat dräm dat tamängus sävärt ma Ngämuqa. Bä va rhat tualat parhäm arhä snängaqa maräkt kärakni i qaku ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong."

¹⁹ Di nak kop iarhakt ama ruvek di rhat tusar mänguräp mä ngän. Dä rhat tet parhäm ama ruvek nämäni ama ivätki arhä qärhong näkt ta di qaku ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e värm da.

²⁰ Sökt di ngän gärrahani i gua snäng bät a ngän, di mamär iva ngäni sämaqrot na ne mäni angän gatnanakt ama qumärqumär ngät mamär. Dä va ngäni nän sage ma Ngämuqa varhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt.

²¹ Mamär iva qale ngän dä ma Ngämuqa aa lavuqi arha ron doqoräkt i as kale ngän nani ma Engeska ma Jisas ma Krais aa lavuqi qäraktni iva nävärt a qi dä va qa rhon sä ngän säda ama iar angärha ron ama sok täm ngät.

²² Dä mamär iva ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär iva rhat nanakt toqor mäniekt.

²³ Mamär iva ngän dumaiar ama ruvek kärarhani i ama iras mät ta arhä rhisu sa ngä slava na rha rhoqor qre i ngäni rharvärt da ani nämät ama mudäbäas. Näkt pa ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i rhit päs iarhakt ama irasmätta arha rhäng mamär dap pa ngänit len sä nas i varis kosaqi iarhakt ama irasmätta rhi slava na ngän. Dap mamär iva ngäni ngingis mamär na arhani arha vuirhong i varis ngän naqävu nas mät anga vuirhong.

Ma Jut Aa Nän

²⁴⁻²⁵ Rhäkt di mamär iva urhi von da ama murhämeska dä ama vitnaqa aa qutdrir dä ama muräkt dä ama qrot sage ama sägäk sökt ka ma Ngämuqa aut Mumaiar nävärt ma Jisas ma Krais aurha Engeska. Mamär iva qoki rhoqoräkt nävärt ama rhärimini bä sarhäkt bä va vasägos. Ma Ngämuqa di mamär värt a qa iva qat sangar a ngän ivakt iva qaku ngän nasäp bä qat tualat sä ngän iva ama räktta na ngän da aa qäranas na ama murhämeska angärha ron sa ama mor ngät ama märmärgem. Ngäktki rhoqoräkt.

Ama Ñämñäm Sage Ma Jon

Ama Rhäväktsäs

Ma Jon ga säm bää rhakt täkt ama abuk. Bää qa säm iva sage ama qatnanaktpämda rhoqoräkt di ngäkt kre i väät ama qäväläm na ama märän ama mor ngät.

Iarhongäkt kärqärhong i ma Jon ga säm irhong bää rhakt täkt ama abuk di na ama ñämñäm gärangätni i ma Ngämuqa qa von ma Jisas täm ngät bää ma Jisas ka rhäk na aa ensel sage ma Jon sä ngät ivakt iva qa rhuqunäga sä ngät ba qa näkt ma Jon ga sameng nä iarhongäkt moe qärqärhong i qa lu irhong da angärha ron.

Ma Jon ga säm iva sage ama qatnanaktpämda i qät säämaqrot na rha iva rhat tair särha ama rhäkne nage ama tpäskinaqa e ma Rom sage ama ruvek iva rhit bon da arha ansäs sagem ga. Ma Jon ga säm i ma Sämgä diva qa rhäranas masirhat na ama siqutsiqut sävät ama qatnanaktpämda sokt di mamär iva rhat mair ma ama qrot i näma dää äkt bää va rhi veng da. Ma Ngämuqa sa qa ong da na aa qrot bää qaku mamär iva anga märänga qä namän bät a rha. Näkt kre iva evär dää ma Krais dää va ma Ngämuqa qa rhuqunäga sä iarhakt ama qatnanaktpämda i ama räktta na rha da aa saqong doqoräkt i qä slava na ama vu rha ama ruvek mas. Nasot dää va ma Ngämuqa aa ruvek diva rha rhon säda ama iar ama sok täm ngät na ama murhämeska dää na ama modämne angärha ron.

Va Ama Ñämñäm Sage Ma Jon di ama rhodäm i ngärhäqyet da udiom di sa ngä män ma ama rhäqäp nä imek dää ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i agirhong gärqärhongni i irhong angät todäm di rhoqoräkt di sa rhäkmämär nä irhong dää ma Ngämuqa aa saqong. Ut tes sävät arhongni rhoqoräkt toqor ama ngärhäqyet da unmem na ama modämne dää ama ngärhäqyet da unbam na ama

värhap na ama qatnanaktpämda dää ama ngärhäqyet da udiom na ama qloqaqanangät dää ama ngärhäqyet da udiom na ama lirhäng da ama tlang dää ama ngärhäqyet da udiom na ama qaeng dää ama ngärhäqyet da unbem na ama nägneng dää ama ngärhäqyet da unbem na ama em dää ama ngärhäqyet da udiom na ama saqong dää ama ngärhäqyet da udiom na ama biugalqäna dää ama ngärhäqyet da udiom na ama iaus dää ama ngärhäqyet da unmem na ama muqunän dää ama ngärhäqyet da unbem na ama vitnarha arhä qäbaut dää ama ngärhäqyet da udiom na ama märän dää ama ngärhäqyet da udiom na ama diskäna dää ama ngärhäqyet da unbam na ama dabap dää ama ngärhäqyet da udiom na ama vitnarha bää qosaqi sävät angätni sae qärangätni i angät todäm di rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-8)

Ma Jisas Mänguräp Ama Ngärhäqyet
Da Unbam Na Ap Ama Värhap Na
Ama Qatnanaktpämda (1:9-20)

Ama Abuqitnäk Sage Ama
Ngärhäqyet Da Unbam Na Ap
Ama Värhap Na Ama Qatnanaktpämda (2-3)

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Dää
Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt
Ama Sipsip Ama Rhoem Ga (4-5)

Ama Ngärhäqyet Da Unbem Ama
Nägneng (6:1-8:1)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Biugalqäna (8:2-11)

Arhani Qärrarhani I Rhat Dän Näkt
Angätni Ama Lat Kärangätni I
Ngät Täranas (12-14)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama
Diskäna Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi
(15-16)

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki
Ama Evopki (17:1-19:5)

Ama Märmärgem Nävät Iomäkt Iva
Rhit Bodäm Na Ama Sipsip Ama
Rhoem Ga (19:6-10)

Evär Dä Ma Krais (19:11-21)

Ama Sägäk Ama Tausen Na Ama
Qoeo (20:1-6)

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä Ma Sämgä Aa Uvä (20:7-10)
 Ama Matñävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong (20:11-15)
 Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpkı Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki Näkt Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem (21:1-22:5)
 Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge (22:6-21)

Ama Enge Na Ama Muqunäga Narhoer

¹ Rhangät täkt di ama ñämñäm gärangätni i ma Ngämuqa qa von ma Jisas täm ngät iva qä qur aa latta va aa rem däm ngät säväti iarhongäkt kärqärhong i qorhäsi iva qoki irhong ngä rhäranas. Näkt ka rhäk na aa ensel bää qa muqunäga sää irhong bää bää ma Jisas aa latka ma Jon.

² Bää ma Jon ga sameng nä iarhongäkt moe qärqärhong i qa lu irhong bää iangärhakt aa ñämñäm di ngät säväti ma Ngämuqa aa enge dää ma Jisas ma Krais aa sameng.

³ Ama modämne säväti iaqäkt kärak i qat tes ama enge nage ma Ngämuqa bää ba arhani näp takt täkt ama abuk. Bää qosaqi ama modämne säväti kärarhae i rhat nari rhangät täkt ama enge qärangätni i ma Jon ga säm a ngät päm gi bää rhat tet parhäm ngät inguna sa qorhäsi iva rhärhong däkt ngä rhäranas.

Ma Jon Aa Enge Na Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhap Ama Ngärhääyet Da Unbam Na Ap

⁴ Aingo ma Jon ngut säm säväti ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhääyet da unbam na ap pät ama ngärhaktka ma Esia rhoqortäqyia,

ama ñämsävätki dääma bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qale qa rhäkt bää qale qa mudu bää as pa qa rhän. Aingo di ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.”

bää nage ama ngärhääyet da udiom na ngät ama qloqaqanangät kärangätni i qale ngät pät ma Ngämuqa aa mämugunäs angät saqong.

⁵ Bää qosaqi ama ñämsävätki dääma bulap sagem ngän nage ma Jisas ma Krais

kärakni i aa sameng di ama engäktki na ngät mamär bää qa di ama narhoerqa qärakni i qa er qa märanas nämät ama tñäpkı

bää qa di ama vitnarha väti ama ivätki di qale rha va aa muräkt angärha rem.

Mamär iva ama ansäsi sage iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut bää sa qa muisiska väti a ut nämät aurha vuirhong na aa biaska

⁶ näkt ka mualat sää ut iva ut di nämäni ma Ngämuqa aa Muräktpäm i ama priskäna na ut

iva ut tualat bää ba aa Ngämuqa i aa mamäk bää sagem ga.

Mamär iva aa murhämeska dää aa qrot pa qale ngät bää mirhup bää mirhup. Ngäktki rhoqoräkt.

⁷ As ngäni lu i iak navuk kat dän ba ama eqoe

bää ama saqong moe diva ngärhi lu qa

bää qosaqi qäqi iarhakt kärarhae i rha sokot na qa diva rhi lu qa.

Ba va ama ruvek moe näväti ama ivätki diva rhit nok näväti a qa.

Bää iomäkt ama qäväläm diva qoki äm ngä rhän. Ngäktki rhoqoräkt.

⁸ Ma Engeska ma Ngämuqa qä qoar toqortäqyia, “Aingo di ama rharimini bää ama tpäsimi bää iaqäkt kärak i qale qa rhäkt bää qale qa mudu bää as pa qa rhän. Aingo di ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.”

Ma Jon Ga Lu Ma Ruqa Aa Emga

⁹ Aingo ma Jon di angäna matka qärakni i qali lut ngu na ngän da ama märän angärha ron inguna näväti ma Jisas dää qosaqi qali lut ma ama qrot sa ama bulap mäni aut katnanakt mäni ma Jisas aa Muräktpäm. Mägi

dä qale ngo va ama urqa ma Patmos inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä ma Jisas aa sameng.

10 Vät ma Engeska aa qunäga dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ngua nari ama eguinga i qa nok masirhat säng gua rhäng doqor ama biugal.

11 Iaqäkt ama eguinga qa märhamän doqortäqyia, "Nak ngi säm iarhongäkt gärqärhong iva ngi lu irhong ba anga abuk näkt pa ngi rhäk na qi sage ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam gärqapni i ma Efesus näkt ma Smerna näkt ma Pergamum näkt ma Taiataira näkt ma Sardis näkt ma Filadefia näkt sävät ma Laodisia."

12 Näkt ngua ñäm säng gua rhäng ivakt iva ngu lu iaqäkt ama eguinga qärak i qat tamän särhäm ngo. Bä nga rhoqoräkt i ngua rhong bät a nas dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol.

13 Näkt kale akni qärakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga mänguräp iangärhäkt ama lirhäng gärak i qa mon mät ama uiu qi ama boiqi näkt ka qop tävuk mäni aa brärhäm na ama rhängäbit kärqitni i sa rha mualat na it na ama gol.

14 Iaqäkt ama ruqa aa uväski dä aa qäseng di ama qulum ngät toqor ama sipsipkäna angät käseng gärangätni i qulum ngät mamär toqor ama eqoeqi näkt aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpkä nämat ama mudäbäas.

15 Näkt aa qäriglem di iglem doqor ama bras kärangätni i guñ ngät mät ama mudäbäas dä aa eguinga di qa rhoqor väti ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät pät ama galañ.

16 Mät aa märmär et aa rhäqyet di qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng näkt nämät aa väangi dä lel sa ama ulaqi arha singi qärakni i qit nes närhage närhage i näda attäqeng dä näva arha rhäng. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunäga i qat nañäm

masirhat.

17 Bä nga rhoqoräkt i ngua lu qa dä arpus na ngo samäk säng aa qar toqor qre i sa ngua ñäp. Näkt ka mu aa rhäqyet ama märmär et pät gua rhäng bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, "Qale ngit len. Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo.

18 Aingo di qärak na ngo rhäkt i ama ngätdäqäm ga. Nak sa ngua ñäp sokt di as ngäni lu ngo i rhäkt di ama iarqa na ngo vasägos. Bä mamär väti a ngo iva ngun me bä isiska mät ama tmoneem sämät ama tñäpki bä sämät ama ñäpta arha ivärhäs.

19 Näkt täkt diva ngi säm iarhongäkt kärqärhong i ngia lu irhong. Ngi säm iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di ngiat lu irhong bä sävät kärqärhongni iva irhong ngä rhäranas nasot.

20 Bä iarhongäkt di rhoqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng gärangätni i ngia lu ngät mät ngua rhäqyet näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang di ngärhi sameng doqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng di ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna bä ba ama qatnanaktpämäda nämät ama ngärhäqyet da unbam ama värhap kärqapni i ap nga e väti ama ngärhäktka ma Esia. Dap ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang di ama qatnanaktpämäda nämät iaväkt ama ngärhäqyet dä unbam ama värhap."

2

Sage Ama Qatnanaktpämäda Nämät Ama Värhäm Ma Efesus

1 Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämäda nämät ama värhäm ma Efesus kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Rhängät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng mät aa märmär et aa rhäqyet näkt kat tet mänguräp ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da

ama tlang gärangät i rha mualat na ngät na ama gol.

² “Nguat dräm angäna lat bä säävät kärangätni angäna lat ama qrot ngät bä qärqos angän mämairäs ama qrot äs sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä nguat dräm i qaku ngänät dräm ba ngän ngän na ama ruvek kärarhani i arha lat di ama vu ngät bä qosaqi sa ngän siqut nä iarhakt kärarhae i rha qoar i rha di ma Ngämuqa aa ngangda sokt di qaku dap ngän lu mamär i rhi iras.

³ Sa ngän mon säda ama märän angärha ron sokt di ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap inguna nävät gu ngärhipki dap kaku anga märänga qa män näva angän bäs.

⁴ “Sokt di aomni nga e iva säävät a ngän di rhoqortäqyia, qaku angäna snäng bät a ngo rhoqor mudu narhoer.

⁵ Mamär iva vuk pät a ngän säävät angän mämairäs kärqosni i ngän sääp nävät a äs. Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät tangät täkt angäna lat ama vu ngät näkt pa saqi as ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ngän dualat nä irhong narhoer. Ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas dä va ngua rhän gem ngän bä va ngu rha angän lirhägi nae nämät arha släqyäas.

⁶ Sokt di ngän dät gu snängaqa säävät a nas di rhoqortäqyia, ‘Qaku nani a ngän mas na ama Nikolaskäna arha lat ama vu ngät toqor ngo i qosaqi qaku nani a ngo na arha lat.’

⁷ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väti a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät. Bä qärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs di qaku mamär iva ama unmem na qi ama tñäpk* qi nasangäm na qa.”

Sage Ama Qatnanaktpämäda Nämät Ama Värhäm Ma Smerna

⁸ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämäda nämät ama värhäm ma Smerna qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt kärak i ama rharimini bä ama tpäsini aa enge. Iaqäkt di qärak i sa qa ñäp dä saqi qa märanas bä rhäkt di ama ngätdäqäm ga.

⁹ “Nguat dräm i aingän di ngänit läk nani qärqärhongni iva mamär sa angäna iar sokt di ama qärhong bät a ngän nä qärqärhongni i ama vit nä irhong. Nguat dräm iarhakt kärarhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha arhä märhamän mava säävät a ngän. Sokt di iarhakt di qaku ama Judaqäna dap ta nämäni ma Sämga aa qärhae.

¹⁰ “Qale ngänit len ama märän gärangätni iva ngänät don säda angärha ron. Nguat tamän särhäm ngän iva ma Sämga qa rhu arhani nävät a ngän ba ama tpäskiarharhäng bä va qale ngän da ama märänga aa ron bät ama ngärhäqyisem ama qunäng. Mamär iva ngänät nanakt maengäktki i näma dä äkt bä ngäni ñäp inguna ngakt bä rhoqoräkt dä va ngu von ngän da ama vitnarha arhä qäbaut na ama iar.

¹¹ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väti a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät. Bä qärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs di qaku mamär iva ama unmem na qi ama tñäpk* qi nasangäm na qa.”

Sage Ama Qatnanaktpämäda Nämät Ama Värhäm Ma Pergamum

¹² Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämäda nämät ama värhäm ma Pergamum gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät

* ^{2:11} ama unmem na qi ama tñäpk Ama namuqa na ama mudäbäs di ma Jon gat tes äs i ama unmem na qi ama tñäpk.

täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vängi qäraktni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng.

13 “Nguat dräm äkt i qale ngän e. Iomäkt ama värhäm gärqom i qale ngän e di ma Sämgä qat turäkt nävä bäm. Bä ngäktki rhoqoräkt sokt di ngänät sangar mamär väť gu ngärhipki inguna qäqi väť ama rhodäm gärangätni rha veng ma Antipas kärakni i nguat nanakt na qa sā gua lat dä qaku rhäksot na angän gatnanakt nämäni ngo.

14 “Sokt di amni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, arhani ama ruvek nävät a ngän da e di rhat sangar sävät ma Balam aa rhisu iaqäkt kärak i qa rhodräp ma Balak iva qa rhäqäne sa ama Israelqäna bä rha mualat na ama lat ama vu ngät i rha mäs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät sage ama iaus kärangät i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. Dä qosaqi rha mualat na ama qavatka.

15 Dap kosaqi arhani rha e nävät a ngän di rhat sangar sävät ama Nikolaskäna arhä rhisu.

16 Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät angäna lat ama vu ngät. Ngakt bä nga qaku dä sa qorhäs iva ngua rhän sagem ngän bä va ngu arhäktgyäm sä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm iangärhakt ama rhisu na ama ulaqi arha singi nämät gua vängi.

17 “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väť a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Qärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha agung nävät ama ngaip ngät ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana. Näkt kosaqi va ngu von ga rha ama duiqa ama qulum ga sa ama ngärhipki ama iaräs na qi qäraktni i sa rha säm a qi väť a qa. Bä va iaqyäkt ama ngärhipki diva sokt

iaqäkt kärak i ngua von ga rhä iaqäkt ama duiqa qat dräm a qi.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Taiataira

18 Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Taiataira qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di ma Ngämuqa aa emga aa enge iaqäkt kärak i aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs dä aa qäriglem di iglem ngärhi sen doqor ama bras.

19 “Nguat dräm angäna lat bä angän lavuqi bä angän gatnanakt bä nguat dräm angäna lat na ama matnärhämne dä nguat dräm i ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä rhäkt di qaku rhoqor mäqi narhoer dap täkt di sa ngän dualat masirhat.

20 Sokt di aomni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, ngänät dräm angäna qlak nä ama ruqi qäraktni i qi rhoqor ma Jesebel sa arha lat ama vu ngät. Iaqyäkt di qia iras i qi di ma Ngämuqa aa vämginaqi. Bä nävät at tisu ama iraski na ngät dä qiat täqäne sā gua latta bä rhat tualat na ama qavatka dä rhat täs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät.

21 Sa ngua von gi rha ama uiu äm ama qäväläm iva qi näpgoer na nas nämät ama qavatka sokt di qaku nani a qi iva qia rhualat toqoräkt.

22 “Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngua rhualat sä qi iva aräm gi mäni lai. Näkt iarhakt kärarhae i qaku rha näpgoer na nas nämät ama lat ama vu ngät ti na qi diva ngu västämne na rha rhi na qi sämät ama märänga ama mor qa.

23 Näkt pa ngu veng iarhakt kärarhae i rhit päs arha rhäng. Bä nävät iomäkt dä va qunäga väť ama qatnanaktpämda moe i aingo di iaqäkt kärak i qat dräm mamär na ama ruvek arhä snängaga bä arhä mädräm. Bä va ngo di ngu von asägäk

asägäk nävät a ngän da aa muvätki varhäm gärangätni aa lat.

²⁴ “Näkt täkt dä va ngu qoar na arhani nävät a ngän moe nae ma Taitataira aingän gärrarhae i qaku ngän det parhäm ma Jesebel at tisu bä qosaqi qaku ngänät dräm iangärhäkt kärangät i rhi qoar i ma Sämgä aa muräkt ama ngaip ngät mamär iva ngän äkt diva qaku ngu navon ngän da anda lat saqiqas.

²⁵ Dap pa sokt ngänät nanakt na ngo ma ama qrot bä va ngän det parhäm gu snängaqa bä dängdäng iva ngua rhän.

²⁶ “Näkt sage iaqäkt kärak i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä qat tu-alat parhäm gu snängaqa bä dängdäng bät ama qäväläm gärrqomni i rhäksot nä iarhongäkt moe diva ngu von ga rha ama qrot iva qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki.

²⁷ Bä va qät bon da rha ama muräkt ama qrot ngät. Bä iangärhäkt aa muräkt pa ngärhi nänbuk täm da bä ama mälirhongmälirhong na rha rho-qor qre i rha anbuk ta ama rhi-manäkmatki qäraktni i rha mualat na qi na ama bääñbäñgi. Iangärhäkt aa qrot diva ngät toqor ama qrot kärangätni i sa ngua rha ngät nage gu mam.

²⁸ Näkt kosaqi sage qärak i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rhä ma Qunängäm.

²⁹ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väti a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät.”

3

Sage Ama Qatnanaktpämäda Nämät Ama Värhäm Ma Sardis

¹ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämäda nämät ama värhäm ma Sardis kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i qat sanganangäti

ama ngärhäqyet da udiom na ngät ngä na ama ngärhäqyet da udiom ama qäeng.

“Nguat dräm angäna lat. Ama ruvek ti qoar i ngänät däqäm sokt di nak sa ngän ñäp.

² Mamär iva ngän däranas bä va ngäni sämaqrot na angäna lat i varis iangärhäkt angäna lat ngä nañäp inguna ngua lu i angäna lat di qaku rhäkmamär na ngät dä gu Ngämuqa aa saqong.

³ Mamär iva ngän du angän snäng säävät ama rhisu qärangätni i sa ngän da ngät bä ngän nari ngät. Mamär iva ngän det parhäm ngät dä va ngäni näpquoer na nas. Dap ngakt bä qaku ngän namäranas dä va ngua rhän doqor ama suaqa bä va qaku ngän naräm i väti agi a qäväläm mamär dä va ngua rhän gem ngän.

⁴ “Sokt di arhani rha e angäna ruvek ama marheka na rha e ma Sardis kärarhanni i qaku rha qävu arhä boi. Bä iarhakt ama ruvek diva rha rhon mät ama qulum ngät ama boi bä va rhat tet ti na ngo inguna arha lat di ama mär ngät.

⁵ Näkt iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva qa rhoqor ta iva qa rhon mät ama qulum ngät ama boi. Bä va qaku ngu narhar aa ngärhipki nae näva ama abuk na ama iar dap pa ngua rhes aa ngärhipki bä gu mamäk kä na aa enselqäna.

⁶ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väti a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämäda Nämät Ama Värhäm Ma Filadelfia

⁷ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämäda nämät ama värhäm ma Filadelfia qärrangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i ama qumärqumär qa dä ama engäktki na qa qärak i qa rhoqor ama vitnaqa

ma Devit kärakni i aa qrot iva qat tares pät ama ruvek arha rhäng bä va rhat don sae ma Jerusalem dä qosaqi iaqäkt kärak i aa qrot iva qät tar mät ama tmongi qäraktni i qaku mamär vät aung iva qä väs mät ki bä qosaqi qät päs mät ama tmongi qäraktni i qaku mamär vät aung iva qä rhar mät ki.

8 “Nguat dräm angäna lat. As ngäni lu i ngua mu ama tmongi vä gi qamäs käraktni i sa ngua rhar mät ki bä iaqyäkt ama tmongi di qaku mamär iva aung gä naväs mät ki. Nguat dräm i angän grot di qaku ama mor ngät. Sokt di sa ngänät sangar mamär vät gua enge dap kaku ngän narhäqyas nä gu ngärhipki.

9 Nak ngäni lu iva iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Sämgä aa qärhae qärarhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha sokt di qaku engäktki na rha dap ama iras mät ta diva ngua rhualat sä rha iva rha rhän bä va rhi sáp samäk säng angäna qar dä va qunäga vät a rha i sa gua snäng bät a ngän.

10 “Näkt nguna nävät iomäkt i sa ngänät sangar mamär vät gua enge bä ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap dä va ngua rhumaiar ngän nämäti ama qäväläm na ama enges ka ama märänga qärakni iva qa rhän bät ama ivätki moe ivakt iva qä siqut nä iarhakt kärarhae i qale rha mäni ama ivätki.

11 Qorhäs iva ngua rhän. Dap koki as mamär iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva varis aung gä narha angän gäbaut na ama iar.

12 “Iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva nguat pät sä qa i ama suqläm na qa vä gu Ngämuqa aa ansäspämgi. Bä va qale qa mas päm gi. Näkt pa ngu säm ma Ngämuqa aa ngärhipki mäni qa näkt sävät ama iar äm ama värhäm angät ngärhipki ma Jerusalem gärqomni iva äm ngä rhän na rhävuk näda ama usäpkı arha ron nage gu Ngämuqa. Näkt pa qosaqi ngu säm gu ngärhipki ama iaräs na qi mäni qa.

13 Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämäti ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämäda Nämäti Ama Värhäm Ma Laodisia

14 Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämäda nämäti ama värhäm ma Laodisia qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i rhat tes ka i ma Ngäktki Rhoqoräkt kärak i qä sameng mamär na ama engäktki sävät ma Ngämuqa bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe.

15 “Nguat dräm angäna lat. Aingän di qaku ama umälet na ngän doqor ama rigi nämäti ama qotnaqoan bä qaku ama qärnas täm ngän doqor ama tmäs kärangätni i mamär iva ut täs ngät. Mai mamär iva ama umälet na ngän ura va ama qärnas täm ngän doqoräkt.

16 Sokt dinguna rhäkt di ama qärnas täm ngän maqälak dap kaku ama umälet na ngän mamär bä qaku ama qärnas täm ngän mamär bä äkt iva ngu qot na ngän nämäti gua vängi.

17 Nak ngän damän sävät a nas toqortäqyia, ‘Aiut di ama qärhongbärharha na ut bä mamär sä ut dap kaku urhit län nani guani.’ Sokt di qaku ngänät lu mamär i nak aingän di avuqi na ngän mamär bä ama ruvek diva rhi em arhä väs nävät a ngän bä qosaqi ama tläkta na ngän dä väsdät mät angän saqong dä qaku anga boi vät a ngän.

18 “Bä äkt i rhoqoräkt dä ngut bon ngän da ama mädräm ama mär ngät iva ngäni vodäm bät anga gol nagem ngo qärakni i ama mudäbäss ngä väs ka sa ama qlanäga nae bä qa män mamär iväkt iva ngän dän i ama qärhongbärharha na ngän näkt sävät ama boi ama qulum ngät iva ngän don mät ngät ivakt iva ngärhi ong angän släqyigleng nämäti ama qluqi. Näkt kosaqi va ngäni vodäm nagem

ngo vät ama rigi qäraktni i rha mualat na qi iva qiat tumäräs pät angän saqong bää va ngän du qi mät angän saqong ivakt iva saqi ngänät nañäm.

¹⁹ “Ama ruvek moe qärarhani i gua snäng bät a rha di nguat dräm ngur qur a rha rha arha lat ama vu ngät bää qosaqi nguat turäkt täm da. Bää nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän däranas ma ama qrot bää va ngäni näpgoer na nas.

²⁰ Nak sa aingo rhe. Sa nguat mair ge ama tmongi bää ngut kut. Ngakt bää aung gat nari gua eguinga bää va qä rhar mät ama tmongi dä va ngua rhon sagem ga bää va ngu na qa dä qä na ngo un däs.

²¹ Näkt sage iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä va ngu von ga rha ama rhares iva qa rhuqun gem ngo vägu mämugunäs nak kop toqor ngo i sa ngua män näva ama vuini angät tpäs bää rhäkt di nguat muqun ge gu mamäk pa aa mämugunäs.

²² “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät.”

4

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Bää nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä sa dä gu saqong dä ngua lu ama tmongi qäraktni i qiat mair dap sa rha rhar mät ki da ama usäpki arha ron. Näkt iaqäkt ama eguinga qärak i qa rhoqor ama biugal aa eguinga qärak i mai ngua nari i qat tamän särhäm ngo di qa qoar na ngo rhoortäqyia, “Ngi ang namäk sarhe ivakt iva ngu qur a nge rhä iarhongäkt iva irhong ngä rhäranas nasot.”

² Näkt kaku qale qale dä sa ama Qloqaqa qa märanas na ngo bää da ama usäpki arha ron e väti gu saqong dä ngua lu ama vitnaqa aa mämugunäs kärqosni i akni qat muqun mät äs.

³ Iaqäkt kärak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs di aa släqyige ngärhi sen masirhat toqor ama duiqa qärakni i qunäga mät ka ama jaspa dä qosaqi ige ngärhi sen doqor ama duiqa qärakni i ama qurät ka ama konilian. Näkt ama qularqa qärakni i qa rhoqor ama duiqa qärakni i ama irhiar qa ama emeral di qa ing namet iosäkt ama mämugunäs.

⁴ Namet iosäkt ama mämugunäs di qale amekni ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet nä imek ama vitnarha arhä mämugunimek dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta di rhat muqun mät imek. Iarhakt ama narhoerta di rha mon mät ama qulum ngät ama boi näkt kale ama vitnarha arhä qäbaut kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol da arhä väs.

⁵ Näkt nämät iosäkt ama mämugunäs di ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska. Mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät dang. Bää iangärhakt ama lirhäng di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät.

⁶ Näkt kosaqi mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ani qärqäni i ini rhoqor ama garäksa na ama glaskärakni i ama qunäga mamär mät ka.

Näkt pät ama mämugunäs angät kämirigleng dage rhage näkt muk dä ngärharon di qale angätni ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos. Langärhakt di rhäqäp pät a ngät i nävät angät tpäs bää rhämane väti a ngät moe na ama saqong bää da angärha ron bää va angärha rhäng.

⁷ Ama narhoerqa nävät iangärhakt kärangät i ngät däqäm di qa rhoqor ama laion. Ama udiomnaqa di qa rhoqor ama bulmakao. Ama dävaungnaqa di aa saqongait di it toqor ama ruqa aa saqongait. Ama levaetnaqa di qa rhoqor ama brasaqa qärak ni i sa qa vräas aa qivaerhitnäm.

⁸ Iangärhäkt ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di asägäk asägäk nävät a ngät di aa ngärhäqyet da sägit na aa qivaerhitnäk. Näkt täqäp pät a ngät moe na ama saqong bää qosaqi sääv angät kivaerhitnäk angärha rem. Vät kunäng bää näp bängang dä qaku mämae väät a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa, ama qumärqumär qa di ma Engeska ma Ngämuqa
iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm
gärak i sa qale qa mudu bää qale qa rhäkt bää va as pa qa rhän.”⁴

⁹ Näkt pasägos toqoräkt i iangärhäkt kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos di ngärhit bon da ama murhämeska dä ama qutdrir bää ngät tes ama mär sagem ga iaqäkt kärak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs kärak iva qale qa bää mirhup

¹⁰ dä qosaqi ama ruqa ama rhäktäm ga da levaet na rha ama narhoerta rhi nän da arhä quum sä nas da ama mämugunäs angät saqong sagem ga qärakni i qat muqun mät äs bää rhi nänsä sagem ga qärak iva qale qa bää mirhup bää mirhup. Rhat tu arhä qäbaut mäk da ama mämugunäs angät saqong näkt tat tamän doqortäqyia,

¹¹ “Ainge di aurha Engeska bää aut Ngämuqa
bää sokt nge di mamär iva ngit ta
ama murhämeska dä ama qrot
bää va rhit sämamor na nge
inguna varhäm gi snängaqa maräkt dä
ngia säm iarhongäkt moe
bää rhäkt di qali lirhong.”

5

Ma Jon Ga Lu Ama Ilotka Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip Ama Rhoem Ga

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ilotka na ama abuk kärakni i rha säm ama enge väät a qa rhage

dä rhage mät iaqäkt aa märmär et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämugunäs. Iaqäkt ama ilotka di sa rha däktgyäm bät a qa bää väspämne na qa na ama ngärhäqyet da unbem na angätni qärangätni i ngät toqor ama qrot ngät ama nängneng.² Näkt ngua lu ama qrot ka ama ensel i qat tamän masirhat toqortäqyia, “Auge di ama mär aa lat kärakni i mamär iva qän baktgyäm sa ama qrot ngät ama märänängneng nae bää va qä rhäväkt da ama ilotka?”

³ Sokt di qaku aung da ama usäpki arha ron ura väät ivätki ura inamäk pa ama ivätki di mamär väät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka bää qop kä lu väm ga.

⁴ Bää nga ngua lu rhoqoräkt i qaku aung anga ruqa qärakni i mamär väät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka ura qä lu väm ga dä sa vrakt sä ngo bää ngut nok.

⁵ Dä akni nävät ama narhoerta qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Qale ngit nok. As ngi lu i ama laion nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Juda iaqäkt kärak i qosaqi qa nämäni ama vitnaqa ma Devit aa enevaqi di sa qa män nävää ama vuini angät tpäss bää äkt i qa di mamär väät a qa iva qän baktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem ama qrot ngät ama nängneng nae bää va qä rhäväkt da ama ilotka.”

⁶ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair muk mänguräp ama mämugunäs ngäna ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngäna ama ruqa ama rhäktäm ga da levaet na rha ama narhoerta. Iaqäkt ama sipsip ama rhoem ga di ngäkt kre i sa rha veng ga. Näkt da aa uväss di vur ama ngärhäqyet da unbem ama em näkt aa saqong ama ngärhäqyet da udiom. Iangärhäkt aa ngärhäqyet da udiom aa saqong di ma Ngämuqa aa qloqaqanangätki ama ngärhäqyet da udiom na ngät kärangätni i qa rhäkt na ngät sävät ama ivätki moe.

⁷ Dä iaqäkt ama sipsip ama rhoem ga qa met bää qa rha ama ilotka nämät

iaqäkt aa märmär et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämugunäs.

⁸ Näkt toqoräkt i sa qa rha ama ilotka dä qärangätni ama levaet na ngät kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rha an da arhä quum säng aa qar. Bä asägäk asägäk nävät a rha di qat sangar mät ani qärqäni i rhit kut mät ini qärqäni i ini rhoqor ama gita näkt ta sangar mät ama diskäna qärangätni i rhäqäp ngät na ama insens. Näkt iangärhäkt ama insens di ma Ngämuqa aa ruvek arha nän. ⁹ Näkt tit tong ama iaräs na qi ama mabuqi qäraktni i qiat tamän doqortäqyia,

“Ainge di ama märqa na nge iva ngi rha ama ilotka na ama abuk bä va ngin bältgyäm sa at nängneng ama qrot ngät nae inguna sa rha veng nge

bä qosaqi nä gi biaska dä ngia rhäksasot ama ruvek bä bä ma Ngämuqa qärarhani i ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama enge moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama ivärhimek moe

¹⁰ dä ngia mualat sä rha ivakt iva rha rhän i ama priskäna na rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm ivakt iva rhat tualat bä ba aut Ngämuqa näkt pa rhat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki.”

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua ñäm dä ngua nari ama eguinga qärakni i vät ama enselqäna arhä qän gärarhani i masirhat na rha mamär. Ama rhodäm sä iarhakt di qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha. Rha ing da ama mämugunäs ngä nä qärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos näkt ama narhoerta.

¹² Bä rhit tong masirhat toqortäqyia,

“Ama sipsip ama rhoem ga qärakni i rha veng ga di ama märqa na qa iva urhi ansäs sagem ga nävät aa qrot bä nävät aa mämägän bä nävät aa mär ngät aa mädräm bä nävät aa murhämeska bä qosaqi ama märqa na qa iva urhi qutdrir sagem ga bä va ut tes ama modämne sävät a qa!”

¹³ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua nari iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron bä vät ama ivätki bä inamäk pa ama ivätki bä va ama garäskä i iarhongäkt moe di irhong ngärhit tong doqortäqyia,

“Sagem ga qärakni i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämugunäs bä sage ama sipsip ama rhoem ga diva ama ansäs dä ama qutdrir dä ama murhämeska dä ama qrot bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot!”

¹⁴ Dä ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di ngä märhamän doqortäqyia, “Ngäktki rhoqoräkt!” dap ama narhoerta rha an da arhä quum sä nas bä rhi nänsäs.

6

Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet Da Sägäkt Ama Nängneng

¹ Nguat nañäm bä nguat lu ama sipsip ama rhoem ga i qä nänbäktgyäm sa ama narhoer qi ama nängnigi ama qrot ki nae nävät ama ilotka. Dä sa ngua nari akni nävät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän na ama eguinga qärakni i qa rhoqor ama iauska qärakni i vukdur väm ga i qa qoar toqortäqyia, “Ngi ang!”

² Dä ngua ñäm dä ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qärakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ama banara näkt ta von ga rha ama vitnaqa aa qäbautki. Iaqäkt ama ruqa di mes sä qa bä qä ngang bät ama hos aa rhäng ivakt

iva qat dän näva aa ikkäna arhä väsda ama ulaqi arha ron bää saqi as kängang ivakt iva qat tualat toqoräkt.

³ Näkt saqi rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama unbem na qi ama nängnigi nae dängua nari ama udiom na qa nävät kärangättni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa qoar toqortäqyia, “Ngi ang!”

⁴ Dä ngua lu akni ama hos ama qurät ka mamär. Näkt ama ruqa qärakni i qat muqun bät aa rhäng di ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qä sot na ama bulap nämäni ama ivätki dap pa qa rhäranas na ama ruvek arhä snängaqa iva rhi veng ne. Näkt ta von ga rha ama ulaqi arha singi ama uiu qi.

⁵ Nasot iangärhäkt dä ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama dävagukt na qi ama nängnigi nae dä sa ngua nari ama dävaung na qa nävät kärangättni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!” Dä sa ngua ñäm dä ngua lu ama iläñ ga ama hos. Näkt ama ruqa qärakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ani qärqäni i ini ngät nar nämät aa rhäkt tämane. Ianiäkt di ini ngärhi sameng irha ama qärhong angät märänga.

⁶ Näkt ngua nari vät ani angät kän gärqäni i ngäkt kre ama eguinga qärakni i qa män nä mänguräp ama levaet na ngät kärangättni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ama qäväläm ama gaini na äm mamär nävät ama kilogram na ama wit diva ama qunäga ama sägäk aa rhitsek dä ama qäväläm ama gaini na äm nävät ama dävaung ama kilogramgäna na ama barli* diva ama sägäk ama qunäga aa rhitsek. Dap pa qale ngi naslava na ama ngämung na ama olip kärangättni i ngärhit bon da ama oel ngä na ama qaulitnäk kärqitnäkni i itnäk ngärhit bon da ama wain angät gavam i varis ti nasek sa angärha tbodäm.”

* **6:6 ama barli** Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

⁷ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama levaet na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä sa ngua nari ama levaet na qa nävät kärangättni i ngät däqäm gärangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!”

⁸ Ngua ñäm dä ngua lu ama hos kärakni i aa släqyige di ama rhäbuäs mät ige. Näkt ama ruqa qärakni i qat muqun bät aa rhäng aa ngärhipki di ma Tñäpkı. Dap inamäk säng aa rhäng mamär di ma Nëpta Arha Ivärhäs kät päs aa rhäng. Näkt iom di in da ama qrot iva in datmät na ama ivätki sävät ama levaet nä imek ama ningimek. Näkt pät aosni ama nengäs di ama ruvek moe diva rhi ñäp. Arhani diva rhi veng da na ama ulaqi arha sen dap arhani diva rhi ñäp mät ama qärhuqi dap arhani diva rhi ñäp mät ama rämgi dap arhani diva ama släkt ama ur ngät ngärhi veng da.

⁹ Bää nga rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama ngärhäqyet na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä ngua lu ama ruvek arhä qloqaqa i qale ngät manao va ama laiqa na ama vodämes aa rem. Iarhakt ama ruvek di qärarhani i sa rha veng da inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä nävät arhä sameng sävät ma Jisas.

¹⁰ Iarhakt di rhit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ai gua Engeska ma Ngämuqa, ainge qärak i sokt nge bää ama qumärqumär nge mamär näkt ama engäktki nä gia lat, ngu lu va qäsnia mamär dä va ngia rhatnävämne na ama ruvek nämäni ama ivätki arha lat dä va ngia rhuvät pät a rha vät aut biaska aa uväs?”

¹¹ Näkt ta von asägäk asägäk nävät a rha rha ama boiqi ama uiu qi ama qulum gi näkt ta qoar na rha iva as kale rha mauiu maqälak dap pa dävarhäm na arhani ama ruvek kärarhani i qosaqı ma Ngämuqa aa latta na rha bää sävät ama qatnanaktpämäda qärarhae iva rhi veng da moe

iva rhoqor mudu ngän.

¹² Näkt sa ngua näm bäänguatu i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama nängnigi ama ngärhäqyet da sägäkt na qi nae nävät ama ilotka. Bää vät iomäkt ama qävääläm dä ama qunäga qa rhong na nas bää qa män i ama iläñ ga rhoqor ama iläñ äm masirhat ama bauläm dap ama equngi di qia rhong na nas bää qia män i ama qurät ki rhoqor ama biaska. Näkt toqoräkt pät iomäkt ama qävääläm dä ama qängängi ama enges ki qia män.

¹³ Bää ama qaeng ngärhit sáp samäk sävät ivät toqor ama ngämuga aa gavam i ngärhit sáp toqoräkt i ama laurqi ama qrot ki qi ses däm ngät sävät ama ivätki.

¹⁴ Näkt ama leqäs ngärhi inum nas bää äs ngät tet nae bää rhäksot na äs i rhoqor qre i rhi inum bät ama abuqit ama uiu it ma ama ilotka bääma dam moe ngäna ama urap moe di rha rut na ngät nae nämät angät släqyimek.

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dänguulu ama vitnarha nävät ama ivätki rhi na ama moräsa rha ama ruvek däama ulaqimärharhärhäkt arhä narhöerta däama qärhongbärharha däama qrot taama ruvek däama latta va arhani arha rem moe näkt sävät ama ruvek moe qärarhani i isiska väta rha di ngua lu i rha moe rha ngaip mätama qek dä mänguräp ama dui vätama dam.

¹⁶ Näkt ta näs sävät amadam ngäna amadui rhoqortäqyia, "Nak ngäni sáp säva aurha rhäng bääva ngäni ngaip ut nämät iaqäkt aa saqong gäarak i qat muqun mätama mämugunäs dä nämät amasipsip amrhoem ga aauraqi.

¹⁷ Inguna iaqäkt amaqunäga amamoräsa rha qamämärs qamämärgära i vuk sääna uraqi. Näkt ngu lu mamärvät auge ivaqa rhäqäne dä mamärnämät iangärhäkt in grot?"

7

Ama 144,000 Na Rha Ama Isaelqäna Rha Rha Ma Ngämuqa Aa Muqunängi

¹ Näkt nasot tangät täkt dänguulu amalevaet na rha amaelselqäna i rhat mair mät amalevaet na ngät amanarem bät amaivätki at tärhäkt. Iarhakt amaelselqäna di rhat sangaramalevaet amalaur ma amaqrot ivakt ivaqale angalaurqi qie vät amaivätki uravät amagaräskura vätanga ngämung.

² Nasot iangärhäkt dänguulu akni amaelsel i qat dän inamäk na äkt i vukpuk amaqunäganae näkt kät taani qärqäni imama Ngämuqa amangätdäqäm ga aa qäni iva rhat tuqunänbät näini. Näkt ka näs masirhat särhääiarhakt amaelselqäna amalevaet na rha qärarhae i sa rha von da rha amaqrot iva rhi slava na amaivätkidä amagaräskarhoqortäqyia,

³ "Qale ngän naslava na amaivätki qinama garäskanäkt amangämung bäädängdäng iva urhu amamuqunän däma Ngämuqa aa lattarähäqamäs."

⁴ Näkt nasot dänguulanari amarhodäm sa amaruvek nämäni amenepnämäni amenevaqi amamorqi ma Israel qärarhani isarha rha ma Ngämuqa amamuqunän di am 144,000 na rhamoe rhoqortäqyia,

⁵ nävät amenevaqi ma Juda di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Ruben di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Gat di am 12,000 na rha

⁶ dä nävät amenevaqi ma Aser di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Naptali di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Manase di am 12,000 na rha

⁷ dä nävät amenevaqi ma Simeon di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Livai di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Isakar di am 12,000 na rha

⁸ dä nävät amenevaqi ma Sebulun di am 12,000 na rha
dä nävät amenevaqi ma Josep di am 12,000 na rha

näkt nävät ama enevaqi ma Ben-jamin di ama 12,000 na rha. Näkt iarhakt moe di sa rha rha ma Ngämuqa aa muqunän.

*Ama Enges Ki Mamär Ama Guläñgi
Na Ama Ruvek Nävät Ama Ivärhimek
Moe*

⁹ Näkt nasot iangärhakt dä ngua ñäm dä ngua lu ama enges ki mamär ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha moe. Iarhakt ama ruvek di rha nävät ama ivärhimek moe bä nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe qärrahani i rhat mair da ama mämugunäs angät saqong dä da ama sipsip ama rhoem ga aa saqong. Rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät näkt ta sangar mät ama ngämung ama pam angä rhäqyitnäk ivakt iva rhi sameng irha arhä märmärgem

¹⁰ näkt ta näs masirhat toqortäqyia,

“Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa iaqäkt kärak i qat muqun mät ama vitnaqa aa mämugunäs bä ngät nage ama sipsip ama rhoem ga!”

¹¹ Ama enselqäna moe di rhat mair namet ama mämugunäs bä namet ama narhoerta bä namet kärangät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos dä arpus na rha moe samäk i arhä saqongitnäk samäk säng ama mämugunäs bä rhi nänsäas sage ma Ngämuqa

¹² i rhat tamän doqortäqyia,

“Ngäktki rhoqoräkt!
Mamär iva ama ansäas dä ama murhämeska
dä ama mär ngät ama mädräm dä
ama ansäas i rhat tes ama mär
bä ama qrot moe
sage aut Ngämuqa bä mirhup bä
mirhup bä va qaku rhäksot!
Ngäktki rhoqoräkt!”

¹³ Näkt akni nävät ama narhoerta qa snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu guavek koe rhakt täkt kärarhae i

rha mon mät ama boi ama uiu ngät ama qulum ngät bä ngu lu rha män na qoe?”

¹⁴ Dä ngua muvät toqortäqyia, “Morqa, sa ngiat dräm.”

Dä qa qoar toqortäqyia,

“Rhärha rhäkt di iarhakt kärarhae i rha mäqäne dä mamär i rha met da ama qäväläm na ama enges ka ama märänga aa ron bä rha di sa rha rhor arhä boi ama uiu ngät ama qulum ngät pa ama sipsip ama rhoem ga aa biaska bä ngä män i ama qulum ngät.

¹⁵ Bä äkt i qale rha dä ngärhaväm nä ma Ngämuqa aa mämugunäs bä rhat tualat bä ba qa vät kunäng dä näp bängang ba aa ansäspämgi.

Näkt iaqäkt kärak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs diva qale qa gem da bä va qä vräs aa ungi daver mä rha.

¹⁶ Näkt pa saqi as kaku mamär iva anoeng mä rha bä va qaku mamär iva aqäsäk ta.

Dä qaku mamär iva rhi nanari i aruan mät ama qunäga ura mät anga qärnaqi saqi as nani i.

¹⁷ Inguna ama sipsip ama rhoem ga qärrakni i qale qa va ama mämugunäs diva qät lu vät a rha näkt pa qä rhoer nanokt ta sämäni ama qotnaqoan gärangätni i ngärhit bon da ama ngätdäqäm gi ama rigi.

Näkt ma Ngämuqa va qä rhäksot na arhä näknok moe.”

8

*Ama Ngärhäqyet Da Unbem Na Qi
Ama Nängnigi Dä Ama Dis Na Ama Gol
Iva Särha Ama Insens*

¹ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem na qi ama nängnigi nae nävät ama ilotka dä qaku ngua nari vät guani angät kän dap sokt mänadin mamär da ama

usäpkı arha ron bät ama mor äm ama qäväläm nävät ama aua.

² Dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna iarhakt kärarhae i rhat mair dä ma Ngämuqa aa saqong i sa rha von da rha ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqäna.

³ Dä akni ama ensel qärakni i qat sangar mät ama dis kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol di qa män bä qa mair ge ama laiqa na ama vodämes. Dä rha von ga rha ama insens masirhat ivakt iva qä väs ngät ngä nä ma Ngämuqa aa ruvek moe arha nän bät ama laiqa na ama insens dä ngärhaväm na ama mämugunäs kärakni i rha mualat na qa na ama gol.

⁴ Bä ama insens angät butbutki qi nä ma Ngämuqa aa ruvek arha nän ngärhi nän dävit dä ma Ngämuqa aa saqong nämät ama dis mät ama ensel aa rhäkt.

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä iaqäkt ama ensel qa rha ama dis bä qa rhäqäp ka na ama mudam nävät ama laiqa na ama vodämes näkt ka rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki. Bä nga rhoqoräkt i qa rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki dä vukpukdur va ama iauska dä ama dädriŋ dä ama iauska qät ñäm dä ama qängangi qia män.

Ama Narhoer Ngät Ama Levaet Na Ngät Ama Biugalqäna

⁶ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna qärarhani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama biugalqäna qärangätni i rha rhäkmu na nas iva rhi es a ngät.

⁷ Ama narhoer qa ama ensel qa es aa biugal dä ama suigi at mädäqap na ama ais dä ama mudämgi nävämne na ama biaska ngä män bä rha rhon na ngät tämane sävät ama ivätki. Bä nasot toqoräkt dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama ivätki ngä mang dä

ama ngämung moe dä ama mran moe vät iomäkt ama qäväläm ngä mang.

⁸ Nasot iangärhäkt dä ama udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu i rha rhon na aktni samäk säva ama garäskä qäraktni i qi rhoqor ama enges ki ama damgi qäraktni i rhäptäpkä vät a qi moe. Näkt ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama garäskä moe di äm ngä rhong na nas ma ama biaska

⁹ dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap nä iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngät däqäm bä garäskä di irhong ngä ñäp. Näkt kosaqi ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama mlaus moe di mava na ngät.

¹⁰ Näkt nasot iangärhäkt dä ama dävaung na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama enges ka ama qaega qärakni i qat dang masirhat toqor ama lirhäga qa sáp tämane nämät ama leqäs säva ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama reng moe bä qosaqi qa sáp toqoräkt di säva ama reng mät ama qotnaqoan.

¹¹ Bä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama reng moe di ngä rhong na angät märmät bä ama valak mät ngät bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta ñäp toqoräkt i rha näkt iangärhäkt ama reng. Iaqäkt ama qaega aa ngärhipki di ma Valakmätka*.

¹² Näkt nasot iangärhäkt dä ama levaet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama qunäga moe di bängangit mät äm dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama qaeng moe di bängangit mät ngät. Bä ama qäväläm ama sägom nämäni

* ^{8:11} ma Valakmätka Ma Valakmätka di aomni ama ngämungäm gärqomni i äm angät kärhopka di ama valak mät ka mamär.

ama qävälap ama däpguap na ama qunäga vät kunäng di qaku äm nae dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama neraqa näp bängang di qaku äm nae.

Ama Brasaqa Qa Sameng Iva Ama Määränga Ama Mor Qa Qa Rhän Bät Ama Ivätki

¹³ Näkt nga rhoqoräkt i nguat nañäm dä ngua nari ama brasaqa qärakni i qä vrap tävuk daver mä ngo mät a leqäs i qät näs masirhat toqortäqyia, “Avuqi, avuqi, avuqi nä iarhakt kärarhae i rha e mäni ama ivätki inguna sa arhani ama dävaung na rha ama enselqäna di sa rha rhäkmu na nas iva rhi es arhä biugalqäna!”

9

Ama Biugaliom Ama Ngärhäqyet Na Qa Dä Ama Ngärhäqyet Da Sägäk Na Qa

¹ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu ama qaega iaqäkt kärak i sa qa sáp nämät ama leqäs samäk sämäni ama ivätki. Näkt iaqäkt ama qaega di rha von ga rha ama aki sämät ama uqupka aa tmongi qärakni i qaku aa anga ribit.

² Näkt pät ama qäväläm gärqomni i qa rhar mät iaqäkt ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit dä väs da ama butbutki masirhat bä qia an dävit toqor ama butbutki nämät ama mudäbäs ama mor äs. Bä bängangit mät ama qunäga aa saqong dä mät ama leqäs nage ama butbutki nämät kä uqupka.

³ Näkt nävä iaqyäkt ama butbutki dä väs da ama mes bä ngä ang dämane sämäni ama ivätki. Iangärhäkt ama mes di rha von ngät ta ama qrot toqor ama rhäm nämäni ama ivätki.

⁴ Näkt ma Ngämuqa qa qoar nä iangärhäkt ama mes iva qale ngä naslava na ama mrän nämäni ama ivätki ngä na ama ngämung näkt säävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät dän bät ama ivätki dap pa sokt ngärhi sangäm na ama ruvek kärarhani i

qaku qale ma Ngämuqa aa muqunängi da arhä qamäas.

⁵ Iangärhäkt ama mes di qaku rha von ngät ta ama qrot iva ngärhi veng da dap pa ngärhi sangäm na rha mamär vät ama ngärhäqyet ama eqoan. Näkt ama ruanini qärqäni iva ini ngärhi sangäm na rha di ini rhoqor ama ruanini rhoqoräkt i ama qutdäqänoga qa qut anga ruqa.

⁶ Bä va vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek pa rhi ñäm nani anga is kärangätni iva rhi ñäp näväm ngät sokt diva rhi siqut dä qaku. Bä va nani a rha masirhat iva rhi ñäp sokt diva qaku rhi nañäp.

⁷ Iangärhäkt ama mes di ngät toqor ama hoskäna qärangätni i ngä rhäkmu na nas nani ama ulaqi. Da angät päs di sa ngä mu arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama vitnarha arhä qäbaut kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol näkt angät saqongitnäk di itnäk toqor ama ruvek arhä saqongitnäk.

⁸ Näkt angät käseng di ama uiu ngät dä angät keng di ama mor ngät dä ama näsnäc ngät toqor ama laiongäna angät keng.

⁹ Näkt ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha angät brärhap di ngäkt kre rha mualat na ngät na ama ain. Dä angät kivaet ngärhit nok täm mes masirhat toqor qre i dädinga sa ama hoskäna ngä na ama ulaqimärharhärhakt arhä rhingangmätngät kärangätni i värvär ngät i ngärhi ngang sämät ama ulaqi.

¹⁰ Iangärhäkt ama mes angärha iqur di ngät toqor ama rhäm angärha iqur bä ngärhit bon da ama ruanini rhoqor ama qutdäqänong gre i ngärhi qut mä nge. Bä ama qrot nga e mät angärha iqur iva ngärhi sangäm na ama ruvek pät ama ngärhäqyet ama eqoan.

¹¹ Näkt iangärhäkt ama mes di angärha vitnaqa qa e qärakni i qale ngät pa aa rem. Iaqäkt ama vitnaqa di ama ensel qärakni i qät lu vät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit. Nak aa ngärhipki na ama Judaqäna

arha enge di ma Abadon dap aa ngärhipki na ama Grikkäna arha enge di ma Apolian.*

12 Sa ngua lu ama narhoer qa ama märänga na ama iräski ama mor qi bää rhäksot dap as pa ama udiom ama märäniom diva in dän.

13 Dä sa ngua lu ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel i qa es aa biugal dä ngua nari ama eguinga qärakni i qat dän nämät ama levaet ama em gärangätni i ngät mair tävit mät ama levaet ama narem bät ama laiqa aa rhäkt na ama insens kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol bää qale qa dä ma Ngämuqa aa saqong.

14 Iaqäkt ama eguinga di qa märhamän särha ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qärakni i qat sangar mät aa biugal toqortäqyia, “Va ngia rhuisiska vät ama levaet na rha ama enselqäna qärarhani i rha väsärhäm da mäni ama enges ki ama rigi ma Yufretis.”

15 Bä rhoqoräkt dä rha muisiska vät iarhakt ama levaet na rha ama enselqäna qärarhae i sa qale rha na ama rhäkmunanaska iva nani rhom däkt ama qäväläm maräkt kärqom i ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a äm iva rhi veng ama sägom ama qäväläm nämäni ama däpguap ama qäväläp na ama ruvek moe.

16 Näkt ngua nari ama rhodäm sa ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskäna angärha rhäng di ama 200,000,000.

17 Ama hoskäna ngä nä iarhakt kärarhae i rhat muqun bät angärha rhäng gärarhae i ngua lu rha mät gu ñämñämgi di rha rhoqortäqyia, ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha arhä brärhap di ama qurät ngät dä ama blu ngät dä ama qabus täm ngät. Ama hoskäna angät päs di ngät toqor ama laiongäna angät päs. Näkt nämät angärha väm dä vukpuk sa ama mudämgi ngä na ama butbutki näkt säväet ama dui qärangätni i ngät dang na ama qärnaqi

masirhat mamär qärangäti rhat tes ngät i ama salfa.

18 Näkt iangärhäkt ama dui ngäna ama mudämgi näkt ama butbutki qärangätni i vuk sä ngät nämät angärha väm di ngä veng aomni ama qäväläm ama sägom nämäni ama qäväläp ama däpguap na ama ruvek moe.

19 Iangärhäkt ama hoskäna angät krot di nga e mät angärha väm dä mät angärha iqur inguna angärha iqur di ngät toqor ama uiuvärhirkong näkt angärha iqur angät päs di ngät toqor ama uiuvärhirkong angät päs. Bä angärha iqur ngärhit kut dä ngät tu ama vospöös.

20 Näkt arhani ama ruvek moe nävät ama ivätki qärarhani i qaku sokot na rha dä iaqäkt ama märänga na ama iräski ama mor qi aa ron di qop kaku rha näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät. Qop kaku mae väti rha i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus dä sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dä na ama bras dä na ama dui dä na ama ngämung gärangäti qaku mamär väti a ngät iva ngät nañäm ura ngät nari ura ngät tet.

21 Bä qosaqi iarhakt ama ruvek di qaku rha näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät i rhi veng ama ruvek dä rhat tualat na ama rhaqyao dä nämät arhä qavatka dä arhä suaqa.

10

Ama Ensel Näkt Ama Ilotka Na Ama Abuk Ama Gaini Na Qa

1 Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama qrot ka ama ensel i arhar sä qa inavuk näda ama usäpkı arha ron. Iaqäkt ama ensel di aa boiqi ama uiu qı di na ama eqoeqi näkt kale ama qularqa daver mä qa. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunäga dä aa qar di ngät toqor ama säqoe ama mudämgi väti a ngät kärangätni i ngät mair.

* **9:11** Ma Apolian di at tarimini di ama ruqa qärakni iva qä slava nä iarhongäkt moe.

² Näkt kat sangar mät ama ilotka na ama abuk ama gaini na qa mät aa rhäkt kärakni i sa rha rhäväkt däm ga. Näkt ka ven na aa märmär et aa qäraet pä garäskä dap ka ven na aa sael et aa qäraet pät ama ivätki rhäqäsäk

³ näkt ka näs masirhat i iaqäkt aa eguinga di ngäkt kre vät ama laion aa qän. Bä rhoqoräkt i qa näs masirhat dä ngua nari vät ama ngärhäqyet da udiom ama iaus angät kän gärangätni i vukdur väm ngät bä ngät tamän.

⁴ Bä nga rhoqoräkt iiangärhäkt ama ngärhäqyet da udiom ama iaus ngät tamän dä sa mai iva ngut säm angärha enge sokt di ngua nari ama eguinga näda ama usäpkı arha ron i qa märhamän doqortäqyia, “Va ngi ngaip iangärhäkt ama enge qärangätni i ama iaus ama ngärhäqyet da udiom ngä märhamän bät a ngät dap pa qale ngi nasäm a ngät.”

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ensel iaqäkt kärak i sa ngua lu qa i qat mair i qat naven bä garäskä dä rhäqäsäk pät ivät di qa sek aa märmär et aa rhäqyet iva säda ama usäpkı arha ron.

⁶ Näkt ka mu nävät ma Ngämuqa aa ngärhipki qärakni i ama ngätdäqäm ga vasägos bä qaku aa anga tpäsimi iaqäkt kärak i qa säm ama usäpkı bä ama ivätki bä ama garäskä näkt säävät iarhongäkt moe väm ngät di iaqäkt ama ensel qa märhamän doqortäqyia, “Sa rhäkmamär i ama qäväläm dom däkt. Saqi as kaku va qale ma Ngämuqa nani guani

⁷ sokt di vät ama qunäng doqoräkt kärangätni iva sa ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä va ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät diva rhäkmamär na ngät mamär. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät di iangärhäkt kärangät i qa märhamän särha aa latta dä aa vämginarha na ngät.”

⁸ Näkt saqi as ama eguinga qärakni i ngua nari qa näda ama usäpkı arha ron ga qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngia rhet bä ngi rha ama ilotka ama gaini na qa qärakni i qale qa i sa

ra rhäväkt däm ga mät ama ensel aa rhäkt kärakni i qat mair va ama garäskä dä vät ama ivätki rhäqäsäk.”

⁹ Dä sa ngua met bä sage iaqäkt ama ensel bä ngua nän ga iva qä von ngo rha ama ilotka ama gaini na qa. Näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi rha qa bä va ngia äs ka. Iaqäkt ama ilotka diva ama mär mät ka vät ngia qän doqor ama mäsuqi dap pa qä näpgoer na nas bä va mäqoerhäkt mät ka dä gia ron.”

¹⁰ Dä ngua met bä sage qa ensel bä ngua rha ama ilotka ama gaini na qa nämät aa rhäkt bä ngua mäs ka. Aa märmät di ama mär mät ka rhoqor ama mäsuqi. Sokt di ngä nasot toqoräkt i sa ngua mäs ka dä mäqoerhäkt mät ka dä gua ron.

¹¹ Näkt iaqäkt ama eguinga qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Saqi as pa ngi sameng nä iarhongäkt kärqärhong iva ngu qur a nge rhäm irhong iva säävät ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek maos maos bä nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama enge maos maos bä säävät ama rhäqäp na rha ama vitnarha.”

11

Ama Ruiom Ama Udiom Ini Sameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä akni ama ensel qa von ngo rha ama muqutka qärakni i rhit ta ama siutka nävät a qa qärak i qa rhoqor ama tlagä näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngi rha ama siutka nävät ma Ngämuqa aa ansäspämgi qi na ama laiqa na ama vodämes näkt pa ngi rhodäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhi nänsäse.

² Dap pa ngia rhetdäm särhäm iom namäk ama ivärhäm namet ama ansäspämgi iva qale ngi narha ama siutka nävät a äm inguna iomäkt di sa ma Ngämuqa qa von ama Jentailqäna rhä bäm. Iarhakt ama Jentailqäna diva rhi naengmät na ama värhäm ama mor äm ama qumärqumäär äm ma Jerusalem bä va

rhi slava na äm bät ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan*.

³ Näkt pa ngu von gua ruiom ama udiom gärqiomni i ini sameng nä gua enge rha ama qrot bät va in damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo vät ama 1,260 na ngät ama qunäng näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va in don mät ama iräski at boi."

⁴ Rhiom däkt ama ruiom di ama ngämungiom ama olip dä ama lirhängiom gärqiomni i inät mair da ama tlang gärqiom i inät mair dä ma Ngämuqa qärak i qat turäkt bät iarhongäkt moe mäni ama ivätki aa saqong.

⁵ Näkt ngakt bät aug gä siqut iva qä sangäm na iom dä vukpuk sa ama mudämgi nämät ina väm bät qit päs ina ikkäna. Bät nävt tom däkt dä ut lu i iaqäkt kärak i nani a qa iva qä sangäm na iom diva qoki qä ñäp toqoräkt.

⁶ Rhiom däkt ama ruiom diva in grot iva ini väsärha ama leqäs iva qale anga soeng bät ama qäväläm doqoräkt i in damän bät ma Ngämuqa aa enge. Näkt pa in grot iva ini näpgoer na ama reng ma ama biaska bät va qosaqi in grot iva init bon da ama märän maos maos sävät ama ivätki qre i nani a iom iva rhoqoräkt.

⁷ Näkt pät ama qäväläm gärqiomni iva ini sot nä in sameng dä va ama släktka ama ur qa qärakni iva qa rhän nämät ama uquupka qärakni i qaku aa anga ribit pa qa rhäranas na ama ulaqi sävät a iom bät va qa rhän näp in bäs i qä veng iom.

⁸ Näkt pa in släqyiglem diva iglem ngät namas mäni ama enges äm ama värhäm ma Jerusalem angärha iska ama mor qa iomäkt kärqom i sa rha edämsäs pät ina Engeska mäni ama sämänanamuqa vä bäm. Arhani ama ruvek di rhat dräm dat tuqut tä bäm nä ma Sodom bät qosaqi ma Isip.

⁹ Bät va vät ama dävaung ama qunäng näkt sävät ama qäväläm nämäni ak ama qunäga diva ama

ruvek nävt ama ruvek maos maos bät nävt ama enep maos maos bät nävt ama enge maos maos bät nävt ama ivärhimek pa rha rhän bät va rhi lu in släqyiglem sokt diva qaku rhi narhares iva rhi namu iom mät anga ñäpta arha lek.

¹⁰ Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva märmär gem da inguna sa in ñäp bät nävt arhä märmärgem dä va rhit täk na ama väntbon bät ba ne inguna rhiom däkt ma Ngämuqa aa vämginaiom sa in bon da ama märän masirhat bät ngä slava na ama ruvek nämäni ama ivätki.

¹¹ Sokt diva nasot ama qunäng ama dävaung näkt ama qäväläm nämäni ak ama qunäga dä ama qänäqaqa na ama iar nage ma Ngämuqa va qa rhän säväm iom bät va in dair bät ama ruvek kärarhani iva rhi lu iom dä va rhit len masirhat.

¹² Näkt nasot dä in nari ama eguinga näda ama usäpkı arha ron i qä qoar toqortäqya, "Ini ang namäk sarhe." Dä ina ikkäna rha lu iom i ini an dävit pa ama eculäm säda ama usäpkı arha ron.

¹³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm mamär dä ama enges ki ama qängängi qia qoep bät ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nämäni ama mor äm ama värhäm moe di mava na äm mamär. Ama rhodäm sa ama ruvek kärarhani i ama qängängi qia veng da di ama 7,000 na rha. Dap iarhakt kärarhae i qaku rha ñäp di rhit len masirhat bät rhoqoräkt dä rhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa qärakni i qat turäkt da ama usäpkı arha ron.

¹⁴ Sa rhäksot na ama udiom na qa ama märänga na ama iräski ama mor qi dap pa qorhäs iva ama dävaung na qa ama märänga qa rhän.

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Biugal

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua nari ama

* ^{11:2} ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan Rhom däkt ama qäväläm di äm doqorne na ama 1260 na ngät ama qunäng dä qosaqi äm doqorne na ama dävaung näkt ama qorhäm na ama qoeo.

eguin da ama usäpki arha ron i ngät tamän masirhat toqortäqyia,

“Ama muräktpäm nämäni ama ivätki di sa ngä män i aurha Engeska ma Ngämuqa qä na aa ar-mengdämsävärhaqa ma Krais in Muräktpäm

bä va qale iangärhakt ama Muräktpäm ba aurha Engeska aa muräkt bä mirhup bä mirhup bä va qaku angät tpäsini!”

¹⁶ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta qärrahani i rhat muqun mät arhä vitnarha arhä mämugunimek dä ma Ngämuqa aa saqong di rha sáp samäk bä rha an da arhä quum sä nas i rhi nänsä sage ma Ngämuqa

¹⁷ i rhat tamän doqortäqyia,

“Ut tes ama mär sagem nge ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm gärik i qale qa rhäkt bä sa qale qa mudu.

Rhoqoräkt dinguna sa ngia män näp gia ikkäna arhä väs nä gi qrot ama enges ngät
bä ngia nasäng iva ngiat turäkt.

¹⁸ Iarhakt ama ruvek nävät ama ivärvihimek kärarhae i qaku rhat nanakt na nge di rhat dräm dir qur
sokt di nak gia uraqi ama mor qi sa qia män.

Bä ama qäväläm sa äm ngä män gärqomni iva ngiat tatnävämnne na ama ñäpta

dä va ngit bon da ama rhitsek bä bä
gia latta ama vämginarha dä bä
bä gia ruvek

bä sävät iarhakt kärarhae i rha moe rhit kutdrir sage gi ngärhipki

kärarhani i ama moräls na rha
ama ruvek bä qop kaku ama
moräls na rha

dap pa ngi slava nä iarhakt mamär
qärrahae i sa rha veng ama ruvek masirhat.”

¹⁹ Näkt nasot iangärhakt dä sa rha rhar vä ma Ngämuqa aa ansäspämgi da ama usäpki arha ron. Näkt puk pa ama ansäspämgi dä ngua lu aa bokis na aa rharesbane. Dä ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama qängängi qia qoep näkt kosaqi ama suigi at mädäqap na ama ais ama mor ap ngärhit säp.

12

Ama Ruqi Näkt Sävät Ama Enges Ka Ama Mumumga I Ama Dragon

¹ Nasot iangärhakt dä aktni ama enges ki ama nañis ki ama muqunängi qia män mät ama leqäs. Näkt ngua lu ama evopki qärraktni i at boiqi ama uiu qi väti a nas di na ama qunäga dä qale ama equngi va arha qäriglem angärha rem näkt kale ama vitnaqi at käbautki da at täväs käraktni i ama ngärhääqyisem da udiom ama qaeing bät a qi.

² Näkt iaqäkt ama ruqi di at sarebäm bä qit nok masirhat mät ama ruanini inguna sa qorhäls iva qi sa.

³ Näkt kosaqi aktni ama nañis ki ama muqunängi rhoqoräkt di qia män mät ama leqäs. Bä ngua lu ama enges ka ama qurät ka ama mumumga qärrakni i rhat tes ka i ama dragon gärik i aa ngärhääqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhääqyisem aa em näkt mär tä iangärhakt aa uväs na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa qäbautki.

⁴ Näkt iaqäkt ama dragon ga edäm sa ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama däpguap na ama qaeing moe nämät ama leqäs na aa iqurqi bä qa rhon na ngät samäk sämäni ama ivätki. Näkt ka mair bä qale qa väti ka evopki at saqong ivakt iva qa äs at toemga väti ama qäväläm gärqomni iva qi sa qa.

⁵ Bä qa evopki qia sa ama rhoem ga ama gamoeqqa. Iaqäkt ama rhoemga diva mor qa dä va qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki moe na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i qia sa dä ma

Ngämuqa qa ar ta at toemga bā sagem ga bā säva aa mämugunäs.

⁶ Näkt iaqyäkt ama ruqi qia ang masirhat säva ama ivärhäs ama qräk dä bäs kärqosni i ma Ngämuqa sa qa rhäkmu na ama ivärhäs e bā ba qi. Bä va qali qi vät iosäkt ama ivärhäs dä va rhit lu vät a qi vät ama 1,260 na ngät ama qunäng.

Rha Rhon Nä Ma Sämgä Näda Ama Usäpki Arha Ron Samäk Sämäni Ama Ivätki

⁷ Näkt toqoräkt dä ama ulaqi qia märanas da ama usäpki arha ron i ma Maikel qä na aa enselqäna rhi na ama dragon gä na aa enselqäna rha märanas na ama ulaqi sävät a ne.

⁸ Sokt di ma Maikelqäna rha män näva ama dragon gä na aa enselqäna arhä väs bā ma Ngämuqa di qaku qa rhares pät ama dragon gä na aa enselqäna arha rhäng iva as kale rha da ama usäpki arha ron.

⁹ Näkt iaqäkt ama dragon gärak i mudu ama uiuvärhaqa na qa nävät ama rharimini qärakni i rhat tes ka i ma Sämgä bā qop ma Satan iaqäkt kärak i qä iras ta ama ruvek nämäni ama ivätki moe bā qat täqäne sā rha sämät ama lat ama vu ngät di ma Maikelqäna rha rhon na qa qä na aa enselqäna näda ama usäpki arha ron samäk sämäni ama ivätki.

¹⁰ Näkt ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän masirhat näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Rhäkt di aut Ngämuqa aa mumaiar ngä na aa qrot näkt aa Muräktpäm sa ngä män!

Näkt kosaqi ma Krais aa qrot iva qat turäkt sa ngä män gärakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.

Inguna iaqäkt kärak i qat dräm gät täksärha aurha ruavek ama qatnanaktpämda

i qät täksärhäm da sa arha lat ama vu ngät pasägos da aut Ngämuqa aa saqong

di sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki!

¹¹ “Sa ama qatnanaktpämda rha mäqäne dä mamär i rha män näva aa uväs na ama sipsip ama rhoem ga aa biaska dä nävät arha enge sävät ma Krais kärangätni i rhi sameng na ngät. Bä qaku arhä snäng bät arha iar masirhat i näma dä äkt bā sa rhi ñäp.

¹² “Bä nga rhoqoräkt dä märmär gem ngän gärrarhae i qale ngän da ama usäpki arha ron.

Ari, va ngäni qok masirhat.

Dap pa avuqi masirhat bā ba ama ivätki ngä na ama garäksa inguna sa ar sā ma Sämgä imane sagem ngän.

Iaqäkt ma Sämgä di rhäqäp ka na ama uraqi inguna qat dräm i ama qäväläm gärqomni iva qä slava na ama ruvek pät a äm di ama qot äm!”

¹³ Bä nga ama dragon ga lu rhoqoräkt i sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki dä sa qät päs tä qa ruqi qäraktni i qia sa ama rhoemga ama gamoe qa.

¹⁴ Dä rha von iaqyäkt ama evopki rha ama brasaqa ama enges ka aa qivaerhitnäm ivakt iva qi vrap sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs bā ba qi vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhit lu vät a qi nämät iaqäkt ama uiuvärhaqa vät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan.

¹⁵ Dä ama uiuvärhaqa qa qot na ama rigi nämät aa vämgä qäraktni i qi rhoqor ama rigi ama mor qi i qi ngang ivakt iva qi suqup sā qa ruqi bā va qia rhet mät a rigi.

¹⁶ Bä rhoqoräkt dä ama ivätki qia matnähräm gi i qia qang bā qia qoanäkt ka rigi qäraktni i sa ama dragon ga qot na qi nämät aa vämgä.

¹⁷ Bä nävät tom däkt dä rhäp da ama dragon aa ron sävät ka ruqi dä qa met ivakt iva qa rhäranas na ama ulaqi

säväät arhani at toes iarhakt kärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aa muräkt dä rhat sangar mamär väät ma Jisas aa sameng.

¹⁸ Dä ama dragon ga met bää qa mair bää qale qa väät ama garäksa aa rhäkt.

13

Ama Narhoer Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Nävä Garäksa

¹ Näkt ngua lu ama ur qa ama släktka qärakni i ama mäsmäs päm ga qärak i väspäs däm ga savono namäk näva ama garäksa. Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di aa ngärhäqyisem aa em dä aa ngärhäqyet da unbem aa uväs. Näkt mär tä iangärhakt aa em na ama sägäkt sägäkt ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt da aa uväs ama ngärhäqyet da unbem di qale ama sägäkt sägäkt ama ngärhipki na ama mume säväät ma Ngämuqa.

² Iaqäkt ama ur qa ama släktka qärakni i ngua lu qa di qa rhoqor ama enges ka ama pusiqa qärakni i aa qäsendi ama unimek saisai väät a ngät kärak i rhat tes ka i ama lepat sokt di aa qar di ama mor ngät bää aa vraras di ama uiu ngät dä ama gärgär däm ngät toqor ama släktka aa qar qärakni i rhat tes ka i ama bea. Näkt aa vämgi di ama qrot ki mamär bää aa qeng di ama qrot ngät toqor ama släktka ama laion aa vämgi. Iaqäkt ama ur qa ama släktka di ama dragon ga von ga rha aa mämugunässä näkt aa qrot näkt säväät aa qrot iva qat turäkt.

³ Aktni nävät ama ur qa ama släktka aa uväs di ngäkt kre qia rha ama vospos ama mor ngät bää mai va qi ñäp sokt di iaqäkt at biaski di sa qia ñäp. Ama ruvek moe nämäni ama ivätki di qräk mät ta masirhat nävät iaqäkt ama ur qa ama släktka bää rha moe rhat tet nasot a qa.

⁴ Ama ruvek moe rhi nänsässä dä rhit kutdrir sage ama dragon inguna qa von ama ur qa ama släktka rha aa qrot

iva qat turäkt dä qosaqi rhi nänsässä dä rhit kutdrir sage ama ur qa ama släktka dä rhi snanbät toqortäqyia, "Ngu lu auge di qa rhoqor ama ur qa ama släktka? Ngu lu mamär väät auge iva qa rhäranas na anga ulaqi säväät a qa?"

⁵ Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tamän bät ama enge na ama ansänsässä dä ama enge ama vu ngät na ama mume säväät ma Ngämuqa näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qat turäkt pät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan.

⁶ Iaqäkt ama ur qa ama släktka di qa qang bää qä nasäng i qat tamän mavä nä ma Ngämuqa i qat tamän bät ama enge qärangätni i ngärhi slava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki ngä na aa ivärhäs kärqosni i qale qa e näkt säväät iarhakt kärarhae i qale rha da ama usäpkki arha ron.

⁷ Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi säväät ma Ngämuqa aa ruvek bää va qä sokot na rha.* Bää qosaqi qa rha ama qrot ivakt iva qat turäkt ta ama ruvek nävät ama enep moe bää nävät ama ruvek moe maos maos bää nävät ama enge moe bää nävät ama ivärhimek moe.

⁸ Näkt korhäs iva ama ruvek moe qärarhansi i qale rha mäni ama ivätki diva rhi nänsässä dä rhit kutdrir sage iaqäkt ama ur qa ama släktka. Iarhakt ama ruvek di qärarhansi i sa qaku rha säm arhä ngärhep mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar iaqäkt kärak i sa rha veng ga.

⁹ Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga väät a qa di mamär iva qat nari mamär.

¹⁰ Bää nga aung gärikni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangar a qa ivakt iva rhi väsärhäm ga

* ^{13:7} Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi säväät ma Ngämuqa aa ruvek bää va qä sokot na rha. Ma Jon ga säm dakt tät aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae.

dä va qoki sirhäkt ti sangar a qa
bä va rhi väsärhäm ga.
Bä qosaqi aung gäarakni i sa ma
Ngämuqa qa muqunän bät a qa
iva rhi veng ga na ama ulaqi
arha singi
dä va qoki sirhäkt ti veng ga na
ama ulaqi arha singi.

Rhangät täkt ama enge di ngät bä
bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva
qale rha ma ama qrot dä va rhat san-
gar mamär väti arhä qatnanakt.

Ama Udiom Na Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Näva Ama Ivätki

¹¹ Näkt nasot iangärhähkt dä qosaqi
ngua lu akni ama ur qa ama släktka
i väspäs däm ga savono namäk näva
ama ivätki. Vur ama ebem ama
unbem gärqemni i em doqor ama sipsip
ama rhoem ga aa ebem da aa
uväs dä aa eguinga di qa rhoqor ama
dragon aa eguinga.

¹² Näkt tak täkt ama udiom na qa
ama ur qa ama släktka di aa qrot iva
qat turäkt toqor ama narhoer qa ama
ur qa ama släktka da ama narhoerqa
ama ur qa ama släktka aa saqong[†].
Bä ama udiomnaqa di qa mäqäne sa
ama ruvek nämäni ama ivätki iva rhi
nänsäs dä va rhit kutdrir sage ama
narhoerqa iaqäkt kärak i aa biaski
ama mor qi di sa qia ñäp.

¹³ Bä da ama ruvek arhä saqong
dä qat tualat na ama enges ngät ama
muqunän bä qäqi qat tualat sa ama
mudämgi bä qit sáp nämät ama leqäs
samäk sämäni ama ivätki.

¹⁴ Bä qat täqäne dä mamär i qa iras
ta ama ruvek nämäni ama ivätki in-
guna nävät ama muqunän gärangätni
i ma Ngämuqa qa rhares pät aa
rhäng iva qat tualat na ngät da ama
narhoerqa ama ur qa ama släktka
aa saqong[‡]. Näkt ama udiomnaqa
qa von da rha ama enge ama qrot
ngät iva rha rhualat nä iaqäkt ama
narhoerqa aa iauski qärakni i sa rha

muvospos pät a qa na ama ulaqi arha
singi sokt di as kat däqäm.

¹⁵ Näkt ma Ngämuqa qa rhares
pät ama udiomnaqa aa rhäng bär qä
esdäm mät iaqyäkt ama iauski bär
qia rhäqäm ivakt iva mamär väti a qia
iva qiat tamän dap kosaqi va iarhakt
kärrahae i qaku nani a rha iva rhit
kutdrir sagem gi diva qia veng da.

¹⁶ Näkt kosaqi iaqäkt ama udiom na
qa ama ur qa ama släktka qa von da
ama enge ama qrot ngät ba ama ru-
vek moe qärrahani i ama moräns na rha
bä qärrahani i qaku ama moräns na rha
bä qärrahani i ama qärhongbärharha
bä qärrahani i ama tläkta bär qärrahani
i ama latta na rha va arhani ama
ruvek arha rem näkt sävät kärrahani
ama ruvek i isiska väti a rha iva rha
moe asägäk asägäk diva qä rha ama
muqunängi iva rha rhuqunän na qia
mäni aa märmär et aa rhäqyet ura da
aa qamäns.

¹⁷ Rhakt täkt ama muqunängi
qärraktni iva ama ruvek ti rha qia
divakt iva iaqäkt kärak i qaku aa anga
muqunängi diva qaku qä natbon da
anga guarhong bär qosaqi va qaku
qä natbodäm bät guarhong. Iaqyäkt
ama muqunängi di ama narhoer qa
ama ur qa ama släktka aa ngärhipki
bär qop aa ngärhipki at todäm.

¹⁸ Aung gäarakni i qat tu aa snäng
mamär di mamär iva qunäga väti
a qa sä rhangät täkt ama rhodäm.
Qärrakni i ama mädräm ga di mamär
iva qä räm sä varhäm na ama rhari-
mini sa ama ur qa ama släktka aa
ngärhipki at todäm inguna iangärhähkt
ama rhodäm di ama ruqa aa rhodäm.
Näkt aa rhodäm di ma 666.

14

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Näkt Ama 144,000 Na Rha Ama Ruvek

¹ Nasot iangärhähkt dä ngua ñäm dä
ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i
qat mair qä na ama 144,000 na rha
ama ruvek da ama damgi ma Saion.
Iarhakt ama ruvek di sa rha säm ama

[†] **13:12** da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bär ba qa' [‡] **13:14** da ama
narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bär ba ama narhoerqa ama ur qa ama släktka'

sipsip ama rhoem ga aa ngärhipki
qi na aa mam aa ngärhipki da arhä
qamäs.

² Näkt ngua nari ama eguinga
qärakni i qat dän näda ama usäpki
arha ron. Iaqäkt ama eguinga di
qa rhoqor vät ama reng angät kän
gärangätni i arus pät a ngät pät ama
galañ ura qa rhoqor ama iauska
qärakni i vukdur väm ga. Bä qop
iaqäkt ama eguinga qärakni i ngua
nari qa di qa rhoqor vät ama gitaqina
angät kän gärangätni i ama ruvek tit
kut mä ngät.

³ Näkt iarhakt ama ruvek tit tong
na ama mabuqi ama iaräs na qi dä
ngärhaväm na ama mämugunäs dä
ama levaet na ngät kärangätni i ngät
däqäm gärangät i ngät maos ngä na
ama ruqa ama rhäk täm ga da lev
aet na rha ama narhoerta. Bä qaku
mamär vät aung iva gat dräm iaqyäkt
ama mabuqi dap sokt ama 144,000 na
rha ama ruvek di rhat dräm iarhakt
kärrahae i ama sipsip ama rhoem ga
qa rhäksasot a rha nämäni ama ivätki.

⁴ Rhärha rhäkt ama ruvek di
iarhakt kärrahae i qaku rha mas ti
na ama evop inguna qale rha i ama
qumärqumär ta. Bä qoe nai i ama
sipsip ama rhoem ga qat tet e dä rhit
päs aa rhäng. Iarhakt ama ruvek
di qa rhäksasot a rha nä mänguräp
ama ruvek pät ama ivätki i ama
narhoer ngät ama gavam na rha sage
ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama
rhoem ga.

⁵ Bä iarhakt di qaku rhat tamän bät
ama irasirhong inguna ama räkt ta na
rha mamär.

Ama Dävaung Na Rha Ama Enselqäna Arha Enge

⁶ Näkt nasot iangärhakt dä ngua lu
akni ama ensel qärakni i qä vrap tävuk
daver mä ngo mät a leqäs sa ama
sameng ama mär ngät kärangätni i
ama engäktki na ngät pasägos ivakt
iva qä sameng na ngät bä bä iarhakt
kärrahae i qale rha mäni ama ivätki
qärarhae i ama ruvek nävät ama
ivärhimek moe bä nävät ama enep

moe bä nävät ama enge moe bä nävät
ama ruvek moe maos maos.

⁷ Qa märhamän masirhat to
qortäqyia, "Mamär iva ngänit len
ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qa säm
ama usäpki näkt ama ivätki näkt ama
garäksa näkt sävät ama qotnaqoan na
ama reng bä qosaqi va ngänit bon ga
rha ama murhämeska inguna sa ama
qäväläm na aa matnävämne ngä män."

⁸ Näkt kosaqi akni ama udiom na
qa ama ensel qa väs aa rhäng näkt
kat tamän doqortäqyia, "Sa mava na
ama moräs na äm ama värhäm ma Ba
bilon! Sa mava na äm mamär. Iomäkt
ama värhäm di iomäkt kärqom i äm
ngä mäqäne sa ama ruvek nävät ama
ivärhimek moe bä rha mon sämät ama
qavatka. Iangärhakt ama lat di ngäkt
kre i qia von da rha ama wain bä rha
nakt."

⁹ Näkt akni ama dävaung na qa ama
ensel qät päs ina rhäng dap kat tamän
masirhat toqortäqyia, "Ngakt bä aung
anga ruqa qä nänsä sage ama ur qa
ama släktka dä aa iauski bä rha mu aa
muqunängi da aa qamäs ura mäni aa
rhäqyet

¹⁰ dä nasot diva qosaqi qä rha
ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi.
Iaqyäkt aa uraqi diva ngäkt kre i
iaqäkt ama ruqa di qa nakt ama wain
gärangätni i qaku rha veng bät at krot
na ama rigi. Näkt pa iaqäkt ama ruqa
diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa
mät ama mudäbäs na ama salfa dä
ama qumärqumär ta ama enselqäna
arhä saqong di na ama sipsip ama
rhoem ga.

¹¹ "Näkt ama butbutki nämät iosäkt
ama mudäbäs kärkos i äs ngärhi
sangäm na qa diva qi nän dävit
pasägos bä va qaku rhäktäksot na qi.
Rhoqoräkt diva qaku anga qunäga
na anga mämaevät bä bä iarhakt
kärrahae i rhi nänsä sage ama ur
qa ama släktka dä aa iauski bä ge
iaqäkt kärak i qa rha aa ngärhipki at
muqunängi."

¹² Rhangät täkt ama enge di ngät
bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt
iva qale rha ma ama qrot kärrhani i

rhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng bää rhat nanakt nä ma Jisas.

¹³ Nasot iangärhäkt däängua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän näda ama usäpkı arha ron doqortäqyia, "Mamär iva ngi säm i 'Ama modämme säväät iarhakt kärarhae i rhit näp täkt sa ama qatnanakt mäni ma Engeska mäñasäng däkt bää va rhävit."

"Dää ama Qumärqumärqa ama Qloqaqa qa märhamän doqortäqyia, 'Ngäktki rhoqoräkt. Iarhakt ama ruvek diva mae väät a rha nämät arha lat ama qrot ngät bää näväät iangärhäkt arha lat ama mär ngät dää va ma Ngämuqa qä von da rha ama rhitsek ama mär ngät!" "

Sa Ama Qäväläm Ngä Män Iva Rhi Nändäkt Sa Ama Tmäs Nämäni Ama Ivätki

¹⁴ Ngua näm däängua lu ama quolum gi ama eqoeqi. Näkt akni qärakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga qat muqun bää iaqäkt ama eqoeqi arha rhäng. Iaqäkt di qale ama vitnaqa aa qäbautki da aa uväss näkt mät aa rhäkt di ama singi qärakni i qit nes kärakt iva qä nändäkt sa ama tmäs kärangätni i rhäkmämär na ngät na qi.

¹⁵ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspämgi bää qa näss masirhat säväät iaqäkt kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng doqortäqyia, "Ngi rha gia singi bää va ngi nändäkt sa ama tmäs kärangätni i rhäkmämär na ngät inguna iomäkt ama qäväläm di sa äm ngä män gärqom i ama tmäs nämäni ama ivätki di sa rhäkmämär na ngät."

¹⁶ Bää rhoqoräkt däängua kärak i qat muqun bät ama eqoeqi arha rhäng ga ing aa singi bää qa däkt sa ama tmäs näväät ama ivätki.

¹⁷ Näkt kosaqi akni ama ensel di vuk sä qa näva ama ansäspämgi da ama usäpkı angärha ron gärakni i qosaqi qat sangar mät ama singi qärakni i qit nes.

¹⁸ Näkt kosaqi akni ama ensel qärakni i qat dräm gät lu väät ama mudam di qa män na äkt i qale ama laiqa na ama vodämes bää qa näss

masirhat säväät iaqäkt kärak i qat sangar mät ama singi qärakni i qit nes toqortäqyia, "Ngi rha gia singi bää va ngi däkt sa ama goargoar na ama wain angät gavam näväät ama etki na ama wain gärakni i ama ivätki inguna iangärhäkt ama gavam di sa vuk pät a ngät."

¹⁹ Dää iaqäkt ama ensel qa ing aa singi bää qa däkt sä iangärhäkt ama gavam na qi nämäni ama ivätki bää qa västämne na ngät näkt ka rha ngät bää qa rhon na ngät säväät ama mor äs ama ivärhäs nä ma Ngämuqa aa uraqi qärqosni i rhit täkbrät ama wain angät gavam e.

²⁰ Iangärhäkt ama wain angät gavam di ma Ngämuqa aa latta rha rhäkbrät ngät pät iosäkt ama ivärhäs e dalek na ama värhäm ama mor äm bää näp iosäkt ama ivärhäs däängua sa ama biaska bää qa ang doqor ama rigi ama mor qi. Iaqäkt ama biaska qärak i qa ang di däng ba aa uväss di nani a ne na anga ruqa aa uväski bää iaqäkt ama biaska qa met di qorhäs na ama 300 kilomitaqäna väät ama ivätki.

15

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Enselqäna Rhat Sangar Mät Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Ngät Ama Märän

¹ Näkt kosaqi ngua lu aktni ama enges ki ama nañis ki ama muqunängi qärakni i qia män da ama usäpkı arha ron i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna di rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Iangärhäkt ama märän di ama dängdängini na ngät inguna näväät a ngät diva rhäksot nä ma Ngämuqa aa uraqi.

² Däängua lu ani qärqäni i ngäkt kre ama garäskäna ama glas näväät na ama mudämgi. Näkt ngua lu iarhakt kärarhae i sa rha mäqäne däängua märän i rha män näva ama ur qa ama släktka qäna aa iauski in bäs bää qosaqi qaku rha rha ama muqunängi qärakni i na aa ngärhipki at todäm bää iarhakt di rhat mair väät iaqäkt ama garäskäna

aa rhäkt i rhat sangar mät arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama gitaqina qärangätni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm irhong

³ bä rhit tong nä ma Moses ma Ngämuqa aa latka va aa rem aa mabuqi qäraktni i qosaqi ama sipsip ama rhoem ga aa mabuqi na qi i rhit tong doqortäqya,

“Ma Engeska ma Ngämuqa qärakni i ama qrot moe angät tarebäm na qa,

gia lat di ama mor ngät dä ama ruvek di qräqräk mät ta nävät a ngät!

Ama vitnaqa na nge bä ba ama ruvek moe väti ama ivätki
bä gia lat di ama räkt ngät dä ama engäktki na ngät!

⁴ Ama ruvek moe diva rhit len nge, Engeska ma Ngämuqa,
bä iarhakt moe diva rhit sek sä gi ngärhipki.

Inguna sokt nge qärakni i ama qumärqumär qa.

Ama ruvek nävät ama ivärhimek
moe diva rha rhän
bä va rhit bon da arha ansäs sagem nge
inguna rha moe di rhat lu gia lat i ama räkt ngät.”

⁵ Nasot tangät täkt dä ngua ñäm dä ngua lu da ama usäpki arha ron ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga at käväläm muk päm gi i sa rha rhar vä bäm.

⁶ Näkt nävät iomäkt ama qäväläm dä vuk sa ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna qärrahani i rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulom ngät ama boi näkt ta qop ama rhängämitnäk kärqitnäkn i sa rha mualat nä itnäk na ama gol qärqitnäk i itnäk ngä ing da arhä brärhap.

⁷ Näkt akni nävät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangäti ngät maos ka von ga ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rha ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna

qärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol. Iangärhakt ama diskäna di rhäqäp ngät nä ma Ngämuqa qärakni i qat däqäm basägos aa uraqi.

⁸ Bä rhoqoräkt di rhäqäp iomäkt ama qäväläm na ama butbutki iaqyäkt kärakt i qia män nävät ma Ngämuqa aa qrot dä aa murhämeska. Bä rhoqoräkt dä qaku mamär iva aung gä namon sävä bäm bä dängdäng i ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna sa rha vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama märän bä rhäksot.

16

*Ama Narhoer Ngät Ama Ngärhäqyet
Da Sägäk Na Ngät Ama Diskäna Nä Ma
Ngämuqa Aa Uraqi*

¹ Nasot iangärhakt dä ngua nari ama eguinga näva ama ansäspämgi i qat tamän masirhat särha ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna rhoqortäqya, “Ngän det bä va ngäni vrit na ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna nä ma Ngämuqa aa uraqi väti ama ivätki.”

² Dä ama narhoer qa ama ensel qa met bä qa vrit na aa dis samäk sämäni ama ivätki dä sa ama bias ama vu ngät kärangätni i aruan mät ngät ngä män masirhat i ngä män bät iarhakt kärarhae i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunängi bä rha ansäs sage aa iauski.

³ Ama udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama garäksa dä ama garäksa qa näpgoer na nas bä qa rhoqor ama ñäp ka ama ruqa aa biaska bä iarhongäkt moe näp garäksa qärqärhong i irhong ngät däqäm di irhong ngä ñäp.

⁴ Nasot iangärhakt dä ama dävaung na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama reng dä sämät ama reng mät ama qotnaqoan bä iangärhakt ama reng moe ngä näpgoer na nas ma ama biaska.

⁵ Näkt ngua nari ama ensel qärakni i qät lu väti ama reng i qa märhamän doqortäqya,

“Ainge qärakni i ama qumärqumär nge
mamär qärak i qale qa mudu
bä qale qa rhäkt
di rhangät täkt gia lat na ama
matnävämne di ama räkt ngät
6 inguna iarhakt kärarhae i sa rha
veng gia ruvek ti nä gio
vämginarha bä vrit na arhä
biaska
di sa ngia von da rha ama biaska
iva rhi näkt mä qa
bä gio lat toqoräkt di mamär vät arha
lat ama vu ngät toqoräkt.

7 Dä ngua nari ama eguinga nage ama
laiqa na ama vodämes kärakni i qa
qoar toqortäqya,

“Ngätki rhoqoräkt, ma Engeska ma
Ngämuqa iaqäkt kärak i ama
qrot moe angät tarebäm.
Nak gio matnävämne di ngät
parhäm ama räkt ka ama
snängaqa bä iangärhakt gio lat
di ama mär ngät kärangätni i
qoki mamär vät a rha!”

8 Ama levaet na qa ama ensel qa
vrit na aa dis mät ama qunäga näkt
ma Ngämuqa qa von ama qunäga rha
ama qrot iva qat nañäm ma ama qrot
bä luqulukdäm bät ama ruvek nämät
aa qärnaqi.

9 Bä iarhakt ama ruvek di lukdäm
bät a rha nämät ama qunäga aa
qärnaqi ama qrot ki. Bä rhoqoräkt
dä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa
aa ngärhipki iaqäkt kärak i aa qrot iva
qät bon dä rhangät täkt ama märän
dä qät täksot na ngät sokt di qaku
rhit näpgoer na nas nämät arha lat
ama vu ngät dä va rhi von da ama
murhämeska sagem ga.

10 Ama ngärhäqyet na qa ama ensel
qa vrit na aa dis samäk säva ama ur
qa ama släktka aa mämugunäs bä rho-
qoräkt dä bängangit pa aa muräktpäm.
Bä ama ruvek tit nesmät na arhä qoe-
bañ mät ama ruanini

11 bä rhat tamän mava nä ma
Ngämuqa qärakni i qale qa da ama
usäpkı arha ron inguna nävät arhä
ruanirhong dä arhä bias. Sokt di

qaku rhit näpgoer na nas nämät
kärangätni arha lat ama vu ngät i rha
mualat na ngät.

12 Ama ngärhäqyet da sägäk na qa
ama ensel qa vrit na aa dis samäk
sämäni ama enges ki ama rigi ma
Yufretis bä ama rigi nä værhäm gi
di rhäktgyäm gi moe i qali qi na
ama rhäkmunanaska i ama iska na qi
nanokt ama vitnarha kärarhani i rha
näsäng gunäga aa qamäas.

13 Nasot iangärhakt dä ngua lu ama
dävaung ama iaus kärangätni i ngät
toqor ama qoemen. Iangärhakt ama
iaus di vukpuk sä ngät nämät ama
dragon aa vängi dä nämät ama ur qa
ama släktka aa vängi dä nämät ama
iraski na qa ama vämginaqa aa vängi
qärakni i ama udiom na qa ama ur qa
ama släktka.

14 Iangärhakt ama iaus di angät krot
iva ngät tualat na ama muqunän näkt
sa ngät tet bä sage ama vitnarha
nävät ama ivätki moe ivakt iva ngärhi
västämne na rha nani ama ulaqi vät
ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot
moe angät tarebäm aa qunäga iva qä
sangäm na aa ikkäna moe.

15-16 Näkt ngä västämne na ama vit-
narha sävät a ne säva ama ivärhäs
kärqosni i na ama Judaqäna arha enge
di rhat tes äs i ma Armagedon.

Ma Engeska ma Jisas ka qoar i,
“As ngäni nari, va ngua rhän doqor
ama suaqa. Ama modämne sävät
iaqäkt kärak i qat nañäm basägos dä
qat tualat na ama mär ngät ama lat
ivakt iva qaku aqlus pät a qa rhoqor
qärakni i qät dräm ga is nas mamär. Qa
diva qaku mamär iva aqlus pät a qa
rhoqor ama ruqa qärakni i qale qa sä
vlavel.”

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Dis Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

17 Nasot iangärhakt dä ama
ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel
qa vrit na aa dis sämät ama leqäs
dä väs da ama eguinga näva ama
ansäspämgi na äkt i ama mämugunäs
di qale läs e qärakni i qa märhamän
masirhat toqortäqya, “Sa rhäksot
toqor täkt!”

¹⁸ Dä ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama enges ki ama qängängi qia qoep. Bä mudu rhoqoräkt i qale ama ruvek mäni ama ivätki bä äkt bä sarhäkt dä qaku anga qängängi anga enges ki mamär toqor takt täkt.

¹⁹ Bä ama värhäm ma Babilon di bän mät äm bä ma ama däpguap ama qävälap dä ama mor ap ama värhap nävät ama ivärhimek di mava na ap. Rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mu aa snäng sävät iomäkt ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon dä qa mäqäne sä äm iva äm ngärhi näkt nämät ama kap kärakni i rhäqäp ka na ama wain na aa uraqi ama enges ki.

²⁰ Bä ama urap moe di qäbäs na ap dä ama dam moe di qaku rha lu ngät i qaku a ngät.

²¹ Bä ama mor ngät ama suigi at mädäqap na ama ais ngä sáp samäk sävät ama ivätki nämät ama leqäs bä säva ama ruvek arha rhäng. Ama sägom ama suigi at mädäqäm angät märänga di qorhäs na ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem ama kilogramgäna. Bä rhoqoräkt dä ama ruvek ta märhamän maya näma Ngämuqa di nävät ama märänga qärakni i qa män nävät ama suigi at mädäqap inguna iaqäkt ama märänga di qa sangäm na rha mamär.

17

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki Qi Na Ama Ur Qa Ama Släktka

¹ Akni nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha ama enselqäna qärarhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qa män bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang iva ngu qur a nge rha ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki iaqäkt kärakt i qiat muqun bät ama rhäqäp ama reng angärha rhäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na qi bä va qä sangäm na qi.

² Ama vitnarha nävät ama ivätki at tärhäkt di sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi bä ama ruvek nämäni ama ivätki di sa rha näkt bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.”

³ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ama ensel qa rha ngo bä sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. Vät iosäkt ama ivärhäs dä ngua lu iaqäkt ama evopki i qiat muqun bät ama qurät ka ama ur qa ama släktka aa rhäng. Iaqäkt ama ur qa ama släktka di rhäqäp pät aa släqyige moe na ama ngärhep na ama mume sävät ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt di aa uväs ama ngärhäqyet da unbem näkt aa em ama ngärhäqyisem na ngät.

⁴ Iaqäkt ama evopki di sa qia mon mät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär väti a ngät näkt edangedang bät a qä nage ama gol ngä na ama dui maos maos kärangätni i masirhat na ama ligär väti a ngät. Näkt kiat sangar mät ama kap kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol. Iaqäkt ama kap di rhäqäp ka na ama vu ngät mamär ama lat maos maos ngä na at kavatka aa lat ama vu ngät.

⁵ Da at kamäs di sa rha säm at ngärhipki qäraktni i at tarimini di ama ngaip ini. Iaqäkt ama ngärhipki di qiat tamän doqortäqyia,
“AINGO DI AMA MORÄS NA ÄM AMA
VÄRHÄM MA BABILON. DÄ AINGO DI
AMA QAVAT TA AMA EVOP MOE
ARHÄ NANÄK BÄ QOSAQI NGO DI
AMA VU NGÄT AMA LAT MOE
ANGÄT TAREBÄM.”

⁶ Bä iaqäkt ama evopki di sa qia veng ma Ngämuqa aa ruvek näkt sävät iahakt kärarhae i sa rha sameng sävät ma Jisas. Näkt ngua lu qi di rhoqor qre i sa qia näkt bä guani na qi mät arhä biaska.

Bä väti ama qävälam gärqomni i ngua lu qi dä qräk mät ngo masirhat.

⁷ Dä qa ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Mäniikt bä qräk mät nge? As pa ngua rhuqunäga mamär väti a nge sä iaiomäkt kärqiom i ama ngaip iom. Iaiomäkt di iaqäkt ama evopki dä iaqäkt ama ur qa ama släktka

qärakni i qiat tuqun bät aa rhäng gärak i aa ngärhäqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em.

⁸ Iaqäkt ama ur qa ama släktka qärak i ngia lu qa di mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa. Bä qorhäs iva vuk sä qa namäk nämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit bä va qäbäs na qa mas. Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva qräk mät ta nävät ama ur qa ama släktka rhoqoräkt i rhi lu qa inguna mudu di qale qa dap täkt di qaku qale qa sokt di saqi as pa qa rhän. Iarhakt ama ruvek di sa qaku rha säm arhä ngärhep pa ama abuk na ama iar namäk pät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki.

⁹ “Aung gärakni i ama mär aa mädräm bä qat tu aa snäng mamär di mamär iva qunäga vät a qa sä rhangät täkt. Ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da unbam ama dabap iaväkt kärqap i ama evopki qiat muqun dä bap.

¹⁰ Näkt kosaqi iangärhakt ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha. Ama ngärhäqyet na rha ama vitnarha di sa arpus na rha dap ama sägäk ama vitnaqa di qale qa bä rhäkt di qat mair dap kosaqi akni ama ngärhäqyet da udiom na qa di as kaku qa män i ama vitnaqa. Bä nga rhoqoräkt iva qa rhän i ama vitnaqa na qa dä nak kop pa qale qa vät ama qäväläm ama qot äm.

¹¹ “Ama ur qa ama släktka iaqäkt kärak i mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa di qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha sokt diva evär däm ga bä va qat turäkt i ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama vitnaqa. Nasot iangärhakt dä va qäbäs na qa mas.

¹² “Näkt iangärhakt ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät di arhani ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha. Näkt as kaku aung nävät a rha sa qa rha anga muräktpäm sokt diva rhi rha ama qrot iva rhat turäkt i ama vitnarha na rha vät ama

qäväläm ama qot äm di na ama ur qa ama släktka.

¹³ Iarhakt moe ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha diva sägäk na arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va rhi von da arhä qrot ngä na arhä qrot iva rhat turäkt bä ba ama ur qa ama släktka.

¹⁴ Näkt pa rha moe rha rhäranas na ama ulaqi sävät ama sipsip ama rhoem ga sokt diva ama sipsip ama rhoem ga qa rhän näva arhä väs inguna qa di ma Engeska bä ba ama engesta moe dä qosaqi ama vitnaqa bä ba ama vitnarha moe. Bä iarhakt kärarhae i qale rha gem ga di sa qa mes ta bä qa armeng däm da näkt tit päs aa rhäng mamär.”

¹⁵ Näkt ka ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Langärhakt ama reng gärangätni i ngia lu ama qavat ki ama evopki i qiat muqun bät angärha rhäng di ama gulañ na ama ruvek bä ama ruvek nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama ivärhimek bä nävät ama enge moe.

¹⁶ Dä ama ur qa ama släktka qä na ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät diva ama vu da angärha ron mamär sävät iaqyäkt ama qavat ki ama evopki. Näkt pa ngärhi rha at kärhong moe näkt pa ngä rhet daqule qi sä vlavel. Näkt kosaqi va ngä äs arha släkt näkt pa ngärhi väs ki na ama mudämgi.

¹⁷ Inguna ma Ngämuqa qa rhäk ama snängaqa säva ama ngärhäqyisem ama em ivakt iva sägäk na angät snängaqa bä va ngärhi von ama ur qa ama släktka rha angät krot iva qat turäkt. Bä va qale rhoqoräkt bä dängdäng iva sa rhäkmamär nä ma Ngämuqa aa enge.

¹⁸ “Näkt iaqyäkt ama evopki qäraktni i ngia lu qi di ama moräs na äm mamär ama värhäm gärqomni i äm ngät turäkt daver ama vitnarha nävät ama ivätki.”

18

Sa Mava Nä Ma Babilon

¹ Nasot iangärhakt dä ngua lu akni ama ensel i qä ngang inavuk näda

ama usäpkı arha ron. Iaqäkt ama ensel di aa qrot masirhat iva qat turäkt bä erait mamär vät ama ivätki nage aa murhämeska.

² Näkt ka näs masirhat toqortäqyia,

“Sa mava na ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon! Sa mava na äm mas!

Qi di sokt kia män i ama ivärhäs na qi bä ba ama iaus maos maos moe qärangätni i ama vu ngät mamär

näkt ama isäm moe ama vu ngät näkt sävärt ama släkt moe ama vu ngät di qale ngät e vä bäs.

³ Inguna ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sa rha näkt bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.

Näkt ama vitnarha nävät ama ivätki sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi.

Bä ama ruvek kärarhani i rhit boda ama qärhong dä rhit bodäm bät ama qärhong di sa rha män i ama qärhong bät a rha masirhat nävät at kärhong masirhat kärqärhongni i sa irhong ngä män nävät arha lat ama vu ngät.”

⁴ Näkt kosaqi ngua nari akni ama eguinga qärakni i qa märhamän näda ama usäpkı arha ron doqortäqyia,

“Gua ruvek, sa vuk sä ngän näväm gi ivakt iva qale ngän dualat na arha lat ama vu ngät ngän na qi i varis ngän narha anga märänga nävät at märän

⁵ Inguna rha mu värt angärha rhäng gane rhävit na arha lat ama vu ngät bä säda ama usäpkı arha ron.

Bä ma Ngämuqa di qaku rät pät a qa dap kat tu aa snäng sävärt arha lat ama vu ngät.

⁶ Dä ma Ngämuqa qa märhamän sage ama enselqåna qärarhani iva rhi sangäm na qi rhoqortäqyia, va ngän dualat sä qi di qoki rhoqor qi i sa qia mualat sa arhani ama ruvek toqoräkt.

Ari, ngän dualat maunmem sä qi di rhoqor värhäm arha lat ama vu ngät.

Ngäni rhäqäp arha kap maunmem na anga wain iva rhoqor iangärhakt ama wain gärangät i mudu qia von ama ruvek täm ngät.

⁷ Sa qit sek sä nas na ama murhämeska dä qiat däqäm na ama mämägän masirhat bä äkt iva ngäni von gi rha ama ruanini masirhat dä va ngän dualat sä qi iva qit nok inguna värt arhä snängaqa di sa qiat dräm giat tair na nas toqortäqyia,

‘Nguat muqun doqor ama vitnaqi.

Aingo di qaku ama evopki qäraktni i ama maqoski bä qaku mamär iva airäs ngo dä ngut nok.’

⁸ Bä nävät tak täkt at snängaqa dä va at märän ngä rhän masärmän sävärt a qi.

Iangärhakt ama märän di ama tñäpki näkt ama iräski dä ama näknoqi näkt ama qärhuqi.

Näkt pa qia rhang mät ama mudäbäs bä va rhäksot na qi mas inguna ma Engeska ma Ngämuqa qärakni i qat tatnävämne na qi di qa di aa qrot masirhat.”

⁹ Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama vitnarha nävät ama ivätki iahakt kärarhae i rha mualat na ama qavatka rhi na qi dä qale rha gem gi sa at mämägän diva rhi lu ama mudäbäs kärposni i qiat dang mät äs angät butbutki dä va rhit nok sä qi bä va airäs ta nävät a qi.

¹⁰ Bä va rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi bä va rhit nok toqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama moräs na äm ama värhäm!
Ai Babilon, ama varhäm na ama qrot ama mor ngät,
nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä ma Ngämuqa sa qa

matnävämne na nge bää qa sangäm na nge.”

¹¹ Bää ama ruvek mäni ama ivätki qärarhani i rhit boda arhä gunän diva rhit nok sä qi dä va airäs ta nävät a qi inguna saqi as kaku aung iva qät bodäm bät arhä gunän.

¹² Iangärhäkt arhä gunän di ama gol dä ama silva dä ama dui maos maos kärangätni i ama ligär masirhat pät a ngät dä ama mär ngät mamär ama boi maos maos dä ama ngämung gärangätni i ama mär angät tamaska dä iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong nävät arhongni i irhong doqor ama vlam angärha em dä ama ngämung gärangätni i masirhat na ama ligär väť a ngät bää säävät kärqärhongni i rhat tualat nä irhong nävät ama bras dä ama ain dä ama dui qärangätni i ama mär angät slägyige

¹³ dä qosaqi rhit boda arhongni qärqärhongni i rhat dräm dat tu irhong ba ama tmäas ivakt iva ama mär mät ngät dä ama insens dä arhongni qärqärhongni i rhat tu irhong bät a nas kärqärhong i ama mär irhong angät tamaska dä angätni ama insens kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens dä ama wain dä ama olipkäna angärha oel dä ama mär ngät mamär ama plaua ngä na ama wit dä ama bulmakaoqäna ngä na ama sipsipkäna dä ama hoskäna ngä na ama rhingangmätngät näkt säävät ama ruvek iva rhi vodäm da bää va rha rhän i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem.

¹⁴ Näkt pa rhi qoar toqortäqyia,

“Ama gavämgi qäraktni i nani a nge masirhat iva nge sää qi
di sa qia met daqule nge.
Langärhäkt moe gi gunän gärangätni i
ama qärhong bät a nge nagem
ngät näkt säävät gi murhämeska
di sa qäbäs na ngät
bää saqi as pa qaku mamär iva rha
rhän bät a ngät!”

¹⁵ Ama ruvek kärarhani i rhit bodä

rhangät täkt ama gunän ba qi bää ama qärhong bät a rha nagem gi diva rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi. Bää va rhit nok dä va airäs ta mamär

¹⁶ dä va rhit näs masirhat i rhat tamän doqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama moräs na äm ama värhäm.

Qi di sa qia mon mät ama mär ngät ama qulum ngät ama ingas ngät ama boi näkt säävät ama boi qärangätni i masirhat na ama ligär väť a ngät.

Näkt sa edangedang bät a qi nage ama gol näkt ama mär ngät ama dui maos maos kärangätni i masirhat na ama ligär väť a ngät.

¹⁷ Sokt di nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä sa mava na arhä mär irhong arhä qärhong ngä na arhä ligär.”

Bää väť iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe qärarhani i rhit ta ama mlaus näkt ama ruvek moe qärarhani i rhat tuqun mät ama mlaus bää rhat tet säävät amekni amä ivärhimek näkt ama ruvek kärarhani i rhat tualat mät ama mlaus näkt säävät ama ruvek moe qärarhani i rhit ta ama ligär bää mamär sää rha nävät ama lat pä garäksa di rhat mair gläius mamär

¹⁸ bää rhoqoräkt i rha lu ama butbutki nämät ama mudäbäs kärqosni i qiat dang mät äs di sa rha nok masirhat i rhi qoar toqortäqyia,

“Nga mudu di anga värhäm anga moräs na äm mamär toqor tom däkt?”

¹⁹ Näkt tit nok masirhat da arha iräski ama mor qi arha ron nävät a qi i rhit nok masirhat toqortäqyia,

“Ama iräski! Ama iräski nävät ama mor äs na äm ama värhäm inguna ama ruvek moe qärarhani i sa rhat tet pä garäksa rha män i ama qärhong bät a rha nävät at ligär dä at mämägän.”

Ama iräski inguna nak kop pät ama qäväläm ama qot äm mamär dä sa qäbäs nä iomäkt ama värhäm mas.

²⁰ Mamär iva märmär gem nge ama usäpki bää qosaqi va märmär gem ngän ma Ngämuqa aa ruvek ti na ngän ma Ngämuqa aa ngangda bää sävät aa vämginarha inguna ma Ngämuqa sa qa matnävämnne na qi vät arha lat angät tpäs kärangätni i qia mualat na ngät sä ngän.”

²¹ Nasot iangärhäkt dä ama qrot ka ama ensel qa sek ama duiqa ama enges ka qärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa bää qa rhon na qa samäk säva ama garäskä näkt ka qoar toqortäqyia,

“Ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon diva rhi rhon na äm samäk na ama qrot toqoräkt bää va qäbäs na äm bää va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti namän bät a äm.

²² Bää vuk päm nge ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari anga ruvek i rhit kut iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama gitaqina dä anga ruvek i rhi ses anga ioe dä rhi ses anga biugalqäna bää va qaku rhi nanari ama ruvek i rhit tong.

Bää vuk päm nge ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär iva rhi namän bät anga latka qärakni i qat dräm gät säm iarhong maos maos.

Bää va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti nanari vät anga duiqa anga mor qa aa qän gärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa.

²³ Bää saqi as pa qaku erait päm nge nage anga lirhäga aa neraqa.

Bää vuk päm nge dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari

anga ruqa aa eguinga qärakni i rhit bodäm na qa bää qop ti nani nari anga ruqi arha eguinga qäraktni i rhit bodäm na qi.

Iarhakt gia ruvek kärarhae i sa mudu rhat dräm dit bodäm bät ama gunän dä rhit bodäm ngät di mudu ama moräs na rha mamär ama ruvek pät ama ivätki moe.

Näkt nävät gi rhaqyao dä ngia mäqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek moe i ngia iras täm da.

²⁴ Näkt pä iomäkt ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon di sa rha män bät ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na aa ruvek arhä biaska näkt kosaqi sävät arhani moe arhä biaska qärarhani i sa rha veng da mäni ama ivätki.”

19

Ama Ansäs Da Ama Usäpki Arha Ron

¹ Nasot tangät täkt dä ngua nari vät ama ruvek kärarhoni i masirhat na rha mamär arhä qän da ama usäpki arha ron i rhit näs masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!
Ama mumaiar di nage aut Ngämuqa dä qale ama qrot ngä na ama murhämeska e gem ga

² Aa matnävämnne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bää aa lat di ama mär ngät mamär inguna ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki qäraktni i qia slava na ama ruvek nämäni ama ivätki na at kavatka di sa qa matnävämnne na qi näkt ka muvät pät a qi vät aa latta arhä biaska aa uväs kärarhani i qia veng da.”

³ Näkt kosaqi rha näs toqortäqyia,

“Aleluia!
Ama butbutki nämät ama mudäbäas kärqosni i äs ngärhit päs ki diva

qi nän dävit pasägos bää mirhup
bää va qaku rhäksot na qi.”

⁴ Dä ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta näkt säväät ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos di rha moe rha sáp samäk bää rhi nänsäs sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i qat muqun mät ama mämugunäss. Näkt ti qoar toqortäqyia, “Ngäktki rhoqoräkt. Aleluia!”

⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama mämugunäss i qat tamän doqortäqyia,

“Aingän ma Ngämuqa aa latta
bää säväät a ngän gärarhae i rhit len
ga
qärarhae i ama ruvek ama moräss na
rha bää säväät a rha qärarhansi i
qaku ama moräss na rha
di ngän moe diva ngäni nän sää ma
Ngämuqa.”

Ama Sipsip Ama Rhoem Ga Aa Tmäski Na Ama Rhitbodämnane

⁶ Nasot iangärhäkt dä sa ngua nari ama eguinga qärakni i qa rhoqor väät ama ruvek kärarhansi i masirhat na rha mamär arhä qän bää iaqäkt ama eguinga di qa rhoqor väät ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät masirhat pät ama galañ bää iaqäkt ama eguinga di qosaqi qa rhoqor ama iauska qärakni i vukpukdur väüm ga masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!
Inguna ma Engeska aut Ngämuqa
iaqäkt kärak i ama qrot moe
angät tarebäm di qat turäkt.

⁷ Mamär iva märmär gem ut masirhat
dä urhi von ga rha ama
murhämeska
inguna ama qäväläm gärqomni iva
rhit bodäm na ama sipsip ama
rhoem ga di sa äm ngä män.

Näkt ama evopki qäraktni iva rhi
vodäm na qi qi na qa di sa qia
rhäkmu na nas.

⁸ Iaqtyäkt ama evopki qäraktni iva rhi
vodäm na qi di sa ma Ngämuqa
qa von gi rha ama mär ngät

ama boi ama ingas ngät dä
ama qumärqumär ngät
iva qia rhon mät ngät.”

Iangärhäkt at boi ama mär ngät ama ingas ngät ama qumärqumär ngät di sa ngärhi sameng säväät ma Ngämuqa aa ruvek arha räkt ngät arha lat.

⁹ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngi säm i, ‘Ama modämne säväät iarhakt kärarhae i sa rha mes ta iva rha rhän sävä ama sipsip ama rhoem ga aa tmäski na ama rhitbodämnane.’” Näkt kosaqi qa qoar toqortäqyia, “Rhängät täkt di ama engäktki na ngät ama enge nage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Bä nävät tangät täkt aa enge dä arpus na ngo samäk säng aa qar ivakt iva ngu nänsäss sageg ga sokt di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngi namualat toqoräkt inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un un nägi qärhae qärarhansi i rhat sangar ma Jisas aa sameng mamär. Mamär iva ngi nänsäss sage ma Ngämuqa.” Inguna ma Jisas aa sameng di ma Ngämuqa aa vämginarha arhä sameng angät tarebäm.

Ma Jon Ga Lu Ama Ruqa Qärakni I Qat Muqun Bät Ama Hos Ama Qulum Ga Aa Rhäng

¹¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu i sa rha rhar mäni ama usäpkä dä ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qärakni i qat muqun bät iaqäkt ama hos aa rhäng di rhat tamän säväät a qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qärakni i qät lu väät aa lat mamär.” dä “Ama ruqa qärakni i qä sameng na ama engäktki.” Bä qat tatnävämne nävät ama räkt ka ama snängaqa dä qosaqi rhoqoräkt i qat täranas na ama ulaqi di aa lat ama räkt ngät.

¹² Aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpkä nämat ama mudäbäss näkt kale ama rhäqäp ama vitnarha arhä qäbaut da aa uväss. Näkt aa ngärhipki qäraktni i sa rha säm a qi väät a qa di qaku augt gat dräm a qi dap sokt ka.

¹³ Sa qa mon mät ama boiqi ama uiu qi qäraktni i sa rha o qi va ama

biaska näkt tat tes ka i ma Ngämuqa Aa Enge.

¹⁴ Bä ama ulaqimärharhärhäkt näda ama usäpkı arha ron di rhit pǟs aa rhäng i rhi ngang bät ama hoskäna ama qulum ngät angärha rhäng. Iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt di sa rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi.

¹⁵ Näkt lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämgı. Bä qa diva qa rhän näva ama ruvek nävät ama ivärhimek moe arhä väs nä iaqäkt ama singi iarhakt kärarhae i qaku rhat tet nasot aa snängaqa. Näkt pa qat turäkt täm da na ama qrot ngät ama muräkt. Näkt kosaqi va rhi nari ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa uraqi ama mor qi qrekt iva qä rhäkbrät ama wain angät gavam bät iosäkt ama mor äs na äs ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit täkbrät ngät e.

¹⁶ Mäni aa boiqi ama uiu qi vono vǟt aa rämga aa rhäng bät aa märmäret di sa rha säm doqortäqyia, “ama vitnarha moe arha vitnaqa dä ama engesta moe arha Engeska.”

¹⁷ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ensel qärakni i qat mair vǟt ama qunäga aa saqong. Iaqäkt ama ensel di qa näs masirhat särha ama isäm gärangätni i ngärhi vrap mäk mät ama leqǟs i qa märhamän doqortäqyia, “Ngäni ang, va västämne na ngän moe vǟ ma Ngämuqa aa tmäski ama enges ki qäraktni iva qä rhäkmu na qi

¹⁸ ivakt iva ngän dǟs ama vitnarha näkt ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta näkt ama qrot ta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama hoskäna ngä nä iarhakt kärarhae i rhat tuqun bät angärha rhäng arhä släqyigleng. Bä va ngän dǟs ama ruvek moe arhä släqyigleng gärarhani i ama isiska vǟt a rha bä qosaqi qärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem bä iarhakt kärarhae i ama morǟs na rha bä sävät kärarhani i qaku ama morǟs na rha.”

¹⁹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ur qa ama släktka qä na ama vitnarha nävät ama ivätki näkt sävät arha

ulaqimärharhärhäkt i sa västämne na rha moe ivakt iva rha rhäranas na ama ulaqi sävät iaqäkt kärak i qat muqun bät ama hos aa rhäng gä na aa ulaqimärharhärhäkt.

²⁰ Sokt di ma Engeska qa sangar iaqäkt ama ur qa ama släktka bärha mu qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa iraski na qa aa vämginaqa iaqäkt kärak i sa qat tualat na ama muqunän ivakt iva qä iras ta ama ruvek kärarhani i sa rha rha ama ur qa ama släktka aa muqunängi bärhit kutdrir sage aa iauski. Iaiomäkt ama udiom moe di sa qa rhon na iom säva ama namuqa na ama mudäbǟs kärqosni i äs ngät dang na ama dui ama salfa iangärhäkt kärangǟt i angät kärnaqi masirhat mamär.

²¹ Dap arhani ama ruvek moe di qa veng da na ama ulaqi arha singi qäraktni i lel sǟ qi nämät iaqäkt aa vämgı qärak i qat muqun bät ama hos aa rhäng. Bä ama isäm moe ngä mäs arhä släqyigleng bärhit sarem.

20

Ama Sägäk Ama Tausen Na Ama Qoeo

¹ Näkt ngua lu akni ama ensel qärakni i qat dän inavuk näda ama usäpkı arha ron. Iaqäkt ama ensel di qät ta ama aki sämät ama uqupka aa tmongi qärakni i sa qaku aa anga ribit näkt mät aa rhäqyet di qat sangar ama mor qa ama sen.

² Näkt iaqäkt ama ensel qa sangar ama dragon gärakni i ama uiuvärhaqa na qa qärak i mudu na qa mamär qärak i rhat tes ka i ma Sämga bär qop ma Satan näkt ka qop pät a qa bär va qale qa rhoqoräkt pät ama sägäk ama tausen na ngät ama qoeo.

³ Näkt ka ensel qa rhon na qa sämät ama uqupka qärakni i qaku aa anga ribit näkt ka väs ma ama qrot mamär mät ama tmongi dä iaqäkt ama uqupka aa saqong särhäm ga. Qa mualat toqoräkt ivakt iva qale ma Sämga rhoqoräkt pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo dap pa qaku mamär vǟt a qa iva saqi as kä nairas

ta ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki. Näkt nasot iangärhähkt ama qoeo dä va as pa rha rhuisiska väät a qa varhäm mää Ngämuqa aa snängaqä qärakni i sa mudu qa mu qa bä va nak kop kale ma Sämga sokt pät ama qävääläm ama qot äm.

⁴ Dä ngua lu iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot iva rhat tatnävämne i rhat muqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek. Näkt kosaqi ngua lu ama ñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i sa rha rhodäkt mät ta inguna nävät ma Jisas aa sameng ngä nä ma Ngämuqa aa enge. Iarhakt di sa qaku rha ansäs dä rha qutdrir sage ama ur qa ama släktka dä aa iauski bä sa qaku rha rha aa muqunängi da arhä qamäts ura mäni arhä rhäkt. Iarhakt ama ruvek diva rha rhäranas nämät ama tñäpkäi bä va ama iar ta bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Krais pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

⁵⁻⁶ Iarhakt kärarhae i sa rha mon säda ama narhoer äm ama qävääläm angärha ron gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpkäi di ama modämne sävät a rha dä ama qumärqumär ta mamär. Ama unbem na qi ama tñäpkäi di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva arhä väs dap pa rha diva ma Ngämuqa qä nä ma Krais in priskäna na rha bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Krais pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

Dap kaku aung anga ñäpkä saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpkäi bä va ama iar qa bä dängdäng i rhäksot nä iangärhähkt ama sägäk ama tausen na ama qoeo. Rhom däkt di ama narhoer äm ama qävääläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpkäi.

Ma Ngämuqa Qa Män Nävää Ma Sämga Aa Uvää

⁷ Näkt nasot ama sägäk ama tausen na ama qoeo dä va rha rhuisiska väät ma Sämga näva aa tpäskiarharhäng

⁸ bæ va qat tet bæ va qat täqäne sa ama ruvek iva qä iras täm da nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe at tärhähkt iva västämne na rha ivakt iva ama ulaqä. Rhämek täkt ama ivärhimek di sa ama vämginaqa ma Es-ekiel qa mes imek i ma Gok dä ma Magok. Ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek di ngät toqor ama qungi väät ama garäksa aa rhäkt.

⁹ Va rha rhän nävät ama ivätki moe at tärhähkt bæ va rhi ing namet ma Ngämuqa aa ruvek arha ivärhäs na ama mämaevät ngä na ama mor äm ama värhäm gärqomni i ma Ngämuqa di aa snäng bät a äm. Sokt diva ama mudäbäts ngä rhän na rhävuk näda ama usäpkä arha ron bä va äs ngärhi väs iarhakt moe ama ulaqimärharhärhähkt.

¹⁰ Näkt sa rha rhon nä ma Sämga säva ama namuqa na ama mudäbäts kärqosni i äs ngät dang na ama dui iangärhähkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär qärakni i sa qa mäqäne sä iarhakt ama ulaqimärharhärhähkt i qa iras täm da. Iaqäkt ama namuqa di qärak i sa rha rhon na ama ur qa ama släktka qä na ama iraski na qa ama vämginaqa sae. Iarhakt diva vasägos dä va rhi nari i aruan bät kunäng dä näp bängang bä mirhup bä va qaku rhäksot nä ianiäkt ama ruanini.

Ama Matnävämne Da Ama Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs Angät Saqong

¹¹ Nasot iangärhähkt dä sa ngua lu aosni ama mor äs na äs ama qulu bäs ama vitnaqa aa mämugunäs näkt sävät iaqäkt kärak i qat muqun mät äs. Ama ivätki qi na ama usäpkä di sa in met nae nävät aa saqong bä saqi as kaku anga släqyäts nanokt em iva qale lem.

¹² Näkt ngua lu ama ñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i ama moräts na rha bä sävät kärarhan i qaku ama moräts na rha i rhat mair da iosäkt ama mämugunäs angät saqong näkt ta vräts pa ama abukkina. Näkt kosaqi rha vräts pa aktni ama abuk käraktni i

ama abuk na ama iar. Bä iarhakt ama ñäp ta ama ruvek di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na rha varhäm arha lat kärangätni i sa rha säm a ngät pääiangärhakt ama abukkina.

¹³ Näkt ama garäskä qa muisiska väta ma ñäp ta ama ruvek moe qärrahani i sa qale rha väm ga. Dä qosaqi ama tñäpkä qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama ñäpta e di in muisiska väta ma ñäp ta ama ruvek kärarhani i sa qale rha e bä asägäk asägäk nävät a rha di sa ma Ngämuqa qa matnävämne na qa varhäm aa lat kärangätni i sa qa mualat na ngät.

¹⁴ Nasot dä rha rhon na ama tñäpkä qi na ama ivärhäs kärqosni i qale ama ñäpta e säva ama namuqa na ama mudäbäs. Iaqäkt ama namuqa di ama unmem na qi ama tñäpkä.

¹⁵ Bä väti omäkti ama qävääläm di aung gärakni i qaku rha män bät aa ngärhipki va ama abuk na ama iar di sa rha rhon na qa säva ama namuqa na ama mudäbäs.

21

Ama Iaräs Na Qi Ama Usäpkä Dä Ama Iaräs Na Qi Ama Ivätki

¹ Nasot iangärhakt dä ngua lu ama iaräs na qi ama usäpkä dä ama iaräs na qi ama ivätki inguna ama narhuir qi ama usäpkä qi na ama narhuir qi ama ivätki di sa qäbäs na em i in met nae bä qosaqi ama garäskä di qaku a qa.

² Näkt ngua lu ama iaräs na äm ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i äm ngät dän inavuk näda ama usäpkä arha ron nage ma Ngämuqa. Iomäkt ama värhäm di sa rha rhäkmu na äm mamär i sa äm doqor ama evopki qäraktni iva qi na akni ama ruqa in dät a ne.

³ Näkt ngua nari ama eguinga qärakni i qa märhamän masirhat nämät ama mämugunäs toqortäqyia, "Rhäkt di ama ivärhäs kärqosni iva ma Ngämuqa qale qa e di sa qale läs ge

ama ruvek. Bä va qale qa qä na rha näkt pa iarhakt diva aa ruvek na rha bä va ma Ngämuqa maräkt diva qale qa qä na rha i arhä Ngämuqa na qa*.

⁴ Bä va qä suqup sa ama qoep moe nämät arhä saqong. Bä va rhoqoräkt dä sa va qaku qale anga tñäpkä ura anga iräski ura anga näknok ura anga ruanirhong inguna iarhongäkt kärqärhong i mäqi nä irhong di sa rhäksot nä irhong."

⁵ Näkt iaqäkt kärak i qat muqunmät ama mämugunäs ka märhamän doqortäqyia, "As ngäni lu i sa nguatu alat sä iarhongäkt moe iva ama iaräs nä irhong!" Näkt ka qoar toqortäqyia, "Va ngi säm dangät täkt ama enge inguna ngät di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engäktki na ngät."

⁶ Näkt ka märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, "Iarhongäkt moe di sa rhäksot nä irhong! Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo bä aingo di ama rharimini bä ama tpäsini. Näkt iaqäkt kärak i aqässä qa diva ngu von ga rha ama rigi nämät ama qotnaqoanga na ama rigi na ama iarqäraktni i qaku rhit bodäm bät a qi.

⁷ Näkt aung gärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva bä ba qa nä iangärhakt moe bä va ngo diva aa Ngämuqa na ngo bä qa diva ngua emga nä qa.

⁸ "Dap iarhakt kärarhae i rhit len dä qärrahani i qaku rhat mair ma ama qrot mäni arhä qatnanakt dä qärrahani i mava na rha mamär mät arha vu ngät arha lat di iarhakt diva arha ivärhäs di ama namuqa na ama mudäbäs kärakni i qat dang na ama salfa. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhi veng arhani ama ruvek dä qärrahani i rhat tualat na ama qavatka dä qärrahani i sa rhat tualat na ama rhaqyao dä qärrahani i rhit

* ^{21:3} i arhä Ngämuqa na qa Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävääläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät kävääläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät bä säävt iarhakt kärarhae i ama irasmätta na rha diva arha ivärhäs iosäkt. Rhak täkt ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki.”

Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem

⁹ Bä nasot iangärhakt dä akni ama ensel nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha qärarhan i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärangätni i mäqi rhäqäp ngät na ama ngärhäqyet da udiom ama märän ga män bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang ivakt iva ngu kur a nge rha ama sipsip ama rhoem ga aa evopki qäraktni iva aa egutki na qi.”

¹⁰ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä iaqäkt ama ensel qa rha ngo bä säda ama enges ki ama uiu qi ama damgi. Näkt ka kur a ngo rha ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i arhar sä äm na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa.

¹¹ Iomäkt ama värhäm di sa äm ngärhit sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska. Erait bä qunäga masirhat nävät iomäkt ama värhäm bä äm di äm doqor ama mär qa ama duiqä qärakni i masirhat na ama ligär väät a qa bä qunäga mät ka mamär toqor ama glas kärakni i qa rhoqor ama duiqä ama jaspa.

¹² Ama lurhaqi namet iomäkt ama värhäm ma Jerusalem di ama enges ki näkt ama uiu qi rhävit. Näkt pät iaqäkt ama lurhaqi namet a qí di ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bä ge iangärhakt ama tmon asägäkt asägäkt di qale ama sägäk ama ensel. Näkt pät iangärhakt ama tmon asägäkt asägäkt di sa rha säm ani ama enivini nävät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel.

¹³ Vät ama qämirige qärqigeni iva säng ama qunäga aa qamäls di

ama dävagukt ama tmon bät ige bä vät aglengni ama däpguagleng ama qämirigleng asägäge asägäge di qosaqi ama dävagukt ama tmon.

¹⁴ Näkt ama värhäm angät lurhaqi di sa qiat mair da ama ngärhäqyisem da udiom ama enges ngät ama dui. Bä vät iangärhakt ama dui asägäk asägäk di sa rha säm akni aa ngärhipki qärakni i qa nävät ama sipsip ama rhoem ga aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda.

¹⁵ Ama ensel iaqäkt kärak i qat tamän särhäm ngo di qat sangar mät ama tлага qärakni i sa rhat dräm dit ta ama siqutka nävät a qa qärak i sa rha mualat na qa na ama gol ivakt iva qä rha ama siqutka nävät iomäkt ama mor äm ama värhäm näkt säävt äm ngät lurhaqi dä äm angärha tmon.

¹⁶ Iomäkt ama värhäm ama mor äm angät kämirigleng ama levaet nä igleng di igleng doqorne näkt igleng angärha uiuvät tävit dä rhämono di ngät toqorne. Bä ama siqutka nävät iomäkt ama värhäm gärakni i sa ama ensel qa rha qa di ama 2,400 na ama kilomitaqäna.

¹⁷ Näkt ka rha ama siqutka nävät ama lurhaqi bä iaqäkt ama siqutka di ama ruvek ama dävaung na rha da qäraet da sägäk ama mitaqäna. Iaqäkt ama ensel di qa rha ama siqutka rhoqor ama ruvek tat dräm dit ta ama siqutka rhoqoräkt.

¹⁸ Iomäkt ama värhäm moe di sa rha rhäk pät a äm sokt na ama gol qärangätni i ama neraqa qä sen bäm ngät toqor ama glas. Dä äm angät lurhaqi di sa rha rhäk pät a qi na ama duiqä ama jaspa.

¹⁹ Bä vät ama lurhaqi arha ribit namet iomäkt ama värhäm di sa rha mu ama dui maos maos kärangätni i masirhat na ama ligär väät a ngät. Iangärhakt ama dui di ama narhoer qa ama duiqä qärakni i qunäga mät ka di ama jaspa näkt ama udiom na qa qärakni i ama blu qa di ama sapaia näkt ama dävaung na qa qärakni i aa släqyige di ama braun nävämne na ama qulum di ama aget näkt ama

levaet na qa qärakni i ama irhiar qa di ama emeral

²⁰ näkt ama ngärhäqyet na qa qärakni i aa släqyige di ama braun nävämne na ama qulum di ama sadonikis näkt ama ngärhäqyet da sägäk na qa qärakni i ama qurät ka mamär di ama konilian näkt ama ngärhäqyet da udiom na qa qärakni i ama irhiar qa mamär di ama krisolait näkt ama ngärhäqyet da dävaung na qa qärakni i qosaqi ama irhiar qa di ama beril näkt ama ngärhäqyet da levaet na qa qärakni i ama qabus täm ga di ama topas näkt ama ngärhäqyisem na qa qärakni i ama irhiar qa maqälak di ama krisopres näkt ama ngärhäqyisem da sägäk na qa qärakni i ama qurät ka di ama haiasin näkt ama ngärhäqyisem da udiom na qa qärakni i ama pärpäl qa di ama ametis.

²¹ Ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bät iaqyäkt ama lurhaqi di sa rha rhäk pät a ngät na ama ngärhäqyisem da unbem ama pelqäna. Asägäkt asägäkt ama tmongi di sa rha mualat na qi na ama sägäkt ama mor qi ama pel. Näkt ama mor qa ama iska dä iomäkt ama värhäm angärha ron di sa rha mualat na qa sokt na ama gol qärangätni i ngät toqor ama glas.

²² Bä qaku ngua lu anga ansäspämgi vä iomäkt ama värhäm inguna äm angärha ansäspämgi di ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm gä na ama sipsip ama rhoem ga.

²³ Bä iomäkt ama värhäm di qaku äm ngärhit läk nani ama qunäga bä ama equngi ina neraqa inguna ma Ngämuqa aa murhämeska di qät bon da ama neraqa sävä bäm dä ama sipsip ama rhoem ga di äm angät lirhäga na qa.

²⁴ Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe väti ama ivätki va rhat tet dä äm angät neraqa aa ron. Bä ama vitnarha nävät ama ivätki moe diva rhi ngang sa arhä qärhong ama mär irhong masirhat sae sävä bäm ivakt iva rhi vodäm ngät i ama vodämes na

ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga.

²⁵ Ama mor ngät ama tmon sävä iomäkt ama värhäm diva qaku rhi naväs mät ngät pät kunäng bä va qaku anga bängagi e.

²⁶ Bä ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe arhä murhämeska ngä na arhä mämägän diva rhi ang sä ngät sae sävä iomäkt ama värhäm bä qosaqi va rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga.

²⁷ Sokt diva qaku guani qärqäni i qaku ama mär ini di ini ngä rhon sävä bäm. Bä qosaqi va qaku mamär väti aung anga ruqa qärakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät ura qärakni qä iras ta ama ruvek iva qa rhon sävä bäm dap pa sokt iaqäkt kärak i sa qale aa ngärhipki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar diva qa rhon sae.

22

Ama Rigi Na Ama Iar

¹ Nasot iangärhäkt dä ama ensel qa qur a ngo rha ama rigi qäraktni i arha rigi di qit bon da ama iar qärakt i qunäga mät ki rhoqor ama glas. Iaqyäkt ama rigi di qiat tär at täväs navuk näp ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs

² bä qi ngang mämane da ama värhäm ama mor äm äm angärha iska ama mor qa aa ron mamär. Varhäm ama rigi at tärhäkt tage dä rhage di ama ngämung na ama iar ngät mair. Bä väti ama ngärhäqyisem da unbem ama eqoan asägäkt asägäkt di iangärhäkt ama ngämung di ngärhit sa ama gavam maos maos kärangätni i qaku ngät toqorne. Näkt iangärhäkt ama ngämung angät ngärhäqyitnäk diva itnäk ngät tumäräs pät ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki.

³ Bä väti iomäkt ama qäväläm diva saqi as kaku qale guani e qärqäni i ama vu ini masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong gärqäni iva nani a qa iva

qä slava nä ini mas. Ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs diva qale läs pä iomäkt ama värhäm näkt pa ma Ngämuqa aa latta va aa rem diva rhi nänsäs sagem ga.

⁴ Iarhakt aa latta diva rhi lu aa saqongait bä va aa ngärhipki diva rhi säm a qi da arhä qamäs.

⁵ Bä rhoqoräkt di saqi as pa qaku anga bängagi. Bä va qaku rhit natläk nani anga lirhäga aa neraqa ura ama qunäga aa neraqa inguna ma Engeska ma Ngämuqa diva qa rhän i arhä neraqa na qa. Näkt pa rhat turäkt bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot.

Ma Jisas Diva Qa Rhän

⁶ Iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, "Rhängät täkt ama enge di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engäktki na ngät. Näkt ma Engeska ma Ngämuqa qäarakni qat täranas na aa vämginarha arhä qloqaqa di sa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qä kur aa latta rhä iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas."

⁷ Näkt ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Ama modämne sävät iaqäkt kärak i qat tualat parhäm ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk."

⁸ Aingo ma Jon di iaqäkt kärak i sa ngua nari bä ngua lu rhärhong däkt. Bä nasot tärhong däkt kärqärhong i sa ngua nari irhong dä ngua lu irhong dä sa arpus na ngo mäk ivakt iva ngu nänsäs säng iaqäkt ama ensel aa qar qäarakni i qär kur a ngo rhäm irhong.

⁹ Sokt di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, "Nak kale ngi namualat toqoräkt. Aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un bä sävät iarhakt kärarhae gi qärhae ama vämginarha bä sävät kärarhani i rhat sangar mamär väkt takt täkt ama abuk arha enge. Mamär iva ngi nänsäs sage ma Ngämuqa."

¹⁰ Näkt nasot dä iaqäkt ama ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, "Qale

ngi naväsärha ama vämginarha arha enge vä rhakt täkt ama abuk inguna ama qävälmä gärqomni iva iarhongäkt pä rhakt täkt ama abuk iva irhong ngä rhäranas di sa qorhäs na äm.

¹¹ "Bä nga rhoqoräkt dä aug gärakni i qat dräm gat tualat na ama vu ngät ama lat di mamär iva qoki as kat tualat toqoräkt. Dä qosaqi va iaqäkt kärak i ama vuqa na qa di mamär iva as kale qa rhoqoräkt inguna sa qorhäs iva ini rha ama rhäksärhäm. Dap iaqäkt kärak i qat dräm gat tualat na ama räkt ngät ama lat di mamär iva qoki as kat tualat toqoräkt. Näkt pa ama ruqa qäarakni i ama qumärqumär qa mamär di mamär iva as kale qa rhoqoräkt."

¹² Näkt saqi as ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Gu muvätki di rhakt gem ngo bä va ngua rhuvät pät ama ruvek moe na qi varhäm arha lat asägäk asägäk kärangätni i sa rha mualat na ngät.

¹³ Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo. Bä aingo di sa qale ngo narhoer mamär bä sa va qale ngo säng ngärharhäng mamär. Näkt aingo di ama rharimini bä ama tpäsimi."

¹⁴ Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa rha rhor arhä boi ama uiu ngät bä äkt i sa rha rha ama rhares iva rha äs nävät ama ngämuga na ama iar bä qosaqi mamär iva rha rhet bä va rha rhon mät ama tmon bä savuk säva ama mor äm ama värhäm.

¹⁵ Dap pa qale iarhakt dalek na ama värhäm gärarhae i rha rhoqor ama im bä sävät ama ruvek kärarhae i rhat tualat na ama rhaqyao dä qärarhani i rhat tualat na ama qavatka dä qärarhani i rhi veng arhani ama ruvek dä qärarhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät bä sävät iarhakt moe qärarhae i nani a rha na ama iraski dä rhat tualat na ama irasirhong.

¹⁶ "Aingo ma Jisas sa ngua rhäk nä gua ensel ivakt iva qä von nge rhä

rhangät ama sameng bä ba ama qat-nanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap. Aingo di sa ngua män nämäni ma Devit aa enevaqi bä aingo di ma Qunängäm gärakni i erait mät ka masirhat.”

¹⁷ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä na ama sipsip ama rhoem ga aa ruaqi qäraktni iva rhi vodäm na qi in märhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dä mamär iva iaqäkt kärak i qat nari rhangät täkt ama enge diva qa rhamän doqortäqyia, “Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!”

Dap pa aingän gärarhae i aqäsäk ngän di mamär iva ngäni ang bä va auge qärak i nani a qa iva qä nakt di mamär iva qä ang gä rha iaqyäkt ama rigi na ama iar qäraktni i qaku anga ligär väť a qi.

¹⁸ Gua enge ama qrot ngät na ama mugem bä ba ama ruvek moe qärarhani i rhat nari ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk. Gu mugem di rhoqortäqyia, “Ngakt bä va aung anga ruqa qa rhu agung anga enge sae sävät tangät täkt ama enge dä va ma Ngämuqa qa rhu iangärhäkt ama märän gärangät i sa rhakt täkt ama abuk kiat tamän sävät a ngät sae sävät aa iar.

¹⁹ Näkt kosaqi ngakt bä va aung anga ruqa qä rha agung anga enge nae nävät tangät täkt ama enge nage ma Ngämuqa dä sa va qaku ma Ngämuqa qä narhares pät aa rhäng sävät tärhom däkt ama udom iva qat täs nävät ama ngämuga na ama iar dä va qa rhon säva ama qumärqumär äm mamär ama värhäm gärqärhomni i sa rhakt täkt ama abuk kia märhamän sävät irhom.”

²⁰ Ma Jisas kärakni i qä sameng sävät tärhong däkt pä rhakt täkt ama abuk di qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngäktki, sa qorhäs iva ngua rhän!” Ngäktki rhoqoräkt!

Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!

²¹ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki diva qali qi gem ngän moe*. Ngäktki rhoqoräkt!

* ^{22:21} *gem ngän moe* Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa rha säm a äm doqortäqyia, ‘ma Ngämuqa aa ruvek moe.’

Ama Rhäväktsäs Sa Ama Engirhong Ama Vit Nä Irhong

Ama Abukkina Angät Ngärhep	Ama Abukkina Angät Mugunän
Ma Matyu	Mat
Ma Mak	Mak
Ma Luk	Luk
Ma Jon	Jon
Ama Nganda Arha Lat	Lat
Ma Romgäna	Rom
Ma Koringäna 1	1 Ko
Ma Koringäna 2	2 Ko
Ma Galesiaqäna	Gal
Ma Efesuskäna	Efe
Ma Filipaiqäna	Fip
Ma Kolosiqäna	Kol
Ma Tesalonaikaqäna 1	1 Te
Ma Tesalonaikaqäna 2	2 Te
Ma Timoti 1	1 Ti
Ma Timoti 2	2 Ti
Ma Titus	Tit
Ma Filemon	Film
Ma Hibruqäna	Hib
Ma Jems	Jem
Ma Pita 1	1 Pi
Ma Pita 2	2 Pi
Ma Jon 1	1 Jo
Ma Jon 2	2 Jo
Ma Jon 3	3 Jo
Ma Jut	Jut
Ma Jon Aa Nämñäm	Näm

Aleluia (*Hallelujah*) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, “Ama ansäs sage ma Engeska.” Näm 19:1, 4, 6

A
ama Abuk na ama Mabu (*the Book of Psalms*) Rhakt täkt ama abuk di qali qi e va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane qäraktni i at mabu masirhat päm gi qärangätni i sa arhani ama ruvek bää säävät ma Devit ta säm a ngät. Luk 24:44 / Efe 5:19 / Kol 3:16

ama alek, __ alek nani __ (*covetousness, to covet*) ama snängäqa ama mor qa nani agini bää ba nas kärqäni i ma ama rhäqäp nä imek di

qaku ama märäm ge sävetka iva qä rha ini Luk 12:15 / Lat 20:33 / Rom 7:7 **ama ansäs (sage ma Ngämuqa, __ nänsäs sage __)** (*praise/worship (to God), to praise/worship to __*) Ma Ngämuqa aa Engeväggi di qiat tair särha ama ruvek iva qale rhi nänsäs sage guarhong mavängam. Dap ki-täk pa SOKT ti hänsas sagem ga. Urhi nänsäs sage ma Ngämuqa di na ama lat maos maos toqor qre i urhit tong sagem ga ura urhit bon da ama vodämes sagem ga. Mat 4:10 / Jon 4:24 / Rom 12:1

ama ansäspämgi ama me qi, ama ansäspämgi ama me qi na ama västpästämne, ama ansäspämgi ama me qi nä ma Ngämuqa aa muqunäga (*the tabernacle, the tent of meeting, the tent of witness*) Ama of meeting, the tent of witness) Ama ansäspämgi ama me qi di mudu di ama Judaqäna arhä ansäspämgi na rhoqoräkt i sa rhat tet pät ama 2 Ti gräk dä bäs ama ivärhäs. Iaqyäkt Tit ama ansäspämgi di rhat dräm dit täk pät aqi näkt saqi rhat tar täm gi bää Hibvasägos di rhat tualat toqoräkt. Qi Jemdi ama iauski na qisä ma Ngämuqa 1 Piäa qäranas bää äkt i va Ama Mru Ngät 2 Pi Ama Rharesbane di sa rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qi na ama 1 Jo 2 Jovästpästämne inguna äkt di sa rhat 3 Jodrämdat dän sage ma Ngämuqa e. Eva Jut Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane Nämädi qosaqi rhat tes ki i ama ansäspämgi ama me qisä ma Ngämuqa aa muqunäga inguna e väm gi di ama bokis na ama rharesbane qärangätni i e väm ngät di ama duliglem na ama Muräkt. Lat 7:44 / Hib 8:2 / Näm 15:5 **ama ansäspämgi ama mor qi, ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm** (*the temple, the temple court/grounds*) Mat 21:12 / Efe 2:21 / Näm 7:15

B
ama baptais, __ baptais pät __ (*baptism, baptist, baptise*) Langärhäkt (Rangät täkt ama lat di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät parhäm ma Jisas aa muräkt kärangätni i ama muqunängi na

ngät bää ba ama ruvek sävät ama qatnanaktpämäda i sa rha näpgoer na nas bää sa rha vodä mes sage ma Jisas i arha Mumaiar dä arha Engeska na qa nävät arhä qatnanakt. Mat 3:11 / Mak 1:4 / Kol 2:12

ama biaspärharha, ama ruvek kärarhani i ama bias pät a rha (lepers) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge i leper dä ama rämgi ama leprosy di qia ong ama räm na ama bias maos maos. Aktni nämäni iangärhäkt ama räm di ama qlok. Mat 8:1 / Mak 14:3 / Luk 17:12

ama bokis na ama rharesbane (*the ark of the covenant*) Rhak täkt ama bokis di mudu di nga ama Judaqäna rhat tet koe nai vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di rhit ta qa. Qa di sa qale angätni ama mana ngä nä ma Aron aa tlaqa näkt ama duliglem gärqiglemni i ama Murakt nga e väti iglem mät ka. Hib 9:4 / Näm 11:19

ama brasini/ brasirhom (*copper coin/2 copper coins*) Ama brasini di ama gaini na äm ama qäväläm nävät ama qunäga ama sägäk aa rhitsek. Mat 5:26 / Mak 12:42 / Luk 12:6

ama bret/bretkäna (*bread, loaves of bread*) Imäk äkt pät ama rhodäm i ma Jisas di ama ruvek tat täs ama bret pät ama qunäng moe bää äkt i sai di qäqi rhat tes ama tmäas maräkt i ama bret. E va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ut lu i ama bret di ngät mair ba arhongni maos maos. Ma Jisas di sa qa qoar i qa di ama bret na ama iar. Bää rhoqoräkt i ma Jisas ka nasäng nä ma Engeska aa tmäski dä qa rha ama bret bää qa von aa mudäsaqongda rhäm ngät i qä qoar i ngät di aa släqyige na ngät. Ut tes sävät ama bretkäna qärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bää qosaqi ut lu i sai di ama ruvek tat tu ama yis pa ama bret dap sai dä qaku. Mat 12:4 / Jon 6:34 / 1 Ko 11:24

ama donki (*donkey*) Ama donki di ama släktka qäarakni i qat dräm gät ta ama ruvek dä ama qärhong. Qa rhoqor ama hos soko di ama donki di ama

gaini na qa. Mat 21:2 / Luk 10:34 / 2 Pi 2:16

E

ama enevaqi/ enivirhong/ enep (*tribe/s, house/household*) Jon 7:42 / Rom 9:8 / Näm 7:9

ama ensel ama vit na qa (*archangel*) Rhärhae rhäkt ama enselqäna di rha vit pät arhani ama enselqäna arhä väs pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Ma Michael di ama ensel ama vit na qa. 1 Te 4:16 / Jut 1:9

ama ensel/enselqäna (nage ma Engeska) (*angel/s (of the Lord)*) Ma

Ngämuqa qa säm ama enselqäna as pa

ama ruvek arhä qamäss. Rha di ama

qloqaqa na rha rhoqor ama iaus soko

di ama enselqäna di rhat nari nämät

ma Ngämuqa dä rhat tualat i aa latta

dä aa engemätta na rha. Näkt pasägos

dä rhi nänsäss sagem ga. Luk 1:11 / Jon

1:51 / Hib 1:4

ama enge na ama siqutki/ siqut (*parable/s*) Ama enge rhoqor täkt di sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät ma ama rhäqäp nä imek toqoräkt i qre va qä su sävät aomni ama engäktki na äm ba ama ruvek. Ama enge na ama siqutki di ngät tamän sävät iomäkt ama engäktki na äm di na ama siqutki sävät ama ruvek arha iar dä arha lat dap pa qale na ama enge qärangätni i ngät tamän maräkt. Mat 13:10 / Mak 4:11 / Luk 20:19

ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa, ama vämginaqa aa enge, — tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa (*prophecy, to prophesy*) See

ama engemätka sa ama sameng ama mär ngät (*the evangelist*) Lat 21:8

ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna (*the Epicurean and Stoic philosophers*) Rhärha rhäkt ama ruvek di ama unbem ama guläñem na ama Grikkänä qärrarhani i rhat dräm dat tu arhä snäng masirhat sävät ama iar. Rhem däkt moe ama guläñem di rhi siqut iva rha rhualat sa arha ruvek iva rha rhän i ama ruvek

kärrahani i mamär na rha mamär sokt di rhem däkt di qaku in du in snäng doqorne sävät iangärhäkt ama lat. Ama Epikuriangäna di rhat nanakt i mamär iva ama ruvek tat turäkt ta arhä mädräm ivakt iva ngärhi rhäksot na ama qänäskänes kärangätni i ngät täqäne sa rha bä va qaku mamär i nak pa qale rha mamär sa ama märmärgem mäni rhangät täkt ama iar. Dä ama Stoikkäna di rhat tu akni ama snängaqa sae qäarakni i na ama vu ngät ama lat ngät dräm ngät dän bät ama ruvek kärangätni i angätni nävät a ngät di ngät dän mavängam. Bä iangärhäkt ama lat ama vu ngät di qosaqi mamär iva ama ruvek tat turäkt ta arhä mädräm iva märmärgem da rhoqoräkt i qale rha da angärha ron ivakt iva nak pa qale rha mamär sa ama märmärgem mäni rhangät täkt ama iar. Lat 17:18

G

ama gosaqi/gos (*fig tree/s*) Rhangät täkt ama ngämung gärangätni i rhat tes ngät i ama fig di ama ruvek e vävt ama ngärhäktka ma Judea di rhat täs angät gavam. Sokt di ut tes iangärhäkt ama ngämung ta ama gos inguna iangärhäkt ama ngämung bärangät gavam di ngät toqor ama gos. Mak 11:13 / Jon 1:48 / Jem 3:12

I

ama iar ama sok täm ngät (*eternal life*) Rhangät täkt ama iar diva qaku rhäksot na ngät dä ama ruvek moe qärrahani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Krais di sa ma Ngämuqa qa von da rhä rhangät täkt ama iar. Nämä dä aut släqyigleng ngärhi ñäp sokt di nasot dä va qali lut ut nä ma Ngämuqa vasägos bärva mirhup bärva aurha iar diva ama nañis ngät mamär. Jon 3:16 / Rom 6:23 / Gal 6:8

ama iauska qät täk pät (*demonized, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qäarakni i ama iauska qät bon ga bärngäda sai dä qät bon ga masirhat bärngäkt kre i iaqäkt ama iauska qä rhoer nanokt ka dä qat turäkt täm ga Mat 9:32 / Mat 15:22 / Jon 10:21

ama iauska/ iaus (*demon/ s, evil spirit/s, unclean spirit/s*) Ama iaus dä sa mudu ma Ngämuqa qa säm a ngät i ama enselqäna na rha. Sokt di mamär dä qaku nani a rha iva rhi nanari nämät ka dap ta qyiradeng na aa snängaqa. Nasot dä rha met nasot ma Sämgä bärhäkt di ama vu rha ama qloqaqa na rha qärrahani i rhat tualat nä ma Sämgä aa lat. Mat 12:24 / Mak 5:2 / Luk 4:33

ama iauski/iaus (*image, idol*) ama iauski qäaraktni i ama ruvek ta mualat na qirhoqor akni anga ruqa ura anga släktka ivakt iva rhi nänsäss sagem gi ura rhit bodämes sagem gi Lat 7:40 / Lat 17:29 / Näm 13:14

ama iausmätka, ama iauska qa e mät (*demonized man, demon-oppressed, demon-possessed*) ama ruqa qäarakni i ama iauska qät bon ga masirhat bärngäkt kre i iaqäkt ama iauska qä rhoer nanokt ka dä qat turäkt täm ga Mat 8:28 / Mak 3:22 / Jon 10:20

ama insens (kärangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens) (*incense (frankincense)*) Ama insens di ngät dän nava ama ngämung maos maos. Ama Judaqäna rhit ta ama qärrhop nävä iangärhäkt ama ngämung bärhít täktkäraräk ngät bärngäkt däm ngät. Nasot dä rhi qräskräs ngät bärngäkt dän i ama rhabuqi näkt nasot dä rhit päästämne na ngät. Näkt iaqäkt ama rhabuqi di sokt ama priskäna rhit pääs ki va ama ansäspämgi ama me qiräkt sa rhänamäk dä ama priskäna rhit pääs ki va ama ansäspämgi ama mor qiräkt. Aktni ama rhabuqi rhoqoräkt di qiat dän i ama frankinsens. Ama insens di ama butbutki ama qulumgi qiat dän nävät a qiräkt i qiat dang gäraktni i ama märt tamaska. Mat 2:11 / Hib 9:4 / Näm 5:8

ama ituam/ituap (*two pigeons/pigeons*) Mat 21:12 / Mak 11:15 / Luk 2:24

ama ivärhäs na ama märmärgem (*paradise*) Rhos täkt ama ivärhäs di ama ruvek tat tu arhä snäng i qreva ama räkt ta ama ruvek tit ñäp dä nasot dä va rha rhet sae. Rhangät täkt

ama enge di na ama Grikkäna arha enge di ama erhäs. Nasot di ngäda sai dä ama ruvek tat tes ama usäpkii i ama ivärhäs na ama märmärgem inguna rhat tu arhä snäng i ama usäpkii di qi rhoqor ama mär äs mamär ama erhäs. Luk 23:43 / 2 Ko 12:3 / Näm 2:7 **ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs (hell)** Va qale adädän ut sävät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs dä ama ñäpta arha ivärhäs. Di qaku imem doqorne. Ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di iosäkt ama ivärhäs kärqosni iva. ama vu rha ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong dat tet sae nasot toqoräkt i qa matnäväärne na ama ruvek. Äkt diva rhi sangäm na rha masirhat na ama ruanini ama mor ini bää va iangärhakt ama lat diva qale ngät toqoräkt ma ama soktäm. Näkt pa qale rha e i sañis nä rha nage ma Ngämuqa va ama bängangit angät päs. Aomni qärqomni i äm ngärhi sameng sävät iaqäkt ama märänga ama mor qa di ama namuqa na ama mudäbäs. Ma Ngämuqa sa qa rhäkmu nä iosäkt ama ivärhäs bää ba aa ikkäna qärangätni i ama tñäpki näkt ama ur qa ama släktka näkt ama iraski na qa ama vämginaqa näkt ma Sämgä bää sävät iahakt moe qärarhae i qaku rha män bät arhä ngärhep pa ama abuk na ama iar. Ma Jon di sa qa sam i ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama tñäpki. Mat 5:29 / Luk 12:5 / 2 Pi 2:4 **ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs** Näm 20:10, 14, 15

K

ama kamel/ kamelqäna (*camel/ s*) Ama kamel di ama mor qa ama släktka qärakni i qat dräm gät ta ama qärhong dä ama ruvek. Näkt ka di sa märmärsägs gem ga iva qat tet mäuiu väti ama qräk dä bäs ama ivärhäs i qaku qät länk nani anga rigi masirhat. Mat 3:4 / Mat 23:24 / Mak 10:25

L

ama laiqa na ama vodämes (*altar, offering table*) ama laiqa qärakni i rhit boda ama väntbon sage ma Ngämuqa

ura sage ama iaus pät aa rhäng. Mat 5:23 / Luk 1:11 / Näm 6:9

ama lat ama nañis ngät, ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat. Lat 2:22 / 2 Te 2:9 / Hib 2:4 **ama lat ama nañis ngät, ama qrot ngät ama lat.** Mat 24:24 / Jon 2:11 / 2 Ko 12:12 **ama lat kärangätni i ngät dän masärmän** (*wonders*) Ngi lu

ama latka/latta (*workman/workers, servant/s*) iahakt kärarhan i rhat tu-alatbä ba arhan i amäruvek Mak 12:2 / Luk 2:29 / Jon 13:16

ama latka/latta qärak i qale qa va __ rem, ama latka/latta qärak i qat tualat mavängam bää ba __ (*servant/s, slave/s*) Ama ruqa ura ama ruqi rhoqor täkt di qa rhoqor ama latka sokt di sa aa morqa qa vodäm bät a qa bää ba nas. Bää äkt i mamär väti aa morqa iva qat turäkt täm ga varhäm aa snängaqa moe bää sai dä ama latta rhoqoräkt di arha morta rhi slava na rha masirhat. Lat 16:16 / Rom 6:16 / 2 Pi 2:19

ama lavuqi, __ lavuqi na __ (*mercy/ kindness, to show mercy/ kindness*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i qaku sävetka qat tuväti na ama lat ama vu ngät sävät sävetka qärakni i sa qa slava na qa. Ma Ngämuqa di qät lavuqi na ut toqoräkt aiut kärarhan i ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Krais. Ngi lu

M

ama mädräm (*the mind, knowledge*) Mat 13:15 / Rom 8:6 / 1 Jo 5:20

ama mämairqi/ mämairväm (*synagogue/ s*) Ama mämairväm di ama väti kärangätni i ama Judaqäna di väspästämne na rha väärngät ivakt iva rhat tamän särhäm ne bää qop ti nänsägs sage ma Ngämuqa. Mak 1:21 / Jon 9:22 / Lat 9:2

ama mämairqi/mämairväm ama me qi/ngät (*tent/s*) Ama mämairqi ama me qi di aktni ama vätki qäraktni i ama ruvek tit täk pät a qi näkt saqti rhat tar täm gi nasot bää vasägos di rhat tualat toqoräkt. Ama ruvek kärarhan i rhat dräm dat tet nävät a os ama ivärhäs bää sävät a os ama ivärhäs di rhat tas på rhangät

täkt ama mämairväam ama me ngät näkt tat tualat na ngät na ama släkt angät ngädäng ura na ama släkt angät käseng gärangätni i sa rha meng ngät ura na ama rhämän ngät ama boi. Lat 18:3 / 2 Ko 5:1 / Hib 9:11

ama märhamän mava sävät ma Ngämuqa, __ tamän mava nä ma Ngämuqa (*blasphemy, blaspheme*) Qre iva ama ruqa qat tamän mava nä ma Ngämuqa di rhoqoräkt di qat täranas sävät a qa i qaku qät kutdrir sagem ga. Ge ama Judaqäna di rhangät täkt ama lat diva rhi veng sävetka väet angät päs.

ama mairnana, ama snängaqna na ama mairnana, __ tair na nas (*pride, to be proud*) Mak 7:22 / Rom 11:20 / Jem 4:6

ama mustard (*mustard*) Ama ruvek tat dräm di nänbrakt ta ama gavämirhong nävät ama ngämungäm ama mastard ivakt iva rhi rha ama rhabuqi iva rha rhu qi väet ama tmäs toqor ama släkt iva ama qärnas mät ngät. Mat 17:20 / Mak 4:31 / Luk 17:6

ama matnävämnenaqa, __ tatnävämne na (*Judge, magistrate, to judge*) Ama matnävämnenaqa di ama ruqa qärakni i qat dräm gat turäktpät mänguräp ama udiom ama ruiom ura mänguräp ama unbem ama guläñem na ama ruvek. Luk 6:37 / Rom 3:26 / Jem 5:9

ama meme/ memeqäna (*goat/ s)* Ama meme di qa rhoqor ama sipsip sokt di ama gaini na qa näkt aa qäseng di ama rhäväkt sä ngät näkt ama ebem da aa uväas. Mat 25:32 / Luk 15:29 / Hib 9:12

ama mir (*myrrh*) ama nängnigi nävät akni ama ngämuga qäraktni i ama valaqäs mät ki dä ama mär at tamaska Mat 2:11 / Mak 15:3 / Jon 19:39

ama modämne, __ todämne na (*blessing, to bless*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qat tualat na ama märäm sävät akni ura qat tamän na ama enge sagem ga iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama mär ngät ama lat sävät a qa. Mat 5:6 / Mak 10:16 / Rom 12:14

ama mudäsaqongga/ mudäsaqongda, __ i __ päs ma Jisas aa rhäng (*disciple/s*) Ama mudäsaqongda di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit päs akni ama ruqa aa rhäng gärakni i qat dräm gä su ama ruvek ivakt iva rhit ta nagem ga. Ma Jisas di qa nasäng na aa lat sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. Mak 2:15 / Luk 14:27 / Lat 11:26

ama mumänaris, ama enge na ama mumänaris, __ mu/ mumänaris (*promise, to promise*) sävetka aa enge ama ngätki na ngät iva qa rhualat na ani varhäm ngät Mat 14:7 / Lat 1:4 / Rom 4:14

ama mumaiar, __ tumaiar na __, ma Mumaiar (*salvation, to save, the Savior*) ama lat iva sävetka qä rhäqäs ta agini ura rha akni nämät ani qärqäni iva ini ngärhi sangäm na ini ura na qa. Rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tumaiar ut di qat tuisiska väet a ut iva saqi as kaku ma Sämgä aa latta na ut dä qosaqi qat tuisiska väet a ut nämät ama lat kärangätni iva qä sangäm na ut pät aurha vuirhong angät päs. Jon 4:22 / Flp 3:20 / 1 Pi 3:21

ama mungäsnäng (*heart, will, thinking, understanding, soul, conscience*) Rhom däkt di ama qäväläm nämäni ama ruqa aa iar. Ama ruqa di aa släqyige dä aa qloqaqa näkt sävät aa mungäsnäng. Ama mungäsnäng di äm ngät tualat sä qa iva ut dräm i qa rhoqoräkt. Mat 15:19 / 1 Te 5:23 / Hib 4:12

ama muqunängi/ muqunän, ama muqunän ama nañis ngät (*sign/s, miraculous signs*) Ngi lu

ama muräktpäm, ma Ngämuqa aa Muräktpäm, iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm, ama Muräktpäm na rhävuk, ama Muräktpäm (*kingdom, God's Kingdom, that one above (in heaven) his Kingdom, Kingdom Above (of Heaven), the Kingdom*) Na ama Uramätta arha enge di ama muräktpäm di aomni ama ivärhäm gärqomni i akni ama vitnaqa qat turäkt pä bäm bää äkt i qat turäkt bää

bä iarhongäkt moe vä bäm. Mat 3:2 / Mak 1:15 / Luk 12:32
ama Muräkt, ma Ngämuqa aa Muräkt/ama Muräkt nage ma Moses (*the Law, God's Law, God's Law through Moses*) Rhangät täkt ama enge di ngät tes iangärhäkt ma Ngämuqa aa rhäkne na aa rhodräp kärangätni i sa qa von däm ngät sage ma Moses ivakt iva qä von däm ngät sage ama Judaqäna. Mat 11:13 / Rom 7:22 / 1 Ko 9:9
ama murhämeska, sek sä __, von da ama murhämeska sage __, nänsäs sage __ (*glory, glorify*) Mak 8:38 / Jon 8:54 / 1 Ko 6:20

N

ama nän, __ nän sage __ (*prayer, to pray*) Mat 6:6 / Rom 12:12 / Jem 5:16
ama näpgoernanas, __ näpgoer na nas

ama namuqa na ama mudäbäs (*the lake of fire*) Ngi lu

ama narhoer ngät ama gavam (*first fruits*) Sa ma Ngämuqa qa muräkt ba ama Judaqäna iva rhi von ga rha ama narhoer äm ama qäväläm nämäni ama tmäs kärqomni i ama mär äm mamär toqoräkt i sa rhit ta ama sräp ngät ama tmäs nävät ama et. Iomäkt ama qäväläm di sa rhat tes äm i ama narhoer ngät ama gavam. Nga rhoqoräkt i rhat tes ama qatnanaktpämda i ama narhoer ngät ama gavam di ma ama rhäqäp nä imek di ngät tamän sävät ama narhoer ta ama qatnanaktpämda kärarhani i sa rhat nanakt pät aosni ama ivärhäs. 2 Te 2:13 / Jem 1:18 / Näm 14:4

ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt (*centurion*) Rhak täkt ama narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt di ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt na rha. Qa di ama moräs na qa ama ruqa. Mat 8:5 / Mak 15:39 / Lat 10:1
ama Ngärhoemga (*the Son*) aktni nävät ma Jisas aa ngärhep Mat 11:27 / 1 Ko 15:28 / Hib 1:8
ama Ngätmamäk (*the Father*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Jon 5:19 / Lat 1:4 / Flp 2:11

Ñ

ama ñämñämgi/ñämñäm (*vision/s*) Luk 1:22 / Lat 2:17 / Näm 1:1
ama ñämsävätki, __ ñäm sävät __ (*grace, loving kindness, to show grace to __*) Rhangät täkt ama lat di ngät toqor qre i ama ruqa qät bon da ama märini bä ba akni qärakni i qaku ama märqa na qa iva qä rha ini. Dä qosaqi ngät toqor qre i ama ruqa qarakni i qaku qät bon da ama märänga bä ba akni qärakni i mamär iva qä rha qa. Iaqäkt ama ruqa qärak i qät bon da ama märini dä qärakni i qaku qat bon da ama märanga di in moe in ñäm sävät iaiomäkt ama ruiom. Ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek nävät aa ñämsävätki dap kaku nävät angätni ama lat kärangätni i rhat tulat na ngät. Rom 12:3 / Tit 3:4 / 1 Ti 1:2

ama ñäpta arha ivärhäs (*Hades*) Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge ma Hades di angät tarimini di ama ñäpta arha ivärhäs. Mudu di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama ruvek moe di rhat tet sävät tos täkt ama ivärhäs nasot arha tñäpk. Sokt di va Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ama ruvek kärarhani i sa rha säm bäm ngät di rhat tu arhä snäng i iosäkt ama ivärhäs di ama ivärhäs na ama märänga ama mor qa na ama ruanini dä va sokt ama vu rha ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong ba rha rhet sae. Dap tat tu arhä snäng i ama räkt ta ama ruvek dä ma Ngämuqa aa saqong di nasot ama tñäpk di nak pa märmär gem da ge ma Jisas pät ama ivärhäs na ama märmärgem. Luk 16:23 / Lat 2:27 / Näm 20:14

ama ngätmamäk/ ngätmamäkkäna (*the father/s, the patriarch/s*) Rhärha rhäkt di ama Judaqäna arhä mamäkkäna qärarhani i ama moräs na rha. Lat 2:29 / Rom 15:8 / Hib 7:4

ama ngaivini, ngaivirhong, __
ama ngaip ngät (*mystery/ies, secret/s*) Ama ngaivini di ama enge qärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät bä ba arhani ama

ruvek dap kaku bää ba arhani. Ura rhäni rhäkt di ama enge qärangätni i sa mudu as kaku qunäga sä ngät sokt di nasot dä sa qunäga sä ngät. Mat 13:11 / 1 Ko 2:7 / Efe 3:6
ama ngangga/ ngangda (sä ma Ngämuqa aa lat) (*apostle/ s (with God's work)*) Rhärha rhäkt ama gamoe di ama nañis ta ma Ngämuqa aa latta na rha. Ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama gamoe qärarhani i sa rhit päs ma Jisas aa rhäng i aa mudasäqongda na rha di nasot dä ama ruvek tat tes ta i ama ngangda sokt di qaku rhä ma Judas Iskariot inguna sa qa ñäp. Ma Sol qärakni i nasot di rhat tes ka i ma Pol di qosaqi qa di ama ngangga na qa sokt di qaku qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha. Näkt pa ama abuk na Ama Ngangda Arha Lat di sa ma Pita qä na ama qatnanaktpämäda rha nän näkt ta armeng dä ma Matias ivakt iva qä rha ama släqyäs kärqosni i mudu ma Judas Iskariot aa släqyäs. Mak 3:12 / Lat 1:2 / 2 Pi 3:2

O

ama olip (*olive/s*) Ama olip di ama ngämuga aa gavam gärangätni i ama ruvek rhat täs ngät dä rhit täkbrät päm ngät nani ama oel.

P

ama pam (*palm*) Ama ngämung ama pam di ngät nämäni ama ngämung gärangätni i ngät toqor ama emäas. Jon 12:13 / Ñäm 7:9

ama pel/pelqäna (*pearl/s*) Ama pel di ama mär qa ama qulom ga ama duiqä qärakni i rhit ta qa nämät ama na qärakni i ama ligär masirhat pät a qa. Mat 13:45 / 1 Ti 2:9 / Ñäm 21:21

ama pris ama vit na qa (*the high priest*) Mudu ma Aron di ama narhoer qa ama pris ama vit na qa na qa. Nasot a qa dä ma Eleasar qä na aa emga ma Fineas di ama prisiom ama vit na iom bää nasot a iom dä sa ma Ngämuqa qa muräkt iva vasägos dä va ama priskäna ama vit na rha rha rhän nämäni ma Fineas aa enevaqi. Qosaqi ma Jisas di ama pris ama vit na qa sokt di qaku qa män nämäni ma Aron

gä nä ma Fineas ina enevaqi. Ma Jisas sa qa män nämäni ma Melkisedek aa enevaqi. Sokt ama pris ama vit na qa di mamär väät a qa iva qa rhet säva ama qumärqumär äs ama ivärhäs mamär va ama ansäspämgi ama me qi dä va ama ansäspämgi ama mor qi. Mat 26:65 / Hib 8:1 / Hib 9:7
ama priskäna ama moräls na rha (*chiefpriests*) Mat 21:15 / Jon 7:32 / Lat 26:10
ama pris/priskäna (*priest, priests*) Rhärha rhäkt di arhani ama gamoe nämäni ama Judaqäna qärarhani i sa rhat tualat pa ama ansäspämgi ama me qi ura va ama ansäspämgi ama mor qi i rhi nän dä rhit boda ama vodämes sage ma Ngämuqa bää ba ama ruvek. Sokt ma Aron gä na aa es ama gamoe nasot a qa di mamär väät a rha iva ama priskäna na rha. Lat 6:7 / Hib 7:17 / Ñäm 1:6

ama qatnanakt (ama qrot ngät) nä ma Ngämuqa (i)va __, __ nanakt (nä ma Ngämuqa) iva __ (*hope in God that will __, to hope (in God) that __*) Ama enge i hope di na ama Inglis

di väät iomäkt ama qäväläm gärqom i sävetka di nani a qa iva ani ama mär ini ngä rhän bää qat tu aa snäng i nguaräm va ini ngä rhän dap kaku qat dräm ivar ngäktki iva ini ngä rhän sokt di nani a qa iva qoki rhoqoräkt dä soknga qale qa ma ama qrot sa ama snängaqä rhoqoräkt. Lat 26:7 / Rom 8:24 / Gal 5:5.

ama qatnanaktpämäda e __ (*the believers/congregation/church/saints at __*) Gal 1:1 / Flp 1:1 / 1 Te 1:1

ama qatnanaktpämäda moe (*the church*)

ama qatnanaktpämga/ da, __ nanakt na __ (*believer/s, to believe, to have faith*) ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Krais ma Engeska bää rhat dräm västpästämne na rha ivakt iva rhi nän sage ma Ngämuqa dä rhi nänsäas sagem ga Lat 5:11 / Rom 16:1 / 1 Ko 14:23

ama qatnanakt, ama qatnanakt nä ma Jisas, ama qatnanakt nä ma Ngämuqa (*belief, faith*) As pä iomäkt ama qäväläm angät kamässä kärqom i

sa ma Jisas ka män mäni ama ivätki dä nasot iomäkt ama qäväläm di sa ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek di sokt nävät arhä qatnanakt mäni qa. Ama ruvek di nak kaku ma Ngämuqa qat tumaiar ta nämät ama ruanini ama mor ini vät arha vuirhong angät päs dä qät bon da rha ama iar ama sok täm ngät di nävät angätni ama lat kärangätni i sa rha mualat na ngät. Dap kinak nävät aa lavuqi dä aa ñämsävätki di qat tumaiar ta di sokt nävät arhä qatnanakt mäni qa dä mäni aa emga aa lat. Rom 4:3 / Efe 2:8 / Jem 1:3

ama qavatnävätlägut, __ qavatnävätlägut (adultery, to commit adultery) Rhangät täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät toqoräkt i qat tas kä nä sävitki qäraktni i qaku aa egutki na qi ura rhoqoräkt i sävitki qiat tas ki nä sävetka qärakni i qaku arha egutka na qa. Ngakt bää rhoqoräkt dä iaiomäkt ama ruiom moe di ini qavatnävätlägut. Mat 5:28 / Mak 10:19 / Rom 2:22

ama qloqaqa (spirit) Rhangät täkt ama enge di ngät tuqunäga sävät iomäkt ama slägyige angät käväläm gärqom i om ngärhit bon ama slägyige rha ama iar bää äm ngät dän di sokt nage ma Ngämuqa. Ama ruqa di qat dräm ma Ngämuqa di nävät aa qloqaqa. Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di ngät tamän i ama ruqa qärakni i qaku ma Ngämuqa qa säm a qa iva ama iaräs na qa di aa qloqaqa di ama ñäp ka. Ama ruqa aa qloqaqa diva qat däqäm doqoräkt i ma Ngämuqa qät säm a qa iva ama iaräs na qa. Näkt nasot ama qatnanaktpämga aa tñäpki di sa aa slägyige ngä ñäp sokt di as kat däqäm bät aa qloqaqa. Sokt diva as pa vät aung anga qunäga nasot diva qat däqäm bät ama slägyige qärqigeni i sa ma Ngämuqa qa säm ige iva ama iaräs nä ige dä ama nañis ige mamär. Rom 8:16 / 1 Ko 5:5 / 1 Pi 4:6

ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa/ma Engeska aa Qloqaqa (Holy Spirit/Spirit of the Lord) Rhem däkt ama

ngärhevem di in moe in des iaqäkt ama ruqa ama qloqaqa nämäni ama dävaung na rha ama ruvek ama qloqaqa iarhakt kärarhae i ama sägäk na rha qärarhae i ut tes ta i ma Ngämuqa. Aiomni ama udiom di ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Krias ma Engeska. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qale qa vä ama qatnanaktpämda moe näkt ka di ama muqunän na qa nä ma Ngämuqa aa mumänaris na ama mumaiar bää rha. Mak 1:8 /

ama qoengait/koengitnäk (generation/s) Ama qoengitnäk di ama enge qärangätni i ngät tamän sävät ama rhodäm sa ama sägärhae nasot a ne i ama rhuarqi bää sävät ama quluagi bää sävät ama ngärhikkäna bää sävät ama ngätmämäkkäna bää sävät arhä rhoes. **ama qrot ngät ama lat, ama lat (miracles, mighty deeds, work/s)** Ama lat ama nañis ngät ngä na ama qrot ngät ama lat di na ama Grikkäna arha enge di ama sägängät ama enge bää iangärhakt ama enge di ama qrot ngät ama lat. Ama lat kärangätni i qorhäs iva rhoqorne na ngät na ama lat ama nañis ngät ura ama qrot ngät di ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ura ama muqunän ama nañis ngät. Rhangät täkt ama lat moe di ngärhi sämaengäktki nä ma Ngämuqa aa engemätta dä aa enge. Bää qosaqi ngärhi sämamor nä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas in murhämeska. Bää ngärhir kur ama ruvek i sa qale ma Ngämuqa aa Muräktpäm de bää ngärhi sämamor na ama ruvek arhä qatnanakt. Ngät di ngärhir kur ama ruvek i ma Ngämuqa di ama vit na qa mas. Näkt ngät tatnärha ama ruvek. Vä ma Ngämuqa aa Engevämgä moe di ut tes i sa ma Ngämuqa qa mualat na ama lat toqor täkt bää qosaqi ma Jisas ma Krais näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa näkt ama enselqäna dä ma Ngämuqa aa latta. Näkt qosaqi ma Sämgä bää sävät aa latta rha mualat na ama lat toqoräkt. Mak 6:14 / Jon 14:12 / 1 Ko 12:10

ama qumärqumär äs mamär
ama ivärhäs (Holy Place) Ama määriska na äm ama qävääläm ba ama ansäspämgi ama mor qi di sa rha mudäkt mät äm ma ama unbam na ama boiqi ama uiu qi qäraktni i qiat nar. Aomni ama qävääläm di ama mor äm bät aomni angät päs bää mät äm di sa qale ama vodämes na ama insens angät laiqa qä na ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa qärqiomni i sa rha ong bät in gämirigleng moe na ama gol. Näkt kosaqi qale ama ngärhäqyisem na ngät ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol.

ama qumärqumär __ mamär (holy)

Qy

ama qyiradeng, __ kyiradeng na
__ (forgiveness, to forgive) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i rät pät sävetka na akni aa anga lat ura aa anga enge anga vu ngät sävät a nas. Qa diva qaku qä namuvät nä iiangärhäkt ama lat dap kinak pa qä qyiradeng na ngät. Ma Ngämuqa di sa qat tualat toqoräkt sävät a ut toqoräkt i urhi näpgoer na nas bää ut tu ut katnanakt mäni ma Jisas ma Krais ma Engeska sa aa lat mäni ama sämänamuqa.

R

ama räkt ka (mamär) dä ma
Ngämuqa aa saqong (justified, right
(completely) in God's eyes, righteous) Rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong di qat tualat sä ut bää ut dän i ama räktta mamär da aa saqong.

ama räkt ngät ama lat (righteousness)

ama ruqa qärakni i qät lu vät ama
sipsipkäna (shepherd) Ma Jisas di sa qat dräm gat tes nas i qa di ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkäna inguna aa lat sävät a ut di ngät toqor ama ruqa rhoqoräkt aa lat.

ama ruqa/ ruvek kärakni i qat
tamän maos dap kinak kat tualat
maos (hypocrite/s) Ama ruvek toqor

täkt di rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama ruvek kärarhani i sa ma
Ngämuqa qa armeng däm da (the
elect) Rhärha rhäkt ama ruvek di iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha rhän i aa es na rha bää va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.

ama rhäqästäm, __ rhäqäas ta __,
rhuisiska vät __ (deliverance, re-
demption, to deliver, to free) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qät ta aung ura ani näda ama märänga aa ron.

ama rharesbane, __ tares ba
ne (agreement, contract, covenant,
to agree with each other) ama lat kärangätni i anga ruiom in du ba ne iva akni qat tualat na angätni ama lat dap pa akni qat tualat na angätni ama lat parhäm aina enge qärangätni i sa in säm a ngät ura in märhamän särhäm ne na ngät

S

ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem
nä irhong (tithe, one tenth) Rhangät täkt ama lat di as mudu väti ma Ngämuqa aa Muräkt angät kamäts di sa ama Judaqäna rhat dräm dat tualat na ngät. E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di ut tes sävät ma Abram gä nä ma Jekop i sa in bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong. Nasot dä ma Ngämuqa qa muräkt pa aa Muräkt iva ama Judaqäna rhit bon da ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong.

ama sämänanamuqa (cross) Ama sämänanamuqa di ama ngämuga qärakni i mudu di ama Romgäna rhat dräm di veng ama vu rha mamär ama ruvek i rhi edämsäs pät a rha mäni qa.

ama sämänanamuqa.

ama sämagaininanas, __ sämagaini
na __ (humility, to humble)

ama Sabat (the Sabbath) Ma Ngämuqa qa muräkt bää ba ama Judaqäna iva väti ama sägäk ama qunäga nävät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng diva mämae väti a rha väti a qa. Vät iaqäkt ama qunäga qärakni i rhat tes ka i ama Sabat diva

rhi nänsäs sage ma Ngämuqa näkt pa mämae väät a rha nävät arha lat moe. Va rhat tualat toqoräkt mäñasäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Bung bää dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama qunäga qa rhon mät ama Ruruai.

ama Sadyusiqqa/Sadyusiqäna (Sadducee/ s) Ama Sadyusiqäna di ama Judaqäna arhä narhoerta qärarhani i rhat dräm di rhoer nanokt ama gulängi na ma narhoerta mamär qäraktni i rhat tes ki i ma Sanedrin. Ama rhäqäp na rha di ama mor äs na rha ama priskäna. Rha di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpkäi bää qosaqi rhat nanakt i qaku anga enselqäna rha e. Qaku qänäskänes ta sävät ama Judaqäna arhä mamäkkäna arhä qärhong dap kinak qänäskänes ta sokt sävät iarhongäkt kärqärhong i sa irhong nga e va ama Muräkt. Qaku nani a rha na ama Farisiqäna sokt di rhoqor ama Farisiqäna qärarhani i rhat tair särhä ma Jisas di qosaqi ama Sadyusiqäna rhat tualat toqoräkt. Ma Jisas di sa qat tamän sävät arhä väs inguna rhat dräm dat tualat sädä saqong.

ama salfa (*sulfur*) Rhangät täkt ama dui di ama rhurhu ngät dä ama qabus täm ngät. Qre va ngät dang diva aqärnas täm ngät masirhat dä va ama vu angät tamaska mamär näkt pa ama butbutki ama mor qi qiat dän näväm ngät.

ama sameng ama mär ngät (*the gospel*) Ama enge na ama Grikkäna arha enge i gospel di angät tarimini i ama sameng ama mär ngät. Ma Pol di sa qa säm i sokt kale ama sägängät ama sameng ama mär ngät e dap kaku agung sae. Rhoqoräkt i ma Jisas ka män di qa sameng i sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä män ngä na qa bää rhäkt di ma Sämga aa muräkt di sa rhäksot na ngät. Bää äkt i rhom däkt di ama sameng ama mär ngät inguna rhoqoräkt i qale lut i ama ñäpta na ut mät aurha vuirhong

bää qosaqi ama latta na ut pä ma Sämga aa rem di nävät ma Ngämuqa aa lavuqi dä aa ñämsävätki di sa qa rhäk na aa emga ma Jisas ivakt iva qa rhän i ama vodämes na qa bää ba ut sage ma Ngämuqa. Ma Ngämuqa qät tares pät iangärhähkt ama vodämes angärha rhäng bää nävät a ngät di sa qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ma Krais ma Engeska aa lat bää rhit näpgoer na nas i rhit dong nämät arha vuirhong bää sage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt bää iarhakt ama ruvek di sa rha män i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong näkt sa isiska väät a rha nämät aa matnäväinne väät arha vuirhong angät päs. Rha di qosaqi rha män i ma Ngämuqa aa es na rha bää sa rha rha ama iar ama sok täm ngät. Näkt ta diva qale rha ge ma Ngämuqa vasägos ma ama soktäm. Mat 9:35 / 2 Ko 4:4 / Efe 1:13

ama samengirhämes, — samengirhäm mes (*confession, to confess*)

ama sandal (*sandal/ two sandals*) Ama sandal di ama su qärangätni i rhit kop pa angät päs na ama rhängämitnäm näkt ama släqyimek pät a ngät i rhat lu mamär na ama ruqa aa qäriglem.

ama Selot/Selotkäna (*the Zealot/s*) Ama Selotkäna di ama gulängi na ama Judaqäna qärarhani i qaku nani a rha iva ama nañista rhat turäkt täm da bää äkt i rhat dräm di sämaqrot na ama ruvek iva rhat tair särha ama Romgäna.

ama sen/ seniom/ sengäna (*chain/two chains/chains*)

ama simängaqa/ simängap (*dove/s, turtledove/s*)

ama singi/sen (*knife/s*)

ama sipsip/sipsipkäna (*sheep*) Ama sipsipkäna di ama släkt kärangätni i ngärhit läk nani aung anga ruqa iva qä rhoer nanokt ngät dä qät lu väät a ngät inguna ngät di sa märmärsägs gem ngät iva mängmungsässä ngät bää ngärhi sangäm na nas. Ama ruvek kärarhani i rha säm Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di rhat dräm dat tes ama ruvek i ama sipsipkäna

inguna qosaqi rha di rha rhoqor ngät toqoräkt.

ama siqutsiqut, __ siqut na __
(temptation/s, tempt) agini qärqäni i ama ruqa qat dän bät ini qärqäni i mamär väät ini iva ini ngärhi rhartäm sä iaqäkt ama ruqa iva qa rhualat na ama vuini

ama Skraip/Skraipkäna (Scribe/s)
Ama Skraipkäna di rhat dräm dit säm ama Muräkt nage ma Moses säva atnäkni ama abuqitnäk. Rhit lu väät arha lat mamär bääkt i ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ama Skraipkäna di ama mädrämda na rha säväät ama Muräkt. Nasot dä ama Skraipkäna di rha män i ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek säväät ama Muräkt bää qosaqi rha män i ama matnävämne na rha säväät a ngät. Ama Skraipkäna di rhat tu angätni ama muräkt masirhat mamär savono säväät ma Ngämuqa aa Muräkt. Rhat dräm dat turäkt narhoer bää ba ama ruvek sa ama ansäs ngä na ama rhisu va ama mämaiväm bää nga rhoqoräkt di ama ruvek tit kutdrir sagem da i ama moräns na rha.

ama slägyige, ama ruvek moe (the body/flesh, all flesh)

ama snängaqa (heart, conscience, thinking)

ama snängaqa ama vu qa säväät __
(envy, jealousy) ama snängaqa ama vu qa säväät sävetka sa aa qärhong ama mär irhong ura säväät aa mämairäns
ama snängaqa (ama mor qa) nani
ama qärhong masirhat ba nas, dä nani __ iva __ ta ama qärhong masirhat ba nas (greed)

ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis päm ngät
(Feast of Unleavened Bread) Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm gärqomni i mudu ama Judaqäna rha lir ta ang nae ma Isip bää värvär ta bää äkt i qaku rha mu ama yis pa arhä bretkäna. Rhakt täkt ama tmäski di ama Judaqäna rhat tualat na qi nasot ama tmäski ma Pasova.

ama tmäski va ama mämaiväm ama me ngät (Feast of Tabernacles)
Rhakt täkt ama tmäski di qiat tuqunän

bät iomäkt ama qäväläm gärqom i mudu ama Judaqäna rhat pitmane väät ama qräk tä bäs ama ivärhäs. Vät takt täkt ama tmäski at kunäng di ama Judaqäna rhat tualat na ama värhirhong doqor ama qatnamet na ama ngämung ngä na ama pam angä rhäkt bää rhat tas päm ngät.

ama ulaqi arha singi/sen (sword/s)

Rhakt täkt di ama ulaqimärhaarhäkt aa singi qäraktni i ama uiu qi dä ama ras ki näkt kit nes närhage närhage.

U

ama ulaqimärhaarhäkt/ulaqimärharhäkt (soldier/s) **ama usäpkı**. Mak 12:25 / Luk 20:5 / Jut 1:24-25

ama usäpkı (heaven) Mudu di ama ruvek tat tu arhä snäng i ani qärqäni i ama moräns nä ini väät arhä väs di ini nga e rhävuk daver mä rha. Dä soknga sa rhat tu arhä snäng i ama usäpkı di qali qi rhävuk. Sökt di qaku ama ruvek tat dräm mamär i qali qi qoe nai. Ama usäpkı di ama ivärhäs kärqosni i qale ma Ngämuqa e qä na ama enselqäna bää säväät arhani qärarhani i rhi nänsäas sagem ga. Ma Jisas ma Krais di sa qa män na rhävuk näda ama usäpkı arha ron bää nasot aa tñäpkı dä ama qäväläm gärqomni i qa märanas nämat ki dä saqi evär däm ga sae. Näkt ma Jisas kat mair e bää ba ama qatnanaktpämäda dä ma Ngämuqa aa saqong. As pa väät aung anga qunäga diva evär däm ga na rhävuk bää sämäni ama ivätki ivakt iva qä rha aa ruvek dä va qa rhän näva aa ikkäna arhä väs. Näkt näväät ma Ngämuqa aa nämsävätki diva aa ruvek moe diva qale rha e gem ga da ama usäpkı arha ron.

ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs (Holy of Holies, Most Holy Place) Rhom däkt ama qäväläm ba ama mänariska na äm ama qäväläm ba ama ansäspämgi ama mor qi di ama gaini na äm bät aomni angärha qar. Mät äm di ama bokis na ama rharesbane qärakni i sa rha ong bät aa qämirleng moe na ama gol.

ama vitnaqa aa qäbautki (crown)
ama nañis ki ama qäbautki qäraktni i

sokt ama tpäskinaqa rhoqor ama vit-naqa qat dräm gat tu qi da aa uväs ivakt iva ama ruvek tat lu i ama vit-naqa na qa

ama vodämes (sage ma Ngämuqa), __ boda ama vodämes (sage ma Ngämuqa) (sacrifice, offering, to give an offering (to God)) Varhäm ama räkt ngät ama lat di mämär iva ma Ngämuqa qä sangäm na ama ruvek pät arha vuirhong angät päs dap pa qosaqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong iarhakt kärarhae i sa rha näpgoer na nas. Ma Ngämuqa di qa qur a ut i qa di ama räkt ka ama matnävämnenaga rhoqoräkt. Nävät iangärhakt ama vodämes na aa emga di qat tualat toqoräkt i qat lu ama qatnanaktpämda i ama räktta na rha nävät arhä qatnanakt nä iangärhakt ama vodämes bä ba rha dap kosaqi qat tattävämne nä iarhakt kärarhani i qaku rhat nanakt nä iangärhakt ama vodämes. Ama vodämes pät ama rhodäm i Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sa ama ruvek iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama lat iva ama ruvek ti vodämes na ama släktka vätiangärhakt ama rhodäm divakt iva ngärhir qur ama ruvek i ani diva qoki ini ngärhi ñäp toqoräkt i ama ruvek tualat na ama vuirhong.

ama vu da __ ron mamär sävät __ (hate)

ama vuini/vuirhong (sin/s) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini i sävetka qot däm ga nävät akni ama siutka qärakni i sa ma Ngämuqa qa mu qa. Ma Ngämuqa di ama qumärqumärqa mamär dä aa siutka ba ut diva qosaqi u rhän i ama qumärqumärta mamär na ut. Rhak täkt ma Ngämuqa aa siutka di qär qur a ut irha ama lat kärangätni i nani a qa iva ut tualat na ngät dä ama lat kärangätni i qaku nani a qa iva ut tualat na ngät ivakt iva ama qumärqumärta na ut mamär. Qre va qaku ut tet parhäm aa snängaqa rhoqoräkt di ut tualat na

ama vuini di qaku ini ngät tamän sävät ama lat kärangätni i ama vu ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap kinak ini di ini ngät tamän sävät ama lat kärangätni i ama vu ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

ama Farisiqa/Farisiqäna (Pharisee/s) Ama Farisiqäna di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit täktäm bät ama ruvek iva rhat tet parhäm ama Muräkt ngä nä iarhongäkt kärqärhong i ama Skraipkäna rhat tu irhong sae sävät ama Muräkt angärha rhäng. Ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna di rha nämäni ama ruvek mavängam. Rha di qänäskänes ta sokt sävät ama släqyige dap kaku qänäskänes ta sävät ama qloqaqa. Bä äkt i sa rha sämaqrot na ama ruvek iva rhat tet nasot ama Muräkt ivakt iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama Farisiqäna di sa rhat tair na nas i ama Farisiqäna na rha dap kosaqi rhi rharñis däm mes nämäni ama ruvek kärarhani i qaku ama Farisiqäna na rha. Mat 16:6 / Luk 11:37 / Jon 3:1

J

ama Jentailqa/ Jentailqi/ Jentailqäna (Gentile/s) Ama Jentailqäna di ama ruvek kärarhani i qaku ama Judaqäna na rha. Mak 7:26 / Lat 10:28 / 1 Ko 1:23

H

ama hos (horse) Ama hos di ama släktka qärakni i qat dräm gät ta ama ruvek bä sävät ama qärhong. Qa rhoqor ama donki sokt di ama morqa na qa näkt ama ngaga däm ga. Lat 23:23 / Jem 3:3 / Näm 19:11

W

ama wain/ ama qauligleng gärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain, ama etki na ama wain, ama wain angät gavam (wine, grape vines, vineyard, grapes)

ama wit (wheat) Ama wit di ngät toqor ama rais näkt ama ruvek tit ta angät gavämirhong bä rhi qräskräś irhong ma ama rhabuqi ama plaua.

Y

ama yis (*yeast, leaven*) Ama yis di ani ianiäkt kärqäni i ini ngärit näpgoer na ama suga va ama plaua ma ama laurqi dä soknga ini ngät tualat sa ama bret iva ngärhi rhir.

Q

angätni ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos (*the four living creatures*) Äkt di ngät tamän sävät kärangät ama levaet na ngät. Näm 4:6-8

gua ruavek mäni ma Jisas (*Brothers (Christian - in address)*) Lat 2:29 / 1 Ko 14:20 / Flp 3:13

ma Engeska (*the Lord*) Rhangät täkt ama enge di vät ama rhäqäp nä imek dä ngät tes ma Jisas ma Krais dap ngäda sai dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämäk. Ngäni lu

ma Engeska aa tmäski (*holy communion*) Rhangät täkt ama lat di ma Jisas ka nasäng na ngät toqoräkt i qa mäs kä na aa mudäsaqongda vät ama dängdängini na qi ama bängagi toqoräkt iva duququ dä va qä ñäp. Qa rha ama bret ngä na ama wain bä qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha iva rha äs dä va rhi nakt toqoräkt näkt pa rhat tu arhä snäng sävät a qa qre va rhat tualat toqoräkt nasot. Mat 26:26 / Lat 20:7 / 1 Ko 11:20 **ma Engeska ma Ngämuqa** rhämana. Luk 24:3 / Lat 11:21 / Efe 5:10

ma Engeska ma Ngämuqa (*the Lord God*) Rhangät täkt ama enge di vasägos dä ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämäk. Ngäda sai dä ama enge ma Engeska di ngät tes ma Ngämuqa ama Ngätmämäk bä qop sai dä ngät tes ma Engeska ma Ngämuqa. Mat 1:20 / Rom 11:34 / Näm 1:8

ma Engeska ma Ngämuqa qäarakni i ama qrot moe angät tarebäm (*Power, power of God, and all references to God with "Almighty"*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Luk 22:69 / Näm 4:8

ma Engeska na ama qrot moe (*Lord of Hosts (Saboath)*) aktni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Rom 9:29 / Jem 5:4

ma Krais (*the Christ, the Messiah*) Ma Krais di iaqäkt ama ruqa qäarak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä rharmeng däm ga iva qa rhän nämäni ama Judaqäna bä va qat tualat parhäm aa snängaqa rhoqor varhäm mudu aa vämginarha arha enge. Qop sokt ama sägäk ma Krais ka e qäarakni i ma Engeska ma Jisas na qa. Mak 8:29 / Lat 2:36 / Rom 5:6

ma Muqunänbärhaqa, __ tuqunän bät a __ (*the Marked One, the Anointed One, to mark/ appoint*) Ma Muqunänbärhaqa di aktni ama ngärhipki bä ma Krais käarakni i sa ma Ngämuqa qa rhor da aa uväs i qat tuqunän bät a qa iva qat tualat nä ma Ngämuqa aa lat. Luk 4:18 / Lat 4:26 / Hib 1:2

Ng

ma Ngämuqa (*God*) Ma Ngämuqa di ama qloqaqa na qa qäarakni i sa qale qa mudu narhoer vä iarhongäkt moe angät kamäss. Qaku anga ngätnanäk kia säl a qa dä qaku aung ga säm a qa. Aa enge di ngät tamän i ma Ngämuqa di sa qale qa mudu bä qale qa rhäkt näkt pa qale qa bä va mirhup ma ama soktäm. Ma Ngämuqa di sa qa säm iarhongäkt moe. Näkt ka di ama qumärqumär qa mamär. Mat 1:23 / Jem 3:9 / 1 Jo 1:5

ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär (*God's Holy One*) aktni nävät ma Jisas aa ngärhep

ma Pasova (*the Passover*) Ma Pasova di ama tmäski qäaraktni i nasot di qiat tuqunän bät iomäkt ama qäväläm mudu e ma Isip kärqomni i sa ma Ngämuqa qa veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nage ama ruvek moe qärrarhani i sa qaku rha mu ama biaska varhäm ma Ngämuqa aa rhäkne na ama rhodräp. Mat 26:2 / 1 Ko 5:7 / Hib 11:28

ma Pentikos (angät kunäga) (*Pentecost (Day)*) E va Ama Mru Ngät Ama Rharesbane di vät ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama qunäng nasot ma Pasova di ama tmäski qäaraktni i qiat tuqunän bät

ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tit ta ama tmäsl nävät ama et kärangättni i sa sräp ngät. Dap pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane di sa rhat tes iaqyäkt ama tmäski i ama tmäski ma Pentikos. Näkt pät ama narhoer qa ama qunäga ma Pentikos nasot ma Jisas aa tñäpki di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sage ama guläñgi ama gaini na qi na ama qatnanaktpämäda bä rha män i ama narhoer ngät ama gavam na rha namäni ma Ngämuqa aa ruvek na äkt inamäk. Lat 2:1 / Lat 20:16 / 1 Ko 16:8

ma Ruqa aa Emga (*the Son of Man*) Rhakt täkt ama ngärhipki di sa ma Jisas ka mes nas na qi. At tarimini di qaku qunäga mamär sä ini sokt di arhani ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i at tarimini di iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat turäkt.

ma Sämgä (*the adversary, the devil, the enemy*) Ma Sämgä di mudu di akni ama ensel na qa qärakni i ama moräsl na qa sokt di qa qyiradeng nä ma Ngämuqa aa snängaqa dä ma Ngämuqa qa rhäkne iva rhi qutmäsl a qa na rhävuk näda ama usäpk i arha ron. Rhäkt di qat tet pät ama ivätki moe dä qä rhoer nanokt ama iaus moe i ma Ngämuqa qä na ama enselqäna näkt sät ma Ngämuqa aa ruvek arha ik na qa.

ma Saion (*Zion, Mount Zion*) Vät ama ivärhäs e ma Jerusalem gärqosni i qale ama dabap e di qale aomni ama dabäm gärqomni i rhat tes äm i ama damgi ma Saion. Ma Solomon ga rhäk ama ansäspämgi ama morqi dä iomäkt ama dabäm angät päs. Ma Saion bä sät amä värhäm ma Jerusalem di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qumärqumär am mamär bä ama ruvek kärarhani i sa rha säm ama mabu va ama Abuk na ama Mabu rhi nä ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rhat tu arhä snäng sät ma Ngämuqa aa mumaiar bä ba ama Judaqäna rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng sät ma Saion. Nasot pa Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane

di ma Saion di sa äm ngä män i ama iauski na äm sät ma Jerusalem na rhävuk kärqomni i ama ruvek nävää bäm di sa rha säl a rha na rhävuk.

ma Sanedrin (*the Sanhedrin, the Council*) Ma Sanedrin di ama guläñgi na ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha mamär i na ama Skraipkäna rhi na arhani ama Judaqäna arha morta rhi na ama priskäna näkt sät ama gamoe ama moräsl na rha. Iarhakt di arhani nävät a rha di rha nämäni ama Sadyusiqäna dä arhani di rha nämäni ama Farisiqäna. Ama Romgäna di rha von ma Sanedrin da ama rhares iva rhit sangar ama ruqa bä va rhit täksärhäm ga bä va rhi sangäm na qa qärakni i rhat tu arhä snäng i qa di sa qa anbetäkmät na angätni arha ansäsl angät muräkt. Sokt di qaku rha rhares pä ma Sanedrin arha rhäng iva rha maräkt ti veng ama ruqa dap toqoräkt di sokt parhäm ama rhares nage ama Romgäna.

ma Satan (*Satan*) Ma Satan di akni ama ngärhipki bä ma Sämgä qäraktni i at tarimini na ama Hibruqäna arha enge di ama ruqa qärakni i qat tair sät sätka i aa ik na qa.

ma Sisar (*Caesar*) ama vitnaqa bä ba ama Romgäna

F

ma Farao (*Pharaoh*) ama vitnaqa ba ama Isipkäna Lat 7:10 / Rom 9:17 / Hib 11:24

na rhävuk (*above (in heaven), from above (from heaven)*) Ngi lu

qale __ (ma ama qrot) sa ama bulap, qale __ mamär sa ama bulap, __ sangar ama bulap bä __ (*to be patient*) Luk 8:15 / Lat 26:3 / Gal 5:22

qamorqa (*master, teacher, rabbi*) Mudu väst ma Jisas aa rhodäm di sa ama ruvek ta tes ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek i qamorqa. Mak 13:1 / Jon 1:38 / 2 Pi 2:1

sokt nge ma Engeska ma Ngämuqa (*Sovereign Lord*) akni nävät ma Ngämuqa aa ngärhep Lat 4:24 / 1 Ti 6:15 / Näm 6:10

(ama damgi ama gaini na qi qäraktni i rhat tes ki i) ama Damgi na ama Olip (*the Mount of Olives*) Ama Damgi na ama Olip di qali qi glaqot nä ma Jerusalem e säng ama qunäga aa qamäs. Näkt ama upka ma Kidron di sa qale qa e mänguräp. Ma Jisas di sai dä qat tet bää sa äkt kä na aa mudäsaqongda ivakt iva qä su rha. Bää dä rhakt täkt ama damgi at täväts di ma Jisas kat mair bää qät nok sä ma Jerusalem. Bää vät ama erhäs ma Getsemane mäni ama Damgi na ama Olip di ma Jisas kä nän nävä iaqyäkt ama bängagi iva nasot dä va rhi edämsäp pät a qa. Näkt näda rhakt täkt ama damgi di ma Jisas ka an dävit. Näkt mudu dä sa ama vämginaqa ma Sekaria qa säm iva as muqas pät aung anga qunäga diva saqi as ma Jisas ka rhair da ama Damgi na ama Olip. Mat 26:30 / Mak 13:3 / Luk 19:37

(ama qatnanaktpämda qärarhani i arhani ama ruvek tat tes ta i) ma Iska i ma Jisas, ma Iska i ma Engeska (*the believers that some people call) the Path (Way) of Jesus, the Path (Way) of the Lord*) Vät ama rhodäm imäk äkt di ama narhoerta ama qatnanaktpämda mäni ma Jisas di ama ruvek tat tes ta i ma Iska i ma Jisas. Lat 9:2 / Lat 19:9 / Lat 24:14

(ama vitnaqa aa/ vitnarha arhä) mämugunäs/ mämugunimek (*throne/ s*) Rhos täkt di ama nañis äs ama mämugunäs kärqosni i akni ama moräns na qa ama ruqa qat dräm gat muqun mät äs.

(ma Engeska) ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm (*the Almighty God/ the Mighty One*) aktni näväts ma Ngämuqa aa ngärhep Mat 26:64 / Ñäm 1:8 / Ñäm 19:6

(ma Ngämuqa aa) matnävämne (*(God's) judgement*) Ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämnenäqa na qa inguna qät täksärha ama ruvek dä qä sangäm na rha vät arha vuirhong angät päs iarhakt kärarhae i qaku rhit närgoer na nas. Näkt näma dä ama qumärqumärqa mamär na qa sokt di

qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong doqoräkt i rhit närgoer na nas i rhit dong säväts a qa näväts ma Jisas ma Krais ma Engeska. Jon 16:8 / Rom 2:3 / Hib 9:27

V

(ma Ngämuqa aa) vämginaqa/ rha ((*God's prophet/s*) Rhärhae rhäkt ma Ngämuqa aa latta di sa qa armeng däm da iva rhit bon ama ruvek ta aa enge. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge di sa ngät tamän säväts iarhongäkt kärqärhong i nani qa iva irhong ngä rhäranas ura va ama ruvek ta tualat nä irhong. Ama engäktki na rha ama vämginarha di vasägos dä rhi rhoer nanokt ama ruvek parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. **(ma Ngämuqa aa) vämginaqa/rha**.

(ma Ngämuqa) ma Moränsnaqa Na Rhävuk ((*God Most High*) aktni näväts ma Ngämuqa aa ngärhep Mak 5:7 / Lat 7:48 / Hib 7:1

(mamär vät a __ iva) __ nanakt na __ sa __, qale __ ma ama qrot mäni __, ama engäktki na __ sä __ (*to be faithful*) Mat 23:23 / Mat 25:21 / 2 Ti 2:13 **(nämät arha vuirhong)** (*repentance, to repent*) Rhangät täkt ama enge na ama Grikkäna arha enge di angät tarimini iva sävetka qä rhong bät a nas bää va qa rhet daqule aa vuirhong dä ama ivätki at kärhong näkt pa qä rhong bät a nas sage ma Ngämuqa. Na äkt diva qaku qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt dap kinak pa qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Lat 2:38 / Lat 26:20 / Rom 2:4

Hosana (*Hosanna*) Ama enge rhangät täkt di ngät tamän i, "Ngia rhumaiar ut, ainge Engeska." Mat 21:9 / Mak 11:10 / Jon 12:13

__ arñis na __ (iva) bää ba __, __ arñis na __ (i ama qumär qumär __ mamär) (*to sanctify, to consecrate*) agini qärqäni i sa rha rha ini nämäni arhongni iva sokt ini sä nas ivakt iva ini bää bää ma Ngämuqa. Jon 17:17 / Lat 20:32 / Lat 26:18

__ bon da __ qutdrir sage ama iaus (*idolatry*) Näm 13:15 / Näm 14:9 / Näm 19:20

__ bop da __ sdäm (*kiss*) Rhangät täkt ama lat di mudu väät ama rhodäm i ma Pol di ama qatnanaktpämda rhat tualat na ngät kre va rhi rhar sä ne.

D

__ däkt säng __ (*circumcise, circumcision*) Ama lat iva rhi däkt säng ama gamoeqa di sa ama Ju-daqäna rhat tualat na ngät pät ama qokoqirhong ama gamuirhong barhäm ma Ngämuqa aa muräkt bää ba rha. Iangärhäkt ama lat di ama muqunängi na ngät bää ba ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na aa ruvek. Lat 7:8 / Rom 15:8 / Kol 2:11

__ edämsäs pät __ (mäni ama sämänanamuqa) (*to crucify (on a cross)*) Ngi lu

__ kutmäs __ (nämät __) (*cast (out)*) Rhangät täkt ama enge di ngät tamän säväät iangärhäkt ama lat kärangätni iva aung gät täk na ama iauska ura ama iaus nämät sävetka. Mat 7:22 / Mak 1:34 / Luk 9:40

__ prit na ama oel sädä __, __ tor na ama oel sädä __, __ todämne na na ama oel (*to sprinkle oil onto __, to pour oil onto __, to bless with oil, to anoint*) Rhangäkt täkt ama lat di sävetka qat tualat na ngät ivakt iva qat tuqunän bät akni iva qat tualat na angätni ma Ngämuqa aa lat ura qre va aräm sävetka dää rhat tualat sä qa rhoqoräkt dää rhi nän bät a qa iva märärs pät a qa.

Rh

__ rhäk särha __ dä __ sangäm na (*accuse/try in court and punish*)

__ sangäm na __ mavängam (*persecute*) Rhangät täkt ama lat di rhoqoräkt i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek inguna qaku märmär gem da nävät arha lat ura arhä qatnanakt. Rhi slava na rha mavängam dap kaku nävät guani. __ snäng bät __, ama lavuqi. Luk 1:50 / 1 Ti 1:2 / Hib 4:16

__ snäng bät __, ama lavuqi (*to love, love*) Rhangät täkt ama lat di ngät dän namuk nämät sävetka aa snängaqa. Rhakt täkt ama lavuqi di ama dursäväm na qi. Bää nävät a qi dää va sävetka qa rhualat na ama lat ama mär ngät säväät akni qärangätni i vadi mai qaku aa anga lavuqi rhoqoräkt dää mai qaku mamär iva qä namualat na ngät säväät a qa.

T

__ täk sasot __ (*ransom, redeem, to ransom, to redeem*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i sävetka qä vodäm sasot akni ura ani näda ama märänga aa ron.

__ tamän maya na ama ruvek (*slander*) Rhangät täkt ama lat di rhoqor qre i ama ruvek ti slava na arhani ama ruvek arhä ngärhep na arha enge bää väät ama rhäqäp nä imek di arha enge di qaku ama engäktki na ngät.

__ turäkt ba nas, __ päsärha ama släqyige ige angät snängaqa (*to practice self-control, to shut against the body's thinking*) ama lat iva sävetka qät lu väät a nas mamär nämät ama vu ngät ama lat maos maos kärangätni i ngät dräm ngät dän iva ngärhit täk mamär ta ama släqyige angät känäskänes.

__ vodäm mes (sage ma Ngämuqa) (*give self(to God)*)